EL *CARTORAL DE RÚBRIQUES VERMELLES* DE PERE DE ROCABERTÍ, BISBE DE GIRONA (1318-1324)

FUNDACIÓ NOGUERA

Col·lecció Diplomataris

Director tècnic: Josep Maria Sans i Travé

FUNDACIÓ NOGUERA

Diplomataris, 46

El *Cartoral de Rúbriques Vermelles* de Pere de Rocabertí, bisbe de Girona (1318-1324)

per

† Josep Maria Marquès i Planagumà

Edició a cura de

Jaume de Puig i Oliver

i

Albert Serrat i Torrent

BARCELONA, 2009

© Josep M. Marquès i Planagumà
Edita: Pagès Editors, S L
Sant Salvador, 8 - 25005 Lleida
editorial@pageseditors.cat
www.pageseditors.cat
Primera edició: setembre de 2009
ISBN: 978-84-9779-824-2
Dipòsit legal: L-1.184-2009
Impressió: Arts Gràfiques Bobalà, S L
Enquadernació: Fontanet

SUMARI

Pàgina

Pròleg dels editors 7
Introducció 23
Estudis i publicacions 23
Objectiu i mètode 24

I. El cartoral i la cúria episcopal 29
El bisbe Rocabertí 29
La cúria episcopal 32
Descripció del manuscrit 35
Lletra i escriptura. 36
Selecció i ordenació dels documents 38
Tipologia dels documents 40
Característiques especials d'alguns documents. . . . 42

II. La senyoria feudal del bisbe 47
Terres noves. 47
Adquisicions episcopals. 48
El castell de Sant Sadurní de l'Heura. 54

Altres castells episcopals 57
Adquisició d'homes propis. 58
Els vicis dels batlles. 60
El control dels delmes 62

III. El rei i el comte d'Empúries. 69
Privilegis anteriors a Jaume II 69
Concessions de Jaume II 75
El bisbe i el comte d'Empúries 79

IV. El bisbe i la seva església 85
El patrimoni de la Seu. 86
La reserva de capellanies 89
Administració del patrimoni de la Seu 91
Cases capitulars 92
Ordenació dels oficis catedralicis 93
Jurisdicció sobre els capitulars 95
Monestirs del bisbat. 97
Religiosos mendicants 100
Fundació de capelles. 101
Hospitals i pobres. 104
Fundació de beneficis 106
Algunes formes de devoció 108

Cartoral *De Rúbriques Vermelles* del bisbe de Girona . . 111
Ordre dels documents en el cartoral 695
Índexs
Índex d'antropònims. 733
Índex de topònims 779

PRÒLEG DELS EDITORS

Josep M. Marquès i Planagumà enllestí la transcripció i l'estudi introductori del cartoral anomenat *De Rubricis Coloratis* l'any 1981. Es publica ara, doncs, al cap de vint-i-vuit anys. Entre el 1981 i el 2007, any del seu traspàs, Marquès edità diverses col·leccions documentals (cf. infra, nota 9) i adquirí una informació privilegiada en matèria arxivística gràcies a la seva dedicació tenaç a regestar sèries de documents de l'ADG i als diversos treballs d'investigació que va anar publicant. Dos anys abans de la seva mort, un dels qui signen aquestes ratlles li va proposar d'ajudar-lo en l'edició del *Cartoral de Rúbriques Vermelles* de Pere de Rocabertí que ara es publica. Marquès va refusar de llançar-s'hi, perquè aleshores estava enderiat en altres tasques i, assenyaladament, a ultimar l'edició catalana de la seva *Una història de la diòcesi de Girona*, Bisbat de Girona - PAM 2007, 325 pp., primer dels seus treballs que han vist la llum pòstumament. A part d'aquesta raó conjuntural, va confessar aleshores que calia revisar aquell treball antic de dalt a baix, i això se li afigurava una muntanya. D'altra banda, els darrers anys s'havia dedicat estrènuament, com era el seu estil de treball, a catalogar els fons de la Biblioteca del Seminari o Diocesana, com a ell li recava que no fos anomenada. És a dir, els darrers temps de la seva vida, com sempre, l'absorbien molts projectes, tal com es veurà a mesura que vagin apareixent els nombrosos treballs que deixà inèdits i que tenia en curs d'edició, algun particularment significatiu.

Un cop reformat l'equip dirigent de l'Arxiu i Biblioteca de la Diòcesi de Girona que succeeix la figura irrepetible de Marquès, es procedí a identificar els seus inèdits, per tal d'impedir que

s'esgarriessin i per tal de planificar llur publicació. La tasca no s'ha acabat encara, però mentrestant ha semblat ineludible donar a la llum pública el segon gran cartoral de l'ADG, transcrit i estudiat per Marquès.

L'edició urgia per moltes raons. Els darrers anys l'Ajuntament de la ciutat de Girona, en col·laboració amb la Fundació Noguera, de Barcelona, ha editat el *Llibre Verd*, a cura de Christian GUILLERÉ, el *Llibre Vermell*, a cura de Griselda JULIOL I ALBERTÍ, el *Llibre Groc,* a cura d'Anna GIRONELLA I DELGÀ, els tres volums del *Catàleg de pergamins del fons de l'Ajuntament de Girona,* a cura de Joan VILLAR, Núria SURIÀ I VENTURA, Joan BOADAS I RASET i Lluís-Esteve CASELLAS I SERRA, els quatre volums de les *Lletres reials a la ciutat de Girona*, a cura de Maria Josepa ARNALL (†), i el volum essencial *El sindicat remença de l'any 1448,* a cura de M. Mercè HOMS I BRUGAROLAS. Ha obert, a més, la col·lecció «Girona judaica», amb tres volums publicats, participa en l'edició de les *Lletres del bisbe de Girona. Segle XIV,* i prepara l'edició de la copiosa i essencialíssima documentació —per Girona— dels jurats gironins. Al costat d'aquesta aportació documental del municipi gironí passada i futura, cal sumar-hi l'aparició recent dels volums de la *Catalunya Carolíngia* referents als comtats de Girona, Besalú, Empúries i Peralada, editats per l'IEC. I no és pas menys essencial la *Col·lecció Diplomàtica de la Seu de Girona (817-1100)* de Ramon Martí, editada el 1997, que té el gran valor d'estendre's al segle XI, anant així molt més enllà de la fita cronològica de la *Catalunya Carolíngia,* i prepara el camí per a abordar un tema encara poc conegut amb tot el detall que caldria, i al qual Josep Maria Marquès va dedicar un treball, ai las, inèdit: el temps de la Reforma Gregoriana. El que ha passat a Girona amb la documentació municipal i eclesiàstica s'ha reproduït en el cas de moltes altres ciutats i institucions catalanes, i sempre gràcies al suport providencial de la Fundació Noguera. La publicació directa de reculls documentals i d'instruments d'accés a la documentació arxivística ha estat els darrers anys intensa, inusitada i, com era d'esperar, ja comença a influir en els hàbits de la historiografia catalana. En aquest context, l'aportació eclesiàstica de Girona no ha pas estat pobra, ben al contrari, i ha fet un gran paper gràcies justament a l'esforç de Marquès, editor de diversos cartorals i col·leccions diplomàtiques. I calia que fos així, perquè els arxius eclesiàstics gironins són particularment rics i completen de manera sorprenent els arxius civils. Més encara, és sabut que per alguns segles reculats de la història catalana les

institucions eclesiàstiques guarden molta documentació, no conservada enlloc més, referent als drets i béns que en un moment determinat van passar de mans laiques a mans eclesiàstiques, de manera que una part significativa dels fons arxivístics de l'Església també forneixen, per aquest camí, dades directes del món laic. Marquès en fou conscient, i això va orientar les prioritats del seu treball arxivístic. Tothom sap que la mola dels seus escrits només és una part de la feinada que va fer. En el moment oportú caldrà rescatar d'Internet i publicar degudament el *Diplomatari de Sant Feliu* i altres sèries de regests de pergamins i documents d'institucions diverses. Hom té la certesa que els inèdits de Marquès susceptibles de prendre la forma definitiva de llibre donaran feina durant molts anys, i les institucions històriques del bisbat gironí emergiran amb força de la fenomenal batuda a la qual les va sotmetre l'infatigable arxiver. En aquest context, qualsevol que conegués Marquès s'hauria estranyat que hagués passat per alt el *Cartoral de Rúbriques Vermelles*, conservat a l'arxiu que ell regentava. No li va passar per alt, al contrari: és per on va començar. Fins ens atreviríem a dir que el treball sobre aquell cartoral li va obrir els ulls sobre la manera com havia d'organitzar la regestació selectiva de les sèries de l'arxiu que posteriorment va dur a terme. La hipòtesi queda insinuada i valdria la pena que algú dediqués un article o una tesina a verificar-la. Per sort, es conserven les edicions privades i degudament datades dels seus treballs de regest a l'ADG, més de 80 volums acuradament relligats, la major part dels quals són a disposició dels estudiosos. Estudiant bé les dates dels regests successius i la metodologia de la selecció que hi aplicava Marquès, l'impacte de l'estudi anterior del cartoral es podria detectar, a parer nostre, de forma clara.

Per tant, és evident que un dels primers inèdits de Marquès que calia posar a mans del públic era el *Cartoral de Rúbriques Vermelles*. Presa la decisió, s'havia de ponderar quins podrien ésser els criteris més oportuns per a dur-la a terme.

Ara bé, editar pòstumament aquesta *opera prima* d'estudi i transcripció d'un aplec documental ha presentat problemes que de bell antuvi semblaven invencibles. Anant-hi pensant amb calma, tot d'una s'obrien camí dues certituds: no hauria estat sensat pretendre omplenar totes les llacunes d'una edició i d'un estudi que només el seu autor, arribat a una esplèndida maduresa científica, hauria pogut enriquir amb pertinència. Tampoc no hauria estat sensat donar el text sense advertir el lector que es tracta

d'un treball que avui, necessàriament, s'hauria escomès des d'una altra òptica. Al capdavall, quan Marquès declinà la suggerència de reprendre el *De Rubricis Coloratis*, era conscient que no solament els seus treballs posteriors i les edicions de documents que havia dut a terme l'obligaven a replantejar un munt de qüestions, sinó que l'abundosa documentació apareguda del 1981 ençà sobre institucions eclesiàstiques gironines i els seus paral·lels d'altres llocs de Catalunya li imposaven uns criteris d'estudi i edició netament diferenciats dels que l'havien guiat l'any 1981.

Avui la recerca que s'hauria de menar sobre el *De Rubricis Coloratis* seria inseparable de l'estudi paral·lel de la segona part o segon cartoral contingut en el *Cartoral de Carlemany*, que recull actes pels quals els laics o altres senyors posseïdors de delmes reconeixien tenir-los pel bisbe, ja que aquesta part del *Cartoral de Carlemany* també fou ordenada confeccionar pel bisbe Pere de Rocabertí, promotor del *Cartoral de Rúbriques Vermelles*. Només pel fet que el 1984 Marquès havia editat els regestos dels *Pergamins de la Mitra (891-1687)* de l'ADG, sèrie que, entre originals i còpies, si hem sabut comptar, conté noranta-cinc documents dels que han passat al cartoral *De Rubricis Coloratis*, i pel fet que el 1993 editava el *Cartoral de Carlemany*, el seu estudi de 1981 ja quedava antiquat. El mateix podríem dir, posant-hi cada vegada més èmfasi, a propòsit de tots els altres reculls documentals editats i/o estudiats posteriorment per Marquès. A més, i per raons de tot tipus, quan Marquès va emprendre la transcripció dels dos cartorals diocesans, no va sentir-se atret per l'estudi dels dos grans cartorals de l'Arxiu de la Catedral de Girona, el *Llibre gran de la Sagristia major* i el *Llibre Verd*, malgrat que aquest darrer fou un instrument bàsic de la informació de Villanueva. Hi ha raons poderoses per pensar que els quatre cartorals formen una unitat compacta, i que el *Llibre Verd* de l'ACG és la clau de volta dels quatre reculls. Si Marquès hagués fullejat amb paciència els dos cartorals catedralicis, s'hauria adonat que el *Llibre Verd* conté còpia exactament de la meitat més un dels documents del *Cartoral de Rúbriques Vermelles* i d'alguns de la primera part del *Cartoral de Carlemany*. Per sobre de l'atomització de les administracions eclesiàstiques que van proliferar a mesura que la institució es tornava més i més complexa, la confecció dels cartorals expressa la preocupació per a salvaguardar la documentació de l'Església entesa com un tot, i per deixar constància de les fites bàsiques de la seva elaboració i vigència. Els cartorals

no expressen amb fórmules explícites els propòsits que buscaven els seus promotors. En canvi, estem segurs que una anàlisi a la menuda de llur contingut i, assenyaladament, l'estudi comparatiu del *Llibre Verd* de l'ACG en relació amb els altres tres cartorals que el precedeixen en el temps, ajudaria a comprendre la funció real i ideal que tenia el format cartoral a l'esguard de la documentació que hom decidia aplegar-hi. D'altra banda, quan el 2007 es publicava el primer volum de les *Lletres del bisbe de Girona. Segle XIV*, emergia un conjunt de documents referents a la primera meitat del segle damunt dit, alguns dels quals havien d'ésser posats en relació intrínseca amb els nombrosos documents d'aquest període i molts d'anteriors del *Cartoral de Rúbriques Vermelles*. I què cal dir a propòsit de la documentació municipal gironina que ja hem evocat? O del fet que les iniciatives compilatòries del bisbe Pere de Rocabertí tenen, en el mateix bisbat de Girona, paral·lels interessants i coneguts en el cartoral de Roca Rossa, promogut aquells anys per Bernat Loreta? Com els cartorals gironins del segle XIII poden haver influït en el de l'abadia de Roses, probablement organitzat per iniciativa de l'abat Ponç (1228-1251) i executat en la seva major partida el 1233 (escriptures 1-97)? La tasca d'una revisió de la introducció al cartoral esdevenia molt complicada: s'havia de repensar tot i, a més, el gènere introducció ja no apareixia com el més oportú. Hauria calgut anar a un altre tipus d'estudi, tant en l'aspecte metodològic com en el dels objectius finals.

En la *Introducció* de Marquès es veu quines eren les fonts que l'any 1981 podia manejar un historiador de Girona amb sentit de la responsabilitat. El recurs als reculls documentals del *Viaje Literario* de Villanueva, de l'*España Sagrada* de Flórez dels *Documenta selecta* de Johannes Vincke i dels volums de la *Catalunya Carolíngia* publicats per Ramon d'Abadal era tothora indispensable. Hi havia alguna cosa més, certament, limitada a aspectes concrets. En aquest sentit, la diferència amb ara és d'ordre qualitatiu. La documentació catalana i específicament gironina publicada s'ha multiplicat en proporció geomètrica. Aquest avantatge té un contrapunt negatiu: no hi ha hagut temps material per a estudiar-la en totes les seves facetes. A més, sense entrar en qüestions jurídiques i sense moure'ns de l'ADG, hi ha una peça relacionada amb els dos cartorals diocesans, el *De Carlemany* i el *De Rubricis Coloratis*, que finalment ha atret l'atenció que mereix, se n'ha finançat l'estudi i la seva publicació és imminent: el *Llibre Verd* de l'ADG, elenc de tots els perceptors de delmes i posseïdors de

feus episcopals, compilat el 1362 per Guillem Bernat de Perles, a iniciativa del bisbe Berenguer de Cruïlles. Aquest llibre de paper és la continuació, en un cert sentit, dels dos cartorals de pergamí de l'ADG. I encara hi ha les sèries de capbrevacions de feus fetes al bisbe, del 1313 endavant, començades pel notari Pere Capmany, el mateix notari que autenticà les escriptures recollides al *Cartoral de Rúbriques Vermelles*, capbrevacions continuades fins al segle XVIII i acompanyades amb els corresponents llibres de lletres, causes, citacions, empares i desempares en la matèria. És per dir que a l'ombra hi queda una massa de documentació i de qüestions que només el temps i el treball dels arxivers acabaran per desenterrar. S'imposava la cautela.

Per això ha semblat preferible centrar-se a donar el text dels documents del cartoral aplicant-hi un esforç obstinat de depuració, i deixar l'estudi introductori de Marquès en el seu estat original. Això no obstant, si ha semblat sensat no temptar experiments tal vegada prematurs en una publicació que s'afegeix a la corrua llarga de cartorals i diplomataris catalans apareguts els darrers trenta anys, d'altra banda, semblava ineludible assenyalar algunes possibles línies d'estudi que la simple lectura de l'allau documental avui disponible sembla a vegades suggerir. Això sí, ateses les característiques de la col·lecció on el *Cartoral de Rúbriques Vermelles* s'edita, ens hem limitat a afegir notes on es constaten punts de contacte entre els documents editats ací i la resta de la documentació eclesiàstica gironina, inèdita o publicada els darrers anys, a la qual avui tenim accés. Potser haurà estat una fórmula idònia per no deturpar el treball de Marquès i, sobretot, per no introduir dualitats de perspectiva i criteri en un text prou consistent en ell mateix.

El temps dirà si hem estat encertats donant validesa a l'estudi introductori que Marquès va fer el 1981 del *Cartoral de Rúbriques Vermelles*. Ha semblat el més prudent, bo i estant segurs que és una simple prolusió dels estudis que immancablement hauran de seguir. Per sort o per dissort dels historiadors del futur, aquests estudis ja no es podran circumscriure al contingut d'un o altre cartoral, sinó que hauran de treballar, època per època i problema rere problema, amb uns conjunts de documentació molt més accessibles, vastos i diversificats, tal com ja s'ha començat a fer per a la documentació eclesiàstica gironina més antiga. Hi haurà molta més feina i per això potser també serà més agraïda.

Així, els criteris que hom s'ha estudiat a posar en marxa per aquesta edició es poden resumir com segueix:

a) La transcripció del text ha estat sotmesa a una revisió tan acurada com ha estat possible. L'hem enriquit amb les notes crítiques pertinents, sense introduir canvis substancials en els criteris de transcripció emprats per Marquès: indicacions de canvi de foli, supressió de les fórmules notarials inicials i finals d'autenticació de cada document. Els documents del cartoral són publicats per ordre cronològic. Hem recollit en el lloc oportú el text de les escasses notes marginals del manuscrit. La puntuació és nostra.

b) La publicació de l'inventari dels *Pergamins de la Mitra (891-1687)*, l'any 1984, del mateix Marquès, i la regestació de les principals sèries de l'ADG que va dur a bon terme l'impetuós arxiver ha permès d'indicar molts originals i altres exemplars dels documents copiats al cartoral, que l'any 1981, forçosament, li havien passat per ull. A partir d'unes poques indicacions de Marquès, hem procurat assenyalar tots aquells documents del cartoral que també foren copiats al *Llibre gran de la Sagristia major,* al *Llibre Verd* de l'ACG i al *Llibre d'en Calçada*, escorcollant aquests tres reculls catedralicis de dalt a baix, amb el resultat que ja hem dit pel que fa al *Llibre Verd,* i, pel que fa al *Llibre gran de la Sagristia major,* constatant un sol punt de contacte. També hem fet extensiu l'escorcoll al fons de pergamins de l'ACG, amb el benentès que les sigles que donem d'aquest fons són provisionals i susceptibles d'ésser modificades en l'inventari definitiu que se'n donarà en publicacions que ara són en estat avançat de preparació. Resumint: en l'estat en què Marquès va deixar el seu treball l'any 1981, sobre el total dels 180 documents en què ell havia distribuït la matèria en un primer moment, es coneixien 79 originals, molt menys de la meitat del total. En l'estat actual, sobre els 186 documents en què finalment la matèria ha quedat distribuïda (més un número zero al principi, a causa de l'estat fragmentari del document i d'ésser un intent de còpia molt tardà), es coneixen 116 diplomes originals, molt més de la meitat. El lector apreciarà la dada bruta i el percentatge pel seu compte. En aquest sentit, la catalogació dels pergamins de l'ACG, en procés avançat, ha estat decisiva. En la zona de l'escandall de fonts emprem les lletres gregues per indicar les referències, simples regests, inventaris amb transcripció d'escatocols, etc.

c) Els regests han estat també revisats i eventualment enriquits, precisant noms i cognoms, jerarquies, ordres successoris de

personatges de la reialesa i de la noblesa, i altres detalls, amb el propòsit d'orientar tot d'una el lector.

d) Hem afegit algunes notes, tant a l'estudi introductori com a la transcripció dels documents, sobretot quan la bibliografia posterior de Josep Maria Marquès hi obligava. Les notes afegides a l'estudi introductori de Marquès per iniciativa dels editors són identificades com a tals. Les afegides als documents del cartoral són totes dels editors.

e) Hem intentat prosseguir l'esforç prosopogràfic ja assajat en l'edició del volum I de les *Lletres del bisbe de Girona. Segle XIV*. El nostre intent consisteix a recollir, de tots els personatges que surten als documents, les referències arxivístiques dels arxius gironins, i només d'aquests, que ara són a l'abast de tothom, sigui en llibre (AHMG), sigui en fitxa (ACG), sigui en format *on line* (ADG). En aquest volum hem fet un ús massiu de l'obra del gran arxiver setcentista de la catedral, Sulpici Pontich, donant sempre que s'ha escaigut les referències de tots els personatges que coneix. En la gran majoria dels casos, ens hem aturat conscientment en la pura referència, car tant el text del volum de l'*Episcopologi* com el dels tres volums del *Reportori* de Pontich ja són digitalitzats i en breu seran incorporats a la pàgina web de l'ADG, on el lector curiós podrà assaborir amb facilitat les informacions recollides per Pontich. Confiem que, si més endavant hom reprèn l'estudi i l'edició eventual dels dos cartorals gironins encara inèdits, hi haurà ocasió per a completar la informació prosopogràfica que avui, en tants casos, ens hem limitat a esbossar. Com és lògic, informació molt específica provinent d'altres dipòsits arxivístics i d'alguna manera accessible només ha estat consultada tempestivament.

f) Hem elaborat índexs separats d'antropònims i de topònims.

g) En la citació de fonts arxivístiques i bibliogràfiques hem seguit el mateix criteri que es va exposar en el volum de *Lletres del bisbe de Girona,* ja esmentat, p. 62.

h) En l'estudi introductori de Marquès els documents són citats segons l'ordre cronològic adoptat en l'edició. Per facilitar la consulta, fent ús del parèntesi i del claudàtor, hem donat en cada citació la doble numeració dels documents.

i) Tant en la introducció com en la resta de l'obra hem emprat les sigles següents:

ACG

Arxiu Capitular de Girona.

ADG

Arxiu Diocesà de Girona.

AHMG

Arxiu Històric Municipal de Girona

AIEG

«Anales del Instituto de Estudios Gerundenses» / «Annals de l'Institut d'Estudis Gironins», Girona, 1946 ss.

ALCOVER-MOLL

Antoni M. ALCOVER - Francesc DE Borja MOLL, *Diccionari català-valencià-balear*, vols. I-X, Palma de Mallorca, 1978-1979[2].

Alguaire

Jesús ALTURO I PERUCHO, *Diplomatari d'Alguaire i del seu monestir santjoanista, de 1076 a 1244,* Barcelona, Fundació Noguera (Diplomataris, 21), 1999, 580 pp.

Amer

Esteve PRUENCA I BAYONA, *Diplomatari d'Amer,* Barcelona, Fundació Noguera (Diplomataris, 7), 1995, 396 pp.

ARNALL

M. Josepa ARNALL I JUAN, *Lletres reials a la ciutat de Girona (1393-1515)*, vols. I i II, Barcelona, Fundació Noguera 2000 (Diplomataris, 22-23), 1.021 pp.

ATCA

«Arxiu de Textos Catalans Antics», Anuari, Barcelona, IEC, 27 vols.

Banyoles

Mn. Lluís CONSTANS I SERRATS, *Diplomatari de Banyoles,* I (822-1050), II (1051-1299), III (1300-1348), IV (1349-1500), Olot i Banyoles 19851-1991, 324 + 9 f., 490 p., 364 + 9 f., 436 + 10 pp. d'índexs.

Besalú

Josep M. PONS I GURI - Hug PALOU I MIQUEL, *Un cartoral de la canònica agustiniana de Santa Maria del castell de Besalú*, Barcelona, Fundació Noguera (Diplomataris, 28), 2002 171 pp.

BOTET

J. BOTET I SISÓ, *Cartoral de Carles Many. Index cronològich del cartoral de la Curia eclesiàstica de Girona anomenat de «Carlo Magno»*, Barcelona, 1905.

CatCar V

Catalunya Carolíngia, obra fundada per R. d'Abadal i de Vinyals i dirigida per Josep M. Font i Rius i Anscari Mundó, vol. V, *Els comtats de Girona, Besalú, Empúries i Peralada. Primera i Segona Part*, a cura de Santiago SOBREQUÉS I VIDAL, Sebastià RIERA I VIADER, i Manuel ROVIRA I SOLÀ revisat i completat per Ramon ORDEIG I MATA, Barcelona, IEC, 1-344 [docs, 1-386], i 345-696 pp. [docs. 387-630 + VII falsos].

CC

Josep M. MARQUÈS I PLANAGUMÀ, *Cartoral dit de Carlemany, del bisbe de Girona (s. IX-XIV)*, 2 vols., Barcelona, Fundació Noguera (Diplomataris, 1-2), 1993, 1-436 [docs. 1-282] i 437-861 [docs. 283-625] p.

CDSG

Ramon MARTÍ, *Col·lecció Diplomàtica de la Seu de Girona (817-1100)*, Barcelona, Fundació Noguera (Diplomataris, 13), 1997, 605 pp.

COBOS

Antoni COBOS FAJARDO, *Costums de Girona de Tomàs Mieres. Edició crítica i traducció*, Girona, CGC Edicions, 2001, 272 pp.

COMA

Antoni COMA, *Episcopologia d'Elna. Augmentada any 1713,* continguda en el Ms. 82 de la Médiathèque de Perpinyà, pp. 435-508.

Constitucions

Constitucions y altres drets de Cathalunya compilats en virtut del capítol de Cort LXXXII de las Corts per la S. C. Y R. Majestat del rey don Philip IV nostre senyor celebradas en la civtat de Barcelona any MDCCII, Barcelona, 1704 [facsímil, Generalitat de Catalunya – Departament de Justícia, 1995].

Cortes

Cortes de los antiguos reinos de Aragón y de Valencia y Principado de Catalunya publicadas por la Real Academia de la Historia. Cortes de Cataluña, vols. I-XXVII, Madrid, Real Academia de la Historia, 1896-1922.

COTS

Jaume COTS I GORCHS, *Consuetudines Dioecesis Gerundensis*, Barcelona, Lib. Casulleras, 1929, 204 pp.

CR

Catalunya Romànica, 27 vols., Barcelona, Enciclopèdia Catalana, 1984-1998.

D

ADG, manuals de col·lacions de beneficis.

DBA

Diccionari biogràfic, vols. I-IV, Barcelona, Albertí editor, 1966-1970.

DBF

Dictionnaire de Biographie Française, vols. I-XIX, A-La, París, 1933-2001.

DHC

Jesús MESTRE I CAMPÍ *et alii*, *Diccionari d'Història de Catalunya* Barceolona, Edicions 62, 1999, 1.147 pp.

DHEC

Diccionari d'Història Eclesiàstica de Catalunya, 3 vols., Barcelona, Generalitat de Catalunya-Editorial Claret, Barcelona 1998-2001, 667, 773 i 749 pp.

DHGE

Dictionnaire d'Histoire et Géographie Ecclésiastiques, vols. I-XXVIII, A-K, París, 1912-2003.

DSF

Josep M. MARQUÈS, *Diplomatari de Sant Feliu,* inèdit dipositat a l'ADG.

ES

España Sagrada, LVI vols., Madrid, 1747-1957.

EUBEL

C. EUBEL, *Hierarchia Catholica Medii Aevi*, vol. I, Münster, 1898.

f., ff.

foli, folis.

FLUVIÀ

Armand de FLUVIÀ, *Els primitius comtats i vescomtats de Catalunya. Cronologia de comtes i vescomtes*, Barcelona, Enciclopèdia Catalana, 1989, 232 pp.

G

ADG, *Libri Notularum*.

GEC²

Gran Enciclopèdia Catalana, 24 vols.

GOLOBARDES

Miguel GOLOBARDES VILA, *El monasterio de Santa Maria de Vilabertran,* Barcelona, José Porter ed. (Publicaciones del Palacio de Perelada), 1949, 150 pp.

GRAHIT

Emili GRAHIT, «Llibre Vert del Cabildo de la Catedral de Gerona», *Revista Histórica*, IV (1877), 118-119, 165-173, 365-375.

GUILLERÉ

Christian GUILLERÉ, *Girona al segle XIV*, 2 vols., Ajuntament de Girona - Publicacions de l'Abadia de Montserrat 1993, 504 i 500 pp.

HUG

Josep CANAL I ROQUETA, Eduard CANAL I DE DIEGO, Josep M. NOLLA I BRUFAU, Jordi SAGRERA I ARADILLA, *Història urbana de Girona. Reconstrucció cartogràfica,* 8 volums publicats, Girona, Ajuntament de Girona, 1995-2008.

I

ADG, *Registrum* [*litterarum*] *itineris*.

l.

liber *o* llibre.

LV

Christian GUILLERÉ, *Llibre Verd de la ciutat de Girona*, Ajuntament de Girona - Fundació Noguera (Llibres de Privilegis, 7), 2000, 737 pp.

LVm

Griselda JULIOL I ALBERTÍ, *Llibre Vermell de la ciutat de Girona (1188-1624),* Ajuntament de Girona-Fundació Noguera (Llibres de Privilegis, 8), 2001, 757 pp.

LLADONOSA

Josep LLADONOSA I PUJOL, *Història de Lleida,* 5 vols., Lleida, Dilagro, 1991.

Lletres I

Jaume DE PUIG I OLIVER – Josep Maria MARQUÈS I PLANAGUMÀ, *Lletres del bisbe de Girona. Segle XIV*. Vol. I (1-620). Bernat de Vilama-

rí (1292-1312), Pere d'Urrea (1325-1358), Gastó de Montcada (1328-1334), Arnau de Mont-rodon (1335-1348), Barcelona, Institut d'Estudis Catalans - Facultat de Teologia - Ajuntament de Girona 2007, 744 pp.

Manresa

Marc TORRAS I SERRA *et al.*, *El Llibre Verd de Manresa (1218-1902)*, Barcelona, Fundació Noguera (Llibres de Privilegis, 5), 1996, 677 pp.

MARCA

Petrus DE MARCA, *Marca Hispanica sive Limes Hispanicus, hoc est, geographica et historica descriptio Cataloniae, Ruscinonis et circumjacentium populorum*, Parisiis, apud Franciscum Muguet MDCLXXXVIII, 1.490 cols.

MARTÍ

Ramon MARTÍ, *Col·lecció Diplomàtica de la Seu de Girona (817-1100)*, Barcelona, Fundació Noguera (Diplomataris, 13), 1997, 605 pp.

Mensa

Maria PARDO I SABARTÉS, *Mensa episcopal de Barcelona (878-1299)*, Barcelona, Fundació Noguera (Diplomataris, 5), 1994, 256 pp.

MIRET

Joaquim MIRET I SANS, *Itinerari de Jaume I el Conqueridor*, Barcelona, IEC, 1918, 629 pp.

MONSALVATJE

F. MONSALVATJE, *Noticias Històricas,* XXV volums, Olot 1889-1917.

n.

número, números.

PA

ADG, Arxius incorporats. Pia Almoina.

PG

Joan VILLAR I TORRENT, Núria SURIÀ I VENTURA, Joan BOADES I RASET, Lluís-Esteve CASELLES I SERRA, *Catàleg de Pergamins del fons de l'Ajuntament de Girona (1144-1826)*, Ajuntament de Girona - Fundació Noguera - Caixa de Girona (Diplomataris, 32-34), 2005, 3 vols., 2.012 pp.

PM

Josep M. MARQUÈS I PLANAGUMÀ, *Pergamins de la Mitra (891-1687). Arxiu Diocesà de Girona,* Girona, Generalitat de Catalunya.

Servei d'Axius – Diputació de Girona. Patronat Francesc Eximenis, 1984, 191 pp.

PONS

Josep Maria PONS I GURI, *Les col·leccions de costums de Girona,* Barcelona, Fundació Noguera, 1988, 370 pp.

PONTICH, *Episcopologi*

Sulpici PONTICH, *Episcopologi eo Serie dels srs. Bisbes de Gerona desde la expulsió dels moros que volen uns fos 778 y altres 785: en què se continuaran los bisbes segons lo ordre que portan nostres Synodals Gerundenses, però las notícias seran totas tretas y existents en la Iglesia Cathedral y notarías que son vistas,* ACG, ms. 105, ff. 3r-134v.

PONTICH, *Reportori*

Sulpici PONTICH, *Reportori per alphabetich del secretariat del molt il·lustre Capítol de la Iglesia cathedral de Gerona, fins al mars 1736, documents existens en lo arxiu de la mateixa Iglesia y diferents adnotacions tretas del vicariat y officialat ecclesiastich y notarias de la present ciutat de Gerona, treballat per lo Dr. Sulpici Pontich, canonge de la dita santa Iglesia,* ACG, mss. 102, 103 i 104.

PONTICH, *Series*

Sulpici PONTICH, *Serie dels prebendats que per temps son estats de la santa Iglesia de Gerona per abecedari,* ACG, ms. 105, ff. 135r-405r.

PUIG I PUIG

Sebastián PUIG Y PUIG, *Episcopologio de la Sede Barcinonense,* Barcelona, Biblioteca Balmes MCMXXIX (Biblioteca Histórica de la Biblioteca Balmes, vol. I), 546 pp.

ROBLES, *Actas 1302*

Adolfo ROBLES SIERRA, *Actas de los Capítulos Provinciales de la Provincia Dominicana de Aragón, correspondientes a los años 1302, 1303, 1304 y 1307,* dins *Escritos del Vedat*, XX (1990), pp. 237-285.

ROBLES, *Actas 1310*

Adolfo ROBLES SIERRA, *Actas de los Capítulos Provinciales de la Provincia Dominicana de Aragón, correspondientes a los años 1310, 1312, 1314 y 1321,* dins *Escritos del Vedat*, XXII (1991), pp. 106-154.

RC

Cartoral de Rúbriques Vermelles.

Roca Rossa

Josep M. PONS I GURI, *El Cartoral de Santa Maria de Roca Rossa,* Barcelona, Fundació Noguera, 1984 (Textos i documents, 7), 413 pp.

SANAHUJA

Pere SANAHUJA, *Historia de la Seráfica Provincia de Catalunya*, Barcelona, 1959, 1.004 pp.

Sant Daniel

Josep. M. MARQUÈS I PLANAGUMÀ, *Col·lecció diplomàtica de Sant Daniel de Girona (924-1300),* Barcelona, Fundació Noguera (Diplomataris, 11), 1997, 723 pp.

Santes Creus

Joan PAPELL I TARDIU, *Diplomatari del monestir de Santa Maria de Santes Creus (975-1225)*, Barcelona, Fundació Noguera (Diplomataris, 35-36), 2005, 2 toms, 973 pp.

SOBREQUÉS

Santiago SOBREQUÉS I VIDAL, *Els barons de Catalunya. Història de Catalunya Biografies Catalanes*, vol. 3, Barcelona, Editorial Vicens i Vives, 1957.

SOBREQUÉS *Societat*

Santiago SOBREQUÉS I VIDAL, *Societat i estructura política de la Girona Medieval*, a cura de Jaume SOBREQUÉS I CALLICÓ, Barcelona, Curial Edicions Catalanes, 1975, 336 pp.

Tàrrega

Gener GONZALVO I BOU, Josep HERNANDO I DELGADO, Flocel SABATÉ I CURULL, Max TURULL I RUBINAT, Pere VERDÉS I PIJUAN, *Els llibres de privilegis de Tàrrega (1058-1473),* Barcelona, Fundació Noguera (Llibres de Privilegis, 6), 1997, 613 pp.

Tortosa

Antoni VIRGILI, *Diplomatari de la catedral de Tortosa (1062-1193)*, Barcelona, Fundació Noguera (Diplomataris, 11), 1997, 711 pp.

U

ADG, *Registrum Litterarum*.

VAYREDA

Pere VAYREDA I OLIVAS, *El priorat de Lladó i les seves filials,* Barcelona, Editorial Balmes, 1930, 331 pp.

VILABERTRAN

Josep Maria MARQUÈS [I PLANAGUMÀ], *Escriptures de Vilabertran (968-1300),* Figueres, 1995, 404 pp.

Vilafranca

Jordi VALLÈS I CUEVAS, Jordi VIDAL I PLA, Maria Carme COLL I FONT, Josep M. BOSCH I CASADEVALL, *El Llibre Verd de Vilafranca,* 2 vols., Barcelona, Fundació Noguera (Llibres de Privilegis, 2-3), 1992, 997 pp.

VILLANUEVA

Jaime VILLANUEVA, *Viage Literario a las Iglesias de España*, XXII vols. XII-XV, Madrid, 1850-1851.

VINCKE

Documenta selecta mutuas Civitatis Arago-Cathalaunicae et Ecclesiae relationes illustrantia, ed. Johannes Vincke, Barcelona 1936.

ZARAGOZA

Ernest ZARAGOZA PASCUAL, *Abaciologi benedictí de la Tarraconense*, Barcelona, Fundació Balmes (Biblioteca Balmes), MMII, 429 pp.

Barcelona, 31 d'agost de 2009

Jaume DE PUIG I OLIVER
Albert SERRAT I TORRENT

INTRODUCCIÓ

L'estudi que presentem ací acompanya la transcripció del cartoral dit *De Rubricis Coloratis* de l'Arxiu Diocesà de Girona. Si fins ara aquest cartoral ha estat utilitzat parcialment per nodrir contribucions sempre estimables a la història local, ara podrà servir en tot el seu conjunt per a empreses de major amplitud. Amb aquest estudi ens proposem d'il·lustrar el contingut del cartoral i alguns aspectes de la història del bisbat de Girona que aquest clarifica de forma immediata i directa.

Estudis i publicacions

El nostre cartoral no és del tot un camp verge. Documentalistes i historiadors n'han extret materials des de principis del segle XIX.

Tomàs Noguer, que en publicà les rúbriques el 1946,[1] cregué que Jaume Villanueva no s'hauria servit del volum, basant-se que no n'hauria copiat cap escriptura. Aquesta observació no és exacta. L'autor del *Viage Literario* cità dues vegades el cartoral pel seu nom[2] i fins i tot en copià un document, el testament del bisbe Pere de Castellnou.[3]

1. Tomàs Noguer i Musqueras, «Transcripción de las rúbricas del cartoral «De Rubricis Coloratis» del Archivo Diocesano de Gerona», *Anales del Instituto de Estudios Gerundenses*, 1 (1946), pp. 136-159; la citació a p. 138.
2. «Cartoral dicho de rúbricas coloradas»: Villanueva XIII, pp. 196 i 200.
3. RC, (n. 78 [29]): Villanueva XIII, apèndix 55, pp. 322-329. No ofereix cap dubte la procedència d'aquest text, que Villanueva diu haver recollit *ex cartor. Curiae episcopi Gerundensis,* f. 38, atès que el testament esmentat es troba precisament al f. 38 del nostre cartoral.

Tampoc no fou exhaustiu Noguer en la identificació dels documents del recull que es troben a l'*España Sagrada*.[4] És cert que, igual com Villanueva, els pares Risco i La Canal van treure més materials de l'arxiu capitular que no del diocesà. La coincidència, però, de les esmenes de transcripció del testament del bisbe Cabanelles publicat a *España Sagrada* amb les que el notari Pere Capmany salvà al nostre cartoral ens duu a creure que el document, tot i donar-se com a procedent del *Liber Institutionum* del vicariat eclesiàstic, procedia de fet del *De Rubricis Coloratis*.[5]

Publicant les rúbriques del llibre, Noguer facilità l'ús que se n'ha fet posteriorment.[6] Així i tot, ultra un bon nombre d'errades de transcripció, sembla que Noguer féu una opció poc oportuna. Copiar les rúbriques en comptes de regestar de cap i de nou les escriptures significava no haver-se adonat que els resums en vermell que encapçalen els documents i que han donat al llibre el seu nom, no responen de vegades al contingut principal de cada escriptura, sinó que sovint en reflecteixen un aspecte parcial; això motivà la seva inclusió al volum. S'imposava, i així ho hem fet en la nostra transcripció, fer uns regests nous.

OBJECTIU I MÈTODE

El conjunt de documentació del cartoral *De Rubricis Coloratis* és ric i variat. Per això la seva possible aportació al coneixement històric ens sembla no gens negligible. No cal esperar-ne, és clar, una imatge completa de l'Església de Girona dels segles XII-XIV, època de les escriptures que s'hi van copiar. La comparança més il·lustrativa per a expressar la seva utilitat podria ser la d'una pintura tenebrista, on entre zones d'ombra destaquen formes i colors ben marcats que ajuden a endevinar què hi ha als àmbits obscurs.

4. Segons NOGUER, són els RC ns. 47 [50], 131 [38] 134 [5]. Hi hauria pogut afegir els ns. 8 [12], 13 [64], 37 [68], 38 [78], 77 [13], 102 [36] i 181 [162].

5. ES XLIV 270. A través de la comprovació de les esmenes salvades podem comprovar que els documents RC n. 131 [38], 134 [5], i 181 [162] no van ésser extractats directament del cartoral per a publicar-los a *España Sagrada*. Hem trobat a MONSALVATGE una sola referència al cartoral, n. 153 [115], al t. XII, pp. 349-350 de les *Noticias Históricas*.

6. Donem les referències de publicació dels documents sota el regest i encapçalant les nostres transcripcions. Ha aprofitat sistemàticament el cartoral Joan BADIA I HOMS, *L'arquitectura medieval de l'Empordà*, 3 vols., Girona 1979-1981.

Al cartoral l'Església hi ocupa el primer rengle: la clerecia més que els fidels, i el bisbe i els capitulars més que ningú. Una Església que apareix ací ocupant-se intensament de la conservació i de l'augment del seu patrimoni, perquè, com es raona en un dels documents, *spiritualia in hoc mundi naufragio sine temporalibus stare diu non possunt*.

Bonnassie ha remarcat delicadament el retard amb què s'ha procedit a Catalunya en l'edició dels cartorals eclesiàstics.[7] Encara que el nostre sigui una mica posterior a l'època en la qual ell centra el seu estudi, reflecteix un període decisiu en la formació de la base material de sosteniment de la institució episcopal a Girona.

El balanç de l'estudi del patrimoni de les diòcesis i dels monestirs a casa nostra és considerat insatisfactori pel medievalista Manuel Riu: "L'estudi de la formació dels patrimonis dels grans bisbats catalans, o bé està per fer, com és el cas de la Seu d'Urgell i Girona, o bé està fet però ha romàs inèdit, com en el cas de Barcelona, o s'ha fet i publicat en alemany, com en el cas de Vic".[8] La nostra contribució present pot remeiar parcialment aquesta carència.[9]

---

7. P. BONNASSIE, *Catalunya mil anys enrera (segles x-xi). I. Economia i societat pre-feudal*, Barcelona 1979, p. 17.

8. M. RIU, *La vida cultural en Cataluña desde fines del siglo ix a mediados del xi,* apèndix dins FLICHE-MARTIN, *Historia de la Iglesia*, t. XII, València 1976, pp. 646. La referencia del treball d'Engels sobre Vic, que Riu no dóna, és: O. ENGELS, «Die weltliche Herrschaft des Bischofs von Ausona-Vic (889-1315)», *Spanische Forschungen der Görresgesellschaft*, 24 (1968), pp. 1-40.

9. Escrites aquestes paraules l'any 1981, escau de recordar ací que l'autor posteriorment va publicar *Pergamins de la Mitra (881-1687). Arxiu Diocesà de Girona*, Girona 1984, 190 pp.; l'any 1986 sortia «El Cartoral de Santa Maria de Roses (segles x-xiii)», *Memòries de la Secció Històrico-arqueològica* de l'Institut d'Estudis Catalans, n. XXXVII, 156 pp.; «Pergamins de Santa Maria de Palamós», *Estudis del Baix Empordà*, 7 (1988), pp. 101-146; després van veure la llum pública «Documents de Santa Maria de Lladó anteriors al segle xiv conservats a l'Arxiu Diocesà de Girona», *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos*, 122 (1989), pp. 271-291; «Fundaciones de beneficios en el obispado de Gerona, s. xii-xviii», *Anthologica Annua*, 36 (1989), pp. 493-507; «Pergamins de Santa Maria de Besalú a l'Arxiu Diocesà de Girona», *Patronat d'Estudis Històrics d'Olot i Comarca. Annals*, 1990-1991 [1992], pp. 239-310; obrint la col·lecció «Diplomataris» de la Fundació Noguera, els dos volums del *Cartoral, dit de Carlemany, del bisbe de Girona (s. ix-xiv)*, publicats l'any 1993; *Escriptures de Santa Maria de Vilabertran (968-1300)*, Figueres 1995, 404 p.; tingué cura el mateix any 1995 de l'edició del *Diplomatari de Santa Maria d'Amer* d'Esteve PRUENCA I BAYONA, dins l'esmentada col·lecció «Diplomataris» de la Fundació Noguera; el 1997 publicava allí mateix la *Col·lecció diplomàtica de Sant Daniel de Girona (924-1300)*. Això a part, Josep Maria MARQUÈS i Jesús ALTURO I PERUCHO van establir un estat de la qüestió de la publicació de fons arxivístics catalans per al període 1938-1986 en «La publicació de col·leccions documentals», *ATCA*, V (1986), pp. 305-324. En relació amb la publicació

Però l'interès del cartoral *De Rubricis Coloratis* ultrapassa de bon tros el cap de la història econòmica i s'estén a la recerca sobre les institucions i la societat. De vegades aquests aspectes hi queden només esbossats, però s'hi poden espigolar indicacions precioses. Els documents admeten diferents nivells de lectura.

Podem aturar-nos primer a les formalitats del cartoral i a la tipologia de les peces que inclou. El volum, tal com el tenim, és fruit d'una solució. ¿Quins principis poden haver orientat la tria i ordenació de les escriptures transcrites? ¿Es van recollir més testaments que no pas compravendes? Ja des d'ara haig de fer constar que les butlles pontifícies hi brillen per la seva absència.

---

dels documents que reclamava Bonnassie, ja a partir de l'inici dels anys vuitanta del segle passat es va poder apreciar una mutació qualitativa, assenyaladament gràcies al treball de la Fundació Noguera, que en aquests moments ha publicat 30 volums d'inventaris d'arxius notarials de Catalunya, 41 volums de «Textos i Documents» (edicions de textos i estudis), 40 volums d'estudis i recerques, 16 volums d'«Acta Notariorum Cataloniae», 12 volums de llibres de privilegis i 42 volums de diplomataris. Hom pot seguir les passes de la major part d'aquests volums i d'altres publicacions similars editades per altres responsables en llibres o revistes, sense cap pretensió d'exhaustivitat, a través de les recensions aparegudes a l'anuari *Arxiu de Textos Catalans Antics*, ja des del seu primer número: I (1982) 292-293 [la Seu d'Urgell], 298-299 [Terrassa]; II (1983) 399-401 [Vic], 401-403 [la Seu d'Urgell], 403-405 [Guissona], 406-407 [Sant Cugat del Vallès], 427-430 [Osona]; III (1984) 279-280 [*Consolat de Mar*]; IV (1985) 456-457 [la Seu d'Urgell], 458-459 [Lavaix], 462-465 [la Real de Mallorca]; V (1986) 325-326 [Vic], 328-330 [*Usatges*], 350-351 [Banyoles], 351-352 [Arenys de Mar], 352-353 [Roca Rossa]; VI (1987) 340-342 [Roses], 342-344 [Santa Anna de Barcelona], 344-345 [la Seu d'Urgell]; VII (1988) 323-324 [Vic], 324-328 [la Seu d'Urgell]; IX (1990) 369-371 [Andorra], 371-373 [la Seu d'Urgell], 373-375 [Banyoles], 384-386 [Girona]; X (1991) 391-393 [Andorra], 393 [Calella], 394-395 [Santa Maria de Solsona], 395-396 [Igualada], 396-397 [Banyoles]; XI (1992) 448-452 [la Seu d'Urgell], 453-454 [Cervera], 454-455 [l'Arboç], 474-476 [Banyoles]; XII (1993) 424-427 [abat Oliba], 427-430 [Gerri], 430-431 [Santa Maria de Cardona], 452-453 [Banyoles], XIII (1994) 415-419 [Girona], 419-422 [Poblet], 422-426 [la Seu d'Urgell], 460-462 [Vilafranca]; XIV (1995) 377-378 [Banyoles], XV (1996) 559-563 [Barcelona], 563-567 [dotalies d'església catalanes], 567-572 [Vilabertran], 578-580 [la Seu d'Urgell], 584-586 [Andorra]; XVI (1997) 489-491 [Sant Llorenç del Munt], 491-495 [Amer], 495-496 [Vic], 512-516 [la Real de Mallorca]; XVII (1998) 612-615 [Girona], 615-618 [el Temple de Barberà], 618-621 [Tortosa]; XVIII (1999) 817-820 [Sant Sadurní de Tavèrnoles], 820-824 [Sant Daniel de Girona], 824-826 [Montalegre], 833 [Balaguer], 833-935 [Tàrrega]; XIX (2000) 665-671 [*Catalunya Carolíngia*, Osona i Manresa], 671-673 [Cardona], 674-676 [el Temple de Gardeny], 679-681 [Manresa]; XX (2001) 714-718 [arxiu comtal de Barcelona], 719-721 [Alguaire], 723-724 [Girona]; XXI (2002) 753-755 [Solsona], 767-769 [Girona]; XXII (2003) 738-741 [Vic], 741-746 [Solsona], 750-753 [Terrassa], 753-754 [Santa Maria del castell de Besalú], 756-757 [Guissona], 773-775 [Sant Sadurní de Tavèrnoles]; XXIII-XXIV (2004-2005) 531-532 [*Catalunya Carolíngia*, Girona, Besalú, Empúries i Peralada], 533-535 [Vic], 544-546 [Sant Joan de Jerusalem], 561-563 [diplomatari Borja], 563-567 [Andorra], 571-572 [bisbat d'Urgell]; XXV (2006) 578-580 [Vallbona], 629-631 [bisbat de Girona], 644 [Poblet]; XXVI (2007) 789-791 [Santa Cecília d'Alins], 791-794 [Vic], 827-831, 847-854, 867-869 [Girona] (nota dels editors).

I no pas perquè els prelats gironins no n'haguessin aplegat unes quantes.

La mateixa redacció dels documents varia amb el pas del temps; les clàusules van complicant-se, testimoni d'una mentalitat jurídica que mai no acaba de filar prou prim. Per bé que les arengues inicials i les imprecacions finals no sovintegin als productes de la cancelleria episcopal, Zimmermann[10] ens ha ensenyat a aprofitar-les amb tota cura. Tot això recau dins la lectura documental de les peces del cartoral.

Més enllà és possible una lectura institucional. Efectivament, el bisbat és una institució que es relaciona amb altres institucions, eclesiàstiques o seculars. Monarquia i noblesa, capelles i monestirs juguen el joc segons les regles del dret, o bé pacten convencions amb el bisbat que faran llei en el futur. Testaments i adquisicions, estatuts canonicals o firmes de delmes configuren una praxi jurídica important. El nostre comentari intenta clarificar-la, perquè la creiem força desconeguda.

Les institucions, amb tot, no són la vida. La canalitzen parcialment; de vegades la deixen entreveure. Procurem recollir i subratllar al·lusions esparses a l'ambient que dóna origen als documents.

Aquest estudi deu al professor Anscari M. Mundó estímuls i orientacions decisives. Reconèixer-ho ací no és complir un deure forçós, sinó una satisfacció ben agradable.

Girona, setembre de 1981

10. M. ZIMMERMANN, «Protocolles et préambules dans les documents catalans du xème au xiième siècle», *Mélanges de la Casa de Velázquez*, 10 (1974), pp. 41-76; 11 (1975), pp. 51-79.

I
EL CARTORAL I LA CÚRIA EPISCOPAL

El cartoral *De Rubricis Coloratis* va ésser compost i realitzat durant el pontificat de Pere de Rocabertí (1318-1324) amb la finalitat de tenir així una eina per a l'administració del patrimoni i dels drets de la mitra al servei de la cúria episcopal. Es oportú, doncs, que abans d'analitzar les característiques externes i internes del cartoral, donem algunes dades biogràfiques del prelat que va manar realitzar-lo i ens preguntem també sobre la seva cúria.

El bisbe Rocabertí

Els episcopologis de Villanueva[1] i de *España Sagrada*[2] es complementen en vista a establir el currículum del bisbe Rocabertí. El primer és construït amb notícies de documents del Capítol catedralici de Girona, probablement les que ja havia aplegat l'arxiver Pontich; el segon les amplià amb detalls procedents de l'Arxiu de la Corona d'Aragó.

Era Pere de Rocabertí fill del vescomte Dalmau i germanastre de l'arquebisbe de Tarragona, Guillem, que regí aquesta seu entre 1307 i 1315.[3]

1. Villanueva XIII, pp. 202-209.
2. ES XLIV, pp. 49-51.
3. Dalmau III de Rocabertí i de Palau es casà en primeres núpcies amb Guillema de Cervelló, de qui tingué Guillem, arquebisbe de Tarragona. Es casà després amb Ermessenda des Far, baronessa de Navata, mare del baró de Navata, i de Pere, bisbe de Girona. Vegeu J. Dromendari, *Árbol genealógico de la casa de los viscondes de Rocabertí*, Gènova 1676, pp. 283-284, i *Gran Enciclopèdia Catalana*, t. 12, p. 654; (nota dels editors:) DHEC III pp. 265-266; *Lletres I,* n. 51, nota 159.

Fet canonge de Girona abans del 1302,[4] obtingué dels seus col·legues durant els anys 1305 a 1308 l'assignació econòmica prevista per als que freqüentaven estudis universitaris; no hem pogut determinar on els cursà.[5] El 1313 fou vicari general del bisbe Vilamarí. En una dada indeterminada del pontificat tarragoní del seu germanastre, aquest visità la Seu de Girona i hi promulgà uns decrets de reforma,[6] dels quals es pot deduir que el Capítol catedralici, del qual Pere de Rocabertí formava part, no era gaire exemplar en el compliment dels seus deures. Rocabertí no devia ser cap excepció entre els seus companys, ja que, amb altres vuit capitulars, rebé el manament de fer-se ordenar com més aviat millor, almenys de diaca.

Fou elegit bisbe per compromís el dia 14 d'octubre de 1318.[7] La votació es féu immediatament després de la mort del seu predecessor, sense esperar els canonges que eren fora de Girona. Sembla que es volia obviar el perill d'estar sense bisbe quan es temia un atac del comte d'Empúries sobre la Bisbal. Però seria molt estrany que els electors no tinguessin també l'atenció posada a Avinyó. Les dues anteriors designacions de bisbe a Girona havien estat fetes per provisió papal. El Capítol pogué ara, de manera excepcional, fer ús del seu dret d'elecció. Els prelats que succeirien Rocabertí, com Pere d'Urrea (1325-1328) o Gastó de Montcada (1328-1334) serien novament designats pel Papa a desgrat del Capítol, i per cert, entre clergues absolutament aliens a la seu i al bisbat de Girona, després d'intents infructuosos del rei Jaume II d'influir en la decisió pontifícia.[8]

La gestió de Rocabertí en el govern del bisbat podrà descriure's millor després de l'estudi del seu cartoral. Com observa Villanueva, «mostró gran celo y tesón» en matèries d'immunitat eclesiàstica. Tingué lluita oberta amb el comte Malgaulí d'Empúries. Villanueva dedica bona part del seu resum sobre Rocabertí com a bisbe a detallar les seves relacions amb el Capítol catedralici, cosa comprensible si es té en compte l'arxiu on principalment s'informà. A la

4. RC n. 101 [8], f. 12v.

5. El document, procedent de l'ADG, *Liber negotiorum capituli*, ha estat publicat per L. BATLLE, *La cultura a Girona de l'Edat Mitjana al Renaixement*, Girona 1979, p. 30.

6. VILLANUEVA XIII, pp. 337-340.

7. VILLANUEVA XIII, p. 203, on s'indica que el decret d'elecció es conservava a l'Arxiu Arquebisbal de Tarragona.

8. H. FINKE, *Acta Aragonensia*, t. II, pp. 804-805, 809 i 812; t. III, pp. 471-472 i 741-742.

Seu reorganitzà el culte i solemnitzà algunes festivitats, sobretot la del Corpus. Manà que amb aquesta finalitzat es construís el 1321 una custòdia o ostensori per portar el Santíssim a la processó.

Es recorda encara la intervenció en la sentència inquisitorial contra Pere Duran de Baldach, promulgada el 12 de juliol de 1321 en presència del rei Jaume II. Aquest any, pel maig, sembla que era absent del bisbat; almenys les visites pastorals les practicava un auxiliar, bisbe titular *Cristopolinus*.[9] Altres notícies esparses sobre la seva acció episcopal són les mesures que prengué el 1322 sobre la clausura de les monges de Sant Daniel i un canvi de data en la festa de la dedicació de Santa Maria de Camprodon. En la col·lecció de les constitucions sinodals de Girona se'n conserva una sola, indatada, del seu temps, que preveu cautela sobre els clergues de bisbat foraster que pretenguessin celebrar la missa o accedir als ordes sagrats.[10]

El text necrològic de la Seu, transmès per Villanueva, dóna una visió de conjunt sobre la seva actuació: «*plurimum dilexit hanc ecclesiam et eius clerum, in qua nutritus fuerat ab infantia, et eamdem decoravit operibus diversis*». Des de l'òptica dels capitulars no calia dir res més. La inscripció sepulcral, que bé podien inspirar els seus marmessors, si no la compongué ell mateix, diu, entre altres coses:

Hanc plenus ecclesiam largitate rexit,
Pulcramque palacii curiam erexit,
Operando nimium ubique protexit
Iura et Ecclesiae plurima porrexit.

L'epitafi segueix recordant-ne la defensa del castell de Sant Sadurní, que haurem d'exposar amb riquesa de particularitats, l'erecció d'una «torre del molí», desconeguda per a nosaltres, i la construcció d'una capella dedicada a Santa Marta, de qui solemnitzà la festa a la Seu.[11] Constructor i pledejador, són un parell de qualificatius que li escauen, com escaurien a multitud de prelats de la seva època i d'altres temps. Haver resolt per via

9. ADG, *Visites Pastorals*, P-3, f. 1.

10. T. NOGUER-J. M. PONS, «Constitucions sinodals de Girona de la primera compilació», *AIEG*, 18 (1966-1967), pp. 115-117. (Nota dels editors:) edició reproduïda dins Josep M. PONS I GURI, *Reculls d'estudis d'història jurídica catalana*, vol II, Barcelona, Fundació Noguera, 1989, pp. 81-222.

11. ADG, *Notularum* G-4, f. 10v. Hi devia haver en aquesta capella de Santa Marta de la Seu un altar dedicat a Sant Vicenç, que també Rocabertí diu haver erigit: RC n. 141 [46].

de negociació un parell d'afers que havia deixat pendents el seu antecessor, després d'haver-los entaulat en forma de litigi, podria fer suposar en Pere de Rocabertí un cert esperit diplomàtic. Morí el 19 de desembre de 1324 i fou sepultat a la capella de Sant Bernat de la Seu.

LA CÚRIA EPISCOPAL

El cartoral adquireix el seu ple sentit dins la cúria que se'n serveix. Rocabertí es preocupà seriosament de la seva cúria, que dotà amb locals aptes per a exercir la seva activitat. El palau episcopal, amb aquest nom, existia des de molt abans, però amb espai insuficient per a aixoplugar còmodament l'administració del bisbat.[12] Per mitjà de canvis i permutes, el nostre bisbe l'amplià de forma que els seus funcionaris disposessin de locals adequats.

El darrer dia de l'any 1319 permutava amb l'ardiaca de la Selva unes cases per a eixamplar la seva residència que trobava *valde stricta* i que no podia ampliar-se per altres bandes, limitada com estava per la Seu i la via pública (n. 154 [121]). La casa cedida per l'ardiaca afrontava a orient, migdia i nord en carrer públic, i a sol ponent, amb el palau. En altres paraules, es trobava a l'est d'aquest. A mitjan mes de febrer de 1321 el bisbe ingressà del xantre de la catedral, Berenguer de Pau, 2.000 sous en concepte de firma i amortització del delme de Tor (n. 166 [147]). A l'escriptura on s'autoritza el xantre a destinar el delme a la dotació d'un benefici, es detalla la destinació de la suma:

> *Et nichilominus idem dominus episcopus, de voluntate et beneplacito dicti venerabilis Capituli Gerundensis ad hoc expresse consencientis, promisit dictam quantitatem duorum millium solidorum, quos pro firmamento huiusmodi habuit, ut predicitur, a venerabili precentore predicto ponere et convertere in opus fortitudinis palacii episcopalis Gerundae, scilicet in curia officialatus facienda ibidem, quod quidem opus tam dominus episcopus quam venerabile Capitulum supradicti ipsi palacio episcopali et Gerundensi ecclesiae utile et necessarium reputarunt.*

L'obra de la cúria estava acabada el 1323; se l'anomena *noviter constructa* en una altra escriptura de permuta, per la qual

12. Jaume MARQUÈS-Josep M. MARQUÈS, «Apuntes históricos sobre el palacio episcopal de Gerona», *AIEG*, 14 (1960), pp. 263-306.

el bisbe adquirí una altra casa, *videlicet sutulum cum solerio*, és a dir planta baixa i pis, a fi i efecte de fer plaça davant de la mateixa cúria.[13]

Ens hem detingut en aquests detalls de caràcter constructiu per a posar en relleu com el bisbe es preocupava pels locals on treballaven els seus funcionaris, de qui no en tenim cap llista, i menys un organigrama que il·lustri sobre la divisió de llur treball. Podem indicar que el vicari general, anomenat llavors *l'oficial*, era Gispert Fulcarà[14] i que un dels notaris que hi autoritzava més documents era Pere Capmany, el qui autenticà la majoria dels del cartoral.

Posseïm, sí, sèries contínues de documentació, de les quals pot deduir-se l'existència de funcionaris, encarregats de registrar-la. Dues sèries de l'Arxiu Diocesà comencen entorn del 1300, els *Libri Notularum* o registres de l'oficial, i els registres de lletres episcopals. El 1315 s'inicien els registres de visita pastoral. Malauradament hi ha llacunes per al pontificat de Rocabertí que impedeixen de reconstruir amb precisió el conjunt dels seus actes de govern. Però les sèries de registres suposen que la cúria s'havia adonat de la necessitat de conservar els canalars de la documentació que anava generant. Quan s'havien començat feia poc tres sèries de registres, la confecció d'un cartoral és ben comprensible. El govern episcopal és concebut com a control, i aquest necessita referir-se sovint als documents que regulen la vida que s'ha de controlar.

No disposem, de moment, de mitjans per saber com es custodiaven els documents de la dignitat episcopal fins al segle XIV. Es pot constatar que no sols se'n conservaren una bona quantitat, sinó que en una època que pot situar-se entre el 1222 i el 1229, se sentí la necessitat de copiar-ne una part en un cartoral. Així es constituí el cartoral dit avui de Carlemany.[15]

Entre els anys 1321 i 1326 l'interès de la cúria episcopal per conservar els seus fons documentals es manifesta en tres

13. ADG, *Notularum* G-2, f. 218v-220v, acte del 22 de febrer de 1322.

14. ADG, *Notularum* G-3, f. 225. Es pot veure el seu testament del 1348, on mostra interès a afavorir la ciència jurídica dels seus nebots, a qui llega llibres d'aquesta matèria, vegeu L. BATLLE, *o. c.*, p. 62. (Nota dels editors:) cf. *Lletres I,* n. 29, nota 101.

15. J. BOTET I SISÓ, *Cartoral de Carles Many. Index cronologich del cartoral de la curia eclesiàstica de Girona anomenat de Carlo Magno*, Barcelona 1905, pp. 6-7. La datació d'aquest cartoral pot fer-se notant que el 1222 és l'any de l'escriptura més moderna que s'hi registrà en forma normal, i el 1229, la data d'un bon nucli d'escriptures que hi foren afegides.

fets. Primerament s'obtingueren una notable quantitat de còpies d'escriptures, autenticades judicialment, de les quals no es posseïa l'original, i que es referien a béns i drets de la mitra. Aquest fet es podrà precisar el dia que es publiqui el catàleg dels pergamins de l'arxiu de la mitra.[16] Segonament, el 1319, es començà la còpia del cartoral *De Rubricis Coloratis*. I tercer, el 1320, mentre es continuava aquest treball, s'inicià i es dugué ràpidament a terme un tercer cartoral, que avui està relligat junt amb el de Carlemany i que en constitueix els folis 380-417.[17] Aquest darrer volum es realitzà en una mida lleugerament més gran que el nostre, a dues columnes i incloent-hi només un tipus de documents: firmes de delmes. Hom s'adonà, doncs, que era oportú sistematitzar millor les escriptures i que el sistema de calaix de sastre que s'estava seguint al recull que nosaltres estudiem tenia els seus defectes.[18]

La conservació del material documental es feia en caixes i cofres. De les escriptures referents a drets del bisbe en tenia cura el propi prelat o algú de la seva família, i durant la seu vacant quedaven encomanats al Capítol de la Seu, segons es constata a l'escriptura d'entrega de les caixes i dels cofres el 1329 al nou bisbe Gastó de Montcada:

> *Item dicta die /8 gener 1329/ idem dictus /Gasto / recognovit recepisse a venerabili Bernardo de Lachu, presbitero de Capitulo Gerundensi, omnia instrumenta ad dignitatem episcopalem pertinentia que ipse Bernardus de Lachu in comanda tenebat a Domino Petro, olim episcopo Gerundensi, prout dicta instrumenta ad manus suas pervenerant et prout consistunt in caxiis et cofris deputatis ad ipsa instrumenta conservanda.*[19]

16. (Nota dels editors:) fou publicat per l'autor el 1984: cf. *supra*, nota 9.
17. BOTET I SISÓ, *Cartoral*, *o. c.*, pp. 83-102.
18. Gràcies a l'autenticació de les còpies del segon cartoral de Carlemany, tenim unes dades força versemblants de la seva transcripció. Els folis 380-405 haurien estat escrits el 1320, del 22 al 28 d'octubre. Els clogué el mateix Pere Capmany, que donava fe pública aquells mateixos dies de les còpies de l'altre cartoral. Els folis 406-414 foren autenticats el 1321, de 29 d'agost a 20 d'octubre, pel mateix Capmany, Guillem de Socarrats i altres notaris episcopals; finalment els folis 415-417 daten del 15 de juliol de 1323.
19. L. BATLLE I PRATS, «Inventario de la biblioteca episcopal de Gerona y de los bienes propiedad de la mitra en el año 1329», *AIEG*, 2 (1947), p. 147.

Descripció del manuscrit

Havent emmarcat el cartoral en l'ambient que el féu néixer, podem passar ara a recollir-ne les característiques codicològiques i paleogràfiques.

El *De Rubricis Coloratis* és un manuscrit força voluminós, que té 223 folis. Aquests amiden actualment 380 × 260 mm. La desaparició d'una part de la numeració antiga, situada com de costum a l'angle superior dret del recto dels folis, adverteix que els fulls eren originalment una mica més amples; almenys un centímetre. També han estat escapçats els fulls per la seva part inferior, fins a afectar els reclams de plec nou, situats al centre del marge inferior dret del verso dels folis, i emmarcats.[20]

Primitivament, el volum tindria 26 quaderns de quatre bifolis cada un (*quaterniones*). Les pells d'aquests estan disposades, com era tradició, de manera que sempre el full superior de cada quadern presentés al lector, quan quedava obert pel mig, la cara de la carn, més clara. I les altres pells alternen les cares de manera que el lector sempre veiés o bé dues cares carn, o bé dues cares pèl. El pergamí és de duresa normal, però cap full no és incomplet ni és afectat per forats o defectes similars. Sense cercar una matèria escriptòria de luxe, es va seleccionar material de qualitat i es va estructurar amb regularitat constant.

Al nucli original del manuscrit se li avantposà ben aviat un índex, constituït per dos bifolis i un foli. La darrera anotació de l'índex es refereix al foli 208, el darrer del quadern número 26. Aquest foli va quedar parcialment en blanc, i s'hi poden descobrir els senyals inequívocs d'haver estat durant algun temps el darrer d'un volum sense relligar. És evident, doncs, que els folis 209-215 constitueixen un quadern afegit quan, el 1395, convingué ampliar el cartoral. Els quatre folis finals són de guarda, segurament annexats el segle xvii, i només n'hi ha un d'escrit.

Els folis estan numerats en vermell fins al 168, amb xifres romanes. Confrontant les dates de còpia dels documents, que consten a cada un, es descobreix que des del principi de la transcripció, començada el 1319, fins al foli 168, copiat el 1323, el treball fou dut endavant amb continuïtat. El foli 169 i següents daten ja del 1337; en reemprendre's la còpia, es va abandonar la numeració en

20. Per exemple, el del f. 24v.

vermell i la cura de posar les característiques rúbriques vermelles a cada document va passar a mans més maldestres.

El volum és relligat amb posts de fusta cobertes de cuir gravat en sec, protegides cada una per cinc claus grossos. El relligat es pot datar del segle XVII, quan el llibre fou completat amb els darrers documents que l'integren.

LLETRA I ESCRIPTURA

La caixa d'escriptura té una amplada constant de 190 mm. L'altura oscil·la entre 280 i 285 mm. La caixa d'escriptura està marcada amb ratlles fetes a punta seca a la cara carn del pergamí.

El llibre es començà amb 31 ratlles per plana. Aquesta dimensió es mantingué fins al foli 168, ja esmentat, i denota una continuïtat d'organització, encara que canviessin les mans concretes dels amanuenses. Després, els successius copistes que completaran el treball adoptaren planes de 30 o bé de 32 ratlles.

Cada document, després de la rúbrica, ve introduït amb la fórmula de transcripció: «*Hoc est translatum sumptum fideliter*» i amb l'esment de la data en què hauria estat copiat al cartoral.

Aquestes dates presenten algun problema. El segon document copiat al cartoral[21] ho hauria estat el 13 de març de 1319, mentre que el primer[22] [173] dataria del 15 de febrer, i el tercer[23] de l'endemà, dia 16. Hi ha errors evidents o transposicions entre el document desè del cartoral,[24] del 17 d'abril, l'onzè i el dotzè,[25] dels dies 20-21 de març, i els tretze i catorze,[26] del 14 d'abril, amb indicis evidents d'haver-se corregit el dia i mes de la data. Igualment, la còpia dels documents 21-28[27] és atribuïda a l'abril de 1319, mentre que la dels documents 16-20[28] porten data del mes de maig del mateix any. Són irregularitats que no sabem com explicar; només podem excloure que es produïssin per transposició de quaderns. També cal advertir que els documents 67-73[29] haurien

21. És el nostre 132 [2].
22. És el 115 [1].
23. És el 124 [3].
24. És el 106 [10].
25. Són els docs. 14 [11] i 8 [12].
26. Són els docs. 77 [13] i 90 [14].
27. Són els docs. 105 [21], 75 [22], 32 [23], 88 [24], 93 [25], 10 [26], 62 [27], 78 [28].
28. Són els docs. 74 [16], 63 [17], 76 [18], 64 [19], 109 [20].
29. Són els docs. 36 [67], 37 [68], 50 [69], 55 [70], 56 [71], 59 [72], 67 [73].

estat copiats en un sol dia, cosa completament inversemblant, encara que l'amanuense treballés molt de pressa. Fet aquest advertiment, podem indicar que daten del 1319 els ff. 1-107; del 1320 els ff. 107-168; del 1321 els ff. 168-186; del 1322 els ff. 158-160; i del 1323 els ff. 161-169. Després no s'hi feren noves còpies fins al 1337. La part substancial fou composta, doncs, a principis del pontificat Rocabertí. Seria obvi, per tant, batejar el cartoral amb el nom del bisbe que va ordenar-ne la composició, si no fos llarga la tradició a la cúria gironina de donar-li el nom que avui porta.[30]

30 Detallem ací per mesos el ritme de còpia dels documents:

1319	Març	8 [12], 14 [11], 132 [2]
	Abril	10 [26], 32 [23], 62 [27], 75 [22], 77 [13], 78 [28], 88 [24], 90 [14], 91 [15], 93 [25], 101 [8], 105 [21], 106 [10], 117 [9]
	Maig	63 [17], 64 [19], 74 [16], 76 [18], 109 [20]
	Juny	2 [30], 22 [31], 79 [29]
	Juliol	102 [36], 103 [37], 136 [32], 137 [33], 138 [34], 139 [35]
	Agost	31 [49], 44 [40], 47 [50], 66 [39], 71 [41], 73 [44], 112 [43], 114 [42], 119 [45], 131 [38], 140 [47], 141 [46], 142 [48]
	Setembre	9 [51], 12 [58], 52 [56], 69 [52], 70 [53], 81 [57], 121 [55], 125 [54]
	Octubre	28 [59], 53 [60]
	Novembre	13 [64], 15 [62d], 16 [65], 17 [66], 19 [62g], 35 [62a], 34 [62e], 39 [62f], 41 [62b], 43 [62c], 85 [62], 86 [63], 130 [61]
	Desembre	36 [67], 37 [68], 38 [78], 40 [79], 49 [75], 50 [69], 51 [82], 55 [70], 56 [71], 57 [76], 59 [72], 67 [73], 68 [80], 80 [81], 98 [74], 108 [77], 126 [83]
1320	Gener	116 [84]
	Abril	54 [86], 82 [88], 84 [87], 110 [85]
	Maig	23 [95], 27 [96], 89 [169]
	Juny	3 [99], 7 [100], 20 [98], 33 [97], 83 [104], 87 [107], 99 [105], 122 [103], 150 [101], 152 [102], 157 [106]
	Juliol	30 [110], 94 [111], 159 [108], 160 [109]
	Setembre	24 [119], 95 [120], 107 [117], 129 [118], 153 [115], 154 [121], 155 [116], 158 [122], 161 [112], 162 [113], 163 [114]
	Octubre	4 [128], 5 [126], 6 [127], 11 [123], 18 [133], 21 [129], 26 [137], 29 [134], 42 [132], 45 [124], 60 [138], 61 [139], 92 [135], 97 [140], 100 [136], 118 [143], 120 [141], 128 [142], 151 [125], 156 [144]
1321	Gener	164 [145]
	Març	25 [146]
	Maig	165 [149], 166 [147], 167 [148]
	Octubre	113 [153], 169 [150], 170 [151], 172 [152]
	Novembre	173 [154]
	Desembre	171 [157], 174 [155], 175 [156]
1322	Gener	168 [159], 176 [158]
	Desembre	123 [160]
1323	Febrer	178 [161]
	Juliol	58 [168], 72 [167], 89 [169], 179 [165], 180 [166], 181 [162], 182 [164], 183 [163]
1337	Juliol	184 [170]

A desgrat de la rapidesa amb què fou escrit el volum, són abundants les mans que hi intervingueren. Representen distintes tradicions de cal·ligrafies, que poden reduir-se a tres. En primer lloc, és indubtable que alguns dels copistes tenien la mà entrenada en la confecció de missals i altres llibres litúrgics en ús a les esglésies. La lletra llibrària es caracteritza per la poca diferència d'altura entre les minúscules amb pal i les sense pal, i per l'austeritat d'elements decoratius al text. En segon lloc, es troben mans que podrien pertànyer a curials; tenen la mà entrenada, però l'escriptura és menys reeixida estèticament; a desgrat d'irregularitats, utilitzen caràcters clars i simples. En tercer lloc, hi ha amanuenses que saben imitar recursos típics de cancelleria; els llaços i perllongaments que sovintegen al marge esquerre i a la darrera ratlla de cada plana tenen finalitat decorativa.[31]

Cal suposar, donat el valor dels documents que copiaven, que no els treien de la cúria, sinó que el llibre s'anava confeccionant allí mateix. Hom se servia d'amanuenses de la ciutat o bé els escriptors de la mateixa cúria s'anaven alternant segons ho permetia la urgència d'altres feines? La comparació amb les escriptures dels registres contemporanis i amb els pergamins que es copiaren aquells mateixos anys per a ús de la cúria ens fa pensar que els autors de les lletres llibràries i cancelleresques del cartoral eren de fora de la cúria.

SELECCIÓ I ORDENACIÓ DELS DOCUMENTS

El criteri seguit en la tria de documents copiats podria descobrir-nos les intencions de l'organisme que els feia transcriure, en agrupar-los en volum.

Aquest criteri, però, se'ns escapa. En primer lloc, no es van aplegar tots els documents antics de l'arxiu que havien estat

1343	177 [171]
1396	1 [173], 48 [174], 65 [172], 133 [175], 185 [176], 186 [177]
s.d.	46 [178], 96 [179]

31. Heus ací les mans que ens sembla descobrir al manuscrit: a) ff. 1-42, cancelleresca; b) ff. 42v-43, angulosa; c) ff. 43-64, cancelleresca amb tendència a ornamentar la part esquerra i el baix de la plana; d) ff. 65-131, irregular, petita; e) ff. 131v-156, cursiva sense ornaments; f) ff. 157-163, cursiva, que allarga les potes de les lletres; g) ff. 163v-168, cursiva; h) ff. 168v-172r, cursiva llibrària, diferent de la f), encara que hi coincideix en alguns aspectes; i) ff. 172v-205v, lletres d'influència italiana, per la seva tendència a rodonejar; hi ha, però, almenys un parell de mans que s'alternen; j) ff. 206rv; k) ff. 206v-207, llibrària angulosa; l) ff. 208 i ss., cursives notarials.

deixats de banda al cartoral de Carlemany.[32] D'altra banda, alguns es troben copiats en un i altre lloc.

De vegades hom es va limitar a prendre els darrers documents que determinaven l'estatut d'una determinada propietat episcopal; altres cops s'hi van unir peces antigues, ja invàlides. Crida sobretot l'atenció que es copiessin escriptures de caràcter completament accessori, com escriptures de poder i de ratificació, que no sembla que tinguin utilitat, ja que es disposava de l'escriptura principal, on eventualment quedaven transcrites de nou.[33]

El judici no gens positiu que fem sobre la tria l'hem de repetir a propòsit de l'ordenació. El cartoral no està ordenat ni geogràficament ni per temes de documents. S'hi troben alguns grups homogenis d'escriptures, com els n. 63 [17], 74 [16], 76 [18], 77 [13], 90 [14], 91 [15], sobre adquisicions de propietat, o els n. 2 [30], 22 [31], 136 [32], 137 [33], 138 [34], 139 [35], entorn dels comtes d'Empúries. Al contrari, estan mal repartits, per exemple, tres actes capitulars sobre el Ferial (n. 38 [78], 53 [60] i 116 [84]), o bé les firmes de delmes (n. 30 [110] 80 [81], 81 [57], 83 [104], 87 [107], 88 [24], 94 [111], 99 [105], 122 [103], 142 [48], 150 [101], 152 [102], 157 [106], 159 [108], 160 [109], 161 [112], 162 [113], 163 [114], etc). No volem cansar el lector amb una llista particularitzada. L'evidència de la manca d'ordre, tot i que sovint es trobin plegats dos o tres documents emparentats pel lloc de què tracten o per la seva naturalesa (testament, privilegi reial), es fa palesa a la primera lectura del regest. Si per a la part més recent del cartoral el defecte podria excusar-se amb la manca de distància entre la confecció de les escriptures i la seva transcripció ací, el seu nucli principal es mostra aplegat sense gaire ordre, defecte només atribuïble a una certa llunyania entre les autoritats de la cúria i els realitzadors immediats de la feina de còpia.[34]

32. Ho mostrarem més detalladament al catàleg dels pergamins de la mitra que tenim en preparació. (Nota dels editors:) efectivament, a *Pergamins de la Mitra, o. c.*, Girona 1984, sota el regest dels documents, quan és el cas, l'autor indica si n'hi ha còpia al CC o a RC.

33. Suscita la qüestió de la tria de documents per als cartorals i dóna dades concretes P. BONNASSIE, *o. c.*, pp. 17-20.

34. A. ALTISENT, *Història de Poblet*, Poblet 1974, p. 113, constata que un dels cartorals de Poblet és desordenat, mentre que l'altre mostra una bona ordenació. Però ambdós daten de 1210-1220; un segle més tard ja es podria esperar un progrés en el mètode.

TIPOLOGIA DELS DOCUMENTS

En la mateixa mesura que podem plànyer-nos de la manca d'ordre al cartoral, resulta, en canvi, atractiva l'amplitud de selecció observada. La varietat de documents és gran. No és fàcil establir una classificació adequada de les peces, tota vegada que moltes podrien figurar en dues categories, com s'esdevé, per exemple, quan un testament inclou una fundació de benefici.[35]

Pot establir-se una primera categoria amb els documents rebuts pel bisbe d'una autoritat superior. En absència de butlles pontifícies, la integren els 14 privilegis reials, de temàtica i redacció diversa, que estudiem al seu lloc segons llur contingut.

L'autoritat episcopal s'exerceix, en segon lloc, dins l'església a través d'estatuts, ordinacions i constitucions. La majoria d'aquests actes, que pugen a 17, es refereixen a l'església catedral. Conte-

35. Heus ací una classificació, sempre perfectible, dels documents del cartoral segons la seva tipologia:

Privilegis reials, 10 [26], 13 [64], 15 [62d], 16 [65], 17 [66], 19 [62g], 35 [62a], 34 [62e], 36 [67], 37 [68], 39 [62f], 41 [62b], 43 [62c], 49 [75], 50 [69], 55 [70], 56 [71], 59 [72], 62 [27], 67 [73], 85 [62], 86 [63], 98 [74], 102 [36], 113 [153], 170 [151], 171 [157], 172 [152].

Estatuts i ordinacions, 8 [12], 38 [78], 53 [60], 69 [53], 82 [88], 95 [120], 101 [8], 106 [10], 115 [1], 116 [84], 117 [9], 127 [4], 140 [47], 141 [46], 177 [171]. Erecció de capella, 15 [146], 51 [82], 155 [116]. Estatut de conversos, 118 [143], 120 [141], 128 [142].

Transmissions de domini. Vendes, 21 [129], 40 [79], 45 [124], 58 [168], 63 [17], 69 [52], 74 [16], 76 [18], 77 [13], 90 [14], 91 [15], 109 [20], 112 [43], 123 [160], 131 [38], 164 [145], 165 [149], 179 [165]. Testaments, 4 [128], 9 [51], 31 [49], 47 [50], 60 [138], 73 [44], 79 [29], 107 [117], 110 [85]. Obligacions, 153 [115], 161 [112], 163 [114], 175 [156]. Donacions, 32 [23], 75 [22], 96 [179], 125 [54]. Permutes, 64 [19], 144 [89], 154 [121], 178 [161]. Fundacions de benefici, 18 [133], 29 [134], 68 [80], 89 [169], 167 [148]. Altres fundacions pies, 14 [11], 52 [56], 54 [86], 121 [55], 158 [122].

Contencions. Reconeixements, 26 [137], 66 [39], 104 [6], 105 [21], 114 [42], 126 [83], 129 [118], 137 [33], 138 [34]. Arbitratges, 12 [58], 28 [59], 78 [28], 84 [87], 119 [45], 134 [5], 145 [90]. Sentències, 23 [95], 57 [76], 108 [77], 130 [61], 135 [7]. Acords entre parts, 3 [99], 44 [40], 65 [172], 71 [41]. Definicions oneroses, 2 [30], 7 [100], 11 [123]. Definicions gratuïtes, 42 [132], 148 [93]. Requisicions, 93 [25], 186 [177]. Ferma de dret, 139 [35].

Actes de dret feudal. Fermes de delme, 24 [119], 61[139], 72 [167], 80 [81], 81 [57], 83 [104], 87 [107], 88 [24], 94 [111], 97 [140], 99 [105], 122 [103], 152 [102], 156 [144], 157 [106], 162 [113], 166 [147], 183 [163], 184 [170]. Fermes de feu, 149 [94], 180 [166]. Encomanament de feu, 1 [173], 5 [126], 20 [98], 46 [178], 48 [174]. Reconeixement (i homenatge) per feu, 6 [127], 20 [98], 30 [110], 92 [135], 111 [130], 133 [175], 142 [48], 143 [131], 147 [92], 150 [101], 151 [125], 157 [106], 160 [109], 169 [150]. Entregues d'home propi, 100 [136], 168 [159]. Absolució de fidelitat, 146 [91]. Promeses, 27 [96], 33 [97], 185 [176].

Actes formals. Poders, 124 [3], 159 [108], 173 [154], 181 [162]. Confirmacions o ratificacions, 22 [31], 136 [32], 182 [164]. Esmena de document, 177 [171]. Notificació, 174 [154]. Confessió en judici, 176 [158].

nen les rares arengues compostes per a solemnitzar l'inici de la redacció.

Com a senyor feudal, el bisbe firma i lloa transmissions de domini entre senyors directes. Vint vegades el bé transmès és un delme, que malauradament és descrit amb poca precisió. Pot seguir la prestació d'homenatge del senyor directe al bisbe. Però de vegades s'inverteix l'ordre i l'homenatge precedeix la firma. Sembla que la cúria no seguia models sempre idèntics en aquesta mena d'afers. En el mateix àmbit dels documents feudals podem assenyalar un jurament de fidelitat (n. 6 [127]), una absolució de fidelitat (n. 146 [91]) i dues concessions de feu (n. 3 [99] i 20 [98]).

Són particularment abundants els documents contenciosos. Es poden comptar 5 sentències pròpiament dites, i 7 arbitratges, o resolucions, presos per jutges nomenats de comú acord entre les parts. La definició o l'acord directe negociat entre els interessats hi és 9 vegades, de les quals sis afecten la forma de contracte onerós per a les dues parts, i tres la de deseiximent d'una part.

El capítol més ampli el componen les transmissions de domini, amb 16 vendes, 9 donacions, 9 testaments, 4 permutes i dos censos. Ací cal afegir 18 documents més referits a la constitució de patrimonis beneficials, en forma de testament o d'aprovació i llicència episcopal per a constituir-los.

Queda, finalment, un grup de documents que podríem anomenar «formals»: són els poders i les ratificacions. A propòsit dels poders farem observar que aquests normalment contenen una especificació molt detallada de l'acte per al qual es donen facultats. El cartoral ha recollit, a més a més d'una ratificació feta per un monestir d'un acte passat per un procurador seu davant del bisbe (n. 182 [164]), tot el procés pel qual el poble de Pals ratificà la seva obligació de pagar 500 sous de cens al bisbe (n. 171 [157], 173 [154], 174 [155], 175 [156], 176 [158]). La peculiaritat d'aquest acte consisteix que a l'obligació que els síndics del poble assumiren davant del bisbe (n. 175 [156]) en seguí una altra, a Pals mateix, *in iudicio coram curia et officialibus domini regis* (n. 176 [158]). L'objecte d'aquest darrer acte era assegurar que els oficials reials de Pals estiguessin obligats a compel·lir per la força el poble a pagar, en cas que aquest ronsegés. El procediment consistí a donar lectura de l'acta de l'obligació assumida pels síndics. Una vegada llegida, els síndics feren confessió en judici d'haver-la atorgada, a fi de donar-li notorietat. El procurador episcopal present, precisament el

notari Capmany, que aquells mateixos dies estava autenticant les còpies del nostre cartoral, manà als síndics que fessin el pagament a què s'havien obligat, i ells acceptaren el manament. La notorietat i el reconeixement judicial de l'obligació quedaven assegurades i eren base jurídica suficient per a sol·licitar l'ajut del braç reial en el cobrament del cens, si hagués convingut.[36]

El nombre de documents de cada un dels grups que hem establert és suficientment gran com per fer descobrir una evolució en els formularis, per exemple, de les vendes i dels testaments. Malauradament, un estudi d'aquesta temàtica, prou interessant, hauria de fer-se sobre un nombre de documents més consistent que els que es troben al cartoral, si es vol que sigui científicament atendible. Per això ho deixem ara de banda.

CARACTERÍSTIQUES ESPECIALS D'ALGUNS DOCUMENTS

La cancelleria episcopal, en alguns casos de solemnitat particular, encapçalava els actes que produïa amb arengues que són d'interès per les motivacions generals que atribueixen al document. Són també un testimoni de la cultura de l'època. Pot sospitar-se la influència de la cancelleria pontifícia sobre aquests passatges literaris, tot i que l'abundància de la producció d'aquesta oficina faci difícil de determinar els models concrets que pogueren ésser imitats.

Els curials de Girona també podien tenir al davant models de la cancelleria règia, que havia tramès ací realitzacions força reeixides. Podria subratllar-se, per exemple, la simplicitat i inspiració litúrgica d'aquell *Quia Deus populo suo nos praeesse voluit, dignum et iustum est...* de Pere II (n. 13 [64]). Naturalment, no tots els privilegis reials venien amb arengues, però entre els que Jaume II envià a Girona se'n poden trobar de ben aconseguides (p. ex., n. 102 [36]). Una de les més prolíferes recollides al cartoral (n. 103 [37]) diu així:

> *Dum nostri pectoris volumina saepe revolvimus, satis aperte invenimus quod quanto maiora supernae nutu miseracionis accepimus, quantocumque locum notabile inter filios hominum obtinemus, tanto devotiora debemus obsequia gratitudinis donatori. Indeque occurrit nostrae consideracioni precipuum ut Regi*

36. Cf. *Lletres I,* n. 213, nota 487 (nota dels editors).

regum a quo nostra pendet auctoritas, suisque ministris grato devocionis encaenio placeamus.

Les arengues de la cúria de Girona poden trobar-se en constitucions (n. 8 [12], 70 [53], 82 [88], 144 [89]), fundacions de beneficis (n. 18 [133], 29 [134]) i institucions de capelles (n. 51 [82], 155 [116]). Algunes són de brevetat lapidària:

Piae voluntatis postulanti secundum oportunitatem temporis et loci debet affectui mancipari (n. 18 [133]).

Altres són més ampul·loses, com és ara una de 1225 (n. 29 [134]), que comentem en un altre lloc.

El valor literari d'aquests assaigs és sempre modest; els esforços que es fan en vista al classicisme de vocabulari i a l'elegància de la construcció coixegen sempre (cfr. n. 8 [12]). Són de més interès, creiem, les idees que s'hi manifesten sobre l'ofici episcopal (n. 51 [82], 183 [163]), sobre l'Església en general (n. 70 [53], 82 [88], 101 [8], 155 [116]) sobre l'equitat jurídica (n. 8 [12]) o sobre el valor religiós dels sufragis pels difunts (n. 29 [134]).

Del bisbe Rocabertí poden recollir-se motivacions senzilles amb les quals es declara conscient del seu deure d'afavorir els monestirs: «*sacras religiones plantare et plantatas etiam confovere*» (n. 183 [163]), o de correspondre als beneficis rebuts de l'església catedral: «*Inter sollicitudinis nostrae curas quibus pro statu prospero* [*nostrae ecclesiae*] *noscimur alligati*» (n. 144 [89]).

Se'n troben, amb tot, dues d'ampla volada que considerem dignes de reproducció. La primera encapçala l'erecció de la capella de la Mare de Déu del Mont (n. 155 [116]).

Ad divinae laudis obsequium basilicae sanctorum in titulum eriguntur ut in eis, quae domus orationis existunt, suffragia beatorum agmina implorentur, quorum praesidiis christifideles aeternae felicitatis gaudia consequantur. Terrestris quidem ecclesia caelestis mansionis hedifficium representat et in hac exhiberi debet obsequium quo ad illam per feliciorem ascensum possit aditus preparari.

Amb la segona (n. 135 [7]) s'obre la declaració d'entredit sobre el comtat d'Empúries:

Gravis admodum et adeo frequens et assidua nos vestrum (els prelats i eclesiàstics del bisbat) ... insinuacio nos fatigat

quod in cogitacione iustitiae et remedii salutaris ex debito officii pastoralis nocturnas vigilias pati compellimur ut quietem aliis preparemus et ut ea quae illicite facta sunt ad statum iusticiae et rectitudinis reducamus. Dudum siquidem...

La cúria del bisbe Rocabertí, per tant, podia ser sensible a la necessitat de solemnitzar alguns dels documents que emanava, i es manifesta inspirada en una eclesiologia interessant, en la qual el juridicisme no ocultava completament el vessant espiritual, així com la component jeràrquica no ofuscava del tot la visió comunitària. Quan el prelat havia de dur a terme les orientacions de la butlla *Transiturus* d'Urbà IV, no ho formulava en termes de complir la voluntat del papa, sinó d'estar en comunió amb l'església romana (n. 158 [122]): «*Attendentes quod sacrosancta Romana ecclesia, mater fidelium omnium et magistra, tam pie quam laudabiliter ordinavit*»...

També poden escapar a l'eixutesa del llenguatge jurídic les imprecacions finals. Encara que se'n trobi una d'anatema a la definició del comte d'Empúries del 1091: «*sacrilegii summam componat et insuper anathematis vinculis subiaceat*» (n. 2 [30]), durant gran part del segle XII no estaven en ús. Hom es limita a anunciar el deure del contraventor de *componere in duplo* (n. 3 [99], 7 [100], 20 [98]), o bé a negar la validesa de l'intent de contrariar l'escriptura: «*Si quis hoc rumpere voluerit, non valeat*» (n. 11 [123]).

A la cancelleria episcopal de Girona les imprecacions són un fenomen limitat a finals del s. XII i començaments del XIII. Podem recollir-ne quatre que van de 1173 (n. 8 [12]) a 1225 (n. 29 [134]). Una i altra, així com una tercera de 1221 (n. 25 [146]), uneixen l'anatema a la sort de Judes, que, però, només aquesta darrera vincula explícitament a la ira divina. La imprecació de fórmula ampla, única al cartoral (n. 18 [133]), data del 1212:

Nos Arnallus, Dei gratia Gerundensis episcopus, freti auctoritate apostolorum Petri et Pauli, excommunicamus et excommunicando anathematizamus illos vel illas qui contra predictam institucionem suggerente diabolo venerint, et eos tradimus Sathanae ut spiritus eorum salvus sit in die iudicii et etiam vivi sepeliantur in infernum ut Dathan et Abiron.

La cúria episcopal, doncs, que s'havia mostrat poc diligent en adoptar expressions que llavors eren en ús en molts documents de l'àmbit eclesiàstic i civil català, en féu un ús limitat.[37]

37. M. ZIMMERMAN *o. c.*, (1974), 41-76; 11 (1975), pp. 51-79.

II
LA SENYORIA FEUDAL DEL BISBE

El patrimoni episcopal consistia en una mínima part en finques rústiques o urbanes. Més aviat es mantingué la tendència a col·locar-lo en drets senyorials. Caldrà veure, doncs, com el bisbe els adquireix i administra. Als feus s'assimilaren els delmes, en mans laiques des de temps antics, però sobre els quals el bisbe reivindicà almenys des del segle XIII amb cura els corresponents terços i lluïsmes.

Terres noves

Encara que el bisbe no adquireixi terres per al seu conreu directe, les escriptures del cartoral deixen constància d'arrabassades i terres novament posades en explotació.

Així el 1191 Pere Alemany dessecava un estany a Vila-romà per fer-hi una *laboracio* (n. 12 [58]); en un judici eclesiàstic s'establiren els límits entre ell i el seu veí, Arnal d'Aguilar, que també estava interessat a ampliar els seus camps. També es regulà la col·laboració entre tots dos per tal d'escurar els recs que drenaven els predis.

Els pagesos de Sant Sadurní de l'Heura estaven arrancant boscos el 1218, i el castellà els imitava. Però, tot i tenir el castell en feu per la Seu de Girona, el bisbe pretenia els terços dels nous conreus. També una sentència eclesiàstica adjudicà al bisbe els terços:

> *Possessionum omnium communium seu terrarum quae sunt vel erunt redactae ad culturam, sive sint nemora, sive silvae, sive garricae, ultra flumen Adaronis vel citra flumen* (n. 23 [95]).

En aquestes terres «comunes» el cavaller feudatari de la Seu havia plantat vinya i havia fet també devesa. No importa ací determinar el títol jurídic pel qual aquest acte fou considerat il·lícit, sinó constatar que nobles i pagesos eixamplaven els seus camps.

D'època posterior pot determinar-se a Fogars de la Selva un indret anomenat *Arrabassada*, de significat ben obvi (n. 122 [103]) i terres que s'alliberen de l'aigua a Serra de Daró (n. 92 [135]) i a Pals (n. 171 [157]). En aquest darrer lloc el rei Jaume II accedeix a permetre la destrucció de rescloses d'un molí de la seva propietat (naturalment, amb l'oportuna compensació econòmica), a causa de les quals es negaven terres que els veïns de Pals volien treballar. En aquest país, per tant, es guanyaren camps robats al bosc i a l'aigua.

ADQUISICIONS EPISCOPALS

El cartoral aplega un cert nombre d'adquisicions fetes per bisbes, la majoria de les quals daten del segle XIII. La comparació amb els testaments episcopals de l'època, també transcrits, ens fa adonar que no totes hi van ser inserides. Tampoc no es van escollir només les que passaven a ampliar els béns de la mitra, ja que algunes de les compres són destinades al Capítol catedralici.

L'estudi d'aquestes compres hauria d'intentar explicar els interessos que movien a comprar, la mena de propietats adquirides, els posseïdors anteriors a qui es compraven i els preus pagats. No sempre pot arribar-se a una resposta segura, però el conjunt posa en relleu una política seguida amb constància des de la mitra de Girona.

Una primera ullada als llocs on els bisbes compren orienta cap al Baix Empordà: Ullà, Matajudaica, Rupià, Corçà, la Pera, Parlavà, Vila-romà. A la Bisbal radicava el centre senyorial que convenia anar ampliant i arrodonint; sempre és més fàcil administrar un patrimoni unitari. El major senyor feudal del Baix Empordà, d'altra banda, disposava de mitjans econòmics abundants per anar succionant les possessions que sortien a la venda. No sempre es tractà d'acudir al mercat; de vegades el bisbe adquireix a conseqüència de testaments que destinen a la mitra uns béns determinats, com succeí a Vila-romà. Les adquisicions van completant-se gradualment; primer, la propietat, després, els drets senyorials i, finalment, la jurisdicció.

El document més antic d'aquesta mena es refereix a Ullà (n. 11 [123]), vila episcopal des del segle IX.[1] Situada a les portes mateixes de Torroella de Montgrí, a finals del segle XII es produïen friccions freqüents amb el senyor d'aquesta vila, a causa dels drets que aquest ingressava al domini de la mitra; vint-i-cinc oques, «*racemos acidos et maturos et ligna et paleas (...) et homicidia et cugucias (...) et spolia quae acclamare solebam in morte episcoporum*». Pesaven també sobre Ullà els interessos de la vila de Torroella: l'exclusiva del mercat i del comerç per mar, la llenya de la muntanya i el corall.

Amb la intervenció de l'arquebisbe Berenguer de Tarragona es pactà el 1190 una transacció; tots els drets que ingressava Pere de Torroella quedarien valorats a cens de 6 *aurei* anyals de 7 sous cada un, que rebria en feu del bisbe de Girona, tot fent-li homenatge; cuidaria de pagar-los el batlle episcopal d'Ullà.[2] La senyoria episcopal sobre Ullà era així purificada d'interferències.

Quedava per al senyor de Torroella la prohibició de vendre carn els diumenges a Ullà, les glans, el corall, la lleuda del mar i la meitat del delme d'Ullà. El 1245 es feia un pas endavant favorable al bisbe (n. 45 [124]). Bernat de Santa Eugènia, llavors senyor de la vila, vengué a la mitra el delme, els 6 *aurei*, el dret de fer llenya a la muntanya pel forn episcopal i la prohibició de matar bestiar el diumenge. Tot plegat es pagà amb 60 marcs de plata.[3]

Comprador havia estat el bisbe Guillem de Cabanelles. Va ser un prelat ben proveït de cabals, i amatent a col·locar-los. Al seu testament (n. 47 [50]) hi consta que, a fi d'augmentar la dotació de la Catedral, havia comprat no sols a Mallorca, sinó, al bisbat, a Domeny, Crespià, Matajudaica, Olives, Dosquers, Pedrinyà i Ullà. A Crespià hi adquirí el castell, propietat d'Arnau de Navata (n. 40 [79]) i unes tasques que tenia el *miles* Arnau de Palma i que valgueren 700 sous barcelonins dels de 88 cada marc de plata. Aquesta adquisició és l'única, entre les esmentades al cartoral, que queda lluny de la Bisbal, però és fàcilment relacionable amb

1. El precepte de Lluís el Piadós de 834 reconeix al bisbe Guimer, entre altres dominis, la vila d'Ullà; MARCA, col 772. Cfr. també P. NEGRE, «La villa de Torroella de Montgrí y sus primitivos señores», *AIEG*, 4 (1949), p. 78; (nota dels editors:) CatCar V 14; CC 2; CR V 116.

2. PM c. 20 n. 43 (62); CC 362 (nota dels editors).

3. Indubtablement, de més valor que els marcs del n. 40 [79], perquè si valguessin igual, el total hauria pujat només a 5.280 sous.

Cabanelles, on el bisbe hi devia tenir la família. Nogensmenys el testament de Guillem de Cabanelles és el més modern entre els que disposen de masos aïllats; posteriorment es comprarien i llegarien conjunts més amplis de propietats.

La donació de la vila de Matajudaica (n. 32 [23]), que data del 1228, es féu al bisbe i a la dignitat episcopal. El donador, el canonge Bernat de Monells, quan la cedeix a Guillem de Cabanelles, no indica si ho feia per motius de gratitud, sufragis o bé com a part d'un contracte onerós pel bisbe. Totes les conjectures són sobreres; com altres vegades, una propietat deixa de pertànyer a una persona eclesiàstica i queda afectada a una institució també eclesiàstica. També ací, com a Ullà, es completaria l'adquisició comprant, en aquest cas, censos de blat (n. 165 [149]).

Per seguir l'ordre cronològic, convé referir-nos ara al castell de Lloret. El 1110 el bisbe Bernat Humbert n'havia deixat la meitat a la Seu (n. 4 [128]). L'adquisició quedà arrodonida el 1217, amb la compra que el bisbe Ramon de Palafolls féu de la resta al seu germà Guillem (n. 21 [129]). El preu fou de 660 morabatins, però no es concertà atenent sols la llei de l'oferta i de la demanda. Hi intervingueren motius familiars i religiosos[4] i també segurament la insolvència del venedor, que havia deixat la fortalesa en penyora d'un préstec de 450 morabatins que no devia estar en condicions de retornar. La venda es féu a l'església de Girona, i el castell quedà adscrit a la pabordia de novembre; quan Pere de Rocabertí tenia cura d'aquesta pabordia, el 1310, es féu fer homenatge per Guillem de Lloret, *miles* i castellà de la fortalesa (n. 111 [130]). No seria estrany que aquesta intervenció de Rocabertí determinés la inclusió al cartoral dels dos documents esmentats, que de cap manera no eren la base de drets de la mitra.

L'afany comprador de Guillem de Cabanelles fou superat pel bisbe Pere de Castellnou (1254-1279). La seva primera adquisició foren els castells de Rupià i Fonolleres, obtinguts el 1268 de Guillema de Rupià, esposa de Pere de Santa Eugènia (n. 63 [17]).[5] L'alt cost que en pagà fa suposar que els atribuïa un valor divers del merament econòmic; tal vegada havien de servir com a anella que unís la Bisbal a Ullà. De fet, no sols en pagà en numerari 34.000

4. «Amore Raymundi, Dei gratia Gerundensis episcopi, fratris mei, et ob remedium animae meae et parentum meorum».

5. Cal corregir J. BADIA, *L'arquitectura medieval de l'Empordà. I. Baix Empordà*, Girona, 1977, p. 348: «El bisbe el comprà al seu parent Guillem de Rupià per 24.000 sous».

sous, sinó que cedí a la venedora en permuta el castell de Paret Rufí, que estenia el seu domini sobre Taialà i Domeny; hi afegí encara dues pensions vitalícies per a Guillema i Pere, d'import anàleg als ingressos d'un canonge cada una. Per satisfer aquest preu comptà amb l'ajut del Capítol de la Seu, que agraí de manera ben expressiva al seu testament (n. 79 [29]). Immediatament després de la compra féu reconèixer als habitants de Parlavà la seva pertinença al terme de Rupià (n. 66 [39]).[6]

Dos anys després el bisbe i el Capítol compraven, amb destí al Ferial de la Seu i pel preu d'11.000 sous, la senyoria sobre el poblet de Vilamacolum (n. 69 [52]). Havia estat propietat del xantre Ermengol de Cervià, que l'havia comprat a Guillem de Creixell. Els marmessors del xantre subhastaren la senyoria, i una vegada més aquesta, sense moure's de l'Església, passà de la persona a la institució.

Ací la jurisdicció menor i civil no s'adquirí del comte d'Empúries, que la reivindicava, sinó que se li guanyà en plet, sentenciat per l'àrbitre i jurista Ramon de Calvet (n. 108 [77]). Aquesta sentència sembla d'interès, tan per la claredat amb què distingeix entre jurisdicció civil, jurisdicció criminal menor i jurisdicció criminal major, com per la doctrina que dóna, que la jurisdicció criminal menor «*ad quemlibet dominum loci cuiuslibet, velut ad magistratum defensorem civitatis vel municipalis pertinent*».

Entre 1273 i 1276 el bisbe Castellnou féu tres adquisicions importants. La primera (n. 74 [16]) consistia en un lot de 14 masos a la Pera, propietat de Ramon de Juià, fill de Bernat de Vilert, per 700 *aurei*. Amb els masos Ramon vengué el lloc *in quo solebat esse stallum seu fortia antecessorum meorum*. Encara que l'escriptura no es refereixi expressament a un traspàs dels drets de castell termenat, és simptomàtic que, l'endemà de firmar-se, una comissió de veïns de la Pera visités el bisbe per a demanar-li que construís forn i per a escripturar el seu compromís de servir-se'n (n. 75 [22]). Pot anotar-se que els drets de forn eren d'una vint-i-quatrena part de la farina per als pans de blat, i d'una vint-i-unena per als d'ordi. Altrament, no era el bisbe Castellnou el primer que posava peu a la Pera; el 1242 Hug de Cervià, senyor de Púbol, havia cedit a Guillem de Cabanelles altres drets típics de la senyoria de castell, com feixos de palla, formatges i dret

6. Cal corregir BADIA, *o. c.*, que situa l'agregació de Parlavà a Rupià el 1316.

de tallar arbres prop dels rius (n. 42 [132]), que reconeixia haver usurpat injustament.

El bisbe també comprà a Agnès de Foixà, que després d'enviudar de Ramon de Gironella havia entrat com a monja a Sant Daniel (n. 76 [18]), un total de quatre masos, i un dret d'alberga a Parlavà; propietats que no es descriuen, localitzades a Sant Llorenç de les Arenes i a Santa Maria de Ferreres, foren pagades amb 3.500 sous.

La darrera adquisició de Castellnou fou la del castell de Vila-romà (n. 77 [13]), efectuada el 1277 i que presenta particularitats remarcables. Quatre anys abans, Pere o Perich Alemany, senyor d'aquest castell, feia testament, en el qual manifestava una gran confiança envers el prelat diocesà. Es feia sepultar a Girona, ciutat on devia residir, atesos els llegats que féu a les seves esglésies. Disposava que el bisbe i el prior dels framenors de Girona resolguessin expeditivament i sense plets totes les qüestions referents al seus deutes. I manava que el castell de Vila-romà fos venut a alguna església o lloc religiós, *ne de caetero exeat inde malum,* per sostreure'l a activitats bèl·liques. Declarava preferir a altres compradors el bisbe de Girona, si en donava el preu que altres estiguessin disposats a donar (n. 73 [44]).

El castell quedà dipositat en mans del bisbe. Els marmessors de Perich Alemany es retardaren en la venda, de manera que hi hagué d'intervenir el veguer de Girona, Berenguer de Torroella, que actuà en nom del rei. El bisbe en pagà 45.000 sous; dels quals 3.050 *aurei* anaren a la mare del testador.

En aparent contradicció amb la voluntat d'Alemany, el bisbe no comprà en nom de l'Església, ni pagà amb cabals del bisbat, sinó amb béns seus personals. Podia, doncs, donar o alienar el castell a qui volgués. En disposà, de fet, per a una finalitat eclesiàstica, com de les altres compres, segons es pot veure al seu testament (n. 79 [29]). La propietat de la Pera i la de Rupià, amb una altra de Serinyà, serviren per dotar beneficis, però el castell quedà com a propietat lliure dels bisbes successors seus.[7]

També Bernat de Vilamarí, el darrer bisbe gironí del segle XIII, féu un parell de compres importants el 1294 (n. 90-91 [14-15]).[8]

7. Podeu consultar sobre el castell BADIA, *o. c.,* pp. 255-256. Ofereix poc interès L. BARCELÓ, «El castillo de Vilarromà», *AIEG*, 2 (1947), pp. 258-260.

8. Cf. Jaume DE PUIG OLIVER, «Bernat de Vilamarí, bisbe de Girona (1292-1312) compra unes propietats a Corçà», *Miscel·lània Ernest Lluch i Martín*, vol. I, Barcelona 2006, pp. 215-221 (nota dels editors).

En realitat es tractava d'una propietat única, situada a Corçà i als seus voltants; els venedors eren Geralda de Mosset, vídua de Pere de Llavanera, i Bernat de Montpalau, mare i fill. El lot del fill, valorat en 25.000 sous, comprenia cases i cortals a la cellera del poble, un molí, vuit masos o bordes i una sèrie de 33 censos i tasques a Corçà i Monells, a més d'una farga. La propietat de la mare, per la qual cobrà 20.000 sous, és menys ben descrita, però també inclou cases al poble i una farga; s'hi enumeren censos i domini directe de 31 cases a Corçà (al carrer de la Berra i adjacents) i tasques de 51 persones de Corçà, Rupià, Casavells, Sant Martí de Llaneres (avui Castell d'Empordà), Monells i Caçà de Pelràs. És oportú remarcar que Geralda de Mosset havia adquirit aquesta propietat d'aquell Perich Alemany que havia venut Vila-romà. Diríem que tant Alemany (que es fa sebollir a Girona), com Geralda, que cedí també per sufragis la seva casa de Girona (n. 121 [55]), com encara Guillema de Rupià i Bernat de Santa Eugènia, als quals ens hem referit suara, preferien transformar en efectiu les seves propietats i passar a viure a Girona com a rendistes.

Com Castellnou, també Vilamarí comprà *nomine proprio, non ecclesiae*, i així pogué disposar d'aquestes propietats al seu testament (n. 110 [85]). Les llegà a la mitra, tot obligant-les a la manutenció de dos sacerdots que havien de celebrar els seus sufragis.

Dues altres compres de Bernat de Vilamarí tenen caràcter de complement: la jurisdicció d'Ullà, adquirida el 1307 (n. 109 [20]) a la comunitat de la col·legiata per 1.000 sous, acabà amb cròniques disputes entre els canonges d'Ullà i el bisbe, mentre que les tasques comprades a Vila-romà a un clergue, Guillem de Figueres (n. 112 [43]), arrodonien els drets procedents d'un castell que ja era de la mitra.

Guillem de Vilamarí, successor del seu oncle Bernat en el govern del bisbat, sembla no haver dedicat més d'una desena part dels cabals que invertí el seu predecessor. Es limità a les possessions de Pere de Xesa a Parlavà, que valgueren 4.050 sous (n. 123 [160]),[9] i a un feu de Vila-romà (n. 179 [165]). Com que el seu testament no consta al cartoral, ignorem el destí d'aquests béns, que versemblantment serviren també per dotar la celebració de sufragis.

9. Cf. PM (ADG), c. 18, n. 62 (676); *Lletres I,* n. 57, nota 166 (nota dels editors).

Arribem així als dies de Pere de Rocabertí. El temps de les grans compres ja havia passat; ja no es poden adquirir viles enteres. Hom s'ha de conformar amb una prestació de 25 mitgeres anyals de blat a Matajudaica, per valor de 1.300 sous (n. 165 [149]) i amb el feu dels Aguilar a Vila-romà, per 3.600 sous (n. 179 [165]). L'hem esmentat, aquest feu, al principi del capítol, tot recensionant la sentència de l'arquebisbe de Tarragona que dirimí una qüestió de límits de terres dessecades entre ell i els Alemany (n. 12 [58]). Es va seguir en aquestes dues adquisicions la política de completar el domini sobre llocs parcialment posseïts.

No és possible, per ara, determinar en cada cas la procedència dels cabals invertits pels bisbes. Constatem que l'efecte immediat de les compres fou, a través de la seva destinació a sufragis, l'augment de les places-clergue al bisbat. La concentració de les propietats en una comarca la posava en mans del bisbe, que arribava a tenir així, més enllà dels drets senyorials, un pes polític específic. Aquesta intenció influí també segurament en la permuta de Sant Sadurní, protagonitzada igualment per Rocabertí.

EL CASTELL DE SANT SADURNÍ DE L'HEURA

A aquest castell es refereix un dels blocs de documentació del cartoral més homogenis (ns. 3 [99], 7 [100], 20 [98], 23 [95], 27 [96], 33 [97] 144-149 [89-94]), tot i que no sigui complet. Algun dia hem d'examinar més a fons els documents de l'arxiu episcopal referents a aquesta vila, dels quals n'hi ha d'anteriors al testament que el cabiscol Ponç féu el 1064,[10] amb el qual el castell quedà vinculat a la Seu de Girona.[11] Podem avançar, per ara, que tant aquest testament com altres actes en els quals intervingueren parents del cabiscol, no arribaren a deixar les coses clares, talment que fou necessari examinar-los en un judici solemne que tingué lloc el 1121, on intervingueren el comte de Barcelona, Ramon Berenguer III, i el bisbe Arnau de Carcassona (n. 7 [100]). Aquells dies acabava de morir el darrer dels parents del cabiscol Ponç, un tal Berenguer Amat. El comte hauria pogut reivindicar l'herència del traspassat, a causa de certs delictes. Però no hi havia motiu

10. VL 12, pp. 301-307.

11. J. M. MARQUÈS va complir la promesa en «La senyoria eclesiàstica de Sant Sadurní de l'Heura fins al 1319», *Estudis del Baix Empordà*, 3 (1984), pp. 71-106 (nota dels editors).

per a impugnar el testament que Berenguer havia fet a favor de la Seu, més quan aquesta pagava al comte 200 morabatins, la meitat en or i la meitat en mules.

No havia pas hagut d'esperar a aquesta declaració la canònica per a encomanar el castell el 1102 als germans Ramon Arnau i Berenguer Arnau i a l'esposa del primer, Adelaida (n. 3 [99]). El capítol es reservava uns alous al poble i indicava que d'altres quedaven encara en poder de Berenguer Amat; en contrapartida de l'encomanament, els nous castellans donaven al bisbat tots els alous que tenien a Sant Sadurní.

La castellania passà un segle més tard a Ramon d'Anglès (n. 20 [98]). Les condicions eren favorables; Ramon rebia de la canònica certs alous i, si tenia descendents, podia comptar que el succeirien en l'ofici. Per aquest temps la responsabilitat de la canònica sobre el castell pertocava al sagristà.

Cinc anys després de la concessió, el 1218, ja hi havia disputes entre el sagristà i el castellà (n. 23 [95]). Ramon d'Anglès pretenia rebre els típics drets de formatges, palla i civada dels masos del poble. S'atribuïa delmes i drets de firma sobre els terrenys darrerament posats en conreu, i s'havia apropiat de terrenys del comú per fer-hi devesa. Recolzà les seves pretensions en testimoniatges de valor dubtós, com el de pagesos posats al turment *per suspensionem*. El tribunal episcopal no els acceptà, i la sentència del canonge Marquès li fou desfavorable.

Estranyament Ramon d'Anglès no es comprometé fins al 1223 a observar aquesta sentència (n. 27 [96]), i repetí el compromís el 1228, segurament per haver mort el 1227 el bisbe Alemany d'Aiguaviva, que abans, com a sagristà, havia promogut el plet (n. 33 [97]). El nou sagristà, Guillem de Montgrí, tot rebent la promesa de fidelitat de Ramon d'Anglès, li donà tasca i delme d'una vinya i li atorgà definició de totes les queixes pendents, alhora que li retornava una escriptura on el castellà s'obligava a pagar 50 morabatins al seu senyor si no estava al judici pronunciat. Transigí massa Montgrí? Segurament fou prudent, i la sentència fou observada pacíficament durant un segle.

No sabem si era descendent de Ramon d'Anglès el castellà de Sant Sadurní de l'època de la confecció del cartoral, Ramon Arnau. Ara els rèdits del castell eren destinats a la pabordia de juny de la Seu. Enfront d'ella el 1319 Ramon Arnau es trobava en rebel·lió oberta. Maldava per esdevenir senyor independent; prenia

la iniciativa de fer la guerra, obligava els seus soldats a portar a l'escut les armes de la seva família i impedia a la Seu l'exercici de l'administració de justícia al terme del poble a través del batlle (n. 144 [89]) «*et, quod horrendum est dicere, etiam dictos homines ducebat contra alios homines ecclesiae Gerundensis, quibus multa mala et homicidia pro astuta versutia procuraverat*».

La pabordia no disposava de mitjans coactius, i les pretensions del castellà no trobaven cap obstacle. El bisbe Pere de Rocabertí proposà als capitulars una solució força atractiva. Si se cedia Sant Sadurní a la mitra, aquesta, des de la Bisbal i amb les seves mainades, podria fer-se obeir. A canvi s'oferien als canonges uns beneficis simples a Montfullà, Bescanó, Dosquers, Crespià, Ultramort, i Bàscara, i dos feus; el de Llebrers, a Navata, i el de Corts, a Cornellà.

El remei fou tan eficaç que començà a produir efecte abans de dur-se a la pràctica. Convingut entre el prelat i els seus canonges per Pasqua de 1319, Ramon Arnau s'espantà i oferí de seguida fer homenatge a qui havia de ser el seu nou senyor. Obtinguda la llicència del metropolità, es procedí a les permutes entre la mitra i la Seu. El bisbe oferí liberalment com a real al Capítol el dret de presentació de les capellanies cedides.

En sis escriptures, datades totes el 18 d'agost de 1319, es definiren les relacions del castellà de Sant Sadurní amb la mitra.

Primerament el capítol de la Seu, reunit, com habitualment, a la volta de Sant Joan de la seva església, absolgué Ramon Arnau de la fidelitat i de l'homenatge que li devia pel castell (n. 146 [91]). Seguidament es pujà al palau episcopal. El bisbe li comprà tots els alous que tenia dintre el terme de Sant Sadurní i que li servien de base jurídica per a prendre's llibertats; els 2.500 sous que se li pagaren suposaven per al bisbe l'exclusiva de la senyoria sobre el poble (n. 145 [90]). A continuació Ramon Arnau reconegué tenir en feu el castell i no posseir res en forma d'alou; prometé en conseqüència donar la potestat al bisbe sempre que en fos requerit (n. 147 [92]); ací s'esdevé l'acte decisiu de l'homenatge de boca i mans. El bisbe li firmà i lloà la possessió i li concedí el castell (n. 149 [94]). Com a cloenda es firmà encara una escriptura (n. 148 [93]) per la qual es declaraven finides totes les qüestions pendents entre la mitra i el castellà i es renunciava per ambdues parts a pledejar sobre elles. El noble Guerau de Rocabertí i una colla de cavallers del Baix Empordà foren testimonis

i potser mitjancers d'una transacció que afegí un castell més als béns del bisbe.

ALTRES CASTELLS EPISCOPALS

El castell de Juià era de senyoria episcopal des de temps antic. El cartoral conserva les escriptures per les quals el bisbe l'encomanava a Bernat Geli el 1087 (n. 1 [173]) i a Humbert de Basella[12] el 1114 (n. 5-6 [126-127]). Des del segle XIII apareix entre el bisbe i el castellà, com a feudatària d'aquell i senyora mitjana, la família Cervià, que el 1248 tenia el castell encomanat a Berenguer de Sitjar (n. 48 [174]) i el 1317 a Sibil·la, filla d'Hug de Juià i esposa de Ramon de Güell (n. 133 [175]). El casal, però, no tenia cap utilitat; a mitjan segle XIV estava força enrunat i cap al final no en quedava sinó el lloc on havia estat bastit. Així, els requeriments del bisbe a la familía Cervià perquè, com a feudatària, li entregués la potestat del castell, del 1357 (n. 185 [176]) i del 1395 (n. 186 [177]) només serviren per a constatar la inexistència de l'edifici.

Qualsevol reforç de la fortificació d'un poble era mal vista pels senyors veïns, com és comprensible. Els senyors de Torroella s'havien oposat que el bisbe tanqués Ullà (n. 172 [152]) i també costà una mica que Hug de Cervià, senyor de Púbol, accedís que es fes muralla entorn de la Pera (n. 42 [132]). En el cas de Bàscara, el pacte que passà el bisbe Cabanelles el 1242 amb el vescomte Gaufred de Rocabertí per a una finalitat anàloga, fou prou onerós; li costà 20 marcs de plata (n. 44 [40]). El bisbe es proposava fer-hi mur, torres, ballesteres, barbacanes i fossats, és a dir, un vertader castell. El vescomte tenia a prop la fortalesa de Vilademuls, i no podia acceptar un canvi de l'statu quo sense una compensació econòmica i sense pacte de no-agressió. Les condicions es formularen en termes que, si l'agressió es produïa —fora del cas de guerra oberta entre els dos senyors—, una comissió de dos canonges i dos cavallers de Vilademuls avaluaria els danys causats, que serien abonats immediatament. Detall important: no

12. No se'n troba cap referència, a desgrat de la coincidència de noms, a J. M. PONS I GURI, «La successió de Guillem Umbert de Basella», *AIEG*, 22 (1975), pp. 153-175. Notícies sobre alguns membres de la família a F. CAULA, «Nuestros aborígenes», *Pyrene*, 2 (1950), p. 458. Basella, segons Caula, era un indret entre Bàscara i Figueres, al nord de Pontós. (Nota dels editors:) és l'actual nucli de Baseia, municipi de Siurana d'Empordà. Per als Basella, cf. també *Lletres* I, n. 279, nota 584.

s'admetria que homes de Vilademuls passessin a viure a Bàscara, si no hi consentia el vescomte o bé si no es feien homes propis del bisbe. La política de desenvolupament d'aquesta vila episcopal, que es constata ja en el privilegi reial d'exclusiva de mercat per a la vila de 1187 (n. 10 [26]), la podia fer atractiva per als habitants de les terres altes de Vilademuls.

El cas invers es produïa a Vulpellac el 1269 (n. 65 [172]); ací el bisbe era —amb la Bisbal— el veí que podia ésser perjudicat per Ramon de Sant Julià, que feia muralla i castell en aquesta petita població. La mitra no exigí al *miles* compensació econòmica, ni considerà l'eventualitat que pogués atreure homes del lloc episcopal. Però es pactaren de manera detallada les condicions d'auxili mutu; en cas de fuga i persecució, els homes del bisbe podrien refugiar-se a Vulpellac i viceversa. Amb tot, si portaven béns presos als seus enemics (*malefactum sive praeda*), no podrien introduir-los al castell amic.

ADQUISICIÓ D'HOMES PROPIS

A l'arxiu episcopal es conserven diversos pergamins de reconeixement de la condició d'homes propis del bisbe. Els signants els atorgaven generalment en entrar per raó de matrimoni o de masoveria en un mas de propietat episcopal, al qual no es podia accedir sense assumir aquesta condició. I així degueren començar a ser homes propis del bisbe diverses persones; perquè se'ls exigia com a condició per a entrar en determinades propietats.[13]

Però el cartoral no conté documentació sobre aquesta situació social. Per altres fets podem conjecturar que la majoria d'aquests homes propis, que ho començaven a ésser del bisbe, ho eren abans d'altres nobles. Al cartoral més aviat s'hi han recollit testimonis —escadussers, però significatius— de la renúncia a la pròpia llibertat en favor del bisbe per part de persones situades un esglaó més alt en l'escala social.

Al testament del bisbe Cabanelles (n. 47 [50]) aquest disposava: «*Item facimus francum et liberum ab omni dominio nostro Petrum, filium Raimundi de Argemonte, et reddatur ei instrumentum quod inde nobis fecit*». L'escriptura que se li tornà, i que ens plauria

13. BONNNASIE, *o. c.*, vol II, passim.

ara de tenir, devia tenir algun punt de contacte amb les dues que analitzarem a continuació.

Berenguer Girbau, de la Sala, el 1302 es féu home del bisbe (n. 100 [136]). El contracte és justificat com a mitjà de gaudir de protecció: «*ponens me sub deffensione domni episcopi et ecclesiae Gerundensis, qui cum Dei auxilio nos et ceteros eorum homines et bona protegent et deffendent*». Però l'operació rendí a Girbau 200 sous.[14]

D'aquesta forma renunciava a la seva llibertat i se sotmetia a tots els drets que els senyors tenien sobre els seus homes *proprii et solidi*. Es reservà excepcionalment Girbau que, en comptes de pagar tasques, satisfaria 10 sous a l'any, i seria batlle episcopal de les seves terres. Pagaria per la redempció d'un fill baró o filla no verge, 20 sous; per una filla verge, 2 sous i 8 diners. Per eixorquia, intestia i transmissions de domini el senyor rebria el 8 per cent; una mica menys del que era costum.

Homes propis de Pere de Rocabertí esdevingueren Guillem de Serra, de Bàscara, que li prometé fidelitat i homenatge el 1320[15] i Pere Toscà amb la seva esposa Dolça, veïns de Quart, que foren obligats a aquest pas per a poder comprar el mas Ros de Domeny, propi del bisbe, el 1324.[16] Però aquests dos actes no passaren al cartoral; en canvi, s'hi va transcriure un acte singular de 1321, referent a Guillem de Bevià, de Madremanya (n. 168 [159]).

Guillem no era un qualsevol. Tenia en feu el delme de Sant Martí Vell,[17] i posseïa, a Madremanya mateix, no menys de 10 homes propis. Residia a Girona. El seu contracte amb el bisbe, introduït amb fórmules de pietat,[18] no comportava per a l'amo del mas Bevià una contrapartida econòmica que el bisbe li hagués de satisfer. Donava al prelat el domini directe sobre els seus béns i n'esdevenia persona pròpia. Dels terços i lluïsmes dels seus subordinats se'n quedaria els 9/10 com *dominus medianus*, i donaria al bisbe el delme restant. Quan entrés al seu mas algú per via de matrimoni, es pagarien a la mitra 10 sous, però no se li abonarien intesties i eixorquies, sinó només les servituds *de militibus habentibus dominos,* host i cavalcada i una lliura de cera a l'any.

14. Cf. *Lletres I*, n. 353, nota 725, n. 411, nota 821 (nota dels editors).
15. ADG, *Notularum* 2, f. 1.
16. ADG, *Notularum* 3, f. 145.
17. ADG, c. 1, n. 104 [PM 1041].
18. «Ad honorem Domini nostri Ihesu Christi et beatissimae virginis Mariae matris eius, pro anima mea et in remissionem peccatorum meorum...».

L'any 1324 Guillem de Bevià ja era mort; el seu nét, Francesc, capbrevà al bisbe el mas i se'n féu home propi.[19] Sembla que Guillem, a les seves velleses, a més de fer un acte de pietat, havia cercat en el bisbe un protector que l'ajudés a mantenir la unitat de la casa i a consolidar la solidesa del seu domini de béns i persones; de fet, els seus homes propis firmaren el contracte que pactà amb el bisbe i quedaven així compromesos per aquesta escriptura. I qui sap si l'acte podia suposar l'accés en el futur a la condició de *miles,* ja que prestava a un senyor serveis propis d'aquests.

Més excepcionals són les mencions d'esclaus al cartoral; però hi queda constància que Pere de Castellnou en tenia diversos; un *Johannes niger*, batejat, que llegà per a la redempció de captius, i un *Bafumetus sarracenus,* que passà per testament al domini del bisbe de València (n. 78 [28]).

ELS VICIS DELS BATLLES

Com amb els castellans, als bisbes els calia barallar-se de vegades amb els batlles, també inclinats a anar adquirint autonomia enfront del senyor, que quedava relativament llunyà, i a augmentar progressivament les seves exigències sobre el poble que administraven.

La batllia de la Bisbal estava vinculada a la família Frigola. Quan el bisbe Cabanelles, el 1245, la concedí a Guillem de Frigola (n. 46 [178]), ja es feia constar que l'havien tingut els seus passats, i no s'especificaren els seus deures, sinó que es confirmaren les condicions pactades antigament.

El 1278 eren batllesses[20] Beatriu de Frigola, probablement filla de l'esmentat Guillem, i la seva filla Elicsendis, casades respectivament amb Guillem de Frigola i Guillem d'Estanyol. La diferència amb el bisbe sobre els seus drets es plantejà sense la gravetat d'una ruptura completa, i se sotmeté a l'arbitratge del tresorer i d'un prevere de capítol de la Seu, com a composició amical entre parts (n. 78 [28]).

La llista d'acusacions que el bisbe feia a les batllesses és llarga. Rebien molts redelmes: del carnalatge, del vi de botatge, dels

19. ADG, *Notularum* 3, f. 149rv.

20. Cf. referències a d'altres batllesses episcopals en *Lletres* I, n. 24, nota 84 (nota dels editors).

llocs on prenien braçatge. Es cobraven el mesuratge dels delmes i tasques. S'apropiaven els diners procedents de redempció de noies. Imposaven als pagesos injustament un *pastum animalium*. Feien acaptes sense dret i exigien jornals indeguts. Cobraven censos no escripturats i retenien setze mitgeres de blat episcopal. Procuraven que la gent esdevinguessin homes propis d'ells i tenien guardes contractats a nom seu, en comptes de tenir-los per l'autoritat episcopal. Tenien un saig que resolia expeditivament afers que havien de presentar-se al tribunal, i en canvi no residien, segons obligació, al castell de la Bisbal.

La composició deteminà que el batlle no havia de mesurar el blat de delmes i censos, sinó guardar-lo i fer-lo mesurar. També, que els homes i guardes dels batlle ho serien en endavant del bisbe. Es conservaven a les batllesses diversos redelmes i participacions menudes en actes episcopals, com les concessions a cens i les firmes de venda.

Majors havien estat els excessos del batlle d'Ullà anterior al 1259, Bernat Ventre. La família tenia la batllia almenys des de feia un segle; potser les exigències havien crescut gradualment al llarg d'aquest període.[21]

Contra Bernat Ventre es retreien (n. 57 [76]) moltes extorsions fetes als vilatans d'Ullà; rebia drets sobre tots els llegums que es collien, quan només podia prendre'n sobre els dels horts; així s'embutxacava deu mitgeres l'any. Es prenia les espinades dels porcs o dos sous com a drets de matança. Comprà sense firma del bisbe una colla de propietats que maldava per transformar per via de fets consumats en alous seus. Es quedava amb els diners cobrats per eixorquies.

El bisbe nomenà un veí d'Ullà perquè controlés Ventre en la recollida dels esplets; el batlle el «perjudicà en els seus béns i persona», eufemisme que resumeix violències. Nou altres veïns del poble, cansats de maltractes i assots injustos, havien abandonat Ullà i el bisbe en sortia naturalment perjudicat. Ventre també retenia terços, lluïsmes i foriscapis que pertocaven a la mitra; de la llista detallada que se'n dóna es desprèn que el bisbe cobrava també drets per firma d'esposalles, que la redempció d'una dona

21. Document de 1156 on actua com a batlle d'Ullà Berenguer Ventre, Botet, n. 282. Concessió de la batllia i saionia d'Ullà a Berenguer Mestre (*sic*) i als seus descendents, abril de 1186, VILLANUEVA XIII 153 i 296-298; ES XLIII 217. Cessió de la batllia al gendre de Berenguer Ventre, Guillem de Vinyavella, del 1204, Botet n. 347.

podia costar 4 sous i que un furt de mill fou penat amb 5 sous. També consta que el batlle rebia cada any de cada pagès una mitgera d'ordi, una altra de vi i una gallina, a títol de col·laboració al manteniment del saig. La feina d'aquest hauria estat «*custodire laboraciones panis et vini, et ire huc et illuc pro domino episcopo, et pignorare et mandare jovas et traginas*». El batlle d'Ullà no tenia saig; el sou se'l prenia, mentre que la feina quedava per fer.

Després d'excuses vàries, i només a la sisena citació, Bernat Ventre comparegué al tribunal episcopal per respondre a les acusacions; recusà el jutge i fou declarat contumaç. La sentència decretà que un procurador episcopal s'emparés de la batllia i dels béns de l'empleat infidel. Desgraciadament aquest acte fou paper —o pergamí— mullat. Ventre es quedà amb la batllia, i el veí d'Ullà que en nom del bisbe l'havia de controlar, Berenguer de Vinyavella, fou assassinat per ordre d'ell. Tot pot adobar-se, però; amb un donatiu de 1.800 sous el bisbe perdonà al batlle totes les seves rebel·lions i fins el darrer assassinat.[22]

El control dels delmes

Ja queda indicat que el cartoral de la cúria eclesiàstica de Girona dedicat monogràficament a firmes i lloacions de delmes és el de Carlemany en la seva segona part. Reuneix 96 documents, dels quals ben bé 28 eren recents en el moment de la seva transcripció; dataven del 1319. El bisbe Pere de Rocabertí havia decidit, doncs, portar un control estricte, vigilant que les transmissions per herència, compra o cessió es fessin reconeguent l'alt domini episcopal i que es paguessin les corresponents quantitats a la mitra. En això continuava la política del seu antecessor, que el 1315 havia obert una investigació que abastava l'àmbit de tot el bisbat per determinar quines eren les persones que posseïen delmes.[23]

No estem en condicions de saber en quina relació es troben els 96 documents esmentats amb els 22 del mateix tema transcrits al *De Rubricis Coloratis*. Almenys ací es constata una dispersió gran d'aquest tipus d'escriptura. Dels vint-i-dos, la meitat, daten de l'època de Rocabertí. Cronològicament, per tant, els dos carto-

22. ADG, c. 20, n. 50 (PM 253).
23. ADG, D-153, *Relationes de anno 1316 de possessoribus tunc recipientibus decimarum(?) parochiarum praesentis dioecesis Gerundae*.

rals es recobreixen. Tampoc no semblen distingir-se per la mena de documents, encara que el cartoral de Carlemany presenta un predomini de fermes de delmes a laics, mentre que al nostre sovintegen més les que afecten eclesiàstics.

El fonament jurídic de totes aquestes escriptures consisteix en el fet que els delmes eren considerats possessions feudals. El bisbe, titular superior d'aquests drets, havia de fer-ne ferma i lloança a cada nou possessor: «*Cumque non possimus ipsam medietatem decimae iuste et pacifice sine firma ipsius domini Gerundensis episcopi retinere, cum feudalis existat*» (n. 161 [112]). D'ací en dimanaven els drets econòmics de lluïsmes i foriscapis, dits en general «esdeveniments», i el dret d'homenatge.

Enumerem, doncs, les fermes de delmes a laics. Mateu de Noguer, de la Vajol, veu confirmada el 1283 la compra d'un terç del delme de la seva parròquia, feta a Ramon de Cantallops (n. 83 [104]). Ponç de Santa Cecília obté la ferma pels tres quarts del delme de Santa Pallaia, que havia heretat el 1301 del seu pare mitjançant testament (n. 99 [105]). A Pere d'Orriols, senyor d'Orriols, el 1226 se li aprovava la possessió dels delmes del seu poble, sense que s'especifiqui el motiu de l'acte (n. 30 [110]). El 1296 s'estenia un document anàleg a favor de Guillem Oliver de Soler, de Sant Climent Sescebes, per delmes d'aquest lloc i d'Espolla (n. 94 [111]). Finalment el 1319 Guerau de Cervià, senyor del castell de Cervià, obtenia la ferma per delmes de Vilanant, Cogolells, Pont de Molins, Llers i Juià (n. 151 [125]).

Les condicions de possessió d'aquests delmes són diverses. Ramon de Cantallops va pagar 70 sous per la ferma, i havia de satisfer un cens anyal d'una lliura de cera; Ponç de Santa Cecília paga també el cens, però no consta que hagués de satisfer dret de firma. Oliver té les mateixes obligacions de Ponç. Pere d'Orriols afegeix al cens la promesa d'homenatge. L'únic que no paga cens és Guerau de Cervià, tal vegada per tenir-ho cedit en subfeu.[24] Es pot concloure que les condicions admeten força variants.

La ferma de delmes a eclesiàstics sol incloure'n la vinculació a una institució; per exemple, a la dotació d'un benefici o a un monestir. Per aquest acte ja deixava de passar perpètuament d'un propietari a un altre, i el senyor feudal perdia l'oportunitat

24. La intuïció de J. M. MARQUÈS es demostrà encertada: cf. ADG, c. 1, n. 69 (PM 927) (nota dels editors).

de donar la ferma, amb els drets econòmics annexos. Pel que hem pogut estudiar d'aquesta casuística creiem que a casa nostra no s'arribà a establir una normativa única per resoldre aquesta pèrdua fins a finals del segle XIV, quan es troben escriptures anomenades expressament d'*amortizatio sive inalodiatio*, en les quals el dret de ferma es transformava en un cens anyal, perquè havia caigut en mà morta, com ho era la d'un benefici. La Santa Seu, en canvi, emprava un altre sistema, consistent a considerar que el feu vinculat a una persona moral canviava d'amo cada quinze anys: d'aquí el nom de *quindenis* que s'aplicava als drets que es cobrava sobre els mateixos feus.

Però a la documentació anterior i contemporània al 1320 es posa de manifest que encara no s'ha elaborat un procediment jurídic únic per a les amortitzacions; tampoc la nomenclatura no és fixada.

Era natural que el bisbe afavorís el traspàs de propietat cap a les institucions eclesiàstiques; i ho expressa un document de 1279: *nam decens est quod decimis ecclesiae augmententur et cultus divinus fiat, pocius quam a militibus teneantur* (n. 80 [81]). El bisbe donarà una motivació anàloga el 1288; «*considerata et inspecta utilitate nostrae ecclesiae ex eo quod feudium reducitur Ecclesie*» (n. 88 [24]). Al segle XIV el bisbe Gastó de Montcada, tot aprovant una compra de delmes feta pel Capítol de Sant Feliu de Girona a Guillem de Boixols subratllava «*quod decima ipsa de manu laycorum ad unitatem Ecclesiae et naturam suam revertitur*» (n. 184 [170]).

Per això alguns dels documents d'aquesta mena adverteixen que els censos que el bisbe cobrarà de partícips eclesiàstics de delmes s'han d'entendre vàlids mentre aquests delmes es trobin en mans eclesiàstiques; si algun dia recaiguessin en mans de laics, el prelat es reservava el dret de tornar a percebre'n tot allò que li tocava per terços, lluïsmes i foriscapis, que era una quantitat més elevada.[25] Aquesta clàusula suposava que, almenys en l'època en què es consignava, l'adquisició de béns per part d'institucions eclesiàtiques encara no constituïa pròpiament amortització des del moment que podien tornar a ser posats en venda.

Tal com hem fet notar a propòsit del castell de Sant Sadurní, algunes vegades es necessitava per a amortitzar delmes el permís del metropolità, de vegades transcrit literalment a l'escriptura

25. Cf. n. 61 [139], 142 [48], 150 [101], 157 [106], 160 [109], 166 [147].

aprovatòria (n. 152 [102]) i d'altres només regestat (n. 144 [89], 184 [170]). Els concilis de la província eclesiàstica Tarraconense, però, callen sobre aquesta mesura.[26]

Agruparem les fermes de delmes a favor d'eclesiàstics en tres apartats; fundacions de beneficis, beneficiats i monestirs.

Són abundants les firmes a favor de fundadors de beneficis. Al clergue Joan Fresolf, que comprà el 1285 un quart de delme de Vilobí d'Onyar a Simó de Trilla, *miles*, i a Arnau de Busquets, per dotar un sacerdot de la mateixa parròquia (n. 87 [107]). A Arnau de Catllar, monjo de Banyoles, per tres quarts de delme de Dosquers, que havia comprat a Pere des Bach, *miles*, el 1268, per dotar un aniversari (n. 61 [139]). A Guillem de Cistella, també monjo de Banyoles, que havia adquirit un sisè del delme de Serinyà per mantenir un «benefici establert» (n. 97 [140]). Al cabiscol de la Seu de Girona, Berenguer de Pau, propietari des de 1321 del delme de Tor, destinat a un benefici de la mateixa Seu (n. 166 [147]). Beatriu de Llagostera, d'Albons, havia mort després de dotar el benefici de l'església de Sant Feliu de la Garriga radicat a l'altar de Sant Joan; l'aprovació episcopal de 1272 (n. 72 [167]) lloava la concessió «a Déu omnipotent i al gloriós altar de Sant Joan» en comptes de fer-ho, com s'estilaria el segle següent, als beneficiaris que el posseïen.

Es notarà que d'aquests cinc fundadors, quatre són eclesiàstics. Econòmicament són menors els cabals que l'Església rep de laics, si es comparen amb la reinversió de diners que ja posseeix. Els laics venen delmes; tal vegada cal relacionar-ho amb una conjuntura econòmica d'empobriment dels *milites*. En tres casos, (Fresolf, Pau, Llagostera) es cobren quantitats per la firma: 500, 2.500 i 150 sous, respectivament. Els documents antics alternen els drets a pagar per l'entrada de nou beneficiat amb el cens anyal; el més modern, és a dir el del xantre Pau, imposa una i altra càrregues simultàniament.

Set escriptures de firma de delmes a favor de beneficiats titulars d'una fundació ja existent es recolliren al cartoral. Amb una excepció, la de Grau Benet, beneficiat de Foixà, que data de 1279 (n. 80 [81]). Aquests documents són tots de l'època del prelat Ro-

26. J. M. PONS I GURI, «Constituciones conciliares Tarraconenses», *Analecta Sacra Tarraconensia*, 47 (1974), 1-64; 48 (1975), 241-363.

cabertí.[27] Les condicions són molt diverses. Només Ponç Camalera, de Vilabertran, paga dret de firma: 500 sous. Jaume d'Ermedàs paga un cens anyal d'un *aureum*. Dos beneficiats de la Seu havien de cedir al bisbe un quart dels delmes (n. 152 [102]). Bernat de Reverter i Bernat de Coll estaven obligats a fer homenatge, cosa que els altres documents silencien. La fórmula del cens anyal sembla haver estat preferida al pagament *in novitate* del beneficiat, que tal vegada resultava massa onerosa per aquest.

Els més problemàtics foren els delmes cedits a monestirs. Tampoc ací no es tipifiquen les prestacions de manera constant. Els delmes adquirits pel monestir de Banyoles a Tortosa de Rec,[28] el 1281, pagaren 300 sous per la ferma i un cens d'una lliura i mitja de cera (n. 81 [57]). Els que comprà el prior de la canònica agustiniana de Roca Rossa (Hortsavinyà) el 1314 a Ramon de Marata i a Grau de Montsoriu (n. 122 [103]), situats a Fogars de la Selva, pagaren 200 sous de ferma i un cens de 16 sous l'any.

Però aquestes foren transaccions pacífiques. D'altres portaren enrenou. El monestir benedictí d'Arles, al Rosselló, havia comprat delmes a la parròquia de Sant Cristòfol dels Horts, abans propietat del *miles* Ramon de Güell, de Llers, i no volia reconèixer el domini feudal del bisbe de Girona sobre aquells. El plet el començà el bisbe Bernat de Vilamarí (1292-1312) i el continuà el seu nebot i successor. En temps del bisbe Rocabertí, que ja es va manifestant bon negociador, s'arribà a un acord: el bisbe cobraria un cens de 35 sous l'any (n. 161 [112]), però no el pagaria el monestir, sinó que es transferiren al bisbe i se li cobraren censos abans posseïts per Arles a Sant Tiburci de Casamor i Sant Martí de Queixàs (n. 162-163 [113-114]).

En un altre cas, el del monestir cistercenc de Santa Cecília de Vall·laura, del bisbat d'Urgell, s'adoptà una solució diversa (n. 164 [145]). Ermessenda de Cartellà, senyora d'Hostoles i que hi era monja, havia donat al vestuari de la casa el delme de la Barroca, valorat en 150 sous. Per motius que no coneixem, el bisbe estava persuadit que els seus drets no serien respectats si el delme quedava vinculat al monestir; es negà a donar la ferma i obligà les monges a vendre. Aconsellades per la filla de la donant, la vescomtessa Beatriu de Rocabertí, evidentment parenta del prelat,

27. Cf. n. 142 [48], 150 [101], 152 [102], 157 [106], 160 [109], 169 [150].

28. Esmenta una firma relacionada amb aquesta venda F. CAULA, *El règim senyorial a Olot*, Olot 1935, p. 48, nota 1.

la comunitat va avenir-se a traspassar la propietat a la confraria de Santa Maria de la Seu de Girona, per 3.200 sous; la inversió, per tant, redituava una mica menys del 3%. I el bisbe cobraria la part del lleó: un quart dels ingressos anyals, és a dir, uns 37 sous. En una altra avinentesa, l'arquebisbe de Tarragona l'havia autoritzat a rebre també aquesta part tan alta (n. 152 [102]).

Les bones relacions del monestir de Vilabertran amb la Seu de Girona, que venien de temps antic, van facilitar una entesa sobre el delme de Cabanes, llegat a la casa per la senyora Guillema de Garriga. Ací es permutà la senyoria del delme per uns drets que el monestir tenia sobre un mas de Madremanya i un cens de 19 capons que rebia d'una casa canonical de Girona (n. 178 [161]). La permuta afavoria el bisbe, que compensà Vilabertran cedint-li dos censos; un que provenia de Vilabertran mateix, per una causa d'un benefici instituït per la mateixa senyora Garriga (n. 142 [48]), i un altre que radicava al monestir de Banyoles, documentat al cartoral (n. 97 [140] i 150 [101]).

Per motius institucionals, doncs, o per mentalitat del temps, els monestirs no se sotmetien als deures que derivaven de la ferma de delmes episcopal. Preferien fórmules més oneroses que els alliberessin de servituds permanents. Nosaltres creiem que el fet es devia a la mentalitat difosa en algunes cases religioses. El monestir de Vallbona, al Rosselló, obtingué la ferma pels seus delmes de Freixenet i Baussitges, perquè acceptà que cada nou abat pagués 100 sous al bisbe (n. 183 [163]). Una fórmula semblant s'adoptà per a la comunitat canonical de Sant Feliu de Girona, que havia comprat a Guillem de Boixols, de Montagut, la meitat del delme d'Espinavessa i Queixàs per a l'obra del sepulcre de Sant Feliu i Sant Narcís i per a l'adquisició de llibres; la quantitat de 100 sous es pagaria a cada bisbe nou, i a més el capítol satisfeia un cens anyal de 2 *aurei* (n. [184] 170). És clar, doncs, que hom cercava fórmules que limitaven la vinculació del dret de ferma a la vida del possessor, tal com s'observava per als laics. I és clar, també, que no s'arribà a una fórmula única: hi ha elasticitat i varietat, en exigir més o menys a les institucions eclesiàstiques, en benefici del bisbe. El nombre de casos examinats no ens autoritza a afirmar amb tota seguretat que les exigències prelatícies augmentaven amb el pas del temps, però és cert que la imposició més onerosa, la del quart dels ingressos, només l'hem vist practicada, encara que no sistemàticament, en temps del bisbe Rocabertí.

III
EL REI I EL COMTE D'EMPÚRIES

Recollir en un cartoral privilegis reials és habitual i lògic. Com ho és cercar-los-hi. Són la mena de documents que s'han estudiat i editat més sovint. N'oferim, així i tot, alguns d'inèdits. Una anàlisi aprofundida podria arribar a emmarcar-los en el conjunt de les relacions de l'Església del país amb el poder reial; aquesta opció obligaria el nostre estudi a prendre una extensió desmesurada. Ens proposem presentar-los de forma que es faci tangible la continuïtat del procés d'ampliació de les immunitats econòmiques i jurisdiccionals del bisbat enfront de l'administració pública.

Agrupem en un mateix capítol els testimoniatges dels contenciosos dels prelats gironins amb el comte d'Empúries. El major senyor feudal del bisbat es relacionava amb la mitra en termes més polítics que no jurídics; sembla que això autoritza a practicar una agrupació que es justificaria també tenint en compte que la victòria episcopal en aquests contenciosos comptà amb el rei com a aliat decisiu.

Privilegis anteriors a Jaume II

La primera donació reial transcrita al cartoral és la del mercat de Bàscara, obtinguda el 1187 d'Alfons II (n. 10 [26]). Bàscara era una vila episcopal aïllada, situada prop del gual del Fluvià; el privilegi de mercat havia d'afavorir el seu desenvolupament. La concessió alfonsina li atribuïa l'exclusiva en un ampli territori que comprenia des de Besalú fins a Torroella de Mongrí i des de Girona fins a Peralada.

Quedaven afectats els interessos de la vila reial de Figueres. No havien passat cent anys quan, el 1268, l'infant Pere, sens dubte a instància dels figuerencs, modificà l'exclusiva de mercat (n. 62 [27]). En endavant també hi hauria mercat a Figueres. Si el rei n'ingressava menys de 300 sous l'any, es partirien a raó de dos terços per al rei i un per al bisbe. Però si els ingressos superaven els 300 sous, la part episcopal no excederia mai els 100 sous que es consideraven recompensa suficient pel perjudici causat a Bàscara. Aquesta modificació és datada a Girona i és possible que fos negociada ací directament pel príncep entre el prelat i els prohoms de Figueres.

També a Girona s'acordà la constitució contra els valdesos de Pere I (n. 13 [64]). Com ja indica Villanueva,[1] va ser inspirada per una reunió de bisbes presidits pel metropolità de Tarragona; el rei i l'episcopat aplicaven aviat la tesi dels *Malos ad bonum cogendos,* llavors ben recent en la doctrina canònica. Òbviament, Girona era llavors i més tard un dels principals llocs a través dels quals els seguidors de les noves doctrines les podien difondre Catalunya endins, no sols a través de les rutes comercials, sinó, com ho ha demostrat E. Le Roy,[2] mitjançant la transhumància dels pastors.

El bisbe Arnau de Creixell obtenia del mateix Pere I dos privilegis. El primer té un abast força limitat. L'abril de 1210 se li concedí llicència per a muntar un molí de draps a Domeny, mogut per la força hidràulica del Ter (n. 16 [65]). Com a Bàscara, el senyor eclesiàstic del lloc procurava així un factor de desenvolupament de la població. La nova indústria no sembla haver arribat a tenir volum significatiu, tal vegada perquè no abundava ací la llana, la principal primera matèria.

En canvi, l'exempció de quèsties i servituds atorgada pel mateix Pere I des de Lleida (n. 17 [66]) no és un privilegi conjuntural. Efectivament, amb data del 21 i 22 de març de 1211, s'expediren des de la Cancelleria Reial quatre concessions: la nostra i tres de similars destinades als bisbats de Vic, Tortosa i Urgell.[3] O. Engels ha cridat l'atenció sobre el viratge de la política reial que representen els referits privilegis. Pere el Catòlic renunciava a pretenir

1. VILLANUEVA XIII 156.

2. E. LE ROY LADURIE, *Montaillou, aldea occitana de 1294 a 1324*, Madrid 1981, p. 191, indica el pas de rutes de transhumància de pastors càtars per Torroella de Montgrí, tot i que d'altres segueixen el trajecte més curt del coll del Pal.

3. O. ENGELS, «Privilegios de Pedro el Católico a favor de obispos catalanes», *VII Congreso de Historia de la Corona de Aragón*, t. III, Barcelona, 1962, pp. 33-39.

contribucions econòmiques eclesiàstiques fonamentades en una controvertible alta senyoria de la monarquia sobre els bisbats. En altres termes, reconeixia la independència de l'Església tal com la reivindicava Innocenci III. En endavant, l'Estat es basaria en títols jurídics diversos per a poder continuar participant en els ingressos eclesiàstics. Concretament a Girona, el prelat Arnau de Creixell havia posat en entredit tot el bisbat a causa d'una contribució de 6.000 sous que el rei exigia als monestirs. En temps posteriors els prelats continuarien tutelant amb les armes espirituals la independència fins i tot econòmica dels temples, però no es mostrarien esquius a cooperar en les empreses reials amb donatius lliures.

Això es pot comprovar a través del cartoral per al regnat de Jaume I. S'hi copien dos documents del *Conqueridor* que garanteixen la voluntarietat dels donatius eclesiàstics; un de 1229 (n. 37 [68]) i l'altre de 1269 (67 [73]). Seguint la línia política iniciada pel seu pare —i per això el privilegi de 1229 confirma expressament el de 1211—, Jaume I renunciava a uns títols jurídics que es manifestaven tan antiquats com ineficaços i procurava obtenir un resultat semblant amb mitjans de persuasió.

El donatiu episcopal de 1229 fou *pro expugnandis terra et perfidia paganorum;* per finançar l'expedició de Mallorca. El bisbe Guillem de Cabanelles en fou un entusiasta, segons recorda la crònica del rei en Jaume:

> E sobre aço dix lo bisbe de Gerona: A nostre Senyor graesch jo la bona uoluntat que Deus ha donada a uos e a uostra cort, e poria molt dir en laor daquesta bona obra si dir hi uolia: ma lo nostre arquibisbe, el bisbe de Barçelona, e en G. de Muntcada, e don Nuno, e el comte Dampuries uos hi ha tan dit que compliment ha a aço que dir hi uolia. Mas profir uos per mi, e per la Esglesia de Gerona, que ire ab uos ab XXX cauallers, e uos quem darets quela part segons que darets als altres.[4]

El tenor de la declaració de gratuïtat dels donatius eclesiàstics de 1269 és similar al que s'usà quaranta anys abans. Es relaciona amb el projecte d'expedició a Terra Santa del rei Jaume I que sortí de Barcelona el setembre d'aquell any i que anà a morir a Aigües

4. Ed. Aguiló, Barcelona 1873, pp. 87-88.

Mortes. El subsidi del bisbe i del capítol fou de 10.000 sous; la quantitat amb què una família noble dotava una filla per casar.

Era just que, havent el bisbe Cabanelles contribuït a la conquesta de Mallorca, pogués disposar per testament de les adquisicions fetes allí. Això no obstant, una transferència de propietat d'aquesta classe havia de ser aprovada pel rei, com a senyor de l'illa (n. 50 [69]). Sembla que es va concedir sense que Jaume I exigís a canvi cap contrapartida econòmica.[5]

La independència eclesiàstica es consolidava amb l'exempció de quèsties el 1250 (n. 49 [75]). Els homes d'Església, fins i tot els batlles i els oficials de la Seu de Girona, quedaven exempts d'aquesta mena d'impostos. No obstant això, continuaven tenint dret a la protecció dels veguers i batlles reials. En canvi, si posseïen cases del rei o bé exercien oficis com els de mercader, draper o semblants, haurien de pagar per aquest concepte segons la mesura de la seva riquesa. El privilegi, per tant, no era personal, sinó real, i s'orientava a reafirmar l'exempció impositiva dels béns de l'Església.

Des de temps indeterminat, els homes del bisbe residents a la vegueria de Girona gaudien de fur privilegiat i no havien d'acudir al tribunal del veguer. Per als homes de Dosquers, Crespià i Pedrinyà el bisbe aconseguí l'extensió del mateix privilegi a les corts de Lleida de 1257, en aquests termes: «*videlicet quod homines vestri predictorum locorum (...) non teneantur firmare ius nec placitare in posse vicarii nostri seu curiae Bisuldunensis aliqua racione, nisi prius vobis et baiulis vestris sit iuris inventa fatica, quemadmodum observatur in vicaria Gerundensi*» (n. 55 [70]). Segons el testament de Guillem de Cabanelles, els pobles esmentants eren de propietat episcopal des d'abans de 1245. L'equiparació de privilegis, doncs, no va ser gestionada o no va ser concedida amb gaire pressa.

S'endevina en la concessió precedent, a més del conegut interès eclesiàstic per a aplegar competències civils en els àmbits de la seva senyoria, una mica de desconfiança envers els veguers reials. Desconfiança que venia de temps antic i que havia donat lloc a les disposicions de les corts de Barcelona de 1228 que han estat transcrites dues vegades al cartoral (n. 35 [62a] i 36 [67]); segons

5. Vegeu un resum de l'afer a P. NEGRE, «Documentos relacionados con Mallorca otorgados por personalidades de tierras gerundenses», *AIEG*, 18 (1966-1967), pp. 220-221.

aquestes, el veguer havia de ser natural del bisbat on exerciria el seu ofici. El jurament amb què començava el seu govern l'havia de prestar davant del bisbe i del poble. Se li prohibia fer cavalcades a propietats eclesiàstiques, llevat que el senyor del feu de l'Església hagués comès fadiga de dret. I s'advertia que no fessin albergues en masos d'Església ni els prenguessin res.

Potser el jurament caigué després en desús, perquè a les corts de Lleida del 1258 els bisbes, abats i mestres del Temple i de l'Hospital tornaren a insistir en l'obligació de fer-lo (n. 56 [71]). Els veguers havien de prometre que administrarien justícia rectament, que defensarien els homes i coses de l'Església, que pagarien al bisbe la meitat dels ingressos obtinguts en la tutela de la pau i treva, i que no exigirien quèsties ni exaccions de blat o de bestiar als clergues.

La institució dels veguers i batlles en temps de Jaume I no estava suficientment consolidada: d'ací el perill d'entrar en confrontació amb l'Església.[6] També podia succeir que els funcionaris encarregats de l'ordre haguessin estat ells mateixos fora de la llei: almenys era segur que l'ús de la violència podia resultar-los sovint tan atractiu com l'observança de les normes i dels privilegis. El jurament públic devia tenir la finalitat de comprometre els funcionaris reials davant del poble a mantenir-se dins el límits que tenien assenyalats. A Girona aquest acte públic se celebrava encara el 1231,[7] i el text que el veguer pronunciava mentre durava seguia essent el que havia estat establert el 1257 per la carta reial que acabem de comentar.

És sorprenent que s'hagi inclòs al cartoral la confirmació, datada a Barbastre el 14 d'octubre de 1264 i signada per l'infant Pere (n. 59 [72]), d'una concessió feta a Girona per Jaume I sis dies abans de recollir-la. Ignoraven els escriptors del recull quin privilegi s'havia obtingut aquella vegada? Difícilment podria tractar-se d'un altre que no fos la concessió de franquesa de carnatge, herbatge i albergues per als eclesiàstics de Girona, signada pel rei el 8 d'octubre.[8] Crida també l'atenció la urgència amb què es féu ratificar al fill allò que el pare acabava de concedir: no hi havia

6. F. SOLDEVILA, *Jaume I. Pere el Gran*, Barcelona 1955, pp. 55-58.
7. ADG, *Notularum* G-2, ff. 59v-60r. Cfr. també ES XLV, p. 379.
8. ADG, c. 6, n. 73. Sembla que hom intentà compensar l'oblit de transcriure aquest privilegi al cartoral fent-ne diverses còpies autèntiques: c. 6, n. 71-72, 78 [PM 261].

entre l'un i l'altre la tibantor que existí en alguns moments ni tampoc sembla que la salut del Conqueridor hagués de fer témer la seva mort.

Els documents reials més extensos que formen part del nostre recull són els procedents de les corts de 1283 (n. 85-86 [62-63]). Una bona part han estat publicats.[9] Evidentment, no foren adreçats només a l'església de Girona, sinó que tenien interès general. El 9 de novembre de 1282 el papa Martí IV havia fulminat excomunió contra Pere el Gran. En disposar-se el rei a lluitar contra els croats papals, havia de compactar al seu entorn l'adhesió de nobles, bisbes i abats, utilitzant adés l'afalac, adés la por. Les Corts de 1283 i els privilegis que hi foren sancionats formaven part d'aquest mecanisme persuasiu. El conjunt dels acords passats llavors entre el rei i les corts ha estat anomenat «la veritable Carta Magna de Catalunya». D'una banda, Pere el Gran autolimitava el seu poder i es comprometia a eliminar abusos de govern que s'havien introduït durant el regnat del seu pare (n. 86 [63]); d'una altra banda, eren confirmats els privilegis i les disposicions del regnat anterior que es referien a l'activitat dels veguers, als préstecs dels jueus i al manteniment de la pau i treva.[10]

A canvi de les concessions el rei demanà la fidelitat de l'Església del país a la seva persona per damunt de l'obediència que havia de prestar a les ordres del pontífex romà[11] i també la contribució econòmica als bisbats i monestirs per a lluitar contra els croats pontificis.[12] Aquesta l'obtingué, almenys del bisbe de Girona; la fidelitat dels clergues i religiosos, en canvi, sembla que no és tan clar.[13] Per a l'Església del país, triar entre el Rei i el Papa significava una opció massa radical.

9. *Cortes de los antiguos reinos de Aragon y de Valencia y principado de Cataluña,* Madrid 1896, pp. 140-153, 86-87 i 133-137. El jurament dels jueus, omès en aquest lloc, l'ha publicat J. MARQUÈS CASANOVAS dins *AIEG*, 25 (1980), 294-298.

10. Els documents confirmats són: Constitucions de les Corts de Barcelona de 1228 sobre els préstecs dels jueus i sobre l'ofici dels veguers (n. 36 [67]). Constitucions de les Corts de Girona de 1241 sobre el tant per cent d'interès que s'ha de cobrar en els préstecs i sobre les condicions que s'han d'observar pels jueus en els contractes. Fórmula per al jurament dels jueus establerts a Girona el 20 de febrer de 1242. Constitucions de les Corts de Cervera de 1202 sobre pau i treva. Constitucions de les Corts de Barcelona de 1228 sobre el mateix. Constitucions de les Corts de Tarragona, també sobre la pau i treva, capítols 1-4. Fórmula del jurament dels veguers, sense data, però les seves darreres ratlles, amb referència a n. 13 [64], indiquen que són de Pere I, entre 1197 i 1213.

11. Prohibició de publicar sentències papals llançada per Pere el Gran a Saragossa, 6 de maig de 1283; VINCKE, docs. 12-13; ES XLV pp. 257-259.

12. VINCKE, doc. 22.

13. VINCKE, doc. 24.

CONCESSIONS DE JAUME II

Del monarca regnant durant la confecció del cartoral, Jaume II el Just, se n'han transcrit sis documents, que resumeixen la política reial envers el bisbat de Girona.

Per necessitats pecuniàries el rei havia venut abans de 1301 les cenes i albergues que rebia dels monestirs del bisbat pel preu de 50.000 sous, dels quals se n'havien satisfet 30.000.[14] La venda era a carta de gràcia i un document annex (n. 98 [74]) especificava les condicions que calia tenir en compte per a una eventual readquisició. En cas de tornar-les a comprar pagant els 30.000 sous restants, Jaume II no les exigiria durant un any. No es produiria cap innovació en l'statu quo d'aquests drets (i ací l'escriptura fa referència a una acció de Guillem de Montcada, desconeguda per a nosaltres, que podia afectar aquestes prestacions); i finalment, si no les recuperava, Santa Maria i Sant Pere de Besalú havien de satisfer 6.000 sous dels 20.000 deguts; la resta dels monestirs de la diòcesi es prorratejarien els 14.000 sous restants.

Eren els monestirs, per tant, els qui contractaven amb el rei. Quina funció hi tingué el bisbe? El contracte no l'esmenta. Però és possible que fos el coordinador de l'operació; ningú més no podia convocar els abats del bisbat. I també és possible que el prelat es beneficiés de la transacció. Casualment, el 4 de juliol de 1302, any que aquesta es va dur a terme, Jaume II demanava al bisbe Bernat de Vilamarí una moratòria per tornar-li 30.000 sous que aquest li havia prestat l'any anterior.[15] La coincidència de quantitats i la proximitat temporal podria explicar una relació entre el préstec de la mitra i la venda als monestirs.

El termini de la carta de gràcia referida era de deu anys. La venda es transformà en definitiva durant una estada que Jaume II, el 1311, féu a Girona (n. 113 [153]). Comprenia les albergues dels monestirs de Banyoles, Sant Pere i Santa Maria de Besalú, Sant Feliu de Guíxols, Camprodon, Amer, Sant Pere de Galligants, Sant Llorenç del Mont, Lladó, Cruïlles, Sant Martí Sacosta i Ullà. No és fàcil d'explicar perquè ara el preu global pujà a 70.000 sous.

14. La venda s'havia celebrat abans del 1300, ja que aquest any, amb data de 4 de juliol, el rei ordenava a Guillem de Ciges que donés al bisbe i als abats els 30.000 sous, i al bisbe, tornar-li el privilegi on constava la venda: VINCKE, doc. 87. Òbviament, en redactar-se el n. 98 [74], les ordres publicades per Vincke no s'havien dut a la pràctica.

15. VINCKE, docs. 47-48.

I més quan el rei reconeixia que el seu dret sobre aquestes albergues provenia d'un abús! També ara el bisbe restava al marge del contracte i, això no obstant, rebia un exemplar del document: continuaria sens dubte actuant com a coordinador.

Com es desprèn dels dos documents anteriorment analitzats de Jaume II, les seves estades a Girona eren ben aprofitades per negociar amb l'Església local. També ho fou la de novembre de 1302: el bisbe Bernat de Vilamarí n'obtingué concessions interessants.

Una es referia a les constitucions de pau i treva: es proposava aconseguir una col·laboració més eficaç entre els poders reial i episcopal en la persecució dels violadors de la seguretat pública (n. 102 [36]), que són considerats prou abundants i perillosos al territori del bisbat.

Els enemics de la pau i treva serien citats en endavant pel veguer i, a petició d'aquest, també pel bisbe o pel seu oficial. Així, si no feien cas de la citació en un termini de quinze dies, no sols eren gitats de pau i treva, sino també excomunicats. Bisbe i veguer, de comú acord, convocarien les comunies per a perseguir-los. Els qui no es presentessin a la comunia o expedició punitiva i no poguessin al·legar excusa legítima, quedarien també excomunicats i serien multats amb una quantitat que, tot i que en principi era de 20 sous, podia apujar-se o abaixar-se a l'albir del bisbe i del veguer. El prelat o un representant seu acudiria a l'expedició i concediria eventualment llicència als assistents per absentar-se, sempre contra pagament d'uns drets. Drets i multes es repartirien entre el veguer i el bisbe segons unes normes establertes detalladament pel privilegi que analitzem.

L'endemà el rei signava una nova concessió a favor del bisbe Vilamarí, al qual donava el mer imperi a Bàscara i la Bisbal (n. 103 [37]). El prelat, en demanar aquesta ampliació de la seva jurisdicció, sostenia que li pertocava de dret i que, a més, els oficials reials feien sovint injúria als episcopals. Jaume II no acceptava la fonamentació jurídica de l'exigència i preferí accedir-hi en forma de donació gratuïta. L'alta jurisdicció, com de costum, fou limitada, de manera que a fora de les poblacions el bisbe no hi faria execucions de pena capital ni hi alçaria forques: el dret a executar la darrera pena quedava circumscrit a l'interior de les poblacions.

Amb els bisbes de la família Vilamarí Jaume II continuà negociant-hi, d'acord amb el seu conegut esperit pacífic, sobre

ajuts financers i sobre reivindicacions jurisdiccionals. Els prelats contribuïren al subsidi de 1313[16] i a finançar l'intent de conquesta de Granada.[17] Es manifestaren, per contra, durs i exigents a mantenir i ampliar la seva jurisdicció. El rei renya, per exemple, Guillem de Vilamarí perquè els clergues insulten impunement el batlle de Girona,[18] o perquè no castigava suficientment els tonsurats delinqüents.[19]

Les friccions que es produïren per raó de la jurisdicció sobre Ullà, que arribaren a un moment àlgid el 1315, dificultaren llargament les relacions entre el bisbe i la cort. El bisbe excomunicà Pere de Llabià, procurador reial per Torroella i Pals. El rei, assabentat d'això per una ambaixada de dos franciscans que li envià el mateix prelat, proposava que es pactés una transacció, després que fos llevada la pena eclesiàstica.[20] El pacte no prosperà, al contrari: l'entredit sobre Torroella i Pals durà tres anys.[21]

El nou bisbe, Pere de Rocabertí, començà el seu pontificat agreujant les censures sobre homes de Torroella, Fontanilles, Cruïlles, Pals, Regencós i Esclanyà; Jaume II, en demanar-li que les revoqués, opinava que *hoc non multum distat a praeda*.[22] Les diferències es liquidaren el 1321, a les corts de Girona, on Rocabertí i el rei dialogaren directament. Aquest acabà cedint en tot.

Jaume II ara renunciarà, de manera similar a com ho havia fet per Bàscara i la Bisbal, al mer imperi d'Ullà (n. 172 [152]). N'exceptuava la pena de mort i similars, com l'escapçament de membre i l'exili, que es reservà d'executar i commutar. Salvava per a la corona la possibilitat d'actuar judicialment, només per a aquestes avinenteses, dins del terme d'Ullà. Quedava per al bisbe la facultat d'empresonar, turmentar i executar penes d'assots, posar en costells, marcar creus al front amb ferro roent, fulminar l'expulsió temporal i sotmetre a penes pecuniàries. També es podrien tancar les sortides dels carrers forans de la vila, encara que no es permetia alçar murs pròpiament dits.

Complementàriament, el rei accedí al fet que els homes d'Ullà es poguessin proveir de llenya al pla i a la muntanya de Torroella

16. VINCKE, doc. 133.
17. VINCKE, doc. 168.
18. VINCKE, docs. 180-181.
19. VINCKE, docs. 241 i 252.
20. VINCKE, doc. 167.
21. VINCKE, doc. 230.
22. VINCKE, doc. 245.

de Montgrí, dret que la mitra havia comprat a l'anterior senyor de la vila, Bernat de Santa Eugènia, i que ara havia estat posat en dubte. La gent d'Ullà, per tant, podrien proveir-se de llenya i fusta dels boscos i riberes de Torroella per al que els convingués i estarien sotmesos a les mateixes limitacions que regien per als habitants de la vila reial: glans, corall, lleudes de mar, eventuals prohibicions d'escurar la garriga i limitacions de pastures de bestiar.

Un element de la transacció entre les dues parts que no queda clar en l'afer és la donació per part de Jaume II de 500 sous anuals de cens al bisbe (n. 172 [152]). No s'indica si així es compensava Pere de Rocabertí de la —ben petita— retenció jurisdiccional que el rei feia a Ullà o bé —com és més versemblant— que li cedia quelcom del que s'havia pretès amb els entredits episcopals que hem esmentat i que els documents no diuen. Es va transcriure al cartoral tot el dossier d'aquesta assignació (ns. 171, 173-176 [154-158]); nosaltres hem procurat més amunt subratllar-ne els aspectes jurídics peculiars. Es tractava del cens que els homes de Pals havien de pagar al rei pel permís d'enderrocar uns molins de propietat reial situats al mateix poble i com a tasques dels fruits que produirien els conreus de les terres alliberades de l'aigua, després de tirar a terra les rescloses i els aturalls d'aquells molins.

El cartoral no esmenta que poc després el bisbe augmentava substancialment els seus interessos a Pals amb la compra del castell, que adquirí a Jaume II, necessitat de diners per la conquesta de Sardenya, pel preu de 100.000 sous. Una proposta del rei, tramesa al Papa el 1325 a través de l'ambaixador Bernat de Boixadors, d'aplicar els diners d'una dècima a rescatar-lo[23] devia de ser acceptada, perquè no tenim notícies que es consolidés un domini que hauria arrodonit magníficament la senyoria episcopal sobre el Baix Empordà.

El conjunt de documents analitzats, doncs, marca un interès per la immunitat eclesiàstica i per les poblacions episcopals: els bisbes començaven procurant desenvolupar-les econòmicament i acabaven monopolitzant-ne la jurisdicció.

23. VINCKE, doc. 298.

El bisbe i el comte d'Empúries

La realització del cartoral coincideix amb el final de la primera dinastia dels comtes d'Empúries. El bisbe Pere de Rocabertí va mantenir amb el darrer comte, Malgaulí, un contenciós que pogué vèncer gràcies a les censures eclesiàstiques i al suport reial. Per fonamentar els aspectes jurídics s'hauria pogut recopilar encara més documentació. De fet, el nostre recull silencia èpoques i qüestions ben importants de la llarga batalla entre la Seu de Girona i els nobles emporitants.[24] Un document del segle XI i tres del segle XIII són tota la base que es posa a l'aplec, complet, això sí, pel que fa als actes passats entre la mitra i els dos darrers comtes de la casa a principis del segle XIV.

Els dos documents més antics es refereixen a la llibertat de comerç que pretenia l'Església per les rendes que recollia a les terres del comtat. Separats per més d'un segle, documenten la constància de la contraposició d'interessos. El primer data dels dies del comte Hug II (1078-1116), que ha estat considerat «l'iniciador de les disputes amb els bisbes de Girona».[25] El segon pertany al comte Hug IV (1200-1230), que, havent començat l'exercici de la seva senyoria amb un acte de submissió al poder de l'Església,[26] mantingué poc el capteniment promès.

En realitat no era Hug II el primer comte que es barallava amb el bisbe de Girona, si, com diu el primer document (n. 2 [30]), el 1091 s'avingué a passar amb el bisbe Berenguer Wifred una definició i evacuació de les «toltas, forcias et malas presones» que el seu pare, Ponç I (1040-1078) havia fet a la Seu de Girona. Més aviat caldria estranyar-nos que, havent començat a governar el 1078, no firmés la pau fins al cap de tretze anys. Durant aquest temps seguí l'exemple del pare: usurpà delmes de la Seu, s'atribuí drets d'alberga a la casa que la canònica de Girona tenia a Castelló, construí il·legítimament una casa al cementiri de Santa Maria de la capital del seu comtat i prengué a aquesta església quatre sesters del delme i una *messereria*, mentre el seu batlle extorquia el de la clerecia gironina.

24. Per exemple, les sorolloses lluites de Ponç Hug I (1116-1154), ben documentades a ES XLIII, apèndixs 39-40.
25. Sobrequés, *Els barons de Catalunya*, Barcelona 1957, p. 16.
26. ES XLIV, pp. 263-265.

El concili de Girona, on el llegat pontifici Amat d'Oloron intimà la reforma gregoriana, amb prescripcions ben clares sobre la llibertat de l'Església enfront dels nobles, tingué lloc el 1078.[27] Es pot constatar, observant la lentitud del comte d'Empúries, que hi hagué dificultats per fer passar a la pràctica els cànons d'Amat d'Oloron. I encara el comte no es rendí purament i simple, sinó que, després d'admetre la injustícia dels greuges que s'enumeraven, cobrà de la Seu 40 unces d'or de València per obligar-se a no prohibir que aquesta vengués i transportés lliurement els esplets de la seva propietat.

Cent trenta anys més tard, el 1218, el comte Hug IV es limità a confirmar l'anterior definició (n. 22 [31]). L'única concreció que es féu ara a favor de la llibertat de comerç novament reconeguda era subratllar la llibertat eclesiàstica enfront de l'impost de la lleuda establert pel comte.

Encara que Sobrequés opini que Ponç III Hug no va tenir conflictes amb l'Església,[28] el 1269, any de la seva mort, signava un document que sembla que ha d'interpretar-se en sentit contrari (n. 64 [19]). Les motivacions s'expressen en termes de pietat i devoció: el comte desitja fer honor i reverència a l'Església de Girona, mare seva, i mostrar amor i afecció al bisbe. Els possibles motius religiosos no exclouen la solució d'un conflicte, que és cap on apunten les concessions mútues.

Ponç Hug cedia la jurisdicció civil i criminal de Rupià, Ultramort i Parlavà, i el dret de notaria i la jurisdicció civil a Fonolleres i Serra de Daró: en aquest darrer lloc es conservaria un batlle comtal i se n'instituiria un d'episcopal. Per la seva banda, el bisbe renunciava a la jurisdicció sobre Canet de Verges i Sant Iscle d'Empordà: es reservava el bosc de Matella i reconeixia al comte el dret de cobrar el bovatge, del qual la mitra ingressaria un deu per cent. No es podia tractar d'una simple rectificació de fronteres: dos pobles contra cinc és un bescanvi massa desigual.

El comte Hug V, que signà l'anterior transacció amb el seu pare, en negociava una altra tres anys més tard amb el bisbe (n. 71 [41]), a qui prometia que, del castell de Sant Iscle estant, fortificació construïda sobre l'església parroquial, no sortiria a fer

27. ES XLIII, pp. 482-484. Josep M. MARQUÈS, *Novè centenari de la Reforma Gregoriana a Girona*, Girona (ed. privada), 1978, 24 p. [Nota dels editors: se'n preveu una futura publicació.]

28. SOBREQUÉS, *o. c.*, p. 85.

mal a les esglésies i als monestirs pròxims ni als seus homes, i que si els feia algun mal, l'esmenaria en el termini de 20 dies, a petició del bisbe.[29]

El fet d'encastellar una església no sols era tolerat llavors pels prelats, sinó fins i tot afavorit, segons es pot constatar en els pactes fets entre Pere de Castellnou i el *miles* Ramon de Sant Julià, que es proposava fortificar Vulpellac (n. 65 [172]). Ramon sol·licitava el vistiplau episcopal per tancar aquesta vila, ben pròxima. L'obtingué i se li concedí, a més a més, que pogués alçar construccions de defensa a l'església amb l'única contrapartida de fer-ne homenatge al bisbe.

El començament del segle XIV és de crisi pel comtat d'Empúries. Les dificultats amb la Seu gironina arribaren al daltabaix. Després d'una època de fidelitat a Jaume II, el comte Ponç IV Hug canvià d'opció política i s'enemistà amb el rei i amb el bisbe. «El 1303 els excessos de Bernat Amat de Cardona, al qual Ponç Hug havia donat en feu la vila de Verges, contra les possessions veïnes dels bisbes de Girona varen provocar novament l'actuació dels tribunals reials contra el comte.»[30]

El 1304, però, Ponç Hug s'inclinava davant l'autoritat episcopal. Els dos documents signats al monestir empordanès de Sant Miquel de Fluvià el 2 de març suposaven l'acceptació plena de la seva desfeta.

Pel primer (n. 104 [6]), el comte reconeixia al prelat diocesà i als abats i priors de Sant Pere de Roda, Sant Quirze de Colera, Santa Maria de Roses, Sant Miquel de Fluvià, Amer, Ullà, Vilabertran i Lladó que ell no tenia dret d'host, cavalcada, tragines, obres, quèsties ni altres drets semblants sobre els homes d'església de totes les parròquies del seu comtat. Es comprometia per al futur a no forçar aquests homes a cooperar a les seves accions guerreres, al mateix temps que reconeixia haver obrat injustament en aquesta matèria en temps passats, motiu pel qual demanava humilment l'absolució episcopal. La principal conseqüència que cal deduir d'aquesta escriptura és un empetitiment dràstic dels exèrcits comtals.

29. Esmenta les restes d'aquesta fortificació BADIA, *L'arquitectura*, *o. c.*, t. I, pp. 390-393.

30. SOBREQUÉS, *o. c.*, p. 91.

En un altre document del mateix dia (n. 105 [21]), Ponç IV Hug confessava haver molestat l'Església de Girona a les seves possessions d'Ullà: en compensació i per assegurar la pau, es reconeixia al bisbe la propietat de la jurisdicció i del mer i mixt imperi i de tots els altres possibles drets senyorials sobre la vila, amb l'única excepció del bovatge. I encara els drets de bovatge i monedatge d'Ullà els recolliria el batlle episcopal, i en transmetre'ls a Castelló en retindria el 10% per al seu senyor. La cessió es presenta com a gratuïta, i implícitament com a reparació per danys causats. Segurament, quan el prelat diocesà es féu donar per Jaume II la jurisdicció sobre Ullà, segons ha estat dit més amunt, es basà en aquest precedent.

El darrer dels titulars d'Empúries de la primera dinastia, Malgaulí (1313-1322), fou el qui deixà al cartoral el millor testimoni de la prostració del seu poder.[31] És coneguda la venda que féu el 1317 del bovatge dels homes d'Església del seu comtat per 140.000 sous (n. 131 [38]) i que suposà per al bisbat de Girona i monestirs afectats una inversió quantiosíssima que no sabem si després fou reingressada pels organismes eclesiàstics, revertint-la sobre els seus homes propis. Amb aquesta venda Malgaulí intentava recuperar els castells de Monells i La Tallada, dels quals s'havia desprès per venda perpètua, el de Cadaqués, que tenia cedit a carta de gràcia, i la lleuda i altres drets d'aquest darrer: tot venut per eixugar els deutes deixats pel seu pare.

D'altra banda, el bisbe de Girona ja s'havia assegurat de part del vescomte de Rocabertí una dècima del bovatge que es recaptava al seu territori per al senyor d'Empúries (n. 126 [83]).

El cop de gràcia eclesiàstic contra Malgaulí s'obrí amb l'entredit fulminat sobre tot el comtat el dia 1 de febrer de 1319.[32] Se l'acusava d'haver exigit el bovatge dels homes d'Església, al qual tant ell com el seu pare havien renunciat solemnement. La sèrie dels greuges continuava amb la violació del conveni de 1303: els homes eclesiàstics del comtat s'havien vist obligats a prestar serveis de guerra. El comte prohibia a religiosos i clergues adquirir béns al

31. MONSALVATGE, *Noticias históricas,* t. XII, pp. 334-335; homenatge prestat el 1313 pel comte al bisbe de Girona.

32. SOBREQUÉS, *o. c.*, p. 94, cita una topada amb l'Església entre 1318 i 1320 perquè s'havia perjudicat la jurisdicció de l'abat d'Amer a Colomers, que acabà amb una excomunió, però no esmenta dificultats directes amb la mitra. La referència exacta del fet al·ludit per Sobrequés és que el 26 de febrer de 1319 Malgaulí demanà perdó d'aquesta excomunió al bisbe; MONSALVATGE, *Noticias historicas*, t. XII, pp. 345-346.

territori en vista a instituir pies fundacions. Imposà als eclesiàstics que venguessin mercaderies de qualsevol mena, la contribució de la sisa, violant així llur immunitat. La disposició que Malgaulí havia fet pregonar a Castelló, que qui matés o ferís un clergue hauria de pagar 10 sous, fou considerada pel bisbe com un incentiu per tractar-los amb violència, atesa la migradesa de la pena. En les guerres que féu no respectà els llocs sagrats: violà les portes de les esglésies de Vilarnadal i de Santa Maria de l'Estrada (parròquia d'Agullana) per a emportar-se els cabals que hi havia dipositats en recerca de protecció. A Cabanes destruí les cases del sagristà i del domer; a Vila-sacra i al Far guerrejà amb els seus enemics, obligant els homes d'aquests llocs, que eren propis de Sant Pere de Roda, a immiscir-se en la lluita per defensar els propis béns. Quan aconseguí una treva concedida pel rei, obligà súbdits de l'Església a reparar els seus castells, especialment el de Verges, i els posà així en l'alternativa d'acceptar una certa esclavitud o bé d'abandonar llurs cases i marxar cap a l'exili i la fam.

Totes aquestes acusacions (n. 135 [7]) foren enviades en lletra episcopal de 28 de novembre de 1318 a Castelló. Portava l'escrit un canonge originari del comtat, i per això possiblement amic del destinatari: el xantre Bernat de Pau. Malgaulí féu el sord. Una nova ambaixada, integrada per l'ardiaca Arnau de Soler i el canonge Guillem de Vilaric, insistí poc després a demanar reparacions. Vista la contumàcia del comte, que continuava les obres del castell de Verges, el bisbe va interdir eclesiàsticament tot el comtat, exceptuant els pobles episcopals de Rupià i Ullà i el llogarret d'Albons, que era de Bernat d'Orriols.[33]

La pena eclesiàstica funcionà tal com estava previst. El 26 de febrer de 1319 Malgaulí baixava a Girona a cantar la palinòdia. Acompanyat de nobles i juristes i de dominics que sembla que van actuar de mitjancers, trobà el bisbe Pere de Rocabertí al peu de l'escala de la Seu; allí se signà el primer document de reconciliació (n. 139 [35]). Es tracta d'una firma de dret; en substància consisteix a acceptar el tribunal del bisbe com a fur competent en els delictes que se li retreien. La comparació del text amb la carta episcopal del 28 de novembre anterior dóna a entendre que alguns dels greuges que el bisbe hi havia enumerat ja no els mantenia;

33. Més tard, el 1324, Bernat d'Orriols hagué de fer-se absoldre d'excomunió per impedir l'exercici de la jurisdicció episcopal; ADG, *Notularum* 2, f. 127.

de d'altres, el comte deia que no tenien fonament, però prometia ser a les sentències que emetés el bisbe o el seu tribunal.

Després es passà a la sala de Sant Joan de la Seu (*volta Sancti Iohannis*) i allí Malgaulí signà el reconeixement d'haver contravingut els pactes de 1303 durant la guerra entre Huguet de Santa Pau i Ramon de Vilamarí. Acceptava la justícia de l'entredit fulminat pel bisbe i demanava que se'l rellevés de la pena eclesiàstica (n. 138 [34]). El bisbe, amb tot, trigà quatre mesos a alçar-la.

Finalment, Malgaulí confirmà per escriptura notarial el compromís assumit pel seu pare el 1303 (n. 136 [32]) i establí un nou conveni per al futur (n. 137 [33]): si mai es mogués qüestió entorn de la cooperació d'homes d'Església en obres de fortificació al comtat, se sotmetria a l'arbitratge de dos homes bons, escollits un pel comte i l'altre pel bisbe; en cas de discrepància dels àrbitres, es demanaria la sentència definitiva del bisbe d'Elna.

Amb la nova dinastia d'Empúries les relacions dels bisbes de Girona sembla que han entrat en la normalitat marcada per les estipulacions que acabem de resumir. Però la seva època ja és posterior al límit cronològic de les escriptures del cartoral.

IV
EL BISBE I LA SEVA ESGLÉSIA

Al cartoral *De rubricis coloratis* hi ha documentació que presenta el bisbe regulant la vida eclesiàstica de la seva diòcesi. Abans d'entrar a analitzar-la, potser no serà inoportú recordar que l'acció jurídica episcopal és només una part de la seva activitat pastoral i que aquella tampoc no es reflecteix al cartoral de manera completa. En altres termes, encara que el bisbe actués molt sovint com a jutge o governant, no podem oblidar que simultàniament recorre el bisbat administrant sagraments i celebrant la litúrgia. A més, les actuacions estrictament jurisdiccionals del bisbe quedaven reflectides als registres de visita pastoral i als de lletres episcopals.[1] Així, doncs, el cartoral és pràcticament mut sobre el govern de les parròquies, i tampoc no parla, si no és per vies indirectes, de la presència i actuació, tan significada, dels ordes mendicants al bisbat. La major part dels documents conservats al cartoral es refereixen al capítol catedralici i la resta són sobre monestirs, capelles o institucions no parroquials. Com que hi havia un dret comú que regia les parròquies, és raonable que al cartoral només fossin transcrites les disposicions que regulaven les institucions extraparroquials, per a les quals calia crear una normativa *ad hoc*, en forma d'acords o de disposicions particulars.

1. La sèrie de registres de lletres episcopals de l'ADG té una llacuna que abasta des del 1302 fins al 1324.

EL PATRIMONI DE LA SEU

Des de la dissolució de la vida en comú dels canonges, aquests, que eren vint-i-quatre, a més dels dotze preveres del capítol, rebien les rendes de les seves propietats en forma de distribucions. Els béns propis de la catedral van ser dividits en dotze pabordies, anomenades amb els noms dels mesos de l'any. El paborde de cada una assegurava l'administració de la part de béns que li havia estat confiada i en repartia els fruits durant el seu mes. Però els béns de les pabordies no s'aplicaven només a dotar la porció canònica, sinó també a l'edifici de la Seu i a d'altres finalitats eclesiàstiques. Concretament, era obligació dels pabordes pagar durant el seu mes un auri a cada canonge que fes estudis universitaris, segons l'ordenació episcopal de 1173 (n. 8 [12]). Aquesta disposició, prou interessant des del punt de vista de la cultura de la clerecia, ha estat estudiada entre altres per Batlle i Prats, que n'han indicat la vigència almenys durant el segle XIV.[2] Observem que la data de 1173 és terme *ad quem* per a l'organització de les pabordies.

Al cartoral encara es poden trobar testimonis de la intervenció dels bisbes del segle XIII en l'enriquiment d'una o d'una altra pabordia concreta.[3] Com s'hi poden trobar testimonis de la intervenció del capítol en l'administració dels béns propis de la mitra.[4] Però durant els segles XIII i XIV s'optà per un altre sistema per a annexar nous capitals i drets, tot deixant intocades les pabordies; es tracta del Ferial i dels aniversaris. Ambdues institucions es proposaven també orientar a favor de la Seu els testaments dels eclesiàstics. Formalment, eren administracions independents, els fruits de les quals es repartien com a distribucions que augmentaven la porció canònica diària dels prebendats. La renda dels aniversaris pertocava al assistents als cultes el dia precís que se celebrava la commemoració i els sufragis, mentre que el Ferial assegurava la millora de les assignacions dels dies de fèria.

L'acord capitular de constituir el Ferial de la catedral data de 1234 (n. 38 [78]). El propòsit d'aquesta fundació era, segons el mateix document «*ut canonici et clerici (...) Deo famulantes*

2. L. BATLLE I PRATS, *La cultura a Girona de l'Edat Mitjana al Renaixement*, Girona 1979, p. 12.

3. El bisbe Cabanelles fa llegats a dues pabordies, n. 47 [50].

4. El 1245 el Capítol de la Seu confirmava l'escriptura de concessió de la batllia de la Bisbal, n. 46 [178].

valeant comodius sustentari». Aquest primer reglament es limita a especificar les fonts d'ingressos que hauria de tenir el Ferial, sense referir-se a la manera de repartir-los; a més d'una dotació inicial, que eren les propietats de Crespià comprades pel bisbe Guillem de Cabanelles a Arnau de Navata,[5] tindria aportacions forçoses episcopals i canonicals; cada canonge hauria de deixar-li 100 sous en el seu testament; qualsevol ardiaca o canonge que tingués dret de presentació d'un benefici, hauria d'aplicar al Ferial la meitat de la renda d'aquest durant el primer any que el posseïria el clergue que hagués presentat; els prelats, és a dir, els ardiaques, haurien d'oferir també els cent primers sous que ingressessin per la seva prebenda i els bisbes vint auris o morabatins d'or quan prenguessin possessió.

Algunes modificacions d'aquesta constitució s'estabiren el 1255 (n. 53 [60]). Entenent que s'havia llevat als prebendats la llibertat de testar, ara s'afirmava aquesta llibertat com a principi general, fos quin fos l'origen dels béns dels quals hom volia disposar. Tots els prebendats rebrien els fruits del seu benefici fins a un any després de la seva mort; els bisbes també podrien disposar de les rendes de la vila de Bàscara durant aquest període. La meitat dels ingressos de censos i capellanies durant aquest any seria de lliure disposició del testador; l'altra meitat caldria aplicar-la al Ferial. Però, si algun beneficiat moria intestat, el Ferial es quedaria dos terços dels seus béns; la resta s'aplicaria a l'obra de la Seu.

En ratificar l'acord de 1234, també s'establia que les aportacions obligatòries determinades aleshores s'exigirien als beneficis que pogués conferir el Papa, un llegat seu o el metropolità. Començava, per tant, a sentir-se el pes de les reserves de la cúria pontifícia.

Les possessions del Ferial van créixer de manera important el 1270. Els marmessors d'Ermengol de Cervià, xantre de la Seu, vengueren al bisbe i al Capítol tota la vila de Vilamacolum, amb els masos, bordes i masoveries i drets senyorials del castell, per 11.000 sous (n. 69 [52]). El bisbe Castellnou —que actua com a representant legal del Capítol en l'adquisició— cooperà en el profit de l'operació assignant, l'any següent, a la institució els fruits d'un benefici sense cura que hi havia fundat al poble i que era de provisió episcopal (n. 70 [53]). En endavant, doncs, el Ferial seria

5. Després foren permutades per finques de Mallorca, n. 47 [50].

el testaferro d'aquest benefici i el responsable del compliment de les seves càrregues.

També s'adquirien drets el 1297 a Ravós del Terri (n. 95 [120]). Ací l'ardiaca de Ravós era titular de la senyoria del poble, però tenia la castellania confiada al cavaller Guillem de Palol i a la seva esposa Gueraua. El matrimoni posseïa per aquest concepte una residència o *stallium* dins l'esmentat castell i rebia 21 mitgeres censals d'ordi i diversos terços i lluïsmes al poble, a Sant Andreu i a Santa Llogaia del Terri. Els castellans vengueren al Ferial tots els seus drets per una quantitat que no coneixem. Però el Ferial en comptes de prendre l'administració dels béns adquirits, els passà a l'ardiaca de Ravós, que quedà obligat a celebrar i finançar quatre aniversaris a la Seu, en cada un dels quals havia de satisfer 18 diners *pro scutella*. Així s'aconseguia la finalitat del Ferial sense afegir feina a la seva administració.

S'ha recollit un tercer acord capitular sobre el Ferial que data de 1313 i és de lectura difícil a causa de l'escolasticisme casuístic de la seva redacció. Fonamentalment, es tracta d'una refosa en un sol text dels dos acords analitzats que regulaven el funcionament de la institució. Com a disposició nova important, hi apareix l'obligació dels prebendats de fundar un aniversari conventual en llur testament; qui no complís, seria penalitzat amb l'aplicació al Ferial de tots els seus béns. Ignorem, però, la quantitat necessària mínima per a dotar l'aniversari.

Es reafirmava la llibertat de testar, legitimada per la *prisca consuetudo*, bo i reconeixent que era una llibertat condicional. Dels fruits beneficials de l'any *post mortem* la meitat anirien directament al Ferial; l'altra meitat quedarien a disposició del testador. Els ingressos venturers del mateix període (terços, foriscapis, redempcions de persones) s'haurien de pagar al successor en el benefici. Un cop fets els funerals, pagats els deutes i dotat l'aniversari conventual, el romanent eventual podia ser objecte de llegat. També es perfeccionà en aquesta avinentesa l'administració del fons. Al clergue fins ara encarregat de la seva comptabilitat, el succeïren dos canonges, amb un salari anyal de 50 sous cada un, sotmesos al control d'uns oïdors de comptes designats pel bisbe i pel Capítol.

La reserva de capellanies

Fou particularment profitós per al personal de la Seu un estatut de 1313 que reservava als prebendats de la catedral la majoria dels beneficis diocesans (n. 115 [1]). Aquest acord demostra una situació de col·laboració amical entre el bisbe i els canonges. En el context eclesial, la reserva que estableix no és estranya: hom recordarà que la cúria pontifícia havia començat la reserva de beneficis, que creixeria fins a acaparar la col·lació dels beneficis de bona part del món catòlic.

La norma que s'establí consistia en el fet que tots els beneficis sense cura d'ànimes i d'ingressos superiors a 150 sous l'any que fossin de col·lació dels bisbes, haurien de ser conferits necessàriament als prelats, canoges, preveres o clergues del Capítol de l'Església de Girona. I també s'haurien de donar als capitulars de la Seu els beneficis sobre els quals tenien dret de nomenament i que fossin de renda anyal superior a 100 sous. El privilegi elevava a norma el cúmul de beneficis, i no pas a causa d'insuficiència de rendes, ja que es tractava de reservar els millors beneficis per als beneficiats més grassos de la ciutat de Girona; així es concentrarien a la capital els perceptors de rendes eclesiàstiques, fins ara dispersos per les parròquies.

S'al·legava en l'arenga de l'estatut, per a excloure la resta de la clerecia diocesana de fruir d'un bon nombre de fundacions, la raó de l'hospitalitat, il·lustrada amb passatges bíblics que van des d'Abraham fins a la frase de Jesús: «era hoste i em vau acollir» (Mt 25, 43). Amb cinisme notable es prenia aquesta frase per legitimar justament el contrari del seu sentit literal: l'exclusió de tots els forasters de la catedral en el repartiment de beneficis.

La renúncia que el bisbe feia a una part de la seva llibertat de nomenar beneficiaris no seria pas sense contrapartida. Amb l'assentiment del Capítol també ell podria augmentar els seus ingressos: els beneficis de col·lació de l'ordinari als llocs de Paret Rufí, Rupià, la Pera, Ultramort, Corçà, Bàscara, Dosquers, Crespià, Montfullà i Bescanó s'unirien a la mensa episcopal després de la mort o renúncia dels seus titulars. La llista, amb excepció dels dos darrers llocs, corresponia a pobles de senyoria episcopal. Si s'incorporà un benefici de cada un, arribem a un total de deu beneficis, suficients per a la sustentació de deu persones. En termes monetaris sembla que no haurien de redituar pas menys que els que el Capítol es reservava; i així es pot pensar que, pel cap baix,

la mitra guanyà una renda de 1.500 sous anyals. Sempre segons l'estatut, es remeiava la poc falaguera situació de «rèdits migrats i pobres» en què es trobava el bisbe.

Dos anys després de la regulació d'aquesta concòrdia, el 1315, s'executà (n. 124 [3]). Bisbe i Capítol es posaren d'acord en les persones que havien d'investigar les rendes dels beneficis que calia reservar i establir-ne la llista definitiva. Escolliren l'abat de Sant Feliu de Girona, Hug de Cruïlles,[6] el canonge Arnau de Mont-rodon, que un dia havia de portar el bàcul, i el prevere del Capítol, Guillem Tarascó. La responsabilitat d'aquesta comissió era decisòria: després d'informar-se, resoldria, declararia i determinaria els beneficis que plegarien de ser de lliure col·lació, episcopal o canònica; bisbe i Capítol, en designar la comissió, es comprometeren a acatar-ne els determinis.

Els síndics havien d'haver preparat abans la seva feina, perquè l'enllestiren molt de pressa. Elegits el 2 d'abril, donaren la seva declaració el dia 12 següent (n. 127 [4]). A l'inrevés d'allò que caldria esperar, la redactaren fent una llista, no dels beneficis que quedarien reservats al Capítol, sinó d'aquells que per la migradesa de les seves rendes continuarien essent de lliure col·lació; un total de 56 que nomenava el bisbe, un de l'ardiaca de Ravós i dos de l'ardiaca de Besalú. Per saber la quantitat dels beneficis afectats per la reserva cal acudir a les *Rationes Decimarum* de l'època i restar-ne aquesta quantitat.[7]

Dos canonges, però, impugnaren davant l'arquebisbe de Tarragona l'acord capitular i la seva execució: Hug de Cardona i Pere de Rocabertí. En la llista dels seus col·legues sembla que tots dos eren de nissaga nobiliària més alta. Al·legaren que no s'havien observat les formalitats de dret necessàries per a un acord vinculant, és a dir convocatòria dels afectats i deliberació prèvia.

L'arquebisbe de Tarragona, com a jutge, podia merèixer la confiança de Pere de Rocabertí: era el seu germanastre Guillem! Judicà la qüestió el 1315, vistes les al·legacions de l'una i de l'altra

6. Cal observar que el 1321 hi havia tres Cruïlles al Capítol de la Seu: Hug, esmentat, Bernat i Huguet, canonges (n. 172 [152]). Havia d'ingressar encara Gilabert, futur bisbe.

7. A les *Rationes decimarum Hispaniae (1279-1280) I, Cataluña, Mallorca, Valencia,* ed. Rius Serra, Barcelona 1946, s'esmenten només, pel que fa al bisbat de Girona, quatre beneficis de l'ardiaconat de Besalú (p. 92): els beneficis dels altres ardiaconats no van ser computats.

part, però sense forma de judici (n. 130 [61]). L'acord fou anul·lat. Creiem que no definitivament, altrament no s'hauria transcrit com a primer document del cartoral. Tal vegada Pere de Rocabertí, en arribar a la mitra, renuncià a una sentència que li era favorable, però que havia de ser molt mal vista pels capitulars.

Administració del patrimoni de la Seu

La peça mestra del règim econòmic del Capítol de la catedral eren les pabordies. El seu funcionament, anterior a l'any 1173 com s'ha subratllat suara, sembla que es regia pel dret consuetudinari fins al 1302, quan arran d'una ordenació capitular (n. 101 [8]) se'n va clarificar la matèria.

Quan vacava una pabordia, bisbe i Capítol podien afegir-hi béns per administrar o sostreure'n, segons es cregués convenient. Cosa que vol dir que no es considerava determinada d'una vegada per sempre la propietat d'una pabordia, sinó que era possible —es diu expressament— transferir béns de l'una a l'altra.

Cada any, el dimarts de Pasqua, els capitulars que administraven una pabordia havien de fermar-la i donar penyores o fiadors, que podien ser dos clergues idonis. Ningú, però, no podia fermar una pabordia sense haver liquidat els comptes de l'any anterior. Si el titular no havia complert aquest requisit, la pabordia quedava vacant i bisbe i Capítol podien assignar-la a qui vulguessin. El bisbe tenia l'alta inspecció del funcionament del sistema i podia obligar tant els pabordes com els que feien fermança per ella bé amb censures eclesiàstiques, bé prenent-los penyores.

No era d'esperar que es recopilessin documents sobre pabordies concretes al cartoral. Els que s'hi troben pensem que poden haver-hi entrat per motius accidentals. Ja hem esmentat l'homenatge rebut per Pere de Rocabertí, quan era paborde de novembre, el 1310, de Guillem de Lloret, castellà del castell del seu cognom. Aquest acte ens assabenta que els pabordes encarnaven l'exercici de la senyoria feudal sobre les seves pabordies. L'altra escriptura transcrita és la permuta que el mateix Pere de Rocabertí, ja bisbe, féu amb la pabordia de juliol. Aquesta cedí el castell de Sant Sadurní, que estava, com sabem, en mans d'un castellà que els pabordes no aconseguien fer obeir, i en rebé uns beneficis que redituaven fruits de valor anàleg (n. 144 [89]). El Capítol, així, tot i ésser titular de senyories feudals, no tenia interès particular a

conservar-les i preferia la facilitat d'administració al prestigi que se'n podia derivar.

CASES CAPITULARS

Un cert nombre d'actes transcrits relacionen el prelat i el seu senat per afers de cases. El Capítol practicava una política constant d'adquisició de cases per a la residència dels seus membres i havia adoptat el 1319 una resolució sobre la seva tinença que fou passada al cartoral, tot i que el prelat sembla que no n'és afectat (n. 140 [47]).

Aquesta disposició establia en substància que a cap capitular no li seria lícit tenir més d'una casa de les que el Capítol posseïa. Si, per canvi de prebenda, un canonge passava a tenir dret a una nova casa, tenia el termini d'un mes per a optar entre la seva residència actual i la casa nova. La que quedava lliure seria per a un altre capitular que bisbe i Capítol designarien.

El Capítol rebé cases com a dotació de sufragis. Així succeí, indirectament amb la casa de Gueraula de Mosset, situada al cantó nord del peu de l'escala de la Seu, i cedida per la seva propietària a un beneficiat que havia de fer-li un aniversari conventual (n. 121 [55]). En aquest cas la casa no era de propietat del Capítol. Aquest podia arribar a adquirir-la, si l'encarregat de l'aniversari incomplia la càrrega posada sobre l'edifici.

Potser una de les cases més antigues posseïdes pel Capítol sobre la qual hi havia càrregues pies era la de l'ardiaca de Ravós, cedida pel seu titular Ramon per a ús dels seus successors en la dignitat, sota l'obligació de fer cremar una llàntia dia i nit davant l'altar major de la Seu (n. 14 [11]).

L'ardiaconat de la Selva adquirí també casa pròpia per a la seva dignitat gràcies a un donatiu del titular, Bernat de Güell, el 1315 (n. 125 [54]). Era ja de propietat del Capítol; l'ardiaca l'havia millorada molt i volia reservar-la als seus successors en el càrrec. El Capítol acceptà la reserva perquè Bernat de Güell comprà una altra casa, dita de Morera, que era la residència a Girona de l'abat de Breda, i la cedí al Capítol. La casa de Morera hauria de fer cremar una llàntia davant l'altar major de la Seu i la de l'ardiaca financiaria cada any un aniversari durant el qual es distribuirien 22 diners de porció a cada capitular; així, Güell quedava dispensat de complir la constitució del Ferial que l'obligava a dotar un aniversari.

L'ardiaca de la Selva, amb tot, no fruí gaire temps aquesta casa. Era molt a prop del palau episcopal, que llavors necessitava espai per a la cúria. Així, el 1319, fou objecte d'una nova permuta, ara entre Bernat de Güell i el bisbe Pere de Rocabertí (n. 154 [121]). L'ardiaca, d'acord amb el Capítol, cedia al bisbe la casa que es destinaria a lloc de treball dels funcionaris episcopals i en rebia una de valor semblant que el prelat havia rebut del paborde de l'Almoina del Pa de la Seu per la firma del delme de Caldes i Franciac. La nova propietat canonical afrontava a orient amb el call jueu; per això l'escriptura de permuta que comentem ha estat utilitzada en estudis sobre els jueus de Girona.[8]

ORDENACIÓ DELS OFICIS CATEDRALICIS

El bisbe i els canonges intervenen de comú acord en la regulació dels drets i deures de la clerecia de la Seu. Si s'exceptua una disposició referent al sagristà i al tresorer que il·lustrarem tot seguit, les altres ordenacions d'aquest caràcter afecten clergues subalterns.

De cada persona que moria entre els capitulars, bisbe inclòs, el sagristà i el tresorer de la Seu acostumaven a prendre'n el llit. Era una mena d'espoli limitat, del qual es poden trobar paral·lels entre els senyors respecte als pagesos de remença.[9] Per a la sensibilitat de principis del segle XIV aquest ús resultava una mica repugnant. D'ací que *ad decus et honorem ecclesiae Gerundensis,* s'ordenés el 1304 posar-hi punt i final; el Ferial, però, pagaria 50 sous l'any a cada un dels dos perceptors de llits (n. 106 [10]). No obstant això, aquests continuarien partint-se els llits de clergues inferiors i de laics afectats al servei de l'església de la Seu.

Dos estatuts inclosos en el recull que estudiem afecten el sagristà segon de la Seu i es refereixen a la cura de les campanes. El primer, d'abril de 1282 (n. 82 [88]), establia que sempre que es trenquessin campanes, el sagristà segon hauria de pagar la feina de refer-les, tot i que el metall que eventualment s'hi hagués d'afegir el bestreuria el Capítol. Era sagristà Bernat de Vilafreser i sembla que de bell antuvi havia intentat escapolir-se

8. J. MARQUÈS CASANOVAS, «Los judíos de Gerona en el siglo XII», *AIEG*, 22 (1975), 18-21.

9. A la mort del bisbe, els senyors de Torroella solien espoliar-li Ullà: el 1190 renunciaven als *spolia quae acclamare solebam in morte episcoporum,* n. 11 [123].

del seu deure raspant el lloc del seu cartoral on constava. Després de l'estatut no quedà pas content i continuà queixant-se perquè, com que augmentava el nombre de festes, llavors augmentava l'ús de les campanes i s'esqueia massa sovint d'haver-ne de pagar la reparació. En vista de la reiteració d'aquestes queixes, es reformà l'estatut (n. 84 [87]): el sagristà pagaria només la meitat de la feina de reparar o refondre les campanes que es trenquessin bo i tocant. Pot suposar-se que a finals del segle XIII s'havia intensificat l'ús de campanes —i cal advertir que la categoria de les festes a la catedral era marcada per la grandària de les campanes que es tocaven—,[10] com també sembla que els artesans de la fosa no dominaven prou bé aleshores la barreja de metalls necessaris per a obtenir bronze durador.

Al primer dels estatuts citats sobre el sagristà (n. 82 [88]) es determinaren també les seves relacions amb el claver de la Seu. Ras i curt, se'ls definia respectivament com a rector i vicari de la feligresia. El sagristà segon seria el titular de la cura d'ànimes en l'administració de sagraments. El claver, com a coadjutor seu, havia de tenir cura dels bateigs, viàtics, matrimonis i enterraments. Entre els conflictes que es produïen entre un i altre sembla haver estat important defugir el servei del confessionari; en endavant l'haurien d'atendre tots dos i no podrien remetre's mútuament els penitents, excepte en cas que el claver no els sabés aconsellar bé, aleshores el podia orientar cap al seu superior. Els ingressos venturers que l'un i l'altre rebien solien ésser de cera que s'oferia a la catedral amb motiu de les celebracions; es disposà que l'ingrés pertoqués al sagristà segon i el claver en rebés una desena part.

Al bisbe Rocabertí i al Capítol del seu temps es deu també una ordenació de 1319 que posa de manifest l'evolució de les institucions i de les mentalitats (n. 141 [46]). Hi havia a la Seu quatre subalterns anomenats refectorer, coc, dormitorer i porter, que eren seglars. Ja es veu que, dels quatre, tres tenien oficis que es justificaven per una vida comuna dels canonges, que havia deixat d'existir feia temps. El refectorer es limitava a distribuir el pa i els diners en què s'evaluava la porció canonical de vi. El coc ja no tenia cap funció de cuina: també distribuïa a domicili als prebendats quantitats que substituïen les antigues prestacions alimentàries.

10. Existien les festes *signorum maiorum* i les festes *signorum medianorum*.

Tots aquests subalterns eren seglars. La nova mentalitat considerava desaconsellable que aquests manegessin afers de clergues; la manca de feina en què es trobaven justificava la disposició que s'adoptà. Es reservaren els oficis a sacerdots: dos quedaren encarregats de la cura de les portes i a un dels porters s'encomanà, a més a més, la feina d'escriure els documents que necessités el Capítol; tots quatre foren obligats a la celebració de misses i a la solemnització d'altres funcions litúrgiques. De l'estatut es desprèn que quedaven llavors a la Seu almenys dos oficis laics: aiguader i flequer, o *pistor*.

JURISDICCIÓ SOBRE ELS CAPITULARS

Indubtablement, el Capítol, tot i tenir el bisbe com a president, se n'estava allunyant progressivament. Més tard arribaria a contraposar-se-li. Un bon símptoma d'aquest procés és la concòrdia de 1313 (n. 119 [45]). Entre el prelat Bernat de Vilamarí i els seus canonges s'havien disputat dos temes: primer, si el bisbe podia castigar els capitulars que eventualment haguessin comès algun delicte; segon, si el bisbe podia convocar reunió de Capítol al seu palau o havia d'acudir a la reunió al lloc acostumat, que era la catedral.

La disputa arribà al punt àlgid quan s'entaularen plets davant el metropolità a Tarragona i la mateixa cúria romana. Mort Bernat de Vilamarí, el seu nebot Guillem, que el succeí en l'episcopat, va preferir la transacció als plets. Els acords a què s'arribà posen en relleu la problemàtica que hi havia darrere la picabaralla.

En el càstig dels capitulars delinqüents, si la causa era promoguda per un acusador privat, el bisbe podia judicar-la tot sol. Si no existia aquest acusador, és a dir, si el prelat procedia *ex officio*, necessitava el consell i el consentiment del cos capitular. S'estava preparant així la institució dels jutges adjunts, canonges sense els quals cap bisbe no podia procedir contra un capitular en època moderna. Però sembla oportú subratllar que la normativa establerta en aquest moment no apuntava a privilegiar el Capítol o a cobrir delictes, si es tenen en compte les motivacions donades. El que es pretenia era fer distingir els oficis de jutge i de fiscal, i impedir que quan fos el bisbe el qui portava la iniciativa del procés, en fos jutge únic. També l'exigència de reunir-se el Capítol a la catedral distava força de ser un afer de protocol, ja que la concòrdia que estem resumint la declara obligatòria no-

més en cas que algun capitular al·legués que al palau episcopal s'hi trobava algun laic que li era enemic notori (en llatí: *de quo haberet regardium*).

També el Capítol de la col·legiata de Sant Feliu de Girona arribà a tenir un règim especial de jurisdicció. Això es degué a les gestions del seu abat, que era Hug de Cruïlles, tercera dignitat de la Seu.

La vinculació de l'abat de Sant Feliu amb la corporació de la Seu explica que la qüestió es dirimís en forma de transacció arbitrada per dos canonges (n. 134 [5]). La clerecia de Sant Feliu prestaria obediència canònica tant al bisbe com a l'abat. L'un i l'altre es repartirien així la jurisdicció. L'abat tindria la civil: jutjaria les causes en les quals un subordinat seu volgués pledejar contra un altre subordinat seu en causa pecuniària. Si actor i reu no pertanyien simultàniament a la clerecia de Sant Feliu, el tribunal competent seria el del bisbe, al qual quedarien també reservades les apel·lacions que es poguessin produir en plets sentenciats per l'abat. Aquest també jutjava els processos entorn de la celebració de l'ofici diví, la prestació de la porció canònica i la guarda d'ornaments i llibres de la seva església. El poder judicial el facultava per aplicar, si ho creia necessari, les censures canòniques. Aquest règim sembla força adequat per no caure en els inconvenientes que sovint comportava l'exempció.

Estudiadament hem silenciat fins ací un element que ens sembla simptomàtic en tots els acords entre el bisbe i el Capítol que hem recensionat. Des de mitjan segle XIII fins a la data del cartoral, aquests acords van produint-se en forma d'arbitratge. Dos o quatre canonges, escollits de comú acord entre el bisbe i la corporació capitular, sentenciaven la qüestió i la seva dita havia estat prèviament acceptada per les parts. El recurs a l'arbitratge manifesta una certa distància entre el prelat i el Capítol, distància que es posa en relleu en els plets que van sostenir. Però el procediment arbitral és el que subratlla menys la superioritat del bisbe sobre el Capítol, més quan sempre els àrbitres pertanyien a aquest cos. Amb aquestes relacions institucionals, i tenint en compte que el bisbe tenia la catedral com a església pròpia, que la beneficiava decisivament amb els seus testaments i que sovint fomentava l'augment de l'esplendor del seu culte, els problemes que hi pogués haver no passaven de ser picabaralles domèstiques. Les vertaderes contraposicions vingueren ja entrat el segle XIV, a causa

de la designació de bisbes forasters, feta pel Papa. Aquests bisbes començaren a considerar la seu com un escalafó per a arribar a destins més alts. Mentre el Papa es limità a escollir per a Girona bisbes gironins,[11] no es manifestaren els vicis i inconvenients que més tard havien d'acompanyar la designació pontifícia.[12]

MONESTIRS DEL BISBAT

L'exempció de monestirs havia de limitar les vegades que el bisbe s'hi hauria de relacionar. Amb ells es negociaren, com ja sabem, afers d'amortització de delmes. També, quan ens referim a la intervenció del prelat diocesà en la fundació d'ermites, indicarem el capteniment dels bisbes quan la comunitat de Sant Llorenç del Mont en construí una dedicada a la Mare de Déu. Ja hem deixat constància de la coordinació, assumida per la mitra, dels monestirs del bisbat per la compra dels drets d'alberga al rei i per la tutela de la immunitat d'aquests enfront de les pretensions del comte d'Empúries.

El bisbe tutelà també els seus propis drets enfront del monestir de Sant Pere de Galligants. Es tractava d'una *procuratio,* es a dir d'un dret de requerir aliment, que el 1296 ja no se sabia si provenia de consuetud o bé d'una institució explícita.[13] Fos com fos, es tractava d'un dret no gens fútil. Si el bisbe baixava a Galligants el dia de Sant Pere a celebrar-hi pontificialment, tenia dret a rebre un porc canonical, quatre oques, vuit pollastres, dos pernils, quaranta lliures de pa i una bóta de vi canonical. El 1296 l'abat va trigar cinc dies a pagar i el bisbe l'amenaçà amb l'excomunió si no hi posava remei immediatament (n. 93 [25]). L'abat degué pagar tot d'una, ja que la prestació perdurà posteriorment almenys cent anys.[14]

---

11. J. M. MARQUÈS PLANAGUMÀ, «El primer bisbe de Girona nomenat pel Papa», *Punt Diari* (Girona), 22 d'agost de 1981, amb comentari de quatre documents inèdits.

12. Es pot observar que durant tot el segle XIV el bisbe segueix demanant al Capítol l'acord per l'amortització de delmes, tot i que els drets que li pertocaven sobre aquests no beneficiaven la Seu. Al testament del bisbe Pere de Castellnou hi ha un passatge on el prelat afalaga el seu Capítol (n. 79 [29]). En canvi, el bisbe Urrea, successor de Rocabertí i primer prelat no autòcton del bisbat, en carta a Oldrado de Lande, *legum doctor,* criticava el qui l'havia precedit com a massa amic del Capítol: ADG, *Litterarum* (U-2), f. 52r.

13. R. NAZ, veu *Procuration, Dictionnaire de Droit Canonique*, t. VII, París 1965, cols. 314-324.

14. Estava en ús encara el 1372, quan se'n precisaren alguns detalls: ADG, c. 1, n. 102 (PM 1347).

En matèria de nomenament de clergues que certs monestirs podien efectuar en esglésies dependents d'ells, només trobem un afer, aviat compost. El monestir de Ripoll estenia la seva influència fins a Tossa de Mar i la seva parròquia.[15] El bisbe Alemany d'Aiguaviva va moure qüestió a l'abat Ramon sobre tal vinculació. Una composició amical duta a terme el 1224 pel bisbe de Vic adjudicà a l'abat el nomenament dels encarregats de la cura d'ànimes; aquests, però, havien de prometre obediència al prelat diocesà (n. 28 [59]).

Trobem excepcional del tot la intervenció del bisbe Pere de Rocabertí confirmant el 1321 un estatut fet pel monestir de Breda, que limitava el nombre de monjos que podien formar part de la comunitat (n. 177 [171]). S'havia deliberat que no es podria ultrapassar el nombre de 12, i aquesta constitució no podria ser vulnerada a precs o per manament de cap noble o prelat, els quals tampoc no podrien intervenir en la provisió de les mongies vacants.

Potser el monestir cercà l'aprovació episcopal —cosa estranya, ja que es referia a un tema d'ordre intern de la casa— per assegurar millor aquest darrer punt. El nombre de 12 monjos era força corrent; els documents del cartoral el testimonien per Banyoles (n. 159 [108]) i Vallbona del Rosselló (ns. 181 [162] i 182 [164]). Només hem observat que el monestir d'Arles, també del Rosselló, agrupava 17 monjos (n. 161 [112]). Realment, als monestirs s'hi anaven agrupant cada dia més clergues, però s'hi incorporaven com a titulars de beneficis (n. 61 [139]). Així s'associaven clergues seculars que no arribarien a tenir vot i veu en un Capítol reduït, tot i estar sotmesos al règim de l'abat.

Entra, en canvi, plenament dintre els esquemes del dret comú la intervenció episcopal del 1313 al monestir de Sant Daniel (n. 117 [9]). La casa, que el 1278 gaudia d'una economia sana i podia edificar el nou dormitori (n. 79 [29]), ara s'havia endeutat, a causa de la mala administració de l'abadessa, Beatriu de Cabrera, que no podia assegurar els aliments a les 24 monges i anava endarrerida de 5.000 sous, mentre augmentava innecessàriament el nombre de les seves criades.

Les mesures adoptades pel bisbe Pere de Rocabertí foren alhora fermes i respectuoses amb l'autonomia de la casa. Obligà el

15. Des de 966: MONSALVATJE, t. XV, pp. 203-210.

monestir a prendre un procurador que administraria els béns de la comunitat i rellevaria d'aquest deure l'abadessa, que el document episcopal suposa que és una mica ingènua. El nomenament del procurador pertocaria a la comunitat, però si no es realitzava en el termini de quinze dies, el dret passava al bisbe.[16] El control de la gestió del mateix procurador tocaria també a l'abadessa, ajudada per dues monges, que tindrien facultat d'assessorar-se amb altres persones enteses com a oïdors de comptes.

L'abadessa seguia essent privilegiada: ultra mantenir el dret a doble porció de pa, vi i *pietantia*, es posaven a la seva disposició 150 sous anyals (100 mentre no es reequilibrés l'economia de la casa). Ella i el procurador tindrien conjuntament les claus de la caixa on s'havien d'aplegar les escriptures de l'arxiu.

Com a cloenda de la providència, que es basava conjunturalment en l'estat econòmic desastrat del monestir i també al·legava, en general, la poca capacitat de les dones en afers mundans, el bisbe exhortava l'abadessa que «*suum conventum cum diligentia regat, et verbo et exemplo, secundum regulam beati Benedicti et veritatem evangelicam, taliter ut in eo proficiat quod sit ad utilitatem animae suae et dominarum de dicto conventu et laudem et gloriam salvatoris Domini nostri Ihesu Christi*». No era una exortació formulària. A més de l'economia, també estava malparada l'observança. El mateix bisbe hagué de donar estatuts de reforma, on es prohibia que les monges sortissin de casa abans que fos clar o després de la posta de sol; que per la riera o per l'hort evitessin converses amb clergues o laics de les quals se seguís mala fama; que no fessin entrar missatgers dins llurs cambres i, fins i tot, que no portessin màniga curta als vestits.[17] Però aquesta mena d'actuació ja no originava documents dels que se solien traspassar al cartoral.

La nòmina de les monges de Sant Daniel (n. 117 [9]) permet comprovar que l'accés a aquest monestir estava reservat a la noblesa. En principi a noies solteres. No falten, amb tot, mencions de vídues que prenen l'estat religiós. Mort Ramon de Gironella, la seva esposa, Agnès de Foixà, professava a Sant Daniel entorn del 1274 (n. 76 [18]). També Ermessenda de Cartellà, senyora d'Hostoles i mare de Beatriu, vescomtessa de Rocabertí, moria el 1320 havent

16. Les monges elegiran com a procurador Castelló Roquer, clergue de Girona el 2 de juliol de 1320; ADG, *Notularum* (G-2), f 141.

17. Decret de 17 juliol de 1322; ADG, *Notularum* (G-2), ff. 159v-161.

fet els vots en un monestir ben allunyat d'aquestes comarques, a Santa Cecília de Vall·laura, bisbat d'Urgell (n. 164 [145]).

RELIGIOSOS MENDICANTS

El tipus de presència dels ordes dominicà i franciscà a la societat del segle XIV explica que no protagonitzin escriptures del cartoral. Als seus convents no acumulaven propietats ni drets vinculats al bisbe.

Només en època molt tardana es copià la concessió d'aigües de Puig Aguilar al convent dominicà de Girona (n. 96 [179]). La disposaren el bisbe i el capítol afectà les propietats de la sagristia segona de la Seu, on hi havia la font, i sense contrapartida de caràcter material:

> *Ad honorem omnipotentis Dei, a quo omnia elementa et bona procedunt, et gloriosae virginis Mariae ac beati Dominici confessoris, necnon in favorabilem profectum atque utilitatem necessariam religiosae domus fratum predicatorum Gerundae, et ut ipsi fratres pro nobis orare Dominum affectuosius teneantur.*

Es pot documentar una presència de frares mendicants al cartoral, sigui com a beneficiaris de testament, sigui com a testimonis d'actes en la negociació dels quals devien haver intervingut. El bisbe Cabanelles, el 1245, feia llegats (n. 47 [50]) per a la construcció de les cases de framenors de Girona (300 sous) i de Castelló (40 sous). L'any 1273 el bisbe Castellnou deixa 100 sous per a la construcció de cada un dels convents dominicà i franciscà de Girona, i 100 sous també a cada un per a l'alimentació dels frares, amb el prec: «*Rogamus fratres ut sint memores animae nostrae*», prec que al testament no es repeteix, tot i que s'hi troben llegataris anàlegs (n. 79 [29]). Perot Alemany, senyor de Vila-romà, també testà a favor dels dominicans i franciscans de Girona, als quals afegia els «*fratres de poenitentia commorantes Gerundae*»; en canvi, no llegà res als monestirs del bisbat, fora dels cartoixans de Sant Pol de Mar, el prior dels quals, Lancelm, signava com a testimoni del seu testament (n. 73 [44]).

Els frares anaven i venien per a la predicació i per afers; per això el 1313 l'hospital de Figueres es construïa no solament per al socors dels pobres, sinó també «*pro cubandis fratribus predicatoribus, minoribus et aliis viris religiosis pauperibus*» (n. 118 [143]). Si fra Guillem de Calonge, de l'orde dels predicadors, feia

de testimoni el 1272 en una firma de delmes destinada a redotar un benefici de Sant Feliu de la Garriga, podria ser perquè havia contribuït a orientar la voluntat de la donant, Beatriu Llagostera, d'Albons (n. 72 [167]). Si ací fem hipòtesis, en el cas de les firmes com a testimonis de fra Bernat de Puigcercós i Pere de Cint, de l'orde dels predicadors, en les escriptures de submissió del comte Malgaulí d'Empúries al bisbe de Girona (ns. 136-139 [32-35]), tenim la certesa plena de la seva intervenció mediadora.[18] De fet, el bisbe, quan va imposar la pena d'interdit al comtat, havia cridat com a testimonis quatre dominics i quatre franciscans de Girona (n. 135 [7]). La confiança del bisbe Rocabertí en els dominicans pot mostrar-la també el fet que, un cop mort, el convent s'encarregà de custodiar la seva vaixella de plata, valorada en 1.600 sous.[19]

Fundació de capelles

No és d'avui la dificultat de conjuminar l'activitat dels santuaris amb l'estructura parroquial i els moviments devocionals amb la pastoral ordinària. Els santuaris dels segles XIII-XIV, dels quals el cartoral documenta els inicis, es deuen a la iniciativa de nobles en dos casos, d'un monestir en un altre i d'un matrimoni en un tercer. El bisbe ordena les seves relacions amb la parròquia on es troben i es compromet a supervisar l'atenció religiosa que hi donaran els clergues beneficiaris, «*quoniam ad pontificale officium spectare dinoscitur non solum providere structure et ornamentis ecclesiarum a devocione fidelium antiquitus constructarum, verum etiam aedificandis de novo favorem ac pium praestare consensum*», com diu una arenga del temps del bisbe Berenguer de Castellbisbal, de l'orde dels predicadors (n. 51 [82]).

A Santa Coloma de Farners, el 1221, el noble Ramon de Farners havia edificat un santuari dedicat a l'Esperit Sant al peu del castell de l'Alou, i l'havia dotat amb vuit masos, dels quals la capella rebria no sols les rendes, sinó també els drets senyorials, incloses cugucies, eixorquies i intesties (n. 25 [146]). El culte el celebraria un clergue resident; el senyor renunciava explícitament a presentar-lo. El bisbe Alemany d'Aiguaviva consagrà el temple i es comprometé a instituir el beneficiat directament, sense delegar

18. Vegeu J. M. Coll, «El beato Dalmacio Moner O. P. y los hombres de su tiempo», *AIEG*, 3 (1948), 21-23, i la bibliografia que s'hi cita.
19. ADG, *Notularum* (G-4), f. 11.

mai en ningú la institució. L'ermita posaria en relleu la dependència del bisbe pagant-li una lliura de cera de cens l'any.[20]

L'endemà d'aquesta consagració, bisbe i senyor constructor revisaven la situació de l'església de Santa Maria de Farners (n. 26 [137]), que també era a prop d'un castell de Ramon de Farners i datava del 1200.[21] El cavaller, que segurament havia intentat tenir-hi vara alta, més que no ho volia la llei canònica, reconegué que l'església estava sota el domini i la propietat episcopals i confirmà les donacions que li havia fet de masos a Fornells, Vilablareix, Salitja i Vilobí. El bisbe assumí la cura del temple, el sotmeté a l'advocació de l'Esperit Sant i es comprometé a defensar-ne els clergues i homes propis. Les relacions de les capelles amb l'església parroquial de Santa Coloma són al·ludides només de passada, com suposant que s'han de regir pel dret comú.

La guarda i protecció són també els oficis que el bisbe ha d'exercir sobre les capelles que se li confien, i en concret sobre la de Santa Magdalena de Montpalau, que havia estat dotada per Arnau de Sales (n. 24 [119]). Ací s'efectuà un notable intercanvi entre el bisbe i la viuda del fundador: atès que aquesta havia vinculat a la capella uns delmes que tenia per la mitra, el prelat cedí a la família dos masos de Llanars en feu.

Els altres documents que recensionarem són més explícits en el tema de les relacions entre santurari i parròquia. Quan es va fundar la capella de Sant Bartomeu de Torres a Vilavenut (n. 51 [82]), el cavaller promotor, Arnau d'Espasèn, demanà llicència al bisbe.

El permís de fra Berenguer de Castellbisbal, després de fer constar que es tenia l'aprovació de mestre Hug, capellà de Vilavenut, autoritzava la construcció d'un temple en el lloc i espai que assenyalaria el prelat dins la peça de terra cedida pel cavaller propietari. La construcció la sufragarien a mitges Arnau d'Espasèn i el poble, que havia donat mostres de devoció viva envers el sant. Si en el futur hi havia mitjans per a mantenir un clergue, el dret de presentació d'aquest quedaria per a la casa d'Espasèn.

20. J. M. MILLÀS – F. RABASSA, *Historia de Santa Coloma de Farnés y su comarca*, Santa Coloma, 1951, pp. 88, 93 i 125, recullen dades d'una visita pastoral que situa aquesta capella de l'Esperit Sant, avui inexistent, a poca distància de la població. El castell de l'Alou fou enrunat el segle XVI i els seus carreus foren aprofitats per a l'ampliació de l'església parroquial.

21 MONSALVATJE, *Noticias Históricas*, t. XVIII, pp 202-204; MILLÀS-RABASSA, *o. c.*, pp. 53-55.

Però si s'hi establia una comunitat religiosa, la família deixaria d'intervenir en la tria del personal. Sant Bartomeu quedaria sotmès a la parròquia, talment que el sacerdot ermità no podria rebre res de drets parroquials, no podria acceptar el poble a la celebració de la missa (suposem que es refereix a les de precepte), ni podria administrar els sagraments i hauria d'acudir personalment als cultes parroquials la vigília de Pasqua i el dia del sant patró de Vilavenut. Faria al bisbe l'acostumat cens de cera, en senyal de defensa i protecció.

Un origen semblant el tingué Sant Genís de Vilamorell, a Borrassà. Començada per un noble i concorreguda pel poble devot, la capella anava aplegant donatius, entre els quals destacava el del *miles* Ramon de Vilamorell, de vuit sesters d'ordi. El seu fill, Bernat de Vilar, basant-se en aquesta donació, pretenia dret de patronat sobre el santuari. El prelat el féu desistir d'aquesta pretensió (n. 129 [118]) i hi erigí un benefici el titular del qual tindria les obligacions de consuetud envers la parròquia i el bisbe.[22]

En cap de les avinenteses referides no hi hagué conflicte obert amb l'autoritat episcopal. N'hi hagué, en canvi, amb el monestir de Sant Llorenç de Sous, que estava convençut de poder bastir sense autorització del bisbe el santuari de la Mare de Déu del Mont.[23] També ací seguí ben aviat el fervor popular, de manera que el 1320 el bisbe Pere de Rocabertí, podia dir que l'ermita era «cèlebre, de manera que es distingia pels freqüents miracles celestials que hi havien tingut lloc i s'hi aplegaven grans multituds, no sols dels pobles veïns, sinó també de lluny».

El bisbe Guillem de Vilamarí, durant el pontificat del qual es construïa la capella (1312-1318), posà plet a l'abat Bernat i el guanyà. El monestir fou condemnat a pagar al bisbe 17.000 sous per raó dels béns que havia adquirit el nou santuari.

Però la sentència no arribà a ser executiva. Mort Vilamarí, el seu successor, Pere de Rocabertí, procurà obtenir el respecte dels seus drets per via d'entesa amb els monjos, i ho aconseguí. L'abat i comunicat de Sant Llorenç reconegueren el 1319 al bisbe el seu dret exclusiu d'autoritzar l'existència de la capella i regir-la, i es comprometeren a pagar cada any el cens de cera, si bé una mica

22. Fundació del benefici, d'1 de maig de 1315; ADG, c. 2, n. 82 (PM 679).

23. P. Alsius, «Reseña histórico-descriptiva de la gloriosa imagen de Nuestra Señora del Mont», *Asociación Literaria de Gerona. Certamen de 1879,* Girona 1880, pp. 99-100 i 113-115.

més alt que de costum: 10 lliures, en signe ja no de «defensa i protecció», sinó de subjecció (n. 153 [115]). El bisbe concedí que totes les oblacions de cera i tots els diners que els fidels poguessin fer a la capella quedessin propietat del monestir. Els 17.000 sous que els monjos haurien hagut de satisfer a la mitra es donaven per despeses en la construcció i adquisició de rendes per al capellà (n. 155 [116]). El monestir finançaria la dotació d'un benefici i hauria d'integrar-ne les rendes fins a 15 lliures anyals, traient-ho, si calia, dels ingressos que obtindria de la capella.

És remarcable la construcció d'un santuari per part d'un matrimoni senzill, que es proposen de viure-hi com a conversos ermitans. Aquesta fou la proposta presentada a Guillem de Vilamarí el 1315 per Guillem Blanc, de la parròquia de Caneres, i Maria Roquera del Querol, de Sant Feliu de Riu. La capella havia de bastir-se al Fau, un indret ben feréstec de la parròquia, avui totalment deserta, de Carbonils.[24] El bisbe, en autoritzar-la (n. 128 [142]) prengué, segons costum, les mesures que poguessin estalviar malentesos amb la parròquia: el rector hauria de pujar-hi a dir missa el dia de la Mare de Déu de març, però, en compensació, i a causa de la distància, s'havia de fer un àpat per a ell i per a l'escolà.

Els esposos Guillem i Maria adquirien la condició eclesiàstica de conversos.[25] Serien els administradors de l'ermita i podrien disposar de les ofrenes del fidels. Cedien, però, a la casa tots els seus béns personals i renunciaven a fer testament. S'obligaven a residir al santuari i a vestir un mantell de llana amb una creu cosida al damunt. Quan morissin pagarien al seu rector allò mateix que pagaven per drets d'enterrament els parroquians no pagesos.

HOSPITALS I POBRES

La figura jurídica dels conversos es troba de nou al cartoral, i usada pel mateix bisbe Vilamarí, en els documents fundacionals dels hospitals de Figueres i d'Olot; tots dos daten del 1313.

A Figueres, l'hospital no depèn de cap institució local. Els esposos Bernat Jaume i Garsendis, en demanar al bisbe que l'erigís,

24. L. CONSTANS, *Girona, bisbat marià,* Barcelona 1954, p. 91, i BADIA, *o. c., Alt Empordà,* I, p. 17, coneixen l'existència del santuari el segle XV, però ignoren les dades anteriors.

25. J. BONDUELLE, veu *Convers, Dictionnaire de Droit Canonique*, t. IV, París, 1949, cols. 575-577.

feren donació de tots els seus béns a la casa (n. 120 [141]). Es proposaven obrir un aixopluc per als pobres i malalts, i també per als religiosos mendicants. El bisbe donà als esposos l'estatut de conversos, amb les conegudes obligacions de portar hàbit i de pagar cens de cera, i els confià l'administració de l'hospital amb totes les facultats, excepte la d'alienar béns.[26]

L'hospital d'Olot nasqué força vinculat al municipi. Els hospitalers eren també un matrimoni: Pere de Roure i Guillema. Segons sembla, no hi aportaren béns, sinó només la seva prestació personal; s'especifica que procurarien pidolar els mitjans per al sosteniment dels pobres que acollissin. Els cabals per a la construcció de la casa provenien d'un donatiu de Berenguer de Reixach i d'una contribució de la universitat de la vila. Els hospitalers donarien comptes cada any a Reixach i a dos prohoms de la població. El bisbe els donava la condició eclesiàstica de conversos, amb els drets i obligacions coneguts (n. 118 [143]).

Així s'ampliava una xarxa hospitalària força extensa. Cal advertir que els hospitals de l'època aplegaven no sols els malalts, sinó, d'acord amb el significat del seu nom, també els pobres i desemparats; per això podien denominar-se *hospitalis pauperum*, nom que portava el de Peralada, esmentat el 1269 (n. 68 [80]). L'hospital era necessari sobretot a les poblacions grans i prop dels camins concorreguts. Els monestirs asseguraven també l'allotjament als pobres i a Breda es feien despeses considerables el 1321 per a aquest fi: «*propter hospites et advenas ibi advenientes et transitum itineris publici et regalis*» (n. 177 [171]).

La preocupació pels pobres (els pobres de Jesucrist, en el llenguatge del temps) sol trobar-se en tots els testaments. El bisbe Guillem de Cabanelles deixà diners en el seu testament del 1245 per a distribuir camises i vestits el dia de Pasqua, diners que havia d'administrar l'almoina del vestuari fundada per Bernat de Vilafreser, canonge de Girona (n. 47 [50]). Consta també, ultra l'almoina del pa de la Seu, l'existència d'una almoina a l'església de Santa Maria de les Puelles de Girona, que començà a existir cap al 1288, dotada per Pere de Fontclara (n. 88 [24]). El bisbe Bernat de Vilamarí, després d'atendre una sèrie llarga de llegats,

26. J. M. Barnils, «La institución más antigua de Figueras», *Revista de Gerona*, 1970 (n. 53), pp. 66-68; també R. Torrent, «El castillo de la "Carta Pobla" de Figueras, su primer hospital y la capilla de San Sebastián», *Anales del Instituto de Estudios Ampurdaneses*, 4 (1963), 81 ss.

féu hereus universals dels seus béns els pobres (n. 110 [85]), a l'igual del senyor de Vila-romà, Perot Alemany (n. 73 [44]).

Sembla que la valoració cristiana de l'almoina havia de fomentar la fundació d'hospitals i el seu creixement. A Girona se n'esmenten dos al testament de Guillem de Terrades el 1177, l'hospital pròpiament dit i la casa dels leprosos (n. 9 [51]). S'al·ludeix ací a un hospital que es trobava al burg de Sant Pere de Galligants; el bisbe en tenia la supervisió i per això, a més a més de firmar les compres i vendes d'immobles de la institució, rebia una masmudina de cada nou hospitaler que començava a administrar-la (n. 58 [168]). La casa dels leprosos, en canvi, era una mica lluny de la ciutat, al raval de Pedret. Des de 1227, els testaments que beneficien els hospitals de Girona en tenen present un altre: l'hospital nou o de l'Areny (ns. 31 [49] i 73 [44]). Als pobles, les fundacions sorgiren, com és natural, sense planificació. Ja hem esmentat el de Peralada. El bisbe Cabanelles féu també un llegat al de Crespià. No pertany al cartoral, però, la fundació el 1323 de l'hospital de l'Armentera.[27] El bisbe Rocabertí aplicà als esposos Castelló Comte i Raimunda la mateixa normativa que el seu predecessor havia establert a Olot i Figueres.[28]

FUNDACIÓ DE BENEFICIS

Un dels aspectes que el prelat procurava deixar ben clar quan autoritzava la fundació d'una capella eren els mitjans de sostenir ment del capellà que l'havia d'atendre. Estimulava així la fundació de beneficis d'acord amb una certa cura pastoral accessòria. En paraules del bisbe Arnau de Creixell el 1212, la institució d'un benefici era «*Dei cultum dilatare et katholicae Ecclesiae augmentum*» (n. 18 [133]).

Però, com ja s'ha insinuat, la principal motivació que indueix bisbes, clergues i seglars a instituir beneficis és la d'assegurar-se sufragis freqüents i continuats, principalment amb la celebració de la missa i també amb l'ofici de les absoltes. Per això el document fundacional signat per Adelaida de Rupià (n. 29 [134]) s'encapçala així:

27. ADG, c. 2 n. 70 (PM 899).

28. Panorama general de Ch. GUILLERÉ, «Assistance et charité à Gérone au début du XIVème siècle», *La pobreza y la asistencia a los pobres en la Cataluña medieval,* Barcelona, CSIC, 1980, pp. 191-204.

Vivax et pia katholicae professionis religio confidenter credit et constanter affirmat devota missarum frequentatione terrena caelestibus uniri et peccatorum culpis misericorditer indulgeri, quod-que gratius et gloriosius est, defunctorum animas mirabiliter et potenter purgatorii cruciatibus liberari.

La vinculació del benefici amb la missa explica que sovint els fundadors fossin al mateix temps els constructors de l'altar on radicaria el benefici. El dret eclesiàstic de la baixa edat mitjana coneix i designa els beneficis per l'altar on estan fundats.

El cartoral agrupa fundacions de beneficis realitzades per bisbes,[29] clergues o monjos[30] i seglars.[31] Formalment, aquests documents són de menes diverses. Els bisbes fundadors inclogueren la fundació als seus testaments, on especificaren les obligacions dels futurs titulars i designaren les propietats que els assegurarien la manutenció. La forma testamentària va ser usada també per clergues (n. 9 [51]) i seglars (ns. 60 [138] i 107 [117]).

En molts casos, el bisbe intervingué en la fundació perquè el promotor es proposava dotar-la amb delmes o altres propietats que tenia en feu per la mitra. La casuística de l'amortització ha quedat il·lustrada més amunt.

Tres documents, tots del segle XIII (ns. 18 [133], 29 [134], 68 [80]), tenen de manera formal i exclusiva el caràcter de fundació de beneficis. El fundador hi assenyala els béns que quedaran de propietat eclesiàstica, regula la freqüència dels sufragis (normalment tres misses a la setmana) i, després de disposar sobre el dret de presentació, posa la institució en mans del bisbe, a qui s'encomana que la guardi i defensi. El bisbe aprova el benefici i assenyala al beneficiat, en senyal precisament de protecció i defensa, un cens d'una lliura de cera, usual també per a les capelles noves, com hem constatat.

Sovint el dret de presentació queda reduït a la vida del fundador o a tres generacions; després passa al bisbe, més rarament a un altre ofici eclesiàstic. Fora del document més antic d'aquest gènere (n. 18 [133]), no es legisla sobre la inserció del beneficiat en la comunitat sacerdotal de l'església on se celebrarà; és lamen-

29. RC n. 50, 85, 169.
30. RC n. 51, 107, 139, 148, 166.
31. RC n. 80, 117, 133, 134, 138, 167.

table que no se seguís aplicant una pauta que mostra un sentit notable de la col·legialitat presbiteral.

Perspicaçment, Villanueva[32] va anotar que durant els segles XIII i XIV es va produir un augment notable de fundacions de beneficis, és a dir van créixer les places de clergue a la Catedral de Girona. Per les escriptures del cartoral podem documentar-ne dotze (inclosos els quatre del n. 141 [46]). El fenomen s'estenia a tot el bisbat: la nostra font de dades ens condueix a Peralada (dos), Albons, monestir de Banyoles, Sant Iscle d'Empordà, Rupià, Castelló d'Empúries i Vilobí. La llista completa seria més gran. A les Preses, el 1321, en visita pastoral, es trobà un beneficiat que no havia estat presentat al bisbe ni l'havia instituït en l'ofici (n. 169 [150]). A la seva situació s'aplicà una generosa sanatòria. L'episodi pot indicar que el control dels beneficis de vegades potser no era prou sistemàtic, almenys fins que el cobrament i la concessió de dècimes pels papes no obligà a catalogar-los meticulosament.

ALGUNES FORMES DE DEVOCIÓ

Com a final de la nostra anàlisi, voldríem aplegar alguns aspectes de la devoció dels clergues i del poble menys sistemàticament representats al cartoral.

El calendari de l'any té les quatre grans festes; Pasqua, Nadal, Cinquagesma i l'Assumpció, i s'hi introdueix la del Corpus, la qual el bisbe Pere de Rocabertí equipara en matèria d'il·luminacions amb les festes anyals (n. 158 [122]) i en solemnitza així mateix la celebració de l'ofici diví amb una processó de dotze capellans revestits amb capes de seda. Havien passat poc més de cinquanta anys de la butlla *Transiturus* amb què Urbà IV instituïa la diada.[33]

Més fàcilment, la devoció es decantava per la banda del santoral, com ens consta després de les referències fetes a ermites i capelles noves. Berenguer de Castellbisbal, com a bon dominicà, dotava la celebració a la Seu de les festes de Sant Domènec, Santa Caterina i Sant Pere Màrtir (n. 52 [56]), que havien de destacar per la celebració de l'ofici diví amb nou lectures i pel toc de campanes.[34] Pere de Castellnou deixava diners per solemnitzar la diada de Santa Maria Magdalena a la Catedral (n. 79 [29]).

32. VILLANUEVA XIII 158-159.
33. Butlla de 1264; *Bullarium Romanum,* ed. Taurinensis, IV, pp. 705-708.
34. Segons n. 84 [87], hi havia a la catedral dues campanes grans, dues de mitjanes i tres *squillae.*

Les observances cristianes ordinàries no presenten problemes pel que fa als fidels; en tot cas, les dificultats poden venir dels capellans poc diligents (n. 82 [88]). La devoció, en la mesura que ultrapassa l'observança, s'expressa amb la visita a les esglésies i ermites, i amb l'ofrena de llums. El culte és sobretot llum: abunden els ciris i les llànties. Per assegurar la il·luminació de la catedral el dia de Corpus (14 ciris al cor i 100 davant l'altar), Pere de Rocabertí hagué d'encarregar a un beneficiat de la Barroca el subministrament de 20 lliures i un quartó de cera. Queden esmentades unes quantes fundacions de llànties i ciris a la Seu (per exemple, n. 14 [11], 54 [86], 125 [54]). La llum pot tenir el sentit de festa, d'honor al Santíssim Sagrament, com ho és el ciri instituït per Pere de Castellnou perquè cremés en diverses esglésies des del *Sanctus* fins a la comunió (n. 79 [29]); pot tenir també el sentit de sufragi: Bernat de Vilamarí funda uns ciris que han de cremar davant la Mare de Déu, «*ut ipsa per sui misericordiam velit animae nostrae lumen esse*» (n. 110 [85]).

Ciris era el que la gent portava en ofrena a la catedral amb motiu de l'administració de sagraments (llevat d'ofrenes de pa i vi en els casaments) (n. 82 [88]), i el mateix oferien en pelegrinatge a la Mare de Déu del Mont (n. 153 [115]).

Ben limitat és el nombre de referències trobades a les confraries. Dos testaments del segle XIII fan deixes a la confraria de la Mare de Déu de les Puelles, de Girona (ns. 31 [49] i 47 [50]). La de Santa Maria de la Seu, al segle XIV, podia fer adquisicions importants (n. 164 [145]).

Arribem al final del recorregut per les planes del cartoral *De Rubricis Coloratis*. El recull documental estudiat no ofereix certament una imatge completa del bisbe, ni del seu patrimoni, ni de l'Església que regeix. Així i tot, en marca les línies mestres amb trets importants i fins ara poc analitzats.

CARTORAL
DE RÚBRIQUES VERMELLES
DEL
BISBE DE GIRONA

0 (180)

1002 desembre

Butlla del papa Silvestre II, que confirma al bisbe Ot[1] *de Girona diverses propietats situades als comtats de Girona, Besalú, Empúries i Peralada (fragment inicial).*

O. Perdut.
A. Còpia del s. XII: ADG, c. 6, n. 88 [PM 5].
B. Còpia del s. XIII: ADG, CC, pp. 57a-58a.
C. Còpies del s. XIV: ACG, *Llibre Verd*, ff. 198rv i 202r-203r.
D. Còpia del s. XVII: ADG, RC, f. 216v.
a. MARCA, ap. CL, cols. 958-959.
b. C. COQUELINES-H. MAINARDI, *Bullarum, privilegiorum ac diplomatum Romanorum Pontificum amplissima collectio,* vol. I, Roma 1739, p. 301, ex O.
c. ES XLIII 419-421.
d. MIGNE, PL 129, cols. 281-282, ex c.
e. MARQUÈS, CC n. 70, pp. 160-162, amb variants remarcables.
α. BOTET n. 69.
β. MARTÍ, CDSG n. 152, p. 177.

Silvester episcopus, seruus seruorum Dei, dilecto filio Odoni, venerabili episcopo sanctae Gerundensis ecclesiae tuisque successoribus in perpetuum.

---

1. Bisbe des del 995 al 1010, quan fou succeït per Pere Roger. Era abat de Sant Cugat: cf. Josep RIUS I SERRA, *Cartulario de Sant Cugat del Vallés,* 4 vols., Barcelona 1945-1981, n. 303, p. 255.

Desiderium quod religiosorum praepositorum ordinatione et sanctorum locorum stabilitate permanere monstratur sine aliqua est Deo auctore dilatione sustentandum, et quociens in suae vtilitatis commodis nostrorum assensus et apostolicorum auctoritatis exposcit presidium iuxta benignitatis intuitu nobis conuenit subuenire et pie pro integra securitate ex ratione solidare, ut ex hoc nobis quoque praemium a Conditore omni modo in sidereis arcibus ascribatur.

Et ideo, quare postulastis a nobis in praefatum episcopatum Sancte Mariae Gerundensis ecclesiae apostolicorum auctoritate ipse muniretur, et omnia ei pertinentia pro habendo iure ibidem inuiolabiliter permanendo confirmaremus, videlicet quantum habere videtur intra muros ciuitatis Gerundensis vel in eius comitatu, vna cum ecclesia Sancti Faelicis martyris et sancti Narcisii qui est iuxta portam ciuitatis Gerundae, cum omnibus eorum pertinentiis, et ecclesiam Sanctae Mariae quam dicunt Episcopalem, simulque cum ipso alaude vel fisco quem dicunt Fontaneto et Fonteadeta et Apiliares et Ventinaco et Muro et Murello de Palatio et ipso fonte, hec omnia cum decimis et primitiis et oblationibus et seruitium fiscale, et ipsum alaudem quem dicunt Pariete Rufino cum terminis et adiacentiis suis, vel appenditias et omnes ecclesias parrochiales que sunt in omni comitatu Gerundensi cum decimis... (*fine mutilus*).

1 (173)

1087 abril 28

El bisbe Berenguer Guifred[2] *encomana el castell de Juià*[3] *a Bernat Geli, de qui l'ha rebut en donació.*[4]

O. Perdut.

A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, f. 210r.

2. Berenguer Guifred o Guifré, bisbe entre 1050 i 1093. Cf. PONTICH, *Episcopologi,* ff. 11r-12r; PM 16, 17, 19-20; CC 79, 85, 111, 113-116, 120, 127, 136, 139, 142-143, 145-156, 148-149, 152, 155, 157-159, 163, 166-170, 189, 411; VILLANUEVA XIII 102-107; ES XLIII 186-192: DHEC I 283. El seu nom consta en l'obituari copiat en el manuscrit del *Martirologi* d'Ató (Catedral de Girona, ms. 3, s. X), VILLANUEVA XII 293.

3. Sobre el castell de Juià i el paper de bisbe i Capítol en el seu regiment, cf. PONTICH, *Reportori* II, ff. 185v-186r; PM 104, 205, 254, 801, 927; CC 213, 214; *Lletres* I, n. 32, nota 111; cf. *infra* n. 5, 6.

4. Cf. CC 158, document sense data pel qual Bernat [Geli], fill d'Ermengarda, fa homenatge al bisbe de Girona pel castell de Juià.

a. Martí, CDSG n. 405, ex A.

Donatio fortede et duarum terciarum partium decime de Juyano sub feudo et fidelitate Dei, beate Marie et episcopi Gerundensis.

Ego Berengarius, Dei gratia sancte Gerundensis ecclesie episcopus, cum omni canonicorum congregatione michi comissa in eadem ecclesia degenti, per presentem scripturam dono atque commendo tibi, Bernardo Gillini, et uxori tue Adalaidi ipsam fortedam de Juyano in qua habitatis cum omnibus illis cum quibus uos dedistis eam Deo et Sancte Marie Gerundensis sedis et michi et successoribus meis per scripturam vestre donationis ad proprium alodium. Propter quod donum a uobis Deo et Sancte Marie et michi factum, ego iamdictus Berengarius Gerundensis episcopus dono uobis ipsas duas tercias partes decimarum ecclesie Sancti Petri de Juyano. Sub hac etenim condicione dono atque commendo vobis predicta omnia, vt teneatis et possideatis ea vos et posteritas vestra cui ea dimiseritis, et sitis inde fideles Deo et iamdicte Sancte Marie et michi et successoribus meis et habeatis ea in seruicium meum et successorum meorum et quocienscumque ego aut successores mei a uobis aut a posteritate vestra de predicta forteda expetierimus potestatem, statim donetis inde eam nobis sine ullo malo angan.[5]

Actum est hoc IIII kalendas maii anno XXVII regni Philippi regis.[6]

+Berengarius, Dei gratia Gerundensis episcopus, + qui presentem scripturam fieri iussimus, firmamus et firmari rogamus.

+ Johannes levita,[7] qui hanc scripturam rogatus scripsi die annoque prefixo. + Arnallus levita,[8] qui hec anno Domini MCC XVIIII XIIII kalendas febroarii fideliter translataui.

5. Cf. CC, p. 851.
6. En aquesta altura del text, al marge dret: «1086».
7. Pontich, *Series*, f. 264v. Cf. PM 12; ACG perg. 104.
8. Pontich, *ib*., f. 135v. Cf. PM 23; ACG perg. 126.

2 (30)

1091 novembre 29

El comte Hug d'Empúries[9] *renuncia a les seves pretensions sobre els delmes de Castelló i les propietats que la canònica de Girona té en aquesta vila, i rep per això 40 unces d'or de València.*

O. ADG, c. 8, n.1; carta partida, amb els dos exemplars.
A. Còpia del s. XII: ADG, c. 3, n. 4, amb diverses signatures autògrafes.
B. Còpia de 1226: ADG, c. 2, n. 111.
C. Còpia del s. XIII: ADG, c. 3, n. 131.
D. Còpia de 1338: ADG, c. 2, n.113 [PM 21].
E. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 41r-42v.
F. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd*, ff. 183v-184r.
a. Jaume MARQUÈS CASANOVAS, «Documentos sobre Castelló d'Empúries», *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos*, 11 (1976), 201-205, text en llatí i traducció catalana, ex B.
b. MARTÍ, CDSG 415, ex O.

Instrumentum continens quod prepositus Castilionis possit uendere ubicumque uoluerit uel transferre per terram uel per mare fructus et expleta ipsius prepositure sine contradictione comitis Impuriarum.

Hec est noticia diffinicionis et euacuacionis quam ego Vgo, Impuritanensis et Petralatensis comes, facio omnipotenti Deo et gloriosissime uirgini Marie, scilicet canonice Gerundensis sedis et omnibus canonicis in eadem manentibus uel in futuro mansuris. Diffinio namque et evacuo ob remissionem delictorum meorum eidem gloriosissime Dei genitrici Marie eiusque canonice in perpetuum omnes forcias et toltas et malas presones et omnes malos usaticos quos pater meus Poncius,[10] bone memorie comes, habuit uel tenuit in decimis ecclesie Sancte Marie Castilionis et in omni alodio quod Gerundensis canonica quocumque modo habet uel habere debet in omni villa Castilionis uel in omni termineo (*sic*) parrochie eiusdem ecclesie, scilicet in domibus uel etiam in ceteris rebus usui hominum congruentibus. Non solum hec superius scripta diffinio et derelinquo, set etiam omnia illa que post mortem patris mei quocumque modo male usurpaui uel adempraui[11] in decimis eiusdem ecclesie et in omni alodio Gerundensis canonice

9. Hug II (1078-1116), per al qual cf. SOBREQUÉS 16.
10. Ponç I (1040-1078), per al qual cf. ÍD., 15-16.
11. El mot és una llatinització del català *aemprar*, aquí en el sentit d'apoderar-se d'una cosa en virtut de manament o autoritat, tal com diu ALCOVER-MOLL IV 808, que data el mot un centenar d'anys més tard.

quod habetur in eadem parrochia, scilicet ipsam albergam quam ego et mei faciebamus in dominica domo Gerundensis canonice, et ipsam domum quam construebam in cimiterio Sancte Marie supra ipsum Cigar et ipsos quattuor sextarios quos accipiebam ex decimis Sancte Marie et ipsam messereriam quam accipiebam ex hominibus Sancte Marie et ipsum receptum quem baiulus meus accipiebat ex baiulo Sancte Marie, non accipiat nisi se (*sic*) tercio et sine cibaria, et propter hoc faciat fideliter donare Sancte [*f. 41v*] Marie omne decimum ex toto alodio comitis. Hec omnia predicta diffinio et dimitto et euacuo atque derelinquo uel etiam hoc diffiniendo addo siue promitto atque conuenio quod non uetabo uel uetare non[a] faciam prepositis uel clericis Gerundensibus uendere quandocumque uoluerint uel cuicumque uoluerint omne ipsum expletum quod Gerundensis canonica habebit in villa Castilionis, tam vinum quam eciam aliut cuiuslibet annone genus, uel ferre et[b] transmutare alicubi si uoluerint uel dare alicui si elegerint, uel facere omnem eorum uoluntatem, sed ita solide et libere Gerundensis canonica habeat et teneat omne decimum et omnia alodia que habet in villa Castilionis uel in futuro habebit, sicut priuilegia regalia continent, in quibus eadem collata sunt beate Dei genitrici Marie, scilicet quod nullius seruitutis uel subjeccionis uinculo subdantur, uel nullum placitum ibi celebretur nisi a preposito Gerunde sedis, uel nulla uiolencia in alodio eiusdem canonice hominibus ibi manentibus ab aliquo ingeratur, set omnia maneant solida et libera in potestate eiusdem canonice in eternum et ultra. Quam diffinicionem facio eidem canonice propter quadraginta uncias auri Ualencie, quas accepi ex rebus eiusdem canonice. Quam uolo ita esse firmam ut neque ego neque aliquis mee posteritatis nec alius quilibet meus successor in his que diffinio ualeam uel ualeant aliquid requirere uel expetere, neque per meam uocem aut successionem aliquid obtinere, set sit diffinicio stabilis et inconvulsa omni tempore. Si quis uero, quod absit, hanc irumpere temptaverit, sacrilegii summam componat et insuper anathematis uinculis subiaceat et postmodum hec scriptura diffinicionis firma maneat omni tempore et stabilis. Quam diffinicionem ego, prephatus comes, facio domino Deo et canonice Gerundensis ecclesie et dompno Berengario Gerundensi episcopo et omnibus canonicis suis et cunctis eorum successoribus in perpetuum.

Acta scriptura huius diffinicionis III kalendas decembris anno XXXI regni Philippi regis, dominice etiam incarnacionis anno nonagesimo primo post millesimum. Sig+num Ugonis comitis, qui

hanc diffinicionem feci, firmaui et testes firmare rogaui. Sig+num Poncii Guillemi.[12] Sig+num Raymundi Guillemi.[13] Sig+num Gaucefredi Bastoni.[14] Sig+num Petri Poncii.[15] Sig+num Raymundi Ademari.[16] Signum Poncii Ugonis comitis,[17] qui suprascriptam diffinicionem et euacuacionem confirmo et signo puncti manu propria firmo. Sig+num Poncii Guillemi de Turredela.[18] Sig+num Guillemi Seniofredi.[19] Sig+num Berengarii, filii eius. Sig+num Raimundi Renardi. Sig+num Raimundi Ademari.[20] Sig+num Bernardi Senfredi.[21] Sig+num Palacioli. Sig+num Ugonis comitis, qui suprascriptam diffinicionem et euacuacionem confirmo. Sig+num Mironis iudicis.[22]

12. Cf. CC 168, 169 (= CDSG 435), 172; ACG perg. 143, 145, 156; CDSG 371, 404; VILABERTRAN 99, 124, 161, 177, 181, 231, 294, 334, 402, 406, 438.

13. Cf. PONTICH, *Series*, f. 246r; CDSG 388, 393; CC 153, 154 (= CDSG 385), 159 (= CDSG 408), 164 (= CDSG 420), 165 (= CDSG 422); ACG perg. 110, 140; VILABERTRAN 33, 37, 38, 42, 47, 77, 104, 140, 178, 181, 184, 186, 201, 236, 255, 265, 268, 310, 328, 347 351, 353, 366, 391, 450.

14. Cf. PONTICH, *Series*, f. 158r; ACG perg. 69; CDSG 314, 403, 455; VILABERTRAN 36, 191, 272; CC 186.

15. Cf. PONTICH, *Series*, f. 313r, on és anomenat *archileuita*; CC 159 (= CDSG 408); VILABERTRAN 41, 157, 224, 232, 268, 269, 288, 294, 295, 302, 314, 329, 331, 370. El seu nom consta en l'obituari del *Martirologi* d'Ató, VILLANUEVA XII 292: «Qui obiit in expeditione Jherosolimitana anno XCVIII (aut VIIII) post millesimum ab Incarnatione Xpi (*coaeva manu*)».

16. Cf. CDSG 363, 473; VILABERTRAN 65, 69, 77, 78, 158, 384, 414. Potser cal relacionar-lo amb la família dels senyors del castell de Porqueres, *Banyoles* 37-37bis, 60, 72, 75-76, 79, 141, 143, 151, 153-159.

17. És Ponç II Hug, comte des de 1116 a 1154, fill i successor d'Hug II, per al qual cf. PM 38; SOBREQUÉS, 20-21.

18. Un altre laic, possible mà dreta del comte d'Empúries a Torroella, segurament relacionat per lligams de família amb el Pere de Torroella que entre 1115 i 1121 jurarà fidelitat al bisbe Berenguer Dalmau pels castells de Roca Maura i Torroella de Montgrí, PM 28.

19. El juny del 1062, els canonges de la Seu i Adalbert Guissad posen Guillem Sunyer, clergue, en possessió del presbiterat de la parròquia de Corts, domini del Capítol, CC 124. Potser ha d'ésser identificat o amb el *levita* o amb el *iudex* esmentats en el document on el bisbe Berenguer dóna a la canònica el forn episcopal i el mas de Cuguçac, al pla de Girona, CC 127. El 1074, apareix en el testament del bisbe Bernat Bernat, de Carcassona, com a amic i marmessor, CC 141. El 1075 actua com a home bo en la publicació jurada, celebrada a Cornellà del Terri, del testament del difunt bisbe de Carcassona, CC 143. El 1096, en qualitat de clergue de la Seu i en companyia de quatre laics i tres laiques, encapçala l'escriptura de donació a la Seu i a Sant Julià de Corts d'un alou situat a Corts, indret del Molar, CC 173. El seu nom es troba encara en una escriptura de venda de béns entre particulars a les parròquies de la Bisbal, Llaneres i Vulpellac, CC 202, i en el testament d'Eliardis, que elegeix sepultura a Santa Maria de la Bisbal i deixa a aquesta parròquia unes cases per després de la mort del seu fill Ramon, CC 210.

20. Cf. ACG perg. 89, 138.

21. Cf. PONTICH, *Series*, f. 362r.

22. Cf. ACG perg. 145.

Poncius clericus,[23] qui hec rogatus scripsit die et anno quo supra. Bernardus de [*f. 42*] Siriniano,[24] qui hoc translatum fideliter scripsi VI kalendas iulii anno Incarnacionis Christi M CC septimo, cum litteris suprascriptis in prima linea damnatis, in XVII linea et in XVI linea «aliquantulum», die annoque prefixo.

a. *Afegit a la interlínia*. b. *Afegit a la interlínia.*

3 (99)

1102 juliol 29

Pactes entre el bisbe i el Capítol de la Seu i Ramon Arnau, al qual encomanen el castell de Sant Sadurní.[25]

O. ADG, c. 17, n. 98 [PM 24].
A. Còpia del s. xiv: ADG, RC, ff. 127v-128r.
B. Còpia del s. xiv: ACG, *Llibre Verd,* f. 145rv.
a. Grahit, n. VII, p. 169-170, ex B.

Conueniencia facta inter Capitulum Gerundense et Raimundum Arnalli, condam, de castro et super castro Sancti Saturnini.

Hec est conueniencia facta inter Bernardum, Gerundensem episcopum,[26] et Raymundum archidiaconum[27] et Bernardum capud scolarum[28] atque Raymundum sacristam[29] siue reliquos canonicos sancte Gerundensis ecclesie, et Berengarium[30] et Raymundum Arnalli,[31] fratres, et Adalaydem, uxorem iamdicti Raimundi, de castro Sancti Saturnini de Salleto, quod nos predicti comendamus uobis

23. Cf. íd, *ib.*, f. 313r; CC 159, 160; ACG perg. 94, 104, 107-109, 113, 115, 118, 120, 161, 167, 173, 176. El setembre del 1099 Pere Blidguer li llega la vinya que té sobre Sant Feliu a l'indret de Viners, la millor capa i unes caligues «pro suo debito», CC 180. Signa documents dels anys 1113 i 1117, CC 211 i 220.

24. Cf. PM 76.

25. Cf. Josep M. Marquès i Planagumà, «La senyoria eclesiàstica de Sant Sadurní de l'Heura fins al 1319», *Estudis del Baix Empordà*, 3 (1984), 71-106.

26. Bernat Humbert (1094-1111). Cf. Pontich, *Episcopologi,* f. 12r; PM 23-24; CC 177-178, 180-183, 189, 190, 196, 209; Villanueva XIII 117-122; ES XLIII 192-196; DHEC I 298. El seu nom consta a l'obituari del *Martirologi* d'Ató i al del *Martirologi* del segle xiv, Villanueva XII 292 i 299.

27. L'identifiquem com l'ardiaca de Besalú que signa un document de definició de béns de l'agost del 1102, CC 186. Cf. ACG perg. 120, 148; Pontich, *Series,* f. 344r.

28. Signa documents dels anys 1088 i 1100, CC 159, 182, 184. Cf. ACG perg. 94, 104, 123.

29. Signa documents de l'any 1098, CC 175, 177. És esmentat com a marmessor en la publicació jurada del testament de Ramon Guadall, el juny de l'any 1113, CC 211.

30. Cf. ACG perg. 115, 125.

31. Cf. ACG perg. 142, 145, 164.

iamdictis sub ea conueniencia ut reddatis illud nobis quociescumque uos inde requisierimus, sicut[a] scriptum est in sacramentali, et non faciatis inde aliquod malum alicui neque in omni dominicatura quam ibi nobis retinemus, scilicet in omni alodio quod fuit Poncii capitis scole,[32] et in illo Guillemi Amati,[33] et in omni alodio quod Berengarius Amati[34] sibi retinuit, neque ullam uim aut exactionem,

32. ACG perg. 47 bis, 49, 54, 62, 66 PONTICH *Series*, f. 312v. El cabiscol i levita Ponç comprà almenys dos cops a Sant Sadurní: el març de l'any 1034 hi compra un alou a Miró Ènnec i a Guiberga, a l'indret del Vilar, per 5 mancusos: CC 87. Més endavant compra un alou a l'indret de Santa Àgata, a Guillem *Guinadi* i a Hug Ermengol, també per 5 mancusos, el 9 de desembre de 1044, PM 9. Ponç tenia una propietat en feu per a la Seu al terme de Cruïlles, indret de Puigalt, que l'any 1039 era reclamada i exvacuada per Ramon Gaufred, CC 100. El 1049 apareix en la signatura d'un document de donació a la Seu com a cabiscol i jutge, CC 108, i el 1063 com a cabiscol i levita, CC 127. Al cap d'uns anys de les compres fetes per Ponç a Sant Sadurní, el febrer del 1052, Amat Vives, fill de Tresgòncia, feia homenatge al bisbe Berenguer i jurava que no perjudicaria els homes d'ell i que li retria postats de la fortalesa de Sant Sadurní sempre que el bisbe les hi demanés, CC 111. El codicil del cabiscol Ponç, datat el 2 d'abril de 1064 i conservat a l'ADG, PM 14, permet de saber que els Amat eren nebots seus. Per tant, la compra havia estat efectuada amb la finalitat que Sant Sadurní es convertís en senyoriu eclesiàstic, sota el domini directe dels familiars de Ponç i, en aquest aspecte, Amat Vives es configura com el germà del cabiscol. Aquest cedí a la canònica de Girona les cases que tenia prop de l'església a Sant Sadurní, exceptuant-ne el que deixava a la canònica gironina de Sant Martí Sacosta, al clergue Joan, a Miró Sunyer, prevere, i al fill d'aquest, amb reserva de violari per a Berenguer Amat, nebot del testador, que n'havia de prestar cens a la canònica de la Seu. Al cap d'un mes, el 7 de maig de 1064, a precs de la comtessa Almodis i d'Humbert Odó, el clergue Joan, Amat Vives i Miró Sunyer, marmessors del cabiscol, Joan Recosind, clergue, Gaucebert Pere i Pere Miró adveraven amb jurament el testament de Ponç, PM 15. Aquest darrer document fou editat per VILLANUEVA XII 301-307 (apèndix XXVII) i per J. RIUS, *Analecta Sacra Tarraconensia* IV (1928), 359-362. Ponç degué morir entre el maig del 1064, si no havia mort abans, i el 8 de juliol de 1065, car en aquesta data, en presència dels comtes Ramon Berenguer i Almodis, i del bisbe Berenguer de Girona, Amat Vives i els seus fills Bernat, Berenguer i Arbert, definien a la canònica de la Seu les cases situades prop l'església de Sant Sadurní que posseïen per deixa testamentària del cabiscol Ponç, PM 16. Al cap d'una setmana el bisbe Berenguer cedia en violari a Amat Vives, a la seva esposa Adelaida i als seus fills Bernat, Berenguer i Arbert l'alou de Sant Sadurní de Salzet que el cabiscol Ponç havia llegat a la Seu de Girona, a cens de 4 porcs pel valor de 3 sous de moneda de Girona cada un, un sexter de blat i 5 sexters de vi, PM 17.

33. El 20 de maig de 1074 Guillem Amat donava a Berenguer Amat la terra que havia heretat del cabiscol Ponç, situada a Sant Sadurní, indret de ça Guàrdia, PM 18.

34. Uns quatre mesos abans, el 9 de març de 1102, Berenguer Amat, de Sant Sadurní, confirmava els pactes fets entre la Seu de Girona, d'una banda, i el seu pare, Amat Vives i els seus germans Bernat i Arbert Amat, d'una altra banda, sobre les possessions que havien estat del cabiscol Ponç a Sant Sadurní, que afrontaven amb l'església de Madremanya, els castells de Monells i de Cruïlles, el monestir de Sant Miquel de Cruïlles i les parròquies de Santa Àgata, Santa Pellaia, Sant Cebrià dels Alls i Sant Cebrià de Lladó, i rebia del bisbe i dels canonges les referides possessions en violari, PM 23. El 26 de febrer de 1121, Berenguer Amat testava, llegant a la canònica de la Seu totes les possessions heretades dels seus pares i el seu castell de Sant Sadurní; als cenobis de Sant Miquel de Clusa i Sant Miquel de Cruïlles, dos masos situats a Sant Sadurní i alous que tenia a Llofriu;

sed secure et quiete et honorifice adiuuetis nos hec omnia tenere sine ullo malo ingenio et engan et nobis et hominibus nostris. Et si aliquod malum feceritis in predictis omnibus, intra decem dies abeatis hoc nobis redirectum sicut vobis iudicaverimus per directum, cum fideiussore quem prius nobis inde donetis, et hoc teneatis ita nobis sine ullo malo ingenio et engan.

Et ego Raimundus Arnalli, predictus, et uxor mea Adalaydis donamus et concedimus ex toto domino Deo et canonice Sancte Marie Gerundensis sedis omnia nostra alodia et uoces et auctoritates quas habemus intra parrochiam Sancti Saturnini de Salleto, si ullo unquam tempore uetaverimus potestatem iamdicti castri Sancti Saturnini uobis predictis uel successoribus uestris, si vos mortui fueritis, aut si non attenderimus omnia de predicto castro sicut iuratum uobis habemus. Quod si nos, predicti Berengarius et Raimundus [*f. 128*] atque Adalaidis, transgressi fuerimus ea que uobis conuenimus, uel uetaverimus uobis potestatem iamdicti castri, et predictum alodium perdamus, sicut superius scriptum est, et quicquid dampni uel missionis pecunie nostre uobis inde euenerit aut canonice iamdicte in duplo componamus et nichil amplius ibi abeamus.

Actum est hoc IIII kalendas augusti anno XLIII regni Filippi regis.

Sig+num Berengarii Arnalli. Sig+num Raimundi Arnalli. Sig+num Adalaydis, uxoris iamdicti Raimundi. Sig+num Guillemi Raimundi, senescalchi.[35] Sig+num Gaucefredi Rufi. Sig+num Raimundi Udalardi.[36] Sig+num Raimundi Berengarii.[37]

---

disposava també donatius per al bisbe Berenguer, el comte Ramon Berenguer III i altres, PM 30. *Infra* n. 7, és dit explícitament que Berenguer Amat era clergue, fill d'Amat Vives, que havia estat l'últim dels germans en la successió hereditària i que per les seves culpes l'heretat havia anat a parar a les mans del comte de Barcelona, Ramon Berenguer III, és a dir, possiblement havia estat confiscada. Cf. també ACG perg. 74, 141.

35. L'identifiquem amb Guillem Ramon II de Montcada (c. 1045-1102), senescal i marmessor testamentari de Ramon Berenguer I, partidari amb el seu germà Asbert de Ramon Berenguer II *Cap d'Estopes* contra Berenguer Ramon II *el Fratricida*; el 1082 els dos germans van fer un préstec a la comtessa Mafalda, vídua de Ramon Berenguer II, i més tard van intervenir en la tutela del futur Ramon Berenguer III: Sobrequés 59; DBA III 234a-235a.

36. Pontich, *ib.*, f. 391v. El Ramon Udalard que signa una definició de béns l'any 1100, CC 182, és un laic. És dubtós si el Ramon Udalard que signa la definició que Arnau Guillem de Cartellà fa a la Seu de Girona i al seu bisbe Berenguer l'agost de l'any 1124 de les toltes i forces que es prenia a l'alou de Presa, de les tasques de la Bisbal amb el feu de Ventenac i d'altres béns i drets de la Seu a Cartellà, Canet d'Adri i Freixenet, és l'eclesiàstic de Pontich o el laic del CC.

37. Cf. CC 184, on el nom apareix, amb molts altres, en un jurament de fidelitat d'un germà a un altre; ACG perg. 170, 179, 189, 196.

Guiliemus, presbyter et archilevita,[38] qui hoc rogatus scripsi sub die et anno quo supra.

a. *Afegit a la interlínia.*

4 (128)

1110 agost 7

Testament del bisbe Bernat [Humbert].

O. Perdut.
A. ACG, perg. 148, sagramental del mateix testament.
B. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 154rv.
a. VILLANUEVA XIII 269-271, ex B.

Testamentum Bernardi, episcopi Gerundensis condam, qui dimisit ecclesie Gerundensi seu eius canonice medietatem castri de Loreto et plura alia alodia.

In Christi nomine, ego Bernardus, Dei gratia Gerundensis episcopus, cupiens pergere ad sanctam Iherusalem, ordino testamentum meum in quo eligo manumissores meos Raimundum, abbatem Sancti Felicis Gerundensis, et Raimundum Gaufredi, archilevitam, et Petrum, sacristam,[39] atque Berengarium, archilevitam,[40] seu Pontium Otonis,[41] ut si mors michi aduenerit in hoc itinere, isti distribuant omnes res meas mobiles et immobiles sicut in hac pagina iniunxero. In primis dimitto ad canonicam Sancte Marie sedis Gerunde solide et libere quartam partem ecclesie de Pineda, et condaminam de Ulmo et mansum de Cathola cum vniuersis suis pertinenciis. Ad Sanctum Petrum sedis Uici dimitto alodium meum de Tonna cum solario de Guadel, ut habeat eum solide et libere post mortem Raimundi Vgonis, nepotis mei, ipsa canonica prefate sedis. Dimitto namque ad Sanctum Cucufatem de Ualès ipsum meum alodium de Collosapatelli, quod fuit de Girberga.

38. Cf. PONTICH, *ib.,* f. 245r; PM 14, 24, 26-27; CC 159, 160, 192 197, 210, 222, 229, 268, 278; ACG perg. 85.

39. PONTICH, *ib.,* f. 313v; MARCA 1236; CC 208, 221; ACG perg. 148, 150.

40. PONTICH, *ib.,* f. 159r; MARCA 1236. Pot ésser l'ardiaca de Besalú, CC 220, ACG perg. 167; o el de Peralada, CC 221-222, ACG perg. 165-166; o encara el de Girona, CC 239, 264. Per raons òbvies (cf. *infra*, nota 48), en aquest moment no és l'ardiaca de Besalú. Podria ésser el de Girona, i en aquest cas el seu nom constaria en l'obituari del *Martirologi* del segle XIV com aquell «qui novum dormitorium construi fecit. Et cupam argenteam ad servandum corpus dominicum Beatae Mariae dedit»: VILLANUEVA XII, 298.

41. Germà del bisbe Bernat Humbert: cf. ACG perg. 135.

Et dimitto ad Sanctum Martialem Montis Signi[42] ipsum meum alodium de Villa Secca cum suis pertinenciis quod emi de Isarno Seniofredi, excepto uno manso quem dedi Sancto Andree de Suureda, et medietatem ville Sancti Celedonii, quam prefato Sancto Martiali dimitto cum alodio de Rimanio, quod fuit Mironis Bonefilii. Dimitto vero ad Sanctum Paulum de Maritimis [*f. 154v*] ipsam fexam alodii que est iuxta prefatam condaminam de Ulmo. Ad canonicam Sancte Marie prefate sedis dimitto medietatem ipsius castri de Lored cum ipso honore qui ei pertinet, sicut mater mea dimisit et concessit in suo testamento prefate sedis canonice. Ad Gaucefredum nepotem meum[43] dimitto ipsum castrum de Calela cum alodio Orti Sauiniani et Montis Sancti et Fontis Rotundi et cum duobus mansis in Monte Calvo siue cum alodio de Cantalobs et alodio de Garsoues. Ad Sanctum Petrum Gallicantus dimitto ipsum alodium de Uilar. Dimitto namque ad Guillemum Umberti, nepotem meum, ipsum alodium de Materon et de Valle Moccosa et de Caseles cum ipsa ruira, eo tenore ut Arnaldus Guillemi de Cartiliano habeat alodium de Caseles per Guillemum Umberti ad feuum per ipsum castrum Gerundelle, et episcopus Gerunde recuperet solide et libere tertiam partem tascharum Sancte Marie Episcopalis et ipsum feuum de Uentanag. Ad canonicam Sancti Felicis Gerundensis dimitto ipsum meum alodium de Peluels cum duabus baiuliis quas ibi habeo, sub tali condicione ut donet XXXIX solidos plate fine ad pensum ecclesie Sancti Iuliani Montis Signi.[44] Ad canonicam Sancte Marie sedis Gerundensis ipsum meum alodium de Stagneolo cum omnibus baiuliis solide et libere dimitto. Ad ecclesiam Sancte Marie Episcopalis dimitto par unum bouum. Et dimitto terciam partem totius mei mobilis ad ipsam (*sic*) porticum Sancte Marie sedis, aliam terciam pro meis debitis, tercia (*sic*) que restat suprascriptis manumissoribus meis. Et dimitto alium meum honorem qui aduenit michi per laxacionem

42. En aquesta altura del text, al marge dret: «St. Marçál de Montseny». Una mica més avall: «Sant Celóni».

43. El bisbe Bernat Humbert té dos nebots, Gausfred i Guillem, fills del seu germà Guillem Humbert. Un altre document del bisbe Bernat, datable entre 1093 i 1105, CC 197, permet de saber que el seu germà Guillem Humbert havia tingut la castlania de Montpalau en feu del comte [Ramon] Berenguer [III]; d'aquest havia passat al bisbe i el bisbe l'encomanava al vescomte Ponç Guerau [de Cabrera], amb la condició que quan el bisbe vulgués el vescomte l'havia d'encomanar al nebot Gausfred Humbert.

44. En aquesta altura, al marge esquerre: «Montsényë».

fratris Guillemi Umberti et per uocem patris mei, excepto hoc quod superius testatus sum pro anima mea sanctis Dei ecclesiis, Gaucefredo, nepoti meo suprascripto, si Guillemus Umberti[45] obierit sine filio legitimi coniugii.

Acto testamento VII idus augusti anno II regni Ludouici regis.[a/46]

Bernardus, gratia Dei Gerundensis episcopus, qui hoc testamentum feci, manuque propria firmaui firmarique rogaui. Bernardus levita.[47] Raimundus, Bisuldunensis archilevita.[48] Poncius Otonis, levita.

Arnaldus levita,[49] qui hoc rogatus scripsi et ss. prenotato die et anno.

a. *Segueix* qui hoc testamentum feci manuque propria firmaui firmarique rogaui *expuntuat per anticipació.*

5 (126)

1114 febrer 23

Humbert de Basella[50] *estipula amb el bisbe Berenguer*[51] *les condicions sota les quals aquest li dóna en feu el castell de Juià.*

O. ADG, c. 3, n. 128 [PM 27].
A. Còpia del s. XIII: ADG, CC, pp. 153b-154a.
B. Còpia del s. XIV: ADG, RC, f. 153rv.
C. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd*, f. 146v.
a. GRAHIT, n. VIII, p. 170.
b. MARQUÈS, CC n. 213, p. 353.
α. BOTET n. 202.

45. Aquest nebot Guillem Humbert és el fill gran del germà del bisbe, al qual li és substituït l'altre nebot, Gausfred, en cas que hi hagués manca de descendència legítima de l'hereu.
46. En aquesta altura, al marge esquerre: «1112».
47. PONTICH, *ib.*, f. 159v; CC 147, 180.
48. PONTICH, *ib.*, f. 344v; CC 186; ACG perg. 120.
49. PONTICH, *ib.*, f. 137v. Cf. *supra*, nota 8.
50. Per a la família Basella, cf. *Lletres* I, n. 279, nota 584.
51. Berenguer Dalmau (1113-1145). Cf. PONTICH, *Episcopologi,* ff. 12r-13v; PM 26-28; CC 212, 213, 216, 218-221, 224, 226-230, 237-239, 244-246, 249, 253, 256, 260, 262-268, 271, 274, 343; ADG, Pergamins de la Seu, Benefici de Sant Domènec, perg. 1a (= CC 265); ACG perg. 104, 140, 146, 152, 159, 160-163, 165-168, 173-177, 182-183, 193, 196, 198, 202, 204, 207, 211, 215, 218, 229, 231, 235, 352; VILLANUEVA XIII 125-136; ES XLIII 198-206; DHEC I 282.

Conueniencia facta per Umbertum de Basilia Gerundensi episcopo, quod esset fidelis eidem pro castro de Juyllano et quod det inde sibi potestatem ad requisicionem dicti episcopi.

Hec est conueniencia facta inter Berengarium, Gerundensem episcopum, et Umbertum de Basilia de ipso castro de Iullano. Conuenit namque predictus Umbertus prenominato episcopo et successoribus suis per ipsum castrum de Iullano et per ipsos feuuos quos habet per eum quod de ista hora in antea sit suus fidelis homo et successorum suorum, et adiuuet eum tenere fideliter et defendere omnem honorem Sancte Marie Gerundensis sedis, quem hodie habet uel habere debet contra cunctas utriusque sexus personas qui de predicto honore Sancte Marie quicquam uellent auferre uel diripere. Conue-[*f. 153v*]-nit item predictus Umbertus predicto episcopo quod si predictum castrum de Iullano venerit in adobertura, quod predictus Umbertus mittat in ipso castro castellanum cum consilio predicti episcopi et successorum suorum. Item conuenit predictus Umbertus prenominato episcopo et successoribus suis quod de predicto castro de Iullano donet eis potestatem quantascumque uices ipsi requisierint per se aut per suum nuncium aut nuncios cum forfet et sine forfet. Item conuenit predictus Umbertus predicto episcopo quod si qua donacio de predicto castro uel castellano de Iullano exierit, habeant eam predictus Umbertus et predictus episcopus per medium, et hoc totum conuenit facere predictus Umbertus sine engan.

Acta conueniencia VII kalendas martii anno VI Leudovici regis. Sig+num Umberti, qui hanc conuenienciam feci, firmaui firmarique rogaui. Sig+num Reamballi.[52] Sig+num Dalmacii Bernardi de Petraincisa.[53] Sig+num Petri Bernardi de Palacio. Signum Gauceberti Guillemi.[54]

52. Com que és entre noms de nobles, l'identifiquem amb Riembau de Basella, documentat encara el 1144, CC 272; ACG perg. 218, 247. Pontich el considera benefactor de la catedral: *Series*, f. 160r. Fou marmessor de Ramon Berenguer III i conseller de Ramon Berenguer IV. El seu nom figura en els pactes signats l'any 1138 entre Ramon Berenguer IV i el comte d'Empúries Hug I Ponç: cf. DBA I 234b-235a.

53. Difícilment identificable amb el *Dalmacius de Petraincisa* que esmenta Pontich, *Series*, f. 314r.

54. Cf. CC 268. És el Gausbert Guillem, de Vulpellac, marmessor de Berenguer Amat, PM 30.

Guillemus levita,[55] qui hanc conuenienciam scripsi die annoque prefixo.

6 (127)

1114 febrer 23

Humbert de Basella jura fidelitat al bisbe Berenguer [Dalmau] pel castell de Juià.

O. ADG, c. 1, n. 87 [PM 26].
A. Còpia del s. XIII: ADG, CC, p. 154a.
B. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 153v-154r.
C. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd*, f. 146v.
a. VILLANUEVA XIII 271.
b. MARQUÈS, CC n. 214, p. 354.
α. BOTET n. 201.

Sacramentale idem continens quod supra proximum instrumentum.

Iuro ego Vmbertus de Basilia, filius qui fui Ode femine, tibi Berengario, Gerundensi episcopo, quod ab ista hora in antea fidelis ero tibi de tua vita et de tuo corpore et de omnibus membris que in tuo corpore habentur et de ipso castro de Iullano et de potestate ipsius castri, quam dabo tibi quantascumque uices tu, predicte episcope, eam michi demandaueris per te aut per tuum nuncium aut nuncios, et de omni honore quem ecclesia Sancte Marie sedis Gerundensis habet uel habere debet, sicut superius scriptum est. Sic tenebo, faciam et attendam sine engan totum tibi, predicte Berengari senior meus, per Deum et hec sancta.

Acto sacramentali VII kalendas marcii anno VI regni Leudouici regis. Sig+num Umberti, qui hoc sacramentum feci, firmaui firmarique [*f. 154*] rogaui. Sig+num Reamballi. Sig+num Dalmacii Bernardi. Sig+num Gaucberti Guillemi. Sig+num Petri Bernardi de Palacio. Sig+num Berengarii Arnalli de Fuxano.[56]

Guiliemus levita, qui hoc rogatus scripsi die annoque prefixo.

55. ACG perg. 162. PONTICH, *ib.*, f. 245v. Un Guillem levita, segurament distint d'aquest *scriptor*, és documentat a CC 107 (a. 1047), 127, 131 i 137 (a. 1069).

56. Cf. ACG perg. 222.

7 (100)

1121 febrer 26

El comte Ramon Berenguer [III] de Barcelona,[57] *després d'examinar els títols de propietat de la canònica de Girona sobre el castell de Sant Sadurní, la confirma, i renuncia als seus drets sobre el lloc per 200 morabatins.*

O. ADG, c. 17, n. 60 [PM 31].
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 128r-129r.

Instrumentum inter Raymundum Berengarium, comitem Barchinone, et episcopum Gerundensem, in quo dictus comes uidit et audiuit documenta que predicta Sedes habebat de castro Sancti Saturnini.

Pateat cunctis huius scripture seriem audientibus et uidentibus qualiter ego Raymundus Berengarius, gratia Dei comes Barchinonensis, Bisullunensis et Prouincie, ac marchio, conueniens in Capitulum Sancte Marie Gerundensis sedis cum domino Berengario, eiusdem sedis episcopo, ac omni conuentu Gerundensium canonicorum, audiui et uidi monumenta cartarum quas predicta ecclesia sancte Marie Gerundensis sedis habebat de ipso castro Sancti Saturnini de Salzed et mansionibus ac fortitudine, siue de omnibus alodiis que fuerunt Poncii, iamdicte sedis capitis scolarum, ac suorum heredum. Ipsam uidelicet donacionem et tradicionem quam predictus Poncius fecit in manu Gerundensium canonicorum[58] cum capello Arnalli Dalmacii archidiaconi,[59] et testamentum eius, sacramento testium legaliter [*f. 128v*] roboratum, recognicionem quoque, diffinicionem siue euacuacionem quam Amatus Uiues,[60] nepos eius, et filii sui Bernardus, Berengarius clericus atque Arbertus fecerant domino Deo et canonice prefate sedis, Berengario quoque episcopo et canonicis eius in presentia Raymundi Berengarii, bone memorie comitis Barchinonensis et Almodis comitisse,[61] coniugis eius, et aliorum multorum magnatorum,[a] concessionem siquidem,

57. Cf. ACG perg. 126, 182, 207; S. SOBREQUÉS VIDAL, *Els grans comtes de Barcelona,* Barcelona, Ed. Vicens Vives, 1961, 161-202.
58. Cf. *supra*, nota 32.
59. Cf. PONTICH, *Series,* f. 217v; CC 170; ACG perg. 266.
60. En el *Llibre Verd* de l'ACG, f. 147r, hi ha transcrita la «conuenientia quam dominus castri de Sancto Saturnino fecit episcopo gerundensi», és a dir el pacte jurat de no agressió entre Amat Vives i el bisbe, i el compromís d'aquell de donar postats del castell sempre que li fossin demanades. Cf. ACG perg. 66, 74.
61. El seu nom consta en l'obituari del *Martirologi* d'Ató, VILLANUEVA XII 293.

donacionem siue euacuacionem quam predictus Berengarius Amati, ultimus succcessor fratrum, fecerat omnipotenti Deo et iamdicte canonice eiusdem sedis de omnibus illis alodiis et mansionibus que fuerant condam Poncii capitis scolarum, patrui sui, per qualescumque uoces uel auctoritates siue profligaciones infra terminos parrochie Sancti Saturnini de Salzed et de ipso castro et turre atque omni fortitudine, cum duabus partibus domorum que fuerant Amati Uiues, patris sui, et illam adquisicionem quam fecit de Guillemo Amati. Quibus auditis et perscrutatis,[62] intellexi et recognoui prefata omnia modis omnibus iuris esse canonice predicte sedis. Propterea ego iamdictus comes laudo, confirmo atque corroboro supradicta omnia, hac scriptura indice, domino Deo et sepe dicte canonice Sancte Marie, ut in perpetuum solide, libere et quiete habeat et possideat et inuiolabili iure sine impedimento et uinculo alicuius uiuentis, modis omnibus utatur atque disponat supradicta omnia. Propterea ego iamdictus comes,[63] ob remissionem peccatorum meorum, dono atque confirmo ipsam paternam uel maternam hereditatem iamdicti Berengarii Amati, que suis exigentibus culpis in meam potestatem deuenerat, quam etiam ipse Berengarius in suo testamento prefate canonice dimiserat, ut ab odierna die et deinceps sit ius et dominium predicte canonice mea tradicione et dono et illius testamenti confirmacione, propter quam concessionem uel confirmacionem, diffinicionem siue euacuacionem accipio a iamdicta ecclesia et eius canonicis CC^{tos} morabatinos, medietatem in auro et medietatem in mulis, pro qua accepcione et dono promitto omnipotenti Deo et iamdicte canonice atque domino Berengario episcopo et eius canonicis successoribusque eorum quod^{b} sim fidelis adiutor et deffensor de supradictis omnibus Deo et sancte Marie ac prelibate canonice quandiu uixero.

Si quis in crastinum hanc scripturam, ceteris supra memoratis scripturis auctorizatam et nostris manibus litteris corroboratam, temerario ausu infringere [*f. 129*] temptauerit, nichil proficiat, sed pro sola presumpcione omnipotenti Deo et beate Marie sedis Gerundensis duplam composicionem in consimili loco inde persoluat, hac scriptura firmiter persistente.

Actum est hoc IIII kalendas marcii anno XIII regni Ledouici regis.

62. En aquesta altura del text, al marge esquerre, hi ha una manícula.
63. Hi ha una altra manícula.

Sig+num Raymundi, comes (*sic*). Arnallus, Carcassensis ecclesie episcopus.[64] Berengarius, Dei gratia Gerundensis ecclesie episcopus. Berengarius, caput scole atque iudex.[65] Berengarius, Gerundensis archidiaconus.[66] Bernardus,[67] presbyter et sacrista Sancti Felicis, qui in hac comparacione ob remedium peccatorum[c] suorum centum morabatinos de suo proprio misit[c]. Gaucefredus, levita.[68] Petrus Arnaldi, presbyter.[69] Signum Riamballi de Basilia. Petrus, ecclesie Villebertrandi abbas atque Gerundensis ecclesie archidiaconus.[70] Sig+num Bonifilii Guillemi, de Púbel. Sig+num Odegarii de Monels. Sig+num Arnalli Bernardi,[71] de Iuiano. Sig+num Guillemi de Gerundella.[72] Guillemus, coraula secundus.[73] Bernardus Ostolensis, ipodiaconus.[74] Signum Renalli, magistri Gerundensis.[75]

Petrus Guilemi presbyter,[76] qui hoc rogatus scripsit.

a. *Al manuscrit* magnatum. b. *Afegit a la interlínia.* c. *Al marge dret.*

64. És Arnau de Girona (1108-1131), i el seu origen explica la seva presència en l'acte. Cf. Pontich, *Series*, f. 140v; DHGE XI 1008. El seu nom consta a l'obituari del *Martirologi* del segle xiv de la Catedral de Girona, Villanueva XII 298.

65. Pontich, *Series*, f. 159v; CC 220, 221, 227, 230, 249, 264; ACG perg. 162-163, 165, 167-168, 171-172, 176-177, 183, 198, 204, 216-217, 231.

66. Pontich, *ib.,* f. 159v; CC 239, 264; ACG perg. 162, 174, 182, 208, 229, 247, 263.

67. És Bernat Ramon, que el desembre següent comprarà unes cases al burg de Sant Feliu de Girona, ACG perg. 182, 183

68. Pontich, *ib.,* f. 246r; CC 253; ACG perg. 202.

69. Pontich, *ib.,* f. 137v; CC 226, 253.

70. És l'abat Pere Guillem, que segons Monsalvatje XIV 9-51, ho fou de 1120 a 1124, dates reproduïdes per CR IX 878 (1990). En canvi, Josep M. Marquès, a Vilabertran XXII, estén l'abadiat de Pere Guillem des del novembre de 1112 al gener de 1133, n. 355-476; i suposa que a partir de 1131 i fins al 1339 fou abat de Sant Joan de les Abadesses, deixant definitivament Vilabertran el 1133. Com sigui, segons el perg. 263 de l'ACG, del 1149, Pere continuava essent anomenat abat de Vilabertran i ardiaca de l'església de Girona. Bo i citant Villanueva XIII 137, Marquès diu que «un abat Berenguer de Vilabertran [Berenguer de Llers] consta reiteradament com a ardiaca de la Seu de Girona», *ib.,* XXIII, i addueix CC 275. L'aparició d'un abat Pere, predecessor de Berenguer de Llers i dit també ardiaca de l'església de Girona, replanteja la qüestió del sentit de la vinculació dels dos càrrecs.

71. ACG perg. 67, 110, 118.

72. És possible que es tracti de Guillem Ramon de Gironella, fill de Ramon Oliba, veguer i castlà de la torre i castell homònims. Per aquests membres reculats de la família Gironella, cf. HUG VI 131-144.

73. Pontich, *ib.,* f. 246v; CC 220; ACG perg. 162, 167, 176.

74. Pontich, *ib.,* f. 307r; ACG perg. 1161, 194, 216-217. El seu nom consta a l'obituari del *Martirologi* del segle xiv, Villanueva XII 299, com a abat de Sant Feliu de Girona.

75. Íd., *ib.,* f. 344r; ACG perg. 203-204.

76. Íd., *ib.,* f. 246r. Cf. PM 31, 34, 36, 38-39; CC 161, 227, 234, 240, 242, 243, 248, 250-253; ACG perg. 176-179, 183, 196-197, 203-204, 206, 290.

8 (12)

1173 gener 6

El bisbe Guillem[77] *i el Capítol de la Seu estableixen un ajut econòmic per als canonges que s'absentin per causa dels estudis.*

O. Perdut.
A. Còpia de 12 de gener de 1173: ACG, perg. 388.
B. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 15v-16v.
C. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd*, f. 107v.
a. VILLANUEVA XIII 295-296, ex B.
b. ES XLIII 473-474.
c. L. BATLLE, *La cultura a Girona de l'Edat Mitjana al Renaixement*, Girona 1979, p. 12, ex A, omet la transcripció de les signatures dels capitulars.

Instrumentum de singulis morabatinis qui dari debent canonicis studentibus per singulos prepositos.

Equitatis ordo efflagitat et racio deposcit ut qui seipsos exinaniunt amore sciencie et corpora sua subdunt pluribus periculis, quatinus eorum necessitas in aliquo releuetur. Hinc est quod ego Guillemus, Dei gratia Gerundensis episcopus, communi conniuencia ac precibus tocius Capituli mei, dono atque perpetuo constituo quod quicumque ex canonicis Gerundensis ecclesie causa discendi iter arripuerit uel arripuerint, habeat uel habeant ex bonis canonice de unoquoque mense vnum optimum aureum boni auri et recti pensi annuatim, quamdiu fuerit uel fuerint in scolis. Prepositi autem Gerundensis canonice simul persoluant XII aureos cuilibet canonico uel quibuslibet canonicis Gerundensis [*f. 16*] ecclesie eunti uel euntibus ad scolas in principio itineris sui. Anno uero reuoluto, si canonicus uel canonici Gerundenses moram fecerit uel fecerint in scolis, similiter duodecim aureos habeant a prepositis predicte canonice, et sic fiat per singulos annos, donec redeat uel redeant, et dentur predicti aurei optimi nuncio uel nunciis, mandatario uel mandatariis canonici uel canonicorum studentis uel studencium sine mora. Si uero aliquis ex canonicis studentibus infra tempus date et accepte pecunie redierit, acceptum aureum uel acceptos aureos preposito uel prepositis restituant. Quod si facere contempserit, prebenda illorum mensium careat de quibus peccuniam acceperat. Predictam autem constitucionem ratam facimus et omni tempore

77. Guillem de Monells (1168-1178). Cf. PONTICH, *Episcopologi*, f. 15rv; PM 54-55; CC 343; VILLANUEVA XIII 147-150; ES XLIII 213-216; DHEC II 645; ACG perg. 354-355, 363, 372, 378-379, 381, 383-384, 386-387, 389, 395, 420.

eam illesam manere volumus a nobis successoribusque nostris ac Gerundensis ecclesie canonicis.

Si quis uero, quod absit, contra huiusmodi constitucionem venire temptauerit, anathematis vinculo procellatur et porcio sua sit cum Iuda proditore, et pereat anima eius de terra viuencium, hac constitucione omni tempore firma firmiter persistente.

Actum est hoc VIII idus ianuarii anno XXXº VIº regni regis Leudouici iunioris, anno M C LXX III ab incarnato Dei filio.[78]

Guillemus, Dei gratia Gerundensis episcopus. Poncius, Dei dignacione Dertusensis[a] episcopus.[79] Sig+num Arnaldus, Bisuldunensis archilevita.[80] Arnaldus, Impuritanensis archilevita.[81] +Ego Petrus de Malanno, rogatus testis, subscribo.[82] +Raymundus de Terrades.[83] S. Berengarius Arnalli de Campomaiori.[84] Sig+num Guillemi Stefani.[85] +Guillemus, Gerundensis ecclesie sacrista. +Raymundus, Gerundensis archilevita.[86] S. Bernardus de Biania, presbyter et prepositus.[87] Berengarius de Crudiliis.[88] +Petrus de Monteacuto, levita.[89] S. Guillemus Raimundi, presbyter.[90] Guillemus, Gerundensis precentor.[91] +Signum Arnalli, statoris.[92] +Berengarius, abbas Sanc-

78. En aquesta altura, al marge esquerre: «1173».

79. Ponç de Monells (*ca*. 1120-1193), fill de Berenguer de Monells i germà de Guillem de Monells, bisbe de Girona. Fou abat de Sant Joan de les Abadesses (1140) i de Ripoll (1150). Elegit bisbe de Tortosa el 1165, reorganitzà la vida canonical i religiosa, consagrà la Seu vella, incrementà els béns episcopals, assistí al Concili Lateranense III (1179) i protegí l'orde del Temple: DHEC II 645-646.

80. Pontich, *Series*, f. 138v; CC 325, 334, 351, 356, 357.

81. Íd., *ib*., f. 138r; CC 325, 334.

82. L'identifiquem com el canonge documentat a ACG perg. 333, 378-379, 387. En el testament d'Arnau de Llers, any 1210, és esmentat un Pere de Malany, al qual Guillem de Cervià, fill i hereu del testador, haurà de respondre de la Roca de Pelencà, CC 396.

83. Pontich, *ib*., f. 379v. És marmessor d'Ademar levita l'any 1168, CC 316, i de Pere Guillem el 1170, ADG, Pergamins de la Seu, Benefici de Sant Llorenç, perg. 7; ACG perg. 303, 350, 378-379, 387, 414, 416-418, 442, 454, 477, 539.

84. Íd., *ib*., f. 182r; CC 351; ACG perg. 358, 367, 378-379, 387, 416, 466, 539.

85. Pontich, *ib*., f. 362v; ACG perg. 341, 378, 387.

86. Íd., *ib*., f. 345v; CC 325, 327, 356-358, 362, 388; ACG perg. 378-379, 384, 387, 416, 425, 442, 517, 539, 547.

87. Pontich, *ib*., f. 160v; CC 327; ACG perg. 363, 367, 379, 387, 416, 451, 539.

88. Pontich, *ib*., f. 181v; ACG perg. 288, 314, 378-379, 387.

89. Íd., *ib*., f. 283v; ACG perg. 319, 378-379, 387, 539, 569.

90. Íd., *ib*., f. 345v; CC 351, 353-354, 356-357; ACG perg. 153.

91. Pontich, *ib*., f. 246v; CC 287, 329.

92. Pontich, *ib*., f. 138v; ACG perg. 378-379, 387.

ti Felicis.[93] Berengarius de Colonico, iudex.[94] Deusdedit, liuita.[95] +Bertrandus de Paleria.[96] Gaucefredus, presbyter et prepositus.[97] Sig+num Petrus, presbyter.[98] +Gaufridus, leuita de Midiniano.[99] Berengarius de Monteacuto.[100] +Guillemus de Quarciano, leuita.[101] Ego Gauferidus de Palafols, rogatus testis, subscripsi. Arnallus de Villafedanti, presbyter et canonicus.[102] +Guillemus de Quarciano, canonicus.[103] Arnallus presbyter de Constantinis.[104] S. Arnallus de Ruppecurua.[105] Ego magister Ricardus subscribo.[106] +Petrus, presbyter et sacrista.[107] +Guillemus de Impuriis.[108] Petrus de Petra Incisa.[109] Bernardus de Monteacuto.[110] +Dalmacius de Monte Marino.[111] Arnaulus de Far.[112] S. Raimundus de Pineto, presbyter et canonicus.[113] Guillemus, presbyter de Sulgusta.[114]

93. Cf. CC 264, 309, 322, 325. El seu nom consta a l'obituari del *Martirologi* d'Ató, VILLANUEVA XII 290.

94. De 1186 a 1191 fou també abat de Sant Feliu de Girona: PONTICH, *ib.,* f. 182v; CC 343, 351, 360, 362; ACG perg. 363, 371, 378-379, 382, 405, 466, 480, 492.

95. PONTICH, *ib.,* f. 218r; CC 327, 3561, 356, 358.

96. PONTICH, *ib.,* f. 316r; CC 327; ACG perg. 378-379.

97. PONTICH, *ib.,* f. 246v; CC 316.

98. PONTICH, *ib.,* f. 316r; CC 318, 327, 370.

99. PONTICH, *ib.,* f. 283v; ACG perg. 378-379, 536, 539. És el futur bisbe de Girona Jofre de Medinyà, per al qual cf. PONTICH, *Episcopologi*, f. 16v; MARCA 1384, 1386; VILLANUEVA XIII 155-157; ES XLIII 218-220; DHEC II 598.

100. PONTICH, *Series,* f. 283r; CC 334, 351, 356; ACG perg. 319, 406, 417, 425, 438, 466, 511, 517.

101. PONTICH, *ib.,* f. 338r; CC 332, 364, 366; ACG perg. 378-379, 411-412, 416 438 458, 561. Potser cal identificar-lo amb el cabiscol homònim que apareix en escriptures del 1210, ADG, Pergamins de la Seu, Cabiscol, perg. 2, i fa testament el 1218, Pergamins de la Seu, Claver, perg. 7.

102. PONTICH, *ib.,* f. 392v; CC 327, 346, 351, 353.

103. Cf. Pergamins de la Seu, Sagristà major, perg. 4.

104. Cf. PONTICH, *ib.,* f. 182v; CC 317, 334, 356, 360, 362; ACG perg. 378-379, 387, 408, 416, 425, 427, 430, 435, 439, 449, 474-475, 477, 486-487, 499, 501, 506, 512-514, 539, 553.

105. PONTICH, *ib.,* f. 345r; ACG perg. 378-379, 387, 406, 539.

106. ÍD., *ib.,* f. 345r; ACG perg. 378-379.

107. ÍD., *ib.,* f. 316r.

108. ÍD., *ib.,* f. 265r; CC 337, 353, 356, 369; ACG perg. 378-379, 387, 422, 517.

109. PONTICH, *ib.,* f. 314v; CC 317; ACG perg. 378-379, 387.

110. PONTICH, *ib.,* f. 282v; CC 356-357; ACG perg. 319, 378-379, 387, 525.

111. PONTICH, *ib.,* f. 283r; ACG perg. 378-379.

112. ÍD., *ib.,* f. 233v; CC 351, 357, 412; ACG perg. 378-379, 387, 466.

113. PONTICH, *ib.,* f. 316r.

114. Ademar, levita, el fa marmessor l'any 1168, deixant-li a la Vall Profunda la vinya que Pere de Llorona havia donat a Ademar i que aquest havia redimit a Ramon de Besalú, CC 316. Cf. també ACG perg. 350, 378-379.

Jordanus leuita[115] scripsit hoc, cum rasis et emendatis in II linea, die et anno quo supra.

a. *Després de* der- *segueix* B (¿) *barrat.*

9 (51)

1177 gener 25

Testament de Guillem [de Terrades],[116] *sagristà de la Seu de Girona.*

O. Perdut.
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 67r-68r.

Testamentum Guillemi, Gerundensis sacriste condam. [*f. 67v*]

Quia nullus in carne positus nullus mortem euadere potest, idcirco ego Guillemus, Gerundensis ecclesie maior sacrista, facio meum testamentum in mea plena memoria ac loquela, in quo eligo meos manumissores Raimundum, archilevitam de Rogacionibus,[117] et Arnaldum, archilevitam de Navata,[118] et Guillemum de Bages, fratrem militie Templi,[119] et Platellum,[120] fratrem Hospitalis Iherosolimitani, et Gaufridum de Midiniano, et Berengarium de Cistella[121] et Dalmacium de Terrades,[122] ut isti distribuant omnes res meas mobiles siue immobiles sicut in hac pagina inuenitur scriptum. In primis iubeo corpus meum sepeliri in cimiterio Sancte Marie sedis Gerunde cum meo lecto. Dimito ad tabulam beate Marie complendam quam ego incepi, meos duos ciphos argenteos et mea coclearia, et mando Gaufrido de Midiniano et Berengario de Cistella ut ipsi eam fieri faciant. Ad operam eiusdem ecclesie C solidos et canonicis presbyteris unicuique X solidos, aliis uero sacerdotibus eiusdem ecclesie unicuique solidos V, Petro sacris-

115. PONTICH, *ib.,* f. 265r. Cf. PM 52; ACG perg. 343, 378-379, 380.
116. És canonge almenys des del 1154, PM 49. Cf. ACG perg. 350, 354.
117. PONTICH, *ib.,* f. 345v; ACG perg. 378-379, 384, 387, 416, 425, 442, 517, 539, 547 .
118. ÍD., *ib.,* f. 138r; ACG perg. 414, 417, 477.
119. ACG perg. 477
120. *Ib.*
121. ÍD., *ib.,* f. 194v. Cf. PM 384; CDSG 483; ACG perg. 465, 480, 485, 495; ADG, Pergamins de la Seu, Sagristà major, perg. 49.
122. Possible parent dels canonges Ramon i Guillem de Terrades, PONTICH, *ib.,* ff. 379v i 380r.

te[123] et Bernardo Tort[124] et Raimundo clauigero solidos XXX, in exequiis sepulture mee solidos C, Gerundensi episcopo meam cupam argenteam maiorem, Sancto Felici Gerundensi solidos X et presbyteris eiusdem ecclesie solidos XX, Sancto Petro Gallicantu solidos X et presbyteris eiusdem ecclesie solidos X, Sancto Martino solidos V, Sancto Danieli solidos V, domino Berengario Terragonensi archiepiscopo morabatinos XL, ad opera Terragonensis ecclesie X morabatinos, et isti exeant ex illis C morabatinis quos ipse mihi debet, et alios L soluat manumissoribus meis; milicie Templi solidos L, ospitali Iherosolimitano solidos L, Sancto Sepulcro Iherosolimitano solidos L, monasterio Populeti equam unam, monasterio Sancte Crucis solidos L, monasterio Fontisfrigide solidos L, monasterio Sancti Petri Rodarum omnem illum honorem quem habeo cum omni melioramento quod ibi feci, et meam mulam. Dimito Sancte Marie Letonis omnem illum honorem quem ab eadem ecclesia habeo cum omni melioramento quod ibi feci et C solidos, Sancte Marie Villabertrandi solidos L, Sancto Cirico X solidos, Sancte Marie Rodarum X solidos, Sancto Micheli de Fluuiano solidos L et meam scriniam quam ibi habeo, Sancte Marie de Uliano solidos L, Sancto Stephano de Balneolis solidos X, Sancte Cecilie de Terrades solidos L, Sancto Juliano de Lercio solidos L, Sancto Michaeli de Garrigans, solidos XX, Sancte Marie de Ermedanis solidos IX. Dimito Berengario de Cistella omnes illas uineas quas emi uel alio modo acquisiui apud Chastelar in honore beate Marie sedis Gerunde, ut ipse habeat eas omnibus diebus uite sue; post obitum uero suum reuertantur solide et libere canonice Gerundensi. Dimito Dalmacio nepoti meo[125] omnia mea vexella et scrinias et omnes apparatus domorum que habeo in Lercio et in Terrades. Dimito Gaufredo de Midiniano meas vineas de Collo Espine, ut ipse faciat in unoquoque anno meum anniuersarium. Et dimitto eidem Gaufrido meam cupam argenteam minorem. Dimito preterea eidem Gaufrido et Dalmacio et Berengario de Cistella omnem meum mobile et omnia mea uascula que habeo in Gerunda, videlicet [*f. 68*] vexellos et tinas et scrinias et scannos et lectos et culcitas et guadingias et linteamina et omnia utensilia mee domus, hoc modo ut simul habitent dum uixerint, et quisquis ex eis primo descesserit eius pars

123. ÍD, *ib.,* f. 316r.
124. ÍD., *ib.,* f. 380v. El 1172 és tresorer de la Seu, ACG perg. 387.
125. Cf. CC 298.

superstitibus remaneat, sic usque[a] ad ultimum. Dimito hospitali Gerunde vnum lectum de pannis, leprosis alium. Dimito omni familie mee ut detur eis uictum usque ad kalendas iunii. Dimito Petro armigero meo solidos XX, Arnaldo clauigero meo[126] solidos XX, Castilioni solidos X, Poncio solidos X, Guillemo clerico solidos X, magistro Osmundo solidos XL. Dimito canonice Gerundensi solidos L, Petro, Balneolensi[127] sacriste, X solidos. Mando et precor manumissores meos ut meum conuiuium honorifice faciant in domo mea. Supradicte[b] omnes laxationes exeant de omnibus expletis meis de pane et uino et de omnibus debitis meis, et quod superfuerit detur pro anima mea, ut melius nostri manumissores uiderint. Dimito omnia mea pignora que habeo in Garrigans illis a quibus habeo. Dimito meam decimam de Garrigans, quam emi, in potestate manumissorum meorum, ut ipsi faciant mihi unum stabilimentum in ecclesia Gerundensi, secundum hoc quod eis melius visum[c] fuerit, pro anima mea. Dimito meum capapels[128] Petro de Lagustaria,[129] Guillemo Raimundo[130] meas pelles. Dimito canonice Gerundensi illas uineas quas habui a Jachobo, que sunt eiusdem ecclesie alodium, hoc modo: ut habeat eas Dalmacius nepos meus in vita sua; post obitum suum reuertantur iamdicte canonice. Dimito meum mansum de Montedono Saurine nepte mee. Dimito meam decimam de Garrigans et[d] CCC morabatinos altari beati Andree, quod situm est in ecclesia Gerundensi, ut ibi constituatur sacerdos bone vite et moribus (*sic*) ter in ebdomada missas celebraturus pro redempcione anime mee et parentum meorum et omnium fidelium defunctorum. Et hoc tali modo ut si canonica Gerundensis uoluerit ei dare uictum unius canonici in perpetuum, predictam decimam cum CCC morabatinis habeat iamdicta canonica. Quod si canonica Gerundensis noluerit ei dare uictum unius canonici, mando Gaufrido de Midiniano et ceteris manumissoribus meis ut emant honorem ex CCC morabatinis et constituant ibi sacerdotem cum consensu Capituli, et uno mortuo Gerundense Capitulum statim alium ibi instituat, qui nec sit de canonicis nec de numero canonicorum, sed specialiter appelletur sacerdos Guillemi, Gerundensis ecclesie sacriste.

126. Cf. CC 412.
127. Cf. ADG, Pergamins de la Seu, Claver, perg. 8.
128. Mot no enregistrat. Capell?
129. Pontich, *ib.*, f. 273r; ACG perg. 492, 517-518, 524, 534, 545, 551, 555, 560, 566, 568.
130. Íd., *ib.*, f. 345v; ACG perg. 363, 378-379, 386-387, 405, 408, 442, 448, 466, 510, 564.

Facto isto testamento VIII° kalendas februarii anno XL regni[131] Ludouici regis iunioris.

Sig+num Guillemi, Gerundensis ecclesie sacriste. Sig+num Platelli, qui hoc testamentum feci firmari firmarique rogaui. Sig+num Guillemi de Bages. + Guillemus, Gerundensis sacrista. Gaucefredus,[132] presbyter. + Berengarius Arnalli de Campomaiori.[133] Sig+num Dalmacii de Midiniano.[134] + Gaufredus, levita de Midiniano. Sig+num Dalmacii de Monte Marino.[135] Petrus de Locustaria, presbyter. Sig+num Berengarii de Cistella. Guillemus Raimundi, presbyter. Raimundus, presbyter, clauiger.[136] P. de Petra Incisa.[137]

Petrus presbyter et monachus,[138] qui hoc scripsit die et anno quo supra.

a. *Afegit a la interlínia*. b. *Al manuscrit* supradictas. c. *Afegit a la interlínia*. d. *Al marge dret.*

10 (26)

1187 abril. Sant Celoni

El rei Alfons II[139] *concedeix al bisbe Ramon*[140] *llicència per fer mercat a Bàscara, i prohibeix que se'n celebri cap altre des de Besalú fins a Torroella de Montgrí, i des de Girona fins a Peralada.*

O. ADG, c. 6, n. 70 [PM 60].

A. Còpia del s. XIII: ADG, CC, pp. 74b-75b.

131. En aquesta altura del text, al marge dret: «1171».

132. ÍD., *ib.,* f. 246v.

133. ÍD., *ib.,* f. 182r; ACG perg. 358, 367, 378-379, 387, 416, 466, 539.

134. Cf. CC 305, 331, 337.

135. PONTICH, *ib.,* f. 283r; ACG perg. 378-379.

136. ÍD., *ib.,* f. 344v esmenta un *Raymundus coraula* del 1119 i un *Raymundus levita*, actiu entre 1097 i 1131.

137. ÍD., *ib.,* f. 314v; ACG perg. 378-379, 387.

138. Cf. PM 57, 89, 103. La *mongia* era un càrrec intern del Capítol, ben conegut en consuetes catalanes. Cf. Antoni PLADEVALL – J. M. PONS I GURI, «Particularismes catalans en els costumaris dels segles XIII-XVIII», *II Congrés Litúrgic de Montserrat*, vol. III, Montserrat 1967, pp. 109, 111; Jaume DE PUIG I OLIVER, Ramon MIRÓ I BALDRICH, Pep VILA I MEDINYÀ, «La Consueta de Sant Joan de Perpinyà (ss. XIV-XV). Edició i estudi», *ATCA*, 27 (2008), p. 155.

139. Cf. ACG perg. 340, 381, 389, 400, 471, 475, 515, 517, 527. El seu nom consta a l'obituari del *Martirologi* del segle XIV, VILLANUEVA XII 297, i se li diu «huius Sedis canonicus».

140. Ramon Orusall (1179-1196). Cf. PONTICH, *Episcopologi,* ff. 15v-16r; PM 58, 60, 62; CC 334-335, 337, 339, 343-344, 351-360, 362,-363, 369, 371; VILLANUEVA XIII 150-155; ES XLII 216-218; VILABERTRAN XXXIV; DHEC II 770. El seu nom consta a l'obituari del *Martirologi* del segle XIV, VILLANUEVA XII 294.

B. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 34v-35r.
C. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd*, f. 205rv.
a. MARQUÈS, CC n. 355, pp. 530-531.
α. BOTET n. 328

Instrumentum donationis facte Gerundensi episcopo per dominum Aldeffonsum regem Aragonie de mercato de Bàschera.

In nomine Regis eterni. Ego Aldefonsus, Dei gratia rex Aragonum, comes Barchinone et marchio Prouincie, dono et concedo ecclesie beate Marie sedis Gerundensis et Raymundo, venerabili episcopo eiusdem ecclesie et successoribus [*f. 35*] eius in perpetuum, ut faciant de cetero nostra regia auctoritate iam sibi concessa generale mercatum seu forum in singulis septimanis, in die scilicet mercurii, apud Bàschera, suum scilicet proprium et dominicaturam. Ipsum siquidem mercatum cum leudis et usaticis, omnibusque consuetudinibus bonis ad utilitatem sepe dicte ecclesie et episcoporum atque cum omni correctione et plena iurisdictione dono et concedo atque in perpetuum auctorizo per me et per successores meos predicte ecclesie et episcopo suisque successoribus sine omni retentu et absque ulla diminucione. Nec amodo aut deinceps erit aut fiet aliquid mercatum in toto terrarum spacio de Bisuldone scilicet usque ad Turredellam de Montegrino neque a ciuitate Gerunde usque ad Petramlatam, quoniam et hoc inuiolabiliter constituo duraturum per me et per omnes successores meos in eternum, sicut melius dici et intelligi potest, ad bonum eiusdem ecclesie et episcoporum. Ad hec etiam recipio per me et successores meos perpetuo mercatum sub mea speciali tuicione et guidatico, cum hominibus et feminis et cum omnibus rebus eorum que uel duxerint uel portauerint ad idem mercatum in eundo scilicet et redeundo ubique.

Vnde siquidem quicumque ausus esset inuadere uel inquietare quicquid ex hiis que superius sunt annotata, iram et indignacionem nostram[a] successorumque nostrorum se nouerit incursurum ac pro sola presumpcione quingentos aureos nobis peccaret.

Facta carta apud Sanctum Celedonium, mense aprilis anno Mº Cº LXXXº VIIº.

Sig+num Aldefonsi, regis Aragonum, comitis Barchinone et marchionis Prouintie. + Berengarius, Terrachonensis ecclesie ar-

chiepiscopus.[141] Raymundus de Calidis,[142] Barchinonensis decanus atque levita. Sig+num Artaldi de Alaone,[143] regii alferiz. Sig+num Enechonis de Aueo.[144] Sig+num Othonis, uice senescalchi.[145] Sig+num Bertrandi de Sangarreno, regii uicarii.

a. *Segueix* nostram *repetit i barrat*.

11 (123)

1190 novembre 19

Pere de Torroella, senyor de Torroella de Montgrí,[146] *cedeix al bisbe Ramon [Orusall] diversos drets senyorials sobre els homes d'Ullà,*[147] *a cens de sis peces d'or anuals.*

O. ADG, c. 20, n. 43 [PM 62, fatigat].
A. Còpia del s. XIII: ADG, CC, p. 152, *al marge*.
B. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 150r-151r.

141. És Berenguer de Vilademuls, fill d'Arnau de Vilademuls; abat de Sant Feliu de Guíxols (1170), fou elegit arquebisbe pels seus sufraganis el 1174. Féu abolir en el concili provincial del 1180 la datació pels reis de França i la substituí per l'era cristiana. Actiu i organitzador, fou assassinat l'any 1194 pel vescomte Guillem Ramon I de Bearn, casat amb la seva neboda Guillema de Castellbell. Cf. J. BLANCH, *Arxiepiscopologi de la santa Església metropolitana i primada de Tarragona*, vol. I, Tarragona 1985, 111-121; DHEC III 677-678. El seu nom consta en l'obituari del *Martirologi* del segle XIV, VILLANUEVA XII 295.

142. ACG perg. 517.

143. MIRET 99, 108-109, 112, 131-133.

144. MIRET 41.

145. SOBREQUÉS 60 esmenta un germà del gran senescal Guillem Ramon (IV) de Montcada (1120?-1173) de nom Ot, que suposa mort devers 1167. En el testament de Guillem Ramon (III) de Montcada, datat el 17 de novembre de 1122, ACA, Monacals, Amer, n. 14 i *Amer* 29, Ot apareix al costat del seu germà Guillem Ramon. Ot és documentat des del 1148 fins al 1170 a *Tortosa* 13, 21, 18, 28, 45, 48, 73, 133, 138, 141, 192, 210. És incert si s'ha d'identificar amb l'Ot que l'any 1194 fa de testimoni en l'acte de donació *propter nupcias* que Ponç de Cervera fa a Josiana, filla del comte d'Empúries, i al seu propi fill Pere de tots els béns que té al bisbat de Girona, llevat del castell de Castellfollit, Maià i Vilademires, que hipoteca pel dot de 10.000 sous rebut del comte, *Sant Daniel* 84. En canvi, no vacil·laríem gens a identificar-lo amb el de *Santes Creus* 50, 65, 76, 78, 105, 110. Amb tot, el fet que sovint sigui anomenat *dapifer* constitueix una dificultat davant el *uice senescalchi* del nostre document. Es podria pensar aleshores en el nét de Guillem Ramon de Montcada, vescomte de Bearn, esmentat en el testament d'aquest, *Santes Creus* 534 (any 1215).

146. Fill de Bernat de Santa Eugènia, CC 306, 314. Signa el document de l'any 1205 pel qual el rei Pere I declarava exemptes les esglésies de Catalunya i llurs homes d'exaccions imposades, prometia instituir veguers nobles i no canviar el valor de la moneda, CC 383. El 1208 fermava de dret al bisbe Arnau de Creixell per causa d'excomunió, CC 390. Segons això, cal corregir DBA IV 372a, que situa la seva mort abans del 1208. Cf. ACG perg. 536, 571.

147. Per a Ullà, cf. *Lletres* I, n. 24, nota 85.

C. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd*, ff. 195v-196v.
a. P. NEGRE I PASTELL, «La villa de Torroella de Montgrí y sus primitivos señores», *AIEG*, 4 (1949), pp. 113-115.
b. MARQUÈS, CC n. 362, pp. 539-541.
α. BOTET n. 517.

Instrumentum qualiter dominus de Turrucella de Montegrino diffiniuit et remisit episcopo Gerundensi XXV anseres et omnes racemos acidos et maturos, ligna et paleas et quedam alia que percipiebat in loco de Vliano, exceptis quibusdam que sibi retinuit.

Ad cunctorum hominum presentium ac futurorum perueniat notitiam quod post multas contenciones que diu fuerunt inter dompnum Ramundum, Gerundensis ecclesie episcopum, et Petrum de Torrocella, tandem consilio et laudamento quorumdam nobilium uirorum, scilicet dompni Berengarii, Terragonensis archiepiscopi, et Arnalli de Oliuis, Bisullunensis archidiaconi,[148] atque Berengarii de Colonico, iudicis, et Arnalli de Constantinis, ad bonum finem et ad amicabilem transactionem siue compositionem deuenerunt de omnibus iniuriis et malefactis in villa et hominibus de termino de Vliano ab eodem Petro aliquo modo illatis.

Quorum quidem nobilium uirorum consilio et laudamento ego Petrus de Torrocella iamdictus per me et per omnes meos diffinio et omnibus modis relinquo Deo et ecclesie Gerundensi et tibi, Ramunde episcope iamdicte, et omnibus tuis successoribus perpetuo omnes illos XXV anseres quos in ipsa villa de Vliano accipiebam et omnes racemos acidos et maturos et ligna et paleas et canabuxas[149] et pasci erbari (*sic*) et homicidia et cugucias atque seruicia et omnes exactiones et perprisiones et spolia etiam que acclamare solebam in morte episcoporum et omnia alia quecumque dici uel nominari siue intelligi possunt, que ego in iamdicta villa et hominibus et terminio (*sic*) de Vliano ui uel gratis, iuste uel iniuste, siue aliquo alio modo accipiebam uel accipere solebam, ita quod ego uel aliquis per me siue uoce et auctoritate mea ibi aliquid de cetero non tangamus nec aliquo modo accipiamus, sed semper Gerundensis episcopus habeat predictam uillam de Vliano cum omnibus hominibus et terminis siue adiacentiis suis, et teneat ac per alodium francum possideat, omnibus meis uocibus

148. PONTICH, *Series*, f. 307v; CC 317, 362, 462; ACG perg. 378, 379, 387, 416, 417, 425, 438, 477, 517, 539, 547, 570.

149. Forma no registrada, potser relacionable amb *canemuixa*, variant de *cànem*, segons COROMINES II 474.

et meorum perpetuo inde extinctis, ut melius dici uel intelligi potest, in omnibus et per omnia, ad bonum et utilitatem iamdicti episcopi et ecclesie Gerundensis; hoc tamen excepto, quod non fiat macellum in ipsa villa de Vliano dominicis diebus nec etiam uendantur ibi carnes macelli eisdem dominicis diebus, et exceptis illis decimis quas ego in parrochia Vliani accipio. Concedo etiam et laudo ut omnes homines de Vliano habeant libere et secure omnia adempramenta que eis necessaria fuerint uel habere uoluerint in montanis et in [*f. 151*] planis, et in aquis dulcibus siue salsis, salua tamen consuetudine de glandibus, uermilio et corallio et de leudis marinis. Et si forte ego ponerem interdictum hominibus de Torrocella et aliis hominibus de scorianda garrica, homines Vliani seruent illud sicut ceteri.

Et ego Ramundus, Dei gratia Gerundensis episcopus iamdictus, pro predicta diffinicione siue deliberatione quam, sicut superius[150] scriptum est, a te accipio, dono tibi in feudum singulis annis VI aureos, unumquemque de precio VII solidorum, quos baiulus meus de Uliano teneatur tibi persoluere et tuis annuatim in festiuitate Omnium Sanctorum, et sic fiat semper et obseruetur inter Gerundensem episcopum et te et omnes tuos successores qui eandem fidelitatem michi et meis successoribus faciant quam tu michi facis tam pro iamdicto feudo quam pro aliis ubicumque sint, et habeas iamdictos aureos ad computum VII solidorum, ut dictum est, in omnibus meis expletis et censibus Uliani, nisi persoluti fuerint tibi uel tuis in festiuitate Sancti Felicis, quamuis superius scriptum sit in festiuitate Omnium Sanctorum, et etiam illis VI aureis tibi uel tuis persolutis uel acceptis, quicquid residuum fuerit sit domini episcopi, et hoc totum, sicut superius scriptum est, habeas tu, Petre de Turrucella, et tui per Gerundensem episcopum, et si quos habes homines uel feminas, terras uel uineas tui iuris infra terminos Uliani, omnia in pace habeas.

Si quis hoc rumpere uoluerit, non ualeat.

Actum est hoc XIII kalendas decembris anno dominice Incarnationis M° C° XC°.

Arnallus, Bisuldunensis archilevita.[151] Sig+num Petri de Turrucella. Sig+num Bernardi, fratris eius.[152] Sig+num Guillemi de

150. En aquesta altura i una mica més avall hi ha sengles manícules.

151. PONTICH, *ib.*, f. 307v; CC 325, 334, 351, 356-357.

152. Cf. CC 362, 418, 473 (en els dos darrers documents se li diu Bernat de Santa Eugènia. Com a tal, cf. CC 306, 314, 317). Cf. també ACG perg. 457, 530.

Balanano.[153] Signum Guillemi de Parietibus.[154] Sig+num Ramundi, per Dei gratiam Gerundensis episcopi. + Berengarius, Terragonensis archiepiscopus. Berengarius de Colonico, iudex. Raimundus, Gerundensis archilevita.[155] + Ego Gauffredus,[156] Gerundensis ecclesie precentor, subscribo. Sig+num Dalmacii de Bierto.[157] Sig+num Ramundi de Arens.[158]

Bernardus, presbyter et publicus scriptor[159] Gerunde scripsit hoc die annoque prefixo.

12 (58)

(1190) 1191 març 18

L'arquebisbe de Tarragona Berenguer de Vilademuls pronuncia sentència arbitral en el plet entre Pere Alemany i Bernat d'Aguilar sobre la propietat d'unes terres de conreu de Vila-romà que havien estat obtingudes dessecant un estany.

O. Perdut.

A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, f. 74rv.

B. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd*, ff. 58v-59r.

Instrumentum declarationis facte super honoribus et laboratione quam episcopus aptauit Villaromanum.

Notum sit cunctis quod Petrus Alamannus[160] et Dalmacius frater eius et Arnaldus de Agilar et genus eorum contencionem longam habuerunt inter se, super qua quidem contencione promi-

153. Cf. CC 362.

154. Cf. CC 360, 362. Llinatge existent a Torroella de Montgrí, PM 150.

155. Pontich, *ib.*, f. 345v; CC 325, 326, 356-358, 362, 388; ACG perg. 378-379, 384, 387, 416, 425, 442, 517, 539, 547.

156. Pontich, *ib.*, 246v; PM 58; CC 334, 337, 343, 351, 356, 362; ACG perg. 418, 422, 425, 429, 442, 462, 466, 517, 535.

157. Pontich, *ib.*, f. 161r; CC 307, 362; ACG perg. 425.

158. Pontich, *ib.*, f. 138v; CC 362. El rei Pere I li concedí a Girona una plaça on se celebraven plàcits, situada entre l'Onyar a ponent i la casa d'Homdedéu Trobador a tramuntana, ADG, Pergamins de la Seu, Ben. de Sant Bartomeu i Sant Nicolau, perg. 1.

159. Cf. CC 296, 326, 361.

160. Probablement és el laic que signa, amb altres, la definició que l'any 1136 Humbert de Cruïlles fa al bisbe Berenguer Dalmau de les tasques de Santa Maria de la Bisbal i d'unes possessions de la cabiscolia de la Seu situades a Sant Sadurní de l'Heura i Cruïlles, CC 264. Ha d'ésser l'avi o el pare del Pere Alemany que el 1276 vendrà el castell de Vila-romà i els delmes de Vila-romà i Vall-llobrega al bisbe Pere de Castellnou. Cf. PM 210; Pergamins de la Seu, Benefici de Sant Domènec 1 d); *Lletres* I, n. 33, nota 116.

serunt sponte sua stare arbitrio et transaccioni domini Berengarii, Terrachonensis archiepiscopi. Dominus autem archiepiscopus, auditis allegacionibus et responsis utriusque partis, adibitis sibi consiliariis Raimundo de Villamulorum[161] et Petro de Torrocella et Bernardo de Sancta Eugenia et Berengario de Colonico et Dalmacio de Bierto et Gaufrido Gilaberto,[162] amicabiliter composuit inter eos. Cuius quidem composicionis modus et forma hec est: quod Petrus Alamannus habeat de cetero in pace laboracionem illam quam fecerat iuxta stagnum quod est[a] inter Casellas et mansum de Turre, et habeat totum stagnum illud et quantumcumque modo heremum est propter stagnum. Si autem Petrus Alamannus voluerit stagnum illud dessicare, liceat ei, et si necesse habuerit propter dessicationem eius facere aqueductum per terram Arnalli de Agilar et Raimundi de Valle,[163] sit ei licitum. Ita tamen quod in quantum potuerit caueat a dampno terrarum suarum et quam minus dampni poterit inferat eis in dessicando stagnum. Arnallus vero de Agilar et Raimundus de Valle difiniunt Petro Alamanno quicquid iuris habebant in laboracione et stagno predicto. Propter hoc habeat Petrus Alamannus in dominicatura sua medietatem illius condamine que est ante Sanctam Eugeniam, et Arnallus de Agilar habeat in dominicatura sua similiter alteram medietatem. Petrus quoque Alamannus habeat concambium illud quod habuit genus suum a genere Arnaldi de Agilar pro medietate condamine predicte sicut modo habuit concambium illud. Ceterum Arnaldus de Agilar habeat in quiete et in sana pace omnia alia prata que sunt ante Sanctam Eugeniam et illas laboraciones totas cuiuscumque sint que sunt usque ad extrema prata versus mare, et Petrus Alamannus habeat prata omnia alia que sunt inferius, sicut terminatum est. Habeat etiam Arnallus de Agilar pratum illud quod est ante mansionem et staticam suam de Agilar ad omnem uoluntatem suam faciendam. Preterea liceat Petro Alamanni et Arnallo de Agilario et hominibus eorum purgare uel escurare alueum riui qui discurrit ante ecclesiam Sancte Eugenie a Fonte Oriola usque ad littus maris.

Actum est hoc XV kalendas aprilis anno dominice Incarnacionis M° C° XC°.

161. PONTICH, *ib.,* f. 392r; CC 272, 281, 304, 305; ACG perg. 287, 299, 416, 475, 536, 577.

162. PONTICH, *ib.,* f. 247r; CC 392, 393.

163. Cf. CC 376.

Sig+num Petri Alamanni. Sig+num Adalaydis, uxoris eius. Sig+num Dalmacii, fratris eius. Sig+num Arnaldi [*f. 74v*] de Agilar. Sig+num Alamanne, matris eius. Sig+num Guillemi de Locustaria. Sig+num Petri de Turrucella. Sig+num Raymundi de Villamulorum. Sig+num Ferrarii de Quartiono.[164] Sig+num Guillemi de Riera.[165] Sig+num Dalmacii de Bierto. Sig+num Raimundi de Valle. Sig+num Guillemi fratris eius.[166] Sig+num Raimundi de Turrucella.[167] Sig+num Alberti de Cortada. Sig+num Bernardi de Palaciofrugelli. Sig+num Bernardi Ogger.[168] Sig+num Bernardi de Costa.[169] Sig+num Bernardi Johannis.[170] [Sig+num] Gaufredi Gilaberti, qui hoc laudo et firmo,

Guillemus presbiter, qui hoc scripsit die et anno quo supra.

a. *Afegit a la interlínia.*

13 (64)

1197. Girona

El rei Pere I d'Aragó pren mesures per a la persecució dels heretges valdesos i ensabatats.

O. ACG, perg. 536, amb segell de cera verge.
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 89v-90v.
B. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd*, ff. 212r-213r.
a. ES XLIII 488-490, «*ex archivo ecclesie Gerundensis*».

Littera domini regis super hereticis in terra sua non sustinendis.

Petrus, Dei gratia rex Aragonum et comes Barchinone, vniuersis archiepiscopis, episcopis et ceteris ecclesiarum Dei prelatis atque rectoribus, comitibus, vicecomitibus, vicariis, merinis, baiulis, militibus, burgensibus omnibusque populis in regno et potestatte nostra constitutis, salutem et integram christiane religionis obseruanciam.

164. Avi llunyà del Ferrer de Corçà esmentat a CC 556 com a cavaller de Cruïlles, casat amb Francesca, obtentor estat del delme de Santa Eulàlia d'Ultramort.
165. ACG perg. 402, 453, 480.
166. Cf. CC 318.
167. L'identifiquem com un membre de la família Santa Eugènia, germà de Guillem de Montgrí. Cf. CC 306, 427, 433, 441. Cf. *Lletres* I, n. 44, nota 139. Segons DBA IV 373, podria tractar-se del primer bisbe de Mallorca.
168. Cf. PM 316.
169. Cf. CC 336.
170. És Bernat Joan de Sales, germà de Galceran de Sales. Cf. CC 249, 267, 302.

Quia Deus populo suo nos preesse uoluit, dignum et iustum est ut de saluacione et defensione eiusdem populi continuam pro uiribus geramus sollicitudinem. Quapropter precedencium patrum nostrorum in fide imitatores et sacrosancte Romane ecclesie canonibus obtemperantes, qui hereticos a consorcio Dei et sancte Ecclesie et catholicorum omnium exclusos ubique dampnandos ac persequendos censuerunt, ualdenses, uidelicet qui uulgariter dicuntur çabatati, qui et alio nomine se uocant pauperes de Lugduno, et omnes alios hereticos, quorum non est numerus nec nomina sunt nota, a sancta Ecclesia anathematizatos ab omni regno et potestate nostra tamquam inimicos crucis Christi christianeque fidei uiolatores, et nostros etiam regnique nostri publicos hostes, exire ac fugere districte et irremeabiliter precipimus, et sub eadem districtione uicariis, baiulis et merinis tocius terre nostre ut ad exeundum eos compellant usque ad dominicam Passionis Domini mandamus, et si post tempus prefixum alicui (*sic*) in tota terra nostra eos inuenerit, duabus partibus rerum suarum confiscatis, tercia sit inuentoris, corpora eorum ignibus crementur, eidem mandato fortiter adicientes ut dicti vicarii, baiuli et merini, castlanos seu castrorum dominos qui eos in castris suis et uillis recipiunt moneant ut de uillis et castris suis et de omni terra sua infra triduum post amonicionem suam, omni posposita occasione, eiciant et nullum prorsus subsidium eis conferant. Quod si monitis eorum adquiescere noluerint, omnes homines villarum seu ecclesiarum uel aliorum locorum religiosorum in diocesi illius episcopi constituti in cuius territorio idem castlanus aut dominus castri uel ville fuerit ex mandato et auctoritate nostra regia sequantur vicarios, baiulos et merinos nostros illius episcopatus super castra et villas [*f. 90*] eorum et super loca ubi inuenti fuerint, et de dampno quod castlanus seu dominus castri uel villarum aut receptoribus dictorum nefandorum dederint, nullatenus teneantur, sed si sequi eos noluerint, ex quo eis denunciatum fuerit, ultra iram et indignacionem nostram quam se nouerint incursuros, viginti aureos pro pena singuli eorum, nisi iuste et legitime se excusare potuerint, nobis prestabunt. Si quis igitur ab hac die et deinceps predictos ualdenses seu çabatatos aliosue hereticos cuiuscumque secte in domibus suis recipere uel eorum funestam predicationem alicui (*sic*) audire aut eis cibum aut aliud aliquod beneficium largiri uel eis credere, eosue defendere aut in aliquo assensum prebere presumpserit, indignacionem omnipotentis Dei et nostram se nouerit

incursurum, bonisque suis absque appellacionis remedio confiscandis se tamquam reum criminis lese magestatis puniendum.

Hoc autem nostrum edictum et perpetuam constitucionem per omnes ciuitates et castella et villas regni nostri et dominaciones ac per omnes terras potestati seu iurisdiccioni nostre subiectas omnibus dominicis diebus per omnes parrochiales ecclesias recitari iubemus, et ab episcopis ceterisque ecclesiarum rectoribus atque vicariis, baiulis, justiciis, merinis et omnibus populis inuiolabiliter obseruari et predictam penam transgressoribus inferendam irreuocabiliter mandamus.

Sciendum etiam quod si qua persona nobilis aut ignobilis aliquem uel aliquos predictorum nefandorum in aliqua parte regionum nostrarum inuenerit, quodcumque malum, dedecus et grauamen preter mortem et membrorum detruncationem intulerit, gratum et acceptum habebimus et nullam inde penam pertimescat quoquo modo incurrere, sed magis ac magis graciam nostram se nouerit promereri. Et post bonorum spoliacionem, dedecus et grauamen quod eis irrogauerint, teneantur tradere corpora vicariis aut baiulis nostris ad iusticiam quam inde fieri mandauimus exsequendam.

Si uero, quod non credimus, vicarii, baiuli, merini et tocius terre nostre homines uel populi circa hoc regie dignitatis nostre mandatum negligentes uel desides extiterint, seu contemptores uel transgressores inuenti fuerint, bonorum omnium confiscacione procul dubio multabuntur et eadem pena corporali qua nefarii plectentur.

Ad ultimum omnibus predictis vicariis, merinis et baiulis nostris presentibus et futuris firmiter iniungimus ut post ammonitionem uel litterarum recepcionem illius episcopi aut eius nuncii in cuius diocesi fuerint constituti, infra VIII° dies ad eius accedant presentiam et tactis sacrosanctis corporaliter Euangeliis, ea que superius fieri mandauimus iurent fideliter se in perpetuum obseruaturos. Quod si facere noluerint, preter iram et indignacionem nostram pena CC aureorum feriantur.

Datum Gerunde in presencia Raimundi, Terrachonensis archiepiscopi,[171] Gaufridi, Gerundensis episcopi,[172] Raimundi,[a]

171. És Ramon de Rocabertí (1198-1215), per al qual cf. Blanch, *o. c.*, I, pp. 126-131; DHEC III 266. Segons DBA IV 125 b, consta que assistí a aquest acte.

172. És Gaufred o Jofre de Medinyà (1196-1198), per al qual cf. *supra*, nota 99.

Barchinonensis episcopi[173] et Guilielmi, Helenensis episcopi[a],[174] per manum Johannis Baxen,[175] domini regis notarii et mandato eius scripta anno Domini M° C° XC° VII°. Huius edicti et perpetue constitucionis testes sunt Poncius Hugo, comes Empuritanensis,[176] Guillemus de Cardona,[177] Gaufridus de Rochabertino,[178] Raymundus de Villamulorum,[179] Raymundus Gaucerandi,[180] Bernardus de Portella[181] [*f. 90v*] Guillemus de Granata,[182] Petrus Latonis,[183] Eximinus de Lusià, Michel de Lusià,[184] Guillemus de Ceruaria,[185] Petrus

173. És Ramon de Castellvell (1189-1199), per al qual cf. PUIG I PUIG 175-176, 428-430; DHEC III 205.

174. És Guillem de Ceret (1187-1198): Cf. CR XIV 55; COMA, *Episcopologia,* p. 443; DBF VIII, col. 53.

175. L'identifiquem amb el notari reial de nom Johannes de Berix de CC 383 (any 1205).

176. És Ponç II Hug (1173-1200), potser l'únic comte d'Empúries pacífic i piadós, la qual cosa no obstà perquè al final de la seva vida fos excomunicat pel bisbe a causa de la qüestió de les rendes que la mitra gironina percebia al comtat, o potser pel seu segon matrimoni sense dispensa de parentiu amb Ermessenda de Peratallada: SOBREQUÉS 20-21.

177. És Guillem de Cardona (1177-*ca*. 1226), fill de Ramon V de Pallars i d'Anglesa de Cardona, la filla de Ramon Folch II de Cardona, assassinat a traïció el 1175 pel trobador Guillem de Bergadà. Casat amb Gueraua de Jorba, Guillem de Cardona va combatre a Muret i més endavant encara contra Simó de Montfort. Fou conseller i creditor de Jaume I, amic i financer dels Cabrera, amb els qual organitzà una facció poderosa contra els Montcada, que més endavant havia d'enfrontar-se a Jaume I i la comtessa Aurembiaix d'Urgell: SOBREQUÉS 54, pp. 111-112; DBA I 435a.

178. Jofre II de Rocabertí (1181-1212), fill de Dalmau I i d'Arnaua de Castellet, casat amb Maria d'Empúries, va seguir el rei Pere I i morí combatent a la batalla d'Úbeda: Cf. CC 383, 389, 391, 394, 399, 400; SOBREQUÉS 50.

179. Veguer estat de Perpinyà en temps del rei Alfons II, MIRET 192.

180. Cf. CC 383, 394; MIRET 21, 23-24, 28-29, 39, 45, 545.

181. Cf. CC 383. Després del desastre de Muret, Bernat de Portella serví el comte Eimeric de Narbona en la guerra contra els croats, i s'abrivà talment contra Balduí, el germà del comte Ramon VI de Tolosa, quan aquell va passar-se als croats, que tan bon punt el traïdor fou atrapat i condemnat a mort a Montalban, Portella demanà de poder penjar-lo personalment. Retornà a Catalunya, on assistí a les Corts de 1218 i a les generals de Montsó de 1236: DBA III 557 a; MIRET 21, 23-24, 28, 39-40, 53, 61-62, 97, 342, 545.

182. Fou conseller d'Alfons I el Cast i de Pere I: DBA II 341a.

183. Els anys 1166 i 1170 Pere de Lladó i la seva esposa Ermengarda són citats en sengles documents de compra i venda de finques urbanes situades al burg de Sant Feliu de Girona, CC 313, 320.

184. Cf. CC 399, 400; MIRET 60.

185. Guillem [IV] de Cervera, dit *el Monjo*, senyor de Juneda, conseller d'Alfons I, Pere I i Jaume I, fou marmessor d'Ermengol VIII d'Urgell i es casà en segones núpcies amb la vídua d'aquest, esdevenint així padrastre d'Aurembiaix d'Urgell, la filla del comte Ermengol. Per això participà en les bandositats contra els Cabrera, que despossseïren Aurembiaix del comtat per força, i se suposa que participà en la maniobra del contracte de concubinatge entre Jaume I i la petita Aurembiaix. Quan aquestes i altres bandositats s'hagueren més o menys esvaït, vestí l'hàbit del Cister a Poblet, any 1230, i aleshores Jaume I el prengué com a confessor. Cf. MIRET 20-21, 23-25, 28-29, 32-35, 39-41, 51-52, 56-57, 61-64, 67-69, 71-

de Torreçella, Arnaldus de Salis,[186] Petrus Ausonensis sacrista,[187] Berengarius de Palaciolo, Barchinonensis sacrista,[188] et Guillemus Durfortis.[189]

a. *Afegit a la interlínia*. b. *Afegit a la interlínia*.

14 (11)

1198 juliol 18

L'ardiaca Ramon lliura unes cases al Capítol de la Seu, a condició que els seus successors ardiaques, que les podran habitar, facin cremar una llàntia i quatre ciris a la mateixa Seu.

O. ADG, c. 24, n. 46 [PM 67].
A. Copia contemporània: ACG, perg. 547.
B. Còpia del s. XIV: ADG, RC, f. 15rv.

Instrumentum qualiter archidiaconus de Rogationibus tenetur facere arderi vnam lampadam in ecclesia Gerundensi et duos cereos in quatuor festiuitatibus anni.

Pateat cunctis scire uolentibus quod ego Raimundus, Gerundensis archilevita,[190] de domibus quas emi ab Arnallo de Furno[191] et eius fratre Berengario et eorum matre Marunda ad omnem voluntatem meam inde faciendam, quas postea superedificaui, talem facio constitucionem et stabilimentum perpetuo tenendum et seruandum, quod ego faciam iugiter ardere nocte et die vnam lampadam ante altare virginis Marie sedis Gerunde et duos cereos quatordecim librarum faciam ardere in choro, quemadmodum faciunt illi qui tenentur cereos ardere in eodem choro. Et hoc faciam in IIII^{or} festiuitatibus anni, videlicet in festo Natalis Domini

75, 78, 83-84, 89-90, 98, 106, 109, 113, 118, 121, 124, 127, 161, 166, 182, 184, 215, 257, 263, 545, 548, 577; DBA I 561a-562a; DHC 241; CC 389, 395, 399, 400, 432.

186. Cf. PM 137-139.

187. ACG perg. 536; PUIG I PUIG 434, 436.

188. L'identificaríem com Berenguer de Palou, canonge i futur bisbe de Barcelona (1201-1208), per al qual cf. ADG perg. 536; PUIG I PUIG 175, 177-178, 430, 431, 437-443, 446-448; DHEC III 19.

189. Cavaller llenguadocià, cortesà influent en temps d'Alfons I i de Pere I, fou cap de la cuina reial i veguer de Barcelona: ACG perg. 517, 538; MIRET 36, 60, 421, 448, 453, 496, 509, 511, 536, 537; DBA II 70a.

190. PONTICH, *ib.*, f. 345v.

191. Els Forn són de Girona: cf. PM 347. L'operació de compravenda aquí al·ludida és del 18 de novembre de l'any 1181 i se n'ha conservat escriptura: ADG, Pergamins de la Seu, Ardiaconat de Girona, perg. 1.

et Pasche et Pentecostes et in festo Assumpcionis uirginis Marie. Et ad hoc faciendum et omni tempore obseruandum teneantur illi qui predictas domos post me habuerint. Vt autem hec constitucio perpetuum et firmum robur habeat, in presenciarum trado et dono ipsas predictas domos Gerundensi Capitulo, retento mihi in eisdem domibus usufructu cum predicto seruicio. Successores autem mei archidiaconi post mortem meam habeant predictas domos per Gerundensem episcopum et canonicos eiusdem ecclesie, ita quod predicta seruicia compleantur fideliter omni tempore, sine querela et murmure. Si uero hoc facere noluerint, sit licitum episcopo et Capitulo ipsas domos emparare et tradere siue dare illis qui [*f. 15v*] lampadam vnam, perpetuo nocte dieque ardeant ante altare virginis Marie et cereos in choro, sicut supra scriptum est in predictis IIII^{or} festiuitatibus, saluo tamen iure archidiaconi. Archidiaconus enim habet in ipsis domibus, si alius ab eo eas habuerit uel tenuerit, vnum par gallinarum pro censu annuatim et nichil aliud.

Si quis autem contra hanc constitucionem uenire attemptauerit, non valeat, sed iram Dei omnipotentis incurrat, hac constitucione in salutem anime illius qui eam instituit et pro quibus instituta est firma firmiter permanente per secula cuncta.

Actum est hoc XV° kalendas augusti anno Domini M^{o} C^{o} XC^{o} VIII° .[192]

+Raymundus, Gerundensis archilevita. Raymundus de Quarciano.[193] +Petrus^{a} de Curchauino, Gerundensis sacrista.[194] Arnaldus, Bisuldunensis archilevita.[195] S. Petri de Redorta.[196] Ego Guillemus de Ficulneis subscribo.[197]+ Arnaldus de Catiano, presbyter et canonicus.[198] Petrus de Pineto.[199] Arnaldus de Fonte Cohoperto, presbyter.[200]

192. En aquesta altura, al marge esquerre: «1198».

193. Segurament relacionat per llaços de família amb el Guillem de Corçà de *supra*, nota 101.

194. El manuscrit diu *Raymundus*, però els dos pergamins originals porten *Petrus* i aquest és conegut de PONTICH, *Series*, f. 183r. També apareix al *Llibre gran de la Sagristia Major*, ff. XLVIIv-XLVIIIr, en un document del 1198. Cf. ACG perg. 512-513, 517, 547, 554, 558, 559, 570.

195. PONTICH, *ib.,* f. 139v.

196. ÍD., *ib.,* f. 346v; ACG perg. 547.

197. ÍD., *ib.,* f. 233v; ACG perg. 438, 466, 517, 547.

198. ÍD., *ib.,* f. 183r.

199. ÍD., *ib.,* f. 316v; CC 327, 381; ACG perg. 318, 378-379, 382, 387, 547; *infra*, n. 31.

200. PONTICH, *ib.,* f. 233v.

Sig+num Januarius,[201] qui hoc scripsit die et anno quo supra. Ego, Raimundus de Rochabertino, abbas Sancti Felicis, confirmo.[202] Sig+num Berengarius, presbyter et publicus scriptor Gerundensis subscribo.

a. *Al manuscrit*, Raimundus.

15 (62d)

1202 setembre. Cervera

Estatuts de les Corts de Cervera sobre la pau i treva de Déu.

A. Còpia del s. XIV: ADG, RC f. 81r.
B. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd*, f. 233v.
a. *Cortes,* 86-87.

Anno Domini Mº CCº secundo, mense septembris in celebri curia apud Ceruariam, presentibus archiepiscopis Terracone et Narbone, Guillemo de Cardona, Guillemo de Ceruilione,[203] Arberto de Castroueteri,[204] Raimundo de Ceruaria,[205] Guillemo de Guardia,[206] Bernardo de Portella, Guillemo de Torroia,[207] Raimundo Gauce-randi et aliis quampluribus, tam clericis quam laicis, uoluntate et rogatu omnium qui instanter petebant, constituit et concessit dominus rex Petrus, Dei gratia rex Aragonum, comes Barchinone, quod hominem alterius sub proprio ducatu suo atque emparancia sine voluntate et licentia domini sui ullo modo reciperet. Ibidem eciam inuiolabiliter constituit quod si domini suos rusticos male

201. Cf. PM 99; ACG perg. 534, 547, 550, 556, 559, 562, 568.

202. PONTICH, *ib.*, f. 345v; ACG perg. 417, 547.

203. Guillem de Cervelló (?-1236), participà a la batalla d'Úbeda, al desastre de Muret i a la conquesta de Mallorca, on moriren el seu fill Guerau i el seu germà Ramon Alemany: DBA I 552a.

204. Cf. ACG perg. 310, 340, 381, 389, 400; Arbert o Albert de Castellvell fou conseller d'Alfons el Cast i de Pere I: DBA I 518 ab.

205. Fill de Guillem de Cervera (cf. *supra*, nota 185), rebé conjuntament amb el seu pare la ciutat de Tortosa (a. 1210), perquè la tinguessin pels templers. Com son pare, continuà alineat i intervingué en les dissensions entre els Cardona i els Montcada; i també com ell, jau a Poblet: MIRET 21, 28, 34-35, 49, 51, 53, 55-56, 62-63, 68, 121, 221, 247, 257, 263, 313, 330, 412, 479, 516; DBA I 536 a.

206. En les lluites nobiliàries del seu temps, formà al costat del comte Nuno Sanç, del Rosselló, enemistat amb els Montcada, i més tard contra la facció de l'infant Ferran: DBA II 354 b.

207. De la coneguda família llediatana dels Torroja, l'identifiquem com el senyor d'Olmells citat per Josep Maria SANS I TRAVÉ, *Col·lecció diplomàtica de la casa del Temple de Barberà (945-1212),* Barcelona 1997 (Textos Jurídics Catalans, 14), doc. 164.

tractauerint uel sua eis abstulerint, tam ea que sunt in pace et treuga quam alia, nullo modo teneantur domino regi in aliquo, nisi essent de feudo domini regis uel religiosorum locorum; tunc feudatariis non liceat. Addidit etiam et firmiter mandauit quod nullus esset ausus mittere ignem uel supponere in messem neque in congeriem fruguum quod vulgo dicitur *modoló,*[208] siue *garbera*; quod qui fecerit eiciatur a pace et treuga domini regis, se et sua ubicumque destruantur loca sua; et si homines domini regis uel religiosorum locorum sub pignore dicta loca tenuerint siue honores eorum, destruantur loca et fortitudines eorum funditus, set planicies et honores eorum creditoribus suis salui illibatique permaneant. Insuper etiam constituit quod licitum sit cuilibet ut si inuenerit animalia aratoria siue quelibet alia in suo maleficio, quod vulgo dicitur *tala,*[209] ea capere et tamdiu tenere donec sibi sit cautum et satisfactum a dominis animalium. In eadem curia addidit quod boues aratorii militum essent sub pace tantum, cetera uero non essent sub pace et treuga.

16 (65)

(1209) 1210 febrer 4. Girona

El rei Pere I d'Aragó concedeix al bisbe de Girona Arnau de Creixell[210] *llicència per construir un molí de draps sobre el Ter, a Domeny.*

O. ACG, perg. 680, amb segell de plom del rei.
A. Còpia del s. XIII: ADG, CC, p. 56ab.
B. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 90v-91r.
a. MARQUÈS, CC n. 395, pp. 584-585.
α. BOTET n. 352.

Donacio facta per dominum regem Gerundensi episcopo quod possit facere molendinum *draper* in loco de Domeyn.

208. ALCOVER-MOLL VII 481, data el mot de l'any 1380, i li dóna el mateix significat que *garbera*. Al bisbat gironí el mot és viu a finals del segle XX: a la ruralia del pla de Girona es distingeix el *modoló* de la *garbera* (munt de garbes apilades en forma cònica), perquè el mot *modoló* indica la posició de les garbes amuntegades horitzontalment a l'era, l'una sobre l'altra, abans de procedir a batre-les. Devem aquesta informació a Marta Lleopart i Xifre.

209. ALCOVER-MOLL X 105 data el mot en Llull i Jaume I, gairebé cent anys més tard que RC.

210. Cf. PONTICH, *Episcopologi*, ff. 16v-17r; PM 74, 77, 96, 98; VILLANUEVA XIII 157-160; ES XLIV 3-7; DHEC I 652; ADG, Pergamins de la Seu, Beneficis diversos, perg. 16, 20.

In Christi nomine. Sit notum cunctis quod nos Petrus, Dei gratia rex Aragonum et comes Barchinone, attendentes quod hii qui sua largiuntur ecclesiis non intelliguntur suum patrimonium diminuere sed augere, cum in donationibus ecclesiarum inmensitas optima sit mensura, idcirco corde bono et animo uolenti ob remedium anime nostre et parentum nostrorum, damus, concedimus et laudamus Domino Deo et eius gloriose genitrici virgini Marie et uobis Arnaldo, per eandem venerabili Gerundensi episcopo, et successoribus uestris et ecclesie Gerundensi plenam licentiam et liberam et perpetuam facultatem edificandi et construendi et faciendi libere et sine omni contradictione in pace molendinum draperium in flumine de Teher infra terminos ville uestre de Domein et omnia alia melioramenta quecumque in eadem villa et eius terminis uobis et ecclesie iuste et utiliter facere potueritis. Tali modo quod uos et successores uestri et ecclesia Gerundensis hec omnia habeatis, teneatis et possideatis libere et quiete per secula cuncta ad omnes uoluntates uestras inde perpetuo faciendas, tamquam de uestro proprio francho alodio libero, quieto, ingenuo et inmuni.

Datum Gerunde, pridie nonas februarii anno dominice Incarnationis M° CC° nono, per manum Ferrarii, notarii nostri.[211]

Signum + Petri, Dei gratia regis Aragonum et comitis Barchinone +. Testes huius rei sunt Gaufredus de Rochabertino, Guillemus de Ceruaria, Guillemus Gaucerandi, Azcennarius Pardi,[212] Sanccius de Orta,[213] Petrus Exemenus de Sposa, Petrus Liuerre, Arnaldus de Salis, Guillemus de Salis, Guillemus Umberti,[214] Guillemus Corbello, Dalmacius de Crexello,[215] Bernardus de Belloc, maiordomus, Guillemus de Recherenno,[216] Bertrandus [*f. 91*] de

211. Cf. PM 84, 92.

212. MIRET 65.

213. MIRET 19, 42, 48-49, 66, 70, 78, 94-96, 102, 122, 154, 349, 576.

214. Possible descendent o parent dels Humbert esmentats *supra*, notes 43 i 45, el Guillem Humbert del document signa una escriptura de compra i venda l'any 1195, CC 366.

215. L'identifiquem com el germà del bisbe Arnau de Creixell, laic i noble, suposat vencedor de la batalla d'Úbeda (1212), titular del castell de Creixell, que el 1207 infeudava a Pere Aldabert, PM 80. Fou marmessor d'Arnau de Llerç, PM 86 (= CC 396). Va vendre al seu germà bisbe les albergues que rebia a Bàscara pel castell de Pontós, CC 398. Fundà un benefici a l'església de Sant Martí Sasserra, PM 94. Fou llegatari del bisbe Ramon de Palafolls, PM 100. Testà el 1220, deixant, entre altres, sengles llegats per als ponts de Bàscara i el del Terri, PM 108. Cf. CC 290, 395, 397, 399, 400a.

216. Cf. PM 100.

Belloc.+ Ego Raimundus, Dei gratia Terrachonensis archiepiscopus[217] confirmo. Guillemus, Ausonensis episcopus.[218] + Petrus abbas Sancti Johannis.[219] + Sig+num Columbi, domini regis notarii. Sig+num Guillemi Durfortis.

Ego Ferrarius, notarius domini regis, hoc scribi feci mandato ipsius loco, die et anno prefixis. Petrus, Ausonensis sacrista.

17 (66)

(1210) 1211 març 21. Lleida

El rei Pere I d'Aragó eximeix els homes d'església del bisbat de Girona de quèsties i servituds, i retorna al bisbe Arnau [de Creixell] 6.000 sous injustament presos als mateixos homes.

O. ADG, c. 6, n. 82 [PM 92].
A. Còpia del s. XIII: ADG, CC, p. 36b.
B. Una altra còpia del s. XIII: ACG, *Llibre gran de la Sagristia major,* f. 51rab.
C. Còpia del s. XIV: ADG, RC, f. 91rv.
D. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd*, ff. 216v-217r.
a. MARQUÈS, CC n. 399, pp. 592-593.
α. BOTET n. 523.

Instrumentum qualiter dominus Petrus, rex Aragonie, exemit et penitus liberauit homines ecclesiarum ab omni exaccione, questia et servitute.

In Dei nomine. Nos Petrus Dei gratia rex Aragonum, comes Barchinone, nobilium predecessorum[a] nostrorum exempla sequentes et preterita in melius emendare uolentes, fatemur et recognoscimus quod in honoribus, mansis seu hominibus ecclesiarum ac monasteriorum uel locorum religiosorum tocius Gerundensis episcopatus nullam questiam, nullam exaccionem uel forciam, nullamque demandam seu adempriuum habemus uel habere debemus aliquo iure uel aliqua ratione. Vt uero ipsarum ecclesiarum ac monasteriorum seu domorum religiosarum honores, mansi siue homines magis tuti ac securi perpetuo habeantur, volentes et confirmantes omnia priuilegia et iura a nobis uel antecessoribus nostris, uel a quibuscumque aliis ecclesie Gerundensi ac monasteriis et domibus religiosis Gerundensis diocesis concessa suam habere[b] perpetuo

217. És Ramon de Rocabertí (1199-1215), fill del vescomte Dalmau I i d'Arnaua de Castellet, molt lligat a l'actuació del rei Pere I. Cf. BLANCH, *o. c.*, I 126-131; DHEC III 266. El seu nom consta a l'obituari del *Martirologi* del segle XIV, VILLANUEVA XII 294.

218. És Guillem de Tavertet (1195-1233), per al qual cf. VILLANUEVA VII 14-25.

219. És Pere de Soler (1203-1217): CR X 370.

firmitatem, cum hac presenti pagina inuiolabiliter duratura nobis et successoribus nostris legem inponentes, ad honorem Dei sancteque matris Ecclesie et ob remedium anime nostre et parentum nostrorum promittimus bona fide et damus uobis, domine Arnalde, Gerundensis episcope, ceterisque prelatis personisque omnibusque ecclesiasticis in episcopatu uestro constitutis quod nos unquam in honoribus, mansis siue hominibus uestris uel ecclesiarum, monasteriorum locorumque religiosorum quibus diuina permittente gratia preestis, nullam questiam, nullam forciam seu demandam uel adempriuum aliquatenus faciemus nec aliquid causa Ispanie expugnande uel subiugande uel alia quacumque occasione exigemus seu requiremus. Reddimus etiam et restituimus in presenti uobis Arnaldo, Gerundensi episcopo, illos VI milia solidos barchinonenses quos nos et baiuli nostri ab hominibus monasteriorum vestri episcopatus iniuste et uiolenter [*f. 91v*] extorseramus, pro qua violencia Gerundensis episcopatus fuerat excommunicatus, et quidquid amplius probare poteritis ab eisdem fuisse extortum, promittimus etiam firma stipulacione uobis restituere totum.

Data Ilerde, XII kalendas aprilis anno Domini M° CC° decimo per manum Ferrarii, notarii nostri.

+Ego Raimundus, Dei gracia Terrachonensis archiepiscopus confirmo. Signum + Petri, Dei gracia regis Aragonum et comitis Barchinonensis. Guillemus, Ausonensis episcopus. Sig+num Guillemi Durfortis. Sig+num Petri, Barchinonensis episcopi.[220] Sig+num Ego Gombaldus, Dertusensis episcopus+.[221] Petrus, abbas Sancti Johannis.

Testes huius rei sunt Guillemus, vicecomes Cardone, Gaufridus, vicecomes de Rochabertino, Guillemus de Ceruaria, Michel de Lusià, Arnaldus de Alascuno, Sancius de Antilone,[222] Blascus Romei, Raimundus Fulchonis,[223] Raimundus de Montechatano,[224]

220. És Pere de Cirac (1208-1211), per al qual cf. Puig i Puig, 179-181.

221. És Gombau de Santa Oliva (1194-1212), DHEC III 573.

222. Miret 108, 118, 194, 201, 203, 207-208, 210, 213-214, 216-217, 231, 234-237, 239-240, 243, 246, 248, 251, 253, 259, 311, 403, 441, 575.

223. L'identifiquem com el futur Ramon Folch III de Cardona (c. 1226-1233), fill de Guillem de Cardona, que els anys 1224 i 1225 dirigí amb Guerau de Cabrera la facció contra els Montcada. No participà en la conquesta de Mallorca, on brillaren els Montcada, però veié el naixement prodigiós de sant Ramon Nonat: Sobrequés 112. Cf. CC 399, 400.

224. L'identifiquem com Ramon I *el Vell*, de la branca de Tortosa, per al qual cf. *infra*, nota 226.

Raimundus de Ceruaria, Raimundus Gaucerandi de Pinós,[225] Guillemus Raimundi senescalcus,[226] Guillemus de Anglerola,[227] Guillemus de Petra Alta,[228] Guillemus de Podioviridi,[229] Guillemus de Cerviano,[230] Artallus de Foxano,[231] Arnaldus de Palaciolo,[232] Vgo de Ceruiano.[233]

Ego Ferrarius, notarius domini regis, hoc scribi feci mandato ipsius loco, die et anno prefixis.

a. *Al manuscrit,* prececessorum. b. *Afegit a la interlínia.*

18 (133)

1212 setembre 29

Amb l'autorització del bisbe Arnau de Creixell i sota les condicions que ell ha prescrit, Bernat Dorca [234] *i la seva esposa Adelaida funden i*

225. Cf. CC 400.

226. L'identifiquem com Guillem Ramon I de Montcada, fill de Ramon I *el Vell*, senyor de Tortosa i castlà de Lleida, quart senescal († 1190/1191) [SOBREQUÉS 61-62] , i germà de Ramon II *el Jove* († 1229), mort en la conquesta de Mallorca, amb el seu cosí Guillem Ramon del Bearn [SOBREQUÉS 124]. Cinquè senescal, Guillem Ramon fou l'iniciador de la línia d'Aitona pel seu matrimoni amb Constança d'Aragó, filla natural de Pere I i senyora de la baronia d'Aitona, Seròs, Soses, Mequinensa i Albalat de Cinca. Fou membre del consell de regència de Jaume I i, mort el comte Sanç, procurador del regne. Més endavant, el 1224, fou un dels caps de la facció dels Montcada que s'enfrontà amb els Cardona i els Cabrera: SOBREQUÉS 126.

227. Cf. CC 400; MIRET 21, 25, 30-31, 43, 45, 47-48, 53, 55, 60-64, 75, 77-78, 89-90, 94, 96, 100, 111, 113, 160 182, 184, 187-188, 191-195, 197-198, 201, 203-204, 208-209, 213-215, 220-221, 224-225, 232-234, 244, 246, 256-257, 264, 266, 273, 288, 297, 417, 425, 479, 502, 513, 577, amb moltes probabilitats que sota el mateix nom hi hagi un *senior* i un *iunior,* com a mínim.

228. Pot ésser el Guillem de Peralta que va acompanyar Pere I a la batalla d'Úbeda i és l'iniciador de la línia principal del llinatge: DHC 806, o el del temps de Jaume el Conqueridor esmentat en MIRET 61, 193, 208, 217, 242, 258, 458.

229. Cf. CC 400; MIRET 77, 84, 96, 116-117, 122.

230. Cf. CC 396, 397, 400, 452; *Banyoles* 212. El 9 d'agost de 1219 reconeixia tenir pel bisbe de Girona els delmes de Rocabruna, Beget, Segueró, Albanyà, Sant Llorenç de la Muga, Terrades, Cistella, Vilanant, Figueres, Pont de Molins, Biure, Sant Quirze, Olmells, Hortal, Llers i Juià, i el castell de Juià, PM 104. Cf. també MIRET 111, 215, 530.

231. Cf. CC 400. Per les dates potser cal posar-lo en relació amb l'Ató de Foixà de PM 115-116, 153, 189 i 209.

232. Cf. CC 346, 367, 400.

233. Possible fill o parent de Guillem de Cervià, que el febrer del 1242, amb la seva esposa Berenguera i el seu fill Guerau, en reparació de malifetes, cedirà al bisbe tots els seus drets a la Pera i Cassà de Pelràs, llevat de tasques i censos, i accedirà que el bisbe tanqui la sagrera de la Pera: PM 169. Cf. CC 397, 400; *Banyoles* 282, 288; MIRET 111, 179.

234. Possiblement cal posar-lo en relació amb el Bernat Dorca que l'any 1253 adquireix possessions a Ató de Foixà, PM 209.

doten un benefici a l'altar de Sant Pere, que han edificat a l'església de Sant Martí de Peralada.

O. ADG, c. 2, n. 96 [PM 96].

A. Còpia del s. xiv: ADG, RC, ff. 157v-158v.

Instrumentum institutionis facte per Bernardum Dorcha condam in ecclesia Petralate de quodam sacerdotali beneficio, cuius collacio pertinet ad Gerundensem episcopum, et facit sibi clericus dicti beneficii vnam libram cere de censu.[235]

Pie uoluntatis postulatio secundum oportunitatem temporis et loci debet affectui mancipari. Vnde nos Arnallus, Dei gratia Gerundensis episcopus, uolentes condescendere pio affectui Bernardi Dorche, suplicantis nobis et cupientis Dei cultum dilatare et katholice ecclesie augmentum. Et ideo damus et concedimus tibi, Bernardo Dorche, et uxori tue Adaladi et filiis uestris et nepotibus solummodo licentiam instituendi unum presbyterum ydoneum post alium qui pro remedio anime uestre et parentum uestrorum et omnium fidelium diuinum officium celebret die noctuque in altari et ante altare sancti Petri apostoli, quod tu diuino nutu in honorem domini nostri Ihesu Christi et beati Petri apostoli in ecclesia Sancti Martini de Petralata hedificasti, uolens ymitari beatum patriarcham Jacob qui primum lapidem erexit in titulum in honorem Domini. Tali tamen pacto concedimus licentiam uobis dictis dictum presbyterum instituendi, quatinus prius representetis nobis et successoribus nostris prout decet fieri. Et damus indulgentiam talem dicto presbytero ut in ecclesia Sancti Martini Petralate, peracto officio misse matutinalis, possit celebrare absque obstaculo alicuius persone. Et si forte aliquis pro remedio anime sue dictum presbiterum rogauerit ut celebret diuinum officium misse, oblationem quam ei obtulerit liceat ei accipere et habere. Et si aliquid fuerit relictum siue legatum ab aliquo defuncto dicto clerico, diuidatur communiter inter clericos prefate ecclesie et ipsum clericum institutum, preter honorem quod prefatum altare Sancti Petri habeat. Et si forte prefata ecclesia beati Martini fuerit interdicta, liceat dicto [*f. 158*] presbitero tamen in omnibus

235. La rúbrica fou escrita al final del document, per inadvertència del copista quan es disposava a copiar-lo. Una ratlla vertical en tinta blava, que va de la rúbrica a l'inici del document, assenyala la ubicació correcta que hauria d'haver tingut la rúbrica i, al marge, una nota aclareix: «Doc. n. 133». Ratlla i nota són de la mà del doctor Tomàs Noguer i Musqueras, arxiver diocesà durant la segona meitat del segle xx i editor de les rúbriques de RC.

festiuitatibus sancti Petri apostoli festiue et alta voce omne diuinum officium celebrare per totam noctem et diem et in uesperis omnibus uigiliarum omnium festiuitatum sancti Petri, exclusis tamen omnibus excommunicatis. Et luminaria et exennia omnia que ibi fuerint oblata, tam in dictis festiuitatibus quam in aliis diebus per totum annum, concedimus et damus ad ornamenta et seruitium prephati altaris, et omnis oblatio que fuerit oblata in dictis festiuitatibus in ipso altari quando ecclesia fuerit interdicta, diuidatur inter iam dictum presbiterum institutum et clericos prefate ecclesie communiter, et idem fiat si non fuerit interdicta, si tamen clerici eiusdem ecclesie fuerint coadiutores in ipsa celebratione officii. Quibus iniungimus prestare subsidium in celebratione officii dicto clerico in omnibus predictis festivitatibus sancti Petri. Et si forte morte aliquis preoccupatus fuerit in dictis festiuitatibus, liceat dicto presbitero instituto et aliis clericis eiusdem ecclesie eum sepelire, nisi propria culpa sua fuerit interdictus. Insuper damus in mandatis clericis tam presentibus quam futuris prefate ecclesie quatinus benigne tractent dictum clericum institutum et dignam societatem tamquam uni ex sociis ei exhibeant tam in ecclesia quam extra.

Et nos Bernardus Dorche et uxor mea Adaladis pro remedio animarum nostrarum et omnium parentum nostrorum et omnium fidelium facimus uotum domino Deo et etiam promittimus in bona fide Deo et beato Petro apostolo et presenti Arnallo, Dei gratia episcopo Gerundensi, et omnibus successoribus eius in omni uita nostra omnia necessaria ministrare dicto presbitero et omnia ornamenta que fuerint necessaria dicto altari in omnibus et per omnia. Et si forte, quod absit, nos uel nostri, videlicet filii et nepotes, contra hoc uotum ueniremus aliqua occasione, damus et concedimus predicto presbytero a nobis vel a nostris predictis instituto, ut statim auctoritate sua propria possit occupare honorem et fructus honoris et pensiones siue redditus quos in presenti damus prefato altari et donando concedimus ad sustentationem dicti presbiteri, scilicet ut habeat deinde et teneat dictum honorem sine omni retentu. Ex fructibus cuius honoris sibi in omnibus prouideat, et nobis mortuis et filiis nostris et nepotibus, postea dictus sacerdos plene possideat honorem quem ei inferius assignabimus ad eius sustentationem. Et trina dicta generatione extincta, deinceps habeat licentiam episcopus Gerundensis instituendi clericum in prefato altari et ipse clericus prius sub iureiurando promittat ei obedientiam et fidelitatem, ut non alienet nec deterioret honorem

qui fuerit dicto altari assignatus, et fideliter fungatur officio in quo fuerit institutus ab ipso episcopo. Et ad hanc institutionem assignamus illum ortum nostrum alodii de Insula, quod pater meus michi Bernardo in testamento suo reliquit, qui est iuxta ortum alium meum quod emi a Guillemo de Arenis et iuxta ortellum Bernardi Deuslusal, et omne campum meum alodii de Rustiano, quem tenet se et adheret cum fexa Mathei de Vallegornaria, et item fexam meam alodii que [*f. 158v*] continuatur cum domo leprosorum et est infra fexam Poncii de Puteo et campum Petri Medici et illas domos que sunt iuxta ecclesiam Sancti Martini et iuxta mansum Raymundi de Ermedanis. Et si forte successores mei impedierint dictum sacerdotem occupare prefatum honorem et redditus eius et dictam institutionem frangere, uel defuncto eo sacerdote unum post alium in perpetuum noluerint instituere in prefata ecclesia sicut superius diximus, aliqua occasione uel dolo siue maxinatione vel negligentia siue malitia ducti, liceat episcopo instituere prefatum presbiterum, unum post alium in perpetuum, et etiam habeat potestatem tradendi ei prefatum honorem et fructus ad habendum et possidendum tantum in vita sua sine honoris detrimento, si dicte persone uel alii extranei aliquod impedimentum eidem sacerdoti prestauerint in acceptione fructuum et honoris possessione et recuperatione.

Et insuper addimus nos Bernardus Dorche et uxor mea Adaladis, ut si forte uenerimus, quod Deus auertat, contra predictam institutionem, supponimus nos et obligamus ut eadem pena teneamur et paciamur qua superius obligauimus successores nostros.

Volumus insuper ut episcopus Gerundensis habeat illum clericum institutum sub protectione sua et deffensione, ad deffendendum eum et honorem a nobis dicto altari assignatum; ipse clericus pro hac deffensione soluat annuatim episcopo Gerundensi unam libram cere in festo beati Petri apostoli quod est in mense iunii.

Nos Arnallus, Dei gratia Gerundensis episcopus, freti auctoritate apostolorum Petri et Pauli, excommunicamus et excommunicando anathematizamus illos vel illas qui contra predictam institutionem suggerente diabolo uenerint, et eos tradimus Sathane ut spiritus eorum saluus sit in die iudicii[236] et etiam uiui sepeliantur in infernum, ut Dathan et Abiron.

236. Tal com està, el text és incongruent amb el que precedeix i amb el que segueix.

Actum est hoc III kalendas octobris anno ab Incarnatione Domini Mº CCº XIIº.

Sig+num Bernardi Dorche. Sig+num Adaladis, vxoris eius. Sig+num Raymunde, filie eorum, qui hoc laudamus, firmamus, firmarique rogamus.

Arnallus, Dei gratia Gerundensis episcopus. Bernardus de Montepalatio, Impuritanensis archilevita.[237] +Poncius de Lercio[238] subscribo. +Arnallus presbyter.[239] Sig+num Bernardi Grossi. Sig+num Berengarii de Ruyra. Sig+num Raymundi Ycardi. Sig+num Raymundi Tabernarii. Sig+num Guillemi de Buadella. Sig+num Johannis de Terradis. Sig+num Guillemi de Malolis. Sig+num Jordani de Villela. Sig+num Guillemi de Ridaure. Signum Mathei de Rogomir, testes.

Bartolomeus qui vocatur Lochadia[240] extitit publicus scriptor rei + huius.

19 (62g)

Sense data (1197-1213)

Fórmula per al jurament dels veguers.[241]

A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 83v-84r.
B. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd*, f. 298rv.

Hec est forma sacramenti vicariorum. Iuro ego talis uobis, domino Petro regi, [et] vniuerso populo de mea vicaria quod in hac vicaria in qua uos me mittitis me habebo legaliter manutenendo ius et iusticiam, et deffendam ecclesias, clericos, domos ordinis et religionis et personas ac iura eorum et homines et possessiones eorum et inmunitates et priuilegia et villas ecclesiarum et domorum et religiosorum; non cogam clericos sub examine meo littigare, nisi ob deffensionem sui prelati. Si qua militaris persona uel aliqua alia albergam mandauerit uel per violenciam accipere presumpserit, uel aliquid acaptauerit in domibus clericorum uel religiosorum aut in dominicaturis eorum uel in dominicaturis

237. PONTICH, *Series*, f. 284v; CC 351, 356, 357, 392, 393, 401, 407.
238. PONTICH, *ib.*, f. 273v; CC 396, 406.
239. PONTICH, *ib.*, f. 139r; CC 381, 388.
240. Cf. PM 96.
241. Cf. *infra*, n. 56.

vestris, de illa pro posse meo iusticiam faciam, sicut de raptore uel de publico malefactori, et deffendam viduas, pupillos, orfanos, caminos et stratas, paces et treugas et bouaticum, homines ciuitatum et villarum et burgorum dominicaturarum uestrarum et iura eorum ac pignora; et ab aliqua persona de illis quas ego deffendere et emparare debeo, non accipiam aliquid clam uel aperte pro faciendo sibi directo. Et placita que uenient in posse meo expediam quam cicius potero secundum ius et racionem, et non accipiam aliquid ab aliqua partium nisi directam iusticiam que de placito debebit exire, et illam numquam nisi causa finita per composicionem uel sentenciam. Et si per sentenciam finietur, accipiam iusticiam solummodo a uicto, a uictore nichil accipiam neque exigam. Si autem questio uel causa amicabili composicione fuerit terminata, moderate quod iustum fuerit exigam ab utraque parte, quam iusticiam tradam fideliter in manu baiuli uestri. Et non vetabo me alicui conquerenti. Et si qua seruicia mihi gratis facta fuerint, omnia manifestabo et mittam in computo. Durante similiter meo officio mihi a uobis domino Rege, comisso, nullum de subiectis faciam mihi censualem. Et quia statutum est vestrum ne aliquis de hominibus illis quos uos debetis manutenere et deffendere sit in manutenentia vel [*f. 84*] emparancia alicuius et quod nullus de cetero portet scutum uel signum aliquod in guidaticum alicuius, promitto uobis quod omnes quoscumque in vicaria mea inuenero remansisse uel esse in manutenencia alicuius ab istis XV diebus in antea, ego exigam ab eo illam penam que debet exigi a transgressore regii decreti. Si quis autem in ciuitatibus aut in villis uestris uel dominicaturis ecclesiarum uel domorum religiosorum homicidium, sacrilegium uel aliquid scelus[a] perpetrauerit, et receperit se in castro et fortitudine alicuius, ego, statim ut audiero, veniam ad ipsum qui receperit et queram ab eo diligenter malefactorem et rapinam; et si reddere noluerit, exigam ab eo potestatem de hiis que per uos tenebit, et postquam dederit mihi potestatem, tenebo eam tamdiu donec de ipso maleficio et iniuria uobis illata fuerit plenarie satisfactum. Si uero non tenuerit aliquid pro uobis per quod possim eum distringere, acuyndabo eum ex parte uestra, et pro posse meo capiam tantum de rebus suis vnde possim malefacta et iniuriam emendare. Hoc idem faciam de illis qui noluerint dare potestatem in consimili facto. Item promitto quod si quis alicui homini de illis quos deffendere debebatis, turpem contumeliam quis fecerit, uel ipsum occiderit uel uulnerauerit, non guidabo eum sine consensu ipsius

uulnerati uel contumeliam passi uel consensu amicorum occissi. Fures uero et latrones, raptores et alios malefactores ubi audiero esse in tota mea vicaria, toto studio inuenire curabo et, postquam inuenero, non dimittam eos peccunia uel alia racione, set faciam inde iusticiam secundum quod fuerit iudicatum. Promitto super religione eiusdem sacramenti quod valdenses siue ensabatatos et alios hereticos omnes persequar et euitabo ubique, et de eis sic me habebo toto posse sicut ab episcopo amonitus fuero et instructus, et sicut in carta stabilimenti a uobis, domino meo rege, facta quondam Gerunde plenius continetur.[242]

Clàusula final del doc.:

Signum Petri de Sancto Clemente, scriptoris predicti domini regis,[243] qui mandato eius hec scribi fecit et clausit cum litteris rasis in secunda linea, ubi dicitur «mentio», et suprapositis in XXXVII, ubi dicitur «angelos», et in LI, ubi dicitur «nullo modo», loco, die, et anno prefixis.

a. *Al manuscrit,* celus.

20 (98)

(1213) 1214 gener 17

El bisbe Arnau de Creixell i els canonges de la seva Seu encomanen a Ramon d'Anglès[244] *el castell de Sant Sadurní i li confirmen algunes possessions al terme del mateix castell, amb condicions que Ramon d'Anglès jura.*

242. Es refereix al doc. anterior, n. 13 [64].

243. Cf. PM 404; MIRET 455, 468, 498, 517, 532.

244. El seu nom apareix en escriptures de reconeixement de delmes dels anys 1226-1228: CC 415, 416, 419, 425, a vegades al costat del nom del seu fill Arnau d'Anglès. L'ADG permet de confegir la línia d'aquesta família durant el segle XIII. El 1255 és documentada Ermessenda d'Anglès, mare de Ramon Arnau, senyor del castell de Sant Sadurní, PM 215, 217-218. El 1263 (Ramon) Arnau d'Anglès, castellà, estableix terra i bosc a Sant Sadurní amb Guillem de Montgrí, sagristà i paborde de juliol de la Seu, PM 256. El 1268 Ermessenda, castellana, i Guillem de Montgrí, sagristà de la Seu, tenen plet contra el prior del monestir de Sant Miquel de Cruïlles sobre un pagament de drets de castell, PM 272. El 1271 Ramon d'Anglès, senyor de Sant Sadurní, rep Beatriu Pagès, de Madremanya, com a dona pròpia, PM 291. De finals del segle XIII s'ha conservat un capbreu de Ramon d'Anglès de capons i gallines per horts establerts, de censos de cases de Sant Sadurní i de censos i usatges dels masos del terme, PM 546. El Ramon Arnau és probablement fill de Ramon d'Anglès; en endavant la família perdrà el cognom Anglès i farà servir el cognom Arnau de Sant Sadurní: PM 564, 596-597. Cf. també CC 415, 416, 419, 425.

O. ADG, c. 17, n. 93 [PM 98].
A. Còpia del s. xiv: ADG, RC, ff. 126v-127r.
B. Còpia del s. xiv: ACG, *Llibre Verd*, ff. 150v-151v.

Instrumentum commendationis facte per episcopum et canonicos Gerundenses Raimundo de Anglès de castro Sancti Saturnini.

In Dei nomine, nos Arnaldus, sancte Gerundensis ecclesie episcopus, simul cum omnibus ipsius ecclesie clericis comendamus tibi, Raimundo de Anglès, ipsum castrum Sancti Saturnini ad nostram fidelitatem et nostrum seruicium, ut reddatis nobis illud et successoribus nostris, uidelicet episcopo et canonicis prelibate ecclesie post nos futuris quocienscumque per nos uel per nuncios nostros uobis illud quesierimus; et[a] pro castellania ipsius castri et fidelitate nostra damus uobis ad feuum quartam partem alodii auiotici, id est, medietatem ipsius alodii quod Poncius caputscole habuit per paternam et maternam uocem in parrochia Sancti Saturnini simul cum omnibus adempramentis quos predictum castrum habet per pascua, nemora uel ligna, exceptis hominibus quos Gerundensis canonica habet in prefata[b] parrochia Sancti Saturnini et eis omnibus exceptis que eisdem hominibus supraposite canonice quolibet modo necessaria fuerint. Prefatam autem donacionem siue ipsius castri comendacionem facimus uobis hac condicione, ut in hominibus uel in omni honore que (*sic*) Gerundensis canonica habet, uel cum uestro consilio habitura est in predicta parrochia Sancti Saturnini ulla occasione uel calliditate non faciatis ullam uim uel exaccionem, direccionem uel subtraccionem seu aliquam usurpacionem neque aliquem usaticum maximum siue minimum. Laudamus insuper uobis ipsam medietatem alodii ecclesie Sancti Saturnini pro quo Gerundensis ecclesia uos uel uestram posteritatem numquam excommunicacione uexabit, eo quod commutacionem uestri proprii alodii siue feui a uobis inde accipimus. Preterea in predicta comendacione siue donacione hanc facimus nobis reseruationem, ut post obitum uestrum non liceat uobis aliquid de predictis comendacionibus seu donacionibus quas uobis facimus dimittere uel donare nisi uni tantum persone que ex stirpe[c] vestra descendenti eandem fidelitatem et seruicium que nobis facitis et conuenitis conuenienciis scriptis et sacramentis nobis et successoribus nostris faciat et attendat. Concedimus iterum vobis ut si[d] contigerit nos accipere potestatem de castro Sancti Saturnini uel in eodem castro aliqua necessitate uelle manere, tamdiu nostras domos ad dexteram partem eccle-

sie sitas in quibus quod vestrum *(f. 127r)* erat nobis donastis, inhabitetis quousque prenominatum castrum uobis reddamus. Donamus et uobis medietatem ipsius campi quem vocant de ipsa Gardia, quem Poncius caput scole in suo testamento Guillemo Amati quondam dimisit, simul cum medietate uillule que in eodem campo habetur, eo tenore ut quartam partem[245] ipsius campi[e] et uillule que in eo est ad feuum per nos habeatis et quartam aliam partem ad proprium alodium libere possideatis. Concedimus ad ultimum tibi, Raimundo de Anglès, ut in supradicto castro Sancti Saturnini nulla laica secularisue persona cuiuslibet generis per nos siue per successores nostros aliquid habeat nisi ille solum qui tibi, Raimundo de Anglès, genere uel consanguinitate uicinior extiterit. Si quis hanc scripturam comendacionis seu donacionis inrumpere temptauerit, nichil proficiat, sed pro sola presumpcione duplam compositionem inde persoluat, hac scriptura firmiter persistente.

Que acta est XVI kalendas februarii anno dominice Incarnationis M° CC° XIII. +Arnallus, Dei gratia Gerundensis episcopus. Alamandus de Aquaviva, Gerundensis sacrista.[246] + Bernardus de Villafredario, presbyter.[247] + Signum magistri Johannis,[248] qui hoc rogatus scripsit die et anno prefixo.

Iuro ego, Raimundus de Anglès, uobis, domine Arnallus, Gerundensis episcope, et canonicis Gerundensis sedis et omnibus successoribus uestris quod quamdiu uixero fidelis ero uobis de castro Sancti Saturnini et termini et de omni fortitudine que est in circuitu eiusdem castri, et dabo uobis potestatem eiusdem castri per quantas uices me inde requisieritis per uos aut per uestros nuncios, sine engan, cum forfaitura et sine forfatura et sine dono de nostro auere, et non vetabo me inde uideri, et non auferam illud Gerundensi canonice quocumque modo, nec permittam auferri me uolente[f] ac sciente; et in iamdicto castro non faciam ullum impedimentum ad dampnum Sancte Marie et uestrum; nec dabo illud castrum alicui nisi uobis et successoribus uestris dum uixero; et tibi, domine episcope predicte, de omni honore Sancte Marie quem hodie habes et in antea cum meo consilio adquisieris, sicut

245. En aquesta altura, al marge dret, amb lletra del segle XVI: «De villula».

246. PONTICH, *Series*, f. 139v; CC 396; ADG, Pergamins de la Seu, Ardiaconat de Girona, perg. 4; Sagristà major, perg. 12; Benefici de Sant Domènec, perg. 1c (= CC 418); Benefici de Sant Joan, perg. 25, 31.

247. Cf. ADG, Pergamins de la Seu, Claver, perg. 20; Sagristà major, perg. 18; Benefici de Sant Joan, perg. 8; PONTICH, *ib.*, f. 392v; CC 412, 462.

248. Cf. PM 98; CC 368.

superius scriptum est, sic tenebo et adtendam quamdiu uixero per Deum et hec sancta Dei Euangelia.

Actum est hoc XVI kalendas februarii anno dominice Incarnacionis Mº CCº XIII.

Sig+num Raimundi de Anglès, qui hoc laudo et firmo. Sig+num Bernardi de Palazol.[249] Sig+num Raimundi de Julano.[250] Sig+num Arnaldi de Solerio.[251] Sig+num Bernardi de Solario. Sig+num Raimundi de Farnariis.

+Signum magistri Johannis, qui[g] hoc[h] rogatus scripsit, die et anno prefixo.

a. *Afegit a la interlínia*. b. *Segueix* Ecclesia *expuntuat*. c. *Al manuscrit,* tirpe. d. *Afegit a la interlínia*. e. *Segueix, al marge dret, escrit per una altra mà, moderna,* de villula. f. *Corregit per* uolante. g. *Afegit a la interlínia.* h. *Afegit a la interlínia.*

21 (129)

1217 març 10

Guillem de Palafolls,[252] *germà del bisbe Ramon,*[253] *ven a la canònica de la Seu el castell de Lloret*[254] *per 670 morabatins, després que els seus passats l'havien empenyorat a la mateixa canònica per 450.*

O. ACG, perg. 755.
A. Còpia del 30 d'agost del 1218: ACG, perg. 756.
B. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 155r-156r.
C. Una altra còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd*, ff. 219r-220r.

Diffinicio et remissio facta Gerundensi ecclesie et eius canonicis per Guillemum de Palafolls condam de toto iure quod habebat in castro de Loreto.

Sit notum cunctis quod ego Guillemus de Palafols dono, laudo atque concedo et in perpetuum diffinio atque remitto per me et per omnes presentes atque futuros Gerundensi ecclesie et uniuersis

249. Cf. CC 368, 398, 413, 414, 418.
250. Cf. CC 396, 397.
251. Cf. CC 421.
252. Cf. ADG, Pergamins de la Seu, Benefici de Sant Joan, perg. 8b; CC 434.
253. PONTICH, *Episcopologi,* f. 17v; VILLANUEVA XIII 160-162; ES XLIV 3-7; DHEC III 7. El seu nom consta a l'obituari del *Martirologi* del segle XIV de Girona, VILLANUEVA XII 298. Cf. CC 381.
254. Prou documentat a l'ACG: PONTICH, *Reportori,* II, ff. 207r-215v. L'any 1103 Sicardis, senyora de Lloret, deixava al seu fill Bernat Humbert, futur bisbe de Girona, i a la canonja el castell i esglésies de Lloret, ACG perg. 135-136. Cf. *supra*, p. 50.

canonicis eiusdem ecclesie presentibus et futuris quidquid habeo uel habere debeo racione predecessorum siue antecessorum meorum uel quocumque alio modo in toto castro et honore de Laureto et in terminis suis cum exitibus et ingressibus et pertinenciis et tenedonibus et cum omnibus finibus et affrontationibus suis, mansis et bornis, hominibus et feminis et cum omnibus infra finem ipsius castri uel affrontationes existentibus uel extra fines ad ipsum castrum quocumque modo pertinentibus, tam vineis quam terris cultis et heremis, et cum omnibus laboracionibus suis, censibus et usaticis, agrariis, iuuis et traginis, questis ac toltis, forciis, placitis et stabilimentis, seruiciis et adempramentis, cuguciis, exorchiis et intestationibus et iusticiis, et cum molendinis et monaribus et aquis et aqueductibus, siluis, garricis, paschuis atque nemoribus et cum omnibus seruitutibus suis realibus et personalibus, et cum omnibus feudis suis atque dominiis et hominaticis, tam militum quam aliorum hominum utriusque sexus et cum castlaniis suis et cum his que ad ipsas pertinent castlanias et cum omnibus aliis quecumque nominari et excogitari aliquo modo possunt, ad dictum castrum siue ad iurisdictionem ipsius castri iuste uel iniuste pertinentibus tam in mari quam in terra. Dando et cedendo dicte ecclesie et uobis, vniuersis canonicis eiusdem, omnes actiones meas reales et personales, directas et utiles ratione ipsius castri mihi competentes uel competituras, et tradendo eidem ecclesie et vobis, vniuersis canonicis eiusdem, predictorum omnium corporalem et uacuam posessionem, et renuntio generaliter et specialiter omni iuri et legum auxilio quod mihi in hac parte posset prodesse et uobis obesse. Hanc itaque donationem atque diffinitionem facio gratis et ex mera liberalitate, amore Raimundi, Dei gratia Gerundensis episcopi fratris mei, et ob remedium anime mee et parentum meorum, promittendo per me et per omnes meos eam ratam et firmam habe-[*f. 155v*]-re et tenere et esse deffensorem et guarent contra cunctam uiuentem personam; promitto insuper bona fide et sine enganno omnia instrumenta uobis reddere et conueniencias et cartas ad ipsum castrum siue ad honorem ipsius castri aliquo modo uel aliquo iure pertinentes. Et si forte aliquo tempore apud me uel meos aliquid huius rei inueniretur instrumentum, promitto illud sine mora et excusatione redditurum, eo cassato et euacuato quantum ad me uel meos uel etiam meos heredes, toto iure meo ubi supra dictum est in Gerundensem ecclesiam translato. Et propter hanc diffinitionem atque donationem confiteor me de bonis ecclesie uestre recepisse renunciando exceptioni pecunie non

numerate sexcentos septuaginta morabatinos, de quibus CC XX morabatinos mihi in presenti numerastis, et CCCCL pro quibus dictum castrum de Laureto cum suis pertinentiis a predecessoribus meis Gerundensi ecclesie fuerat obligatum. Et ut supradicta omnia perpetuam atque irreuocabilem habeant firmitatem, ego, Guillemus de Palafols predictus, iuro super sacrosancta quattuor Dei Euangelia meis propriis manibus tacta quod predictam donationem siue diffinitionem per me et per omnes meos presentes atque futuros ratam et firmam in perpetuum habebo, sicut scriptum est a prima linea usque ad ultimam, uel erit scriptum.

Et ego Eliardis, uxor dicti Guillemi de Palafols, promitto hec omnia rata habere et in perpetuum firma tenere, et facio iurari in persona et anima mea per Ferrarium de Valle de Hostoles,[255] militem, quod contra hec non ueniam nec uenire faciam iure sponsalicii uel donationis uel aliquo alio modo.

Et ego dictus Ferrarius iuro in persona et in anima domine Eliardis, precibus et mandato ipsius in presentia Guillemi de Laureto, filii Bertrandi de Laureto et Bernardi de Sancto Andeolo, filii Guillemi Seguini et Petri Boueti, de Vilademagno, quod hec omnia superius scripta fideliter attendet et in perpetuum seruabit.

Actum est hoc VI idus marcii anno Domini Mº CC septimodecimo.

Sig+num Guillemi de Palafols. Sig+num Eliardis, vxoris eius. Sig+num Ferrarii de Valle, qui hec firmamus firmarique rogamus. Sig+num Guillemi de Laureto. Sig+num Bernardi de Sancto Andeolo. Sig+num Petri Boueti, qui hanc cartam uidimus dicte Eliardi firmare et mandato et precibus illius in persona et in anima sua dicto Ferrario iurari. Sig+num Bernardi de Solerio. Sig+num Raimundi de Colle Torto. Sig+num Guillemi de Columba. Sig+num Bernardi de Fonte Rosario.[256]

Ego Bernardus Sancii[257] scripsi hec mandato Bernardi Stephani, Gerundensis canonici et publi-[*f. 156*]-ci notarii, die et anno

255. Cf. CC 441.

256. Eclesiàstic. L'any 1223 signa en la definició d'una casa de la pabordia de la Seu regentada pel bisbe Alemany, i en escriptures de reconeixement de delmes i feus, CC 408, 421, 455. El 1227 comprava a Ramon Bru una casa situada a l'escala de la Seu, vora a tocar el pedró, per 125 sous dels de 88 el marc de plata, després d'haver-la empenyorada per 450 sous, despesos per pagar deutes contrets mentre Fontroser estudiava a la Llombardia, ADG, Pergamins de la Seu, Cabiscol, perg. 2.

257. Cf. ADG, Pergamins de la Seu, Claver, perg. 11; PM 122.

quibus supra. Bernardus Stephani, Gerundensis canonicus et publicus notarius,[258] subscribo.

22 (31)

1218 abril 26

El comte Hug [IV] d'Empúries[259] *confirma la definició feta el 1091 a la canònica de Girona, i concedeix llibertat de comerç per als esplets propietat d'aquesta procedents del seu comtat.*[260]

O. ADG, c. 8, n. 47.
A. Còpia de 1317: ACG, perg. 775.
B. Còpia de 1338: ADG, c. 8, n. 47b.
C. Una altra còpia de 1338: ADG, c. 2, n. 112 [PM 101].
D. Còpia del s. XIV: ADG, RC, f. 42rv.
E. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd*, f. 221r.

Instrumentum continens quod prepositus Castilionis possit expleta ipsius prepositi vbicumque voluerit transferre seu permutare sine omni leuda quam uel emptores dictorum expletorum soluere non teneantur comiti Impuriarum.

Sit notum cunctis quod ego Vgo, Dei gratia Impuriarum comes, laudo et concedo atque confirmo totam illam diffinicionem et euacuacionem quam Vgo, comes Impuritanensis et Petralatensis, bone memorie, predecessor meus, fecit Gerundensi ecclesie et omnibus canonicis eiusdem ecclesie, et prepositis Castilionis, sicut continetur expresse in carta ipsius diffinicionis et euacuationis a prima linea usque ad ultimam. Insuper ego dictus Vgo, Impuriarum comes, gratis et ex mera et propria liberalitate, ad preces tocius Capituli Gerundensis et ob remedium anime mee et parentum meorum, dono, laudo et concedo atque diffinio quod quandocumque et

258. Cf. ADG, Pergamins de la Seu, Ardiaconat de Besalú, perg. 3; Cabiscol, perg. 2; Claver, perg. 6-9, 12-13; Sagristà major, perg. 11, 14, 16, 18; Benefici de Sant Benet, perg. 2-4; Benefici de Sant Domènec 2; Benefici de Sant Joan, perg. 5-8ab, 12; Benefici de Sant Llorenç, perg. 1, 26, 28; PM 79-80, 88, 113, 115-116, 131; CC 367, 369, 381, 383-386, 388, 398, 405-406.

259. És Hug IV Ponç (1200-1230), casat l'any 1199 amb Maria de Vilademuls, pubilla de la baronia homònima i del castell de la Roca (Perpinyà). De jove, participà en la tercera croada. Topà amb l'església de Girona i envaí els seus dominis amb tropes albigeses; l'excomunió corresponent li fou llevada en condicions humiliants. El 1226 enfranquí els seus súbdits d'eixorquia i cugucia. Fidel a Jaume I, anà a la conquesta de Mallorca. Morí a l'illa, pocs mesos després de la presa de la ciutat, a causa de la pesta: SOBREQUÉS 83-84. El seu nom consta a l'obituari del *Martirologi* del segle XIV, VILLANUEVA XII 295, on és dit que fou «huius Sedis canonicus».

260. Cf. *supra*, doc. n. 2.

quocienscumque et cuicumque et ubicumque expleta prepositure Castilionis prepositus uel prepositi Gerundensis ecclesie uendere uel donare uel transferre seu permutare uoluerint, liceat eis hoc facere libere et secure, per terram et per mare absque omni conditione et sine omni leuda quam ego uel mei successores non exigamus nec exigere ualeamus ab ipso preposito uel prepositis neque ab eis qui expleta dicte prepositure ab eis emerint uel aliquo modo ab eis adquisierint uel habuerint.

Actum est hoc VI° kalendas maii anno Christi incarnacionis M° CC° XVIII.

Sig+num Vgonis, Impuriarum comitis, qui hec laudo et firmo, firmarique rogo. Sig+num Petri de Mata, testis. Ego, Berengarius Laurencius, iudex ordinarius comitis, subscribo. Sig+um Guillemi Poncii Bernardi, baiuli, qui hoc firmo, laudo atque confirmo. Sig+num Bernardi, iudicis. Bernardus Guillemi, sacrista de Castilione, in cuius presencia Guillemus Poncius Bernardi, baiulus,[a] firmauit hoc instrumentum, subscribo testis. Sig+num Castilio, precentor Castilionis, in cuius presencia Guillemus Poncius Bernardi, baiulus, firmauit hoc instrumentum, subscribo.

[*f. 42v*] Petrus Petri, scriptor Castilionis, qui hec cum litteris superpositis «et ubicumque» scripsit.

a. *Al manuscrit,* baiuli.

23 (95)

1218 novembre 5

Sentència del canonge Marquès[261] *sobre les diferències entre Alemany, sagristà de la Seu de Girona i paborde del mes de juliol, i Ramon d'Anglès, feudatari seu per raó del castell de Sant Sadurní.*

O. ADG, c. 17, n. 21.
A. Còpia de 1314: ADG, c. 17, n. 2 [PM 102].
B. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 123r-124v.
C. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd*, ff. 59v-60v.

Sententia lata inter Gerundensem sacristam tenentem preposituram mensis julii et Raimundum de Anglès, tenentem castrum Sancti Saturnini.

261. Cf. Pergamins de la Seu, Cabiscol, perg. 1; Claver, perg. 7, 12; Sagristà major, perg. 15; Benefici de Sant Joan, perg. 11; Benefici de Sant Joan III, perg. 1; PONTICH, *Series*, f. 285r.

Orta questione inter Alamandum, Gerundensem sacristam, ex una parte et Raimundum de Anglès, militem, vassallum suum, ex altera, super quibusdam Capitulis ab ipso Alamando propositis, Marchisius, Gerundensis canonicus, mandato ipsius Alamandi sacriste, in cuius manu predictus Raymundus vassallus eius firmauerat, inter eos cognouit.

In primis proposuit Alamandus sacrista quod dictus Raymundus de Anglès accipiebat iniuste et contra formam conueniencia-rum quas faciebat Gerundensis ecclesia in mansis et in honore quem Gerundensis ecclesia habet in uilla et in parrochia Sancti Saturnini, oua et caseos, paleam atque cibaria. Item tercia, laudismia, stabilimenta quarumdam possessionum quas insimul et pro indiuiso ultra flumen et citra flumen Adaronis possidebant et nemorum que rustici excolebant et in noualia deducebant. Item molendinorum in villa et in parrochia eadem constructorum, cum agraria et obuenciones horum omnium insimul acciperentur et pro indiuiso contra eandem formam convenienciarum iniuste usurpabat et in solidum sibi uendicabat simul cum decima noualium, que ad Gerundensem ecclesiam nullo mediante spectabat. Set et deuesam quandam in loco comuni fecerat quod non modicum dampnum hominibus et laborationibus Gerundensis ecclesie inferebat. Item uineam quamdam plantauerat in loco et in honore comuni, de qua agraria Gerundensi ecclesie auferebat. Set et cuidam homini Sancte Marie, Arnallo Ferrario nomine, fabricam suam emparauerat et dampna non modica dederat, et in multis aliis ei iniuriare non cessabat, et sic semper predictis omnibus eum conueniebat.

Ad hec Raymundus [*f. 123v*] respondit se in mansis et in honore Sancte Marie oua, caseos, paleam et cibaria ratione castlanie accipere et longissimo tempore, domino sciente et non contradicente, accepisse, et sic tam ratione castlanie quam etiam longissime possessionis, cum et castlani talia generaliter iure consuetudinario accipiant, tutum esse. Super terciis uero, laudismiis et stabilimentis possessionum omnium communium et molendinorum et nemorum que in noualia deducebantur, item super decima noualium respondit sibi in feudum a Gerundensi ecclesia hec omnia fuisse data atque concessa, et ad hoc presumendum induxit longissimi temporis possessionem atque prescriptionem, et etiam per instrumentum conuencionale nitebatur ostendere. Ideoque tercia et laudismia et stabilimenta de illis omnibus in solidum accipiebat. In questione uero deuese et vinee quas in loco et in honore communi fecerat, respondit quod aliam deuesam et vineam eis consimilem in loco

communi predictus sacrista faceret atque plantaret et in solidum eas haberet. De Arnallo Ferrario uero dixit quod suus erat pro dimidia, et quoniam eum dominum suum saltem pro parte esse negabat, ideo possessiones quas per eum tenebat ei emparabat et sic per singula singulis capitulis respondebat.

His auditis, prephatus sacrista prime responsioni obiecit quod nec ratione castlanie nec racione prescriptionis tueri se poterat, eo quod ab initio certo pacto certisque conuentionibus feudum accepit, immo expresse fuit dictum in instrumento paccionali et retentum quod in honore Gerundensis ecclesie uel in suis hominibus aliquid non acciperet, et sic si quid postea accepit, contra conuenienciam fecit.[262] Set nec prescriptio eum iuuabat, eo quod interrupta fuit per nouas cautiones et nouas conueniencias sepe et sepius a vassallis succedentibus factas. Sic et secunde responsioni obiecit, adiciens etiam quod titulus in tali casu non erat presumendus, quia manifeste instrumentum faciebat contra vassallum et manifesta presumptio erat contra eum. Et sic in predictis terciis, laudismiis et stabilimentis et decima noualium aliquo modo se tueri non poterat. Eodem modo obiecit responsioni quam in questione nemorum fecit, adiciens quod magis ad eum pertinebant nemora quam ad uassallum, tum quia dominus erat, tum quia adempramentum rustici et coloni sui quorum plures habebat quam [*f. 124*] vassalli in ipsis nemoribus habebant, sicuti instrumenta paccionalia manifeste exprimebant. Set nec illa racio sufficiens erat quod Gerundensis sacrista aliam deuesam sibi faceret seu aliam vineam sibi plantaret, cum quelibet loci particula eis communis erat et sic uterque communiter possidere debebat. In questione uero domini Arnalli Ferrarii replicauit quod suus proprius erat, ita quod in sua gleba et suo manso proprio eum tenuerat et possederat, tali et tanto tempore cuius memoria non extabat. Vnde confessio postmodum ab ipso colono per suppensionem ipsius Raimundi extorta aliquod periudicium sibi generare non poterat.

His itaque hinc inde auditis, predicto Marchesio[a] iudice ad habundantiorem cautelam inquirente, producti sunt testes hinc inde, uidelicet a dicto Raimundo super longissima possessione, et a prephato Alamando super interrupcione. Set et producta sunt hinc inde instrumenta per que dictus Raimundus ex parte sua nitebatur probare laudismia et stabilimenta in solidum accepisse.

262. Cf. *supra*, n. 20.

Et e[b] conuerso prephatus Alamandus nitebatur probare per sua instrumenta tam suos predecesores quandoquidem quam suos baiulos insimul cum aduersa parte stabilisse et instrumentis stabilimentorum firmasse.

Vnde ego, prenominatus Marchisius, auditis allegationibus et racionibus utriusque partis, attestacionibus et instrumentis hinc inde diligenter inspectis, rei ueritate utcumque potuit inquisita, habito consilio domini Guillemi, Dei gratia Vicensis episcopi, et aliorum multorum sapiencium uirorum, predictum Raymundum de Anglès in ouis, caseis, paleis et cibariis et huiusmodi, que iure castlanie se asserebat debere accipere, condempno, et Alamandum sacristam et suos homines ab eius exactione in hac parte absoluo, ita quod de cetero vassallus ille non exigat siue ad ea manus non extendat nec accipiat. Item in terciis, laudismiis, stabilimentis possessionum omnium communium seu terrarum que sunt uel erunt redacte ad culturam, siue sint nemora siue silue siue garrice, quecumque sint ultra flumen Adaronis uel citra flumen. Item molendinorum omnium que sunt uel erunt in ipso flumine, dictum Raimundum de Anglès pro dimidia condempno, ita quod de cetero sicut insimul et comuniter percipiunt fructus et agraria, ita prouentus et obuenciones stabilimentorum, laudismiorum et terciorum et omnium aliorum ex his proueniencium et firmancias [*f. 124v*] insimul habeant et comuniter percipiant, prescripcione aliqua non obstante, cum non sit bona fide et iusto titulo munita, immo que sit de iure et de facto per nouas cauciones et per censuram ecclesiasticam, sicut apparet per testes et instrumenta interrupta. Item in decima noualium dictum Raymundum de Anglès in solidum condempno et ea Gerundensi ecclesie adiudico. Set et preterea ad destruendam prorsus deuesam quam fecit in loco et in honore communi, et in agrariis uinee quam de nouo plantauit, pro dimidia condempno, in eo scilicet quod in communi honore plantauit et in his omnibus in restitucionem fructuum a tempore litis contestate perceptorum eum condempno, et hec omnia dico saluo honore illo qui iam diuisus est inter eos et quem uterque detinet in sui dominicatura. Super dominio uero Arnalli Ferrarii pronuncio quod Gerundensis ecclesia sit in possessione dominii ipsius Arnalli Ferrarii et quod habeat et possideat eum donec Raymundus de Anglès doceat de iure suo, sub competenti tempore a iudice statuendo in contrarium, et quod Raimundus de Anglès restituat ei omnem honorem quem per eum tenebat, recepta ab eo securitate de faciendo directo, si quam habet querimoniam de

eo pro ipso honore. Et sic in predictis omnibus capitulis prefatum Raimundum de Anglès per sententiam deffinitiuam condempno et dictum Alamandum sacristam absoluo.

Actum est hoc nonis nouembris anno Domini Mº CCº octauo decimo.

+Ego Marchesius, Gerundensis canonicus, cognitor huius cause, subscribo.+ Raymundus de Monterubeo, Gerundensis archilevita et episcopi vicem tenens,[263] in cuius presencia fuit hec sentencia data.

Raymundus de Costa[264] qui hoc scripsi, die et anno quo supra.

a. *Al manuscrit,* Marchsio. b. *Afegit a la interlínia.*

24 (119)

1221 juliol 7

El bisbe Alemany d'Aiguaviva[265] *aprova les donacions fetes per Arnau de Sales*[266] *a la capella de Santa Maria Magdalena de Montpalau; i la vídua del donador, Alamanda de Sales,*[267] *rep en feu del mateix bisbe els dos masos de Bessegans, a Llanars.*

O. Perdut.
A. Còpia del s. XIII: ADG, CC, p. 171b.
B. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 144r-145r.
a. MARQUÈS, CC n. 405, pp. 601-602.
α. BOTET n. 529.

263. ÍD., *ib.,* f. 285v; CC 423, 462; ADG, Pergamins de la Seu, Sagristà major, perg. 15. Hom pot veure el seu testament en ADG, Pergamins de la Seu, Ben. de Sant Domènec, perg. 3. El 27 de març de 1234, amb acord de bisbe i Capítol, cedia a la casa de sant Francesc i als framenors de Girona una parcel·la d'un hort que Arnau de Bescanó posseïa per la pabordia del mes d'agost de la Seu al Mercadal, prop del convent franciscà: SANAHUJA 56; el document fou publicat per Jill R. WEBSTER, «Col·lecció de documents del convent de Sant Francesc de Girona (1224-1399). Transcripció i estudi», *AIEG*, XXVIII (1985-1986), 186-187.

264. Cf. ADG, Pergamins de la Seu, Ardiaconat de Girona, perg. 3, 4; Benefici de Sant Domènec, perg. 1b, 1c (= CC 418); PM 102, 110-111, 114, 121, 124-127, 132; CC 404, 407, 408, 412-415, 417-419, 421, 462.

265. Cf. CC 404-406, 408-409, 412-421, 430, 440-443, 445, 602; Pergamins de la Seu, Ardiaca major, perg. 4; Ben. de Sant Domènec, perg. 1c (= CC 418); PONTICH, *Episcopologi,* f. 18rv; VILLANUEVA XIII 162-163; ES XLIV 9-12; DHEC I 32.

266. Cf. PM 137-139.

267. Cf. CC 429, 431.

Instrumentum continens quod Alamanda de Salis recognouit tenere ad feudum pro episcopo in ecclesia Gerundensi duos mansos vocatos de Besseganes in parrochia Sancti Stephani de Lanars et[a] capelle (*sic*) de Montepalacio.[a]

Sit notum cunctis quod nos Alamandus, Dei gratia Gerundensis episcopus, consilio et uoluntate fratrum et sociorum nostrorum, laudamus atque concedimus pro alodio francho illam donationem quam fecit Arnallus de Salis capelle Sancte Marie Magdalene de Montepalacio, scilicet de hiis que accipiebat pro sinodo in decima Sancti Martini de Cabizono, et in decima Sancti Michaelis de Montilio, et in decima Sancti Andree de Jecoriu, sicut melius et plenius habetur et continetur in instrumento inde facto, que uidelicet omnia Arnallus predictus pro nobis in feudum tenebat, et recipimus cum hac presenti publica carta omni tempore ualitura capellam predictam cum predictis rebus et cum omnibus aliis que modo habet et de cetero, Deo uolente, habebit ullo modo in guarda et protectione nostra.

Quapropter ego Alamanda de Salis, uxor Arnalli de Salis predicti, olim deffuncti, et filie mee Agnes et Ermessendis et Guillema, consilio et uoluntate uirorum suorum, recipimus pro uobis, domino episcopo predicto, et pro ecclesia Gerundensi in feudum loco predicti feudi et in emenda ipsius duos nostros mansos qui vocantur de Besseganes in parrochia Sancti Stephani de Lanars, cum hominibus et feminis et uineis et terris cultis et heremis et censibus et usaticis et agrariis et omnium rerum dominiis siue exaccionibus ac prouentibus et cum omnibus aliis que nos uel aliquis per nos ibi accipimus uel accipere debemus ui uel gratis, iuste uel iniuste uel alio modo, et damus uobis et assignamus et successoribus uestris perpetuo in predicta capella vnam libram cere singulis annis pro guarda et manutenencia predicta, et promittimus uobis quod si mansi dicti non essent alodium nostrum uel si ab aliquo unquam euincerentur a nobis uel auferrentur, quod nos uel successores nostri teneamur accipere a vobis tantum honorem ad feudum de alodio nostro quantum valent dicti mansi.

Actum est hoc nonis iulii anno Domini MºCCº XXº primo.

Sig+num Alamande de Salis. Sig+num Agnetis, filie eius, qui hec firmamus et laudamus. Sig+num Ermessendis, filie eius. Sig+num Guilleme, filie eius, que supradicta firmauerunt de mandato dicti Gerundensis episcopi et Bernardi Stephani notarii in

manu Guillemi de Cabanellis, Gerundensis canonici.[268] Alamandus, gratia Dei Gerundensis episcopus. Ego Guillemus de Cabanellis, qui firmamentum predictarum Ermessendis et Guilleme recepi, subscribo. + Sig+num Bernardi Seguini. Sig+num Guillemi de Farneriis.[269] Signum Petri de Deo.[270]

Ego Bernardus Sancii[271] scripsi hec mandato Bernardi Stephani, Gerundensis canonici et publici notarii. Bernardus Stephani, [*f. 145*] Gerundensis canonicus et publicus notarius, subscribo.

a. *Afegit per una altra mà i amb una altra tinta.*

25 (146)

1221 agost 8

En presència del bisbe Alemany d'Aiguaviva, consagrant, Ramon de Farners dota l'església de l'Esperit Sant, construïda de nou al peu del castell de l'Alou, a Santa Coloma de Farners, amb uns masos, i l'encomana amb els seus clergues al mateix bisbe.

O. Perdut.

A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 172v-173r.

Item aliud instrumentum continens[a] confirmationem donationis ecclesie Sancti Spiritus, parrochie Sancte Columbe de Farneriis, que facit annis singulis domino Gerundensi episcopo vnam libram cere.

Anno Dominice Incarnationis millesimo ducentesimo vicesimo primo venit dominus Alamandus, sancte sedis Gerundensis episcopus, ad consecrandam ecclesiam in honorem Sancti Spiritus de nouo constructam in comitatu Gerundensi, in parrochia Sancte Columbe, ad pedem forcie de Alodio, quam Raymundus de Farners, miles uenerabilis, Sancti Spiritus desiderio accensus, assensu et uoluntate Gerundensis ecclesie de suo proprio fundauit atque dotauit, et ut dedicaretur humiliter ac sepissime supplicauit. Donauit, concessit et in presenti tradidit dictus Raymundus predicte ecclesie mansum de Serra pro oleo et candela,[272] et mansum quem

268. PONTICH, *Series*, f. 184r; ADG, Pergamins de la Seu, Benefici de Sant Benet, perg. 3; Benefici de Sant Llorenç, perg. 60; CC 405.

269. Cf. CC 405.

270. Cf. CC 412.

271. Cf. PM 122.

272. ALCOVER-MOLL II 908 data el mot en Llull i en Desclot, força més tard, doncs, que el cartoral de RC.

Berengarius de Rego tenet pro eo, et mansum quem Pontius de Furno tenet pro eo, et mansum quem Bernardus de Fàbrica tenet pro eo, et mansum quem Bernardus de Rareto tenet pro eo, et mansum quem Petrus Ferrarius tenet pro eo, et mansum quem Raimundus de Condamina tenet pro eo, et mansum quem Petrus Grimallus tenet pro eo, et mansum quem Guillemus Bonetus tenet pro eo in Rareto. Omnes istos predictos mansos donat predictus Raymundus pro francho alodio predicte ecclesie Sancti Spiritus cum omnibus suis pertinentiis et tenedonibus, cultis et heremis, cum hominibus et feminis et censibus et agrariis, cum toltis et forciis, iusticiis, firmanciis, cuguciis, exorchiis, intestationibus et redemptionibus hominum et feminarum et cum pasturis et adempramentis et aquis et lignariis, cum exitibus et regressibus suis et cum omnibus aliis iuribus quecumque ibi habet uel habere debet iuste uel iniuste vel alio aliquo modo in perpetuum, sine omni retentu quem inde non facit in aliquo. Tali uidelicet pacto et ratione facit hanc donationem, ut clericus ibidem Deo seruiens habeat et teneat et possideat omnia prescripta sine impedimento alicuius uiuentis et non liceat ei aliquid de prescripto honore dare, uendere uel pignorare uel in emphiteosim constituere uel aliquo modo alienare, sed sint prescripta omnia semper dicte ecclesie sub speciali protectione et proprio dominatu, regimine et custodia Gerundensis episcopi, ita ut episcopus uel eius successores non transferant nec comittant unquam alicui clerico regimen predicte ecclesie uel institutionem clericorum, sed omni tempore ab eodem episcopo et eius successoribus clerici ibi stabiliantur ad Dei seruitium et in honorem Sancti Spiritus propter remedium anime sue et omnium amicorum et parentum suorum, nullo iure patronatus sibi uel successoribus suis in aliquo reseruato.

Cernens igitur predictus pontifex pium desiderium prephati militis et affectum, in ipsa die consecrationis auctoritate pontificali communi [*f. 173*] uoto confirmauit omnia que memorate ecclesie sunt oblata et etiam que in futurum, Deo annuente, a fidelibus est habitura, saluo iure et honore in omnibus parrochialis ecclesie Sancte Columbe, in cuius pago predicta ecclesia est fundata.

Preterea subdit dictus miles prephatam ecclesiam cum omnibus sibi datis et concessis diccioni Gerundensis ecclesie taliter ut in omnibus eius institutis et preceptis pareat et singulis annis Gerundensi episcopo clericus in ea constitutus in Cena Domini semper vnam libram cere pro redditu tribuat.

Si uero aliquis in predicta ecclesia vel in rebus suis aliquam uiolentiam inferre uel huic pagine in aliquo contraire presumpserit, excommunicationi subiaceat, iram omnipotentis Dei incurrens, et a liminibus sancte Dei Ecclesie sequestratus, cum Iuda Scariot in inferno inferiori, nisi digne satisfecerit, penam perpetuam paciatur, hac scriptura perpetuo firmiter persistente.

Actum est hoc VI° idus augusti.

Sig+num Raymundi de Farneriis. Sig+num Guillemi de Farneriis, filii eius, qui hoc firmamus et laudamus, firmarique rogamus. Sig+num Bernardi de Anglesio. Sig+num Arnalli de Osorio. Sig+num Bernardi de Manzulino. Sig+num Raymundi de Tauartedo.

Raimundus de Costa qui hoc scripsi die et anno quo supra.

a. *Segueix* quod *sense barrar.*

26 (137)

1221 agost 9

Ramon de Farners reconeix que l'església de Santa Maria de Farners i les seves propietats, que s'enumeren, són sota el domini del bisbe Alemany d'Aiguaviva, a qui fan cens d'una lliura de cera.

O. ADG, c. 4, n. 87 [PM 111].

A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 161r-162r.

Instrumentum continens quod ecclesia Sancte Marie de Farneriis et Sancti Spiritus de Alodio pertinent ad collacionem episcopi Gerundensis, et facit dicto episcopo quelibet ecclesia de censu vnam libram cere.

Sit notum cunctis quod ego Raymundus de Farneriis laudo et concedo et recognosco ecclesiam Sancte Marie de Farneriis esse sub dominio et proprietate plenarie et perfecte Gerundensis ecclesie et domini [*f. 161v*] episcopi Alamandi eiusdem loci cum omni honore[273] suo, scilicet cum decima tocius laborationis mee panis et vini ubicumque fiat, et cum vno campo de meo alodio qui est in villario de Madrenes et cum omni honore quem tenet Petrus de Vineali ad laborationem ibidem, de quo accipit ecclesia

273. En aquesta altura del text comença una clau que arriba fins al final del paràgraf, amb nota al centre: «Farnés».

de Farneriis medietatem tocius expleti cum medietate seminis quod ibi mittat. Item cum omni honore quem Guillemus Mir per me tenet, de quo donat quartum et braciaticum, et unum par gallinarum. Item cum omni alodio quod habeo in parrochia Sancti Cucufatis de Fornellis, in loco qui dicitur Auellaneda, et in aliis locis illud quod tenet pro me Bernardus de Lémena[274] et Berengarius de Rosar et Guillemus de Vlmo[275] et Raimundus Tapín et alii homines. Item cum omni alodio quod Petrus Burdus de Valle Luparia tenet per me in parrochia Sancti Menne de Villablarex et Estraderius Altemir et Arnallus Faber et Guillemus de Sacraria et Pontius Braymundi. Item cum vna fexia terre quam Raimundus Rorig tenet pro me in parrochia Sancte Marie de Selija, de qua donat medietatem expleti et unum anserem quem donat mihi de suo campo pro censu; et in parrochia Sancti Stephani de Villalbino dono campum quem tenet Bernardus de Savarig per me, de quo donat tascham et vnum par caponum pro censu. Hec predicta omnia a me donata habeat ecclesia de Farners et clerici ibidem seruientes et teneant ac possideant cum manso etiam Nigrelli et Johannis generi eius, quem eidem ecclesie de Farneriis dono, et sit ipsa ecclesia de Farners et clerici et homines eiusdem ecclesie cum omni honore suo Gerundensis ecclesie et episcopi eiusdem loci et successorum suorum in perpetuum sine omni retentu quem inde non facio mihi vel successoribus meis. Et omnis episcopus Gerundensis ecclesie deffendat dictam ecclesiam et homines et honorem eius sicut res proprias suas et instituat ibi clericos omni tempore cum necesse fuerit.

Item ego Raymundus de Farneriis iamdictus dono ecclesie Sancte Marie Gerundensis ecclesiam Sancti Spiritus quam construxi ad pedem forcie de Alodio cum omnibus concessis et donatis, scilicet cum manso de Serra et cum manso quem Bernardus de Rego tenet per me et manso quem Poncius de Furno tenet per me et manso quem Bernardus de Fabrica tenet per me et manso quem Petrus Ferran tenet per me et manso quem Bernardus de Rareto tenet per me, et manso quem Petrus Ferrari tenet per me et manso quem Raimundus de Condamina tenet per me, et manso quem Petrus Grimallus tenet per me, et manso quem Guillemus Bonetus tenet per me in Rareto. Omnes istos predictos mansos habeat ecclesia Sancti Spiritus de Alodio et clericus ibidem seruiens

274. Cf. ADG, Pergamins de la Seu, Claver, perg. 8; CC 364.
275. Cf. ADG, Pergamins de la Seu, Benefici de Sant Benet, perg. 1, 14.

pro francho alodio semper, et sunt predicti mansi in parrochia Sancte Columbe de Farneriis.

Istas uero duas predictas ecclesias cum omnibus sibi datis et concessis [*f. 162*] et dandis et adquirendis dono et cum hac presenti carta trado in dominio et potestate et proprietate Gerundensis ecclesie et domini Alamandi, eiusdem ecclesie episcopi, et successorum suorum perpetuo, tali condicione ut ipse et successores eius deffendant et custodiant et manuteneant cum omni honore suo et hominibus suis eas sicut res proprias et instituant in iisdem ecclesiis clericos cum necesse fuerit, et non transferant nec comittant dicti episcopi unquam alicui clerico regimen predictarum ecclesiarum uel institutionem clericorum, sed omni tempore ab eodem episcopo et eius successoribus clerici ibi stabiliantur.

Et faciat pro redditu singulis annis utraque ecclesia ad mensam episcopi vnam libram cere in Coena Domini, et sit redditus iste de propria mensa episcopali.

Actum est hoc V^{o} idus augusti anno Domini M^{o} CC^{o} XX° primo.

Sig+num Raymundi de Farneriis. Sig+num Guillemi de Farneriis, filii eius, qui hoc firmamus et laudamus, firmarique rogamus. Sig+num Arnalli de Osorio. Sig+num Arnalli de Oliuis.[276] +Petrus sacerdos.

Raimundus de Costa, qui hoc scripsi die et anno quo supra.

27 (96)

1223 juny 28

Ramon d'Anglès promet al bisbe Alemany d'Aiguaviva que obeirà la sentència pronunciada pel canonge Marquès el 1218, sobre el castell de Sant Sadurní.

O. ADG, c. 7, n. 14 [PM 113].
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, f. 125rv.
B. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd*, ff. 151v-152r.

Instrumentum in quo dictus Raimundus de Anglès promittit seruare in omnibus iudicium et dictam predictam.

276. PONTICH, *Series,* f. 307v, esmenta dos personatges d'aquest nom: un és ardiaca de Besalú i testa el 1202; l'altre és prevere i canonge cabiscol segon a partir de 1240, i mor el 1296. Cf. *infra* n. 47.

Sit notum cunctis quod ego, Raymundus de Anglès, per me et per omnes meos presentes atque futuros, promitto uobis, domino meo Alamando, Dei gratia Gerundensi episcopo, et successoribus vestris bona fide et sine enganno me sequi et attendere et obseruare et per omnia adimplere in perpetuum judicium siue sententiam latam a Marchesio, Gerundensi canonico, inter uos, nunc episcopum, tunc uero sacristam, ex vna parte, et me Raimundum, ex altera, in omnibus capitulis generaliter et in singulis particulariter, sicut habetur et expresse continetur in ipso iudiciali instrumento inde confecto quod penes uos habetis, quod in presenti aprobo et propria manu confirmo, et promitto per me et per meos per firmam stipulacionem quod aliquo tempore contra non ueniam, nec uenire faciam, sed semper illud tenebo et firmiter obseruabo, sicut scriptum est, a prima linea usque ad ultimam, sub pena centum aureorum, quam promitto dare uobis et successoribus uestris, omni occasione et excusacione remota, si forte contingeret quod iudicium illud infringerem uel contrauenirem per me uel per alium, in aliquibus uel in aliquo capitulo ibidem contento, ipso iudicio siue sentencia nichilominus durante et in sua firmitate existente. Et renuncio omni iuri legali et canonico et consuetudinario et cuilibet alii iuri quod mihi uel successoribus meis possit prodesse et uobis uel successoribus uestris possit obesse. Et ut hec maius robur obtineant et melius et firmius obseruentur, iuro ego, dictus Raimundus de Anglès, hec supradicta omnia attendere et adimplere et perpetuo obseruare per hec sancta quattuor Dei Euangelia meis propriis manibus tacta.

Si quis hec rumpere uoluerit, non ualeat.

Actum est hoc IV kalendas iulii anno Domini M° CC° XX° tercio.

Sig+num Raimundi de Anglès, qui hoc firmo firmarique rogo.+ Raymundus de Monte Rubeo, Gerundensis archilevita. +Petrus de Caciano, Gerundensis precentor.[277] Sig+num Poncii de Aniza, Gerundensis vicarii, qui hoc firmo. Eg+o Guillemus de Montegrino,[278] Gerundensis sacrista, subscribo +Berengarii scrip-

277. Cf. ADG, Pergamins de la Seu, Cabiscol, perg. 1; CC 423.

278. El seu nom consta a l'obituari del *Martirologi* del segle XIV, VILLANUEVA XII 298, on es recull la seva lluita contra els heretges del vescomtat de Castellbò, la conquesta de les Pitiüses i la fundació de la cartoixa de Sant Pol del Maresme. Cf. CC 394, 423-424, 426, 462; PM 136, 142, 149, 158, 177, 212, 247, 256; ADG, Pergamins de la Seu, Ardiaconat de la Selva, perg. 15; Sagristà major, perg. 19-21, 23-24, 27, 30-33, 36-37, 39 (testament), 40-

toris subter uichario. Berengarius [*f. 125v*] de Albuziano, iudex ordinarius Silueque archidiaconus.[279] +Ego Marchesius, Gerundensis canonicus, testis huius rei, subscribo. +Ego Raimundus de Albuciano,[280] subscribo.

Ego, Paschalis de Sancta Elena, scripsi hec mandato Bernardi Stephani, Gerundensis canonici et publici notarii, cum litteris rasis et emendatis in II[a] et VII[a] linea, die et anno quibus supra. Bernardus Stephani, Gerundensis canonicus et publicus notarius, subscribo.

28 (59)

1224 març 30

El bisbe de Vic, Guillem [de Tavertet], arbitra en el plet entre el bisbe de Girona, Alemany [d'Aiguaviva] i l'abat Ramon de Ripoll[281] *sobre el dret de presentació dels clergues de Sant Vicenç de Tossa.*

O. Perdut.
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, f. 74v.
B. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd,* f. 61r.

Instrumentum declarationis facte inter episcopum Gerundensem et abbatem Riuipullensem de ecclesia de Torsa.

In nomine domini nostri Ihesu Christi. Cum venerabilis Alamandus, Dei gratia Gerundensis episcopus, contra venerabilem Raymundum abbatem Riuipollensem super subieccione ecclesie Sancti Vincencii de Torsa questionem mouisset, utraque pars pro bono pacis et concordie in Guillemum, Vicensem episcopum, compromisit, qui auditis allegacionibus utriusque partis cum suis responsionibus amicabiliter inter eosdem composuit in hunc modum, videlicet, quod quandocumque abbas in eadem ecclesia instituere uoluerit clericum secularem, clericus ibidem ab abbate institutus obedienciam promittat et iuret episcopo Gerundensi.

41, 43, 52, 56, 69 (marmessoria); Ben. de Sant Domènec, perg. 5-11, 14-16, 18, 23-24, 73; Benefici de Sant Joan, perg. 19.

279. Cf. Pontich, *Series*, f. 139r; CC 402; *Sant Daniel* 83, 93, 120, 135, 154, 158, 164, 170; Miret 24.

280. Cf. Pontich, *Series*, f. 139r. CC 406, 412. És l'ardiaca d'Empúries, CC 426, 431? O el de Besalú, CC 473? Per aquest darrer, cf. Pergamins de la Seu, Ardiaconat de Besalú, perg. 5, 6, 27; Benefici de Sant Joan, perg. 16; Beneficis diversos, perg. 2-4.

281. És Ramon de Bac (1217-1234): Zaragoza 333.

Hec inquam omnia fiant, saluo in omnibus iure interrupcionum, prescripcionum pariter et priuilegiorum monasterii Riuipollensis, et salvo etiam iure legis diocesane.

Actum est hoc III° kalendas aprilis anno Domini M° CC° XXIIII°.

Alamandus, gracia Dei Gerundensis episcopus. Guillemus, Ausonensis episcopus+. Ego, frater Raymundus, Riuipullensis abbas, subscribo, saluo iure ecclesie nostre predicte in perpetuum+. Ego, frater Benedictus, prior Castriserrensis,[282] subscribo.

Raymundus de Costa qui hoc scripsit die et anno quo supra.

29 (134)

1225 agost 25

Adelaida de Rupià[283] *funda i dota un benefici a l'església de Sant Vicenç de Rupià, que ha de ser proveït pel bisbe de Girona, al qual l'obtentor pagarà una lliura de cera de cens.*

O. ACG, perg. 834.

A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, f. 159rv.

Instrumentum institutionis presbyteri facte in altari Sancte Margarite de Rupiano per Adalaydem de Rupiano condam, cuius collatio pertinet episcopo Gerundensi et facit vnam libram cere de censu.

Viuax et pia katholice professionis religio confidenter credit et constanter affirmat deuota missarum frequentatione terrena celestibus uniri et peccatorum culpis misericorditer indulgeri, quodque gracius et gloriosius est, defunctorum animas mirabiliter et potenter purgatorii cruciatibus liberari. Vnde huius tam desiderabilis boni et tam amabilis spe ducta et grata, ego Adalaydis de Rupiano ad honorem Dei omnipotentis et gloriose virginis Marie unum instituo sacerdotem in ecclesia Sancti Vincentii de Rupiano qui assidue diuinis officiis ibi intersit et specialiter celebret missas pro anima mea et parentum meorum et omnium fidelium defunctorum in altari Sancte Margarite, quod ego de nouo hedificaui in eadem

282. Cf. ZARAGOZA 123, que el documenta l'any 1222 i proposa altres priors per als anys 1223 i ss.

283. Cf. PM 146 (= CC 457), 150. És la vídua de Bernat de Rupià, per al qual cf. PM 85, 157; CC 398, 457.

ecclesia, cui uidelicet altari et presbytero eiusdem offero, dono et in perpetuum assigno illum campum quem Raymundus Faber, de Vulture Mortuo, laborat apud stagnum in parrochia Sancte Eulalie de Vulture Mortuo, et illum mansum et mansatam de ipsa Pedrera, qui est in parrochia Sancti Vincentii de Rupiano, que omnia mihi vendidit Sancia, filia mea et Bernardi de Rupiano condam defuncti, sicut melius et plenius sonat in instrumentis ipsarum venditionum. Item offero, dono et in perpetuum assigno predicto altari et presbitero eiusdem totum quartonem decime totius parrochie Sancti Vincentii de Rupiano cum una casa noua que est in cellaria de Rupiano, que (*sic*) uendidit mihi Guillemus de Sancto Felice, sicut melius et plenius sonat in instrumento ipsius venditionis, et illud sotulum cum solario quod ego hedificaui in platea que est ante porticum castri de Rupiano. Hec inquam omnia vniuersa et singula cum hac presenti carta trado, offero Deo et predicto altari Sancte Margarite quod est in ecclesia Sancti Vincentii de Rupiano et presbitero ibidem celebraturo, tali pacto ut predictus presbiter totum honorem predictum habeat, teneat et possideat sine diminutione et absque contradictione, necnon et omnia que Sancia, filia mea, predicto altari dimisit, et si que alia in posterum prenominato altari Domino inspirante sum collatura, sicut melius intelligi vel dici potest ad utilitatem predicti altaris et suam, de quorum omnium fructibus, prouentibus, obuentionibus sibi prouideat et altari preparet necessaria et faciat duas lampadas die noctuque iugiter ardere, unam coram predicto altari et alteram coram altari beate Marie quod situm est in eadem ecclesia Sancti Vincentii de Rupiano. Vendendi autem uel obligandi, uel alio modo alienandi aliquid de predictis omnibus nullam prorsus habeat facultatem, sed excolat illa et custodiat, et cum iuste poterit, augmentet quamdiu uixerit. Eo uero mortuo, Gerundensis episcopus, in cuius protectione et deffensione predictum altare et presbiterum eiusdem cum omnibus rebus supradictis pono atque constituo, alterum ibi insti-[*f. 159v*]-tuat sine mora, et sic fiat usque in infinitum. Et presbiter seruiens ibidem donet ei annuatim pro censu in signum protectionis et subiectionis in die consecrandi Crismatis libram vnam cere in perpetuum.

Si quis hoc rumpere uoluerit, non ualeat, sed cum Iuda proditore penas in inferno inferiori sustineat.

Actum est hoc VIII kalendas septembris anno Domini MºCCº XXº quinto.

Sig+num Adalaydis de Rupiano, que hoc firmo et laudo, firmarique rogo. Alamandus, gratia Dei Gerundensis episcopus. +Raimundus de Monte Rubeo, Gerundensis archidiaconus. +Petrus de Caciano, Gerundensis precentor. Sig+num Poncii de Rivopirorum.[284] Eg+o Guillemus de Montegrino, Gerundensis sacrista, subscribo. Sig+num Berengarii de Fenestris.[285] Signum+ Bernardi de Campomagno.[286] Sig+num Raimundi de Palarafano.[287] Signum +Petri de Granujariis. Sig+num Guillemi de Agualta.

Gregorius[288] scripsi hoc rogatus, die et anno quo supra.

30 (110)

1226 novembre 3

Pere d'Orriols,[289] *senyor del castell d'Orriols, reconeix tenir en feu pel bisbe de Girona el delme d'Orriols per un cens d'una lliura de cera l'any, i promet fidelitat al bisbe Alemany d'Aiguaviva.*

O. ADG, c. 4, n. 113 [PM 126].

A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, f. 136rv.

Instrumentum qualiter dominus de Vrriols facit de censu Gerundensi episcopo annuatim vnam libram cere pro decima de Vrriols.

Sit notum cunctis quod ego Petrus de Urriols, dominus castri de Urriols, fateor et recognosco me tenere pro Gerundensi ecclesia et pro domino meo episcopo eiusdem sedis decimam meam parrochie vniuerse de Urriols. Et facio inde de censu domino episcopo annuatim vnam libram cere in festo sancte Marie augusti, et debeo inde similiter facere hominium omnibus episcopis eiusdem sedis, quod hominium facio modo in presenti domino meo Alamando, Dei gratia Gerundensi episcopo, promitendo ei bona mea fide esse

284. Cf. CC 404, 418.

285. Cf. PM 207, 357.

286. PONTICH, *Series,* f. 182r.

287. L'any 1229 és documentat un Berenguer de Parlavà, amb interessos agrícoles a Corçà, PM 144, i propietari d'una part del delme d'Ullastret, PM 274, que signa escriptures de reconeixement de delme, CC 434.

288. PONTICH, *ib.,* f. 247r.

289. Cf. ADG, Pergamins de la Seu, Benefici de Sant Domènec, perg. 12; PM 108, 126; CC 302, 419, 430, 444. Casat amb Beatriu d'Hortal, aquesta li deixà en testament la vall de Maçanet de Cabrenys i el castell de Cabrera: CR IX 560-561.

semper fidelis miles de corpore et de auere et ipsum deffendere et manutenere pro posse meo ubique sicut meipsum et res meas proprias; et concedo quod successores mei qui illam decimam tenuerint semper Gerundensi episcopo illud idem quod ego ei facio debent inde facere [*f. 136v*].

Actum est hoc III nonas nouembris anno Domini Mº CCº XXº sexto.

Petrus de Urriols, qui hoc laudo. Sig+num Poncii de Capitemagno.[290] Sig+num Arnalli de Solanis.[291] Signum Bernardi de Chexanis.[292]

Raimundus de Costa qui hoc scripsi.

31 (49)

1227 maig 16

Testament de Pere de Pineda, prevere del Capítol de la Seu, a la qual i al seu germà Berenguer deixa alguns llibres seus de teologia, bíblia i dret.

O. Perdut.

A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, f. 64rv.

a. L. BATLLE, *La cultura a Girona de l'Edat Mijana al Renaixement*, Girona 1979, p. 199, edició parcial.

Testamentum Petri de Pineto, presbyteri de Capitulo Gerundensi condam, qui dimisit ecclesie Gerundensi quosdam libros suos theologie.

In Christi nomine. Ego Petrus de Pineto, Gerundensis ecclesie presbyter et canonicus, in meo pleno sensu et integra memoria ac loquela facio meum breue testamentum, in quo eligo meos manumissores, videlicet dominum et amicum meum Guillemum de Cartiliano[293] et Bernardum, clericum de Villafrezario,[294] ac Bonardellum[295] et Petrum de Cistella,[296] socios meos, et Berengarium

290. Cf. CC 421.

291. Cf. CC 421.

292. Cf. PONTICH, *Series,* f. 185r; CC 414, 430, 462, 469, 486, 526.

293. PONTICH, *ib.,* f. 183v; CC 462; ADG, Pergamins de la Seu, Ardiaconat de Girona, perg. 9, 11; Claver, perg. 18; Sant Domènec, perg. 11. El setembre del 1253 és ardiaca major, *ib.,* Ardiaconat de Girona, perg. 105, 107; CC 473.

294. PONTICH, *ib.,* f. 392v; CC 412, 462.

295. PONTICH, *ib.,* f. 161r; CC 356.

296. PONTICH, *ib.,* f. 184v; CC 425, 444, 462.

de Pineto[297] et Ruffum de Pineto,[298] fratres meos,[a] et Gerallum de Gardiola, vt isti distribuant omnes res meas sicut hic breuiter inuenerint scriptum. Primo dimitto Sancte Marie sedis, in cuius cimiterio corpus meum sepeliri iubeo, XXX solidos inter omnia. Sancto Felici X solidos. Sancto Petro, Sancto Martino et Sancto Danieli, unicuique VII solidos; omnibus aliis ecclesiis ciuitatis Gerunde, unicuique II solidos. Confratrie Sancte Marie Puellarum, XX solidos. Ospitali Sancti Petri et ospitali [*f. 64v*] novo de Arinio et infirmis de Petreto, vnicuique III solidos. Item dimitto Sancte Marie sedis Gerunde omnes libros meos theologie glosulatos, sub hac videlicet forma et pacto: quod ecclesia Gerundensis soluat[b] uniuersa debita mea et omnes iniurias meas restituat, manifestas et que deducentur in manifestum; quos predictos scilicet libros Berengarius de Pineto, frater meus, teneat et habeat in omni uita sua, de quibus scilicet libris quattuor reponantur penes thesaurarium in ecclesia, et si aliquis ex illis fuerit dicto Berengario de Pineto necessarium, possit inde vnum accipere, posito alio ex illis quos penes se tenuerit. Predictos autem libros seruata forma superius prescripta ipsi ecclesie dimitto, excepto *Psalterio* glosulato, quod deponatur penes thesaurarium in ipsa ecclesia, quod nulli prelatorum uel canonicorum sit licitum inde abstrahere vel accipere, nisi posito pignore penes ecclesiam; et si acceperint siue abstraxerint, ipsa die reducant. Si uero ecclesia Gerundensis nollet soluere debita mea et restituere iniurias meas, dimitto dicto Berengario de Pineto, fratri meo, omnes prefatos libros meos, excepto *Psalterio* glossulato, quod penitus et absolute dimitto eidem ecclesie pacto superius seruato, vt scilicet psalterium de ecclesia non abstrahatur nisi modo predicto. Iterum dimitto ipsi ecclesie post obitum Berengarii de Pineto, fratris mei predicti, penitus et absolute *Pentateucum* meum, modo predicto quo et de *Psalterio* seruato. Et dictus Berengarius soluat debita mea et restituat iniurias meas. Dimitto Sancte Marie de Calidis librum meum novum in quo continetur *Officiarium* et *Missale*, quem scilicet librum prefatus Berengarius de Pineto teneat tamen in uita sua et post mortem suam libere et absolute restituatur predicte ecclesie Sancte Marie de Calidis atque tradatur. Omnes uero alios libros meos, et specialiter *Biblia*

297. PONTICH, *ib.*, f. 316²v; CC 424.

298. Possible antenat del Ros de Pineda, a qui el bisbe Bernat de Vilert confirmarà el 1280 un dotzè del delme de Sant Llorenç de Maçanet, un terç del de Sils, un octau del de Tordera i una part del de Vallmanya, per 400 sous, PM 351.

et *Varsculam* et omnes apparatus domus mee et omnia iura mea ubicumque ea habeam uel habere debeam aliquo iure uel racione dimitto sepe fato Berengario de Pineto, fratri meo, ad omnes suas uoluntates faciendas, ita ut ipse Berengarius meam faciat honorifice sepulturam et meas soluat laxaciones.

Actum est hoc XVII kalendas iunii anno Domini M° CC° XX° septimo.

Sig+num Petri de Pineto, qui hoc testamentum facio, et quia pro nimia infirmitate occupatus propria manu firmare nequeo, signo punctorum firmo firmarique rogo. Signum Guillemi de Cartiliano. Signum Berengarii de Pineto. Sig+num Ruffi de Pineto. Sig+num Geralli de Gardiola. Bernardus de Villafredario, presbyter. Ego Petrus de Cistella presbyter, canonicus ecclesie Gerundensis, subscribo. Sig+num Bonardelli, presbyteri.

Bonus Homo[299] quo hoc scripsit cum litteris rasis et emendatis in terciadecima linea vbi dicitur «pignore», die et anno quibus supra [*f. 65*].

a. *Afegit a la interlínia.* b. *Afegit a la interlínia.*

32 (23)

1228 maig 1

El canonge de la Seu Bernat de Monells[300] *dóna a la dignitat episcopal de Girona la vila de Matajudaica.*

O. ADG, c. 18, n. 71 [PM 133].
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, f. 33rv.

Instrumentum donationis facte Gerundensi episcopo per Bernardum de Monellis de villa de Mata Judayca.

Sit notum cunctis quod ego Bernardus de Monellis, canonicus ecclesie Gerundensis, gratis et ex certa sciencia et ex mera liberalitate dono et offero cum hac presenti publica carta perpe-

299. Cf. ADG, Pergamins de la Seu, Claver, perg. 10; Sagristà major, perg. 15; PM 104, 106, 120, 123, 133-135, 147; CC 401, 422-431, 433-453.

300. No és el canonge homònim que fundà i dotà el benefici de Sant Jaume del castell de Monells (a. 1167), D-7 f. 24r. El nostre Bernat de Monells era canonge a partir del 1228, i participava en la fundació de l'Almoina. Consta com a ardiaca de la Seva el 1230. Estigué lligat amb el sagristà Guillem de Montgrí, la casa del qual ocupà a la mort d'aquest. Cf. Pontich, *Series,* f. 286r; Pergamins de la Seu, Ardiaconat de la Selva, perg. 1; D-2 f. 54v-55v, 154rv; D-2 f. 216r.

tuo valitura Deo et ecclesie Gerundensi, et specialiter et expresse dignitati episcopali in manu domini Guillemi, permissione diuina Gerundensis episcopi, totam villam meam de Mata. Hanc inquam donacionem tali modo facio ut predictus dominus episcopus et successores sui habeant, teneant et possideant in perpetuum pro francho alodio predictam villam Sancti Johannis de Mata cum omnibus terminis suis et hominibus et feminis, uiuis uel nascituris, et mansis et bornis eorum, et redempcionibus et stabilimentis [*f. 33v*] mulierum et hominum, jouis et traginis, albergis et feudis, terciis et laudismiis, et cum omnibus exitibus et ingressibus et pertinenciis suis et tenedonibus, molendinis, aquis, regis et super regis, pratis, pascuis et traginis, adempramentis, censibus et usaticis et cum omnium rerum dominiis cum omni integritate et proprietate sua, sicut melius dici uel intelligi potest, ad commodum predicti episcopi et successorum suorum vtilitatem. Et de meo iure in eius et successorum suorum transfero dominium et potestatem ad omnes suas uoluntates inde et exinde perpetuo faciendas, cedendo ei omne ius meum et omnes uoces et acciones meas reales et personales, utiles et directas, que mihi competunt uel competere debent in predicta villa de Mata. Et si aliquo iure scripto uel non scripto, legali uel consuetudinario, publico uel priuato, diuino uel humano, huius donacionis contractui obuiam ire possem, illi iuri in perpetuum prorsus renuntio.

Actum est hoc kalendis madii anno Domini Mº CCº vicesimo octauo.

Sig+num Guillemi de Caciano, de Vulpiliaco.[301] Sig+num, Guillemi de Caciano, de Episcopali.[302] Sig+num Guillemi de Ferigula, de Episcopali.[303] Sig+num Guillemi de Ferigula,[304] filii eius.

301. El seu nom, amb els tres que el segueixen, apareix en escriptures de reconeixement de delmes del maig del 1229, CC 435-436. És dubtós que ell o el Guillem de Caçà de la Bisbal de la nota següent sigui el Guillem de Caçà esmentat a PM 97 i 105.

302. L'identifiquem amb el Guillem de Caçà que *ca.* 1250 capbreva al bisbe tres horts novells, pels quals fa cens de 7 sous de quatern, CC 466. Per l'honor que té a la Bisbal fa al bisbe un cens de 98 sous de moneda corrent, CC 467.

303. L'identifiquem com el fill del Guillem Frigola que el 2 de desembre de 1181 feia homenatge al bisbe Ramon Guissall pel batlliu del castell de la Bisbal, CC 344, i el 1195 era fidejussor de Pere Joan de Bàscara, parent d'ell, que el bisbe havia hagut d'empresonar, CC 369. El Guillem Frigola del document apareix en escriptures de reconeixement de delmes, CC 433, 435-436.

304. Serà batlle de la Bisbal a partir del 1245, PM 180, on són esmentats tres generacions de nom Guillem Frigola: avi, pare i fill.

Sig+num Berengarii de Bàschera, scutiferi domini episcopi.[305] Sig+num Guillemi, capellani domini episcopi.[306] Sig+num Guillemi de Turrecella, de Episcopali.[307] Sig+num Raimundi de Turrecella, fratris eius.[308] Sig+num Berengarii de Palaciolo.[309] Sig+num Arnaldi de Aquilone.[310] Sig+num Raimundi de Monte.[311] +Bernardus de Monellis.

Bonus Homo, notarius domini episcopi Gerundensis, qui hoc scripsit anno quo et supra.

33 (97)

1228 agost 18

Ramon d'Anglès, la seva esposa Estefania i els seus fills Arnau i Bernat prometen a Guillem de Montgrí, paborde de la Seu de Girona, observar la sentència del canonge Marquès sobre el castell de Sant Sadurní; i el paborde esmentat li cedeix unes tasques que li pertanyien segons la mateixa sentència.

O. Perdut.

A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 125v-126r.

B. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd*, f. 153rv.

305. Tres mesos abans havia estat testimoni en un acte de Guillem de Cabanelles, bisbe electe de Girona, que actuava encara com a paborde de la Seu, CC 422. Posseí un terç del delme de Viladasens, PM 353.

306. L'identifiquem amb el Guillem Gaufred de PONTICH, *Series*, f. 247v, canonge el 1237 i marmessor el 1245 del bisbe Cabanelles.

307. Família noble de la Bisbal, dita a vegades també de Pals. El nom de Guillem de Torroella apareix el 1180 en la covinença que fan el bisbe i Oliver de Llorà per la guarda del castell de la Bisbal, CC 339, i l'any sobre en el procés entaulat entre el bisbe i Gilabert de Cruïlles a causa de la castellania de la Bisbal, CC 343, i en l'homenatge que Guillem de Frigola feia al bisbe pel castell referit, CC 344. Apareix en una escriptura de reconeixement de delme de l'any 1228, CC 427.

308. Apareix en una definició de Bernat de Santa Eugènia al bisbe, any 1161, CC 306, i en escriptures de reconeixement de delmes, CC 427, 433, 441.

309. Signa l'escriptura de reconeixement de delmes que el vescomte Dalmau de Rocabertí fa al bisbe el 1227, CC 419, i al cap de dos anys reconeix ell mateix tenir en feu pel bisbe un mas a la Pera, CC 433. El 1237 rep com a dona pròpia Ermengarda, filla de Pere Ferrer, de Corçà, enfranquida pel bisbe Guillem de Cabanelles, PM 162. També serà delmer el seu fill Ramon de Palol Sabaldòria, CC 589.

310. Signa escriptures de reconeixement de delmes de Ramon de Palau, CC 415, 416.

311. Família de Monells. El seu nom apareix en reconeixements de delmes, CC 436, 441, 552.

Instrumentum aliud in quo dictus Raimundus de Anglès et eius vxor et eorum filii similiter promittunt seruare dictum iudicium et ditam.

Sit notum cunctis quod ego Raymundus de Anglesio et uxor mea Stephania et filii nostri Arnaldus et Bernardus, per nos et per omnes nostros presentes atque futuros, bono animo et spontanea uoluntate laudamus atque concedimus et in perpetuum confirmando corroboramus vobis, domino Guillemo de Montegrino, Gerundensi sacriste et preposito de Arido, et successoribus uestris prepositis et toti Capitulo Gerundensi totum illud iudicium quod datum fuit inter nos et dominum Alamandum, Gerundensem episcopum olim deffunctum, tunc temporis sacristam et prepositum de Arido, super honore Sancti Saturnini, ita quod nec nos nec nostri contra predictum iudicium ullo tempore ueniamus iure aliquo uel ratione, imo illud iudicium per nos et per nostros perpetuo obseruabimus, renunciantes omni iuri scripto uel non scripto, omnique auxilio nobis uel nostris contra uos uel uestros competenti uel competituro. Et ut hec laudacio, concessio et confirmacio robur obtineat firmitatis, iuramus in Deum et super sancta quattuor Dei Euangelia, nostris propriis manibus tacta, quod prefatum iudicium ratum habebimus et secundum nostram scientiam obseruabimus nec contraueniemus.

Et nos Guillemus de Montegrino, Gerundensis sacrista et [*f. 126*] prepositus de Arido, consensu et uoluntate domini Guillemi, Dei gratia Gerundensis[312] episcopi et tocius Capituli Gerundensis, donamus et addimus tibi, Raymundo de Anglesio, et heredibus tuis qui locum tuum tenuerint post te in castro Sancti Saturnini in perpetuum totam tascham et decimam tocius ille vinee de Sancto Saturnino, que tascha et decima nobis adiudicata fuerunt in prenominato iudicio. Item diffinimus et remittimus uobis et uestris in perpetuum omnes querimonias quas de uobis habebamus et quicquid contra uos proponebamus uel proponere poteramus, ullo modo usque in hodiernum diem, tam pro honoris inquietacione et expletis inde amissis quam alio aliquo modo, et in presenti reddimus uobis illam cartam illius pene de L morabatinorum, quam mihi, Guillemo de Montegrino, fecistis si prefatum

312. És el bisbe Guillem de Cabanelles (1227-1245), nebot del bisbe Arnau de Creixell. Cf. PONTICH, *Episcopologi,* 18v-20r; VILLANUEVA XIII 163-171; ES XLIV 13-16; DHEC I 372; PM 131, 133-135, 148, 181, 199; CC 405, 422-429, 431-435, 437-443, 445-455, 458, 460, 462-463.

iudicium in aliquo frangeres, uel uxor tua et filii tui frangerent, que carta nobis uel nostris nullatenus prodesse possit nec uobis in aliquo obesse.

Actum est hoc XV kalendas septembris anno Domini Mº CCº XXº octauo.

Sig+num Raimundi de Anglesio. Sig+num Stephanie, uxoris eius. Sig+num Arnalli de Anglesio. Sig+num Bernardi de Anglesio, filiorum eorum, qui hec firmamus et laudamus. Sig+num Guillemi, Dei permissione Gerundensis episcopi. + Ego Raimundus de Albuciano, Impuritanensis archidiaconus, subscribo. Ego Guillemus de Montegrino, Gerundensis sacrista et prepositus mensis iulii, subscribo. +Raimundus de Monte Rubeo, Gerundensis archilevita.+ Petrus de Caciano, Gerundensis precentor. Ego Raimundus de Basso, abbas Sancti Felicis Gerunde,[313] subscribo. Sig+num Bernardi de na Flor. Sig+num Poncii Granoni. Sig+num Bernardi de Palaciolo.[314]

Petrus Marchesii qui hec scripsi mandato Bernardi Stephani, Gerundensis canonici et publici notarii, cum litteris suprascriptis in IIIª linea et in VIIIIª die et anno quo supra. Bernardus Stephani, Gerundensis canonicus et publicus notarius, subscribo. [*f. 126v*]

34 (62e)

1228 desembre 21. Barcelona

Estatuts de Jaume I a les Corts de Barcelona sobre la pau i treva.

A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 81r-82v.
B. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd,* ff. 221v-223r.
a. *Cortes,* 112-119.

In Christi nomine.[315] Sit omnibus manifestum quod nos Jacobus, Dei gratia rex Aragonum, comes Barchinone et dominus Montispessulani, volentes antecessorum nostrorum sequi uestigia et exempla, cum consilio venerabilium patrum nostrorum, scilicet Sparagi, Terrachonensis archiepiscopi,[316] Bernardi (*sic*), Barchi-

313. Cf. Pontich, *Series*, f. 161v. CC 423, 431, 458, 4662, 483. El seu nom consta a l'obituari del *Martirologi* del segle XIV, Villanueva XII 299.

314. Cf. ADG, Pergamins de la Seu, Benefici de Sant Joan, perg. 8a; CC 368, 398, 413-414, 418.

315. En aquesta altura del text, hi ha una manícula.

316. És Aspàreg de la Barca (1215-1233), per al qual cf. Blanch, *o. c.,* I 13-141; M. Dolors Cabré i Montserrat, «Spàreg de la Barca, arquebisbe de Tarragona», *Montpellier, la*

nonensis,[317] G. Vicensis, Guillemi Gerundensis episcoporum, abbatum et nobilium virorum N.ª Sanccii,[318] Hugonis, comitis Impuriarum, G. de Montecada, vicecomitis Biarnensis,[319] Raimundi de Montecada,[320] G. de Ceruaria, H. de Mataplana,[321] R. Alamanni,[322] G. de Ceruilione,[323] G. de Claromonte[324] et multorum aliorum militum, ciuium et aliorum proborum hominum Catalonie, paces et treugas perpetuas a Sincha usque ad Salças statuimus in hac forma. Ita quod omnes ecclesie et clericorum persone cuius-[*f. 81v*]-cumque ordinis sint, cum hominibus et rebus eorum et iuribus, sub hac pace sint constitute. Item cimiteria et sacraria cuiuscumque ecclesie in circuitu constituta nullus inuadere aut infringere presumat, nichil inde abstrahere attemptet, feriendis huius statuti temeratoribus pena sacrilegii inferenda et ab episcopo eiusdem loci distringenda satisfaccione duplici dampni quod fecerit ei qui passus est prestanda. Ecclesias quoque incastellatas sub pacis et treuge deffensione constituimus, ita tamen quod si raptores uel fures in eisdem ecclesiis predam uel alia maleficia congregauerint, querimonia[b] ad episcopum in cuius episcopatu commissum fuerit et ad nos siue ad nostrum baiulum defferatur et ex tunc nostro iudicio uel baiuli quod comissum fuerit emen-

Couronne d'Aragon et les pays de langue d'Oc (1204-1239). Actes du XII[e] Congrès d'Histoire de la Couronne d'Aragon. Montpellier 26-29 septembre 1985, vol. II, Montpeller 1987, 57-70; DHEC I 198.

317. És Berenguer de Palou II, per al qual cf. PUIG I PUIG 183-199.

318. Fill de Sanç I, comte de Provença i de Rosselló-Cerdanya, el qual ho era al seu torn de Ramon Berenguer IV de Barcelona i de la reina Peronella. Per aquest gran personatge de la noblesa nord-catalana i la lluita aspra que va haver de sostenir contra els Montcada, cf. DBA III 352-354; CR XIV 39.

319. L'identifiquem com el fill de Guillem Ramon I, vescomte de Bearn i baró de Montcada, i de Guillema de Castellvell. Tercer vescomte de Bearn de la línia Montcada i pare de Gastó VII, governà des del 1223 fins al 1229. Cf. DBA III; SOBREQUÉS 102-103.

320. L'identifiquem com el cosí de l'anterior, Ramon II de la branca de Tortosa, per al qual cf. DBA III 262-264; SOBREQUÉS 124.

321. Fill del trobador homònim i de Guillema de Sales, morí en la conquesta de Mallorca el 1229, DBA III 147.

322. L'identifiquem com Ramon Alemany de Cervelló, senyor de Querol i de Pont d'Armentera. Participà en la planificació i en les accions bèl·liques que dugueren a la conquesta de Mallorca: DBA I 555.

323. Cf. MIRET 24-25, 27, 32, 34, 41, 51, 54, 56, 62-63, 65, 133-134, 156, 163, 174, 192, 204, 207, 209, 218, 222-224, 228-229, 232, 237, 267-269, 278-279, 296-297, 341, 396, 414, 433, 478, 490, 496, 509, 578. DBA I 548.

324. Va intervenir eficaçment en la sedació de les bandositats entre els Cabrera i els Cardona contra els Montcada i fou un dels primers organitzadors de la conquesta de Mallorca, DBA I 573-574; MIRET. 21, 25, 35, 41, 51, 53-54, 62, 72, 74-76, 80, 83, 163, 212, 303, 451, 505.

detur, uel a pace et treuga predicta ecclesia sequestretur. Dominicaturas quoque canonicorum ecclesiarum et monasteriorum sub eadem pacis constituimus securitate, pena duple restitucionis imminente eis qui eas inuadere presumpserint. Clericos, monachos, viduas, pupillos, orphanos, sanctimoniales cum omnibus rebus suis sub eadem pacis deffensione constitutos decernimus quod nemo eos apprehendat et nichil eis iniurie inferat, nisi in maleficiis inuenti fuerint. Si quis in aliquem istorum manus violentas iniecerit uel aliquid eis abstulerit, ablata in duplum restituat et de iniuria nichilominus iudicio episcopi in cuius diocesi comissum fuerit illis satisfaciat, sacrilegii uero pena episcopo dependat. Immunitates quoque Templi et Hospitalis Iherusalem necnon et aliorum locorum venerabilium cum omnibus rebus suis sub eadem pacis et pene interminacione pariter cum clericis et ecclesiis constituimus. Villanos et villanas ecclesiarum et locorum religiosorum et canonicorum, et nostros et omnes res eorum tam mobiles quam inmobiles et se mouentes, videlicet, boues, oues, asinos, asinas, equos, equas ceteraque animalia, siue sint apta ad arandum siue non, sub pacis et treuge securitate ita constituimus, ut nullus eos capiat uel inuadat in corpore proprio vel in rebus mobilibus uel inmobilibus eis dampnum inferat, nisi in maleficiis inuenti fuerint. Uel quando in caualcatis cum dominis aut aliis [hierint]^{c}, set postquam ad domos reuersi fuerint, sub predicta pace remaneant. Ciues uero et burgenses et omnes homines nostros et villarum nostrarum cum omnibus rebus eorum mobilibus et immobilibus, iudeos etiam cum omnibus rebus suis sub pace nostra constituimus. Villanos et villanas militum et eorum familiarum sub predicta pace constituimus, nisi inuenti fuerint cum armis. Omnia animalia aratoria tantum et instrumenta aratoria, columbaria, palearia, abellaria, oliuaria et molendina in predicta pace constituimus. Item nullus homo animalia aratoria uel instrumenta arandi pro pliuio uel proprio debito vel alieno, nec delicto proprio uel alieno nec pro debito uel delicto dominorum suorum pignoret nec capiat, etiam si sint specialiter obligata. Rustici uero nec familia eorum[325] pro debitis dominorum suorum uel propriis debitis uel fideiussionibus nullo modo personaliter capiantur nec capti detineantur. Item mansiones [*f. 82*] aliquis non incendat uel alias ignem subponat ad nocendum. Si uero barones nostri uel milites nostri inter se guerram habuerint et ad expugnandum castrum uel

325. En aquesta altura hi ha una manícula.

fortitudinem inimicorum suorum veniant et expugnando in ipso corpore castri uel fortitudinis ignem subposuerint, non teneantur pro pace fracta. Terras in contencione positas nullus villanus laboret postquam inde commonitus fuerit ab eo in quo iusticia placiti non remanserit, nisi possessor paratus sit directum facere et complere. Si vero tercio commonitus eas laborauerit et propterea damnum ceperit, non requiratur pro pace fracta; salua tamen pace bestiarum deditarum in usu laboracionis et eorum qui eas gubernauerint uel custodierint cum omnibus que secum duxerint; nolumus enim quod propter contumaciam rusticorum animalia aratoria depredentur, inuadantur uel disperdantur. Vias publicas siue caminos uel stratas in tali securitate ponimus et statuimus ut nullus inde iter agentes inuadat uel in corpore proprio siue in rebus suis aliquid iniurie inferat uel molestie, nisi fuerint milites vel homines de guerra, pena lese magestatis inminente ei qui contra fecerit post satisfaccionem dupli de malefactis et iniuriam et dampnum passo prestitam. Sub hac eadem pace constituimus milites et omnes alios qui fuerint cum domina uxore militis, nisi fuerint baudatores uel proditores manifesti, quos ab ista pace et treuga penitus eicimus. Proditores dominorum suorum qui secundum constitucionem scriptam innocenciam suam purgare noluerint, ab hac pace et securitate eicimus, tam eos cum honoribus suis quam eorum complices et fautores excludimus et excipimus. Saluitates quoque tocius terre nostre, tam nouas quam antiquitus constitutas sub predicta pace et securitate ponimus [et] statuimus. Fures, latrones et eorum receptores, si redigere malum quod fecerint noluerint uel directum facere contempserint, a predicta pace et securitate secernimus cum omnibus rebus suis mobilibus et inmobilibus. Si quis uero miles uel ciuis contra huiusmodi constitucionem comiserit dampnum, emendet illi qui malum fecerit infra XV dies postquam monitus fuerit simplum; post XV dies duplum, prestandis insuper centum viginti sol. de duplenca moneta; rustici uero quadraginta solidos episcopo et nobis, ad quos querimonia fracte pacis et treuge dinoscitur contingisse. Si vero infra XV dies primos temerator constitute pacis et treuge simplum non emendauerit, postea, ut supra dictum est, duplum prestet, ita quod medietatem istius dupli habeat querelator et aliam medietatem episcopus et nos, qui ad hanc iusticiam faciendam cum predicto steterimus. Et insuper si infra pretexatos XV dies per nos vel per episcopum uel nuncium aut nuncios nostros idem temerator commonitus dampnum non emendaverit, et deinde malefac-

tor ipse et complices sui coadiutores et consiliatores eius ab episcopo excomunicentur, et a predicta pace et treuga separati intelligantur cum omnibus rebus suis, ita quod malum quod propter hoc eis fuerit illatum, non requiratur pro pace et treuga fracta. Set si malefactor et adiutores eius iamdicto querelanti ullum malum fecerint, emendetur[d] pro pace fracta. Preterea constituendum esse [*f. 82v*] et firmiter obseruandum censuimus sub eadem pace et treuga dies dominicos et festiuitates omnium sanctorum apostolorum et Aduentum Domini usque ad octabas *(sic)* Epiphanie, et Quadragesimam[e] usque ad octabas Pasche, diemque Assensionis dominice necnon festum Pentecosten cum octabis suis et tres festiuitates sancte Marie, et festiuitatem sancti Iohannis Baptiste et Sancti Michelis et Omnium Sanctorum et festiuitatem beate Eulalie Barchinonensis et sancti Felicis Gerunde et sancti Martini. Violatores autem pacis teneantur satisfacere et pignora tenentia mittere in manu vicarii nostri in propriis personis. Si tamen dominus qui eos ad maleficium duxerit uel ad guerram, voluerit satisdare et mittere pro se et militibus et hominibus suis qui de domo et familia sua fuerint, recipiantur. Si vero homines monasteriorum uel aliorum locorum religiosorum inter se damnum dederint in corpore siue rebus, et querimonia ista ad uicarium peruenerit, remittat eum uel eos ad dominos proprios; et si infra XV dies dampnum in posse dominorum suorum resarcire noluerint, deinde vicarius noster accipiat pignora tenentia in personis propriis et causa illa fine debito terminetur. Item statuimus ac mandamus ut paces iste et treuge sint firme et perpetuo durature. Item statuimus atque iubemus quod omnes milites et ciues et homines villarum a XIIII annis et supra paces istas iurent et eas teneant et deffendant fideliter et sine fraude et ingenio aliquo. Quicumque autem amonitus ab episcopo uel a nostro vicario iurare noluerit, ex tunc sit excomunicatus et a pace et treuga eiectus.

Ad maiorem itaque securitatem nos Jacobus, Dei gratia rex Aragonum, comes Barchinonensis et dominus Montispessulani, omnia predicta et singula iuramus per Deum et hec sancta quattuor Evangelia tenere et firmiter obseruare et facere obseruari.

Data Barchinone, XII° kalendas ianuarii anno Domini M° CC° XX° octauo.[326] Signum + Jacobi, regis Aragonum et comitis

326. En aquesta altura, al marge esquerre: «1228». I en aquest punt s'acaba el document al *Llibre Verd* de l'ACG.

Barchinone et domini Montispessulani. Sig+num Hugonis, comitis Empuriarum qui hec iuro, salua racione mea comitatus Empuriarum et Petralate. G. de Montechateno, vicecomes Bisarni. R. de Montechateno. G. de Ceruaria. H. de Mataplana. B. H. de Serralonga.[327] G. de Sancto Vincentio.[328] Galcerandi de Pinós.[329] G. de Ceruilione. R. Alamandi. G. de Claromonte. G. de Terrachona.[330] Dalmacii, vicecomitis de Rochabertino.[331] B. de Sancta Eugenia.[332] P. Bernardi de Rivoperarum. Berengarius de Baulús.[333] R. Berengarii de Àger.[334] R. de Geronela.[335] B. de Sancto Vincentio.[336] G. de

327. Bernat Hug de Serrallonga féu costat als Montcada en la seva lluita contra els Cardona. Cf. DBA IV 277; MIRET 62, 74, 158, 161, 174-175, 204-206, 235-236, 504.

328. Guillem de Sant Vicenç formà en la facció dels Montcada i amb ells participà en l'expedició de Mallorca; també anà a la conquesta de València: DBA IV 239 MIRET 22, 48, 53-55, 63, 74, 80, 90, 107, 117, 121, 143, 152, 163, 181, 508.

329. Galceran de Pinós exercí el senyoriu des del 1197 fins al 1277, gaudint d'una longevitat extraordinària en aquells temps: DBA III 515-518; MIRET 31, 62, 74-76, 117, 124, 152, 158, 160-161, 175, 178, 191, 193, 223-224, 236, 240, 263, 266, 268, 277-279, 288, 290-291, 295, 300, 303-305, 313, 317, 319, 321, 326-327, 329, 337, 340, 343, 354, 356, 358, 384, 393, 396-397, 400-401, 405, 411, 413-415 429-431, 436-437, 446-447, 459, 464, 479, 487, 494, 497-498, 508-509, 516, 519, 522, 530, 555, on hi ha també esments de Galceran de Pinós *iunior*.

330. L'identifiquem com el fill i hereu del Guillem de Tarragona que l'arquebisbe Hug de Cervelló féu assassinar l'any 1168. Els cops i contracops de les revenges motivaren que a la fi el Guillem de Tarragona del nostre document fos restablert parcialment en la possessió dels seus béns, sense, però, tenir mai més l'autoritat que el seu avi i el seu pare havien tingut sobre la ciutat de Tarragona: MIRET 27, 34, 51, 72, 74; DBA IV 335b.

331. És Dalmau II de Rocabertí (1212-1229), que morí combatent a Mallorca: SOBREQUÉS 120.

332. Fill de Pere de Torroella, senyor de Torroella de Montgrí (cf. *supra*, n. 11, nota 146), germà de Ponç Guillem de Torroella i de Guillem de Montgrí, sagristà de Girona (cf. *supra*, nota 278), i potser també de Ramon de Torroella, el primer bisbe de la Mallorca reconquerida, participà en totes les altres campanyes d'expansió dels dos-cents: València i les Pitiüses, encapçalada aquesta per Guillem de Montgrí. Mort el seu germà gran sense fills, heretà les seves possessions. Cf. DBA IV 226. Signa en fermes de dret i en escriptures de reconeixement de delme, CC 418, 473; MIRET 74, 97-99, 104-107, 111, 117, 129, 162-163, 166, 179-180, 196, 211, 226-227, 229, 231, 233-234, 236-237, 239, 256, 263, 265-269, 300-301, 303, 327, 343, 368.

333. Grafia només testimoniada per A, car B no reporta les signatures. Queda el dubte si la grafia és correcta i si caldria entendre «Bellvís».

334. Ramon Berenguer d'Àger formà en la bandositat dels Cabrera i dels Cardona contra els Montcada. Anà a les conquestes de Mallorca i de València: DBA I 22; MIRET 21, 25, 31, 43, 45-48, 51, 53, 55-56, 60-61, 66-69, 73-75, 77-78, 80, 84-85, 87, 90, 100, 103, 111, 113, 119-122, 124-125, 127, 129, 132-134, 136, 142, 156, 159-160, 164, 173-174, 184, 187, 203, 205, 213-214, 222-225, 247, 548, 550.

335. L'identifiquem con el veguer reial esmentat en CC 304, 392. Cf. també MIRET 63, 285, 302.

336. Possible fill de Guillem de Sant Vicenç, va pertànyer a la cort de l'infant Pere, el futur Pere II *el Gran*: DBA IV 239. Cf. també MIRET 315, 533, 535.

Bagneriis.[337] Pontius de Oltrera.[338] Arnaldus de Uiduis, Arnaldus de Oculo Molendinorum. A. de Valle Viridi. Nos omnes predicti et singuli predicta omnia et singula iuramus per Deum et super sancta quattuor Evangelia adimplere, seruare et facere seruari sicut superius continentur.

a. *A* R. *corregit a partir de B* Nunonis. b. *Al manuscrit,* querimoniam. c. *De B*. d. *Al manuscrit,* emendentur. e. *A* quadragesima.

35 (62a)

1228 desembre 22. Barcelona

Jaume I estableix diverses mesures sobre els jueus i sobre els veguers.

A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 76v-77v.
B. Còpia del s. XIV: ACG, Llibre Verd, f. 226v.

S'omet la transcripció d'aquest document perquè es troba novament al cartoral amb el núm. 36 (67).

36 (67)

1228 desembre 22. Barcelona

Constitució del rei Jaume I sobre els interessos que els jueus podien rebre pels seus préstecs i sobre l'exercici del càrrec de veguer reial.

A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 91v-92v.
B. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd,* f. 226rv.
a. *Cortes,* 120-122.

Instrumentum domini regis qualiter Judei se debeant habere super usuris recipiendis et qualiter vicarii debeant suum officium exercere.

In nomine Domini nostri Ihesu Christi, liqueat universis quod nos Jacobus, Dei gratia rex Aragonum, comes Barchinone et dominus Montispessulani, cognoscentes veraciter quod status regni nostri prouisione sollicita semper debet in melius reformari, ut per statuta salubria divine gratie placeamus, et clerus et populus inde, prout necessitas postulat, utilitatis senciat incrementa, in generali curia Barchinone perpetuis temporibus inuiolabiliter statuimus ea que inferius per certa capitula et distincta iussimus annotari,

337. MIRET 367.
338. ÍD., 64.

quodam tamen capitulo exceptato super vicariis statuendis, quod usque quinquennium tantummodo extendi volumus et seruari.

Sane imprimis venerabili patre Sparago, Dei gratia Terrachonensi archiepiscopo, Guillemo Gerundensi, Bernardo Barchinonensi, Guillemo Vicensi episcopis, necnon abbatibus et viris nobilibus, Guillemo de Montecateno, vicecomite Biarnensi, Hugone, comite Impuriarum, Guillemo de Ceruaria [*f. 92*], Raimundo de Montecatano et aliis magnis viris presentibus, in sollempni curia de communi consilio irrefragabiliter statuimus quod iudei terre nostre non recipiant pro usuris nisi viginti solidos pro centum in anno et secundum hanc formam fiat computacio ad minus tempus uel maius et ad quantitatem minorem etiam uel maiorem.

Item sollempni approbante curia statuimus quod non credatur sacramentis iudeorum in debitis exigendis, nisi habeant instrumenta confecta legitime uel testes idoneos ad probandum, uel habeant pignus mobile uel ypothecam cui incumbant.

Item statuendo uolumus obseruari quod priuilegia iudeis indulta contra sponsalicia mulierum locum sibi non uendicent, si mulier prior tempore reperiatur. Item nichilominus uolumus obseruari quod si iudei debita sua infra biennium non exigant uel iudici querelam inde non proposuerunt, et ab eodem iudice aduersario suo non fuerit insinuatum, usure non excedant duplum sortis debite quantocumque tempore summa debite sortis extiterit.

Item irrefragabili constitucione sancimus quod iudei in personis propriis officia publica non presumant[a] aliquatenus exercere, videlicet officium iudicandi uel homines iusticiandi uel puniendi uel etiam sententias exequendi.

Item inviolabili obseruacione precipimus similiter custodiri quod iudei in domibus suis non teneant christianas.

Item generali curia approbante statuimus quod vicarius quilibet, qui pro tempore a nobis fuerit instituendus, instituatur de eodem episcopatu in quo secundum nostre beneplacitum uoluntatis vicariam est adeptus, et hoc quod dictum est de vicariis usque ad quinquennium firmiter decernimus obseruari sicut superius continetur.

Item statutum huiusmodi inuiolabili obseruancia uolumus perdurare quod vicarius quilibet qui a nobis fuerit instituendus iuret formam pacis illam quam vicarii iurare consueuerunt in presencia episcopi, si eius copia possit haberi, et coram populo ipsius ciuitatis uel ville in qua instituatur.

Item quod nullus vicarius caualcatam facere audeat uel presumat super honores vel homines monasteriorum uel super castra uel honorem de feudo Ecclesie uel militis, nisi in domino feudi prius inuenta fuerit fatica de directo racione illius qui pacem dicitur uiolasse.

Item dignum est et firma obseruancia teneatur quod vicarius non audeat sibi subuicarium ponere per villas uel parrochias sue vicarie, nisi ab antiquo forsitan habere consueuit, et ille subuicarius similiter iuret.

Item iubemus firmiter obseruari quod vicarius non teneat in societate sua seruientes latrones uel homines culpabiles siue infamatos, nec eos mittere audeat[b] per vicariam suam.

Item nichilominus firmiter precipimus obseruari quod vicarii nostri iusticiam non vendant nec aliquid ab aliquo accipiant unde iusticiam non faciant.

Item inuiolabili constitucione sancimus quod vicarii nostri non incipiant a questionibus uel a tormentis sine cognicione iudicis uel precepto principis.

Item statuimus et concedimus quod nos[c] pro vicario instituendo precium uel peccuniam mutuam nullam accipiamus.

Data apud Barchinonam, XI kalendas ianuari M CC^{o} XX° VIII°. Signum + Jacobi, Dei gratia regis Aragonum, comitis Barchinone et domini Montispessulani.

Huius rei testes sunt Sparagus, Terrachonensis archiepiscopus, Guillemus, episcopus Gerundensis, Guillemus, episcopus Vicensis, Berengarius, episcopus Barchinonensis, Nuno Sancii, Hugo, comes Impuriarum, Guillemus de Montechateno, vicecomes Biarnensis, Guillemus de Ceruaria, Raimundus de Montechateno, Gaucerandus de Pinós, Raimundus Alaman, Guillemus de Claromonte, Guillemus de Ceruilione, Raimundus Berengarius de Àger,[339] Dalmacius de Rochabertino, Hugo de Mataplana, Raimundus de Palacio,[340]

339. MIRET 21, 25, 31, 43, 45-48, 51, 53, 55-56, 60-61, 66-69, 73-75, 77-78, 80, 84-85, 87, 90, 100, 103, 111, 113, 119-122, 124,-125, 127, 129, 132-134, 136, 142, 156, 159-160, 164, 173-174, 184, 187, 203, 205, 213-214, 222-225, 247, 548, 550.

340. Ramon de Palau és de Monells, amb possessions a Llaneres (Castell d'Empordà), Fonolleres, Montiró, Fontclara, Sant Julià i Sant Feliu de Boada, Corçà, Madremanya, Millars i Sant Sadurní, Siurana, Vilamalla i llocs pròxims; també és senyor dels castells de Monells, de la Tallada, Palau-sator i Basella. El 1199 encara vivia el seu pare, dit Ramon de Monells, i ambdós enfranquien i traspassaven a Ramon d'Anglès una dona de nom Perduda, que havia estat del mas Arbei del Vilar, de Sant Sadurní, de la qual rebien 2

Bernardus Vgonis de Serralonga,[341] Bernardus de Sancta Eugenia, Gilabertus de Crudiliis,[342] Guillemus de Sancto Vincencio,[343] Guillemus Vmberti,[344] Garssias Romei,[345] Petrus Cornelii,[346] Assalitus de Guadal,[347] Garssias Periz de Mertat,[348] Garcia de Orta, Sancius Petri,[349] Sancius de Bolas.[350]

---

sous i 12 diners, en moneda de Girona, PM 68. El juny del 1226 Ramon de Palau reconeixia al bisbe Alemany d'Aiguaviva tenir en feu per ell un terç del mercat de Monells i tots els delmes que ell mateix tenia subinfeudats (Madremanya, Millars, Sant Sadurní i altres llocs), manant el bisbe que esmenés malifetes comeses i que no s'apoderés dels béns dels clergues que habitaven les seves terres, CC 415-416. Al mateix temps signava el reconeixement que feia Bernat de Foixà en el mateix sentit, CC 417. El juny del 1229 repetia el mateix acte per al bisbe Guillem de Cabanelles, CC 445. Testà el 27 de juliol de 1234, PM 155.

341. MIRET 62, 74, 158, 161, 174-175, 204-206, 235-236, 504.

342. L'identifiquem com Gilabert III de Cruïlles, fill de Gastó I i marit de Beatriu de Bestracà, senyor de les baronies de Cruïlles i Calonge, Santa Pellaia, Sant Miquel i Sant Joan de Salelles, pare de Gilabert IV, el qui es casà amb Guillema de Peratallada i uní així aquests dos poderosos casals empordanesos. El 1181 mogué causa contra el bisbe de Girona, perquè pretenia tenir dret a la castlania de la Bisbal, amb sentència del jutge Berenguer de Calonge i de Gaufred, xantre de la Seu, i amb consell d'Enric d'Albano, delegat apostòlic, PM 58 (= CC 343) i ACG, *Llibre Verd*, f. 189v-200r. Posteriorment fou excomunicat per alguns delictes i l'any 1226 hagué de sotmetre's al bisbe en tota la línia, reconeixent que tenia en feu per ell el castell de Cruïlles, CC 418, repetint l'homenatge al bisbe Guillem de Cabanelles el 1229, CC 441. El 1241 va vendre a l'abat de Sant Pere de Roda el delme de Vila-sacra, PM 167.

343. Cf. DBA IV 239.

344. MIRET 25, 74.

345. Els noms dels oficials o dignataris reials que vénen tot seguit, llevat dels tres darrers, es repetiran *infra* n. 37, amb oscil·lacions manifestes en les grafies. Per a Garcia Romeu, cf. MIRET 73-74, 76, 78, 108-109, 112, 122-123, 128-129, 133-134, 136, 139, 141-144, 155-158, 169, 175, 183, 187, 193, 199, 200, 207, 209, 213-214, 229, 231, 238-239, 246, 248, 250-252, 303, 312, 352, 266, 399, 403-405, 454, 550, 578.

346. Majordom d'Aragó el 1251: cf. *infra* n. 50; MIRET 34, 41, 50, 52, 55-57, 59, 65, 70, 72-74, 76-78, 80-81, 86-91, 98, 100, 105-109, 112-113, 122-124, 128-129, 133-134, 136, 141-145, 148, 169-171, 180-187, 189-190, 192, 195-196, 200-201, 205, 207, 209-211, 213-214, 216-217, 231, 237-240, 243, 246, 248, 342, 349, 440, 460, 507, 551, 578.

347. MIRET 19, 21, 23-24, 31, 36-38, 40, 44, 52, 57-58, 65, 70-74, 77-78, 80, 83-88, 93-95, 97-98, 100, 102-103, 105-107, 111, 116, 119-120, 125-126, 129-132, 134, 136-140, 145-146, 151-157, 160-161, 164-165, 173, 181-182, 184, 189-190, 201, 547-548. En una escriptura de reconeixement de delmes que Arnau de Requesens fa al bisbe de Girona el 1256 apareix un cavaller dit Assalit, que té el domini útil d'una part del delme de Sant Pere Pescador, part que Requesens té en feu pel comte d'Empúries, CC 472. Un Guillem Assalit, que ven a Berenguer Sord un terç del delme de Sant Miquel de Fluvià per 1.350 sous melgoresos l'any 1269, és dit cavaller de Castelló, PM 279. Aquestes dues dades donen una pista orientativa per a situar el llinatge.

348. MIRET 31, 58, 70-74, 76-78, 80, 83-84, 91, 547-548.

349. MIRET 75.

350. ÍD., 75, 121, 131, 146.

Sig+num Guillemi scribe,[351] qui mandato domini regis pro Guillemo Rabacie, notario suo, hoc scribi fecit loco, die et anno prefixis.

a. *Al manuscrit,* presummant. b. *Al manuscrit,* audeant. c. *Afegit a la interlínia.*

37 (68)

(1228) 1229 gener 1. Barcelona

El rei Jaume I reconeix als bisbes i prelats de Catalunya que els donatius rebuts de l'Església per les campanyes contra els sarraïns foren lliures i voluntaris.

O. ACG, perg. 903, datat el 21 de desembre de 1228.
A. Còpia del s. XIII: ADG, CC, pp. 36b-37a.
B. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 92v-93r
C. Còpia de 1340: ADG, c. 6, n. 74.
D. Una altra còpia de 1340: ADG, c. 6, n. 84 [PM 140].
E. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd*, f. 221rv.
a. ES XLIV 266-267, ex B.
b. MONSALVATJE XII 107-108, d'un original procedent de Camprodon (ACA, Monacals).
c. MARQUÈS, CC n. 432.
α. BOTET n. 541.

Instrumentum domini regis in quo recognoscit archiepiscopo et episcopis et aliis prelatis Cathalonie quod auxilium quod sibi fecerunt pro expugnanda terra sarracenorum fecerunt sibi gratis et uoluntarie et non ex debito.

In Christi nomine. Notum sit cunctis presentibus et futuris quod nos Jacobus, Dei gratia rex Aragonum, comes Barchinone et dominus Montispessulani confitemur et in ueritate recognoscimus uobis, venerabilibus patribus Sparago, Dei gratia archiepiscopo Terrachone, Berengario Barchinone, Guillemo Vicensi, Guillemo Gerundensi, et aliis episcopis, abbatibus, prioribus, clericis ac uiris religiosis Catalonie vniuersis, quod hoc auxilium quod uos modo nobis facitis et[a] fieri facitis[a] a uestris hominibus, non ex debito set ex sola gratia et mera liberalitate uestra illud facitis et fieri sustinetis pro expugnandis terra et perfidia paganorum et per hoc nullum preiudicium generetur modo uel in futurum uobis nec successoribus uestris nec ecclesiis nec monasteriis nec locis religiosis nec priuilegiis eorumdem datis a nostris antecessoribus

351. Cf. *infra* n. 37.

uel concessis, set in sui roboris permaneant firmitate, illo priuilegio specialiter uobis et antecessoribus uestris indulto apud Ilerdam a bone memorie Petro, rege Aragonum, [*f. 93*] patre nostro, in suo robore duraturo.

Datum apud Barchinonam, kalendis ianuarii anno Domini MCC vicesimo octavo.

Signum Jacobi, Dei gratia regis Aragonum, comitis Barchinone et domini Montispessulani. Huius rei[b] testes sunt Nuno Sancii, Hugo, comes Empuriarum, Guillemus de Montecateno, vicecomes Biarnensis, Guillemus de Ceruaria, Raimundus de Montecateno, Raimundus Alamandi, Guillemus de Claro Monte, Garsias Romei, Petrus Cornelii, Assalitus de Guadal, Garsias Petri de Merdad.

Sig+num Guillemi scribe, qui mandato domini regis pro Guillemo Rabacie, notario suo, hoc scribi fecit loco, die et anno prefixo.

a. *Afegit a la interlínia.* b. *Afegit a la interlínia.*

38 (78)

1234 abril 25. Girona

El bisbe Guillem de Cabanelles[352] *i el Capítol de la Seu de Girona estableixen el Ferial de la mateixa església i regulen les deixes que el bisbe i els prebendats han de fer-li en testament.*

O. ACG, perg. 965.
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 101v-102v.
B. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd*, f. 108r.
C. Còpia del s. XV: ACG, *Llibre d'en Calçada*, ff. 90r-91r.
a. VILLANUEVA XIII 317-319.
b. ES XLIV 289-290, ex B.

Instrumentum institutionis Ferialis ecclesie Gerundensis, continens cuius legata debent facere episcopus et canonici Gerundenses ipsi Feriali in fine suo [*f. 102v*].

Ad honorem Domini nostri Ihesu Christi et eiusdem genitricis beate uirginis Marie, nos Guillemus, Dei gratia Gerundensis episcopus, et eiusdem ecclesie Capitulum uniuersum, ut canonici

352. Cf. *supra*, nota 268; PONTICH, *Episcopologi,* f. 18v-20r; ADG, CC 405, 422-429, 431-435, 4376-443, 445-453, 455, 458, 460, 462-463; PM 131, 133-135, 148, 181, 199; Pergamins de la Seu, Ben. de Sant Benet, perg. 3; VILLANUEVA XIII 163-171; ES XLIV 13-16; DHEC I 372. El seu nom consta a l'obituari del *Martirologi* del segle XIV, VILLANUEVA XII 300.

et clerici ibidem Domino famulantes ualeant comodius sustentari, Feriale perpetuo duraturum constituimus in hunc modum, uidelicet quod tam canonicus quam clericus in eadem ecclesia recipiens canonicam porcionem in obitu suo C solidos monete curribilis relinquat Feriali predicto. Si uero casu aliquo pretermitatur uel etiam neggligatur, ipso iure intelligantur relicti solidi antedicti, deductis tamen primo manifestis debitis canonici uel clerici sepe fati. Adicientes insuper quod quicumque episcopus Gerundensis uel eiusdem ecclesie prelatus uel quilibet eiusdem ecclesie canonicus contulerit alicui clerico Gerundensi uel alibi conmoranti ecclesiasticum beneficium uel prebendam, medietatem fructuum uel quorumlibet prouentuum primi anni sine omni diminutione percipiat Feriale, exceptis cotidianis portionibus, prelacionibus[a] et statoriis, quarum fructus siue prouentus etiam primi anni, propter honera que sustinent, ad illos quibus collate fuerint pertineant uniuersi. Prelati tamen nouiter electi, de primis sue prelatie fructibus, solidos C offerant Feriali predicto. Nouiter autem electus episcopus propter prerrogatiuam sue dignitatis XX aureos exsoluere teneatur.

Et nos Guillemus, miseracione diuina Gerundensis episcopus, ob reuerentiam Ihesu Christi et beate uirginis Marie et ob remedium et salutem anime nostre, uniuersum honorem de Crispiano, quem emimus ab Arnallo de Nauata uel a quibuscumque aliis adquisiuimus, predicto Feriali penitus et irreuocabiliter assignamus.

Huic autem Feriali preficiatur a Capitulo Gerundensis ecclesie clericus qui premissa recipiat et in singulis et uniuersis circa illud curam adhibeat diligentem, et ille de iamdictis fructibus et obuentionibus quibuslibet excepta pecunia sibi retineat retrodecimam pro labore.

Actum est hoc VII° kalendas madii anno Domini M° CC° XXX° IIII°

Sig+num Guillemi, Dei gratia Gerundensis episcopi. +Raimundus de Monte Rubeo, Gerundensis archilevita. Eg+o Guillemus de Montegrino, Gerundensis sacrista, subscribo. +Ego Raimundus de Albuciano,[353] Bisullunensis archilevita, subscribo. Ego Guillemus Bernardus de Barta,[354] subsig+no. + Petrus de Caciano, Gerundensis precentor. Ego Raimundus de Basso, abbas Sancti Felicis Gerundensis, subscribo. Ego E., Impuritanensis archidiaconus, subscribo.

353. Cf. Pontich, *Series,* f. 139v.
354. Cf. Íd., *ib.,* f. 162r.

Hoc probat Arbertus, dictus sacrista secundus.[355] +Berengarius de Pineto. Sig+num Berengarii de Chexanis.[356]+ Bernardus de Villanova. +Raymundus [*f. 102v*] de Auinione,[357] Gerundensis canonicus. +Guillemus de Cartiliano.[358] +Berengarius de Locustaria,[359] presbyter et thesaurarius. Ego Bernardus de Villacerto[360] subscribo. Ego Bernardus de Belestar,[361] presbyter et canonicus, subscribo. +Guillemus de Solerio,[362] Gerundensis ecclesie canonicus. +Ego Guillemus de Turno,[363] subscribo. +Ego Johannes, presbyter et canonicus,[364] subscribo. +Ego Petrus de Cistella, presbyter canonicus ecclesie Gerundensis, subscribo. +Bernardus de Villafredario, presbyter. Signum+ Raimundi de Corneliano.[365] Sig+num Guillemi de Corneliano,[366] Gerundensis presbyteri canonici. Eg+o Bernardus Gaufridi,[367] Gerundensis canonicus, subscribo. Hoc signo + scripta firmat Gregorius ista.

+Berengarius Alamandus qui hoc scripsit.

a. *Afegit a la interlínia.*

39 (62f)

(1234) 1235 març 17. Tarragona

Resum d'estatuts de les Corts de Tarragona sobre pau i treva.

355. Cf. ÍD., *ib.,* f. 139r.

356. Atès que ni Pontich ni el CC ni els PM no coneixen un Berenguer de Queixàs del segle XIII, potser caldria preguntar-se si el personatge no és Bernat de Queixàs, prou documentat aquest, i per al qual cf. PONTICH, *Series,* f. 338v. En aquest cas, es confirmaria una altra vegada que els noms no sempre es transmeten amb fidelitat absoluta.

357. L'ADG coneix un Bernat de Vilanova que l'any 1256 és dit fill d'Eibelina i germà de Dalmau de Vilanova, eclesiàstic ben documentat, CC 472, i el 1270 és dit cavaller, PM 287.

358. Cf. PONTICH, *Series,* f. 139v; CC 473.

359. Cf. PONTICH, *ib.,* f. 273v; Pergamins de la Seu, Claver, perg. 12; CC 431 (tresorer, any 1228); CC 462 (sagristà segon, any 1238).

360. És el futur bisbe Bernat de Vilert (1279-1291), per al qual cf. PONTICH, *Episcopologi*, f. 23rv; VILLANUEVA XIII 187-189; ES XLIV 36-38; DHEC III 701; CC 488, 506, 508-517, 521, 585; PM 345, 444, 1711.

361. PONTICH, *Series,* 162r; CC 462.

362. PONTICH, *ib.,* f. 364v.

363. ÍD., *ib.,* f. 381r.

364. ÍD., *ib*., f. 266v.

365. ÍD., *ib.,* f. 185v.

366. ÍD., *ib.,* f. 185v; CC 458, 462, 464; PM 181.

367. PONTICH, *ib.,* f. 247r. Potser es pot relacionar amb el Bernat Gaufred, de Besalú, esmentat en CC 460 (a. 1238). El Bernat Gaufred, de Besalú, esmentat en PM 214 (a. 1254) i 242 (a. 1260), sembla més aviat un laic.

A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 82v-83v.
B. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd*, ff. 223r-225r.
a. *Cortes,* 127-133. El cartoral n'omet els caps. V-XX.

In Christi nomine.[368] Notum sit cunctis quod nos Jacobus, Dei gratia rex Aragonum et rex Maioricarum, comes Barchinone et Urgellensis et dominus Montepessulani, predecessorum nostrorum sequentes vestigia, apud Terrachonam in generali curia[a] constituti, habito consilio episcoporum et aliorum [*f. 83*] Ecclesie prelatorum et magistrorum Templi et Hospitalis ac nobilium subscriptorum, ad honorem Dei et subditorum nostrorum, paces et treugas ultimas quas olim fecimus Barchinone quando ivimus ad Maioricas penitus renouantes et iterum confirmantes eaque de nostris regalibus et de ecclesiis kathedralibus[b] et aliis per Cathaloniam constitutis de clericis et locis religiosis, de venerabilibus domibus Hospitalis et Templi cum omnibus rebus suis et hominum eorum mobilibus et inmobilibus, sicut in cartis nostris plenius continetur, quedam capitula eisdem pacibus digne duximus adiungenda, omnem superfluitatem a nobis penitus resecantes, ut cum Dei auxilio barbaras naciones expugnemus, saluis in omnibus usaticis [et] consuetudinibus Barchinone.

In primis statuimus quod omnes homines de pede, tam rustici quam villani, siue sint nostri siue ecclesiarum uel locorum religiosorum siue militum siue de alodio siue de feudo, cum gratia et sine gratia sint sub pace et treuga firma et secura, sub fidelitate et legalitate nostra cum omnibus rebus suis mobilibus et inmobilibus, exceptis personis illarum (*sic*) qui in caualcatis inuenti fuerint uel forte caperentur in castro uel forcia aliqua expugnata. Verumtamen, postquam reuersi fuerint de caualcatis, sint salui et sub ipsa pace liberi et securi cum suis bestiariis grossis et minutis, ortis, campis, vineis, domibus, possesionibus, arboribus cuiuscumque sint generis ac rebus aliis mobilibus et immobilibus que dici uel cogitari possint ad eosdem homines pertinentes, exceptis latronibus [et] raptoribus manifestis.

Item statuimus quod nullus homo capiat per se uel per alium, nec raubet nec raubari faciat aliquem hominem de genere, laicum uel clericum, nisi ipsum acuyndauerit antea per quinque dies, et hoc intelligimus de illis qui non sunt in guerra nec sunt valitores alicuius guerre, et qui ceperit uel interfecerit, sit statim traditor.

368. En aquesta altura, al marge esquerre, hi ha una manícula.

Item statuimus quod nullus vicarius noster uel aliquis homo de[369] villa pignoret aliquem militem uel eius hominem, ecclesiarum uel locorum religiosorum, uel faciat eis aliquid malum pro aliquo maleficio, debito uel[c] delicto,[c] nisi primum inuenerit faticam directi in eo uel in domino suo; quam si inuenerit, possit suum debitum pignorare in omnibus rebus suis, exceptis personis hominum et animalibus aratoriis, que omnia sint in pace. Eodem modo milites uel eorum homines nec[d] homines[d] ecclesiarum uel locorum religiosorum non possint nostros homines nec alios pignorare nec malum eis facere sine premissa fatica inuenta in nostris hominibus uel nobis uel in uicario sub quo nostri homines fuerint constituti.

Item statuimus quod nullus reptatus de bausia sustineatur in nostra curia uel alibi, nisi se purgare voluerit de bausia secundum usaticum barchinonensem.

Cetera secuencia in dicta constitutione hic non ponuntur usque ad datam eiusdem constitucionis.

Hec dicta et facta sunt apud Terrachonam XVI kalendas aprilis anno Domini M CC[o] XXX[o] quarto,[370] consilio subscriptorum prelatorum.

Sig+num Jacobi, Dei gratia regis Aragonum, comitis Barchinone et domini Montispessulani.[371] Berengarius, episcopus Barchinonensis[e]. [*f. 83v*] Guillemus, episcopus Gerundensis. Berengarius, episcopus Ilerdensis.[372] P.[f], episcopus Dertusensis.[373] Bernardus, episcopus Elnensis.[374] Raimundus Pabaret, magister milicie.[375] Hugo de Fullalquer, magistri Hospitalis.[376] Petri infantis,

369. En aquesta altura, al marge dret, comença una clau que arriba fins a la meitat del paràgraf.

370. Al marge dret: «1234». Un xic més avall, manícula.

371. Després de la signatura dei rei no hi ha signatura de l'arquebisbe de Tarragona, tal com s'esperaria, perquè l'arquebisbe electe d'aleshores, Guillem de Montgrí, mai no es va fer confirmar ni consagrar, i el 1239 renuncià a la prelatura de l'arxidiòcesi.

372. És Berenguer d'Erill (1205-1235), per al qual cf. DHEC II 69-70.

373. És Ponç de Torrella (1212-1254), per al qual cf. DHEC III 556-557.

374. És Bernat de Berga (1230-1259).Cf. COMA, *Episcopologia*, p. 446; DHGE, t. XV, col. 256.

375. No consta en el catàleg de mestres del Temple a Provença, Aragó i Catalunya donat per Joaquim MIRET I SANS, *Les cases de templers y hospitalers en Catalunya. Aplech de noves y documents històrichs,* Barcelona 1910, 515, si ja no és que es tracta de Ramon Patot, mestre a partir de 1233, i per al qual cf. MIRET 104-106.

376. Més conegut com a Hug de Forcalquer: cf. MIRET I SANS, *o. c.,* 519; *Alguaire* 281, 283, 322, 354; MIRET 100-101, 105, 107, 122, 159, 166-167.

domini Maioricarum.[377] Nuno Sanctii. Poncii Hugonis, comitis Impuriarum,[378] et iurauit saluo iure suo in omnibus comitatus eius. R. Fulconis, vicecomitis Cardone. Bernardi de Portella. Guillemi de Mediona.[379] Galcerandi de Pinós. Guillemi de Podio Viridi.[380] Dalmacii de Timor.[381] Berengarii de Podio Viridi.[382] Guillemi de ça Guàrdia.[383] Guillemi de Angularia.[384] Bernardi de Sancta Eugenia. Berengarii de Angularia.[385] Petri de Ceruaria.[386] Petri de Granyana.[387] Raimundi Berengarii de Àger. Guillemi de Montechatheno. Hugonis de Mataplana. Jaufredi de Rochabertino. Dalmacii de Sancto Martino. Guilaberti de Crudiliis. Guillemi de Sancto Vincentio. Ferrarii de Sancto Martino.[388] Guillemi de Palou. Raimundi

377. Es tracta d'aquell personage misteriós i calamitós, fill de Sanç I de Portugal i de Dolça, filla del comte de Barcelona Ramon Berenguer IV, que per motius ignorats va haver de fugir de la cort lusitana d'Alfons II. Arribat a dominis catalanoaragonesos, Jaume I el va casar amb Aurembiaix d'Urgell, la comtessa del contracte de concubinatge; morta sense fills, els seus béns van recaure en Pere de Portugal. Jaume I li imposà la permuta del comtat d'Urgell pel senyoriu infeudat de Mallorca, i l'acord se signà el 29 de setembre de 1231: J. Ernest Martínez Ferrando, *La tràgica història dels reis de Mallorca,* Barcelona, Aedos 1960, 10-13.

378. És Ponç III Hug (1230-1269). Home de confiança de Jaume I, amb qui anà a Mallorca i a València, fou bon governant i no tingué conflictes amb la mitra de Girona, Sobrequés 84-85.

379. Cf. Miret 25, 31, 40, 56, 81, 96, 117, 151, 547; DBA III 160 b.

380. Cf. CC 399, 400; Miret 77, 84, 96, 116-117, 122, 342, 415, 491, 519; DBA III 592 b.

381. Membre de la facció dels Cardona: DBA IV 351 a; Miret 62, 117.

382. Berenguer de Puigvert és un membre bel·licós de la facció Cardona, DBA IV 591 b-592 a; Miret 60-62, 96, 110-111, 113, 116-117, 120, 122, 125, 164, 229.

383. Miret 93, 105-106, 114-116.

384. L'identifiquem com Guillem II d'Anglesola, de la branca de Bellpuig, conseller d'Alfons I i de Pere I, fundador del monestir de Sant Nicolau de l'Hospitalet, mort devers 1236. Cf. CC 399, 400; Miret 21, 25, 30-31, 43, 45, 47-48, 53, 55, 60-64, 75, 77-78, 89-90, 94, 96, 100, 111, 113, 160, 182, 184, 187-188, 191-195, 197-198, 201, 203-204, 208-209, 213-215, 220-221, 224-225, 232-234, 244, 246, 256-257, 263, 266, 273, 288, 297, 417, 425, 479, 502, 513, 577; DBA I 126 b-127 a.

385. Pot ésser el canonge de Vic d'aquest nom, germà de Berenguer II de la branca principal dels Anglesola; o el Berenguer d'Anglesola que esmenten el DBA I 124 ab, i Miret 62, 100, 103, 159-161, 166, 174, 182, 184, 204, 215, 223-224, 228-229, 232-237, 263-266, 268-269, 330, 400, 414, 446, 463, 478, 514, 517, 578.

386. El 19 de setembre de 1195, Pere de Cervera i la seva mare Marquesa definien a la Seu de Girona la vicaria de les esglésies de Bolós, Capsec i Montagut, CC 368 El dia 1 d'abril de 1221, Pere de Cervera i la seva esposa Josiana definien a Bernat de Bellvespre totes les malifetes i li fermaven els feus que tenia per ell a Sant Joan les Fonts, entre els quals els delmes de la parròquia, PM 109. Josiana era germana del comte d'Empúries Hug IV Ponç († 1230), tal com diu el seu testament (a. 1255), que suposa ja mort el seu marit, CC 468; DBA I 563 a; Miret 62.

387. Un altre membre de la facció Cardona, DBA III 343 b; Miret 62-63, 121, 184.

388. Miret 25, 29, 62-63, 72, 75, 81, 85-88, 94, 105, 117, 120-121, 159, 163, 212; DBA IV 237 b.

de Palacio.[389] Petri de Montechateno.[390] Gaucerandi de Cartelà.[391] Dalmacii de Casteló.[392] Berengarii de Ceruaria.[393] Raimundi de Rochafort.[394] Arnaldi de Rubione.[395] Raimundi de Graymanella.[396] Petri de Angularia,[397] nos omnes predicti, qui hoc iuramus.

a. *Afegit a la interlínia.* b. *Al manuscrit,* beatedratum. c. *Afegit a la interlínia*. d. *Afegit a la interlínia*. e. *Segueix al marge dret* 1234. f. *A* P. *B* Petri.

40 (79)

1239 setembre 4

Guillem de Palma[398] *ven al bisbe Guillem de Cabanelles les tasques de la parròquia de Crespià per 700 sous.*

O. ADG, c. 22, n. 13 [PM 163].
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 102v-103r.
B. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd*, ff. 1v-2r.

Instrumentum empcionis facte per episcopum Gerundensem de taschis parrochie de Crespiano.

Sit notum cunctis quod ego, Guillemus de Palma, miles, per me et per meos, presentes atque futuros, bono animo ac spontanea uoluntate ac nemine cogente, ob maximam utilitatem nostram vendo et cum hac presenti publica carta omni tempore valitura liberando trado uobis, domino Guillemo, Dei gratia Gerundensi episcopo, et uestris et quibus uolueritis in perpetuum omnes ip-

389. L'identifiquem com el cavaller empordanès que el juny del 1226 reconeixia delmes al bisbe Alemany d'Aiguaviva, CC 415-417, i el juny del 1229 els reconeixia a Guillem de Cabanelles, CC 445. Testava el juliol del 1234: PM 155. Cf. també MIRET 315.

390. L'identifiquem com el Pere I de Montcada, de la branca Aitona-Seròs, VI senescal (1228-1267), fill de Guillem Ramon, V senescal, per al qual cf. SOBREQUÉS 126-127.

391. L'identifiquem com a Galceran III, senyor de Cartellà i Falgons, mort devers 1247. Amb la seva esposa Agnès de Sales, senyora de Bestracà i Ribes, fundava benefici a l'altar de Santa Maria del castell de Cartellà el juny del 1238, CC 461.

392. MIRET 54, 107.

393. MIRET 40-42, 44, 54, 870, 88, 93, 100, 126, 152, 154, 160-162, 547.

394. MIRET 376.

395. Cf. MIRET 43; DBA IV 164b.

396. Cf. DBA II 343b.

397. L'identifiquem amb Pere d'Anglesola, II de la branca de Miralcamp, mort devers 1250. Cf. DBA I 128a.

398. El 1226 Guillem de Palma i Bernat de Palol tenien el delme d'Espinavessa per Arnau de Navata, CC 414. Devers 1256 es casà amb Ermessendis de Galliners, filla de Ramon de Galliners, de Navata, i aquesta li donava 300 morabatins alfonsins com a dot, PM 221. El 1266, ja mort el seu sogre, el bisbe li confirmava el delme de Navata que havia obtingut aquell, PM 265.

sas taschas quas ego accipio et accipere debeo in tota parrochia Sancte Eulalie de Crispiano, quas etiam teneo per uos et quas emi a Bernardo de Canano et fratre suo Petro, sicut melius et plenius habetur et continetur in cartis empcionis quas vobis trado,[a] predictas quidem taschas, prout melius dici et intelligi potest ad uestrum commodum, vobis vendo pro D CC solidos[a] barchinonenses valens marchum argenteum L XXX VIII solidos; de quibus recognosco me a vobis bene esse paccatum; renunciando exceptioni non numerate peccunie, et si amplius ualent uel de cetero valebunt precio predicto, totum gratis et ex certa sciencia uobis dono, renunciando expressim auxilio et beneficio illius legis qua deceptis ultra [*f. 103*] dimidiam iusti precii succurritur. Et de meo iure ac potestate in uestrum mitto dominium et potestatem, ad omnem uestram uestrorumque uoluntatem omni tempore ibi et inde faciendam sine aliquo retentu quem inde non facio, omnibus meis vocibus et rationibus et meorum in uestrum dominium translatis et penes uos remanentibus. Et conuenio uobis predictas taschas semper facere, habere et tenere in pace et esse defensor et guarent contra cunctam personam, et de euiccione obligo me uobis et omnia mea mobilia et immobilia in auere et honore ubicumque. Et si aliquo iure scripto uel non scripto siue exempcione uel occasione aliqua in futurum huic vendicioni obuiam ire possem, illi iuri omnino in perpetuum renuncio.

Actum est hoc II nonas septembris anno Mº CCº XXXº nono.

Sig+num Guillemi de Palma, qui hoc firmo, firmarique rogo. Si+gnum Guillemi, filii eius,[399] qui hoc firmo firmarique rogo. Sig+num Bernardi de Iàffer.[400] Sig+num Bernardi de Marial.

+Ego Paschalis[401] scripsi hoc mandato Bernardi de Vicco, publici Gerunde notarii.[402] Ego Bernardus de Vicco, publicus Gerunde notarius, subscribo.

a. *Al marge esquerre.*

399. El 1332 un Guillem de Palma havia venut el delme de Navata a Berenguer de Verges, cavaller, PM 983. Probablement era el nét del nostre.

400. El novembre del 1233 signava una escriptura de reconeixement de feu sobre la venda d'un mas que el bisbe fermava a un tal Quartó, CC 455.

401. Cf. *infra* n. 42.

402. Actiu entre 1233 i 1273. Cf. ADG, Pergamins de la Seu, Ardiaconat de Besalú, perg. 5, 6 11, 14; Cabiscol, perg. 2; Claver, perg. 15-16; Sagristà major, perg. 21-23, 25-29, 36-37, 39; Benefici de Sant Bartomeu, perg. 2; Benefici de Sant Domènec, perg. 2-5, 15-16; Benefici de Sant Joan, perg. 8, 15-16, 24; Benefici de Sant Llorenç, perg. 32-33, 35, 39; Beneficis diversos, rotlle 14; PM 153, 163-165, 169-171, 187, 189, 202, 210, 230, 259, 305, 307; CC 454, 490.

41 (62b)

(1240) 1241 febrer 25. Girona

Jaume I estableix límits per als interessos que poden percebre els jueus i determina la forma de fer contractes amb ells.

A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 77v-79r.
B. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd*, ff. 230r-231v.
a. *Cortes,* 133-137.

Jacobus, Dei gracia rex Aragonum, Maioricarum, Valencie, comes Barchinone et Urgelli ac Montispessulani dominus, vniuersis terrarum atque regnorum nostrorum subiectis, graciam et beniuolenciam in perpetuum.

Regalis beniuolencie est sic comoditatibus intendere subiectorum ut, resecatis hiis que communi utilitati nociua esse noscuntur, illa sola nutriat [et] conseruet que utilitatem respiciunt singulorum. Hinc est quod christiana [*f. 78*] deuocione ab usurarum extorsione iam penitus quiescente, sic iudeorum cepit insaciabilis auaricia inseuire, ut ab iis qui suis necessitatibus mutuas pecunias recipunt, non solum inmoderatas et contra modum dudum a nobis constitutum, verum eciam in tocius terre nostre graue dispendium, usuras usurarum exigere non formidant.

Nolentes igitur eis omnino suarum peccuniarum licenciam mutuandi precludere, propter christianorum vtilitatem, necessitatem et fauorem, set uoracitati eorum modum imponere cupientes, statuimus tam in preteritis quam in futuris contractibus siue in debitis usurariis ut nullus judeus audeat amplius recipere pro[a] usuris quam IIII denarios in mense pro qualibet libra denariorum, nec ultra istum modum secundum quem peccunia mutuata in uno anno in sexta tantum parte augmentetur, palam uel occulte exigere, extorquere seu recipere presumant. Siue itaque peccunia mutuo data parue multeue fuerit quantitatis, siue etiam tempus solutionis faciende breue longumue fuerit, siue debitum etiam sirografarium fuerit uel non, siue datis pignoribus mobilibus uel inmobilibus, siue etiam datis nullo modo, [modus] a nobis prefinitus excedatur in soluendis usuris uel in fructibus pignorum percipiendis. Et si de fructibus pignorum aliquo euentu ultra prefinitum modum acceperint, cedant judei[b] creditoribus in solucionem sue sortis, ita quod ex ipsa recepcione atenuetur sors debitori numerata pro rata fructuum ultra preteritarum usurarum compotum perceptorum. Et si tantum fuerit illud quod ex supradictis fructibus ultra

receperunt quod sortem omnino euacuent,[c] iudei caucionem illius debiti reddere compellantur.

Statuimus etiam ut nullus judeus de cetero, siue usuras in sortem redigendo, uel in primordialibus instrumentis siue in aliquibus subsequentibus nouacionibus, sicut facere consueuerunt, siue alio excogitato quocumque ingenio, audeat usuras usurarum exigere uel recipere, set simpliciter, absque omni fraude, secundum sortem debitori numeratam a die numeracionis facte usque ad diem solucionis usuras computet nec formam pretaxatam excedat.

Et ut prefato morbo medela competens adhibeatur, statuimus ut judei in ciuitatibus, villis, castellis et locis in quibus degunt semel in manu vicarii nostri uel illius qui in hoc fuerit constitutus corporaliter prestent iuramentum quod in omnibus contractibus usurariis ita modum[d] et formam a nobis statutam in omnibus obseruabunt quod in ea in aliquo non excedant. Et quilibet tabellio habeat penes se nomina iudeorum taliter iuratorum, nec audeat aliquis tabellio instrumenta alicuius iudei conficere, nisi quorum nomina penes se habuerit, et illis solis faciat instrumenta quos in ueritate comperit sic iurasse. Addimus etiam quod in singulis contractibus et instrumentis duo testes ad minus apponantur qui personas cognoscant contrahentium et facti nouerint ueritatem.

Item statuimus quod si non peccunia numerata set alie res mutuo date fuerint, que consistunt in pondere uel mensura, sicut bladum, vinum, oleum et hiis similia, caueatur attente ne sub illa specie constitutionibus nostris fraus aliqua fiat, set secundum mensuras uel pondera in exsoluenda sorte et usura [*f. 78v*] obseruancia similis habeatur; uel si res in peccuniam redigere noluerint, illarum rerum secundum tempus in quo tradite fuerint fidelis exstimatio habeatur, et facta legitima exstimatione,[e] ad contractum procedant secundum formam superius nominatam.

Item statuimus ut tabelliones subtiliter et diligenter inquirant in quolibet contractu utrum inter christianum et judeum contra ordinacionem nostram adhibita sit fraus aliqua uel machinacio; quam si interuenisse compererint, iudici uel vicario in loco illo presidenti non differant reuelare et nullo modo conficiant instrumenta. Et ad euitandam omnem suspicionem, ante confectionem instrumenti a christiano debitore, uel si plures debitores fuerint, a singulis uel saltem ab honestiore de quo melius uidetur quod facti nouerit ueritatem huiusmodi exigant iuramentum. «Iuro ego talis quod in contractu isto nullam fraudem uel machinacionem adhibui

uel ab aliquo adhibitam esse noui, ut contra constituciones domini regis judeus iste habeat aliquid a me uel ab aliis condebitoribus uel fideiussoribus pro usuris istius debiti, set tantam sortem recepi et tales usuras sibi promitto, nec aliquid ultra dedi pro isto debito uel promisi». Et ex tunc tabellio, habita sortis et usurarum noticia, conficiat instrumenta ita distincte quod sors per se et usura per se nominetur, nec racione prolongamenti uel alia aliqua ex causa audeat vnum cumulum facere sortis et usurarum. Si uero aliquis tabellio aliter quam supra dictum est instrumenta confecerit judeorum, perpetuo tabellionatus priuetur officio et nichilominus juxta judicantis arbitrium pena debita feriatur. Judeus etiam qui contra modum prefinitum palam uel occulte aliquid a debitore suo exigere, recipere uel demandare presumpcerit, uel aliqua machinacione uel fraude in sortem usuras redigerit, uel usuras usurarum acceperit, uel contra prefatas constituciones aliquid attemptauerit, ipso quidem facto toto illo debito careat in quo hoc commisisse uidebitur; cuius medietas delatori, reliqua uero medietas nostro vicario applicetur; et hec pena tociens comittatur quociens ab aliquo contra prefinitum modum aliquid fuerit attemptatum.

In preteritis uero negociis talem cautelam adhibemus ne possit ueritas occultari. Quod si de quantitate sortis numerate uel de solucionibus factis tam sortis quam usure[f] siue de usura in sortem inuoluta, in primo instrumento uel in subsequentibus quibusdam extractis novacionibus, quas in posterum fieri prohibemus, inter christianum et judeum questio siue discensio habeatur, ita quod in hiis discordes inueniantur, quilibet eorum, prius prestito iuramento, de veritate dicenda a iudice requiratur. Et si concordes inuenti fuerint, dictis eorum stetur; et tamen forma a nobis statuta seruetur, quoniam etiam ad preterita negocia has constituciones nostras extendimus. Si uero discordes inueniantur, iniungatur probacio christiano qui per duos uel tres testes idoneos judeos uel christianos, uel aliis legittimis probationibus suam probent intencionem. Et si judeos testes habere nequierint, in hiis casibus sola sufficiat christianorum probacio, non obstantibus constitucionibus de probacione per judeum et christia-[*f. 79*]-num facienda a nobis uel antecessoribus nostris in fauorem editis judeorum. Si autem in defectu probacionis res in dubium uenerit, de sorte que in[g] instrumento continetur deducatur usura que sorti presumitur [esse] involuta, secundum dilacionem faciende solucionis in instrumento comprehensam, et illa deduccio fiat ad racionem quattuor denariorum pro libra in mense; et facta tali deduccione, secundum id quod

residuum fuerit de sorte, incipiat fieri computacio a die confecti instrumenti, ita tamen quod forma et modus a nobis constitutis in aliquo non ledatur, hoc etiam in hiis preteritis mutuis adhibito moderamine ut quantumcumque fuerit tempus non exacte sortis ultra duplum iudei non recipiant, hoc etiam quod ultra nichil petant uel accipiant racione usurarum ex quo sorti fuerit usura coequata, et ex quo facta fuerit talis solucio; uel si talem nollent recipere solucionem ponatur peccunia et consignetur et ex tunc judei compellantur suis debitoribus reddere caucionem.

Item, ut in iuramentis faciendis christianorum non sit condicio deterior quam sit ipsa condicio iudeorum, statuimus ut judei in quibuscumque casibus non amodo in sinagogis suis, uel in locis separatis, secundum quod in quibusdam locis consueuerunt, sed coram iudice in curiis uel in locis in quibus iudices iudicant et ubi christiani sua prestant iuramenta, et ipsi similiter iurent super legem Moysi et decem precepta legis et alias sollempnitates et maledictiones que secundum consuetudinem Barchinone specificari consueuerunt in iuramentis judeorum, eis in posterum ubique spacificentur (*sic*); et illa sollempnitas in eorum iuramentis irrefragabiliter obseruetur. Quam quidem formam, ne sub pretextu ignorancie valeat irritari, ad omnes ciuitates scriptam transmittimus, sigilli nostri munimine roboratam, et ut ibi obseruetur et per suas dioceses deffensores ciuitatum faciant inuiolabiliter obseruari.

Et quia cordi nobis est ut prefata omnia sic inuiolata permaneant ut in omnibus locis nostre dicioni subiectis perpetuam obtineant firmitatem, precipimus vniuersis vicariis, baiulis justiciariis et aliis quibuscumque iudicibus ut circa obseruacionem predictorum tam futurorum quam preteritorum sollicite vigilent et intendant. Quod si contra predicta fecerint uel in hiis exsequendis negligentes inventi fuerint uel remissi, iuxta nostrum arbitrium puniantur et nichilominus officii sui priuentur honore et potestate careant iudicandi.

Statuimus etiam vt testis quicumque sit, chistianus uel iudeus, qui circa hec que a[h] nobis constituta sunt in quocumque casu inuentus fuerit deuiasse,[i] tamquam periurus ex tunc ad testimonium minime admittatur, et nichilominus tamquam falsarius iuxta terre consuetudinem puniatur.

Datum Gerunde, quinto kalendas marcii anno Domini M° CC° quadragesimo.

a. *Afegit a la interlínia*. b. *Al manuscrit,* iudeis. c. *Al manuscrit,* euacuet. d. *Al manuscrit,* totum. e. *Afegit a la interlínia.* f. *Al manuscrit,* uusure. g. *Afegit a la interlínia*. h. *Afegit a la interlínia*. i. *Al manuscrit,* dejerasse.

42 (132)

(1241) 1242 febrer 10

Hug de Cervià,[403] *senyor del castell de Púbol, la seva esposa Bernarda i el seu fill Guerau, renuncien en mans del bisbe Guillem de Cabanelles certs drets que pretenien a la Pera i Cassà de Pelràs.*

O. Perdut.
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, f. 157rv.
B. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd*, ff. 228v-229r.

Instrumentum in quo dominus castri de Pubulo remittit Gerundensi episcopo quedam que percipiebat in loco de Piru et dat licentiam quod fiat clausura in circuitu sacrarie dicti loci.

Sit notum cunctis quod ego, Vgo de Ceruiano et vxor mea Berengaria et filius noster Geraldus,[404] per nos et per omnes successores nostros, diffinimus et in perpetuum remitimus Deo et ecclesie et Capitulo Gerundensi in manu domini Guillemi, Dei gratia Gerundensis episcopi, ob remedium animarum nostrarum et propter multas iniurias et maleficia et malas prisiones a nobis factas in uilla et parrochia de Piru et de Caciano de Piloraso et in aliis locis, in honoribus et in rebus et in hominibus ipsius ecclesie, scilicet ligna et paleas et olera et oua et caseos et cessuras arborum et pastus equorum uel bestiarum et racemos et

403. Hug de Cervià és nebot d'Arnau de Llers, fill de la seva germana Guillema, PM 86 i CC 397. Arnau de Llers li havia deixat, entre altres possessions a Montnegre i a Mollet, la meitat del castell de Púbol en feu del seu fill i hereu Guillem, en testar l'any 1210, CC 396, i això explica que al cap d'un temps pugui aparèixer com a senyor del castell. El març del 1211 els noms de Guillem i Hug de Cervià figuren, en dos documents de concessions a l'Església del rei Pere I, entre consellers reials i altres dignataris de la cort, CC 399, 400. El nostre document és una continuació-actualització del que havia signat Arnau de Llers el febrer del 1210, CC 397. Cf. infra n. 48.

404. L'esposa d'Hug de Cervià és Bernarda de Granyana, amb la qual tingué almenys dos fills: Arnau i Guerau. Bernarda de Granyana heretà el primer amb els seus castells de Balaguer, Corbins i Vallfogona, PM 204. No tenim cap raó per suposar que el Guerau de Cervià del document hagi d'ésser identificat amb l'homònim que té interessos a Juià, Rocabruna i altres bandes, PM 254. La lectura atenta del testament d'Arnau de Llers, que fa llegats als seus fills Bernat, Anglesa, Ermengol (canonge), Berenguer i Guillem, imposa més aviat de considerar amb molta cautela les ramificacions del llinatge.

iustitias et castlanias et baiulias et toltas et forcias et accaptes[405] et retrodecimas et garbas et quidquid aliud iuste uel iniuste, per nos uel per alios, in dictis parrochiis et mansis et possessionibus et honoribus dicte ecclesie, in rebus uel in personis accipere consueuimus, saluis agrariis et censibus quos dicti homines nobis faciunt et tenentur ratione honorum et possessionum quas per nos tenent, secundum quod per instrumenta uel aliter poterit mostrari, et quod non prohibeamus hominibus uestris de Piru pasturas et alia adimpramenta secundum quod hactenus consueuerunt habere infra terminos castri de Póbal.

Item promittimus quod permitamus claudi in circuitu totam sacrariam siue cellariam dicte ville de Piru sine contradictione et quod milites vel alii homines qui hospites nostri fuerint vel nobiscum hospitati consensu nostro aliqua fraude vel malo ingenio nostro non faciant aliquam uiolenciam dictis mansis et honori vestro uel hominibus uestris habitantibus in uilla uel sacraria de Piru vel de Caciano, auferendo eis paleas vel ligna, vel frangendo[a] ortos uel aliquam aliam uiolenciam siue malam presionem faciendo eisdem. Et si forte de hoc rixa aliqua orta fuerit inter ipsos homines uestros et dictos hospites uel armigeros uel scutiferos ipsorum, non deffendamus inde eos nec inde simus eis valituri.

Et si forte, quod absit, in aliquo contra predicta aliqua ratione ueniremus, illud, quicquid sit, postquam inde a uobis fuerimus amoniti, si fuerimus in hoc episcopatu, infra XXX dies, uel infra XL si fuerimus extra episcopatum, restituamus et emendemus; ab ipsis uero diebus in antea si illud interim non emendauerimus, penam inde D solidorum uobis soluere teneamur et cum ipsa pena nichilominus dampnum factum restituere teneamur et pactum dicte definitionis nichilominus integrum persistat et firmum atque ratum, et ipso facto simus excomunicati atque periuri, obligantes uobis et successoribus uestris specialiter pro hoc toto quod est predictum complendo, castrum et villam [*f. 157v*] nostram de Burdillis cum omnibus pertinenciis et iuribus suis, et generaliter omnia bona nostra ubicumque uel in quibuscumque sint locis.

Et ad maiorem firmitatem iuramus super sancta quattuor Dei Euangelia nostris propriis manibus tacta quod supradicta omnia fideliter attendamus, compleamus et in omnibus obseruemus.

Actum est hoc IIII idus febroarii anno Domini M° CC° XL primo.

405. Cf. CC, p. 847.

Sig+num Vgonis de Ceruiano. Sig+num Berengarie, vxoris eius. Sig+num Geralli, filii eorum, qui hoc firmamus, firmarique rogamus. Sig+num Bernardi de Caciano, baiuli, qui supradicta laudo et concedo, diffiniendo et remitendo ecclesie Gerundensi in perpetuum quicquid iuris in predictis omnibus habeo et habere debeo ratione baiulie vel alio modo. Sig+num Poncii de Flaciano.[406] Sig+num Gaucerandi de Auinione. Sig+num Bernardi de Nogerio. Sig+num Bernardi de Flaciano.[407]

+Ego Paschalis scripsi hoc mandato Bernardi de Vico, publici Gerundensis notarii. Ego Bernardus de Vico, publicus Gerunde notarius, +subscribo.

a. *Al manuscrit,* frangendos.

43 (62c)

(1241) 1242 febrer 20. Girona

Fórmula tradicional per al jurament dels jueus, prescrita com a obligatòria per Jaume I, segons el document 41 (62b).

A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 79r-81r.
B. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd*, ff. 231v-233v.
a. J. MARQUÈS CASANOVAS, «Judíos en Gerona», *AIEG*, 25 (1980), 294-298, ex. B.

Hec est forma qualiter fiat sacramentum iudeorum quando intendunt iurare contra christianos tenentes rotulum in collo. Juras, ho iudee, per Illum qui dixit: «Ego sum et non es alius preter me»? Juras per Illum qui dixit: «Ego sum dominus Deus tuus qui eduxi te de terra Egypti, de domo seruitutis»?[408] Dic: Juro. «Non habebis deos alienos coram me».[409] Dic: Juro [*f. 79v*] Et per Illum qui dixit: «Non facies sculptile neque omnem similitudinem que est in coelo desuper et que in terra deorsum nec eorum que sunt in aquis sub terra non adorabis ea neque coles?»[410] Dic: Juro. Et per Illum qui dixit: «Ego sum dominus Deus tuus fortis, zelotes, uisitans iniquitatem patrum in filios in terciam et quartam generacionem eorum qui oderunt me, et faciens misericordiam

406. PONTICH, *Series*, f. 234r.
407. Cf. *infra* n. 100, nota 868.
408. Ex 20, 1. Cf. el num. 171 del text oficial dels *Usatges* de Barcelona, amb la traducció al català d'aquest llarg jurament: Josep ROVIRA I ERMENGOL, *Usatges de Barcelona i Commemoracions de Pere Albert,* Barcelona, Editorial Barcino 1933, 256-263.
409. Ex 20, 2.
410. Ex 20, 4-5.

hiis qui diligunt me in milia et custodiunt precepta mea?»[411] Dic: Juro. Et per Illum qui dixit: «Non assumes nomen domini Dei tui in uanum nec enim habebit insontem Dominus eum qui assumpserit nomen domini Dei sui frustra?»[412] Dic: Juro. Et per Illum qui dixit: «Memento ut diem sabbati sanctifices; sex diebus operaberis et facies omnia opera tua, septimo autem die sabbati domini Dei tui est. Non facies omne opus tu et filius tuus et filia tua et seruus tuus et ancilla tua, iumentum tuum et aduena qui est intra portas tuas. Sex enim diebus fecit Deus celum et terram, mare et omnia que in eis sunt, et requieuit in die septima. Idcirco benedixit Deus diem sabbati et sanctificauit eum?»[413] Dic: Iuro. Et per Illum qui dixit: «Honora patrem tuum et matrem tuam, ut sis longevus super terram quam dominus Deus tuus dabit tibi?»[414] Dic: Juro. Et per Illum qui dixit: Non occides?»[415] Dic: Juro. Et per Illum qui dixit: «Non mechaberis?»[416] Dic: Juro. Et per Eum qui dixit: «Non furtum facies?»[417] Dic: Juro. Et per Illum qui dixit: «Non loqueris falsum testimonium contra proximum tuum?»[418] Dic: Juro. Et per Illum qui dixit: «Non concupisces domum proximi tui, nec desiderabis uxorem eius, non seruum, non ancillam, non bouem, non asinum nec omnia que illius sunt?»[419] Juras per quinque libros legis et per nomen sanctum et gloriosum: heye asset heye huc heye[a]? Dic: Juro. Et per nomen honorificatum hya, ylya et yhya, et per nomen[b] magnum et forte tam mirabile quod erat sculptum super frontem Aaron? Dic: Juro. Et per nomen admirabilis Ananie fortis quod dixit Moyses super mare et diuisit se per XII vias? Dic: Juro. Et transierunt omnes filii Irreel «per siccum»[420] et submersus est Pharao et omnis exercitus eius in mari Rubro et manna sanctum quod comederunt parentes tui in deserto? Dic: Juro. Et per tabernaculum et omnia uasa eius et per mensam sanctam et candelabrum aureum totum et archam foederis et per duas tabulas quas posuit Moyses in ea per preceptum Domini? Dic: Juro. Et per cortinam paratam ante

411. Ex 20, 5-6.
412. Ex 20, 7.
413. Ex 20, 8-11.
414. Ex 20, 12.
415. Ex 20, 13.
416. Ex 20, 14.
417. Ex 20, 15.
418. Ex 20, 16.
419. Ex 20, 17.
420. Ex 14, 16.

Cherubim et extensam et per uestes sanctas Aaron et filiorum eius et per fedus sanctum quod pepigit Dominus cum Moyse et cum filiis Israel in monte Sinay in manu Moysi? Dic: Juro. Et per iuramentum sanctum quod jurauit Deus ad Abraam in monte Moria et per terram promissionis et per Iherusalem et per cathedram honorificatam Dei et per angelos ministrantes ante Sanctum benedictum et per sanctas rotas animalium stantes facie ad faciem coram Deo, laudancium et dicentium voce magna: «Sanctus, sanctus, sanctus dominus sabaoth, pleni sunt coeli et terra gloria tua?»[421] Dic: Juro. Et per omnes angelos pacifficos qui in celis sunt et per omnes sanctos Dei et per omnes profetas Dei et omnia nomina sancta et honorifficata et mirabilia et [*f. 80*] terribilia que sunt de Achatos, Baruch, Hu?[c] Dic: Juro. Et per Illum qui dicitur «admirabilis consiliarius, Deus fortis, pater futuri seculi, princeps pacis?»[422] Dic: Juro. Et per omnia nomina sancta omnium angelorum qui in celo sunt, et per viginti quattuor libros legis et per illud totum quod est in eis scriptum et per benedicciones et[d] maledicciones[d] que date fuerunt super montem Garizam (*sic*) et super montem Ebal et per XII tribus Israel? Dic: Juro. Ut si scis ueritatem et uis iurare mendacium, «ueniant super te omnes maledicciones et apprehendent te. R/ Amen. Maledictus eris in ciuitate et maledictus in agro, maledictum orreum tuum et maledicte reliquie tue. R/ Amen. Et maledictus fructus uentris et fructus terre tue, armenta bouum tuorum et greges ouium tuarum, maledictus eris ingrediens et maledictus egrediens. R/ Amen. Mitet Dominus super te famem et esuriem et inquinacionem in omnia opera tua que facies, donec conterat te et perdat uelociter propter adinuenciones tuas pessimas in quibus relinquisti me. R/ Amen. Adiungat tibi Dominus pestilenciam donec consumat te de terra ad quam ingredieris possidendam, percuciat te Dominus egestate, febri et frigore, ardore et estuet aere corrupto et rubigine et persequatur donec pereas. R/ Amen. Sit celum quod super te est eneum, et terra quam calcas ferrea, det Dominus imbres terre tue pulverem et de celo decendat super te cinis, donec conteraris,[e] tradat te Dominus corruentem ante hostes tuos et per vnam uiam egrediaris contra eos et per VII fugias et dispergaris per omnia regna terre. R/ Amen. Sitque cadaver tuum in esca cunctis uolatilibus celi et bestiis terre et non sit qui ambigat, percuciat te

421. Is 6, 3.
422. Is 9, 6.

Dominus alcere Egypti et partem corporis per quam stercora egeruntur scabie quoque et prurigine, ita ut curari nequeas. R / Amen. Percuciat te Dominus amencia et cecitate ac fictore mentis et palpes in meridie sicut palpare solet cecus in tenebris et non dirigat uias tuas omnique tempore calumpniam sustineas et opprimaris violentia nec habeas qui liberet te;[f] uxorem accipias et alius dormiat cum ea. R/ Amen. Domum edifices et non habites in ea; plantes uineam et non vindemies eam; bos tuus immoletur coram te et non comedas ex eo. R/ Amen. Asinus tuus rapiatur in conspectu tuo et non reddatur tibi; oues tue dentur inimicis tuis et non sit qui te adiuuet; filii tui et filie tue tradantur alteri populo uidentibus oculis tuis et defficientibus ad conspectum eorum tota die et non sit fortitudo in manu tua. R/ Amen. Fructus terre tue et omnes labores tuos comedat populus quem ignoras et sis semper calumpniam sustinens, et oppressus cunctis diebus et stupens ad terrorem eorum que uidebunt oculi tui; percuciat te Dominus ulcere pessimo in genibus, in suris, sanarique non possis a planta pedis usque ad uerticem tuam. R/ Amen. Ducetque Dominus te et uxorem tuam et filios tuos et filias tuas in gentem quam non nouisti tu et patres tui, et seruies ibi diis alienis, ligno et lapidi, et erit penitus in prouerbium ac fabulam omnibus populis ad quos te in-[*f. 80v*]-troduxerit ibi Dominus. R/ Amen. Sementem multam iactabis in terram et modicum congregabis, quia locuste omnia deuorabunt; vineam plantabis et fodies et vinum non bibes, nec colliges ex ea quippiam, quoniam uastabitur uermibus; oliuas habebis in terminis tuis et non ungeris oleo, quia destruentur et deperibunt. R/Amen. Filios generabis et filias et non frueris eis, quoniam ducentur in captiuitatem; omnes arbores tuas et fructus terre tue rubigo consumet; aduena qui tecum uersatur in terra ascendet super te eritque sublimior; tu autem decendes et eris inferior; ipse fenerabit tibi et tu non fenerabis ei; ipse[g] erit in capite et tu eris in cauda, et uenient super te omnes maledictiones iste et persequentes apprehendent te donec intereas. R/ Amen. Seruies inimico tuo quem Dominus mittet tibi in fame et siti et nuditate et omni penuria, et imponet iugum super ceruicem tuam, donec te conterat; adducet Dominus super te gentem[h] de longinco et extremis finibus terre in similitudinem aquile volantis cum impetu, cuius linguam intelligere non possis. R/ Amen. Gentem pessimam que non defferat seni nec misereatur paruulis et deuoret foetus iumentorum tuorum, fruges terre tue, donec intereas et non relinquat tibi triticum, vinum et oleum, armenta bouum et

greges ouium, donec te disperdat et conterat, et comedes fructum uteri tui et carnes filiorum et filiarum tuarum quas dedit tibi Deus tuus in angustia et uastitate qua obprimet te hostis tuus».[423] R/ Amen. Consumatur in vanum uirtus tua et «non donet terra tua germen suum»[424] et arbores terre tue non dent fructum suum; «mittat Dominus in te bestias agri qui consumant te et pecora tua et ad paucitatem etiam redigant desertaque fiant in terra tua»;[425] confringat Dominus de te «baculum panis et reddat eum ad pondus et comedas et non sis satiatus»;[426] «non ignoscet tibi Deus, set contra te maxime furor eius seuiet et zelus contra te; et sedeant super te omnia maledicta que scripta sunt in hoc volumine, et deleat Dominus nomen tuum sub celo et consumat te in perdicionem ex omnibus tribubus Isrel, iuxta maledicciones que in isto volumine continentur».[427] R/ Amen. «Fiant filii tui orfani et uxor tua vidua»;[428] fias «sicut stipula ante faciem uenti»[429] et angelus Domini persequatur te; «sint uie tue tenebrose et lubrice et angelus Domini te impellat»;[430] «fiat mensa tua coram te in laqueum et in retributionem et in scandalum. R/ Amen. Obscurentur oculi tui ne videant et dorsum tuum semper incuruet; effundat Dominus super te iram suam et furor ire sue comprehendat te; apponat Deus iniquitatem super iniquitatem tuam et non intres in iusticiam suam; fiat habitatio tua deserta et in tabernaculis tuis non sit qui habitet; deleat Dominus nomen tuum de libro viuencium et cum iustis non scribaris».[431] R/ Amen. «Effundatur sanguis tuus sicut humus et corpus tuum sicut stercora; argentum et aurum tuum non liberet[i] te in die furoris Domini»;[432] percuciat te Dominus omnibus plagis, sicut percussit Faraonem et populum eius, si scis veritatem et iuras falsitatem. R/ Amen. Percuciat te Dominus sicut percussit Egyptum [*f. 81*] sanguine, ranis, scrufis et muscis et mortalitate animalium et ulceribus et uermicis et grandinibus et locustis et mortalitate primogenitorum tuorum; maledicciо qua maledixit Josue Gerico veniat

423. Deut 28, 15-53.
424. Deut 11, 17.
425. Lv 26, 22.
426. Num 26, 26.
427. Deut 29, 20-21.
428. Ps 108, 9.
429. Ps 82, 14.
430. Deut 34, 6.
431. Ps 68, 23-27. 29.
432. Sof 1, 17-18.

super te et super domum tuam et super omnia que habes; uxor tua et filii mendicent hostiatim et «non sit qui consoletur eos»;[433] in ira et in furorem domini regis et omnium illorum qui te uidebunt uenias et omnes amici tui habeant te pro inimico et semper te derridant, «cadas et non sit qui te adiuuet ad subleuandum»;[434] pauper et miser moriaris, non sit qui te tumulet; si scis veritatem et iuras falsitatem, anima tua vadat in loco illo in quo canes stercora deponunt. R/ Amen.

Datum Gerunde anno Domini M° CC° XL primo, X kalendas marcii, era M^a^ CC^a^ LXX IX^a^

a. *B* heye asst heye hue heye. b. *Afegit a la interlínia.* c. *B* Achatos Baruch ehu. d. *Afegit a la interlínia.* e. *Al manuscrit,* conterariis. f. *Afegit a la interlínia*. g. *Al manuscrit,* apse. h. *Afegit a la interlínia*. i. *Al manuscrit,* liberat.

44 (40)

1242 maig 10

El bisbe Guillem [de Cabanelles] pacta amb Gaufred, vescomte de Rocabertí, senyor de Vilademuls,[435] *la facultat de fortificar la seva vila de Bàscara, contra pagament de 20 marcs de plata.*

O. ADG, c. 21, n. 20 [PM 170].
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 55v-56v.
B. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd*, f. 154rv.

Instrumentum condicionale factum inter episcopum Gerundensem et dominum castri de Villamulorum, racione forcie loci de Bàschera.

Cum contencio esset inter dominum Guillemum, Dei gatia Gerundensem episcopum, ex vna parte, et Gaufredum, vicecomitem de Ruppebertino et dominum castri de Villamulorum, ex altera, de forcia ville de Bàschera quam dictus Gaufredus fieri prohibebat, tandem amicabilis inter eos composicio fuit facta talis. Quod predictus dominus episcopus et successores sui episcopi possent

433. Lam 1, 2. 17. 21.
434. Eccle 4, 10.
435. L'identifiquem com Jofre III de Rocabertí, vescomte de Rocabertí i senyor de Vilademuls (1229-1282), fill i successor de Dalmau V, atesa la problemàtica d'un presumpte Hug Jofre I de Rocabertí (1229?-ca. 1250?) que s'interposaria entre Dalmau V i Jofre III. Alternativament aliat i enemic de Jaume I, anà amb ell a Mallorca i a Múrcia. Vinculà el domini de Peralada i rebé del rei autorització per a celebrar-hi fires i mercats. Cf. SOBREQUÉS 20-121; DBA IV 119a-120b.

ibi facere forciam, castrum et fortitudinem quam et quantam uoluerint intus villam de Bàschera et extra uillam et per circuitum tocius ipsius ville et turres magnas et altas et muros et antemuros et ballisterias et portas et barchachanas et vallos et anteuallos et quodlibet aliud opus quod ibi aliquo modo uel tempore facere uoluerint, et quod ipse dominus episcopus daret ipsi Gaufredo viginti marchas argenti et quod guerram de ipsa forcia aliquis homo ipsi Gaufredo uel successoribus suis dominis castri de Villamulorum uel militibus eiusdem castri non faciat, nec malum uel dampnum inde exeat dicto Gaufrido et successoribus suis dominis dicti castri de Villamulorum uel militibus eiusdem castri. Quod si fieret, dominus episcopus Gerundensis restituat illud ad cognicionem duorum militum castri de Villamulorum, quos[a] dictus Gaufredus uel successores sui domini castri de Villamulorum[a] elegerit, et duorum canonicorum ecclesie Gerundensis quos episcopus elegerit, et ipsi cognoscant inde bona fide infra XXX[a] dies postquam dominus de Villamulorum inde episcopum Gerundensem exegerit, nisi forte ipse episcopus uel successores sui cum ipso Gaufredo uel cum successoribus suis pro facto proprio Gerundensis ecclesie guerram habuerint.

Dictum quoque fuit et actum quod non reciperentur ab inde ad populandum in dicta villa de Bàschera aliqui homines de castro uel de termino castri de Villamulorum, nisi se proprios homines fecerint predicti episcopi uel successorum suorum, uel cum uoluntate dicti Gaufridi uel successorum suorum dominorum castri de Villamulorum.

Et nos Guillemus, Dei gratia Gerundensis episcopus, per nos et per omnes successores nostros, et nos Gaufredus, vicecomes de Ruppebertino et dominus castri de Villamulorum per nos et per omnes successores nostros dominos castri de Villamulorum supradicti, ambo pariter laudamus et concedimus hec omnia supradicta, promitentes ipsa omnia obseruare, attendere et complere bona fide et sine omni malo ingenio et numquam in aliquo contrauenire causa aliqua uel racione.

Et nos Gaufredus predictus confitemur a uobis domino episcopo recepisse predictas XX marchas argenti boni et fini rectique ponderis, renunciando excepcioni non tradite peccunie et argenti non ponderati.

Si quis hoc rumpere uoluerit, non ualeat.

Actum est hoc VIº idus madii anno Domini Mº CCº XL secundo.

Sig+num Gaufredi, vicecomitis de Ruppebertino et domini castri de Villamulorum, [*f. 56v*] qui supradicta firmo et laudo. Sig+um Guillemi, Dei gratia Gerundensis episcopi. Sig+num Guillemi de Crexello.[436] Sig+num Guillemi de Spaseno.[437] Sig+num Bernardi de Romaniano. Sig+num Guillemi de Biure. Sig+num Bernardi de Pontonibus.[438] Sig+num Petri de Chexanis. Sig+num Petri de Corniliano.[439] Sig+num Guialmoni de Biure. Sig+num Bernardi de Fonteroserio. Sig+num Bernardi de Villacerto. Sig+num Raimundi de Gallinariis.[440] Sig+num Riamballi de Camonibus.[441] Sig+num Arnaldi de Monello.[442]

Richardus de Osca, qui hoc scripsit mandato Bernardi de Vicco, publici Gerunde notarii, cum litteris suprascriptis in VII linea ubi dicitur «suis», die et anno quo supra. Ego Bernardus de Vicco, publicus Gerunde notarius, + subscribo.

a. *Al marge dret.*

45 (124)

1245 abril 19

Bernat de Santa Eugènia, senyor de Torroella de Montgrí, ven al bisbe Guillem de Cabanelles la meitat del delme d'Ullà i altres drets del senyor de Torroella a la mateixa vila, per 60 marcs de plata.

O. Perdut.

A. Còpia del s. XIII, sense data: ACG, perg. 1128.

436. Cf. *infra* n. 69, 108.

437. És conegut com a propietari en un moment imprecís del segle XIII d'un quart del delme de Santa Maria de Tortellà, CC 604.

438. Cf. DBA III 553a.

439. L'identifiquem amb el ciutadà de Girona que el 1257 signa escriptura de reconeixement d'un terç del delme de Salitja, CC 477. El gener del 1284 actua en un arbitratge entre el clergue Guillem de Torrentans, obtentor del benefici de la capella de la casa del sagristà major, i el laic Pere Artau, fill de Ferrer Artau, ciutadà de Girona, sobre el cens de 12 sous que el mas Artau de Salt fa al benefici referit, ADG, Pergamins de la Seu, Sagristà major, perg. 49.

440. L'any 1226 té infeudat per Arnau de Navata una part del delme de Navata, CC 414. Signa escriptura de reconeixement de delmes l'any 1227, CC 419. És el sogre del Guillem de Palma esmentat *supra* n. 40.

441. Cf. CC 331.

442. Cavaller de Bàscara, CC 487.

B. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 151r-152r.
C. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd*, ff. 2r-3r.
a. P. NEGRE, «La villa de Torroella de Montgrí y sus primitivos señores», *AIEG*, 4 (1949), 119-122.

Instrumentum qualiter dominus de Turrucella uendidit episcopo Gerundensi omnia iura et dominia generaliter que [*f. 151v*] habebat et sibi pertinebant in loco de Vliano sine aliquo retentu, precio LX marcharum argenti.

Sit notum cunctis quod ego Bernardus de Sancta Eugenia, per me et per omnes meos presentes et futuros, non vi compulsus uel fraude aliqua inductus, sed bono animo et spontanea uoluntate ac nemine cogente, ob maximam utilitatem meam vendo et cum hac presenti publica carta omni tempore ualitura liberando trado vobis domino Guillemo, Dei gratia Gerundensi episcopo et uestris et quibus uolueritis in perpetuum totam meam partem, scilicet medietatem integre quam habeo et accipio et accipere debeo in tota decima omnium rerum tocius parrochie de Vliano et in terminis eiusdem parrochie, que vero decima tenetur per uos, et illos sex aureos quos anuatim censuales accipio et accipere debeo in mansis et honoribus uestris de Uliano, quos aureos per uos teneo. Item uendo uobis et uestris et quibus uolueritis in perpetuum per alodium franchum et liberum omnia iura et dominia et census et agraria et omnia alia quecumque habeo et habere debeo et accipio et accipere debeo ui uel gratis, iuste uel iniuste, uel aliquo modo uel iure, in mansis et hominibus et feminis et honoribus eorum et in toto honore, vineis scilicet et terris que (*sic*) aliqui per me tenent in predicta parrochia de Vliano et in terminis eiusdem, uel in his que ego ibi habeo et teneo et habere et tenere debeo ad proprietatem, salua tamen et retenta mihi et meis consuetudine et condicione que est inter me et homines de Vliano super coralio et glandinibus et piscatu et grana, prout[443] in carta inde confecta melius et plenius continetur. Item uendo uobis et uestris et quibus uolueritis in perpetuum ligna et plenarium lignarium in montaneis et plano de Turrucella de Montegrino,[444] ita quod semper uos et

443. En aquesta altura, al marge esquerre comença una clau que abasta fins al final del punt i seguit, amb nota: «Dominus rex Jacobus confirmauit et laudauit cum instrumento infra contento omnia in isto instrumento contenta, inuenies in CLXVIII», en referència al n. 170 (151).

444. Al marge esquerre, hom llegeix aquesta anotació: «Dominus rex Jacobus confirmauit et laudauit cum instrumento infra contento omnia in isto instrumento contenta, inuenies in CLXXVIII», al·ludint al doc. 170 (151).

uestri ratione presentis uendicionis accipiatis et sit uobis licitum accipere ligna ad opus furni uestri de Vliano et ad alia adempriua uestra et negotia ecclesie Gerundensis sine omni retentu et contradimento, obstaculo, seruitute et bando meo et meorum. Item uendo uobis et uestris et quibus uolueritis in perpetuum totum illud districtum, seruitutem et ius quod ego habeo et habere debeo in hominibus ville de Vliano ratione macelli carnis, scilicet quod ipsi homines tenentur de districtu ire singulis diebus dominicis in villam meam de Turrucella ad faciendum et tenendum ibi macellum carnis et etiam quicquid ratione dicti macelli ab ipsis hominibus acci-[*f. 152*]-pio. Ita quod districtum dictum seruitutis et ius in perpetuum sit apud me et meos penitus anullatum et penes uos et uestros successores translatum. Sic predicta omnia vniuersa et singula uobis et uestris successoribus in perpetuum vendo et trado, prout melius dici uel intelligi potest, ad uestrum commodum et successorum uestrorum pro sexaginta marchas argenti boni et fini rectique pensi, de quibus recognosco me a uobis bene esse paccatum, renunciando exceptioni rei non tradite et exceptioni doli. Et si amplius ualent predicta omnia dicto pretio uel ualebunt, totum gratis et ex certa scientia uobis et uestris successoribus dono, renunciando expresse auxilio et beneficio illius legis qua deceptis ultra dimidiam iusti precii succurritur. Et ideo de meo iure ac potestate in uestrum trado dominium et potestatem, et in presenti cum hoc publico instrumento mito inde uos in corporalem et uacuam possessionem ad habendum et tenendum et omni tempore possidendum ad omnem uestram uestrorumque successorum [voluntatem] omni tempore ibi et inde faciendam pro francho et libero alodio, sine aliquo retentu quod inde non facio, omnibus meis uocibus et rationibus et omnium meorum inde perpetuo extinctis et penes uos remanentibus. Et conuenio uobis et successoribus uestris per me et per omnes meos predicta omnia semper pro alodio francho, ut superius est dictum, facere habere et tenere in pace, et esse deffensorem et garentem contra cunctam viuentem personam et baiulos meos. Verumtamen si aliquis ratione dominii uel alio modo aliquid in predictis omnibus a me uobis uenditis exigerit uobis uel fori fecerit siue emparauerit aut contradixerit siue questionem contra uos uel uestros successores mouerit, ego ante ingressum litis promitto me ante uos ponere et uos et successores uestros indempnes seruare in curia et extra curiam, et in placito et extra placitum et in iudicio et extra iudicium cum meis propriis expensis et missionibus. Et si forte aliquod

dampnum uel grauamen siue missionem aliquam aliquo modo inde uos uel successores uestros facere uel sustinere oportuerit, ego conuenio uobis et successoribus uestris per me et meos totum et integrum resarcire, et sitis inde crediti uos et successores uestri uestro plano uerbo, sine sacramento et testium productione. Et pro his omnibus uniuersis et singulis teneor uobis et successoribus uestris de euiccione et omni interesse, et obligo inde uobis me et heredes et successores meos et totum honorem meum de Super Stagno et omnia iura mea alia que ibi et in tota parrochia Sancti Johannis de Bedenga habeo, et etiam omnia mea bona mobilia et immobilia, habita et habenda generaliter et specialiter, semper et ubique. Et si aliquo iure scripto uel non scripto, legali uel diuino, publico uel priuato, humano, canonico, ecclesiastico uel ciuili, generali uel speciali siue ex-[*f. 152v*]-ceptione uel occasione aliqua in futurum huic contractui ire possem, illi iuri per me et per omnes meos prorsus irreuocabiliter in perpetuum renuntiamus.

Actum est hoc XIII kalendas madii anno Domini Mº CCº XL quinto.

Sig+num Bernardi de Sancta Eugenia, qui hoc firmo et laudo. Sig+num Bernardi de Fuxano.[445] Sig+num Gilabertoni de Crudiliis.[446] Sig+num Bernardi de Monte Alegre.

Bernardus de Sancto Martino, qui hoc[a] scripsit mandato Bernardi de Vicco, publici Gerunde notario. Ego Bernardus de Vicco, publicus Gerunde notarius, subscribo.

a. *Afegit a la interlínia.*

46 (178)

1245 octubre 4

El bisbe Guillem de Cabanelles concedeix a Guillem de Frigola[447] *la batllia de la Bisbal, que ja havien tingut els seus passats.*

445. PONTICH, *Series*, f. 234r, esmenta un canonge d'aquest nom del primer terç del segle XIII. Com a delmer i testimoni en escriptures de reconeixement de delmes, el laic Bernat de Foixà és avantatjadament conegut i documentat des del 1126 fins al 1256, CC 417-418, 423, 440, 459, 472.

446. El diminutiu fa pensar en un infant, i en aquest cas l'identificaríem com el Gilabert de Cruïlles que apareix a ADG, Pergamins de la Seu, Ardiaconat de Girona, perg. 4 (= CC 418); PM 204, 234, 238; CC 493.

447. Cf. PM 332, 416, 439, 501; CC 433, 435-436.

O. Perdut.
A. Còpia de 1261: ADG, c. 15, n. 9 [PM 180].
B. Còpia del s. xiv: ADG, RC, f. 215r.

Concessio baiulie castri et termini de Episcopali.

Notum sit cunctis quod nos Guillermus, Dei gratia episcopus Gerundensis, per nos et per omnes successores nostros, damus et concedimus tibi Guillermo de Frigola, nutrito nostro, baiuliam de Episcopali que fuit quondam Guillermi de Frigola, aui tui,[448] et predecessorum suorum a quo etiam filio suo et patri tuo, Bernardo de Frigola,[449] dicitur esse concessa. Quam donationem tibi, Guillermo de Frigola, et tuis facimus cum omni iure et cum omnibus hiis que ad ipsam baiuliam possint vel debeant pertinere, secundum cartas et concessiones a nostris predecessoribus vel antecessoribus tuis predecessoribus vel antecessoribus factas, vel alias quolibet bono modo. Saluo dominio et iure nostro, successorum nostrorum et ecclesie Gerundensis, cui faciatis censum et seruitium fideliter et sine malo ingenio et fraude, quod predecessores et antecessores tui nobis et nostris predecessoribus vel antecessoribus facere consueuerunt et debuerunt.

Actum est hoc quarto nonas octobris anno Domini millesimo ducentesimo quadragesimo quinto.

Sig+num Guillermi, Dei gratia Gerundensis episcopi. Ego G. de Ceruiano,[450] Gerundensis precentor, subscribo. Signum Arnaldi[a] de Miniana.[451] Ego Guillermus de Cartiliano, subscribo. Ego Guillermus de Montegrino, Gerundensis sacrista, subscribo. Ego Jaufridus de Tarrasia, Emporitanensis archileuita,[452] subscribo. Ego Raymundus de Monte Rubeo, Gerundensis archileuita. Ego Raymundus de Avinione, Gerundensis canonicus.[453] Ego Raimundus, abbas Sancti Felicis Gerundensis subscribo. Ego Guillemus Raimundi, Gerundensis canonicus[454] subscribo. Ego Raimundus de

448. Cf. CC 344.
449. Cf. PM 114; CC 374, 435, 466.
450. Pontich, *Series*, f. 184r.
451. Cf. CC 462, 464, 473, 483, 493.
452. Pontich, *ib.*, f. 380v; ADG, Pergamins de la Seu, Benefici de Sant Domènec, perg. 3.
453. Pontich, *ib.*, f. 140r; ADG, Pergamins de la Seu, Benefici de Sant Domènec, perg. 3.
454. Pontich, *ib.*, f. 346v esmenta un «Guillemus Raymundi de Sancto Privato canonge», que no pot datar. També podria coincidir amb el Guillem Ramon d'Avinyó del document següent.

Albuciano, Bisuldunensis archilevita, subscribo. Ego Bernardus de Monellis, Silue archidiaconus, subscribo.

[Petrus Vitalis, notarius domini episcopi[455] qui hoc scripsit die et anno quo supra.]

a. *Al manuscrit,* Raimundi.

47 (50)

1245 novembre 13

Testament del bisbe Guillem de Cabanelles.

O. ADG, c. 22, n. 1.
A. Còpia de 1246: ADG, c. 8, n. 30.
B. Còpia del s. XIV: ADG, c. 23, n. 169 [PM 181].
C. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 65r-67r.
D. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd*, ff. 328v-330r.
a. ES XLIV 270-277.

Testamentum domini Guillemi de Cabanellis, condam episcopi Gerundensis.

In Christi nomine. Nos Guillemus, Dei gratia Gerundensis episcopus, in nostro pleno sensu et in nostra plena memoria ac loquela facimus nostrum testamentum in quo eligimus manumissores nostros, videlicet Bernardum [de] Saltu,[456] thesaurarium, et Guillemum Gaufredi,[457] Petrum Ysarni[458] et Bernardum de Gallinariis[459] et Guillemum de Corneliano,[460] ita quod predicti tres, scilicet Bernardus de Saltu, Guillemus Gaufredi et Petrus Ysarni distribuant omnes res nostras tam mobiles quam[a] inmobiles[b] et semouentes ubicumque sint, et possint debita nostra exhigere a debitoribus nostris, cum assensu et uoluntate dicti Bernardi de Gallinariis et Guillemi de Corneliano, prout melius et plenius ad utilitatem anime nostre viderint expedire. Et quod omnes predicti,

455. Cf. ADG, Pergamins de la Seu, Beneficis diversos, perg. 2; PM 168, 173, 180; CC 463.

456. PONTICH, *Series*, f. 364v; CC 462.

457. PONTICH, *ib.*, f. 247v; ADG, Pergamins de la Seu, Benefici de Sant Joan, perg. 16; PM 181, 213, 326; CC 466, 476-477, 487.

458. PONTICH, *ib.*, f. 266v; CC 461; ADG, Pergamins de la Seu, Benefici de Sant Joan, perg. 16.

459. PONTICH, *ib.*, f. 248r; CC 458, 462, 464.

460. PONTICH, *ib.*, f. 185v; fou ardiaca d'Empúries i cabiscol: ADG, Pergamins de la Seu, Benefici de Sant Joan, perg. 24; CC 462, 464, 473, 483, 493.

tam manumissores quam distributores, faciant quicquid fecerint consilio, assensu et uoluntate venerabilis et dilecti nostri Guillemi de Montegrino, sacriste Gerundensis, et Guillemi de Cartiliano et Arnaldi de Mianiana,[461] Gerundensium canonicorum, et computum de omnibus que fecerint eis reddere teneantur.

In primis rogamus, volumus et iubemus quod ante omnia nostra debita soluantur et iniurie et malefacta euidencia, si que forte alicui fecimus, sine omni placito et dilatione, de rebus nostris mobilibus restituantur, et de hiis que non fuerint manifesta uel euidencia, quod in iure querelantibus sine malo placito et calumpnia respondeatur. Primum dimitimus altari Sancte Marie sedis, in cuius cimiterio corpus nostrum iubemus sepeliri, cappellam nostram pannorum de serico, quam dominus Petrus condam, bone memorie, Narbonensis archiepiscopus,[462] nobis donauit, hoc [p]acto, quod alicui extra ecclesiam non accomodetur.

Item dimittimus omnem honorem quod adquisiuimus in insula Maioricarum canonice ecclesie Gerundensis, statuendo et ordinando quod mensata de iunio accipiat singulis annis de redditibus ipsius honoris CCC^{o} solidos malgorenses, et mensata septembris et octobris CCC, et mensata nouembris CC solidos, et mensata decembris CC^{o} solidos melgorenses et mensata januarii C solidos. De reliquo uero fiant camisie vel uestes pauperibus in festo Pasche, ad quorum etiam pauperum indumenta dimitimus et addimus molendina nostra de Ticere que sunt apud Domeyn,[463] que molendina cum residuo quod de Maioricis haberi^{b} poterit, teneant et percipiant illi qui fecerint uel dederint uestes quas Bernardus de Villafredario, Gerundensis presbiter canonicus, constituit esse dandas, prout in ipsius testamento continetur, salua tamen et deducta I marcha argenti quam dent de predictis molendinis Petro Bastardi, nutrito nostro, annuatim dum uixerit; quam si ei dare noluerint, teneat et expletet dictus Petrus Bastardi dicta molendina per eum uel per interpositam personam et det id fideliter procuratoribus dictarum uestium quicquid iidem^{c} ultra dictam marcham habuerint, et post mortem eius reuertantur libere et [*f. 65v*] absolute ad dictarum uestium elemosinam. Ita tamen hanc donacionem de honore Maioricarum dicte canonice facimus, quod

461. Pontich, *ib.*, f. 286r; ADG, Pergamins de la Seu. Benefici de Sant Domènec, perg. 3; Benefici de Sant Joan, perg. 19; PM 192, 240.

462. És Pere Amelii (1225-1245): Gams 583, Eubel I 373.

463. Cf. *supra*, n. 16 [56].

Capitulum eiusdem ecclesie penitus absoluat et deliberet villam de Crespiano quam contulimus Feriali. Et si dictum Capitulum hoc facere respuerit, dimitimus ipsum honorem de Maioricis capelle quam edificauimus in palacio Gerunde in recompensacionem predicte ville de Crespiano, quam ei infra sumus legaturi.

Item concedimus et laudamus villare siue villam de Mata,[464] quam Bernardus de Monellis nobis dedit, canonice ecclesie Gerundensis, ita quod si Capitulum Gerundense infra tres menses post mortem nostram illum honorem de Mata non demandauerit uel recuperauerit ab ipso, uel sententiam diffinitiuam inter se et ipsum in tantum non audierit, sit honor ille episcopalis dignitatis.

Item[465] dimitimus prepositure mensis madii emptionem quam fecimus a Dalmacio de Midiniano apud Oliuars ut idem prepositus prepositure mensis madii semper faciat duos cereos ardere in celebratione missarum confratrie altaris sancte Marie.

Item dimittimus prepositure mensis decembris in recompensacionem XII denariorum censualium quos predicta prepositura accipiebat in manso Arberto, quicquid habemus in manso de Saliga cum domo Milicie de Aquauiua, et quicquid habemus in manso de Marzano cum domo Milicie de Castilione et quicquid habemus in manso Petri Muti[466] de Saltu.

Item dimittimus capelle quam edificauimus in palacio Gerundensi ad honorem beate Marie et Omnium Sanctorum castrum nostrum de Duobus Cheriis cum omnibus suis pertinenciis et empcionibus quas fecimus tam in parrochia de Mayano quam etiam in parrochia de Duobus Cheriis et de Chexanis.[467]

Item dimittimus eidem capelle villam de Crispiano et de Pidriniano, cum emptionibus et meliorationibus quas ibi fecimus, exceptis manso de Stapera, qui est in parrochia de Chexanis, et emptione illa quam fecimus de manso de Arnas[d] in parrochia de Crispiano a Bernardo de Pontonibus; quem mansum de Stapera et quam emptionem de manso de Arnas[e] dimittimus hospitali

464. En aquesta altura, al marge esquerre, en lletra moderna: «Matajudayca».

465. A l'altura d'aquest paràgraf, al marge esquerre, nota marginal: «Nota Petrus Ferrarii qui omitit facere id ad quod tenetur».

466. Antic vassall del vescomte de Cabrera, que l'any 1233 li definia el domini que tenia sobre ell per raó de guarda o de cens, a canvi de 100 sous dels de 88 el marc de plata, CC 454.

467. En aquesta altura del text, al marge esquerre, de mà moderna: «Dosquérs | Crespià».

pauperum de Crispiano[468] pro elemosina et pro debito quod ei debemus.

Item dimittimus predicte capelle emptiones quas fecimus apud Episcopale et mansum de Costa et mansum Ermengaudi in parrochia Sancti Juliani de Camonibus, qui fuerunt condam Riamballi de Camonibus, et quicquid habemus in parrochia de Corniliano; que omnia predicta predicte capelle dimissa, habeat et teneat in perpetuum episcopus Gerundensis, pro quibus omnibus prouideat semper honoriffice in victu duobus sacerdotibus quos in presenti instituimus in dicta capella, scilicet Petrum, filium Riamballi de Camonibus qui fuit, et Guillemum de Letone,[469] clericum de Pariete Ruffino, et quod dictus episcopus teneat dictam capellam bene ornatam de libris et aliis suis ornamentis.

Item dimitimus predictis duobus sacerdotibus pro uestitu[470] et una lampada nocte et die assidue ardenda et pro candelis ibidem cotidie in celebratione missarum et in celebratione uesperarum et matutinarum in sollempnitatibus beate Marie et aliis festiuitatibus sollempnibus emptionem illius alberge de Villauro quam emimus a Poncio Ugone comite Impuriarum, et empcionem de quartis Sancti Stephani de Occulo quam fecimus a Guillemo de Villamarino,[471] et empcionem quam fecimus a Bernardo de Sancta Eugenia apud Vlianum, et empcionem quam fecimus [*f. 66*] ab Eymerico in eadem villa de Vliano, hoc [p]acto quod si Bernardus de Sancta Eugenia recuperaret illam empcionem quam fecimus ab ipso super condicionem que est inter nos et ipsum, predicti sacerdotes cum consilio episcopi Gerundensis et manumissorum nostrorum conuertant pecuniam in honorem quem a dicto Bernardo de Sancta Eugenia recuperabunt, de quo honore fiat quod de ipso honore Bernardi de Sancta Eugenia ab ipsis sacerdotibus duximus faciendum. Item volumus et mandamus quod predicti sacerdotes[472] intersint assidue horis canonicis nocturnis pariter et diurnis in maiori ecclesia, nisi in sollempnitatibus beate Marie et aliis maioribus sollempnitatibus, in quibus post *Te Deum laudamus* dictum in ecclesia

468. En aquesta altura, al marge dret, de mà moderna: «Hospitali de Crespiano».

469. Pontich, *Series*, f. 274r.

470. En aquesta altura, al marge dret, escrit per una altra mà del segle xvi: «vestiarium».

471. L'identifiquem com el cavaller Guillem de Vilamarí, del qual se sap que abans del 1242 havia venut els quarts [de delme] que tenia en feu pel bisbe a Arnau de Navata, CC 463.

472. En aquesta altura, al marge dret, hi ha una clau petita.

maiori uadant ad supradictam capellam celebraturi matutinas, et post celebracionem uesperarum dictarum sollempnitatum uadant similiter ad dictam capellam uesperas celebrare, et quod celebrent missam in predicta capella quilibet in sua ebdomada pro anima nostra et Bernardi de Sancta Columba, fratris nostri, et parentum nostrorum et omnium fidelium defunctorum.

Item dimitimus boues, oues et capras de Pariete Ruffino ad opus laboracionis ipsius loci.

Item dimitimus dignitati episcopali ius patronatus quod habemus racione castri de Duobus Cheriis in ecclesia Sancte Marie de Juncheriis, et si conqueritur id monasterium Villebone, respondeatur ei in iure[f] sine malo placito et calumpnia.

Item dimitimus dignitati episcopali ius patronatus quod habemus racione paterne hereditatis in capella Sancti Michelis de Ruppe et quicquid iuris habemus in mansis et molendinis et pertinenciis de Portello, si Arnallus Vitalis non dederit dicte capelle empciones quas fecit in predictis locis et si ibi etiam non fecerit, prout promisit, residenciam principalem.

Item dimitimus stabilimento ipsius sacerdotis quem mandauit institui domina Beatrix de Impuriis[473] in ecclesia Gerundensi, in quo in presenti instituimus Petrum Vitalem, nutritum nostrum, totum honorem de Franciacho sicut melius et plenius illum emimus a Bernardo de Aquauiua,[474] et si quid ibidem postea meliorauimus et adquisiuimus; qui sacerdos item sit assidue oris (*sic*) canonicis nocturnis pariter et diurnis in ecclesia Gerundensi, et celebret ter in ebdomada in altari beati Laurencii, et faciat nostrum anniuersarium annuatim cum suis candelis,[475] tali videlicet modo quod tantum donet in die aniuersarii nostri unicuique clericorum qui in canonica recipiunt porcionem quantum in denariis in canonica receperint illa die, et omnibus aliis sacerdotibus ibidem institutis et instituendis et illis duobus quos instituimus in dicta capella

473. Germana de Dalmau de Creixell, esposa del comte, havia fundat benefici abans del 1220, PM 108.

474. Cavaller del pla de Girona, que testa el 1286, PM 413. Cf. també ADG, Pergamins de la Seu, Benefici de Sant Llorenç, perg. 28.

475. Al marge dret, amb lletra bastarda del segle XV, es llegeix aquesta nota: «Fuit aliter et solemniter declaratum de partium uoluntate, ut in instrumento inde confecto per discretum Bernardum Examins, notarium publicum domini episcopi gerundensis, die XVII[a] februarii anno a Natiuitate Domini M CCC LXXX III[o] in scribania sigilli». El document al qual fa referència la nota es troba a l'ADG, G-60 ff. 59r-60, i reprodueix el paràgraf del testament de Guillem de Cabanelles contingut des de la línia 26 d'aquesta pàgina fins al final del paràgraf.

palacii, donet denariorum dimidiam porcionem, his dumtaxat siue fuerint canonici siue non canonici, qui in matutinis et missa et processione et officiis mortuorum interfuerint ipsa die, uel racione infirmitatis uel alia iusta de causa nequiuerint interesse, et quod nullis aliis porcionariis nec familie dare aliquid teneatur.

Item dimitimus eidem sacerdoti mansum Ageti de Riuolutorum, ut faciat inde duos cereos uel duas tortas qui eleuentur in eleuatione Corporis Ihesu Christi quandocumque missa in altari beate Marie celebretur.

Item volumus et ordinamus quod semper episcopus Gerundensis instituat predictos dictos tres sacerdotes et quod non possit idem aliquem uel aliquos instituere nisi sacerdotes uel tales qui in primis uel secundis proximis ordinibus possint in sacerdocio ordinari, et hoc faciat infra XV dies a tempore quo loca inceperint uacare. Et si episcopus contra ordinacionem predicte institucionis in aliquo vel in toto faceret, quod per ipsum factum fuerit non ualeat ipso iure, sed ab inde infra alios XV dies sacrista et archidiaconus de Rogacionibus ipsos ualeant instituere ea uice. Et si tam [*f. 66v*] episcopus quam sacrista et archidiaconus infra dictos XV dies ipsos omiserint instituere, ad dominum archiepiscopum sit ea uice dicta institucio deuoluta.

Item dimittimus ecclesie Gerundensi L solidos. Item dimitimus unicuique XII presbyterorum iamdicte ecclesie singulas mazemotinas, et omnibus aliis sacerdotibus binos solidos.

Item dimitimus ecclesie Sancti Felicis Gerundensis X solidos, operi eiusdem ecclesie X solidos, Sancto Petro VI solidos, Sancto Martino V solidos, Sancto Danieli L solidos, vnicuique aliarum ecclesiarum et hospitalium de Gerunda binos solidos, infirmis de Petreto V solidos, operi fratrum minorum de Gerunda CCC solidos, operi fratrum minorum de Castilione XL solidos, captiuis redimendis L solidos, confratrie Sancte Marie Puellarum X solidos, infirmis de Furtiano XX solidos, Sancto Felici de Catinis L solidos et debitum quod nobis debet.

Item dimitimus abbati de Villabertrando[476] quicquid nobis debet, et reddatur ei instrumentum.

476. Probablement es tracta de Ramon de Cabanelles (1220-1243), gestor desastrós, suspès el 1238 en l'exercici de les seves funcions per l'arquebisbe Pere d'Albalat i mort probablement el 1248: Josep M. MARQUÈS, *Escriptures de Santa Maria de Vilabertran (968-1300)*, Figueres 1995, XXV. El bisbe, al qual devia diners, s'absté púdicament de considerar-lo membre de la seva família.

Item dimitimus in ornamentis altaris Sancti Petri de Rodis VI vaccas quas habet Guillemus de Sancto Petro.[477]

Item dimitimus monasterio Sancti Saluatoris de Breda D solidos malgorenses quos ei mutuauimus in placito sui abbatis. Item dimitimus monasterio Sancti Felicis Guixallensis si quid remansit quod non fuerit nobis paccatum de frumento quod ei accomodauimus, CC solidos quos ei mutuauimus et quos expendimus de uoluntate maioris et sanioris partis in placito sui abbatis.

Item dimittimus elemosine Sancte Marie de Letone uinum nostrum de Bàschera, preter illos M solidos quos domina Raimunda de Cabanellis de mandato nostro eis dedit pro anniuersario nostro et patris et matris nostre.

Item dimitimus venerabili et dilecto consanguineo nostro abbati de Balneolis[478] copam nostram deauratam et foccarios et nebularios nostros.

Item dimitimus Guillemo de Sancto Petro, baiulo de Pariete Ruffino, omnes porcos quos ibi habemus.

Item dimittimus Bernardo de Villario[479] et Bernardo de Claue[480] omnes porcos, capras et oues de Duobus Cheriis, medium per medium, et retinemus nobis et habere volumus dictum Bernardum de Claue pro paterna et materna hereditate et volumus ipsum esse de dominio castri de Duobus Cheriis, et laudamus et concedimus dicto Bernardo de Villario totam baiuliam de Duobus Cheriis quam sibi donauimus et concessimus dum uixerit.

Item facimus francum et liberum ab omni dominio nostro Petrum, filium Raimundi de Argemonte, et reddatur ei instrumentum quod inde nobis fecit.

---

477. És el batlle del bisbe a Paret Rufí: CC 465, 474.

478. Per la data ha d'ésser Guillem de Cartellà (1226-1252): ZARAGOZA 66.

479. El Bernat de Vilar que l'any 1182, amb la seva esposa Jordana, estableix la possessió de Serradell (Segueró) a cens, ADG, Pergamins de la Seu, Benefici de Sant Joan, perg. 1, podria ésser el mateix que en sengles capbreus de *ca.* 1200 capbreva al bisbe un porc, un xai i una aimina a la Bisbal i una casa a Bàscara, CC 374, 375. Desconeixem el Bernat de Vilar que el 1276 havia venut uns delmes de Montagut al bisbe Pere de Castellnou, PM 315. Més endavat, l'any 1281 el bisbe Bernat de Vilert excomunicava un Bernat de Vilar, sotsveguer de Besalú, per assassinat, PM 378. Hi ha uns altres Bernat [de] Vilar a Sant Sadurní de l'Heura: PM 457, 477; D-162 f. 137rv; D-163 f. 45r; D-166 f. 84rv; D-167 ff. 41rv, 64v, 167r; D-168 ff. 27r, 36v, 53r; D-169 f. 108r; D-173, f. 79v; D- 174 f. 36v; D-175 ff. 15v, 73rv; D- 176 ff. 40v, 66r. El 1275 hi ha un clergue homònim a la capella del castell d'Aro, ADG, Pergamins de la Seu, Claver, perg. 20.

480. Habitant de Dosquers, on l'any 1337 un Bernat des Clau, del seu llinatge, farà homenatge al bisbe: G-12 ff. 61v-62r.

Item uolumus et mandamus quod honor de Vilabela et quicquid ibi habemus per predictos manumissores nostros uendatur, saluo iure monasterii Sancti Felicis Guixellensis, et precium illius honoris ad cognitionem ipsorum in missis canendis uel elemosina expendatur, et totum donum quod domina Berengaria de Burgo nobis fecit, si superuixerit, ei reddatur.

Item dimitimus Raimunde, uxori Artalli de Sancto Laurencio, XXX migerias bladi.

Item pro nocturnis et diurnis officiis omissis uel negligenter cantatis uel lectis et pro ordine nostro omisso uel negligenter uel nobis existentibus in peccato facto et pro peccatis oblitis uel non prout debuimus confessis, et pro penitenciis ut non debuimus seruatis uel negligenter factis, et pro tempore uite nostre male uel inutiliter uel negligenter expenso, et pro bono omisso quod facere debuimus et non fecimus, dimitimus quicquid aliud in bonis nostris uel de bonis nostris poterit haberi uel reperiri, ut inde fiat elemosina secundum distributionem et cognicionem manumissorum nostrorum, nostris debitis et iniuriis primo resarcitis, sicut dictum est.

Hec inquam superius expressa dimitimus in potestate nostrorum manumissorum [*f. 67*] speciali forma, quod si mobilia nostra non sufficerent ad solucionem debitorum nostrorum et lexiarum et ad restitucionem iniuriarum seu malefactorum, teneant tantum et tamdiu castrum de Duobus Cheriis et villas de Crispiano et de Pidriniano, et anniuersarium nostrum de Franciacho et honorem de Mayoricis cum omnibus aliis honoribus et emptionibus superius nominatis, donec debita nostra et lexie soluantur et iniurie plenissime restituantur, et quicquid instituerint uel firmauerint uel laudauerint uel aliter aliquo modo fideliter consilio predictorum fecerint et instrumenta que firmauerint rata omnia in perpetuum habeantur [ac si a vobis essent facta].

Et si hec ultima nostra uoluntas non ualeret pro testamento, uolumus quod saltim valeat iure codicilli uel alterius ultime uoluntatis.

Actum est hoc idus novembris anno M° CC° XL quinto.

Sig+num Guillemi, Dei permissione Gerundensis episcopi. Eg+o Guillemus de Montegrino, Gerundensis sacrista, subscribo. +Raymundus de Monte Rubeo, Gerundensis archilevita. Ego Guillemus de Ceruiano, Gerundensis precentor, subscribo. Sig+num

Petri de Castro Novo.[481] Petrus de Auinione, Gerundensis canonicus. Sig+num Bernardi de Chexanis. Eg+o Gaufridus de Terrascia, Impuritanensis archilevita, subscribo. Ego Raimundus, abbas Sancti Felicis Gerundensis, subscribo. +Ego Guillemus Raimundi de Auinione,[482] subscribo. Eg+o Guillemus de Cartiliano, subscribo. Sig+num Arnaldi de Miniana. Sig+num Guillemi de Corneliano, Gerundensis presbyteri canonici. +Berengarius de Locustaria, sacrista secundus. +Bernardus[483] presbyter canonicus Gerundensis. Ego Bernardus de Saltu, presbyter thesaurarius, qui hoc firmo. Sig+num Guillemi Gaufredi, Gerundensis presbyteri canonici. +Ego Bernardus de Gallinariis, Gerundensis canonicus subscribo. +Ego Arnaldus de Oliuis,[484] Gerundensis presbiyer et canonicus, subscribo. +Bernardus de Falgeriis,[485] Gerundensis presbyter canonicus. +Guillemus de Letone presbyter, rogatus testis, subscribo.+ Arnaldus Ysarni,[486] habens locum presbyteri canonici Gerundensis, subscribo. +Bernardus de Villanova. Ego Bernardus de Belestar, presbyter et canonicus Gerundensis,[487] subscribo.+ Ego Iohannes de Sancta Leocadia, presbyter et canonicus Gerundensis,[488] subscribo.

Petrus Vitalis, notarius domini episcopi, qui hoc scripsit cum quadam dictione rasa et emendata in VIII[a] linea et alia in XXX[a] linea et cum VIII[a] quibusdam diccionibus suprascriptis in XXX[a], VIIII[a] et in quinquagesima quinta linea, die et anno quo supra.

a. *Afegit a la interlínia*. b. *Al manuscrit,* habere. c. *Afegit a la interlínia*. d. *D* Arns. e. *D* Arns. f. *Segueix* sine *expuntuat*.

481. Futur bisbe de Girona des del 1254 al 1279: PONTICH, *Series*, f. 188r; *Episcopologi*, ff. 21r-23r; VILLANUEVA XIII 179-187; ES XLIV 28-36; DHEC I 479. Cf. CC 469-478, 480-484, 483, 486-490, 493-496, 501-502; PM 222-223, 226-227, 229, 232-234, 237, 241, 249, 251-255, 265, 268, 271, 275, 277-278, 280-283, 289, 292, 297, 299-306, 308-309, 311-312, 315-316, 322-324, 333, 335, 339-341, 343, 345. El seu nom consta a l'obituari del Martirologi del s. XIV, VILLANUEVA XII 295.

482. PONTICH, *ib.,* f. 140r; ADG, Pergamins de la Seu, Benefici de Sant Domènec, perg. 3.

483. ÍD., *ib.,* f. 162r.

484. Cf. ADG, Pergamins de la Seu, Sagristà major, perg. 25; Sant Domènec, perg. 4, 15, 39.

485. PONTICH, *ib.*, f. 234r; ADG, Pergamins de la Seu, Cabiscol, perg. 30.

486. Pontich no coneix un Bernat Isarn i, en canvi, reporta un Arnau Isarn d'aquests anys, *ib.,* f. 266r.

487. PONTICH, *ib.,* f. 182r; CC 462.

488. PONTICH, *ib.,* f. 274r.

48 (174)

(1247) 1248 febrer 20

Hug de Cervià encomana a Berenguer de Sitjar[489] *el seu castell de Juià i en rep homenatge.*

O. Perdut.

A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, f. 210r.

Concessio per dominum de Ceruiano facta Berengario de Cijario, de castro et aliis iuribus de Juyano.

Sit notum cunctis quod ego Hugo de Ceruiano, per me et per omnes meos presentes atque futuros, gratis et ex certa scientia laudo et concedo tibi, Berengario de Cijario, de Juyano, et tuis perpetuo totum castrum et forciam de Juyano et totum honorem cultum et heremum dicto castro vbique modo aliquo pertinentem, cum exitibus et ingressibus et pertinentiis et tenedonibus et fortaliciis et dominiis militum et cum omnibus aliis dicto castro ubique quocumque modo pertinentibus et pertinere debentibus, sicut melius dici uel intelligi potest, ad tuum bonum intellectum et comodum ad omnes tuas tuorumque voluntates perpetuo faciendas. Saluo meo iure, scilicet, pro quibus omnibus facies michi et successoribus meis homagium et solidantiam et dabis potestatem, scilicet michi et meis successoribus tu et tui, de dicto castro et fortia et facies michi albergam annuatim sicut consuetum est; et ultra facies michi ost de decima, scilicet vnam bestiam. Et conuenio tibi et tuis predicta omnia facere, habere et tenere in pace contra cunctam personam.

Et ego, Berengarius predictus, recognosco predicta omnia tenere per vos, Vgonem de Ceruiano predictum, promittens dictam potestatem vobis et successoribus vestris dare, sicut consuetum est in Catalonia, et alia supradicta uobis attendere et obseruare prout superius continetur.

Actum est hoc X kalendas marcii anno Domini millesimo CC° XL septimo.

Sig+num Hugonis de Ceruiano predicti. Sig+num Berengarii de Cijario, qui hec firmamus et laudamus. Sig+num Arnaldi de

489. Hi ha un Berenguer de Sitjar que el 1205 enfranqueix un home seu de Raset, CC 384. El 1287 un altre Berenguer de Sitjar, fill de Ramon Andreu, ciutadà de Girona, ven uns delmes de Sils i Vallcanera, PM 422. Essent el Berenguer Sitjar del document habitant de Juià, caldria més aviat posar-lo en relació amb el primer.

Quarterol. Sig+num Arnaldi de Apiliariis. Sig+num Bernardi, baiuli de Ceruiano.

Matheus Eymerici[490] + qui hoc scripsit mandato Bernardi de Vicco, publici Gerunde notario. Ego Bernardus de Vicco, publicus Gerunde notarius,+ subscribo.

49 (75)

1250 abril 27. Morella

El rei Jaume I eximeix els batlles, oficials i homes d'església de Girona de contribuir a les quèsties reials.

O. Perdut.
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, f. 96rv.
B. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd*, ff. 228rv i 236v-237r.

Littera domini regis, in qua mandat officialibus suis quod[a] baiuli et officiales ecclesie Gerundensis Gerunde commorantes non cogantur ad ponendum aliquid in questiis domini regis predicti.

Jacobus, Dei gratia rex Aragonum, Maioricarum et Valentie, comes Barchinone et Urgelli et dominus Montispessulani, fidelibus suis vicario et baiulo Gerundensibus, salutem et gratiam.

Mandamus uobis quatenus baiulos et officiales ecclesie Gerundensis et omnes alios homines in ciuitate Gerunde uel extra commorantes, qui in domibus uel honoribus nostris non comorantur, in eadem ciuitate uel extra domos seu alios honores habeant pro ecclesiis et teneant, nullatenus compellatis seu compelli aliquatenus permittatis ut in questiis aliquid ponant. Volumus insuper quod predicti omnes per vicarios et baiulos nostros deffendantur et manuteneantur sicut homines uel res Ecclesie speciales. Set si predicti pro nobis domos uel possessiones tenuerint, uel forte mercatores, ueluti sunt draperii et campsores uel pelliparii fuerint uel alia consimilia exercuerint, volumus et mandamus quod in questiis nostris ponant secundum ea que pro nobis tenuerint, uel secundum ea que habuerint, nisi res, ut supra dictum est, Ecclesie fuerint, si supradicta officia exercuerint in ciuitate Gerunde.

Datum Morelle, V kalendas madii anno Domini M° CC° quinquagesimo.

a. *Al manuscrit,* per.

490. Cf. PM 263, 281, 287, 298, 325, 334, 344.

50 (69)

(1250) 1251 gener 15. Morella

El rei Jaume I confirma la deixa feta pel bisbe Guillem de Cabanelles a la Seu de Girona, d'unes possessions situades a Mallorca.

O. Perdut.
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, f. 93r.
B. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd,* f. 154r.

Instrumentum domini regis in quo confirmat lexiam factam per episcopum de Cabanellis preposituris et Capitulo Gerundensi de honore Maioricarum.

Nouerint vniuersi quod nos Jacobus, Dei gratia rex Aragonum, Maioricarum et Valencie, comes Barchinone et Urgelli et dominus Montispessulani, per nos et nostros laudamus et confirmamus ordinacionem siue laxam[a] quam Guillemus de Cabanellis, condam episcopus Gerundensis, fecit ecclesie Gerundensi et preposituris eiusdem de illo honore quem acquisiuit et tenebat pro nobis in insula Maioricarum, sicut melius et plenius continetur in instrumento testamenti sui. Mandantes baiulis et vicariis dicte insule presentibus et futuris, quatenus dictum honorem faciant tenere et possidere integre et in pace manumissoribus dicti episcopi et Capitulo Gerundensi et prepositis eiusdem ecclesie, saluo in omnibus dominio et iure nostro.

Datum Morelle, XVIII° kalendas februarii anno Domini M° CC° quinquagesimo. Signum + Jacobi, Dei gratia regis Aragonum, Maioricarum et Valentie, comitis Barchinone et Urgelli et domini Montispessulani. Testes sunt Petrus Cornelii, maiordomus Aragonie, Guillemus de Angularia, Guillemus de Buxadós,[491] Guillemus de Entença,[492] Eximinus Petri de Arenoso.[493]

Signum Petri Andree, qui mandato domini regis pro Guillemo de Belloloco notario suo hec scripsit loco, die et anno prefixis.

a. *B* lexam.

491. Cf. MIRET 179, 191, 197, 205; GEC² vol. 5, 172a.
492. MIRET 141, 143-146, 148, 152-153, 158-159, 163, 169-170, 174-175, 182-183, 188-190, 192, 200, 203, 207, 211, 450, 577 DBA II 99b-101a.
493. MIRET 175, 201, 204-207, 209-210, 212, 216-221, 232, 237, 239-240, 243-244, 248-249, 252-253, 259, 264, 266, 268-269, 271, 273, 276-277, 279, 308-309, 312, 330, 335, 351-252, 373-374, 379, 384, 390, 442; DBA I 145a.

51 (82)

1253 juliol 17

El bisbe fra Berenguer de Castellbisbal[494] *aprova la fundació de la capella de Sant Bartomeu de Torres, feta per Artau d'Espasèn a la parròquia de Vilavenut, i ordena les relacions entre la capella i la parròquia.*

O. Perdut.
A. Còpia del 30 de gener de 1281: ADG, c. 2, n. 71 [PM 211].
B. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 105v-106v.

Instrumentum institutionis capelle Sancti Bartholomei de Turribus in parrochia Sancti Saturnini de Villauenuto.[495]

Quoniam ad pontificale officium spectare dinoscitur non solum prouidere structure et ornamentis ecclesiarum a deuocione fidelium antiquitus constructarum, verum etiam edificandis de nouo fauorem ac pium prestare consensum. Idcirco nos, frater Berengarius, Dei gratia Gerundensis episcopus, attendentes affectionem dilecti filii Artalli de Spesén, militis, et deuocionem mirabilem multitudinis populorum super hedificanda ecclesia in honore beati Bartholomei apostoli in parrochia Sancti Saturnini de Villauenuto, in loco vocato Turres, concedimus et approbamus de consilio et uoluntate magistri Vgonis, capellani ecclesie Sancti Saturnini de Villauenuto et clericorum eiusdem loci, quod in loco predicto construatur capella et altare in eadem erigatur ad honorem beati Bartholomei apostoli, iuxta designacionem spacii et loci a nobis faciendam, tam de corpore ipsius capelle quam de spacio extra ipsam capellam designando ad ampliandum forsitan in futurum illud opus quod ibi factum fuerit in presenti. Et uolumus et perpetuo ordinamus quod in ipsa capella nullo unquam tempore aliquid fiat in diuinis officiis uel in aliis quod possit in preiudicium parrochialis ecclesie redundare, imo ipsa capella sit perpetuo subiecta ipsi parrochiali ecclesie, tamquam infra terminos sue parrochie constituta. Et si aliquo tempore ipsam capellam habere contigerit proprium sacerdotem, idem sacerdos de decimis, primiciis, oblationibus uel alias de

494. Bisbe des del 1245 al 1254: PONTICH, *Episcopologi,* f. 20rv; VILLANUEVA XXX 173-178; ES XLIV 16-27; DHEC I 475; PM 182-183, 185-186, 188, 190, 197-198, 201-202, 205, 208, 211-213; CC 465, 475.

495. Al marge esquerre, nota autògrafa del notari Pere Capmany: «Non debet claudi per me cum sit translatum de translato», la qual cosa indica ben clarament que RC transcriu la còpia de 1281. I, efectivament, al final de la transcripció no hi ha l'autentificació habitual de Pere Capmany.

iure parrochiali nichil percipiat, nec parrochianos matricis ecclesie recipiat aliquatenus ad diuina, preterquam in festiuitate beati Bartholomei, nec eisdem ministret aliqua ecclesiastica sacramenta in [*f. 106*] fraudem matricis ecclesie. Qui inquam clericus dicte capelle in signum subieccionis et reverentie teneatur annuatim venire in vigilia Resurreccionis Domini et in festo sancti Saturnini ad maiorem ecclesiam supradictam et clericos eiusdem ecclesie ibidem iuuare in diuinis officiis celebrandis. In festo quidem sancti Saturnini clerici eiusdem loci uel ille ad quem spectat luminaria dicti festi teneatur competenter in uictu dicto clerico prouidere. Item clericus in predicta capella tali modo instituatur, quod dictus Artallus, in cuius fundo seu predio ipsa capella fundatur et ibidem unam lampadam ardendam se obligauit perpetuo stabilire et alias tenetur dictam capellam construere de suo proprio, cum medietate tamen omnium bonorum que ob deuocionem populi ibi collata fuerint et oblata, iuxta designacionem spacii et loci per nos faciendam, et sui successores querant clericum bonum et idoneum in sacerdotali officio constitutum, uel si non est sacerdos, sit talis qui cito uelit et ualeat ad sacerdotium promoueri; quo invento adducant eundem cappellano qui pro tempore fuerit predicte matricis ecclesie. Et dictus Artallus et sui successores cum dicto insimul cappellano representent ipsum clericum examinandum et confirmandum nobis et successoribus nostris episcopis Gerundensibus, vt si nobis uisum fuerit expedire, dictum clericum in supradictam instituamus capellam. Item dictus clericus uel ille qui dicte capelle curam tenebit antequam in eadem capella clericus instituatur, in signum specialis protectionis teneatur nobis et successoribus[496] nostris annuatim prestare vnam libram cere, et in signum subieccionis matricis ecclesie aliam capellano predicto die crastina post festum sancti Bartholomei. Item dictus Artallus uel sui successores in dicta capella uel bonis eiusdem nichil sibi aliquo tempore uendicent uel usurpent. Si uero dictus locus diuino munere adeo pulularet quod posset ibi esse collegium clericorum uel uirorum religiosorum, dictus Artallus uel sui successores nichil possint in eo loco racione iuris patronatus uel alias aliquatenus uendicare, nec etiam ipsi clerici uel uiri religiosi in predictis duobus diebus ad predictam matricem ecclesiam teneantur uenire, imo tam institucionem et

496. En aquesta altura, al marge esquerre, amb lletra del segle xvi: «vnam libram cere». Al marge dret, amb lletra moderna: «Cens».

ordinacionem clericorum seu fratrum quam prelati eiusdem loci ad dyocesanum volumus reseruari.

Actum est hoc XVI kalendas augusti anno Domini Mº CCº quinquagesimo tercio.

Ego Petrus, clericus de Turri, ebdomadarius atque sacrista ecclesie parrochialis Sancti Saturnini de Villauenuto, qui hoc, saluo iure Sancti Saturnini, approbo atque firmo.

Ego magister Ugo, capellanus ecclesie de Villavenuto, supradicta concedens, subscribo. Ego Raimundus, clericus ebdomadarius de Villauenuto, qui hoc laudo atque firmo, saluo iure Sancti Saturnini et meorum successorum. Ego frater Berengarius, episcopus Gerundensis, subscribo. Ego Guillemus de Colonico, presbyter,[497] +subscribo ut testis. [*f. 106v*] Ego+ Arnallus de Colonico,[498] subscribo ut testis.

Ego Guillemus de Villanoua,[499] notarius curie domini episcopi Gerundensis, hoc scripsi.

Sig+num Mathei de Alda,[500] notarii domini Berengarii diuina miseratione Gerundensis episcopi, qui hoc III kalendas februarii anno Domini Mº CCº LXXXº primo fideliter translatauit.

52 (56)

(1254) 1255 gener 3

El bisbe Berenguer de Castellbisbal, assigna delmes de Matajudaica per a l'augment de la porció canonical a la Seu en les festes de Sant Domènec, Santa Caterina i Sant Pere Màrtir.

O. Perdut.
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 72v-73v.
B. Còpia del s. XV: ACG, *Libre Verd*, f. 108v.
a. GRAHIT, n. XVIII, pp. 371-372, ex. B.

Instrumentum augmenti canonice porcionis facti per dominum Berengarium, condam Gerundensem episcopum, in festiuitatibus

497. PONTICH, *Series*, f. 186r; ADG, Pergamins de la Seu, Benefici de Sant Benet, perg. 5.
498. PONTICH, *ib.*, f. 186v; ADG, Pergamins de la Seu, Claver, perg. 16.
499. Cf. ADG, Pergamins de la Seu, Ardiaconat de la Selva, perg. 1; PM 211; CC 462, 469.
500. Cf. PM 350-359, 361, 364-366, 368-373, 376, 378, 380, 382, 384, 387-388, 394, 396, 400, 408, 411, 424, 432, 434-435, 437-438, 442, 484; CC 505-518.

sancti Dominici, sancte Chatarine et sancti Petri martiris, predicatorum. [*f. 73*]

Sit notum cunctis quod nos frater Berengarius, Dei gratia Gerundensis episcopus, cum assensu et uoluntate Capituli nostri, assignamus pro seruitio et stabilimento siue supplemento canonice trium festorum, videlicet beati Dominici, beate Catherine et beati Petri martiris de ordine fratrum predicatorum illam decimam quam Arnaldus de Quarciano[501] condam deffunctus habebat in villa de Mata iuxta Episcopalem, quam nos emimus et[a] adquisiuimus a Guillemo de Uyastreto,[502] ita quod de redditibus ipsius decime suppleatur annuatim in predictis tribus festis id quod defuerit de canonica XVI denariorum in numero seu complimento, vt sic annuatim in ipsis tribus festibus dentur in[b] perpetuum XVI denarii inter denarios de canonica et supplementum predictum cuilibet de canonicis et aliis qui recipiunt equalem porcionem ibidem et etiam illis quibus consueuit in talibus portio augmentari. Ita tamen quod annuatim dicta festa celebrentur in ecclesia sedis Gerunde cum sollempnitate signi noui et nouem lectionum, excepto festo sancti Petri predicti, quod non fiat cum IX leccionibus, si forte contingeret ipsum esse de festo Pascatis usque ad octauum diem Pentecostes; fiat tamen alias cum sollempnitate III leccionum et signi noui, sicut est fieri consuetum illo tempore in ecclesia Gerundensi. Si uero dicta festa contingeret esse uel celebrari in die dominica vel alia die in qua canonica daret XVI denariorum, tunc non fieret aliquod supplementum uel additamentum in ipsa die quo festum fuerit celebratum, nisi ut superius est expressum. Et uolumus et cum presentis instrumenti testimonio ordinamus quod dilectus filius noster Petrus Ferrarii,[503] notarius noster, clericus ecclesie Gerundensis, toto tempore vite sue teneat dictam decimam ac possideat, sicut melius et plenius dictus Arnaldus de Quarciano ipsam decimam tenuit et possedit, et de ipsa decima faciat dictum seruicium et supplementum in predictis tribus festis, si in eadem ecclesia cum sollempnitate celebrata fuerint,[c] sicut superius est ordinatum. Si uero predicta festa uel alterum (*sic*)

501. Cf. Pontich, *Series*, f. 184r.

502. Cf. Íd., *ib.*, f. 393r, on Pontich precisa que el bisbe Castellbisbal esmenta la compra del delme de Matajudaica a Guillem d'Ullastret en el document de la fundació que va fer el 1254, segons consta en el *Llibre Verd* de l'ACG, f. 108 i ss.

503. Cf. ADG, Pergamins de la Seu, Ardiaconat de Girona, perg. 11, 29, 52; Claver, perg. 43, 45; Benefici de Sant Bartomeu, perg. 10; Benefici de Sant Benet, perg. 7; PM 204, 213; CC 466.

illorum non celebraretur ibidem, ut dictum est, non teneatur illa die qua festum non fuit celebratum cum sollempnitate predicta aliquid dare siue addere seruitio canonice antedicte. Et in presenti tradimus eidem Petro Ferrarii dictam decimam et in corporalem possessionem eiusdem decime ipsum mittimus et introducimus. Post obitum uero dicti Petri Ferrarii, episcopus Gerundensis teneat dictam decimam et faciat seruicium supradictum, alias Capitulum Gerundense.

Actum est hoc III nonas januarii anno Domini Mº CC Lº quarto.

Sig+num dicti fratris Berengarii, qui hoc firmo et laudo, et quia nimia infirmitate detentus manu propria hoc instrumentum firmare siue subscribere non potui more solito, mandaui ipsum subscribi et firmari nomine meo per Petrum, sacristam de Alburnis, huius publici instrumenti scriptorem. Ego Bernardus de Vilerto subscribo. Ego Guillemus de Turno, canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Bernardus de Pulcrouicino subscribo.

+Signum Petri presbyteri atque de Alburnis sacriste et publici scriptoris, qui hec scripsit de mandato dicti domini episcopi Gerundensis, presentibus testibus Bernardo de Vilerto, Guillemo de Turno, canonicis Gerundensibus, et Bernardo de Pulcrouicino et [*f. 73v*] quidam alii,[d] cum litteris rasis et emendatis in nona linea ubi dicitur «III», die et anno quo supra.

a. *Afegit a la interlínia*. b. *Al manuscrit,* im. c. *Afegit a la interlínia*. d. *Al manuscrit,* aliis.

53 (60)

1255 setembre 25

El bisbe i el Capítol de Girona estatueixen el dret dels bisbes, canonges i preveres del Capítol a fer testament i disposen que els fruits dels seus respectius beneficis durant l'any posterior al de la seva mort s'apliquin als sufragis i al Ferial de la Seu.

O. Perdut.
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, f. 75rv.
B. Còpia del s. XV: ACG, *Liber Negotiorum Capituli vulgariter nuncupatum d'en Calçada*, ff. 107r-108r.
a. VILLANUEVA XIII 320-322, ex O.

Instrumentum ordinationis facte per episcopum et Capitulum quod episcopi et prelati et canonici Gerundenses et[a] presbyteri de Capitulo[a] possint de bonis suis testari.

In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Amen. Nos Petrus, Dei gratia Gerundensis electus et vniuersum ecclesie Gerundensis Capitulum, cupientes eiusdem ecclesie honorem et utilitatem liberaliter ampliare, statuimus et perpetuo ordinamus quod episcopi et prelati ac canonici Gerundenses et presbyteri de Capitulo Gerundensi de bonis mobilibus et inmobilibus per Ecclesiam uel aliunde sibi acquisitis libere testari ualeant iuxta uelle. Adicientes quod episcopi qui pro tempore fuerint usque ad unum annum completum a mortis tempore computandum habeant fructus vniuersos ville de Bàschera cum suis terminis et de eisdem testentur et disponant ac ordinent in anniuersariis conuentualibus et annualibus in Gerundensi ecclesia faciendis, et si quid residuum fuerit Feriali penitus aplicetur, primo tamen deductis expensis funeris et debitis ac iniuriis vniuersis, nisi de aliis bonis suis posset in predictis satisffieri pleno modo. Alii uero prelati et canonici ac presbyteri de Capitulo similiter usque ad unum annum completum a mortis tempore computandum fructus et census consuetos dignitatum ac personatuum et sacristie ac cantorie mediane et thesaurarie ac omnium aliorum locorum dictorum presbyterorum vna cum medietate fructuum et censuum omnium capellaniarum et aliorum beneficiorum habeant vniuersos iuxta formam in episcopis superius pretaxatam. Aliam uero medietatem fructuum et censuum dictarum capellaniarum et beneficiorum habeat Feriale.

Hec inquam omnia habeant predicti episcopi et alii excepta porcione cotidiana et prepositura, si quam tenuerint, et exceptis terciis, laudismiis, foriscapiis et placitis ac redempcionibus hominum et aliis prouentibus extrinsecis omnium predictorum bonorum, que pro possessione habeant tam dictorum episcoporum quam etiam aliorum successores nouiter electi seu instituti. Si uero episcopi uel prelati uel etiam aliqui alii de predictis decesserint intestati, bona ipsorum tam mobilia quam inmobilia sibi undecumque acquisita, deductis expensis funeris et debitis ac iniuriis vniuersis in predictum conuentuale et annuale anniuersarium expediantur, et residuum, si quid fuerit, Feriali due partes et tercia operi fabrice ecclesie Gerundensis penitus aplicetur, quod quidem per administratores dicti Ferialis fideliter impleatur.

In [*f. 75v*] aliis autem clericis aliquo modo beneficiatis in ecclesia Gerundensi statuimus quod de bonis mobilibus et immobilibus undecumque sibi acquisitis libere testari ualeant iuxta uelle, et si intestati decesserint, fiat de bonis ipsorum secundum

quod supa ordinatum est de episcopis et prelatis ac aliis clericis supradictis.

Insuper statuimus quod ordinacio Ferialis per venerabilem patrem dominum Guillemum de Cabanellis, bone memorie condam Gerundensem episcopum, facta et per Gerundense Capitulum aprobata inuiolabiliter obseruetur secundum formam que continetur in instrumento inde confecto, excepta villa de Crespiano, quam habeat semper dominus Gerundensis episcopus qui pro tempore fuerit, secundum ordinacionem testamenti domini Guillemi episcopi superius memorati, quam ordinacionem etiam in presenti laudamus, aprobamus ac etiam confirmamus, adicientes quod siue per dominum papam uel eius legatum siue etiam per dominum metropolitanum fiat alicui collacio de aliquo personatu uel beneficio iurisdiccionis ecclesie Gerundensis, simili censura Feriale gaudeat supradictum, ac si collacio dictorum personatuum uel beneficiorum esset facta per Gerundensem episcopum uel per quemlibet de Capitulo Gerundensi.

Actum est hoc VII kalendas octobris anni M° CC° quinquagesimo quinto.

Ego Petrus, Dei gratia Gerundensis electus, subscribo. Eg+o Guillemus de Montegrino, Gerundensis sacrista, subscribo. + Ego, Raymundus de Albuciano, Bisullunensis archidiaconus, subscribo. +Arnaldus de Miniana, Impuritanensis archilevita. +Raimundus de Auinione, Gerundensis canonicus. Eg+o Guillemus de Cartiliano, Gerundensis archilevita, subscribo. Ego Raymundus, abbas Sancti Felicis Gerunde, subscribo. +Ego Bernardus de Monellis, Silue archidiaconus, subscribo. +Ego Bernardus de Gallinariis, Gerundensis canonicus, subscribo. Ego Guillemus de Cerviano, Gerundensis precentor, subscribo. Ego Bernardus de Villacerto, subscribo. +Bernardus de Locustaria, sacrista secundus. Ego Bernardus de Pennaforti,[504] canonicus Gerundensis, subscribo.+ Signum Bernardi de Chexanis, Gerundensis canonici. +Arnaldus Ysarni, presbyter de Capitulo Gerundensi, subscribo.+ Ego Arnaldus de Oliuis, presbyter de Capitulo Gerundensi, subscribo.+ Bernardus, presbyter de Capitulo Gerundensi, subscribo. + Ego Johannes de Sancta Leocadia, presbyter de Capitulo Gerundensi, subscribo. +Bernardus de Falgeriis, presbyter de Capitulo ecclesie Gerundensis. +Dalmacii

504. Cf. PONTICH, *Series,* f. 317[1]v.

de Petracissa,[505] Gerundensis canonici. Ego Guillemus de Calonico, presbyter, +subscribo. +Raimundus Berengarii,[506] Gerundensis canonicus, qui hoc firmo. Ego Bernardus de Palacio,[507] Gerundensis canonicus, subscribo. Sig+num Guillemi Gaufredi, presbyteri de Capitulo Gerundensi. Eg+o Arnallus de Colonico subscribo. Ego Bernardus de Belestar, presbyter de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Bernardus de Saltu, presbyter et thesaurarius, subscribo. Sig+num Petri de Requendo,[508] canonici Gerundensis. Sig+num Petri Argimiri, qui mandato et vice Alamandi de Aquauiua, Gerundensis canonici, qui propria manu non scribit, subscribo.

Sig+num Johannis de Bisayna,[509] qui hoc scripsit mandato Jacobi de Alburnis, notarii domini Petri, Gerundensis electi.+ Ego Jacobus de Alburnis,[510] notarius domini Petri, Gerundensis electi, subscribo.

a. *Afegit al marge dret per una altra mà.*

54 (86)

1256 maig 23

El sagristà de la Seu, Guillem de Montgrí, institueix dos ciris a la mateixa església i els dota amb rendes de Freixenet.

O. Perdut.

A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 113v-114r.

Instrumentum duorum cereorum XX librarum cere quos stabiliuit Guillemus de Montegrino condam ut arderent in ecclesia certis diebus anni, et ad hoc obligauit honorem de Frexeneto.

Notum sit cunctis quod nos, Guillemus de Montegrino, Gerundensis sacrista, de consensu et uoluntate domini Petri, Dei gratia episcopi ecclesie Gerundensis, ac eiusdem Capituli, ad honorem et laudem Domini nostri Ihesu Christi et gloriose beate Marie matris eius, instituimus in[a] perpetuum duos cereos magnos XX librarum cere qui ardeant in choro predicte ecclesie secundum formam inferius annotatam, videlicet quod incendantur et ardeant continue in vigilia Pasche, celebrato babtisterio ad totum officium

505. Cf. ÍD., *ib.,* f. 317[1]v.

506. ÍD., *ib.,* f. 162r, coneix un *Raymundus Bernardi* d'aquests anys.

507. PONTICH, *ib.,* f. 317[2]r, coneix només un *Berengarius de Palacio* canonge.

508. ÍD., *ib.,* f. 346v.

509. Cf. ADG, Pergamins de la Seu, Sagristà major, perg. 54; PM 222-223, 227, 240, 254, 303, 333; CC 469-474, 476, 478-483, 485, 493, 495, 503.

510. Cf. CC 478, 480, 488.

et missam ac uesperos et deinde per totam illam diem et noctem sequentem et per totam diem Pasche, ita quod vesperis celebratis extingantur et remaneant ibidem in choro. Sequenti uero die lune ardeant in matutinis et in missa matutinali et postea extinguantur et ardeant in uesperis eadem die, postea extinguantur et ad domum reducantur. Item in festo Pentecostes, ponantur in choro loco solito in matutinis et incendantur et ardeant continue usque ad uesperos celebratos, deinde extinguantur et ad domum reducantur. Item in festo beate Marie augusti ponantur in choro loco solito in vigilia et ardeant in vesperis et per totam noctem et diem continue usque ad uesperos celebratos, postea, uesperis celebratis, reducantur ad domum. Item in festo Natalis Domini, ponantur in matutinis in choro loco solito et ardeant continue per totam illam diem usque ad uesperos celebratos, postea extinguantur, set remaneant ibidem. Et sequenti die, scilicet sancti Stephani, in matutinis incendantur et ardeant usque ad missam celebratam, postea extinguantur, set ardeant in vesperis eadem die, deinde reducantur ad domum. Item instituimus anniuersarium celebrandum in octaua die obitus nostri, cum aliud anniuersarium in die nostri obitus instituerimus in eadem ecclesia faciendum, sub tali forma quod duplicetur canonica illa die omnibus qui in canonica recipiunt porcionem. Ad predictas autem institucionum expensas obligamus totum honorem et redditus siue prouentus de Frexeneto cum omnibus melioramentis ibidem factis et faciendis et cum omnibus qualicumque modo ad dictum honorem pertinentibus, cum sit certum et manifestum quod nos tam in edificacione operis predicti honoris quam in plantis [*f. 114*] et aliis melioramentis expendimus de bonis nostris valentes ultra CCC L aureos alfusinos.

Actum est hoc X^{o} kalendas iunii anno Domini M^{o} CC L sexto.

Ego Petrus, Dei gratia Gerundensis episcopus, subscribo. Eg+o Guillemus de Montegrino, Gerundensis sacrista, subscribo. Eg+o Guillemus de Cartiliano, Gerundensis archilevita, subscribo. +Ego Raimundus de Albuciano, Bisuldunensis archidiaconus, subscribo. +Arnaldus de Miniana, Impuritanensis archilevita. +Ego Bernardus de Monellis,[b] Silue archidiaconus, subscribo. Ego Raimundus, abbas Sancti Felicis Gerunde, subscribo. Ego G. de Ceruiano, Gerundensis precentor, subscribo. +Raimundus de Auinione, Gerundensis canonicus. +Bernardus[c] de Locustaria, sacrista secundus. Ego Bernardus de Villacerto, subscribo. Sig+num Petri de Requendo, canonici Gerundensis. +Arnaldus[d] Ysarni, presbyter de Capitulo

Gerundensi, subscribo. Sig+num Bernardi de Chexanis, Gerundensis canonici. +Ego Bernardus de Gallinariis, Gerundensis canonicus, subscribo. Ego Guillemus de Colonico presbyter +subscribo. Ego Bernardus de Pennaforti, Gerundensis canonicus, subscribo. +Dalmacius de Petracissa, Gerundensis canonicus. Ego Bernardus de Saltu, presbyter et thesaurarius, subscribo. Ego Ceruianus,[511] presbyter de Capitulo Gerundensi. Ego Bernardus de Belestar, presbyter de Capitulo Gerundensi, subscribo. +Ego Johannes de Sancta Leocadia, de Capitulo Gerundensi, subscribo. Sig+num Guillemi Gaufredi, presbyteri de Capitulo Gerundensi. +Ego Arnaldus de Oliuis, presbyter de Capitulo Gerundensi, subscribo. Eg+o Arnallus de Colonico, subscribo. +Raimundus Berengarii, Gerundensis canonicus, subscribo. +Bernardus de Falgeriis, presbyter de Capitulo ecclesie Gerundensis.

Signum Petri Argimir, qui hoc scripsit.

a. *Al manuscrit,* im. b. *Al manuscrit,* mohellis. c. *A* Berengarius. d. *Al manuscrit,* Arnallbus.

55 (70)

1257 abril 24. Lleida

Jaume I estén als homes de Dosquers, Crespià i Pedrinyà, de la vegueria de Besalú, el privilegi que ja tenien els homes d'església de la vegueria de Girona, de no haver de pledejar a la cúria reial.

O. ADG, c. 22, n. 53, amb segell pendent fatigat.
A. Còpia de 1281: ACG, perg. 1362.
B. Còpia de 1341: ADG, c. 4, n. 106a [PM 226].
C. Còpia del s. XIV: ADG, RC, f. 93v.
D. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd,* f. 237v.

Instrumentum concessionis facte per dominum regem Gerundensi episcopo quod homines de Duobusqueriis et de Crespiano non tenentur firmare ius nec placitare in posse curie Bisulduni, nisi prius fatica inuenta.

Nouerint vniuersi quod nos Jacobus, Dei gratia rex Aragonie, Maioricarum et Valentie, comes Barchinone et Urgelli et dominus Montispessulani, per nos et nostros concedimus et indulgemus uobis,

511. Cf. Pontich, *Series,* f. 187r. Potser cal identificar-lo amb el Cervià de Mercadal, prevere de Capítol, que *ca*. 1250 firmava al benefici de Sant Benet i al seu obtentor una casa situada a Girona, indret de Bellmirall, per 40 sous, ADG, Pergamins de la Seu, Benefici de Sant Benet, perg. 6.

venerabili et dilecto nostro Petro, per eandem gratiam episcopo Gerundensi et successoribus vestris in perpetuum, quod homines uestri qui sunt uel erunt in castro de Duobusqueriis, in villa de Pedrinyano et in villa de Crispiano uel eorum terminis habeant de cetero illam eandem franchitatem quam homines uestri, quos habetis racione episcopalis dignitatis sub vicaria Gerunde, habent super firmare ius et placitare, videlicet quod homines uestri predictorum locorum presentes scilicet et futuri non teneantur firmare ius nec placitare in posse vicarii nostri seu curie Bisuldunensis aliqua racione, nisi prius uobis et baiulis uestris sit iuris inuenta fatica, quemadmodum hoc obseruatur in vicaria Gerundensi de hominibus quos ibi habetis, ut superius continetur. Mandantes vicariis, baiulis, curiis et vniuersis aliis officialibus et subditis nostris presentibus et futuris quod contra hanc constitucionem nostram non ueniant nec aliquem uenire permittant aliqua racione, imo eam obseruent et faciant ab omnibus firmiter obseruari.

Datum Ilerde, octauo kalendas madii anno Domini Mº CCº L septimo. Signum+ Jacobi, Dei gratia regis Aragonum, Maioricarum et Valentie, comitis Barchinone et Urgelli et domini Montispessulani.

Testes sunt Petrus de Montecateno, Artaldus de Focibus,[512] Guillemus de Castronouo,[513] Petrus Martiniz de Luna,[514] Jaufridus de Crudiliis.[515]

Sig+num Michaelis de Alcoario, qui mandato domini regis pro domino fratre Andrea episcopo Valentino, cancellario suo,[516] hec scribi fecit, cum suprascripto in septima linea, ubi dicitur «nostris», loco, die et anno prefixis.

56 (71)

(1257) 1258 abril 5. Lleida

El rei Jaume I mana que els veguers de Girona a l'inici del seu càrrec facin el jurament prescrit a les corts de Lleida.

A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, f. 94r.

512. MIRET 229, 237, 240, 246, 303-304, 577.

513. MIRET 24, 30, 175, 208, 241, 252, 255-257, 290, 311, 358, 368, 391, 396-397, 402, 413, 420-421, 430, 441, 459, 462-463, 466, 471-473, 487, 498, 504, 556, 577; DBA I 514a.

514. MIRET 204-207, 213, 216, 224, 227-228, 231, 251, 256, 371, 386-389. 393, 396, 417, 454, 483-488, 497, 501, 514, 523, 533, 535, 578.

515. MIRET 255, 258; DBA I 647 b.

516. És Andreu d'Albalat, bisbe de València entre 1243 i 1248 (EUBEL I), per al qual, en la seva funció de canceller, cf. MIRET 194-196, 208, 239-241, 243-252, 254-260, 263-264, 266, 269, 273, 276-277, 346, 364, 477, 488, 491, 497, 500, 512, 556, 577.

B. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd*, f. 237rv.

Littera domini regis continens qualiter vicarii domini regis[a] in nouitate sua iurare debeant.

Jacobus, Dei gratia rex Aragonum, Maioricarum et Valentie, comes Barchinone et Urgelli ac dominus Montispessulani, fidelibus suis vniuersis vicariis, baiulis presentibus et futuris per Gerundensem ciuitatem et diocesim constitutis, salutem et gratiam.

Volumus et mandamus vobis firmiter et districte quatenus, visis litteris, iuretis in posse episcopi uestri Gerunde publice in presencia populi quod fideliter exerceatis iusticiam et quod propter hoc peccuniam non recipiatis, et quod deffendatis clericos, homines eorum et ipsorum bona viriliter et potenter, et iuretis in posse eiusdem episcopi obseruare treugas et paces, et quod fideliter detis partem suam ipsi episcopo de hiis que habebitis racione fraccionis pacis et treuge secundum quod in instrumento pacis et treuge plenius continetur, et quod non faciatis questiam nec exaccionem bladii, ouium nec alterius cuiuscumque rei a quibuscumque clericis, viris religiosis et hominibus eorumdem.

Hec autem omnia et alia que continentur in instrumento quod nunc fecimus in curia Illerde archiepiscopo, episcopis et magistris milicie Templi et Hospitalis, abbatibus et multis aliis viris religiosis et clericis, prout in ipso instrumento contineri videbitis, in omnibus et singulis totaliter impleatis.

Datum Ilerde, nonis aprilis anno Domini M° CC L° septimo.

a. *Afegit a la interlínia per una altra mà.*

57 (76)

1259 maig 8

Sentència de Ramon Joan,[517] *jutge de la cúria eclesiàstica de Girona, en el judici seguit a instància del bisbe Pere de Castellnou,*[518] *contra el seu batlle d'Ullà, Berenguer Ventre.*[519]

517. Cf. CC 469, 475.

518. Bisbe entre 1254 i 1279. Cf. PONTICH, *Episcopologi,* ff. 21r-22v; PM 226-227, 229, 232-234, 237, 241, 249, 251-255, 265, 268, 275, 277278, 281-283, 289, 292, 296-297, 300-303, 305, 308-309, 312, 315-316, 323-324, 339-341, 343, 343, 345, 435, 1711; CC 469-4789, 480-481, 483, 486-490, 493-496, 501-502; VILLANUEVA XIII 179-187; ES XLIV 28-36; DHEC I 479. El seu nom consta a l'obituari del *Martirologi* del segle XIV, VILLANUEVA XII 295.

519. Al *Llibre Verd* de l'ACG, ff. 204v.-205r, hi ha el document de concessió de la batllia d'Ullà a Berenguer Ventre (per al qual cf. també CC 306, 351, 382), possible pare o avi del Berenguer Ventre del document. Per aquest, cf. PM 225, 232, 253; *supra* pp. 61-62.

O. ADG, c. 20, n. 22 [PM 232].
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 96v-100r.
B. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd,* ff. 69v-72r.

Sententia lata contra Berengarium Uentris, baiulum[a] de Vliano, super multis falsitatibus per eum comissis.

Suborta questione inter dominum Petrum, Dei gratia episcopum Gerundensem, agentem, ex parte vna, et Berengarium Ventris, baiulum Uliani, se ex altera deffendentem, sub examine magistri Raimundi Johannis, doctoris Gerundensis ecclesie, super hoc per predictum dominum episcopum iudicis constituti, prefatus dominus episcopus peticionem suam obtulit in iudicio sub hac forma.

Ponit Companyonus de Stagneolo,[520] nomine procuratorio domini Petri, Dei gratia Gerundensis episcopi, conquerendo contra Berengarium Ventris, baiulum de Vliano, quod cum ipse debeat recipere et tantum retinere racione baiulie legumina ortorum in parrochia et terminis Sancte Marie de Vliano, et ipse a XV annis citra de aliis honoribus et possessionibus eiusdem parrochie recipiat iura [*f. 97*] leguminum que domino episcopo spectare dicuntur iure dominii uel quasi, et ea non dederit domino episcopo, petit ipsum in restitucione dicti leguminis cum pena nouem duplorum vna cum amissione baiulie secundum usaticum et iure quod in ea habet condempnari et sibi adiudicari. Sunt autem dicta legumina annuatim X migerie, vno anno cum alio computato.

Item ponit contra eundem quod ipse indebite recipit et recepit a XV annis citra in mansis fallitis de Vliano qui sunt domini episcopi squenas porcorum uel duos solidos bone monete pro squena vna, cum ipse non debeat recipere dictas squenas uel aliquid pro eisdem, nisi in mansis in quibus porci interficiuntur. Petit ipsum pro tanta infidelitate pena peccuniaria arbitrio iudicis condempnari et dictam baiuliam et iure quod in ea habet per sententiam priuari et ea sibi adiudicari.

Item ponit contra eundem quod ipse emit vnum clausum precio C solidorum a Narbonino[521] bene sunt VII anni elapsi, qui tenetur pro domino episcopo, de quo siquidem clauso dominus episcopus consueuit habere jouas et traginas. Unde cum dictus

520. Cf. PONTICH, *Series*, f. 228v; el seu nom apareix com a testimoni d'actes entre 1257 i 1264, CC 475, 480, 487; segons PM 431, el 1288 era rector de Morvedre. Al cap d'uns anys, un Bonanat Companyó, d'Estanyol, farà donació a la seva mare d'un camp que es tenia per l'ardiaca de la Selva, Pergamins de la Seu, Ardiaconat de la Selva, perg. 282.

521. Cf. CC 466.

Berengarius teneat dictum clausum sine firmamento domini episcopi et sibi celauerit et retinuerit tercium dicti clausi, quod est L sol. et jouas et traginas a tempore supradicto, petit ipsum in dictis L solidis et jouis et traginis, quas existimat usque ad XL solidos cum pena nouem duplorum, vna cum amissione baiulie et iure quod in ea habet pro tanta infidelitate condempnari et ea sibi adiudicari.

Item ponit quod[b] cum dominus episcopus, deliberato concilio cum hominibus de Vliano, posuerit bannum in villa de Vliano, videlicet quod quicumque emerit aliquos honores seu possessiones qui teneantur pro ipso infra terminos de Vliano, quod nisi infra XV dies hostenderit domino episcopo instrumenta et composuerit cum eodem, a dicta empcione cadat et ipsa domino aplicetur; et dictus Berengarius emerit dictum clausum nec denunciauerit uel ostenderit instrumenta domino episcopo infra XV dies, petit ipsum in dicto clauso condempnari iuxta bannum ibi positum et sibi adiudicari.

Item ponit contra eundem quod cum Guillemus de Fonte, homo proprius domini episcopi, decesserit sine infantibus et ipse de bonis mobilibus dicti Guillemi habuerit L solidos racione tercii contingentis domino episcopo pro exequia (*sic*: exorquia) et dictos denarios domino episcopo non dederit, petit ipsum in dictis L solidis pro tanta infidelitate cum pena nouem duplorum vna cum amissione baiulie condempnari et ea sibi adiudicari.

Item ponit contra eundem quod cum ipse habuerit de bonis mobilibus Marie Narbonese, que decessit exorcha, XX solidos racione tercii contingentis domino episcopo, et dictos denarios non dederit domino episcopo, petit ipsum in dictis XX solidis cum pena nouem duplorum vna cum amissione [*f. 97v*] baiulie condempnari et ea sibi adiudicari secundum vsaticum Barchinone.

Item ponit contra eundem quod cum dominus episcopus mandauerit sibi in estate preterita quod non leuaret aliqua expleta in baiulia de Vliano sine Berengario de Vineaueteri,[522] et ipse, spreto mandato domini episcopi supradicti, irrequisito et inconsulto dicto Berengario, leuauit expleta cuiusdam campi quem emit et habuit a Johanne Sart, et alterius quem habuit a Raimundo Carbonella, et alterius quem habuit et emit a Petro Pastura, de quorum expletis dominus episcopus debet recipere quartum, cum pro eo teneantur,

522. És el qui entre 1259 i 1262 Berenguer Ventre matarà, PM 253.

et nichil habuerit de eisdem, petit ipsum in X migeriis bladii cum pena nouem duplorum vna cum amissione baiulie condempnari et ea sibi adjudicari, cum de expletis ipsorum camporum XL migerie bladii exierint.

Item ponit contra eundem quod ipse Berengarius promisit domino episcopo sub obligacione omnium bonorum suorum quod non faceret nec fieri faceret aliquid malum Berengario de Vineaueteri, quod si faceret, ipso facto esset priuatus omnibus bonis et iuribus suis, ubicumque et qualicumque racione ea haberet, que quidem bona et iura sine qualibet diminucione domino episcopo adquirerentur, iuramento interposito ab eodem quod omnia attenderet et compleret. Vnde cum dictus Berengarius postea grauiter offenderit dictum Berengarium in rebus propriis et persona, petit ipsum in baiulia et in omnibus bonis suis condempnari et ea sibi adiudicari iuxta factam promissionem.

Item ponit contra eundem quod cum Guillemus Martini prestet et teneatur prestare annuatim tres migerias bladii censuales domino episcopo et[c] ipse Berengarius dictum bladum receperit a tribus annis citra et eum non dederit domino episcopo,[c] petit ipsum in IX migerias bladii condempnari cum pena nouem duplorum et amissione baiulie et ea sibi adiudicari.

Item ponit contra eum quod cum ipse emerit a Petro Redorta quemdam campum in parrochia de Vliano precio C solidorum, qui quidem campus tenetur et debet teneri pro domino episcopo, et eum nunc teneat dictus Berengarius sine laudismio et firmamento domini episcopi, petit ipsum Berengarium in L[a] solidos racione tercii contingentis domino episcopo cum pena IX duplorum vna cum amissione baiulie condempnari et sibi adjudicari. Petit etiam dictum campum sibi adjudicari iuxta bannum supradictum et in hoc ipsum condempnari.

Item ponit contra eundem quod ipse uerberauit et grauiter offendit multociens plures homines de Vliano, qui erant homines proprii et solidi domini episcopi, propter quas uerberaciones, uiolencias et iniurias ac graues oppressiones quas dictis hominibus inferebat, recesserunt de villa Vliani et dominus eius amisit eosdem. Vnde cum intersit domino episcopo in mille solidis ne illos homines amississet, et eosdem amiserit occasione et culpa dicti Berengarii, petit ipsum condempnari in [*f. 98*] dictis mille solidis, vna cum amissione baiulie et pena nouem duplorum, cum sit baiulus et in hoc episcopo extiterit infidelis, et ea sibi adjudicari.

Hec sunt nomina predictorum: Petrus Roensa,[523] Guillemus Ollarii, Petrus Carmensoni, Johannes Mascharon, Bernardus Catalani filius,[d] Raimundus Carbonelli aladracum,[e] Rubeus de Prato, Petrus Redorta et duo filii Dominici de Cijario.[524]

Item ponit contra eundem quod ipse emit vnam domum a Raimundo Carbonelli precio C solidorum, que domus tenetur et debet teneri pro domino episcopo; vnde cum dictus Berengarius tenuerit dictam domum et possederit sine laudismio et firmamento domini episcopi, petit ipsum in L[a] solidos racione tercii contingentis dicto domino episcopo cum pena nouem duplorum vna cum amissione baiulie et amissione dicte domus secundum bannum predictum condempnari et ea sibi adiudicari.

Item ponit contra eundem quod ipse ut baiulus procurauit, tractauit et male gessit et infideliter negotia domini episcopi, recipiendo denarios ad dominum episcopum pertinentes de terciis et laudismiis et aliis foriscapiis et prouentibus, quos se habuisse subticuit et celauit domino episcopo, nec etiam ipsos denarios sibi dedit. Vnde pro tanta culpa et infidelitate petit dictum Berengarium in illis denariis quos predictis rationibus recepit cum pena IX duplorum vna cum amissione baiulie et iure quod habet in ea propter sui infidelitatem condempnari et predicta sibi adiudicari. Hii sunt homines a quibus habuit predictos denarios nomine et ratione domini episcopi. Primo a Borrassono[525] IIII solidos pro laudismio cuiusdam campi Geralli. Item habuit a Berengario Vitali XL[a] solidos pro firmando sponsalicio quod habet in honore et manso quem inhabitat. Item ab uxore Arnaldi Mir, LXXX[a] solidos pro laudismio ratione honorum quos tenet pro domino episcopo. Item a Garssende Regina L[a] solidos racione tercii. Item a Raimundo Matheo, condam deffuncto, XX solidos racione tercii. Item a Jacobo Boffii XII solidos ratione cause. Item a Seguerio XV solidos ratione census quem augmentauit in manso Seguerii. Item a Bernardo Vincencio vnam culcitram ratione census quem debebat domino episcopo. Item a Bernardo Narbonensi X solidos

523. És possible que es tracti del Pere Roensa, d'Ullà, esmentat a U-6 f. 147v com a pare de Nicolau Roensa, actiu a principis del segle XIV, que anà amb el rei a Sardenya i féu llegats pietosos. El 1303 és documentat un Bernat Rohensa, de Torroella de Montgrí, PM 580.

524. Domènec de Sitjar apareix en el capbreu de prestacions reals i pesonals que reben a Ullà el bisbe, el batlle, el saig i el comte d'Empúries, fet *ca.* 1186, CC 352.

525. Un *Borrasanus* apareix en el capbreu d'horts novells de la Bisbal, fet *ca*. 1250, CC 466.

malgorenses ratione laudismii. Item a M. Darea V solidos. Item a Saurina de Fonte, V solidos. Item a Petro Stephano XXIIII solidos ratione laudismii, et ab uxore ipsius Petri, nomine Ermessendis, XXX[a] solidos ratione laudismii. Item a Raimundo de Puteo,[526] ratione laudismii, X solidos. Item a Guillemo de Fonte V solidos pro tercio cuiusdam cause. Item a Guillemo Bonet, XVI solidos ratione cuiusdam cause. Item habuit a filio Olarii ratione banni XII denarios. Item a Bernardo de Pauo III solidos. Item a filio Romagere III solidos. Item a filia Guilleme de Rocha III solidos. Item a Raimundo Textore II solidos. Item a filiis Salone III solidos. Item a Bernardo de Pauo IIII solidos. Item habuit pro redempcione [*f. 98v*] cuiusdam mulieris, neptis Guillemi Boneti, IIII solidos. Item a Carmensone X solidos ratione cause. Item a Michela V solidos racione tercii quarumdam domorum. Item a Bernardo Montanerii[527] V solidos racione furti quod comiserat de milio. Item a Johanne Martini et Castilione, de Palacals, LXX solidos malgorenses racione tercii de duabus fexiis de Arenio. Item a Petro Camardello XX solidos racione tercii sui sponsalicii. Item a Dominico de Campis XX solidos. Item a Guillemo Ruffo nouem solidos malgorenses ratione cause. Item VI migerias frumenti a Berengario de Vineaueteri, quas prestat domino episcopo censuales. Item a Petro Martini, qui decessit exorch[f] XL solidos. Item a Raimundo de Basso[528] LV solidos pro desemparamentis. Item a Geraldo Rocha vnum anserem et vnam migeriam bladi a XV annis citra quod domino episcopo facit censualem annuatim. Item habuit ab hominibus de Turrucella XX migerias bladi et V frumenti in illo anno quo Petrus Carmensoni leuauit expleta pro domino episcopo. Item habuit racione tercii de Calamors LX solidos malgorenses. Item a Narbonino VIII solidos racione tercii. Item ponit contra ipsum quod habet et recipit ratione baiulie de Vliano quartos de Turrucella qui tenentur pro domino episcopo, pro qua quidem baiulia prestat et tenetur prestare domino episcopo certum

526. El seu nom apareix en el mateix capbreu d'horts novells de la Bisbal acabat d'esmentar.

527. Ídem.

528. Tractant-se de desemparaments, identificaríem Ramon de Bas amb l'abat homònim de Sant Feliu de Girona (per al qual, cf. PONTICH, *Series,* f. 161v; VILLANUEVA XIV 136). En efecte, el 1251 Ramon de Bas fermava un camp situat als termes de Verges i Marenyà, indret de Coma, que el 1267 Gispert de Botonac, abat i paborde de juny de Sant Feliu, fermava a uns altres tinents, ASF n. 177. Verges és molt a prop d'Ullà i més aviat lluny de Girona, de manera que Berenguer Ventre hauria pogut prestar els seus serveis. Sigui dit a títol d'hipòtesi de treball.

canonem annuatim, quos quartos dictus Berengarius uendidit pro alodio segregatim quibusdam hominibus de Turrucella, et eosdem domino episcopo celauit et subticuit uendidisse. Vnde cum ipse sit baiulus et in predictis nullam debuisset celare seu subticere ueritatem, ymo debuit sibi predicere quantum precium accipere poterat ab alio et non fecit, ymo uendidit eosdem furtiue, petit ipsum in extimacione predictorum quartorum, que est CCC solidos malgorenses cum pena nouem duplorum vna cum amissione baiulie et iure quod in ea habet, et predicta sibi adiudicari.

Item ponit contra eundem quod Stephanus Oggerius et uxor sua Guillema uendiderunt et tradiderunt quandam terram Bernardo de Scola et Petro de Nemore in parrochia de Vliano, in loco vocato Bruguera, precio LXX[a] V solidorum malgorensium, que tenetur et debet teneri pro domino episcopo. Vnde cum dictus Berengarius receperit uel recipere potuerit tercium contingens domino episcopo de precio antedicto, scilicet XXXVII solidos et medium malgorenses nec eos domino episcopo dederit, in hoc gerendo infideliter negocium domini episcopi, petit ipsum in dictis denariis cum pena nouem duplorum et amissione baiulie et iure quod in ea habet et ea sibi adiudicari.

Item ponit contra eundem, quod cum Bernardus de Scola et Petrus de Nemore uendidissent et tradissent Berengario Ricolfo predictam terram quam a Stephano Oggerii et eius uxore Guillema emerunt, que tenetur et debet teneri pro domino episcopo, videlicet Bernardus de Scola totam suam partem precio XXXV sol. et Petrus de Nemore medietatem sue partis scilicet XVIII sol. et uni (*sic*) denario melgorensi, et dictus Berengarius, cum sit baiulus [*f. 99*] receperit uel recipere potuerit a predicta vendicione quam Bernardus de Scola fecit Bernardo Ricolfo XVII solidos et dimidium, et a vendicione quam fecit Petrus de Nemore dicto Berengario Ricolfo VIII solidos et quattuor denarios et obolum pro terciis inde domino episcopo contingentibus, et eosdem non dederit domino episcopo et dicte vendiciones sint facte in fraudem domini episcopi, cum in instrumentis contineatur quod fiunt saluo iure Berengarii Ventris et ipse firmauerit instrumenta, petit ipsum pro tanta infidelitate in XXVII solidis minus tribus obolis cum pena nouem duplorum et in baiulia et iure quod in ea habet condempnari et sibi adiudicari.

Item ponit contra ipsum quod cum ipse Berengarius sit baiulus domini episcopi in villa et terminis de Vliano, gessit in dicta baiulia negotia domini episcopi infideliter et furtiue, firmando do-

mino episcopo dominium earumdem, petit ipsum in extimacione directi dominii earumdem, que est C solidorum malgorensium vna cum pena IX duplorum et in baiulia et iure quod habet in ea condempnari et sibi adiudicari.

Item ponit contra ipsum quod cum ipse Berengarius emerit caput mansum Guillemi de Fonte condam, cuius dominium ad dominum episcopum non est dubium pertinere, de quo etiam consueuit habere homines et feminas, de quibus habebat redempcionem, tercia, laudismia et plures alios prouentus, et ipse Berengarius teneat dictum caput mansum ad perpetuitatem et intersit domino episcopo in C solidos a tempore citra quod est X annorum quod ipse ad perpetuitatem tenuit et habuit dictum capud mansum, et in hoc, cum sit baiulus, gessit infideliter negotia domini episcopi, petit ipsum in dictis C solidis cum pena IX duplorum et in proprietate dicti mansi vna cum amissione baiulie et iure quod habet in ea condempnari et sibi adiudicari.

Item ponit contra eundem quod ipse recipit annuatim a quolibet rustico vnam migeriam ordei et aliam vini et vnam gallinam ratione sayonis quem debet ibi tenere, qui sayo debet custodire laboraciones panis et vini et ire huc et illuc pro domino episcopo et pignorare et mandare jouas et traginas. Vnde cum dictus Berengarius non teneat nec tenuerit a XV annis citra dictum sayonem et dominus episcopus dampnificatus sit quolibet anno in X migeriis bladi et duabus somatis vini vno anno cum alio computato, petit ipsum in dicto blado et vino cum pena IX duplorum et in amissione baiulie et iure quod habet in ea condempnari et sibi adiudicari.

Item ponit contra eundem quod cum ipse recipiat et receperit a XV annis citra leudas de omnibus venalibus que aportantur ibidem, que siquidem leude ad dominum episcopum spectare dicuntur iure dominii uel quasi, et ipsas sibi retinuerit, que vno anno cum alio computato ualent X solidos, petit ipsum in C solidos cum pena IX duplorum et in baiulia et iure quod in ea habet condempnari et sibi adjudicari.

Item ponit contra eundem quod cum dominus episcopus hoc anno mandasset eidem quod non leuaret [*f. 99v*] bladum sine Berengario de Vineaueteri, et dictus Berengarius esset quadam die in area, Bernardus de Pauo vna cum dicto Berengario de Vineaueteri pro blado leuando, et dictus Berengarius de Vineaueteri dixisset quod dominus episcopus non habuerat ius suum de ipso blado, uolendo vnam mensuram recipere, et dictus Berengarius inhibuerit

sibi auferendo mensuram et dicendo quod nimis habebat, petit ipsum pro tanta infidelitate et contemptu arbitrio iudicis condempnari et sibi adjudicari.

Item ponit contra eundem quod ipse emit quandam domum a Saurina de Fonte, precio XX solidorum, de qua siquidem empcione dominus episcopus debuisset habere X solidos racione tercii, cum pro eo dicta domus teneri dicatur, quos sibi non erubuit retinere, vnde cum ipse sit baiulus et in hoc inutiliter gesserit et infideliter negocium domini episcopi, petit ipsum in dictis X solidis cum pena nouem duplorum et in baiulia et in iure quod habet in ea et in amissione predicte domus secundum bannum ibi positum condempnari et sibi adiudicari.

Hec inquam omnia supradicta ponit dictus Companyonus nomine procuratorio domini episcopi supradicti, saluo iure addendi uel minuendi.

Cumque fuisset dies[g] ad respondendum predicto libello per iudicem assignata, illa die comparuit coram iudice pro domino episcopo Companyonus de Stagneolo, quem idem dominus episcopus procuratorem suum constituerat, et dictus Berengarius ex adverso, et cum procurator peteret instanter quod procederetur in negocio, dictus Berengarius pretextu aduocati dilacionem sibi peciit indulgeri. Super quo sibi fuit data dilacio et concessa. Cum autem postmodum fuisset eidem Berengario semel, secundo, tercio peremptorie, quarto de gracia et quinto peremptorie post peremptorium et post gratiam dies in negotio assignata, comminatumque fuisset eidem quod nisi coram iudicis presentia compareret in causa, procederetur in quantum permiteret ordo iuris, prefatus Berengarius ad aliquem dictorum dierum minime curauit in iudicio comparere nec inde se aliquatenus excusauit, procuratore domini episcopi semper personaliter comparente. Sed cum de nimia ac maxima gratia sibi fuisset ex superhabundanti sexto dies alia assignata, dictus Berengarius comparuit illa die, et cum procurator domini episcopi peteret instantissime quod in negotio procederetur, Berengarius Ventris dixit quod habere non poterat aduocatum, et peciit quod iudex compelleret Petrum de Fonteclaro[529] ut sibi prestaret patrocinium in hac causa, procuratore

529. Pere de Fontclara és clergue i tenia un quartó del delme de Vilobí, que devia llegar a l'almoina de Santa Maria de les Puel·les, de Girona, perquè el febrer del 1288 el bisbe Bernat de Vilert firmava aquell quartó als marmessors de Fontclara i a l'esmentada almoina, PM 418, 424. Cf. també ADG, Pergamins de la Seu, Cabiscol, perg. 17.

domini episcopi ex aduerso dicente quod cum pretextu aduocati iam fuisset eidem dilacio concessa et dies quam plurimi assignati in quibus non curauerat comparere, et infra quos potuisset querere aduocatum, iudex non debebat sibi aduocatum compellere, ymo predictis non obstantibus erat in negotio procedendum, et super premissis altercatione habita inter partes, tandem [*f. 100*] eedem partes uoluerunt audire interlocutoria super istis; die igitur assignata ad predictam interlocutoriam proferendam, illa die partibus in iudicio constitutis, quia prenominatus Berengarius noluit satisfacere iudici pro interlocutoria promulganda, non fuit processum in aliquo, nisi quod fuit dies alia in negotio assignata.

Qua die procurator domini episcopi comparuit, et dictus Berengarius ex aduerso. Et cum procurator domini episcopi peteret instanter quod in causa procederetur, prefatus Berengarius Uentris dixit quod nolebat subire iudicium cum domino episcopo nec procederet in aliquo, sic a iudicis presencia contumaciter recedendo. Postmodum vero procurator domini episcopi petiit quod mitteretur in possessionem rerum petitarum in libello causa rei seruande, cum constaret de contumacia partis alterius euidenter. Judex namque uolens summatim examinare negotium recepit a predicto Companyono, procuratore domini episcopi, calumnie iuramentum.

Quo prestito, idem Companyonus, interrogatus singulariter et singillatim super vniuersis et singulis capitulis positis in libello, posuit per dictum iuramentum ea omnia que sunt posita in libello, credendo ipsa ut posita sunt penitus esse uera.

Quia uero dictus Berengarius Uentris in nimia contumacia persistebat, dicens in iudicio quod non subiret iudicium cum domino episcopo nec cum procuratore dicti domini episcopi volebat procedere in causa, ego, magister Raimundus Johannis, constitutus iudex in hac causa a domino Petro, Dei gratia Gerundensi episcopo, exigente contumacia dicti Berengarii Uentris, eius absentiam diuina replente presentia, pronunciando decerno Companyonum de Stagneolo, procuratorem domini episcopi, et ipsum dominum episcopum in possessione omnium rerum in libello petitarum, videlicet baiulie et omnium aliorum bonorum dicti Berengarii Uentris, causa rei seruande siue causa custodie fore mittendum, ut eius tante contumacie temeritas agenti non pariat detrimentum.

Lata fuit hec sententia VIII° idus madii anno Domini M° CC L° nono, presentibus Jacobo de Albornis,[530] Companyono procuratore

530. Cf. CC 478, 480, 488.

predicto, Guillemo de Branchonibus, Guillemo de Quarto, clerico, et Petro de Begurio,[531] de Quarciano. + Magister Raimundus Johannis qui hanc sententiam tulit, que de mitendo in possessionem causa rei seruande lata fuit.

Ego Raymundus Ollarii + de Palaciolo,[532] scriptor iuratus gerens vices Guillemi de Villanoua, scribe curie domini episcopi Gerundensis, hec scripsi die et anno prefixis.

a. *Al manuscrit,* baiululum. b. *Afegit a la interlínia*. c. *Al marge esquerre*. d. *Al manuscrit,* filium. e. *Al manuscrit,* aladracum. f. *Al manuscrit,* exorhc. g. *Al manuscrit,* die.

58 (168)

(1259) 1260 febrer 11

Guillem de Sant Pere[533] *i la seva esposa Berenguera, de Paret Rufí, venen a Guillem de Pontellà, hospitaler de la Seu de Girona, i al seu hospital una feixa de terra a Domeny per 120 sous.*

O. Perdut.
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 204v-205v.
B. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd*, ff. 3v-4v.

Item aliud continens quod dominus Guillemus de Sancto Petro et eius vxor Berengaria vendiderunt hospitalerio Sedis quamdam fexiam que est in loco de Domeyn.

Sit notum cunctis quod ego Guillemus de Sancto Petro, comorans in parrochia Sancti Felicis de Pariete Ruffino, et ego Berengaria uxor eius, non ui coacti uel dolo aut metu ab aliquo circumuenti, set bono animo et spontanea uoluntate, per nos et omnes nostros presentes pariter et futuros, de uoluntate et assensu domini Petri, Dei gratia episcopi Gerundensis, vendimus per franchum et liberum alodium et cum hoc instrumento firmiter omni tempore ualituro liberando tradimus in perpetuum tibi, Guillemo

531. El Pere de Begur al qual remet l'índex de noms de persona de PM (n. 400) és incert, perquè en el document apareix un Pere d'Albons, sogre de Ramon de Begur, i el text de RC suposaria en tot cas un Pere Begur de Corçà.

532. Cf. ADG, Pergamins de la Seu, Claver, perg. 21, 23; Sagristà major, perg. 40, 43; Benefici de Sant Benet, perg. 6; Sant Domènec, perg. 8-12; Benefici de Sant Joan, perg. 19; PM 2205, 232, 247, 251, 253, 280,297, 323-324, 326, 345, 433, 444; CC 482.

533. L'identifiquem com el batlle episcopal de Paret Rufí, esmentat a CC 465 i 474.

de Pontiliano, hospitalario hospitalis sedis Gerunde, quod est situm (*sic*) in burgo Sancti Petri de Gallicantu, et eidem hospitali perpetuo totam illam fexiam nostram terre ab integro quam habemus apud Domeyn in parrochia supradicta, et domum et pati[534] que sunt ibi et tenent se cum ea uersus meridiem, ut est per terminos terminatum, quam quidem fexiam nos tenebamus per dominum episcopum antedictum. Que siquidem fexia affrontat ab oriente in honore Berengarii de Pedrono et uxoris eius Marie, a meridie in carraria publica, ab occidente in honore hospitalis predicti, a circio in camino publico. Predictam inquam fexiam terre et domum et pati seu tenedonem que se tenet cum ea ut infra predictas affrontationes includuntur cum ingressibus et exitibus, pertinentiis et tenedonibus et cum omnibus suis proprietatibus et integritatibus et cum omnibus melioramentis et [*f. 205*] aucmentis ibi factis et quocumque modo de cetero faciendis et domum cum solo et supraposito et cum omnibus aliis in se habentibus sibique qualicumque modo pertinentibus uel debentibus ratione aliqua pertinere, tibi, hospitalario predicto, et successoribus tuis ac etiam predicto hospitali per franchum et liberum alodium de uoluntate et assensu domini episcopi antedicti vendimus et tradimus in presenti, precio uidelicet centum viginti solidorum barchinonensium monete de terno, de quibus recognoscimus nos a te bene fore paccatos et contentos, ac ipsos per manus tuas numerando recepisse et penes nos habuisse, renunciando exceptioni peccunie non solute. Et est certum quod tu soluisti et paccasti nobis denarios antedictos de pretio quod habuisti de quadam uinea quam Johanni Geralli,[535] ciui Gerunde vendidisti, que inquam uinea hospitalis fuerat supradicti. Et si predicta uenditio ad presens plus ualet pretio supradicto uel est in posterum ualitura, illud totum quod nunc magis ualet uel deinceps ualuerit ipso pretio, tibi et hospitali predicto donamus donatione irreuocabili inter uiuos, renuntiando expresse auxilio et beneficio illius legis qua deceptis ultra dimidium iusti pretii subuenitur, et omni exceptioni doli et metus et actioni in factum et restitutioni in integrum et omni

534. ALCOVER-MOLL VIII 328 data el mot, en el sentit d'«espai clos i descobert en l'interior d'un edifici o adossat a un edifici», a partir del 1278. En el sentit d'espai desocupat, no edificat i lliure, com sembla ésser el del nostre text, la datació d'Alcover-Moll és de cap al darrer terç del segle XIV.

535. La família gironina dels Guerau hauria acollit sant Francesc d'Assís quan passà per Girona i posteriorment va contribuir a desenvolupar-ne el culte, GUILLERÉ I 489; II 317; WEBSTER, *o. c.*, 162.

alii iuri scripto uel non scripto, nobis uel nostris super premissis competenti uel in posterum competituro aliqua ratione. Et ideo predictam fexiam integre, ut est dictum, de nostro nostrorumque posse et dominio eicimus penitus et extrahimus, ipsam in ius, posse et dominium tui, hospitalarii memorati, ac dicti hospitalis prorsus et penitus ac irreuocabiliter transferendo. Mitentes ac introducentes inde te cum hoc instrumento firmiter omni tempore ualituro in corporalem et uacuam possessionem in omnibus pleno iure ad habendum, tenendum et possidendum pacifice et quiete et ad omnes tuas et successorum tuorum uoluntates ibi et inde perpetuo faciendas. Hoc tantum saluo domino episcopo supradicto et successoribus suis quod omnes hospitalarii qui de nouo uenient ad hospitale predictum prestent et donent ipsi domino episcopo et successoribus suis qui pro tempore fuerint unam mazmutinam quandocumque hospitalarii fient de nouo ratione dicte fexie pro intrata, sine aliquo alio retentu quem in predictis non facimus, nec etiam reseruamus, omnibus nostris uocibus, rationibus, iuribus et actionibus ibi et inde penes nos extinctis et penes te et dictum hospitale remanentibus et translatis. Et sic promitimus tibi supradictam uenditionem contra cunctam personam per franchum et liberum alodium facere, habere et tenere et etiam paciffice perpetuo possidere. Verum si aliqua viuens persona in predictis tibi venditis aliquo tempore quicquam tibi uel successoribus tuis pecierit, demandauerit, acclamauerit, forifecerit, emparauerit, contradixerit siue questionem aliquam uel demandam contra te uel successores tuos inde mouerit uel etiam suscitauerit quocumque modo, [*f. 205v*] nos ante litis contestationem et ingressum cause promitimus nos ante te et successores tuos ponere ac totum honus ipsius cause in nos recipere ipsamque causam ducere ad effectum a principio usque in finem nostris propriis missionibus et expensis, ac te et tuos successores inde seruare indempnes in curia et extra curiam, in placito et extra placitum, in iuditio et extra iuditium, et ubique. Et si forte dampnum aliquod uel grauamen siue missionem te uel successores tuos facere uel sustinere oportuerit quoquo modo, illud totum tibi promitimus in integrum resarcire, credendo inde tibi et successoribus tuis uestro simplici uerbo, sine sacramento et testium productione. De euictione autem[b] et omni interesse renunciantes beneficio diuidende actionis, obligamus nos tibi et hospitali predicto et omnes heredes et successores nostros et omnia nostra bona et iura ubique habita et habenda. Et super

hiis ego Berengaria renuncio Velleyano senatusconsulto[536] et iuri ypothece quod habeo in bonis viri mei ratione mei sponsalicii uel alio quouis modo.

Et iuramus super sancta quattuor Dei Euangelia corporaliter tacta predictam venditionem perpetuo bonam et firmam, ratam pariter et securam habere, tenere et in omnibus irreuocabiliter obseruare, nec contra predicta uel aliquod predictorum uenire aliqua ratione.

Actum est hoc III idus februarii anno Domini Mº CCº L nono.

Si+gnum Guillemi de Sancto Petro predicti. Sig+num Berengarie uxoris eius, qui hoc firmamus et concedimus ac iuramus.

Ego Petrus, Dei gratia Gerundensis episcopus, subscribo. + Signum Guillemi de Casalibus, baiuli, qui hoc firmo.

Huius rey testes sunt Mascharosus de Ortallo,[537] miles, Raymundus Andree,[538] ciuis Gerunde, Simon, clericus de Franciacho, et Guillemus Gregorii Zabater, et Bernardus de Pestellis.

Ego Raymundus Ollarii+de Palaciolo, scriptor juratus gerens vices Guillemi de Vilanoua, scribe curie domini episcopi Gerundensis, hec scripsi cum suprascripto in XVII[a] linea, ubi dicitur «ius», die et anno predicto [*f. 206*].

a. *Al manuscrit,* im. b. *Afegit a la interlínia. Al final del document i al marge esquerre*: correctum cum originali.

59 (72)

1264 octubre 14. Barbastre

L'infant Pere confirma les concessions i els privilegis concedits pel seu pare, el rei Jaume I, als eclesiàstics de Girona el dia 8 del mateix mes i any.

O. ACG, perg. 1533, amb segell de cera.
A. Còpia de 1340: ADG, c. 6, n. 74b [PM 262].

536. Cf. *Digesta* 16, 1, ed. Th. MOMMSEN-P. KRUEGER, Berlin, Weidmann 1911, 238-242; *Codex* 4, 29, 2; ed. P. KRUEGER, Berlín, Weidmann 1906, 168-169.

537. Cf. CC 481, 491.

538. Família patrícia gironina, que a principis del segle XIV fou vinculada als Bordils, GUILLERÉ II 303. El 1283 venia a Bonanat Bordils una trilla i una casa, GUILLERÉ I 436-437, 457. Ramon Andreu fou probablement delmer a Sils i Vallcanera, PM 422. El 1246 el patrici Bernat de Sitjar el nomenava tutor del seu fill Bernat, ADG, Pergamins de la Seu, Claver, perg. 15. Cf. també *ib.,* Sagristà major, perg. 54, 68.

B. Còpia del s. xiv: ADG, RC, f. 94rv.
C. Còpia del s. xiv: ACG, *Llibre Verd,* ff. 154v-155r i 238r.

Instrumentum infantis Petri, in quo confirmat concessiones et privilegia facta per patrem suum episcopo et [*f. 94v*] Capitulo et aliis prelatis diocesis Gerundensis.

Nouerint vniuersi quod nos infans Petrus, illustris regis Aragonie filius, per nos et omnes heredes et successores nostros concedimus, laudamus et in perpetuum confirmamus uobis venerabilibus Petro, Dei gratia episcopo, Capitulo et ecclesie Gerundensi, abbatibus, prioribus et vniuersis ecclesiarum rectoribus et aliis clericis vniuersis ciuitatis et diocesis Gerundensis, ecclesiis, monasteriis et hominibus uestris, omnes illas donaciones, concessiones, confirmaciones, priuilegia et libertates que omnia predictus dominus rex pater noster uobis fecit, vt melius et lacius ea omnia in instrumento inde confecto plenius continentur. Quod inquam instrumentum, vniuersis et singulis in eodem contentis diligenter preuisis et plenarie intellectis, ex certa sciencia ea omnia et singula confirmamus, et cum hoc presenti instrumento ualituro perpetuo roboramus. Predictum siquidem instrumentum continens priuilegia et libertates uobis concessa cum sigillo plumbeo pendenti fuit factum Gerunde octauo idus octobris anno Domini M° CC sexagesimo IIII°,[539] promitentes uobis vniuersis et singulis supradictis quod predicta omnia et vniuersa et singula que in dicto instrumento continentur bona et firma habeamus et teneamus et per nos perpetuo obseruemus et faciamus ab omnibus inuiolabiliter obseruari et contra predicta uel aliqua de predictis nullo tempore ueniamus nec permitamus ab aliis contraire.

Data apud Barberanum, pridie idus octobris anno Domini M° CC sexagesimo quarto.

Sig+num infantis Petri, illustris regis Aragonum filii. Testes sunt Petrus de Montechateno, Vguetus de Ceruilione,[540] Ennegonus de Podioviridi, Guillemus de Turrille,[541] Guillemus de Podio Alto.[542]

Sig+num Martini Lupi de Bolas,[543] notarii domini infantis Petri, qui mandato eius hec scribi fecit et clausit loco, die et anno prefixis.

539. El document al·ludit, que no figura en el cartoral, es conserva a ADG, PM 261, i a ACG, perg. 1527; *Llibre Verd*, ff. 238r-240; *Llibre gran de la Sagristia major*, ff. 1v-2r.
540. Miret 220-221, 341, 346, 358, 360, 363-364, 433, 505.
541. Miret 307.
542. Miret 424.
543. Miret 260, 331, 362.

60 (138)

1268 juliol 7

Testament de Berenguera de Sant Iscle, esposa de Ramon de Serra,[544] *que institueix un benefici a l'església de Sant Iscle d'Empordà.*

O. ADG, c. 2, n. 92 [PM 273].

A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 162r-163r.

Testamentum Berengarie de Sancto Acisclo, que instituit unum presbyterum in ecclesia de Sancto Acisclo Impuritani, et clericus obtinens dictum beneficium facit de censu Gerundensi episcopo vnam libram cere et etiam dictus episcopus habet collationem in dicto beneficio ad negligentiam sacriste dicti loci de Sancto Acisclo.

In Dei eterni nomine. Ego Berengaria de Sancto Acisclo vxor Raymundi de Serra, in meo bono sensu et in mea plena memoria ac loquela, intus cameram domine mee[545] Guilleme de Rupiano,[546] que est in castro suo de Rupiano, ordino et facio meum testamentum in quo eligo meos manumissores, videlicet predictam dominam Guillemam de Rupiano presentem et Berenguariam Siliassam absentem, quibus rogo et in Deum moneo ut ipse[a] de bonis meis compleant ac compleri faciant hanc meam ultimam voluntatem sicut in hac pagina inuenerint scriptum.

Primum relinquo Sancto Acisclo cum suis clericis, in cuius cimiterio corpus meum sepeliri iubeo, X solidos barchinonenses de terno, et Sancte Marie de Serra cum suis clericis, X solidos, et ad mensam fratrum predicatorum Gerunde V solidos, et ad mensam fratrum minorum Gerunde alios V solidos.

Item relinquo pro missis [*f. 162v*] canendis ob remedium anime mee et parentum meorum LX solidos. Item volo et predictis manumissoribus mando ut ipsi amore Dei et intuitu pietatis restituant omnes meas iniurias et soluant omnia mea legata et debita,

544. L'identifiquem com el notari esmentat a CC 492.

545. Segons PM 236, els Santiscle són feudataris dels Rupià.

546. L'identifiquem com una de les filles de Bernat de Rupià, per al qual cf. PM 85, 157. Guillema de Rupià és detentora de delmes i es casà amb Pere de Santaeugènia, PM 209, 236; com que no tingueren descendència, el desembre del 1268 Guillema venia al bisbe Pere de Castellnou, del qual era parenta, els castells de Rupià i Fonolleres per 34.000 sous barcelonesos, dues porcions canonicals vitalícies per a ella i el seu marit i el castell de Paret Rufí a Domeny, PM 277, *infra* n. 63. Al cap de pocs dies, Guillema cedia al bisbe els castells de Sant Pere Pescador i Canyà, drets a Peralada i Oltrera i crèdits contra els hereus de Ramon d'Olives, cosí seu, PM 278.

quibus iniuriis restituendis et lexiis et debitis soluendis relinquo XL minus unam migeriam ordei et XII migerias frumenti et duas scrineas, quarum unam habeo apud Sanctum Acisclum et aliam in hospitio dicti Raimundi de Serra, viri mei.

Item relinquo predictis iniuriis et lexiis et debitis vnam meam culseram et duos superlectos et tres uanuas et V capitales et II coxins[547] et duo paria linteaminum et quandam meam capam de bifa[548] et vnam tunicam et IX arietes et vnas manutergias et omnia alia bona mea mobilia, exceptis ouibus quas relinquo Ermessendi de Serra, cognate mee ad omnem suam uoluntatem.

Item relinquo predictis iniuriis et lexiis et debitis omnes fructus et expleta et census et agraria de hoc anno quos ego habere debeo tocius mei honoris, ubicumque sint, ita ut predicti manumissores[b] mei teneant et recipiant omnia predicta et de pretio earum restituant omnes meas iniurias et soluant omnia mea debita et legata, et totum residuum detur pro anima mea ad cognitionem dictorum manumissorum.

Item relinquo domine mee Guilleme de Rupiano C solidos ex illis denariis quos ipsa mihi debet et vnum pallium quod mihi promisit tempore maritandi, et laudo atque concedo Raymundo de Serra, uiro meo, totum suum sponsalicium prout melius ei feci tempore nuptiarum nostrarum, prout continetur in instrumentis inter me et ipsum factis, et post obitum ipsius relinquo ex illis CL aureis, quos ei attuli in dotem, L aureos Arnallo de Aguadta,[549] nepoti meo, et alios L Petro de Rocamaura, et alios L aureos Bernardo fratri eorum, et ipsos in predictis CL aureis heredes meos instituo.

Item relinquo Ermessendi, sorori mee, vxori Berengarii de Ceruaria, duos expletos tocius mei honoris quem ego habeo et habere debeo, teneo et tenere debeo in parrochia Sancti Aciscli et omnes census et agraria, redditus seu prouentus, tercia, laudisma et foriscapia que ego accipio et accipere debeo in omnibus honoribus qui pro me tenentur in predictis parrochiis, ita ut ipsa habeat et recipiat predictos fructus et expleta et omnia alia predicta usque ad duos expletos proxime uenturos, et incontinenti post predictos duos expletos omnem et totum predictum honorem cum

547. ALCOVER-MOLL III 261 data el mot d'ençà de la segona meitat del segle XIV.
548. ALCOVER-MOLL II 478 data el mot a partir del 1284.
549. Obtentor del delme de Sant Iscle, CC 485, 565, 566.

hominibus et feminis et redemptionibus eorum et cum omnibus aliis que in dictis parrochiis habeo uel habere debeo, accipio uel accipere debeo ratione patris mei vel matris mee vel etiam ratione legati Guillemi de Sancto Acisclo,[550] fratris mei, olim defuncti, vel alio aliquo iure vel modo, deuoluantur illi presbytero quem instituo in ecclesia Sancti Aciscli predicti in perpetuum, videlicet in altare beate et gloriose Dei genitricis Marie, quod est situm in ecclesia Sancti Aciscli predicti.

Jam dictum presbyterum in hunc modum instituo et in perpetuum in iam dicta ecclesia ut ipse et unus post alium [*f. 163*] successiue faciat continuam residentiam in villa de Sancto Acisclo et sit cotidie omnibus orationibus in dicta ecclesia factis, et quod celebret in predicto altare secundum quod Deus sibi permiserit diuina officia pro anima mea et parentum meorum, omniumque fidelium defunctorum, et quod semper in die ueneris indutus sacris uestibus cum cruce et aqua benedicta ueniat ad tumulum meum et absoluat ipsum ad remedium anime mee.

Et ad procurationem ipsius presbyteri relinquo in perpetuum et assigno omnes predictos honores et omnia alia que in predictis parrochiis habeo et habere debeo, accipio uel accipere debeo iure aliquo uel ratione, et in hoc predictum presbyterum heredem meum instituo et quod ille presbyter successiue, unus post alium, faciant ardere unam lampadam dieque noctuque ante predictum altare de fructibus et expletis predicti honoris et in perpetuum.

Et uolo et mando quod sacrista ecclesie de Sancto Acisclo unus post alium successiue donet et assignet predictum locum secundum discretionem suam ad honorem Dei et ad remedium anime mee.

Item uolo et ita in perpetuum instituo, quod si dictus sacrista, cum ille cessauerit locus, infra duos menses post dictam cessationem illum non habuerit assignatum, quod dominus episcopus Gerundensis possit illum locum dare et assignare ad salutem anime mee.

Item relinquo totum dictum honorem et omnia alia que dicto presbytero assigno in garda et deffensione domini episcopi Gerundensis vni post alterum successiue, ita ut ipse guardet et deffendat omnem et predictum honorem et omnia alia que ad procurationem dicti presbyteri relinquo.

550. Cf. PM 236.

Et quod dictus presbyter, et unus post alium successiue, donent annuatim pro recognitione predicte guarde vnam libram cere domino[551] episcopo in festo Natalis Domini.

Et hoc uolo ualere iure testamenti, et si non ualet iure testamenti, volo quod ualeat iure codicillorum.

Actum est hoc nonis[c] iulii anno Domini M CC LX VIII.

Sig+num predicte Berengarie, qui hoc firmo firmarique rogo. Sig+num domine Guilleme de Rupiano. Sig+num Berengarie Siliasse, manumissorum. Sig+num Petri, clerici de Rupiano. Sig+num Petri de Plana. Sig+num Perich de Xesa.[552] Sig+num Virgilii. Signum Petri Pagensis.[553] Sig+num Raimundi Ortolani, de Rupiano. Sig+num Bernardi de Riba, Gerunde, testium huius testamenti.

Guillemus Bernardi de Palaciorraphano,[554] subdiachonus, qui hec scripsi cum litteris suprascriptis in XXXVIII linea, ubi dicitur «Dei».

a. *Al manuscrit,* ipsi. b. *Al manuscrit,* manumissoris. c. *Al manuscrit,* nonas.

61 (139)

1268 juliol 26

El bisbe Pere de Castellnou ferma a Arnau de Catllar,[555] *monjo de Banyoles, un terç del delme de Dosquers en vista a instituir un benefici al seu monestir, que pagarà una moneda d'or de cens al bisbe.*

O. ADG, c. 3, n. 129, carta partida [PM 275].
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 163r-164r.

Instrumentum continens quod ille qui tenet stabilimentum factum in monasterio de Balneolis per Arnaldum de Castlario, monachum eiusdem monasterii condam, debet dare Gerundensi

551. En aquesta altura, al marge dret, nota de mà moderna: «Cens».
552. L'identifiquem com Pere de Xesa júnior, per al qual cf. *Lletres* I, n. 57 nota 166.
553. Es pot relacionar aquest personatge amb el Pere, fill de Pere Pagès de Llac, de Sant Sadurní, enfranquit el 27 d'octubre de 1236 per Joan de Santa Llogaia, procurador de Guillem de Montgrí, arquebisbe electe de Tarragona, per 60 sous dels de 88 el marc d'argent, PM 158.
554. Cf. PM 66, 155, 179, 207, 209, 236, 264, 273, 283.
555. Cf. PM 331, 376. Abat de Banyoles entre 1268 i 1300: cf. Zaragoza 67, amb la bibliografia citada. Cf. *Banyoles* 339, on s'esmenta el document de RC.

episcopo vnum aureum alfosinum (*sic*) in nouitate sua ratione trium partium decime parrochie de Duobus Queriis.

Sit notum cunctis quod nos Petrus, Dei gratia episcopus Gerundensis, ex certa scientia per nos et per omnes nostros successores laudamus, concedimus et confirmamus tibi, Arnaldo de Castlario, monacho monasterii Sancti Stephani Balneolensis et quibus tu uolueris in perpetuum totas illas tres partes tocius decime omnium rerum quarum decima debet dari in parrochia Sancti Martini de Duobus Cheriis et adiacenciis et pertinenciis eiusdem quocumque loco seu parrochia extendatur, quas Petrus de Bacho,[556] miles, tibi uendidit, prout melius et largius continetur in instrumento uenditionis tibi ab eodem Petro inde confecto. Quod inquam instrumentum et uenditionem in ea tibi factam approbamus in omnibus ac etiam confirmamus, dantes insuper tibi, dicto Arnaldo, uel cuilibet alteri nomine tuo plenam et liberam facultatem ut de predicta decima uel de parte ipsius possis ordinare et stabilire anniuersarium in ecclesia Sancti Stephani de Balneolis pro anima tua et parentum tuorum iuxta tui dispositionem ac totam uoluntatem, et partem dimitere et stabilire ornamentis seu apparamentis altaris Sancti Stephani, et partem aliam etiam, si uolueris et elegeris, possis fabrice eiusdem ecclesie constituere uel etiam dare, uel quoduis aliud stabilimentum inde facere et preponere etiam dictis stabilimentis quamcumque personam preponere uolueris, siue ecclesiasticam personam siue etiam secularem. Laudantes et confirmantes ex nunc ut ex tunc quamcumque ordinacionem uel quodcumque stabilimentum de predicta decima in predicto monasterio per te uel per alium duxeris faciendum. Ita tamen quod quecumque persona predicto stabilimento seu stabilimentis per te uel per alium loco tui preposita fuerit uel etiam constituta, teneatur semper in nouitate sua dare[557] et soluere nobis uel successoribus nostris qui pro tempore fuerint unum aureum anfucinum et recti ponderis in recognitionem dominii, et nichil aliud inde nobis uel successoribus nostris uel ecclesie Gerundensi facere seu prestare teneantur ratione foriscapii, tertii uel laudismii uel alicuius seruitii uel qualibet alia ratione; a prestatione cuius aurei excipimus primam personam que post decessum tuum in dicto stabilimento seu stabilimentis preposita fuerit seu etiam

556. Esmentat a CC 543, com a pare de Ramon des Bach, delmer a Argelaguer i Tortellà. Cf. *Banyoles* 923.

557. En aquesta altura, al marge esquerre: «vnum aureum in nouitate».

ordinata. Ipsa vero mortua seu a procuratione dicti stabilimenti uel stabilimentorum remota, quicumque deinde procurator seu amministrator dictis stabilimentis aduenerit successiue, semper, ut dictum est, in sua nouitate teneatur dare nobis et successoribus nostris qui pro tempore fuerint dictum aureum, et nullum aliud seruitium inde nos uel successores nostri habere uel exigere ualeamus. Promitentes tibi, dicto Arnallo, firma stipulatione per nos et successores nostros laudare et propria manu corroborare instrumentum predicte ordinationis, stabilimenti uel stabilimentorum et electionis seu ordinationis predicte persone qui predicta stabili-[*f. 164*]-menta tenere debeat seu etiam procurare, cum per te uel per alium nomine tuo factum fuerit et inde fuerimus requisiti. Verum si aliquo tempore predicta decima ex alienatione perpetua ad personam laicalem peruenerit, deinde habeamus in eadem tercia, laudismia et foriscapia, sicut hactenus habebamus. Et sic promitimus hec omnia semper rata et firma habere, tenere et obseruare et numquam in aliquo contrauenire per nos uel per aliquam interpositam personam, iure aliquo siue causa.

Actum est hoc VII° kalendas augusti anno Domini M° CC LX octavo.

Ego Petrus, Dei gratia Gerundensis episcopus, subscribo. Testes sunt huius rei Arnaldus de Juuiniano, canonicus Gerundensis, Berengarius de Cistella et Guillemus de Valle Danielis, clerici Gerundenses.

Sig+num Bernardi de Rexaco,[558] notarius domini Petri, Dei gratia Gerundensis episcopi, qui hoc scripsit et clausit die et anno prefixis.

62 (27)

1268 octubre 16. Girona

L'infant Pere concedeix al bisbe Pere de Castellnou i als seus successors 100 sous de renda anyal sobre el mercat de Figueres.

O. ACG, perg. 1621.
A. Còpia de 1315: ACG, perg. 1622.
B. Còpia del s. XIV: ADG, RC, f. 35rv.
C. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd*, f. 240rv.

558. Cf. ADG, Pergamins de la Seu, Ardiaconat de Besalú, perg. 9, 11-12; Sagristà major, perg. 56; Benefici de Sant Joan III, perg. 2, 6-7; PM 206, 271, 275, 282, 285, 289, 331, 377, 446, 527, 541.

Instrumentum centum solidorum rendalium quos Gerundensis episcopus debet recipere annuatim super mercato de Figueriis ex concessione domini infantis Petri.

Hoc est translatum sumptum fideliter X kalendas madii anno Domini Mº CCCº XIXº a quadam carta domini infantis Petri, condam illustrissimi domini regis Aragonum filii, in pergameno [*f. 35v*] scripta, sigillo cereo eiusdem domini infantis pendenti in corda nigra de cirico sigillata, cuius tenor sequitur sub hac forma:

Nouerint vniuersi quod nos infans Petrus, illustris regis Aragonum filius, concedimus et promitimus vobis, venerabili Petro, Dei gratia Gerundensi episcopo, et successoribus uestris in perpetuum quod racione concessionis quam uos nobis fecistis, quod non obstante priuilegio vobis et ecclesie Gerundensi concesso per dominum Ildefonsum, condam bone memorie regem Aragonum, super concessione et donacione quam dicte ecclesie et episcopis eiusdem fecit de foro siue mercato ville de Bàschera sub certis terminis in priuilegio comprehensis, possimus facere et statuere forum in villa nostra de Figueriis, dabimus uobis ac etiam in presenti damus et concedimus uobis et successoribus uestris in perpetuum de prouentibus, redditibus et exitibus ac etiam leudis dicti fori seu mercati terciam partem integre, sine aliqua diminucione dum dictum forum ualuerit infra trescentos solidos annuatim. Si uero dictum forum ualuerit ultra trescentos solidos, dabimus uobis singulis annis centum solidos de redditibus et prouentibus dicti fori in recompensacionem dicte tercie partis, quos uobis et successoribus uestris teneamur soluere infra duos terminos anni, scilicet medietatem in festo Sancti Iohannis Baptiste et aliam medietatem in festo Natalis Domini annuatim. Nec teneamur uobis ad dictam terciam partem uel ad aliud quantumcumque dictum forum valeat, nisi tantum ad centum solidos antedictos.

Mandantes baiulis nostris dicti loci et collectoribus reddituum dicti fori presentibus et futuris quod donent et soluant uobis et successoribus uestris uel cuilibet a uobis substituto predictam terciam partem reddituum et prouentuum fori de Figeriis integriter, sine aliqua diminucione dum ualuerit infra CCC solidos, et si ualuerit ultra summam trescentorum solidorum, donent et soluant uobis et successoribus uestris in recompensacionem dicte tercie partis dictos centum solidos quolibet anno in perpetuum per terminos antedictos.

Et hec omnia et singula supradicta promittimus uobis et successoribus uestris per nos et successores nostros in perpetuum obseruare et nullo tempore reuocare.

Datum Gerunde, XVII kalendas nouembris anno Domini Mº CCº LX octauo.

Signum + infantis Petri, illustris regis Aragonum filii. Testes sunt Gilabertus de Crudiliis,[559] Gaufridus de Crudiliis,[560] Arnaldus G. de Cartiliano,[561] Simon de Gerundella,[562] Arnaldus de Fuxano,[563] Bernardus de Ulinis.[564]

Sig+num Petri de Sancto Clemente, scriptoris predicti domini infantis Petri, qui mandato dicti infantis hec scribi fecit loco, die et anno prefixis.

63 (17)

1268 desembre 5

Guillema de Rupià ven al bisbe Pere de Castellnou, parent seu, els castells de Rupià i Fonolleres pel preu de 34.000 sous barcelonesos i els dominis episcopals de Domeny, Sant Ponç i Fontajau.

O. ADG, c. 18, n. 13 [PM 277].

559. L'identifiquem com Gilabert (IV) de Cruïlles i Bestracà, mort entre 1295 i 1304. Casat amb Guillema de Peratallada, dominà bona part del Baix Empordà, fins a Calonge. Anà amb Pere II a Bordeus i fou el seu gran privat. Fou conseller i ambaixador d'Alfons II. Cf. DHC 325. Probablement l'any 1241 va vendre a l'abat de Sant Pere de Roda el delme de Vila-sacra, PM 167. Cf. també ADG, Pergamins de la Seu, Sagristà major, perg. 87.

560. L'identifiquem com Jofre (Gilabert) de Cruïlles, germà de l'anterior, mort després del 1269.

561. L'identifiquem com Arnau Guillem II de Cartellà, fill de Galceran III († devers 1247), casat en primeres núpcies amb Ermessenda de Milany, en segones amb Orpai de Romagós i pare del membre més famós de la família, Guillem Galceran II. A l'ADG hi ha dues notícies sobre Arnau Guillem de Cartellà. Una és de l'any 1238, quan els seus pares Galceran i Agnès de Sales funden i doten un benefici a l'altar de Santa Maria de Cartellà i Arnau Guillem jura al final del document que respectarà i complirà l'acte dels pares, CC 461. L'altra és de cap a les acaballes de la seva vida, quan va reconèixer en testament deure als homes de Fortià eugues preses en una cavalcada, i els fortianencs reberen de Ramon Caselles, jurista de Girona i marmessor d'Ermessenda de Cartellà, hereva d'Arnau Guillem, 700 sous que foren aplicats a la construcció d'una capella de Santa Maria a l'església parroquial de Fortià, U-2 ff. 30v-31r. Cf. també MIRET 279.

562. L'identifiquem com un dels tres fills de Brunissenda de Gironella, per l'afirmació explícita d'ADG, Pergamins de la Seu, Benefici de Sant Domènec, perg. 9, i com el pare d'un altre Simó de Gironella, esmentat *ib.,* Ardiaconat de Girona, perg. 33; cf. també MIRET 315; *Lletres* I, n. 1, nota 4.

563. L'identifiquem com Arnau II de Foixà, senyor de Foixà, l'Armentera i Cornellà (del Terri), casat amb Gueraua de Gualba i mort entre 1286 i 1292. Era germà de Jofre de Foixà, el trobador i menoret, autor de les *Regles de trobar.* El 1275 la cúria diocesana mogué plet contra Arnau de Foixà, per culpa dels perjudicis que hauria causat als homes d'església de Parlavà, PM 313. Cf. també MIRET 392, 477.

564. MIRET 270, 312.

A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 24v-26r.
B. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd,* ff. 4v-6r.

Instrumentum uenditionis seu empcionis castri de Rupiano et iurium suorum.

Sit notum cunctis quod ego domina Guillema de Rupiano, per me et meos presentes atque futuros, gratis et spontanea uoluntate ac nemine me cogente, set ob maximam utilitatem meam vendo et cum hoc presenti publico instrumento firmiter omni tempore ualituro liberando trado uobis domino Petro, Dei gratia Gerundensi episcopo, consanguineo meo, et quibuscumque uolueritis in perpetuum pro fino, francho, puro et libero alodio totum castrum meum de Rupiano et castrum de Fonoleriis, cum fortitudinibus, turribus, palaciis, stadiis dictorum castrorum, domibus, muris, propugnaculis et omnibus hedificiis constructis et construendis a terra usque ad celum, et cum terris, triliis, uineis, condaminis, laborationibus panis et vini et cum oliuariis et aliis arboribus generum diuersorum, et cum mansis et bordis, mansionariis et aliis quibuslibet habitacionibus, et cum militibus et feudis militum et peditum et cum bajulis et hominibus et feminis et cum donacionibus militum et bajulorum et peditum et aliorum quorumlibet cujuscumque condicionis existant, ubicumque morentur, et cum molendinis, monariis, aqueductibus et reductibus et cum bosquis, ruuiris, rippariis, garricis, stagnis, pratis, aquis, fontibus, pascuis, pasturis, siluis, uenationibus, piscatis, rochis, podiis, costis, planis, correntibus, deuesis, adempriuiis, vsibus, iuribus, adiacenciis, possessionibus et tenedonibus, censibus, agrariis, omnibus terre meritis, et cum terminis, introitibus et exitibus et pertinenciis et omnibus proprietatibus et integritatibus dictorum castrorum, et cum castlaniis, [*f. 25*] albergis, botagiis, juuis, batudis, traginis, gueytis, operibus, et cum districtu exeundi ad sonum et viafors dictorum castrorum et pertinenciarum eorumdem, cum homagio militum et peditum et cum aliorum seruitutibus, iurisdiccionibus, questiis, toltis, forciis, seruiciis, adempramentis, stabilimentis, placitis, firmamentis, cuguciis, exorchiis, intestiis, bannis, arsinis, capitibus fractis, firmamentis de directo, homicidiis, iusticiis, regaliis, terciis, laudismiis, foriscapiis, obuentionibus, exactionibus et prouentibus vniuersis, et cum omni districtu ac mero et mixto imperio, et generaliter cum omnium rerum dominiis tacitis et expressis et cum iure patronatus quod habeo et habere debeo in duobus presbyteris seu locis presbyterorum qui sunt instituti in ecclesia Sancti Vincencii de Rupiano, et cum omnibus accionibus realibus et personalibus

et cum omnibus aliis expressis et non expressis que dici uel nominari possint que ad dicta castra de Rupiano et de Fonoleriis uel ad me pertineant et pertinere debeant iure aliquo siue causa, cum omnium rerum dominiis tam in parrochia Sancti Vincencii de Rupiano et Sancti Felicis de Palarrauano, Sancte Eulalie de Vulture Mortuo, Sancti Christofori de Fonoleriis, Sancte Marie de Serra, Sancti Aciscli, Sancti Mathei de Caneto quam in quibuslibet aliis locis et parrochiis vniuersis. Que quidem castra cum omnibus et singulis supradictis comprehensis et aliis omnibus vniuersis que ad predicta castra de Rupiano et de Fonoleriis uel ad me pertinent uel pertinere debent iure aliquo siue causa, et que dicta castra uel ego habemus uel habere debemus racione aliqua siue modo, cum omnibus melioramentis et augmentis in predictis factis et amodo faciendis, sicut melius dici, intelligi seu etiam excogitari potest, ad uestrum comodum ac bonum et sanum intellectum specialiter uel generaliter, principaliter uel accessorie ullo modo. Sic predicta omnia et singula et vniuersa uobis et quibuscumque uolueritis vendo et trado per finum, franchum, purum et liberum alodium perpetuo, precio triginta quattuor milium solidorum barchinonensium monete de terno et pro duabus canoniis seu porcionibus cotidianis panis, vini, denariorum et augmentorum presencium et futurorum et omnium aliorum, sicut duo canonici continue residentes recipiunt uel recipient in futurum in canonica ecclesie Gerundensis, quam uos et Capitulum Gerundense inde mihi dedistis, concessistis et assignastis habendas et percipiendas tam in absencia quam in presencia diebus omnibus vite nostre et etiam post me Petro de Sancta Eugenia,[565] uiro meo, diebus omnibus uite sue, si contigerit superuiuere ipsum mihi, et etiam pro domo et forcia de Pariete Ruffino pertinente mense episcopali et loco vocato Domeyn et pro omnibus aliis que mensa episcopalis habet et accipit uel habere et accipere debet in parrochia Sancti Felicis de Pariete Ruffino, Sancti Narcissi de Todilano, Sancti Poncii de Fonte Ajallo et in aliis locis et parrochiis vniuersis racione predicte forcie de Pariete Ruffino et loci predicti de Domeyn cum omnibus iuribus eorumdem, que omnia similiter inde mihi [*f. 25v*] dedistis, concesistis et assignastis diebus omnibus uite mee et predicto Petro de Sancta Eugenia, uiro meo, quamdiu uixerit, si contigerit superuiuere ipsum mihi. Super recepcionem quorum XXX[a] quattuor millium solidorum barchinonensium monete de terno renuncio scienter

565. Miret 31, 54.

exceptioni non numerate, non habite[a] et non solute peccunie, et exceptioni doli. Et si hec que uobis uendo plus valent aut de cetero plus excessissent in ualorem, ea omnia gratis et ex certa sciencia uobis dono, titulo pure et perfecte donacionis irreuocabiliter inter uiuos et in remissionem peccatorum meorum et pro remedio anime mee et parentum meorum et illorum specialiter quibus iniuriata sum nec plenarie satisfeci, renunciando scienter et expresse iuri quo deceptis ultra dimidiam iusti precii subuenitur, et exceptioni doli et metus et actioni in factum et iuri restitutionis in integrum et omni alii iuri contra predicta in aliquo repugnanti. Et ideo predicta castra et omnia alia singula et vniuersa quorum vobis corporalem, uacuam et plenam possessionem tradidi pleno iure et me confiteor tradidisse de meo meorumque iure, posse et dominio extraho et eicio penitus in presenti, eadem omnia in uestrum et quorum uolueritis ius, posse et dominium prorsus irreuocabiliter transferendo. Donans et cedens uobis et quibus uolueritis in prefatis omnibus et singulis et in omnibus aliis pro premissis aut ratione uel occasione predictorum uel aliquorum de premissis, seu racione fructuum, prouentuum vel expletorum aut aliorum quorumlibet iurium seu rerum usque nunc inde perceptorum uel deinceps percipiendorum contra quaslibet personas cuiuscumque sexus, dignitatis uel condicionis[b] existant, totum ius meum et locum quem et quod ego habeo uel habere debeo uel ad me spectant uel spectare debent racione aliqua siue iure, et in uos et quoscumque uolueritis transfero penitus et transmito, et omnes uoces, raciones, acciones meas reales, personales, vtiles, directas, speciales, generales, ordinarias, extraordinarias, priuatas, publicas atque mixtas mihi competentes uel competituras, constituens inde uos procuratorem et dominum in rem uestram propriam pleno iure sine reuocatione aliqua et retentu, ad habendum, tenendum, omnique tempore sane, quiete et libere possidendum pro fino, francho, puro et libero alodio ad omnem uestram uoluntatem et quorum uolueritis perpetuo faciendam.

Mandans omnibus militibus et castlanis et baiulis ac omnibus aliis vniuersis personis que pro premissis uel racione premissorum mihi aliquatenus teneantur ut uobis homagia faciant et tamquam suo domino obediant et inde uobis respondeant ac omnia alia faciant que mihi ante[c] huiusmodi uendicionem facere tenebantur, absoluens eos omnes inde cum hoc presenti publico instrumento. Et conuenio uobis per me et meos prefatam uendicionem ac omnia supradicta semper uobis et quibuscumque uolueritis facere habere,

tenere et possidere in sana pace, et erimus inde uobis defensores et guarentes legitimi contra cunctam uiuentem personam. [*f. 26*] Verum si aliqua persona in predictis uobis tetigerit, contradixerit, forifecerit, emparauerit, perturbauerit, inquietauerit siue questionem aliquam uel demandam inde contra uos uel uestros mouerit, ego et mei statim satisfaciemus et respondebimus pro uobis et ante litis contestacionem in nos honus litigii suscipiemus et ducemus causam cum nostris propriis missionibus et expensis a litis principio usque in finem. Aut, si uos uolueritis, possitis eam ducere per uosmetipsum, uobis tamen super hoc prius electione seruata, remittendo uobis ex pacto necessitatem denunciacionis. Et si uos in propria persona causam malueritis ducere, conuenio uobis reffundere omnes expensas circa litem factas et omnia dampna, grauamina, interesse et missiones quas et que uos uel uestros facere uel pati modo aliquo oportuerit, siue obtineatis in eam, siue subcumbatis, et quicquid et quantum a uobis euinceretur, et credamini de omnibus vniuersis et singulis verbo simplici sine aliquo sacramento et testium probacione. Et pro hiis omnibus uniuersis et singulis complendis et atendendis ac de firma et legali euictione obligo uobis et uestris me et omnes heredes et successores meos ac omnia bona mea mobilia et immobilia et iura ubicumquue presencia et futura.

Et ut hec omnia maiori gaudeant firmitate meo proprio motu iuro per Deum et eius sancta quatuor Euangelia corporaliter tacta predicta omnia et singula in omnibus et per omnia rata, firma atque secura habere, tenere et inuiolabiliter obseruare, atendere et complere, nec in aliquo contrauenire per me uel per aliquam personam interpositam, iure aliquo siue causa. Et si aliquo iure scripto uel non scripto, legali uel diuino, publico uel priuato, humano, canonico, ecclesiastico uel civili, nouo uel ueteri, siue excepcione uel occasione aliqua in posterum contra premissa uel eorum aliqua uenire possem, illis omnibus renuncio per uirtutem superius prestiti iuramenti.

Quod est actum nonis decembris anno Domini M° CC° sexsagesimo octauo.

Sig+num domine Guilleme de Rupiano, venditricis predicte, que hec omnia firmo, laudo, concedo ac iuro.

Huius rei testes sunt dominus Guillemus de Montegrino, Gerundensis sacrista, Raimundus de Auinione, archidiaconus de Rogacionibus, Arnaldus de Iuuiniano, Gerundensis canonicus, Rai-

mundus de Oliuaria de Flosciano,[566] Jaçpertus de Botonacho, abbas Sancti Felicis Gerunde,[567] Petrus de Balneolis, presbyter de Capitulo Gerundensi,[568] Arnaldus Poncii, iurisperitus, Bernardus de Molleto,[569] Arnaldus de Sancto Jacobo, canonicus Sancti Felicis, Petrus de Capmany, presbyter, Petrus de Dexesa, de Rupiano, et Andreas de Oliuaria, de Uulture Mortuo.

Sig+num Michaelis de Vlmo[570] qui hec scripsit mandato Bernardi de Vicco, publici Gerunde notario. Raimundus de Caciano,[571] tenens locum Bernardi de Vicco, publici Gerunde notario, subscribo [*f. 26v*].

a. *Al manuscrit,* habita. b. *La síl·laba* con- *afegida a la interlínia*. c. *Afegit a la interlínia.*

64 (19)

1269 maig 23

El comte Ponç Hug [III] d'Empúries[572] *cedeix al bisbe Pere de Castellnou la jurisdicció civil i criminal del castell de Rupià sobre Rupià, Ultramort i Parlavà, els homes d'església de Fonolleres i la meitat dels homes de Serra; a canvi, el bisbe renuncia a la jurisdicció sobre Canet i Sant Iscle.*

O. ADG, c. 18, n. 57, carta partida.

566. Cf. PONTICH, *Series*, f. 308r.

567. Nebot del bisbe Pere de Castellnou, pertanyia a una família noble del Narbonès, fugitiva de la croada de Simó de Montfort. El 1272 fou elegit abat de Sant Feliu de Girona, des del 1273 al 1276 fou canonge sagristà de la Seu i el 1276 fou elegit bisbe de València, on morí l'any 1288. Conseller molt influent de Pere II, l'assistí en la seva mort. Cf. PM 340; Pergamins de la Seu, Sagristà major, perg 37; DSF n. 230, 247, 266, 286; PONTICH, *ib.,* f. 162v; VILLANUEVA XIV 137; DHEC I 347.

568. Cf. PONTICH, *ib.,* f. 162v.

569. El 1269 era batlle de la pabordia de Castelló d'Empúries a Mollet (de Peralada) i tingué plet amb el bisbe per aclarir si Bernat Baig era home propi de la pabordia, PM 280.

570. Cf. ADG, Pergamins de la Seu, Ardiaconat de Girona, perg. 17-18; Benefici de Sant Domènec, perg. 19; PM 278, 306, 336, 338, 347; CC 490.

571. Cf. ADG, Pergamins de la Seu, Ardiaconat de Besalú, perg. 5, 12; Claver, perg. 18, 22; Sagristà major, perg. 30-33, 44-45; Sant Domènec, perg, 6-7, 13-17; Benefici de Sant Joan, perg. 18, 26; Benefici de Sant Joan III, perg. 3-5; PM 274, 277, 309, 311, 321-322.

572. És Ponç III Hug (1230-1269), casat en primeres núpcies amb Beneta Fernández de Lara, de la família dels senyors d'Albarrassí, i en segones amb la seva germana Teresa de Lara. Fou home de confiança i ambaixador de Jaume I. Volgué restaurar l'antiga Empúries, sense èxit. Casà l'hereu amb Sibil·la de Palau i de Cabrera, hereva del vescomtat de Bas, i no va tenir conflictes amb l'església de Girona: SOBREQUÉS 84-85.

A. Còpia de 1269: ADG, c. 18, n. 57b.
B. Còpia de 1271: ADG, c. 18, n. 74.
C. Còpia de 1272: ADG, c. 18, n. 14.
D. Còpia de 1284: ACG, perg. 1461 [PM 281].
E. Còpia del s. XIII: ACG, perg. 1637.
F. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 28r-29v, ex O.
G. Còpia de 1358: ADG, c. 18, n. 61 [PM 281].

Instrumentum iurisdiccionis et meri imperii date per comitem Impuriarum episcopo Gerundensi in castro de Rupiano et eius terminis.

Nouerint vniuersi quod nos Poncius Vgo, Dei gratia Impuriarum comes, et Vguetus eius filius, gratis et ex certa sciencia et nostra mera liberalitate ob honorem et reuerenciam Gerundensis ecclesie matris nostre et ob dileccionem et affeccionem quam habemus ad uos, reuerende pater Petre, diuina inspiracione episcope Gerundensis, per nos et per omnes successores nostros damus et concedimus pure et libere, donacione simplici et irreuocabili inter uiuos uobis et omnibus successoribus uestris perpetuo dominis castri de Rupiano, pro libero et francho alodio omnem iuridiccionem ciuilem et criminalem et omne merum ac mixtum imperium in castro, villa et parrochia de Rupiano et in villa et tota parrochia de Vltramorte et in villa et tota parrochia de Palarafano et in hominibus et feminis habitantibus et habitaturis in predictis locis, presentibus et futuris, ita quod uos et successores uestri, domini castri de Rupiano, possitis, per uos uel per baiulos uel alios officiales uestros seu quoscumque alios uolueritis, uti et exercere pure et libere omnem predictam [*f. 28v*] iuridictionem et merum ac mixtum imperium in castro et villis, parrochiis et locis antedictis, sine omni contradictione nostra et successorum nostrorum et sine aliquo retentu quem ibi uel inde non[a] facimus, saluo tamen et retento nobis et nostris successoribus perpetuo iure et dominio nostro in personis propriis, si quas habemus uel de cetero habebimus in predictis locis, in hoc scilicet, quod teneantur nobis et nostris successoribus perpetuo firmare et facere ac sequi directum et respondere sicut quilibet tenetur firmare et facere ac sequi directum et respondere suo domino, propter quam retencionem non intelligimus uobis aliquid subtrahere neque nobis retinere de predicto mero et mixto imperio in nostris personis propriis antedictis.

Item damus et concedimus uobis et successoribus uestris dominis castri de Rupiano perpetuo eodem modo quod in dicto castro possitis semper constituere et habere publicum notarium

qui possit et ualeat auctoritate uestra et successorum uestrorum publica conficere instrumenta.

Item damus et concedimus uobis et uestris successoribus dominis castri de Rupiano perpetuo eodem modo totam ciuilem iuridiccionem in mansis et bordis et hominibus et feminis habitantibus et habitaturis in eisdem, quos mansos et bordas ecclesia Gerundensis habet in villa et tota parrochia Sancti Christofori de Foneileris, et in hominibus et feminis qui de dictis mansis et bordis exierint et habitauerint in predicta villa et parrochia uel in ipsis mansis et bordis stabiliti fuerint. In aliis uero hominibus eiusdem ville et parrochie retinemus nobis et nostris perpetuo dictam ciuilem iuridiccionem.

Item damus et concedimus uobis et successoribus uestris dominis castri de Rupiano perpetuo eodem modo medietatem tocius ciuilis iuridiccionis in hominibus et feminis presentibus et futuris, habitantibus et habitaturis in tota villa et parrochia de Serra,[573] ita quod nos et uos et successores nostri et uestri ponamus ibi baiulum et iudicem comuniter ad exercendam, tractandam et definiendam totam ciuilem iuridiccionem in predicta villa et tota parrochia de Serra, uel nos ponamus ibi unum baiulum et uos alium, ita quod illi duo baiuli gerant uicem unius communis et insimul exerceant omnia supradicta, et totum illud quod inde exierit diuidatur medium per medium inter nos et uos et successores nostros et uestros. Salua tamen utrique nostrum et vestrum iuridiccione sua in possessionibus et feudis que pro quolibet nostrum et vestrum ibi tenentur et tenebuntur.

De quibus omnibus supradictis a nobis superius uobis datis et concessis, mitimus uos in presenti in corporalem et uacuam possessionem uel quasi, ita ut ea habeatis et teneatis et omni tempore possideatis uos et successores uestri domini castri de Rupiano pro libero et francho alodio ad omnes uestras uoluntates et dictorum successorum uestrorum perpetuo faciendas, sine aliqua contradiccione nostra et nostrorum, renunciantes super hiis specialiter et expresse illis legibus propter quas donaciones ab ingratis reuocantur et omni alii iuri et consuetudini, priuilegio et foro quibus contra predicta uel aliquid predictorum obuiam ire possemus nos uel successores nostri ullo tempore aliqua racione.

Et nos Petrus, Dei gratia episcopus Gerundensis, ex certa sciencia confitemur et in ueritate recognoscimus uobis, Poncio

573. En aquesta altura, al marge dret, en lletra moderna: «de serra».

Vgoni, per eamdem Impuriarum comiti, et uobis, Vgueto, eius filio, quod nos non habemus nec habere debemus racione castri [*f.* 29] de Rupiano nec alia racione aliquam iuridiccionem ciuilem nec eciam criminalem in villa et parrochia de Caneto iuxta ripam Ticeris nec in villa et parrochia de Sancto Acisclo. Et si quam forte iuridiccionem ibi habemus uel habere debemus racione dicti castri uel alia racione, uel etiam domini ipsius castri condam habuerunt, illam totam iuridiccionem gratis et ex certa sciencia per nos et per omnes successores nostros et dominos castri de Rupiano soluimus et remittimus uobis et successoribus uestris in perpetuum, ita quod uos et successores uestri perpetuo possitis predicta exercere in predictis villis et parrochiis sine omni impedimento et contradictione nostra et successorum nostrorum et ecclesie Gerundensis et dominorum castri de Rupiano. Saluo tamen et retento nobis et successoribus nostris perpetuo iure nostro et dominio et castri de Rupiano in possessionibus et feudis que pro nobis et pro dicto castro tenentur in locis supradictis et in boscho nostro de Mathela,[574] in quo possimus ponere et habere foristarium et bannum, sicut est hactenus consuetum, et saluo nobis etiam et retento et successoribus nostris perpetuo iure et dominio nostro et castri de Rupiano in personis propriis quas habemus et de cetero habebimus in predictis locis, in hoc scilicet quod teneantur nobis et successoribus nostris firmare, facere ac sequi directum et respondere, sicut quilibet tenetur firmare, facere ac sequi directum et respondere suo domino.

Item confitemur et recognoscimus uobis et successoribus uestris perpetuo quod uos habetis et [habere] debetis, et successores uestri post uos, merum imperium per omnes villas et parrochias supradictas, exceptis castro et villa et parrochia de Rupiano, et villa et parrochia de Vltramorte, et villa et parrochia de Palarauano, in quibus uos dedistis nobis merum et mixtum imperium prout superius continetur.

Item confitemur et recognoscimus uobis et successoribus uestris perpetuo quod comes Impuriarum in nouitate sua habet bouaticum in hominibus castri et parrochie de Rupiano et aliorum omnium locorum supradictorum, in quo bouatico episcopus Gerundensis recipit decimam iure episcopali, quod tamen bouaticum comes Impuriarum recipiat in dictis locis, prout consuetum

574. En aquesta altura, al marge esquerre, de mà moderna: «Mathéla».

est recipi. Si tamen domini castrorum comitatus Impuritanensis recipiunt aliquam partem in bouatico racione castrorum, nos et successores nostri domini de Rupiano recipiamus eandem partem simili racione castri de Rupiano in bouatico predicti castri et terminorum eiusdem.

Actum est hoc X kalendas iunii anno ab incarnacione Domini Mº CCº LXº nono.

Ego Poncius Vgo, comes Impuriarum, qui hec firmo, sig+num. Sig+num Vgonis de Impuriis, qui hec firmo. Ego Petrus, Dei gratia Gerundensis episcopus, subscribo.

Testes huius rey sunt Jaspertus, abbas Sancti Felicis Gerunde, Bernardus, abbas Sancti Michelis de Fluuiano,[575] Arnaldus de Miniana, precentor Gerundensis, Guillemus Gaufridus,[576] clericus Gerundensis, Raimundus, precentor Castilionis, Berengarius Dominici, de Castilione, Bernardus de Impuriis,[577] de Gerunda, Arnaldus de Armentera, de Castilione, Guillemus Assalitus, de Castilione, miles, Dionisius de Riuis Mortuis, miles, Petrus Bardonerius, de Castilione [*f. 29v*].

E+go Matheus Eymerici, notarius publicus Castilionis, hec scripsi cum litteris rasis et emendatis in XXX[a] linea, ubi dicitur «personis», die et anno quo supra.

a. *Afegit a la interlínia.*

65 (172)

1269 maig 28

El bisbe Pere de Castellnou autoritza Ramon de Sant Julià[578] *a completar el castell que havia començat a Vulpellac, i a encastellar l'església i el campanar del mateix lloc.*

O. Perdut.
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, f. 209rv.
B. Còpia de 1397: ADG, c. 15, n. 8 [PM 282].

575. És l'abat Bernat (1269-1286): ZARAGOZA 171.
576. Cf. PONTICH, *Series,* f. 247v.
577. Jutge ordinari, que l'any 1273 sentencià en el plet entre el bisbe i el comte Hug III d'Empúries sobre els termes de les parròquies d'Ullà i Sant Mateu de Canet, la propietat dels aigualeixos del Ter i l'aprofitament de sauledes i nueledes, CC 496. Cf. també ADG, Pergamins de la Seu, Benefici de Sant Joan, perg. 20.
578. El juliol del 1264 és castellà de Sant Sadurní, PM 260.

Conueniencia inter dominum episcopum, ex vna parte, et dominum loci de Vulpiliacho, ex altera, super forcia dicti loci facienda, etiam supra ecclesiam et in eius campanili et[a] quod[a] dictus dominus dicti loci ipsam forciam supra ecclesiam et in campanili tenet in feudum pro domino episcopo et inde tenetur sibi facere homagium.

Sit notum cunctis quod nos Petrus, Dei gratia Gerundensis episcopus, per nos et omnes successores nostros episcopos Gerundenses, concedimus tibi Raymundo de Sancto Juliano, militi, et tuis quod tu et tui possitis facere[b] fortiam quam facere uolueritis in parrochia Sancti Iuliani de Uulpeyaco, in loco in quo iam incepistis facere dictam forciam. Sub tali uidelicet condicione quod de ipsa forcia quam ibi feceritis non exeat dampnum nec aliquod malefactum aliquo tempore castro nostro de Episcopali uel terminis eiusdem, nec nobis uel ecclesie Gerundensi, seu alteri cuilibet ecclesie per te uel tuos uel per alias quascumque personas. Et si forte nos uel successores nostri uel homines de Episcopali haberemus guerram et faceremus transitum iuxta predictam fortiam, uel fugati essemus uel persecuti ab inimicis nostris uel aliis malis hominibus, tu tenearis et tui similiter teneantur nos et milites et homines nostros et nostram familiam ibidem recipere et recolligere et etiam deffendere cum hominibus tunc ibidem comorantibus, et omnia que tunc nobiscum duceremus uel homines nostri secum ducerent. Hoc tamen excepto quod non tenearis recipere in dicta forcia aliquod malefactum siue predam quod uel quam tunc nobiscum duceremus uel homines et milites nostri secum ducerent, sed tenearis ibidem nos et nostros et familiam nostram deffendere et protegere, ut dictum est.

Item concedimus tibi et tuis quod tu et tui possitis incellare[c] ecclesiam de Vulpeyaco et facere ibi fortiam tam supra ecclesiam quam in clochario siue campanili eiusdem ecclesie, et tu tuique successores in dicta forcia teneatis pro nobis et successoribus nostris episcopis Gerundensibus qui pro tempore fuerint in feudum ipsam totam forciam tantummodo quam feceritis seu edificaueritis super ipsam ecclesiam et in clochario eiudem, et faciatis nobis et eisdem successoribus homagium pro predicto opere siue fortia que uel quod edificatum fuerit per te uel tuos in predicta ecclesia et clochario, et quod de ipso opere siue fortia que uel quod edificabitur in ecclesia et clochario non exeat aliquid dampnum uel malefactum nobis uel dicto castro de Episcopali uel termino

eiusdem nec hominibus nostris uel ecclesie Gerundensi uel aliis quibuslibet ecclesiis. Et si forte de predictis forciis uel altera earumdem exiret nobis uel hominibus nostris uel ecclesie Gerundensi uel aliis etiam ecclesiis diocesis Gerundensis aliquod dampnum uel malefactum, illud totum tenearis et tui similiter teneantur nobis et nostris successoribus resarcire infra viginti dies postquam a nobis uel successoribus nostris episcopis Gerundensibus fueritis requisiti.

Preterea promittimus vobis, dicto Raimundo, et tuis per nos et successores nostros quod nos uel homines habitantes in dicto castro et uilla de Episcopali uel termino eiusdem malum aliquod non faciamus tibi uel tuis de predicto castro nostro et uilla de Episcopali uel termino eiusdem uel de hominibus infra terminum ipsius castri habitantibus in predicta fortia, nec in hominibus habitantibus infra dictam fortiam uel parrochiam. Quod si fecerimus, promittimus et teneamur illud tibi et tuis infra viginti dies post tuam uel tuorum monicionem fideliter resarcire.

Ad hec ego predictus Raimundus de Sancto Juliano, gratis[d] et ex certa scientia promitto et conuenio per me et successores meos vobis, domino Petro, Dei gratia Gerundensi episcopo supradicto [*f. 209v*] et successoribus uestris episcopis Gerundensibus, quod de predicta fortia quam facio uel de cetero facturus sum in loco et parrochia supradicta non exeat uobis uel dicto castro et uille de Episcopali uel terminis eiusdem uel ecclesie Gerundensi uel alteri cuilibet ecclesie dampnum aliquod uel malefactum per me uel per meos aut per alias quascumque personas. Et si forte uos uel successores uestri uel homines de Episcopali haberetis guerram et transitum feceritis iuxta dictam forciam, persequentibus uos uel ipsos inimicis uel aliis malis hominibus, promitto uobis et successoribus uestris quod recolligam et recipiam, protegam et deffendam vos cum militibus et hominibus et familia vestra et homines vestros de Episcopali uobiscum et sine uobis in fortia supradicta et etiam omnia illa que tunc uobiscum duceretis et cum ualitoribus uestris et predicti homines secum ducerent. Hoc tamen excepto quod non tenear recipere aliquod malefactum uel predam quod uel quam tunc uobiscum duceretis in fortia supradicta uel ipsi homines secum ducerent, set tenear uos et omnes res uestras et homines predictos, ut superius dictum est, ibidem protegere et deffendere pro posse meo. Verumptamen, si aliquid de hiis que uobis et uestris successoribus facere promitto ego uel mei fregerimus uel transgressi fuerimus ullo modo, promitto

uobis et uestris successoribus bona fide infra viginti dies post uestram uestrorumque successorum monitionem fideliter restituere et emendare totum dampnum passum in predictis, quod nisi fecero obligo inde uobis et successoribus uestris me et meos et omnia bona mea.

Recognosco insuper et promitto uobis quod si ego uel mei fecerimus aliquam forciam uel edificium supra ecclesiam iamdictam uel in clochario, illam forciam quam tantummodo supra ecclesiam et in clochario constructa fuerit per me uel per meos recipiamus in feudum pro uobis et uestris successoribus episcopis Gerundensibus et homagium inde uobis et uestris successoribus faciamus.

Et etiam facio vobis eandem promissionem de non exeundo malum uobis uel dicto castro de Episcopali et terminis eiusdem et ecclesie Gerundensi uel aliis quibuslibet ecclesiis de predicta forcia quam ego uel mei facturi simus super ecclesiam et in clochario qualem superius uobis feci de predicta alia forcia iam incepta et de cetero facienda.

Actum est hoc V kalendas iunii anno Domini millesimo CC^{o} sexagesimo nono.

Ego Petrus, Dei gratia Gerundensis episcopus, subscribo. Sig+num Raymundi de Sancto Juliano predicti, qui hec firmo et laudo.

Testes sunt huius rei Arnaldus de Miniana, precentor Gerundensis, Arnaldus de Juuiniano, archidiaconus Impuritanensis, Pontius de Palatiolo,[579] Gerundensis canonicus, Petrus de Balneolis, presbyter de Capitulo Gerundensi, Guillemus de Valledanielis,[580] clericus Gerundensis, et Bernardus Sinet, de Vulpeyaco.

Signum Bernardi de Rexacho, notarii domini Petri, Dei gratia Gerundensis episcopi supradicti, qui hec scripsit, litteris rasis et emendatis in VIIII linea, ubi dicitur «dampnum», et in XIIII linea, ubi dicitur «de cetero», et clausi die et anno prefixis.

a. *Repetit, no barrat.* b. *Afegit a la interlínia.* c. *Segueix* ecclesiam, *expuntuat.* d. *Repetit, no barrat.*

579. Cf. Pontich, *Series*, f. 317r.
580. El 1265 consta com a capellà del senyor bisbe, *Sant Daniel* 275.

66 (39)

1269 juliol 14

Arbert de Cros i altres homes de Parlavà reconeixen al bisbe Pere de Castellnou que el seu poble pertany al terme del castell de Rupià i es comprometen a complir els deures derivats d'aquest fet.

O. ADG, c. 18, n. 73 [PM 283].
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 54v-55v.
B. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd*, ff. 72r-73r.

Instrumentum continens quod homines de Palarauano sunt et confitentur esse de termino et iuridictione castri de Rupiano.

Sit notum cunctis quod nos Arbertus de Croso, de Palaravano, et Petrus Martín,[581] pagensis, et Bernardus de Rupe et Raymundus de Rupe et Petrus Martini de Puteo et Bernardus Dalmacii et Petrus Michelis et Petrus Saloni et Berengarius [*f. 55*] Saloni et Berengarius Ministralis et Guillemus Mayoris et Guillemus de Hospitali[582] et Raymundus de Solerio et Petrus de Solerio, mayor, et Petrus, filius[a] ipsius, et Saluator et Petrus Guillemi et Berengarius Arnalli et Petrus Arnalli et Petrus Columbe et Bernardus Juliani et Berengarius Raimundi et Guillemus Johannis de Garriga et Bernardus Mageri et Johannes Vincencii et Petrus Stephani et Petrus de Puteo[583] et Petrus de Pugellari et Arnaldus Bessoni[584] et Bernardus Benedicti et Arnallus Cipriani[585] et Petrus Jordani, nos omnes de villa de Palarauano, de consensu et uoluntate tocius vniuersitatis eiusdem ville, per nos et omnes nostros successores in perpetuum recognoscimus gratis et ex certa sciencia vobis, domino Petro, Dei gratia Gerundensi episcopo, et successoribus uestris episcopis dominis castri de Rupiano, quod parrochia de Palarauano et omnes habitantes infra terminos ipsius parrochie est et sumus de termino et infra terminos predicti castri uestri de Rupiano et de juridiccione ipsius castri. Et promitimus uobis per nos et omnes successores nostros presentes atque futuros et successoribus uestris episcopis dominis dicti castri quod nos et successores nostri de cetero teneamini exire ad sonum et cornu predicti castri. Et quod uos et successores uestri episcopi,

581. El seu nom figura també en el capbreu de possessions de Parlavà a favor de Pere de Xesa del 1311, PM 641.
582. Ídem.
583. Ídem.
584. Ídem.
585. Ídem.

domini predicti castri, faciatis et facere possitis pacem et guerram de nobis et omnibus habitantibus infra predictam parrochiam et recipere pro uobis sicut de hominibus predicti castri et quascumque treugas uel assecuramentum uel pacem dederitis et feceritis de nobis et habitantibus infra dictam parrochiam, nos et nostri successores obseruare perpetuo teneamur. Et quodcumque et quandocumque uos uel successores uestri episcopi domini predicti castri dederitis treugas uel assecuramentum uel pacem feceritis de castro de Rupiano et de habitantibus infra terminos ipsius castri uel etiam receperitis, nos et nostri successores in ipsis semper intelligantur ac si nominatim essemus specificati. Et uos etiam et successores[b] uestri episcopi domini iamdicti castri possitis petere, exigere, acclamare in iure uel extra ius omnia maleficia et iniurias nobis illatas a quibuscumque personis ac de cetero inferendas ac si nos essemus personaliter constituti. Cedentes et dantes quoad hec uobis et successoribus uestris episcopis dominis dicti castri in perpetuum omnia loca nostra et uoces et raciones et acciones nostras reales et personales, directas et utiles atque etiam mixtas nobis competentes uel competituras, faciendo uos et successores vestros episcopos dominos dicti castri procuratores in rem vestram propriam.[c] Et quicquid per uos uel per predictos successores uestros actum siue procuratum fuerit, ratum et firmum habemus semper et habebimus et nullo tempore contraueniemus. Et sic recognoscimus uobis et successoribus uestris per nos et per omnes successores nostros predicta omnia vera esse et atendere et tenere firmiter et complere et in aliquo non contrauenire. Et ad hec complenda et sequenda obligamus uobis et successoribus uestris predictis nos et successores nostros presentes et futuros in perpetuum.

Et nos Petrus, Dei gratia Gerundensis episcopus supradictus, laudantes [*f. 55v*] et approbantes omnia supradicta promitimus per nos et omnes successores nostros dominos dicti castri defendere et manutenere uos omnes et singulos et omnes habitantes in dicta parrochia et bona uestra et successores uestros tanquam homines nostros proprios et illud idem nostri successores facere teneantur.

Actum est hoc pridie idus iulii anno Domini Mº CCº LX nono.

Sig+um Arberti de Croso. Sig+num Petri Martini, pagensis. Sig+num Bernardi de Ruppe. Sig+num Raimundi de Rupe. Sig+num Petri de Puteo. Sig+num Bernardi Dalmacii. Sig+num Petri Michaelis. Sig+num Petri Saloni. Sig+num Berengarii Saloni. Sig+num

Berengarii Ministralis. Sig+num Guillemi Mayoris. Sig+num Guillemi de Hospitali. Sig+num Raimundi de Solerio. Sig+num Petri de Solerio. Sig+num Petri filii eius. Sig+num Salvatoris. Sig+num Petri Guillemi. Sig+num Berengarii Arnalli. Sig+num Petri Arnalli. Sig+num Petri Columbe. Sig+num Bernardi Juliani. Sig+num Berengarii Raimundi. Sig+num Guillemi Johannis. Sig+num Bernardi Magerii. Sig+num Johannis Vincencii. Sig+num Petri Stephani. Sig+num Petri de Puteo. Sig+num Petri de Pugellari. Sig+num Arnaldi[d] Bessoni. Sig+num Bernardi Benedicti. Sig+num Arnaldi Cipriani. Sig+num Petri Jordani, qui hec firmamus, firmarique rogamus. Sig+num Gaufridi, prioris Sancti Michelis de Crudiliis,[586] qui hec firmat, saluo iure et dominio Sancti Michelis in omnibus suis. Ego Bernardus, prior ecclesie Sancte Marie de Vliano,[587] saluo iure ecclesie, subscribo.

Testes huius rey sunt Raimundus, presbyter de Palarauano, Berengarius, clericus de Rupiano, Andreas de Oliuaria. + Geraldus, Dei gratia Sancti Felicis Guixallensis abbas,[588] qui hec firmat, saluo iure monasterii Sancti Felicis Guixellensis et dominio in omnibus. +Arnaldus de Miniana, Gerundensis precentor et prepositus augusti, qui hec firmo, saluo iure prepositure. + Ego Arnaldus de Oliuis, presbyter de Capitulo Gerundensi et prepositus mensis madii, saluo iure prepositure in omnibus, subscribo.

Guillemus Bernardi de Palaciorraphano, subdiachonus et publicus notarius de Rupiano, qui hec scripsi cum litteris suprascriptis in X linea, ubi dicitur «per nos» +.

a. *Afegit a la interlínia*. b. *La síl·laba* sores, *afegida a la interlínia*. c. *Afegit a la interlínia.* d. *Afegit a la interlínia.*

67 (73)

1269 agost 25. Barcelona

El rei Jaume I reconeix al bisbe i Capítol de la Seu de Girona haver-ne rebut un subsidi de 10.000 sous amb caràcter gratuït, i confirma el seu privilegi, concedit a tots dos amb data de 8 d'octubre de 1264.[589]

586. És el prior Gaufred (1261-1279): ZARAGOZA 152.
587. És el prior Bernat (1263-1275): DHEC III 595.
588. És l'abat Grau (1254-1276): ZARAGOZA 211.
589. Cf. *supra*, n. 59 [72], nota 539.

O. ACG, perg. 1641.
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 94v-95r.

Instrumentum domini regis in quo recognoscit episcopo et Capitulo Gerundensi quod illud subsidium X [*f. 95r*] millium solidorum quod sibi fecerunt, sibi gratis et non ex debito [fecerunt], et in eodem confirmat quedam priuilegia iam concessa.

Nouerint vniuersi quod nos Jacobus, Dei gratia rex Aragonum, Maioricarum et Valentie, comes Barchinone et Urgelli et dominus Montispessulani, per nos et nostros ex certa sciencia recognoscimus et confitemur vobis venerabili Petro, Dei gratia episcopo, et toti Capitulo ecclesie Gerundensis, quod illud subsidium decem millium solidorum quod nobis modo facitis racione presentis transitus nostri vltramaris et alia seruicia siue subsidia que vos et ecclesie predicte diocesis ac prelati eiusdem nobis hactenus fecistis, quod libera racione contulistis nobis de voluntate vestra et gracia. Et ideo volumus et concedimus uobis quod ex predictis nobis uel successoribus nostris seruitus aliqua non adquiratur nec inde possit de cetero ullo tempore uobis uel ecclesiis aut prelatis dicte diocesis aliquid preiudicium generari. Volentes etiam et concedentes uobis quod medietas eorum que racione pacis et treuge prouenerint detur uobis episcopo predicto, prout in dicta pace et treuga plenius continetur.

Item ex certa sciencia concedimus et confirmamus perpetuo priuilegium quod uobis fecimus in Gerunda, VIII° idus octobris anno Domini M° CC° LX° quarto, et omnia et singula et vniuersa in eodem priuilegio contenta, mandantes firmiter vicariis, baiulis, curiis et vniuersis aliis officialibus et subditis nostris presentibus et futuris quod dictum priuilegium et omnia, vniuersa et singula in eo contenta, ac alia predicta obseruent et faciant ab omnibus inuiolabiliter obseruari, ut superius continetur, et non contraveniant nec aliquem contravenire permitant aliqua ratione. Non obstantibus aliquibus priuilegiis seu litteris a nobis contra predicta uel predictorum aliqua impetratis.

Datum Barchinone, octauo kalendas septembris anno Domini M° CC° LX° nono.

Signum + Jacobi, Dei gratia regis Aragonum, Maiorice et Valentie, comitis Barchinone et Urgelli et domini Montispessulani.

Testes sunt Raimundus vicecomes Cardone,[590] Guillemus, vicecomes de Castronouo,[591] Raimundus de Vrgio,[592] Guillemus de Cerueyono,[593] Petrus de Queralto.[594]

Sig+num Bartholomei de Porta,[595] qui mandato domini regis hec scribi fecit et clausit loco, die et anno prefixis.

68 (80)

1269 desembre 16

Arnau d'Ullastre, veí de Peralada, funda una capellania a l'altar de Sant Jaume de l'església de Sant Martí de Peralada, la dota i en confia la provisió al bisbe de Girona.

O. ADG, c 2, n. 46 [PM 285].

A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 103r-104r.

Instrumentum institutionis presbyteri [ab] Arnaldo de Oleastro stabiliti in ecclesia Petralate, cuius beneficii collatio pertinet ad episcopum.

Sit notum cunctis quod ego Arnallus de Oleastro, ville Petralate, considerans quam pium sit et salubre offerre sacrificium pro deffunctis et exorare ut a peccatis soluantur, ex certa sciencia stabilio siue instituo ob remedium anime mee et parentum meorum vnum presbyterum in ecclesia Sancti Martini de Petralata, in altari videlicet beati Jacobi in eadem ecclesia constituto. Qui siquidem presbyter celebret diuina officia pro anima mea et parentum meorum et omnium fidelium deffunctorum et post mortem meam exeat ter in ebdomada in cimiterio ecclesie predicte et sepulcrum meum absoluat, et quod idem presbyter intersit omnibus horis canonicis diurnis pariter et nocturnis in ecclesia antedicta. Ad

590. L'identifiquem com Ramon Folc IV de Cardona (1233-1276), casat successivament amb Esclarmonda de Foix i Sibil·la d'Empúries, per al qual cf. DBA I 457ab; SOBREQUÉS 112-113.

591. Cf. És Guillem VI de Castellnou (1268-1284), casat amb Ava de Vernet: GEC² VI 461c; MIRET 413, 420-421, 430, 441, 459, 462-463, 466, 471-473, 487, 498, 504, 556, 577.

592. Cf. MIRET 233, 242, 250, 256-257, 305, 318-319, 327, 330, 358, 362, 369, 383, 391, 423, 429, 431, 463, 466, 471, 476, 478-479, 482, 487, 489-490, 506, 508, 522; DBA I 514a.

593. Cf. DBA I 552ab; MIRET 414, 433, 478, 490, 496, 509, 578.

594. Cf. MIRET 63, 133-134, 174,219, 228, 244, 459, 467, 489, 505, 515-518, 578; DBA I 14a.

595. Cf. MIRET 358, 368, 379, 389, 396-397, 405, 416-417, 425, 428, 431, 446, 451, 470-471, 478, 486, 514, 519, 522, 525, 527-528.

cuius inquam presbyteri institucionem et prouisionem assigno et perpetuo dono [*f. 103v*] pura donatione irreuocabili inter uiuos in manu et potestate uestri, domini Petri, Dei gratia episcopi Gerundensis recipientis ipsam donacionem nomine predicti altaris et loci presbyteratus, ipsum totum ortum meum quem ego emi a Petro Oliba in parrochia Sancti Martini Petralate pro alodio franco, et est iuxta uiam publicam de Cabanis ex parte portalis de Molendino. Affrontat autem predictus ortus ab oriente in orto stabilimenti presbiteratus facti per Petrum Torredani condam, a meridie in ripparia de Lobregato, ab occidente in eadem, a circio in orto Johannis Montanerii[596] et in orto Guillemi Perpiniani.

Item dono et assigno eidem loco presbyteratus et altari in perpetuum pro alodio franco viginti solidos comitales quos accipio annuatim pro censu in clauso quem per me tenet Raimundus Mabilia in eadem parrochia et quem ego dedi ad acapitum, quem etiam emi a Martino Bachon pro parte, et a Johanne de Villario, de Ordeis, in parte, cum omni videlicet iure et dominio quod habeo in predicto clauso.

Item dono et assigno institutioni eiusdem presbyteri et altari in perpetuum quamdam fexiam meam quam habeo apud asperos ville Petralate, in territorio de Garriga, in loco qui dicitur Cumba de Russa, et affrontat ab oriente in campo Bernardi Columbi, a meridie in fexia eiusdem Bernardi, ab occidente in campo qui ibi mihi remanet, sicut terminatum est et diuisum per terminos ibi fixos, a circio in fexia Guillemi Viccarii et Arnaldi Russineoli.[597] Predicta quidem omnia et singula eidem altari et loco presbyteratus dono et assigno in perpetuum cum introytibus et exitibus, integritatibus et propietatibus suis, cum arboribus diuersorum generum et omnibus aliis in se habentibus sibique pertinentibus quoquo modo et cum omnibus melioramentis factis et amodo faciendis, retento mihi tantum usufructu in vita mea, sub tali scilicet forma quod ego in fine meo uel in uita possim ibi ponere presbiterum quemcumque voluero, et post mortem ipsius presbyteri per me ibi instituti in uita mea uel in fine, predictus locus presbyteratus assignetur semper et ordinetur per dominum Gerundensem episcopum qui pro tempore ibi fuerit, et talis ibi instituatur qui predictum seruicium valeat personaliter exercere, uel, si non sit sacerdos, qui

596. Possible pare del cronista Ramon Muntaner, que es dia Joan: cf. *Crònica*, cap. 2.

597. El 1336 un Arnau Rossinyol, de Peralada, probable descendent del nostre, comprarà una part del delme de la parròquia a Bernat de Vilamarí, cavaller, PM 1023.

possit et debeat infra annum ad sacerdocium promoueri. Et si promotus non fuerit infra annum, assignacio inde sibi facta non valeat nec habeat[a] aliquam roboris firmitatem. Si uero contigerit quod ego non possem in uita mea uel in fine presbyterum ibi ponere, dictus dominus episcopus possit ibi sacerdotem ponere, ut superius dictum est.

Pono insuper predictum presbyteratum et altare et possessiones supradictas in custodia et deffensione domini episcopi supradicti et eius successorum qui pro tempore fuerint, et presbyter qui institutus fuerit in eodem altari donet annuatim vnam libram cere domino episcopo Gerundensi qui pro [*f. 104*] tempore fuerit.

Volo etiam quod incontinenti post mortem meam predictus presbyter qui in predicto altari fuerit institutus valeat auctoritate propria intrare possessionem omnium predictorum honorum et possessionum quas predicto loco presbyteratus superius assignaui.

Et sic promitto vobis, dicto domino episcopo stipulanti nomine dicti altaris et loci presbyteratus, predictam donacionem et assignacionem superius per me factam et omnia supradicta, ut superius sunt ordinata, semper rata et firma habere, tenere firmiter et obseruare et numquam reuocare uel in aliquo contrauenire iure aliquo siue causa, renuncians scienter et consulte omni iuri scripto et non scripto, diuino et humano, statuto et statuendo per quod contra predicta uenire possem ullo tempore uel aliqua [ratione][b] de predictis.

Actum est hoc XVII° kalendas ianuarii anno Domini M° CC° sexagesimo nono.

Sig+num Arnalli de Oleastro predicti, qui hoc firmo et laudo. Ego Petrus, Dei gratia Gerundensis episcopus, subscribo.

Testes sunt huius rey Jaçpertus de Botenaco, abbas Sancti Felicis Gerundensis, Bernardus de Turrucella,[598] miles, Arnaldus Tabernarii, iurisperitus Petralate,[599] Bernardus de Cabanis, ebdomadarius ecclesie Petralate, Bernardus Rubei, clericus eiusdem ecclesie, frater Ferrarius, rector hospitalis pauperum Petralate, et Guillemus, sayo eiusdem ville.

Sig+num Bernardi de Rexaco, notarii domini Petri, Dei gratia episcopi Gerundensis, qui hoc scripsit, cum litteris rasis et

598. Cf. *Lletres* I, n. 44, nota 139.

599. En una escriptura de reconeixement de delmes, CC 548 documenta un Arnau Taberner, de Peralada, fill d'Ermessenda, probable descendent del nostre.

emendatis in VII[a] linea, ubi dicitur «portalis», et clausit die et anno prefixis.

a. *Al manuscrit,* habebat. b. *Omet*.

69 (52)

1270 maig 16

Els marmessors d'Ermengol de Cervià,[600] *cabiscol de la Seu, venen al bisbe i al Capítol, amb destinació al Ferial de la Seu, la vila de Vilamacolum, pel preu d'11.000 sous.*

O. ACG, perg. 1654.
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 68v-69v.
B. Còpia del s. XV: ACG, *Llibre Verd*, ff. 8v-9v.
C. Còpia de 1568: ACG, perg. 1655.

Instrumentum empcionis facte de loco seu villari de Villamocorom.

Sit notum cunctis quod nos Arnaldus de Juuiniano, archidiaconus Impuritanensis, Petrus de Pontonibus,[601] Gerundensis canonicus, et Arnallus de Oliuis, presbyter de Capitulo Gerundensi, manumissores testamenti venerabilis Ermengaudi de Ceruiano, olim precentoris Gerundensis, habita inter nos deliberacione et tractatu diligenti, inspecta etiam utilitate anime predicti precentoris, auctoritate predicti testamenti et potestate ab eodem testatore nobis tradita et concessa, vendimus ex certa sciencia et cum hoc presenti instrumento firmiter perpetuo valituro titulo pure et perfecte vendicionis liberando tradimus [pro] puro, libero et francho alodio in perpetuum vobis Petro, Dei gratia episcopo, et venerabili Capitulo Gerundensi ementibus, ad opus et usum comunitatis tocius Capituli et specialiter illius officii quod uulgariter dicitur Feriale, totam villam seu villare et honorem de Villamocorono, videlicet mansos et mansatas, bordas et masouerias[602] quos et quas dictus precentor ibi habebat et habere debebat cum omni suo honore culto et heremo, tenedonibus et possessionibus, condirectis et incondirectis, ortis et ortalibus, triliis, vineis, terris cultis et incultis, cum hominibus et feminis et omnibus iusticiis, terciis, placitis, firmamentis, bannis et stabilimentis, hosts et caualcatis,

600. Cf. PONTICH, *Series,* f. 185r; CC 473.
601. Canonge, ardiaca de Besalú i abat de Sant Feliu de Girona: cf. PONTICH, *Series*, f. 317²v; VILLANUEVA XIV 137; PM 413, 433, 457; CC 486, 520.
602. ALCOVER-MOLL VII 284 data el mot del 1392.

censibus, quartis, quintis, taschis et braciaticis, vsaticis, agrariis, cum terre meritis, seruiciis, operibus, gueytis, juuis, traginis, trascis et batudis, angariis et parangariis, cum questis, toltis, forciis, cuguciis, exorchiis, intestacionibus, acapitis, laudismiis, foriscapiis et adempramentis ac redempcionibus hominum et mulierum, cum aquis et aqueductibus, stagnis, fontibus, pratis, pascuis, siluis et garricis, cum exitibus et ingressibus suis, terminis, adiacenciis et pertinenciis, viis et carrariis publicis et priuatis, nemoribus et arboribus diversorum generum, feudis et alodiis, iurisdiccionibus et dominiis vniuersis et omnibus aliis singulis et vniuersis ad dictam villam seu villare spectantibus uel spectare debentibus ullo modo uel racione speciali vel generali, tam in parrochia Sancte Marie de Villamocorono quam in ceteris aliis parrochiis et locis, sicut melius, plenius et lacius memoratus precentor condam emit predicta singula et vniuersa a Guillemo de Crexello, olim defuncto, et cum omnibus emptionibus et melioramentis per dictum precentorem ibidem factis a quibuscumque personis et locis, prout in instrumentis inde confectis plenius et largius continetur.

Prenominatam quippe villam seu villare cum omnibus et singulis supradictis ac aliis vniuersis que dici uel excogitari possunt quoquo modo ad predictam villam seu villare et honorem predictum de Villamocorono pertinentibus ac debentibus pertinere et cum omnibus augmentis et melioramentis ibi quocumque modo factis et de cetero faciendis, prout melius, largius et utilius dici, cogitari uel intelligi potest ad omnem bonum et sanum intellectum et comodum uestrum et comunitatis predicti Capituli ac officii Ferialis predicti, sic uobis, predictis domino episcopo et venerabili Capitulo ementibus, ad opus et usum comunitatis tocius Capituli memorati et specialiter officii predicti Ferialis, in perpetuum vendimus et, ut dictum est, liberando tradimus in purum, liberum et franchum alodium precio vndecim milium solidorum barchinonensium de terno. Quod siquidem precium a uobis recepisse confitemur et in solidum habuisse ac in debitis et iniuriis predicti pre-[*f. 69*]-centoris iuxta mandatum et voluntatem ipsius utiliter conuertisse, renunciantes scienter omni excepcioni non numerate ac non recepte peccunie. Et scimus ac confitemur nos uel dictum precentorem in hac presenti vendicione non esse lesos in aliquo uel deceptos, et supradictam vendicionem ad presens plus hoc precio non valere. Verumtamen si forte plus valeret uel de cetero valebit amplius de precio antedicto, totum illud amplius, quantuncumque sit, uobis et successoribus uestris damus et ex

mera liberalitate concedimus ad omnem uestram uestrorumque locum a uobis tenencium voluntatem perpetuo faciendam sine omni reuocacione et excepcione aliqua. Vnde scienter et consulte renunciamus super hiis omni excepcioni doli et accioni in factum et restitucioni in integrum et beneficiis illius legis qua deceptis ultra dimidiam iusti precii subuenitur et omni alii iuri scripto et non scripto nobis competenti uel competituro.

Et ideo hec omnia et singula supradicta de iure, dominio et posse quod dominus precentor ibi habebat et quod nos racione manumissorie testamenti ipsius uel aliqua alia racione uel modo in predictis habemus, penitus eicimus et extrahimus, eadem in uestrum et communitatis predicti Capituli et officii prelibati ius, dominium et posse libere et quiete penitus transferendo, nullo iure nobis uel ipsi precentori retento seu in aliquo reseruato. Cedendo insuper ac dando uobis et quibus volueritis in predictis omnia loca, iura, dominia uniuersa, omnes uoces, acciones et raciones reales ac personales, directas et utiles atque mixtas, generales ac speciales, que dicto precentori in predicits omnibus et singulis competebant et competere debebant et etiam nobis ex testamento ipsius competere possunt et debent aliqua racione uel modo, speciali vel generali. Preterea tradimus uobis in presenti omnes cartas et instrumenta que ibi et inde habemus. Cum quibus et etiam cum hoc presenti instrumento ponimus et inducimus uos, dictum episcopum, et Capitulum, in corporalem et vacuam posessionem uel quasi omnium predictorum, confitentes nos predicta omnia nomine uestro possidere donec corporalem ipsorum receperitis possessionem, quam liceat uobis quandocumque volueritis corporaliter recipere auctoritate propria per uos uel per aliquem alium loco uestri, et deinde uobiscum perpetuo retinere.

Mandantes insuper baiulo et omnibus aliis hominibus et mulieribus dicto precentori condam et nobis racione predicte ville seu villaris et honoris de Villamocorono in aliquo subiectis, cuiuscumque sint condicionis, quod obediant et homagia faciant vobis uel cuilibet quem racione predicte comunitatis seu officii ad hoc instituere volueritis, et fidelitatem promittant et de omnibus super quibus dicto precentori quondam respondere tenebantur et nobis etiam tenentur racione predicti honoris aliquo modo uel causa, sicut melius idem precentor emit supradicta tam a dicto Guillemo de Crexello quam ab aliis personis, de cetero uobis et quibus uolueritis respondeant in omnibus et ea prestent fideliter

atque tradant integraliter et sine omni diminutione, et huiusmodi fidelitate uobis prestita ab eisdem, eos ab omni fidelitate et homagio vnde dicto precentori tenebantur et nobis etiam tenentur, cum hoc presenti instrumento penitus duximus absoluendos et in uestrum dominium et posse ipsos transfferimus pleno iure. Super quibus omnibus uos constituimus ueros dominos et procuratores in rem vestram propriam.

Insuper pro omni euictione, si qua a uobis uel locum vestrum tenentibus facta fuerit in predictis seu de predictis, in toto uel eciam in parte, et pro omni interesse constituimus et obligamus uobis et successoribus uestris seu locum uestrum tenentibus in honore supradicto omnia bona que fuerunt dicti precentoris, [*f. 69v*] mobilia et immobilia, que tempore finalis euictionis extarent ubique et in cunctis locis. Nos tamen uel bona nostra propria pro presenti vendicione non intelligimus in aliquo obligare nec de euictione teneri, promitentes nichilominus bona fide uobis uel successoribus uestris seu locum uestrum tenentibus in predictis nos semper predictam vendicionem ratam et firmam habere, tenere firmiter et obseruare et numquam reuocare uel contrauenire in aliquo per nos uel per aliquam interpositam personam iure aliquo siue causa. Verum si aliquo iure scripto uel non scripto, canonico uel legali, diuino uel humano, ecclesiastico uel ciuili, statuto uel statuendo aut consuetudinario siue excepcione uel occasione aliqua in futurum huic contractui obuiam ire possemus, illis prorsus ex certa sciencia irreuocabiliter renunciamus.

Actum est hoc XVII° kalendas iunii anno Domini M° CC° septuagesimo.

Ego Arnaldus de Juuiniano, Impuritanensis archidiaconus predictus, subscribo. Ego Petrus de Pontonibus predictus, subscribo. +Ego Arnaldus de Oliuis, presbyter de Capitulo Gerundensi predictus, subscribo.

Testes sunt huius rei Johannes de Flaciano, Guillemus de Sancto Petro[603] et Berengarius Torrentani, clerici.

Sig+num Bernardi de Rexaco, notario domini Petri, Dei gratia episcopi supradicti, qui hec scripsit die et anno prefixis.

603. Cf. CC 474.

70 (53)

1271 maig 18

El bisbe Pere de Castellnou i el Capítol de la Seu uneixen al Ferial de la mateixa Seu un benefici de Vilamacolum.

O. ACG, perg. 1677.
A. Còpia contemporània: ACG, perg. 1678.
B. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 69v-70r.
C. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd*, ff. 10v-11r i 109r.

Vnio seu annexio facta loco de Villamocorom de capellania dicti loci.

Ad noticiam perveniat singulorum quod nos Petrus, Dei gratia [episcopus Gerundensis][a] et vniuersum Capitulum Gerundense, attendentes quod licet propter fidei communionem et vnitatem Ecclesie promocioni omnium ecclesiarum assistere teneamur, promouere tamen honorem et incrementum cathedralis ecclesie nostre sumus specialius et districcius obligati, utpote matris nostre a qua maiora beneficia dinoscimur recepisse, ideoque uisibiliter intuentes quod officium Ferialis in eadem ecclesia constitutum decus vniuersorum nostri et utilitatem respicit singulorum, per nos et omnes successores nostros donamus, concedimus, assignamus et in perpetuum annectimus et vnimus ecclesiam Sancte Marie de Villamocorone, videlicet capellaniam cum omnibus iuribus spectantibus ad eandem, quam cito uacare contigerit, officio supradicto, ita quod eidem officio sit annexa perpetuo et unita, et redditus atque iura eiusdem capellanie semper usui sepe dicti oficii applicentur et collacio eiusdem ecclesie numquam ad collacionem episcopi [*f. 70*] valeat reuocari, nec ipsa ecclesia, scilicet capellania et iura eiusdem, a Ferialis officio remoueri.

Irreuocabiliter statuentes quod quicumque pro tempore tenebit villam et honorem de Villamocorone quam et quem emimus ad opus et usus officii memorati a venerabilibus sociis nostris Arnaldo de Juuiniano, nunc Bisullunensi, et Petro de Pontonibus, nunc Impuritanensi archidiaconis, et Arnaldo de Oliuis, presbytero Capituli antedicti, manumissoribus testamenti Ermengaudi de Ceruiano, condam precentoris Gerundensis, ecclesiam seu capellaniam teneat antedictam et beneficia que in eadem ecclesia uacare contigerit, conferat et assignet quocienscumque ad id obtulerit se facultas, et possit auctoritate propria accipere et tenere possessionem uel quasi ecclesie seu capellanie antedicte et redditus eiusdem accipere quandocumque ipsam uacare contigerit.

Nulli ergo omnium hominum liceat presentem paginam ordinacionis nostre infringere uel ei ausu temerario contrauenire. Quod si quis fecerit, nichil inde sibi valeat uendicare, sed sola presumpcione et temerario conatu cum Iuda proditore et cum nequissimis Daton (*sic*) et Abiron, quos terra uiuos absorbuit, suam recipiant porcionem.

Vt autem predicta pagina maiorem obtineat firmitatem, eam subscripcionibus propriis roboramus.

Actum est hoc XV kalendas iuni anno Domini Mº CCº septuagesimo primo.

Ego Petrus, Dei gratia Gerundensis episcopus, subscribo. Ego Raimundus de Auinione, Gerundensis archilevita, subscribo. Ego Jazpertus de Botenaco, abbas Sancti Felicis Gerundensis, subscribo. Ego Poncius de Palaciolo,[604] canonicus Gerundensis, subscribo. G. Petri,[605] Gerundensis canonicus subscribit +. + Signum Petri de Crexello,[606] canonici Gerundensis. Eg+o G. de Montegrino, Gerundensis sacrista, subscribo. +Arnaldus de Miniana, Gerundensis precentor. Ego Bernardus de Villacerto, archidiaconus de Silua, subscribo. Ego Petrus de Pontonibus, archidiaconus Impuritanensis, subscribo. Ego Arnaldus de Juuiniano, Bisullunensis archidiaconus, subscribo+. Ego Bernardus de Gallinariis, Gerundensis canonicus, subscribo. Ego Poncius de Villacerto,[607] Gerundensis canonicus, subscribo. Ego Dalmacius de Palaciolo,[608] presbyter de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Raimundus de Auinione, Gerundensis canonicus, subscribo. Eg+o Dalmacius de Rechesèn,[609] Gerundensis canonicus, subscribo. Sig+num G. Gaufredi, presbyteri de Capitulo Gerundensi, suscribo. + Ego Arnaldus de Oliuis, presbyter de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego G. de Matha,[610] canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Ceruianus,[611] presbyter de Capitulo Gerundensi. + Ego Ferrarius Ysarni, presbyter de Capitulo Gerundensi. Apr+obat hunc pellis titulum quoque G. de Comellis. +Ego Petrus de Balneolis, pres-

604. Cf. PONTICH, *Series,* f. 317r; CC 526.
605. Cf. PONTICH, *Series*, f. 317r.
606. Cf. ÍD., *ib.,* f. 187v.
607. Germà del futur bisbe Bernat de Vilert: cf. PONTICH, *Series*, f. 393r; *Episcopologi*, f. 23r.
608. Cf. ÍD., *Series,* f. 317r; CC 585, 600.
609. Cf. PONTICH, *ib.,* f. 347r.
610. Cf. ÍD., *ib.,* f. 286v.
611. Cf. ÍD, *ib.,* f. 187r.

byter de Capitulo ecclesie Gerundensis, subscribo+. Ego Bernardus de Saltu, thesaurarius, subscribo. Ego Compayonus de Stagneolo, presbyter de Capitulo Gerundensi, subscribo. + Ego.

Testes huius rey sunt G. de Villanoua, Petrus de Podio,[612] capellanus domini episcopi, et Berengarius de Ponte, de Nauata, clericus.

Sig+num Bernardi de Rexaco, notarii domini Petri, Dei gratia Gerundensis episcopi supradicti, qui hoc scripsit et clausit die et anno prefixis.

a. AB *om.*

71 (41)

(1271) 1272 març 16

Convinença del comte Hug V d'Empúries,[613] *que promet al bisbe Pere de Castellnou que no li causarà danys des de l'església fortificada de Sant Iscle d'Empordà.*

O. ADG, c, 3, n.160, carta partida.
A. Còpia de 1295: ADG, c. 19, n. 79 [PM 298].
B. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 56v-57r.
C. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd*, f. 157rv.

Instrumentum conueniencie factum inter episcopum Gerundensem et Impuriarum comitem super forcia et ecclesia incastellata de Sancto Acisclo.

Conuenimus nos Hugo, Dei gratia Impuriarum comes, per nos et successores nostros et promitimus bona fide vobis, domino Petro, per eandem episcopo Gerundensi et successoribus uestris, quod de forcia seu castro nostro de Sancto Acisclo non fiat neque ueniat uobis malum nec dampnum neque monasteriis nec ecclesiis quibuscumque nec hominibus uestris nec[a] dictorum monasteriorum et ecclesiarum. Et si forte, quod absit, aliquod dampnum de dicta forcia seu castro uobis uel monasteriis seu ecclesiis uel hominibus uestris uel eciam predictorum aliquatenus eueniret, promittimus uobis bona fide illud restituere et emendare infra viginti dies post monicionem uestram. Quas quidem eciam conueniencias et promisiones teneantur facere nostri successores

612. Cf. ÍD., *ib.,* f. 317v; CC 490.
613. És Hug V (1269-1277), bon governant, que al final de la seva vida formà part de la fronda nobiliària contra Jaume I. Cf. SOBREQUÉS 86-87.

uestris successoribus.[b] Has eciam conueniencias et promissiones volumus durare et firmas existere quamdiu ecclesia Sancti Aciscli fuerit incastellata; ex quo non fuerit incastellata, ex tunc predicte conueniencia et promissiones sint inanes et nullam ex tunc roboris habeant firmitatem.

Actum est hoc XVII kalendas aprilis anno Domini M CC LXX primo.

Ego Petrus, Dei gratia Gerundensis episcopus, subscribo. Sig+num Ugonis, comitis Impuriarum, qui hoc firmo [*f. 57*].

Testes huius rei sunt Jaspertus, abbas Sancti Felicis Gerundensis, et Arnaldus de Juuiniano, archidiaconus Gerundensis et Raimundus, precentor Castilionis, et Petrus Bech et Bernardus de Villanoua,[614] milites.

Sig+num Petri Naterii, qui hoc scripsit. +Ego Matheus Eymerici, notarius publicus Castilionis, subscribo.

a. *Afegit a la interlínia*. b. *Segueix* has eciam conveniencias et promissiones teneantur facere nostri successores uestris successoribus e, *barrat*.

72 (167)

1272 novembre 2

El bisbe Pere de Castellnou aprova la donació feta a l'altar de Sant Joan de l'església de Sant Feliu de la Garriga per Beatriu Llagostera,[615] *d'Albons, del delme de la parròquia de Sant Mateu de Canet [de Verges].*

O. Perdut.
A. Còpia del s. XIII: ADG, CC, p. 42a.
B. Còpia del s. XIV: ADG, RC, f. 204rv.
C. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd,* ff. 240v-241r.
a. MARQUÈS, CC n. 494, pp. 668-669.
α. BOTET n. 605.

Item aliud continens quod dominus episcopus laudauit illam donationem quam Beatrix Locustarie de Albornis, vxor condam Arnaldi Locustarie fecit altari et ebdomedis Sancti Felicis de Garriga.

614. L'identifiquem com el germà de Dalmau de Vilanova, fills ambdós d'Eibelina, obtentora d'una part del delme de Sant Pere Pescador, esmentats tots a CC 472.
615. CC 498.

Notum sit cunctis quod nos Petrus, Dei gratia Gerundensis episcopus, per nos et successores nostros laudamus, firmamus et concedimus omnipotenti Deo et gloriosissimo altari Sancti Johannis, quod est situm in ecclesia Sancti Felicis de Garriga, et ebdomedis eiusdem ecclesie totam illam donationem, oblationem et addicionem quam domina Beatrix Locustarie, de Albornis, uxor condam Arnaldi Locustarie, facit et fecit dicto altari et ebdomedis antedictis de decima parrochie Sancti Matthei de Caneto cum instrumento, prout in eodem plenius et lacius dinoscitur contineri. Quam quidem laudacionem, firmationem et concessionem de tota predicta decima facimus dictis altari et ebdomedis in manu et posse tui, Aprilis Pugeti et Raimundi Petri, clericorum ecclesie antedicte, sicut melius dici et intelligi potest, ad bonum et sanum intellectum et ad uestrum uestrorumque successorum commodum et intellectum et utilitatem nomine dicti altaris et ebdomedarum predictarum perpetuo faciendam.

Verumtamen retinemus nobis et successoribus nostris quod quandocumque nouus clericus aduenerit in ecclesiam supradictam Sancti Felicis de Garriga seu mutabitur ille qui percipiat et possideat dictam decimam, det nobis et successoribus nostris quinque solidos monete curribilis in signum cuiusdam recognitionis et subiectionis, sine omni alio retentu quem ibi nobis et successoribus nostris non facimus, et pro qua laudatione, firmatione et concessione recepimus centum quinquaginta solidos [*f. 204v*] barchinonenses monete ternalis, renuntiando exceptioni peccunie non numerate uel recepte.

Actum est hoc IIII° nonas nouembris anno Domini M° CC LXX secundo.

Ego Petrus, Dei gratia Gerundensis episcopus, subscribo.

Testes huius rey sunt frater Guillemus de Colonico, ordinis fratrum predicatorum, et Guillemus de Terradis,[616] cappellanus domini episcopi.

Signum + Berengarii de Fornellis,[617] scriptoris iurati curie domini episcopi Gerundensis, qui hec scripsit.

Afegit al marge esquerre per una altra mà: Correctum cum originali.

616. Cf. PONTICH, *Series*, f. 383r; CC 494, 496, 499.
617. Cf. PM 301-302, 312, 314.

73 (44)

(1272) 1273 gener 28

Testament de Pere Alemany, senyor del castell de Vila-romà.

O. Perdut.

A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 58v-59v.

Testamentum Petri Alamanni, militis condam.

In nomine sancte et indiuidue Trinitatis Patris et Filii et Spiritus Sancti. Ego Petrus Alamanni, filius condam Petri Alamanni, militis, detentus egritudine de qua mori timeo, in meo bono sensu et plena memoria et loquela, condo, facio et ordino meum testamentum et meam ultimam uoluntatem, in quo testamento eligo manumissores meos videlicet Dalmacium de Begurio[618] et Arnallum de Aquilari, quos deprecor quod si me contigerit mori priusquam condam aliud testamentum, ipsi sine dampno suo distri-[*f. 59*]-buant omnia bona mea prout inferius inuenerint ordinatum.

In primis uolo et mando quod ante omnia restituantur omnes mee iniurie et debita persoluantur sine omni malo placito et strepitu judiciario ac de plano, ad cognicionem domini episcopi Gerundensis et prioris fratrum predicatorum Gerunde, prout melius et salubrius ad salutem anime mee eisdem uidebitur expedire. Ad que omnia facienda et complenda obligo et assigno omnia bona mea mobilia et immobilia et se mouencia et iura ubique mihi competencia ullo modo.

Eligo sepulturam in cimiterio ecclesie sedis Gerunde. Dimito eidem ecclesie quinquaginta aureos. Ecclesiis Sancti Felicis Gerunde, Sancti Petri de Gallicantu et Sancti Martini de Costa, cuilibet decem solidos. Hospitali nouo et hospitali Sancti Petri ac domui infirmorum de Petreto, cuilibet V solidos. Captiuis redimendis decem solidos. Ecclesiis Sancti Matthei de Vallelubrica et Sancti Johannis de Villaromano, vtrique inter ecclesiam et clericos, decem solidos. Ecclesie Sancte Marie de Mari et ecclesie de Belloloco, vtrique decem solidos. Mense fratrum predicatorum Gerunde, viginti quinque aureos. Mense fratrum minorum Gerunde viginti quinque aureos. Fratribus de penitentia conmorantibus Gerunde X solidos, suplicans omnibus fratribus antedictis quod dignentur pro anima mea Dominum deprecari.

618. L'agost del mateix any també serà un dels marmessors de Berenguer de Torrent, senyor d'Albons, PM 304.

Instituo et uolo ac ordino, et ad[a] hoc obligo me et successores[619] meos ac heredes qui pro tempore tenuerint castrum de Villaromano, quod semper fiat per illos qui tenuerint ipsum castrum vnam tortam cere que duret et ardeat perpetuo in ecclesia Sancte Marie de Belloloco, et fiat alia torta cere que duret et ardeat similiter perpetuo in ecclesia Sancte Eugenie de Villaromano, quando in missis, que in ipsis ecclesiis celebrabuntur, eleuabitur corpus Christi.

Dimitto fratribus domus Sancti Pauli de Maritima, ordinis Cartusiensium, viginti solidos. Bruno Calueti,[620] ciui Gerunde consanguineo meo, quinquaginta aureos. Domine Blanche, matri mee, pro hereditate et legitima sibi competente et competitura in bonis meis, quinquaginta aureos iure institucionis, et in ipsis eandem instituo mihi heredem.

Volo et mando atque iubeo quod castrum meum de Villaromano cum suis pertinenciis vniuersis vendatur ecclesie uel loco religioso per manumissores meos predictos, ne de cetero exeat inde malum, et quod de hiis que inde habebuntur soluantur omnia mea debita et iniurie mee restituantur et soluantur etiam lexie supradicte, et uolo quod dominus episcopus Gerundensis qui fuerit pro tempore, uel ecclesia Gerundensis, si uoluerint emere ipsum castrum, habeant illud precio quod alii dare uoluerint in eodem, non obstante quod castrum predictum dimito in manu et posse domini Petri, Dei gratia episcopi Gerundensis, et ipsum etiam sibi trado, et mando ac uolo quod de precio quod inde habebitur fiant et compleantur omnia supradicta.

Si qua vero de bonis meis residua fuerint, completis predictis omnibus, ut est dictum, volo [*f. 59v*] et mando quod illa omnia integre que supererunt siue residua fuerint dentur ad cognicionem domini Gerundensis episcopi et prioris fratrum predicatorum Gerunde, prout eis ad salutem anime mee salubrius uisum fuerit expedire, pauperibus Iesu Christi, quos pauperes mihi eligo et instituo heredes in omnibus supradictis que residua fuerint, ut est dictum.

Preterea uolo et mando illis omnibus qui pro me tenent castrum predictum et alia bona mea mobilia et immobilia, ut

619. En aquesta altura, al marge esquerre, inici de clau que abasta tot el paràgraf.

620. Família patrícia de Girona: GUILLERÉ II 58, 181, 260, 271-273, 276, 314, 316, 408, 444, 448.

illa omnia et singula tradant domino Petro, Dei gratia supradicto episcopo Gerundensi, incontinenti cum ab ipso uel aliquo alio vice sua inde fuerint requisiti. Et ego etiam incontinenti trado ipsa omnia et singula sibi, ut ipse teneat ea donec predicta omnia et singula completa fuerint, ut est dictum. Et uolo quod ipse dominus episcopus habeat super ipso castro expensas omnes quas pro ipso tenendo facere oportuerit ipsum.

Rogo dominos Dalmacium de Ruppebertino[621] et Raymundum de Capraria[622] ut dictum testamentum meum deffendant et iuuent quod in omnibus compleatur.

Hec est ultima uoluntas mea, quam uolo ut testamentum ualere, et si non ualeret ut testamentum, uolo quod ualeat ut codicillus uel iure codicillorum, seu iure cuiuslibet alterius ultime uoluntatis.

Quod est actum V kalendas februarii anno Incarnacionis Christi millesimo CC° septuagesimo secundo.

Sig+num Petri Alamanni, filii condam Petri Alamanni, militis antedicti predicti, qui hoc testamentum facio et firmo, firmarique rogo.

Huius rey testes sunt dominus Jaçpertus de Botenacho, abbas Sancti Felicis Gerunde, frater Bernardus de Condaminis, guardianus fratrum minorum Gerunde, frater Arnaldus de Franchesa eiusdem ordinis, frater Petrus de Locustaria et frater Berengarius de Aquilari, de ordine fratrum predicatorum, Arnaldus de Oliuis, presbyter de Capitulo Gerundensi, et Lancelmus,[623] prior Sancti Pauli de Maritima,[624] ordinis Cartusiensium.

Ego Raymundus Ollarii + de Palaciolo, scriptor iuratus curie domini episcopi Gerundensis hec scripsi, cum suprascripto in XIIII linea, ubi dicitur «de mari», die annoque prefixis.

a. *Afegit a la interlínia.*

621. L'identifiquem com Dalmau III de Rocabertí, fill de Jofre III i de Constança de Palau, gran figura del llinatge, per al qual cf. DBA IV 110b-112b.

622. L'identifiquem com el fill segon del vescomte Guerau V, a la mort del qual, devers 1242, n'heretà els llocs d'Anglès i Brunyola: cf. DBA I 388ab.

623. Prior des de 1271 fins a 1276: DHEC III 379.

624. Pel monestir benedictí de Sant Pol de Mar, comprat el 1265 per Guillem de Montgrí i cedit al prior d'*Scala Dei* perquè hi fundés la segona cartoixa de Catalunya, amb clàusula de reversió a la Pia Almoina de Girona si els cartoixans mai abandonaven el monestir, cf. la bibliografia citada a DHEC III 379-380, on cal remarcar el treball de J. PONS GURI, *Diplomatari del monestir de Sant Pol de Mar (s. x-xii)*, que ara hom pot veure també dins *Recull d'estudis d'història jurídica catalana*, vol. III, Barcelona, Fundació Noguera, 1989, pp. 364-411.

74 (16)

1273 setembre 10

Ramon de Juià, fill de Bernat de Vilert,[625] *ven al bisbe Pere de Castellnou les seves propietats, situades a la parròquia de la Pera pel preu de 700 «aurei» alfonsins.*

O. ADG, c. 19, n. 11 [PM 305].
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 23r-24v.
B. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd,* ff. 11r-12r.

Instrumentum empcionis facte de honore de Piru.

Sit notum cunctis quod ego Raymundus de Juyano, filius condam Bernardi de Villacerto, per me et meos, presentes atque futuros, non vi uel dolo inductus set gratis et spontanea uoluntate ac nemine me cogente vendo et cum testimonio huius publici instrumenti nunc et in perpetuum ualituri liberando trado uobis domino Petro, Dei gratia Gerundensi episcopo, et quibuscumque uolueritis in eternum per franchum et liberum alodium, totum meum honorem integrum quem habeo in parrochia Sancti Ysidori de Piru, scilicet locum in quo solebat esse stallium siue fortia antecessorum meorum cum sua pertinencia et tenedone infra villam de Piru et mansum quem Bernardus de Petrono per me inhabitat, et mansum quem Berengarius Nigri per me inhabitat, et mansum Andree de Ruuirans, et bornam Rubei Figuera, et bornam Guillemi de Ulmo, et bornam Raimundi Saurini, et bornam Petri Amati, et bornam Petri Garsén, et bornam quam tenet Berengarius, clericus de Pedriniano, et fratres sui, et bornam Raimunde Cunie et bornam Berengarie Cyrarie et bornam Arnalli Dousa et bornam Dominici de Fonte et bornam Arnaldi Mas, qui omnes dicti mansi et borne sunt infra parrochiam Sancti Ysidori de Piru. Jamdictos itaque mansos et bornas et totum ius et directum dominium dictorum mansorum et bornarum et quicquid ac quantum iuris et dominii habeo et habere debeo, accipio et accipere debeo propter dictos mansos et bornas in honoribus et possessionibus quas alii per me tenent et tenere debent in tota et infra totam parrochiam Sancti Ysidori de Piru in quibuscumque locis cum omnibus honoribus et possessionibus, vineis, triliis et terris cultis et heremis dictorum mansorum et bornarum et cum omnibus aliis honoribus et possessionibus tam panis quam et vini quos in dicta parrochia

625. Cf. DBA IV 485b.

habeo et teneo et habere ac tenere debeo ad proprietatem, et cum ingressibus, exitibus, pertinenciis, tenedonibus predictorum mansorum et bornarum quecumque et ubicumque sint, longe uel prope, in monte uel in plano, tam in dicta parrochia quam in aliis, cum hominibus et feminis presentibus et futuris qui de dicti honoris dominio sint, habitantibus tam infra dictam villam et parrochiam quam in aliis quibuslibet parrochiis siue locis, et cum exactionibus et redempcionibus eorundem et cum [*f. 23v*] censibus, vsaticis, agrariis, juuis, manedis, traginis, questiis, toltis, forciis, placitis, stabilimentis, seruiciis, adempramentis, cuguciis, exorchiis, intestiis, terciis, laudismiis, foriscapiis, firmamentis de directo, et cum pratis, pascuis, pasturis, carrariis, aquis, fontibus, lignariis, monariis et cum omnibus censibus qui prestantur dictis mansis et bornis uel aliquibus ipsorum pro honoribus qui fuerunt uel exierunt de tenedonibus eorumdem et cum omnibus redditibus ex proventibus et iurisdictionibus omnium predictorum, principalibus et accessoriis, et cum omnium rerum dominiis specialibus et generalibus que in predictis aut racione predictorum habeo et habere debeo, accipio et accipere debeo vi uel gratis, iuste uel iniuste uel alio quocumque modo, iure uel racione, prout melius hec omnia ad me pertinent et pertinere debent ex successione dicti patris mei, et ut melius et utilius potest dici et intelligi ad uestrum uestrorumque comodum et bonum intellectum, uobis uel cuicumque uolueritis pro francho et libero alodio uendo et trado precio septingentorum aureorum alfussinorum (*sic*) boni et fini auri rectique ponderis, de quibus ad uoluntatem meam fateor me a uobis bene pacatum et contentum, renunciando non numeratorum et non traditorum aureorum exceptioni et doli. Et si hec que uobis uendo plus ualerent precio supradicto aut si plus de cetero excesserint in ualore, totum illud gratis et ex certa sciencia dono uobis titulo pure perfecteque donacionis irreuocabiliter inter uiuos, renunciando expresse illius legis auxilio per quam deceptis ultra dimidiam iusti precii subuenitur et legi recisorie. Et ideo de mea meorumque potestate et dominio extraho et eicio hec predicta in uestram et quorum uelitis potestatem et dominium, eadem irreuocabiliter transferendo pleno iure. Et in presenti cum hoc presenti instrumento mito et induco inde uos in corporalem et uacuam possessionem, et nichilominus constituo me predicta uestro nomine possidere uel quasi, donec corporalem uacuamque possessionem uel quasi apprehenderitis de eiisdem, quam possi-

tis auctoritate uestra apprehendere uel quasi et eandem vobis et cuicumque uolueritis perpetuo retinere.

Mandando insuper vniuersis hominibus predictorum mansorum et bordarum et aliis personis que de dicto honoris dominio sint ut uobis homagia faciant et de omnibus iuribus et dominiis uobis respondeant, atque tradant, ut eorum domino uobis deinceps obediant, et ego in presenti absoluo inde illos in posse uestro de faciendis et prestandis uobis omnibus supradictis.

Dando et cedendo uobis et cuicumque uolueritis in premissis omnibus et singulis omnia iura mea et loca, voces, raciones et actiones meas reales, personales, vtiles et directas, speciales, generales, ordinarias, extraordinarias, priuatas, publicas atque mixtas ad habendum, tenendum, dandum, comutandum, explicandum omnique tempore possidendum ad omnem uestram voluntatem pro francho et libero alodio faciendam, sine aliquo retentu quod ibi uel inde [*f. 24*] non facio, omnibus meis meorumque iuribus, uocibus et racionibus inde perpetuo extinctis et penes quoscumque uolueritis remanentibus et translatis.

Et promito uobis legitime stipulanti per me et per omnes heredes meos predictam uendicionem saluare et predicta omnia semper uobis et cuicumque uolueritis facere habere, tenere et possidere in sana pace pro francho et libero alodio, et erimus inde uobis et cuicumque uolueritis defensores et legitimi guirentes contra cunctam viuentem personam et dolum inde abesse abfuturumque esse.

Verum si aliqua persona in hiis que vobis uendo in toto uel in aliqua sui parte tetigerit, contradixerit, forisfecerit, emparauerit siue peticionem aliquam uel demandam inde contra uos uel uestros mouerit siue in causam traxerit, ego et mei ad monicionem uestram uel uestrorum receptam satisfaciemus et respondebimus pro uobis et uestris et ante litis contestacionem in nos honus litigii suscipiemus et ducemus eam cum nostris missionibus et expensis a litis principio usque in finem, aut si uos uel uestri uolueritis, possitis causam ducere per uos ipsos, uobis et ipsis super hoc prius eleccione seruata, remitendo uobis ex pacto necessitatem denunciationis. Et si uos uel uestri in propriis personis causam ducere malueritis, promito uobis stipulanti quod ego et mei reffundemus uobis omnes missiones et expensas circa litem factas et omne dampum et interesse quod inde sustinueritis quoquo modo, siue obtineatis in causa siue subcumbatis, et quicquid ac

quantum uobis euictum fuerit de predictis, et credamini uos et uestri de predictis omnibus uerbo simplici absque aliquo sacramento, nullo genere probationis exacto. Et pro hiis omnibus et singulis complendis et atendendis ac de firma et legali euictione omnique interesse obligo uobis et uestris me et omnes heredes ac successores meos et omnia bona mea mobilia et immobilia et iura ubique presentia et futura.

Ad maiorem itaque securitatem omnium predictorum iuro per Deum et eius sancta Euangelia corporaliter tacta predictam uenditionem et omnia suprascripta semper rata habere et inuiolabiliter obseruare, attendere et complere et in aliquo numquam contrauenire iure aliquo siue causa.

Et super hiis renuncio omni iuri scripto et non scripto, publico et priuato, nouo et ueteri, communi et singulari, omnique auxilio legum et decretorum contra predicta in aliquo repugnancium.

Quod est actum IIII° idus septembris anno Domini M° CC° septuagesimo tercio.[626]

Sig+num Raimundi de Juyano, uenditoris predicti, qui hec firmo, concedo atque iuro.

Testes huius rey sunt Bernardus de Villacerto, Barchinonensis archidiaconus,[627] Marchesius de Sancta Cecilia,[628] prepositus helemosine Gerundensis, Petrus de Ferredonibus, clericus, Arnaldus de Colonico et Bernardus de Impuriis [*f. 24v*].

Sig+num Michelis de Vlmo, qui hoc scripsit mandato Bernardi de Vicco, publici Gerunde notarii. E+go Bernardus de Vicco, publicus Gerundensis notarius, subscribo.

75 (22)

1273 setembre 11

Berenguer de Noguer i altres veïns de la Pera s'obliguen a servir-se del forn de pa que el bisbe Pere de Castellnou construirà a la vila.

626. En aquesta altura, al marge dret, de mà moderna: «1273».

627. Segons PONTICH, *l. c.*, Bernat de Vilert fou ardiaca de la Selva a partir del 1274, i no consta que abans hagués obtingut cap altre diaconat gironí. Per tant, si fou ardiaca de Barcelona, aquesta funció s'hauria de situar dins l'episcopat d'Arnau de Gurb (1252-1284).

628. Cf. CC 556.

O. ADG, c. 19, n. 14 [PM 306].
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 32v-33r.

Instrumentum donationis facte episcopo Gerundensi per homines loci de Piru de furno districtus ipsius loci.

Sit omnibus notum quod nos Berengarius de Nogerio, Petrus Ademarii, Guillemus Garriga,[629] Raimundus Ferrarii, Berengarius Cornilii, filius Petri Cornilii, Berengarius Sabaterii, Castilionus de Casellis, Andreas de Ruuirans, Dominicus de Fonte, Jacobus Bufii, Guillemus Geralli, Berengarius Negre, Deuslofed, Durandus, Raimundus Textor, Saluator, Bernardus Bufii, Guillemus Ferrarii, Arnaldus Mas, Berengarius de Petrone, Petrus Poch, Guillemus de Vlmo, Petrus Bufii, Raymundus Criuellii, Bernardus Carrera, Petrus de Nogerio, Dominicus de Ponte et Petrus Gaufredi, homines ville et parrochie Sancti Ysidori de Piru, habito consilio et diligenti tractatu inter nos et alios probos homines ville et parrochie supradicte, et cognoscentes nobis de presenti et nostris successoribus fore in posterum profuturum ex eo uidelicet quod homines quos Raimundus de Juyano,[630] miles, habebat in villa et parrochia Sancti Ysidori de Piru, in potestatem et dominium uestri, reuerendi in Christo patris et domini Petri, Dei gratia Gerundensis episcopi, perpetuo devenerunt, cum testimonio huius publici instrumento hic et ubique perpetuo ualituri, nostris liberis animis et spontaneis uoluntatibus donamus et concedimus uobis, reuerendo domino episcopo supradicto et omnibus uestris successoribus episcopis, dominis honoris quem emistis ab Raimundo de Juyano in villa et parrochia de Piru, per nos et omnes successores nostros furnum in ipsa villa de Piru de pane ibi ex districtu coquendo, sic quod

629. L'abril del 1276 Ramon de Juià venia a Guillem Garriga, de la Pera, antic home d'ell (cf. nota següent), i a la seva esposa Ermessenda, la batllia de la meitat del delme de Corçà, PM 317. El 8 de maig de 1281, Guillem Garriga i la seva filla Berenguera venien a Arnau de Camps, pellicer de Girona, la batllia del delme de Corçà per 200 sous, PM 374. D'alguna manera l'operació no arribà a bona fi o, en tot cas, Guillem Garriga i la seva filla van recomprar al cap d'un temps, perquè el 10 de juny de 1292 la tornaven a vendre, ara a Guillem de Cornellà, escuder del bisbe, i a la seva esposa, PM 452.

630. No és segur que sigui el Ramon de Juià que l'any 1210 Arnau de Llerç nomenava marmessor en el seu testament, i era testimoni seu en la definició al bisbe Arnau de Creixell de diverses esglésies, CC 396-397. Segons el document següent (PM 305), Ramon de Juià, fill de Berenguer de Vilert, va vendre al bisbe tota la seva propietat de la Pera, àdhuc el *stallium* dels seus avantpassats per 700 *aurei* alfonsins, el 10 de setembre de 1273, venda que la seva esposa Guillema ratificava el primer de febrer de 1275, juntament amb la hipoteca de les possessions d'ella a Llambilles, PM 311. L'abril del1276 Ramon de Juià venia a Guillem Garriga, de la Pera, antic home d'ell, i a la seva esposa Ermessenda, la batllia de la meitat del delme de Corçà, PM 317.

nos et omnes successores nostri in perpetuum ad dictum furnum et in ipso furno panem nostrum coquamus et coquere teneamur, et quod uos construatis in dicta villa furnum et ad eius seruicium fornerium teneatis qui nobis et nostris successoribus bene decoquat panem nostrum, scilicet viginti quattuor panes de frumento ad opus nostrum, et ipse accipiat ad opus uestri vicesimum quintum panem tantum, et coquat nobis similiter viginti panes ordei et accipiat tantum ad opus uestri vicesimum primum panem, et ita fiat in perpetuum et sequatur. Promitentes uobis dicto domino episcopo sollempniter stipulanti, prout supra scriptum est, attendere et facere per nos et successores nostros [*f. 33*] et nullatenus contrauenire.

Quod est actum III idus septembris anno Domini Mº CC septuagesimo tercio.

Sig+num Berengarii de Nogerio. Sig+num Petri Ademarii. Sig+num Guillemi Garriga. Sig+num Raimundi Ferrarii. Sig+num Berengarii Cornilii. Sig+num Berengarii Sabaterii. Sig+num Castilionis de Casellis. Sig+num Andree de Ruuirans. Sig+num Dominici de Fonte. Sig+num Jacobi Bufii. Sig+num Guillemi Geralli. Sig+num Berengarii Negre. Sig+num Deuslofed. Sig+num Durandi. Sig+num Raimundi Textoris. Sig+num Saluatoris. Sig+num Bernardi Bufii. Sig+num Guillemi Ferrarii. Sig+num Arnaldi Mas. Sig+num Berengarii de Petrone. Sig+num Petri Poch. Sig+num Guillemi de Vlmo. Sig+num Petri Bufii. Sig+num Raimundi Criuellii. Sig+num Bernardi Carrera. Sig+num Petri de Nogerio. Sig+num Dominici de Ponte. Sig+num Petri Gaufredi predictorum, qui hec omnia firmamus, concedimus et laudamus.

Testes huius rey sunt Arnaldus de Iuuiniano, Bisuldunensis archidiaconus, Petrus, abbas Sancti Petri de Gallicantu,[631] Petrus de Podio, presbyter de Capitulo Gerundensi, Bernardus Ferrarii, clericus de Piru, et Berengarius de Fornellis, scriptor domini episcopi.

Ego Michel de Vlmo, tenens locum Raimundi de Toylano, publici Gerunde notarii, hec scripsi de notis acceptis in posse Bernardi de Vicco, olim notarii Gerundensis.

631. És Pere de Puiggalí (1273-1282): J. CALZADA I OLIVERAS, *Sant Pere de Galligants. La història i el monument*, Girona 1983, 109; ZARAGOZA 188.

76 (18)

1274 abril 7

Agnès de Foixà,[632] *vídua de Ramon de Gironella*[633] *i monja de Sant Daniel, ven al bisbe Pere de Castellnou uns masos situats a Rupià i drets a Parlavà i Sant Llorenç de les Arenes per 3.500 sous barcelonesos.*

O. ADG, c. 18, n. 2 [PM 309].
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 26v-28r.
B. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd,* ff. 12v-13v.

Instrumentum uendicionis facte per Agnetem de Fuxano Gerundensi episcopo de honore quem habebat in parrochia Sancti Vincencii de Rupiano.

Sit omnibus notum quod ego Agnes de Fuxano, Sancti Danielis monasterii monialis, de consilio pariter et assensu et expressa licencia venerabilis domine Berengarie, Dei gratia eiusdem monasterii abbatisse et eius conuentus, gratis et spontanea uoluntate vendo et trado uobis, venerabili in Christo patri ac domino Petro, Dei gratia episcopo Gerundensi, et quibuscumque uolueritis in eternum per franchum et liberum alodium totum ipsum meum honorem[634] quem habeo et teneo in parrochia Sancti Vincentii de Rupiano, scilicet mansum quem Dominicus de Candello[635] olim defunctus per me inhabitabat, et mansum quem Ermessendis Jordana per me inhabitat, et medietatem quam habeo in manso

632. El 15 de desembre de 1265, mort ja el seu marit Ramon de Gironella, Agnès de Foixà donava a Sant Daniel un quart del delme de Caldes i de Franciac, *Sant Daniel* 275. El 19 de maig de 1269, abans de professar a Sant Daniel, feia testament i dotava diverses fundacions amb els delmes de Caldes i Franciac, *Sant Daniel* 286-287. El 7 d'abril de 1274 ja és monja i consta morta l'abril del 1298, *Sant Daniel* 423.

633. El 1221 un Ramon de Gironella rebia en feu del bisbe Alemany d'Aiguaviva tres masos a la parròquia de Sant Romà de Sidillà, amb algunes condicions, PM 110 (= CC 404); és testimoni en l'homenatge que el vescomte Guerau de Cabrera fa al bisbe Guillem de Cabanelles l'any 1228, CC 423. El mateix any i gairebé el mateix dia, reconeix que és vassall de la Seu de Girona i el bisbe li ratifica el feu que per ell havien tingut els seus antecessors, CC 424. El 1229 intervé en diferents actes de reconeixement de delmes, CC 434, 446-447. Possiblement aquest Gironella és antecessor del del document, del qual consta que el 12 de novembre de 1261, amb consentiment dels seus germans Simó de Gironella i Guillem Ramon, el canonge i trobador català (cf. *supra*, nota 72), donava a la seva esposa Agnès els drets que tenia al castell i terme de Rupià, un quart del delme de Caldes i Franciac i uns masos a Caldes, els que tenia en feu pel bisbe, PM 248.

634. Agnès de Foixà dóna el que havia rebut del seu marit, Ramon de Gironella, amb escriptura de donació del 9 de setembre de 1248, conservada a l'ASD amb el n. 145, còpia del 1262, i publicada a *Sant Daniel* 208.

635. Hi ha uns Candell que són de Rupià: cf. *Lletres* I, n. 31, nota 110.

Guillemi Olofredi,[636] et mansum quem Merchateria de Burdils per me inhabitat, et hospicium quod Petrus Textor, de Rupiano, per me inhabitat, que omnia supradicta sunt in parrochia Sancti Vincencii de Rupiano. Item vendo et trado uobis[a] per franchum et liberum alodium in eternum illam albergam quam Raimundus de Serra uel tenentes locum ipsius michi prestant et prestare debent, et albergas quas recipio et recipere debeo in parrochia Sancti Felicis de Palacio Raffano. Et totum honorem quem habeo in parrochia eadem de Palacio Raffano et in parrochiis Sancti Laurencii de Arenis et Sancti Romani de Seyano et Sancte Marie de Ferrariis, in quibuscumque locis dictarum parrochiarum et in pertinenciis earumdem, et omnia alia que habeo vel habere debeo in locis et parrochiis supradictis. Iamdicta itaque omnia et singula uobis et quibuscumque uolueritis in eternum pro francho et libero alodio uendo et trado cum omnibus honoribus et possessionibus predictorum mansorum et hospicio Petri Textoris, quecumque et ubicumque sint, longe uel prope, in monte uel in plano, et cum ingressibus et exitibus, pertinenciis, tenedonibus eorumdem et arboribus generum diuersorum et cum hominibus et feminis, lexiis et braceriis qui de dicto honore sint ibi uel alibi habitantibus, et cum censibus, vsaticis, agrariis, terre meritis, iouis, traginis, manedis, pastis, paleis, ciuatis, lignis, ouis, caseis, caulibus, questis, toltis, forciis, placitis, stabilimentis, seruiciis, adempra-[*f. 27*]-mentis, cuguciis, exorchiis, intestiis, firmamentis de directo, terciis, laudismiis, foriscapiis, redempcionibus hominum et mulierum, obuencionibus, redditibus, prouentibus, seruitutibus realibus et personalibus et cum omnibus actionibus specialibus et generalibus mihi racione predictorum bonorum competentibus vbicumque et generaliter, cum omnium rerum dominiis tacitis et expressis qui dici uel nominari possunt, que in predictis habeo et habere debeo, accipio et accipere debeo et consueui, vi uel gratis, iuste uel iniuste uel alio quocumque modo, iure uel racione, prout melius predicta mihi competunt et ea habeo et teneo ex donacione mihi facta ab Raimundo de Gerundella, viro meo olim deffuncto, et ut melius, sanius et utilius potest dici, scribi et intelligi, ad uestrum uestrorumque comodum et bonum intellectum, precio uidelicet trium milium et quingentorum solidorum barchinonensium monete de terno, de quibus ad utilitatem meam fateor me a uobis pene paccatam et contentam, renunciando non numerate

636. Família radicada a Rupià, PM 582.

et non tradite peccunie exceptioni et doli. Et si hec que uobis uendo plus dicto precio ualent, aut si plus de cetero excesserint in ualorem, totum illud gratis et ex certa scientia dono uobis et uestris titulo pure perfecteque donacionis irreuocabiliter inter uiuos, renunciando expresse illius legis auxilio per quam deceptis ultra dimidiam iusti precii subuenitur, et legi recisorie. Et ideo de mea meorumque potestate et dominio extraho et eicio hec omnia et singula supradicta in uestram et quorum uelitis potestatem et dominium, eadem pleno iure irreuocabiliter transferendo. Constituens inde predicta uestro nomine possidere uel quasi donec corporalem uacuamque possessionem apprehenderitis de eisdem, quam possitis auctoritate uestra apprehendere, et eadem uobis et cuicumque uolueritis perpetuo retinere.

Mandans nichilominus personis predicti honoris ut uos et quoscumque uolueritis per dominos suos habeant, teneant et reclament, et ut dominis suis obediant et homagia faciant et de omnibus iuribus uobis respondeant atque tradant. Et ego in posse uestro eas absoluo de omnibus supradictis, dando et cedendo uobis in predictis omnibus et singulis totum ius meum et locum, voces, rationes et acciones meas reales, personales, utiles et directas, quas habeo et michi competunt uel debent competere in eisdem, constituens inde uos procuratorem et uerum dominum in rem uestram, ad habendum, tenendum, dandum, conmutandum, alienandum omnique tempore possidendum ad omnes uestras uestrorumque uoluntates pro francho, puro et libero alodio in perpetuum habendas, sine retencione aliqua quam non facio in predictis nec in aliquo de premissis, omnibus meis meorumque uocibus, iuribus et racionibus inde perpetuo extinctis et penes uos et quoscumque uolueritis remanentibus et translatis. Et promitto uobis sollemniter stipulanti per me et meos presentem uendicionem saluare et predicta omnia et singula pro francho, puro et libero alodio semper uobis et quibuscumque uolueritis facere habere et possidere in sana pace, et erimus inde uobis et uestris defensatrices et guirentes legitime contra cunctam uiuentem personam, et dolum inde abesse abfuturumque esse.

Verum si aliqua [*f. 27v*] persona in predictis que uobis uendo in totum uel in aliqua sui parte tetigerit, contradixerit, forifecerit, perturbauerit, inquietauerit, siue peticionem aliquam uel demandam inde contra uos uel uestros mouerit siue introduxerit, incontinenti ad monitionem uestram uel uestrorum receptam promitto per me et succesores meos vobis et uestris quod ego et sucesores mei

satisfaciemus et respondebimus pro uobis et uestris et in principio litis suscipiemus in nos honus litigii et tractabimus atque ducemus causam cum nostris propriis sumptibus et expensis a principio usque in finem, aut uos uel uestri, si uolueritis, possitis ipsam causam ducere per uos metipsos, uobis tamen et uestris super hoc prius eleccione seruata, remitiendo uobis et uestris ex pacto necessitatem denunciationis. Et si uos aut uestri elegeritis tractare et ducere causam in propria persona, promitto uobis quod ego et mei sucesores reffundemus uobis et uestris omnes expensas circa litem factas et quicquid a uobis uel uestris euictum fuerit de predictis cum omni dampno, grauamine et interesse que inde uos uel uestros oportuerit facere aut modo aliquo sustinere, siue obtineatis in causa siue subcumbatis, et credamini uos uel uestri super premissis omnibus et singulis uerbo simplici sine aliquo sacramento, nullo genere probationis exacto. Et pro hiis omnibus et singulis complendis et attendendis, ac de firma et legali euictione omnique interesse obligo uobis et uestris, de consilio et assensu dicte domine abbatisse et eius conuentus, me et omnia mea bona et iura ubique presencia et futura.

Et quantum ad hec, omni exceptioni et cuilibet iuri scripto et non scripto, ciuili, publico et priuato, communi et singulari siue canonico, tam statuto quam statuendo et omni constitutioni noue et ueteri, institute uel instituende contra predicta uel aliquid predictorum in aliquo repugnantibus scienter et consulte et ex certa scientia prorsus renuncio.

Et nos Berengaria, Dei gratia dicti monasterii abbatissa, Cecilia priorissa, Guillema de Petratalliata, cameraria, Beatrix de Paleria, sacristana,[b] Agnes de Solerio, Blancha de Myniana, Guillema de Sarriano, Frisca de Torrente, Brunissendis de Cursauello, Gueralla de Podiopardinarum, Guillema de Aquilario, Raimunda de Ceruiano et Guillema de Belestario, prefati monasterii moniales, laudamus et concedimus hec omnia et singula supradicta, promitentes nos non contrauenturas ullatenus in futurum.

Quod est actum VII° idus aprilis anno Domini M° CC° septuagesimo quarto.

Sig+num Agnetis de Fuxano, monialis et uenditricis predicte, qui hec firmo et concedo. Sig+num Cecilie, priorisse.[637] Sig+num

637. És la filla il·legítima de Ramon de Gironella i d'Agnès de Foixà, que ja era monja abans del 1258; fou priora (1258-1283), infermera (1268-1283) i finalment abadessa

Guilleme de Petratalliata, camerarie.[638] Sig+num Beatricis de Paleria, sacristane.[639] Sig+num Agnetis de Solerio.[640] Sig+num Blanche de Miniana.[641] Sig+num Guilleme de Sarriano.[642] Sig+num Frische de Torrente.[643] Sig+num Brunissendis de Cursauello.[644] Sig+num Gueralle de Podiopardinarum.[645] Sig+num Guilleme de Aquilario.[646] Sig+num Raimunde de Ceruiano.[647] Sig+num Guilleme de Belestario,[648] monialium predictarum, que hec omnia firmamus, concedimus et laudamus. Sig+num domine Berengarie,[649] Dei gratia abbatisse [*f. 28*] monasterii antedicti, que hec omnia firmo, laudo et concedo, apposito eius signo per manus mei, Michelis, scriptoris subscripti.

Testes huius rey sunt Poncius de Urgio,[650] Berengarius de Palacio,[651] Gerundenses canonici, Arnaldus de Juuyniano, Bisuldunensis archidiaconus, Berengarius de Cestella[652] et Guillemus de Terradis, clerici Gerundenses, Bernardus de Dosquers et Bernardus Prouincialis, de Planils.

Sig+num Michelis de Vlmo, qui hoc scripsit mandato Bernardi de Vicco, publici Gerundensis notarii. + Raymundus de

(1283-1292): *Sant Daniel* 197, 202, 213, 244, 256, 259, 275, 282-283, 286, 308-309, 314-315, 320, 325, 337, 338-339, 343, 347, 349, 351-353, 355, 370, 372-374, 376, 380, 382, 390-391, 407, 423; ZARAGOZA 203.

638. Cf. *Sant Daniel* 256, 259, 282, 319, 325.

639. A més de sagristana, fou subprioressa i prioressa: *Sant Daniel* 197, 202, 210, 213, 233, 244, 248-250, 256, 259, 282, 320, 325, 337, 338.

640. Fou cabiscola, sagristana, prioressa i finalment abadessa (1295-1298): *Sant Daniel* 190, 213, 216, 233, 244, 250, 256, 259, 320, 325, 338, 343, 347, 351,-352, 377, 380, 391, 393-394, 400, 401, 406, 407; ZARAGONA 203.

641. Cf. *Sant Daniel* 244, 250, 259. 282, 320, 325, 343, 347, 351-352, 407.

642. Monja i cambrera: *Sant Daniel* 325, 338, 343, 346-348, 351-352, 380, 386-387, 389, 391, 407, 418-419, 433, 438-440, 442.

643. Monja i piatera: *Sant Daniel* 282, 317, 320, 325, 343, 347-348, 351-352, 407.

644. Monja i piatera: *Sant Daniel* 282, 320, 343, 347, 351-352, 375, 407.

645. Monja i piatera: *Sant Daniel* 320, 347, 351-353, 391, 397, 407, 410, 423.

646. Cf. *Sant Daniel* 343, 347, 351-352, 391, 407, 423.

647. Cf. *Sant Daniel* 210, 256, 259, 320,343, 347, 351-353, 407.

648. Monja, subprioressa i piatera: *Sant Daniel* 244, 250, 256, 259, 282, 320, 343, 347, 351-353 391, 407, 422.

649. Monja, prioressa i abadessa (1255-1283): *Sant Daniel* 178, 190, 191, 197, 202, 213, 229, 233, 240, 289.

650. PONTICH, *Series*, f. 393v; ADG, Pergamins de la Seu, Sagristà major, perg. 40-41, 43, 52; Benefici de Sant Domènec, perg. 18.

651. Cf. PONTICH, *Series*, ff. 317r, 318r; CC 547, 563, 564.

652. Cf. CC 477, 485.

Caciano, tenens locum Bernardi de Vicco, publici Gerundensis notarii, subscribo.[653]

a. *Afegit a la interlínia*. b. *La síl·laba* -na, *afegida a la interlínia.*

77 (13)

(1276) 1277 febrer 7

El veguer de Girona, Berenguer de Torroella,[654] *ven al bisbe Pere de Castellnou el castell de Vila-romà, en compliment del testament del seu darrer posseïdor, Pere Alemany,*[655] *pel preu de 45.000 sous.*

O. Perdut. Era autoritzat per Miquel d'Om, notari de Girona, «de notis acceptis in posse Raimundi de Catiano, olim notarii Gerundensis».
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 16v-18v.
B. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd,* ff. 13v-15v.
a. ES XLIV 292-297.

Instrumentum uenditionis seu empcionis castri de Villaromano et eius iuribus.

Nouerint vniuersi quod cum Petrus Alamandi, filius condam Petri Alamandi, militis de Villaromano olim deffuncti, mandasset in suo vltimo testamento castrum suum de Villaromano cum suis pertinenciis per manumissores suos uendi ecclesie uel loco religioso, ne deinde ex dicto castro malum exiret, et pro soluendis debitis et lexiis suis et iniuriis suis restituendis, et mandasset etiam in eodem testamento quod dominus Gerundensis episcopus qui esset pro tempore uel ecclesia Gerundensis emeret dictum castrum et illud haberet pro precio quod alie persone uellent dare pro eodem, et in eodem testamento in manu et posse domini Petri, Dei gratia Gerundensis episcopi, dictum castrum dimisisset et tradidisset, prout in eodem testamento hec omnia plenius continentur, et dictus dominus episcopus requisiuisset a manumissoribus post mortem dicti Petri Alamandi iuuenis quod uenderent dictum castrum pro

653. Aquest document es complementà amb l'instrument de renúncia que feia el bisbe de Girona a qualsevol dret d'evicció enfront d'Agnès de Foixà per les compres fetes, *Sant Daniel* 310.

654. És veguer almenys des del 1270: cf. PM 286, 364-365, 368, 373, 375; Pergamins de la Seu, Sagristà Major 46; l'any 1281, juntament amb altres, fou excomunicat per diversos delictes, PM 378; era mort l'agost del 1288, quan la seva vídua Alda definia amb el bisbe totes les demandes que poguessin fer-se de béns del difunt, contra pagament de 620 sous barcelonesos, PM 429.

655. Cf. ADG, Pergamins de la Seu, Benefici de Sant Domènec, perg. 1d.

exequenda ultima uoluntate eiusdem Petri Alamandi, et illi manumissores, facientes se alienos, respondissent eidem domino episcopo quod de manumissoria dicti Petri Alamandi iuuenis se nullatenus intromitterent, et postmodum dominus Iacobus, bone memorie illustris rex Aragonum olim deffunctus, per suas litteras mandasset uicario Gerundensi ut moneret manumissores dicti Petri Alamandi iuuenis quod uenderent dictum castrum, alias quod ipse uicarius uenderet idem[a] castrum pro exequenda ultima uoluntate dicti Petri Alamandi, prout in eodem ultimo testamento noscitur contineri, et illi manumissores respondissent quod nullatenus se intromitterent de predictis, et dictus uicarius legitimo tempore dictum castrum subastando fecisset preconizari per ciuitatem Gerunde quod quicumque uellet dictum castrum emere ueniret ad curiam Gerunde et quod ipsa curia illi persone uenderet dictum castrum, si aliquis non apparuerit, qui tantum precium se daturum offerret quantum dominus Petrus, Dei gratia episcopus Gerundensis.

Idcirco ego Berengarius de Turrucella, Gerundensis uicarius pro domino rege ex parte ipsius et suorum pro exeqenda ultima uoluntate dicti Petri Alamandi, filii dicti Petri Alamandi, ut saluti anime sue celerius succurratur, et ut iniuriam passis ab eo, creditoribus ac legatariis satisfiat, auctoritate Bernardi de Prato, iudicis domini regis in Gerundensi, in hac parte interueniente, vendo uobis, venerabili in Christo patri et domino Petro, Dei gratia Gerundensi episcopo, et quibuscumque volueritis in eternum totum ipsum [*f. 17*] castrum siue fortiam de Villaromano quod fuit condam Petri Alamandi et post eum Petri Alamandi eius filii, scilicet corpus ipsius castri, quod est in parrochia Sancte Eugenie de Villaromano, cum mansis, bordis, masueriis, decimis, et cum propia laboracione panis et vini dicti castri ubicumque ipsa laboracio sit, in monte uel in plano, et cum hominibus et feminis, lexiis et braceriis qui de dicti castri dominio sint, ibi uel alibi habitantibus, et redemptionibus eorumdem, cum baiulis, baiuliis, feudis militum et aliorum hominum ad dominium dicti castri siue fortie spectantibus, et cum ingressibus, exitibus, pertinenciis, tenedonibus suis quibuscumque et ubicumque sint, in longe uel prope, in monte uel in plano, et cum omnibus dominicaturis dicti castri, oliuariis ac aliis arboribus generum diuersorum, cum censibus, usaticis, agrariis, iuuis, manedis, questis, toltis, forciis, placitis, stabilimentis, seruiciis, adempramentis, cuguciis, exorchiis, intestiis, seruitutibus, firmamentis de directo, rupibus, montibus, planis, torrentibus, fontibus, pratis, pascuis,

pasturis, boschis, deuesiis, bannis, terminis, terminalibus, terciis, laudismiis et quibuslibet foriscapiis, redditibus, prouentibus et generaliter cum omnium rerum dominiis que dictum castrum siue fortia habet et accipit et habere ac accipere debet in mari et in terra et cum omnibus aliis hic non expressis que dici uel nominari possunt, que dictum castrum habet et accipit et accipere debet in quibuscumque parrochiis atque locis qualicumque modo, iure vel causa, prout melius et utilius ad uestrum comodum et sanum intellectum potest intelligi atque dici, et ut melius dictus Alamandi iuuenis predicta habebat, tenebat et possidebat tempore sue mortis, sic uobis dictum castrum uendo precio quadraginta quinque milium solidorum monete barchinonensis de terno, de quibus uos soluistis Poncio de Vrgio, Gerundensi canonico, [de][b] voluntate et mandato domine Blanche, vxoris condam Petri Alamandi patris dicti Petri Alamandi iuuenis, et de mandato ac voluntate Alamande et G. Alamandi fratris sui, tria milia et quinquaginta aureos racione dotis et donacionis propter nupcias dicte domine Blanche, et racione ligitime et hereditatis eidem pertinencium racione Arnalli[c] Alamandi et[d] Petri[d] Alamandi iuuenis, filiorum dicte Blanche, et racione legati facti in testamento paterno dicte Alamande et dicto Guillemo Alamandi, et racione hereditatis et legitime eis competentium in bonis paternis, vel alia[e] racione. Residuum uero precii quod restat ad soluendum distribuatis et soluatis secundum voluntatem et ordinacionem dicti Petri Alamandi, filii dicti Petri Alamandi, ut in eius testamento plenius continetur. Et si dictum castrum plus ualeret precio supradicto, totum illud ex parte domini regis uobis dono titulo pure perfecteque donacionis irreuocabiliter inter uiuos, renunciando expresse illius legis auxilio per quam deceptis ultra dimidiam iusti precii subuenitur, et legi recissorie. Et ideo, ex causa huius vendicionis quam vobis, domino episcopo, facio, dictum castrum de potestate domini regis extraho et eicio, cum omnibus iuribus et racionibus que dictus Petrus Alamandi iuuenis in illo habebat et habere debebat, et in vestram et quorum uelitis potestatem et dominium eadem irreuocabiliter transfero. Constituens me dictum castrum uestro nomine possidere donec corporalem uacuamque possessionem ex causa empcionis huius-[*f. 17v*]-modi apprehenderitis de eodem, quam possitis auctoritate uestra apprehendere et eandem uobis et cuicumque uolueritis perpetuo retinere. Ita quod exinde dictum castrum habeatis, teneatis atque possideatis cum omnibus suis dominiis et pertinenciis uniuersis ad uestras et quorum uolueritis uoluntates

omnimodas inde perpetuo faciendas. Et est sciendum quod pro hac uendicione quam uobis facio, dominus rex uel ego pro eo non tenemur vobis de euictione aut aliquo interesse neque de precio restituendo, si dictum castrum uel aliqua de predictis uobis aut uestris euincerentur. Item est sciendum quod uos, dominus episcopus, non emitis neque emistis dictum castrum nomine ecclesie, set nomine uestro, neque soluistis precium de bonis episcopatus neque ecclesie Gerundensis, sed de vestro propio. Ideo uos possitis dictum castrum uendere, dare, dimittere et alienare cuicumque volueritis et quandocumque uestre placuerit uoluntati. Et super hiis renuncio omni iuri speciali et generali omnique usatico et consuetudini contra premissa in aliquo repugnanti.

Et ego Bernardus de Prato, iudex ordinarius domini regis in Gerundensi, presto auctoritatem uendicioni predicte.

Ad hec ego Alamanda, filia condam Petri Alamandi, laudo scienter et consulte agens dicto domino episcopo et cui ipse uoluerit in perpetuum confirmo et approbo in manu et posse tui, scriptoris subscripti tamquam publice persone pro ipso et eius nomine recipientis et stipulantis, uendicionem dicti castri per dictum vicarium superius sibi factam. Diffiniendo et remittendo eidem domino episcopo et quibuscumque ipse uoluerit in eternum totum ius quod habeo in dicto castro et eius pertinenciis racione hereditatis et legitime paterne uel alio modo, promitens me nullatenus contrauenturam, renuncians super hiis iuri minoris etatis, confitens et recognoscens me esse maiorem. Et iuro per Deum et eius sancta quatuor Euangelia corporaliter tacta predictam uendicionem semper ratam habere et in perpetuum obseruare et numquam contrauenire per me uel per aliquam personam interpositam iure aliquo siue causa, renuncians omni iuri mihi in dicto castro competenti.

Et ego Blancha de Villaromano, uxor condam Petri Alamandi, laudo, approbo et confirmo prefato domino episcopo Gerundensi et quibuscumque uoluerit in eternum in posse tui, scriptoris subscripti tanquam publice persone pro ipso et eius nomine recipientis et stipulantis, totam prefatam uendicionem per dictum vicarium de dicto castro superius sibi factam. Diffiniendo et remittendo eidem et quibuscumque uoluerit perpetuo totum ius quod in dicto castro et eius pertinenciis habeo et mihi competit ac habere debeo racione dotis et donacionis propter nupcias ac obligacionis uel alio quouis modo, absoluendo ipsum ab omni petitione et demanda ac iure

quod vel quam possem petere in dicto castro de Villaromano et eius pertinenciis vniuersis, excepto manso de Stagno, et medietatem condamine de Stagno, que mihi per venerabilem Poncium de Vrgio, canonicum Gerundensem, fuerunt adiudicata. Et iuro per Deum et eius sancta quatuor Euangelia corporaliter tacta predictam uenditionem semper ratam habere et inuiolabiliter obseruare et numquam contrauenire iure aliquo siue causa, renuncians, certiorata in hac parte de iure meo, iuri ipothece quod habeo in predictis racione sponsalicii mei vel alio modo, et omni alii iuri speciali et generali pro me in hac parte facienti.

Et ego Guillemus [*f. 18*] Alamandi, filius condam Petri Alamandi, laudo, concedo, approbo et confirmo iamdicto domino episcopo Gerundensi et quibuscumque uoluerit in eternum in manu et posse tui, scriptoris subscripti tamquam publice persone pro ipso et eius nomine recipientis[f] et stipulantis,[g] totam predictam uenditionem de dicto castro per Gerundensem vicarium sibi factam. Diffiniendo et remittendo eidem ac quibuscumque uoluerit in eternum totum ius quod racione hereditatis et legitime paterne uel alio quocumque modo habeo et habere debeo aut mihi competit in predicto castro de Villaromano et eius pertinenciis vniuersis, promitens me nullatenus contrauenire. Salua et retenta domine Blanche matri mee medietate condemine de Stagno, et[h] manso de Stagno,[h] que fuerunt eidem domine matri mee per venerabilem Poncium de Vrgio, Gerundensem canonicum, adiudicata. Et super hiis renuncio iuri minoris etatis, confitens et recognoscens me esse maiorem. Et iuro per Deum et eius sancta quatuor Euangelia corporaliter tacta prefatam uenditionem semper ratam habere et in perpetuum obseruare et numquam contrauenire per me uel per aliquam personam interpositam iure aliquo siue causa. Et super hiis renuncio omni iuri speciali et generali mihi in predictis competenti.

Quod est actum VII° idus februarii anno Domini M° CC° septuagesimo sexto.[656]

Sig+num Berengarii de Turrucella, Gerundensis vicarii, qui dictam uenditionem facio, firmo atque concedo predicta die et anno, presentibus Dalmacio de Petratalliata,[657] abbate Sancti Felicis Gerunde, Guillemo Gaufridi,[658] thesaurario ecclesie Gerundensis,

656. En aquesta altura, al marge dret, de mà moderna: «1276».

657. Cf. PONTICH, *Series*, f. 317v; VILLANUEVA XIV 137; CC 476, 509. El seu nom consta a l'obituari del *Martirologi* del segle XIV, VILLANUEVA XII 299.

658. Cf. PONTICH, *ib.*, f. 247v; CC 604; ADG, Pergamins de la Seu, Benefici de Sant

Petro de Balneolis, presbytero de Capitulo Gerundensi, Petro de Vliano, Berengario Adam,[659] Petro Bayerii et Petro de Gallineriis,[660] testibus. Sig+num Alamande predicte, qui hec firmo et iuro XIIIº kalendas marcii eodem anno, presentibus Poncio de Vrgio, Gerundensi canonico, Guillemo Gaufridi, thesaurario supradicto, et Raimundo de Cortada,[661] milite, testibus. Sig+num domine Blanche de Villaromano. Sig+num Guillemi Alamandi, eius filii, predictorum, qui predicta omnia firmamus, concedimus atque iuramus VIIIIº kalendas marcii anno suprascripto, presentibus Raimundo de Cortada, milite suprascripto, Bernardo de Bedocio,[662] filio Bernardi de Bedocio, Berengario de Palacio, Gerundensi canonico, et Arnallo de Terradis, baiulo de Oleastreto,[663] testibus. Ego Bernardus de Prato,[664] iudex ordinarius domini regis in Gerundensi, qui predictis auctoritatem meam prestiti, subscribo.

Ego Michel de Vlmo, tenens locum Raimundi de Toylano, publici Gerunde notarii, hec scripsi de notis in posse Raimundi de Catiano, olim notarii Gerundensis.

a. *Al manuscrit,* iddem. b. *Al manuscrit, om*. c. *Al marge dret*. d. *Afegit a la interlínia*. e. *Afegit a la interlínia*. f. *Al manuscrit,* recipienti. g. *Al manuscrit,* stipulati. h. *Afegit a la interlínia.*

78 (28)

1278 novembre 4

Sentència arbitral de Guillem Gaufred, tresorer de la Seu, i de Guillem de Terrades, prevere del Capítol, en la qüestió entre el bisbe Pere de

Joan, perg. 16.

659. És «scriptor» de Girona: CC 519.

660. A falta de cap indicació, l'identifiquem amb el futur prevere de Capítol homònim, ben documentat a partir del 1286 fins al 1327: PM 409, 821, 885, 934; CC 547, 573, 578, 583, 586-587, 597-599, 604, 616-618.

661. Cf. ADG, Pergamins de la Seu, Benefici de Sant Joan, perg. 18. Els Cortada són família de cavallers. L'any 1316 un Ramon Cortada, el mateix del document o potser un seu descendent, tenia un quart del delme de Calonge, comprat a Elicsendis, vídua de Galceran de Cartellà, que Cortada té en feu per Bernat de Cabrera i aquest pel bisbe, PM 696.

662. És probable que el reconeixement de la meitat del delme de Santa Coloma de Fitor que fa Bernat de Bedós al bisbe el 15 de juny de 1286, CC 508, i el que fa el 28 d'agost de 1321, PM 861 i CC 626, siguin respectivament actes del pare i del fill Bedoç.

663. Cf. PM 318, 349, 440.

664. El 1237 el bisbe se l'associava en un judici, *Sant Daniel* 164.

Castellnou i les batllesses de la Bisbal, Beatriu de Frigola[665] *i la seva filla Elicsendis, sobre els drets de la batllia.*

O. Perdut.
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 36r-38r, amb passatges il·legibles, a causa d'haver-hi estat aplicat reactiu de nou de gal·la, restituïts ex B.
B. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd,* ff. 155r-157r.

Instrumentum continens que et qualia debet recipere baiulus de Episcopali in castro ipso et eius terminis, tam a domino episcopo quam ab aliis quibuscumque personis.

Suborta materia questionis super diuersis petitionibus inter Petrum, Dei gratia episcopum Gerundensem, ex una parte, et dominas Beatricem de Frigola et Elicsendem, eius filiam, baiulissas de Episcopali, et Johannem de Castello,[666] maritum dicte Beatricis, et Guillemum de Stagnolo,[667] maritum dicte Elicsendis, et Guillemum de Frigola,[668] filium dicti Guillemi de Stagnolo et eius uxoris Elicsendis, et nepotem predictorum Johannis et Beatricis, ex altera, tandem compromiserunt sub pena centum aureorum ad inuicem stipulata in manu et posse venerabilis Guillemi Gaufredi, thesaurarii ecclesie, et Guillemi de Terradis, presbyteri de Capitulo Gerundensi, quos elegerunt de communi consensu tamquam arbitros, arbitratores seu amicabiles compositores, et promiserunt ad inuicem sub pena predicta quod quicquid ipsi iure, laude uel composicione dicerent uel ordinarent uel statuerent inter eos, ratum per se et successores suos haberent perpetuo atque firmum. Quod si non facerent, pars inobediens uel nollens parere dicto

665. Pensem que Beatriu de Frigola era la nora del Guillem de Frigola esmentat més amunt, n. 46, fill i nét d'uns Frigola que ja havien estat batlles de la Bisbal, PM 180 (a. 1245) i CC 344 (a. 1181), i per això és amb ella que el bisbe discuteix sobre qüestions referents a la batllia. La participació de la filla Elicsendis en les discussions no s'explica, però es comprèn millor si es té en compte que el seu fill Guillem Frigola, nét de Beatriu, serà el futur batlle de la Bisbal a partir almenys de 1291, PM 439.

666. Joan de Castell és actiu a la Bisbal a partir del 1232, PM 151, i era casat amb Beatriu Frigola de molt abans del 1259, puix que aleshores llur filla Elicsendis no solament ja era nascuda, ans ja s'havia casat amb Guillem d'Estanyol, PM 228. El 1271 Joan de Castell establia un hort situat a la coromina del bisbe, PM 290, i el 1280 ell i tota la seva família venien al bisbe Bernat de Vilert llur part del molí sobre el Daró, un dia de cada set, per 152 sous, PM 362. Segons es desprèn del nostre document, Joan de Castell s'havia apropiat la saionia del castell de la Bisbal.

667. Guillem d'Estanyol apareix en els mateixos documents que els seus sogres, la seva dona i el seu fill, acabats d'esmentar. En el sínet general de l'octubre de 1281 el bisbe Bernat de Vilert excomunicava, entre altres, Bernat Sense Terra i el seu ballester Guillem d'Estanyol per injúria feta al canonge Arnau de Soler, PM 378. La identificació del bisbalenc amb el ballester no és segura al cent per cent, però no es pot deixar de banda.

668. Per Guillem Frigola, cf. també *Lletres* I, n. 5, nota 21, PM 416.

uel ordinacioni ipsorum, predictam penam centum aureorum sine remedio incurreret, et parti alteri parenti solueret atque traderet, et quod lato arbitrio seu ordinacione facta, predicti arbitri seu amicabiles compositores possent cognoscere de comissione pene et interpretari, declarare et prorrogare ac etiam abreuiare arbitrium seu ordinacionem quam ipsi in scriptis uel sine scriptis ducerent promulgandam.

Coram quibus arbitris seu amicabilibus compositoribus dictus dominus episcopus uerbotenus nomine suo et ecclesie Gerundensis proposuit et proponi fecit quod dicte baiulisse et baiuli recipiebant iniuste multa et in periudicium ipsius domini episcopi et dicte ecclesie, et sine consensu suo et suorum predecessorum, de quibus dictus dominus episcopus plura specificauit, scilicet quod predicti alodiauerant sibi et tenebant pro alodio honores Astrugi de Anglada.[669] Item quod recipiebant iniuste retrodecimam de media decima carnalagii. Item quod recipiebant iniuste aliquas mensuras pro mensuratico de decima et taschis et aliis agrariis et etiam de blado vini. Item quod recipiebant iniuste retrodecimam de uino botagii. Item quod habebant et recipiebant iniuste redempciones puellarum. Item quod recipiebant iniuste pastum per honores pagensium de termino castri de Episcopali. Item quod recipiebant iniuste questum de ouis [et] caseis. Item quod [*f. 36v*] recipiebant iniuste retrodecimam de media decima de locis ubi recipiebant braciaticum. Item quod recipiebant iniuste in pluribus locis retrotascham. Item quod procurauerunt et fecerunt fieri suos plures homines et feminas et adquisiuerunt iniuste tam in villa Episcopalis, quam in termino castri, quam etiam extra terminos, qui, contemplacione dominii et potencie baiulie, fecerunt se suos, alias facturi. Item quod recipiebant iniuste aliquos in sua guarda. Item quod ipsi et filii sui et aliqui de familia nomine ipsorum faciebant aliqua accapita et exigebant jornalia plura ab hominibus et mulieribus ville et termini castri de Episcopali. Item quod recipiebant frumentum, asts, anseres et gallinas et bladum et plura alia iniuste ab hominibus, de quibus non habebant instrumentum. Item quod recipiebant iniuste sexdecim migerias frumenti ad mensuram ueterem in granerio dicti episcopi, de quo non habebant

669. L'octubre del 1232 Astruc d'Anglada, de Llaneres (Castell d'Empordà), la seva mare Berenguera i la seva esposa Maria venien a Joan Castell de la Bisbal els seus drets a les cases que per ells tenien Pere i Guillem Tirà, a la vila nova de la Bisbal, per 25 sous, PM 151.

instrumentum. Item quod tenebant sagionem qui preterminabat negocia ipsius domini episcopi et hominum querelantium et faciebat negocia ipsorum, nec iacebat in castro, ut debebat. Hec et plura alia dicebat dictus dominus episcopus ipsos recipere iniuste et sine consensu domini, in quibus omnibus et singulis petebat ipsos condempnari et ne in posterum fierent et sibi nomine quo supra adjudicari.

Ad que predicti respondentes dixerunt predicta omnia percepisse iuste, et negauerunt quod iniuste recepissent, subiungentes quod ipsi sui predecessores longissimo tempore perceperunt predicta, tam ex concessione plurium predecessorum ipsius domini episcopi quam etiam ex paciencia ipsius domini episcopi et suorum predecessorum, qui uidebant et patiebantur predicta, et longissimo etiam usu; propter quod super predictis prescriptione et aliis amminiculis legitime sunt muniti. Et ad fundandam intentionem suam, produxerunt plurima instrumenta.

Dictus uero dominus episcopus, quia in instrumentis a predictis hostensis non continebantur aliqua de predictis, et ideo non prescriptione uel paciencia uel usu longissimo nec racione aliqua erant tuti, demum, renunciacione facta a partibus, visis instrumentis, allegationibus et racionibus utriusque partis, nos predicti Guillemus Gaufridi et Guillemus de Terradis, arbitri seu amicabiles compositores predicti, habito consilio prudentum et seruato, pronunciamus componendo amicabiliter inter partes quod predicti Beatrix et Elicsendis et Johannes de Castello et Guillemus de Stagneolo et Guillemus de Frigola et sui successores teneant pro domino episcopo et successoribus eius honores acquisitos ab Astrugo de Anglada, et quod cum ipso domino episcopo et successoribus eius componatur de terciis et laudismiis et foriscapiis, nisi predicti hostendant predictos honores per franchum alodium habere. Item quod non habeant uel accipiant retrodecimam de media decima carnalagii, que condam fuit a canonicis ecclesie Gerundensis adquisita. Item quod non recipiant nec habeant mensuraticum de blado, cum ipsi non teneantur racione baiulie mensurare, set custodire fideliter et facere mensurari. Item quod non habeant nec recipiant aliquid de vino botagii. Item quod non habeant amodo nec recipiant redempciones puellarum. Item quod non habeant deinde uel [*f. 37*] recipiant pastum animalium per honores pagensium uel etiam aliorum. Item quod non habeant amodo uel recipiant questum de ouis uel caseis. Item quod non habeant uel recipiant retrodecimam de locis in quibus recipiunt braciaticum. Item quod non recipiant

aliquas jouas, nisi illas dumtaxat que cum cartis in honore suo docuerint se habere. Item quod non recipiant retrotaschas nisi illas de quibus docuerint instrumenta. Item quod homines et mulieres ubicumque sint quos fecerunt fieri suos uel suorum, sint amodo domini episcopi et successorum suorum, cum illis conditionibus que sunt in instrumentis, et quod tradantur ipsa instrumenta dicto domino episcopo, et quod amodo non possint facere uel procurare quod aliqui homines uel mulieres fiant similiter illorum de domo sua nec etiam illorum nec de domino episcopo et suis successoribus. Dicimus tamen quod illos dumtaxat quos Arnaldus de Fuxano uel aliquis alius ratione consanguinitatis eis dedit et illos quos cum gleba seu mansis et bordis adquisiuerunt, habeant ipsi et sui, et quod amodo illos homines possint ipsi uel sui habere uel adquirere nisi causa emptionis cum gleba uel mansis, et hoc nisi racione consanguinitatis eis darentur sine fraude. Item quod absoluant omnes guardas quas nomine suo receperunt et de cetero nullos recipiant in guarda nisi nomine domini episcopi et eius voluntate. Item quod ipsi uel filii sui uel aliqui de familia sua uel successores eorum non faciant aliquod accapitum nec exigant seruicia uel jornalia ab hominibus ville uel termini de Episcopali. Item de frumento, videlicet quod sexdecim migerias cum mensura ueteri dicebant se de granerio domini episcopi pro cibo recipere, scilicet, duodecim migerias de media decima et quattuor de calcaturis, dicimus ipsos uel successores eorum amodo non debere recipere. Item quod saio jaceat in castro, et faciat negotia domini episcopi et hominum ac querelantium prout debet, dum Johannes de Castro tenuerit saioniam et postea, ut fuit antiquitus consuetum. Item quod restituant domino episcopo jouas censuales quas a tempore quo dominus episcopus fuit episcopus receperunt, nisi hostenderint se de consensu domini uel sui locumtenentis habuisse. Hec inquam omnia et singula dicto domino episcopo, absenti, nomine ecclesie et suis successoribus et Petro Pagani, procuratori eius presenti, nomine antedicto adiudicamus, et in predictis dictas Beatricem et Elicsendem et Johannem de Stagneolo et Guillemum de Frigola presentes et eorum successores perpetuo condempnamus in frumento uero, blado, caponibus, gallinis, anseribus, asta et braciatico ab impetitione domini episcopi et successorum eius, predictos Beatricem et Elicsendem, Johannem de Castello et Guillemum de Stagneolo et Guillemum de Frigola et eorum successores absoluimus et pronunciamus eos debere recipere prout hactenus receperunt, dum tamen ab hominibus sine contradictione receperint

et in pace. Pronunciamus etiam quod recipiant sextam decimam migeriam pro braciatico in expletis condaminarum domini episcopi. Item quod recipiant unam migeriam bladii in molendino de Caritat pro retrodecima molendini. [*f. 37v*]. Item quod recipiant braciaticum per totum honorem de Frigola et de Romageria[670] quem condam tenebat Guillemus baiulus de Episcopali, et Bernardus, filius eius,[671] excepta tantum quadam uinea que non dat braciaticum, quam modo tenet Guillemus de Boscho. Item quod recipiant albergam quam consueuerunt recipere a saione, scilicet annuatim unum porcastrum duorum solidorum monete de quaterno, et unam migeriam frumenti in farina et unam migeriam vini et unum par caponum. Item quod recipiant cibum unius militis qualibet die quando dominus episcopus est apud Episcopalem uel curia, scilicet duos panes, unam peciam carnis, mediam quarteriam vini et cibariam unius animalis, si ipsum habent. Item quando diuiduntur expleta accipiant pro cibo baiuli de decima sexdecim migerias ordei cum mensura ueteri, et de calcaturis XII migerias ordei cum eadem mensura et quattuor migerias ordei cum eadem mensura de retrodecima baiulie, de taschis quas[a] olim tenuit Petrus Tort[672] et nunc tenet Petrus de Uineaueteri,[673] que sic sunt inter omnes triginta et due migerie ordei cum mensura veteri, quas omnes XXXII migerias ordei tradant baiulus et sui successores domino episcopo et suis successoribus, scilicet viginti et quattuor migerias pro una alberga de qua non dant cibum et residuas octo migerias pro cibaria illius alberge pro qua donant cibum dicto domino episcopo annuatim. Item quod recipiant retrodecimam de expletis medie decime, exceptis locis ubi recipiunt braciaticum, et recipiant rotrodecimam de calcaturis et de medietate decime carnium et de cibariis. Item recipiant in uenditionibus, redemptionibus hominum et feminarum et in obligationibus et stabilimentis et alienationibus, excepta proprietate domini episcopi, retrodecimam ab hominibus, ut est fieri consuetum. Item in iusticiis, exorquiis et placitis et aliis

670. Berenguer Romaguera, de la Bisbal, el juny del 1271 s'havia fet home propi del batlle Joan de Castell i de la seva família, els quals li havien establert un hort, PM 290.

671. Bernat Frigola és esmentat en un document del 29 d'abril de 1225, quan la seva dona Beatriu feia homenatge al bisbe Alemany d'Aiguaviva, PM 114, segurament per haver-se casat recentment amb Bernat Frigola. Bernat degué morir relativament jove i Beatriu es casà en segones núpcies amb Joan de Castell.

672. L'identificaríem com un membre de la família homònima de la Bisbal, potser fill del Ramon Tort que consta difunt l'octubre del 1261, PM 246.

673. És fugaçment esmentat en un document de 1336 com antic posseïdor d'una tercera part del delme de Vulpellac, PM 1030.

prouentibus, exceptis penis et bannis, recipiant retrodecimam de hiis que spectant ad dominum episcopum, nisi forte compositio fieret de predictis. Nam tunc iuxta compositionem factam cum domino episcopo, habeant ab hominibus retrodecimam de eisdem, exceptis penis et bannis predictis, de quibus nichil recipiant.

Hec inquam predicta dicimus et pronuntiamus quod predicti et successores eorum baiuli habeant et recipiant perpetuo, et faciant albergas et census consuetos et negocia domini procurent diligenter et fideliter ac protractent, et quicquid usque nunc receperunt seu etiam habuerunt, sit eis a domino episcopo perpetuo diffinitum, saluis hiis que superius in pronuntiatione alias sunt retenta et saluo quod super contentione parietis qui est inter dictum castrum et hospicium novum predictorum, nos nichil dicimus uel pronuntiamus, set questionem, si quam habet, domino episcopo reseruamus. Hoc idem dicimus de centum solidis melgorensibus quos racione ferregenalis d'en Cassan[674] Johannes de Castello predictus debebat facere Berengario condam episcopo Gerundensi. Nam super ipsis C solidis et super ferregenali predicto questiones quas habent uel habere possunt eis ad inuicem sit seruatum. [*f. 38*] Si tamen aliqua remanerent obscura uel dubia uel minus uel plus dicta in predicta pronunciacione, retinemus de consensu partium quod possimus declarare, interpretari, addere uel diminuere et quecumque et quotienscumque uoluerimus et nobis uisum fuerit faciendum.

Latum fuit hoc arbitrium pridie nonas nouembris anno incarnationis Christi M° CC° septuagesimo octauo.

Quod fuit laudatum et approbatum a partibus, scilicet a Petro Pagani, procuratore domini episcopi predicto nomine eiusdem domini episcopi, et a Beatrice de Frigola et eius filia Elicsende et Johanne de Castello et Guillemo de Stagneolo et Guillemo de Frigola predictis. Sig+num Petri Pagani. Sig+num Beatricis de Frigola. Sig+num Elicsendis filie eius. Sig+num Johannis de Castello. Sig+num Guillemi de Stagneolo. Sig+num Guillemi de Frigola predictorum, qui hec laudamus et firmamus, presentibus Jordano de Apiliariis,[675]

674. Els Cassà o Caçà són una acabalada família de la Bisbal, amb drets sobre el molí del Daró, que Guillem de Caçà havia deixat en testament a l'Almoina de la Seu, i que el paborde d'aquesta, Pere de Pedrinyà, venia a Berenguer de Caçà, nebot de Guillem, l'any 1250, per 700 sous melgoresos, PM 196.

675. Per als Abellars de la Bisbal, cf. *Lletres* I, n. 522, nota 979.

milite et Petro Torrono,[676] de Vineaueteri, et Raimundo de Volta[677] et Petro Jordano et Guillemo Amalrico,[678] omnibus de parrochia Episcopalis. Sig+ num Guillemi Gaufridi, thesaurarii. Ego Guillemus de Terradis predictus subscribo.

Guillemus de Spodolia, qui mandato dictorum arbitrorum et Guillemi Retorte, publici notarii Episcopalis,[679] hoc scripsit.

Guillemus Retorta, presbyter et episcopalis publicus notarius subscribo.

a. *Al manuscrit,* quam.

79 (29)

1278 desembre 17

Testament del bisbe de Girona, Pere de Castellnou.

O. ACG, perg. 1842.
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 38r-41r.
a. VILLANUEVA XIII 322-329.

Testamentum domini Petri de Castronouo, condam episcopi Gerundensis.

In nomine sancte et indiuidue Trinitatis, Patris et Filii et Spiritus Sancti, amen. Cum nichil sit cercius morte, nichilque incercius hora mortis, idcirco nos Petrus, Dei gratia Gerundensis episcopus, in nostro pleno sensu, memoria et loquela, nostrum facimus seu ordinamus ac condimus testamentum, in quo siue ad cuius executionem eligimus seu facimus manumissores seu executores nostros videlicet venerabilem et dilectum nepotem nostrum Jaçpertum,[680] Dei gratia episcopum Valentinum, Guillemum Gaufridi, tesaurarium ecclesie Gerundensis, Petrum de Balneolis et Guillemum de Terradis, presbyteros de Capitulo Gerundensi, quibus si nos mori contingat antequam aliud [*f. 38v*] faciamus seu ordinemus testamentum, damus et concedimus plenam et liberam

676. Pere Torró és documentat en la venda d'un quadró de terra a la Bisbal l'any 1249, PM 193.

677. Apareix com a testimoni en una escriptura de reconeixement de delmes de l'any 1256, on es diu que és d'Anglès, CC 470.

678. L'any 1303 Guillem Amalric i la seva esposa Dolça, de la Bisbal, reconeixen ésser persones pròpies de la cambreria del monestir de Banyoles, PM 578.

679. Cf. PM 151, 162, 178, 193, 196, 208, 228, 233-234, 237, 239, 246, 252, 255, 290, 292, 299, 328-330, 332, 335, 362, 367, 379, 390-391, 414, 416, 419; ADG, Pergamins de la Seu, Sagristà Major, perg. 52.

680. És Jaspert de Botonach: EUBEL I 541.

potestatem vendendi, alienandi et distribuendi omnia bona nostra mobilia et immobilia, quecumque sint et ubicumque, et etiam exhigendi et petendi ac deffendendi et omnia alia specialiter et generaliter faciendi que nos nunc possemus facere de predictis. Volentes et mandantes ut predicti manumissores sine dampno et missione eorum diuidant et distribuant omnia bona nostra ut inferius inuenerint scriptum seu etiam ordinatum. Si autem ipsi omnes manumissores non possent execucioni seu ordinacioni huius testamenti comode interesse, duo ipsorum possint ea omnia facere que in isto testamento contineri noscuntur, aliorum absencia non obstante.

In primis uolumus et mandamus quod omnia debita nostra soluantur et iniurie, si que apparuerint, restituantur et emendentur per dictos manumissores nostros uel per duos ex ipsis consilio gardiani fratrum minorum Gerunde absque malo placito, diffugio et calumpnia.

Eligimus supulturam (*sic*) nostram in Capitulo sedis Gerunde et dimitimus ecclesie predicte sedis pro sepultura nostra inter omnia L[a] solidos. Dimitimus ecclesie Sancti Felicis Gerunde XX[ti] solidos. Dimitimus monasterio Sancti Petri de Gallicantu X solidos. Item monasterio Sancti Danielis X solidos. Item operi dormitorii eiusdem XX solidos. Item monasterio Sancti Martini de Costa X solidos. Item ecclesie Sancte Eulalie, Sancte Susanne de Mercatallo, Sancti Nicholay, Sancte Marie Puellarum et Sancti Genesii, vnicuique V solidos. Item domui infirmorum de Pedreto, hospitali nouo et hospitali ueteri, vnicuique V solidos. Item[a] operi fratrum predicatorum C solidos.[a] Item operi fratrum minorum C[b] solidos. Item mense fratrum predicatorum et fratrum minorum,[b] vnicuique pro refectione, C solidos, et rogamus fratres ut sint memores anime nostre. Item pro captiuis redimendis, Johannem nigrum baptizatum. Item pro missis celebrandis CC solidos. Item pro *Salteriis* legendis C solidos. Item vnicuique XII presbyterorum de Capitulo Gerundensi V solidos. Item vnicuique presbiterorum in ecclesia Gerundensi stabilitorum II solidos. Item pro elemosina pauperibus euntibus ostiatim eroganda CC solidos. Item pro officiis siue oris oblitis seu minus bene dictis CC solidos, qui distribuantur ad cognitionem predictorum manumissorum nostrorum. Item ecclesie Sancte Marie de Episcopali, Sancti Iohannis de Matha, Sancti Vincencii de Rupiano, Sancti Ysidori de Piru, Sancte Marie de Vliano, Sancti Aciscli de Bàschera, Sancte Eulalie de Crispiano, Sancti Martini de Duobus Cheriis et Sancte Marie de Pulchroloco,

de Villaromano, vnicuique pro calice vnam marcham argenti. Item capelle de Villaromano vnam squillam quam ibi precipimus fieri, vel saltem maiorem ollam ipsius loci dari pro ipsa.

Item mandamus institui vnum cereum cere in honorem Corporis Ihesu Christi in qualibet predictarum ecclesiarum locorum seu castrorum nostrorum, exceptis hiis in quibus per nos cerei seu torte sunt stabilite. Item capelle palacii nostri Gerunde vnum cereum. Que quidem cerei seu torte accendantur quando incipiuntur *Sanctus Sanctus*, et ardeant quousque corpus Domini a [*f. 39*] presbytero sit receptum.

Item volumus et mandamus ac etiam statuimus et ordinamus quod ad honorem Dei et beatissime Virginis Marie matris eius et omnium sanctorum et ob remedium anime nostre et parentum nostrorum et illorum quibus iniuriati sumus, vnum altare construatur et fiat in Capitulo sedis Gerunde in honore et nomine beate Marie Macdalene, et instituimus ibi duo sacerdotes qui intersint diuinis officiis diurnis pariter et nocturnis pro oris per nos oblitis emendandis, et celebrent missas quilibet ebdomeda sua inmediate post primam, ita alta uoce quod a circumstantibus audiantur, pro anima nostra et parentum nostrorum et omnium fidelium defunctorum, et faciant de die et de nocte ardere vnam lampadam coram dicto altari et vnus teneatur alternatim alium adiuuare, et nichilominus faciant ardere vnum cereum coram dicto altari ad opus Corporis Ihesu Christi, quod quando incipiuntur *Sanctus* accendatur et ardeat usquequo Corpus Domini a presbytero sit receptum. Ad quorum sacerdotum institucionem assignamus pro vestiario vniusquiusque CC solidos soluturos in festo beati Michaellis septembris et in festo Paschatis mediatim. Et episcopus successor noster qui pro tempore fuerit prouideat eis in comestione, in sanitate, in palacio, et in infirmitate extra, et donet eisdem oleum ad opus predicte lampadis et cereos et candelas necessarias, libros et pannos et omnia alia ornamenta que necessaria fuerint ipsi altari. Ad quorum prouisionem tam vestiarii quam comestionis, lampadis, candelarum, cereorum, librorum, pannorum et aliorum ornamentorum que necessaria fuerint ipsi altari, que omnia successor noster qui pro tempore fuerit soluat ut est dictum, dimitimus et assignamus ac obligamus emptionem quam fecimus a Raimundo de Juyano de honore de Piru et clibanum eiusdem loci, et emptionem quam fecimus apud Rupianum a domina Agnete de Fuxano, uxore condam Raymundi de Gerundella, et honorem de Serinyano quem adquisiuimus a domina Raymunda de Serinyano et ab aliis

ibidem, saluo violario ipsius domine. Et quod episcopus qui pro tempore fuerit supleat de aliis emptionibus et melioramentis que nos fecimus quod necessarium fuerit ad omnia supradicta.

Et cum ipsa loca sacerdotum vacare contigerit, episcopus qui pro tempore fuerit assignet ipsa loca presbiteris idoneis et non aliis infra mensem, quod nisi fecerit Capitulum Gerundense hoc faciat infra XV dies. Nos uero predicta loca assignamus in presenti vnum Guillemo de Sala, clerico, et aliud Raimundo Sauine,[681] notario nostro. Si autem vnus ipsorum moreretur uel aliud maius beneficium obtineret, assignamus ipsum locum Bernardo Viuoni, clerico. Ita tamen quod infra annum ex quo possessionem beneficii siue institucionis fuerint adepti, se faciant ad omnes sacros ordines promoueri, nisi eos tamen etas impediret, nam tunc faciant per alium deseruire. Item volumus et statuimus quod vna squilla fiat et ponatur iuxta ipsum altare, que ab omnibus qui sunt in ecclesia possit audiri. Ordinamus etiam et instituimus ipsum festum beate Marie Macdalene fieri honorifice ita quod duplicetur canonia in denariis illa die.

Item instituimus et ordinamus fieri anniver-[*f. 39v*]-sarium nostrum conuentuale annuatim in ecclesia Gerundensi, ita quod quilibet recipiat tantum quantum in denariis in canonica receperit illa die, et etiam anniversarium XL presbiterorum in predicta ecclesia stabilitorum. Que quidem successor noster episcopus qui pro tempore fuerit soluat et soluere teneatur de redditibus quos nos emimus. Si uero episcopus qui pro tempore fuerit nollet soluere pro vestiario et aliis supradictis et comestionem dare sacerdotibus predictis et alia omnia facere que superius continentur, manumissores nostri, si extarent, assignent ad omnia antedicta certos redditus de emptionibus nostris, prout eis uidebitur ad salutem nostre anime expedire. Si autem ipsi nollent aut non possent, hec faciat venerabile Capitulum Gerundense.

Item quia in officiis caritatis illis sumus primo obnoxii a quibus beneficia dinoscimur recepisse, dimitimus venerabili Capitulo sedis Gerunde, eo quia Capitulum nos multum dilexit ac multa grata seruicia et magna nobis exhibuit et honores ac eciam in nostris necessitatibus nos iuuauit, et specialiter in empcione quam fecimus de castro de Rupiano, mille solidos annuatim per

681. Cf. PM 340, 343.

successores nostros soluendos ad aucmentum porcionis cotidiane et utilitatem illorum tantum qui sunt de Capitulo ecclesie supradicte. Quorum medietas soluatur in festo Pentecostes, et alia medietas in festo Natalis Domini de redditibus de Rupiano.

Preterea dimitimus vnicuique manumissorum nostrorum D solidos. Item dimitimus domino episcopo Valentino Bafumetum, sarracenum nostrum. Item dimitimus vnicuique nepote nostre religiose C solidos. Item vnicuique scutiferorum qui nobiscum fuerint tempore mortis nostre CCC solidos. Item coquo L solidos. Item clauigero L solidos. Item cuilibet trotariorum XX solidos. Item Raimundo Volte L solidos. Item Petro de Anglesio L solidos. Item Petro Textori XX solidos. Item enfranquimus et facimus liberos a dominio nostro et successorum nostrorum Petrum de Royra, scutiferum nostrum, et Petrum de Anglesio. Item enfranquimus Matheum, baptizatum nostrum. Ceteros autem baptizatos et sarracenos mandamus uendi, exceptis dictis Johanne nigro et Matheo ac Bafumeto, ita tamen quod non possint ad manus infidelium deuenire.

Item uolumus et mandamus militibus faudatariis, baiulis nostris et hominibus de Rupiano, de Villaromano et aliorum locorum, quos[c] nos emimus seu adquisiuimus sub fide et homagio nobis prestitis, quod obediant [et] respondeant in omnibus tamquam nobis, nostris manumissoribus antedictis, nec permitant successorem nostrum intrare possessionem quousque omnia que in hoc testamento nostro continentur totaliter sint completa. Et si necessarium fuerit et nostris manumissoribus uel duobus ex ipsis uideatur, volumus et mandamus et damus eis plenam et liberam potestatem vendendi castrum nostrum de Villaromano, secundum ordinacionem testamenti Perich Alemany, et etiam si necessarium fuerit, de Rupiano et etiam alia loca per nos acquisita, seu emptiones per nos factas quecumque sint et ubicumque, pro debitis persoluendis et iniuriis resti-[*f. 40*]-tuendis aut etiam emendandis. Mandantes dictis militibus et faudatariis, baiulis et hominibus dictorum castrorum et locorum ut illi uel illis quibus uendicio per manumissores nostros uel per duos ex ipsis facta fuerit, obediant et respondeant in omnibus tamquam nobis.

Volumus insuper quod dum manumissores nostri tenuerint ipsa castra et alias emptiones nostras pro ipso testamento exsequendo et complendo, quod Guillemus de Terradis, manumissor predicus, firmet instrumenta et quod firma instrumentorum per ipsum facta sit rata perpetuo atque firma, ac si per nos specialiter esset facta. Nos enim venditionem seu vendiciones castrorum uel

locorum nostrorum uel etiam aliarum rerum per nos acquisitarum et instrumenta facta uel firmata per ipsos manumissores uel per duos aut vnum ex ipsis cum testimonio huius testamenti, ex tunc ut ex nunc approbamus et firmamus et corroboramus ac si per nos personaliter essent facta.

Item volumus et mandamus quod manumissores nostri recipiant redditus de Bàschera per annum post mortem nostram, iuxta ordinacionem Ferialis et Capituli Gerundensis. Solutis uero nostris debitis vniuersis et iniuriis plenarie restitutis ac legatis siue lexiis omnibus persolutis, saluis institutionibus altaris, sacerdotum, lampadis et cereorum, anniuersariis et festivitatibus[d] beate Marie Macdalene ac etiam lexia siue legato venerabili Gerundensi Capitulo per nos facto ac omnibus aliis supradictis, cetera omnia bona nostra, scilicet castrum de Rupiano, castrum de Villaromano cum eorum pertinenciis et taschis de Episcopali, quas emimus ab Arnaldo de Blanis[682] et ab aliis ibidem, alias emptiones siue adquisiciones factas et empciones quas fecimus apud Vlianum et apud Serram et honorem de Piru et medietatem decime de Matha et honorem de Serinyano, quem adquisivimus a domina Raimunda de Serinyano post mortem eius et ab aliis ibidem, et omnes alias emptiones et melioramenta que fecimus ad augmentum et seruicium Ecclesie sancte Dei, ipsi omnipotenti Deo et gloriosissime Matri eius et ecclesie Gerundensi et nostris successoribus episcopis qui tunc pro tempore fuerint propter redempcionem peccatorum nostrorum et ob remedium anime nostre et parentum nostrorum et illorum quibus iniuriati sumus, dimitimus, eis tamen exceptis que essent vendita uel aliter alienata pro solucione debitorum nostrorum et restitucione iniuriarum, et ipsos heredes nostros vniuersales[e] instituimus in predictis, rogantes et suplicantes eisdem vt sint semper memores anime nostre et pro ipsa dignentur Dominum deprecari.

Si autem successores nostri episcopi inpugnarent aut infringerent uel infringere uellent hoc testamentum nostrum, seu nollent ipsum seruare, omnia que nos emimus et adquisiuimus et eis superius dimisimus, subtrahimus eis et auferimus, et venerabili

682. S'ha conservat el document original de la venda, datada el 30 de maig de 1259: PM 233. Per un document del 19 de novembre següent, se sap que Gilabert de Cruïlles definia al bisbe Pere de Castellnou el feu que Arnau de Blanes i la seva esposa Brunissendis tenien per ell, dit de les «tasques criminals», per 500 sous melgoresos, PM 234. Per Arnau de Blanes, cf. també ACG, Pergamins de la Seu, perg. 1.

Gerundensi Capitulo dimitimus omnia supradicta cum conditionibus suprascriptis, ita quod idem Capitulum teneatur facere et complere omnia superius comprehensa et ipsum Capitulum et Gerundensem ecclesiam vniuersalem heredem instituimus in eisdem.

Vt autem presens testamentum nostrum plenius et liberius ac facilius in omnibus omnem sorciatur effectum, excellentissimum dominum [*f. 40v*] Petrum, Dei gratia regem Aragonum, precacione cariori qua possumus humiliter deprecamur, deuote sue clemencie suplicando quatenus si manumissores nostri nollent aut non possent ea que superius scripta sunt exequi seu etiam ordinare, uel successores nostri nollent seruare aut infringerent seu infringere uellent predicta uel aliqua de predictis, uel si Capitulum nollet uel non posset predicta complere, idem dominus rex per suam clementiam dignetur facere exequi ea omnia et compleri, sicut de pietate sua confidimus et speramus. Hec est nostra ultima uoluntas, que, si non ualet iure testamenti, saltem ualeat iure codicillorum uel alterius ultime uoluntatis.

Actum est hoc presens testamentum XVI kalendas ianuarii anno Domini M° CC° LXX° octauo.

Sig+num domini Petri, Dei gratia Gerundensis episcopi, qui propter debilitatem et infirmitatem non poterat manu propria subscribere, in manu mei, notarii infrascripti, huiusmodi testamentum laudauit et firmauit et rogauit firmari, et ego Raymundus Sauina, notarius suus infrascriptus, de mandato eiusdem signo puncti firmaui.

Testes rogati huius testamenti sunt Bernardus de Podio, capellanus de Episcopali, Johannes de Bisania, clericus Gerundensis, Raimundus de Sisco, clericus de Rupiano, Petrus, clericus Sancte Margarite de Rupiano, Guillemus Canauellis, clericus Sancte Marie de Rupiano, Bernardus Eybelin, clericus de Rupiano, Petrus Vivonus, de Bàschera, clericus.

+Ego Raymundus de Auinione, Gerundensis archileuita, subscribo. Guillemus Petri,[683] canonicus Gerundensis, subscribo. +Ego Berengarius de Rabedonibus,[684] canonicus Gerundensis, subscribo.

683. Cf. PONTICH, *Series*, f. 317r; ADG, Pergamins de la Seu, Benefici de Sant Domènec, perg. 12.

684. Cf. PONTICH, *Series*, f. 346v; CC 499; ADG, Pergamins de la Seu, Claver, perg. 31-32.

Sig+num Guillemi de Matha,[685] canonici Gerundensis. E+go Raymundus de Sancta Cecilia,[686] presbiter de Capitulo Gerundensi, subscribo. +Ego Dalmacius de Petracissa, abbas Sancti Felicis Gerunde, subscribo. E+go Petrus de Balneolis, presbiter de Capitulo ecclesie Gerundensis, vt executor seu manumissor, subscribo+. Sig+num Guillemi Gaufredi, thesaurarii, manumissoris. Eg+o Guillemus de Terradis, presbyter de Capitulo Gerundensi, ut manumissor subscribo. Ego Bernardus de Vilerto, archidiaconus de Silua, subscribo. E+go Petrus de Pontonibus, archidiaconus Impuritanensis, subscribo. Ego Arnaldus de Curçauello,[687] canonicus Gerundensis, subscribo. Guillemus de Comellis[688] pro+bat hoc cirografo pellis. E+go[f] Dalmacius de Palaciolo,[f] presbyter de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego, Bernardus de Villafredario, Gerundensis sacrista secundus, saluo et retento mihi et sucessoribus meis quod per hoc testamentum seu ordinacionem nec ego nec successores mei in aliquo honerentur, subscribo. Ego Poncius de Vrgio, Gerundensis sacrista, subscribo. E+go, Arnaldus de Juuiniano, Bisullunensis archidiaconus, subscribo. Ego Franciscus Alquerii,[689] clericus de Capitulo Gerundensi, subscribo. Eg+o Dalmacius de Rechesèn, Gerundensis ecclesie precentor, subscribo. E+go, Romeus de Monte Oliuo,[690] canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Petrus de Podio, presbyter de Capitulo Gerundensi, subscribo. E+go, Jacobus de Faro,[691] presbyter de Capitulo Gerundensi, subscribo. E+go, Arnaldus de Oliuis, presbyter de Capitulo Gerundensi, subscribo. E+go Companyonus de Stagneolo [*f. 41*] presbiter de Capitulo Gerundensi, subscribo. E+go Bernardus de Villamarino,[692] canonicus Gerundensis, subscribo.

685. Cf. Pontich, *ib.,* f. 286v. Els Mata són cavallers de Fares i delmers: CC 480, 516, 599.

686. Cf. Pontich, *Series,* f. 188v.

687. Cf. Íd, *ib.*, f. 188r; CC 510-512, 515. El 1300 és ardiaca de l'Empordà, el 1301 de Besalú, ADG Pergamins de la Seu, Ardiaconat de Besalú, perg. 9, Claver perg. 32.

688. Pontich, *Series,* f. 185r; ADG, Pergamins de la Seu, Benefici de Sant Joan, perg. 15, 16.

689. Pontich, *ib.,* f. 140r. A partir del 1294 és ardiaca de la Selva: ADG, Pergamins de la Seu, Benefici de Sant Llorenç, perg. 55.

690. Pontich, *Series,* f. 286v; CC 510-512.

691. Pontich, *ib.,* f. 234v; PM 326.

692. És el futur bisbe de Girona Bernat de Vilamarí (1292-1312), per al qual cf. Pontich, *Episcopologi*, ff. 24r-25r; Villanueva XIII 189-199; ES XLIV 38-40; DHEC III 684; PM 314, 426, 428, 430-431, 1023; CC 503, 519-520, 522, 524-526, 528-529, 532-533, 535-539, 543; ADG, Pergamins de la Seu, Benefici de Sant Domènec, perg. 28. El seu nom consta en l'obituari del *Martirologi* del segle xiv, Villanueva XII 294-295.

Sig+num Raymundi Sauine, notarii domini episcopi supradicti, qui de mandato eiusdem domini episcopi hoc testamentum scripsit et clausit die et anno prefixis.

a. *Afegit a la interlínia*. b. *Afegit a la interlínia*. c. *Al manuscrit,* que. d. *Al manuscrit,* festiuitatis. e. *Al manuscrit,* vniuerssales. f. *Afegit a la interlínia.*

80 (81)

(1278) 1279 gener 23

El bisbe Pere de Castellnou confirma a Guerau Bernat,[693] *rector de l'església de Santa Maria de Foixà, la donació de la meitat del delme del mateix lloc, feta a la referida església per Berenguer de Santmartí,*[694] *cavaller de Foixà, a condició de rebre'n cens d'una lliura de cera.*

O. ADG, c. 1, n. 100, carta partida [PM 341].
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 104r-105v.
B. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd*, ff. 241r-242v.

Instrumentum firme facte per episcopum Gerundensem rectori capelle de Fuxano de quadam decima, et dat inde de censu dictus rector vnam libram cere et in nouitate rectoris duos aureos.

Sit notum cunctis hominibus quod nos Petrus, Dei gratia episcopus Gerundensis, per nos et omnes successores nostros, cum hoc presenti publico instrumento suo robore perpetim ualituro [*f. 104v*] laudamus, aprobamus, ratificamus atque confirmamus in omnibus et per omnia ubique uobis, Gueraldo Bernardi, rectori ecclesie seu capelle Sancte Marie de Fuxano, site in castro de Fuxano et parrochia Sancti Johannis de Fuxano, omnem et totam illam donationem medie decime quam Berengarius de Sancto Martino, miles de Fuxano, fecit ecclesie seu capellanie predicte in manu et posse uestri, Gueraldi Bernardi, rectoris predicte ecclesie seu capelle. Quam quidem donationem, ut supra dictum est, laudamus et aprobamus, ratificamus atque confirmamus perpetuo, nunc et

693. A l'ADG hi ha un Guerau Bernat que el setembre del 1307 és presentat pels clergues de Palafrugell al benefici fundat a l'església parroquial de Sant Martí per Ramon de Vallseca, G-2 f. 89v. Entre els anys 1321 i 1327 fa sovint el servei de Guillem Arnau, sagristà de Bordils, G-3 f. 71r, G-4 f. 40rv, G-6 f. 121v. Consta mort el 1332 essent curat de Santa Seclina, U-5 f. 4v.

694. Cf. CC 417.

semper sicut melius et plenius in instrumento seu instrumentis inde confectis disnoscitur contineri et euidenter aparet aut potest aliquatenus comprehendi aliquo iure, racione, modo uel causa. Ac etiam confirmamus insuper, laudamus et aprobamus insuper donationem quam de predicta decima Guillemus de Sancto Felice, miles condam de Palacio Rafano, fecit Bernardo de Sancto Martino,[695] condam patri Berengarii de Sancto Martino predicti, ac etiam successionem quam racione dicti testamenti dicti Bernardi Dalmacii de Sancto Martino, frater dicti Berengarii, habuit in decima antedicta ita quod per nos uel successores nostros racione tercii, laudismii seu foriscapii nichil possit exigi amodo in dicta decima pro predictis. Pro qua quidem laudacione, aprobacione, concessione seu laudacione predictis confitemur et recognoscimus recepisse a uobis et penes nos habuisse et in utilitatem episcopatus nostri conuertisse videlicet quingentos solidos barchinonenses de terno, super quorum receptione renunciamus exceptioni non numerate pecunie. Et si forte pro predictis laudacione et confirmacione ac concessione predictis aliquid de iure nostro penes uos remanet, ex nostra mera liberalitate titulo perfecte et irreuocabilis donacionis inter uiuos damus, tradimus, cedimus atque concedimus uobis, dicto Gueraldo Bernardi, rectori, et ecclesie seu capelle predicte et uestris successoribus in perpetuum qui pro tempore fuerint in predicta ecclesia seu capella. Hoc autem facimus sub tali videlicet forma et condicione ac etiam modo, quod in recognitione dominii decime antedicte rector dicte capelle qui pro tempore fuerit det nobis et successoribus nostris perpetuo annuatim pro censu vnam libram cere in festo Natalis Domini. Et in recompensacione foriscapiorum, terciorum uel laudismiorum,[696] duos morabatinos alfonssinos bonos, finos, boni auri rectique ponderis in mutatione siue creatione rectoris dicte ecclesie seu capelle, quomodocumque uel quocienscumque occurrerit[a] facienda. Et quod nos uel successores nostri nichil aliud exigere possimus seu ualeamus atque etiam petere pro decima antedicta. Nam decens est quod decimis

695. El març del 1257, Bernat de Monells, ardiaca de la Selva, firma a Bernat de Santmartí i Raimunda, esposos, el mas de Puig de Matajudaica, que havia estat de mestre Espeleu, amb obligació de fer-li alberga de quatre cavallers, ADG, Pergamins de la Seu, Ardiaconat de la Selva, perg. 1. És esmentat també l'any 1294, quan la seva filla Brunissendis venia a Francesc de Sant Feliu, de Girona, un vuitè del delme de la Pera per 800 sous, PM 472.

696. En aquesta altura del text, al marge esquerre, en lletra moderna: «Cens». Immediatament a sota: «Novitat».

ecclesie augmententur et cultus diuinus fiat pocius quam a militibus teneantur. Non tamen intelligimus propter hoc renunciare iuri[b] nostro, si quod contra Gilabertum de Crudiliis uel suis habemus vel habere debemus racione dicte decime, eo quia nobis inconsultis siue requisitis dictam decimam, [*f. 105*] quam pro nobis in feudum tenebat, alodiauit seu infranquiuit, set cum hoc presenti publico instrumento predictam decimam predicte ecclesie seu capelle et uobis, Gueraldo Bernardi, rectori predicte ecclesie seu capelle nomine predicte capelle et successoribus uestris rectoribus eiusdem loci qui pro tempore fuerint, laudamus, concedimus, aprobamus, ratificamus atque etiam confirmamus ipsam donacionem et totam cartam seu totas cartas ipsius donacionis et totum tenorem ipsorum instrumentorum per Berengarium de Sancto Martino, predictum, factorum seu firmatorum predicte ecclesie seu capelle, sicut melius dici, scribi uel intelligi potest utili saluamento predicte ecclesie seu capelle et uestri et uestrorum successorum nunc et in perpetuum. Nunc autem cum presenti publico instrumento damus, tradimus, transferimus et concedimus dicte ecclesie seu capelle et uobis et uestris successoribus qui pro tempore fuerint totum plenum locum nostrum et iura omnia, raciones, peticiones, acciones, questiones et demandas, uoces, querelas ac causas directas, utiles seu mixtas cuiuscumque generis uel speciei sint, ratione donationis facte per predictum Berengarium de Sancto Martino, militem,[c] predicte ecclesie seu capelle ad omnes uestras uestrorumque successorum [voluntates] perpetuo penitus faciendas, cui siue quibuscumque volueritis, prout in instrumento donationis ipsius decime continetur, promittentes uobis et uestris successoribus nomine predicte ecclesie seu capelle solepmniter stipulanti, quod nos uel successores nostri[d] aliquid in dicta decima uel racione ipsius contra uos uel successores uestros demandabimus seu exigemus in iudicio uel extra, modo aliquo uel causa, immo facimus uobis et uestris finem et irreuocabilem pactum de non petendo et de non agendo in iure uel extra per nos et successores nostros aliqua ratione, exceptis et retentis ac etiam saluis nobis et successoribus nostris condicionibus supra narratis et prescriptis. Et renunciamus in premissis omni iuri et racioni legum et consuetudinum nostrum nostrorumque contra eadem uel eorum aliqua iuuantibus uel iuuaturis iure aliquo scripto uel non scripto, aliqua ratione, modo uel causa.

Et nos Gueraldus Bernardi predictus, rector predicte ecclesie seu capelle, per nos et omnes successores nostros predicte ecclesie seu capelle qui pro tempore fuerint, promitimus et conuenimus uobis

domino episcopo predicto bona fide et per firmam et solempnem stipulacionem et successoribus uestris predictum censum soluere annuatim in termino antedicto, et etiam dictos aureos teneri prestari suo loco et tempore quando occurrerit, sub modo, forma et ratione superius notatis.

Actum est hoc X kalendas februarii anno Domini Mº CCº LXXX VIII.

Sig+num Petri, Dei gratia episcopi Gerundensis. Sig+num Guillemi de Terradis, procurator domini episcopi predicti, qui tamquam procurator uel quasi nomine domini episcopi hoc firmo. Sig+num Gueraldi Bernardi, rectoris ecclesie seu capelle de Fuxano predicte, predictorum, qui predicta omnia et singula laudamus, firmamus, concedimus et approbamus, testes firmarique rogamus. Sig+num Bernardi Sanxo,[697] [*f. 105v*] baiuli de Rupiano. Sig+num Berengarii de Branchonibus.[698] Sig+num Gerundini, baiuli de Mata. Sig+num Guillemi, clerici de Fuxano, testium.

Sig+num Bartholomei de Planis,[699] notarii publici de Rupiano, qui hec scripsit.

a. *Al manuscrit,* ocurere. b. *Al manuscrit,* iure. c. *Al manuscrit,* milite. d. *Al manuscrit,* nostros.

81 (57)

1281 juny 24

El bisbe Bernat de Vilert ferma al monestir de Banyoles una part del delme de Porqueres a cens d'una lliura i mitja de cera.

O. ADG, c 3, n. 113 [PM 376].
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, f. 73v.
B. Una altra còpia del s. XIV: ADG, Mitra, c. 5, n. 24, f. 49r.

Instrumentum firmamenti facti per episcopum Gerundensem abbati Balneolarum et eius monasterio de quadam parte decime de Porchariis, et facit inde de censu dictus abbas vnam libram et mediam cere in festo sancte Marie augusti.

Nouerint vniuersi quod nos Bernardus, diuina miseratione Gerundensis episcopus, per nos et successores nostros lauda-

697. Cf. *Lletres* I, n. 274, nota 567.
698. Els Brancós són de Rupià i el nom Berenguer abunda en la família: cf. *Lletres* I, n. 31, nota 109, n. 36, nota 126, n. 75-76, nota 201, n. 198, nota 469, n. 310, nota 653.
699. Cf. PM 339, 407; ADG, Pergamins de la Seu, Claver, perg. 27.

mus, concedimus et firmamus fratri Arnaldo, per eandem abbati monasterii Balneolensis, absenti, et vobis, fratri Berengario de Mansouitali,[700] priori monasterii Balneolensis et procuratori eiusdem abbatis, presenti, nomine ipsius abbatis, totam illam partem decime quam Guillemus de Aquilone,[701] filius condam Berengarii de Aquilone,[702] militis, et dictus Berengarius pater eius habebat in parrochia Sancte Marie de Porchariis uel in aliis parochiis ad quas dicta decima extendatur, et prout melius et plenius dictus Guillemus de Aquilone et pater eius habuerant et tenuerant dictam partem decime; quam decimam Tortosa de Rego,[703] de Balneolis, emerat a dicto Guillemo de Aquilone precio sexcentorum solidorum barchinonensium, et vos habuistis eam a dicto Tortosa ex cessione dicto abbati et vobis, dicto priori facta.[704] Predictam siquidem decimam dicto abbati et vobis, dicto priori, procuratori eius, nomine ipsius abbatis laudamus, concedimus et firmamus ad ordinandum et faciendum de ipsa decima quidquid dictus abbas uel uos, procurator predictus nomine dicti abbatis, facere uel ordinare uolueritis in monasterio antedicto. Saluo iure nostro et successorum nostrorum in omnibus, quibus dabitis in recompensacionem omnium terciorum, laudismiorum et foriscapiorum, vnam libram et mediam cere de censu annuatim in festo beate Marie augusti; pro quo quidem laudamento, concessione et firmamento recognoscimus habuisse et recepisse a vobis, dicto procuratore nomine dicti abbatis, trescentos solidos barchinonenses monete de terno, renunciantes excepcioni non numerate pecunie et non habite.

700. Cf. *Banyoles* 477, on és dit *Bernardus* a tort, car el pergamí original de l'ADG diu *Berengarius*.

701. El gener del 1272 Guillem d'Aguiló i la seva mare Margarida enfranquien Beatriu Pagès, que passava a ésser dona pròpia de Ramon d'Anglès, PM 291.

702. En el document acabat de citar, consta que la seva dona Margarida era vídua; per tant, Berenguer d'Aguiló ja havia mort.

703. Els Rec són banyolins. L'any 1273 s'havien interessat en el delme de Porqueres: el 18 de juliol de 1273 el bisbe fermava a Bernat de Rec una part del delme de Porqueres, comprada a Guillem de Boixols, de Besalú, per 1.000 sous, PM 301. L'operació s'inscrivia en un context econòmic més complex: Bernat de Rec i Guillem de Boixols eren consogres, ja que els seus fills respectius, Tortosa (nom masculí) i Guillema, eren casats, i l'endemà, 19 de juliol de 1273, el bisbe fermava a Guillema la hipoteca del delme de Porqueres per raó de dot, PM 302. Més endavant, el 1288 Tortosa comprava un terç del mateix delme, PM 425, i l'octubre del 1294 venia la meitat del delme de Sant Miquel de Campmajor, PM 467. Cf. *Banyoles* 416, 479-480, 501, 607, 609, 617, 709, 717.

704. Es fa esment de la compra i la cessió successiva en un document del 9 de juliol de 1288: CC 514.

Actum est hoc VIII kalendas iulii anno Domini M CC octuagesimo primo.

Testes huius rey sunt Johannes Laurencii, iudex de Balneolis, et Raimundus de Vilarico,[705] canonicus Gerundensis, et Johannes de Bisania, clericus ecclesie Gerundensis.

Signum Matthei de Alda, notarii domini Bernardi, diuina miseratione Gerundensis episcopi, qui hoc scripsit et clausit die et anno prefixis.

82 (88)

1282 abril 4. Girona

El bisbe Bernat de Vilert, amb jutges adjunts del Capítol, precisa les obligacions del sagristà segon de la Seu entorn de la reparació de les campanes, i determina les del claver de la mateixa església, referents a la cura d'ànimes.

O. Perdut.
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 115v-117r .
B. Una altra còpia del segle XIV: ACG, *Llibre gran de la Sagristia major*, ff. 104ra-105ra.

Instrumentum declarationis facte que et qualia debent facere sacrista secundus et clauiger in ecclesia Gerundensi.

Cum sponsa celestis Regis nulla debeat ruga nullaque macula maculari, nichilque in ea debeat esse dubii uel obscuri, idcirco nos Bernardus, Dei gratia Gerundensis episcopus, habito tractatu multiplici cum Capitulo nostro, volentes quedam que incerta erant in ecclesia nostra luce certitudinis declarare et ministratorum dicte ecclesie discordias ad concordiam reuocare, associatis nobis per Capitulum antedictum discretis viris Poncio de Vrgio, sacrista Gerundensi, Petro de Pontonibus, archidiacono Bisuldunensi,[706] Guillemo Gaufridi, thesaurario, Arnaldo de Oliuis et Petro de Balneolis, presbyteris Capituli Gerundensis, visis instrumentis et libro sacristie et rasura eiusdem in loco suspecto factam, uisoque etiam quod sequitur post rasuram, receptisque testibus super longa

705. Cf. PONTICH, *Series*, f. 394r; ADG, Pergamins de la Seu, Ardiaconat de Girona, perg. 26, 30, 32-33, 35-36, 39, 42-47; Benefici de Sant Bartomeu, perg. 8; Beneficis Diversos, perg. 36.

706. Cf. ADG, Pergamins de la Seu, Ardiaconat de Besalú, perg. 8.

consuetudine ecclesie antedicte, ordinamus et perpetuo declaramus de consilio predictorum quod sacrista secundus qui pro tempore fuerit semper teneatur refficere omnia signa et squillas que sunt vel deinceps fuerint in cloquario et in ecclesia propriis sumptibus, hoc saluo quod si cuprum uel aliud metallum addendum fuerit, quod eidem detur, sicut episcopus qui pro tempore fuerit et Capitulum ordinabunt. Si uero tantum cuprum vel aliud metallum addi contingerit ad reffectionem et augmentum signi uel squille propter quod dictum sacristam secundum multo maiores sumptus in reffectione facere oporteret, coadjuuetur per Capitulum in expensis ad cognitionem domini episcopi. Dicimus etiam quod Bernardus de Villafredario, nunc sacrista secundus, teneatur refficere illud signum et illam squillam quod et que nunc rupta sunt in cloquario ecclesie supradicte, et quod detur ei cuprum uel aliud metallum sicut nos et Capitulum ordinabimus, et teneatur tenere condirecta omnia instrumenta cloquarii et signorum et sedilia chori. Ceterum cum multe dissensiones sint inter Bernardum de Villafredario, sacristam secundum ecclesie Gerundensis, et Guillemum, clericum clauigerum eiusdem, super curam animarum et confessionibus [*f. 116*] audiendis, item super sacramentis ecclesie conferendis et super exitibus et prouentibus nupciarum et sepulturarum priuatarum, item super decimam candelarum qualiter clauiger debeat eam accipere, item super denariis ventolanis, item super cruce portanda ad domum mortuorum et super turibulis portandis ad fontes et ad sepulcrum die Pasche et aliis sequentibus et super quibusdam aliis, volentes predictis dissensionibus finem imponere sempiternum, de consilio predictorum duximus ordinandum. Et primo super cura animarum, quis eam habeat in ecclesia et parrochia sedis Gerunde et super sacramentis ministrandis taliter ordinamus: quod sacrista secundus, tamquam rector in plebe seu parrochia Sancte Marie sedis Gerunde, in qua curam animarum habet, teneatur ministrare in eadem ecclesia et parrochia omnia ecclesiastica sacramenta, exceptis hiis que clauiger eiusdem sedis, tam ipse quam antecessores sui in eadem ecclesia et parrochia, consueuerunt ex antiqua consuetudine tamquam vicarii seu coadiutores dicti sacriste secundi facere ac etiam ministrare. Hec autem sunt que clauigerum ordinamus debere facere in ecclesia et parrochia supradicta. In primis debet sacrum babtisma conferre. Item debet corpus Christi portare et dare infirmis, et eorum confessiones audire et penitentiam eis iniungere et eos absoluere, et extreman unctionem facere, et corpora mortuorum ad ecclesiam adducere,

nisi sint clerici de Capitulo, quibus predicta sacramenta sacrista secundus prestare tenetur, et earum (*sic*) corpora ad ecclesiam apportare, et hoc cum episcopus presens fuerit ibi, qui eum recipere uelit, et in hoc casu clauiger deferat crucem ad domum mortui; si uero episcopus nolit vel non possit recipere eum, clauiger uadat ad domum mortui et extrahat corpus de domo et adducat eum ad ecclesiam et sacrista secundus recipiat eum, et in hoc casu sacrista secundus faciat portari crucem ad domum mortui, crucem uero maiorem que extrahatur tunc ad recepcionem mortui portari faciat sacrista secundus semper. Item ordinamus quod per totum annum sacrista secundus audiat confessiones, et maxime teneatur esse in ecclesia et audire confessiones a dominica in passione Domini usque ad Pascha, et VIII° diebus ante Natalem Domini, et quod numquam aliquem ad eum venientem remittat ad clauigerum, et numquam alicui det repulsam; clauiger etiam per totum annum audiat in ecclesia confessiones et numquam aliquem ad sacristam secundum [*f. 116v*] remittat, nisi in casu difficili, in quo nesciat consulere confitenti, et numquam alicui det repulsam. Item ordinamus quod clauiger semper faciat matrimonia et nupcias celebret. Item ordinamus quod omnes candele et cerei et torte que per totum annum uenerint ad ecclesiam diuidantur quater in anno, scilicet, in crastinum Pasche, et in crastinum Assumpcionis beate Marie, et in crastinum Omnium Sanctorum, et in crastinum Epiphanie, et tunc habeat clauiger suam decimam de omnibus, et totum residuum habeat sacrista secundus; hoc tamen non intelligimus de candelis et tortis parteriarum, quia ille sunt Raimundi de Sancta Cecilia et successorum eius. Si uero aliis temporibus sacrista secundus uoluerit portare ad domum candelas que ad ecclesiam uenerint, tunc similiter clauiger recipiat decimam suam de eis. Item ordinamus quod panis et vinum et denarii qui offeruntur a nubentibus vel aliis qui cum eis uenerint in altari maiori uel alio ubi nupcie celebrentur, sint clauigeri; candele uero que offeruntur a dictis nubentibus tantum sint clauigeri; cetere autem candele que ab hiis uel aliis qui cum eis uenerint in aliis altaribus offeruntur, diuidantur sicut de ceteris dictum est, quod clauiger habeat suam decimam tantum. Similiter fiat de hiis que a nubentibus et aliis qui cum eis uenerint offeruntur cum nupta primo reddit ad ecclesiam, scilicet quod diuidantur sicut supra dictum est. Item ordinamus quod omnes tortas et candelas que aportantur ad sepulturas priuatas habeat clauiger. Item ordinamus

quod omnes tortas que aportantur quando pueri babtizantur habeat sacrista secundus, preter decimam quam in eis percipiat clauiger, sicut in ceteris. Item ordinamus quod sacrista secundus det quolibet anno in principio mensis iulii clauigero VIII migerias ordei. Item ordinamus quod omnes denarii uentolani usque ad quattuor inclusiue sint clauigeri; a quattuor autem ultra,[a] omnes sacriste secundi, et clauiger habeat tantum suam decimam in eisdem. Ad fontes autem et ad sepulcrum portet clauiger unum turibulum et faciat portari aliud sicut in aliis locis facit. Similiter faciat dari turibulum sacriste secundo, quando ipse dat domino episcopo uel ebdomedario. De cereo autem qui dicitur traditor nil habeat clauiger, nisi accensus fuerit; si uero accensus fuerit, habeat eum clauiger. Reseruamus autem nobis quod si in hac dita aliquid fuerit addendum, dubium uel obscurum, possimus addenda addere, dubia et obscura declarare et certificare.

Actum est hoc in palacio domini episcopi Gerundensis, II [*f. 117*] nonas aprilis anno Domini M° CC° octuagesimo secundo.

Testes huius rey sunt venerabiles Arnaldus de Juiano,[707] archidiaconus de Rogacionibus, Dalmacius de Petracissa, abbas Sancti Felicis Gerunde, Romeus de Monteoliuo, canonicus, et Petrus de Podio, presbiter de Capitulo Gerundensi, et Petrus de Cardonetis,[708] Ferrarius de Flaciano[709] et Michael de Sancto Michaele,[710] clerici ecclesie Gerundensis.

Sig+num Mathei de Alda, notarii domini Bernardi, diuina miseracione Gerundensis episcopi qui hoc scripsit cum litteris suprascriptis in LXVII linea, ubi dicitur «domini», et in XCV linea, ubi dicitur «et candelas», et clausit, die et anno prefixis.

Ante tamen quam dominus episcopus proferret ordinacionem predictam, promiserunt in fide et legalitate sua in manu domini episcopi Bernardus de Villafredario, sacrista secundus, et Guillemus, clericus, clauiger, per se et successores suos perpetuo obseruare quicquid predictus dominus episcopus super predictis duceret or-

707. Cf. PM 206, 287; CC 508-512, 515-516, 518.

708. Cf. G-1 f. 71r, G-5 f. 58r.

709. És actiu en préstecs el 1276: cf. D-152 f. 46v; G-2 71r.

710. Miquel de Santmiquel apareix en dos documents no datats, de finals del segle XIII, com a obtentor del benefici fundat per Ramon d'Albucià, ardiaca de Besalú, a la Seu, com a arrendador de les rendes que rebia a Esponellà, i com a procurador d'Arnau de Juvinyà, ardiaca de Besalú i capellà de Queixàs, en l'acte d'arrendar la capellania de Queixàs per 65 sous: D-152 ff. 47v-48rv.

dinandum. Actum est hoc die et anno quo supra et presentibus testibus supradictis.

a. *Afegit a la interlínia.*

83 (104)

1283 maig 25

El bisbe Bernat de Vilert ferma a Mateu de Noguer, de la Vajol, un terçó del delme de la mateixa parròquia, comprat a Ramon de Cantallops,[711] *contra prestació d'una lliura de cera de cens anual.*

O. ADG, c. 3, n. 273 [PM 394].

A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, f. 132r.

Instrumentum qualiter Matheus de Nogerio, parrochie Sancti Martini de[a] **Sauayoll,**[b] **facit de censu mediam libram cere pro tercia parte decime dicte parrochie sibi firmate.**

Nouerint vniuersi quod nos Bernardus, diuina miseratione Gerundensis episcopus, per nos et successores nostros laudamus, concedimus et firmamus ac etiam approbamus tibi, Matheo de Nogerio, parrochie Sancti Martini de Auaiollo, et tuis in perpetuum ad omnes tuas tuorumque uoluntates perpetuo faciendas totam illam uendicionem quam Raimundus de Cantalupis, miles,[c] tibi fecit de tota tercia parte decime parrochie antedicte, prout melius et lacius in instrumento inde confecto plenius continetur, saluo iure nostro et successorum nostrorum in omnibus et per omnia. Et etiam dabis nobis et successoribus nostris annuatim in perpetuum pro censu dicte decime mediam libram cere in festo Natalis Domini,[712] pro quo quidem laudamento, concessione et firmamento recognoscimus a te habuisse et recepisse LXX solidos malgorenses. Renunciantes exceptioni non numerate pecunie et non tradite.

Et ego dictus Mattheus, per me et successores meos, laudans et approbans omnia supradicta, promitto uobis, dicto domino episcopo et successoribus uestris, soluere dictum censum annuatim in termino antedicto, ad que attendenda et complenda obligo me et

711. La vuitena part del delme d'Agullana i la meitat del de la Vajol és en poder dels Cantallops almenys des del 1227, CC 421, 501. L'abril del 1280 el mateix bisbe Bernat de Vilert fermava a Cantallops una vuitena part del delme d'Agullana i un terç del de la Vajol per 25 sous melgoresos, PM 370. La situació era estable encara el juliol del mateix any, CC 501. El nostre document fa suposar que Cantallops va vendre el seu terç del delme de la Vajol entre 1280 i 1283.

712. En aquesta altura, al marge dret, en lletra moderna: «Cens».

successores meos et omnia bona mea et successorum meorum, et specialiter decimam antedictam.

Actum est hoc VIII° kalendas iunii anno Domini M° CC° LXXX° tercio.

Testes huius rey sunt Guillemus Gaufredi, thesaurarius sedis Gerundensis, Johannes de Biania, capellanus domini episcopi et capellanus de Albayano. Sig+num Matthei de Nogerio, qui hoc firmo.

Sig+num Matthei de Alda, notarii dicti domini episcopi, qui hec scripsit et clausit die et anno prefixis [*f. 132v*].

a. *Segueix* Mayollo, *barrat*. b. *Afegit a la interlínia*. c. *Al manuscrit,* arles.

84 (87)

1283 agost 19

Arbitratge de Bernat de Vilafreser i Companyó d'Estanyol entre el bisbe i el Capítol de la Seu, d'una banda, i el sagristà segon de la mateixa església, Bernat de Vilafreser, d'una altra, sobre el deure de refer les campanes trencades.

O. Perdut.

A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 114r-115r.

Instrumentum declarationis facte quis tenetur campanas ecclesie refficere cum franguntur.

Cvm [*f. 114v*] questio seu contencio longis temporibus agitata in ecclesia Gerundensi quis ibidem campanas refficere teneretur, domino episcopo et Capitulo ex una parte asserentibus Bernardum de Villafredario, sacristam secundum eiusdem ecclesie, ad id suo officio teneri, dicto Bernardo in contrarium asserente, tandem post multas contenciones, ordinaciones et ditas et testium super hoc recepciones, predictis partibus in Capitulo existentibus, fuit conuentum et habitum inter eas quod predicta questio seu contencio ueniret in manu et posse Bernardi Guillemi[713] canonici et Companyoni de Stagneolo, presbiteri de Capitulo ecclesie Gerundensis, qui questioni predicte finem imponerent et quis predictas campanas de cetero reficere teneretur sua dita seu arbitrio terminarent. Qui

713. És Bernat Guillem de Clairà, per al qual cf. PONTICH, *Series*, f. 188v.

hinc inde multis consideratis et circumspectis, non tantum generalem consuetudinem huius diocesis super hoc negocio attendentes, imo quod campane in predicta ecclesia modo maiores, modo minores, modo mediocres non tantum in antiquis festiuitatibus, sed etiam in nouiter factis et de cetero faciendis pulsantur et habent pulsari, prout ab episcopo et Capitulo fuerit ordinatum, et quod dictus sacrista secundus alias in seruicio et honore ipsius ecclesie est multum agrauatus et etiam augmentatus, et hec sibi cotidie augmentantur, ei ibidem sibi beneficia minuuntur. Attendentes etiam quod si ipse solus ad reffeccionem dictarum campanarum[a] teneretur, quod casus posset accidere quod ad id eius facultates seu redditus non possent atingere seu sufficere ullo modo, et quod hoc quod pluribus imponitur facilius subportatur, nos predicti arbitri seu arbitratores, visis et auditis racionibus utriusque partis, appellacione et instrumentis dictis seu ordinacionibus hinc inde productis et aliis dictum negocium contingentibus et examinatis cum sollicitudine diligenti, dicimus pro bono pacis et concordie, de consensu predictorum episcopi et Capituli ac sacriste secundi et in eorum presentia, quod idem sacrista secundus ecclesie Gerundensis qui pro tempore fuerit mittat et ponat medietatem tantum in expensis faciendis in refeccione omnium campanarum que nunc sunt in ecclesia Gerundensi fractarum, scilicet nunc et que ex ipsis deinceps fregerint in sonando, donec reposite fuerint in locis debitis ad sonandum. Que campane sunt septem, videlicet, duo signa maiora et duo mediana et tres squille. In cupro autem seu metallo quod addendum fuerit ad refeccionem predictarum campanarum uel ex quibus fient vel reficientur ipse campane iamdictus sacrista secundus nichil mittere seu ponere [*f. 115*] teneatur.

Actum est hoc XIIII kalendas septembris anno incarnacionis Christi Mº CCº LXXXº tercio.

Ego Compayonus de Stagneolo, arbitrator predictus, subscribo. Ego Bernardus Guillemi de Clayrano, canonicus Gerundensis et arbitrator predictus, subscribo. Ego Bernardus, Dei gratia Gerundensis episcopus, subscribo. Ego Arnaldus de Juuiniano, Gerundensis archidiaconus, subscribo. Ego Poncius de Vrgio, Gerundensis sacrista, subscribo. Ego Dalmacius de Rechesén, ecclesie Gerundensis precentor, subscribo. Ego Arnaldus de Curçauello, archidiaconus Impuritanensis, subscribo. Ego Dalmacius de Petracisa, abbas Sancti Felicis Gerunde, subscribo. Ego Petrus de Pontonibus, archidiaconus Bisuldunensis, subscribo. Ego Raimundus de Auinione, archidiaconus de Silua, subscribo. Ego Petrus de Crexello,

canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Dalmacius de Palaciolo, presbyter de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Raimundus de Villademagno,[714] canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Romeus de Monteoliuo, canonicus Gerundensis, subscribo. + Ego Arnaldus de Oliuis, presbyter de Capitulo Gerundensi, subscribo. Eg+o Guillemus de Comellis, subscribo. Ego Raimundus de Sancta Cecilia, presbyter de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Petrus de Podio, presbyter de Capitulo Gerundensi, subscribo. Sig+num Guillemi de Mata, canonici Gerundensis. Ego Petrus de Balneolis, presbyter de Capitulo Gerundensi, subscribo. + Ego Raimundus de Vilarico, canonicus Gerundensis, subscribo. Sig+num Guillemi Gaufridi, thesaurarii. Guillemus Petri, Gerundensis canonicus, subscripsit. + Ego Guillemus de Terradis, presbyter de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Bernardus de Goello,[715] canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Jacobus de Faro, presbyter de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Berengarius de Rabedonibus, canonicus Gerundensis, subscribo. Eg+o Hugo de Crudiliis, canonicus Gerundensis,[716] subscribo. Ego Gilabertus de Crudiliis, canonicus Gerundensis,[717] subscribo. Ego + Franciscus Alquerii, clericus de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Bernardus de Villafredario, Gerundensis sacrista secundus, subscribo.

Sig+num Bernardi de Hospitali, qui hoc scripsit mandato Raymundi Ollarii de Palaciolo, notario curie domini episcopi Gerundensis. Ego Raymundus Ollarii + de Palaciolo, notarius curie domini episcopi Gerundensis, subscribo.

a. *Segueix* niarum, *barrat*.

85 (62)

1283 desembre 21. Barcelona

El rei Pere II confirma diverses constitucions anteriors, especialment de Jaume I, sobre els jueus i els seus préstecs, i sobre els veguers i la pau i treva de Déu.

714. Cf. PONTICH, *Series*, f. 394v; PM 494.

715. ÍD., *ib.*, ff. 248v-249r; ADG, Pergamins de la Seu, Ardiaconat de la Selva, perg. 2, 5-6, 8.

716. PONTICH, *ib.*, ff. 189r; CC 595, 614; PM 758; ADG, Pergamins de la Seu, Ardiaconat de Girona, perg. 52; Sagristà Major, perg. 79-80, 95, 102; Beneficis Diversos, perg. 30.

717. És el futur bisbe de Girona, per al qual cf. *Lletres* I, n. 5, nota 24; ADG, Pergamins de la Seu, Sagristà major, perg. 75, 81-83, 85-87, 89-90, 97-103; Beneficis Diversos, rotlle 4.

O. Perdut.
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 76v i 89r.

Priuilegium domini regis, paces et treugas et plura continens.

In Christi nomine. Nos Petrus, Dei gratia Aragonum et Sicilie rex, notum fieri volumus omnibus infrascriptis et aliis infra limites Catalonie [*f. 77*] constitutis quod in generali curia in ciuitate Barchinone per nos celebrata duodecimo kalendas ianuarii anno Domini Mº CCº octogesimo tercio, ad humilem requisicionem episcoporum, prelatorum, religiosorum, baronum, militum, ciuium et hominum villarum Catalonie, nobis factam nomine sui et tocius vniuersitatis Catalonie, quorum nomina in statutis per nos factis in eadem curia et sub eadem data continentur, confirmauimus constituciones infrascriptas, de quibus etiam singillatim mencio habetur supradictis statutis per nos factis et ad eternam rey memoriam sigilli nostri fecimus munimine roborari, adiungentes formam sub qua vicarii nostri iurare debent et formam sacramenti iudeorum, cum de ipsis in dictis constitutionibus per nos confirmatis mentio habeatur.

[89r] Signum + Petri, Dei gratia Aragonum et Sicilie regis. Signum + infantis Alfonsi, illustris regis Aragonum primogeniti, qui hec laudamus et firmamus, appositum hic per manum Petri Marchesii, scriptoris nostri, loco, die et anno prefixis ac sigillum nostrum huic instrumento apponi fecimus per eundem.

Testes sunt Arnaldus, Dei gratia episcopus Barchinonensis.[718] Raymundus, episcopus Vicensis,[719] frater Berengarius de Sancto Iusto,[720] magister militie Templi, Ermengaudus, comes Vrgelli,[721] Poncius Hugonis, comes Impuriarum,[722] Raimundus Fulconis, vicecomes Cardone,[723] Arnaldus Rogerii, comes Pallariensis,[724]

718. És Arnau de Gurb, bisbe entre 1252-1284: PUIG I PUIG, 206-213, 445-457; DHEC II 345-346.
719. És Ramon d'Anglesola I, bisbe entre 1264-1298, per al qual cf. DHEC I 84-85.
720. Mestre del Temple entre 1283 i 1290: MIRET I SANS 515.
721. És Ermengol X, comte entre 1274 i 1314, per al qual cf. SOBREQUÉS 79-82.
722. És Ponç V Hug, comte entre 1277 i 1313, per al qual cf. *Lletres* I n. 48, nota 151.
723. És Ramon Folc V, el «Prohom vinculador», vescomte entre 1276 i 1320, per al qual cf. SOBREQUÉS 113-115.
724. Arnau Roger I, comte entre 1267 i 1288, per al qual cf. SOBREQUÉS 95-97.

Dalmacius, vicecomes de Rochabertino,[725] Guillemus, vicecomes Castri Noui,[726] Guillemus de Angularia[727] et omnes prelati, barones et alii supradicti.

Signum Petri de Sancto Clemente, scriptoris predicti domini regis, qui mandato eius hec scribi fecit et clausit cum litteris suprapositis in XXII[a], linea, ubi dicitur «hospitaliorum», et rasis in XXIX[a], ubi dicictur «nostris» et in LIII[a], ubi dicitur «seruata», loco, die et anno prefixis.

86 (63)

1283 desembre 26. Barcelona

El rei Pere II confirma a les Corts de Barcelona els capítols presentats pels tres braços.

O. ACA, Cancelleria, reg. 47, f. 58v i ss.
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 84v-89r.
B. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd*, ff. 242v-248r.
a. *Cortes*, 140-153.

Aliud priuilegium domini regis confirmatorium aliorum priuilegiorum.

In Dei nomine. Cum nos Petrus, Dei gratia Aragonum et Sicilie rex, predecessorum nostrorum sequentes uestigia, et ad tranquillitatem subditorum voluntario incedentes, mandauerimus catalanis in ciuitate Barchinone generalem curiam celebrandam; conuenerunt ad curiam et locum predictos episcopi, prelati, religiosi, barones, milites, ciues et homines villarum Catalonie, scilicet: Arnaldus Barchinonensis, Raymundus Vicensis, Bernardus Gerundensis episcopi; Petrus de Pulchro Uisu, clericus pro archiepiscopo Terraconensi, Johannes de Turiesa, precentor, et Berengarius de Fluuiano, canonicus Ilerdensis, pro episcopo Ilerdensi; Bernardus de Portella, precentor Vrgellensis, pro episcopo Vrgellensi; frater Berengarius de Sancto Justo, magister milicie Templi in Aragonia et Catalonia; frater Guillemus de Claro Monte,[728] gerens vices castellani Emposte; prelati, abbates et alii religiosi

725. És Dalmau III, vescomte entre 1282 i 1304, per al qual cf. SOBREQUÉS 121-123.
726. Cf. DBA I 514a.
727. Cf. DBA I 127ab.
728. Cf. MIRET I SANS, *o. c.*, 107, 198, 202, 253, 284, 323, 375.

Catalonie. Nobiles Ermengaudus, comes Urgelli et Aluarus, frater eius,[729] Gueraldus de Capraria,[730] Poncius Hugonis, comes Impuriarum, Raimundus Fulconis, vicecomes Cardone, Arnaldus Rogerii, comes Pallariensis et Raimundus Rogerii, frater eius,[731] Dalmacius vicecomes de Rochabertino, Guillemus, vicecomes Castri Noui, Raimundus, vicecomes de Vilamuro,[732] Guillemus de Angularia, Raimundus de Montecatheno de Fraga,[733] Raimundus de Montecatheno, senescalcus Catalonie,[734] Petrus de Montecatheno,[735] Berengarius Arnaldi de Angularia,[736] Berengarius de Podio Viridi,[737] Galcerandus de Pinós,[738] Raimundus de Vrgio,[739] Geraldus de Ceruilione[740] et Alamannus, frater eius,[741] Berengarius de Entença,[742] Poncius de Rippellis,[743] Guillemus de Sancto Vincencio,[744] procurator nobilis Gastonis, vicecomitis Bearnensis,[745] Berengarius de Angularia[746] et Raimundus frater eius,[747] Galcerandus de Angularia[748] et Raimundus frater eius,[749] Guillemus Raymundi de Josa,[750] Poncius de Ceruaria,[751] Guilabertus de Crudiliis,[752] Guilabertus de Scintiliis,[753] Arnaldus de Cortçauino,[754] Bernardus Hugo de Cabrenç,[755]

729. Per al germà d'Ermengol X, cf. SOBREQUÉS 79-82; DHC 12.
730. Cf. DBA I 383b.
731. Regent del comtat a la mort d'Arnau Roger I entre 1288 i 1294, per al qual cf. SOBREQUÉS 97-98.
732. Cf. DBA I 468a.
733. Cf. DBA III 264 b-267a.
734. Cf. DBA III 264ab.
735. Cf. DBA III 258 a-259b.
736. Cf. DBA I 125a.
737. Cf. DBA III 592ab.
738. Cf. DBA III 518ab.
739. Cf. DBA IV 406ab.
740. Cf. DBA I 547b.
741. Cf. DBA I 544b.
742. Cf. DBA II 95ab.
743. Cf. DBA IV 76ab.
744. Cf. DBA IV 240a.
745. És Gastó VII del Bearn (1229-1290), per al qual cf. SOBREQUÉS 103-105.
746. Cf. DBA I 124ab.
747. Cf. DBA I 128a-130b.
748. Cf. DBA I 126a.
749. Cf. DBA I 130b.
750. Cf. DBA III 487b.
751. MIRET 212, 228, 241, 246, 372, 508, 548.
752. MIRET 252, 254, 265, 298, 297, 309, 318, 344, 406, 409, 417, 436-437, 448, 468, 477, 495, 525, 530.
753. Cf. DBA I 538a.
754. Cf. DBA I 627b-628a.
755. Cf. DBA I 637a.

Petrus Arnaldi de Boronac, Arnaldus de Sagrera, Bernardus Roger de Erill,[756] Raimundus Dorcau,[757] Berengarius de Pulcrouisu,[758] Raimundus de Cabrera,[759] Raimundus Arnaldi d'Almenara, Guillemus[a] d'Almenara[a],[760] Poncius de Sancta Pace,[761] Bernardus de Vilademany,[762] Marchus de Sancta Eugenia,[763] et alii plures nobiles et barones Catalonie; Jacobus de Peramola,[764] Dalmacius de Montoliu,[765] Guillemus de Castro Eulino,[766] Maymonus de Castro Eulino,[767] Berengarius de Boxadós, Berengarius de Raiadello,[768] Guillemus de Calders,[769] Raimundus de Pegera,[770] Berengarius de Talamanca, Berengarius de Calders, Simon de Sancto Martino, Raymundus de Rippis,[771] Berengarius de Josa, Guillemus de Monteserrato,[772] Berengarius de Murcenis, Bernardus Raymundi de Murcenis, Gueraldus de Aquilone,[773] Galcerandus de Hulugia [*f. 85*], Poncius de Hulugia, Jacobus de Besora[774] et alii plures milites Catalonie; Jacobus Grunní,[775] Guillemus Durfortis,[776] Marimundus de Plicamanibus,[777] Bernardus Burgeti,[778] ciues Barcinone; Petrus Raymundi,[779] Petrus Raymundus de Sancto Clemente, Guillemus de na Muntaguda,[780] Guillelmus Molinerii,[781] ciues Ilerdenses; Rai-

756. Cf. DBA II 108ab.
757. MIRET 455, 480, 508, 516.
758. L'identifiquem com l'eclesiàstic vigatà, sagristà del Capítol de Vic i compilador de les sinodals de la seva diòcesi: Cf. DBA I 255b, DHEC I 268.
759. Cf. DBA I 388ab.
760. Cf. DBA I 97ab.
761. Cf. DBA IV 230a.
762. Cf. DBA IV 460a.
763. Cf. DBA IV 226b.
764. Cf. DBA III 443b.
765. Cf. DBA I 516a.
766. Cf. DBA I 516ab.
767. Cf. *Tàrrega* 16.
768. Cf. DBA IV 26b.
769. Paer de Lleida: LLADONOSA II 442.
770. MIRET 288, 455, 516.
771. ÍD., 508.
772. ÍD., 505.
773. Cf. DBA I 25ab.
774. Cf. DBA I 298a.
775. MIRET 409, 414, 439, 441, 443, 496.
776. Cf. DBA I 70a i 70ab.
777. Cf. *Mensa* 161; MIRET 437.
778. MIRET 270, 496, 509.
779. Cf. LLADONOSA II 410.
780. Batlle de Lleida: MIRET 260, 384, 401, 424, 467, 491.
781. Tinent de la lleuda de Lleida: MIRET 427.

mundus Andree,[782] Berengarius de Goarnau,[783] Andreas Sunyer[784] et Petrus Geraldi,[785] ciues Gerundenses; Bernardus Garidel, Ferrarius de Bas, Petrus Bruni, Bernardus Alberti, ciues Dertusenses; Poncius Gineri, Johannes de Plicamanibus, Berengarius Oltzina, ciues Terrachonenses; Jacobus de Cardona, Raimundus de Sala,[786] ciues Vici; Bartholomeus de Vallo et Eymericus de Lupparia, ville Ceruarie; Guillemus de Mirallis et Raimundus de Sores, ville Montisalbi; Raimundus de Belloc,[787] Arnaldus Falconis,[788] ville Tàrrage; Bernardus Martí,[789] Petrus Mironis, Villefranche; Bernardus ça Sala,[790] Arnaldus de Graualosa,[791] de Minorisa, Joannes de Cascayls[792] et Johannes Oliba, ville Berge; Raimundus Strader, Petrus Berengarii Begudà, ville Bisuldoni, et plures alii ciuitatum et villarum predictarum et aliorum plurium locorum Catalonie. Et omnes predicti et singuli requisierunt ut super quibusdam peticionibus et Capitulis ordinandis et declarandis sicut per constituciones et ordinaciones nostras et alia infrascripta factas super quolibet Capitulo poterunt deprehendi, nostrum dignaremur prestare assensum et ea liberaliter concedere, supplicantes nobis humiliter in hac forma: «*Cum ad excellenciam regalem pertineat suis subditis libertates et inmunitates concedere et priuilegia per antecessores suos eis indulta et consuetudines, usus et bonas obseruancias approbare et inuiolabiliter obseruare, idcirco flexis genibus et humilitate qua possunt suplicant prelati, religiosi, barones, milites, ciues et homines villarum Catalonie nomine sui et tocius vniuersitatis Catalonie uobis, illustrissimo domino regi, ut infrascriptas peticiones et capitula dignemini liberaliter admittere, concedere ac etiam appro-*

782. Família patrícia de Girona. Aquest Ramon Andreu sembla ésser un oncle del Ramon Andreu que serà sotsveguer de Girona el 1316, el 1318 i el 1325, i posseïa una trilla que li comprà Bonanat de Bordils, GUILLERÉ I 137, 139, 437-437, 457; II 334; PM 422; PG 126.

783. És senyor de Vilobí i consta mort el 1301: cf. GUILLERÉ II 429-430; PM 561; CC 528; PG 47.

784. Síndic i procurador de la ciutat de Girona, consta mort el 1311: cf. GUILLERÉ II 438439; I 332; PG 98, 151. El seu nom apareix en escriptures de reconeixement de delmes: CC 586-588.

785. Per als Guerau, cf. GUILLERÉ I 489; II 314, 316, 332, 408, 431. Per a Pere Guerau, cf. CC 476; LV 6, 25, 27-28; ARNALL 7; PG 68, 158.

786. Cf. DBA IV 193a.

787. Cf. *Tàrrega* 44; DBA I 250a.

788. Cf. *Tàrrega* 25.

789. Cf. *Vilafranca,* pp. 510, 513; DBA I 90a.

790. Cf. *Manresa* 3, 5.

791. Cf. *Manresa* 3, 5.

792. És el pare de l'escultor Jaume Cascalls?

bare, cum ea cedant in uestrum honorem et bonum statum Catalonie generalem». Nos uero, rex predictus, intellectis supplicacione, peticionibus et capitulis eorumdem et habito consilio diligenter examinatis, considerantes quod ad regium pertinet solium ut subditorum inuigilet comodis et planctatam teneat terram suam et subiectos suos fideles et bene merentes immunitatibus, libertatibus et franchitatibus predotare et priuilegia eorum inconcusse facere obseruari, attendentes etiam naturalitatem, legalitatem, bonam fidem, rectum consilium, fauorem et auxilium que prelati, religiosi, barones, milites, ciues et homines villarum Catalonie nostris predecessoribus et nobis exibuerunt seu etiam prestiterunt et nunc nobis exibent atque prestant, et annuente Domino exibituri sunt in posterum seu et prestaturi. Idcirco nos, rex predictus, per nos et omnes nostros restituimus,[793] concedimus et approbamus prelatis, templariis, hospitalariis, ecclesiis et aliis religiosis et personis ecclesiasticis, baronibus, militibus, ciuibus et hominibus villarum et locorum Catalonie [*f. 85v*] sicut ab antiquo plenius habuerunt, tenuerunt uel possiderunt libertates, franchitates, consuetudines et bonos usus et concessiones ac omnia priuilegia usitata tempore domini Jacobi inclite recordacionis regis Aragonum patris nostri, ita quod usus priuilegiorum et concessionum, si de hoc fuerit dubitatum, expediatur per solam recepcionem testium, sine libelli dacione et ductione cause. Et restituimus possessionem uel quasi meri imperii omnibus illis supradictis qui ipso ab antiquo usi fuerunt uel quasi in locis eorum et quod ipsos uel aliquem ipsorum non spoliabimus possessionem uel quasi ipsius meri imperii sine cause cognicione. Restituimus etiam omnibus supradictis personis et locis mixtum imperium et iurisdiccionem sicut antecessores eorum ab antiquo tenuerunt et possiderunt uel quasi et quod super predictis predictas personas uel loca aut res eorum ulterius non molestabimus nec molestari faciemus. Statuimus itaque, volumus et ordinamus quod vicarii, procuratores aut alii officiales quicumque, sagiones seu bastonarii nostri non intrent amodo ciuitates, villas, castra seu ciuitates, villarum aut castrorum terminos uel alia quecumque eorum loca Catalonie que non sint nostra pro querimoniis, faticis, pignoracionibus siue exequcionibus faciendis aut alia quacumque occasione, causa sui officii, nisi sicut temporibus domini Jacobi bone memorie quondam regis Aragonum patris nostri fieri consueuit. Item ordinamus quod in locis in qui-

793. En aquesta altura, al marge dret, hi ha una manícula.

bus ab antiquo sagiones seu bastonarii non consuerunt mitti uel admiti, mittantur nuncii per vicarios et alios officiales nostros pro citacionibus faciendis, qui nominentur «correus» uel trotarii. Et credatur eis pro sola oblacione citacionis et non pro alio, et quod portent bustiam[794] cum signo vicarii seu capitis vicarie uel subuicarie, ita tamen quod non possint aliquid distringere, pignorare uel etiam forciare. In aliis uero locis in quibus sagiones uel bastonarii ab antiquo consueuerunt mitti, fiat et utatur ut temporibus predecessorum nostrorum fieri consueuit. Item quod nos uel successores nostri de cetero non recipiamus bouaticum, nisi in illis locis in quibus ab antiquo per antecessores nostros recipi consueuit et secundum formam antiquitus consuetam, ita tamen quod hinc usque ad festum Paschatis et a dicto festo usque ad vnum annum probemus formam et loca in quibus antecessores nostri receperunt bouaticum et in illis locis et forma probatis usque ad terminum predictum recipiamus nos et successores nostri bouaticum supradictum. Vltra vero terminum predictum non possimus probare aliquid de forma nec locis non probatis, sic tamen quod dictum bouaticum probemus sicut facta antiquitus possunt et debent probari, scilicet per instrumenta, libros, scripturas alias et per famam. Item quod nos nec succesores nostri non recipiamus monedaticum nec quintam ab hominibus ecclesiarum, religiosorum, baronum et ciuium, nisi sicut predicta tempore [*f. 86*] domini Jacobi, condam bone memorie regis Aragonum, patris nostri, erat recipi consuetum, salvis conuenienciis specialibus et priuilegiis cuicumque. Concedimus,[795] volumus et etiam ordinamus quod de cetero gabella salis non sit in Catalonia et ipsam expresse remittimus, et quod de cetero nos nec successores nostri dictam gabellam uel aliquam aliam similem gabellam non constituamus uel etiam imponamus. Promittimus etiam, uolumus et ordinamus per nos et successores nostros quod seruabimus et seruari faciemus libertates et immunitates ecclesiis, personis ecclesiasticis, locis, rebus eorum et hominibus eorumdem, et ex certa sciencia reuocamus statuta, consuetudines et constituciones, si que facta sunt, contra predicta uel eorum aliqua et quod sint casse et irrite et pro non factis penitus habite, saluis constitucionibus pacis et treuge et usaticis Barchinone. Et specialiter restituimus plene ac libe-

794. En el sentit de «depòsit de cuiro o de metall on els correus portaven la correspondència», ALCOVER-MOLL documenta el mot l'any 1435.

795. *Al marge esquerre:* «La gavella de la sal, suprimida».

re notarias seu scribanias[796] ecclesiis, locis religiosis, baronibus, militibus et aliis personis, ciuitatibus, villis et castris qui eas ab antiquo habere consueuerunt, sicut eas plenius antiquitus habuerunt, et deinceps super hiis ullam molestiam inferemus nec inferri etiam faciemus. Statuimus inquam quod nos aut filii nostri, procuratores, vicarii aut alii quicumque officiales nostri cenas, albergas uel accapita non exigamus in locis baronum, militum, prelatorum, templariorum, hospitalariorum, ecclesiarum seu locorum religiosorum, aliorum locorumque, aut ab hominibus eorumdem, nisi in illis locis in quibus nostri predecessores ab antiquo ea consueuerunt recipere et habere, nec in hoc casu recipiamus, si per priuilegia de non dandis cenis ualeant se tueri, que quidem priuilegia illis qui habent omni modo seruentur illesa. Item quod omnes cause que sint de Catalonia uel comitatus Barchinone, siue sint principales siue appellacionum, tractentur infra Cataloniam seu comitatum Barchinone, ita quod in quacumque parte Catalonie fuerimus, possimus cognoscere de causis appellacionum, si uoluerimus. Si uero fuerimus extra Cataloniam, non; set comittamus causas predictas intra suas vicarias quaslibet terminandas. Item quod cause vicarie trectentur infra quamlibet vicariam et non alibi. Si tamen contingat in aliqua predictarum causarum ad nos appellari et nolimus cognoscere de causis appellacionum predictarum infra Cataloniam, comittamus ipsam causam appellacionis infra vicariam in qua appellatum extiterit terminandam. Si uero barones uel alios milites Catalonie in curia nostra nobiscum contigerit super aliquo littigare seu eciam placitare, super hoc obseruetur usaticus qui incipit: «Placitum mandetur»,[797] alias est paragrafus qui incipit «Placitare».[798] Confirmamus, concedimus et etiam approbamus constitucionem editam per dominum Jacobum, condam regem Aragonum, patrem nostrum, et eam volumus inuiolabiliter obseruari, que incipit «*In nomine Domini nostri Ihesu Christi. Liqueat uniuersis quod nos Jacobus, Dei gratia rex Aragonum, comes Barchinone et dominus Montispessulani, cognoscentes ueraciter quod status* [f. 86v] *regni nostri provisione sollicita semper debet in melius reformari, ut per statuta salubria diuine gratie placeamus et clerus et populus inde prout necessitas postulat utilitatis senciat*[b] *incrementum, in generali curia Barchinonensi etc*.». Constitucionem

796. *Al marge dret:* «Restitucio de las Notarias».
797. Cf. *Usatges..., o. c.,* 64, 213.
798. Cf. *ib*.

autem huiusmodi simul cum aliis constitucionibus quas inferius nominamus et etiam confirmamus insimul collectas et cum sollempnitatibus sacramenti iudeorum ad eternam rey memoriam mandauimus in alia carta, cum in ista propter nimiam prolixitatem scribi non possent, redigi in scriptis et nostri sigilli munimine roborari. Item statuimus, volumus ac eciam ordinamus quod si nos uel successores nostri constitucionem aliquam generalem seu statutum facere voluerimus in Catalonia, illam uel illud faciamus de approbacione et consensu prelatorum, baronum, militum et ciuium Catalonie, uel ipsis vocatis maioris et sanioris partis eorumdem. Item quod nulli homines dictorum prelatorum, templariorum, hospitalariorum, locorum ecclesiasticorum, baronum, militum, ciuium et aliorum cuiuscumque status aut condicionis existant, nec aliqua eorum bona capiantur et detineantur aut emparentur in ciuitatibus, villis, castris aut aliis quibuslibet locis nostris pro debito uel contractu, nisi prius fatica iuris facta et inuenta fuerit in dominis eorum, quamdiu domini[c] eorum parati sint iusticiam reddere de eisdem, nisi racione rei ibidem existentis uel racione criminis ibidem comissi, aut racione contractus ibidem initi, si ibi inueniantur, forum sorciantur ibidem, uel nisi sint ville mercati, in quibus de usu antiquo et consuetudine habeatur. Item quod de carta simplicis iusticie execucionis justicie et comissionis det quilibet singularis quinque solidos et non amplius, et vniuersitas decem solidos, et pro citacione dentur duo solidi, et littere huiusmodi dentur episcopis, prelatis, baronibus de factis eorum propriis, si presentes in curia fuerint, et pauperibus et ordinibus qui proprium non habent, sine precio, et de littera seu carta elongamenti, de qua consuerant dari quinquaginta solidi pro mille in anno dentur viginti solidi, et ita secundum maius et minus volumus obseruari. Item quod si contingat militem, clericum uel personam aliquam ecclesiasticam coram nobis uel nostris iudicibus de curia in causis principalibus placitare et in eisdem causis subcumbere, terciam uel aliquotam partem litis siue quantitatis petite soluere non cogatur. Si uero coram vicariis uel aliis nostris officialibus dictas personas contingerit placitare, nolumus quod pro debitis uel aliis tercia uel retrodecima uel pars aliqua aliter exsoluatur, nisi prout tempore domini Jacobi, bone memorie condam, patris nostri, erat fieri consuetum. Ordinamus etiam quod iudices de curia nostra de summis negociorum principalium non recipiant salarium aliquod nec seruicium. Item concedimus et ordinamus quod inquiramus contra vicarios, bouaterios et alios officiales

nostros qui tempore nostro aliqua officia exercuerunt seu etiam tenuerunt, et inquisicione facta de predictis debeamus ipsos corrigere [*f. 87*] et castigare iuxta modum culpe prout nobis fuerit uisum expedire, facta tamen restitucione passis iniuriam atque dampnum, et inquisicione pendente officio, si quod obtinent, suspendantur. Item confirmamus ac etiam approbamus statutum editum a domino rege Jacobo, quondam patre nostro, in ciuitate Gerunde super usuris et aliis Capitulis in eodem contentis, et ipsum statutum volumus inuiolabiliter obseruari, quod sic incipit: «*Jacobus Dei gratia rex Aragonum, Maioricarum atque regni Valencie, comes Barchinone et Urgelli ac Montispessulani dominus, vniuersis terrarum atque regnorum nostrorum subiectis graciam et beneuolenciam in perpetuum. Regalis beneuolencie est sic comoditatibus intendere subiectorum, ut resecatis hiis que communi utilitati nociua esse noscuntur, illa sola nutriat et conseruet que utilitatem respiciunt singulorum. Hinc est etc.*», formam cuius in scriptis redigi fecimus cum aliis, ut superius continetur. Item statuimus quod nullus reptatus de bausia sustineatur per nos uel aliquem alium de Catalonia, nisi se excondire voluerit iuxta usaticum Barchinone, et ubi se excondire voluerit, nos uel filii nostri ipsum non sustineamus nec deffendamus in pignoribus uel aliis, cum nos iudices esse oporteat in predictis. Item[799] quod in terris siue locis ubi homines redimi consueuerunt non transferant domicilia ad loca nostra nisi se redimerint, et non possint retinere honores nec possessiones, set eas alienent personis non prohibitis uel deserant dominis propriis, instrumentis ipsorum honorum eisdem restitutis. In locis uero ubi homines redimi non consueuerunt, si transferant domicilia sua ad loca nostra, restitutis instrumentis, deserant possessiones suas dominis propriis uel personis non prohibitis alienent. Que quidem obseruari volumus prout antiquitus in quolibet loco est fieri assuetum. De hominibus uero dictorum locorum qui nunc sunt in locis nostris ita volumus obseruari quod si fuerunt de locis illis in quibus redimi se consueuerunt, se redimant, nisi iure aliquo uel prescriptione anni, mensis et diei uel ultra potuerunt se tueri. Super possessionibus uero et honoribus eorumdem, siue sint de locis vnde redimi consueuerunt, siue[d] de aliis, volumus taliter obseruari quod si tenent mansatam, bordam uel pernatam aut alia bona talia vnde possent competenter hospicium tenere, quod dicta bona teneantur vendere, prescripcione

799. En aquesta altura del text, al marge dret, hi ha una manícula.

temporis non obstante, nisi alio iure poterunt se tueri. Item quod semel in anno, eo tempore quo magis nobis uisum fuerit expedire, nos et successores nostri celebremus infra Cataloniam generalem curiam catalanis, in qua cum nostris prelatis, religiosis, baronibus, militibus, ciuibus et hominibus villarum tractemus de bono statu et reformacione terre, quam celebrare seu facere minime teneamur, si aliqua iusta de causa fuerimus impediti. Item quod nos et officiales nostri non spoliemus aliquem uel aliquos cuiuscumque condicionis aut status existant sine cause cognicione, possessione uel quasi eorum que obtinebunt aut possidebunt uel quasi. Et si aliquem uel aliquos contra [*f. 87v*] formam predictam spoliauimus, restituantur integre proprietates,[e] saluo iure. Statuimus etiam quod quilibet possit ire et redire per mare et per terram ad quecumque loca et per quecumque loca et per quoscumque caminos siue uias ad quoscumque portus, loca uel villas uoluerit applicare, cum mercimoniis et sine mercimoniis, absque contradictione et impedimento nostro et nostrorum officialium, saluis nobis aliis vectigalibus, leudis[800] et pedagiis et nobis regalibus antiquitus consuetis. Item quod ullus miles uel alius liber homo pro debito capiatur nec captus etiam teneatur. Concedimus et etiam approbamus quod paciarii, iurati et consules sint in ciuitatibus, villis et aliis locis nostris in quibus esse antiquitus consueuerunt et sint et remaneant in eo statu et utantur ut erant et utebantur tempore bone memorie domini Jacobi, regis Aragonum, patris nostri. Item concedimus et etiam approbamus quod leude, pedagia, mensuratica, pensa de nouo a viginti annis citra imposita seu inducta, tollantur omni modo in perpetuum, et reuocamus expresse ea omnia, ad statum antiquum et pristinum reducentes. Item concedimus quod tafuraria tollatur perpetuo et eam penitus reuocamus. Item statuimus quod sarraceni iudeorum, si baptizentur, remaneant liberi dando redempcionem pro se, ut iura volunt et est fieri consuetum. Item quod si barones uel milites Catalonie fuerint nobiscum in exercitu siue hoste uel cum aliquo loco nostri, prouideamus eis in expensis et emendis faciamus eisdem iuxta usaticum Barchinone, saluis tamen specialibus conuenienciis et paccionibus que essent inter nos et aliquos eorumdem. Item quod in[f] vendicionibus reddituum quas de cetero faciemus, non vendamus curiam, baiuliam uel etiam vicariam, cum ex hoc, si fieret,

800. En aquesta altura del text, hi ha una nota al marge esquerre, escrita per una altra mà, posterior: «La lleuda reuocada».

posset iusticia deperire et subditi opprimerentur. Confirmamus inquam, concedimus et etiam approbamus constitucionem editam apud Ceruariam per dominum Petrum, condam bone memorie regem Aragonum, et eam volumus in omnibus suis capitulis obseruari. In hiis autem rebus que sunt in pace et treuga volumus quod seruetur constitucio pacis et treuge, quamuis in dicta constitucione de bobus aratoriis tantum mencio habeatur. Forma uero constitucionis predicte sic incipit: «*Anno Domini M° CC° secundo in mense septembris, in celebri curia*, etc.», formam cuius in scriptis redigi fecimus cum aliis, ut superius continetur. Item volumus et concedimus quod deinceps tam in litteris quam aliis cartis et sigillis nostris scribamus nos et successores nostros comitem Barchinone. Statuimus etiam quod ecclesiastica persona, barones uel milites de redditibus et rebus suis non dent pedagium, leudam, mensuraticum neque pensum, et quod fraus aliqua nullatenus comitatur. Item quod ciues et alii qui de pedagio, leuda, mensuratico atque penso non dandis habent priuilegium, usaticum uel possessionem antiquam, de premissis omnibus uel aliquo premissorum similiter sint immunes. Volumus, concedimus [*f. 88*] et etiam approbamus quod constitucio pacis et treuge edita in ciuitate Barchinone et confirmata Terrachone per dominum Jacobum, condam bone memorie regem Aragonum, que incipit «*In Christi nomine, sit omnibus maniffestum*», cuius data est sub anno incarnacionis Domini M° CC° XX° octavo, XII kalendas ianuarii, in omnibus suis capitulis inuiolabiliter obseruetur. Formas uero constitutionis et confirmacionis predictarum in scriptis redigi fecimus cum aliis supradictis. Declaramus tamen quod vicarii nostri ratione pacis et treuge non procedant contra vniuersitatem aliquam, seu aliquem uel aliquos cuiuscumque gradus seu condicionis existant, sine querelatore; et si infra XV dies postquam aliquis ad alicuius querimoniam monitus fuerit, satisfecerit dampnum passo, uel composuerit cum eodem, vicarius non possit petere neque petat aliquid racione pene uel expensarum uel qualibet alia racione occasione predicta. Si autem non satisfecerit uel non composuerit infra XV dies predictos, ex tunc vicarius procedat secundum formam[801] pacis et treuge predicte. Item quod vicarii nostri non possint aliquid petere racione rixe, contencionis seu maleficii racione pacis et treuge, si homines eiusdem loci aliquid forifecerint vel deliquerint inter se infra territorium seu terminum castri vnde

801. En aquesta altura del text, inici de clau que abasta unes sis línies.

sunt, cum ea que infra muros seu clausuras alicuius loci committuntur uel fiunt a quibuscumque personis priuatis uel extraneis et illa que fiunt et comittuntur ab hominibus eiusdem loci infra territorium uel terminum castri vnde sunt, spectent et spectare debeant de iure, usu et mente ipsius constitucionis pacis et treuge ad dominum loci, quicumque fuerit. Item quod si de homine alicuius prelati ecclesie uel ordinis, baronis uel militis, ciuis uel cuiuscumque aliquis conqueratur super debito aliquo uel aliqua alia personali accione in quibus sibi aduersarium asserat obligatum, vicarius moneat per suas litteras tribus monicionibus per interualla dierum iuxta formam usatici Barchinone dominum illius debitoris vel curiam ipsius loci ut dictum debitum conquirenti faciat exsolui uel alias satisfieri, uel saltim in posse ipsorum dominorum uel curie faciat iusticie complementum; quod si fecerint, ex tunc vicarius in aliquo non procedat. Quod si dominus uel curia fuerint in fatica reddendo iusticie uel solucionis seu satisfaccionis faciende vel etiam negligentes, ex tunc vicarius possit pignorare et distringere, ut tempore domini Jacobi, bone memorie regis Aragonum, patris nostri, erat fieri consuetum, seruata forma et distinctione quarti Capituli in principio horum statutorum quod incipit: «*Statuimus, volumus et ordinamus quod vicarii, procuratores aut alii officiales quicumque, sagiones seu bastonarii, etc.*». Item quod si aliquis conqueratur de aliquo barone uel milite racione alicuius debiti vel contractus, monicionibus premissis, ut supra dictum est, teneatur in posse vicarii firmare ac dicto querelatori facere iusticie complementum. Item, cum in constitucione [*f. 88v*] pacis et treuge predicte, in paragrafo *Uias publicas*[802] contineatur quod pena lese magestatis immineat inuadentibus iter agentes, statuimus, concedimus et etiam ordinamus quod loco illius pene succedat pena usatici Barchinone,[803] cum constitucio pacis et treuge totaliter sit ciuilis et crimen lese magestatis sit grauissimum et exceptum. Si uero homines monasteriorum et ecclesiarum uel locorum religiosorum inter se dampnum dederint, querimonia deposita, vicarius et episcopus remittant predictos homines ad dominos proprios, significando per suas litteras querelam propositam coram ipsis, ut infra terminum XV dierum possint compo-

802. Cf. *supra* n. 34, p. 192. Cf. també *Constitucions,* l. IV, tit. III, usatge 1 [*Stradas e vias publicas*], p. 248; l. IV, tit. XXII, usatge 2, const, 2 i 3, p. 291; l. X, tit. XI, const. 1, § 10 [*Las vias publicas*], p. 487; const. 2, § 3, p. 488; const. 3, § 3, p. 490; const. 4, § 11 [*Vias publicas o camins*], p. 492; const. 7, § 13 [*Vias publicas*], p. 496.

803. En aquesta altura del text, al marge dret, hi ha una manícula.

nere, si voluerint, inter homines supradictos. Item quod vicarii et episcopi possint inquirere et punire ex officio suo, si alicui extraneo iter agenti alique iniurie inferantur, unde pax et treuga facta fuisse dicatur. Item statuimus, volumus et etiam approbamus quod adempriuia lignorum, pascuorum et aquarum castrorum uel locorum, uel terminorum eorumdem, fiant prout est antiquitus fueri consuetum. Et si aliquis de premissis male usus fuerit, querimonia deposita ipsum castigabimus et etiam corrigemus. Item quod animalia militum et arnès sui corporis nec apparamenta domus non pignorentur pro aliquo debito eorumdem. Item quod terram tenentes infra terminum alicuius castri contribuant in questiis quas fecerit dominus castri eiusdem pro rata possessionum quas ibi tenent, siue castra predicta fuerint domini regis, militum vel cuiuscumque, nisi priuilegio vel longa consuetudine valeant se tueri. Item quod si aliquis baro uel miles requiratur super faciendo seruicio feudi quod tenetur super eo, seruetur usaticus Barchinone. Item volumus quod declaretur et[g] determinetur ad equalitatem[h] quod pro feudo ubi certum seruicium non est statutum, fieri debeat. Item de iudeis et sarracenis de quibus extitit peticio nobis data quod deberent esse illorum in quorum castris seu villis habitarent seu morarentur, volumus super hoc illud de cetero obseruari quod in loco quolibet eorum est antquitus obseruatum, saluis priuilegiis et pactis specialibus cuicumque. Item statuimus, concedimus et etiam ordinamus quod nos uel successores nostri non possimus emere infra terminos alicuius castri baronis, militis uel alicuius alterius quod pro nobis non teneatur, alodium aliquod ab aliquo alodiario qui sit ibi. Item quod vicarie sint distincte et duo vicarii infra alicuius castri terminos non utantur. Item quod ullus miles uel filius militis uel persona generosa abscondat militem uel personam generosam, si ipsam ceperit, set ipsam teneat publice in castro uel loco suo. Et cum nos ipsum requisierimus secundum regaliam nostram, quod nobis obediat et ipsum restituat, et sufficiat ipsum de hoc citari in loco ubi domicilium habeat siue degerit. Item quod nos uel aliqui officiales nostri non compellamus christianum usuras soluere christiano, dum tamen sit usura manifesta denariorum ad maiorem quantitatem denariorum, de quantitate bladi ad maiorem quantitatem, et sic de aliis, ita tamen quod de baratis hoc non intelligatur, ideo ut [*f. 89*] barones et milites possint inuenire ad manleuandum seu etiam mutuandum. Item volumus et concedimus quod pons fiat in Lupricato, ad Rocham de Droch, saluo quod si de hoc fieret alicui iniuria, deter-

minato hoc breuiter, emenda competens sibi fiat. Item quod nos vel filii et successores nostri non emamus neque emi faciamus nec aliquo alio titulo adquiramus uel adquiri faciamus baronias, castra, villas uel aliqua loca in contencione seu litigio positas, nec aliquam accionem rey in contencione seu litigio posite emamus nec aliquo alio titulo adquiramus. Item quod in omnibus causis feudalibus quas nos cum baronibus uel militibus Catalonie habere contigerit uel e converso, faciamus per pares curie iudicari, barones scilicet per barones et milites vnius scuti per milites vnius scuti, et quod dicti pares possint sibi assessores eligere non suspectos. Predictas quidem restituciones, constituciones, statuta et declaraciones ad supplicacionem omnium predictorum in generali curia in ciuitate Barchinone constitutorum fecimus et volumus perpetuo inuiolabiliter obseruari. Mandantes vicariis, curiis, baiulis et vniuersis officialibus nostris presentibus et futuris quod predictas restituciones, constitutiones, statuta et declarationes obseruent et faciant inuiolabiliter obseruari.

Ad hec nos infans Alfonsus, predicti domini regis primogenitus, ad requisicionem omnium predictorum et de voluntate et assensu ipsius domini regis, laudamus, concedimus et approbamus omnia et singula supradicta ut superius continentur.

Acta fuerunt hec Barchinone in generali curia supradicta, septimo kalendas januarii anno Domini M° CC° octogesimo tercio,[804] presentibus, requirentibus et humiliter suplicantibus episcopis, prelatis, religiosis, baronibus, militibus, ciuibus et hominibus villarum supradictis.

Signum + Petri, Dei gratia Aragonum et Sicilie regis. Signum+ infantis Alfonsi, illustris regis Aragonum primogeniti, qui hec laudamus et firmamus, app+ositum hic per manum Petri Marchesii, scriptoris, nostri loco, die et anno prefixis ac sigillum nostrum huic instrumento apponi fecimus per eundem. Testes sunt Arnaldus, Dei gratia episcopus Barchinonensis. Raimundus, episcopis Vicensis, frater Berengarius de Sancto Iusto, magister militie Templi, Ermengaudus, comes Urgelli, Poncius Hugonis, comes Impuriarum, Raimundus Fulconis, vicecomes Cardone, Arnaldus Rogerii, comes Pallariensis, Dalmacius, vicecomes de Rochabertino, Guillemus, vicecomes Castri Noui, Guillemus de Angularia et omnes prelati, barones et alii ut supra.

804. Al marge dret, «1283».

Signum Petri de Santo Clemente, scriptoris domini regis, qui de mandato eius hec scribi fecit et clausit cum litteris suprapositis in XXII[a], linea, ubi dicitur «hospitaliorum», et rasis in XXIX[a], ubi dicitur «nostris», et in LIII, ubi dicitur «reseruata», loco, die et anno prefixis. *[f. 89v*].

a. *Afegit a la interlínia*. b. *Afegit a la interlínia*. c. *Afegit a la interlínia*. d. *Afegit a la interlínia*. e. *Al manuscrit,* proprietatis. f. *Afegit a la interlínia*. g. *Afegit a la interlínia*.

87 (107)

1285 desembre 9

El bisbe Bernat de Vilert ferma a Joan Fresolf,[805] *clergue de Vilobí, un quartó del delme del mateix poble i l'autoritza a dotar amb ell un benefici, el titular del qual farà de cens dues maimudines d'or cada any a la mitra.*

O. ADG, c. 4, n. 133 [PM 484].
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 133v-134r.
B. Una altra còpia del s. XIV: ADG, Mitra, c. 5, n. 24, ff. 67v-68r.

Instrumentum qualiter clericus obtinens beneficium stabilitum in ecclesia de Villaubino per Iohannem Fresolfi facit duas maymondinas auri Gerundensi episcopo pro quartone decime dicti loci sibi firmata.

Nouerint vniuersi quod nos Bernardus, diuina miseratione Gerundensis episcopus, visa in hiis, considerata et inspecta utilitate nostre ecclesie, per nos et omnes successores nostros firmamus, laudamus et concedimus tibi, Johanni Frezolfi, clerico de Vilalbino, et stabilimento presbiteratus quod facies uel fecisti de subscripta decima et eidem presbiteratui et clericis illud tenentibus in perpetuum illud totum quartonum decime et expletorum decime pertinencium parrochie Sancti Stephani de Vilalbino et aliorum locorum ad dictam decimam pertinencium, sicut fuit de Symone de Trilia,[806] milite, a quo illud emistis tu et Arnaldus de Busquets. Item ius

805. Al cap de deu anys justos, el 9 de desembre de 1295, el bisbe Bernat de Vilamarí li fermarà el mateix tipus d'acte, PM 484. De Joan Fresolf, domer de Vilobí, es coneix el testament del 1290 i una clàusula testamentària posterior, de *ca.* 1300: D-1 ff. 21r-22r, ff. 229r-232r.

806. Per als Trilla, cf. *Lletres* I, n. 114, nota 291. Simó de Trilla fou actiu en la compra i en la venda de delmes, PM 338-339, 349 (= CC 504), 408, 410; U-1 f. 16r. Apareix també com a testimoni en escriptures de reconeixement de delmes: CC 517, 524. El 1276 feia donació a la seva germana Berenguera, monja de Sant Daniel, del mas Torrent de Sant Gregori; com a contrapartida, l'abadessa i Berenguera li definien deutes, D-152 f. 28rv.

et[a] dominium quod ibi habebant et accipiebant Blancha de Monteacuto[807] et vir eius Petrus Alquerii,[808] quod tu et dictus Arnaldus et Paulus de Palaciolo,[809] miles, ab eis emistis. Item totum ius et dominium quod dictus Paulus de Palaciolo accipiebat et habebat et accipere et habere debebat in toto quartono dicte decime quod tu ab eo emisti. Item emptionem quam fecisti a dicto Arnaldo de Busquets de parte sua dicti quartoni. Et donamus et concedimus tibi licentiam et plenum posse faciendi stabili-[*f. 134*]-mentum presbiteratus de dicto quartono decime in altari sancte Marie sito in ecclesia Sancti Stephani de Vilalbino perpetuo, sic tamen quod clericus qui dictum locum presbiteratus pro tempore tenuerit post te, prestet et teneatur prestare nobis et successoribus nostris annuatim in festo Natalis Domini duas maymondinas boni et fini auri rectique ponderis,[810] loco et ratione et in recompensationem terciorum, laudismiorum et foriscapiorum omnium qui inde prouenire deberent seu possent, et nobis et nostre ecclesie pertinere, que pro dictis duabus maymondinis sint tibi et dicto presbiteratui et clericis eiusdem qui pro tempore ibi fuerint, diffinita et remissa omnino. Et eadem tercia et laudismia[b] et foriscapia tibi et dicto presbiteratui et clericis eiusdem diffinimus et remittimus penitus in eternum pro duabus maymondinis nobis et successoribus nostris prestandis annuatim, ut supra dicitur. Et dictum laudamentum, firmamentum et concessionem facimus tibi et dicto stabilimento presbiteratus et eidem presbiteratui et clericis eiusdem qui pro tempore fuerint perpetuo ad omnes uestras uoluntates faciendas ut melius, sanius et vtilius potest dici et intelligi ad uestrum bonum intellectum et comodum, saluo iure nostro et successorum nostrorum in dictis duabus maymondinis nobis et successoribus nostris prestandis, ut supra dicitur, in recompensacionem dictorum terciorum, laudismiorum et foriscapiorum. Et propter hoc confitemur a te habuisse et recepisse quingentos solidos barchinonenses de terno, renunciando excepcioni non numerate peccunie. Et si forte amplius inde deberemus habere, totum tibi et successoribus

807. Els Montagut són cavallers de Montagut i Vilars, a la Garrotxa, i delmers: PM 327, 950. De Blanca de Montagut es coneix el codicil del 1304 i la modificació posterior que se'n va fer, en el qual establia un benefici a l'església de Santa Maria de Castelló, una llàntia i 12 diners per als pobres de l'hospital de Castelló: PM 591, 599.

808. Pere Alquer és cavaller de Castelló: PM 591, 595, on fundà benefici, U-4 f. 32v. El 1295 fou excomunicat per haver participat amb el bo i millor de la noblesa gironina en una incursió de càstig contra els béns de l'abat de Sant Pere de Roda, U-1 f. 11r.

809. Cf. CC 499, PM 813 (= CC 600).

810. En aquesta altura, al marge dret, en lletra moderna: «Cens».

tuis propter multa et grata beneficia que recepimus ab ecclesia antedicta remittimus et donamus gratis et mere liberalitatis titulo in posse scriptoris infrascripti, hec omnia supradicta tuo nomine et aliorum quorum interesse potest stipulantis et recipientis. Renunciantes scienter restitutioni in integrum et legi qua deceptis ultra dimidiam subuenitur et omni alio iuri contra hoc in aliquo repugnanti.

Actum est hoc V ydus decembris anno Domini Mº CCº octuagesimo quinto.

Testes huius rey sunt venerabilis Raimundus de Auinione, archidiaconus de Silua, Raimundus de Sancta Cecilia et Guillemus de Comellis, presbiteri de Capitulo Gerundensi.

Sig+num Mathei de Alda, notarii dicti domini episcopi, qui hoc de mandato eiusdem scripsit cum litteris rasis et emendatis in XXII linea, ubi dicitur «liberalitatis», et clausit die et anno prefixis.

a. *Afegit a la interlínia*. b. *Al manuscrit,* laudimia.

88 (24)

(1287) 1288 febrer 9

El bisbe Bernat de Vilert ferma als marmessors de Pere de Fontclara,[811] *clergue de Girona, i a l'almoina de l'església de Santa Maria de les Puelles, de la mateixa ciutat, un quart del delme de Vilobí, amortitzat a cens de dues maimudines.*

O. ADG, c. 23, n. 162 [PM 418].
A. Còpies de 1295 i 1301: ADG, c. 4, n. 72 [PM 424].
B. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 33v-34v.

Instrumentum continens quod rector elemosine Petri de Fonteclaro, condam, debet dare annis singulis duas maymondinas Gerundensi episcopo pro quartono decime parrochie Sancti Stephani de Vilaubino.

[N]ouerint vniuersi quod nos Bernardus, diuina miseracione Gerundensis episcopus, uisa in hiis, considerata et inspecta utilitate nostre ecclesie ex eo quod feudium reducitur Ecclesie, per nos

811. A més del benefici fundat a la capella de Santa Maria de les Puel·les, de Girona, Pere de Fontclara en fundà un altre a l'altar de Santa Margarida de l'església de Sant Martí Sacosta: cf. ADG, D-10 ff. 30r-33r, G-1 f. 22r, U-103 f. 76rv, U-104 ff. 70r-71v; Pergamins de la Seu, Cabiscol, perg. 17.

et omnes successores nostros firmamus, laudamus et concedimus manumissoribus Petri de Fonteclaro, clerici condam iurisperiti, et elemosine constitute in ecclesia [*f. 34*] Sancte Marie Puellarum, que est infra ciuitatem Gerunde, et presbitero per dictum Petrum stabilito nomine dicte elemosine, quam elemosinam dictus Petrus de Fonteclaro stabiliuit seu mandauit institui in ecclesia Sancte Marie Puellarum supradicta, prout in testamento dicti Petri de Fonteclaro seu ultima uoluntate plenius continetur, totum illum quartonum decime et expletorum decime pertinencium parrochie Sancti Stephani de Vilalbino et aliorum locorum ad dictam decimam pertinencium, ita videlicet quod dictus presbiter uel ille qui dictam elemosinam procurabit teneatur dare nobis et successoribus nostris episcopis duas maymondinas annuatim in festo Natalis Domini in recompensacionem terciorum, laudismiorum et foriscapiorum omnium qui inde prouenire debent seu possent et nobis et nostre ecclesie pertinere. Quibus predictis duabus maymondinis sint dicte elemosine et clerico eiusdem qui pro tempore fuerit difinita omnino etiam et remissa et eadem tercia et laudismia ac foriscapia dicte elemosine; et presbitero eiusdem diffinimus et remittimus penitus in eternum pro dictis duabus maymondinis, nobis et successoribus nostris prestandis, ut supra dicitur, et dictum laudamentum, concessionem et firmamentum facimus dicte elemosine et clerico eiusdem qui pro tempore fuerit in eternum, ut melius, sanius et utilius potest dici et intelligi ad bonum intellectum et comodum, ac elemosine et clerici eiusdem, saluo iure nostro et successorum nostrorum in dictis maymondinis nobis et successoribus nostris prestandis, ut supra dicitur, in recompensacionem dictorum terciorum, laudismiorum et foriscapiorum.

Actum est hoc V idus februarii anno Domini M° CC LXXX° septimo.

Testes huius rey sunt venerabilis Arnaldus de Juuiniano, archidiaconus de Rogacionibus, et Berengarius de Terradis,[812] clericus iurisperitus, et Arnaldus de Terradis, baiulus de Oleastreto.

812. És molt possible que Berenguer i Arnau de Terrades fossin germans o almenys parents, perquè si Arnau és d'Ullastret i és el batlle comtal de la població, la vídua de Berenguer de Terrades pretendrà el 1331 conferir el benefici de Sant Llorenç o de la clau d'Ullastret, i la presentació serà acceptada, U-4 f. 166v. Berenguer de Terrades devia ésser clergue i conjugat: es casà amb Berenguera i amb ella va tenir la filla Alamanda, U-4 ff. 166v, 172r. A Fonolleres hi tenia un batlle, Bord de Terrades, nom significatiu i explícit, U-1 f. 32v. El 1296 va prendre a Salvador de Parlavà, home propi de la Seu de Girona, un ase valorat en 60 sous, U-1 f. 32v; hi hagué comissions episcopals per actuar contra ell, que va morir a principis del 1298, G-1 f. 76v. La seva vídua també presentava al benefici fundat per Fontclara, U-4 f. 172r, la qual cosa indica proximitat entre ell i els Terrades.

Sig+num Mathei de Alda, notarii domini Bernardi, diuina miseracione Gerundensis episcopi, qui hoc mandato ipsius scripsit et clausit die et anno prefixis.

89 (169)

1291 maig 6-7

Clàusula del testament del bisbe Bernat de Vilert, que funda un benefici i aniversaris a l'altar de Santa Anastàsia de la Seu de Girona.

O. Perdut.
A. Còpia contemporània del testament: ADG, c. 24, n. 50 [PM 444].
B. Còpia de 1321: ACG, perg. 2065.
C. Còpia del s. XIV: ADG, RC, f. 206r, còpia parcial.
D. Una altra còpia del s. XIV: ADG, *Dotaliarum* 1, ff. 61r-65r.

Item institucio beneficii altaris Sancte Anastasie Sedis, cuius clericus debet certa facere anniuersaria.

Ad honorem Dei patris omnipotentis et gloriose beate Marie virginis matris Christi et ob remedium anime mee et omnium fidelium defunctorum instituo vnum sacerdotem in altari beate Anastasie, quod est situm in ecclesia Gerundensi, qui sacerdos celebret et teneatur celebrare ter missam in ipso altari qualibet septimana pro anima mea et parentum meorum et illorum quibus iniuriatus sum et omnium fidelium defunctorum, et intersit ac interesse teneatur continue omnibus diuinis officiis siue horis diurnis pariter et nocturnis in predicta ecclesia Gerundensi. Ad cuius sacerdotis institucionem siue loci presbiteratus per me superius instituti et eidem presbitero dono, dimitto perpetuo et assigno omnes meas partes integre tocius decime omnium rerum parrochie de Crispiano et aliorum locorum ad ipsum decimale pertinencium quoquo modo, quas emi a Raymundo de Paleria,[813] milite, et aliis uenditoribus, ut in instrumentis empcionum que inde habeo plenius continetur. Insuper dono et assigno pro alodio libero et francho iamdicto presbitero et loco presbiteratus predicto illas omnes meas domos integre quas habeo intus ciuitatem Gerunde in loco uocato Belmiray, quas emi a Jacobo de Faro, quondam presbitero de Capitulo Gerundensi, per alodium liberum atque franchum, que

813. El setembre del 1264 Guillem de Palera reconeixia tenir en feu pel bisbe de Girona la meitat del delme de Crespià, CC 486. Ramon de Palera és versemblantment el fill de Guillem.

sunt iuxta domos[a] Sancie, uxoris condam Bernardi de Meriallo siue de Cabanellis, cuius etiam Sancie fuerunt olim ipse domus. Quas quidem partes meas decime antedicte et domos superius comprehensas cum omnibus suis proprietatibus et integritatibus vniuersis habeat, teneat et possideat semper presbiter qui in dicto loco fuerit institutus, et faciat semper supradicta seruicia, ut superius continetur, et faciat etiam inde ac facere teneatur semper anniuersarium meum in die mei obitus annuatim in ecclesia Gerundensi, quod instituo in eadem, scilicet quod duplicet illa die canonicam sicut moris est in eadem ecclesia fieri, et oblacionem sex denariorum barchinonensium de terno teneatur dare singulis sacerdotibus in eadem stabilitis, missam tamen pro anima mea celebrantibus ipsa die. Et eodem modo faciat et facere teneatur anniuersarium Poncii de Villacerto, condam Gerundensis canonici, fratris mei, in die sui obitus annuatim in prefata ecclesia Gerundensi. Hoc tamen excepto, quod presbiteris in ipsa ecclesia stabilitis non teneatur prestare sex denarios antedictos nec aliquid, nisi tantum illis qui percipiunt in canonica porcionem, qui habeant et percipiant porcionem prout est fieri consuetum. Que duo anniuersaria supradicta instituo et iubeo fieri in ecclesia supradicta perpetuo annuatim iuxta formam superius comprehensam. Et ad ea facienda et ipsorum seruicium omni tempore faciendum assigno et obligo predicta omnia que dicto loco presbiteratus superius assignaui [*f. 206v*]. Et in presenti dono, confero et assigno iamdicto Mattheo de Alda, scriptori meo, locum presbiteratus predictum, si ipsum uoluerit acceptare. Et si ipse Mattheus recipere noluerit ipsum locum, Raimundus de Villaricho, archidiaconus Gerundensis, possit ipsum assignare alicui idoneo clerico qui sit in[b] sacerdotio[c] constitutus. Postea uero assignet et conferat ipsum locum, quandocumque uacauerit ipse locus, archidiaconus de Silua qui pro tempore fuerit in ecclesia Gerundensi, prout inferius continetur. Et uolo quod locum presbiteratus predictum cum omnibus iuribus ipsi loco et dictis anniversariis assignatis et pertinentibus pleno iure post mortem meam statim habeat et recipiat Mattheus superius nominatus. Et uolo atque ordino quod archidiaconus de Silua qui fuerit pro tempore in ecclesia Gerundensi conferat et assignet perpetuo ipsum locum sacerdoti idoneo infra mensem quandocumque uacare contigerit ipsum locum. Et nisi faceret infra mensem, episcopus Gerundensis, elapso mense, assignet et conferat sacerdoti idoneo dictum locum.

a. *Afegit a la interlínia*. b. *Afegit a la interlínia*. c. *Afegit a la interlínia.*

90 (14)[814]

1294 octubre 25

Bernat de Montpalau[815] *ven al bisbe Bernat de Vilamarí unes possessions situades a Corçà per 25.000 sous.*

O. ACG, perg. 2151.
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 18v-20v.
B. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd,* ff. 15v-17r.

Instrumentum empcionis honoris de Quarciano.

Sit omnibus notum quod ego Bernardus de Monte Palacio, filius condam et heres Petri de Lauineria,[816] non inductus vi neque dolo, set gratis et ex certa sciencia, habita etiam plena deliberacione et inspecta maxima utilitate mea, per me et omnes heredes et successores meos vendo et cum hoc presenti publico instrumento omni tempore ualituro liberando trado uobis, domino Bernardo, Dei gratia Gerundensi episcopo, non ecclesie nec dignitatis episcopalis Gerundensis set vestro proprio nomine ementi, ac quibus uolueritis per liberum et franchum alodium in perpetuum totum honorem de Quarciano quem ego teneo, scilicet casalia et cortalia que in cellaria dicti loci habeo, sicut affrontant ab oriente in domibus Petri Artalli, a meridie et occiduo in riaria, et a circio in cimiterio, et clausum vocatum de Funeario, qui est iuxta dictam cellariam et se tenet cum honore Petri Mora et cum via publica, et molendinum vocatum de Ortis cum aliis molendinis, si qua ibi facere uolueritis, cum suis monariis et resclausis et reccis, et mutacionibus et aquis et aqueductibus, et mansum quem per me tenent Berengarius Corney[817] et filius eius, et mansum quem per me tenet P. Mora, et[a] mansum quem per me tenet Guillemus Pelliparii[a],[818] et mansum quem per me tenet Berengarius de Ortis de Orta, et mansum Viaderium qui mihi deuenit ad beneuisum, et bordam quam per me tenet Petrus de Ciiariis, et

814. Per als n. 90-91, cf. Jaume DE PUIG I OLIVER, «Bernat de Vilamarí, bisbe de Girona (1292-1312), compra unes propietats a Corçà», *Miscel·lània Ernest Lluch i Martín*, vol. I, Barcelona, Fundació Ernest Lluch 2006, pp. 215-221.

815. Cf. PM 456, 476, 505-506, 512, 535, 538-539, 960.

816. Cf. PM 456, 468-470, 476, 488, 505-506.

817. Un Berenguer Cornell, de Corçà, serà definit pel bisbe el 31 de juliol de 1338, G-13 f. 62r.

818. El març del 1299 Guillem Pellicer, de Corçà, reconeixerà al bisbe tenir en alou fiscal una feixa de terra que comprà a Ermessenda, vídua de Bernat Albert, de Corçà, situada a Casavells, indret de *Beleza*, i que li ha de pagar terços, lluïsme i foriscapis, PM 537.

bordam quam per me tenet Bernardus May, et bordam quam per me tenet Bernardus de Matis et census et agraria et directum dominium et ius quos et que accipio et habeo et habere debeo in terris et possessionibus quas in parrochiis de Quarciano et de Monellis diuersi tenetores pro me tenent, uidelicet Petrus de Adarono de Episcopali, Poncius Johannis, Arnaldus Trilie, Maymonus Monerii, Castilio Sperte, Berengarius Saturnini, Guillema Siffra et Berengarius Romaguera[819] de eodem loco, et Petrus de Combis de Monellis, Petrus de Vrriols, Petrus Comitis, Pelegrina Barna, Bernardus Funearii, Raimundus Sora, Raimundus de Ariniis, Garrofinus, Guillemus Egidii de eodem loco, Arnaldus Begurii de Quarciano, Iacobus de Clerico, Petrus Artalli, Petrus des Fesch, Guillemus Oliuarii, Guillemus de Alaynano, Guillemus Massoti, Raimundus Rastelli, Bernardus Martorelli, Raimundus de Vliano, Raimundus de Peralta, Arnaldus Mir, Massota de Villanoua, Guillemus de Sancto Paulo, Castilio Rubei et Martorella et alii quicumque sint qui in dictis parrochiis per me tenent aliquas possessiones seu terras, et fabricam quam ibi tenet per me Berengarius Ferrarii de Quartiano et totum ius quod habeo in ea, necnon vniuersa et singula bona predicta et alia que habeo et accipio et habere et accipere debeo in parrochiis supradictis. Quem dictum totum honorem integre, cum mansis et bordis et fabrica, et cum aliis predictis et cum domibus constructis et construendis, quintanis, ortis, laboracionibus panis et vini et oliuariis [*f. 19*] et aliis arboribus generum diuersorum et cum censibus, agrariis, terrameritis et alberguis, et cum hominibus et feminis, tam lexiis quam aliis dicti honoris ibi et inde ubique habitantibus et redempcionibus eorumdem, et cum jouis, traginis, batudis, operibus, manedis et cum terciis, laudismiis seu foriscapiis et cum exorchiis, intestiis et aliis prouentibus vniuersis et cum questiis, toltis, forciis et stabilimentis, placitis, firmamentis et accapitis et cum pasturis, pascuis, pratis, boschis, arsinis et cum ciuilibus iurisdictionibus et cum districtibus et cum adempriuiis, usibus et iuribus suis, et cum molendinis si qua ibi facere volueritis, et cum dicto molendino vocato de Ortis,[820] et monariis et aquis et cum intratibus, exitibus, pertinenciis, possessionibus et tenedonibus suis cultis et heremis et cum omnium rerum dominiis realibus et personalibus et cum aliis omnibus expressis que in parrochiis Sancti Juliani de

819. Cf. PM 290.

820. En aquesta altura del text, al marge dret, hi ha una manícula.

Quartiano et Sancti Genesii de Monellis et in aliis parochiis in quibus honor protenditur habeo et accipio et habere et accipere debeo, tam ratione empcionis quam de premissis fecit dictus pater meus quondam a Gilaberto de Crudiliis uel ab aliis personis, quam alia quacumque racione uel modo, et cum omnibus melioramentis et augmentis ibi factis et faciendis et cum omni perpetuitate et integritate sua vobis, ementi et recipienti nomine proprio, non ecclesie nec dignitatis episcopalis Gerundensis, et quibus uolueritis per liberum et franchum alodium in eternum vendo et trado prout melius potest dici et intelligi, ad uestrum et quorum uolueritis bonum intellectum et comodum, precio viginti et quinque millium solidorum Barchinonensium monete de terno. Que omnia a uobis confiteor habuisse et recepisse.[821] Renunciando excepcioni non numerate pecunie et precii non soluti et doli. Et scio et confiteor me in hac uendicione non esse lesum in aliquo nec deceptum, et supradicta plus ad presens ex hoc precio non ualere. Et si forte amplius ualent predicta uel aliquo casu uel modo in futurum amplius ualebunt precio supradicto, totum uobis donamus donacione irreuocabili inter uiuos, renuncians scienter et exprese auxilio et beneficio illius legis qua deceptis ultra dimidiam iusti precii subuenitur et exceptioni doli et metus, et iuri ingratitudinis, et restitucioni in integrum, et omni alio iuri diuino et humano siue consuetudinario, scripto uel non scripto, repugnantibus in aliquo contra hec. Et ideo predicta omnia et singula de meo et meorum iure, posse et dominio eicio et extraho, eadem in uestrum et quorum uolueritis ius, posse et dominium libere transferendo, cedens et donans uobis et quibus uolueritis omnia iura et loca mea, uoces, rationes et acciones reales et personales, directas, utiles, atque mixtas, speciales et generales mihi competentes et competituras in premissis omnibus et singulis et contra quascumque personas et bona inde obligata quibus possitis uti et experiri in agendo, deffendendo, excipiendo et cunctis aliis modis in iudicio et extra, sicut ego possem, si uobis uendicionem et cessionem huiusmodi non fecissem, constituendo inde uos uerum dominum et procuratorem in rem uestram. Et constituo me omnia et singula uestro nomine possidere uel quasi, donec corporalem et vacuam possessionem acceperitis, quam uestra propria auctoritate quandocumque uolueritis possitis accipere et [*f. 19v*] deinde perpetuo retinere ad omnes uestras et quorum uolueritis

821. En aquesta altura, al marge dret, escrit per una altra mà, moderna: «pretium».

uoluntates omni tempore faciendas per liberum et franchum alodium sine aliquo retentu quem ibi uel inde in aliquo non facio, omnibus meis et meorum uocibus, iuribus ac racionibus inde perpetuo extinctis et penes uos et quos uolueritis remanentibus et translatis. Et confiteor et recognosco quod de predictis non feci aliam vendicionem nec alienacionem nec aliquid cur predicta uendicio uobis esse ualeat minus firma, et si feci, promitto reuocare ac facere reuocari et dolum inde abesse abfuturumque esse, excepto manso des Tiranys, qui fuit uenditus candele ecclesie de Episcopali, et exceptis stabilimentis ibidem per me factis unus annus est elapsus, promittens per me et meos uobis a me legitime stipulanti predicta omnia et singula uobis et quibus uolueritis per liberum et franchum alodium semper in pace facere habere et tenere, et quod simus inde uobis deffensores et guirentes contra cunctas personas. Verum si aliquis inde uobis uel successoribus uestris aliquid tetigerit, exegerit, emparauerit, contradixerit seu forifecerit siue questionem uel demandam contra vos uel heredes seu successores uestros mouerit siue fecerit, ego et mei, ponens nos ante uos et uestros ante ingressum litis, statim et honus litis promitto super me et meos accipere, et totam causam ad effectum ducere a principio usque ad finem, et inde uos et heredes et successores uestros deffendere contra cunctas personas, et indempnes penitus seruare in iudicio et extra nostris propriis sumptibus et expensis, vel uos et heredes seu succesores uestri, si uolueritis, possitis eam ducere per uos ipsos, vobis tamen et successoribus uestris super hoc eleccione seruata, remittentes uobis et successoribus uestris super hiis necessitatem denuntiandi. Et si in propria persona ipsam causam ducere elegeritis, promitto per me et meos uobis et successoribus uestris restituere omnes missiones et expensas circa litem factas et omnia dampna que inde sustinueritis, siue obtineatis in ipsa causa siue subcumbatis, et inde credamini simplici uerbo uestro sine testibus et iuramento. Et pro predictis omnibus et singulis uobis complendis et atendendis de euictione et omni interesse uobis et successoribus ac heredibus uestris, obligo me et heredes et successores meos et omnia bona mea mobilia et immobilia, presencia et futura ubique. Mandans dictis hominibus ut uobis tamquam suo domino homagium faciant et uobis respondeant et satisfaciant ex omnibus quibus mihi tenentur, et super hoc soluo illos ab homagio et dominio quibus mihi tenentur, renuncians scienter super omnibus et singulis supradictis peticioni atque oblacioni libelli et cause intrande ac

sententie audiende et induciis et feriis et spacio sex mensium et X dierum et omnibus dilacionibus et excusacionibus quibus ego uel mei contra predicta possemus ponere uel etiam allegare. Et ad maiorem cautelam iuro sponte per Deum et eius sancta quattuor Euangelia corporaliter tacta hec omnia atendere, complere et obseruare et contra in aliquo non uenire per me uel per interpositam personam, de iure uel facto.

Ad hec ego domina Geralla de Mosseto,[822] mater predicti [*f. 20*] Bernardi de Monte Palacio, firmans et laudans omnia et singula supradicta, diffinio penitus et remitto uobis, dicto domino episcopo et quibus uolueritis quicquid ac quantum iuris et racionis habeo et habere debeo in predictis omnibus et singulis uobis a dicto filio meo superius uenditis, tam racione legitime et successionis et sponsalicii et substitucionis quam etiam ex quacumque alia racione uel modo. Et si aliquod ius in predictis habeo uel habere spero per speciale pactum, illi iuri ex nunc ut ex tunc renuncio, et eo non uti me promitto, et illud uobis donacione inter uiuos dono et cedo, et renuncio iuri dicenti neminem posse renunciare iuri nondum sibi competenti. Iurans sponte per Deum et eius sancta quattuor Euangelia corporaliter tacta hec omnia semper habere grata et firma, et contra in aliquo non uenire.

Et ego, domina Marchesia, uxor dicti Bernardi de Monte Palacio, de consensu et uoluntate dicti viri mei, diffinio uobis, dicto episcopo, et quibus uolueritis totum ius quod racione mei sponsalicii uel alia racione habeo et habere [debeo] in omnibus et singulis supradictis uobis uenditis a predicto viro meo ad omnes uestras uoluntates perpetuo faciendas, sine aliquo retentu quem ibi uel inde non facio, renuncians, quantum ad hoc, iuri ypothece quod habeo in bonis dicti mariti mei ratione mei sponsalii uel alio modo, et omni alii iuri pro me facienti quo contra predicta venire possem.

Preterea ego, dicta domina Geralla, renuncio donacioni et cessioni mihi facte a predicto filio meo quod possem uendere et pignorare, obligare, permutare, stabilire uel aliter alienare uel mihi etiam retinere bona eiusdem Bernardi, et recognosco quod nil de eisdem bonis alienaui, excepto manso des Tiranys qui fuit venditus candele ecclesie de Episcopali.

822. Cf. PM 243, 328-330, 363, 468-471, 473-475, 479, 488-489, 507-508, 515, 521, 523, 535-536, 538-540.

Et ego dicta Marchesia sponte iuro per Deum et eius sancta quattuor Euangelia corporaliter tacta contra predicta in aliquo non uenire. Quam dictam diffinicionem et renunciacionem ac iuramentum facio in posse tui, notarii infrascripti stipulantis et recipientis nomine dicti episcopi, cum esset absens quando in tuo posse predicta firmaui et iuraui.

Actum est hoc VIII° kalendas nouembris anno Domini M° CC° XC quarto.

Sig+num Bernardi de Monte Palacio predicti. Sig+num domine Geralle, matris eius. Sig+num domine Marchesie, uxoris ipsius, qui omnia et singula supradicta firmamus et laudamus atque iuramus.

Testes pro firmamentis dictorum Bernardi de Monte Palacio et domine Geralle matris eius, factis die et anno prefixis, sunt Arnaldus de Cursauello, archidiaconus Impuritanensis, Franciscus Alcherii, archidiaconus de Silua, Bernardus de Guadello, canonicus Gerundensis, et Raimundus Stratarii,[823] de Bisulluno, et Arnaldus Poncii, clericus Gerunde, et Berengarius Corney de Quartiano. Et pro firmamento dicte domine Marchesie, facto II° kalendas nouembris anno predicto, sunt testes Petrus de Belda,[824] de Bisulluno, et Petrus de Anglada, de Juuiniano.

E+go Bisullunus Burgesii,[825] publicus notarius substitutus auctoritate regia a Raimundo de Toylano, pub-[*f. 20v*]-lico Gerunde notario, hec scripsi.

a. *Afegit a la interlínia.*

91 (15)

1294 octubre 25

Gueraua de Mosset ven al bisbe Bernat de Vilamarí unes possessions situades a Corçà, per 20.000 sous barcelonesos.

823. Cf. PM 284, G-6 ff. 195v-196r. Durant el segle XIV un Ramon Estrader serà sotsveguer de Besalú: U-3 ff. 1v-2r, U-3 f. 3rv.

824. Cf. CC 610.

825. Cf. PM 286, 320, 374, 381, 395, 397, 401, 409, 412.413, 417, 420-422, 452, 461, 463, 468-469, 471-476, 479, 490-491, 494, 539-540, 547, 563, 585, 587, 605, 607, 609; ADG, Pergamins de la Seu, Ardiaconat de Girona, perg. 19, 22, 26, 31-32; Ardiaconat de la Selva, perg. 2-3; Claver, perg. 24-25, 28-29; Sagristà Major, perg. 46, 49-51, 53-55, 57, 61; Benefici de Sant Bartomeu, perg. 4; Benefici de Sant Domènec, perg. 1, 22-25; Benefici de Sant Joan, perg. 27, 29, 31; Benefici de Sant Llorenç, perg. 49-50, 62-64; Beneficis diversos, perg. 7; *Banyoles*, 428, 477.

O. ADG, c. 16, n. 44/7 [PM 468].
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 20v-22v.

Aliud instrumentum uenditionis facte per dominam Geraldam de Mosseto de honore de Quarciano.

Sit omnibus notum quod ego domina Geralla de Mosseto, uxor condam Petri de Lauineria, non inducta vi neque dolo, set gratis et ex certa sciencia, habita eciam plena deliberacione et inspecta maxima utilitate mea, per me et omnes heredes et successores meos vendo et cum hoc presenti publico instrumento omni tempore ualituro liberando trado vobis, domino Bernardo, Dei gratia Gerundensi episcopo, non ecclesie nec dignitatis episcopalis Gerundensis, set uestro proprio nomine ementi, ac quibus uolueritis per liberum et franchum alodium in eternum totum honorem de Quartiano quem ego teneo, scilicet domos, cortale et casale quem habeo in cellaria dicti loci, sicut affrontant ab oriente et a meridie in domibus Castillione Oliuarie, ab occiduo et a circio in via publica, et casale quod ibidem habeo iuxta cimiterium. Et quedam casalia que ibi habeo iuxta cellarium Berengarii de Ortis et iuxta domos Bernardi de Canauellis et[a] clausum quem habeo iuxta dictam cellariam et quamdam fexiam terre uocatam de Petraria quam in parrochia de Quarciano habeo iuxta campum Guillemi Carbonelli[826] et campum uocatum de Recco, quem in dicta parrochia habeo in loco uocato Cardeneriis, qui se tenet cum fexia quam tenet Petrus Morerii de Quartiano, et bordam de na Ray, que mihi deuenit ad beneuisium cum suis possessionibus. Et quamdam fexiam terre vocatam de Gorgerolis quam habeo iuxta honorem Arnaldi de Sancto Michele,[827] et census et directum dominium quos et que habeo et accipio et habere et accipere debeo in omnibus domibus quas diuersi tenetores in dicta cellaria pro me tenent, tam in carrario uocato de Berra quam in aliis locis dicte cellarie, scilicet Guillemus Carbonelli, Petrus Roselli, Berengarius Garriga, Maria Rotlanda, Guillemus Scuderii, Petrus Vegerii, Castilio Sarraceni, Adalays Ruffin, Berengarius de Vilosser, Bernardus May, Berengarius de Ortis, Bernardus Ruffini, Petrus Mora, Petrus Grossi, Berengaria Romia, Berengaria Sabateria, Petrus des Fesch, Bernardus Morerii, Guillemus Pelliparii, Guillemus Palacii, Jacobus de Puteo, Bernardus de Ponte, Bernardus

826. L'esposa de Guillem Carbonell, Maria, s'havia fet dona pròpia de Gueraua de Mosset el juliol del 1277, PM 328.
827. Cf. CC 417, 477, 518.

Arberti, Guillemus de Alaynano, Guillemus de Caciano, Petrus Maroni, na Martorela, Arnaldus Mir, Bernardus Nielli, Guillemus Oliuerii et Raimundus de Vliano, et censum et directum dominium quoque ius quem et que habeo et accipio et habere et accipere debeo in ortallo et columbario quos ibi pro me tenet [*f. 21*] Guillemus, clericus de Quarciano, et mansum quem pro me tenet Nicholaus de Quarciano in loco uocato Pinibus, et mansum quem ibidem pro me tenet Guillemus Raimundi, et mansum quem pro me tenet Bernardus Arberti, et bordam quam pro me tenet Bernardus Castilionis, et bordam quam pro me tenet Guillemus Carbonelli, et bordam quam[b] pro me tenet Bernardus de Ponte, et bordam quam pro me tenet Petrus Grossi, et bordam seu hospicium et terras quas et quod pro me tenet Bernardus de Ortis et fabricam quam pro[c] me tenet heres den Leueth condam, et census et agraria et directum dominium et ius quos et que habeo et accipio et habere et accipere debeo in quibuslibet terris et possessionibus quas pro me tenent in predicta parrochia et in aliis parrochiis infrascriptis Petrus Mali, Berengarius Cestela et filia Natale, Guillemus Pelliparii, Petrus Mora, Guillemus de Caciano, Arnaldus Jordani, Castilio Rubei, Geralla Natala, Guillemus Auinionis, Guillemus de Alaynano, Petrus Artalli, Ribota femina, Berengarius Cornilii, Berengarius de Ortis, Guillemus et Berengarius de Villa, Petrus Vegerii, Raimundus de Vliano, Petrus Caneti, Guillemus Scuderii, Petrus Rastelli, Petrus Siffre, Petrus Carboni, Pirarius de Canauellis, Dulcia Begura, Guillemus C[a]rbonelli, Arnaldus de Ruppe,[828] Guillemus Gili,[829] Petrus de Pirario, Guillemus Johannis, Arnaldus Trobati, Petrus Raimundus Johannis defuncti, Geralla de Pirario, Saura, uxor condam Jacobi de Canauellis, Petrus de Cirariis, Guillemus de Monte Foneylario, Tolosa de Canauellis, Scalona femina, Adalays Perpiniane, Petrus[d] Perpiniani,[d] Arnaldus Pagesii, Guillema Andree, filia, uxor Bernardi de Sancto Paulo et heres mansi, Arnaldus de Cellaria, Bernardus Canonici de Episcopali, Petrus de Adarono, Ciprianus de Episcopali, Vitalis Latoni, Petrus Palacii de Quarciano, Raimundus de Auinione, Adalays Bofila, Poncius Petri et Bernardus Poncii et quecumque alie persone necnon vniuersa et singula bona predicta et alia que habeo et accipio et habere et accipere debeo in parrochiis infrascriptis. Quem dictum totum honorem integre cum dictis mansis

828. Cf. PM 411, 423; CC 546.
829. Cf. PM 872.

et bordis et fabrica et cum domibus constructis et construendis et quintanis, ortis, laboracionibus panis et vini et oliuariis et aliis arborum generum diuersorum et cum censibus, alberguis, agrariis, terremeritis, et cum hominibus, feminis tam lexis quam aliis dicti honoris, ibi et inde ubique habitantibus et redempcionibus eorundem et cum jouis, traginis, batudis, operibus et manedis et cum terciis, laudismiis seu foriscapiis et cum exorchiis, intestiis et aliis prouentibus vniuersis et cum questiis, toltis, forciis et stabilimentis, placitis, firmamentis et accapitis, et cum pasturis, pascuis, pratis, boschis et siluis, et cum ciuilibus iurediccionibus et districtibus et cum adempriuiis, usibus et iuribus suis et cum molendinis[830] si qua ibi facere volueritis, et monariis et aquis et aqueductibus et cum intratibus, exitibus, pertinenciis, possessionibus et tenedonibus suis cultis et heremis et cum omnium rerum dominiis realibus et personalibus, et cum aliis omnibus expressis et non expressis que in parrochiis Sancti Juliani de Quarciano et Sancti Vincentii de Rupiano et Sancti Genesii de Canauellis et Sancti Martini de Laneriis et Sancte Marie de Episcopali et Sancte Eulalie de Crudiliis et Sancti Genesii de Monellis et Sancti Martini de Caciano de Piloraso et in aliis parrochiis in quibus dictus honor protenditur habeo et [*f. 21v*] accipio et habere et accipere debeo, tam racione vendicionis inde mihi facte a dicto viro meo condam, qui ea emit et adquisiuit a Petro Alamanni et uxore eius Blancha et filiis eorum Dalmacio et Petro condam uel ab aliis personis, quam alia quacumque racione uel modo et cum omnibus melioramentis et augmentis ibi factis et faciendis et cum omni proprietate et integritate sua uobis ementi et recipienti nomine uestro proprio, non ecclesie nec dignitatis episcopalis Gerundensis, et quibus uolueritis perpetuo vendo et trado per liberum et franchum alodium, prout melius potest dici et intelligi, ad uestrum et quorum uolueritis bonum intellectum et comodum precio viginti milium solidorum[831] barchinonensium monete de terno, que omnia a uobis confiteor habuisse et recepisse, renunciando exceptioni non numerate pecunie et precii non soluti et doli. Et scio et confiteor me in hac uendicione non esse lesam in aliquo nec deceptam et supradicta plus ad presens ex hoc precio non ualere.

830. En aquesta altura, al marge dret, hi ha una manícula, i una mica més avall una altra.

831. En aquesta altura, al marge esquerre, escrit per una altra mà, moderna: «pretium».

Et si forte amplius ualent predicta ad presens uel aliquo casu uel modo ualebunt amplius in futurum precio antedicto, totum uobis donamus donacione irreuocabili inter uiuos, renuncians scienter et expresse auxilio et benefficio illius legis qua deceptis ultra dimidiam iusti precii subuenitur, et excepcioni doli et metus, et omni alio iuri diuino et humano, scripto uel non scripto siue consuetudinario repugnantibus in aliquo contra hec. Et ideo predicta omnia et singula de meo et meorum iure et posse ac dominio eycio et extraho, eadem in uestrum et quorum uolueritis ius, posse et dominium libere transferendo. Cedens et donans uobis et cui uolueritis totum ius meum et locum, uoces, raciones et occasiones reales et personales, directas, utiles atque mixtas, speciales et generales mihi competentes et competituras in premissis omnibus et singulis et contra quascumque personas et bona inde obligata, quibus possitis uti et experiri in agendo, deffendendo, excipiendo et cunctis aliis modis in iudicio et extra, sicut ego possem si uobis uendicionem et cessionem huiusmodi non fecissem. Constituendo inde uos uerum dominum et procuratorem in rem uestram. Et constituo me predicta omnia et singula uestro nomine possidere uel quasi donec corporalem et uacuam eorum possessionem acceperitis, quam uestra propia auctoritate quandocumque uolueritis possitis accipere et deinde perpetuo retinere ad omnes uestras et quorum uolueritis uoluntates per liberum et franchum alodium omni tempore faciendas sine aliquo retentu quem ibi in aliquo non facio, omnibus meis et meorum uocibus, iuribus et racionibus inde perpetuo extinctis et penes uos et quos uolueritis remanentibus et translatis. Et confiteor et recognosco quod de premissis non feci aliam uendicionem nec alienacionem nec aliquid cur predicta uendicio uobis esse ualeat minus firma, et si feci promitto illud reuocare et facere reuocari, excepto manso de Tirany, qui fuit uenditus candele ecclesie de Episcopali, et exceptis stabilimentis per me factis vnus annus est elapsus, et excepto stabilimento quod ab anno citra feci de campo de Petrono, et promitto inde dolum abesse abfuturumque esse, promittens per me et meos uobis a me legitime [*f. 22*] stipulanti predicta omnia et singula uobis et quibus uolueritis per liberum et franchum alodium semper in pace facere habere et tenere et quod sumus inde uobis deffensores et guirentes contra cunctas personas. Verum si aliqua persona ibi uobis uel successoribus uestris dictum honorem tenentibus aliquid tetigerit, exigerit, emparauerit, contrariauerit uel forifecerit, siue questionem uel demandam mouerit

seu fecerit, ego et[e] mei ante ingressum litis statim ponemus nos ante uos et dictos successores uestros et honus litigii promitto super me et heredes et successores meos recipere et totam causam ad effectum ducere a principio usque in finem et inde vos et successores uestros deffendere et indempnes penitus seruare in iudicio et extra, nostris propriis missionibus et expensis, vel uos et successores uestri, si uolueritis, possitis ipsam causam ducere per uos ipsos, vobis tamen et successoribus uestris super hoc eleccione seruata, remittens uobis et successoribus uestris super hiis ex pacto necessitatem denunciandi. Et si in propria persona causam ducere elegeritis, promitto per me et meos uobis et successoribus uestris restituere omnes missiones et expensas circa litem factas et omnia dampna que inde sustinueritis, siue obtineatis in dicta causa siue subcumbatis, et quicquid inde euinceretur, et inde credamini simplici uerbo uestro sine testibus et iuramento. Et pro predictis omnibus et singulis uobis complendis et attendendis et de euictione et omni interesse uobis et succesoribus uestris in dicto honore obligo specialiter ius quod habeo in castro de Monte Palacio et suis terminis et generaliter omnia alia bona mea mobilia et immobilia, presencia et futura ubique. Mandans dictis hominibus ut uobis tamquam domino suo homagium faciant, uobisque respondeant et satisfaciant ex omnibus quibus mihi tenentur, et super hoc ipsos soluo ab homagio et dominio quibus mihi tenentur. Confitens quod predicta omnia elegi retinere et retinui ex causa empcionis et ex vendicione inde mihi facta a dicto viro meo condam, eo quod infra vnum annum post finem dicti viri mei heres illius non satisfecit mihi de dote mea et donacione propter nupcias. Et si causa ingratitudinis uel aliquo alio iure siue excepcione uel occasione aliqua in futurum huic contractui obuiam ire possemus, illis per me et meos prorsus in perpetuum renuncio et etiam super premissis renuncio libelli peticioni atque oblacioni et cause intrande siue audiende et feriis et induciis, et spacio VI mensium et X dierum et omnibus dilationibus et excusacionibus que ego uel mei contra predicta possemus ponere uel etiam allegare. Et ad maiorem cautelam sponte iuro per Deum et eius sancta quattuor Euangelia corporaliter tacta hec omnia attendere, complere et obseruare et contra in aliquo non uenire per me uel interposita persona, de iure uel de facto.

Ad hec ego Bernardus de Monte Palacio, filius dicte domine Geralle et filius condam et heres dicti Petri de Lavineria, firmans et laudans gratis et ex certa sciencia per me et meos omnia et

singula supradicta, diffinio penitus et remitto uobis, dicto domino episcopo, et quibus uolueritis in perpetuum quicquid et quantum iuris et racionis habeo et habere [*f. 22v*] debeo in predictis omnibus et singulis uobis a dicta matre mea uenditis, tam racione hereditatis et legitime et porcionis mee paterne[f] et[f] materne, et racione successionis et substitucionis uel alia quacumque ratione uel modo. Et si aliquid ius in predictis habeo uel habere spero per speciale pactum, ex nunc ut ex tunc renuncio illi et eo non uti me promitto, et illud donacione inter uiuos uobis dono et cedo et renuncio iuri dicenti neminem posse renunciare iuri nondum sibi competenti. Confitens quod predicta omnia retinuit et habuit dicta mater mea eo quia sibi non persolui infra vnum annum post finem patris mei dotem suam et donacionem propter nupcias. Iurans sponte per Deum et eius sancta quattuor Euangelia corporaliter tacta predicta omnia et singula semper habere grata et firma et contra in aliquo non venire.

Et ego domina Marchesia, uxor dicti Bernardi de Monte Palacio, de consensu et uoluntate dicti viri mei, gratis et ex certa sciencia diffinio penitus et remitto uobis, dicto domino episcopo, et quibus uolueritis totum ius quod in predictis omnibus et singulis habeo et habere debeo racione mei sponsalicii uel alia racione, sine aliquo meo retentu, renuncians scienter super hiis iuri ypothece quod habeo in bonis viri mei predicti racione mei sponsalicii uel alio modo, et omni alii iuri pro me facienti. Iurans per Deum et eius sancta quattuor Euangelia corporaliter tacta contra predicta numquam uenire, et hec omnia facio in posse tui infrascripti notarii stipulantis et recipientis nomine dicti domini episcopi, qui absens est, dum istud in tuo posse facio firmamentum.

Actum est hoc VIII kalendas nouembris anno Domini M° CC° XC quarto.[832]

Sig+num domine Geralle de Mosseto predicte. Sig+num Bernardi de Monte Palacio, filii eius. Sig+num domine Marchesie, uxoris ipsius, qui hec firmamus, laudamus atque iuramus.

Testes huius rey sunt, scilicet pro firmamentis dicte domine Geralle et filii eius Bernardi, Arnaldus de Cursauello, archidiaconus Impuritanensis, Francischus Alquerii, archidiaconus de Silva, Bernardus de Guadello, canonicus Gerundensis, Raimundus Stratarii, de Bisulluno, Arnaldus Poncii, clericus Gerundensis et Berengarius

832. En aquesta altura, al marge dret, escrit per una altra mà, moderna: «1294».

Corney de Quarciano. Et pro firmamento dicte domine Marchesie, facto II[a] kalendas novembris anno prefixo, sunt testes Petrus de Belda, de Bisulluno, et Petrus de Anglada, de Iuuiniano.

E+go Bisullunus Burgesii, publicus notarius substitutus auctoritate regia a Raimundo de Toylano, publico Gerunde notario, hec scripsi [*f. 23*].

a. *Segueix* de *expuntuat*. b. *Afegit a la interlínia*. c. *Afegit a la interlínia*. d. *Afegit a la interlínia*. e. *Afegit a la interlínia*. f. *Afegit a la interlínia*.

92 (135)

1296 maig 31. Domeny

Ponç d'Ullà,[833] *de Serra de Daró, reconeix tenir pel bisbe l'estany d'Adroer pel castell de Rupià.*

O. ACG, perg. 2191.
A. Còpia del s. XIV: ADG, *Notularum* (G-1), f. 28r.
B. Una altra còpia del s. XIV: ADG, RC, f. 159v.

Instrumentum[a] in quo Poncius de Uliano, de Serra, recognoscit tenere ad feudum pro episcopo Gerundensi racione castri de Rupiano stagnum de Adroer.[a]

Nouerint[834] universi quod II kalendas iunii anno Domini M° CC° XC° VI°, presentibus testibus Bernardo de Godello, canonico Gerundensi, et Raimundo de Corniliano,[835] layco, et in presentia mei notarii infrascripti, Pontius de Vliano confessus fuit et recognouit

833. El 9 de setembre de 1316 Ponç d'Ullà reconeixerà tenir pel bisbe un terç del delme d'Ultramort, PM 703, i el gener de l'any següent el bisbe ferma a Francesca, la seva filla, esposa del cavaller Gispert de Pals, la part del delme de Sant Sadurní que el seu pare li donà per causa de núpcies, PM 715.

834. En aquesta altura, al marge esquerre, lletra del segle XIX: «Estaño de adroer». Una mica més avall, sempre a l'esquerra i escrit per la mateixa mà: «el original está en el dicho libro fol. 28 en 1° vol. y de entrambos libros del vicariado antes del año 1300 hay muchos procedimientos en razon del dicho estaño el qual está establezido por el rey».

835. El 30 de març de 1296 el bisbe i el Capítol prenien Ramon de Cornellà, cirurgià de Girona, com a metge, amb 100 sous anyals de salari, G-1 f. 26r. S'ha conservat el seu testament, del 23 de març de 1313, en el qual fa deixes a diverses esglésies, hospitals, al pont del Ter, als pobres i a les esglésies de Cornellà i Sords, funda un benefici a Sant Feliu de Girona i una almoina de pa, feia llegats a la seva esposa Maria i a d'altres, i finalment nomenava hereus universals els pobres i l'almoina fundada, PM 648; D-2 ff. 247v-248r, 249r, D-3 f. 141v, G-9 f. 139v, G-13 f. 193rv G-16 ff. 3v-4v; G-95 f. 172v, U-104 f. 64r, U-105 f. 85v de la segona numeració; ACG, *Llibre Verd*, ff. 343-353, amb documentació copiosa sobre l'almoina.

domino Bernardo, Dei gratia Gerundensi episcopo, quod Bernardus de Serra,[836] miles condam, pater domine Ermessendis, vxoris ipsius Poncii, et eius predecessores domini domus de Serra tenuerunt et tenere debuerunt ad feudum pro domino castri de Rupiano qui pro tempore fuit stagnum de Adroer, quod etiam stagnum idem Pontius confessus fuit se pro ipso domino episcopo, nunc domino castri de Rupiano, ad feudum tenere, et inde eidem domino episcopo fecit homagium manuale ore et manibus comendatum, et promisit eidem et eius succesoribus pro dicto feudo esse legalis, et fidelis sicut vassallus debet esse domino suo.

Actum est hoc ad Parietem Rufinum, die qua supra.

Ego Guillemus de Socharratz,[837] publicus dicti domini Gerundensis episcopi notarius, hec scribi feci et clausi ac sig+num meum apposui.[838]

a. *Al marge superior.*

93 (25)

1296 juliol 3, Girona

El bisbe Bernat de Vilamarí requereix l'abat Arnau de Sant Pere de Galligants[839] *sobre certes prestacions degudes al prelat diocesà, si aquest celebra la missa al monestir el dia dels sants Pere i Pau.*

O. Perdut.
A. Còpia del s. XIV: ADG, *Notularum* (G-1), f. 34v.
B. Altra còpia del s. XIV: ADG, RC, f. 34rv.

Instrumentum continens quid debet dare abbas monasterii Sancti Petri de Gallicantu Gerundensi episcopo, si per ipsum episcopum in festo sanctorum Petri et Pauli in ecclesia prefati monasterii missarum sollempnia celebrentur.

Nouerint vniuersi et singuli quod nos Bernardus, Dei gratia Gerundensis episcopus, quedam nuper episcopalis dignitatis Gerun-

836. Cf. CC 502.

837. Cf. PM 467, 487, 493, 496, 498-500, 502-504, 510-511, 515, 522, 526, 549-556, 558-562, 567-568, 571-573, 576, 581, 583, 588, 592-594, 600-601, 610, 616, 632-633, 637, 640, 644.

838. El juliol següent, el bisbe Bernat, atès que l'estany d'Adroer és feu de l'església i que així ho ha reconegut Ponç d'Ullà per raó de la seva esposa, filla de Bernat de Serra, cavaller, i que alguns n'han pertorbat la possessió, fa monitori general, i en especial als veïns d'Ullastret i Serra, donant com a termini l'agost vinent, U-1 f. 31rv.

839. És Arnau Ponç (1285-1296): ZARAGOZA 189.

densis ecclesie iura [*f. 34v*] sollicite attendentes, ad episcopum eiusdem ecclesie qui pro tempore fuerit procuracionem seu prouisionem, institucionem uel consuetudinem introductam super uno canonicali porcho,[a] quattuor anseribus et octo pullis gallinaceis, duabus porchinarum carnium salsarum pernis, quadraginta panis libris et una de duabus botis canonicalis vini sommata pro ipsa procuracione prestandis per abbatem monasterii Sancti Petri de Gallicantu dicto episcopo quociens per eumdem in sanctorum Petri et Pauli apostolorum festo missarum sollempnia in ecclesia dicti monasterii celebrantur, inuenimus pertinere, ipsumque episcopum possessionem percipiendi predicta etiam obtinere.

Propter quod nos qui in proximo preterito apostolorum festo missarum sollempnia in ecclesia prefati monasterii celebrauimus, dictam procuracionem ac possessionem percipiendi predicta uti ac iura in hiis ecclesie Gerundensis conservare et prosequi, ne desidia pereant, intendentes, vos, venerabilem Arnallum, Dei gratia abbatem monasterii sepedicti presentem, requirimus ac primo, secundo et tercio peremptorie admonemus, uobis precipiendo, mandantes quatenus nobis infra duodecim dies ex nunc continue computandos quos ad id uobis, ut vestris parcamus laboribus et expensis, pro termino peremptorio assignamus, predicta omnia et singula dicta racione nobis debita cum effectu prestare plenarie studeatis, de eisdem nobis infra dictum terminum satisfacere procurantes. Alioquin ex nunc ut ex tunc in uos in hiis scriptis premissam excomunicationis causam continentibus promulgamus.

Actum est hoc Gerunde, V nonas julii anno Domini M° CC° XC sexto.

Testes interfuerunt venerabiles Petrus de Pontonibus, archidiaconus Bisuldunensis, et Arnaldus de Solerio, canonicus Gerundensis.[840]

E+go Guillemus de Socarrats, publicus dicti domini Gerundensis episcopi notarius, hoc scribi feci et clausi ac sig+num meum apposui.

a. *Al manuscrit,* procho.

840. Cf. *Lletres* I, n. 89, nota 238; PONTICH, *Series,* f. 365r; ADG, Pergamins de la Seu, Ardiaconat de Besalú, perg. 11-18, 20.

94 (111)

1296 agost 18, Girona

El bisbe Bernat de Vilamarí ferma a Guillem Oliver de Soler, veí de Sant Climent Sescebes,[841] *uns delmes d'aquesta parròquia i de la d'Espolla, per un cens d'una lliura de cera cada any.*

O. ADG, c. 2, n. 226 [PM 502].
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, f. 136v.

Instrumentum qualiter Guillemus Oliuerii de Solerio, parrochie Sancti Clementis de Ceboleria, facit de censu vnam libram cere Gerundensi episcopo pro decimis quas recipit in parrochiis Sancti Clementis et Sancti Jacobi de Spodilia.

Nouerint vniuersi quod nos Bernardus, Dei gratia Gerundensis episcopus, per nos [et] successores nostros laudamus, firmamus et approbamus vobis, Guillemo Oliuerii de Solerio, parrochie Sancti Clementis de Ceboleria totas illas partes decimarum que pro nobis tenentur et quas uos percipitis in parrochiis Sancti Clementis et Sancti Jacobi de Spodilia et pro qua decima quam recipitis in dicta parrochia Sancti Clementis, scilicet in villario de Solerio ipsius parrochie Sancti Clementis, tenemini uos et uestri nobis et successoribus nostris dare et soluere annuatim in festo sancti Luche vnam libram cere pro censu. Et pro firmis quas uobis facimus in presenti de partibus decimarum quas percipitis in parrochiis supradictis confitemur quod est nobis per uos ad nostram voluntatem plenarie satisfactum. Unde renunciamus exceptioni non numerate peccunie et satisfactionis non facte et omni alii iuri et exceptioni quibus contrauenire possemus. Propterea, cum fidedigno relatu intellexerimus quod casualiter perdidistis instrumentum firme dictarum partium decimarum per Gerundensem episcopum olim uobis[a] facte, presens nostre firme instrumentum uobis duximus concedendum.

Actum est hoc Gerunde et firmatum XV[o] kalendas septembris anno Domini M[o] CC[o] XC sexto, presentibus testibus Johanne Monerii et Guillemo de Chexanis,[842] clerico de Capitulo Gerundensi.

841. Acte renovat el 21 de maig de 1300: PM 549.
842. Cf. PONTICH, *Series*, f. 189r; CC 519, 521.

Ego Guillemus de Socharratz, publicus dicti domini Gerundensis episcopi notarius, hiis interfui et in presentem hanc publicam formam scripsi et signum meum apposui.

a. *Afegit a la interlínia.*

95 (120)

(1296) 1297 gener 9

Els comissionats del bisbe i del Capítol de la Seu determinen l'obligació de l'ardiaca de Rabós de fer celebrar quatre aniversaris a la mateixa Seu.

O. ACG, perg. 2217.
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 145r-146r.

Instrumentum continens quod archidiaconus de Rogationibus tenetur facere IIII^or^ anniuersaria conuentualia in ecclesia Gerundensi pro stallio et castlania de Rogacionibus et pro quibusdam et censuali quod ibi recipit.

Sit omnibus notum quod nos Franciscus Alcherii, archidiaconus Impuritanensis, Romeus de Monte Oliuo, canonicus Gerundensis, Compayonus de Stagneolo et Guillemus de Comellis, presbyteri de Capitulo Gerundensi deputati a domino episcopo et venerabili Capitulo Gerundensi ad ordinationem que sequitur faciendam, consulte agentes de uoluntate et assensu dicti domini episcopi et Capituli ex parte eorumdem et successorum ipsorum ordinamus et statvimus quod archidiaconus de Rogationibus qui nunc est et qui pro tempore fuerit perpetuo teneat stallium quod Guillemus de Palaciolo,[843] miles, et uxor ipsius Geralla habebant intus cellariam castri de Rogationibus et castlaniam dicti castri et omnia alia et singula que predicti Guillemus et Geralla habebant in parrochiis de Rogationibus et de Sancto Andrea et de Sancta Leocadia de Steria et in terminis dicti castri, et percipiat et habeat viginti vnam migerias ordei censuales, et jouas et agraria et partem terciorum et laudi[s]miorum et alia omnia que dicti conjuges accipiebant et habebant et accipere et habere debebant in predictis parrochiis, sicut predicta dicti conjuges qui tenebant ea per archidiaconatum de Rogationibus uendiderunt Feriali ecclesie Gerundensis et procuratoribus ipsius Ferialis. Et quod dictus

843. Senyor del castell de Sant Sadurní: PM 386, 402, 405-406, 449, 486, 606.

archidiaconus qui nunc est et qui pro tempore fuerit perpetuo faciat et facere teneatur annuatim remedio animarum fratrum et benefactorum dicte ecclesie Gerundensis in eadem ecclesia quattuor anniuersaria conuentualia, scilicet vnum ultima die ueneris mensis augusti, aliud ultima die veneris mensis nouembris, aliud ultima die ueneris mensis februarii et aliud in ultima die ueneris mensis maii, et predicta anniuersaria fiant sicut alia anniuersaria consueta sunt fieri in ecclesia supradicta, ita tamen quod in aliquo casu dictus archidiaconus non teneatur dare pro scutella ultra decem et octo denarios barchinonenses de terno in unoquoque dictorum anniuersari-[*f. 145v*]-orum, nec minus etiam[a] dare possit.

Et nos Bernardus, Dei gratia episcopus, et Capitulum Gerundense per nos et successores nostros firmamus, laudamus, statuimus et concedimus omnia et singula supradicta et promittimus ea rata et firma semper habere et inviolabiliter obseruare.

Ad hec ego Raymundus de Vilaricho, archidiaconus de Rogationibus, habito tractatu super hiis cum dictis domino episcopo et Capitulo, de consensu et uoluntate eorumdem, recipiens et concedens predicta per me et successores meos, promitto uobis, dictis domino episcopo et Capitulo, quod annuatim perpetuo, ut predicitur, dicta quattuor anniuersaria faciamus seu fieri faciamus, et propter hec uobis et successoribus uestris bona dicti archidiaconatus omnia obligamus.

Actum est hoc V° idus januarii anno Domini M° CC° XC sexto.

Testes huius rei sunt Guillemus Mayoles, clericus diocesis Elnensis, et Jaspertus Gayloni, clericus Gerundensis. Ego Bernardus, Dei gratia Gerundensis episcopus, subscribo. E+go Dalmacius de Tatzó,[844] ecclesie Gerundensis precentor, subscribo. Ego Raimundus de Vilaricho, archidiaconus Gerundensis predictus, omnia premissa laudans et aprobans, subscribo. Ego Berengarius de Palacio, sacrista Gerundensis, subscribo. Ego Petrus de Pontonibus, abbas Sancti Felicis Gerunde, subscribo. Ego Arnaldus de Curçauello, archidiaconus Bisuldunensis, subscribo. Ego Franciscus Alcherii, archidiaconus Impuritanensis, subscribo. Ego Gilabertus de Crudiliis, canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Romeus de Monte Oliuo, canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Geraldus de Ceruiano, canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Hugo de Cruÿllis,

844. Cf. PONTICH, *Series,* f. 381v; CC 528.

Gerundensis canonicus, qui hec laudo et firmo, subscribo. Ego, Bernardus de Villacerto, canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Petrus de Gallinariis,[845] clericus de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Guillemus Bernardi de Sancto Romano, clericus de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Raimundus de Sancta Cecilia, presbiter de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Guillemus de Chexanis, clericus de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Bernardus de Juyano,[846] clericus de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Bernardus de Goello, archidiaconus de Silua, hec firmo. Ego Bernardus Guillemi de Clayrano, canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Arnaldus de Royra,[847] presbiter de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Petrus de Balneolis, sacrista secundus ecclesie Gerundensis, subscribo. Eg+o Guillemus de Beuda,[848] thesaurarius, subscribo. Eg+o Guillemus de Comellis subscribo. Ego Compayonus de Stagneolo, presbiter de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Bernardus Piconi,[849] presbiter de Capitulo, subscribo. Ego Petrus de Crexello, canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Bernardus de Rabedonibus, canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Guillemus Petri de Castellario,[850] clericus de Capitulo Gerundensi, subscribo.

Eg+o Bisullunus Burgesii, publicus notarius substitutus auctoritate regia a Raimundo de Toy-[*f. 146*]-lano, publico Gerunde notario, hec scribi feci et clausi.

a. *Afegit a la interlínia.*

96 (179)

1298 abril 19

El bisbe Bernat de Vilamarí autoritza el prior Bernat Llorenç[851] *i el convent de dominicans de Girona a captar aigua del lloc de Puig Aguilar i conduir-la al seu convent.*

845. Cf. PONTICH, *Series*, f. 248v; CC 547, 573, 578, 583, 586-587, 597-599, 604, 616-618.
846. Cf. PONTICH, *Series,* f. 267v.
847. ÍD., *ib.,* f. 347r.
848. ÍD., *ib.,* f. 163r; ADG, Pergamins de la Seu, Claver, perg. 24-26, 69.
849. PONTICH, *ib.,* f. 317v.
850. ÍD., *ib.,* f. 190r; ADG, Pergamins de la Seu, Sagristà major, perg. 41-42, 52 .
851. L'any 1298 fou designat marmessor del vescomte Jofre de Rocabertí, PM 529.

O. Perdut.
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, f. 216rv, còpia del segle XVII.
B. Una altra còpia: ACG, *Llibre Verd,* f. 355v, escriptura del segle XVI.

Nouerint vniuersi quod ad honorem omnipotentis Dei a quo omnia elementa et bona procedunt, et gloriose virginis Marie ac beati Dominici confessoris, necnon in fauorabilem profectum atque utilitatem necessariam religiose domus fratrum predicatorum Gerunde, et ut ipsi fratres pro nobis orare Dominum affectuosius teneantur, nos Bernardus, Dei gratia Gerundensis episcopus, recognoscentes super hiis diligenter tractatum sepius habuisse cum nostro Capitulo, ad tractanda haec et quaedam alia more solito[a] congregato et prestante coram nobis in hiis assensum, per nos et successores nostros concedimus atque damus perpetuo[b] uobis, fratri Bernardo Laurentii, priori domus fratrum predicatorum presenti et conuentui eiusdem absenti tanquam presenti et successoribus uestris in eadem domo et conuentu commorantibus liberam licentiam et plenariam potestatem accipiendi et querendi aquam in honore sacristiae secundae ecclesie Gerundensis, seu quae pro ipsa sacristia uel ecclesia memorata tenetur in loco uocato Podio Aquilario uel circa, que aqua in presenti oritur et manat ex fonte uel fontibus, et augmentante diuina gratia ibi uel in quocumque loco dominii dictae sacristiae secundae uel etiam dictae saedis in memorato loco uocato Podio Aquilario et circa orietur uel etiam emanabitur.

Concedimus etiam uobis et successoribus uestris ac damus potestatem, auctoritatem et uigore quo supra habendi aquaeductum et ducendi predictam aquam ad domum siue monasterium uestrum perpetuo per dictum honorem seu quemlibet alium intermedium siue interpositum ad dictam sacristiam et ecclesiam pertinentem usque ad turrim de Gerundella, quem quidem honorem seu pocessionem hodie tenent pro dicta sacristia secunda uel ecclesia antedicta Petrus de Villa Asinorum, Berengarius de Piru et Petrus Tabularii necnon et Sarda, vxor quondam Mathei de Alerio et Arnaldus de Cabanellis,[852] clericus, uel quilibet alius habens et possidens uineam que fuit Arnaldi de Oliuis quondam, quae tenetur pro preposito mensis decembris in ecclesia supradicta. Ita tamen quod dicti tenetores dictas possessiones et honores pro predictis sacristia et ecclesia teneant et in redditibus, prouentibus, tertiis, laudi[s]myis,

852. Cf. CC 528, 531, 533-537, 541.

foriscapyis inde prouenientibus ipsis sacristiae et ecclesiae respondeant et de eisdem possessionibus seu honoribus integre predictis dominis et successoribus suis prestent censum et deci-[*f. 216v*]-mam et primitiam integram et aliud quodcumque seruitium consuetum de expletis. Per hanc autem concessionem ius pertinens predictis tenetoribus uel possessoribus uel aliis concedere non intendimus neque dare, nisi tamen dictam receptionem et transitum aquae, renuntiantes in posse infrascripti notarii stipulantis et recipientis omnia et singula supradicta nomine absentium quorum interest uel interesse potest renuntiationi in integrum et omni alii iuri contra haec uenienti.

Actum est hoc decima tertia kalendas madii anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimo octauo.

Ego Berengarius, episcopus predictus, subscribo.

Testes huius rei sunt Burrdus de Villamarino,[853] Bernardus de Turario[854] et Raimundus de Corniliano,[855] de domo dicti episcopi.

853. L'activitat del Bord de Vilamarí al costat del seu parent el bisbe Bernat és documentada a partir del 1297, quan signa un rebut a Bernat Picó per 600 sous, pel valor de 400 sous tornesos de plata que havia prestats al bisbe, G-1 f. 70r. El mateix any feia poders a fra Miquel, dominicà, i a fra Pere de Palol, menoret, per conferir beneficis, G-1 ff. 72r i 73r. El maig del 1298 prestava 400 sous a Berenguer de Vilamarí, G-1 f. 80v, i 100 a Bernat d'Anyells, de Corçà, G-1 f. 87r. El 1300 firmava rebut a Berenguer de Vilamarí de tots els diners que li havia prestat, G-1 f. 124r. El maig del 1322 venia la porció del seu ofici de refectorer de la Seu a Jaume Massot, clergue de Girona, per 300 sous, i feia quitança a Bernat Narcís pel temps que havia exercit el seu ofici, G-3 f. 137r. El novembre del mateix any demanava llicència d'absència per tres anys, U-5 f. 8r. El 24 de setembre de 1331, reintegrat a les seves funcions, era acusat, amb molts altres clergues, de negligència, U-4 f. 197v. El 1347 ja feia temps que era mort, puix que el bisbe aprovava els comptes de la seva marmessoria, G-19 ff. 152v-153r.

854. Bernat de Turà és un laic del bisbat d'Elna, que el 26 de gener de 1296 és nomenat nunci jurat del bisbe de Girona, amb reserva que no pugui empresonar clergues, G-1 f. 9r. Les seves funcions executives i expeditives es comprenen arran del document del 6 de febrer següent, on es reitera el seu nomenament de nunci jurat davant Amat de Cardona (mà dreta del comte d'Empúries a Verges, per al qual cf. *Lletres* I, n. 35, nota 123), però Bernat de Turà no es presenta, al·legant que temia que Amat el matés, cosa que motivà que el bisbe fes monitòria general a tots els rectors de la diòcesi, U-1 f. 25v.

855. És l'escuder del bisbe, casat amb Jordana, amb la qual el novembre del 1296 reconeixia al claver de la Seu que feia 8 sous de cens per una casa de Girona situada sota el castell de Requesens, D-2 f. 245r. Apareix com a testimoni en actes del 1296 i del 1297, U-1 ff. 15rv, 16r. En un moment incert s'apoderà de la batllia del delme de Corçà, després venuda a Ramon de Juià, cavaller, G-6 ff. 53v-54r.

Eg+o Bisullunus Burgesii, publicus notarius substitutus auctoritate regia a Raymundo de Toylano, publico Gerunde notario, hec scripsi.

a. *Al final del document.* b. *Al final del document.*

97 (140)

1299 maig 15

El bisbe Bernat de Vilamarí ferma a Guillem de Cistella,[856] *monjo de Banyoles, una sisena part del delme de Serinyà, en vista a instituir un benefici que pagarà un auri o morabatí de cens anual al bisbe.*

O. ADG, c. 3, n. 118, carta partida [PM 541].
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 164r-165r.
B. Una altra còpia del s. XIV: ADG, Mitra, c. 5, n. 6, f. 29r.

Instrumentum continens quod clericus stabilitus in monasterio Balneolarum per Guillemum de Cistella, condam monachum eiusdem monasterii, facit de censu annuatim episcopo Gerundensi vnum aureum pro sexta parte decime de Seriniano.

Nouerint vniuersi et singuli quod nos Bernardus, Dei gratia Gerundensis episcopus, per nos et successores nostros laudamus et firmamus uobis, fratri Guillemo de Cistella, monacho monasterii Sancti Stephani Balneolensis, totam illam sextam partem decime de parrochia Sancti Andree de Seriniano quam de licentia uenerabilis fratris Arnaldi, abbatis dicti monasterii, emistis a domina Ermessende de Caluis, que alias uocatur Englentina, et a viro eius Raymundo de Miraliis,[857] ut ipsa emptio in instrumento inde confecto plenius continetur. Et etiam decimam quorumdam mansorum de Podio de Canibus in parrochia Sancte Marie de Camonibus uocatorum. Quam quidem decimam simul cum eiusdem mansis de licentia eiusdem abbatis emistis a Petro de Guarnaldo, filio Petri

856. Guillem de Cistella, cambrer de Sant Esteve de Banyoles, era actiu el 14 de novembre de 1298, quan, com a capellà de Vilamalla, pregava al bisbe que confirmés el nomenament que havia fet a la doma del lloc, G-1 f. 90r. Cf. *Banyoles* 377, 463, 533, 540, 923.

857. Ramon de Miralles detentà un terç del delme de Maià de Montcal, part dels de Lligordà, Fontcoberta i Camós, el de Beuda, un terç del de Llampaies, el d'Orfes, un quart del de Pontós i la meitat del de Sant Maurici de Cals, que la seva esposa tenia per successió del seu germà Pere de Cals: PM 450, 478 (= G-1 f. 17r), 608, 681 (= G-1 f. 34r), 721 (= G-6 f. 51).

de Guarnaldo,[858] habitatoris quondam carrerii de Fabricis Gerunde, et Dulcie de Podio de Crosaneis, uxoris eius, olim deffunctorum, saluo quod dicte decime in feudum pro nobis nostrisque successoribus teneantur. Ceterum nos plenam uobis potestatem dandi, assignandi [*f. 164v*] uel deputandi alicui presbiterali stabilimento per uos nouiter faciendo in dicto monasterio dictas sextam partem et decimam per uos emptas, dantes et concedentes in eisdem parte ac decima et ut alias alienari, transferri uel mutari sine nostro uel successorum nostrorum assensu nequeant et ut nobis et nostris successoribus remaneant et perpetuo sint feudales et ut in qualibet earum alienatione, translatione ac mutatione tercia, laudismia et foriscapia ut in re feudali nobis et nostris successoribus competant retinemus, predictis parti ac decime per uos emptis nichilominus imponentes ut uos, dum ipsas tenueritis, soluatis et quilibet easdem ex dicto stabilimento uel ex alia quavis causa inde proveniente adepturus, unum[859] boni et fini auri ac recti ponderis aureum seu morabetinum annuatim, et nil aliud annuum, in kalendis augusti apud Gerundam nobis et nostris successoribus persoluat, et ut idem se annuatim in dictis kalendis apud Gerundam dictum aureum nobis et dictis successoribus soluturum obliget, promitat, iuret et inde publicum confici faciat instrumentum antequam se de dictis parte ac decima intromittat; alioquin nos possimus nostrique successores possint propria auctoritate accipere, aduocare ac retinere dictas partem et decimam per vos emptas et earum fructus et expleta donec omnia et singula supradicta que omissa quomodolibet fuerint sint completa, et unus exinde aureus seu morabatinus pro quolibet mense quo aliqua de predictis compleri omissa fuerint pro pena et tarditate, pertinacia uel contumacia punienda nobis et nostris successoribus sit solutus, sed et fructus interim inde percepti nobis et eisdem successoribus aplicentur. Nos tamen prefatas partem et decimam per uos emptas, si eas a dicto stabilimento separari et ex tunc nobis et successoribus nostris tercia, laudismia et foriscapia in eis competere in futurum contingat a solucione uel prestatione dicti aurei seu morabatini censualis intendimus esse liberas et immunes.

Ad hec ego frater Guillemus de Cistella, monachus memoratus, de licentia dicti domini abbatis laudationem et firmam predictam

858. Segons GUILLERÉ II 316, 429-430, aquest Pere Gornau seria el que es va casar amb Guillema, filla de Ramon Renall, i pare de Berenguer Renall.

859. En aquesta altura, al marge esquerre, escrit per una altra mà, del segle XV: «vnum aureum de censu».

admittens et donationem et concessionem prefatas acceptans et retencionem premissam approbans necnon et impositionem prelibatam fieri et obseruari per me et meos in talibus successores promittens, assentio prefatas sextam partem et decimam per me emptas et earum fructus et expleta accipi, aduocari et retineri et applicari ac dictos aureos solui sub formis, modis et conditionibus supradictis, dictam partem et decimam memoratas et earum fructus uobis prefato domino episcopo et uestris successoribus obligans ad premissa. Et nos frater Arnaldus, Dei gratia monasterii Sancti Stephani Balneolarum abbas, in signum predicte licentie a nobis dicto fratri Guillemo monacho date, presenti instrumento subscripcionem propriam duximus apponendam.

Actum est hoc idibus madii anno Domini Mº CCº nonagesimo nono.

Ego Benardus, episcopus predictus, subscribo. Ego frater Arnaldus, abbas Balneolarum pre-[*f. 165*]-dictus, subscribo. Ego frater G. de Cistella, monachus, suscribo. Ego Bernardus de Goello, archidiaconus de Silua in ecclesia Gerundensi, ut testis subscribo. Ego Guillemus de Chexanis ut testis subscribo. Sig+num Arnaldi de Podio. Sig+num Michelis Ferrarii, ville de Balneolis. Signum Michelis de Casisdaual, de Camonibus, nuncii predicti fratris Guillemi de Cistella, testium firmamentorum predicti fratris Guillemi de Cistella et domini abbatis predicti.

Signum Johannis de Rexacho,[860] qui hoc scripsit mandato Bernardi de Rexacho,[861] publici notarii Balneolensis, cum litteris rasis et emendatis in Vª linea, ubi dicitur «saluo quod dicte decime in feudum pro nobis nostrisque successoribus teneantur». E+go Bernardus de Rexacho, publicus Sancti Stephani Balneolarum notarius, subscribo.

98 (74)

1301 juliol 20. Lleida

El rei Jaume II concedeix als monestirs del bisbat de Girona, després d'haver-los venut el dret de cenes i albergues per 50.000 sous, que,

860. Cf. PM 608, 667, 759, 831-832; *Banyoles* 541, 543, 923; ADG, Pergamins de la Seu, Ardiaconat de Girona, perg. 20, 41; Sagristà major, perg. 41-42; Benefici de Sant Joan III, perg. 10.

861. Cf *Banyoles* 326, 346, 382-384, 437, 453, 469, 480-483, 501, 617, 619, 634.

si el tornés a comprar, no l'exigiria en el termini d'un any, i precisa detalls de la mateixa venda.

O. Perdut.
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 95v-96r.
B. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd*, f. 250rv.

Instrumentum domini regis factum super cenis seu albergiis monasteriorum diocesis Gerundensis.

Nos Jacobus, Dei gratia rex Aragonum, Valentie, Murcie et comes Barchinone, attendentes nos cum publico instrumento, ut in eo plenius continetur, vendidisse ad in perpetuum vobis, venerabilibus abbatibus, prioribus, ceterisque personis ecclesiasticis et religiosis ciuitatis et diocesis Gerundensis, cenas et albergas et ius recipiendi easdem quas de iure, vsu, consuetudine uel aliter habebamus et percipiebamus in monasteriis et ecclesiis dicte diocesis et in hominibus et locis eorumdem, et quod uos, persone religiose et ecclesiastice supradicte, concessistis nobis cum alio publico instrumento quod si hinc ad decem annos proxime venientes uel infra ipsos annos, qua hora voluerimus, restituerimus et soluerimus uobis aut uestris triginta mille solidorum barchinonensium de terno, que nobis nunc soluistis et tradidistis de illis quinquaginta mille solidorum eiusdem monete pro quibus uobis vendicionem fecimus antedictam, quod res promissa sit prorsus inempta et quod ex tunc instrumentum ipsius vendicionis et omnia in eo contenta et alia etiam omnia que ex contractu ipsius vendicionis euenerint, sint cassa et vana, et nullam obtineant firmitatem.

Ideo, quia in ipso contractu ita actum extitit, volumus et concedimus uobis quod, si contigerit nos soluere et restituere uobis dicta triginta mille solidorum quomodocumque infra annos predictos, nos ex tunc infra annum vnum continue subsequentem postquam solutis per nos uobis dictis triginta mille solidorum, cenas, cassata eorum vendicione iuxta ea que predicta sunt, recuperauerimus antedictas, non exigemus uel petemus nec recipiemus, nec peti, exigi uel recipi faciemus, nec permittemus per nos uel filios, procuratores, vicarios uel subuicarios, baiulos, sagiones uel alios officiales nostros, cenas uel albergas a vobis uel monasteriis uel aliis ecclesiis uel locis religiosis aut a clericis uel personis aliis religiosis et ecclesiasticis uel eorum hominibus seu bonis vestris et illorum in peccuniam uel aliis rebus, aliqua racione, causa uel modo, immo, a prestacione cenarum seu albergarum predictarum per annum predictum vos et singulos uestrum et homines

uestros et eorum bona nunc ut ex tunc in casu huiusmodi quitios appellamus.

Preterea uolumus et concedimus uobis et cuilibet uestrum quod, ubi nos cenas seu albergas recuperauerimus antedictas, [*f. 96*] res in suo statu permaneat ut erat ante contractum vendicionis predicte,[a] sic quod racione vendicionis[a] ipsius nullum nobis in iure et posessione nostra uel uobis in iure et possessione uestra preiudicium generetur, set cuilibet ius suum saluum remaneat, predicta vendicione uel contractu ipsius uel usu seu facto domine Guilleme de Montecatheno interim circa exigendas cenas uel albergas in aliquo non obstante. Preterea volumus et concedimus uobis quod si forsan nos infra decem annos predictos non soluerimus uobis dicta triginta millia solidorum nec cenas recuperauerimus supradictas, quod nos habeamus recipere in solutionem sex milia solidorum super abbate monasterii Sancti Petri de Bisulduno et super priore monasterii Sancte Marie de infra castrum Bisulduni de illis viginti milibus solidorum qui adhuc de precio dictarum coenarum remanent ad soluendum. Ita quod uos non teneamini nobis soluere de dictis viginti milibus solidorum, nisi tantum quatuordecim milia solidorum.

Verumtamen si dicti abbas Sancti Petri et prior Sancte Marie de Bisulduno requisiti ex parte nostra nollent nobis soluere post dictos decem annos dicta sex milia solidorum nec uos ea nobis solueritis, ex tunc nos possimus cenas seu albergas exigere et habere a predictis dumtaxat monasteriis Sancti Petri de Bisulduno et Sancta Maria de infra castrum, sicut ante prefatam vendicionem poteramus ipsas exigere et habere, ita quod prefata duo monasteria beneficio dicte vendicionis cenarum seu albergarum non possint aliquatenus se tueri.

Mandamus igitur per presentem cartam nostram procuratoribus, vicariis, baiulis et aliis officialibus nostris presentibus et futuris quod dicta omnia et singula teneant et obseruent et faciant inuiolabiliter observari.

Datum Ilerde, XIII° kalendas augusti anno Domini M° trescentesimo primo.

a. *Al marge dret.*

99 (105)

1301 juliol 20. Girona

El bisbe Bernat de Vilamarí ferma a Ponç de Santa Cecília[862] *una part del delme de Santa Pellaia, heretada del seu pare, de nom també Ponç, contra prestació de mitja lliura de cera de cens a l'any.*

O. ADG, c. 1, n. 17 [PM 558].
A. Còpia del s. XIII: ADG, CC, f. 409v.
B. Còpia del s. XIV: ADG, RC, f. 132v.
a. MARQUÈS, CC, n. 526, pp. 692-693.
α. BOTET n. 416.

Instrumentum firme facte Poncio[a] de Sancta Cecilia de tribus partibus decime Sancte Pelagie, et facit inde de censu mediam libram cere.

Nouerint omnes quod nos Bernardus, Dei gratia Gerundensis episcopus, per nos et successores nostros firmamus, approbamus et laudamus tibi, Poncio de Sancta Cecilia, totam illam lexiam et substitutionem seu institutionem factam tibi per Poncium de Sancta Cecilia, condam patrem tuum, in testamento eiusdem de tribus partibus decime que in parrochia de Sancta Pelasgia ad ipsum patrem tuum prouenerunt ex uendicione quam Brunissendis, filia Petri de Riuo, et Bernardus de Chexanis[863] inde fecerunt ipsi patri tuo et Agneti, eiusdem uxori. Firmamus etiam tibi ac approbamus et laudamus diffinicionem eiusdem decime tibi factam per Arnaldum de Sancta Cecilia, fratrem tuum. Et pro huiusmodi firmis et approbationibus confitemur nobis a te satisfactum esse iuxta uoluntatem nostram, renuntiantes exceptioni satisfactionis non habite uel recepte. Protestamur tamen quod per premissa non intendimus directum dominium dicte decime que per nos tenetur uel alicuius partis eiusdem in te transferre, immo ipsum nobis et nostris successoribus episcopis retinemus.

Ad hec ego Poncius de Sancta Cecilia predictus, recipiens dictas firmas confiteor et recognosco quod ego teneor ac singulis annis vobis domino episcopo et successoribus vestris episcopis facere et soluere promitto pro censu ratione dictarum trium partium decime que per uos tenentur, mediam libram cere quam uos et uestri recipitis censualem.[864]

862. Cf. PM 1002.
863. Cavaller laic, cf. *Banyoles* 334.
864. En aquesta altura, al marge esquerre, escrit per una altra mà, moderna: «Cens».

Acta sunt hec et firmata Gerunde, XIIIº kalendas augusti anno Domini Mº CCCº primo, presentibus testibus Poncio de Palaciolo[865] et Bernardo de Xesa,[866] clericis.

Ego Bernardus, episcopus predictus, subscribo.

Ego Guillemus de Socharrats, publicus dicti domini episcopi notarius, hiis interfui et ea in presentem publicam formam redegi ac sig+num meum apposui.

a. *Al manuscrit,* Bernardo.

100 (136)

(1301) 1302 març 18

Berenguer Girbau,[867] *de la parròquia de la Sala, es fa home propi del bisbe Bernat de Vilamarí i li cedeix la senyoria sobre les seves propietats per 200 sous.*

O. Perdut.

A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 159v-161r.

865. Cf. CC 526. L'octubre del 1307, que obté un diaconil de la Seu, el bisbe li confereix la capellania de Valveralla, G-2 f. 91r. Cf. G-2, Suppl. 1, n. 2.

866. El 1301 apareix com a testimoni en el mateix acte de reconeixement de delme que fa Ponç de Palol, CC 526. L'octubre del 1306 és clergue d'Esclanyà i l'abat de Sant Pere de Galligants li confefeix la doma de Palafrugell, G-2 f. 65v. El 1326 és canonge de la canònica de Santa Maria d'Ullà, i rep diverses comissions per intervenir en conflictes de tercers: U-2 ff. 23r, 96r; U-3 ff. 171v-172r. Les seves activitats li procuraren els enemics naturals, de manera que l'any 1330 el bisbe hagué d'intervenir manant al prior d'Ullà que no procedís contra Bernat de Xesa i aclarint que no havia estat excomunicat, U-4 f. 108v. El 1333 és canonge infermer d'Ullà, U-5 f. 94r, i el 1335 és vicari general i sagristà d'Ullà, D-6 f. 152r, G-11 f. 1r. El 1336 té causa amb Arnau Peralta, d'Ullà, G-11 f. 14v. El 1337 el bisbe Arnau de Mont-rodon li fa procura perquè insti del rei el pagament dels foriscapis del vescomtat de Bas, G-12 f. 116rv. El 1338 dóna sentència arbitral sobre drets parroquials i d'enterraments a Ullà, D-5 ff. 150v-156r, i sobre pagament de delmes, blat de vigílies i altres drets, contra Pere Toralles, de Santa Maria de la Cot, a la vall del Bac, amb requeriment del braç secular, U-6 ff. 44v-45r. L'any següent contracta un clergue al seu servei, G-14 ff. 65r-66r. L'any 1340 encara exerceix la vicaria general, G-13 f. 1r, G-14 ff. 102v-103r, 121r, G-15 ff. 6v-7r. L'agost del mateix any encarrega a mestre Pere Castellà, «il·luminador» de Girona, que li miniaturitzi unes *Decretals* amb coberta de cuir verd, G-14 f. 150v. No trigà a morir, perquè el 29 de setembre del mateix any el prior d'Ullà, d'una banda, firmava rebut a Pere Fresolf, clergue (per al qual cf. *Lletres* I n. 129, nota 326), de tots els llibres i objectes que havien estat de Bernat de Xesa, sagristà del monestir, G-15 f. 11v, i, d'una altra, el bisbe Arnau de Montrodon comissionava Galceran de Montcorb (per al qual cf. *Lletres* I, n. 147, nota 375) per a l'ofici de vicari general, fins que el bisbe, retornat a Girona, pogués nomenar-lo, U-6 f. 88rv. El 1341 Mont-rodon encara remetia a Jaume Estaqui, rector de Bell-lloc, la pena d'exili per cinc anys que li havia imposada el desembre del 1338 Bernat de Xesa, U-7 f. 54r.

867. Cf. *Lletres* I n. 353, nota 725, n. 411, notes 822-823.

Instrumentum homagii facti per Berengarium Girbau de Sala, de Fuxano, in quo fecit se hominem proprium cum prole sua episcopi Gerundensis.

[*f. 160*] Nouerint vniuersi quod ego Berengarius Girballi, parrochie Sancte Marie de Sala, a seruitute et dominio cuiuslibet franchus, et cum infantibus et omnibus meis bonis liber, ponens me sub deffensione domini episcopi et ecclesie Gerundensis, qui cum Dei auxilio nos et ceteros eorum homines et bona protegent et deffendent, ex certa scientia et spontanea uoluntate eligo in dominum uos, reuerendum patrem dominum Bernardum, Dei gratia episcopum, et successores uestros episcopos Gerundenses, et in perpetuum subicio me, filios et filias meas natos et nascituros, et heredes et successores meos ac posteros et omnia bona mea, mansum, bordam meam et terras cultas et heremas et cetera omnia bona mea mobilia et immobilia, presentia et futura, dominio et potestati uestre et successorum uestrorum in perpetuum, sic quod uos et ipsi perpetuo sitis dominus uel domini mei, et ego et nostri simus homines uestri solidi et proprii cum exorquiis, intestiis, cuguciis, redemptionibus, terciis, laudismiis et acapitis et cum uniuersis aliis rerum dominiis, iurisdictionibus, iusticiis, et simus sub perpetuo uestro et successorum uestrorum dominio, manutenentia et potestate, ac simus uobis et successoribus uestris in omnibus obedientes perpetuo et fideles. Vnde abiciens a me omnem titulum ingenuitatis et prerrogatiuam quamlibet libertatis, et promittens uobis esse fidelis, obediens in omnibus et legalis, facio uobis in presenti homagium osculo manuali comendatum. Bona autem mea immobilia que vobis et dominio uestro subicio in presenti et que per uos et uestros uolo perpetuo teneri, et que pro francho et libero habebam alodio ante confectionem presentis instrumenti sunt: caput mansum meum et sexdecim paraliate terre quas in dicta parrochia possideo, inter que dico et fateor illam fexiam de Riera uocatam et Ortallum contiguos, qui affrontant ab oriente in recco, a meridie in camino, ab occidente in riaria et a circio in honore Guillemi de Garrigolis. Item quadrum terre uocatum de Pradello, cum uinea que in eo est, et affrontat ab oriente in honore Guillemi Ferrarii, a meridie in honore Berengarii Pagesii, ab occidente in honore heredis Guillemi Ballisterii et a circio in honore Guillemi de Garrigolis et Bernardi Fuxani. Item campum vocatum deç Secostey. Et affrontat ab oriente in honore Guillemi de Garrigolis, a meridie in honore mansi de Podio, ab occidente

in honore Bernardi de Flociano[868] et heredis Guillemi Ballisterii. Item uineam de Regeria, cum terra in qua sedet, que affrontat ab oriente in honore de na Viuo-[*f. 160v*]-na, a meridie in honore Narbonesii, ab occidente in honore Petri de Garrigolis, a circio in honore Berengarii Vitalis et Bonedone Cipriane. Item unam fexiam apud stagnum de Oltramort, et affrontat ab oriente et meridie in honore nostro, et a circio in honore Petri de Garrigolis. Item fexiam vocatam de Area cum columbario qui ibi est, et affrontat ab oriente et a meridie et a circio in honore Petri de Garrigolis, ab occidente in via. Item medietatem pro indiuiso tocius campi uocati de Pradello, cuius aliam medietatem pro indiuiso teneo pro camerario Sancti Michahelis de Fluuiano, et affrontat ab oriente et a circio in honore Petri de Garrigolis, a meridie et ab occidente in honore Guillemi de Garrigolis. Persone autem quas cum aliis ab ipsis descendentibus uolo esse uestras sumus ego et quattuor infantes mei masculi et due mulieres ac mater mea. Ego igitur, submitens personas predictas potestati et dominio uestro cum omnibus posteris et descendentibus ab eisdem, promito me acturum et curaturum quod singule persone predicte cum erunt in etate qua uobis se subicere possint, uobis se subicient (*sic*), et ipse singule persone se uestras facient et uobis prestabunt homagium manuale. Et hoc uobis promito sub pena centum solidorum quam mihi impono et quam pro singulis ipsis personis que ea non attenderent uel complerent, uobis et uestris successoribus adquirenda, uobis dono super dictis omnibus bonis meis, et nolo quod in eisdem bonis aliquis ex testamento uel ab intestato seu alias succedere possit uel ea aliquatenus retinere, seu sibi ius aliquod acquirere in eisdem, nisi se faceret hominem uestrum proprium et solidum, ymo ipsum repellere inde possitis et ea alii stabilire, uel ipsa uobis iure plenario retinere ex donatione nostra inter uiuos facta, quam ex nunc ut ex tunc uobis et uestris facio de eisdem. Preterea teneamur ego et mei ad sonum castri de Rupiano exire et alia exhibere que ibi exhibentur per degentes infra terminum dicti castri. Retineo autem mihi et successoribus meis expresse quod de fructibus capitis mansi et terrarum mearum predictarum

868. El setembre del 1296 Bernat de Flaçà, fill de Dalmau de Flaçà, cavaller de Foixà, fermava un debitori de 80 sous al bisbe pel lluïsme de part del delme de Fellines que havia obligat a la seva esposa Guillema, G-1 f. 39v. El juliol del 1318, el bisbe li fermava un terç del delme de Viladasens, que havia rebut en feu d'Alemany de Foixà, i Bernat de Flaçà fermava un debitori de 300 sous per la ferma del bisbe, G-6 f. 62rv.

non teneamur uobis uel uestris dare tascham, censum vel agraria alia, sed quod uice ipsorum demus uobis et uestris annuatim pro censu X solidos monete barchinonensis in signum dominii et de obligationibus, si quas fieri contingat de capite manso uel terris predictis, demus vobis pro singulis C solidos, VIII° solidos et non ultra, et pro redemptione infantis seu masculi vel mulieris corrupte, viginti solidos, pro uirgine uero femina duos solidos et VIII denarios, et pro exorquia, cugucia et intestia VIII° solidos pro singulis C solidis pro quibus exorchi uel intestati bona fuerint extimata. Retineo etiam mihi pro libero alodio clausum meum et ortum qui affrontant ab oriente et a meridie in camino, ab occidente in recco, a circio in orto Guillemi de Garrigolis. Protestor preterea et expresse retineo quod uos uel successores uestri numquam possitis nos [*f. 161*] eicere de dominio ecclesie Gerundensis. Ceterum recognosco et confiteor quod pro hac subicione seu submissione quam uobis de persona et ceteris meis bonis mobilibus et immobilibus supradictis facio, quod habui a uobis et recepi ducentos solidos barchinonenses de terno, quos confiteor recepisse et misisse ad bonum et utilitatem meam. Et renuntians exceptioni non numerate pecunie et doli et priuilegio libertatis ac omni iuri quibus contra premissa uel earum aliqua uenire possem, promito predicta habere perpetuo rata et ea attendere et complere et contra non uenire. Et ea iuro per Deum et eius sancta quatuor Euangelia corporaliter tacta per me et foro uestro et iurisdictioni etiam ecclesiastice et temporali, sponte me subicio pro eisdem. Retineo tamen mihi et meis baiuliam omnium et singulorum predictorum, quam ego et mei semper teneamus pro uobis et successoribus uestris, et de qua teneamur uobis esse fideles et legales. Et si forte contigerit predicta que uobis submitto a uobis uel successoribus uestris euinci ex aliqua causa, promito uobis et successoribus uestris restituere dictos ducentos solidos cum dampno et interesse et missionibus quas et que pro defensione predictorum feceritis, et inde uobis obligo omnia supradicta bona.

Ad hec nos Bernardus, Dei gratia episcopus supra dictus, recipientes te in hominem nostrum et tui homagium, in presenti voluntatem damus in premissis pariter[a] et assensum.

Actum est hoc XV° kalendas aprilis anno Domini M° CCC° primo.

Signum Berengarii Girballi predicti, qui hoc firmo et laudo. Testes huius rei sunt Arnaldus de Plana,[869] de Sancto Stephano de Occulo, clericus, et Petrus de Buata,[870] habitator Gerunde.

E+go Bisullunus Burgesii, publicus notarius substitutus auctoritate regia a Raimundo de Toylano publico Gerunde notario, hec scribi feci et clausi cum raso et emendato in VII linea ubi dicitur «cum universis aliis» et cum suprascripto in XVIIII linea ubi dicitur «in honore nostro et».

a. *Afegit a la interlínia.*

101 (8)

1302 maig 30. Girona

El bisbe Bernat de Vilamarí i el Capítol de la Seu estableixen certes regles sobre la forma d'assignar administradors a les pabordies vacants del Capítol.

O. Perdut.
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 11v-12v.
B. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd*, ff. 110v-111r.
C. Altres còpies del s. XV: ACG, *Llibre d'en Calçada*, ff. 88v-90r, *ex alio exemplari*, i 162v-163r.

Instrumentum ordinationis facte de preposituris firmandis, scilicet refirmandis uel dimittendis die martis post Pascha, qua celebratur semper Capitulum generale in ecclesia Gerundensi [*f. 11v***].**

Sit omnibus certum et manifestum quod die mercurii III° kalendas iunii anno Domini M° CCC° secundo intitulata,[871] per dominum Bernardum Dei gratia Gerundensem episcopum et eius ecclesie Capitulum continuata ad diem martis primam post festum Pasche proxime preteritum, qua die martis de antiqua et approbata

869. El 1295 Arnau Plana és nunci i correu del bisbe, U-1 f. 23v, i el bisbe li fa poders per una causa amb l'abat de Ripoll, G-2 f. 24v. El 1321 és clergue de la Miana i fa quitació a Dalmau de Rocabertí d'un deute per malifetes, G-3 f. 103rv. El 1324 contracta el servei de misses a la Miana i compra els fruits de la rectoria per 250 sous, G-4 ff. 144r-145r. Consta mort el juny del 1329, U-4 f. 39r.

870. A l'igual d'Arnau Plana, l'identifiquem com el clergue que el 1295 també és nunci i correu episcopal, U-1 f. 25r, G-1 ff. 23r, 24r. El 2 de juny de 1296 comprava un cens a Sant Esteve d'en Bas, G-1 f. 28v.

871. En aquesta altura, al marge esquerre, escrit per una altra mà, moderna: «1302».

consuetudine eiusdem ecclesie Gerundensis singulis annis celebratur Capitulum generale in ipsa ecclesia Gerundensi pro preposituris firmandis seu refirmandis uel etiam dimittendis et aliis communibus negociis tractandis, et pro ordinacionibus ipsarum prepositurarum et aliorum bonorum et negociorum communium eiusdem ecclesie et Capituli faciendis, ordinandis et expediendis, prenominatus dominus episcopus et iamdictum Capitulum in dormitorio claustri eiusdem ecclesie more solito congregatum, communi ac frequenti tractatu prehabito diligenti, ac deliberacione vnanimi, ut decuit, precedente, recensendo et ad plenam memoriam reducendo antiquas et approbatas consuetudines Capituli et ecclesie Gerundensis infrascriptas, easdem expresse et ex certa sciencia vnanimiter ratificando et approbando ac statuendo et ordinando, easdem inuiolabiliter perpetuo obseruari recognouerunt, concesserunt et in ueritate confessi fuerunt quod consuetudo antiqua et approbata est in ecclesia Gerundensi ac etiam fuit tanto tempore obtenta et obseruata quod in contrarium memoria hominum non extitit, quod quando aliqua prepositura seu prepositure ibidem uaccant, dominus episcopus et Capitulum de communi omnium consensu ibidem presencium ordinant, imponunt seu addunt eisdem preposituris uaccantibus augmentum, additamentum[a] seu aliquod bonum conuertendum in augmentum[a] canonice porcionis uel in utilitate ecclesie uel in aliam rem licitam et honestam, et de ipsis preposituris uaccantibus dictus dominus episcopus et Capitulum subtrahunt, diminuunt et defalcant, et ipsum subtractum seu diminutum de vna in aliam transferunt aliquando seu transmutant, uel aliter de ea ordinant et disponunt, prout eisdem uisum fuerit expedire.

Item quod quicumque tenens preposituram dicta die martis post Pascha uel aliis diebus ad eam continuatis singulis annis tenetur firmare ipsam preposituram ad bonas consuetudines scriptas et non scriptas ecclesie Gerundensis. Et pro[b] qualibet prepositura, videlicet pro quolibet mense ipsius prepositure tenetur dare duos clericos fideiussores ydoneos uel pignora ydonea tornare, et quilibet eorum, videlicet tam principalis quam ipsi fideiussores tenentur, obligantur et obligati et astricti intelliguntur in solidum et pro toto et eorum bona omnia specialiter et expresse, tam pro integro seruicio dicte canonice ab antiquo consueto quam etiam de nouo imposito, et pro dicto augmento, additamento seu honere uel aliter quacumque alia causa uel racione, ex concordi ordinacione seu imposicione predictorum domini episcopi et Capituli eidem prepositure seu preposituris imposito, [*f. 12*] addito uel iniuncto.

Item quod ad firmandum seu refirmandum preposituram nullus admitti debet donec satisfecerit de toto seruicio ipsius prepositure cessato seu retento, et de toto onere, augmento seu additamento eidem prepositure seu preposituris, ut premittitur, imposito, addito uel iniuncto, nisi per officiales canonice qui ad hec tenentur interesse seu aliquem eorum steterit quominus inde prepositus de seruicio ipsius prepositure, ut moris est, valuerit computare.

Item quod si aliquis preposituram tenens dicta die martis post Pascha uel aliis diebus ad eamdem continuatis firmare noluerit ipsam preposituram, ut superius est expressum, intelligitur ipso facto ipsam preposituram vaccare et vaccat, et dominus episcopus et Capitulum possunt de ea ordinare, et eam alii uel eidem assignare qui, ut premissum est, assecuret idonee et firmet eamdem. Item quod tam ipsi tenentes preposituras quam fideiussores ab eis dati ad predicta complenda compelluntur per censuram ecclesiasticam uel captis pignoribus uel aliter, prout domino episcopo uidebitur expedire, sine aliqua cause cognicione et sine scriptis et absque libello et absque figura iudicii et strepitu iudiciali et sine omni iuris sollempnitate et iuris ordine minime obseruato, prout domino episcopo melius uidebitur faciendum.

Item ordinauerunt et statuerunt dicti dominus episcopus et Capitulum quod quicumque de cetero preposituram habuerit, teneatur incontinenti in presencia domini episcopi et Capituli iurare quod faciet totum seruicium cum suo honere consuetum et etiam de novo impositum, additum seu iniunctum, ad quod iuramentum dictus prepositus teneatur quamdiu ipsam preposituram tenuerit et non ultra.

Quas siquidem constituciones et predicta omnia et singula statuta et ordinata dicti dominus episcopus et Capitulum ad hoc expresse consencientes ac in presencia notarii et testium subscriptorum ad hec specialiter vocatorum, expresse et ex certa scientia recognoscentes, concedentes et confitentes ita esse in omnibus et per omnia, ut superius continetur, sponte, consulte et vnanimiter laudaverunt, approbauerunt, ratificauerunt, ordinauerunt et etiam statuerunt. Que siquidem omnia iamdictus episcopus et Capitulum uoluerunt et pecierunt in forma publica redigi per me notarium infrascriptum ad habendum de premissis melius memoriam in eternum et ne de dictis consuetudinibus valeat in posterum hesitari.

Actum die et loco premissis, presentibus testibus Raimundo Saluani[872] et Arnaldo de Pomerio,[873] clericis de Gerundensi diocesi oriundis. E+go Bernardus, episcopus predictus, subscribo. E+go Berengarius de Palacio, sacrista Gerundensis, subscribo. E+go Petrus de Pontonibus, abbas Sancti Felicis Gerunde, subscribo. E+go Arnaldus de Solerio, archidiaconus Bisuldunensis, subscribo. E+go Bernardus de Goello, archidiaconus de Silua, hoc firmo. E+go Compayonus de Stagneolo, presbiter de Capitulo Gerundensi, subscribo. E+go Guillemus de Belda, thesaurarius, subscribo. E+go Guillemus Bernardus de Sancto Romano,[874] presbiter de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Berengarius de Palacio, canonicus Gerunde, subscribo. E+go Guillemus de Villaricho, canonicus Gerundensis, subscribo. [*f. 12v*] E+go Guillemus Petri de Castellario, presbiter de Capitulo Gerundensi, subscribo. E+go Petrus de Ruppebertino,[875] canonicus Gerundensis, subscribo. E+go Raimundus de Villa de Magno, Gerundensis canonicus, subscribo. E+go Hugo de Cruÿllis, canonicus Gerundensis, subscribo. E+go Raymundus de Sancta Pace, clericus de Capitulo Gerundensi,[876] subscribo. E+go, Petrus de Crexello, canonicus Gerundensis, subscribo. E+go Arnaldus de Villaricho,[877] archidiaconus Gerundensis, subscribo. Ego, Dalmacius de Totzono, precentor Gerundensis, subscribo. Ego Geraldus de Ceruiano, canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Petrus de Balneolis, sacrista secundus,[d] subscribo.[e] Ego Guillemus de Comellis subscribo. E+go Arnaldus de Royra, presbiter de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Berengarius de Juyano,[878] subscribo. Ego Berengarius de Pauo,[879] canonicus Gerundensis, subscribo.

872. El 1350 Guillem Cavaller aprovà els comptes de la marmessoria de Ramon Salvà, diaca de Quart, G-23 f. 61r.

873. El 1305 el bisbe li feia poders per una causa d'apel·lació de certs membres del Capítol contra el prelat, amb motiu de l'enquesta contra Guillem de Comelles, prevere de Capítol, per haver manat al refectorer de la Seu que no donés porcions de pa i vi a certs clergues, G-2 ff. 25r-26r. L'any següent renunciava al benefici que tenia a Pau, G-2 f. 46v. El 1333 reconeixia tenir pel bisbe el delme de certs masos de Castellar, PM 985 (= G-6 ff. 145v-146r).

874. Cf. PONTICH, *Series,* f. 347r.

875. Cf. ÍD., *ib.,* f. 348r. És el futur bisbe Pere de Rocabertí, promotor del cartoral. Cf. *supra*, *Introducció*, n. 13.

876. Cf. PONTICH, *Series,* f. 317v; *Lletres* I, n. 111, nota 283; Pergamins de la Seu, Ardiaconat de Girona, perg. 51-53, 55, 57, 59, 61-62, 64, 66-69, 71-76.

877. Cf. PONTICH, *Series,* f. 395r.

878. Cf. ÍD., *ib.,* f. 268r.

879. Cf. ÍD., *ib.,* f. 318r; ADG, Pergamins de la Seu, Sagristà Major, perg. 79-80; Beneficis diversos, rotlle 3, 5.

Ego Petrus de Gallinariis, clericus de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Poncius Alberti,[880] clericus de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Gilabertus de Crudiliis, canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Dalmacius de Pontonibus,[881] canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Arnaldus de Monterotundo,[882] canonicus Gerundensis, subscribo.

E+go Guillemus de Socharratz, publicus dicti domini Gerundensis episcopi notarius, hiis predictis ordinacionibus et statutis a domino episcopo et Capitulo factis interfui et ea scribi feci ac presens publicum instrumentum clausi et in eodem sig+num meum apposui.

a. *Al marge dret.* b. *Afegit a la interlínia.* c. *Al marge dret.*

102 (36)

1302 novembre 15. Girona

El rei Jaume II i el bisbe Bernat de Vilamarí estableixen normes sobre la conservació de la pau i treva al bisbat de Girona.

O. ADG, c. 6, n. 63, amb segells pendents de bisbe i Capítol, perdut el segell reial [PM 575].
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 47v-50r.
B. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd*, ff. 73r-74v.
a. ES XLIV 301-305, ex B.

Instrumentum declarationis facte inter dominum regem et Gerundensem episcopum qualiter constitucio pacis et treuge per ipsos et eorum officiales debeat exerceri.

Nouerint vniuersi quod nos Jacobus, Dei gratia rex Aragonum, Valencie et Murcie ac comes Barchinone, ad id semper animi nostri curas libenter extendimus que ut Rex Pacificus pia miseracione disposuit sibi subditos generaliter vniuersos fore pacificos et modestos, sic cunctos populos nobis a Summo rerum Culmine traditos gubernandos, per semitas justicie uiuere disponamus, ut si quando lubrici a calle rectitudinis deuient, ad dirigendum

880. Cf. PONTICH, *Series,* f. 141r; ADG, Pergamins de la Seu, Cabiscol, perg. 3; Benefici de Sant Bartomeu, perg. 12.

881. Cf. PONTICH, *Series,* f. 319v; ADG, Pergamins de la Seu, Claver, perg. 68.

882. És el futur bisbe de Girona (1335-1348), per al qual cf. PONTICH, *Episcopologi,* ff. 30r-31r; *Series,* f. 286r; *Lletres* I, n. 13, nota 55, i pp. 224-683; ADG, Pergamins de la Seu, Ardiaconat de Girona, perg. 50, 64; Claver, perg. 58.

pedes eorum in viam pacis regalis officii debitum extendamus. Sane felicis recordacionis nostros predecessores hec satis affectasse satisque disposuisse comperimus, dum super pacis et treuge obseruatione constituciones diuersas suis temporibus promulgarunt. Set quia multorum effrenata malicia in tantam furoris audaciam quamplures frequenter attollit ut non solum earumdem pacis et treuge constitucionum violatores esse non timeant, quinimo de pacis et treuge per eos uiolate restitucione commoniti in suis obdormiant facinorosis actibus contumaces, ideo criminis violate pacis huiusmodi reos quos uterque, spiritualis videlicet ac etiam temporalis persequitur gladius, prout eedem nostrorum predecessorum constitutiones declarant, volentes ubilibet, set in hoc specialiter Gerundensi episcopatu vbi maleficis istius modi multis crassantibus opus est exemplo utriusque gladii punctura constringi, ne de suis iniquitatibus, quibus obdormierint glorientur; vt tamen in hiis debiti modus et forma tam a nobis quam a nostris officialibus, prout dignum est, obseruentur,[a] nos Jacobus Dei gratia rex predictus, vna cum venerabili Bernardo, Gerundensi episcopo, ad quem similiter in sua diocesi deffensio pacis et treuge pertinere dignoscitur, et nos Bernardus, Gerundensis episcopus prefatus, de expresso consilio et assensu nostri Capituli, vna cum domino rege predicto super debitis modo et forma quibus contra violatores pacis et treuge procedendum existit conuenientes, et eosdem etiam modum et formam in his scriptis ad perpetuam rey memoriam declarantes, per nos et omnes successores nostros, tam nos dictus rex quam nos dictus episcopus, volumus et ad inuicem conuenimus in episcopatu Gerundensi prout statim subsequitur obseruare ac facere obseruari.

In primis conuenimus ac etiam declaramus nos rex et episcopus memorati quod si quis in Gerundensi episcopatu pacem et treugam fregisse dicatur, ad querelatoris instanciam per vicarium domini regis malefactor [*f. 48v*] ille citetur, vel etiam ex officio ipsius vicarii in casibus [in] quibus potest officio iudicis procedi racione pacis et treuge expressis et declaratis per vsaticos Barchinonenses, constituciones pacis et treuge ac per statuta generalium curiarum. Et eodem contextu ad requisicionem vicarii domini regis citetur et moneatur similiter malefactor per episcopum Gerundensem uel eius officialem vt infra quindecim dies iuxta constitucionem pacis et treuge malefacta restituat, uel, ubi querelatura existit, cum suo querelatore componat, sub pena excommunicationis quam alias ipso facto incurrat. Ita quod dictis quindecim diebus elapsis,

malefactor siue violator pacis, si prout monitus non compleuerit ea de quibus monitus fuerit, eo ipso excommunicatus se sciat et a pace et treuga eo ipso similiter intelligatur eiectus, et pro tali cum suis fautoribus, prout moris est, publicetur. Si uero pacis violator predictus taliter ab episcopo et vicario domini regis uel ab eorum locatenentibus monitus, excommunicatus et a pace et treuga pro eiecto cum fautoribus suis, ut premittitur, publicatus, adhuc satisfacere renuit uel non curat, ex tunc vicarius domini regis uel eius locumtenens requirat episcopum seu eius officialem ut convocet comunias, cum quarum auxilio contra huiusmodi violatorem pacis viriliter procedatur.

Quas etiam comunias conuocare idem episcopus seu eius officialis ex debito teneatur. Et iniungant vniuersis et singulis hominibus comuniarum vt die et loco qui ad id per episcopum et vicarium uel eorum loca tenentes fuerint assignati, debeant interesse sub pena excommunicationis, quam qui defuerit ipso facto incurrat. Incurrant insuper eo ipso penam viginti solidorum barchinonensium, quam episcopus et vicarius uel eorum loca tenentes, si sibi uidebitur et prout eis uidebitur, possint minuere uel augere, sed et si aucta uel minuta non fuerit, eo ipso viginti solidorum intelligatur. Possit tamen vicarius requirere episcopum uel eius officialem quod infra quindecim dies citacionis siue monicionis predicte amoneantur per eundem episcopum uel eius officialem homines comuniarum omnes et singuli quod sint parati ad sequendum episcopum et vicarium uel eorum locatenentes, statim cum fuerint requisiti. Hec tamen monicio quam episcopus fecerit infra quindecim dies predictos, fiat sine apposicione pene excommunicationis, sed elapsis diebus quindecim fiat ut superius est expressum. Comunie namque congregari non debent infra quindecim dies, set post, violatore pacis, ut est dictum, in sua contumacia permanente. An uero omnes insimul comunias an earum partem uel ceteras personas aut cetera loca ex ipsis, an etiam omnes exercitus locorum domini regis aut partem ipsorum uel certos ex ipsis oporteat euocari, arbitrio episcopi et vicarii domini regis simul uel eorum loca tenencium secundum qualitatem negocii et condicionem locorum ac personarum contra quam et quas procedendum fuerit relinquatur, prout ipsi uiderint negotio expedire. Hominibus autem tam domini regis quam episcopi quam etiam comuniarum [*f. 49*] postquam conuenerint et in exercitu fuerint, ab ipso exercitu non licet recedere, nisi obtenta prius licentia ab episcopo et vicario uel eius locatenentibus, sub pena predicta, que tamen potest predictorum arbitrio minui uel

augeri. Set cum episcopi et vicarii uel eorum loca tenencium obtenta licentia possunt impune omnino recedere uel ad certos dies, prout poterint obtinere. Et quia presencia episcopi uel eius locumtenentis, ut ex casibus precedentibus satis apparet, utilis et necessaria est in execucione premissi, declaramus episcopum uel eius locumtenentem in dictis exercitibus adesse debere. Si tamen nollet uel non posset adesse idem episcopus uel eius locumtenens, nichilominus cum exercitibus hominum domini regis et episcopi aliis comuniis prout dictum est iam euocatis, vicarius faciat exequcionem que facienda incumbet. In nullo attamen casu uocentur comunie nec eedem teneantur exire extra episcopatum.

Penarum uero siue mulctarum aut coloniarum quantitas, que racionibus supradictis ab hominibus comuniarum exacta fuerit eo quod diebus et loco assignatis non affuerint uel quia de exercitu non obtenta licencia, ut premissum est, recesserunt, et quicquid etiam pro eo quod ex ipsis comuniis ulli forsan uolentes recedere pro obtinenda recedendi licentia exsoluerint aut qualibet alia racione habebitur racione comuniarum predictarum sic declaramus et uolumus ut perpetuo diuidatur, quod quicquid uidelicet ab hominibus locorum regis et habitantibus in terminis locorum suorum habebitur, sibi aut eius vicario soli cedant. Et e conuerso, quicquid eisdem de causis ab hominibus locorum mense episcopalis et habitantibus in terminis ipsorum locorum habebitur, soli episcopo cedant, etiamsi dominus rex in ipsis locis habeat iurisdiccionem. A ceteris uero, siue sint ecclesiarum, baronum, militum, ciuium aut aliarum quarumlibet personarum, quicquid rationibus supradictis habebitur, inter dominum regem seu eius vicarium et episcopum per medium diuidatur, ita tamen quod in exigendo dictas personas et quantitates ab hominibus comuniarum qui non sint locorum domini regis uel terminorum suorum aut locorum mense episcopalis uel terminorum suorum non possit pars domini regis a parte episcopi separari, sed de eo quod inde coniunctim uel diuisim habebitur fiat equalis diuisio, ut superius est predictum.

Has siquidem declaraciones et conueniencias facimus et ordinamus nos Jacobus, Dei gratia rex predictus, et nos Bernardus, Gerundensis episcopus memoratus, de nostri Capituli expresso consilio et assensu, volentes eas firmas et perpetuas esse ac promittentes obseruare et firmiter facere obseruari per nos et successores nostros, ut superius continetur, nosque episcopum et successores nostros atque officiales nostros promitimus ad premissa seruanda

et complenda cum effectu semper promptos et fauorabiles exhibere ut pax et iustitia, sine quibus terra et habitatores eius in plena nequeunt securitate consistere, conseruentur. Et ne possit tam digne disposita seu declarata officialium uel quorumlibet aliorum abusus dirumpere seu mutare, ordinamus perpetuo nos rex et episcopus supradicti per nos et successores nostros [*f. 49v*] quod si forsan ex usu, imo verius ut dicatur abusu, quicquid detraheretur seu mutaretur per aliquos tam ex parte nostri regis quam nostri episcopi predictorum in modo et forma superius ordinatis, quod nulla in contrarium consuetudo uel vsus siue obseruantia aut temporis quantumuis prescriptio super eo ualeant allegari, set quicquid nouatum uel mutatum inueniretur ad requisicionem cuiuslibet ex nobis siue officialium et successorum nostrorum consuetudine, usu, obseruancia et prescriptione predictis, si forsan interuenirent, eo ipso reiectis, ad presentis ordinacionis statum, modum et formam protinus reducantur.

Quod est actum in ciuitate Gerunde, septimo decimo kalendas decembris anno Domini millesimo trescentesimo secundo.

Sig+num Jacobi, Dei gratia regis Aragonum, Valencie et Murcie ac comitis Barchinone, qui predicta laudamus, concedimus et firmamus et bulla nostra plumbea iussimus communiri in testimonium premissorum.[883]

Testes approbacionis et concessionis domini regis sunt Raimundus episcopus Valentinus,[884] cancellarius domini regis, Jauffridus abbas Fuxiensis, Poncius episcopus Vicensis,[885] Poncius Ugonis comes Impuriarum, Jazpertus vicecomes Castri Noui,[886] Dalmacius de Castro Nouo,[887] Bernardus de Crudiliis,[888] Arnaldus de Cursauino, Atho de Lisuno, Petrus Sessé, Gondissalvus Garsie, consilii domini regis.

Nos Bernardus, Dei gratia episcopus supradictus, premissa omnia laudantes, concedentes ac etiam firmantes, subscribimus propria manu nostra nostrumque sigillum mandauimus et dicti

883. Segueix un fragment escrit per una altra mà, força igual en *A* i *B*, corresponent a una subscripció del document reial, formada per un conjunt de traços i algunes lletres, que probablement ja no fou entesa pels copistes.

884. És Ramon Despont (1288-1312): EUBEL I 542.

885. És Ponç de Vilaró (1302-1306): DHEC III 697.

886. Cf. DBA I 514a-515a.

887. Cf. DBA I 513ab.

888. Cf. PONTICH, *Series*, f. 190r.

nostri Capituli rogauimus apponi in testimonium premissorum. Et nos Raymundus de Vilaricho, archidiaconus, et Capitulum Gerundense predictum premissa omnia laudamus, concedimus et firmamus, et sigillum nostri Capituli apponi fecimus in testimonium premissorum. Testes sunt firmamenti dictorum archidiaconi et Capituli Bernardus de Fonollario,[889] miles, Nathalis Raynerii, legum doctor, Raymundus Calveti,[890] iurisperitus Gerundensis, Bernardus Laurencii,[891] Raimundus de Quadris,[892] Arnaldus Peregrini,[893] clerici Gerundenses, et plures alii qui tunc erant presentes. Ego Raimundus de Vilaricho, archidiaconus Gerundensis, subscribo. Ego Berengarius de Palacio, Gerundensis sacrista, subscribo. E+go Dalmacius de Totzono, Gerundensis precentor, subscribo. Ego[b] Berengarius de Juyano, subscribo. Ego Guillemus Bernardus de Sancto Romano, presbiter de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Berengarius de Palacio, canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Arnaldus de Solerio, archidiaconus Bisuldunensis, subscribo. Ego Bernardus de Vilerto, canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Geraldus de Ceruiano, Gerundensis canonicus, subscribo. Ego Romeus de Monte Oliuo, canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Compayonus de Stagneolo, presbiter de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Petrus de Castellario, presbyter de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Poncius Alberti, clericus de Capitulo ecclesie Gerundensis, subscribo. Ego Arnaldus de Rouira, presbiter de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Bernardus Piconi, presbiter de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Petrus de Balneolis, sacrista secundus ecclesie Gerundensis, subscribo [*f. 50*]. Ego Guillemus de Belda, thesaurarius sedis Gerundensis, subscribo. Ego Petrus de Crexello, canonicus

889. Cf. DBA II 174ab.

890. Cf. GUILLERÉ I 142, 366-367; II 98, 272, 316; CC 528, 529; ADG, Pergamins de la Seu, Ardiaconat de Girona, perg. 35.

891. El 1307 el canonge Pere de Rocabertí li firma debitori de 300 sous en concepte de préstec, G-2 f. 76rv. La dècada del 1320 és clergue i domer de Parlavà i paborde de la confraria de Sant Andreu d'Ullastret, G-3 f. 91r, U-2 f. 95r.

892. Entorn de 1298 és rector de l'hospital de la Seu, G-1 f. 73 Bv. El mateix any és domer a Tossa i demana al bisbe que l'ordeni per al benefici, G-1 f. 90r. El 1299 és testimoni en l'acte d'excomunió que el bisbe fulmina contra veïns de Girona i Celrà que han robat animals i altres béns de la Seu i de l'Almoina, U-1 ff. 43v-44r. El 1307 ell i Ramon Berenguer de Far, escuder del bisbe, presten 300 sous al canonge Guillem de Vilaric, G-2 f. 97r. Els anys 1307 i 1308 és procurador de l'abat de Sant Feliu de Guíxols, del bisbe, del seu escuder, de Gispert Fulcarà i de Guillem de Vilamarí, G-2 ff. 69r, 75v, 86rv, 100rv, 104r.

893. Abans de la fi del segle XIII és procurador de Ramon de Corsavell, capellà de Rocabruna, G-1 f. 73Dr. Durant la dècada del 1320 és procurador d'Huguet de Cardona, ardiaca de Cerdanya a la Seu d'Urgell, G-3 f. 8v, U-2 f. 47v. El 1330 és clergue de la Seu i capellà de Rocabruna, U-4 f. 136v.

Gerundensis, subscribo. Ego Petrus de Gallinariis, clericus de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Guillemus de Villaricho, canonicus Gerundensis, subscribo.

Sig+num Petri Martini, scriptoris dicti domini regis et auctoritate eiusdem notarii publici per totam terram et dominacionem suam qui predictis omnibus interfuit, et hec scribi fecit et clausit loco, die et anno prefixis.

a. *Al manuscrit,* obseruetur. b. *Afegit a la interlínia*.

103 (37)

1302 novembre 16, Girona

El rei Jaume II cedeix al bisbe de Girona la jurisdicció i el mer i mixt imperi sobre els llocs de Bàscara i la Bisbal.

O. ADG, c. 15, n. 16, amb butlla de plom.
A. Còpia de 1315: ADG, c. 15, n. 63.
B. Còpia de 1316: ADG, c. 15.
C. Còpia de 1338: ADG, c. 15, n. 55 [PM 574].
D. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 50r-51r.

Instrumentum donacionis facte per dominum regem Gerundensi episcopo et ecclesie Gerundensi de iurisdictione, mero et mixto imperio locorum de Bàschera et de Episcopali.

Pateat vniuersis quod nos Jacobus, Dei gratia rex Aragonum, Valencie et Murcie ac comes Barchinone, dum nostri pectoris volumina sepe reuoluimus, satis aperte inuenimus quod quanto maiora superne nutu miseracionis accepimus, quantocumque locum notabilem inter filios hominum obtinemus, tanto deuotiora debemus obsequia gratitudinis donatori. Indeque occurrit nostre consideracioni precipuum ut Regi regum, a quo nostra pendet auctoritas, suisque ministris grato deuotionis encenio placeamus. Hinc est quod, sicut oblata nobis ex parte venerabilis in Christo patris Bernardi, Dei gratia Gerundensis episcopi, peticio continebat, pretextu iurisdiccionis et maxime criminalis quam nostri officiales Bisulduni in villa de Bàschera et suis terminis et pretextu meri imperii quod officiales nostri Gerunde in castro et villa de Episcopali et suis terminis, nos uel eos pro nobis iniuste habere dicebat —que quidem loca de Bàschera et de Episcopali ad mensam[a] vestram episcopalem[a] pertinent ab antiquo—, graues iniurias, concussiones et dampna per eosdem officiales passa est retroactis temporibus ecclesia Gerundensis. Vnde cum nostre celsitudini supplicandum

duxeritis ut uobis et ecclesie memorate premissis de causis tot et tantis, ut dicebatis, lacessitis [*f. 50v*] molestiis, tot[b] ac tantis affectis iniuriis, misericorditer dignaremur de quietudinis ocio prouidere, nos, quibus est diligens cura per omnia superni Numinis ministros diligere et ecclesiarum pontifices celestis iracundie inter Deum et populum mediatores placabiles regie semper liberalitatis muneribus honorare, fidelium retro principum, qui non solum munuscula set eciam in immensum donare ecclesiis existimauerunt mensuram, munificentiam approbantes, gratis et ex certa sciencia atque spontanea voluntate, volentes officialium nostrorum a dictis locis et eorum terminis inquietacionem predictam penitus submouere, siue in dictis locis de Bàschera et de Episcopali et eorum terminis nos uel successores nostri debeamus habere iurisdiccionem ciuilem uel criminalem, merum aut mixtum imperium siue non, et, siue ipsis iurisdiccione et imperio in locis iisdem et eorum terminis nos uel officiales nostri usi fuerimus sive non, per nos et omnes successores nostros concedimus, diffinimus, remittimus ac nichilominus offerimus et donamus domino Deo et beate Marie sedis Gerunde ac vobis, venerabili Bernardo Gerundensi episcopo supradicto, et uestris successoribus in perpetuum omnem iurisdiccionem ciuilem et criminalem, altam et bassiam, mixtum et merum imperium et ea omnia iura sine quibus expediri non possunt, et quicquid etiam iuris nobis competit aut competere debet vel potest quacumque ratione uel causa super eisdem in locis de Bàschera et de Episcopali predictis et terminis eorumdem in omnibus hominibus et feminis cuiuscumque legis aut condicionis existant in dictis locis aut suis terminis habitantibus et habitaturis. Ita quod vos uel officiales uestri quos uolueritis in perpetuum exerceatis libere et[c] exercere possitis in locis et terminis memoratis omnem iurisdiccionem et mixtum et merum imperium, ac possitis per uos et officiales uestros quocumque penarum genere punire atque corrigere in ipsis locis et terminis vndecumque fuerint quoslibet delinquentes.

Retinemus tamen in presenti concessione nobis et successoribus nostris ob reuerentiam et honorem regie dignitatis quod extra muros dictorum locorum de Bàschera et de Episcopali nulla per uos uel officiales uestros fiat exequtio pene que ultimum supplicium inferat, neque furce aut alia signa pene mortem imponentis extra muros locorum predictorum erigantur per uos uel officiales uestros vllo unquam tempore ponantur, set infra ipsos muros exequcionem pene mortis, aliarum uero penarum citra mortem tam infra quam extra muros vbicumque uolueritis, infra terminos

tamen ipsorum locorum, libere possitis facere seu fieri facere quandocumque. Et si forsan ullo umquam tempore sine nostra et successorum nostrorum speciali concessione obtenta[d] ffurce uel alia signa pene imponentis mortem extra muros locorum predictorum erigerentur, siue ponerentur, quamuis per negligenciam [*f. 51*] officialium nostrorum uel nostram pacienciam tacite toleraretur, nichilominus tamen ipsas ffurcas et alia signa similia pene mortis possimus nos et nostri euelli et auferri facere quandocumque, nulla super hoc nobis aut nostris successoribus possessione uel temporis prescripcione obstante.

Simili quoque modo volumus, ordinamus atque concedimus per nos et successores nostros vobis, dicto episcopo, et successoribus uestris in perpetuum quod si forsan ullo unquam tempore officiales nostri uel successores nostrorum aut alie persone per vsurpacionem vterentur iurisdiccione uel mero aut mixto imperio in locis predictis et eorum terminis contra tenorem presentis diffinicionis et concessionis nostre aut per negligenciam oficialium uestrorum siue pacienciam uestri aut successorum uestrorum hec tacite tolerancium, quod uobis aut successoribus uestris et ecclesie Gerundensi nullum propterea preiudicium generetur, immo habeatis saluum ius prohibendi eosdem ac etiam defendendi presentem concessionem, nulla super eo vobis et ecclesie Gerundensi aut successoribus uestris possessione seu temporis prescriptione obstante.

Nulli ergo omnino officialium uel subditorum nostrorum presencium uel qui pro tempore fuerint liceat hanc paginam nostre concessionis, diffinicionis, remissionis, oblacionis et donacionis infringere uel ei ausu temerario contrahire, alioquin iram et indignacionem omnipotentis Dei et nostram incursurum se noscat. Quinimo mandamus per presentes procuratoribus, vicariis, baiulis, iudicibus, sagionibus et aliis nostris et successorum nostrorum officialibus quibuscumque quod omnia premissa firma habeant et obseruent et non contraueniant nec aliquem contrauenire permittant aliqua racione et ab inquietacionibus indebitis dictorum locorum, specialiter quoque super hiis que superius diffinimus atque donamus, omnino desistant, si de nostra confidunt gratia uel amore.

Datum Gerunde, XVI kalendas decembris anno Domini millesimo trecentesimo secundo. Sig+num Jacobi, Dei gratia regis Aragonum, Valencie et Murcie ac comitis Barchinone, qui hoc concedimus et firmamus et nostra bulla plumbea iussimus communiri.

Testes sunt Raimundus episcopus Valentinus, Poncius Vicensis episcopus, Jaçpertus vicecomes Castri Novi, Jaufridus abbas Fuxensis, Arnaldus de Cursauino, Bernardus de Crudiliis, Dalmacius de Castronouo.

Sig+num Petri Martini, dicti domini regis scriptoris, qui de mandato eiusdem scribi hec fecit et clausit loco, die et anno prefixis [*f. 51v*]

a. *Afegit a la interlínia.* b. *Afegit a la interlínia*. c. *Afegit a la interlínia.* d. *Al manuscrit,* obtente *corr* ex O.

104 (6)

(1303) l304 març 2. Sant Miquel de Fluvià

Ponç V Hug, comte d'Empúries i vescomte de Cabrera, reconeix al bisbe Bernat de Vilamarí i a diversos abats que no té dret d'host i cavalcada sobre els homes d'església de diversos llocs del comtat que s'enumeren.[894]

O. ADG, c. 7, n. 5, carta partida.
A. Còpia de 1318: ADG, c. 7, n. 6 [PM 589b].
B. Document de 1319, retranscrit a ADG, RC, ff. 42v-43v.
C. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 6v-7v.
D. Còpia de 1424: ADG, c. 7, n. 62 [PM 589b].

Instrumentum qualiter nobilis Poncius Vgonis, comes Impuriarum et vicecomes Caprarie, recognouit Gerundensi episcopo et pluribus prelatis diocesis Gerundensis se non habere hostem nec caualcatam uel aliquam aliam seruitutem in hominibus locorum ecclesiasticorum in dicto instrumento specialiter expressorum.

Nouerint vniuersi quod nos, Poncius Vguonis, Dei gratia comes Impuriarum et vicecomes Caprarie, recognoscimus et confitemur esse verum uobis, reuerendo patri Bernardo, Dei gratia Gerundensi episcopo, et vobis, venerabilibus fratri Arnaldo,[895] Dei gratia abbati monasterii Sancti Petri Rodensis, et fratri Berengario,[896] abbati mo-

894. Acompanya el document un altre diploma en el qual el comte declara que amb les seves renúncies entén que no perjudica els drets del seu fill i que no renuncia als drets del castell termenat, ADG, c. 7, n. 6 (còpia de 1318) i n. 62 [PM 589a].

895. És Arnau de Serrano (1303-1308): ZARAGOZA 347, que publica el seu epitafi.

896. És Berenguer de Vilatenim (1297-1320): ZARAGOZA 140, que publica també el seu epitafi.

nasterii Sancti Cirici, et fratri Dalmacio,[897] abbati monasterii Sancte Marie de Rosis, et fratri Johanni,[898] abbati monasterii Sancti Michaelis de Fluuiano, et fratri Berengario,[899] abbati monasterii Ameriensis, et Berengario,[900] priori de Vliano, presentibus, et venerabili abbati Sancte Marie de Villabertrando,[901] et venerabili priori de Letone,[902] licet absentibus, et ceteris prelatis, clericis, religiosis et aliis ecclesiasticis personis habentibus homines habitantes in locis infrascriptis comitatus Impuriarum, quod nos et successores nostri non habemus nec habere debemus, nec predecessores nostri habuerunt hostem seu exercitum, nec cavalcatam nec traginam nec operas nec questias nec seruicia forciata, nec possumus eos ponere in stabilitis gueytis siue gardis aliquorum locorum in locis infrascriptis seu in hominibus habitantibus in eisdem presentibus et futuris, videlicet in parrochia de Canauellis, et de Mata, et de Foneyleriis quantum ad homines qui ibi sint ecclesie, et de Serra, et de Libiano, et de Vals, et de Gahusis, et de Saus, et de Columbariis, et de Sancto Petro de Vall, et de Jàffero, et de Garrigulis, et de Montirono, et de Palaciolo, et de Ermedanis, et de Garriganis, et de Vilaumala, et de Sancto Michele de Fluuiano, et de Sancto Thoma, et de Villacolumbo, et de Villamocorom, et de Sancto Felice de Guardia, et de Sancto Paulo de Calciata, et de Faro, et de Villasacra, et de Baucigis, et de Sancto Cirico, et de Coleria, et de Rabedonibus, et de Marzano, et de Stagneolo. Item, nec in locis infrascriptis, videlicet in locis de Subiràneges, de Sancto Matheo de Diana, et de Camaleria, de Pins, de Oliuis, de Salzeto, de Palacio Barrelli, de Villademato, de Vilarobau, de Palacio Archidiaconi, de Stanyeto, in manso de Costadingla de Fraxino, nec in hominibus quos ecclesia habet apud Canetum, nec in loco de Sacareg, nec in mansis quos monasterium Sancti Petri habet apud Sanctum Petrum Piscatorem, qui mansi sunt [*f.* 7] hii, videlicet mansus Johannis Aldegerii et mansus Raimundi Ebrini et mansus Petri Spanoerii et mansus Petri Vilaupriui et borda Guillemi Spanoerii. Item recognoscimus nos non habere ostem uel caualcatam tantum in loco de Buyga. Item non habemus nec habere debemus in parrochia de Lanciano,

897. És Dalmau de Fortià (1304-1318).
898. No se'n coneix cap altre nom: ZARAGOZA 171.
899. És Berenguer de Cogolls (1272-1307): ZARAGOZA 36.
900. És Berenguer de Santaniol (1296-1310): DHEC III 595.
901. És Dalmau de Fortià (1286-1308): VILABERTRAN XXVI; DHEC III 675.
902. És Berenguer de Pontós (1272-1305): DHEC II 479.

et de Silua, et de Valle et de Sancta Cruce ostem et caualcatam seu exercitum, nec traginam nec operas nec questias nec seruicia coacta nec possumus eos ponere in stabilitis gueytis seu guardis, saluo et nobis et comitatui Ympuriarum retento oste et caualcata in mansis et hominibus eorumdem in castro de Lanciano et parrochia eiusdem, et in montanea Sancti Petri, videlicet in illis hominibus de Lanciano et dicte montanee tantum qui sint assueti nobis et nostris successoribus facere hostem et caualcatam. Item recognoscimus nos non habere nec debere habere in parrochia Sancti Johannis de Crosis hostem, exercitum uel caualcatam, traginam,[a] operas, questias nec seruicia coacta, nec possumus eos ponere in stabilitis gueytis uel guardis aliquorum locorum, sed tamen quantum ad istos istius parrochie Sancti Johannis de Crosis retinemus et saluamus nobis et nostris omnes illos homines ibi habentes mansos et possessiones qui tamen faciant domicilium in villa Castilionis. Intelligimus tamen et nobis saluamus quod si aliquis de predictis hominibus dictorum locorum habet et tenet, uel in futurum habebit aliquam possessionem que fuerit antiquitus hominum alicuius castri nostri pro quibus terris consueverint illi quorum fuerunt mittere in talliis que fiunt in castro de quo ipse possessiones fuerunt et in aliis seruitutibus et iuribus et operibus in dicto castro fieri consuetis, quod pro ipsis terris ipsi tenetores teneantur facere seu contribuere in predictis dicto castro fieri consuetis. Promittentes per nos et successores nostros uobis, predicto domino episcopo stipulanti et recipienti nomine uestro et kathedralis ecclesie Gerundensis et ceterarum ecclesiarum et locorum et personarum ecclesiasticarum habencium homines habitantes in locis predictis, et uobis, abbatibus et prioribus, quod numquam nos uel nostri cogamus uel compellamus aut compelli faciamus, nec permittamus homines, in locis et parrochiis predictis tantum degentes, ad eundum in osts uel caualcatis seu exercit[ib]us, nec ad faciendum traginas uel operas, nec ad contribuendum uel soluendum questias siue exacciones, nec ad prestandum seruicia coacta nec ad ponendum eos in stabilitis gueytis uel guardiis aliquorum locorum, saluis superius exceptis, eo tamen modo et forma quibus superius est exceptum et retentum. Recognoscentes quod quecumque contra predicta retroactis temporibus fecimus seu fieri fecimus, fecimus indebite et iniuste et per cohercionem, per quam incideramus in sentenciam excomunicacionis, a qua per uos, satisfaccione premissa et prestita per nos caucione in posse uestro de parendo iuri coram uobis et petita humiliter absolucio-

ne, debemus de permissu predictorum prelatorum per vos absolui. Et hec omnia supradicta, ut superius scripta sunt, attendere et obseruare et contra non venire in aliquo, tactis sacrosanctis Dei quattuor euangeliis corporaliter, iuramus.

Et nos [*f. 7v*] nobilis Vguetus de Impuriis, predicti domini comitis primogenitus, asserentes nos esse maiores annis XIIII et de iure nostro cerciorati, laudamus et firmamus omnia supradicta, promittentes ea rata habere et numquam contrauenire aliqua racione, tactisque sacrosanctis Dei quattuor euangeliis corporaliter, iuramus. Virtute cuius sacramenti, de iure nostro cerciorati, renunciamus super hiis iuri minoris etatis et beneficio in integrum restitucionis et omni alii iuri obuianti.

Actum est hoc in loco et monasterio Sancti Michelis de Fluuiano, VI nonas marcii anno Domini M° CCC° tercio, in presencia dicti domini episcopi et abbatum et prioris de Vliano predictorum presencium.

Sig+num Poncii Vgonis, comitis predicti. Sig+num nobilis Vgueti, eius filii predictorum, qui hec laudamus et firmamus.

Testes huius rey sunt Analdus de Solerio, archidiaconus Bisullunensis, Berengarius de Pauo, archidiaconus Impuritanensis, et Guillemus de Socarratz, scriptor dicti domini episcopi, et Guillemus de Jaffero[903] et Guillemus de Palacio,[904] milites, et Guillemus de Villacuto[905] et Guillemus Dominici[906] et Bartholomeus Brudelli,[907]

903. El 1301 Guillem de Jafre i Guillem de Seixà, cavallers, reten homenatge al bisbe pel terç del delme de Cinc-claus, comprat al canonge Gilabert de Cruïlles, CC 525. El 1310 Guillem de Jafre ret homenatge al bisbe pel delme de Cinc-claus, PM 637-638. A partir del 1317, el delme és del seu fill Berenguer, CC 567, 607.

904. El juny del 1314 reconeix tenir pel bisbe el delme de Vilamaniscle, parròquia de Noves, i en rep la ferma pagant 1.000 sous, PM 666 (= CC 548, G-6 f. 22v). El 1327 és marmessor del comte Malgaulí, U-3 f. 16v; l'any sobre ho és del cavaller Dalmau de Garriga, U-3 f. 170r. Consta mort el 1336, quan el seu fill Ramon de Palau rep la ferma del delme de Vilamaniscle, heretat del seu pare Guillem, G-6 f. 154v. Cf. també CC 559.

905. És probable que es tracti del donzell que el 1295 ferma esponsals amb Brunissendis, filla de Ramon de Pontós, i aquesta el dota amb 7.400 sous melgoresos, pels quals ell hipoteca el delme de Sant Pere Pescador, PM 483. A partir del 1297 és procurador del comte Ponç V Hug d'Empúries, PM 520, 614. Cf. CC 559.

906. Cf. *Lletres* I, n. 146, nota 371; CC 559.

907. Clergue i jurista de Castelló d'Empúries, Bartomeu Brudell renunciava l'any 1294 al benefici fundat a Castelló per Pere Ferrer, G-1 f. 6r, i el febrer del 1295 obtenia la doma curada de Cadaqués, U-1 f. 14r, a la qual renunciava el juny del 1299, G-1 f. 102v. L'any 1308 renunciava al benefici fundat per Bernat Llobet a l'altar de Sant Domènech de Santa Maria de Castelló, G-2 ff. 105v-106r. Cf. també ADG, Pergamins de la Seu, Ardiaconat de Besalú, perg. 15.

iurisperiti de Castilione, et Bernardus Turicella[908] de Majoricis, miles.

Sig+num Raymundi Petri,[909] publici notarii dicti domini comitis eiusque auctoritate in omnibus terris et iurisdictionibus suis, qui hec scripsit et clausit.

a. *Al manuscrit,* traguinam, *la lletra* u, *expuntuada*.

105 (21)

(1303) 1304 març 2. Sant Miquel de Fluvià

El comte Ponç V Hug d'Empúries i el seu fill Huguet reconeixen que tota la jurisdicció d'Ullà pertany al bisbe i que ells només hi tenen el bovatge.

O. ADG, c. 29, n. 21 i c. 24, n. 30, carta partida amb els dos exemplars [PM 590].
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 31r-32v.
B. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd*, ff. 17r-18r.

Instrumentum donationis facte Gerundensi episcopo per comitem Impuriarum de iurisdictione et mero et mixto imperio loci de Uliano.

Pateat vniuersis et singulis quod nos, Poncius Hugonis, Dei gracia Ympuriarum comes et Caprarie vicecomes, et nobilis Huguetus eius filius, exempla sequi predecessorum nostrorum se Deo deuotos et Gerundensis ecclesie propicios exibencium cupientes, desideriis ac uotis ipsius ecclesie ad respiciendum eamdem propicius in suis negociis intuitu nosmet diuino considerauimus coaptare. Hinc est quod nos prelibatam ecclesiam, tam[a] super iurisdiccione, mero et mixto imperio, quam super multis aliis in villa et parrochia de Vliano in nostro Impuriarum comitatu sitis olim aliquando molestatam in huiusmodi suis negociis respicere propicius intendentes et ab ea suisque ministris omnem inquietudinis seu molestie depellere causam ac solidum pacis dare statum in talibus proponentes, vobis, reuerendo in Christo patri ac domino Bernardo, Dei gratia Gerundensi episcopo, prefatas villam et parrochiam de Uliano et omnem et plenam in eis ac in hominibus et feminis earumdem

908. Podria ésser el Bernat Torroella, de Castelló, que l'any 1330 és citat amb altres a instància de Vidal de Vilanova, paborde de Castelló, per deutes, U-4 f. 88r.
909. Cf. PM 589-590.

ac aliis ibidem contrahentibus uel quasi et delinquentibus uel quasi, iurisdictionem et omnem merum et mixtum imperium ad predictam Gerundensem ecclesiam et per eam ad uestram mensam episcopalem spectare, ac nullum ius super premissis uel aliquo premissorum uel super exercitu, hoste, caualcata, questia, tolta, fortia, tallia, collecta, exactione, acapte, sono, banno, pliuio, adempriuio uel quovis alio actu in villa, parrochia, hominibus uel feminis predictis, excepto tamen bouatico ab eisdem[910] [*f. 31v*] hominibus et feminis in nouitate comitis Impuriarum prestando, nobis competere ex certa recognoscimus sciencia et fatemur. Set si premissa uel aliqua premissorum uel si qua in eis uel super eis uel aliquo eorum iura nobis competunt, ex certa sciencia, mera liberalitate, spontanea uoluntate et gratis ad honorem Dei et uestri, episcopi et ecclesie Gerundensis, matris nostre, per nos et successores nostros concedimus, diffinimus, remittimus et nichilominus offerimus et donamus domino Deo et beate Marie sedis Gerunde ac uobis, prelibato episcopo Gerundensi, ac uestris successoribus in perpetuum pro libero et francho alodio illa omnia et singula premissa, siue sint iura siue quecumque alia, et specialiter et signanter omnem ciuilem et criminalem, altam et bassiam iurisdiccionem, et omne merum et mixtum imperium, et omnia et singula sine quibus talia expediri non possunt, et quicquid etiam iuris super eisdem uel aliis quibuscumque in villa uel parrochia de Vliano predictis uel in omnibus et singulis hominibus uel feminis cuiuscumque legis uel conditionis quomodocumque nunc uel in futurum existentibus in dicta villa uel parrochia nobis quacumque racione uel causa competit uel competere debet uel potest, et quod uos et successores uestri uel baiuli uel officiales uestri et successorum uestrorum uel alii quos uolueritis, exerceatis et possitis exercere omnem iurisdictionem predictam et merum et mixtum imperium prefatum et eis vti pure ac libere in perpetuum in villa et parrochia predictis sine omni contradiccione nostra et nostrorum successorum, sine aliquo retentu quem ibi uel inde non facimus, ac possitis etiam per uos et officiales uestros quocumque penarum genere punire ac corrigere in dictis villa et parrochia undecumque fuerint quoslibet delinquentes, ac etiam uos et successores uestri semper et quandocumque et quocienscumque uolueritis possitis facere, constituere, creare et habere notarium et notarios publicos qui in dictis

910. En aquesta altura, a la part inferior del marge dret, escrit per una altra mà, dels segles XVI-XVII: «vide in folio 4[2]», en referència als documents 2 [30] i 22 [31].

villa et parrochia iustitiam et omnia scripturarum genera facere et conficere publice uestra et successorum uestrorum auctoritate ualeant et possint. Nos tamen predictum bouaticum tantum a prefata concessione, diffinicione, remissione, oblacione ac donacione excipientes eas super aliis omnibus et singulis, et specialiter super iurisdiccione, mero et mixto imperio predictis, corroboramus et firmamus, nichil inde preter dictum bouaticum subtrahentes uel nobis uel nostris successoribus retinentes. Si uero nos uel nostri successores uel officiales nostri uel successorum nostrorum uel alie persone iurisdictione, mero uel mixto imperio uel aliis premissis uel aliquo premissorum contra tenorem predicte recognicionis, confessionis, concessionis, diffinicionis, remissionis, oblacionis uel donacionis per negligenciam aut pacienciam uestri uel successorum uestrorum talia tacite tolerancium uteremur, nullum uobis uel uestris successoribus uel Gerundensi ecclesie siue sedi prefate ob hoc preiudicium generetur, ymo saluum prohibendi et deffendendi talia ius habeatis, nulla super eis uobis uel successoribus uestris uel ecclesie siue sedi predicte possessione uel temporis prescripcione obstante. Nos insuper decimam omnium, que deductis expensis de iure inde deducendis ex quauis moneta de auro, argento, aliove quocumque metallo uel materia in Ympuriarum comitatu uel loco sibi quomodocumque subiecto, quandocumque [*f. 32*] et quocienscumque cudenda uel facienda perveniet, ac decimam bouatici in qualibet Impuriarum comitis cuiuslibet nouitate colligendi seu leuandi, uobis et successoribus uestris tam de iure quam de consuetudine, competere confitentes, specialiter et expresse omni legi, canoni, iuri, vsatico, foro et priuilegio et alii iuris auxilio quo uel quibus nos uel successores nostri obuiam contra predicta uel aliquo predictorum aliquo tempore aliqua ratione uenire possemus, ex certa sciencia renunciamus.

Sed nos predictus nobilis Vguetus, etatem quatordecim annorum in nobis peractam esse confitentes, specialiter et expresse benefficio restitucionis in integrum, si quid super predictis uel aliquo predictorum racione minoris etatis nobis competit uel competere potuerit, renunciamus. Omnia et singula supradicta seruare et contra ea uel eorum aliqua uel renunciaciones predictas non uenire uel facere, ad sancta quattuor Dei Euangelia corporaliter tacta promittentes nichilominus et iurantes.

Nos autem episcopus memoratus, tam ius quod aliter nobis et ecclesie siue sedi predicte super hiis que sunt concessa, diffinita, remissa, oblata uel donata superius competat retinere, quam

ius si quid nobis et eidem ecclesie siue sedi super premissis ex huiusmodi concessione, diffinicione, remissione, oblacione uel donacione queritur uel accrescit, acceptantes, sed neutrum per alterum renuere uel respuere intendentes, prefatam villam et parrochiam de Vliano in predicto consistere comitatu, dictumque bouaticum superius exceptum percipi ab hominibus et feminis eiusdem uille uel parrochie per Ympuriarum comitem in sua nouitate solitum, confitemur non solum decimam ipsius et cuiuslibet in ipsa nouitate in quocumque dicti comitatus loco colligendi seu leuandi bouatici, set etiam decimam eorum que ex dicta moneta in dicto comitatu uel loco sibi quomodocumque subiecto[b] cudenda prouenient, retinentes immo partem in dicto bouatico superius excepto quam domini quorumcumque locorum in dicto comitatu consistencium in bouatico in eis collecto seu leuato percipiunt, nobis et nostris successoribus reseruantes.

Nos autem episcopus, comes et Huguetus predicti ad perpetuam rey memoriam instrumentum publicum de premissis fieri petimus per notarium infrascriptum.

Quod est actum in loco et monasterio Sancti Michaelis de Fluuiano, sexto nonas marcii anno Domini M° CCC° tercio. Sig+num Poncii Vguonis, comitis Impuriarum.

Sig+num nobilis Vgueti, eius filii. Sig+num Bernardi, Gerundensis episcopi predictorum, qui hec omnia laudamus, concedimus et firmamus.

Testes huius rey sunt Arnaldus de Solerio, archidiaconus Bisullunensis, utriusque iuris professor, Berengarius de Pauo, archidiaconus Ympuritanensis, et Guillemus de Socarrats, scriptor dicti domini episcopi, et Guillemus de Jàffero et Guillemus de Palacio, milites, et Guillemus de Villacuto et Guillemus Dominici, iurisperitus de Castilione, et Bartholomeus Brudelli, presbiter et iurisperitus de Castilione et Bernardus Turricella de Maioricis, miles.

Sig+num Raimundi Petri, publici notarii dicti domini comitis eiusque auctoritate in omnibus terris [*f. 32v*] et iuridictionibus suis, qui hec scripsit et clausit.

a. *Afegit a la interlínia.* b. *Al manuscrit,* sujecta.

106 (l0)

1304 abril 13, Girona

El bisbe Bernat de Vilamarí i el Capítol de la Seu commuten en una prestació de 100 sous el dret del sagristà i del tresorer de la mateixa Seu de prendre el llit del bisbe i dels capitulars que moren.

O. Perdut.
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 14v-15r.
B. Còpia del s. XV: ACG, *Llibre d'en Calçada*, f. 87rv.

Instrumentum ordinationis facte quod aliquis de Capitulo non teneatur prestare lectum suum in fine suo sacriste uel thesaurario ecclesie Gerundensis.

Ad decus et honorem ecclesie Gerundensis statuunt et ordinant reuerendus pater dominus Bernardus, Dei gratia episcopus, et venerabile Capitulum Gerundense, tractatu frequenti et debito precedenti, presentibus et expresse consencientibus venerabili Berengario de Palaciolo, sacrista maiore, et Guillemo de Beuda, thesaurario eiusdem ecclesie Gerundensis, vt amodo sacrista maior et thesaurarius predicti vel eorum successores qui pro tempore fuerint sacrista et thesaurarius in ecclesia Gerundensi non recipiant, petant nec aliquatenus habeant lectum vel lectos prefati domini episcopi nec aliarum personarum iamdicti Capituli decedentium vel successorum suorum qui pro tempore fuerint, set sint perpetuo ipsi et successores eorum a prestacione dictorum lectorum penitus liberi et immunes. Et in recompensacionem predictorum lectorum habeant singulis annis sacrista et thesaurarius predicti et alii qui pro tempore fuerint successores eorum in festo Natalis Domini annuatim centum solidos barchinonenses inter eosdem per medium diuidendos, quos denarios teneantur soluere eisdem annuatim illi qui tenuerint Feriale. Et ad hoc etiam fuerunt ipsius Ferialis redditus generaliter obligati et specialiter redditus de Villamocoromo. Per hanc tamen ordinacionem et statutum non fiat preiudicium dictis sacriste et thesaurario nec eorum successoribus qui pro tempore fuerint, quinimo possint habere, petere et recipere lectos personarum ecclesiasticarum extra Capitulum et secularium decedencium et recipiencium aliquid in canonica ecclesie Gerunde, uel etiam aliarum personarum, sicut usque nunc est fieri consuetum et consuevit etiam diuidi inter ipsos thesaurarium et sacristam.

Actum est hoc Gerunde, idibus aprilis anno Domini Mº CCCº quarto,[911] presentibus testibus Petro de Colle,[912] deª Barchinona, et Arnaldo de Pomerio, de Camporotundo, clericis.

Nos Bernardus,[b/913] Dei gracia Gerundensis episcopus, subscribimus. Ego Gilabertus de Crudiliis, sacrista Gerundensis, subscribo. Ego Hugo de Cruÿllis, ecclesie Sancti Felicis Gerunde abbas, subscribo. Ego Arnaldus de Solerio, Bisuldunensis, subscribo. Ego Bernardus de Goello, archidiaconus de Silua, subscribo. Ego Arnaldus de Monterotundo, canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Bernardus de Lacu,[914] presbiter de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Petrus [*f. 15*] de Monte,[915] canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Bernardus de Crudiliis, canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Petrus de Gallinariis, presbiter de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Poncius de Villamarino,[916] canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Jaçpertus Folcrandi,[917] sacrista secundus, subscribo. E+go Simon de Sexano,[918] canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Poncius Alberti, presbiter de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Guillemus de Corneliano, canonicus Gerundensis, subscribo. Ego, Arnaldus de Palaciolo,[919] thesaurarius ecclesie Gerundensis, subscribo. Ego, Guillemus de Vilaricho, canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Bernardus de Goello,[920] clericus de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Dalmacius de Podialibus,[921] presbyter

911. En aquesta altura, al marge esquerre, escrit per una altra mà, moderna: «1304».

912. L'ADG documenta un Pere de Coll, sagristà de Sant Pere Cercada, el juliol del 1327, G-6 f. 130rv.

913. Cf. aparat crític. RC duu la lliçó *Guillemus*, cronològicament inadmissible. Sota les tres primeres lletres del nom (síl·laba *Gui*) s'hi nota amb tota claredat una raspadura. El copista va començar escrivint *Bñ* o *Ber*, tot seguit va tenir dubtes sobre la correcció de la lliçó i acabà escrivint *Guillemus,* confonent el bisbe signatari del document amb el bisbe aleshores en funcions, ambdós Vilamarí de cognom, i nebot el darrer del primer.

914. Cf. PONTICH, *Series*, f. 274; PM 749; CC 552-553, 556, 565-567, 574; ADG, Pergamins de la Seu, Beneficis diversos, perg. 1.

915. Cf. PONTICH, *Series,* f. 286v; PM 830.

916. D'aquesta època PONTICH esmenta un Bernat de Vilamarí i un Guillem de Vilamarí, el futur bisbe, *Series,* f. 394v.

917. Cf. ÍD, *ib.,* f. 235rv; *Lletres* I, n. 29, nota 103.

918. Cf. PONTICH, *Series*, f. 365v; CC 577-578, 581-587, 589, 590, 593, 595, 597-598, 602-603, 607-610, 612, 615, 621, 623.

919. Cf. PONTICH, *Series,* f. 318v; PM 634.

920. Cf. PONTICH, *ib.,* f. 249r; CC 593.

921. Cf. PONTICH, *ib.,* f. 319r; PM 513; CC 547, 566; ADG, Pergamins de la Seu, Benefici de Sant Llorenç, perg. 55-57, 60-63; Beneficis diversos 37-38, i rotlle 1.

de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Simon de Solerio,[922] presbiter de Capitulo Gerundensi, subscribo.

E+go Berengarius Rubey,[923] publicus domini Gerundensis episcopi notarius, qui premissis interfui, hec scripsi et clausi.

a. *Afegit a la interlínia*. b. *Al manuscrit,* Guillemus.

107 (117)

1305 abril 19. Castelló d'Empúries

Codicil de Blanca,[924] *esposa de Pere Alquer, de Castelló d'Empúries, que concedeix al bisbe de Girona el dret a conferir el benefici fundat per la testadora a Castelló.*

O. Perdut.
A. Còpia de 1313: ADG, c. 2, n. 73 [PM 599].
B. Còpia del s. XIV: ADG, RC, f. 143rv.

Codicillus factus per dominam Blancham, vxorem Petri Alcherii de Castilione condam, in quo datur potestas domino episcopo Gerundensi conferendi beneficium per ipsam institutum in ecclesia Castilionis. [*f. 143v***]**

In Dei nomine amen. Ego Blancha Archera, vxor Petri Alcherii, militis, laudans et approbans testamentum iam a me factum XVI kalendas madii anno Christi M° CCC° quarto et codicillum etiam a me factum IX kalendas madii anno predicto in posse notarii infrascripti, volens quedam addere siue diminuere in dicto testamento, facio meos codicillos, et recordans de quibusdam clausulis contentis in dicto testamento, quarum clausularum tenor talis est: «cuius loci sacerdotalis ius patronatus relinquo in perpetuum sacriste maiori ipsius ecclesie qui pro tempore fuerit. Qui sacrista presbiterum semper presentet in dicto loco sacerdotali domino episcopo», quas[a] clausulas[a] cum presentibus codicillis reuoco et annullo penitus imperpetuum, et in hiis meis codicillis ius patronatus loci sacerdotalis quem instituo et mando institui in ecclesia

922. Cf. PONTICH, *ib.,* f. 365r; CC 549.

923. Cf. PM 276, 279, 634, 649, 659, 664, 726, 766, 768, 790-791, 809, 832-835, 859; ADG, Pergamins de la Seu, Ardiaconat de Besalú, perg. 17, 50; Sagristà major, perg. 71, 78-79; Beneficis diversos, perg. 16.

924. Blanca d'Alquer era germana del canonge Bernat de Vilert i, per tant, tots dos eren nebots del bisbe Bernat de Vilert (1279-1291). Blanca tenia drets sobre una fàbrega d'Albons, G-2 f. posterior al 67. El codicil ara modificat és del 23 d'abril de 1304; PM 591.

Sancte Marie Castilionis, prout continetur in dicto testamento, relinquo domino episcopo Gerundensi qui pro tempore fuerit. Tamen uolo quod primam collationem tantum dicti loci habeat et possit facere dictus Petrus Alcher, vir meus, per se vel per alium quem ipse in uita sua uel post finem eius in hoc ponere seu eligere voluerit, ita quod dictus Petrus Alcher per se vel alium possit presentare presbiterum ad dictum locum seruiendum prima vice tantum domino episcopo Gerundensi, et post primam collationem predictam dominus episcopus predictus possit et debeat dictum locum presbitero assignare, vt supra dictum est. Et sic volo valere iure testamenti et iure codicillorum et vltime mee voluntatis, aut alio iure quo ualere possint.

Actum est hoc in Castilione, XIII kalendas madii anno Domini Mº CCCº quinto.

Sig+num Blanche predicte, que hec firmo et laudo egritudine detenta, in meo tamen bono sensu et plena memoria.

Testes huius rei sunt Raimundus de Oliueriis[925] et[b] Bernardus Sobrer[b] et Bernardus Costa,[926] Jacobus Sobrerii et Guillemus Ponter et Poncius Seguini.

Sig+num Petri Perpiniani,[927] notarii domini comitis Impuriarum et totius comitatus et dominationis sue, qui hec scribi fecit et clausit. Ego Bernardus de Jonquerio,[928] notarius publicus Castilionis, hoc translatum ex originali fideliter translataui et scripsi XIIIº kalendas aprilis anno Domini M CCC terciodecimo et clausi, et meo signo signaui. Ego Guillemus Dominici, iudex curie ville Castilionis Impuriarum, huic translato fideliter ex autentico sumpto, auctoritate iudiciali subscribo [*f. 144*].

a. *Al manuscrit,* que clausule. b. *Afegit a la interlínia.*

925. El 17 de maig de 1307 el comte d'Empúries el presentava per al benefici de Santa Maria de Castelló, G-2 f. 77r.

926. Beneficiat de Castelló, Bernat Costa acceptà l'any 1330, directament donada pel Papa, la capellania de Vilamalla, que també pretenia el canonge Berenguer de Portella. El bisbe Pere d'Urrea el va fer citar immediatament, U-4 ff. 125v-126r, i li entaulà causa, U-4 ff. 135v-136r, G-11 ff. 11v-12r, perquè fins i tot les prebendes donades pel Papa considerava que les havia de proveir com a bisbe.

927. ADG, Pergamins de la Seu, Benefici de Sant Domènec, perg. 20, 68.

928. Cf. PM 509, 534, 591, 713, 750, 828, 935, 940.

108 (77)

1306 desembre 5. Castelló d'Empúries

Sentència de Guillem Domènec, jutge de Castelló, en el plet entre el comte d'Empúries, Ponç V Hug i l'ardiaca de Besalú, Arnau de Soler, a propòsit dels drets jurisdiccionals sobre els homes de Vilamacolum.

O. Perdut.
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 100v-101v.
B. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd*, ff. 74v-75v.

Sententia lata inter nobilem comitem Impuriarum et discretum Arnaldum de Solerio super iurisdictione loci de Vilamocoron.

Mota controuersia inter Poncium Vgonem, Dei gracia comitem Impuriarum et vicecomitem de Capraria, ex vna parte, et discretum Arnaldum de Solerio, archidiaconum Bisuldunensem, utriusque iuris professorem, tenentem locum de Vilamocoron pro Capitulo Gerunde, ex altera, super iurisdiccione ciuili et criminali in criminibus leuioribus, dicto archidiacono asserente nomine dicti Capituli sibi esse ius dictam iurisdictionem ciuilem et criminalem in leuioribus criminibus exercere debere in dicto loco de Villamocoron, et petente dictum dominum comitem ab inquietatione sibi in hoc facta et facienda sententialiter prohiberi; et dicto comite negante predicta et asserente dictam iurisdictionem minorem et etiam altam ad ipsum pertinere, et ipsum et suos antecessores exercuisse omnem iurisdiccionem semper in dicto loco; dicto archidiacono replicante quod dictus locus fuit nobilis Raimundi de Palacio[929] condam, et post eum nobilis Guillemi de Crexello[930] condam, et postea Ermengalli de Ceruiano,[931] precentoris ecclesie Gerundensis, a quo dominium fuit

929. Cf. *Lletres* I, n. 34, nota 120.

930. Cavaller, senyor del castell de Sant Mori, G-10 f. 29v, i del de Cornellà, on havia fundat benefici, D-158 f. 14v. Cf. DBA I. Per al seu fill Dalmau, cf. *Lletres* I, n. 6, nota 25. Cf. ADG, Pergamins de la Seu, Benefici de Sant Bartomeu, perg. 6.

931. Ermengol de Cervià codicil·là el 17 de gener de 1269: ADG, PA, perg. 7265. S'han conservat els documents de presentació d'injúries a la seva marmessoria, formada pels capitulars Arnau de Juvinyà, Pere de Pontós i Arnau d'Olives: de Berenguer de Bordils per raó del seu germà Guillem i la seva cunyada Raimunda, reclamant un cavall bai valorat en 500 sous, un mul de pèl roig valorat en 200 sous i altres animals; d'Arnau de Bordils; de Pere Ramon Castelló, de Sant Daniel; de Maiència de Fellines i el seu fill Bernat; de Guillem de Campllonch, en cessió de Ramon de Campllonch; de Berenguer de Cervera, per haver-li manllevat 3.000 sous sobre les rendes del castell de Cervià; d'Ermessenda i Joan de Sarrià, per 14 mitgeres de blat; d'Estrader de Vilaruric; de Guillem Planella, de Sant Amanç; de Roig de Surroca, de Lloret; d'Ermessenda Berenguera; de Galceran de Camallera; de Bernat de Fontroser; del mateix Capítol de la Seu; de Ferrer March, domer de Massanes,

translatum dicti loci in Capitulum Gerundensem, et dicente etiam quod predicti omnes usi sunt dicta iurisdictione ciuili et criminali in leuioribus criminibus in dicto loco tamquam domini dicti loci; finaliter discretus Raymundus Calueti, iurisperitus Gerunde, iudex in hac parte delegatus a dicto domino comite, ad instantiam et requisicionem dicti archidiaconi, cognoscendo simpliciter et de plano testes super dicto vsu ab utraque parte productos recepit. Quibus publicatis, cum Raymundus Calueti, impeditus aliquibus de causis, non posset predicta sententialiter diffinire, de uoluntate dicti archidiaconi dominus comes mandauit mihi, Guillemo Dominici, iudici ordinario eiusdem, quod secundum attestationem et processum antedictum habitum coram dicto Raimundo Calueti debeam predicta terminare; ad quod terminandum diem assignaui ad diem lune ante festum beati Nicholay, qua computabitur nonis decembris anno Domini M° CCC° sexto.

In quo die apud Castilionem coram me, dicto iudice, dictus dominus comes ex vna parte comparuit, et ex altera comparuit dictus archidiaconus, volentes audire sententiam siue pronunciacionem super predictis. Vnde ego Guillemus [*f. 101*] Dominici, iudex predictus, habito specialiter consilio a dicto discreto[a] Raymundo Calueti, qui super predictis deliberauerat, habito etiam consilio aliorum plurium predictorum, Deum habendo semper pre occulis, sedendo ut iudex, cum constet michi per attestationem testium receptorum per dictum Raimundum Calueti, dictum nobilem Guillemum de Crexello et dictum Ermengaldum post eum et archidiaconum condam de Pontonibus[932] tenentem dictum locum pro Capitulo antedicto, usos fuisse dicta iurisdictione ciuili et etiam criminali in quibusdam leuioribus criminibus, licet dominus comes et sui antecessores aliquociens predictis uterentur, tamen quandoque cum contradiccione dicti archidiaconi de Pontonibus et baiuli dicti loci, attento etiam quod ad quemlibet dominum loci cuiuslibet, uelut ad magistratum defensorem ciuitatis uel municipalem, pertinet de iure iurisdiccio ciuilis et criminalis in leuibus

benefici que Ermengol de Cervià conferia com a paborde de novembre de la Seu: de l'abat d'Amer; de Pere Pastador; d'Avinyó, clergue de Sant Pere de Galligants; de Pere de Pujada, de Sant Gregori; d'Arnau Belló, del burg de Sant Pere de Galligants; de Guillem Ferrer, de Vila-romà; de Berenguer Bofill, de Bordils; de Berenguer de Mollet, clergue de Girona; de Bernat de Camós; de Guillem de Llor, de Púbol; d'Estefania, en nom del seu marit Bernat, del burg de Sant Pere de Galligants; de Joan Negrell: D-152 ff. 8r- 27v. Cf. CC 473.

932. És Pere de Pontós, per al qual cf. Pontich, *Series*, f. 318v; PM 413, 433, 457; CC 486, 520; ADG, Pergamins de la Seu, Ardiaconat de Besalú, perg. 7-8.

tamen criminibus, attento eciam quod prescripcio legitima ex parte domini comitis sine interrupcione non est probata, attento eciam vsu circa iurisdiccionem exercendam in dicto loco probato per dictum comitem, attentis etiam aliis meritis dicti processus simpliciter et de plano recepti per dictum Raimundum Calueti utriusque partis uoluntate.

Idcirco sentenciando pronuncio iurisdiccionem ciuilem cum bannis abstractionis cultellorum et ortorum et vinearum et agrorum assuetis pertinere debere ad dictum Capitulum et dictum archidiaconum eius nomine tenentem dictum locum, et etiam criminalem iurisdictionem in primo furto non manifesto nec in ecclesia de rebus Ecclesie vel clericorum comitendo a quocumque in dicto loco de Villamocorum, dum tamen furtum fiat de re tantum ualente decem solidos melgorenses uel infra. Et etiam in ictibus, uulneribus siue percussionibus ibi faciendis a quocumque cum lapide uel fuste, dum tamen inde mors non insequatur nec inde immineat mortis probabile periculum, et dum tamen inde non subsequatur amissio uel debilitatio corporis uel alicuius membri. Et predictam iurisdictionem ciuilem et criminalem in dictis criminibus siue delictis tantum secundum formam antedictam adiudico dicto archidiacono nomine dicti Capituli et suis successoribus tenentibus dictum locum de Vilamocorun pro dicto Capitulo, salua tamen fatica domino comiti et suis officialibus decem dierum danda dominis uel baiulo dicti loci pro tenenda iustitia et per ipsum comitem exercenda post lapsum decem dierum in defectu eorum, et saluo quod racione contractus initi per aliquem dicti loci in villa Castilionis, si in ipsa villa homines dicti loci uel aliqui eorum reperirentur qui possent ibi conueniri et exhigi, secundum quod est semper usitatum in dicta villa Castilionis, super hoc domino comiti et suis successoribus silencium imponendo, ne amodo in [*f. 101v*] predictis dicto archidiacono et suis successoribus in dicto loco exercentibus predicta, contradiccionem uel turbacionem faciant. In iurisdiccione uero furtorum manifestorum, uel qui fient de rebus ualentibus ultra decem solidos melgorenses, manifeste uel inmanifeste, uel in ecclesia de rebus Ecclesie uel clericorum uel aliorum que ibi deposita essent, ubi sacrilegium uel quasi de iure ciuili uel canonico committeretur, et etiam in iurisdictione secundi uel tercii uel ulterius furti ab uno eodemque comittendi et etiam in uulneribus cum cultellis uel ensibus uel alio genere armorum faciendis, et etiam cum lapide uel fuste ex quibus mors uel debilitacio subsequeretur uel[b] immineret mortis probabile periculum,

et generaliter in ceteris omnibus criminibus, dictum dominum comitem sententialiter absoluo, declarando et pronunciando quod ad dictum comitem iurisdictio in predictis omnibus criminibus siue delictis pertinet et pertinere debet et eamdem sibi adiudico.

Qua sentencia lata dictus dominus comes dixit quod nolebat appellare, imo approbabat eam. Et eodem modo dictus archidiaconus noluit appellare, imo approbauit ipsam sententiam.

Lata fuit hec sentencia predicta die et anno, presentibus testibus Guillemo Seguini,[933] vicario dicti domini comitis, et Petro de Exea, scriptor domini comitis, et Raimundo Petri ac Petro Barraria, notariis.

Ego Guillemus Dominici, iudex predictus, auctoritate iudiciali subscribo.

Signum Simonis Bernardi, gerentis vices Guillemi Bernardi,[934] scriptoris publici domini comitis et eius curie, qui hec scripsit et clausit cum suprascripto in XIIII[a] linea, ubi dicitur «comes», et cum raso et emendato in XXVII[a], linea, ubi dicitur «ciuili» et cum scripto in XVII linea, ubi dicitur «exercendam».

a. *Afegit a la interlínia.* b. *Afegit a la interlínia.*

109 (20)

1307 desembre 9. Ullà

El prior Berenguer i la comunitat del monestir d'Ullà cedeixen al bisbe Bernat de Vilamarí la part de jurisdicció que tenien a la mateixa població per 1.000 sous barcelonesos.

O. Perdut.

A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 29v-31r.

Instrumentum diffinicionis et remissionis facte per priorem et conuentum monasterii de Uliano Gerundensi episcopo de iure quod habebat in iurisdictione loci de Uliano.

Pateat vniuersis et singulis quod, licet nos Berengarius, prior monasterii Sancte Marie de Vliano et totus eiusdem monasterii

933. Ultra veguer, fou marmessor del comte Ponç V Hug d'Empúries, CC 542. Continuà al servei del comte Malgaulí, CC 559.

934. Cf. PM 481. Potser es pot identificar amb l'homònim d'ADG, Pergamins de la Seu, Claver, perg. 35.

conuentus, in quo nos predictus prior et Arnallus Fabri,[935] sacrista, Ferrarius de Agauta,[936] camerarius, Dalmacius de Maura,[937] infirmarius, Raimundus de Croso, Guillemus de Brugaria, Guillemus de Terradis,[938] Bernardus de Oleastreto, Bartholomeus de Villa et Bernardus de Xesia, canonici dicti monasterii esse dinoscimur, dudum ciuilem et criminalem temporalium iurisdiccionem ac merum et mixtum imperium ad nos et ad dictum monasterium in hominibus et feminis ipsius monasterii infra villam et parrochiam de Vliano domicilium facientibus pertinere dicentes, vobiscumque, reverende pater domine Bernarde, Dei gratia Gerundensis episcope, super dictis iurisdictione ac mero et mixto imperio quam et quod ad uos, et dictum monasterium dicebamus, et quam et quod ad vos, domine episcope predicte, et ad Gerundensem ecclesiam asserebatis pertinere, duxerimus consilio ducti quorumdam nos in premissorum sedacione[a] informancium contendendum. Quia tamen nos postmodum inter nos si talem contentionem super iurisdictione ac mero et mixto imperio predictis motam et agitatam prosequi ulterius esset nobis et dicto monasterio comodum uel incomodum, deliberantes plene sepius, ut decuit, et tractantes non comodum sed incommodum ex prosecutione dicte contencionis nobis et dicto monasterio, dum autem ipsam iurisdiccionem ipsumque merum et mixtum imperium ad nos et ad ipsum monasterium pertinere probari non possit, aut si hoc uel inde aliquid probari possit, nobis uel dicto monasterio uti talium exercitio non expedit, prouenire uidemus. Nos ob hoc monasterii, personarum, negocii, loci et temporis statum, condicionem et qualitatem considerantes, diffinicionem, remissionem et donacionem predicte iurisdiccionis et predicti meri et mixti imperii et cuiuscumque iuris, si quod super eis nobis [*f. 30*] et dicto monasterio competit, facere uobis et dicte ecclesie magnum nobis ipsique monasterio comodum, siue a dicta contentionis prosecutione recedendo, siue infrascrip-

935. Era un dels canonges d'Ullà que l'onze d'agost del 1296 demanava al bisbe que confirmés l'elecció de Berenguer de Santaniol, cambrer estat, com a prior, G-1 f. 39r.

936. El 1328 el bisbe el comissiona per a informar i absoldre, U-3 ff. 122v-123r, al marge; U-3 f. 171v. Pere Pau, d'Ullà, li reclamava el mateix any dues vànoves donades en penyora, i Gualta només li'n restituïa una, al·legant que havia perduda l'altra, U-3 ff. 171v-172r.

937. L'ADG documenta un Pere de Maura, canonge també a Ullà i probable germà o parent acostat de Dalmau, G- 1 f. 39r.

938. Prior entre 1327 i 1340, al principi del seu priorat confirmà amb jurament que augmentaria la porció quotidiana, però la comunitat no volgué jurar; aleshores el bisbe dispensà el prior del seu jurament, U-2 ff. 89v-90r.

tam peccuniam dicto monasterio debitis onerato pro eorumdem solucione necessariam recipiendo reputamus.

Idcirco nos Berengarius, prior, et conuentus, et de eodem singuli predicti, more ac loco solitis congregati, uocatis et presentibus omnibus de ipso conuentu et singulis qui uocari ac interesse super hoc debuerint, non solum ob incommoditatem tam a deffectu dicte probationis quam a dicto exercicii usu procedente, sed ob commoditatem tam ex dicta contencionis prosecucione deserenda quam ex dicta peccunia percipienda prouenientem, immo ob devotam Gerundensis ecclesie reuerenciam, quam eidem ut matri nostre ac domine exhibere tenemur, ius si quid nobis et monasterio et singulis prefatis super iurisdiccione ac mero et mixto imperio predictis competit in uos, domine episcope predicte, et ipsam ecclesiam sub infrascripta exceptionis et retentionis forma transferre plenarie intendentes, deliberacione ac consilio plene super hoc inter nos frequenter prehabitis, ex certa sciencia, in presencia notarii et testium subscriptorum ad hoc specialiter uocatorum et rogatorum, nedum propter premissam incommoditatem vitandam, sed propter predictam commoditatem assequendam, immo propter prefatam reuerenciam exhibendam, diffinimus ac remittimus uobis et Gerundensi ecclesie omnem questionem et demandam quam contra uos uel ecclesiam Gerundensem racione predictorum meri uel mixti imperii uel iurisdictionis ciuilis et criminalis habere possemus uel nobis possent competere quoquo iure, profitentes ex certa sciencia predictum merum et mixtum imperium ac iurisdiccionem ciuilem et criminalem tam in hominibus et feminis monasterii Sancte Marie de Uliano quam aliis infra dictam villam et parrochiam de Vliano domicilium facientibus et in ipsis villa et parrochia uobis et Gerundensi ecclesie competere pleno iure, promittentes per nos et successores nostros contra predictas remissionem et diffinicionem numquam uenire iure aliquo siue causa, ymo sponte et ex certa sciencia, si quod ius nobis et monasterio Sancte Marie de Vliano in predictis mero et mixto imperio et iurisdiccione ciuili et criminali competebat uel competere poterat quoquo iure, illud vobis et Gerundensi ecclesie damus donacione irreuocabili inter uiuos, facientes de predictis uobis et Gerundensi ecclesie firmum et irreuocabile pactum de ulterius non petendo.

Pro hac autem diffinicione, remissione et donacione confitemur numerando recepisse a uobis in utilitatem monasterii supra-

dicti ac in necessariam debitorum eiusdem monasterii solucionem conuertisse mille solidos barchinonenses de terno, renunciando super ipsis excepcioni non numerate peccunie et doli et omni alii iuri quo contra supradicta omnia uenire possemus aliqua racione. Ab hac autem diffinitione, remissione et donacione excipimus et nobis et dicto monasterio retinemus tantum quod de causis que ratione possessionum que pro nobis et dicto monasterio tenentur in dictis villa et parrochia de Vliano realiter mouebuntur, nos possimus cognoscere uel dare iudicem super eis et racione censuum, agrariorum, [*f. 30v*] traginarum, batudarum, jouarum et operum racione dictarum possessionum nobis et dicto monasterio debitorum et debitarum, possimus predictas possessiones emparare et racione ipsorum iudicem dare, si contingeret quod super predictis contradiccio nobis fieret, super qua haberet iudicium agitari, et quod baiulum nostrum et dicti monasterii in dicta villa et parrochia possimus distringere ad reddendum nobis computum de receptis per eum de redditibus nostris quos habemus in predictis villa et parrochia et racione baiulie quam per nos et dictum monasterium habet, haberet in posse nostro respondere si super baiulia sua per nos questio moueretur. Ita tamen quod semper in predictis causis scriptorem unum de Vliano teneamur habere, et sit ibi ad requisicionem nostram cuicumque iuri contra premissa uel aliquorum premissorum uenienti, et specialiter legi donacionem seu alienacionem rerum ultra quingentos aureos ualencium sine insinuacione non ualere dicenti, et ex certa sciencia renunciantes.

Nos autem Bernardus, Dei gratia Gerundensis episcopus memoratus, omne ac totum ius quod nobis uel Gerundensi ecclesie nostre super predictis iurisdictione ciuili et criminali ac mero et mixto imperio competit nobis et eidem ecclesie conseruare, non illud in aliquo pretextu diffinicionis, remissionis, donacionis et permissionis premissarum deserere et minuere, set eidem ac possessioni seu confessioni predicte inniti intendentes, ipsas deffinitionem, remissionem, donacionem ac permissionem ad maiorem iuris acquirendi et acquisiti nobis et ecclesie nostre in talibus exuberationem et ad tollendum omne in hiis dubium, recipimus et acceptamus ea que superius excepistis et retinuistis per nos et successores nostros uobis et dicto monasterio et uestris successoribus, cum talia uobis et ipsi monasterio aut iure aut more patrie competere dinoscatur, laudantes et approbantes et propterea rata et firma predicta omnia que retenta et excepta superius sunt habentes.

Nos uero prior conuentus et singuli de eodem conuentu predicti et nos episcopus prelibatus, presentem premissorum ordinacionem per nobilem Poncium Ugonis, Dei gratia Impuriarum comitem, seditionis sedulum sedatorem, pacisque ac concordie ardenciorem solito promotorem, sollicite procuratam exinde suo robore perpetuo manere uolentes, ad maiorem ipsius firmitatem de ordinatione eadem et omnibus supradictis per infrascriptum notarium fieri publicum instrumentum mandamus, et ipsum nostri prioris et nostrorum singulorum de dicto conuentu nostrique episcopi predictorum subscripcionibus roborari nichilominus volentes.

Quod est actum in monasterio predicto, V° idus decembris anno Domini M° CCC° septimo, presentibus testibus nobili domino Poncio Vgonis, Dei gratia comite Impuriarum, reuerendo domino Raimundo de Vilaricho, archidiacono Gerundensi, Berengario de Guarnaldo, iurisperito Gerunde, Arnaldo de Virginibus,[939] iurisperito, Guillemo de Socarrats, sacrista secundo ecclesie Sancti Felicis Gerunde.

Ego, Berengarius, prior predictus, subscribo. Ego Arnaldus Fabri, sacrista predictus, subscribo. Ego Ferrarius de Agauta, camerarius predictus, subscribo. Ego Dalmacius de ça Maura, infirmarius secundus, subscribo. Ego Raymundus de Croso, canonicus predictus, subscribo. Ego [*f. 31*] Guillemus de Brugaria, canonicus predictus, subscribo. Ego Guillemus de Terradis, canonicus predictus, subscribo. Ego Bernardus de Oleastreto, canonicus predictus, subscribo. Ego Bartholomeus de Villa, canonicus predictus, subscribo. Ego Bernardus de Xesie, canonicus predictus, subscribo. Ego Bernardus, episcopus predictus, subscribo.

Ego Petrus de Sancto Johanne,[940] notarius publicus Vliani, hiis et premissis subscriptionibus interfui et predicta in presentem publicam formam redegi et clausi ac sig+num meum apposui.

a. *Al manuscrit,* sedicione.

939. L'agost del 1313 el bisbe Guillem de Vilamarí li fermava per 200 sous un quart del delme de Jafre, rebut en donació del seu germà Bernat, i que tenia pel senyor del castell de Palau-sator, PM 654.

940. Cf. PM 918. El bisbe Bernat de Vilamarí el nomenava notari d'Ullà el 12 de setembre de 1305, PM 601.

110 (85)

1310 març 25. Girona

Testament del bisbe Bernat de Vilamarí, que funda dos beneficis a la Seu, dotats amb possessions situades a Corçà.

O. ACG, perg. 1310-III-25.

A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 111r-113r

Testamentum domini Bernardi condam episcopi Gerundensis.

In nomine Domini nostri Ihesu Christi, nos Bernardus, Dei gratia Gerundensis episcopus, in nostro pleno sensu, memoria et loquela, nostrum facimus et condimus testamentum, in quo eligimus manumissores nostros seu ipsius testamenti exequtores venerabiles [*f. 111v*] Raymundum de Vilaricho, archidiaconum Gerundensem, et Berengarium de Palacio, Gerundensem sacristam, et Guillemum de Villamarino, abbatem Sancti Felicis Gerunde, dilectos nepotes nostros, ac Jaçpertum Folcrandi, sacristam secundum ecclesie Gerundensis, in potestate quorum omnia bona nostra mobilia et inmobilia et iura ubicumque volumus deuenire, quibus damus plenam et liberam potestatem ipsa bona nostra omnia mobilia et immobilia et iura ubicumque sint petendi, exigendi et recipiendi, uendendi ac distrahendi, et racione ipsorum agendi et deffendendi et omnia alia de ipsis bonis nostris ac iuribus faciendi in iudicio et extra iudicium quecumque nos facere possemus ac distribuendi ea sine dampno suo et rerum suarum pro anima nostra prout inferius in hoc testamento uel etiam in codicillis per nos factis seu faciendis inuenient ordinatum et prout salubrius ad utilitatem nostram eis uidebitur faciendum. Et si exequtioni huiusmodi nostre uoluntatis omnes dicti manumissores interesse nollent, aut non possent, duo ipsorum eam libere exequantur, in iudiciis uero quilibet ipsorum in solidum tam in agendo quam in deffendendo possit omnia quecumque occurrerint expedire, ita quod non sit melior condicio negocium primitus occupantis, immo quod unus inceperit possit per alterum finiri ac etiam terminari et possint procuratorem seu procuratores ante litem contestatam et post constituere, prout eis esse vtile uisum erit.

In primis uolumus et iubemus atque mandamus quod per dictos manumissores nostros omnes nostre iniurie et omnia nostra debita persoluantur de bonis nostris sine omni malo placito et diffugio, simpliciter et de plano, sine strepitu iudiciario, prout melius, utilius et salubrius ad salutem anime nostre eis uidebitur

faciendum. Ad que omnia facienda et explicanda astringimus et obligamus et assignamus omnia bona nostra mobilia et immobilia et iura ubicumque sint ad nos spectancia quoquomodo. Et eligimus sepulturam in Capitulo ecclesie Gerundensis, ubi consuetum est pontifices ipsius ecclesie sepeliri. Et ad honorem Dei Patris omnipotentis et gloriose beate Marie uirginis matris eius, et ob remedium anime nostre et omnium fidelium defunctorum instituimus[941] duos sacerdotes in dicta ecclesia Gerundensi, qui sacerdotes celebrent quilibet et teneantur celebrare ter missam qualibet septimana [*f. 112*] pro anima nostra et parentum nostrorum et illorum quibus iniuriati sumus et omnium fidelium defunctorum, et quilibet ipsorum, indutus capa de sirico, quam ista prima vice nostri manumissores predicti emant, et postea episcopus qui pro tempore fuerit Gerundensis ipsam emat quociens necessitas imminebit, semper missa celebrata teneatur exire super tumulum nostrum et ibi absolucionem facere et semper in missis et absolucionibus supradictis teneantur alter alterum adiuuare, et intersint ac interesse teneantur in dicta ecclesia Gerundensi continue omnibus diurnis officiis pariter et nocturnis. Et quod semper, cum episcopus qui pro tempore fuerit Gerundensis indutus pontificalibus ad processionem ibit infra Gerundensem ecclesiam[a] uel etiam extra per ciuitatem et suburbia, teneantur retro ipsum episcopum induti superpellicibus ambo ire, ipsum episcopum in faciendo officium adiuuando et sibi assistant ac etiam ipsum adiuuent quociens in predictis ecclesia et suburbiis ordines celebrabit. Volentes quod episcopus Gerundensis qui pro tempore fuerit cuilibet dictorum sacerdotum det et dare teneatur annis[b] singulis quindecim libras barchinonenses de terno, et prima uice nostri manumissores predicti emant libros et uestimenta pro missis celebrandis ipsis sacerdotibus necessaria, et ex tunc ipsi sacerdotes teneantur ea reparare et alias sibi prouidere in predictis, etiam in candelis et aliis necessariis, ita quod ipsis cedentibus uel decedentibus ea non possint alienare, set remaneant successoribus eorumdem. Quarum quindecim librarum cuilibet dictorum sacerdotum soluat annuatim ipse episcopus et soluere teneatur partem dimidiam in festo Pasche et aliam partem dimidiam in festo sancti Michaelis septembris. Et cum ipsa loca uacare contigerit, episcopus qui pro tempore fuerit Gerundensis clericis idoneis ea conferat et assignet. Item instituimus in dicta ecclesia Gerundensi unum anniuersarium perpetuo faciendum,

941. En aquesta altura, al marge dret, manícula.

quod fiat in die nostri obitus annuatim, in quo anniuersario uolumus quod dentur novem denarii cuilibet recipienti in canonica integram porcionem, et aliis qui in dicta canonica porcionem non integram recipiunt detur respectu habito ad nouem denarios pro integra porcione, secundum quod ipsi recipiunt in eadem.

Item uolumus quod eadem die perpetuo fiat anniuersarium quadraginta presbiterorum in ecclesia Gerundensi. Qui quadraginta presbiteri celebrent in dicta ecclesia pro anima mea et per episcopum qui pro tempore fuerit [*f. 112v*] dentur cuilibet ipsorum sex denarii ipsa die. Volumus etiam quod ad honorem sancte Dei genitricis et gloriose uirginis Marie semper in quatuor precipuis festiuitatibus eiusdem per eundem episcopum qui pro tempore fuerit Gerundensis dentur et offerantur sacrosancto altari sancte Marie dicte ecclesie Gerundensis, in qualibet scilicet ipsarum quattuor festiuitatum, duo cerei in quorum quolibet sint due libre cere, ex quibus cereis ipsum altare illuminetur, ut ipsa per sui misericordiam uelit nostre anime lumen esse.

Item legamus eidem altari Uirginis gloriose croçam nostram argenteam, que semper ibi sit in ornamentum altaris et in seruicium episcopi qui pro tempore fuerit Gerundensis, ita quod numquam uendatur uel alienetur seu inpignoretur, nec in usus alios transferatur. Legamus etiam eidem ecclesie tres libros nostros, videlicet librum *Pontificale romanum*[942] uocatum, et aliud librum uocatum *Rationale*[943] et alium vocatum *Hugucionem in gramatica*,[944] qui libri numquam vendantur uel alienentur, nec alicui persone extra ecclesiam comodentur, set perpetuo in ecclesia Gerundensi sint, videlicet in cerca eiusdem cathenis affixi ad honorem beate uirginis gloriose Marie et seruicium clericorum ecclesie supradicte.

Et ad predictas quindecim libras cuilibet dictorum sacerdotum soluendas, ut superius est predictum, et dicta duo anniuersaria annis singulis perpetuo facienda et dictos duos cereos in qualibet dictarum festiuitatum altari prefato dandos et offerendos, et etiam ad duo alia anniuersaria que iam super infrascripto honore instituta

942. L'identifiquem com el *Pontificalis ordinis liber* de Guillem Duranti (1237-1296), canonista i bisbe de Mende, home famós en el seu temps. Per al *Pontificale* de Duran cf. Dom Fernand CABROL, *Dictionnaire d'Archéologie Chrétienne et de Liturgie,* t. XIV, París 1939, cols. 1413-1436.

943. Es tracta del *Rationale diuinorum officiorum* del mateix Guillem Duranti.

944. És probable que es tracti del *Rosarium*, obra gramatical d'Uguccione da Pisa, canonista nascut aproximadament a mitjan segle XII i mort el 1210.

sunt, videlicet vnum Arnaldi de Curssauello, condam archidiaconi Impuritanensis, et aliud Guillemi Petri de Castellario, condam canonici Gerundensis, que semper per episcopum qui pro tempore fuerit Gerundensis fieri uolumus prout in instrumentis super ipsis anniuersariis faciendis confectis plenius continetur, obligamus et astringimus illum honorem nostrum de Quarciano, quem a domina Geralda de Mosseto, uxore condam Petri de Lauinera emimus, et illum alium honorem nostrum de Quarciano quem a Bernardo de Monte Palacio, filio et herede Petri de Lauinera condam emimus et ipsorum honorum redditus et prouentus, quos honores episcopali dignitati dimittimus ac episcopis qui[c] pro tempore fuerint Gerundenses, quam episcopalem dignitatem et ipsos episcopos qui pro tempore fuerint nobis vniuersales heredes instituimus in premissis honoribus. Et quia episcopus qui pro tempore fuerit perpetuo dictas quindecim libras cuilibet dictorum sacerdotum soluat et anniuersaria faciat supradicta et prefato altari dictos cereos det et offerat, [*f. 113*] ut est superius ordinatum. Et si Gerundensis episcopus qui pro tempore fuerit predictam hereditatem admittere, uel post admissam predicta facere nollet, imo aliquid predictorum negligeret adimplere prout sunt superius ordinata, in illo casu, assignatis certis redditibus per dictos manumissores nostros cuilibet dictorum nostrorum sacerdotum quos instituimus, scilicet cuilibet ipsorum quindecim libras barchinonenses de terno, et per eosdem etiam manumissores nostros certis redditibus assignatis ad dicta anniuersaria facienda et ad cereos supradictos in dictis honoribus de Quarciano, in omnibus aliis bonis nostris pauperes Ihesu Christi nobis heredes instituimus, inter quos pauperes ad cognicionem nostrorum manumissorum uolumus distribui ipsa bona. Hec est nostra[d] ultima uoluntas, quam iure testamenti ualere uolumus, et si iure testamenti non ualet, saltim eam iure codicillorum ualere uolumus, uel cuiuslibet alterius ultime uoluntatis.

Actum est hoc in episcopali Gerunde palacio et firmatum per dictum dominum episcopum testatorem octavo kalendas aprilis anno Domini M° CCC° decimo.

Testes uocati ad hoc specialiter et rogati fuerunt venerabiles Raimundus de Vilaricho, archidiaconus, et Berengarius de Palacio, sacrista, et Jaçpertus Folcrandi, sacrista secundus, Bartholomeus de Mediavilla, thesaurarius, et Berengarius Folcrandi, presbyter de Capitulo ecclesie Gerundensis et Guillemus de Socarrats, canonicus ecclesie Sancti Felicis Gerundensis et Petrus de Riuariis, clericus monasterii Balneolensis.

Sig+num mei, Raymundi de Quadris, publici domini episcopi supradicti testatoris notarii, qui firmam eiusdem domini episcopi recepi et omnibus predictis interfui, et ea omnia ad mandatum et requisitionem eiusdem in presentem publicam formam redegi, cum supraposito in secunda linea, ubi dicitur «Gerundensis», et cum raso in IIII[a] linea, ubi dicitur «distribuendi», et in XXVII[a], ubi dicitur «cuilibet», et hoc testamentum clausi.

a. *Afegit a la interlínia.* b. *Al manuscrit*, anniis. c. *Segueix* pro, *barrat*. d. *Afegit a la interlínia.*

111 (130)

1310 maig 23. Girona

Guillem de Lloret[945] *fa homenatge al procurador de Pere de Rocabertí, paborde de novembre a la Seu, pel castell de Lloret.*

O. Perdut.
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, f. 156rv.

Instrumentum recognitionis feudi et homagii facti preposito mensis nouembris per Guillemum de Loreto.

Sit omnibus notum quod ego Guillemus de Loreto, filius quondam Guillemi de Loreto militis, confiteor et recognosco cum hoc presenti publico instrumento uobis, Berengario de Juyano, presbitero de Capitulo Gerundensi, procuratori venerabilis Petri de Ruppebertino, canonici Gerundensis et prepositi prepositure mensis nouembris in ecclesia Gerundensi, quod teneo ad feudum pro dicto preposito, nomine dicte prepositure quidquid habeo et teneo ac possideo, seu habere, tenere et possidere debeo et quidquid ad me pertinet et pertinere debet et quoquo modo potest in castro, villa et termino ac parrochia de Loreto, sicut in instrumentis actenus inde factis latius continetur, exceptis hiis que legitime probare et hostendere possim esse mea propria alodia, pro quibus omnibus facio uobis, nomine procuratorio dicti prepositi recipienti, homagium ore et manibus in presenti. Confitens nichilominus et etiam recognoscens vobis, dicto procuratori nomine quo supra, quod de predictis omnibus que pro dictis preposito et prepositura teneo et tenere superius sum confessus, teneor dare potestatem prepo-

945. Fill de Guillem Lloret, *supra*, n. 21, l'identificaríem amb l'homònim que l'any 1333 detentava la torre Gironella i a qui el bisbe feia lliurar certes escriptures com a marmessor del cavaller Simó de Gironella, G-8 f. 144v.

sito supradicto. Quam quidem potestatem dare promitto iratus et paccatus, secundum usaticos Catalonie, quandocumque per ipsum prepositum uel eius successores inde fuero legitime requisitus.

Actum est hoc X kalendas iunii, in hospicio dicti Berengarii de Juyano apud Gerundam, anno Domini Mº CCCº decimo.

Sig+num Guillemi de Loreto predicti, qui hoc firmo et laudo. Testes huius rei sunt Jacobus de Corniliano,[946] Ferrarius de Locustaria,[947] milites, et Bernardus Barrau,[948] clericus [*f. 156v*].

Ego Bisullunus Burgesii, publicus notarius substitutus auctoritate regia a Raimundo Simonis de Toylano, publico Gerunde notario, hec scripsi.

112 (43)

1310 setembre 7

Guillem de Figueres,[949] *clergue de la Bisbal, ven al bisbe Bernat de Vilamarí unes tasques que tenia pel castell de Vila-romà, al terme de Vall-llobrega, per 600 sous.*

O. Perdut.
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 57v-58v.
B. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd*, ff. 18v-19r.

Instrumentum empcionis facte per dominum Bernardum episcopum Gerundensem de taschis de Uillaromano et quibusdam aliis iuribus.

946. Cavaller de Besalú. El 1295 participà en la batuda ja esmentada contra béns de l'abat de Sant Pere de Roda, per la qual cosa fou excomunicat, U-1 f. 11r. Els anys 1321-1323 manlleva 2.800 sous a Bernat de Vilert, 2.800 més a l'abat de Sant Joan de les Abadesses i 500 a Dalmau de Pujals: G-3 ff. 43v, 44r; G-3 f. 214v. El 1324 és marmessor de Simó de Gironella, G-4 f. 102rv, i amb poders del rei firma a Bernat Barrau un rebut de 15.972 sous del subsidi concedit al rei pel concili de Tarragona, G-4 f. 146rv. Era delmer a Orfes, Espinavessa, Talaixà, Monteia, Escales i altres llocs, G-6 ff. 121v-122r, 190v-193r. Consta mort molt abans del 1349, quan el vicari general aprovava els comptes de la marmessoria de la seva vídua Francesca, G-20 f. 59rv. Cf. també ADG, Pergamins de la Seu, Ardiaconat de Besalú, perg. 55; Ardiaconat de Girona, perg. 33; Benefici de Sant Joan III, perg. 15.

947. Va haver d'intervenir en la marmessoria de Simó de Gironella per ordre del bisbe, per tal d'obligar Dalmau de Palol a lliurar 994 sous a Blanca, filla de Gironella i esposa de Palol, U-2 f. 32v. Actuà a les ordres d'Ot de Montcada en els conflictes que aquest tingué amb la mitra a propòsit de la jurisdicció sobre Lloret, G-8 ff. 138r-139v; també actuà a favor del bisbe en el cas de clergues culpables de crims, U-6 ff. 18v, 24r. Cf. també ADG, Pergamins de la Seu, Sagristà Major, perg. 103.

948. Cf. *Lletres* I, n. 13, nota 56.

949. L'identificaríem amb el Guillem Figueres que fou majordom episcopal en temps de Bernat de Vilert, PM 407.

Notum sit cunctis quod ego Guillemus de Figueriis, capellanus Sancte Marie de Episcopali, per me et meos presentes et futuros, gratis et ex certa sciencia vendo et liberando trado uobis, domino Bernardo, Dei gratia Gerundensi episcopo, licet absenti tamquam presenti, et uestris et quibus uolueritis perpetuo ad omnes uestras uoluntates inde perpetuo faciendas, et notario infrascripto a me nomine uestro legitime stipulanti et recipienti, omnes illas taschas panis et uini et omnium aliorum fructuum quas ego recipio et recipere debeo et consueui mediatim cum Marimundo de Palomario[950] pro indiuiso, et cum heredibus Fferrarii de Valle,[951] militis condam de Pals, in tota parrochia Sancte Eugenie et Sancti Mathei de Vallelupricha, in quibusdam possessionibus que pro castro de Villaromano tenentur, et idem castrum recipit omnia tertia, laudismia et foriscapia ex dictis possessionibus prouenientibus vllo modo [*f. 58*]. Item per me et meos vendo uobis, dicto domino episcopo, et uestris et quibus uolueritis ad omnes uestras uoluntates perpetuo faciendas pro libero et francho alodio totum directum dominium et ius quod habeo in quibusdam aliis possessionibus que ibi pro me et Marimundo de Palomario tenentur et omnes census, agraria, iura et dominia et omnia alia vniuersa et singula quecumque ego habeo, teneo, recipio ac recipere debeo aliqua racione in predicta parrochia, sicut predicta mihi et Marimundo de Palomario predicto vendiderunt Fferrarius de Quorciano,[952] miles condam, et uxor eius Fferraria et Fferrarius, condam, filius eorum, de Crudiliis, prout in instrumento inde confecto plenius et lacius continetur. Predictam quartam partem dictarum tascharum uobis et uestris et quibus uolueritis perpetuo vendo ad omnes uestras uoluntates inde perpetuo faciendas cum directo dominio quod habeo in quibusdam possessionibus predictis que ibi pro me et dicto Marimundo de Palomario tenentur, et cum omnibus censibus, agrariis et iuribus, et cum omnibus aliis redditibus, terciis, laudismiis et foriscapiis, firmamentis, stabilimentis, emparis et cum omnibus aliis vniuersorum rerum dominiis mihi pertinentibus in dictis possessionibus que pro me et dicto Marimundo de Palomario tenentur ad omnes uestras uoluntates inde perpetuo faciendas, precio videlicet sexcentorum solidorum

950. L'octubre del 1326, el bisbe firmava rebut de 70 sous a Arnau de Vila-romà, en concepte de firma d'una obligació de 700 sous, feta per Cília, filla de Marimon de Palomar i esposa seva difunta, sobre terres que té pel bisbe, G-6 f. 71r.

951. Cf. CC 446.

952. Cf. CC 556 (= G-6 f. 46r).

barchinonensium de terno, quos a uobis numerando recepisse confiteor, renunciando excepcioni peccunie non numerate. Si quid uero amplius ex hoc precio presens vendicio nunc valet uel de cetero ualebit, illud plus totum uobis et uestris dono et remitto, renuncians benefficio illius legis *Rem mayoris*[953] per quam deceptis vltra dimidiam iusti precii subuenitur. Et sic mitto uos de presenti in plenam et corporalem possessionem tocius predicte vendicionis uel quasi cum hoc publico instrumento, quod uobis in signum possessionis trado, constituens me predicta omnia et singula de cetero pro vobis et nomine uestro possidere donec corporalem possessionem adepti fueritis de predictis, quam possitis aprehendere uestra propria auctoritate quandocumque uolueritis et uobis et uestris perpetuo retinere. Dando et cedendo uobis et uestris omnes voces, iura et raciones, loca et donaciones et directa dominia ac omnes acciones reales et personales, mixtas, vtiles et directas mihi in predictis omnibus competentes uel modo aliquo competituras, promitens quoque bona fide et per firmam et solempnem stipulacionem quod predictam vendicionem totam ab integro, scilicet saluo iure domini episcopi et dicti castri in predictis taschis quas pro eo teneo et directa dominia et omnia alia predicta pro libero et francho alodio faciam semper uobis et uestris bona tenere, habere atque possidere quiete et in bona pace contra cunctos homines in predictis aliquid requirentes. Saluo tamen iure et dominio dicti castri de Villaromano in predictis taschis, quas pro eo teneo ad feudum. Et si aliqua persona priuata uel extranea aliquid in dicta vendicione uobis uel uestris tetigerit, emparauerit uel contradixerit aut [*f. 58v*] euincere uoluerit siue euincerit, promitto me ante uos et uestros ponere ac in iudicio et extra deffendere et honus litigii in me suscipere et causam ducere assidue a principio litis vsque in finem meis propriis missionibus et expensis. Et si forte aliquo casu, culpa uel absencia mei uel meorum oporteret uos uel uestros litigare uel causam intrare, promitto uobis et uestris restituere omnes missiones quas feceritis in causa, in iudicibus, aduocatis, scriptoribus uel alio quocumque modo, de quibus omnibus credatur uestro simplici uerbo, sine sacramento et testium productione, remittens uobis et uestris ex pacto necessitatem denunciacionis. Et insuper de firma ac legale (*sic)* euictione et omni interesse semper vobis et uestris teneri promitto. Et pro hiis omnibus et singulis

953. *Còdex* IV, c. 44 [De rescindenda venditione], n. 2; ed. P. Krueger, Berlín, Weidmann 1906, 179.

attendendis et complendis obligo uobis absenti tamquam presenti et uestris et notario infrascripto tamquam publice persone hec omnia predicta et infrascripta a me nomine uestro legitime stipulanti et recipienti omnia bona mea habita et habenda vbique.

Et hec iuro per Deum et eius sancta quattuor Euangelia corporaliter tacta predicta attendere et inuiolabiliter obseruare et non contrauenire iure aliquo siue causa

Actum est hoc VII° idus septembris anno Domini M° CCC° decimo.

Sig+num Guillemi de Figueriis, capellani predicti, qui hec facio et firmo.

Testes huius rey sunt Guillemus Carboni[954] et Nicholaus de Duobusqueriis, de Episcopali.

Sig+num Jacobi Ballistarii,[955] notarii publici Episcopalis, qui hec scribi fecit et clausit.

113 (153)

1311 octubre 3. Girona

El rei Jaume II confirma l'exempció d'albergues i cenes de les esglésies i dels monestirs del bisbat de Girona per 70.000 sous.

O. ACG, perg. 1311-X-3, amb segell reial de plom.
A. ACA, Cancelleria, reg. 208, ff. 60v-62r.
B. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 181r-183r.
C. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd,* ff. 19r-20v.

Item aliud continens quod rex Aragonum non habet albergas nec cenas et cetera in monasteriis nec ecclesiis diocesis Gerundensis.

Nouerint vniuersi quod nos Jacobus, Dei gratia rex Aragonum, Valencie, Sardinie et Corsice, comesque Barchinone ac sancte Romane ecclesie vexillarius, ammiratus et capitaneus generalis, exempla predecessorum nostrorum Deo et ecclesiis se deuotos exhibentium votiuis sequi desideriis cupientes, ac attendentes quod illustrissimus dominus Jacobus, bone memorie, rex condam Ara-

954. A l'ADG només hi ha un document fragmentari del mes de maig del 12..., on Guillem Carbó apareix fent una promesa a Ponç Albert, oficial del bisbe, G-1 f. 73Ar.

955. Cf. PM 477, 516, 537, 578, 651, 683, 781.

gonum, auus noster, suum concessit priuilegium venerabilibus Petro, tunc episcopo Gerundensi, et omnibus prelatis ciuitatis et diocesis Gerundensis et monasteriis et locis religiosis ac uniuersis ecclesiis diocesis supradicte, per quod venerabilibus monasteriorum abbatibus Sancti Stephani de Balneolis, Sancti Petri de Bisulduno, Sancti Felicis Guixellensis, Sancti Petri de Camporotundo, Sancte Marie Ameriensis, Sancti Petri de Gallicantu Gerunde, Sancti Laurentii de Monte, et monasteriorum prioribus Sancte Marie de Letone, Sancti Michaelis de Crudiliis et Sancti Martini de Costa Gerunde preposito concessit et immunitatem ipsis prelatis et monasteriis et hominibus eorumdem dedit quod per se, heredes successoresue suos non exigeret nec exigi faceret albergas vel cenas in monasteriis ciuitatis vel diocesis Gerunde aut ab hominibus eorumdem, ac quod uicarii Gerunde, Bisuldoni et Campirotundi et subuicarii et sagiones eorundem locorum et Calidarum et Locustarie non possent exigere albergas a monasteriis uel ecclesiis diocesis Gerundensis vel ab hominibus eorumdem nec bladum vel res alias acaptare aut alia seruitia per se uel per alium petere a predictis, ac quod sagiones qui aliquid acaptarent ultra ius suum ratione sui officii a rusticis perpetuo a sagionia per vicarios expellerentur, et quod uicarii iurarent ipsa omnia obseruare et obseruari facere, prout plenius predicta in iamdicto priuilegio continentur. Nosque, considerantes quod quantum cenas uel albergas tangit est per abusum uel contrarium usum seu factum abbatibus, [*f. 181v*] prioribus et preposito et eorum monasteriis superius nominatis et eorumdem hominibus et priuilegio quodammodo derogatum, et uolentes derogationem ipsam perpetuo remouere et de tranquillo statu ipsis abbatibus, prioribus, preposito et eorum successoribus ac monasteriis prelibatis et eorum hominibus, mansis et bonis ac posteritati eorumdem, ex certa scientia prouidere, cum consideremus nobis et succesoribus nostris utilius fore magisque expedire venditionem de ipsis coenis et albergis facere quam eas retinere, nostramque et nostrorum heredum et successorum conditionem intendentes in hoc facere meliorem. Idcirco per nos, heredes et successores nostros auctoritate huius presentis publici instrumenti perpetuo ualituri, vicem epistole gerentis, vendimus et ex causa uenditionis tradimus seu quasi tradimus, remittimus et perpetuo diffinimus vobis uenerabilibus infrascriptorum monasteriorum abbatibus, prioribus et preposito et successoribus ac monasteriis uestris et hominibus eorumdem et posteritati ipsorum

et uestre, videlicet, fratri Bernardo,[956] monasterii Sancti Stephani de Balneolis, fratri Dalmatio,[957] monasterii Sancti Petri de Bisulduno, fratri Thome,[958] monasterii Sancti Felicis Guixellensis, fratri Guillemo,[959] monasterii Sancti Petri de Camporotundo, fratri Ferrario,[960] monasterii Sancte Marie Ameriensis, fratri Guillemo,[961] monasterii Sancti Petri de Gallicantu, fratri Bernardo,[962] monasterii Sancti Laurentii de Monte, abbatibus, et Raimundo,[963] priori monasterii Sancte Marie de Letone et Geraldo,[964] priori monasterii Sancte Marie de infra castrum Bisulduni, et fratri Raimundo de Marchafaua,[965] priori monasterii Sancti Michaelis de Crudiliis et Johanni,[966] preposito monasterii Sancti Martini de Costa, ac Berengario,[967] priori monasterii Sancte Marie de Uliano, absentibus tamquam presentibus, et uobis religioso uiro fratri Thome, abbati monasterii Sancti Felicis Guixellensis, nomine uestro proprio et aliorum quorum estis procurator et nomine etiam omnium aliorum predictorum absentium, quatenus uos et ipsos monasteria et prioratus dictis uestris monasteriis subiectos constitutos infra diocesim Gerundensem et mansos, homines ac bona eorumdem et uestra tangit ementibus et recipientibus et etiam notario infrascripto tanquam publice persone nomine dictorum absentium et eorum quorum interest uel interesse potest aut poterit in futurum stipulanti et recipienti omnes cenas, albergas et totum ius recipiendi, habendi, petendi, exigendi et quoquo modo extorquendi easdem in presencia nostra uel absentia competens nobis de iure uel de facto siue de iure, usu, obseruancia, consuetudine uel prescriptione uel alio quoquo modo debitum. Nos igitur ex dicta causa per nos, heredes et successores nostros uos abbates, priores, preposi-

956. És Bernat de Vallespirans (1300-1333): ZARAGOZA 67, amb l'epitafi.
957. És Dalmau de Palol (1309-1323): ZARAGOZA 94.
958. És Tomàs Sasserra (1289-1327): ZARAGOZA 211.
959. És Guillem Oller (1273-1311): ZARAGOZA 113.
960. És Ferrer de Mont-rodon (1310-1343): ZARAGOZA 37.
961. No se'n coneix cap altre nom; governà de 1308 a 1320: ZARAGOZA 189.
962. No se'n coneix cap altre nom; governà de 1298 a 1340: ZARAGOZA 253.
963. És Ramon de Palol (1305-1328): VAYREDA 42, 48, 76, 78, 103, 139.
964. No consta cap altre nom: cf. *Besalú* 41, 43, 46.
965. Prior des del 1309 fins al 1311 i de 1319 a 1330: ZARAGOZA 152-153, que l'anomena Marcassana, per bé que a l'ADG el nom Marcafava és regular: cf. *Lletres* I, n. 18, nota 70.
966. És Joan de Santa Llogaia, que a l'ADG trobem documentat com a prior des del 4 de febrer de 1305, data de la seva elecció, fins al 18 de novembre de 1314, com a mínim: G-2 ff. 10r-18r, 46r; G-3 f. 74v; G-6 f. 28r.
967. És Berenguer de Fortià (1310-1325): DHEC III 595.

tum, prelatos, clericos et personas ecclesiasticas supradictos et monasteria, ecclesias, homines, mansos, successores et uestra et posteritatis predicte liberantes francos, quitios et immunes perpetuo facientes ab omnibus cenis [*f. 182*] et albergis predecessoribus nostris, nobis, infantibus, primogenitis uel aliis nostris filiis, procuratoribus nostris generalibus uel specialibus, uicariis, subuicariis, sagionibus uel officialibus nostris aliis quibuscumque competentibus uel competituris ex predictis causis uel aliis, aut eorum aliquem ac uos et monasteria, successores, homines uestros et mansos et bona eorumdem predicta ab omni impetitione ipsarum cenarum et albergarum et earum exactione, pignoratione et quauis molestatione liberos facientes, transferimus in uos et uestros omne ius et actiones nostras et que nobis competunt uel possunt quomodolibet competere nobis in eisdem, pactum uobis de non petendo in antea facientes. Hinc est quod si nos uel nostri successores vel officiales nostri uel successorum nostrorum uel alie persone dictis cenis uel albergis contra tenorem predicte uenditionis, liberationis, franchitatis, quitiacionis uel immunitatis aut pacti uel cessionis siue translationis per negligentiam aut pacienciam uestri et successorum uestrorum talia tacite tolerantium uteremur, uel in posterum in premissis molestationem aliquam faceremus, volumus quod aliquod uobis uel successoribus uestris, monasteriis, mansis uel hominibus aut posteritati predicte preiudicium ob id nullatenus generetur, immo dicta uenditio immunitas et pactum cum aliis sibi connexis perpetuam habeant roboris firmitatem et possesionem, uel temporis prescriptione aliqua in contrarium non obstante. Confitemur autem quod pro pretio dicte uenditionis et tituli ipsius remissionis dedistis et soluistis nobis et nos a uobis habuisse et recepisse confitemur septuaginta millium solidorum perpetue monete[968] barchinonensis de terno. Super quibus, quia inde a uobis bene paccati sumus, renunciamus exceptioni peccunie non numerate et non recepte et doli. Renunciamus etiam quantum ad hec legi qua deceptis ultra dimidiam iusti precii subvenitur, et omni alio iuri, rationi et consuetudini contra hec uenientibus. Insuper conuenimus et promittimus per nos et nostros uobis, prelatis predictis licet absentibus, et prefato abbati Sancti Felicis Guixollensis nomine proprio et procuratorio supradicto, ac notario infrascripto presentibus, stipulantibus et recipientibus a nobis pro

968. En aquesta altura, al marge dret, escrit per una altra mà, moderna: «preu».

uobis et uestrum quilibet, quod saluabimus uobis et successoribus uestris perpetuo totam uendicionem predictam et inde tenebimur nos et nostri uobis et successoribus uestris de firma et legali guarencia et euictione contra omnes personas, et uos et singulos uestrum et homines uestros et quantum ad dictas cenas et albergas non dandas ulterius in plena tuebimur libertate. Ad questionem uero, si qua uobis uel alicui uestrum mota fuerit in predictis et singulis que uobis uendimus uel parte eorum, statim ad monitionem vestri et cuiuscumque uestrum et uestrorum successorum susceptam apponemus nos deffensioni uestri et uestrorum successorum et in principio litis suscipiemus in nos honus litigii et agemus causam uel causas nostris propriis sumptibus a principio usque ad finem, aut uos uel vestri, si volueritis, possitis causas ipsas agere per uos ipsos, uobis et uestris super [*f. 182v*] hoc electione seruata, remittendo uobis et successoribus uestris super hoc necessitatem denunciandi. Et si uos vel uestri uolueritis agere, ducere et tractare causas ipsas in propriis personis, conuenimus et promittimus uobis ut supra soluere, restituere et emendare uobis et cuilibet uestrum quidquid uobis uel uestris successoribus euictum fuerit et omnes expensas, dampna et interesse que uos uel uestros successores propter ea facere et sustinere contigerit quoquo modo. Et pro hiis omnibus et singulis complendis et attendendis obligamus uobis et cuilibet uestrum et dicto procuratori nomine quo supra et notario infrascripto recipientibus nomine uestro et quorum interest uel interesse potest omnia bona nostra mobilia et immobilia ubicumque sint. Mandantes per presens publicum instrumentum gerens uicem epistule procuratoribus, uicariis, subuicariis, baiulis, sagionibus et uniuersis aliis officialibus et subditis nostris presentibus et futuris quod predicta omnia et singula teneant et obseruent et teneri faciant ac inuiolabiliter obseruari et non contraueniant nec aliquem contrauenire permittant aliqua ratione. Insuper, ut hec omnia semper firmiora consistant et nullo iure reuocari ualeant uel infringi, iuramus sponte per Deum et eius sancta quattuor Euangelia a nobis corporaliter tacta quod hec omnia et singula supradicta semper habebimus bona, rata atque firma, et nullo tempore contraueniemus uel reuocabimus per nos uel per aliquam interpositam personam iure aliquo siue causa. Et ad maiorem horum omnium firmitatem presens instrumentum bulla nostra plumbea fecimus comuniri in testimonium premissorum.

Quod est actum Gerunde, quinto nonas octobris anno Domini M CCC vndecimo.

Signum Jacobi, Dei gratia regis Aragonum, Valentie, Sardinie et Corsice, comitisque Barchinone qui hec laudamus, concedimus et firmamus.

Testes huius rei sunt venerabiles Bernardus de Fonollario, consiliarius, Bernardus de Abbacia,[969] vicecancellarius, et Geraldus de Abbacia,[970] iudex curie domini regis, Pontius Alberti, officialis domini episcopi Gerundensis, et Arnaldus de Podio,[971] iurisperitus de Balneolis.

Postea, die lune que dicebatur IIII° nonas octobris anno quo supra, inclitus infans Jacobus, prefati domini regis primogenitus, lecto sibi instrumento predicto per me notarium infrascriptum, approbauit ipsum et omnia contenta in eo, et ea obseruare iurauit sub forma que sequitur: «Ad hec nos infans Jacobus, dicti domini regis primogenitus, confitentes nos excessisse etatem quatordecim annorum, de uoluntate et assensu prefati domini regis, predicta omnia ap-[*f. 183*]-probamus, ratificamus et ea habere rata et firma promittimus et perpetuo obseruare et nullo tempore contraire iure aliquo siue causa. Et hec iuramus per Deum et eius sancta quattuor Euangelia corporaliter per nos tacta. Sig+num infantis Jacobi, dicti domini regis primogeniti, qui hec concedimus et firmamus die et anno proxime scriptis, presentibus testibus Gaucerando de Curte, milite, Garcia Simonis, eiusdem domini infantis alumpno, Guillemo de Sancta Columba et Bernardo de Abbatia, vicecancellario dicti domini regis».

Sig+num Dominici de Biscarra,[972] scriptoris dicti domini regis ac eius auctoritate notarii publici per totam terram et dominationem eiusdem, qui presens instrumentum scribi fecit, cum raso et emendato in linea continente signum et firmam dicti domini regis, ubi legitur «Barchinonensis», et clausit.

969. Cf. LV 23; Arnall 6.
970. Cf. CC 561; LV 24-25, 28, 33, 259; PG 149, 151, 152-153, 157.
971. Cf. *Banyoles* 508, on l'any 1311 és notari de la Vall d'Hostoles.
972. Cf. PM 865-866.

114 (42)

1312 octubre 17

Bernat de Camps,[973] *batlle del monar del Mercadal de Girona, reconeix al bisbe Guillem de Vilamarí*[974] *tenir en feu per ell 25 mitgeres de blat, que rep a la parròquia de Matajudaica, i estar obligat a fer-li una alberga de quatre soldats.*

O. ADG, c. 3, n. 55, carta partida [PM 646].

A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, f. 57rv.

Instrumentum albergue quatuor militum quam dominus episcopus debet recipere in loco de Mata Judayca a Bernardo de Campis, de Gerunda, racione frumenti censualis quod dictus Bernardus uel eius heres recipit ibi.

Notum sit omnibus quod ego Bernardus de Campis, baiulus monarii de Mercatallo Gerunde, confiteor et recognosco vobis, reuerendo domino Guillemo, Dei gratia Gerundensi episcopo absenti tamquam presenti, in posse notarii infrascripti tanquam publice persone recipientis et stipulantis a me predicta et infrascripta nomine uestro et omnium quorum interest uel interesse potest, et uobis, Jaçperto Folcrandi, sacriste secundo ecclesie Gerundensis, vicario et procuratori dicti domini episcopi, presenti, quod teneo pro uobis, dicto domino episcopo, ad feudum illas viginti et V migerias et quarteriam frumenti boni et pulcri et recipientis ad rectam mensuram de Monellis deffendentem ad mensuram fori ipsius loci, quas accipio et accipere debeo ac etiam consueui annuatim censuales in parrochia Sancti Johannis de Matha in festo Sancti Felicis racione honorum et possessionum quas ibi pro uobis teneo et que ibi per me tenentur, et omnes denarios quos ibi censualiter accipio uel accipere debeo, et omnia alia iura que in dicta parrochia habeo vel habere seu accipere debeo et mihi competunt ac competere debent aliqua ratione, et medietatem terciorum, laudismiorum et foriscapiorum quam accipio et accipere debeo in honoribus pro quibus dictus census mihi prestantur et vos, dicte domine episcope, aliam medietatem, et instrumenta fir-

973. Potser fill del colteller esmentat a PM 465, Bernat de Camps és ciutadà de Girona i batlle reial dels molins del Mercadal, i jurat l'any 1335, amb possessions a Matajudaica, PM 734, 849, 855-856. Cf. LV 132-133; ARNALL 137; PG 129, 256, 294-295; GUILLERÉ I 122-123; II 302.

974. Cf. PONTICH, *Episcopologi*, ff. 25v-26v; VILLANUEVA XIII 192-202; Es XLIV 45-48; DHE III 684; CC 414, 541, 543-548, 550-559, 561-575. El seu nom consta en l'obituari del *Martirologi* del segle XIV, VILLANUEVA XII 299.

mare debetis. Qui honores fuerunt de illa mansata que fuit olim magistri Espaleu, que vocatur mansata de Podio, et pro predictis confiteor et recognosco quod facio et facere debeo annuatim uobis, dicto domino episcopo, et successoribus uestris vnam alberguam de quattuor militibus, et facio uobis, vicario predicto nomine dicti domini episcopi recipienti, homagium pro predictis, hore et [*f. 57v*] manibus comendatum. Et si contigeret quod ego uel successores mei non faceremus uobis, predicto domino episcopo, predictam albergam, vos et successores uestri ratione predicte albergue possitis habere et recipere census et omnia iura que mihi deberent pertinere, donec ego uel mei uobis uel uestris successoribus prestaremus uel daremus albergam predictam, et eo tempore quo uobis satisfieret in alberga predicta per me uel meos, ego et mei possimus accipere predictos census et iura integraliter, ea autem que essent recepta per uos uel uestros eo quod alberga non esset uobis prestita, licite per uos et uestros ualeant retineri.

Actum est hoc XVI° kalendas nouembris anno Domini M° CCC° duodecimo.

Sig+num Bernardi de Campis predicti, qui hoc firmo et laudo.

Testes huius rey sunt Petrus Marconi[975] et Raimundus Berengarii[976] et Jacobus de Posa, Gerunde.

E+go Jacobus Trefforti,[977] notarius publicus substitutus auctoritate regia a Raymundo Simonis de Toylano, publico Gerunde notario, hec scribi feci et clausi cum raso et emendato in II linea, ubi dicitur «reverendo» et cum suprascripto in linea testium, ubi dicitur «Posa» et in prima linea, ubi dicitur «monarii».

975. Comerciant de Girona i jurat, té la meitat del delme de Sant Joan de Mollet, PM 912. Cf. LV 25, 28, 31, 55; PG 165, 250.

976. El 1296 un Ramon Berenguer és escuder del bisbe, G-1 f. 39v. Consta com a laic i ciutadà de Girona en escriptures de reconeixement de delmes dels anys 1301 i 1313, CC 527, 543. Va tenir arrendada amb Ramon Malarç, un altre ciutadà conspicu de Girona, la pabordia de Castelló, i justament el 20 de setembre de 1322 els marmessors de Ramon Berenguer satisfeien al bisbe 300 sous d'aquella pabordia, G-3 ff. 166v-167r.

977. Cf. PM 627, 631, 646, 756, 868-869, 1132; ADG, Pergamins de la Seu, Ardiaconat de Girona, perg. 36; Sagristà Major, perg. 65-66, 74, 88; Benefici de Sant Bartomeu, perg. 6; Benefici de Sant Benet, perg. 11; Benefici de Sant Domènec, perg. 26-27; Benefici de Sant Joan, perg. 53; Benefici de Sant Joan III, perg. 9; Benefici de Sant Llorenç, perg. 75; Beneficis diversos, rotlles 2 i 5.

115 (1)

1313, maig 1. Girona

El bisbe Guillem de Vilamarí i el Capítol de la Seu reserven als membres del mateix Capítol els beneficis sense cura del bisbat de renda superior als 150 sous de col·lació episcopal i els de renda superior als 100 sous de col·lació canonical, i uneixen als ingressos de la mitra alguns altres beneficis que s'enumeren.

O. ADG, c. 2, n. 91 [PM 649]; ACG, perg. 1313-V-1[1], carta partida per ABC, un sol exemplar.
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, f. 1rv, d'un exemplar distint d'O.
B. Còpia del 13 de setembre de 1364: ACG, perg. 1313-V-1[2].
C. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd*, ff. 77v-78r.

Instrumentum ordinationis facte super capellaniis, que dari debent illis de Capitulo tantum et non aliis, et quid inde fuit assecutus episcopus Gerundensis.

Qvoniam, vt legitur, dicturus est Dominus noster in illa iudicii die tremenda «hospes eram et non suscepistis me»,[978] idcirco ut reprehencionem hanc effugere valeamus inter duodecim capitula apostolice regule apostolus ortatur hospitales clericos esse debere. Verum spiritualia queque in hoc mundi nauffragio sine temporalibus subsistere diu non possunt, ac idcirco prelati, canonici, presbyteri et clerici de Capitulo ecclesie Gerundensis spirituale hoc, hospitalitatem videlicet, cum redditus habeant nimium tenues et exiles, sine temporalibus exercere comode uel tenere non possunt; ut igitur iuxta verbum Apostoli[979] hospitales existere valeamus, hospitalitatemque tenendo cum Abraham et Loth in hospiciis suscipere angelos mereamur,[980] nos Guillemus, Dei gratia episcopus, et vniuersum Capitulum ecclesie Gerundensis, in generali Capitulo quod annis singulis de generali et approbata consuetudine die martis primo post Pascha in Gerundensi ecclesia celebratur, diebus subsequentibus ad hoc continuatis insimul congregati, statuimus et etiam ordinamus quod nulla capellania sine cura que ad collacionem episcopi Gerundensis pertineat et que valorem annuum centum quinquaginta solidorum barchinonensium de terno in redditibus excedat, conferatur vel possit conferri alicui, nisi solummodo prelatis, canonicis, presbiteris

978. Mt 25, 43.
979. Rom 12, 13; 1 Tm 3, 2; Tit 1, 8.
980. Gn 18-19.

vel clericis de Capitulo ecclesie Gerundensis uel alicui eorumdem. Aliter autem de predictis capellaniis contra hoc statutum facta collacio nullius penitus[a] sit momenti vel etiam firmitatis, imo sit nulla et irrita ipso iure. Et quia mensa episcopalis Gerundensis tenues habet redditus et exhiles, ideo[981] Capitulum antedictum, ad utilitatem ecclesie Gerundensis et episcopalis dignitatis eiusdem concedit domino episcopo, statuendo et ordinando hoc, vt ab hodierna die in antea omnes capellanie locorum infrascriptorum, scilicet de Pariete Ruffino, de Rupiano, de Piru, de Vulture Mortuo, de Quarciano, de Bàschera, de Duobus Cheriis, de Crispiano, de Monte Foliano et Baschanone, pertinentes ad collacionem domini episcopi antedicti, sint vnite mense episcopali Gerundensi post mortem aut cessionem vel renunciacionem illorum qui nunc optinent capellanias locorum predictorum. Statuimus etiam et ordinamus quod omnes capellanie pertinentes ad collacionem alicuius de Capitulo ecclesie Gerundensis atingentes vel excedentes valorem annuum centum solidorum dicte monete in redditibus conferantur et conferri debeant illis solum de Capitulo Gerundensi et non aliis. Aliter facta de predictis capellaniis contra statuta collacio nullius penitus sit momenti vel etiam firmitatis, immo sit nulla et irrita ipso iure. Que quidem constitucio et ordinacio, seu constituciones et ordinaciones, incontinenti fuerunt iurate per dictum dominum episcopum et Capitulum et omnes presentes in dicto Capitulo ecclesie Gerundensis, vt in aliquo non contraueniant set per omnia ea uel eas observent, ordina-[*f. 1v*]-ndo nichilominus et etiam statuendo vt quilibet episcopus uel canonicus, presbyter et clericus de Capitulo ecclesie Gerundensis in sui nouitate teneatur iurare seruare constitucionem seu constituciones prefatas.

De quibus omnibus tam dictus dominus episcopus quam venerabile Capitulum supradictum iusserunt per me subscriptum notarium fieri instrumentum ad habendam inde memoriam in eternum.

Que fuerunt acta et a domino episcopo et aliis de dicto Capitulo presentibus approbata, concessa, instituta et iurata kalendis madii anno Domini M° CCC° terciodecimo, presentibus testibus

981. A partir d'aquesta altura del text, es desplega una clau que abasta sis línies.

Guillemo de Morerio,[982] Guillemo Roardi[983] et Petro Capmany,[984] clericis ecclesie Gerundensis.

982. Clergue des del 1306, CC 536, Morer ho és de la Seu des del 1320, quan ja obté la capellania de Sant Julià de Rabós d'Empordà i obliga les rendes de Rabós i Dalfià a Arnau de Llach, clergue de Vilamalla, contra 200 sous rebuts en préstec, G-3 f. 41v. Al cap de dos anys conferia la cura de Rabós a Bernat Moner, G-3 ff. 165v-166r. El 1332 és capellà de Lliurona, U-5 ff. 5v, 146r. El 1341 ven a Guillem de Bruguera, l'actiu rector de Cadaqués (per al qual cf. *Lletres* I, n. 86, nota 226), part d'una casa, G-16, ff. 18r-19r. Consta mort el 1352, quan els seus marmessors venien la casa que havia tingut al carrer de Bellmirall, G-27, ff. 27v-28r.

983. Consta que el 16 d'agost del 1300 renunciava a la doma i sagristia de Vilanant, G-1 f. 121v.

984. En l'estat actual de la documentació, és forçós admetre l'existència de dos notaris amb aquest nom. L'un consta actiu a partir del 1272 i fins al 1289: CC 493, 495, 506, 516. El 1313 reapareix en el CC un notari Pere Capmany, actiu entre 1313 i 1332: CC 546-550, 552-556, 558-574, 576, 578-579, 581, 585-593, 595-600, 604-606, 609-623. Ara bé, l'any 1313 és el primer en el qual Pere Capmany apareix actiu com a notari en la nombrosa documentació aplegada en els pergamins de la mitra, i la seva activitat és constant fins al 1332: cf. PM 650, 653-655, 657-658, 660-663, 666, 668-669, 671, 674, 677, 679-682, 684, 688-691, 693-698, 700-704, 706-707, 709, 711, 714-725, 727-728, 730, 732-33, 735, 737, 739-741, 743, 745, 748, 752-755, 758, 760-765, 769-772, 777-780, 782-784, 787-789, 792, 798-808, 810-813, 815-817, 819, 821-827, 839-840, 842-847, 851-852, 861, 874-875, 878, 884-885, 888-889, 891, 893-897, 899, 902, 904-905, 907-912, 915, 929, 933-934, 936, 941-942, 947, 950, 956, 958, 972, 976-977, 979; ADG, Pergamins de la Seu, Ardiaconat de la Selva, perg. 6; Beneficis diversos, perg. 38. Pensem que és significatiu que abans del 1313 no hi hagi en aquesta sèrie cap document de Pere Capmany. D'altra banda, el hiatus de dues dotzenes d'anys entre 1289 i 1313 (quaranta-un anys, si es pren com a referència l'any 1272) és més que suficient per a separar la vida de dues persones. Per això proposem de distingirlo del notari que apareix primer en el *Cartoral de Carlemany*. La dada és confirmada per la documentació sobre Pere de Capmany que es troba a les sèries dels *Libri Notularum* i dels registres de *Lletres*, que abasta des del 1318 fins al 1332. El segon Pere Capmany és el notari que autentica tots i cadascun dels documents del cartoral *De Rúbriques Vermelles,* treball de primera importància, encara que no l'únic que va dur a terme. Perquè hi ha una nota que ens assabenta que el 13 de novembre de 1318 emprengué el registre de delmes que li encarregà Pere de Rocabertí, bisbe electe i confirmat, G-6 f. 64r. Aquest aspecte i l'existència a l'ADG d'una sèrie continuada d'escriptures de delmes, a part del monumental *Llibre Verd* ordenat compilar pel bisbe Berenguer de Cruïlles *ca*. 1362*,* són fets encara no adequadament ponderats. A part de la feina de notari, Pere de Capmany rebé sovint comissions i procures del bisbe i, en aquesta qualitat, va fer actes que anaven molt més enllà de la seva pura funció notarial: El 1321 per absoldre Arnau de Mates, servidor de l'església de la Bisbal, d'haver obert amb violència una caixa on es guardaven candeles d'una fundació, G-3 f. 88r. El 1323 per la causa que la comtessa d'Empúries i Huguet de Santa Pau movien contra la concessió reial de mercat a la Bisbal, G-4 f. 26rv. El 1324 per absoldre el prior de Cruïlles d'excomunió, G-4 f. 103r. El 1326 manava a Bernat Ferrer, clergue de Santa Eulàlia Sacosta, que no celebrés a la seva església fins que hagués satisfet al majordom del bisbe 12 sous en concepte de procura de visita, G-6 f. 39v. El maig de 1327 havia fet excomunicar Bernat Coromina, de Castelló, per querella, U-2 ff. 126v-127r. El desembre del mateix any el bisbe l'envia a Hug de Mirambell per lliurar-li 100 sous del subsidi papal atorgat al rei, U-3 ff. 26v-27r. El 1330 absol Berenguer de Riera, cambrer del monestir de Lladó, després que aquest hagi promès de pagar a l'escrivà Guillem Rei tot el que li deu per un procés d'enquesta, G-7 f. 21r. El 1326 el seu germà Joan caigué captiu en mans de pagans; el bisbe autoritzà que s'invertís en la redempció una certa quantitat de diners rebu-

Eg+o Berengarius Rubei, notarius publicus curie iamdicti domini episcopi, premissis omnibus interfui et ad requisicionem et instantiam venerabilium domini episcopi et Capituli predictorum in formam publicam predicta redegi, scripsi et clausi die annoque prefixis, cum raso et aptato in XXV[a] linea, ubi dicitur «de quibus omnibus tam dictus dominus episcopus quam venerabile Capitulum supradictum jusserunt per me subscriptum».

a. *Afegit a la interlínia.*

116 (84)

1313 maig 1

El bisbe Guillem de Vilamarí i el Capítol de la Seu estableixen ordenacions sobre el Ferial de la mateixa Seu de Girona.

---

da en almoina de Bernat d'Aiguaviva, cavaller, i comissionà per la redempció el canonge i cabiscol Berenguer de Pau i el canonge i futur bisbe Arnau de Mont-rodon, U-2 f. 64v. Hi ha diversos documents sobre l'activitat interna de la notaria regentada per Capmany: el 1323 substitueix Pere Lluqués, veí de Girona, per fer de notari en processos, G-4 f. 67r, i nomena substitut seu Berenguer de Cervià, clergue comensal de Guillem de Socarrats, per fer de notari en actes on l'esmentat Guillem sigui jutge comissari del bisbe, G-4 f. 74r. L'agost del 1325 extreu còpia, per manament de l'ardiaca major, d'una nota sobre poders conferits per Ferran de Mora, canonge de Girona, a Antoni Collell, en data de 1322, que es diu que és de lletra de Pere Pintor, escrivent jurat de Bernat Roig, notari episcopal, G-5 f. 64rv. L'octubre del 1326 el bisbe mana a l'oficial de Castelló que pagui del fons de la pabordia de Castelló, a Pere Capmany, notari, 100 sous per escriptures i 66 sous a Francesc Moler, clergue, per la feina de recollir fruits mentre tenia la pabordia el canonge cabiscol Bernat de Pau , U-2 f. 14v. L'octubre del 1329 nomena substitut seu Pere de Puig, clergue de Vilanant, per la visita pastoral que el bisbe ha encomanat a Ramon Albert, sagristà de Llers, G-7 f. 2v. L'abril del 1328 el bisbe li firmava àpoca de 15 lliures de fruits de l'escrivania, U-3 ff. 121v-122r; i el 24 de gener de 1331 li firmava un rebut de 15 lliures de fruits de l'escrivania episcopal, U-4 f. 152v. El setembre del 1330, en canvi, el bisbe li firma debitori de 32 lliures, 9 sous, en concepte de préstec, U-4 f. 117v. Que la seva activitat notarial el portà una i una altra vegada a desplaçar-se per la diòcesi es fa patent en la llicència que el desembre del 1330 el bisbe concedia a Ramon Torrent, beneficiat de la Seu, per a absentar-se durant tres mesos per servir Pere de Capmany, U-4 f. 132v. Se sap que el 1328 obtenia la capellania de Llanars, U-3 f. 178r. Cal identificar el notari Capmany amb l'homònim capellà de la Bisbal i administrador o procurador del monestir de Sant Miquel de Cruïlles, documentat entre 1324 i 1332: cf. G-4 ff. 158v-159r, G-9 f. 47r, U-2 ff. 22v, 31r, 121r-122r; U-3 ff. 85v-86r; U-4 ff. 54r, 74r, 176v. En efecte, *infra* n. 176 (158) la identitat és afirmada explícitament: «... Ideo idem dominus episcopus fecit, constituït et ordinauit certum et specialem procuratorem suum Petrum Capmany, capellanum ecclesie de Episcopali notariumque suum...». Per això es troba que el 12 de novembre de 1332 el bisbe encomanava la cura de la Bisbal a l'esmentat Ramon Torrent, atès que Pere de Capmany, capellà de la Bisbal, havia de servir el bisbe en l'escrivania, U-5 f. 10r, document que és una dispensa formal. És incerta la data de la seva mort, sobrevinguda entre 1332 i 1335 , quan ja actuaven els seus marmessors Jaume Massot (per al qual cf. *Lletres* I, n. 220, nota 495) i Ramon de Cornet, G-9 f. 47r.

O. ACG, perg. 1313-V-1[3].
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 107r-111r.
B. Còpia del s. XV: ACG, *Llibre d'en Calçada*, ff. 160r-165v.

Instrumentum constitutionis Ferialis ecclesie Gerundensis in quo declarantur iura ipsius Ferialis in omnibus.

Ad honorem domini nostri Ihesu Christi ac eius genitricis, beate virginis gloriose Marie. In nomine sancte et indiuidue Trinitatis, Patris et Filii et Spiritus Sancti. Nos Guillemus, Dei gratia episcopus, et vniuersum Capitulum ecclesie Gerundensis, die martis proxima post festum Pasche et diebus subsequentibus continuatis, in qua die martis generale Capitulum de antiqua et longeua approbataque consuetudine ac usu in ecclesia Gerundensi predicta annuatim celebratur pro communibus Capituli et ecclesie negociis pertractandis insimul intus dictam ecclesiam ante altare beati Dominici more solito congregati, cupientes eiusdem ecclesie honorem et utilitatem seruiencium in eadem liberaliter ampliare, ordinaciones quasdam per bone memorie predecessores nostros Guillemum et Petrum condam episcopos et Capitulum ecclesie Gerundensis cum instrumentis publicis factas declarare uolentes, prout iam easdem etiam longe retro consuetudo longeua approbata et usus ac obseruancia cuius non extat [*f. 107v*] memoria declarauit, statuimus, declaramus ac eciam ordinamus perpetuo et ordinatum fore a nostris predecessoribus confitemur et recognoscimus quod episcopi, prelati, canonici, presbyteri ac clerici de Capitulo ecclesie Gerundensis et quilibet eorum presentes et futuri de bonis mobilibus et immobilibus suis per Ecclesiam aut occasione Ecclesie uel aliunde acquisitis libere testari valeant iuxta uelle. Adicientes quod episcopi seu episcopus quilibet qui pro tempore fuerit vsque ad unum annum continuum et completum a mortis ipsorum tempore computandum, habeant et percipiant fructus vniuersos ville de Bàschera cum suis terminis et de eisdem testari valeant iuxta uelle in hunc scilicet modum, quod de eisdem ante omnia fiant funeris impensse, postea debita et iniurie decedentis episcopi persoluantur, et de residuo fiat uel instituatur seu fieri et institui mandetur cum effectu in suo testamento per episcopum decedentem anniuersarium conuentuale annuum et perpetuum in ecclesia Gerundensi pro ipso episcopo faciendum. Et si quid, factis impensis funeris, debitis et iniuriis persolutis ac anniuersario annuo conuentuali et perpetuo in ecclesia Gerundensi instituto, supererit de bonis ipsius episcopi predictis, totum illud superfluum uel residuum expendatur et distribuatur prout iidem

episcopi uel prout quilibet ipsorum episcoporum in suis testamentis duxerint ordinandum. Prisca etenim consuetudo habet et habuit tale residuum post impensas funeris et iniuriarum ac debitorum solucionem expendi et distribui iuxta ordinacionem in testamentis dictorum episcoporum decedentium contentam. Alii uero prelati, canonici, presbiteri ac clerici de Capitulo ecclesie Gerundensis et quilibet eorumdem similiter usque ad vnum annum continuum et completum a mortis ipsorum tempore computandum habeant et percipiant omnes integre redditus, fructus et census dignitatum suarum ac personatuum ac sacristie mediane ac cantorie mediane et thesaurarie, vna cum medietate omnium fructuum et censsuum suarum capellaniarum et omnium aliorum suorum beneficiorum, ac de eisdem testari valeant iuxta uelle in hunc scilicet modum, quod de eisdem ante omnia fiant funeris impense, postea debita et iniurie decedentis prelati, canonici, presbyteri uel clerici de Capitulo Gerundensis ecclesie persoluantur, et de residuo fiat uel instituatur uel fieri et institui mandetur cum effectu in suo testamento per ipsum decedentem anniuersarium conuentuale annuum et perpetuum in ecclesia Gerundensi pro ipso prelato, canonico, presbytero uel clerico de Capitulo Gerundensis ecclesie faciendum. Et si quid, factis impensis funeris, debitis et iniuriis persolutis ac anniuersario annuo conuentuali et perpetuo in Gerundensi ecclesia instituto, supererit de bonis [*f. 108*] ipsius prelati, canonici, presbiteri uel clerici de Capitulo Gerundensis ecclesie predictis, totum illud residuum uel superfluum expendatur et distribuatur prout in testamentis uel testamento ipsorum prelatorum, canonicorum, presbiterorum uel clericorum de Capitulo ecclesie Gerundensis decedencium uel cuiuslibet eorumdem fuerit ordinatum, iuxta formam in episcopis supra proximo pretaxatam, exceptis foriscapiis, terciis, laudismiis, placitis, redempcionibus hominum et aliis omnibus auenturis dignitatum, personatuum, capellaniarum et omnium beneficiorum predictorum. Que scilicet tercia, laudismia, foriscapia, placita, redempciones hominum, auenturas omnes predictas habeant pro possessione successores episcoporum et etiam omnium aliorum predictorum nouiter electi seu etiam instituti. Aliam uero medietatem reddituum, fructuum et censsuum capellaniarum et aliorum beneficiorum predictorum anni predicti preterquam dignitatum, personatuum et sacristie mediane ac cantorie mediane et thesaurarie habeat Feriale ecclesie Gerundensis.

Et hec que predicta sunt vera sunt et locum habent si predicti testati decesserint et anniuersarium annuum perpetuum et conuen-

tuale instituerint uel institui in suis testamentis mandauerint cum effectu in ecclesia Gerundensi, prout est dictum supra proximo et etiam ordinatum. Si uero testati decesserint et anniuersarium perpetuum annuum et conuentuale in dicta Gerundensi ecclesia non instituerint et alia bona mobilia, inmobilia uel semouentia aut nomina seu debita non habuerint vnde impense funeris fieri et debita persolui et iniurie ualeant emendari, tunc habeant et percipiant tales deffuncti et quilibet eorum redditus, fructus et census omnes vnius anni, ut superius est expressum, omnium beneficiorum suorum ad faciendum ex ipsis impensas funeris et debita persoluenda et iniurias esmendandum, exceptis terciis, laudismiis et foriscapiis omnibus, vt superius est expressum, que tercia, laudismia, foriscapia omnia eorum habeant successores. Et si quid hoc casu, funeris impenssis ac debitis et iniuriis persolutis et etiam esmendatis, residuum aut superfluum fuerit, totum illud residuum uel superfluum applicetur Feriali ecclesie Gerundensis, ordinacione per predictos in suis testamentis hoc casu contra hoc facta in aliquo huic penitus non obstante. Si uero testati decesserint et anniuersarium perpetuum annuum et conuentuale non instituerint et alia bona habuerint vnde impense funeris fieri et debita solui et iniurie valeant emendari, tunc non habeant isti tales deffuncti nec percipiant redditus, fructus nec census nec alia supradicta, set illa omnia Feriali Gerundensis ecclesie applicentur penitus, terciis, laudismiis et aliis [*f. 108v*] foriscapiis et auenturis omnibus exceptis que habeant deffunctorum talium successores, prout superius est expressum.

Hec autem omnia supradicta locum habent in omnibus beneficiis, excepta canonica portione; canonicam etenim portionem nullus aliquo casu habeat uel percipiat post diem obitus sui, set est et sit dicta canonica porcio excepta et exclusa penitus ab hac ordinacione. Si uero episcopi, prelati uel aliqui de predictis preposituram habuerint in ecclesia Gerundensi, habeant et percipiant deffuncti a die mortis sue vsque ad primam diem mensis junii tunc proximo subsequentem, racione seruicii quod predicta prepositura facere tenetur anno illo uel racione seruicii quod iam ipso anno fecerint in canonica Gerundensi, omnes integre fructus, redditus, census, tercia, laudismia, foriscapia, placita, redempciones hominum et mulierum et alias auenturas et prouentus omnes dicte prepositure, et successores eorum in dictis preposituris teneantur firmare omnia instrumenta que firmanda erunt et nihil[a] pro[b] firma uel[b] pro firmamento vel aliter possint exigere vel habere ipsi suc-

cessores, sed firment et firmare teneantur dicti successores omnia instrumenta que firmanda erunt, nec possint dicti successores aliquid facere maliciose propter quod dicti redditus uel tercia, uel foriscapia, uel aliquid de predictis minus valeant, in dampnum et preiudicium deffunctorum; quod si fecerint non valeat, et teneantur ad restitutionem dampni dati. Si uero episcopi, prelati, canonici, presbiteri uel clerici de Capitulo ecclesie Gerundensis uel aliquis eorum decesserint intestati, bona omnia ipsorum, tam mobilia quam immobilia et alia etiam quecumque sibi vndique et vndecumque acquisita, deductis ante omnia impensis funeris ac solutis debitis et iniuriis esmendatis, in conuentuale, annuum et perpetuum anniuersarium pro tali defuncto instituendum conuertantur et etiam expendantur per tenentes Feriale ecclesie Gerundensis. Et postea, si quid residuum fuerit, Feriali due partes et tercia pars operi ecclesie Gerundensi applicentur, que quidem omnia per administratores ipsius Ferialis fideliter adimpleantur. De aliis autem clericis quoquo modo benefficiatis in ecclesia Gerundensi statuimus quod de bonis mobilibus et inmobilibus vndecumque sibi acquisitis libere testari valeant iuxta uelle. Et si forte decesserint intestati, succedat eis in dictis bonis episcopus Gerundensis, prout succedit idem episcopus aliis clericis de sua dyocesi decedentibus intestatis.

Si uero alique capellanie uel dignitas aliqua seu personatus seu quevis alia beneficia vaccent in ecclesia uel diocesi Gerundensi per mutacionem alicuius de Capitulo Gerundensi uel extra, tunc nichil habeat de ipsis Feriale ecclesie Gerundensis. Si vero aliqua capellania uel dignitas uel quoduis aliud beneficium vaccent in ecclesia vel dyocesi Gerundensi pro eo quod ille qui ea obtinebat renunciauit eidem uel dimisit ean-[*f. 109*]-dem pro eo quod fuit electus vel quia eam nolebat uel in ea ius non habebat uel fuit effectus laicus uel quia religionem intrauit uel fuit ea per sententiam uel ipso iure priuatus, siue sit de Capitulo Gerundensi siue non sit de Capitulo, nichil habeat de redditibus, fructibus uel iuribus talis capellanie uel dignitatis aut benefficii cui sic renunciauit uel ob aliquam causam de premissis dimisit, uel quo per sententiam uel ipso iure priuatus fuit, set habeat hoc casu Feriale ecclesie Gerundensis medietatem omnium fructuum et reddituum vnius anni proxime et continuo subsequentis et aliam medietatem cum omnibus foriscapiis et auenturis habeat successor illius in dicta capellania, dignitate aut beneficio.

Si uero aliqua capellania uel aliquod benefficium vaccet in ciuitate seu dyocesi Gerundensi pro eo quia talis qui eam obtinebat

renunciauit eidem ad preces uel nutum aut mandatum episcopi uel alterius volentis eidem de alia pinguiori uel utiliori capellania uel aliquo alio beneficio prouidere, et talis renuncians non sit de Capitulo Gerundensi, tunc talis renuncians nichil penitus habeat de fructibus et iuribus illius capellanie seu benefficii cui sic renunciauit, sed Feriale habeat medietatem omnium fructuum et reddituum vnius anni proxime et continue subsequentis, et aliam medietatem cum omnibus foriscapiis et auenturis habeat successor eius in dicta capellania. Si uero aliquis de Capitulo Gerundensi renunciat alicui beneficio, puta dignitati uel capellanie aut cuiuis benefficio pro eo quod vtilior uel alia sibi conferatur, et isti renuncianti conferatur alia capellania, dignitas uel quoduis benefficium, si dictus renuncians nichil habeat primo anno de fructibus dicte dignitatis uel capellanie aut benefficii sibi collati, pro eo quod forte omnes fructus ipsius dignitatis et medietatem fructuum talis capellanie aut beneficii sibi collati recipit mortuus qui eandem tenebat, et aliam medietatem recipit Feriale, tunc in hoc casu iste talis renuncians qui est de Capitulo Gerundensi percipiet omnes fructus et redditus illius dignitatis, capellanie uel benefficii cui renunciauit per vnum annum continuum, et ille alius cui est collata talis dignitas aut capellania uel benefficium recipiet solummodo foriscapia omnia et auenturas dicte dignitatis uel capellanie aut beneficii sibi collati per dictum primum annum, et illo primo anno in hoc casu nichil habebit Feriale ecclesie Gerundensis; in secundo uero anno Feriale habeat medietatem fructuum illius capellanie, dignitatis aut benefficii cui sic fuerat renunciatum, et ille cui fuerat collata illa dignitas uel capellania aut benefficium cui extiterat renunciatum, habeat aliam medietatem fructuum cum foriscapiis et auenturis [*f. 109v*]; habeat etiam nichilominus Feriale in isto secundo anno medietatem fructuum et reddituum illius dignitatis, capellanie uel benefficii collati dicto renuncianti.

Si uero aliquis de Capitulo Gerundensi renunciauit alicui capellanie uel benefficio pro eo quod vtilior uel alia ei conferatur et isti renuncianti confferatur alia capellania aut benefficium, si dictus renuncians habeat medietatem fructuum illius capellanie uel benefficii sibi collati, tunc in hoc casu habeat talis renuncians medietatem illius capellanie uel beneficii cui renunciauit per vnum annum proxime et continue subsequentem, et aliam medietatem habeat Feriale, foriscapiis dumtaxat exceptis, que habeat et habere debet semper et in omni casu ille cui aliqua dignitas, capellania uel benefficium est collatum, eo tamen saluo quod superius est statutum de preposituris.

Si uero aliquis prelatus uel sacrista medius uel thesaurarius vel cantor medius de Capitulo Gerundensi decesserit et dignitas uel sacristia media uel thesauraria uel cantoria media talis deffuncti fuerit collata alicui, ille cui talis dignitas uel sacristia media uel thesauraria vel cantoria media collata est nichil percipit primo anno de fructibus et redditibus ipsius, quia forte deffunctus uel Feriale, vt superius est ordinatum, percipit dictos redditus et fructus. Tunc eo casu, si ille cui talis dignitas uel sacristia media aut thesauraria vel cantoria media fuerit collata, moriatur infra illum annum quo deffunctus vel Feriale recipit redditus et fructus eiusdem, nullum propter mortem istius fit preiudicium illi primo mortuo, sed primus mortuus habebit omnes redditus et fructus tocius primi anni, et secundus mortuus habebit redditus illius dignitatis uel sacristie medie uel thesaurarie vel cantorie medie in secundo sequenti anno per illud tempus et per tantum tempus per quantum scilicet tempus tenuerit dignitatem predictam uel sacristiam uel cantoriam medias uel thesaurariam. Id est, si tenuerit dictam dignitatem, sacristiam uel cantoriam medias uel thesaurariam per mensem junii uel per mensem martii uel septembris uel alterius mensis, uel plurium, habebit redditus et fructus illius mensis vel illorum quo uel quibus tenuit ipsam dignitatem uel sacristiam uel cantoriam medias uel thesaurariam, et hoc idem fiat de secundo, tercio, quarto annis et etiam ulterioribus, si contingeret tot mori, quod absit.

Si uero contingat aliquam dignitatem, capellaniam uel quoduis aliud benefficium vaccare eo tempore uel infra illud tempus quo Feriale habet et percipit fructus et redditus vel partem etiam fructuum uel reddituum eiusdem, tunc de tali vaccacione nichil potest uel debet habere, petere seu percipere [*f. 110*] dictum Feriale.

Si uero aliqua dignitas, capellania uel aliquod benefficium quodvis vaccat eo tempore quo nichil de eius fructibus et redditibus habebat et percipiebat ille qui ipsam dignitatem, capellaniam uel benefficium obtinebat, ex tali vaccacione nichil debet habere Feriale predictum. Si uero contingat vaccare aliquam capellaniam per mortem alicuius qui eandem obtinebat qui non erat de Capitulo Gerundensi, set erat de dyocesi Gerundensi vel etiam aliunde vndecumque et illa capellania conferatur alicui de Capitulo Gerundensi[c] uel etiam aliunde, tunc in hoc casu habebit Feriale ecclesie Gerundensis medietatem fructuum et reddituum dicte capellanie primi anni, a die mortis illius qui eam obtinebat computandi, et ille quicumque fuerit cui conferatur ipsa capellania habebit

medietatem fructuum et reddituum cum omnibus foriscapiis et auenturis eiusdem.

Item statuimus et etiam ordinamus quod si precentor maior ecclesie Gerundensis qui nunc est uel qui pro tempore fuerit decesserit uel precentoriam qualitercumque dimisserit, successor in precentoria teneatur personaliter facere primo anno officium quod maior precentor facere tenetur in quattuor precipuis anni festiuitatibus in ecclesia Gerundensi, videlicet in festis Pasche, Penthecostes, Assumpcionis virginis gloriose Marie et Natalis Domini, nec valeat se inde[d] aliquatenus excusare pro eo forte quod deffunctus precentor uel Feriale, ut supra dictum est, percipit et habet redditus ipsius precentorie per vnum annum post mortem, et quod ideo deffunctus precentor illud facere teneatur. Et hoc idem de precentore mediano statuimus et etiam ordinamus, videlicet quod post mortem uel cessionem istius qui nunc est successor eiusdem teneatur facere personaliter in dictis quattuor precipuis anni festiuitatibus omnem officium primo anno quod precentor medianus facere tenetur in dictis festiuitatibus in ecclesia Gerundensi, adicientes quod idem precentor medianus nichilominus teneatur personaliter facere dicto primo anno seruicium et officium quod precentor medianus facere tenetur in exequiis omnium illorum de Capitulo Gerundensi et etiam in exequiis omnium nobilium deffunctorum qui ad dictam ecclesiam deportantur, non obstante quod precentor medianus deffunctus uel forte Feriale percipit dicto primo anno fructus mediane precentorie, vt supra proxime est dictum et etiam ordinatum. Idem etiam statuimus et ordinamus de thesaurario eiusdem ecclesie, scilicet quod post mortem uel cessionem istius qui nunc est, successor eiusdem in dicta thesauraria teneatur primo anno custodire thesaurum ecclesie Gerundensis et personaliter facere in dictis quattuor precipuis anni festiuitatibus officium et seruicium quod thesaurarius facere tenetur in ecclesia Gerundensi, non [*f. 110v*] obstante forte quod predecessor ipsius uel Feriale percipiet redditus illo primo anno ipsius thesaurarie, ut est dictum superius et etiam ordinatum.

Hoc etiam idem statuimus et etiam ordinamus de sacrista secundo uel mediano, scilicet quod post mortem uel cessionem istius qui nunc est, successor eiusdem in dicta sacristia teneatur facere personaliter primo anno officium quod sacrista secundus uel medianus facere tenetur in ecclesia Gerundensi in dictis quattuor precipuis anni festiuitatibus, prout per predecessores ipsorum precentoris maioris et precentoris mediani et thesaurarii et sacriste

secundi uel mediani est in dictis quattuor precipuis anni festiuitatibus fieri consuetum et prout etiam fieri debet per ipsos.

Item statuimus et etiam ordinamus quod quilibet episcopus nouiter electus uel creatus seu assumptus in ecclesia Gerundensi teneatur, prout iam olim etiam tenebatur, soluere in sui nouitate Feriali ecclesie Gerundensis viginti morabatinos boni auri et recti pensi, uel eorum extimacionem.

Item statuimus quod prelati ecclesie Gerundensis nouiter instituti teneantur soluere quilibet in sui nouitate dicto Feriali centum solidos barchinonenses monete de terno.

Item statuimus et etiam ordinamus quod tam episcopus quam prelati, canonici, presbyteri et clerici de Capitulo ecclesie Gerundensis quam quilibet etiam clerici in eadem Gerundensi ecclesia recipientes canonicam porcionem integram uel non integram, quorum loca seu benefficia solita sunt clericis et non laicis assignari, dimittant et soluant in morte sua supradicto Feriali centum solidos barchinonenses monete de terno, et si forte casu aliquo pretermittatur uel negligatur vt non dimittant uel soluant, ipso iure ante omnia intelligantur relicti centum solidi antedicti Feriali predicto, etiam si predicti uel eorum quiuis aliqui decederent intestati.

Item statuimus et etiam ordinamus quod isti centum solidi quos in obitu suo siue morte tenentur predicti relinquere uel soluere Feriali preffato, soluantur eidem Feriali deductis primitus funeris impensis ac debitis persolutis et iniuriis emendatis episcopi, prelati, canonici, presbyteri uel clerici predictorum.

Item statuimus et etiam ordinamus quod jamdictum Feriale comendetur anno quolibet vel de biennio in biennium iuxta ordinacionem episcopi et Capituli die martis post Pascha vel diebus subsequentibus continuatis duobus de Capitulo Gerundensi, quorum quilibet habeat anno quolibet pro suo labore quinquaginta solidos de redditibus ipsius Ferialis.

Item statuimus quod istis duobus tenentibus Feriale dentur in fine sui seruicii per episcopum et Capitulum computatores, qui audito computo possint de gestis et administratis per eos prout iustum et iuri consonum fuerit apocham, finem et absolucionem eis facere generalem.

Hanc autem ordinacionem prout predecessores nostri seruarunt eandem ac eadem vsi sunt [*f. 111*] et prout prisca et longeua longe retro consuetudo, vsus et obseruancia, cuius in contrarium memoria non existit, docuit et etiam ordinauit, sic eam perpetuo

valituram et obseruaturam non de nouo nec ex nouis, sed ut predictum est ab antiquo et ab antiquis obseruatam et ordinatam, ordinamus, declaramus, laudamus, approbamus, ratifficamus, eandemque obseruatam et ordinatam, declaratam et approbatam ac ratifficatam ab antiquo esse confitemur atque concedimus, ipsamque nichilominus confirmamus nos episcopus et Capitulum antedicti. Confitentes et recognoscentes quod per predecessores nostros iam pridem et ab antiquo statutum fuerat et etiam ordinatum quod per quemcumque fiat alicui collacio de aliquo personatu, dignitate, prebenda, canonicatu, loco, capellania, prepositura uel benefficio ecclesie uel dyocesis Gerundensis simili censura Feriale gaudeat et etiam alii supradicti, ac si collacio personatuum, dignitatum, prebendarum, canonicatuum, locorum, cappellaniarum, prepositurarum uel benefficiorum iamdictorum ecclesie uel dyocesis Gerundensis facta essent per episcopum uel aliquem de Capitulo uel per Capitulum ecclesie Gerundensis.

Que fuerunt acta et a dictis domino episcopo ac venerabili Capitulo approbata, concessa et firmata in Capitulo more solito congregatis kalendis madii anno Domini M° CCC° terciodecimo, presentibus testibus Guillemo de Morerio, Guillemo Roardi et Petro Capmany, clericis ecclesie Gerundensis.

E+go Berengarius Rubei, notarius publicus curie domini episcopi Gerundensis, qui premissis interfui, hec scribi feci et subscripsi et clausi, cum suprascripto in XXXVI[a] linea, ubi dicitur «vndecumque et illa capellania conferatur alicui de Capitulo Gerundensi vel etiam aliunde».

a. *Després de* nihil *segueix* in *no barrat*. b. *Afegit a la interlínia*. c. *Afegit a la interlínia*. d. *Afegit a la interlínia*.

117 (9)

1313 juny 7. Sant Daniel

El bisbe Guillem de Vilamarí disposa que els béns i rendes del monestir de Sant Daniel no els administri l'abadessa, sinó un procurador, al qual prescriu la forma de fer-ho.

O. Perdut.
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 12v-14r.
B. Una altra còpia del s. XIV: ADG, Protocol de Pere Capmany, ff. 5r-6v.

Instrumentum ordinationis facte quod monasterium Sancti Danielis Gerunde semper per procuratorem debeat gubernari.

Nouerint vniuersi quod cum monasterium Sancti Danielis Gerunde grauissime depressum esset honere debitorum, nec bona seu redditus ipsius monasterii sufficerent ad prouisionem dominarum et clericorum ipsius monasterii et ad alias expensas que sunt in ipso monasterio necessario faciende et solucionem dictorum debitorum, cum redditus ipsius monasterii essent tenues et exiles et ipsa debita ad quantitatem ascenderent quinque millium solidorum, idcirco reuerendus pater dominus Guillemus,[a] Dei gracia Gerundensis episcopus, considerans quod semper [*f. 13*] redditus et bona ipsius monasterii melius et utilius per procuratorem quam per abbatissam ipsius monasterii possent gubernari, regi et aministrari, cum repertum fuerit quod plereque abbatisse que pro tempore in ipso monasterio fuerunt, propter earum malam administracionem, ipsum monasterium ad magna debitorum honera et magnam inopiam deduxerunt, in tantum etiam quod dominabus ipsius monasterii non poterat prouideri, imo porcio que eis in ipso monasterio dari debetur et que alimenta (*sic*) earum est, sepius negabatur. Aduertens etiam quod sexui virili magis quam muliebri conuenit administracio temporalium, et quod ipsi sexui muliebri non congruit causis et negociis se immiscere nec virilibus officiis fungi, immo sit contra pudiciciam ipsi sexui congruentem, cupiens etiam pro posse suo ipsi monasterio de oportuno remedio prouidere, ad releuacionem et restauracionem dicti monasterii pro paterno affectu intendens, ad requisicionem religiose domine Beatricis,[985] Dei gratia abbatisse et tocius conuentus eiusdem monasterii ad hec more solito congregati, tractatu et deliberacione frequenti prehabitis diligenter, presentem duxit ordinacionem faciendam de ipsius domine abbatisse et conuentus uoluntate, consilio et assensu.

Ordinauit enim et statuit quod perpetuo sit in ipso monasterio procurator per quem bona temporalia omnia ipsius monasterii ministrentur, regantur et gubernentur. Qui procurator redditus, fructus et prouentus et exitus et omnia iura quocumque modo et ubicumque ipsi monasterio competencia, que abbatissa ipsius monasterii aliquo modo habere et recipere consueuit, recipiat et causas et negocia dicti monasterii ducat et terminet, et tam dominabus ipsius monasterii quam clericis in omnibus prouideat in quibus eisdem prouideri consueuit per abbatissam monasterii

985. És Beatriu de Cabrera (1313-1339): ZARAGOZA 203; *Sant Daniel* 347, 351-352, 391, 407; *Lletres* I, n. 29, nota 101.

supradicti, tam in porcione cotidiana panis et vini quam in pietanciis et aliis omnibus que clerici et domine ipsius monasterii ab abbatissa sunt recipere assueti.

Item statuit et ordinauit quod semper ipse procurator creetur et constituatur per abbatissam que modo est et pro tempore fuerit in ipso monasterio, cum consilio et assensu conuentus eiusdem monasterii, et eius officium duret tantummodo vno anno, et elapso ipso anno ad quem fuerit constitutus, uel infra ipsum annum procuratore mortuo, per ipsam abbatissam cum consilio et assensu dicti conuentus ad dictam administracionem infra XV dies creetur idem uel alis procurator qui ad hoc utilis videatur, et si ipsa abbatissa et conuentus super creando ipso procuratore infra dictos XV dies conuenire non possent, per Gerundensem episcopum qui est uel qui pro tempore fuerit ad vnum annum possit tunc ad predicta constitui procurator. Quo anno finito creetur idem uel alius procurator per abbatissam cum consilio et assensu dicti conuentus infra XV dies tunc proxime subsequentes, aliter, si conuenire non possent, potestas ponendi ea vice ad Gerundensem episcopum deuoluatur per modum superius ordinatum, nec absentes domine ad[b] creacionem dicti procuratoris expectentur nec etiam conuocentur. Et quocumque modo procurator in ipso monasterio esse desinat semper fiat ita, et hoc perpetuo obseruetur. Finito tamen procuratoris ipsius officio per lapsum dicti temporis uel per mortem, capellanus et ebdomedarius ipsius [*f. 13v*] monasterii teneant bona ipsius monasterii et recipiant et ea fideliter administrent, donec de procuratore prouisum fuerit monasterio antedicto. Et de receptis et expensis in ipso tempore reddere computum per iuramentum fideliter teneantur procuratori tunc nouiter instituto.

Item statuit et ordinauit predictus dominus episcopus quod semper ipse procurator, cum fuerit nouiter institutus, in posse ipsius domine abbatisse, presente dicto conuentu, et in posse Gerundensis episcopi, quod bene et utiliter pro posse suo bona ipsius monasterii administret et in ipsam administracionem fideliter se habeat, prestet corporaliter iuramentum.

Item statuit et ordinauit dictus dominus episcopus quod semper in fine cuiuslibet anni quicumque procurator fuerit constitutus, de receptis et expensis ipsi abbatisse et duabus dominabus ad hoc per conuentum electis computum fideliter reddere teneatur. Que abbatissa et dicte domine, cum forte simplices sint et negociis secularibus minus experte, possint sibi adiungere aliquem uel ali-

quos ad audiendum dictum computum, qui cum eis intersint et ipsum audiant et recognoscant secundum quod eis ad utilitatem dicti monasterii magis videbitur expedire.

Item statuit et ordinauit quod ipse procurator annis singulis teneatur dare et soluere de bonis monasterii abbatisse que pro tempore fuerit, ultra duplicem porcionem quam in ipso monasterio recipere debet, centum quinquaginta solidos barchinonenses de terno pro sua prouisione et suis necessariis faciendis, quorum eidem soluatur medietas in festo Natalis Domini, et alia medietas in festo Pasche perpetuo annuatim. Et etiam teneatur prouidere vni pedissece in victu et salario et vestitu, prout pedissece prouideri est consuetum, que semper sit in seruicio dicte abbatisse. Alie vero pedisece seu nuncii ipsius monasterii procuratori obtemperent et negocia ipsius monasterii faciant diligenter. Verum cum ad presens tempus ipsum monasterium debitis pluribus sit oppressum, donec ipsa debita sint soluta, domina abbatissa que nunc est non habeat dictos centum quinquaginta solidos, set centum tantum, qui eidem soluantur prout de CL solidis superius est iam dictum. Set pedissecam et alia habeat de quibus quod ea habeat est superius ordinatum. Et dictis debitis persolutis, etiam domina abbatissa que nunc est integre habeat et percipiat centum quinquaginta solidos supradictos, qui eidem soluantur ut superius est iam dictum.

Item statuit et ordinauit quod domina abbatissa, predictis contenta, de bonis dicti monasterii nichil habeat, colligat seu percipiat, nec aliquam curam circa temporalia ipsius monasterii gerat, set eam penitus habeat procurator, nisi quod instrumenta que fient de alienacionibus et obligacionibus honorum qui per ipsam abbatissam[c] tenentur et instrumenta diffinicionum personarum et stabilimentorum mansorum et honorum qui pro ipso monasterio tenentur, ad requisicionem dicti procuratoris libere et absque omni exaccione et contradiccione firmare habeat, facere et laudare. Set id quod ex firmamento, diffinicionibus uel stabilimentis proueniet, recipiat integre procurator et per eum in necessitatibus dicti monasterii expendantur (*sic*). Et dicto procuratori [*f. 14*] fiat quolibet anno competens satisfaccio pro labore, secundum quod cum eo dicta domina abbatissa et conuentus dicti monasterii uel Gerundensis episcopus, cum ipse eum ibi ponet, poterunt conuenire.

Item statuit et ordinauit quod instrumenta abbacie et honorum et possessionum eiusdem omnia ponantur et reseruentur in aliqua techa duas clausuras habente, cuius teche vnam clavem

teneat abbatissa et alia procurator, que techa in loco tuto infra ecclesiam dicti monasterii reponatur. Et cum necessitas iminebit pro necessitatibus dicti monasterii, possit haberi copia de eisdem, que postea in eadem fideliter reseruentur. Ipsa vero domina abbatissa, cum sit in ipso monasterio domina et prelata in eodem monasterio, spiritualium tam circa collacionem beneficiorum quam alia spiritualia curam gerat, secundum tamen quod in ipso monasterio est fieri consuetum, et suum conuentum cum diligencia regat, et uerbo et exemplo secundum regulam beati Benedicti et ueritatem euangelicam in eo proficiat quod sit ad utilitatem anime sue et dominarum de dicto conuentu et laudem et gloriam saluatoris nostri domini Ihesu Christi.

Actum est hoc in monasterio supradicto et a predicto domino episcopo concessum et firmatum VII° idus iunii anno Domini M° CCC° XIII°.[986]

Sig+num domine Beatricis de Cappraria, abbatisse. Sig+num Berengarie de Trilia,[987] priorisse. Sig+num Sancie de Ceruiano,[988] infirmarie. Sig+num Geralde de Podio Pardinarum,[989] sagristane. Sig+num de na Riquença.[990] Sig+num Bartholomee de Cigario.[991] Sig+num Berengarie de Castro Episcopali,[992] suppriorisse. Sig+num Ermessendis de Aguilario.[993] Sig+num Garssendis de Mata.[994] Sig+num Sanccie de Turrucella. Sig+num Ermessendis Alquerie.[995] Sig+num Geralde de Palaciolo Sig+num Beatricis de Garriga,[996]

986. En aquesta altura del text, al marge esquerre, escrit per una altra mà, moderna: «1313».

987. Cf. *Sant Daniel* 250, 256, 259, 320, 325, 343, 347-348, 351-352, 380, 391, 407.

988. Cf. *Sant Daniel* 343, 347, 351-352, 391, 407.

989. Cf. *Sant Daniel* 320, 347, 351-353, 391, 397, 407, 410, 423.

990. Cf. *Sant Daniel* 343, 347, 351-352, 407.

991. Cf. *Sant Daniel* 325, 343, 347, 351-352, 391, 407, 420, 423.

992. Cf. *Sant Daniel* 343, 347, 351-352, 391, 407.

993. Cf. *Sant Daniel* 190, 391.

994. Cf. *Sant Daniel* 343, 347, 351-352, 391, 407.

995. Es tracta d'Elisenda Alquer, documentada l'any 1333 com a priora: cf. nota immediatament següent.

996. Morta la seva antecessora, Beatriu de Cabrera (1313-1333), el trenta d'agost de 1333 les monges de Sant Daniel van prendre com a compromissaris el bisbe i Gilabert de Cruïlles, sagristà de la Seu, per a l'elecció de la nova abadessa, i ells designaren immediatament la monja cambrera Beatriu de Garriga. Al cap de dos dies, les monges comissionaven Bernat de Camps, clergue, per notificar al bisbe l'elecció de la nova abadessa: G-8, f. 105v, 109v-110v. Cal, doncs, enriquir l'abaciologi benedictí de ZARAGOZA 203 en aquest punt, ja que allí l'abadiat de Beatriu de Cabrera es perllonga fins al 1339. Beatriu de Garriga era probablement de Castelló d'Empúries, puix que hi va fer un llegat, tal com consta en una lletra possessòria de rendes encara no convertides en benefici a favor d'Antoni Garriga, adreçada als clergues de Castelló, U-105 f. 81v de la segona numeració.

camerarie. Sig+num Blanche de Paleria.[997] Sig+num Jaçperte Alquerie.[998] Sig+num Ermessendis de Villamarino.[999] Sig+num Aluire de Bedocio. Sig+num Marchesie de Vilaricho.[1000] Sig+num Saurimunde de Lupiano.[1001] Sig+num Alamande de Scalis.[1002] Sig+num Berengarie Alione. Sig+num Saurinete de Castro Episcopali. Sig+num Alamande de Sarriano. Sig+num Brunissendis de Solerio, monacharum dicti monasterii, que omnia predicta firmarunt, approbarunt, ratificarunt et laudarunt, et iurarunt ad sancta Dei Euangelia corporaliter tacta ea semper rata et firma habere et numquam contrauenire in aliquo premissorum. Sig+num Bernardi de Oliueria,[1003] ebdomedarii dicti monasterii, qui predicta firmauit et laudauit.

Testes huius rey sunt discretus Poncius Alberti, presbyter de Capitulo et officialis domini episcopi, et Iaçpertus Folcrandi, sacrista secundus, et Guillemus de Morerio, clericus ecclesie Gerundensis, et Berengarius Rocha,[1004] clericus ecclesie Elnensis. E+go Guillemus,[d] Dei gratia Gerundensis episcopus, saluo iure dignitatis episcopalis, subscribo.

997. Cf. *Sant Daniel* 423.

998. Documentada el gener de l'any 1335 com a sagristana de Sant Daniel i fent procura a Guillem Esteve, clergue de Girona, per una causa que tenia amb Berenguer de Boïgues, beneficiat del monestir, G-9, ff. 104v-105r.

999. Futura abadessa de 1368 a 1377, ja era monja el 1325, quan rebia un llegat de 200 sous que havia fet Ermessenda de Vilamarí, probable àvia seva, a Ramon de Vilamarí, cavaller difunt, probable pare de la monja, G-5 f. 57v. Ramon de Vilamarí havia tingut amb Guillema de Palomer una filla borda, Berenguera, que aquelles mateixes dates cobrava 100 sous llegats per l'àvia Ermessenda al seu pare Ramon, G-5 f. 54v. Berenguera fou donada de la capella de Santa Margarida de Codó, parròquia de Terrades, i el clergue de la capella, Ponç sa Penya, reconeixia el gener del 1325 tenir en comanda per la donada 100 sous que li havia llegats l'àvia Ermessenda i altres 25 guanyats negociant amb els primers, G-5, ff. 96v-97r. El 1345 ja era sagristana i contractava al mestre Aloy el sepulcre per a les relíquies de sant Daniel, PM 1127. El 1348 Guillem Savall, de Canet de Verges, capbreva a Ermessenda el mas Savall, afrontador amb el torrent de l'Abeurador, G-21 ff. 17v-18r. Entre 1350 i 1353 hi hagué certes trafiques d'objectes, imatges i robes del monestir de les quals era responsable Ermessenda i que posseí la seva neboda Sibil·la de Vilamarí, U-17 ff. 109v, 111v-112r. En visita pastoral del juny del 1353, el bisbe prenia mesures per posar ordre i rescabalar la casa de certs prejudicis causats per tia i neboda, G-29 ff. 53v-54r. El setembre del 1355 era priora i el bisbe li trametia monitòria perquè no admetés cap monja nova mentre ell fos absent, U-27 ff. 111v-112r.

1000. Cf. *Lletres* I, n. 29, nota 104, n. 482, nota 930. Marquesa tingué dificultats amb l'abadessa Beatriu de Cabrera, però el bisbe Pere d'Urrea la defensà constantment. El gener de l'any 1328 el bisbe Urrea li atorgava llicència per no dormir en el dormitori comú, a causa d'atacs de malaltia i a desgrat de l'oposició de l'abadessa, U-3 ff. 46v-47r.

1001. El seu nom figura en l'apel·lació que va formular l'abadessa Beatriu de Cabrera contra els visitadors del monestir, el febrer del 1322, G-3 ff. 112v-113r.

1002. Cf. *Sant Daniel* 170, 178, 187, 190-191.

1003. Cf. *Sant Daniel* 253, 367.

1004. Cf. *Lletres* I, n. 48, nota 146.

E+go Petrus Capmany, publicus predicti domini Gerundensis episcopi notarius, qui premissis interfui, hec scribi feci, subscripsi et clausi.

a. *Afegit a la interlínia*. b. *Afegit a la interlína*. c. *Al manuscrit,* abbatissa. d. *Al manuscrit,* Petrus.

118 (143)

1313 juliol 1. Vilabertran

Bernat Jaume[1005] *i la seva esposa Garsendis, després de cedir els seus béns per a construir i dotar un hospital a Figueres, són rebuts pel bisbe Guillem de Vilamarí com a conversos.*

O. ADG, c. 2, n. 47, carta partida [PM 650].
A. Còpia del s. XIV: ADG, G-6, f. 9rv.
B. Una altra còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 167v-168r.
C. Una altra còpia del s. XIV: ADG, Protocol de Pere Capmany, f. 9rv.

Instrumentum continens quod hospitalarius de Figueriis facit annuatim de censu Gerundensi episcopo vnam libram cere.

Nouerint vniuersi quod presentibus me notario infrascripto et testibus infrascriptis, Bernardus Jacobi, habitator ville de Figueriis, et uxor eius Garsendis, constituti in presentia reuerendi patris domini Guillemi, Dei gratia Gerundensis episcopi, post suorum bonorum ordinationem a se factam per quam hospitale construi in dicta villa pro recipiendis et alimentandis languidis mendicantibus et Christi pauperibus undique confluentibus ad ipsum locum ac pro cubandis fratribus predicatoribus, minoribus et aliis uiris religiosis pauperibus, ordinarunt, deputarunt et ipsum hospitale iuxta eorum possibilitatem dotarunt, prout in instrumento inde confecto plenius continetur, volentes Christi amore ac animarum suarum salute uiuere caste et religiose cum honestate debita in eodem, ac in ministerio et pauperum seruitio residuum uite sue ibidem finire coniuges, saluo (*sic*) suorum bonorum[a] dispositione et eorum retentione, que in prelibato patent lacius instrumento, personas suas Deo et ipsi hospitali, clausis manibus infra ma-

1005. Consta que morí durant l'estiu o al principi de la tardor del 1347, perquè entre octubre i novembre del mateix any els obrers de la parròquia de Figueres i els cònsols de la vila proposaren, i el bisbe aprovà, que Pere Puget i la seva esposa Sibil·la es fessin càrrec de la comanadoria de l'hospital de Figueres, D-156, ff. 3v-4r, G-19 f. 154rv, U-11 f. 107r.

nus reuerendi patris domini episcopi supradicti dederunt, et se conuersos eiusdem hospitalis fecerunt ac ibi quamdiu uiuerent esse promiserunt sub obedientia domini episcopi qui pro tempore fuerit Gerundensis, artantes se ex mera sui liberalitate ad portandum perpetuo et induendum uestes honestas, non rubras, non uirgatas, sed honesti coloris religiosam personam decentes, signo uenerabilis sancte Crucis insuto de panno rubeo in eisdem. Ita uidelicet quod de tota uita sua mantellum panni liuidi supra omnes alias uestes quas portauerint cum predicto signo sancte Crucis in eodem insuto semper habeant deportare. Et renuntiarunt sollepniter tempori religiose probationis et generaliter omni [*f. 168*] iuris beneficio introducto pro se a iure, ab homine, canone siue lege; supplicantes eidem domino episcopo genu flexo quod eisdem annueret et eis in premissis exhiberet gratiam et assensum. Ad hec idem dominus episcopus,[b] considerans quod bone dare consultum presentis habetur uite subsidium, et eterne remunerationis expectare cernitur premium, recepit ad conuersionem, religionem, ministerium et obedientiam et ad prehabita conjuges supradictos. Et uolens eosdem eo gaudere priuilegio et immunitate que talibus conuersis a canonibus conceduntur, dicteque ipsorum ordinationi annuens gratiose, retentoque sibi et suis successoribus quod ipsi conuersi et eorum successores obedientes sint perpetuo et fideles, et quod in eorum nouitate confirmentur et instituantur per episcopum Gerundensem, et quod eidem obedientiam promittant, tradidit ipsis conjugibus mantellum siue habitum panni liuidi cum signo predicte uenerabilis sancte Crucis ibi insuto, semper habendum, ut premittitur, et portandum. Et saluo quod bona hospitalis immobilia uel alia que seruando seruari possent non dissipent nec sine eius consensu alienent, concessit eisdem liberam potestatem regendi ipsum hospitale et administrandi, petendi, recipiendi et conseruandi omnia et singula eius bona, ita tamen quod tam ipsi coniuges quam alii qui pro tempore in dicto hospitali instituentur, semper dare teneantur ipsi domino episcopo et successoribus suis annuatim in die qua synodus celebratur in ecclesia Gerundensi unam libram cere pro censu, in signum et recognitionem dominii eiusdem domini episcopi et successorum suorum in ecclesia Gerundensi.

Qui Jacobus et Garsendis, coniuges supradicti, ab ipso domino episcopo ipsum habitum recipientes ac eidem obedientiam promitentes, promiserunt per se et successores suos in ipso hospitali instituendos ipsum habitum portare, et semper facere dic-

tum censum tempore supradicto, ac bene et fideliter se habere erga utilitatem dicti hospitalis et receptionem pauperum et circa omnia alia que fuerint ad ipsius hospitalis comodum et augmentum, sicut melius et plenius dici potest uel intelligi ad bonum et sanum intellectum, tactisque corporaliter sacrosanctis quattuor Dei Euangeliis, per Deum sponte iurarunt omnia et singula supradicta attendere et complere.

Actum est hoc in monasterio Villebertrandi kalendis iulii anno Domini M° CCC° tertiodecimo.

Testes huius rey sunt discretus[c] Jaçpertus Folcrandi, sacrista secundus, et Guillemus de Morerio, clericus ecclesie Gerundensis, Petrus Toulat, de Figueriis, et Martinus Ferran, de Letone. Nos Guillemus, episcopus predictus, saluo iure dignitatis episcopalis, subscribimus.

Ego Petrus Capmany, publicus domini Gerundensis episcopi notarius, qui predictis omnibus interfui, hec scripsi et clausi.

a. *Afegit a la interlínia.* b. *Afegit a la interlínia.* c. *Afegit a la interlínia.*

119 (45)

1313 agost 29

El bisbe Guillem de Vilamarí i el Capítol de la Seu de Girona fan concòrdia sobre la forma de castigar els capitulars delinqüents i sobre el lloc on es poden convocar les reunions del mateix Capítol.

O. ACG, perg. 1313-VIII-29, carta partida per ABC, amb els dos exemplars.
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 59v-60v.
B. Còpia del s. XIV: ADG, Protocol de Pere Capmany, ff. 11v-12v.
C. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd*, ff. 76r-77r.
D. Còpia de 1419: ADG, c. 8, n. 9 [PM 655].
E. Còpia del s. XV: ACG, *Llibre d'en Calçada*, ff. 166r-167v.

Instrumentum declarationis facte inter episcopum et Capitulum Gerundense qualiter Gerundensis episcopus potest et debet punire illos de Capitulo delinquentes et qualiter et ubi potest et dictum Capitulum conuocare. [*f. 60*]

Nouerint vniuersi quod cum contencio esset inter bone memorie dominum Bernardum, Gerundensem episcopum, ex vna parte, et venerabile Capitulum Gerundense, ex altera, super modo puniendi crimina et excessus que comitterentur per illos de Capitulo supradicto seu aliquem eorumdem, dicto domino episcopo dicente quod ipse per se crimina et excessus predicta punire poterat ac

in eisdem procedere irrequisito Capitulo supradicto, ipso Capitulo contrarium asserente ac dicente quod ad inrequirendum uel puniendum predicta crimina seu excessus procedere non poterat sine consensu et voluntate Capituli supradicti; essetque inter partes predictas super conuocacione Capituli per Gerundensem episcopum facienda questio suscitata, dicto domino episcopo asserente quod poterat Capitulum conuocare uel in ecclesia uel in palacio pro libito voluntatis, dicto Capitulo asserente quod in ecclesia tantum seu in loco uocato Capitulum ipsius ecclesie debebat tantum et non alibi Capitulum conuocari.

Tandem, cum cause inter dictum dominum episcopum et Capitulum super predictis diucius essent ducte, dominus Guillemus, Dei gratia Gerundensis episcopus, predicti domini Bernardi successor inmediatus, et Capitulum supradictum, volentes super predictis ad pacem et concordiam deuenire, ordinauerunt ac consenserunt inter se, tractantibus venerabilibus Vgone de Cruÿllis, abbate Sancti Felicis, et Bernardo de Godello, archidiacono de Silua, et Petro de Crexello et Arnaldo de Monterotundo, canonicis, et Jaçperto Folcrandi, sacrista secundo, Poncio Alberti, Petro de Gallinariis, presbyteris de Capitulo supra dicto, ad hoc per ipsum dominum episcopum et Capitulum deputatis, quod super criminibus seu excessibus per aliquos de dicto Capitulo actu recipientes porcionem canonicam comittentur, numquam Gerundensis episcopus ex suo officio possit inquirere, procedere uel punire nisi de consilio et consensu Capituli Gerundensis. Set si aliquis appareat accusator cuius tamen interesset accusare, uel denunciator qui denunciacionem vel acusacionem prosequatur, possit tunc illo tamen prosequente episcopus Gerundensis procedere, inquirere et punire super criminibus seu excessibus supradictis per se, sine consilio et assensu Capituli supradicti.[1006]

Fuit etiam ordinatum et conuentum, tractantibus supradictis inter partes predictas, quod Gerundensis episcopus possit conuocare Capitulum tam in ecclesia quam in palacio, vbicumque sibi magis placuerit et sibi visum fuerit expedire, cum ab antiquo ita fuerit consuetum. Veruntamen pro bono pacis fuit conuentum et ordinatum inter dominum episcopum et Capitulum quod de cetero Gerundensis episcopus qui est et pro tempore fuerit non possit dictum Capitulum in dicto palacio conuocare, si aliquis esset

1006. En aquesta altura, al marge dret, manícula.

laycus infra palacium supradictum de quo aliquis de Capitulo uerissimiliter regardium haberet. Imo tunc, illo requirente Gerundensem episcopum quod in ecclesia Capitulum conuocet [*f. 60v*] supradictum, dictus episcopus ipsum Capitulum teneatur in ecclesia et non in palacio conuocare.

Et cum in dictis causis, que racione predictorum ducte fuerunt inter partes, tam in romana curia[a] quam in[a] curia Tarrachonensi fuissent facte expense per eas, fuit dictum et ordinatum quod per nullam dictarum parcium expense alique in ipsis causis facte possent repeti uel haberi, imo ipse partes expresse et ex certa sciencia peticioni dictarum expensarum renunciauerunt, nec etiam a Capitulo pretextu expensarum in dictis causis factarum possit aliquid peti, exhigi seu haberi.

Que omnia fuerunt laudata, firmata et approbata per dominum episcopum et Capitulum supradictos. Et tam dominus episcopus per se et successores suos quam predictum Capitulum promiserunt predicta se seruaturos prout sunt superius ordinata, et quod non contrauenirent aliqua ratione, et de predictis mandarunt fieri publica instrumenta per alphabetum diuisa.

Que fuerunt acta et firmata IIII° kalendas septembris anno Domini M^{o} CCC^{o} XIII°, presentibus testibus Guillemo Raimundo de Flaciano[1007] et Jachobo Fferrarii,[1008] clericis ecclesie Gerundensis.

Ego Guillemus,[b] Dei gratia Gerundensis episcopus, hoc firmo. Ego Hugo de Cruÿllis, ecclesie Sancti Felicis Gerunde abbas, subscribo. Ego Arnaldus de Solerio, archidiaconus Bisuldunensis, subscribo et firmo. Ego Berengarius de Palacio, archidiaconus Impuritanensis, subscribo. Ego Bernardus de Goello, archidiaconus de Silua, subscribo. Ego Jaçpertus Folcrandi, pres-

1007. L'ADG documenta dos personatges amb aquest nom. Un Guillem Ramon de Flaçà actua molt a prop del bisbe i com a jutge des del 1293, PM 458. Exerceix el mateix ofici el 1306, G-2 f. 58rv. És beneficiat de Sant Feliu de Girona i testa a principis del 1307, dotant el benefici de Sant Miquel de Flaçà, D-1 ff. 22r-23r, 177v-179v. El 15 de maig ja actuen els seus marmessors, que fan quitació a Ramon de Cogullades, domer de Dosquers, dels rèdits de la capellania del lloc, que Guillem Ramon de Flaçà devia obtenir en vida, G-2 f. 76v. Cf. també ADG, Pergamins de la Seu, Ardiaconat de Girona, perg. 35. El segon Guillem Ramon de Flaçà, nebot evident del primer, apareix per primera vegada en el nostre document. El 1344 consta com a canonge de Sant Feliu de Girona i ha construït un altar sota la invocació dels apòstols Jaume i Joan a l'església parroquial de Flaçà, amb la promesa de dotar-lo de rendes per a la llàntia i els ornaments, G-17 f. 126r.

1008. Cf. CC 596.

byter de Capitulo et sacrista secundus, subscribo. Ego Guillemus de Corneliano, canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Simon de Sexano, canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Arnaldus de Solerio,[1009] canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Bernardus de Cruÿllis, canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Bernardus de Vilerto, Gerundensis canonicus, subscribo. Ego Arnaldus de Monterotundo, Gerundensis canonicus, subscribo. Ego Raimundus de Villademagno, Gerundensis canonicus, subscribo. Ego Bernardus de Lacu, presbiter de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Poncius Alberti, presbiter de Capitulo, subscribo. Ego Arnaldus de Palaciolo, thesaurarius ecclesie Gerundensis, subscribo.

Eg+o Petrus Capmany, publicus predicti domini Guillemi, Gerundensis episcopi, notarius, qui premissis interfui, hec scribi feci, subscripsi et clausi.

a. *Afegit a la interlínia.* b. *Al manuscrit,* Petrus.

120 (141)

1313 setembre 21

Guillem Pere, del Roure, i la seva esposa Guillema, als quals la vila d'Olot ha encomanat l'hospital nou, demanen i obtenen del bisbe Guillem de Vilamarí l'estat i l'hàbit de conversos.

O. ADG, c. 3, n. 126 [PM 658].
A. Còpia del s. XIV: ADG, Protocol de Pere Capmany, ff. 15r-16v.
B. Una altra còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 165r-166r.

Instrumentum continens quod hospitalarius de Oloto semper tenetur facere de censu Gerundensi episcopo mediam libram cere.

Nouerint vniuersi quod in presentia mei notarii et testium infrascriptorum ad hoc specialiter vocatorum, Guillemus Petri de Robore, et Guillema, eius uxor, de eodem loco, attendentes hospitale nouiter hedificatum in podio Sancti Stephani de Oloto per Berengarium de Rexacho iuniorem,[1010] parrochie de Oloto, et per vniuersitatem proborum hominum ville et parrochie eiusdem loci, sibi traditum et comissum fuisse de tota uita sua, ita quod

1009. Cf. *Letres* I, n. 70, nota 192.

1010. Segurament es pot identificar amb el cavaller homònim que el 25 de gener de 1341 instava del bisbe absolució d'excomunió per haver injuriat un clergue de la Bisbal, G-15 f. 50r.

ibidem personalem et continuam residentiam faciant et bona sua omnia quecumque sint et ubique dicto hospitali offerant ac bene et[a] fideliter[a] helemosinas et alia caritatis subsidia que dicto hospitali a Christifidelibus largientur congregent et perquirant, et quod pauperibus ibi confluentibus de bonis dicti hospitalis pro posse suo misericorditer prouideant ac etiam quod de helemosinis acquisitis ac aliis bonis per ipsos dicto hospitali congregatis Berengario de Rexacho et suis et duobus proceribus dicte ville quolibet anno legale computum reddere teneantur, attendentes se conuersos eiusdem hospitalis fecisse in manibus et posse Petri Arnaldi Cusidor,[1011] notario publico de Oloto, nomine cuius interest recipientis, prout hec et alia omnia in instrumento commissi-[*f. 165v*]-onis et traditionis de dicto hospitali per uniuersitatem proborum hominum predictorum eisdem facte lacius et plenius continentur, cupientes ad regna coelestia peruenire, conuersioni per eosdem facte expresse consencientes in manibus et posse reuerendi patris domini Guillemi, Dei gratia Gerundensis episcopi, supplicarunt dicto domino episcopo genu flexo ut dicti hospitalis commissioni, tradicioni et eorum conuersioni predictis assensum suum prestaret ordinaria potestate, promittentes per se et successores suos semper obedientiam et reuerentiam eidem domino episcopo et succesoribus suis ac Gerundensi ecclesie obseruare, artantes se ex mera sui liberalitate ad portandum perpetuo et induendum uestes honestas signo uenerabilis sancte Crucis insuto de panno rubeo in eisdem, ita uidelicet quod de tota uita sua mantellum de panno albo super omnes alias uestes quas portauerint cum predicto signo sancte Crucis in eodem insuto semper habeant deportare.

Ad hec idem episcopus supplicationem dictorum coniugum benigne admittens, recepit ad conuersionem, religionem ac obedientiam et ad prehabita coniuges supradictos, retentoque sibi et suis successoribus quod ipsi conuersi et eorum successores obedientes sint perpetuo et fideles, et quod in eorum nouitate confirmentur et instituantur per episcopum Gerundensem ad presentationem proborum hominum uniuersitatis dicti loci, et quod eidem oboedientiam promitant, tradidit ipsis coniugibus mantellum siue habitum panni albi signo sancte Crucis ibi insuto semper habendum, ut premittitur, et portandum. Et saluo quod bona ipsius hospitalis immobilia uel alia que seruando seruari possunt et ea

1011. A l'ADG hi ha un document incomplet on és esmentat Pere de Cusidor, beneficiat de Santa Maria..., U-5 f. 153v.

que ibi Deus dederit in futurum non dissipent nec sine consensu eius alienent, imo bene et fideliter ea administrent, concessit eisdem liberam potestatem regendi ipsum hospitale et aministrandi, petendi, acipiendi et conseruandi omnia et singula eius bona. Ita tamen quod tam ipsi coniuges quam alii qui pro tempore in dicto hospitali instituentur semper dare teneantur ipsi domino episcopo et successoribus suis annuatim in die qua sinodus celebratur in ecclesia Gerundensi mediam libram cere pro censu in signum et recognitionem dominii eiusdem domini episcopi et suorum successorum in ecclesia Gerundensi.

Qui Guillemus Petri et uxor eius Guillema, coniuges supradicti, ab ipso domino episcopo ipsum habitum recipientes ac eidem oboedientiam promitentes, promiserunt per se et successores suos in ipso hospitali instituendos ipsum habitum portare et semper facere dictum censum tempore supradicto, ac bene et fideliter se habere erga utilitatem dicti hospitalis et prouisionem pauperum et circa omnia alia que fuerint ad ipsius hospitalis commodum et augmentum, sicut melius et plenius dici potest ad bonum et sanum intellectum.

Tactisque sacrosanctis quattuor Dei [*f. 166*] Euangeliis, per Deum sponte iurarunt omnia et singula supradicta attendere et complere.

Actum est hoc XI° kalendas octobris anno Domini M^{o} CCC^{o} terciodecimo, presentibus testibus discreto Jaçperto Folcrandi, sacrista secundo ecclesie Gerundensis, et Guillemo Caboti,[1012] clerico turris de Macianeto, et Bernardo Medici,[1013] clerico de Palamors.

Ego, episcopus predictus, saluo iure hospitalis predicti et dignitatis episcopalis, subscribo.

Ego Petrus Capmany, publicus predicti domini Gerundensis episcopi notarius, hec scripsi et clausi.

a. *Repetit*.

1012. Guillem Cabot era clergue de Santa Agnès de Malenyanes, al bisbat de Barcelona, i el 6 de setembre de 1305 Bernat de Cartellà el presentava per al benefici de la capella de Sant Jaume de la torre de Cartellà de Maçanet de la Selva, G-2 f. 31v, d'on rebia llicència per a absentar-se el desembre del 1330, juntament amb testimonial del seu presbiterat, U-4 f. 132v.

1013. El juny de 1323 és diaca de Santa Eugènia de Vila-romà, G-4 f. 37r. El 1327 té causa amb Ramon Vidal, diaca del mateix lloc, que ha estat apel·lada i comissionada pel bisbe, U-2 ff. 108v, 115v-116r.

121 (55)

(1313) 1314 febrer 28

Gueraua de Mosset, que habita a Girona, cedeix a Pere d'Espolla,[1014] *clergue, una casa de Girona pel preu de 300 sous i amb l'obligació de celebrar sufragis per ella després de la seva mort.*

O. ACG, perg. 1314-II-28, carta partida per ABC, amb els dos exemplars.
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 71v-72v.

Instrumentum continens quod tenetores hospicii domine Geralde de Mosseto condam tenentur facere anniuersarium conuentuale et aliud XL presbiterorum pro anima dicte domine, die sui obitus.

Nouerint vniuersi quod ego, Geralda de Mosseto, commorans Gerunde, gratis et ex certa sciencia per me et omnes meos presentes pariter et futuros, bona fide ac omni dolo cessante, dono, concedo et stabilio pro libero et francho alodio uobis, Petro de Spodolia, clerico ecclesie Gerundensis et uestris ac cui uolueritis in eternum totum illud hospicium meum quod habeo et possideo iuxta scalam maiorem sedis Gerunde, et quod emi pro libero et francho alodio a Guillemo Bruni,[1015] iurisperito Gerunde, prout affrontat ab oriente in hospicio Bernardi de Corniliano,[1016] clerici de Capitulo Gerundensi, a meridie in scala maiori sedis Gerunde, et ab occidente in platea de Mercatello, et a circio in carraria per quam[a] itur ad canonicam Gerundensem, et prout in instrumento [*f. 72*] emptionis eiusdem hospicii scripto et clauso XIII[o] kalendas ianuarii anno Domini M[o] CCC[o] vndecimo per manum Jacobi Tresforti, notarii publici Gerunde, quod sincerum et integrum uobis de presenti trado, plenius et lacius continetur. Ita ut vos et uestri perpetuo ipsum hospicium prout predictis IIII affrontacionibus includitur et terminatur, habeatis, teneatis et possideatis pro libero et francho alodio ad omnes uestras uoluntates perpetuo faciendas cum ingressibus, exitibus, pertinenciis, tenedonibus et cum solo supraposito, parietibus, fundamentis, bigis, tignis, hostiis, fenestris, prospectibus, tegulis, stillicidiis, aquariis, cloachis, honeribus, sufferimentis et cum omni integritate hospicii supradicti et cum

1014. Cf. PM 805, 993; ADG, Pergamins de la Seu, Ardiaconat de la Selva, perg. 11, 15.

1015. Cf. LV 30, 77, 109; ARNALL 52; PG 43, 236.

1016. Cf. PONTICH, *Series*, f. 190r; ADG, Pergamins de la Seu, Ardiaconat de la Selva, perg. 11.

omnibus melioramentis factis et faciendis de abisso usque ad nubes, prout melius, sanius et vtilius ad uestrum et uestrorum commodum potest intelligi siue dici. Et de eodem hospicio in corporalem et vacuam possessionem vos mitto personaliter de presenti, retento tamen mihi vsufructu in eodem dum mihi fuerit vita comes, dans et cedens uobis, dicto Petro de Spodolia, et uestris ac cui seu quibus uolueritis omnes voces, iura, raciones ac omnes acciones reales et personales, mixtas, vtiles et directas mihi in dicto hospicio et in eius pertinenciis competentes uel competituras ex causa dicte empcionis uel alio quouis modo, promittens uobis bona fide ac sollempni stipulacione iamdictum hospicium semper vobis ac cui seu quibus uolueritis bonum facere, tenere, habere et possidere quiete et in pace pro francho et libero alodio contra cunctos homines. Vos vero et successores uestri dictum hospicium tenentes faciatis et facere teneamini annuatim pro anima mea et ob remedium eiusdem post finem meum, die scilicet obitus mei, anniuersarium conuentuale in canonica Gerundensi, et ipsa die obitus mei celebretur officium deffunctorum et fiat conuentuale anniuersarium pro anima mea in dicta ecclesia, prout de aliis anniuersariis conuentualibus est fieri in ipsa ecclesia consuetum. Ita quod cuilibet recipienti porcionem in canonica Gerundensi duplicetur canonica porcio in denariis ipsa die secundum formam antiquam canonice supradicte, prout antiquitus consueuit fieri in illis mensibus in quibus dabantur vndecim denarii in festiuitatibus nouem leccionum. Ita quod dentur pro dupla nouem uel decem aut vndecim denarii prout dies obitus mei occurrerit, sic quod dupla ipsius canonice porcionis qualicumque die obitus mei ipsum anniuersarium occurrerit, quantitatem vndecim denariorum non excedat. Et etiam teneamini facere ipsa eadem die obitus mei vos et uestri successores tenentes hospicium antedictum aliud anniuersarium quadraginta presbiterorum ecclesie Gerundensis, quorum cuilibet ipsa die pro oblacione sex denarii offerantur, et quod quilibet pro anima mea missam celebret ipsa die. Et ad predicta duo anniuersaria facienda et complenda perpetuo annuatim obligo et astringo hospicium supradictum et ad ea uolo ipsum remanere obligatum per quemcumque possessorem idem hospicium teneatur, et si ille ad quem deuenerit hospicium memoratum dicta anniuersaria, prout superius ordinatum est, facere recusaret seu temporibus debitis ipsa anniuersaria differret facere per vnum mensem postquam esset monitus seu[b] requisitus per Capitulum Gerundense quod ipsa faceret anniuersaria, ipsum Capitulum pro-

pria auctoritate et sine impedimento, contradiccione et obstaculo [*f. 72v*] alicuius posset dictum hospicium apprehendere et ipsum in suo dominio retinere, uel alii cui uellet stabilire, qui perpetuo faceret anniuersaria supradicta, et etiam ipsum Capitulum in illo casu ubi dominium dicti hospicii ad ipsum Capitulum perueniret et ipsum hospicium in suo dominio retinere uellet, ipsum Capitulum teneretur facere anniuersaria supradicta integre et complere, prout est superius ordinatum. Et uolo quod ipsa die qua obiero incipiant fieri per vos seu per successores uestros dictum hospicium tenentes duo anniuersaria supradicta, et fiant deinde perpetuo annuatim prout superius continetur. Et pro hac donacione seu stabilimento confiteor a vobis, dicto Petro de Spodolia, numerando recepisse et habuisse pro acapte trescentos solidos barchinonenses monete de terno et eos in vsus proprios ac maximam vtilitatem meam utiliter convertisse, renunciando excepcioni peccunie non numerate seu etiam non recepte et benefficio illius legis qua deceptis ultra dimidiam iusti precii subuenitur et restitucioni in integrum accionique in factum et omni priuilegio, foro, iuri, quibus contra premissa uenire possem aliqua racione. Et volo quod de predictis fiant tria publica instrumenta per alphabetum diuisa quorum vnum vos, dictus Petrus, habeatis, et aliud thesaurarius et alterum clauiger ecclesie Gerundensis.

Et ego, predictus Petrus de Spodolia, consenciens omnibus et singulis antedictis et ea laudans, approbans et confirmans ac recipiens sub pactis et condicionibus antedictis, promitto per me et successores meos tenentes hospicium antedictum uobis, iamdicte domine Geralle presenti, et notario infrascripto tanquam publice persone, premissa et secuencia a me stipulanti et recipienti nomine omnium quorum interest uel potest aut interesse poterit in futurum, premissa omnia et singula atendere et complere prout sunt superius expressata, et numquam contrauenire iure aliquo siue causa. Et ad predicta omnia facienda et complenda obligo tantum de presenti et astringo dictum hospicium cum omnibus suis melioramentis et augmentis factis et faciendis.

Quod est actum pridie kalendas marcii anno Domini M° CCC° XIII°

Sig+num domine Geralle predicte, qui hec firmo et laudo.

Sig+num iamdicti Petri de Spodolia, qui hec concedo et laudo.

Testes huius rey sunt Berengarius de Spodolia,[1017] clericus iurisperitus Gerunde, et Bernardus de Villari,[1018] sacrista ecclesie de Auinione, et Guillemus Venrelli,[1019] de Vilablarexo clericus oriundus.

Eg+o Berengarius Rubei, notarius publicus curie domini episcopi Gerundensis qui premissis interfui, hec scribi feci et clausi.

a. *Afegit a la interlínia.* b. *Afegit a la interlínia.*

122 (103)

1314 agost 7

El bisbe Guillem de Vilamarí ferma a Bernat Loreta,[1020] *prior del monestir de Roca-rossa, uns delmes de Tordera i Sant Cebrià de Falgars, per una prestació de 16 sous de cens.*

O. ADG, c. 4, n. 126 [PM 671].
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, f. 131rv.
B. Una altra còpia del s. XIV: ADG, Protocol de Pere Capmany, f. 23v.

Instrumentum qualiter prior monasterii de Ruppe Russa facit censualiter annuatim Gerundensi episcopo XVI solidos barchinonenses pro quibusdam decimis sibi et monasterio predicto firmatis.

Nouerint vniuersi quod nos Guillemus, Dei gratia Gerundensis episcopus, firmamus et laudamus tibi Bernardo Loreta, priori

1017. Cf. LV 132-133.

1018. El 1296 consta com a testimoni en el document notarial de manca de compareixença del comte d'Empúries, citat pel bisbe, i se l'esmenta com a clergue i jurista, U-1 ff. 15rv; cf. també U-1 ff. 43v-44r. El mateix any és presentat per al benefici fundat a Sant Miquel de Fluvià pel seu pare Ramon Pere, G-1 f. 40r. Al cap de dos anys el bisbe li fa procura, amb altres, per afers a la cúria romana, G-1 full solt entre ff. 77 i 78. El novembre del 1306 el bisbe li confirma la doma de Vilatenim, G-2 f. 68r, a la qual renuncia el 1307, G-2 f. 72r. El 1320 és clergue d'Avinyonet i obté la capellania de Vilaür, G-3 ff. 17v-18r. El 1322 és clergue de Vilert, G-3 f. 193r. El 1325 obté confirmació de la doma d'Avinyonet, G-5 f. 57v. El 1330 ha de presentar-se a la cúria gironina amb Bernat de Font, també domer d'Avinyonet, U-4 f.142v. El 1348 encara faria la suplència de Bernat d'Alguer, domer de Fornells, U-13 f. 6r. Segons ADG, Pergamins de la Seu, Claver, perg. 20, l'any 1275 un Bernat de Vilar és sagristà de la capella del castell d'Aro.

1019. Cf. *Lletres* I, n. 223, nota 500. Cal afegir-hi que, segons ADG, Pergamins de la Seu, Ardiaconat de Girona, perg. 66, el 1337 actuava també com a notari del bisbe.

1020. Prior de 1300 a 1315, com a mínim, per la qual cosa s'ha de corregir en aquest punt la cronologia donada per DHEC III 271. Per a Bernat Loreta o Lloret, cf. *Roca-rossa*, 17-18, 24, 68, 128. 147, 176, amb la bibliografia citada a DHEC, *ib.* Fou el prior que va manar de confeccionar el cartoral de Roca-rossa, avançant-se a la iniciativa del bisbe Pere de Rocabertí de fer confeccionar el cartoral que el lector té a les mans.

Sancte Marie de Ruppe Russa nostre diocesis, et successoribus tuis ac ipsi monasterio in perpetuum medietatem integre totius decime omnium rerum quam ex uendicione facta Guillemo Loreta,[1021] predecessori tuo, per Raimundum de Maserata,[1022] militem parrochie Sancti Laurencii de Macianeto, et dominam Agnetem, vxorem eius, habes et percipis in loco uocato Rocha, et in loco uocato Ritort, et in loco uocato Pugols, et in loco uocato Rabasça, qui sunt in parrochia Sancti Cipriani de Falgars et in aliis locis vbique ad ipsum decimale pertinentibus et ad que decimale ipsum aliquatenus protenditur; et etiam firmamus, laudamus et approbamus tibi et successoribus tuis ac ipsi monasterio in perpetuum decimam quam habes et percipis in septem fexiis terre in parrochia de Tordera, quarum sex sunt in loco uocato Plan de Agnis, et septima in plano Sancti Vincentii iuxta cabanam. Et etiam firmamus et laudamus tibi et successoribus tuis ac ipsi monasterio in perpetuum medietatem totius decime campi d'en Aulench, parrochie predicte de Falgars, et etiam illam decimam quam dictum monasterium percipit in quibusdam honoribus mansi Bernardi Bernada de Vilasclato[1023] ex vendicione ipsi monasterio facta per Geraldum de Montesurico,[1024] militem, et dominam Lauram[1025] [*f. 131v*] vxorem suam, et firmamus et laudamus tibi et successoribus tuis et ipsi

1021. Cf. *Roca-rossa,* 3-5, 8, 25, 78, 82, 83, 86, 109, 113-117, 133-134, 174 i IV. L'ADG permet de saber que el novembre del 1298 els canonges de Sant Martí Sacosta l'elegiren com a paborde, G-1 f. 91v, el bisbe consentí l'elecció i la confirmà, G-1 ff. 82r, 83r, 92v. Al cap d'un any el bisbe li firmava debitori de 1.200 sous rebuts en préstec, G-1 f. 108v-109r. El maig del 1300 el bisbe li manava que no consentís l'admissió que havia fet Pere Gascons, prior d'Olives, de Pere de Terrades com a canonge d'Olives, G-1 full posterior al f. 104. Consta mort a principis del 1305, puix que de febrer a juliol d'aquest any el bisbe confirma l'elecció de Joan de Santa Llogaia, sagristà de Sant Martí Sacosta, com a prior de la casa, amb tot el procés i les deposicions testificals, G-2 ff. 10r-18r. L'octubre del 1305, el nou prior firmava rebut al bisbe de 750 sous, part dels 1.200 que li havia prestat Guillem Loreta, G-2 f. 46r.

1022. Abans del 1314, Ramon de Marata, cavaller, i la seva esposa Agnès havien venut la meitat del delme de Maçanet de la Selva a Guillem Loreta, prior de Roca-rossa, i el bisbe el fermava a Bernat Loreta, G-6 f. 23v. Ramon de Marata va fundar benefici a Maçanet de la Selva, al qual rendia fruits el mas Torró o Torelló de Santa Maria de Palautordera, bisbat de Barcelona; l'any 1347 el seu obtentor Pere Gras reduïa les remences a cens de 4 sous l'any, D-157 f. 39rv, G-19 ff. 122v-123r. El desembre del 1348 Ramon de Marata ja era mort, perquè el benefici que havia fundat a Maçanet era proveït pel vicari general arran de la presentació feta per Simó de Trilla, cavaller i tutor de Ramon, fill i hereu de Ramon de Marata, D-160 f. 10v.

1023. Cf. *Roca-rossa*, 82. És el document de venda del delme esmentat tot seguit.

1024. Cf. PM 352, 738; CC 605; *Roca-rossa,* 62, 82-83, 96, 153, 160, 165, 169, 175, 177.

1025. Cf. *Roca-rossa,* 82, 174.

monasterio in perpetuum illam decimam quam habes et percipis in illa arrabaçada que est subtus locum uocatum Sanctum Cornilium ex uendicione ipsi monasterio facta per Geraldum de Montesurico et vxorem suam predictos. Decimas autem seu partes decimarum predictas tibi et successoribus tuis et ipsi monasterio laudamus et firmamus in perpetuum prout melius et vtilius dici et intelligi potest ad utilitatem tuam et monasterii supradicti, ita videlicet quod ipsas decimas seu partes earum teneas tu et successores tui in perpetuum ad feudum pro nobis et ecclesia Gerundensi et pro ipsis omnibus decimis seu earum partibus tu et successores tui in perpetuum detis nobis et successoribus nostris sexdecim[1026] solidos monete barchinonensis de terno censualiter annuatim in festo sancti Luche. Et nihil aliud a te uel successoribus tuis in dicto monasterio possimus exigere seu habere pro decimis supradictis seu partibus earumdem. Et pro predictis firma et laudatione confitemur a te habuisse et recepisse ducentos solidos barchinonenses de terno, renunciando exceptioni non numerate pecunie et non recepte.

Et ego Bernardus Loreta, prior monasterii supradicti, recipio in feudum a vobis, domino Guillemo, Dei gratia episcopo Gerundensi predicto, decimas seu partes earum predictas, promitens per me et successores meos in dicto monasterio vobis et uestris successoribus dare et soluere annuatim in festo sancti Luche sexdecim solidos supradictos, obligando uobis et uestris successoribus pro predictis complendis omnia bona monasterii supradicti.

Quod est actum et a predictis domino episcopo et priore approbatum et firmatum VII° idus augusti anno Domini M° CCC° quartodecimo.

Testes discretus Jaçpertus Folcrandi, sacrista secundus ecclesie Gerundensis, et Guillemus de Podio,[1027] canonicus Sancti Martini de Costa Gerunde, et Berengarius Rubei, scriptor curie officialis domini episcopi Gerundensis. Ego Guillemus, episcopus predictus, saluo iure dignitatis episcopalis, subscribo.

Ego Petrus Capmany, publicus predicti domini Gerundensis episcopi notarius, hec scripsi et clausi.

1026. En aquesta altura, al marge esquerre, escrit per una altra mà, moderna: «Cens».

1027. El 7 de maig de 1323 Bernat Barrau, rector de l'hospital de la Seu, comissionat pel bisbe, li donava possessió del priorat de Sant Martí Sacosta per al qual acabava d'ésser elegit, G-4 f. 27v-28r.

123 (160)

(1314) 1315 març 14

Pere de Xesa[1028] *ven al bisbe Guillem de Vilamarí les seves possessions de Parlavà per 4.050 sous.*

O. ADG, c. 18 n. 62 [PM 676].
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 193v-195r.
B. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd,* ff. 20v-22r.

Item aliud continens quod Petrus de Xesa vendidit domino episcopo certum honorem et certos redditus in parrochia de Palarravano.[1029]

Nouerint vniuersi quod ego Petrus de Xesa,[1030] baiulus de Ultramorte et de Palaraffano, nomine procuratorio Petri de Xesa, militis, filii mei, a quo potestatem habeo ad infrascripta cum publico instrumento confecto per Petrum Çabata,[1031] notarium publicum Barchinone, VI idus martii anno Domini Mº CCCº XIIIIº, vendo et cum hoc presenti instrumento publico liberando trado vobis, reuerendo patri in Christo domino Guillemo de Villamarino, Dei gratia episcopo Gerundensi, uestro proprio nomine ementi et quibus uolueritis in perpetuum pro libero et francho alodio totum illum honorem quem dictus filius meus habet et habere debet et sibi competit et competere debet in parrochia Sancti Felicis de Palaraffano et locis aliis quibuscumque ex emptione inde per dictum filium meum facta a Brunissende et Sibilia, filiabus et heredibus condam Guillemi de Rieria,[1032] cirurgici et ciuis Gerunde, videlicet mansos et bornas cum hominibus et feminis, et alios homines et mulieres ipsius honoris et etiam omnes census, agraria, taschas, terras, possesiones, dominia, tertia, laudismia et foriscapia et hospicium quod dictus Petrus habet proprium in dicta parrochia et etiam omnia alia et singula bona et iura que dictus Petrus habet et habere debet et eidem competunt et competere debent et possunt ratione predicta in tota dicta parrochia de Palarafano, et

1028. Cf. *Lletres* I, n. 57, nota 166; CC 540.
1029. A l'altura de l'espai que hi ha entre la rúbrica i el text del document, al marge esquerre, escrit per una altra mà, del segle XV: «Lauinera».
1030. Cf. PM 617, 631, 641.
1031. El nom d'aquest notari no consta en Lluïsa CASES I LOSCOS, *Inventari de l'Arxiu històric de Protocols de Barcelona. 1. Segles XIII-XV*, Barcelona, Fundació Noguera (Inventari d'Arxius Notarials de Catalunya, 24) 2001, 447 p.
1032. Cf. LV 46; PG 494, 662.

etiam in omnibus aliis locis, sicut melius Berengarius Lauineria[1033] condam habuit ea ab Atone de Fuxano,[1034] et sicut melius dicto Petro pertinent et pertinere possunt et debent ratione predicta. Iam quidem dictos mansos et bornas, census, agraria, taschas et possessiones, dominia, tertia, lau-[*f. 194*]-dismia et foriscapia et alia omnia et singula supradicta cum intratibus et exitibus suis et cum omnibus suis integritatibus et proprietatibus et pertinentiis suis, tenedonibus, uineis, terris cultis et incultis et heremis et arboribus diuersorum generum et cum quintanis, domibus et cum hominibus et feminis dictorum mansorum et bornarum et aliis quibuscumque ibi vel inde ubique commorantibus presentibus et futuris et cum censibus, usaticis, agrariis, iouis, traginis, menedis, questiis, toltis, forciis, placitis, stabilimentis, firmamentis, seruiciis, adempramentis, cuguciis, exorquiis, intestiis, capitibus fractis et homicidiis, intestationibus et redemptionibus hominum et mulierum et cum omnibus prouentibus et omnium rerum dominiis siue exactionibus et cum omnibus aliis que dici uel nominari siue excogitari possunt vel inueniri, que dictus Petrus in predictis omnibus et in tota dicta parrochia de Palaraffano vel alibi ubicumque ratione dicti honoris habet et accipit et habere uel accipere debet ui uel gratis, sicut melius dicto Petro, filio meo, predicta pertinent et pertinere debent uel in futurum pertinere possent, sic ea uobis uel quibus uolueritis perpetuo pro libero et francho alodio nomine procuratorio Petri de Xesia, filii mei predicti, vendo pretio quattuor millium quinquaginta solidorum barchinonensium monete de terno, que a uobis confiteor habuisse et recepisse, renuntiando exceptioni non numerate peccunie et non recepte et iusti pretii non habiti et omni exceptioni doli et actioni in factum et restitutioni in integrum et benefitio illius legis qua deceptis ultra dimidiam subuenitur, et omni alio iuri mihi nomine dicti Petri seu dicto Petro filio meo competenti aut competituro. Et si forte hec uenditio ualet plus uel ualebit dicto pretio, totum illud plus uobis et uestris dono nomine quo supra donatione irreuocabili inter uiuos. Constituens nichilominus me predicta bona per uos et nomine uestro possidere uel quasi donec eorum corporalem acceperitis possessionem, quam liceat uobis quando uolueritis perpetuo retinere ad faciendum in[de] omnes uestras uoluntates, volens etiam et mandans nomine quo supra cum hoc publico instrumento omnibus illis qui predicto Petro, filio

1033. Cf. PM 155-116, 153, 189.
1034. Cf. PM 115-116, 153, 189, 209, 631; CC 399.

meo, seu mihi eius nomine, de predictis respondere tenentur pro uobis et cui uolueritis amodo inde respondant et non mihi nomine procuratorio Petri, filii mei, nec etiam ipsi Petro, absoluens etiam nomine quo supra cum hoc publico instrumento omnes homines et mulieres dictorum mansorum, bornarum presentes et omnes alias personas ad ipsum Petrum ratione dicti honoris pertinentes ubicumque ab omni homagio et fidelitate in quibus ipsi Petro seu mihi eius nomine tenentur. Cedendo et dando insuper uobis et cui uolueritis in predictis nomine quo supra totum locum, ius et omnes uoces, rationes, actiones reales et personales, utiles, directas atque mixtas, ordinarias et extraordinarias dicto Petro, filio meo, seu mihi nomine [*f. 194v*] quo supra competentes ac competituras ad omnes uestras uoluntates inde perpetuo faciendas, faciendo inde uos uerum dominum et procuratorem ut in rem uestram propriam, omnibus meis nomine quo supra uocibus et rationibus et dicti Petri, filii mei, extinctis, et penes uos et uestros remanentibus et translatis. Et ideo predicta de meo nomine quo supra et dicti Petri, filii mei, iure et dominio et posse eicio in uestrum et uestrorum et quorum uolueritis ius et posse penitus transferendo.

Retineo tamen michi nomine quo supra in dicta venditione quod uos et uestri dictum honorem tenentes soluatis et soluere teneamini perpetuo annuatim Berengario de Auinione,[1035] clerico stabilito in monasterio Sancti Petri de Gallicantu Gerunde, uel illi clerico qui pro tempore tenebit stabilimentum quod instituerunt Berengarius Lauinera condam et eius uxor, centum sexaginta sex solidos et VIII° denarios barchinonenses monete de terno.

Item excipio a predicta uenditione quinque migerias frumenti ad mensuram de Monellis, quas Arnaldus Cipriani de Palaraffano dicto Petro, filio meo, faciebat censualiter annuatim ratione vnius campi et sui hospicii et vnius fexie quam[a] dictus Arnaldus tenebat pro filio meo, et etiam totum directum dominium de predicto campo et hospicio et fexia,[b] que omnia uendidi Berengario Natali,[1036] clerico de Flaciano, et suis successoribus in perpetuum.

1035. L'ADG, Pergamins de la Seu, Benefici de Sant Bartomeu, perg. 9, documenta un Berenguer d'Avinyó que l'any 1324 és escrivà jurat de Sant Pere de Galligants. També és documentat un Berenguer d'Avinyó que l'any 1339 rep comissió del sagristà de Castelló d'Empúries per a conferir el benefici fundat per Blanca Alquer, que roman vacant perquè el seu titular ha renunciat, D-154 ff. 29v-30r. Si és el mateix clergue que el del document, hauria canviat de prebenda.

1036. A part d'altres clergues homònims, l'ADG documenta el beneficiat de sant Fermí de Flaçà, Berenguer Nadal, que l'any 1322 rep manament de no celebrar sense lli-

Item excipio a predicta uenditione totum directum dominium et omnia alia iura que dictus Petrus habebat in vna fexia terre quam Guillemus Saloni habet in loco uocato Fons, quam pro dicto Petro habebat, et eam uendidi Guillemo Saloni,[1037] clerico de Palaraffano, in perpetuum.

Et sic promitto per me et meos nomine quo supra, vobis et uestris predictam uenditionem et omnia alia et singula supradicta, ut dictum est, semper facere habere, tenere et possidere in pace et secure contra cunctas personas pro libero et francho alodio. Et nichilominus ego, dictus Petrus de Xesa, baiulus, et nos, Cília, uxor eius, et Pelegrina, uxor dicti Petri de Xesa militis, et Raimundus de Xesa, filius dicti Petri de Xesa baiuli, et Agnes, vxor eius, similiter et uterque nostrum in solidum et pro toto de euictione et omni interesse semper uobis et uestris teneri super predictis promitimus, remitendo uobis et uestris ex pacto necessitatem denuntiandi. Et si forte questio aliqua uel demanda uobis et uestris in predictis uel predictorum aliquo per aliquem uel per aliquos moueretur, nos et nostri suscipiemus in nos totum honus litigii ante litis contestationem et post et omni hora et tempore respondebimus pro uobis tamquam principales ac seruabimus inde uos et uestros semper indempnes nostris propriis sumptis (*sic*) et expensis, et etiam liceat uobis et uestris omnia predicta et singula deffendere et in nobis causam suscipere et ducere ad effectum sicut uobis placuerit, electione a nobis super hoc uobis data et concessa. Verumtamen si forte pro deffensione predictorum omnium vel aliquorum ex eis contigerit uos uel [*f. 195*] uestros

---

cència del rector, G-3 f. 181r, el 1325 rep una procura, G-5 f. 73r, i el 1326 és citat a comparèixer davant el bisbe, U-2 f. 31v.

1037. El juny del 1327 és comissionat per a inquirir sobre crims d'un clergue d'Ultramort, U-2 f. 134r. El febrer del 1328 mana citar Jaume Ferrer, clergue d'Ultramort, en causa sobre el delme que pertany al prior de Foixà, U-3 f. 47v. El juny següent rep llicència de servir quan calgui la doma de Fonolleres, per ancianitat del seu titular, U-3 ff. 142v-143r. L'agost del 1331, en canvi, Berenguer Eimeric rep llicència de servir el benefici de Guillem Saló, U-4 f. 180r, puix que aquest té permís per absentar-se un any, U-4 f. 180r. El 1342 dota a la parroquial de Parlavà el benefici de santa Maria, D-5 ff. 111r-113r. L'abril del 1344 rep comissió per a informar sobre els béns amb els qual caldria dotar els dos beneficis presbiterals fundats per Guillem de Pals a l'altar de Santa Maria i les Onze Mil Verges, a Boada, U-8 f. 14rv. El setembre del 1345 presenta el probable nebot Ramon Saló per al benefici novament instituït per ell mateix a l'altar de Santa Maria de Parlavà, U-9 f. 76r. El 1346 tingué un conflicte amb els parroquians, a causa d'una escala de pedra que havia fet posar al cementiri; en visita, li fou ordenat de treure-la, ja que ho havia fet sense consentiment dels parroquians; però comparegué davant el bisbe i es justificà, i l'escala romangué al cementiri, U-10 f. 44v.

aliquas missiones uel expensas facere in curia uel extra aliqua ratione, eas promitimus uobis restituere vel uestris integre, siue subcumbatis vel obtineatis, super quibus uobis uel uestris credatur simplici verbo, sine sacramento et testium productione, et quicquid et quantum a uobis uel uestris de predictis euictum fuerit aliqua ratione, remittentes uobis et uestris ex pacto necessitatem denuntiationis dicte euictionis nobis et nostris a uobis et uestris facienda. Pro quibus omnibus et singulis supradictis et eorum euictione et omni interesse uobis et uestris firmiter attendendis et complendis obligamus uobis et uestris et uterque nostrum in solidum et pro toto renuntiantes beneficio diuidende actionis et noue constitutioni qua cauetur quod prius conueniatur principalis quam fideiussor, nos et heredes nostros et omnia bona nostra mobilia et immobilia, habita et habenda ubique. Et ad maiorem firmitatem de predictis habendam, iuramus per Deum et eius sancta quattuor Dei Euangelia corporaliter tacta predicta omnia et singula attendere et complere et semper rata, grata et firma habere et numquam in aliquo contrauenire iure aliquo siue causa per nos uel per aliam interpositam personam, renuntiando ad hec omni iuri canonico uel ciuili, vsui uel consuetudini quibus contra uenire possemus. Et etiam nos mulieres predicte, de iure nostro certiorate plenius, virtute predicti iuramenti per nos prestiti renuntiamus beneficio senatusconsulti Uelleyani et iuri ypothecarum quod habemus in bonis maritorum nostrorum et autentice *Si qua mulier*[1038] et omni alii iuri quo contrauenire possemus.

Et ego dictus Raymundus, virtute iuramenti predicti per me prestiti, renuncio beneficio iuri(s) minoris etatis et restitutioni in integrum et omni alii iuri mihi competenti. Et nichilominus ego dictus Petrus de Xesa, baiulus, nomine quo supra obligo vobis, dicto domino episcopo et vestris, pro firma et legali euictione omnium et singulorum predictorum et pro expensis, dampnis et interesse que pro ipsorum euictione sustinueritis omnia bona dicti Petri, filii mei, mobilia et immobilia ubicumque sint, presentia et futura.

Actum est hoc pridie idus martii anno Domini Mº CCCº XIIIIº

Sig+num Petri de Xesie. Signum Cilie, vxoris eius. Sig+num Pelegrine, vxoris Petri de Xesa, militis. Sig+num Raimundi de Xesie.

1038. *Còdex* IV, 29, 2; ed. P. Krueger, Berlín, Weidmann 1906, 168-169; *Novellae*, CXXXIV, c. VIII; ed. Guillelmus Kroll, Berlín, Weidmann 1912, 683.

Sig+num Agnetis, vxoris eius, predictorum, qui hec firmauerunt et iurando laudauerunt ac etiam approbauerunt, presentibus testibus Jasperto Folcrandi, sacrista[c] secundo ecclesie sedis Gerundensis, et Raymundo Bonifilii,[1039] de Episcopali.

Sig+num Francisci Santhii,[1040] publici notarii de Rupiano, qui hec predicta feci, subscripsi et clausi [*f. 195v*].

a. *Al manuscrit,* que. b. *Al manuscrit,* fexie. c. *Al manuscrit,* sacriste.

124 (3)

1315 abril 2

El bisbe Guillem de Vilamarí i el Capítol de la Seu encarreguen a Hug de Cruïlles, abat de Sant Feliu de Girona, a Arnau de Mont-rodon, canonge, i a Guillem Tarascó,[1041] *prevere del Capítol, determinar els beneficis del bisbat que havien de reservar-se al mateix Capítol.*

O. ACG, perg. 1315-IV-2[1], carta partida, amb els dos exemplars.
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 2v-3r.
B. Còpia del 13 de setembre de 1364: ACG, perg. 1315-IV-2[2].
C. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd,* ff. 78r-79r.

Instrumentum potestatis date quibusdam de Capitulo in dicto instrumento nominatis super declaratione facienda que ipsarum capellaniarum debent dari iis de Capitulo tantum, et que ipsarum extra Capitulum dari possunt.

1039. Home del cercle episcopal a la capital de la bisbalia. El 1322 el bisbe Pere de Rocabertí li establirà una joeria dita *es Cortal* a Vila-romà, amb llicència de fer molí (és a dir, una instal·lació agrària complexa) i l'obligació de fer-se home propi del bisbe, a cens de 16 mitgeres de blat i una mitgera pel molí, G-3 ff. 130r-131r. El 1324, a fi de remunerar els seus serveis, el bisbe li confereix la batllia de Vila-romà, G-4 foli posterior al f. 149, i el novembre del 1325 ja liquida al nou bisbe Pere d'Urrea 900 sous de rendes de l'any anterior, G-5 f. 82v. El 1339 el bisbe li estableix la coromina del castell de Vila-romà, que havia estat sense tenidors i era erma, perquè la dessequi, a tasca, per 30 lliures d'entrada, G-14 f. 25rv. Entre aquest any i el 1343 potser va tenir algun problema, perquè el bisbe havia arrendat les rendes del castell de Vila-romà a Guillem Vila, de Palafrugell, i a Pere Centiron, de Vall-llobrega, i els havia d'advertir que no prenguessin res dels drets del batlle Ramon Bofill, U-7 f. 77v. El 1345 la situació sembla completament normal, perquè el bisbe li estableix la batllia del castell de Vila-romà, amb els drets habituals de redelme, per 200 sous d'entrada, G-18 f. 69r-70r.

1040. Cf. *Lletres* I, n. 39, nota 131.

1041. Col·laborador i procurador del bisbe Guillem de Vilamarí des del principi del seu pontificat: cf. PM 533. Des del 1302 és clergue de l'església de Sant Feliu: cf. ADG, Pergamins de la Seu, Benefici de Sant Llorenç 60, 64.

Nouerint vniuersi quod nos Guillemus, Dei gratia Gerundensis episcopus, et vniuersum Capitulum ecclesie [*f. 2v*] Gerundensis, more solito in Gerundensi ecclesia congregati presenti die, que est dies mercurii qua computatur IIII° nonas aprilis, continuata ad diem martis post festum Pasche proxime nunc transactam, qua die martis et diebus continuatis ad ipsam annis singulis in Gerundensi ecclesia de approbata et antiqua consuetudine ipsius ecclesie generale Capitulum celebratur. Attendentes nos statuisse et ordinasse cum publico instrumento confecto per Berengarium Rubei, publicum notarium curie episcopi Gerundensis anno Domini M° CCC° XIII°, kalendis madii, que dies fuit tunc continuata ad diem martis post Pascha, qua die, ut dictum est, in Gerundensi ecclesia generale Capitulum celebratur, quod nulla capellania que ad collacionem Gerundensis episcopi pertineat et que ualorem annuum centum quinquaginta solidorum barchinonensium de terno in redditibus excedat, conferatur uel possit conferri alicui nisi solummodo prelatis, canonicis, presbyteris vel clericis de Capitulo ecclesie Gerundensis vel alicui eorumdem. Et quod omnes capellanie pertinentes ad collacionem alicuius de Capitulo ecclesie Gerundensis attingentes uel excedentes ualorem annuum centum solidorum dicte monete in redditibus conferantur et conferri debeant illis solummodo de Capitulo Gerundensi, et non aliis; et quod aliter de predictis capellaniis contra ipsa statuta facta collacio nullius esset momenti vel etiam firmitatis, imo esset nulla et irrita ipso iure, vt hec et alia in dicto instrumento plenius continentur. Attendentes etiam multum expedire ac necessarium et utile fore episcopo et singulis de Capitulo declarari et sciri que sint capellanie ad collacionem episcopi pertinentes que ualorem annuum centum quinquaginta solidorum barchinonensium de terno in redditibus non excedant, et que sint capellanie ad collacionem alicuius de Capitulo pertinentes, non attingentes ualorem annuum centum solidorum monete predicte, cum secundum ordinaciones et statuta predicta ille capellanie que ad collacionem episcopi pertinent et dictam summam centum quinquaginta solidorum excedunt et ille que ad collacionem aliorum de Capitulo pertinent que summam centum solidorum attingunt uel excedunt, conferri habeant illis solummodo de Capitulo Gerundensi, et alie capellanie infra quantitates predictas possint conferri per Gerundensem episcopum et alios de Capitulo ad quos pertinet collacio earumdem, tam illis de Capitulo quam aliis etiam qui de dicto Capitulo non existant, idcirco, diligenti tractatu et deliberacione prehabitis, predicta et

alia omnia in dicto instrumento contenta approbantes et ratificantes ac volentes declaracionem fieri supradictam, damus et concedimus potestatem plenariam venerabilibus viris et discretis Hugoni de Cruÿllis, abbati Sancti Felicis Gerundensis, et Arnaldo de Monte Rotundo, canonico, et Guillemo Tarasconi, presbitero de Capitulo Gerundensi, predictam declaracionem faciendi. Ita quod super valore ipsarum capellaniarum certificacione habita per eosdem prout eis uidebitur facien-[*f. 3*]-dum, possint et debeant dicere, declarare et determinare que sint capellanie ad collacionem episcopi pertinentes que valorem annuum centum quinquaginta solidorum in redditibus non excedant, et que sint capellanie ad collacionem alicuius seu aliquorum de Capitulo pertinentes que valorem annuum centum solidorum non attingant. Et de eorum declaracione, dicto et determinacione quam facient in predictis possint facere fieri publicum instrumentum, quod scripture uim et valorem obtineat, ac si nomine nostrorum omnium esset factum. Et quod ille capellanie ad collacionem episcopi pertinentes quas predicti dicent, declarabunt seu determinabunt dictam centum quinquaginta solidorum summam non excedere, et ille capellanie ad collacionem aliorum de Capitulo pertinentes quas dictam quantitatem centum solidorum predicti (*sic*) non attingere declarabunt et dicent, possint conferri perpetuo tam illis de Capitulo quam extra, prout Gerundensi episcopo et aliis ad quos ipsarum capellaniarum collacio pertineat placuerit et uidebitur faciendum; alie autem capellanie predictam quantitatem centum quinquaginta solidorum excedentes que ad collacionem episcopi pertineant, ut superius est predictum, et ille etiam que ad collationem aliorum de Capitulo pertineant que dictam summam centum solidorum attingant uel excedant, habeant conferri perpetuo solummodo prelatis, canonicis, presbyteris vel clericis de Capitulo ecclesie Gerundensis, vel alicui eorumdem, prout in dicto instrumento statuti predicti plenius et lacius continetur. Laudantes et approbantes ex certa sciencia et ex nunc prout ex tunc ratificantes quamcumque declaracionem predicti superius nominati super valorem ipsarum capellaniarum duxerint faciendam et etiam instrumentum quod fieri facient de predictis, promittentes tam nos, dictus episcopus, quam singuli de Capitulo quod contra dictam declaracionem seu determinacionem quam predicti duxerint faciendam non ueniemus aliqua racione, immo rata, grata et firma semper habebimus et nunc prout ex tunc habemus ea et omnia et singula supradicta, renunciantes expresse et ex certa sciencia omni iuri quo contra predicta vel ipsorum aliqua

possemus uenire, iure aliquo siue causa. Volentes predicta omnia in omnem euentum semper habere roboris firmitatem. Mandantes de predictis fieri publicum instrumentum.

Quod est actum et a predictis domino episcopo et Capitulo concessum, approbatum et firmatum die mercurii prefixa, IIII° nonas aprilis intitulata, anno Domini M° CCC° quintodecimo, presentibus ibidem Petro Stephani[1042] et Antonio de Colello,[1043] clericis commorantibus Gerunde, testibus ad hec uocatis specialiter et rogatis.

Ego Guillemus, episcopus Gerundensis predictus, subscribo. Ego Raimundus de Villaricho, archidiaconus Gerundensis, subscribo. Ego Hugo de Cruÿllis, abbas Sancti Felicis Gerundensis, subscribo. Ego Bernardus de Goello, archidiaconus de Silua, subscribo. Ego Petrus de Ruppebertino, canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Arnaldus de Monterotundo, canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Bernardus de Vilerto, canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Petrus, de Gallinariis, presbiter de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Poncius Alberti, presbiter de Capitulo Gerundensi, subscribo. [*f. 3v*] Ego Dalmacius de Podialibus, presbiter de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Berengarius de Oliuis,[1044] presbyter de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Petrus Alberti,[1045] clericus de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Arnaldus de Villaricho,[1046] clericus de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Dalmacius de Totzono, Gerundensis precentor, subscribo. Ego Petrus de Crexello, canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Guillemus Tarasconi, presbyter de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Guillemus de Corneliano, canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Jaçpertus Folcrandi, presbyter de Capitulo et sacrista secundus, subscribo. Ego Bartholomeus de Mediauilla, presbyter de Capitulo et thesaurarius, subscribo. Ego Bernardus Folcrandi, clericus de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Berengarius de Pauo, archidiaconus Impuritanensis, subscribo. Ego Hugo de Cruÿllis, canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Petrus de Monte, canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Bernardus de Cruÿllis, canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Raymundus

1042. Cf. *Lletres* I, n. 287, nota 608; ADG, Pergamins de la Seu, Ardiaconat de la Selva, perg. 3, 12; Sagristà major, perg. 46.

1043. Cf. *Lletres* I, n. 558, nota 1020, on dubtàvem de la seva condició de clergue, aquí corroborada.

1044. Cf. PONTICH, *Series*, f. 308r; CC 400a.

1045. Cf. PONTICH, *ib.*, f. 141v.

1046. Cf. CC 549.

Berengarii de Ceruilione,[1047] canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Berengarius de Palacio, canonicus Gerundensis, subscribo.

Eg+o Petrus Capmany, publicus predicti domini Gerundensis episcopi notarius, qui premissis omnibus interfui, hec in presentem publicam formam redegi, scripsi et clausi.

125 (54)

1315 abril 2

Bernat de Güell, ardiaca de la Selva, dóna al Capítol de la Seu la casa de Morera, a Girona, perquè hi resideixi un canonge, i una altra casa per l'ardiaca de la Selva.

O. ACG, perg. 1315-IV-2, carta partida amb un sol exemplar.
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 70v-71v.
a. J. MARQUÈS CASANOVAS, «Judíos de Gerona en el siglo XII», *AIEG*, 22 (1975), pp. 16-18.

Instrumentum donationis facte archidiaconatui de Silua de hospicio quem inhabitat archidiaconus de Godello.

Nouerint vniuersi quod ego, Bernardus de Goello, archidiconus de Silua in ecclesia Gerundensi, attendens me emisse hospicium uocatum de Morera, quod monasterium Sancti Salvatoris de Breda habebat et consueuit habere in ciuitate Gerundensi, quod hospicium affrontat ab oriente in hospicio sacriste ecclesie Gerundensis, a meridie in domibus Jacobi de Basso,[1048] clerici eiusdem ecclesie, a circio et occidente in viis publicis, attendens etiam quod hospicium quod ego habito iuxta Gerundellam, quod fuit condam venerabilis Raymundi de Auinione,[1049] abbatis Sancti

1047. Cf. PONTICH, *Series*, f. 190r.

1048. L'entrada de Jaume de Bas a la catedral fou accidentada. El maig de 1304 el bisbe feia procura a Arnau de Cabanelles, clergue, per notificar unes lletres a Jaume de Bas, G-2 folis posteriors al f. 107. Aquestes lletres del bisbe i potser també del Capítol, amb tota probabilitat, feien referència a la provisió papal d'un benefici que Bas acabava de rebre, acte que les autoritats eclesiàstiques locals no veieren amb bons ulls. Bas apel·là tot d'una contra la negativa i les dilacions a què veia sotmesa la provisió del seu benefici, G-2 ff. 7v-9r. Això passava el gener del 1305. Tot just l'abril del 1306 el bisbe es dignava fer poders a Guillem Tarascó per la causa del benefici de Jaume de Bas, G-2 f. 41r. Finalment, el juliol del 1307 el bisbe acceptava la sentència de Gregori de Palència, auditor papal, en la causa del bisbe contra Jaume de Bas, que hagué de recórrer a Roma i esperar tres anys ben bons per a possessionar-se de la capellania de Principi, G-2 full solt entre els folis 82 i 83.

1049. Cf. PONTICH, *Series*, f. 140r. Un homònim i possible parent seu era canonge l'any 1249 i l'any 1269 consta com a ardiaca de Girona: cf. ADG, Pergamins de la Seu, Ardiaconat de Girona, perg. 16; Benefici de Sant Domènec, perg. 3.

Felicis Gerundensis, cum suis pertinenciis, quod quidem hospicium affrontat ab oriente, meridie et circio in viis publicis, ab occidente in hospicio sacriste ecclesie Gerundensis, esse hospicium quod semper post me debet habere unus ex canonicis ecclesie Gerundensis et quod archidiaconatus de Silua quem ego obtineo hospicium proprium dignitati ipsius archidiaconatus annexum non habet nec habere etiam consueuit, idcirco de voluntate et assensu expresso reuerendi patris domini Guillemi, Dei gratia Gerundensis episcopi, et Capituli ecclesie Gerundensis more solito congregati, scilicet die mercurii qua computatur IIII° nonas aprilis continuata ad diem martis post festum Pasche proxime nunc transactum, qua die martis et diebus continuatis ad ipsam annis singulis in Gerundensi ecclesia de approbata et antiqua consuetudine ipsius ecclesie generale Capitulum celebratur, sub forma et condicionibus infrascriptis, dono donacione irreuocabili inter viuos hospicium meum predictum uocatum de Morera ecclesie et Capitulo Gerundensi, ita videlicet quod semper post me ipsum hospicium de Morera habeat, teneat et possideat vnus ex canonicis ecclesie Gerundensis, et ille canonicus qui ipsum hospicium obtinebit, habeat semper dimittere in vltima uoluntate uel dare etiam inter uiuos libere, nullo precio uel pacto interuenientibus, nisi prout in hoc presenti instrumento continetur, alteri canonico hospicium non habenti, vel si aliud hospicium habeat ille cui datum fuerit uel relictum, teneatur alterum dimittere infra mensem proxime subsequentem et dare illud quod dimitet libere vni canonico ecclesie supradicte. Et si predictum hospicium de Morera [*f. 71*] ille cui datum fuerit uel legatum ultra vnum mensem vna cum altero retinuerit, ipso facto et iure legatum seu donacio ipsius hospicii de Morera sit nulla et iure quod habebat in eo totaliter sit priuatus, et sic in perpetuum inter canonicos Gerundensis ecclesie obseruetur. Predictam autem donacionem de predicto hospicio de Morera facio ut melius dici et intelligi possit ad utilitatem ecclesie et Capituli predictorum, sub hac tamen condicione quod nunquam vendi uel aliter alienari possit, dari aut permutari uel quocumque quesito titulo uel colore in alium transferri precio aliquo uel interuentu peccunie uel alio quolibet peccuniario comodo uel quomodolibet aliter lucrativo, imo semper dari inter uiuos libere uel legari habeat in ultima voluntate, et quod ille canonicus qui ipsum hospicium de Morera tenebit, teneatur perpetuo facere seruicium unius lampadis, que die noctuque ardeat in ecclesia Gerundensi coram altari Sancte Marie, quod seruicium tenebatur facere prefatum hospicium, quod

fuit Raymundi de Auinione, abbatis predicti, et similiter quod hospicium ipsum quod Raymundi de Auinione fuit, quod etiam ego nunc inhabito, ut superius est iam dictum, et quod pluribus expensis meis melioratum est et etiam operatum, cum omnibus suis iuribus et pertinenciis sit in perpetuum post me archidiaconatus de Silua predicti, et archidiaconi eundem archidiaconatum de Silua tenentis in ecclesia Gerundensi. Qui archidiaconus semper quolibet anno die mei obitus teneatur pro anima mea facere anniuersarium conuentuale in ecclesia Gerundensi, prout in eadem est fieri consuetum; quod anniuersarium non possit ascendere ultra viginti duos denarios pro scutella. Nec ego tenear in fine meo pro constitutione Ferialis aliud anniuersarium stabilire, imo istud loco illius sit, ita quod post finem meum circa percepcionem reddituum meorum illud consequar quod consequerer, si in fine meo in testamento seu alia vltima uoluntate dictum anniuersarium stabilirem, et quod alii stabilientes anniuersarium conuentuale in Gerundensi ecclesia consequuntur. Nec ipsum hospicium quod de cetero erit, ut premittitur, archidiaconatus de Silua dicte lampadis seruicium ad quod astrictum erat et etiam obligatum de cetero facere teneatur, set ipsum faciat integre et complete dictum hospicium de Morera, ut est superius ordinatum. Et nos dictus episcopus et Capitulum Gerundense, attendentes predicta utilia esse ecclesie et Capitulo Gerundensi, ex certa sciencia ac inspecta vtilitate Capituli et ecclesie predictorum, predicta omnia et singula concedimus, firmamus, ratifficamus et totaliter approbamus. Volentes expresse et ex certa siencia quod predicta omnia et singula, prout superius scripta sunt, perpetuo obseruentur et habeant perpetuam roboris firmitatem.

Quod est actum IIII° nonas aprilis anno Domini M^{o} CCC^{o} quintodecimo.

Testes sunt Petrus Stephani, de Ordeis, et Antonius de Colello, clerici commorantes Gerunde.

Ego Guillemus, episcopus predictus, subscribo. Ego Raimundus de Vilaricho, archidiaconus Gerundensis, subscribo. Ego Vgo de Cruÿllis,[1050] abbas ecclesie Sancti Felicis Gerunde, subscribo. Ego Bernardus de Goello, archidiaconus de Silua predictus, subscribo. Ego Arnaldus de Monte Rotundo, canonicus Gerundensis, hoc firmo. Ego Petrus de Crexello, canonicus Gerundensis, subscribo.

1050. Cf. Pontich, *Series*, f. 190v; ADG, Pergamins de la Seu, Ardiaconat de Girona, perg. 52; Sagristà major, perg. 79-80, 95, 102; Beneficis diversos, perg. 30.

Ego Guillemus de Corneliano, canonicus Gerundensis subscribo [*f. 71v*] Ego Bernardus de Vilerto, Gerundensis canonicus, subscribo. Ego Berengarius de Palacio, canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Petrus de Monte, canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Petrus de Gallinariis, clericus de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Dalmacius de Totzono, Gerundensis precentor, subscribo. Ego Berengarius de Pauo, archidiaconus Impuritanensis, subscribo. Ego Petrus de Ruppebertino, Gerundensis canonicus, subscribo. Ego Jaçpertus Folcrandi, presbyter de Capitulo Gerundensi et sacrista secundus, subscribo. Ego Bernardus de Cruÿllis, canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Hugo de Cruÿllis, canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Poncius Alberti, presbyter de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Bartolomeus de Mediavilla, thesaurarius, subscribo. Ego Simon de Solerio, presbiter de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Dalmacius de Podialibus, presbiter de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Berengarius de Oliuis, presbiter de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Guillemus Taraschoni, presbiter de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Petrus Alberti, clericus de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Arnaldus de Vilarico, clericus de Capitulo Gerundensi, subscribo.

Eg+o Petrus Capmany, publicus predicti domini Gerundensis episcopi notarius, qui premissis interfui, hec scribi feci, subscripsi et clausi.

126 (83)

1315 abril 8

El vescomte Dalmau de Rocabertí[1051] *reconeix al bisbe Guillem de Vilamarí el dret a la dècima part del bovatge que el mateix vescomte pugui aplegar en ocasió de nou comte a Empúries.*

O. Perdut

A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 106v-107r.

B. Una altra còpia del s. XIV: ADG, Protocol de Pere Capmany, f. 29r.

Instrumentum qualiter vicecomes Rochabertini recognoscit episcopo Gerundensi quod tempore quo leuatur bouaticum in vicecomitatu suo per mortem comitis Impuriarum, debet habere Gerundensis episcopus decimam, et potest et debet ibi ponere vnum notarium suum.

1051. És Dalmau IV de Rocabertí (1309-1324), per al qual cf. SOBREQUÉS 123-124.

Nouerint vniuersi quod nos Dalmacius, Dei gratia vicecomes Ruppebertini, per nos et successores nostros confitemur et in ueritate recognoscimus uobis, reuerendo patri domino Guillemo, episcopo Gerundensi absenti, et notario infrascripto nomine uestro et Gerundensis ecclesie recipienti, quod in bouatico quod per nos et successores nostros in nostro vicecomitatu Ruppebertini in morte Impuriarum comitis leuandum et colligendum est, vos et successores uestri episcopi Gerundenses debetis decimam percipere et habere. Et ne in ipsa decima vos uel successores uestri possitis aliquatenus deffraudari cum per illas personas qui ipsum bouaticum soluere sunt astricte res et bona pro quibus ipsum bouaticum debent soluere describuntur cum nostris bouateriis et nostro notario per nos ad describendum, recognoscendum, colligendum seu leuandum ipsum bouaticum assignatis seu etiam deputatis, debet vnus vester scriptor seu notarius uestro nomine interesse qui omnia et singula describere potest et debet, sicut noster notarius per nos ad describendum ipsum bouaticum, res et bona pro quibus soluendum est deputatus, ita quod vos vnum librum et nos alium, similes in omnibus super descriptione ipsius bouatici habeamus, qui liber similis per nostrum ad opus nostri, et uestrum ad opus uestri notarios cum super ipso bouatico per ipsum soluentes deponitur conscribantur. Et ideo per nos et successores nostros in dicto vicecomitatu promitimus vobis, dicto domino episcopo licet absenti, et uestris [*f. 107*] successoribus et notario infrascripto nomine uestro et Gerundensis ecclesie et cuius intersit stipulanti et recipienti quod dictam decimam ipsius bouatici perpetuo vobis et uestris successoribus persoluemus quocienscumque ipsum bouaticum in dicto vicecomitatu per nos et successores nostros in morte Impuriarum comitis leuari contigerit et nostrum scriptorem seu notarium ad describendum ipsum bouaticum admittemus, ut superius est predictum. Mandantes de predictis fieri publicum instrumentum.

Quod fuit actum in villa Petralate et a predicto vicecomite concessum, firmatum et[a] laudatum VI[o] idus aprilis anno Domini M[o] CCC[o] XV[o]

Testes huius rey sunt discreti Jaçpertus Folcrandi, sacrista secundus ecclesie Gerundensis, et Guillemus de Casanatali,[1052] de Gur-

1052. És probable que siguin la mateixa persona el senyor de Canelles i delmer i el Canadal de Gorgues, marmessor del vescomte Jofre de Rocabertí: Cf. PM 385, 529; CC 501, 506, 581.

gitibus, miles, et Raimundus de Costa, iurisperitus, et Berengarius de Costa,[1053] et Deuslosal Barardi,[1054] ebdomedarius[b] ecclesie de Petralata.

Eg+o Petrus Capmany, publicus predicti domini Guillemi Gerundensis episcopi notarius qui premissis interfui, hec scribi feci, subscripsi et clausi.

a. *Afegit a la interlínia*. b. *Afegit a la interlínia*.

127 (4)

1315 abril 12. Girona

Hug de Cruïlles, abat de Sant Feliu de Girona, Arnau de Mont-rodon, canonge, i Guillem Tarascó, prevere del Capítol, determinen els beneficis simples del bisbat que no queden reservats al Capítol de la Seu.

O. ACG, perg. 1315-IV-1, carta partida per ABC, amb els dos exemplars.
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 3v-5r.
B. Una altra còpia del s. XIV: ADG, *Protocol de Pere Capmany*, ff. 29v-31r.

1053. Com a apoderat dels cònsols de la vila, l'octubre del 1328 presenta per al benefici fundat a Peralada per en Llimós, U-3 f. 166v. L'agost del 1333 és documentat un Berenguer Costa, clergue de Serinyà, excomunicat per jugar als daus i per haver entrar al monestir de Sant Daniel, U-5 f. 109v.

1054. Col·laborador de diversos bisbes. L'any 1299 Bernat de Vilamarí li conferia la capellania de Sant Feliu de Pallerols, G-1 f. 101r. El juny del 1313, essent ja domer de Peralada, el bisbe Guillem de Vilamarí li assegurava els 2.500 sous que li havia prestats sobre els fruits del castell de la Bisbal, G-6 f. 4v. En data per ara incerta, Deuslosal Berart acompanyà Guillem de Vilamarí en un viatge a Alemanya, i per això l'octubre del 1322, essent clergue de la Seu, rebia dels marmessors d'aquest bisbe 300 sous pel servei que li havia fet en aquell viatge, G-3 f. 173v. Conservà la doma de Peralada, on cobrava censals a comissió de Gispert Fulcarà, G-3 f. 174v. El 1326 fou comissionat pel bisbe Pere d'Urrea per informar sobre la conveniència de vendre unes possessions feudals afectades al benefici novament instituït per Bernat de Santa Pau a Peralada, ja que, mitjançant empares, els senyors útils impedien de recaptar els fruits d'aquells béns, U-2 f. 39r. Urrea li manava també que revisés comptes de beneficis, U-2 f. 27v. Va inquirir sobre absències durant l'episcopat de Gastó de Montcada, U-4 f. 60v, bisbe al qual deixà diners diverses vegades: l'any 1330 i amb altres clergues de Peralada, fins a 2.000 sous, G-7 f. 43r; el 1331 fins a 50 lliures, per les quals el bisbe obligava les multes que posaria en visita, G-7 f. 110v; el 1339 fins a 1.900 sous, que Simó de Rocabruna havia promès de pagar al bisbe i no ho feia, obligant el bisbe per aquest nou deute la lleuda de la Jonquera, G-14 ff. 52v-53r. Fou comissionat per donar possessió de beneficis, U-4 f. 176v-177r, per fer executar o aprovar marmessories, U-5 ff. 85rv, D-154 ff. 25r-26v. El 1337 l'apotecari de Peralada el va agredir, G-47 ff. 135r-136r. El 1345 els cònsols de Peralada demanaven el solar d'una casa beneficial per a construir-hi cloquer; el bisbe comissionava Deuslosal Berart per informar, U-9 f. 44r. Era actiu encara el 1347, quan concedia la casa de Sant Nazari d'Olives al donat Ramon de Pujada, el qual prometia fer-hi residència, cremar llànties i fer censos al bisbe i al rector, D-157 ff. 15v-16r.

C. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd*, ff. 79r-80r.

Instrumentum declarationis facte de capellaniis modice quantitatis que dari possunt extra Capitulum.

Nouerint vniuersi quod cum ordinacio et statutum facta ac iureiurando vallata fuissent per reuerendum patrem dominum Guillemum, Dei gratia episcopum, et Capitulum ac omnes de Capitulo ecclesie Gerundensis quod nulla capellania sine cura que ad collacionem Gerundensis episcopi pertineret et que ualorem annuum centum quinquaginta solidorum barchinonensium de terno in redditibus excederet, conferretur uel possit conferri alicui nisi solummodo prelatis, canonicis, presbiteris aut clericis de Capitulo ecclesie Gerundensis vel alicui eorumdem. Et quod omnes capellanie pertinentes ad collacionem alicuius alterius de Capitulo ecclesie Gerundensis attingentes vel excedentes in redditibus valorem annuum centum solidorum dicte monete con-[*f. 4*]-ferrentur et conferri deberent illis solummodo de Capitulo Gerundensi, et non aliis. Et quod aliter de predictis capellaniis contra ipsa statuta facta collacio non valeret, nullius esset momenti uel firmitatis, imo esset nulla et irrita ipso iure. Tandem, cum videretur multum expedire et necessarium ac utile fore episcopo et singulis de Capitulo Gerundensi declarari et sciri que sint capellanie ad collacionem Gerundensis episcopi pertinentes que valorem in redditibus centum quinquaginta solidorum barchinonensium non excederent, et que sint capellanie ad collacionem quorumcumque de Capitulo Gerundensi pertinentes que valorem annuum in redditibus centum solidorum monete predicte non attingerent uel non excederent, cum secundum ordinaciones et statuta predicta ille capellanie que ad collacionem Gerundensis episcopi pertinent et summam centum quinquaginta solidorum in redditibus annuis excedunt, et ille que ad collacionem aliorum quorumcumque de Capitulo pertinent et que summam centum solidorum in annuis redditibus attingunt uel excedunt, conferri habeant et debeant illis solummodo de Capitulo Gerundensi, et alie capellanie infra quantitates predictas possint conferri per episcopum et alios de Capitulo ecclesie Gerundensis ad quos pertineat collacio earumdem tam illis de Capitulo quam aliis qui de dicto Capitulo non existunt.

Idcirco, habita super hiis deliberatione et frequenti ac diligenti tractatu, jamdicti dominus episcopus et Capitulum Gerundense dederunt et concesserunt potestatem plenariam venerabilibus Hugoni de Cruÿllis, abbati Sancti Felicis, et Arnaldo de Monterotundo,

canonico, et Guillemo Taraschoni, presbytero de Capitulo ecclesie Gerundensis, declarandi predicta, ita videlicet quod super valore ipsarum capellaniarum, certificacione habita per eosdem prout eis videretur faciendum, possent et deberent declarare, dicere et determinare que essent capellanie ad collacionem Gerundensis episcopi pertinentes que valorem annuum centum quinquaginta solidorum in redditibus non excederent, et que essent capellanie ad collacionem cuiuscumque de Capitulo Gerundensi que valoren annuum centum solidorum non excederent uel non attingerent, et de ipsorum declaracione, dicto et determinacione possent facere fieri publicum instrumentum, quod quidem instrumentum vim et valorem scripture obtineret ac si nomine et vice ipsorum omnium esset factum, prout hec predicta omnia instrumentis super premissis confectis lacius continetur. Unde nos predicti Ugo de Cruÿllis, abbas, Arnaldus de Monterotundo, canonicus, ac Guillemus Taraschoni, presbiter de Capitulo Gerundensi, auctoritate et potestate nobis datis et concessis, habita certificacione plenaria prout decuit de predictis, declaramus, dicimus et determinamus singulas capellanias inferius nominatas ad collacionem Gerundensis episcopi pertinentes non excedere in redditibus valorem annuum centum quinquaginta solidorum barchinonensium de terno, et singulas capellanias inferius notatas ad collacionem cuiusuis alterius de Capitulo Gerundensi pertinentes non excedere nec attingere in redditibus valorem annuum centum solidorum barchinonensium de terno, ac ideo ipsas [*f. 4v*] omnes et singulas capellanias inferius nominatas posse per dictum dominum episcopum uel alios de Capitulo ad quos ipsarum capellaniarum nominatarum inferius collacio pertinet uel etiam pertinebit, conferri tam illis de Capitulo quam aliis qui non sunt de Capitulo Gerundensi declaramus. Ceteras vero capellanias omnes et singulas diocesis Gerundensis ad collacionem domini episcopi uel alicuius alterius cuiusvis de Gerundensi Capitulo pertinentes, exceptis inferius nominatis, declaramus debere conferri prelatis, canonicis, presbyteris aut clericis de Capitulo Gerundensi solummodo, et non aliis. Capellanie vero ad collacionem domini Gerundensis episcopi pertinentes et valorem annuum centum quinquaginta solidorum in redditibus non excedentes et que conferri possunt tam illis de Capitulo quam illis qui non sunt de Capitulo Gerundensi sunt hec: Capellania de Orciviniano, capellania de Sancto Dalmacio, capellania de Brunyola, capellania Sancti Cipriani de Alleis, capellania de Palacio de Turri, capellania de Laneriis, capellania de Gauta, capellania de Caciano

de Pilo Raso, capellania de Monellis, capellania de Valle Veraya, capellania de Maranyano, capellania de Villahuro, capellania de Calapodio, capellania de Villamulorum, capellania de Gahusis, capellania de Podialibus Rusticorum, capellania de Podialibus Militum, capellania de Spondiliano, capellania de Gallinariis, capellania de Villavenuto, capellania de Villademilio, capellania de Anciis, capellania de Martorello, capellania Sancti Michelis de Monte, capellania de Colletorto, capellania de Sancta Leocadia de Sterria, capellania de Sancto Stephano de Lémena, capellania de Sobrerocha, capellania Sancte Cecilie de Càrcere, capellania Sancti Petri de Costa, capellania Sancti Cristofori de Planis, capellania de Sancto Andeolo, capellania de Granoyleriis, capellania de Rochabruna, capellania Sancte Marie de Castellario, capellania de Toraliis, capellania de Piru, iuxta Bestracanum, capellania de Bolós, capellania de Talexano, capellania de Ortis, capellania de Lorona, capellania de Spinaversa, capellania de Pontonibus, capellania de Villajohannis, capellania de Villafedanti, capellania de Biure, capellania de Solanis, capellania de Capitemagno, capellania Sancti Clementis de Ceboleria, capellania de Requesens, capellania de Spodolia, capellania de Rabedonibus, capellania de Villajudayca, capellania de Dalfiano, capellania de Turricella de Fluviano, capellania de Buadela iuxta Palacium de la Tor. Capellanie vero ad collacionem archidiaconi de Rogacionibus pertinentes et valorem annuum centum solidorum in redditibus non attingentes uel non excedentes, que conferri possunt tam illis de Capitulo quam illis qui non sunt de Capitulo Gerundensi, declaramus unam tantum esse, scilicet capellaniam de Mota. Capellanie vero ad collacionem archidiaconi Bisuldunensis pertinentes et valorem annuum centum solidorum in redditibus non attingentes uel non excedentes et que conferri possunt tam illis de Capitulo quam illis qui non sunt de Capitulo Gerundensi sunt hec: Capellania de [*f. 5*] Podio Arnulfo et capellania de Folgonibus.

De quibus omnibus certificacione, declaracione, dicto, determinacione et aliis predictis mandamus nos, Hugo de Cruÿllis, abbas, et Arnaldus de Monterotundo et Guillemus Taraschoni, predicti, fieri publicum instrumentum per notarium infrascriptum ad habendam memoriam in eternum.

Quod est actum in hospicio ipsius venerabilis Ugonis de Cruÿllis, abbatis predicti, pridie idus aprilis anno Domini M° CCC° XV°.

Testes huius rei sunt Petrus Jaçperti,[1055] clericus Sancti Cipriani de Letone, et Castilio Eymerici, diachonus Sancti Martini de Costa Gerunde, et Guillemus de Schala, Berengarius de Noguerio[1056] et Petrus Boquer[1057] de Colonico, clerici commorantes Gerunde. Ego Hugo de Cruÿllis, abbas predictus, subscribo. Ego Arnaldus de Monterotundo, canonicus predictus, subscribo. Ego Guillemus Taraschoni, presbyter de Capitulo Gerundensi predictus, subscribo.

Ego Petrus Capmany, publicus predicti domini Gerundensis episcopi notarius, qui premissis omnibus interfui, hec de mandato venerabilium Hugonis de Cruÿllis abbatis, Arnaldi de Monterotundo, canonici, et Guillemi Taraschoni, presbyteri de Capitulo ecclesie Gerundensis predictorum in presentem formam publicam redegi, scripsi et clausi, cum raso et emendato in vicesima prima linea, ubi dicitur «valorem».

128 (142)

1315 abril 23. Dosquers

El bisbe Guillem de Vilamarí dóna llicència a Guillem Blanc[1058] *i Maria Roquer,*[1059] *esposos, per edificar una capella dedicada a la Mare de Déu al Fau, parròquia de Carbonils, i els en concedeix l'estat i l'hàbit de conversos.*

O. ADG, c. 3, n. 117 i 121, carta partida, amb els dos exemplars [PM 677].
A. Còpia del s. XIV: ADG, Protocol de Pere Capmany, f. 31rv, incompleta.
B. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 166r-167v.

Instrumentum continens quod donatus capelle deç Fau, que est in parrochia de Carbonils, facit Gerundensi episcopo de censu vnam libram cere.

Nouerint uniuersi quod nos Guillemus, Dei gratia Gerundensis episcopus, cupientes ea que ad salutem animarum christifidelium iminent intenta sollicitudine procurare, cum ad diuine laudis obsequium basilice sanctorum in titulum erigantur ut in eis, que domus

1055. Cf. PM 943.
1056. Havia obtingut el benefici de la clau de Sant Feliu de Girona, i consta mort el maig del 1334, U-5 f. 148v.
1057. Consta que amb [el seu germà] Benet Boquer havia llegat fons per a aniversaris, perquè el bisbe autoritzava els obrers de Sant Miquel de Colera, l'any 1421 i des de Bàscara, a comprar un censal mort amb aquells fons, I-2 f. 76v.
1058. Cf. PM 745.
1059. Ídem.

orationis existunt, suffragia beatorum agmina implorentur, quorum presidiis christifideles eterne felicitatis premia consecuntur, dum etiam terrestris ecclesia celestis mansionis hedifficum representet. Idcirco per nos et successores nostros, gratis et ex certa sciencia damus et concedimus plenam potestatem uobis, Guillemo Blanchi, parrochie de Caneriis, et Marie Roquerie dez Querol, parrochie de Riuo nostre diocesis, presentibus, faciendi, hedificandi et construendi de nouo capellam et altare in honore (*sic*) beate et gloriose uirginis Marie, erigendi in loco vocato de Fau, qui locus est in parrochia Sancti Felicis de Carbonils nostre diocesis, ac etiam omnes terras, tam cultas quam incultas ipsius capelle que ibi sunt et erunt de cetero, et alia bona omnia et singula, mobilia et immobilia, eiusdem capelle, ac etiam elemosinas et alia caritatis subsidia que ibi a christifidelibus largientur regendi, administrandi, petendi, procurandi, recipiendi et conseruandi, prout uobis ad utilitatem et commodum ipsius capelle utilius videbitur faciendum, ac etiam in altari et capella predictis ad Dei laudem et gloriam [*f. 166v*] missam et alia diuina officia facere celebrari quotiescumque uobis uidebitur expedire, saluo tamen iure matricis ecclesie Sancti Felicis de Carbonils, infra cuius parrochiam capella fundata fuerit supradicta, cui matrici et parrochiali ecclesie dabitis fideliter primitias et alia iura omnium terrarum predictarum ipsi ecclesie pertinentium, sicut ante constructionem ipsius ecclesie fuerat consuetum. Et etiam dabitis in signum subiectionis clerico eiusdem ecclesie parrochialis unam libram cere in festo Anunciationis beate Marie censualiter annuatim et etiam tempore mortis cuiuslibet donati in capella predicta decedentis dabitis eidem clerico et ecclesie pro sepultura sicut unus de illis qui rustici non sunt infra ipsam parrochiam decedentes. Et quod clericus dicte ecclesie teneatur uenire ad ipsam capellam die festiuitatis Anunciationis ipsius beate Marie et ibi missam sollempniter celebrare. Et uos et successores uestri in dicta capella recipiatis libere omnes oblationes et luminaria que ibi die ipsa et aliis anni diebus a christifidelibus offerentur, et quod ipsa etiam die donatus dicte capelle teneatur ipsi clerico cum suo scolari dare comestionem sufficientem. Et si forte aliquo tempore contingeret quod in ipsa capella clericus institueretur, teneatur ipse clericus institutus ad ipsam ecclesiam parrochialem uenire diebus festiuitatum Natalis Domini et Penthecostes et sancti Felicis et ibi una cum aliis clericis ipsius ecclesie missarum officiis interesse. Retinemus tamen nos, Gerundensis episcopus predictus, nobis et successoribus nostris quod Guillemus Blanchi et Maria Roqueria

predicti et successores sui qui pro tempore in ipsa ecclesia donati fuerint, Gerundensi episcopo obedientiam et fidelitatem faciant et reuerentiam eidem obseruare teneantur ac mantellum de panno albo semper portare habeant cum signo crucis in eodem insuto. Et etiam quod donatus quicumque in ipsa capella pro tempore fuerit, et clericus si institueretur in ea, in eius nouitate ponatur, confirmetur et instituatur perpetuo per episcopum gerundensem, et etiam teneatur dare ipsi Gerundensi episcopo et successoribus suis censualiter annuatim[1060] in festo sancti Luche unam libram cere in signum et recognitionem dominii eiusdem episcopi et ecclesise Gerundensis. Et nichilominus habeat renunciare omni proprio quod habebit tempore supradicto et ipsum proprium et alia omnia bona que habuerit dare libere et sine retentione aliqua eidem capelle, et quod bona ipsa in melioramentum et utilitatem dicte capelle conuertere teneatur, nec mortis tempore possit testari etiam de eisdem, ac ibidem residentiam personalem facere sit astrictus.

Et nos Guillemus Blanchi et Maria Roqueria predicti, supradictis omnibus expresse consencientes ac cupientes [*f. 167*] ad regna celestia pervenire, donamus[a] et offerimus nos et omnia bona nostra mobilia et immobilia quecumque sint et ubicumque, Deo et altari beate Marie quod in ipsa capella hedificare intendimus Domino concedente, et ipsis bonis in presenti in manibus vestris renunciamus, ipsam capellam de predictis bonis nostris dotando, promittentes bona fide uobis domino episcopo supradicto et successoribus uestris ipsa bona et alia que Deus ibi dederit non dissipare nec sine uestra licentia bona immobilia uendere uel alienare nec etiam mobilia in dampnum loci predicti, imo ea iuxta possibilitatem nostram fideliter ministrabimus. Promittimus etiam per nos et successores nostros in ipsa capella instituendos oboedientiam semper et reuerentiam uobis et successoribus uestris obseruare ac ipsum habitum honeste portare et facere perpetuo dictum censum tempore supradicto et in ipsa capella residentiam facere personalem, ac bene et fideliter nos habere erga utilitatem et commodum et augmentum ac regimen et gubernationem ipsius capelle et omnia alia supradicta, sicut melius et plenius dici potest, ad ipsius capelle bonum et sanum intellectum. Iurantes per Deum et eius sancta quattuor Euangelia corporaliter per nos

1060. En aquesta altura, al marge esquerre, escrit per una altra mà, moderna: «Cens».

tacta omnia et singula supradicta iuxta possibilitatem nostram attendere et complere.

Et ego Petrus de Canadel, clericus et rector ecclesie parrochialis Sancti Felicis de Carbonils predicti, omnibus et singulis supradictis consentiens, ea omnia per me et successores meos approbo atque firmo.

Et nos Guillemus, Dei gratia episcopus Gerundensis predictus, obedientiam et reuerentiam a uobis, Guillemo Blanchi et Maria Roqueria predictis, et renuntiationem etiam bonorum uestrorum et alias promissiones per uos superius nobis factas cum iuramento recipientes, sub pactis et conditionibus per nos superius retentis in constructione dicte capelle et altaris predicti, et omnibus aliis supra contentis, auctoritatem et assensum nostrum prestamus, ac uobis, Guillemo et Maria predictis, predictum habitum tradimus de presenti, uobis regimen et gubernationem ipsius capelle et bonorum eiusdem cum hoc publico instrumento plenarie concedentes, promittentes uos et ipsam capellam ac etiam omnia eius bona semper in iure suo deffendere et iuuare, mandantes de predictis omnibus et singulis fieri publicum instrumentum.

Quod est actum in castro de Duobus Queriis, IX kalendas madii anno Domini M° CCC° quintodecimo.

Testes discretus Jaçpertus Folcrandi, sacrista secundus, et Guillemus de Morerio, clericus ecclesie Gerundensis, et Raimundus de Bisulduno, clericus d'Arenys, et Michel Regini,[1061] clericus Bellicadri. Ego Guillemus, episcopus Gerundensis predictus, saluo iure dignitatis episcopalis, subscribo.

Eg+o Petrus Capmany, publicus predicti domini Gerundensis episcopi notarius, qui premissis [*f. 167v*] interfui, hec scribi feci et clausi, et constat michi de rasura in septima linea, ubi dicitur «largientur».

a. *Afegit a la interlínia.*

1061. El 5 de febrer de 1334 renunciava al benefici de la rectoria de Santa Maria de Palau, de Bellcaire, i el permutava amb Guillem Miró pel benefici del castell de Bellcaire, U-5 f. 135rv. El 14 de desembre de 1347 els confrares de la confraria de Santa Maria de Palau, de Bellcaire, el tornen a presentar per al seu antic benefici, D-156 f. 15v, G-20 f. 2v.

129 (118)

1315 abril 30

Bernat de Vilar,[1062] *cavaller de Vilamorell, declara no tenir dret de patronat a la capella de Sant Genís de Vilamorell.*

O. ADG, c. 2, n. 83 [PM 678].
A. Còpia del s. XIV: ADG, D-8, f. 405r.
B. Una altra còpia del s. XIV: ADG, RC, f. 144r.

De noua institutione capelle Sancti Genesii de Vilamorello, et pertinet eius collacio et ordinatio episcopo Gerundensi.

Nouerint vniuersi quod ego Bernardus de Villario, miles de Vilamorello, diocesis Gerundensis, recognosco et in veritate confiteor me nolle habere ius patronatus in capella Sancti Genesii de Vilamorello, cum in ea etiam Raimundus de Vilamorello,[1063] predecessor meus, qui predicte capelle in testamento suo legauit octo sextarios ordei ad mensuram fori Petralate vendibiles, non dixerit, non asseruerit se ius patronatus habere nec ipsum ius patronatus in ea sibi habere retinuerit. Vnde omne ius quod in ipsa capella predicta habeam uel habere possim remitto et dono episcopo Gerundensi, sciens ipsi capelle in omnibus melius, sanccius et iustius[a] quam aliquem alium posse per Gerundensem episcopum prouideri, promittens per me et successores meos quod numquam contraueniam in predictis. Et hec iuro ad sancta Dei Euangelia corporaliter per me tacta.

Actum est hoc II° kalendas maii anno Domini M° CCC° quintodecimo.

Sig+num Bernardi de Villario, militis predicti, qui hoc firmo et laudo in manu et posse tui, notarii infrascripti, in absentia tamen reuerendi patris ac domini episcopi Gerundensis prefati, eiusdem nomine stipulantis.

Testes huius rei sunt Jacobus Riuipulli, Petrus de Stolesio, de Oloto, et Guillemus Sarracheni, de Cabanis.

Sig+num Bernardi Columbi,[1064] publici notarii de Figueriis, qui hec scribi fecit et clausit.

a. *Afegit a la interlínia.*

1062. El 30 de setembre de 1316 haurà donat dues parts del delme de Santa Llogaia d'Àlguema i de Palol sa Baldòria a Huguet de Vilar, cavaller de Siurana, germà seu, G-6 ff. 46v-47r.
1063. Cf. PM 679.
1064. Cf. PM 622, 678.

130 (61)

1315 agost 6. Constantí

Sentència de l'arquebisbe de Tarragona, Guillem[1065] *[de Rocabertí] en el plet entre el bisbe de Girona, Guillem de Vilamarí, i els canonges de la seva Seu, Hug de Cardona*[1066] *i Pere de Rocabertí, sobre la validesa de l'acord capitular de 1313, que reservava al Capítol de la Seu certs beneficis del bisbat.*

O. ACG, perg. 1315-VIII-6.
A. Còpia del s. xiv: ADG, RC, f. 76rv.
B. Còpia del s. xiv: ACG, *Llibre Verd*, ff. 80v-81r.

Sentencia lata per archiepiscopum Terrachonensem super collationibus beneficiorum capellaniarum minutarum diocesis Gerundensis.

In Christi nomine. Nouerint vniuersi quod orta questione inter venerabilem fratrem nostrum Guillemum, Dei gratia Gerundensem episcopum, ex vna parte, et venerabiles Hugonem de Cardona et Petrum de Rochabertino, canonicos Gerundenses, ex altera, super eo quod iidem Hugo et Petrus asserebant concessionem factam ipsi episcopo per Capitulum Gerundense quod ipse episcopus et successores sui possent conferre omnia beneficia ecclesiarum diocesis Gerundensis, quarum ecclesiarum capellanie quantitatem centum quinquaginta solidorum in annuis redditibus non excederent, quorum beneficiorum collacio ad habentes dictas capellanias de antiqua consuetudine noscitur pertinere, siue sint de ipso Capitulo siue extra, non ualere nec teneri de iure, tamquam factam sine tractatu debito precedente nec uocatis illis quos negocium ipsum tangebat nec seruatis aliis que de iure in talibus sunt seruanda; dicto episcopo contrarium asserente, cum assereret ipsam factam certa die continuata ad diem martis post Pascha, qua die martis et diebus continuatis ad ipsam in Gerundensi ecclesia consueuit generale Capitulum celebrari, in quo Capitulo, secundum assercionem ipsius episcopi, consueuerunt tractari et expediri negocia communia ipsius ecclesie et alia quecumque, eciam non communia, que occurrerent tractanda et expedienda absque uocacione absencium quorumcumque, et quod tractata et expedita in dicto Capitulo obtinebant roboris firmitatem, placuit ipsis venerabilibus

1065. És Guillem de Rocabertí (1309-1315), per al qual cf. Blanch, *o. c.*, I, pp. 179-184; DHEC III 265.

1066. Cf. Pontich, *Series,* f. 190r.

episcopo et Hugoni et Petro necnon Capitulo Gerundensi et etiam idem venerabilis episcopus expresse consensit quod nos, Guillemus, miseracione diuina sancte Terrachonensis ecclesie archiepiscopus, informati ex narracione facti quam prefati venerabiles episcopus et Capitulum per suas litteras nobis fecerunt, determinaremus auctoritate ordinaria sine omni strepitu iudicii et figura an de iure ualeret vel non ualeret concessio supradicta.

Nos igitur, uisa et diligenter examinata predicta facti narracione quam prefati venerabiles episcopus et Capitulum fecerunt nobis per suas literas, ut est dictum, necnon alia informacione quam per scripturas et testes habuimus super quibusdam in quibus narracio ipsius venerabilis episcopi et narracio dicti venerabilis Capituli discor-[*f. 76v*]-dabant, auditis insuper racionibus et allegacionibus utriusque partis tam facti quam iuris ac super ipsis omnibus habita deliberacione et consilio sapientium, attendentes in dicta concessione facienda non fuisse presentes uel uocatos illos quos ipsa concessio specialiter tangebat, sine quorum presencia uel uocacione, siue essent de Capitulo, siue extra, dicta concessio de iure fieri non potuit in dicto generali Capitulo uel alio Capitulo continuato uel non continuato ad ipsum, quodque etiam in dicta concessione non interuenerunt alia que de iure interuenire debuerunt, pronunciamus et declaramus eandem concessionem de iure non ualere, ipsamque in quantum de facto processit, cassamus, irritamus et annullamus nec eam habere uolumus aliquam firmitatem.

Lata fuit hec sentencia et per me notarium infrascriptum de mandato et uoluntate dicti domini archiepiscopi lecta in castro Constantini octavo idus augusti anno Domini M° CCC° XV, presentibus venerabili Petro de Rochabertino pro se et pro venerabili Hugone de Cardona predicto, et Berengario Aranyola pro parte domini episcopi supradicti et presentibus[a] testibus venerabilibus Dalmacio de Rochabertino[1067] et Bernardo de Vilerto, canonico

1067. No essent anomenat canonge, escau d'identificar-lo amb el templer homònim, documentat a l'ADG. L'abril del 1324 protesta que, intentant comprar la senyoria del castell de Llers a Dalmau, vescomte de Rocabertí, per 10.000 sous, no s'acceptés com a part d'aquesta suma la seva llegítima (probablement no cobrada o, en tot cas, a càrrec del vescomte), G-4 ff. 104v-105r. Al cap de pocs dies, testava amb llicència del paborde de Sant Martí Sacosta, G-4 f. 105v. Devia morir tot seguit, perquè el maig següent el prior de Santa Maria d'Olives, marmessor de Dalmau, firmava un rebut de 500 sous llegats pel templer, G-4 f. 119v, i hom pagava salaris que havia quedat a deure, G-4 f. 120v. El desembre del 1329 el prior d'Olives prorrogava al bisbe Gastó de Montcada, gestor econòmic desastrós, la devolució d'un préstec de 106 lliures, G-7 f. 9r. Montcada ordenava en data incerta emparar béns del templer fins a la quantitat de 60 lliures, U-4 f. 45r, i el març del 1329 firmava

Gerundensi, Guillemo Clauer[1068] et Petro Artiaque, clericis, et Berengario de Valtano, rectore ecclesie de Falceto et presentibus aliis. Ego Guillemus archiepiscopus Terraconensis, qui hanc sentenciam tuli, subscribo.

Sig+num mei, Raymundi Ferrarii,[1069] notarii publici reuerendi in Christo patris et domini, domini archiepiscopi supradicti qui presentem sentenciam de mandato ipsius domini archiepiscopi legi et propria manu subscripsi et in publicam formam redegi cum raso et emendato in XII linea, ubi dicitur «continuato» et cum supraposito in eadem linea ubi dicitur «ad ipsum», et clausi die, anno et loco prefixis.

a. *La síl·laba* -bus, *afegida a la interlínia.*

131 (38)

(1316) 1317 gener 15

El comte Malgaulí d'Empúries[1070] *ven al bisbe Guillem de Vilamarí i als abats Berenguer*[1071] *de Sant Pere de Rodes, Berenguer*[1072] *de Sant Quirze de Colera, Dalmau*[1073] *de Santa Maria de Roses, Guillem*[1074] *de Santa Maria de Vilabertran i al prior d'Ullà*[1075] *i als homes d'església del seu comtat, el tribut del bovatge per 140.000 sous barcelonesos.*

O. ADG, c. 17, n. 38 i c. 18, n. 16, carta partida amb dos exemplars.
A. ADG, c. 20, n. 3, còpia de 1374 [PM 713].

---

rebut al prior d'Olives de 156 lliures de la marmessoria (quantitat relacionable amb les 106 i les 60 lliures anteriors), obligant-hi la dècima que el bisbe esperava rebre, U-4 ff. 55v-56r.

1068. Guillem Claver era de Peralada, i el 15 de novembre de 1335 firmava un rebut a Bartomeu Cruquella, veí de Girona i procurador de Bernat Claver, coc de la Seu i probable parent seu, de 151 sous de fruits del dit benefici, G-10 f. 91rv.

1069. Cf. PM 670.

1070. Cf. *Lletres* I, n. 48, nota 147, amb la bibliografia citada.

1071. És Berenguer de Riumors (1309-1334): ZARAGOZA 347.

1072. És Berenguer de Vilatenim (1297-1320): ZARAGOZA 140. Prometia obediència al bisbe el 27 d'octubre de 1297, G-1 f. 70v.

1073. És Dalmau de Fortià (1304-1318): ZARAGOZA 354.

1074. És Guillem de Pau (1314-1330): GOLOBARDES 131. A l'ADG, G-6, f. 231v es conserva un document sense data, que conté una clàusula de la institució del benefici fundat al monestir de Vilabertran per Guillem de Pau.

1075. És Berenguer de Fortià (1310-1325): DHEC III 595. El 19 de gener de 1298, quan encara era un simple canonge, el bisbe Bernat de Vilamarí, l'ardiaca Ramon de Vilarig i el sagristà de la Seu Berenguer de Palau li van fer procura, juntament amb Guillem de Tarascó, clergue i jurista, per als afers de Terra Santa i de Sicília prop de la Santa Seu.

B. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 51v-54.
C. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd,* ff. 22r-25r.
a. ES XLIV 305-315, ex B.

Instrumentum uenditionis facte per comitem Impuriarum hominibus ecclesiarum de bouatico numquam leuando.

Nouerint vniuersi quod nos Malgaulinus, Dei gratia Impuriarum comes et vicecomes de Basso, atendentes post portem domini Poncii Hugonis, bone memorie comitis Impuriarum patris nostri condam, nos vendidisse Petro Amorosii de Cauquolibero castrum de Monellis et Francisco Otgerii[1076] castrum de Talliata in perpetuum, et Poncio Escarrerii[1077] et Castilioni Gomir[1078] leudam et redditus et iura castri nostri de Cadacheriis ad certos annos, quas quidem vendiciones fecimus propter debita exsoluenda dicti patris nostri, et que soluimus de precio eorumdem et dicta castra pro vtilitate et comodo nostris et comitatus nostri recuperare eo modo quo potuerimus intendamus, considerantes quod peccuniam aliter commode habere non possumus, ideo gratis et ex certa sciencia, per nos et per omnes nostros heredes et heredum heredes in perpetuum et per omnes successores nostros et eorum successores in comitatu nostro Impuriarum vendimus imperpetuum pro libero et francho alodio omnibus hominibus presentibus et futuris habitantibus et habitaturis in castro de Rupiano et terminis eius, sicilicet in parrochiis Sancti Vincencii de Rupiano, Sancte Eulalie de Vulture Mortuo et Sancti Felicis de Palarafano, licet absentibus, et heredibus et successoribus eorumdem imperpetuum; et omnibus hominibus presentibus et futuris habitantibus et habitaturis in loco de Vliano et parrochia eiusdem, licet absentibus, et heredibus et successoribus eorumdem in perpetuum; et hominibus presentibus et futuris habitantibus et habitaturis in loco et parrochia Sancti Johannis de Matha Judayca, licet absentibus, et heredibus et successoribus eorumdem in perpetuum; et reuerendo patri in Christo Guillemo, Dei gratia episcopo Gerundensi presenti et notario infrascripto recipientibus nomine omnium dictorum hominum et singulorum eorumdem presencium et futurorum et heredum et successorum eorumdem in perpetuum; et omnibus hominibus presentibus et futuris habitantibus et habitaturis infra parrochiam Sancte Crucis et infra parrochiam Sancti Stephani de

1076. Cf. *Lletres* I, n. 83, nota 219.
1077. Cf. *Lletres* I, n. 112, nota 290, n. 404, nota 805.
1078. Cf. *Lletres* I, n. 2, nota 9, n. 34, nota 120.

Matha et in loco et parrochia Sancti Vincencii de Lanciano et in locis de Buhiga et de Canellis et in loco [*f. 52*] siue villari de Sacharesio et in loco de Martsano et in parrochia Sancti Stephani de Petreto et in loco de Stagneolo et in parrochia Sancti Iohannis de Crosis et omnibus hominibus presentibus et futuris monasterii Sancti Petri Rodensis habitantibus et habitaturis in loco de Villanoua et in villa Sancti Petri Piscatoris, et omnibus hominibus presentibus et futuris habitantibus et habitaturis in castro de Villasacra et in loco et parrochia Sancti Martini de Faro et in loco de Camaleria et in loco de Villa de Matho, licet absentibus, et heredibus et successoribus eorundem in perpetuum; et vobis, venerabili fratri Berengario, Dei gratia abbati monasterii Sancti Petri Rodensis presenti et notario infrascripto nomine ipsorum hominum et cuiuslibet eorum recipientibus et omnibus hominibus presentibus et futuris habitantibus et habitaturis in loco et parrochia de Rabedonibus, licet absentibus, et eorum heredibus et successoribus in perpetuum; et vobis, venerabili frati Berengario, Dei gratia abbati monasterii Sancti Cirici presenti et notario infrascripto nomine eorum et cuiuslibet eorum recipientibus, et omnibus hominibus presentibus et futuris, habitantibus et habitaturis in loco de Toniano, licet absentibus, et heredibus et successoribus eorumdem in perpetuum; et vobis, venerabili Dalmacio, Dei gratia abbati monasterii Sancte Marie de Rosis, presenti et notario infrascripto recipientibus nomine eorum et cuiuslibet eorum et omnibus hominibus presentibus et futuris habitantibus et habitaturis in loco et parrochia de Guardia et in loco et parrochia de Montirono et in loco et parrochia Sancti Pauli de Calciata, licet absentibus, et heredibus et successoribus eorumdem in perpetuum; et uobis, venerabili Guillemo, Dei gratia abbati monasterii Sancte Marie de Villabertrando, presenti et notario infrascripto recipientibus nomine eorum et cuiuslibet eorum, et omnibus hominibus presentibus et futuris, habitantibus et habitaturis in loco de Babra et parrochia Sancti Michelis de Fluuiano, et in loco et parrochia de Saucibus et in loco de Villarobau et in loco et parrochia de Palaciolo de Villarobau, licet absentibus, et heredibus et successoribus eorumdem in perpetuum, et notario infrascripto eorum et cuiuslibet eorum nomine recipienti; et omnibus hominibus presentibus et futuris habitantibus et habitaturis in loco et parrochia Sancti Genesii de Canauellis, et in loco et parrochia Sancti Romani de Libiano et omnibus aliis hominibus quos prior monasterii Sancte Marie de Vliano habet in comitatu

nostro Impuriarum, licet absentibus, et eorum heredibus et sucessoribus in perpetuum, et notario infrascripto, eorum et cuiuslibet eorum nomine recipientibus, et hominibus presentibus et futuris habitantibus et habitaturis in loco de Columbariis et pertinenciis eius, licet absentibus, et eorum heredibus et successoribus in perpetuum et notario infrascripto, eorum et cuiuslibet eorum nomine recipienti, et omnibus hominibus presentibus et futuris habitantibus et habitaturis in loco et parrochia Sancti Thome, licet absentibus, et heredibus et successoribus eorumdem in perpetuum, et notario infrascripto, eorum et cuiuslibet eorum nomine recipienti; et omnibus hominibus presentibus et futuris habitantibus et habitaturis in villa siue loco de Villanoua et parrochia eiusdem, tam militum et locorum religiosorum et clericorum quam aliorum, et omnibus [*f. 52v*] hominibus presentibus et futuris habitantibus et habitaturis in loco et parrochia Sancti Johannis de Palacio de Viridaria, et in loco de Villacuto et in loco et parrochia Sancti Martini de Pauo, et in loco de Garriga de Rosis, et in loco et parrochia Sancti Romani de Dalfiano, et in loco et parrochia de Villajudaycha, ei in loco et parrochia de Rabedonibus, et in loco et pertinenciis de Villamaniscle, et in locis et parrochiis de Valle Mala et de Sancto Siluerio et in loco de Fraxino et in loco et parrochia de Bauciges et in locis de Aespracho et de Corberia de Monte, et in loco et parrochia Sancti Genesii de Aspracho et in loco de Pins et in loco et parrochia de Gaüsis et in loco et parrochia de Villamocorone, et in loco[a] et parrochia de Villacolumbo, et in loco et parrochia de Turricella de Fluuiano, et in loco et parrochia de Armenteria et in loco et parrochia de Sauleto, et in loco de Ventalione, et in loco et parrochia Sancti Vincentii de Valleuerayla, et in castro de Palacallis et termino eius, et[b] in loco de Palacio Barrello,[b] et in loco et parrochia Sancti Felicis de Garriga, et in loco et parrochia de Villaumala, et in loco et parrochia de Garricanis et in loco et parrochia de Ermedanis et in loco de Palacio Archidiaconi, et in loco de Stagneto et in loco et parrochia Sancte Eulalie de Palacio, et in loco et parrochia Sancti Saturnini de Aregnis, et in loco et parrochia de Villajohanne, et in loco de Valle de Auiano, et in loco et parrochia Sancti Petri de Villa Priuo, et in loco de Sancto Mauricio et in loco et parrochia de Villahuro, et in loco de Oliuis et in loco et parrochia Sancti Saturnini de Garrigulis, et in loco de Diana, et in loco de Subirànegues et in loco et parrochia Sancti Georgei de Vallibus, et in loco de Sancto Petro de Valle, et in loco et parrochia de Jàffero,

et in loco de Toro et in loco et parrochia de Mareniano, et in loco et parrochia Sancti Laurencii de Arenis, et in loco et parrochia Sancte Marie de Sala et in castro de Fuxano et in parrochia et terminis eius, et in loco et parrochia de Serra, et in loco et parrochia de Libiano, et in loco et parrochia de Foneyleriis, et in loco de Castro Impuritano et parrochia eiusdem, et in loco et parrochia de Volpeylacho, et in loco et parrochia de Sancto Acisclo et in loco et parrochia de Caneto, et in locis de Costis et de Villagaylardo et de Villamala et in loco et parrochia de Riuis Mortuis et in loco et parrochia Sancti Petri Piscatoris, licet absentibus, et eorum heredibus et successoribus in perpetuum et notario infrascripto eorum et cuiuslibet eorum nomine recipienti, et generaliter omnibus hominibus presentibus et futuris ecclesie et Capituli Gerundensis coniunctim uel diuisim, et monasteriorum predictorum et aliarum ecclesiarum et locorum religiosorum et clericorum et militum et aliarum quarumcumque personarum nunc habitantibus et de cetero habitaturis, qui aliter non habent super bouatico non soluendo priuilegium franquitatis in toto comitatu nostro Impuriarum, licet absentibus, et heredibus et successoribus eorumdem in perpetuum; et vobis, dicto reuerendo episcopo, et vobis, dictis venerabilibus abbatibus, et vobis, nobili Alamanno de Fuxano[1079] [*f. 53*] et Guillemo de Villacuto[1080] et Guillemo de[c] Pauo,[1081] domino de Pauo, et Dalmacio de Palaciolo, de Aregnis,[1082] et Raimundo de Palacio[1083] et Bernardo de Furtiano[1084] et Guillemo de Palacio[1085] et Berengario Alioni[1086] et Petro de Sancto Felice[1087] et Azberto de Trilea,[1088] militibus presentibus et ceteris militibus comitatus absentibus et notario infrascripto nomine dictorum hominum et cuiuslibet eorum heredum et successorum eorumdem recipienti, bouaticum et percepcionem et ius ipsius bouatici et quicquid dependere posset ex ipso bouatico et iure ipsius bouatici usu vel consuetudine[d] vel alias quod aliter posset post mortem

1079. Cf. *Lletres* I, n. 1, nota 3.
1080. Cf. CC 523, 559.
1081. Cf. PM 833, 835, 896 (= CC 608), CC 602.
1082. Cf. *Lletres* I, n. 1, nota 4.
1083. Cf. *Lletres* I, n. 34, nota 120.
1084. Cf. CC 547.
1085. Cf. CC 548, 559.
1086. Cf. Consta mort a partir de l'octubre del 1327, quan ja actuava la seva vídua Blanca Alquer, G-6 ff. 144v-145v, U-3 f. 21v, U-5 f. 106v.
1087. Cf. PM 592, 737, 951-952; CC 606.
1088. Cf. PM 741 (= CC 568); CC 551; *Lletres* I, n. 342, nota 711.

nostram a nostris heredibus et successoribus et eorum heredibus et successoribus in perpetuum peti, leuari et exigi ab hominibus presentibus et futuris dictorum locorum et villarum et parrochiarum predictarum et generaliter ab omnibus aliis hominibus presentibus et futuris dictorum locorum et villarum et parrochiarum predictarum et generaliter ab omnibus aliis hominimus presentibus et futuris ecclesie et Capituli Gerundensis et monasteriorum et locorum quorumcumque religiosorum et ecclesiarum et clericorum et militum et aliarum quarumcumque personarum habitantibus et habitaturis intus territorium tocius comitatus nostri et ab heredibus et successoribus eorumdem in perpetuum et de bonis ipsorum mobilibus et immobilibus et iuribus et ab ipso bouatico et prestacione ipsius, dictos omnes homines presentes et futuros et heredes et successores eorumdem et cuiuslibet eorum et res, bona et iura ipsorum mobilia et immobilia, presencia et futura in perpetuum liberos et immunes et libera et immunia titulo dicte vendicionis facimus.

Et ex nunc vt ex tunc in dictos omnes homines et singulos eorumdem ius percipiendi et exigendi dictum bouaticum penitus et pro francho et libero alodio transferimus, inde eos absoluendo in perpetuum nobis et nostris heredibus et successoribus et[e] eorum heredibus et successoribus silencium imponendo et prohibicionem faciendo ex nunc vt ex tunc de non petendo, leuando et exigendo in perpetuum ab omnibus hominibus predictis, presentibus et futuris vel aliquibus eorum et heredibus et successoribus eorumdem in bonis et iuribus eorum mobilibus et immobilibus bouaticum. Submitentes in hoc et intendentes submitere et obligatos esse ex nunc ut ex tunc nostros heredes et sucesores et eorum heredes et successores in perpetuum de dicto bouatico non petendo, leuando et exigendo a dictis omnibus hominibus presentibus et futuris vel aliquibus eorum et heredibus et successoribus eorumdem in perpetuum. Considerantes quod ad hoc de iure possumus nostros heredes et successores in perpetuum astringere et obligare, cum acciones contra heredes incipiant et ab eis incipere possint et bona heredis per testatorem ligari possint et contra factum testatoris non est licitum venire heredibus, et ius venditoris transit et transire potest ad singulares successores.

Quam siquidem vendicionem dictis omnibus hominibus presentibus et futuris et heredibus et successoribus eorumdem in perpetuum et a vobis, reuerendo episcopo et dictis venerabilibus abbatibus, et uobis, dictis militibus tam presentibus quam absenti-

bus, et notario infrascripto nomine ipsorum omnium hominum et cuiuslibet eorum et heredum et successorum eorumdem recipientibus facimus precio centum quadraginta milium solidorum melgorensium valencium [*f. 53v*] centum quadraginta milia solidorum barchinonensium de terno, quos confitemur recepisse a dictis hominibus, renunciantes exceptioni peccunie non numerate et non recepte, et doli, et si amplius nunc valet hec vendicio aut valuerit de cetero precio memorato, totum illud plus valens dictis hominibus et vobis, dicto reuerendo episcopo, et vobis, dictis venerabilibus abbatibus, et vobis, dictis militibus et notario infrascripto nomine dictorum hominum et cuiuslibet eorum recipientibus, damus et remitimus in perpetuum donacione irreuocabili inter viuos, renunciantes ex certa sciencia illis legibus quibus donaciones causa ingratitudinis reuocantur, et legi que subuenit deceptis vltra dimidiam iusti precii et omni alii obuianti, et quantum ad hoc si in aliquo potest ibi esse donacio insinuamus eam Guillemo Dominici, iudici ordinario nostro presenti, volentes et mandantes vt quantum ad hoc suam auctoritatem iure insinuacionis prestet.

Promitentes dictis omnibus hominibus presentibus et futuris et heredibus et successoribus eorum in perpetuum et vobis, dicto reuerendo episcopo, et uobis, dictis venerabilibus abbatibus, et uobis, dictis militibus, et notario infrascripto eorum et cuiuslibet eorum nomine recipientibus per nos et omnes nostros heredes et successores ipsorum hanc vendicionem bouatici et iuris bouatici semper bonam facere, habere et tenere contra omnes personas, et inde de euiccione et omni dampno et interesse eisdem hominibus et heredibus et successoribus eorumdem et vobis et notario infrascripto eorum et cuiuslibet eorum nomine recipientibus semper per nos et nostros heredes et successores teneri promittimus, de quo dampno et interesse volumus dictis omnibus hominibus et singulis eorum credi solo simplici verbo eorum et cuiuslibet eorum sine testibus et alio genere probationis. Obligantes ad hec eisdem et notario infrascripto eorum nomine recipienti omnia bona nostra et heredum et successorum nostrorum et eorum heredum et successorum imperpetuum.[1089]

Verumtamen, cum castrum de Rupiano predictum cum suis terminis et locus de Vliano et parrochia eiusdem sint in limitibus

1089. En aquesta altura hi ha una manícula i l'inici d'una clau que arriba fins al final del verso del foli.

comitatus nostri Impuriarum et infra ipsum comitatum, et omnis iurisdiccio et merum et mixtum imperium Gerundensi ecclesie, jam diu est, pertineat in eisdem nec aliquem districtum, ius uel iurisdiccionem etiam ante presentem vendicionem haberemus in ipsis nisi bouaticum tantum, idcirco uobis prouidere volentes ne in futurum dici posset quod loca predicta infra comitatum nostrum predictum non essent, cum de cetero in ipsis locis dictum bouaticum minime per heredes uel successores nostros possit recipi vel haberi nec aliqua mandata super faciendo uel non faciendo aliquid possumus nos uel successores nostri facere in eisdem, imo castrum predictum de Rupiano cum suis terminis et locus de Vliano predictus pleno iure disposicioni et ordinacioni pertineant episcopi Gerundensis, retinemus nobis in signum quod castrum predictum de Rupiano cum suis terminis et parrochia de Vliano infra comitatum predictum sint, quod homines dicti castri et termini eius in nouitate Impuriarum comitis ipsi comiti nouiter comitatum [*f. 54*] obtinenti vnum morabatinum[f] auri et homines ville et parrochie de Vliano alium morabatinum dare et soluere teneantur, nec per hoc possit dici ipsi homines uel loca predicta nobis vel successoribus nostris esse subiecti vel in aliquo esse obligati, nisi quo ad prestacionem dictorum morabatinorum, ut superius est predictum.

Item in hominibus presentibus et futuris castri de Fuxano et termini eius, siti infra comitatum nostrum Impuriarum, retinemus et retinere intendimus quod in nouitate comitis Impurarum, ipsi homines castri de Fuxano et termini eius teneantur comiti Impuriarum qui pro tempore fuerit in sua[g] nouitate in signum bouatici tantum et quod dictum castrum est infra comitatum nostrum et non pro seruitute uel causa aliqua quacumque, dare vnam libram cere tantum.

Item in hominibus presentibus et futuris locorum de Sancto Mauricio et de Villahuro, sitorum infra comitatum nostrum, retinemus quod teneantur dare in nouitate comitis Impuriarum ipsi comiti nouiter obtinenti comitatum in signum bouatici tantum et quod dicta loca sint infra comitatum nostrum et non pro seruitute vel causa aliqua quacumque, vnam libram cere tantum. Et[1090] ad maiorem firmitatem omnium predictorum habendam, si nostri

1090. En aquesta altura, hi ha una manícula i comença una clau que recorre el recto del foli i salta a l'inici del verso.

heredes vel successores et eorum heredes et successores vel aliquis nostrorum heredum et successorum contra presentem vendicionem de facto venirent vel veniret, petendo et leuando et exigendo dictum bouaticum a predictis hominibus vel eorum heredibus et successoribus in perpetuum et a bonis eorumdem vel ab aliquibus ipsorum, quod ex nunc vt ex tunc in penam ipsorum nostrorum heredum et successorum qui contra venirent castrum nostrum de Oculostricto cum iurisdiccione et mero et mixto imperio et cum hominibus et feminis et cum redditibus et iuribus et pertinenciis vniuersis ipsius castri et terminorum eius volumus esse episcopi et ecclesie Gerundensis, et inde vobis, reuerendo episcopo recipienti nomine dicte ecclesie Gerundensis, ex nunc vt ex tunc in casu predicto si contingeret, quod absit, donacionem de dicto castro et aliis supradictis facimus, et vltra penam antedictam volumus dictam vendicionem bouatici per nos factam semper valere et in suo robore durare. Quod quidem castrum de Oculostricto in dicto casu et ex nunc vt ex tunc si contingeret, quod absit, constituimus nos et heredes et successores nostros possidere seu quasi nomine dicte ecclesie Gerundensis.

Dantes in dicto casu et ex nunc vt ex tunc vobis, dicto reuerendo episcopo et successoribus vestris in dicto episcopatu, licenciam et potestatem propria auctoritate et sine fatica et requisicione alicuius curie et heredum et successorum nostrorum in dicto comitatu apprehendendi corporalem possessionem de dicto castro et iuribus et pertinenciis eiusdem.

Mandantes cum hoc publico instrumento, vicem etiam epistole gerenti, hominibus in dicto castro habitantibus et habitaturis vt in predicto casu vobis et vestris successoribus in dicto episcopatu oboediant, ipsos in dicto casu et ex nunc prout ex tunc ab omni fidelitate et homagio absoluentes quibus nobis uel nostris successoribus tenerentur, subponentes nos et omnes nostros heredes et successores et eorum heredes et successores in perpetuum quantum ad hanc vendicionem dicti bouatici [*f. 54v*] et permissionem et donacionem supradictam per nos inde factam et quantum ad penam dicti castri de Oculostricto sub iurisdiccione vestri, dicti reuerende episcopi et successorum uestrorum in perpetuum. Et ut nullum possit oriri dubium seu litigium inter nos et predictos homines quibus supra facimus vendicionem de dicto bouatico, recognoscimus quod de periuriis bouatici prestiti quod leuauimus est nobis per ipsos homines plenarie satisfactum, et pactum facimus eisdem inde de ulterius non petendo.

Et nichilominus predicta omnia et singula tactis sacrosanctis Dei quatuor Euangeliis iuramus per nos et nostros heredes et successores et eorum heredes et successores in perpetuum attendere et complere et obseruare et obseruari facere et rata et firma habere et haberi in perpetuum. A predicta autem vendicione bouatici excipimus quod nobis et nostris heredibus et successoribus retinemus bouaticum et ius bouatici in villa et hominibus de Albornis et de Nuelleto et bonis eorumdem et etiam in hominibus de Agauta et bonis eorumdem.

Et nos Guillemus, Dei gratia episcopus Gerundensis laudamus, firmamus et approbamus dictam vendicionem.

Actum est hoc XVIII° kalendas februari anno Domini M° CCC° sextodecimo.

Sig+num Malgaulini, Dei gratia comitis antedicti, qui hec firmamus et laudamus atque iuramus. Sig+num Guillemi, Dei gratia episcopi Gerundensis antedicti, qui hec firmamus atque laudamus.

Testes huius rei sunt Petrus de Rabinato,[1091] miles, et Guillemus Seguini,[1092] viccarius dicti domini comitis, et Guillemus Dominici, iurisperitus de Castilione, et Jaspertus Folcrandi, sacrista secundus ecclesie Gerundensis, et frater Berengarius de Palaciolo,[1093] prepositus de Polestris, et Berengarius de Ruhira,[1094] clericus oriundus de Segúries, et Raimundus Molina,[1095] clericus oriundus de Camporotundo. +Ego Guillemus Dominici, iudex predictus, auctoritate iudiciali subscribo

Ego Bernardus de Jonquerio,[1096] notarius publicus Castilionis, hec scripsi et clausi et meo sig+no signavi.

a. *Segueix* et in loco *repetit i barrat*. b. *Barrat*. c. *Afegit a la interlínia*. d. *La síl·laba* dim, *afegida a la interlínia*. e. *Afegit a la interlínia*. f. *La síl·laba* num *afegida a la interlínia*. g. *Afegit a la interlínia*.

1091. Cf. CC 559.
1092. Cf. CC 542, 559.
1093. Cf. CC 544, 545.
1094. Cf. CC 575, 619.
1095. El 1332 serà curat de la Seu: cf. ADG, Pergamins de la Seu, Claver, perg. 48.
1096. Cf. PM 509, 534, 591, 713, 750, 828, 935, 940.

132 (2)

1317 abril 18. Girona

El bisbe Guillem de Vilamarí i el Capítol de la Seu reconeixen a l'ardiaca de Ravós, Ramon de Vilarig, haver unit el benefici simple de Sant Cugat de Ravós al seu ardiaconat.

O. Perdut.
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 1v-2r.

Instrumentum de vnione facta archidiaconatui Gerundensi de capellania loci sui de Rogationibus.

Nouerint vniuersi quod nos Guillemus, Dei gratia episcopus, et Capitulum Gerundense, ad sonum campane more solito congregati, recognoscimus et confitemur vobis, venerabili Raymundo de Villaricho, archidiacono de Rogationibus, quod die intitulata kalendis madii anno Domini Mº CCCº XIIIº, qua die fuit statutum et ordinatum per nos et Capitulum supradictum quod ulla capellania sine cura que ad collacionem episcopi Gerundensis pertineret et que ualorem annuum CL solidorum barchinonensium de terno in redditibus excederet, conferretur uel posset conferri alicui nisi solummodo prelatis, canonicis, presbyteris vel clericis de Capitulo Gerundensi uel alicui eorumdem, et quod omnes capellanie pertinentes ad [*f. 2*] collacionem alicuius de Capitulo ecclesie Gerundensis attingentes uel excedentes ualorem annuum centum solidorum dicte monete in redditibus conferrentur et conferri deberent illis solummodo de Capitulo Gerundensi et non aliis; aliter autem de predictis capellaniis contra statuta predicta facta collacio nullius esset momenti uel etiam firmitatis, imo esset nulla et irrita ipso iure. Et qua die, et quia mensa episcopalis Gerundensis tenues habebat redditus et exiles, Capitulum antedictum, ad utilitatem ecclesie Gerundensis et episcopalis dignitatis eiusdem, concessit dicto domino episcopo statuendo et ordinando, ut ab ipsa die in antea omnes capellanie locorum de Pari[e]te Ruffino, de Vulture Mortuo, de Quarciano, de Bàschera, de Duobus Queriis, de Crespiano, de Montefoliano et de Baschanone, pertinentes ad collacionem episcopi Gerundensis, essent vnite mense episcopali Gerundensi post mortem aut cessionem uel renunciacionem illorum qui tunc obtinebant capellanias locorum predictorum. Ipsa die per nos dictum episcopum et Capitulum Gerundense capellania Sancti Cucuphatis de Rogacionibus, ad utilitatem ecclesie Gerundensis et archidiaconatus de Rogacionibus, fuit vnita archidiaconatui de Rogacionibus predicto post mortem aut cessionem uel renuncia-

cionem illius qui tunc obtinebat capellaniam predictam, per illum modum et formam per quem predicte capellanie episcopali dignitati vnite fuerunt, et quia per errorem fuit tunc poni omissum in instrumento ipsius statuti et ordinacionis de predictis omnibus factum, et ideo predictam vnionem dicte capellanie de Rogacionibus ipsi archidiaconatui tunc per nos factam laudantes, firmantes et approbantes et contra predicta non venire, immo ea obseruare promitentes, mandamus de predictis fieri publicum instrumentum ad habendum inde memoriam in eternum.

Quod fuit actum et a predictis domino episcopo et Capitulo concessum et firmatum XIIIIº kalendas madii anno Domini Mº CCCº XVIIº

Testes sunt Guillemus Petri de Solanlong,[1097] clericus, et Burdus de Vilamarino, refectorarius sedis Gerunde.

Eg+o Petrus Capmany, publicus predicti domini Gerundensis episcopi notarius, qui premissis interfui, hec scribi feci, subscripsi et clausi, cum litteris rasis et aptatis in quarta linea et in sexta.

133 (175)

1317 octubre 19

Sibil·la de Güell,[1098] *filla d'Hug de Juià, fa homenatge a Guerau de Cervià*[1099] *pel castell de Juià.*[1100]

O. Perdut.
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, f. 211r.

Recognicio castri et aliorum iurium de Juyano facta domino de Ceruiano per Sibiliam de Godello.

Sit omnibus notum quod ego Sibilia, filia quondam et heres Berengarii de Juyano militis, de assensu et voluntate Raymundi de Goello,[1101] viri mei, per me et meos recognosco vobis, nobili Geraldo de Ceruiano, et vestris quod teneo pro vobis totum castrum meum et forciam de Juyano cum toto honore culto et heremo dicto castro vbique modo aliquo pertinenti et cum exitibus

1097. Cf. CC 554.
1098. Cf. *Lletres* I, n. 32, nota 111.
1099. Cf. *Lletres* I, n. 19, nota 74, n. 20, 43, 64.
1100. Cf. *supra*, p. 57.
1101. Cf. *Lletres* I, n. 316, nota 666.

et ingressibus et pertinentiis et tenedonibus et fortalitiis et cum dominiis militum et cum omnibus aliis dicto castro vbique quocumque modo pertinentibus et pertinere debentibus. Pro quibus omnibus debeo et promitto uobis et vestris facere homagium et solidantiam et dare potestatem uobis et vestris de dicto castro et forcia sicut consuetum est in Catalonia, et facere vobis et vestris albergam annuatim sicut consuetum est; et vltra predicta promitto facere vobis et vestris ost pro decima de Juyano, scilicet vnam bestiam. Et pro predictis facio uobis, dicto Geraldo, homagium ore et manibus in presenti.

Et nos, Geraldus de Ceruiano predictus per nos et successores nostros presentes atque futuros gratis et ex certa scientia laudamus et concedimus vobis, dicte Sibilie, et vestris perpetuo totum dictum castrum et forciam de Juyano cum omnibus supradictis, sicut melius dici uel intelligi potest ad vestrum bonum intellectum et comodum, ad omnes vestras et vestrorum voluntates perpetuo faciendas, saluo iure nostro et nostrorum in omnibus, sicut superius est expressum. Et conuenimus uobis et vestris predicta omnia facere habere et tenere in pace contra cunctam personam.

Actum est hoc XIIIIº kalendas nouembris anno Domini millesimo CCCº septimodecimo.

Sig+num Sibilie. Sig+num Raymundi de Goello, eius viri. Sig+num Geraldi de Ceruiano, predictorum, qui hec firmamus et laudamus.

Testes huius rei sunt Petrus de Gallinariis, presbyter, et Bernardus de Goello, clericus de Capitulo Gerundensi, et Bernardus de Albis,[1102] iurisperitus, et Bernardus de Colle,[1103] de Gerunda, et Bernardus de Monteacuto.[1104]

Ego Guillermus de Querio,[1105] publicus notarius substitutus auctoritate regia a Raymundo Simonis de Toylano, publico Gerunde notario, hec scribi feci et clausi, cum raso et emendato in linea VIIª ubi dicitur «in presenti».

1102. És Bernat des Balbs, per al qual cf. *Lletres* I, n. 138, nota 353; ADG, Pergamins de la Seu, Ardiaconat de Girona, perg. 58, 72.

1103. No es pot desfer el dubte si el Bernat de Coll del document és el monjo candeler de Banyoles, esmentat a PM 831-832, o el cavaller Bernat de Coll, que el 1302 venia a Guillem des Balbs el delme de Sant Aniol, PM 577, 982.

1104. Clergue de la parròquia de Cervià, CC 589-590.

1105. Cf. PM 648, 773-776, 793-797, 820, 838, 993; ADG, Pergamins de la Seu, Sagristà major, perg. 69, 73; Benefici de Sant Bartomeu, perg. 7; Benefici de Sant Domènec, perg. 31; Beneficis diversos, perg. 33-34.

134 (5)

1318 juny 16

Berenguer de Pau, cabiscol, i Bernat de Güell, ardiaca de la Selva a la Seu, sentencien la causa entre el bisbe Guillem de Vilamarí i l'abat de Sant Feliu de Girona, Hug de Cruïlles, sobre la jurisdicció de la clerecia d'aquesta col·legiata, i atribueixen la jurisdicció civil a l'abat, i la criminal al prelat diocesà.

O. ADG, c. 6, n. 61, carta partida [PM 758].
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 5r-6r.
B. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd*, ff. 81v-82v.
a. ES XLIV 315-318, ex A.

Instrumentum declarationis facte super iurisdictione canonicorum et clericorum Sancti Felicis Gerundensis, qualiter per dominum episcopum uel abbatem debeat exerceri.

Nouerint vniuersi quod cum inter reuerendum in Christo patrem et dominum dominum Guillemum, Dei gratia Gerundensem episcopum, et venerabilem Vgonem de Crudiliis, Sancti Felicis Gerundensis abbatem, super iurisdiccione quam idem abbas in canonicis et clericis Sancti Felicis sibi competere asserebat, dicto domino episcopo contra asserendo, et super obediencia per canonicos et clericos dicte ecclesie facienda uel non dicto domino episcopo uel abbati esset questio suscitata, tandem, cum de uoluntate et consensu [*f. 5v*] venerabilis Capituli Gerundensis, nos, Berengarius de Pauo, precentor, et Bernardus de Goello, archidiaconus de Silua in ecclesia Gerundensi, ad determinandum et diffiniendum ipsas questiones per dictos dominum episcopum et abbatem electi fuerimus, data nobis super hoc ab eisdem plenaria potestate; idcirco in presencia predictorum domini episcopi, abbatis et Capituli super ipsis questionibus tractatu et deliberatione prout decuit prehabitis diligenter, dicimus et pronunciamus vt sequitur, videlicet quod idem abbas et successores sui in dicta abbacia habeant iurisdiccionem ciuilem in canonicis et[a] clericis ecclesie Sancti Felicis continue servientibus in eadem. Ita quod si vnus canonicorum uel clericorum de aliquo canonico uel clerico ipsius ecclesie in causis peccuniariis conqueratur, idem abbas et successores sui de ipsis causis possint cognoscere, per se uel per alios, et cum in rem iudicatam transierint, easdem execucioni debite demandare, in qua execucione et cognicione per censuram ecclesiasticam procedere possint, si eis expediens uideatur. Et de ipsis causis ciuilibus que inter predictos, ut predictum est, mouebuntur, non

possint cognoscere dictus dominus episcopus uel officialis eiusdem, nisi per appellacionem ipse cause ad ipsum dominum episcopum deuoluantur. Que appellaciones, si interponantur, a pronunciacione ipsius abbatis uel delegati eiusdem in causis predictis semper ad ipsum dominum episcopum uel ad superiorem suum, prout de iure potest fieri, non ad abbatem habeant interponi. Si autem aliquis alius, clericus uel laycus aut quecumque alia persona secularis uel ecclesiastica alia a predictis canonicis uel clericis, de ipsis canonicis uel clericis dicte ecclesie Sancti Felicis vel de aliquo eorumdem per quemcumque modum conqueri uoluerit et super cuiuslibet causis, nullo modo ipse abbas uel successores sui de ipsis causis cognoscere possint, imo dominus episcopus uel officialis eiusdem de predictis causis cognoscat et iurisdiccionem plene exerceat in eisdem. Pronunciamus etiam quod idem abbas et successores sui circa ea que tangant officium diuinum ipsius ecclesie Sancti Felicis, uel prestacionem porcionis canonice, uel ornamenta aut libros ipsius ecclesie, possint canonicos et clericos ipsi ecclesie continue seruientes compellere, et per censuram ecclesiasticam racione predictorum contra eosdem procedere et pena peccuniaria eos racione predictorum, si expedierit, mulctare et inter ipsos, si expedierit, de predictis iudicialiter cognoscere.

Item pronunciamus quod de nulla causa criminali possit idem abbas cognoscere, etsi pro ea ciuiliter ageretur, nec de aliquo delicto uel crimine, etiam minimo, aliquem predictorum canonicorum vel clericorum ipsius ecclesie punire, imo cognicio predictarum causarum criminalium et punicio predictorum delictorum et criminum per dictos canonicos uel clericos ipsius ecclesie commissorum ad dictum dominum episcopum vel eius officialem pertineat, et pro predictis plene iurisdiccionem exerceant in eisdem.

Verumtamen, si racione alicuius criminis per aliquem canonicum uel clericum ipsius ecclesie continue seruientem commissi, aliquis canonicus uel clericus ipsius ecclesie coram dicto abbate de ipso canonico uel clerico querimoniam exponeret que ad rey restitucionem tenderet, ut puta quod furto facto vni de predictis per aliquem ex eisdem [*f. 6*], ille cui furtum factum sit petat rem sibi furto subtractam restitui, possit idem abbas et successores sui super hoc et similibus cognoscere, ita quod tantum super rei restitucione facienda procedere possit, non autem pro ipsis criminibus uel delictis, etiamsi agendo ad rei restitucionem probata fuerit coram eo, possit idem abbas et successores sui ipsi criminoso canonico uel clerico ipsi ecclesie continue seruienti aliquam

penam peccuniariam imponere. Imo punicio ipsorum delictorum et criminum in omnem euentum domino episcopo uel eius officiali pertineat, etiamsi sit pena non corporalis, sed peccuniaria imponenda. Item pronunciamus quod dicti canonici et clerici dicte ecclesie Sancti Felicis continue seruientes canonicam obedienciam et reuerenciam faciant et facere teneantur tam domino episcopo quam abbati predicto.

Et nos Guillemus, Gerundensis episcopus, et Vgo de Crudiliis, abbas predicti ac etiam Gerundense Capitulum more solito congregatum, recognoscentes dedisse et concessisse plenariam potestatem venerabilibus Berengario de Pauo, precentori, et Bernardo de Goello, archidiacono de Silua predictis, super determinandis et diffiniendis questionibus supradictis, predicta omnia et singula laudamus, firmamus et approbamus, mandantes de predictis fieri publicum instrumentum per notarium infrascriptum.

Quod ego subscriptus notarius feci XVI° kalendas iulii anno Domini M° CCC° decimo octavo, presentibus testibus specialiter ad hec uocatis Berengario Jaçperti,[1106] clerico Gerundensi, et Berengario de Petraria,[1107] clerico commorante Gerunde.

Ego Guillemus, episcopus Gerundensis, subscribo. Ego Vgo de Cruÿllis, abbas predictus, subscribo. Ego Berengarius de Pauo, precentor predictus ad determinandum et diffiniendum ipsas questiones per predictos dominum episcopum et abbatem de uoluntate et consensu venerabilis Capituli Gerundensis electus, qui presentem pronunciacionem vna cum venerabili Bernardo de Goello, archidiacono supradicto feci, subscribo. Ego Bernardus de Goello, archidiaconus de Silua predictus ad determinandum et diffiniendum ipsas questiones per predictos dominum episcopum et abbatem de uoluntate et consensu venerabilis Capituli Gerundensis electus, qui presentem pronunciacionem, vna cum venerabili Berengario de Pauo precentore predicto feci, subscribo.

Ego Petrus Capmany, publicus predicti domini episcopi notarius, qui predictis interfui de mandato Berengarii de Pauo, precentoris, et Bernardi de Goello, archidiaconi de Silua, ac etiam de mandato dictorum domini episcopi, abbatis et Capituli, hoc instrumentum per alphabetum diuisum in presentem publicam

1106. El 10 de novembre de 1328 detentarà la capellania de Vulpellac, U-3 f. 178rv, i el 25 de juny de l'any 1329, essent sotsdiaconil de la Seu, el bisbe li intimarà monitòria per haver-se absentat sense llicència, U-3, f. 47r.

1107. Cf. CC 579, 619.

formam scribi feci, subscripsi et clausi, cum suprascripto in XXX[a] linea, vbi dicitur «et singula».

a. *Afegit a la interlínia.*

135 (7)

(1318) 1319 febrer 1. Girona

El bisbe Pere de Rocabertí fulmina la pena d'entredit contra tota la terra del comte d'Empúries, Malgaulí, pels motius que es narren.

O. Perdut.
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 7v-11v.
B. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd,* ff. 82v-85v.

Processus interdicti factus contra comitem Impuriarum et eius comitatum ex causis legitimis in dicto processu contentis.

Petrus Dei gratia Gerundensis episcopus, venerabilibus et dilectis in Christo abbatibus, prioribus, rectoribus, sacristis, ebdomedariis et eorum locatenentibus, et aliis personis ecclesiasticis per ciuitatem et diocesim Gerundensem constitutis ad quos presentes peruenerint, salutem in Domino Ihesu Christo.

Grauis admodum et adeo frequens et assidua nos vestrum quorumdam, habencium homines infra comitatum Impuritanensem, ipsorumque hominum oppressorum querela circumstrepit et clamosa [*f. 8*] insinuacio nos fatigat quod in cogitacione iusticie et remedii salutaris ex debito officii pastoralis nocturnas vigilias pati compellimur, ut quietem aliis preparemus et ut ea que illicite facta sunt ad statum iusticie et rectitudinis reducamus.

Dudum siquidem nobilis Malgaulinus, Impuriarum comes, in nouitate sui regiminis, contra iuramentum a patre eius prestitum et ab eodem postea in instrumento hereditamenti cum iuramento proprio approbatum, exegit violenter, omni excepcione et allegacione repulsis, in anime sue detrimentum et contra pacta per ipsum eidem patri facta, bouaticum primo percipiendi in dicto comitatu ab hominibus ecclesiarum quorumdam locorum dicti comitatus, quod quidem bouaticum per patrem dicti nobilis prefatis hominibus ex iusta et honesta causa fuerat iam remissum. Et continuando postea uiolencias et iniurias in hominibus supradictis, abiecta a se minus licite, saluo semper eius honore, reuerencia paternali, veniens contra ea que pater suus prefatus cum instrumento publico recognouerat et confessus fuerat se et successores suos non habere

nec debere habere in hominibus memoratis, iurans quod contra predicta non ueniret, imo ea attenderet et seruaret, questias seu exacciones illicitas et servicia forciata et sibi ex dicto instrumento specialiter prohibita exegit a dictis hominibus non tantum semel, imo sepius, prefatos homines multipliciter agrauando, quod nullatenus facere debuit, sicut nec etiam eius pater, cum quantum ad hec persona dicti patris et eius filii eadem censeatur, et ad hec compelli debeat obseruanda secundum canonica instituta.

Rursus, non contentus dictus nobilis comes illacione grauaminum predictorum in personas hominum ecclesie illatorum, ad personas ecclesiasticas personaliter astringendas in casu etiam illicito, iurisdiccionem suam temptauit indeuote et minus prouide prorrogare, faciendo publice preconizationem fieri in terra sua ut nullus clericus vel religiosus uel quevis alia persona auderet aliquas possessiones emere pro stabiliendis presbyteris uel aliis piis ordinacionibus in ecclesiis uel monasteriis faciendis.

Eodemque tempore motu proprio, auctoritate ecclesiastica vel regia minime requisita, statuit quod in villa sua de Castilione queuis persona uendens aliquid certum solvere quid haberet, que quidem imposicio solucionis seu prestacionis *cisa* uulgariter appellatur, ad quam soluendam personas ecclesiasticas et homines earumdem, sicut laycos de dicto loco compelli publice, quod prohibere poterat, sustinebat, easdem personas in seruitutem illicitam redigendo, et immunitatem et libertatem ecclesie a iure concessam temere violando, cum nulli layco, quantumcumque nobili et religioso, liceat talia statuere vel mandare.

Et accumulando mala malis a clericis sue terre peccunias quandocumque pro suis comestionibus, quandocumque pro aliis suis uoluntatibus exigit illicite et extorquet, quodque, refrigescente in dicto nobili caritatis, devocionis et dileccionis ardore, quem erga personas ecclesiasticas diuino seruicio deputa-[*f. 8v*]-tas deberet habere, in opprobrium Ecclesie sancte Dei et scandalum plurimorum, idem nobilis, quodam palliato exquisito colore sub pretextu liciti illicita comittendo, per villam Castilionis publice preconizationem fieri fecit, quod quicumque clericum uulneraret aut interficeret, bannum seu penam X solidorum eidem soluere teneretur, inducendo indirecte laycos ad clericos occidendos et personas ecclesiasticas perperam pertractandas, cum iure cautum existat quod facilitas uenie incentiuum tribuit delinquendi.

Item prefatus nobilis, guerram habens, multos ex dictis ecclesiarum hominibus minis et terroribus ac penarum imposicione compulit ad sequendum et associandum suum exercitum cum armis, cum talas suis inimicis faciebat vel incendia immitebat, animaliaque dictorum hominum qui immunes sunt ab exercitu et caualcata et etiam a traginis violenter capi faciebat et duci ad dictum exercitum et etiam ad aliqua castra pro armis, victualibus et aliis necessariis asportandis, et quosdam ex eis compellebat ad ponendum se et sua in castris suis, et custodias ac guaytas facere in eisdem; et, quod dolendum est audire, dicto nobili cum dicto suo exercitu existente, familia sua in abominabile progressa delictum, fregit portas ecclesiarum de Vilarnatallo et Sancte Marie de Strada, parrochie de Aguylana, et bona ibidem plurima inuenta, tam ipsarum ecclesiarum quam aliorum improbe capiendo secum sacrilege asportauit. Destruxit domos proprias sacriste de Cabanis et Guillemi de Villari, ebdomedarii dicti loci. In locis etiam de Villasacra et de Faro, qui monasterii Sancti Petri Rodensis existunt, de quibus et eorum hominibus idem nobilis comes guerram minime potest facere, cum sint alodia propria monasterii supradicti, posuit hoc anno milites et pedites contra inimicos suos, faciendo talia per que ipsa loca in guerra sua hostiliter inmisceret, hominibusque dictorum locorum multa dampna ex hoc et iniurie sunt illata, in ipsaque guerra, treuga per illustrissimum dominum Aragonum regem data, idem comes nouum genus grauaminis adinuenit, mandando dictis ecclesiarum hominibus qui ad operas faciendas minime sunt astricti, quinimo ab eisdem immunes existunt, tum ex dicto instrumento, tum ex consuetudine antiquata, ut turres in quibusdam castris suis facerent et forssata, ad quas etiam operas faciendas teneri racionabiliter non videntur, cum nec tempore guerre dicti nobilis nec alias iidem homines inhabitent dicta castra nec deserant, sed pacifice et secure tempore guerre inhabitent loca sua tamquam illi qui sunt sub pace et treuga regia constituti, nec aliquid debent agere per quod pars altera guerrificancium aliquid sustineat nocumentum.

Sed idem nobilis, spreta consuetudine et libertate predictis ac etiam iuramento per sepedictum patrem suum in dicto instrumento prestito, per quod astringitur ne dictos compellat homines ad predicta, quosdam personaliter capi fecit et carceri mancipari, quosdam minis et terroribus sic concussit quod loca sua fugientes et mansos ac possessiones Ecclesie deserentes se ad loca regia transtulerunt, quosdam [*f. 9*] etiam sic timore perterritos induxit

et induci fecit ut pro predictis operis faciendis certam quantitatem peccunie soluerent, collacione et questia inde facta a nolentibus operas ad dictam collectam seu questiam facere, pignora capiendo ut penas dicta occasione per ipsum impositas exigeret ab eisdem, quosdam etiam sic impie et inhumaniter contractauit quod vsus hospiciorum suorum per clauacionem portarum eisdem penitus esset subtractus, ut ipsos homines forcius et cicius compelleret ad predicta, uel eos exulare uel fame mori uel voluntatem eiusdem comitis contra predicta inordinatam[a] facere oporteret.

Ex hiis, pro dolor, eluscescit quod non in virga direccionis, sed in virga ferrea crudeliter tractat eos. Verum, licet iam idem nobilis super prelibatis ex predictis monitus fuerit et etiam requisitus tam per predecessorem nostrum, bone memoria dominum Guillemum, quam per nos, ut ab eisdem desisteret et dampna illata dictis hominibus resarciret, numquam tamen circa predicta voluit de remedio prouidere, quamuis nuper et superhabundanter eum rogauerimus et rogari [faceremus] per venerabilem Berengarium de Pauo, precentorem nostrum et de terra ipsius nobilis oriundum, ac finaliter per venerabiles Arnaldum de Solerio, archidiaconum, et Guillemum de Villaricho, canonicum in ecclesia Gerundensi, iterata vice ad ipsum missos, qui bonum statum et vtilitatem ipsius comitis affectant, vt desisteret a predictis, et licet sic curaremus aput eum precium insistere lenitate, idem tamen nobilis in duricia sua persistens et proposito obstinato preces nostras et monita non admissit, sed spretis eisdem ad grauiora procedere non expauit. Propter quod non valentes absque Dei offensa et dispendio Ecclesie Dei et hominum predictorum et graui periculo anime dicti nobilis, cuius cura nobis spiritualiter est commissa, predicta delicta et excessus amplius tolerare uel oculis conniventibus pertransire, cum predicta[b] publice, patenter et notorie sint comissa, et in quadam etiam appellatione, quam super quibusdam ex predictis specialis quidam procurator eius nomine interposuit, coram nobis confessatum fuerit et assertum quod predictam compulsionem quantum ad muros et valla facienda in castro de Virginibus exercet ex generali consuetudine huius terre, et possessionem quam asserit se habere in homines habitantes in locis ecclesiarum, que quidem loca dictus nobilis asserit esse infra terminos dicti castri, quod nos nescimus nec credimus, saluo honore dicti nobilis, esse verum, licet dicta loca ecclesiarum sint sub districtu quantum ad merum imperium dicti castri, iuste ex mero nostro officio procedentes ad arma spiritualia et medicinalia

Ecclesie recurrimus, vt eundem nobilem, cuius nobilitati libenter quantum cum Deo possemus, salua consciencia, defferremus, a veritatis deuio ad uiam rectitudinis reuocemus, cum tot et tantos multiplicatos excessus incorrectos dimissos eternus vltor et iudex a nobis iuste duceret requirendos, maxime quia periculose possent transire presumptoribus in exemplum.

Nec nos mouet ad processum huiusmodi retardandum possessio quam idem comes asserit se habere in operis murorum de Virginibus et vallorum, cum numquam, saluo eius honore, ab ipso uel ab aliquo suo predecessore hoc fuerit attemptatum, nisi hoc dumtaxat tempore quo iuste propter eius nouam et violentam cohercionem et illicitam animaduertimus [*f. 9v*] in eundem, non sinentes eum predicta pacifice contra Deum et iusticiam possidere. Vel, si fuit aliter attemptatum, per violenciam factum fuit, prout pater dicti nobilis in dicto instrumento publico recognouit. Multoque minus preallegata consuetudo debuit nos mouere, cum ecclesia Gerundensis et alie persone ecclesiastice et homines earumdem in contraria extiterint actenus inconcusse consuetudine libertatis a tanto tempore citra cuius contrarii memoria non existit ut ad predicta minime teneantur, vt ex prelibato instrumento patris dicti comitis colligitur euidenter; nec ab eo tempore citra quo factum extitit instrumentum tantum effluxerit tempus quod contra ea que ibidem continentur consuetudo potuerit introduci. Ideoque credimus firmiter et speramus quod dominus noster Ihesus Christus, de cuius patrimonio agitur defendendo, propter miseriam inopum et gemitum pauperum, nunc exsurget, et quod de excelso sancto suo in terram aspexerit sic oppressam ut audiret gemitus eorumdem, oracionem humilium non spernendo, quinimo prefatis malis medicinam congruam nostro ministerio voluerit adhibere.

Ex predictis igitur notorie sic commissis, super quibus dictus nobilis comes canonice extitit monitus et est requisitus ut ab eisdem cessaret, dampna illata restitueret personis ecclesiasticis et hominibus earumdem, et eius contumacia et inobediencia, imo rebellione uerius, exigente, totam terram comitatus Impuriarum sentencialiter in hiis scriptis ecclesiastico subponimus interdicto de consilio nostri Capituli et assensu.

Sub hoc tamen interdicto loca de Rupiano et de Vliano cum terminis suis, in quibus habet merum imperium ecclesia Gerundensis, et locum de Albornis non intelligimus comprehendi.

Mandantes firmiter vt prefatum interdictum inuiolabiliter obseruetur quousque premissa satisfaccione fuerit canonice releuatum.

Super ceteris vero predictis excessibus, iniuriis et dampnis datis hominibus supradictis et eorum dominis, super quibus dictus nobilis non fuit actenus monitus uel etiam requisitus, monemus eumdem primo, secundo et tercio peremptorie ac requirimus in hiis scriptis ut a predictis excessibus, iniuriis et dampnis cesset de cetero inferendis, et infra vnius mensis spacium a die publicacionis huius nostri processus satisfaciat iniuriam passis de[c] dampnis datis et iniuriis supradictis et omnia reuocet antedicta et exactas pecunias vel res alias occupatas prefata occasione et capta pignora restituat vniuersis. Quod si infra dictum tempus hoc facere renuerit, nos personam dicti nobilis, eius inobediencia exigente, in hiis scriptis ex nunc ut ex tunc excomunicationis sentencia innodamus, significando eidem quod si nec sic resipuerit, nec aprehendere voluerit disciplinam, contra ipsum acrius procedemus, inuocando, si necesse fuerit ad hoc, auxilium braxii secularis.

Vt autem vobis et dicto nobili liqueat ex quibus causis dictum interdictum extitit promulgatum, tenorem littere nostre monitorie dicto nobili iam directe que sub data Gerunde IIII[o] kals. decembris nuperrime emanauit et que dicto nobili per dictum nuncium extitit presentata, in fine presentis nostri processus inseri iussimus et apponi [*f. 10*].

«Nobili[1108] viro Malgaulino, Dei gratia comiti Impuriarum et vicecomiti de Basso, Petrus per eamdem electus confirmatus in episcopum Gerundensem, salutem in filio Virginis gloriose.

»Nobilitatem tuam ignorare non credimus qualiter nobilis vir Poncius Hugonis comes Impuriarum et vicecomes Caprarie paterque vester condam inclite recordacionis, cum publico instrumento recognouit et confessus fuit reuerendo patri domino Bernardo, bone memorie episcopo Gerundensi predecessori nostro, et venerabilibus fratri Arnaldo, Dei gratia abbati monasterii Sancti Petri Rodensis, et fratri Berengario, abbati monasterii Sancti Cirici, et fratri Dalmacio, abbati Sancte Marie de Rosis, et fratri Johanni, abbati monasterii Sancti Michelis de Fluuiano,

1108. En el *Llibre Verd* de l'ACG, ff. 84v-85v, la lletra té rúbrica pròpia: «Littera missa comiti Impuriarum de non inquietando homines ecclesie populatos in locis expressatis super priuilegiis et libertatibus hic contentis».

et fratri Berengario, abbati monasterii Ameriensis, et Berengario, priori de Vliano presentibus, et venerabili abbati Sancte Marie de Villabertrando et venerabili priori de Letone licet absentibus, et ceteris prelatis, clericis, religiosis et aliis ecclesiasticis personis habentibus homines habitantes in locis infrascriptis comitatus Impuriarum et in dicto instrumento expressis et nominatis, se et successores suos non habere nec[e] habere[e] debere nec predecessores eius etiam habuisse hostem seu exercitum nec caualcatam nec traginam nec operas neque questias nec seruicia forciata in hominibus ecclesiarum presentibus et futuris habitantibus in parrochiis de Canauellis, de Mata, de Foneyleriis, de Serra, de Libiano, de Vals, de Gaüsis, de Saus, de Columbariis, de Sancto Petro de Valle, de Jàffero, de Garrigulis, de Montirono, de Palaciolo, de Ermedanis, de Garriganis, de Vilaumala, de Sancto Michele de Fluuiano, de Sancto Thoma, de Villacolumbo, de Villamocorom, de Sancto Felice de Gàrdia, de Sancto Paulo de Calciata, de Faro, de Villasacra, de Baucigis, de Sancto Cirico de Coleria, de Rabedonibus, de Marçano, de Stagneolo, nec in locis de Subiràneges, de Sancto Matheo de Diana, de Camaleria, de Pins, de Oliuis, de Salzeto, de Palacio Barrelli, de Villademato, de Villarobau, de Palacio Archidiaconi, de Stanyeto nec in hominibus mansi de Costadingla de Fraxino, nec in hominibus quos ecclesia habet apud Canetum nec in loco de Sacarés, nec in hominibus mansorum quos monasterium Sancti Petri habet aput Sanctum Petrum Piscatorem, nec in loco de Buiga, nec in hominibus parrochie de Lanciano, de Silua, de Valle et de Sancta Cruce, nec in hominibus parrochie Sancti Johannis de Crosis, quodque eosdem homines predictorum locorum ponere non poterat in stabilitis gueytis siue gardis aliquorum locorum. Et quod nichilominus dictus nobilis pater uester, per se et successores suos dicto domino episcopo nomine suo et kathedralis Gerundensis ecclesie et ceterarum ecclesiarum et locorum ac personarum ecclesiasticarum habencium homines habitantes in locis predictis stipulanti ac etiam ipsis abbatibus et prioribus, promisit quod numquam ipse uel sui cogerent uel compellerent aut cogi facerent seu permitterent homines in locis et parrochiis antedictis degentes [*f. 10v*] ad eundum in hostem uel caualcatas seu exercitus, nec ad faciendum traginas uel operas, nec ad contribuendum uel solvendum questias seu exactiones, nec ad prestandum seruicia coacta, nec ponendum eos in stabilitis gueytis uel gardis aliquorum locorum, ac quod etiam dictus nobilis comes pater vester recognouit quod quicquid contra predicta retroactis

temporibus fecerat uel fieri fecerat, totum indebite et iniuste et per cohercionem fecerat, iurans per Deum et sancta Dei Euangelia manu tacta predicta omnia attendere et complere et contra non venire in aliquo eorumdem, prout hec omnia in predicto publico instrumento inde manu Raymundi Petri, notarii publici dicti nobilis comitis, confecto et per alphabetum diuiso lacius continetur.

»Attendentes igitur quod bone memorie dominus Guillemus, predecessor noster, intellecto quod vos hoc anno, in guerra videlicet in qua eratis, quasdam nouas uolebatis inducere seruitutes in homines ecclesiarum, monasteriorum ac aliorum religiosorum locorum predictorum contra confessionem et recognicionem ac instrumentum predicta per nobilem comitem patrem uestrum facta et iuramento vallata, precipiendo ipsis hominibus ut uobiscum irent in exercitus, hostes et caualcatas, vos per suas litteras monuit et requisiuit ne ipsos homines aut eorum aliquos in ostes, exercitus uel caualcatas duceretis, seu contra instrumentum predictum eosdem in aliquo grauaretis, vosque tunc a predictis non destitistis, imo contra monicionem et requisicionem predictas aliquos ex ipsis hominibus et animalia ipsorum per violenciam in ostes et caualcatas vobiscum duxistis, et etiam aliquos homines dictorum locorum castra uestra ad custodiendum intrare fecistis, et modo nouiter, ut intelleximus, a predictis grauaminibus tunc inceptis non cessando, sed grauaminibus grauamina cumulando, homines ecclesiarum, monasteriorum et aliorum religiosorum locorum, videlicet, de Subiràn̄icis, de Vallibus, de Columbariis, de Gaüsis, de Camaleria, de Saus, de Oliuis, de Garrigolis et de Jàffero cogitis et cogere incepistis ad faciendum operas in castro uestro de Virginibus et alia coacta seruicia indebite et iniuste, cum predicti homines uel aliqui eorumdem ad predicta minime teneantur, maxime cum de guerra non sint nec tempore guerrarum ipsum castrum intrare debeant, nec[f] se uel sua in dicto castro saluare, imponendo eis penas et banna, et pro ipsis penis et bannis pignora ab ipsis hominibus capiendo et eisdem plurima alia grauamina inferendo. Et cum nostra intersit ecclesias, bona, loca et iura et ipsarum homines deffendere et iuuare, ideo nobilitatem uestram rogamus et requirimus ex affectu, ac uos etiam primo, secundo et tercio peremptorie tenore presencium admonemus quatenus a predictis per uos inceptis infra X dies a presentacione uobis facta presencium computandos, penitus desistatis et iuramentum super predictis a predicto nobili comite patre vestro condam prestitum nullatenus violetis, sed ipsum et confessiones, recogniciones ac

pacta et instrumentum predictum seruetis, nec homines locorum predictorum ad faciendulm operas uel alia coacta seruicia in dicto castro [*f. 11*] de Virginibus aliquo modo cogatis nec eisdem super predictis quidquid molestie inferatis; imo ipsis hominibus pignora que ab eis ex causa predicta per sagiones vestros recepta fuerunt et etiam dampna et expensas que ipsos oportuit uel oportebit facere pro predictis infra tempus predictum restitui faciatis. Alioquin significamus uobis pro certo quod nos intendimus procedere in predictis quantum iusticia suadebit, licet cupiamus vobis semper defferre in omnibus que possumus. Datum Gerunde IIIIº kalendas decembris anno Domini Mº CCCº XVIIIº.»[1109]

De quibus omnibus predictus dominus episcopus, consenciente ad hoc venerabili Capitulo Gerundensi ad hec more solito congregato, mandauit fieri publicum instrumentum.

Quod est actum in palacio episcopali Gerunde, kalendis februarii anno Domini Mº CCCº XVIIIº, presentibus testibus ad hoc uocatis specialiter et rogatis Raymundo Bouis,[1110] sacrista ecclesie Castilionis, Guillemo de Matha,[1111] sacrista ecclesie de Oculo Stricto,

1109. En aquesta altura del text, al marge esquerre, escrit per una altra mà, moderna: «1318». En la còpia de l'ACG la lletra segueix amb el manament episcopal de fer-ne instrument públic, una llista llarga de testimonis i la clausura del document feta pel notari Pere de Capmany, elements omesos a RC.

1110. Abans d'ésser promogut a la sagristia de Castelló, Ramon Bou havia obtingut el benefici fundat per Ramon Ferrer, fins *circa* l'agost del 1297, car en aquesta data ja és sagristà U-1 f. 33v. El febrer del 1398 el bisbe li manava que es fes promoure a l'orde presbiteral, G-1 f. 77r. Com a sagristà, sovint presentava candidats a beneficis, G-1 f. 78r, G-2 f. 88r. El 1298 el bisbe el comissionava que agafés certs clergues criminals i els enviés a Girona, facultant-lo per sentenciar en causes civils fins a 20 sous, U-1 f. 38r. A partir del 1321 acumula un canonicat a Barcelona, i en qualitat de tal el bisbe i el Capítol li fan procura per recuperar dels marmessors del noble Ramon Folch de Cardona, el defensor de Girona durant el setge de la croada papalina contra Catalunya, un pal·li de seda i un cobertor de *síndone*, que aquest havia pres de la Seu «en temps dels francesos», G-3 full solt després del foli 50. Des de Barcelona conferí beneficis a gironins, G-4 f. 28v, tenia cura dels encàrrecs d'obra d'orfebreria que el bisbe de Girona feia a Barcelona, U-2 f. 5r, i suscitava enveges i rancúnies entre alguns cavallers de Castelló, de manera que el bisbe procurava que en els aspectes tocants a provisió de beneficis les coses no es desorbitessin, U-2 ff. 95rv, 191rv; U-3 ff. 160r, 164v. El febrer del 1331 Ramon Bou es queixava al bisbe que a Castelló absolien deutors del seu benefici sense llicència d'ell, U-4 ff. 155v-156r. Consta mort el juliol següent, quan el bisbe conferia la capellania de Capmany, vacant per la mort del seu darrer obtentor, Ramon Bou, al canonge de la Seu Arnau de Mont-rodon, amb la càrrega de la despesa necessària de ciris per a la celebració de l'ofici de la Mare de Déu cada dissabte a la catedral, U-4 f. 175rv. Per una notícia del 1333, se sap que Ramon Bou i els domers de Castelló instituïren, en una data per ara incerta, dos beneficis diaconils que havien de sostenir-se de les rendes comunes de l'església, llevat dels aniversaris, U-5 f. 125v-126r.

1111. Clergue segurament relacionat amb la família del cavaller i delmer Guillem de Mata: cf. CC 516, 599. El desembre del 1327 el bisbe li manarà que requereixi Simó

Berengario de Podiolo, deseruiente in ecclesia de Virginibus pro sacrista eiusdem ecclesie, Raymundo de Trullio,[1112] sacrista ecclesie de Siurana, Raymundo de Mansione,[1113] sacrista Sancti Petri Piscatoris, Petro de Manso,[1114] sacrista ecclesie de Villanoua, et presentibus ibidem venerabilibus fratre Bernardo Balneolarum, fratre Bernardo Sancti Laurencii de Monte, fratre Ferrario Ameriensi, fratre Thoma Sancti Felicis Guixellensis et fratre Guillemo Sancti Petri de Gallicantu Gerunde, Dei gratia monasteriorum abbatibus, et venerabilibus Berengario, priore de Uliano, Geraldo, priore monasterii Sancte Marie de Rupe Russa, et Johanne, Sancti Martini de Costa Gerunde, et presentibus etiam fratre Poncio de Podio Circoso,[1115] fratre Jacobo de Martorello, fratre Jacobo Balafia[1116] et fratre Arnaldo de Fredaria,[1117] de ordine predicatorum conuentus Gerunde, et fratre Guillemo de Sancto Felice,[1118] gardiano, fratre

d'Estany, beneficiat, per fer-se ordenar, U-3 f. 31v. El febrer del 1328 Pere d'Urrea segueix inquirint sobre Simó d'Estany, clergue negligent i absentista, U-3 ff. 68rv, 177v-178r. El 1355 tindrà el benefici de Sant Joan de la Bisbal, U-324 f. 8v.

1112. Era fill de Bartomeu de Trull i tenia el benefici de la porteria de la Seu; el 14 de setembre de 1307 venia a Arnau de Frontera, clergue de Vic, la seva porció de pa, vi, nèctar i neules de l'ofici, per un any i pel preu de 80 sous. Ramon es comprometia a fer tot l'ofici, llevat de la picada per al nèctar, que correspondria a Arnau de Frontera, G-2 f. 88rv.

1113. El 24 de març de 1349 és documentat un Ramon de Masó que resigna el benefici de Sant Martí de Canyà, església avui desapareguda, situada en el terme de Sant Tomàs de Fluvià, prop de Sant Pere Pescador, D-158 f. 11v.

1114. El 30 de desembre de 1333 renuncia a la sagristia de Salt, U-5 f. 129v, i al cap de poc temps obté el benefici fundat per Arnau Caló a Santa Maria (Seu), U-5 f. 158r.

1115. El Capítol provincial del 1302, celebrat a Saragossa, l'assigna al convent de Girona a estudiar lògica, on Bernat de Puigcercós, el futur inquisidor, llegeix «aliquam lectionem de Sententiis», ROBLES, *Actas 1302*, 242. El Capítol del 1303, celebrat a València, l'assigna al convent de Xàtiva per a estudiar lògica, ROBLES, *Actas 1302*, 255. El Capítol del 1304, celebrat a Pamplona, l'assigna al convent de Mallorca per a estudiar lògica, ROBLES, *Actas 1302*, 265. El Capítol del 1314, celebrat a València, l'assigna al convent de Barcelona per a estudiar teologia, ROBLES, *Actas 1310*, 131, i el tria per a anar a l'Estudi de Colònia. El Capítol del 1321, celebrat a Estella, assenyala que havia mort essent prior i lector del convent de Girona, ROBLES, *Actas 1310,* 154.

1116. El Capítol del 1307, celebrat a Barcelona, l'assigna al convent de Mallorca per a estudiar lògica, ROBLES, *Actas 1302*, 275. El Capítol del 1310, celebrat a Girona, l'assigna al convent de Tarragona per a estudiar lògica, ROBLES, *Actas 1310*, 111. El Capítol del 1312, celebrat a Lleida, l'assigna al convent lleidatà per a l'estudi de natures, ROBLES, *Actas 1310*, 121. El Capítol del 1321, celebrat a Estella, l'assigna al convent de Tarragona sense especificar-ne la comesa, ROBLES, *Actas 1310*, 150.

1117. No creiem que es pugui identificar amb el dominicà homònim documentat en les actes dels capítols provincials a partir del 1345, quan estudiava natures al convent de Mallorca, ROBLES, *Actas 1345*, 271.

1118. Aquest nom i els que segueixen, que no hem sabut trobat en l'obra de WEBSTER més amunt citada, enriqueixen indubtablement la nòmina de franciscans gironins del segle XIV.

Guillemo de Ruppe, lectore, fratre Berengario Folcrandi et fratre Jacobo de Vernetis, de ordine fratrum minorum, et pluribus aliis clericis et laycis audientibus supradicta.

E+go Petrus Capmany, publicus predicti domini Gerundensis episcopi notarius, qui premissis omnibus et singulis interfui, hec scribi feci et clausi.

a. *Corregit per* inornatam. b. *Afegit a la interlínia*. c. *Afegit a la interlínia*. d. *Afegit a la interlínia.* e. *Afegit a la interlínia.*

136 (32)

(1318) 1319 febrer 26. Girona

El comte Malgaulí d'Empúries confirma davant del bisbe Pere de Rocabertí el reconeixement fet pel seu pare Ponç V Hug, de no tenir dret d'host i cavalcada sobre els homes d'església de diversos llocs del seu comtat.

O. ADG, c. 7, n. 66.
A. Còpia de 1336: ADG, c. 7, n. 4 [PM 774].
B. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 42v-44r.

Instrumentum continens quod Impuriarum comes non habet hostem nec caualcatam neque aliquam aliam servitutem in hominibus ecclesiarum infra suum comitatum degentibus.

Nouerint vniuersi quod nos Malgaulinus, Dei gratia comes Impuriarum et vicecomes de Basso, attendentes dominum Poncium Hugonis, bone memorie patrem nostrum, fecisse instrumentum iuramento vallatum cuius tenor talis est. (*Segueix la transcripció del doc. 104 (6)*) [*f. 43rv*] Idcirco gratis et ex certa sciencia nos Malgaulinus, comes predictus, per nos et per omnes successores nostros recognoscentes et confitentes omnia supradicta et singula in dicto instrumento contenta esse uera, et ea omnia et singula prout dictus pater noster ea recognouit et confessus fuit confitentes et recognoscentes, laudamus, confirmamus atque concedimus uobis, reuerendo in Christo patri domino Petro, Dei gratia Gerundensi episcopo, et kathedrali ecclesie Gerundensi et ceteris prelatis, clericis, religiosis et personis ecclesiasticis uestre diocesis [*f. 44*] Gerundensis, prout in instrumento predicto continentur, omnia, vniuersa et singula supradicta que continentur in instrumento predicto, promittentes uobis, dicto domino episcopo stipulanti et recipienti nomine uestro et kathedralis ecclesie Gerundensis et

ceterarum ecclesiarum et locorum et personarum ecclesiasticarum habencium homines habitantes in locis predictis in predicto instrumento contentis, et ipsis prelatis et personis ecclesiasticis supradictis, et subscripto notario tamquam publice persone nomine ipsorum et omnium quorum interest uel interesse poterit stipulanti, omnia et singula supradicta perpetuo obseruare et in nullo contrauenire. Et tactis per nos sacrosanctis Euangeliis predicta iuramus, recognoscentes etiam quod quecumque contra contenta in dicto instrumento retroactis temporibus fecimus seu fieri fecimus, fecimus indebite et iniuste et per quohercionem, propter que fuerat per uos terra nostra supposita ecclesiastico interdicto.

Actum est hoc in volta beati Johannis que est infra ecclesiam Gerundensem, in presentia domini episcopi et in presentia venerabilis Capituli Gerundensis in ipsa volta more solito congregati, et in presencia testium subscriptorum, die lune intitulata IIII kalendas marcii anno Domini M° CCC° XVIII°.

Sig+num Malgaulini, Dei gratia comitis predicti, qui hec firmamus et laudamus. Testes huius rey sunt Alamannus de Fuxano, Bernardus de Furtiano, Guillemus de Pauo, Bernardus Alioni,[1119] milites; Guillemus Seguini, vicarius Impuritanensis, Raimundus Bouis, sacrista, Castilio Guadamiri[1120] et Petrus Cuchoni,[1121] Berengarius Filelli,[1122] Guillemus Dominici, iurisperitus, et Geraldus Cuchoni,[1123] iurisperitus ville Castilionis, frater Bernardus de Podio Circoso[1124] et frater Petrus de Cinto,[1125] de ordine fratrum

1119. L'ADG documenta diverses activitats financeres i judicials d'Alamanda, vídua de Bernat Alió, cavaller, entre 1351 i 1362: G-35 f. 68v; G-37 ff. 144v-145r, 179v; G-43 ff. 63r-65r; U-18 f. 18v; U-30 ff. 144r-145r.

1120. Cf. CC 559.

1121. Cf. *Lletres* I, n. 12, nota 51.

1122. Cf. CC 570.

1123. Cf. *Lletres* I, n. 12, nota 51, n. 404, nota 805.

1124. Cf. *supra*, nota 1115. Ha passat a la història com a debel·lador de les teories escatològiques d'Arnau de Vilanova i com a defensor de la licitud del préstec de diners a interès: cf. Joaquim CARRERAS I ARTAU, «La polémica gerundense sobre el Anticristo entre Arnau de Vilanova y los dominicos», *AIEG*, V (1950), pp. 5-58; Josep HERNANDO I DELGADO, «El contracte de venda de rendes perpètues i vitalícies (censals morts i violaris) personals i redimibles (amb carta de gràcia). El tractat d'autor anònim *Pulchriores allegationes super contractibus censualium* (s. XIV). Edició i estudi del text», *Arxiu de Textos Catalans Antics*, X (1992), 137-179.

1125. El Capítol provincial de Girona, celebrat el 1310, l'assigna al convent gironí per a l'estudi de la gramàtica, ROBLES, *Actas 1310,* 109. El Capítol del 1312, celebrat a Lleida, l'assigna al convent de la Seu d'Urgell, sempre per a estudiar gramàtica, *ib.,* 120. El Capítol del 1314, celebrat a València, l'assigna a Girona per a estudiar lògica, *ib.,* 131. El Capítol del

predicatorum, et Jaçpertus Folcrandi, sacrista secundus ecclesie Gerundensis.

Eg+o Guillemus de Querio, publicus notarius substitutus auctoritate regia a Raimundo Simonis de Toylano, publico Gerunde notario, hec scribi feci et clausi.

137 (33)

(1318) 1319 febrer 26. Girona

El comte Malgaulí d'Empúries i el bisbe Pere de Rocabertí convenen sotmetre a arbitratge les qüestions que en el futur es poden suscitar pel treball dels homes d'església als castells del mateix comte.

O. ADG, c. 7, n. 68 [PM 775].
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 44r-45v.
B. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd,* ff. 158v-159v.

Instrumentum continens quod si questio moueretur per homines castrorum comitatus Impuriarum contra homines ecclesiarum in dicto comitatu habitantibus, quod tenerentur in castris predictis ex debito operari, quod poneretur vnus arbiter per episcopum et alius per comitem, adiuncto semper pro tercio episcopo Elnensi.

[*f. 44v*] Nouerint vniuersi quod nos Malgaulinus, Dei gratia comes Impuriarum et vicecomes de Basso, attendentes quod dominus Poncius Hugonis, bone memorie, pater noster, cum publico instrumento iuramento uallato confecto VI° nonas marcii anno Domini M° CCC° tercio manu Raymundi Petri, publici notarii dicti domini comitis patris nostri scripto et clauso, recognouit et confessus fuit reuerendo patri domino Bernardo, bone memorie episcopo Gerundensi, et ceteris prelatis, clericis, religiosis, monasteriis et aliis ecclesiasticis personis diocesis Gerundensis habentibus homines in locis comitatus Impuriarum in dicto instrumento expressis et nominatis, quod ipse nobilis comes uel successores sui non habebant nec habere debebant nec predecessores sui habuerant hostem seu exercitum nec caualcatam nec traginam nec operas nec questias nec seruicia forciata in locis predictis nec in hominibus ecclesiarum in eisdem locis degentibus presentibus et futuris, nec poterat

1321, celebrat a Estella, l'assigna al convent de Manresa, *ib.,* 149. No hem sabut trobar el seu nom en les actes publicades dels capítols provincials posteriors.

eos ponere in stabilitis gueytis siue guardiis aliquorum locorum, ac promisit idem nobilis comes per se et successores suos quod numquam ipse uel sui cogerent uel compellerent aut compelli facerent nec permitterent homines in locis et parrochiis supradictis degentes ad eundum in ostes uel caualcatas seu exercitus, nec ad faciendum traginas uel operas nec ad contribuendum uel soluendum questias siue exacciones nec ad prestandum seruicia coacta nec ad ponendum eos in stabilitis gueytis siue guardiis aliquorum locorum. Ac recognouit idem nobilis comes quod quecumque contra predicta retroactis temporibus fecisset uel fieri fecisset, fecerat indebite et iniuste et per cohercionem, ac iurauit per Deum et eius sancta quattuor Euangelia corporaliter tacta predicta omnia attendere et non contrauenire aliqua racione, prout hec et alia in dicto instrumento lacius continentur. Attendentes etiam quod nos, Malgaulinus, comes predictus, firmantes, laudantes et concedentes omnia et singula supradicta, fecimus recognicionem, confessionem, promissionem et iuramentum reuerendo patri domino Petro, Dei gratia nunc Gerundensi episcopo, cum publico instrumento confecto die presenti, scilicet IIII° kalendas marcii anno Domini M^{o} CCC^{o} XVIII° in posse Guillemi de Querio, notarii infrascripti, prout in eodem instrumento lacius continetur, nos inquam Malgaulinus,[1126] comes^{a} predictus, cum hoc presenti publico instrumento per nos et per omnes heredes et successores nostros recognoscimus et confitemur uobis, reuerendo patri domino Petro, Dei gratia episcopo supradicto et successoribus uestris quod est actum et conuentum inter uos et nos, ac de presenti pactum et conuencionem uobiscum fecimus quod si unquam per homines alicuius castri uel castrorum seu locorum comitatus Impuriarum uel per aliquem uel aliquos eorum nomine [*f. 45*] vel per alium quemcumque moueretur questio hominibus ecclesie^{b} habitantibus in locis in dicto instrumento scripto et clauso per dictum Raimundum Petri expressis et contentis, quod ipsi homines in dictis locis uel altero seu aliquibus eorum habitantes operarentur uel tenerentur operari in uallis, muris uel turribus uel forciis ipsorum castrorum seu locorum, quod super hiis fieret compromissum per homines supradictos hinc inde, et quod uos uel episcopus qui pro tempore esset poneretis in hiis vnum arbitrum seu determinatorem pro parte uestra et hominum ecclesie in dictis locis habitancium, et nos uel comes qui pro tempore esset poneremus ibi alium arbi-

1126. En aquesta altura, al marge esquerre, manícula.

trum uel determinatorem pro hominibus dictorum castrorum seu locorum dictam questionem mouentibus, et quod semper esset pro tercio in ipso compromisso episcopus Elnensis qui nunc est uel qui pro tempore esset, qui dictam questionem cum altero dictorum duorum cum quo concordaret, audiret, cognosceret, determinaret et decideret, et hoc fieret tociens quociens super predictis questio moueretur, nec unquam aliter nos uel comes Impuriarum qui pro tempore esset per nos uel officiales nostros possemus de predictis de quibus superius conuentum est cog^c^noscere nec dictos homines ecclesie compellere ad predicta superius conuenta. Et ideo dictam conuencionem sponte approbantes et firmantes per nos et successores nostros promittimus per firmam stipulacionem uobis, dicto domino episcopo nomine vestro et kathedralis ecclesie Gerundensis et ceterarum ecclesiarum, monasteriorum, locorum et personarum ecclesiasticarum habencium homines habitantes in dictis locis, et ipsis prelatis et personis ecclesiasticis et subscripto notario tamquam publice persone nomine eorum et hominum predictorum et omnium quorum interest uel potest aut poterit interesse predicta omnia et infrascripta a nobis recipienti et legitime stipulanti, quod predicta omnia et singula prout superius sunt conuenta attendemus et complebimus et obseruabimus et obseruari faciemus ab hominibus dictorum castrorum et locorum, nec in aliquo contraueniemus aut aliquem uel aliquos contrauenire permittemus. Nec nos uel successores nostri nec officiales nostri umquam aliter cognoscemus nec cognosci faciemus, aut permittemus de predictis superius conuentis, nec dictos homines ecclesie compellemus uel compelli faciemus aliter ad predicta de quibus superius conuentum est. Et ad maiorem firmitatem iuramus sponte per Deum et super sancta quattuor Euangelia manibus nostris corporaliter tacta predicta omnia et singula rata et firma semper habere, tenere, attendere et complere et inviolabiliter obseruare et numquam in aliquo contrauenire uel reuocare de iure uel de facto, aliqua racione, iure uel causa.

Et nos Petrus, Dei gratia episcopus supradictus, recognoscentes predicta omnia sic fore conuenta inter nos et uos, nobilem Malgaulinum, Dei gratia comitem supradictum, et ea omnia approbantes, firmantes et laudantes per nos et successores nostros promittimus uobis et successoribus uestris predicta omnia et singula attendere et complere et non [*f. 45v*] contrauenire aliqua racione.

Actum est hoc in volta beati Johannis, que est infra ecclesiam Gerundensem, in presencia venerabilis Capituli Gerundensis in

ipsa volta more solito congregati, die lune intitulata IIIIº kalendas marcii anno Domini Mº CCCº XVIIIº.

Sig+num Malgaulini, Dei gratia comitis. Sig+num Petri, Dei gratia episcopi Gerundensis, predictorum, qui hec firmamus et laudamus.

Testes huius rey sunt Alamannus de Fuxano, Bernardus de Furtiano, Guillemus de Pauo, Bernardus Alionis, milites, Guillemus Seguini, vicarius Impuritanensis, Raimundus Bouis, sacrista, Castilio Guadamiri, Petrus Cuchoni, Berengarius Filelli, Guillemus Dominici, iurisperitus, et Geraldus Cuchonii, iurisperitus ville Castilionis, frater Bernardus de Podio Circoso et frater Petrus de Cinto, de ordine fratrum predicatorum, et Jazpertus Folcrandi, sacrista secundus ecclesie Gerundensis.

Ego Guillemus de Querio, publicus notarius substitutus auctoritate regia a Raimundo Simonis de Toylano, Gerunde notarius, hec scribi feci et clausi.

a. *Afegit a la interlínia*. b. *Afegit a la interlínia*. c. Cog, *afegit a la interlínia.*

138 (34)

(1318) 1319 febrer 26. Girona

El comte Malgaulí d'Empúries reconeix haver contravingut els acords passats, establerts el 1303 entre el seu pare, Ponç V Hug, i el bisbe de Girona sobre hosts i cavalcades, i prega que se'l rellevi de l'entredit.[1127]

O. ADG, c. 3, n. 96 [PM 776].
b. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 45v-46v.

Instrumentum recognicionis facte per comitem Impuriarum quod indebite et iniuste duxit secum tempore guerre homines ecclesie in ostes et caualcatas, et iurat quod de cetero talia non attemptet.

Nouerint vniuersi quod nos Malgaulinus, Dei gratia comes Impuriarum et vicecomes de Basso, attendentes quod dominus Poncius Ugonis, bone memorie, pater noster, cum publico ins-

1127. Al marge inferior del foli, escrit amb lletra del segle XV: «Item aliud instrumentum simile in X foliis», amb referència a la lletra del bisbe a Malgaulí intercalada en el n. 135 (7).

trumento iuramento uallato confecto VI° nonas marcii anno Domini M° CCC° III° manu Raimundi Petri, publici notarii dicti comitis patris nostri scripto et clauso, recognouit et confessus fuit reuerendo patri domino Bernardo bone memorie episcopo Gerundensi et ceteris prelatis, clericis, religiosis, monasteriis et aliis ecclesiasticis personis diocesis Gerundensis habentibus homines in locis comitatus Impuriarum in dicto instrumento specificatis et [*f. 46*] nominatis quod ipse nobilis comes uel successores sui non habebant nec habere debebant nec predecessores sui habuerant hostem seu exercitum, nec caualcatam nec traginam nec operas nec questias nec seruicia forciata in locis predictis nec in[a] hominibus ecclesiarum in locis eisdem degentibus presentibus et futuris, nec poterat eos ponere in stabilitis gueytis siue gardiis alicorum locorum, ac promisit idem nobilis comes per se et successores suos quod numquam ipse uel sui cogerent uel compellerent aut compelli facerent nec permitterent homines in locis et parrochiis supradictis degentes ad eundum in ostem uel caualcatas seu exercitus nec ad faciendum traginas uel operas nec ad contribuendum uel soluendum questias[b] siue exacciones, nec ad prestandum seruicia consueta nec ad ponendum eos in stabilitis gueytis uel guardiis aliquorum locorum in predicto instrumento contentis, nisi quatenus predictus pater noster predicta uel aliqua de predictis sibi retinuit in aliquibus locis in predicto instrumento contentis, que nobis retinemus iuxta formam in predicto instrumento contentam, ac recognouit idem nobilis quod quecumque contra predicta retroactis temporibus fecisset seu fieri fecisset fecerat indebite et iniuste et per cohercionem, prout hec et alia in dicto instrumento lacius et plenius continentur. Attendentes etiam quod nos Malgaulinus, comes predictus, venimus et fecimus contra contenta in instrumento predicto et compulimus ac compelli fecimus homines supradictos ecclesiarum in locis et parrochiis supradictis degentes ad eundum in ostem, caualcatas seu exercitus, tam contra inimicos nostros quam contra quascumque gentes contra tenorem predicti instrumenti faciendo, et uocauimus ac per compulsionem duximus nobiscum aliquos dictorum hominum tempore quo erat guerra inter nobilem Vguetum de Sancta Pace[1128] et valitores suos, ex vna parte, et Raimundum de Villamarino,[1129] militem, et valitores suos, ex alia, ad cessandum et prohibendum ne inter ipsos

1128. Cf. DBA IV 228b; *Lletres* I, n. 164, nota 405.
1129. Cavaller i delmer, PM 640 (= CC 543), 682 (= CC 550); CC 549, 568, 588.

fieret conflictus aut malum aliquod sequeretur, ac compulimus et compelli fecimus dictos homines ad faciendum traginas et operas, et ad contribuendum et soluendum questias siue exacciones et ad prestandum seruicia coacta, et per compulsionem posuimus eos ac poni fecimus in stabilitis gueytis siue guardis aliquorum locorum, ac aliter venimus et fecimus contra contenta in instrumento predicto. Que omnia et singula supradicta fuerunt per nos facta indebite et iniuste, propter que uos, reuerendus pater dominus Petrus, Dei gratia nunc episcopus Gerundensis, totam terram comitatus nostri Impuriarum supposuistis ecclesiastico interdicto. Nosque Malgaulinus, comes predictus, desideremus et cum affectu cupiamus interdictum predictum per vos, dictum dominum episcopum, releuari, cum iuxta mandatum et ordinacionem uestram satisfecerimus de peccunia habita per nos [*f. 46v*] ab hominibus ecclesie racione operum castri de Virginibus et restituerimus ipsis hominibus pignora occasione predicta per nos capta. Idcirco prestantes de presenti iuramentum in posse uestro de stando et parendo mandatis uestris et Ecclesie, cum instancia humiliter supplicamus ut prefatum interdictum dignemini relaxare.

Ad hec nos Petrus, Dei gratia episcopus supradictus, vestri dicti nobilis comitis supplicacionibus inclinati, satisfacto per uos primitus de peccunia habita per uos ab hominibus ecclesie racione operum castri de Virginibus et pignoribus occasione predicta per uos captis ipsis hominibus restitutis, et etiam recepto a vobis iuramento de stando et parendo mandatis nostris et Ecclesie iniungimus uobis sub uirtute prestiti iuramenti ne amodo similia comitatis uel contra contenta in dicto instrumento in aliquo per uos uel per alium ueniatis uel uenire faciatis seu etiam permittatis.

Acta fuerunt hec omnia et a nobili comite et reuerendo episcopo supradictis firmata et laudata in volta beati Iohannis, que est infra ecclesiam Gerundensem, in presencia venerabilis Capituli Gerundensis in ipsa volta more solito congregati, die lune intitulata IIII° kalendas^{c} martii anno Domini M^{o} CCC^{o} XVIII°, presentibus et uocatis testibus scilicet, Alamanno^{d} de Fuxano, Bernardo de Furtiano, Guillemo de Pauo, Bernardo Alionis, militibus, Guillemo Seguini, vicario Impuritanensi, Raymundo Bouis, sacrista, Castilione Guadamiri, Petro Cuchoni, Berengario Filelli, Guillemo Dominici, iurisperito, et Geraldo Cuchoni, iurisperito ville Castilionis; fratre Bernardo de Podio Circoso et fratre Petro de Cinto, de ordine fratrum predicatorum, et Jazperto Folcrandi, sacrista secundo ecclesie Gerundensis.

Postea uero, die lune intitulata XIIII° kalendas iulii anno Domini M° CCC° XIX° dictus dominus episcopus in presencia mei, notarii infrascripti ad hec specialiter vocati, et venerabilis Petri de Gallinariis, presbyteri de Capitulo Gerundensi, et Berengarii de Latraria,[1130] clerici, et Arnaldi Belelli, de Oliuis, testium ad hec specialiter uocatorum, dictum interdictum per ipsum dominum episcopum ex causis et racionibus predictis in comitatum predictum positum, iuxta formam Ecclesie releuauit.

Ego Guillemus de Querio, publicus notarius substitutus auctoritate regia a Raimundo Simonis de Toylano, publico Gerunde notario, qui predictis uocatus interfui, hec scribi feci et clausi.

a. *Afegit a la interlínia.* b. *Corregit per* questis. c. *Afegit a la interlínia*. d. *Al manuscrit,* Alenanno.

139 (35)

(1318) 1319 febrer 26. Girona

El comte Malgaulí d'Empúries dóna ferma de dret en mans del bisbe Pere de Rocabertí sobre alguns excessos i violacions de la immunitat eclesiàstica que se li atribueixen.

O. ADG, c. 7, n. 51.
A. Còpia contemporània: ADG, c. 7, n. 56 [PM 773].
B. Còpia del s. XIV: ADG, RC, f. 47rv.
C. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd,* f. 81rv.

Instrumentum qualiter comes Impuriarum firmauit ius in posse domini Gerundensis episcopi super quibusdam illicitis per eum comissis in locis ecclesiasticis et eorum hominibus.

Nouerint vniuersi quod nos Malgaulinus, Dei gratia comes Impuriarum et vicecomes de Basso, attendentes nos monitum et citatum fuisse ex parte reuerendi patris domini Petri, Dei gratia Gerundensis episcopi, ad instanciam et querelam quorumdam prelatorum et personarum ecclesiasticarum habencium homines infra comitatum nostrum Impuriarum et ipsorum et hominum quorumdam etiam aliorum, pro eo quia asseritur quod nos in nouitate nostri regiminis violenter et indebite et iniuste exegimus bouaticum ab hominibus ecclesiarum quorumdam locorum dicti comitatus. Item quia asseritur quod nos sustinemus personas ec-

1130. Per a la família Lladrera, cf. *Lletres* I, n. 370, nota 757.

clesiasticas et homines earumdem publice compelli sicut laycos ad soluendum cisam que per nos statuta fuit in villa Castilionis, auctoritate ecclesiastica uel regia minime requisita, ac easdem personas ecclesiasticas et homines earumdem in seruitutem illicitam, ut asseritur, redegimus et immunitatem et libertatem ecclesie uiolauimus. Item quia asseritur quod nos a clericis terre nostre peccunias quandoque pro comestionibus nostris, quandoque pro aliis nostris voluntatibus exigimus et illicite extorquemus. Item quia asseritur quod, nobis cum nostro exercitu existente, familia nostra fregit portas ecclesiarum de Vilarnatallo et Sancte Marie de Strada, parrochie de Aguilana, et bona plurima ibidem inuenta tam ipsarum ecclesiarum quam aliorum rapiendo secum sacrilege asportauit ac destruxit domos proprias sacriste de Cabanis et Guilelmi de Villari,[1131] ebdomedarii dicti loci. Item quia asseritur quod nos in locis de Villa Sacra et de Ffaro, que monasterii Sancti Petri Rodensis existunt, posuimus milites et pedites contra inimicos nostros faciendo talia per que ipsa loca in guerra nostra hostiliter inmisceremus, hominibusque dictorum locorum multa ex hoc dampna et iniurie, ut asseritur, sunt illata. Pro quibus omnibus et singulis supradictis nos, dictus comes, fuimus moniti et citati ex parte iamdicti domini episcopi ut a predictis cessaremus et infra vnius mensis spacium satisfaceremus iniuriam passis et exactas peccunias uel res alias occupatas prefata occasione vniuersis restitueremus. Aliter post dictum mensem excommunicationis sententiam incurreremus, prout in processu per dictum dominum episcopum super predictis facto hec et alia lacius continentur. Idcirco, licet nos in cisa et in quibusdam aliis premissorum [*f. 47v*] non intendamus esse culpabiles, imo intendimus habere in predictis ius et deffensiones legitimas, et predicta posse facere sine requisicione alicuius persone, nos, Malgaulinus, comes predictus, infra dicti mensis spacium, scilicet die lune intitulata IIII° kalendas marcii anno Domini M^{o} CCC^{o} XVIII° comparentes coram uobis, reuerendo patre domino Petro, Dei gratia episcopo supradicto, in

1131. El febrer del 1328 és sagristà de Cantallops i el bisbe el cita, G-6 f. 161r. El novembre següent és clergue de Sant Climent Sescebes i ha d'intervenir en l'absolució de Pere Poca, de Vilartolí, difunt, que no es presentà a la comunia de Pere Batlle, U-3 f. 179r. El juny del 1332 és clergue de Lligordà, U-5 f. 59rv, i l'octubre següent renuncia a la cura de Salitja i a la de Sant Climent i obté la de Lligordà, U-5 f. 5rv. El 17 de juny de 1333 encara manté la sagristia de Cantallops, U-5 f. 96v. El 16 d'abril de 1338 és beneficiat de Cabanes, G-13 f. 27v. No creiem que es pugui identificar amb l'homònim que el 1357 administra l'Almoina de Banyoles, U-32 f. 39r.

capite scale beate Marie sedis Gerunde pro predictis omnibus et singulis pro quibus moniti et citati fuimus, firmamus ius in posse vestro, promittentes uobis stare et parere iuri in posse vestro ad cognicionem uestram uel iudicis uestri, et iudicio sisti et iudicatum solui cum suis clausulis. Et propter hoc obligamus uobis et subscripto notario tamquam publice persone nomine omnium quorum interest uel potest aut poterit interesse legitime stipulanti omnia bona nostra ubique habita et habenda.

Et iuramus sponte per Deum et supra sancta quattor eius Euangelia a nobis corporaliter tacta, predicta omnia et singula attendere et complere.

Actum est hoc, et a dicto nobili comite firmatum et laudatum ac iuratum in presencia dicti domini episcopi in capite scale beate Marie sedis Gerunde, die lune intitulata IIII° kalendas marcii anno Domini M^{o} CCC^{o} XVIII°, presentibus et uocatis testibus, scilicet Alamanno de Fuxano, Bernardo de Furtiano, Guillemo de Pauo, Bernardo Alioni, militibus, Guillemo Seguini, vicario Impuritanensi, Raimundo Bouis, sacrista, Castilione Guadamiri, Petro Cuchoni, Berengario Filelli, Guillemo Dominici, iurisperito et Geraldo Cuchoni, iurisperito ville Castilionis, ffratre Bernardo de Podio Circoso et ffratre Petro de Cinto, de ordine fratrum predicatorum, et Jazperto Folcrandi, sacrista secundo ecclesie Gerundensis.

Eg+o Guillemus de Querio, publicus notarius substitutus auctoritate regia a Raimundo Simonis de Toylano, publico Gerunde notario, hec scribi feci et clausi, cum raso et emendato in línea VIII, ubi dicitur «ebdomedarii».

140 (47)

1319 abril 11

El bisbe Pere de Rocabertí i els canonges de la Seu de Girona estableixen estatuts per a l'ús de les cases canonicals.

O. ACG, perg. 1319-IV-11.
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 62v-63v.
B. Còpia del s. XV: ACG, *Llibre d'en Calçada*, ff. 225r-226v i 237v-239r.

Instrumentum ordinacionis nouiter facte de hospiciis canonicalibus et presbyteralibus ecclesie Gerundensis

Nouerint vniuersi quod in presencia mei notarii et testium infrascriptorum ad hoc specialiter vocatorum, reuerendus pater dominus Petrus, Dei gratia episcopus, et Capitulum Gerundense

insimul more solito congregati, scilicet die mercurii qua computatur III° idus aprilis, continuata ad diem martis post festum Pasche proxime nunc transactum, qua die martis et diebus continuatis ad ipsam annis singulis in Gerundensi ecclesia, de approbata et antiqua consuetudine ipsius ecclesie, generale Capitulum celebratur, diligenti tractatu ac deliberatione plenaria prehabitis, ut decuit, inter eos, inspectaque ecclesie vtilitate non modica, ordinarunt et perpetuo statuerunt quod de cetero nullus de ipso Gerundensi Capitulo cuiuscumque status, dignitatis aut condicionis existat, possit in Gerundensi ecclesia habere uel tenere nisi vnicum hospicium, de illis videlicet hospiciis ipsius ecclesie Gerundensis que iuxta ipsius ecclesie antiquam consuetudinem et obseruanciam sint deputata et appropriata tantum dictis de dicto Capitulo, siue sint prelati siue canonici, siue presbyteri siue clerici de Capitulo antedicto, et teneri solita per eosdem, seu deputabuntur uel appropriabuntur etiam in futurum. Si uero aliquis de dicto Capitulo habens iam aliquod de dictis ecclesie hospiciis quoquo modo uel titulo, etiam si racione dignitatis, officii uel benefficii sibi competeret aliquid aliud de predictis ecclesie hospiciis nouiter habeat uel [*f. 63*] adquirat, habeat infra spacium triginta dierum proxime subsequencium obcionem et potestatem eligendi quod maluerit retinere et alterum dimittere; quo electo relictum seu dimissum possit infra alios triginta dies tunc proxime subsequentes dare seu assignare alicui de dicto Capitulo, qui iuxta antiquam ipsius ecclesie consuetudinem ipsum hospicium quod iam haberet dignitatis, officii uel beneficii esset et illud uellet dimittere, et sibi collatum nouiter retinere, possit illud quod iam obtinebat racione dignitatis, officii uel benefficii alicui cui secundum morem ecclesie dari possit, illud dare, videlicet, hospicium quod dignitatis esset que canonico conferri habeat, et hospicium quod esset officii uel beneficii, quod conferri habeat presbytero uel clerico de Capitulo, haberet dare presbytero uel clerico de Capitulo antedicto. Que donacio effectum tantum habeat quamdiu ipsam dignitatem, officium uel benefficium ipse conferens obtinebit et non ultra; verum si aliquis de Capitulo iam habens aliquod de dictis ecclesie hospiciis quoquo titulo adquisierit et infra dictos triginta dies, ut premittitur, non elegerit, elapso ipsorum triginta dierum spacio nullum ius habeat, ac sibi competat in hospicio nouiter adquisito, set dominus episcopus et Capitulum de ipso hospicio, iuxta dictam antiquam consuetudinem ecclesie, valeant libere prout eis melius uidebitur ordinare, assignando ipsum hospicium alicui de ipso Capitulo qui

ipsum habere valeat et tenere, iuxta antiquam consuetudinem et obseruanciam ecclesie Gerundensis. Et idem perpetuo obseruetur si, etiam eleccione facta, infra alios triginta dies tunc proxime subsequentes non ordinauerit de hospicio reffutato, ipsum alii, ut predictum est, conferendo iuxta morem et obseruanciam supradictas. Si uero aliquis de dicto Capitulo, habens vnum de dictis ecclesie hospiciis per illos de Capitulo haberi et teneri solitis, habeat uel adquirat quoquo titulo unum aut plura hospicia que non sint de dictis ecclesie hospiciis, libere ea retinere valeat et habere. Presentem autem ordinacionem non intellexerunt nec uoluerunt dicti dominus episcopus et Capitulum extendi ad illos qui ante hanc ordinacionem plura de dictis ecclesie hospiciis obtinebant.

Quod fuit actum et a predictis episcopo et Capitulo concessum et firmatum die mercurii predicta, III° idus aprilis intitulata, anno Domini M° CCC° XIX°

Testes sunt Petrus de Serra,[1132] clericus Gerundensis, et Guillemus de Monello,[1133] clericus scutifer domini episcopi predicti.

Ego Petrus, Dei gratia Gerundensis episcopus predictus, subscribo. Ego Raymundus de Sancta Pace, archidiaconus Gerundensis, subscribo. Ego Hugo de Cruÿllis, ecclesie Sancti Felicis Gerunde [abbas], subscribo. Ego Arnaldus de Solerio, archidiaconus Bisuldunensis, subscribo. Ego Berengarius de Palacio, archidiaconus Impuritanensis, subscribo. Ego Guillemus de Corneliano, canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Arnaldus de Solerio, canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Bernardus de Cruÿllis, canonicus Gerundensis, subscribo. [*f. 63v*] Ego Berengarius de Pauo, precentor Gerundensis, subscribo. Ego Petrus de Gallinariis, presbyter de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Simon de Solerio, presbyter de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Bernardus de Lacu, presbyter de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Arnaldus de Palaciolo, thesaurarius ecclesie Gerundensis, subscribo.

1132. A l'ADG és documentat un clergue conjugat de Besalú d'aquest nom, que el juny del 1357 prometia no fer mal al notari del lloc, G-36 ff. 170v-171r, i que el novembre següent apareix com a procurador del priorat de Riudaura, G-37 ff. 107v-108r.

1133. Escuder del bisbe Pere de Rocabertí, el 1322 li era conferida la capellania de Cantallops, G-3 f. 120v. L'abril del 1326 renunciava a la de Marenyà i tornava a prendre la de Cantallops, G-6 f. 17v; el maig següent el bisbe li conferia la de Monells, G-6 f. 26r, U-2 f. 68v. El 1329 era sotsdiaconil de la Seu i incorria en absentisme sense llicència, U-4 f. 47r.

Ego Petrus Capmany, publicus predicti domini episcopi Gerundensis notarius, qui premissis interfui, hec scribi feci, subscripsi et clausi.

141 (46)

1319 maig 5. Girona

El bisbe Pere de Rocabertí i el Capítol de la Seu estableixen que els oficis d'encarregat del refectori, de la cuina, del dormitori i de les portes de la mateixa Seu, fins llavors encarregats a seglars, siguin beneficis eclesiàstics conferits a clergues.

O. Perdut.
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 60v-62v.
B. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd*, ff. 141v-143r.
C. Còpia del s. XV: ACG, *Llibre d'en Calçada*, ff. 108r-111r.

Instrumentum noue institutionis facte de quatuor presbyteris, scilicet refectorario, coquo, dormitorario et portario in ecclesia Gerundensi. [*f. 61r*]

In nomine Domini Ihesu Christi amen. Maiorum et superiorum nostrorum uestigiis inherentes, qui ea que ab antiquo fuerant instituta ex causis euidentissimis suadente utilitate duxerunt in melius reformanda, idcirco nos Petrus, Dei gratia episcopus, et vniuersum Capitulum Gerundense, considerantes quod aliqua erant in Gerundensi ecclesia officia que hactenus per seculares personas consueuerunt gubernari, que quidem persone modicum fructum ipsi ecclesie afferebant, nec ipsorum communicacio personis ecclesiasticis vtilis existebat, ad honorem Dei omnipotentis et beate Marie gloriose virginis eius matrem, in cuius honorem et laudem Gerundensis ecclesia fundata dinoscitur, et ad augmentum cultus diuini, quem desideramus augeri, et ad quietum et bonum statum ecclesie supradicte et ad salutis animarum fidelium incrementum, frequenti ac diligenti deliberacione et tractatu prehabitis,[a] statuimus ac eciam ordinamus quod officia porteriorum, coqui, reffectorarii et dormitorarii sint in posterum beneficia ecclesiastica in ecclesia Gerundensi. Que quidem beneficia post mortem seu renunciacionem dicta officia nunc tenencium sub infrascripto tenore per nos et successores nostros perpetuo duximus ordinanda in nostro Capitulo generali.

Ordinamus insuper et etiam statuimus quod tenens locum reffectorarii sit clericus et vocetur reffectorarius, et habeat facere omnia onera antiquitus ipsi officio imposita et etiam consueta,

necnon et panem gratis omnibus recipientibus in canonica talliare et denarios vini qui nunc dantur dare, et qui pro tempore etiam dabuntur. Cuius beneficii collacio spectet semper ad dominum episcopum Gerundensem, prout antea spectabat.

Item idem et per omnia ordinamus et statuimus de officio dormitorarii, et collacio ipsius beneficii dormitorarii ad dominum episcopum Gerundensem spectet semper. Predicti autem clerici qui predicta beneficia refectorii (*sic*) et dormitorarii obtinebunt, celebrent et teneantur celebrare in altare beati Vincencii martiris, sito in capella quam nos dictus episcopus hedifficari facimus.

Item statuimus et ordinamus quod officium porte quod nunc tenet Guillemus Petri Coffini, qui dicitur portarius maior, et officium porte quod nunc tenet Petrus Valesii, qui dicitur portarius Capituli, sint ex nunc vnite (*sic*) et sint vnum beneficium cum vacabunt, et cum altera ipsarum portarum prius vacabit, conferatur clerico sufficienti et idoneo per dictum episcopum et Capitulum Gerundense, nullo absente vocato nec etiam expectato, cum ad hoc nullus consueuerit euocari seu etiam expectari, et teneatur clericus qui portam, quam nunc tenet dictus Guillemus Petri Coffini, obtinuerit aliam expectando omnia onera et seruicia facere que dicta porta antiquitus faciebat, et cum altera porta vacauerit, non possit alteri conferri, imo ipso facto intelligatur porte que primo sic collata fuerit per dominum episcopum et Capitulum esse vnita; qui clericus, cum assecutus fuerit portam quam tenet dictus Guillemus Petri Coffini, teneatur promoueri ad sacerdocium [*f. 61v*] et facere ea que sibi inferius imponuntur, saluo quod non teneatur facere seruicium porte quam tenet Petrus Vallesii, donec dictam portam obtineat. Verum cum utramque portam obtinuerit, uocetur portarius Capituli et preter alia onera seu seruicia que antiquitus ipsis portis fuerunt imposita seu etiam consueta, teneatur onera et[b] seruicia personaliter exercere que inferius annotantur, videlicet quod cum Capitulum celebrabitur, quamuis dictam portam Capituli nondum obtineat, sit continue ad portam Capituli, et teneatur ea que fuerint ibi scribenda scribere in libro Capituli, necnon et cum instrumenta publica seu alie scripture coram ipsis domino episcopo et Capitulo fient in ipso Capitulo, idem clericus teneatur predicta diligenter ut fiant per notarios procurare, et si fuerint subscribenda per dominum episcopum et Capitulum, per se uel per alium ad dominum episcopum et alios de Capitulo deportare quousque suum receperit complementum. Si uero prius assecutus fuerit portam quam nunc tenet Petrus Vallesii quam aliam maio-

rem, habeat ius in maiori vacatura, non tamen teneatur promoueri ad sacros ordines nec onera ipsius porte maioris subire donec ipsam obtineat; habeat tamen subire honus porte minoris sicut antea tenebatur.

Item ordinamus et statuimus quod officium coqui quod nunc tenet Raimundus Berengarii et officium porte quam nunc tenet Berengarius de Spodolia sint vnita et sint vnum beneficium et vocetur coqus. Ita quod cum alterum primum dictorum beneficiorum vacabit, conferatur idoneo clerico, nec reliquum ipsorum officiorum cum vacabit possit alii conferri, imo ipso facto intelligatur officio quod primo idem clericus obtinuerit esse vnitum, cuius benefficii coqui spectet collacio ad prepositos ecclesie Gerundensis in recompensacionem portarum quas prepositi ante istam ordinacionem conferebant. Ita videlicet quod ipsum beneficium conferat ille prepositus in cuius mense seu mensibus vacabit beneficium supradictum, et teneatur ille clericus qui huiusmodi officium coqui obtinuerit aliud expectando annexum statim ad sacerdocium promoueri, et omnia onera et seruicia facere que coquus antiquitus faciebat et specialiter dare habeat suis temporibus consuetis denarios canonice porcionis qui nunc dantur et pro tempore dabuntur uel ipsos denarios per domos prelatorum et aliorum de Capitulo, si aliquis uel aliqui de Capitulo maluerint deportare, ut est fieri consuetum. Preterea teneatur bene et fideliter porchos prepositurarum censuales et legaliter, pure ac sine aliqua fraude annis singulis suis temporibus extimare siue appreciare, et hoc iuret semper in sua nouitate facere, vt est fieri consuetum. Verumtamen si prius obtineret portam quam nunc tenet Berengarius de Spodolia, quam officium coqui, habeat ius in eo cum vacabit, et in illo casu non teneatur ad sacros ordines promoueri nec onera ipsius coqui subire donec ipsum officium obtineat, subeat tamen onus ipsius porte sicut antea tenebatur. Sane ut diuinus cultus et honor Dei et beatissime eius Matris etiam aucmentetur, statuimus et perpetuo ordinamus quod obti-[*f. 62*]-nentes, ut predictum est, beneficia supradicta, preter predicta onera que fuerunt ab antiquo et nunc sunt eis imposita, teneantur ad sacerdocium promoueri et ter in septimana missam celebrare infra Gerundensem ecclesiam pro defunctis et specialiter pro episcopis et illis de Capitulo preteritis et futuris ac pro benefactoribus ipsius ecclesie Gerundensis.

Habeant eciam clerici supradicti dicere missam conuentualem et Euangelium in hora tercie in prima septimana et penultima quadragesime et in omnibus vigiliis et quattuor temporibus tocius

anni necnon et in festis nouem lectionum et quando anniversaria conuentualia occurrerint pro quibus in terciis misse conuentuales habeant celebrari, cum nullus ad hec sit specialiter obligatus. Et predicta faciant sicut eis fuerit iniunctum per precentorem minorem uel in tabula ordinatum. Et in illo casu, cum missam uel missas conuentuales predictas in eadem septimana celebrauerint, computetur eis in illis tribus missis ad quas celebrandas in hebdomada sunt astricti.

Teneantur etiam sequi crucem maiorem ad processiones que fiunt ad alias ecclesias et loca ciuitatis pro defunctis, prout tenentur alii clerici ipsius ecclesie ad hec specialiter obligati, nisi tunc essent alias impediti pro suis officiis uel seruiciis que facere sunt astricti.

Habeant etiam interesse in ipsa Gerundensi ecclesia horis nocturnis pariter et diurnis ac facere septimanas officiandi et alias sicut ceteri stabiliti ecclesie Gerundensis.

Reffectorarius vero et quoqus predicti cum aygaderio et pistore reddant legale computum de receptis et expensis quas facient pro seruicio canonice prepositis seu eorum procuratoribus ecclesie Gerundensis et de peccunia recepta et tritico faciant albarana, si ipsi prepositi voluerint seu eorum procuratores, quod computum reddere teneantur infra mensem postquam seruicium factum fuerit, si per prepositos seu eorum procuratores fuerit requisitum. Et ipsi prepositi seu procuratores ex debito non teneantur predictis reffectorario, coco, aygaderio et pistori in reddicione compoti (*sic*) comestionem uel aliquid aliud dare seu etiam ministrare, cum antea minime ex debito consueuerit percipere uel habere.

Que omnia fuerunt acta et firmata per dominum episcopum et Capitulum supradictos die ueneris intitulata III° nonas madii anno Domini M^{o} CCC^{o} XIX, que quidem dies ueneris fuerat continuata ad diem martis post festum Pasche proxime nunc transactum, qua die martis et diebus continuatis ad ipsam de approbata et antiqua consuetudine ipsius ecclesie Gerundensis generale Capitulum annis singulis in Gerundensi ecclesia celebratur.

Testes sunt Franciscus de Juyanno[1134] et Antonius de Colello, clerici ecclesie Gerundensis.

Ego Petrus, Dei gratia Gerundensis episcopus, subscribo. Ego Raymundus de Sancta Pace, archidiaconus Gerundensis, subscribo.

1134. Cf. CC 580.

Ego Hugo de Cruÿllis, ecclesie Sancti Felicis Gerundensis abbas, subscribo. Ego Arnaldus de Solerio, archidiaconus Bisuldunensis, subscribo. Ego Berengarius de Palacio, archidiaconus Impuritanensis, subscribo. Ego Bernardus de Goello, archidiaconus de Silua, hoc firmo. Ego Jaspertus [*f. 62v*] Folcrandi, sacrista secundus, subscribo. Ego Arnaldus de Solerio, canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Simon de Sexano, canonicus Gerundensis, subscribo. Ego A+rnaldus de Monterotundo, canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Petrus de Monte, canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Berengarius de Pavo, precentor Gerundensis, subscribo. Ego Poncius Alberti, presbyter de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Guillemus de Corneliano, canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Petrus de Gallinariis, presbyter de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Bernardus de Lacu, presbyter de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Bernardus de Cruyllis, canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Simon de Solerio, presbyter de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Arnaldus de Palaciolo, thesaurarius ecclesie Gerundensis, subscribo. Ego Bernardus de Goello, clericus de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Dalmacius de Podialibus, presbyter de Capitulo Gerundensi, subscribo.

Ego Petrus Capmany, publicus predicti Gerundensis episcopi notarius, qui premissis interfui, hec scribi feci, subscripsi et clausi.

a. *Corregit per* prehabitas. b. *Afegit a la interlínia.*

142 (48)

1319 juliol 27

Ponç Camallera,[1135] *obtentor d'un benefici fundat al monestir de Santa Maria de Vilabertran per la senyora Guillema de Garriga,*[1136] *re-*

1135. El 1323 és domer de Sant Pere Pescador i deixa 16 sous en préstec a Guillem Trobat, beneficiat del lloc, G-4 f. 13r. El 1324 el vicari general li confirma la doma de Sant Pere de Figueres, G-4 f. 150r. El 1325 li és conferida la capellania de Vilaür, al mateix temps que renuncia a la doma de Figueres, G-5 ff. 56v-57r. El 19 de març de 1326 el bisbe demana a l'abat de Vilabertran que certifiqui la vacant del benefici fundat a l'abadia per Blanca d'Anjou, reina consort de Jaume II, difunta, per cessió de Bernat Gras, canonge, ja que Ponç Camallera té lletra de presentació reial per aquell benefici, U-2 f. 45r. Immediatament després, els dies 20 i 25 següents, Ponç Camallera presenta formalment al bisbe la lletra reial que li confereix el benefici fundat per la reina Blanca i en rep la confirmació, G-6 ff. 12v-13r. El 27 de març el bisbe fa saber a l'abat i al Capítol de Vilabertran que ha conferit el benefici a Ponç Camallera, U-2 f. 54v.

1136. El benefici fou fundat per Guillema de Garriga llegant la seva part del delme de Cabanes al monestir; l'octubre del 1320 el bisbe fermava aquesta part del delme a l'abat i

coneix tenir en feu pel bisbe de Girona un terç del delme de Sant Julià de Torts, pel qual paga cada any a la mitra 15 sous de cens.

O. ADG, c. 2, n. 85, carta partida [PM 787].
A. Còpia del s. xiv: ADG, Protocol de Pere Capmany, ff. 69rv.
B. Còpia del s. xiv: ADG, RC, ff. 63v-64r.

Instrumentum qualiter clericus obtinens beneficium institutum in monasterio de Villabertrando per dominam Guillemam de Garriga de Villatenimo condam facit et tenetur facere quindecim solidos barchinonenses censualiter annuatim pro tertia parte decime de Tortis sibi firmata.

Nouerint vniuersi quod ego, Poncius Camalera, obtinens beneficium presbyteratus institutum in monasterio Sancte Marie de Villabertrando per dominam Guillemam de Garriga de Villatenimo condam, per me et successores meos in ipso beneficio recognosco tenere inmediate in feudum et de presenti recipio in feudum a vobis, domino Petro, Dei gratia episcopo, et ecclesia Gerundensi totam terciam partem decime quam habeo et habere debeo ex institucione beneficii presbyteratus predicti in tota decima parrochie Sancti Juliani de Tortis et quicquid generaliter et specialiter juris et racionis ego habeo et habere debeo racione eiusdem beneficii in tota dicta tercia parte dicte decime parrochie supradicte, pro qua quidem decima promitto vobis et successoribus uestris per me et successores meos esse fidelis et legalis et formam fidelitatis in omnibus observare.

Et nos Petrus, Dei gratia episcopus predictus, de consilio et assensu nostri Capituli Gerundensis ad hec more solito congregati, firmamus et laudamus tibi, dicto Poncio Camalera et successoribus tuis in ipso beneficio, in perpetuum, ob utilitatem dicti beneficii et intuitu pietatis, totam terciam partem predicte decime supradicte, sicut melius tu et predecessores tui in dicto beneficio ea tenere consueuistis ex institucione per dictam dominam Guillemam de Garriga inde facta. Sub tali tamen pacto et condicione quod tu et successores tui in ipso beneficio detis in perpetuum annuatim pro censu episcopo Gerundensi quindecim solidos barchinonenses

als canonges de Vilabertran, PM 847, G-6 f. 94rv. Per a obtenir la ferma del bisbe, l'abat i canonges de Vilabertran li cediren el domini directe del mas Font de Madremanya i nou capons que rebien sobre una casa de Girona situada prop de la Porta Rufina; per la seva banda, el bisbe els remetia els cens de 15 sous anuals que havia de fer i feia l'obtentor del benefici fundat per Guillema de Garriga, PM 878, G-6 ff. 103v-105v.

de [*f. 64*] terno[1137] in festo Pasche Domini in recompensacionem terciorum et laudismiorum nobis peruenire debencium ex decima supradicta. Et si forte aliquo tempore ipsa decima ad manus laicorum aliquatenus deueniret, retinemus nobis et successoribus nostris quod in dicto casu haberemus tercia et laudismia et omnia alia iura nobis pertinencia ex decima supradicta.

Et ego dictus Poncius Camalera, recipiens a vobis, dicto domino episcopo, ipsam decimam et eius firmamentum sub censu et condicionibus supradictis, promitto vobis et successoribus uestris per me et successores meos in dicto beneficio facere annuatim dictum censum in termino supradicto.

Quod est actum et a predictis domino episcopo et Capitulo et a dicto Poncio Camalera concessum et firmatum VI° kalendas augusti anno Domini M° CCC° XIX°.

Ego Petrus, episcopus predictus, subscribo.

Testes sunt Petrus de Miars[1138] et Guillemus de Monello, clerici commorantes Gerunde. Ego Guillemus, Dei gratia abbas monasterii predicti de Villabertrando, patronus dicti beneficii, subscribo.

Ego Petrus Capmany, publicus predicti domini Gerundensis episcopi notarius, qui premissis interfui, hec scribi feci, subscripsi et clausi.

143 (131)

1319 agost 2

Guillem de Castell,[1139] *de Bescanó, fa homenatge al bisbe Pere de Rocabertí, com a senyor del castell de Rupià, per dos masos de Flaçà i una propietat de Montfullà.*

O. Perdut.

A. Còpia del s. XV: ADG, RC, f. 156v.

Instrumentum homagii facti per Guillemum de Castello, de Baschanone, pro hiis que tenet pro episcopo Gerundensi ratione castri de Rupiano.

1137. Al marge esquerre, nota d'una altra mà: «Isti quindecim solidi fuerunt remissi propter permutacionem factam inter reuerendum dominum episcopum et dictum abbatem Villebertrandi, vt patet in quodam instrumento posito in presenti libro a CXCV cartes», amb referència a *infra*, n. 178 (161).

1138. Paborde de la Pia Almoina: cf. PM 827; CC 579.

1139. Cavaller i delmer: cf. PM 500, 762, 791, 999.

Nouerint vniuersi quod ego Guillemus de Castello, de Baschanone, miles, per me et meos recognosco tenere in feudum a vobis, domino Petro, Dei gratia Gerundensi episcopo, domino castri de Rupiano, et pro successoribus uestris tenentibus illud castrum et honorem, mansum de Ecclesia et mansum et honorem de Carrario de Flociano et omnia alia que teneo et habeo in parrochia et adjacenciis de Flociano. Item recognosco tenere pro uobis et successoribus uestris tenentibus dictum castrum, medietatem tocius honoris quem habeo et teneo in parrochia et adiacentiis Sancti Petri de Monte Foliano ubique, promitens per me et successores meos me vobis et successoribus uestris dominis dicti castri esse fidelem et bonum uassallum et fidelitatem in omnibus obseruare, faciens inde homagium ore et manibus comendatum. Et si forte uos uel successores uestri in posterum inueniretis quod aliquid aliud seruicium facere deberem inde uobis, illud uobis faciam occasione aliqua non obstante.

Rursus nos Petrus, Dei gratia Gerundensis episcopus supradictus, dominus dicti castri de Rupiano, per nos et successores nostros laudamus et confirmamus tibi, Guillemo de Castello predicto, dicta feuda[a], ut superius continetur.

Quod est actum et a partibus concessum et firmatum IIII[o] nonas augusti anno Domini M[o] CCC[o] XIX[o].

Testes huius rei sunt venerabilis Simon de Sexano, canonicus, et Jaçpertus Folcrandi, sacrista secundus ecclesie Gerundensis.

Ego Berengarius Rubei, notarius publicus curie domini episcopi Gerundensis, qui hiis interfui, hec scribi feci, subscripsi et clausi.

a. *Afegit a la interlínia.*

144 (89)

1319 agost 18

El bisbe Pere de Rocabertí permuta amb el Capítol de la Seu el castell de Sant Sadurní de l'Heura, que és cedit a la mitra a canvi dels fruits d'alguns beneficis simples.

O. ACG, perg. 1319-VIII-18, carta partida per ABC, amb un sol exemplar.
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 117r-119r.
B. Còpia del s. XIV: ADG, Protocol de Pere Capmany, ff. 71v-72v.
C. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd,* ff. 161r-162v.

Instrumentum permutationis facte inter episcopum Gerundensem et prepositum mensis julii de castro Sancti Saturnini.

In nomine Domini nostri Ihesu Christi amen. Cum nos Petrus, Dei gratia episcopus Gerundensis, et vniuersum Capitulum nostre ecclesie Gerundensis more solito congregati, scilicet die martis post festum Resurreccionis Dominice anno M° CCC° nonodecimo, ad tractandum et ordinandum de vniuersis et singulis que ad utilitatem et comodum cederent ecclesie prelibate et dampna vitarent et incommoda circa ea que lesionem senciunt et iacturam, inter sollicitudinis nostre curas quibus pro statu prospero noscimur alligati erga temporalia bona nostre ecclesie, sine quibus spiritualia comode non subsistunt, nostrarum mencium oculos dirigentes, illam tunc [*f. 117v*] perspeximus curam precipuam et admodum necessariam ut super euidenti et notorio dampno ac preiudicio quod Gerundensis ecclesia dudum passa fuerat et tunc paciebatur contra Deum et iustitiam in castro Sancti Saturnini, quod est alodium franchum et liberum ecclesie Gerundensis, in quo et in eius terminis multos homines et feminas proprios habet canonica Gerundensis et redditus et prouentus, prouide ac salubriter occurreretur de remedio opportuno et rebellioni Raimundi Arnaldi de Sancto Saturnino,[1140] qui id quod habet in ipso castro tenet ad feudum pro ecclesia Gerundensi, iuxta tamen conuenciones insertas in publicis instrumentis, salubris et sufficiens deffensio poneretur.

Incepimus itaque tractare dicta die et aliis pluribus continuatis ad ipsum Capitulum de remedio condecenti, et cum nobis omnibus et singulis, post multos et uarios tractatus, diligenti ac finali deliberacione habita, tunc temporis uideretur quod adeo dicti Raimundi Arnaldi maliciosa rebellio in dampnum et opprobrium inoleuerat ecclesie Gerundensi quod de ipso castro, contra tenorem pactorum sui et predecessorum suorum, guerram notorie faciebat et exigebat tallias seu collectas et seruicia sibi conuencionaliter expresse inhibita ab hominibus propriis ecclesie Gerundensis et, quod orrendum est dicere, etiam dictos homines ducebat contra alios homines ecclesie Gerundensis, quibus multa mala et homicidia per astutam uersutiam procurarat, et quod etiam compellebat dictos homines ecclesie inuitos signum suum portare in scutis, facien-

1140. Per Ramon Arnau de Sant Sadurní, cf. *Lletres* I, n. 18, nota 71, n. 40, 81-82, 104, 234, nota 521, n. 263, 268-269, 271-273 275, 288, 376, nota 766.

doque fieri preconiçationes que consueuerunt fieri pro communi curia et iurisdiccione dicte curie dicte ecclesie et ipsius uassalli, eas ex parte sui tantum, repulsa mencione comunis curie,[1141] suo tantum nomine faciebat, vsurpando in predictis minus licite iura ecclesie Gerundensis et retinendo id quod peccuniariter proueniebat ex iurisdiccione et curia supradicta, accumulando mala malis, mandauit hominibus dicti loci ecclesie Gerundensis sub certa pena ne baiulo dicte canonice seu prepositure mensis iulii quem ibi habebat super aliquo obedirent, ipsique etiam baiulo mandauit ne sue baiulie officio uteretur, que utique non fuerant sine magna iniuria, dampno et uituperio Gerundensis ecclesie perpetrata. Et quia ista et multa alia preiudicialia uerbo et facto procurauerat in dicto castro ut ipsum subtraheret uel inutile redderet ecclesie Gerundensi, et cum nullo modo etiam precibus uel monitis induci posset ut iuxta iuramentum quod super hoc prestiterat daret et traderet de ipso castro Gerundensi ecclesie potestatem, congruum nobis tunc uisum esse perspeximus, immo necessarium quod hiis malis que maiora et periculosiora existebant inter cetera quibus uexabatur ecclesia Gerundensis adhiberetur [*f. 118*] congrua medicina.

Cum adeo dictus uassallus dure ceruicis existeret et in sua perseueraret malicia pertinaci, quod nullatenus presumeretur ut a dictis preiudiciis et iniuriis abstineret, propter que nos tunc temporis, attendentes quod hec rebellio, contradiccio, lesio manifesta, usurpacio, iniuria publica et perniciosa exemplo presumebantur et invalescebant et invaluerant, illa uidelicet potissima racione quod prepositus mensis julii in dicta ecclesia Gerundensi non est in dicto castro nec debet esse continuus residendo, nec tantam habebat potestatem quod uiolencie dicti Raimundi Arnaldi posset resistere bono modo, ordinauimus[1142] quod dictum castrum cum omni eo quod ibi habet canonica Gerundensis ratione dicte prepositure uniretur episcopali dignitati et in eam iure dominii transferretur, ex eo quia terra que est episcopi Gerundensis est multum episcopi castro vicina et poterat episcopus qui pro tempore fuerit dicti vassalli maliciam cohibere et iura ecclesie in ipso castro et hominibus conseruare, et quod de bonis episcopatus darentur equiualentes redditus preposito supradicto.

1141. En aquesta altura del text hi ha una nota al marge esquerre, amb una clau que abasta diverses línies i un mot escrit per una altra mà: «Jurisdiccione».

1142. En aquesta altura, al marge esquerre, manícula.

Qua ordinatione facta, quinque personis de nostro Capitulo dedimus potestatem assignandi dicte prepositure de mensa episcopali redditus supradictos. Qui quidem quinque, de consilio et assensu nostri, dicti episcopi, et omnium et singulorum de nostro Capitulo, decernerunt esse assignandos et vniendos dicte prepositure in recompensacionem eorum que dicta prepositura habebat in castro predicto de Sancto Saturnino et eius terminis, redditus et prouentus capellaniarum de Monte Foliano et de Basquenone et de Duobusqueriis et de Crespiano et de Ultramort et de Bàsquera, et redditus feudi de Lebrers in termino de Nauata et feudi de Curtibus iuxta Cornelianum, qui de mensa episcopali nunc et tunc temporis existebant.

Fuit etiam conuentum, dictum et ordinatum quod dicte permutaciones et uniones fierent et complerentur finito litigio quod contra dictum Raimundum Arnaldi tunc ducebatur super dicto castro ex parte ecclesie Gerundensis, cum ex hoc solo dicte permutaciones et uniones differrentur fieri, ut litigiosi contractus uicium uitaretur. Et predicta fieri et compleri promisimus bona fide nos, dictus episcopus, et Baudranus de Solerio,[1143] prepositus prepositure predicte, cum dictum litigium finitum existeret uel etiam ante, si hoc expediens et utile uisum foret Capitulo Gerundensi.

Promisimus insuper[1144] nos, Gerundensis episcopus supradictus, motu proprio quod sponte et mera liberalitate nostra transferremus in iura dicte prepositure ius conferendi beneficia in dictis capellaniis, prout alii capellani conferunt in suis capellaniis in diocesi Gerundensi.

Verum quia dictus Raimundus Arnaldi, presenciens dictam ordinacionem et potenciam Ecclesie perorrescens, ad tractatum pacis et concordie ueniens [*f. 118v*] liti cessit et potestatem de ipso castro promisit nobis, dicto episcopo, se daturum, considerantes quod tempus aduenerat quo poterant et debebant dicte permutaciones et vniones licite adimpleri, obtenta etiam licencia super hiis et consensu reuerendi patris domini Eximini,[1145] sancte Terrachonensis ecclesie archiepiscopi metropolitani nostri, nos omnes predicti ut Capitulum more solito congregati, scilicet XV° kalendas septembris anno suprascripto, ad dictas permutaciones et uniones uenimus in hunc modum.

1143. Cf. PONTICH, *Series*, f. 365v; CC 583.
1144. En aquesta altura, al marge esquerre, manícula.
1145. És Ximeno Martines de Luna i d'Alagón (1317-1327): DHEC III 505.

Damus igitur et perpetuo concedimus nos, episcopus supradictus,[1146] ex causa predicta uobis, Baudrano de Solerio, preposito supradicto et uestre prepositure mensis iulii, et in ius et dominium dicte prepositure transferimus et unimus cum consilio et assensu nostri Capituli et metropolitani predicti, redditus et prouentus capellaniarum de Monte Fuliano et de Basquenone et de Duobus Queriis et de Crespiano et de Ultramort et de Bàsquera et redditus feudi de Lebrers in termino de Nauata et feudi de Curtibus iuxta Cornelianum, qui ad mensam nostram episcopalem notorie pertinebant. Et pro predictis recipimus a uobis et dicta prepositura in recompensacionem dictum castrum de Sancto Saturnino cum omni eo quod ibi habebat et in eius terminis canonica Gerundensis ratione prepositure predicte.

Et ego Baudranus de Solerio, prepositus antedictus, dono et perpetuo concedo uobis, dicto domino episcopo, cum consilio et assensu dicti Capituli et archiepiscopi supradicti quicquid iuris ego ratione dicte prepositure habeo uel habere debeo in dicto castro Sancti Saturnini et eius terminis, tam in hominibus quam feminis, quam feudis, terciis, laudismiis, iurisdiccione et ceteris quibuscumque,[1147] et etiam quicquid ipsa prepositura ibi habebat uel poterat obtinere, et in ius et dominium episcopalis dignitatis transfero omnia supradicta et dictos redditus et prouentus dictarum capellaniarum et feudi de Lebrers et de Curtibus recipio a uobis, dicto episcopo, in recompensacionem omnium predictorum. Quibus permutacionibus et vnionibus factis, nos dictus episcopus auctoritate et consensu predictis, motu proprio ac sponte et mera liberalitate nostra, damus et transferimus in iura predicte prepositure perpetuo ius conferendi beneficia in dictis capellaniis, prout alii capellani conferunt in suis capellaniis in diocesi Gerundensi.

Quod fuit actum die et anno quo supra, scilicet XV° kalendas septembris anno Domini M^{o} CCC^{o} nonodecimo.

1146. En aquesta altura del text, hi ha una manícula al marge esquerre.

1147. En aquesta altura, al marge esquerre hi ha una clau que abasta diverses línies i una nota escrita per una altra mà, moderna: «terminis et juridiccione».

Testes huius rey sunt Petrus de Spodolia et Antonius de Colello, clerici ecclesie Gerundensis, et Jacobus de Salice,[1148] clericus Sancti Danielis Gerunde.

Ego Eximenus, Dei gratia sancte Terrachonensis ecclesie archiepiscopus, huic permutacioni et vnioni [*f. 119*] auctoritatem prestans, subscribo et etiam confirmo. Ego Petrus, Gerundensis episcopus predictus,[a] hoc firmo. Ego Berengarius de Pauo, Gerundensis precentor, hoc firmo et subscribo. Ego Vgo de Cruÿllis, ecclesie Sancti Felicis Gerunde abbas, subscribo. Ego Berengarius de Palacio, archidiaconus Impuritanensis, subscribo. Ego Bernardus de Goello, archidiaconus de Silua, subscribo. Ego Petrus de Monte, canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Bernardus de

1148. És clergue de Sant Daniel com a mínim des de l'abril del 1299, quan hi actua com a testimoni: cf. *Amer* 433. El 1321 és procurador de Pere de Galliners, prevere de Capítol, G-3 f. 104rv. El 1328, essent encara clergue beneficiat de Sant Daniel, prestava 1.000 sous al bisbe, U-3 f. 57r. L'abril del 1334 instituïa dos beneficis: un a l'altar de Sant Jaume del monestir d'Amer, dotat amb béns de Santa Cecília Sacàrcer o de les Serres, i un altre a l'altar de Sant Gil del monestir de Sant Daniel, en sufragi de Simó de Gironella, cavaller mort a la jornada d'Almeria, dotat amb béns situats a Orriols i Boscona, prop de Girona, i en donava el dret de patronat a l'abat de Sant Feliu de Girona, D-2 ff. 200v-203r. L'any 1335 consta com a titular del benefici de Sant Domènec de la Seu: ADG, Pergamins de la Seu, Benefici de Sant Domènec, perg. 42-43, 45, 47. El març del 1335 presta 100 sous a Pere Sabater, clergue de Sant Pere de Galligants, G-10 f. 14r. L'abril del mateix any és rector de l'altar de Sant Domènec de la Seu i el bisbe aprova la fundació dels dos beneficis esmentats, G-10 ff. 35rv, 80v-81r. Testa el juliol del 1340, i dota un aniversari i un prevere a l'altar de Sant Domènec de la Seu, a col·lació del bisbe, D-2 ff. 199v-200v, D-12 ff. 331r-333r. L'agost següent el vicari general confirma un benefici fundat l'any 1305 per Jaume de Salze a la Seu, probablement el mateix del testament, G-15 ff. 6v-7r. Degué morir aquell mateix any 1340 o a principis del 1341, perquè el setembre d'aquest darrer any el bisbe confirmava a Ramon de Salze, clergue [conjugat] d'Amer, els beneficis fundats per Jaume de Salze, G-15 f. 137v. En tot cas, Jaume de Salze és formalment difunt en un document de l'agost del 1343: U-6 ff. 105r-106r i 107v. L'ADG permet de saber que els Salze són d'Amer: el 1342 un Jaume de Salze, draper del lloc, rebia del bisbe ferma del delme d'una terra situada a Sant Climent d'Amer, indret de s'Alou, G-6 f. 166rv, i era procurador de l'abat Guiu de Causaco (1343-1348), U-9 f. 126r. A Amer hi actuava el 1348 una altre clergue anomenat Jaume de Salze, tutor de Joan, fill i hereu de Ramon de Salze [el clergue esmentat suara?], que presentava al benefici fundat pel nostre Jaume de Salze a l'altar de Sant Domènec de la Seu, D-158 f. 4r. Aquest segon Jaume de Salze és probablement el qui l'any 1362 rebia la doma dels Arcs de Sant Pau, D-161 f. 118v. Però abans, el juliol del 1351, consta com a clergue de Sant Daniel, quan el bisbe declarava insuficients els fruits destinats al benefici de l'altar de Sant Domènec de la Seu i els repartia entre els beneficis fundats pel Salze difunt a Sant Daniel i a Amer, G-24 ff. 165r-171r. Aquesta mesura degué ésser rectificada, perquè el 1405 hom proveeix el benefici fundat per Salze a la Seu, encara que els ingressos s'han reduït, U-105 f. 69v. Els beneficis fundats a Sant Daniel i a Amer es proveïren fins al 1794, el de Sant Daniel en mans dels marquesos d'Alfarràs i el d'Amer en mans dels Copons-Oms-Santa Pau, marquesos de Moià: U-105 f. 96r, A-58 f. 28r, A-63 f. 135r, A-90 f. 20r, A-110 f. 258r.

Cruÿllis, canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Guillemus de Corneliano, canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Simon de Sexano, canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Baldranus de Solerio, canonicus et prepositus prepositure mensis iulii, hoc firmo. Ego Poncius Alberti, presbyter de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Simon de Solerio, presbyter de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Bernardus de Lacu, presbyter de Capitulo Gerundensi, subscribo.[b] Ego Dalmacius de Podialibus, presbyter de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Bernardus de Goello, clericus de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Petrus de Gallinariis, presbyter de Capitulo Gerundensi, subscribo.

Ego Petrus Capmany, publicus predicti domini Gerundensis episcopi notarius, qui premissis interfui, hec scribi feci, subscripsi et clausi, cum raso et aptato in quarta linea, ubi dicitur «Gerundensis», et cum suprascripto in XXX[a] nona linea, vbi dicitur «quam feudis».

a. *Afegit a la interlínia.* b. *Afegit a la interlínia.*

145 (90)

1319 agost 18

Arbitratge de Gispert Fulcarà, sagristà segon de la Seu de Girona, i Berenguer de Monell,[1149] *jurista de la mateixa ciutat, sobre el valor dels alous que Ramon Arnau tenia al castell de Sant Sadurní.*

O. ADG, c. 17, n. 103b i 109, carta partida, amb els dos exemplars [PM 797].

A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 119r-120r.

Instrumentum declarationis et empcionis facte per episcopum de alodiis quos Raimundus Arnaldi habebat in castro Sancti Saturnini.

Cvm esset controuersia inter reuerendum patrem dominum Petrum, Dei gratia episcopum Gerundensem, ex una parte, et venerabilem Raymundum Arnaldi de Sancto Saturnino, ex altera, super alodiis que dictus Raymundus Arnalli asserebat se habere

1149. Fill de Berenguer de Monell, jurista gironí difunt des del 1310, i de Raimunda de Puig, de Peralada, que hi fundà el benefici de Santa Magdalena, D-6 f. 195v, el bisbe li confiava el 1322 arbitrar en el conflicte que hi havia entre els homes de Bàscara i Orriols a propòsit del garrigal situat entre els dos pobles, G-3 ff. 188v-189r. El 1324 el bisbe manava a Jaume de Monell, batlle de Vilademuls, que lliurés una mula a Berenguer de Monell pels serveis prestats en l'execució de la marmessoria de Guerau de Rocabertí, G-4 f. 115r. Cf. LV 30, 35, 49.

in castro Sancti Saturnini et eius termino, tandem conuenerunt partes[1150] predicte quod venerabiles Jazpertus Folcrandi, sacrista secundus ecclesie Gerundensis, et Berengarius de Monello,[1151] iurisperitus Gerunde, se certifficent per testes iam super hiis receptos per venerabiles Arnaldum de Solerio, archidiaconum Bisullunensem in ecclesia Gerundensi, et Jazpertum Folcrandi predictum, et per instrumenta ex vtraque parte pro-[*f. 119v*]-ducenda et alia per se, ut[a] poterint et eis uidebitur expedire, que et qualia sunt[b] alodia que dictus Raimundus Arnaldi habet in dicto castro et eius termino[1152] et quod possint ea extimare prout eis uisum fuerit et quod dictus dominus episcopus supradictus habeat et teneatur dare et soluere dicto Raimundo Arnaldi pro alodiis predictis que ipse Raimundus Arnaldi hodie nouiter recepit et tenere recognouit in feudum pro domino episcopo. Et idem Raimundus Arnaldi habeat et teneatur recipere pro ipsis alodiis que recepit in feudum pro dicto domino episcopo precium seu quantitatem peccunie quod uel quam predicti Jazpertus et Berengarius, facta extimatione per eos, dixerint et ordinauerint fore exsoluendum seu exoluendam Raimundo Arnaldi predicto. Ad que, ut premittitur, facienda partes predicte ex certa sciencia elegerunt in arbitros seu arbitratores, extimatores et ordinatores iamdictos Jazpertum Folcrandi et Berengarium de Monello, et in eos compromiserunt et dederunt eis potestatem certifficandi se, ut predicitur, et per modum predictum predicta extimandi, ordinandi et determinandi et procedendi in predictis simpliciter et de plano. Et promiserunt quelibet pars sub pena quingentorum aureorum a parte parti inuicem et dictis arbitris sollempniter stipulata stare et parere dicte extimationi, ordinationi et determinationi dictorum arbitrorum. Pars uero que parere noluerit amittat penam predictam et sit adquisita parti parenti. Pro qua pena quelibet pars promisit sibi ad inuicem et dictis arbitris tornare in posse dictorum arbitrorum pignora tenentia et bene ualencia quingentos aureos quandocumque inde fuerit requisita uerbo, nuncio uel littera dictorum arbitrorum, et pro hiis obligauit quelibet pars se ad inuicem et dictis arbitris omnia bona sua.

Que sunt acta et firmata a partibus supradictis in episcopali palatio Gerunde die sabbati in pulsacione completorii, intitulata XV[o] kalendas septembris anno Domini millesimo CCC[o] nonode-

1150. En aquesta altura, al marge dret, escrit amb lletra del segle XVI: «termino».
1151. Cf. *Lletres* I, n. 29, nota 78, n. 49, nota 156.
1152. En aquesta altura, al marge esquerre, escrit per la mateixa mà: «termino».

cimo, presentibus dictis arbitris et presentibus testibus, scilicet nobili Geraldo de Ruppebertino[1153] et venerabilibus Dalmacio de Palaciolo,[1154] Bernardo de Vrriols,[1155] Petro de Libiano,[1156] Petro de Montegrino,[1157] Bernardo de Sau et Raimundo de Juyano[1158] et Berengario de Libiano[1159] et Andrea Sunyerii, ciue Gerunde.

Et dicti arbitri extimatores seu determinatores, uisis deposicionibus testium predictorum et instrumentis et aliis que partes predicte uoluerunt, et habito tractatu cum partibus supradictis et ipsis etiam consencientibus, dixerunt, extimauerunt, ordinauerunt et determinauerunt quod dictus dominus episcopus det et soluat dicto Raimundo Arnalli duo mille et quingentos solidos barchinonenses de terno pro omnibus alodiis que dictus Raimundus Arnaldi recepit et recognouit [*f. 120*] se tenere in feudum pro dicto domino episcopo et que habebat seu se habere asserebat uel habere debebat in castro de Sancto Saturnino et eius termino[1160] et in tota etiam parrochia Sancti Saturnini, excepto tantum et retento dicto Raimundo Arnalli alodio quod ipse Raimundus Arnalli habet in loco uocato d'Estrabau et in mansis et terris qui et que in ipso loco sunt, qui locus et mansi sunt in parrochia Sancti Saturnini. Quod alodium dictus Raimundus Arnalli extimat hodie valere in redditibus viginti et octo solidos, inter census et taschas et agraria. Que extimacio, dita, ordinacio et determinacio facte fuerunt per predictos arbitros XIIIIº kalendas septembris anno Domini Mº CCCº nonodecimo, presentibus partibus supradictis et presentibus testibus, scilicet nobili Geraldo de Rochabertino et venerabilibus Dalmacio de Palaciolo, Bernardo de Vrriols et Petro de Libiano. Et incontinenti dictus dominus episcopus per se et per omnes successores suos episcopos Gerundenses ex una parte et

1153. Cf. DBA IV 116b-117a; CC 549-550, 585, 620.

1154. Cavaller i delmer cf. PM 573, 692, 806, 813 (= CC 600); CC 585; ADG, Pergamins de la Seu, Ardiaconat de Besalú, perg. 14; Ardiaconat de Girona, perg. 82.

1155. Cavaller i delmer: cf. PM 412, 799, 884; CC 586-588, 619; ADG, Pergamins de la Seu, Benefici de Sant Domènec, perg. 12.

1156. Cf. *Lletres* I, n. 106, nota 271.

1157. Probable descendent del Pere de Montgrí esmentat a PM 100, CC 392-393, 418.

1158. Cf. CC 556; *Lletres* I, n. 197, notes 467 i 468; ADG, Pergamins de la Seu, Ardiaconat de Girona, perg. 57.

1159. El 12 de maig de 1324 el bisbe executava dispensa papal a favor de Berenguer de Llabià, cavaller d'Ullastret, que havia contret matrimoni amb Peregrina, filla de Ramon de Serra, cavaller, cosina seva, G-4 ff. 116r-117r.

1160. En aquesta altura, inici de clau, que abasta unes sis línies i nota escrita per una altra mà, del segle xvi: «termino».

dictus Raimundus Arnalli per se et suos successores ex altera, ex certa sciencia firmauerunt, laudauerunt et approbauerunt dictam extimacionem seu ordinacionem et omnia et singula supradicta et non contrauenire promiserunt, presentibus testibus supradictis.

Preterea ego, Raymundus Arnaldo, recognosco quod omnia alia predicta que habebam seu me habere asserebam aut habere debebam in dicto castro et eius termino et in parrochia etiam Sancti Saturnini, excepto tantum dicto alodio d'Estrabau, recepi et recognoui tenere in feudum et de presenti recipio in feudum pro uobis, dicto domino episcopo presenti et successoribus uestris episcopis Gerundensibus. Quam recognicionem et recepcionem facio die et anno proxime dictis, presentibus testibus supradictis.

Ego Guillemus de Querio, publicus notarius substitutus auctoritate regia a Raimundo Simonis de Toylano, publico Gerunde notario, qui predictis uocatus interfui, hec scribi feci et clausi, cum raso et emendato in ultima linea, ubi dicitur «dictis».

a. *Afegit a la interlínia*. b. *Segueix* sunt, *repetit, no barrat*.

146 (91)

1319 agost 18. Girona

El Capítol de la Seu absol Ramon Arnau de la fidelitat i de l'homenatge que li devia pel castell de Sant Sadurní.

O. ADG, c. 17, n. 20 i 85, carta partida, amb els dos exemplars [PM 793].
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, f. 120rv.
B. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd*, f. 25rv.

Instrumentum in quo Capitulum Gerundense absoluit Raimundum Arnaldi ab omni fidelitate et homagio in quibus sibi tenebatur ratione castri de Sancto Saturnino.

Nouerint vniuersi quod venerabile Capitulum ecclesie Gerundensis, more solito in volta beati Johannis, que est infra Gerundensem ecclesiam, congregatum, attendens se permutacionem fecisse cum reuerendo patre domino Petro, Dei gratia episcopo Gerundensi, de castro Sancti Saturnini et iuribus et pertinenciis in ipso castro et eius termino[1161] pertinentibus prepositure mensis iulii et canonice ecclesie Gerundensis, ita quod de cetero dictus dominus episcopus

1161. Ídem.

et eius successores episcopi Gerundenses habeant predictum castrum et alia pertinencia prepositure et canonice supradictis in ipso castro et eius termino,[1162] et quod dicta prepositura et canonica Gerundensis habeant certos redditus eidem iam per dictum dominum episcopum assignatos. Idcirco dictum Capitulum congregatum more solito, ut est dictum, cum consilio et uoluntate dicti domini episcopi ibidem presentis, absoluit Raymundum Arnaldi de Sancto Saturnino, ibidem presentem, ab omni homagio, fidelitate, iure, dominio et conuenienciis quibus pro predicto castro et aliis que habet in termino[1163] eiusdem castri ipsi Capitulo tenebatur. Et uoluit idem Capitulum quod ipse Raimundus Arnaldi et successores sui in dicto castro faciant dicto domino episcopo soli et successoribus suis episcopis Gerundensibus quicquid episcopo et Capitulo Gerundensi insimul facere consueuerat ipse Raimundus Arnaldi et debebat pro predicto castro et eius pertinenciis. De quibus tam dictus dominus episcopus, ad hec presens et consenciens, quam Capitulum supradictum, quam dictus Raimundus Arnaldi petierunt publicum fieri instrumentum per me notarium infrascriptum.

Quod fuit actum die sabbati ante prandium intitulata XV° kalendas septembris anno Domini M^o^ CCC^o^ nonodecimo, presentibus testibus nobili Geraldo de Rochabertino et venerabilibus Dalmacio de[a] Palaciolo,[a] Bernardo de Vrriols, Petro de Libiano, Petro de Montegrino, Bernardo de Sau, Raimundo de Juyano et Berengario de Libiano.

Ego Guillemus de Querio, publicus notarius substitutus auctoritate regia a Raimundo Simonis[b] de Toylano, publico Gerunde notario, hec scribi feci et clausi.

a. *Al marge dret.* b. *Afegit a la interlínia.*

147 (92)

1319 agost 18. Girona

Ramon Arnau de Sant Sadurní reconeix al bisbe Pere de Rocabertí tenir en feu per ell el castell de Sant Sadurní, pel qual li fa homenatge.

O. ADG c. 17, n. 102, carta partida [PM 796].
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, f. 121rv.

1162. Ídem.
1163. Ídem.

B. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd,* f. 253rv.

Instrumentum in quo Raimundus Arnaldi recognoscit tenere ad feudum castrum Sancti Saturnini, et facit inde homagium.

Sit omnibus notum quod ego Raymundus Arnaldi de Sancto Saturnino per me et per omnes successores meos in castro de Sancto Saturnino recognosco uobis, reuerendo patri domino Petro, Dei gratia Gerundensi episcopo et successoribus uestris episcopis Gerundensibus, quod teneo ad feudum pro uobis et ecclesia Gerundensi totum dictum castrum de Sancto Saturnino et quicquid infra ipsum castrum et circa ipsum est in fortitudine et quicquid habeo in toto termino ipsius castri.[1164] Confitens et recognoscens quod nullum alodium habeo in predictis, quia omnia alodia que ibi habebam seu me habere asserebam uel habere debebam, recipio de presenti in feudum a uobis, dicto domino episcopo nomine ecclesie Gerundensis, pro eo quia inde mihi datis certam peccunie summam. Et[1165] promitto bona fide uobis et successoribus uestris episcopis Gerundensibus quod de ipso castro et turri et omni[a] fortitudine que in dicto loco est uel in futurum erit dabo uobis et successoribus uestris Gerundensibus episcopis potestatem ad usum et consuetudinem Cathalonie, iratus et paccatus, per quantas uices fuero requisitus per uos uel sucessores uestros episcopos Gerundenses aut nuncios uel litteras uestras uel eorum sine engan, iurans sponte per Deum et sacrosancta Dei Euangelia per me corporaliter tacta quod fidelis ero uobis et successoribus uestris episcopis Gerundensibus de ipso castro et de aliis predictis que per uos teneo ad feudum. Et pro predictis omnibus facio uobis homagium de presenti, ore et manibus comendatum.

Et nos Petrus, Dei gratia episcopus supradictus, dictam recognitionem, promissionem, homagium, iuramentum et alia supradicta recipientes a uobis, dicto Raimundo Arnaldi, per nos et successores nostros Gerundenses episcopos, recognoscimus uobis, dicto Raimundo Arnaldi et successoribus uestris, quod nobis uel successoribus nostris episcopis Gerundensibus tenentibus dictam potestatem vel uolentibus in eodem castro aliqua necessitate manere, potestis si uolueritis remanere et res uestras mutare et tenere et habitacionem uestram facere donec uobis restituerimus

1164. Ídem.

1165. El text presenta ací dues línies subratllades, i al marge esquerre hi ha una clau que abasta cinc línies.

dictum castrum, in domibus quas Gerundensis ecclesia habet iuxta ecclesiam ipsius loci, que la Mason uulgariter nominantur, et ad ipsas domos [*f. 121v*] intrare et exire, ac intrare et exire per villam et portalia uille[1166] sicut vnus de aliis habitatoribus ipsius loci et non aliter.

Volumus denique nos, predicti episcopus et Raimundus Arnaldi, quod omnia contenta in instrumentis comendacionis dicti castri mihi, dicto Raimundo Arnaldi et predecessoribus meis facte, et in sacramentali siue sacramentalibus inde secutis maneant et sint firma et in suo robore, excepto quod in dicto castro et eius terminis[1167] ego, dictus Raimundus Arnaldi, alodium aliquod non habeo nec habere debeo, ut superius est expressum.

Actum est hoc in episcopali palacio Gerunde, die sabbati in pulsacione completorii intitulata XV° kalendas septembris anno Domini M^{o} CCC^{o} nonodecimo.

Sig+num Raimundi Arnalli. Sig+num Petri, Dei gratia episcopi, predictorum, qui hec firmamus et laudamus.

Testes huius rey sunt nobilis Geraldus de Rochabertino et venerabiles Dalmacius de Palaciolo, Bernardus de Vrriols, Petrus de Libiano, Petrus de Montegrino, Bernardus de Sau et Raimundus de Juyano et Berengarius de Monello, iurisperitus, et Andreas Sunyerii, ciuis Gerunde

Ego Guillemus de Querio, publicus notarius substitutus auctoritate regia a Raimundo Simonis de Toylano, publico Gerunde notario, hec scribi feci et clausi.

a. *Afegit a la interlínia.*

148 (93)

1319 agost 18

El bisbe Pere de Rocabertí i Ramon Arnau de Sant Sadurní, feudatari seu per raó del castell de Sant Sadurní, declaren finides totes les qüestions pendents entre l'un i l'altre.

1166. En aquesta altura, al marge esquerre, nota escrita per una altra mà, del segle XVII o del XVIII, que copia un tros de text: «villam et portalia ville sicut vnus de aliis habitatoribus ipsius loci».

1167. En aquesta altura, al marge esquerre, nota escrita per una altra mà, del segle XVI: «terminis».

O. ADG, c. 17, n. 24, carta partida, amb els dos exemplars [PM 794].
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 121v-122v.
B. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd,* f. 254rv.

Instrumentum diffinitionis facte inter episcopum et Raimundum Arnaldi de omnibus questionibus quas sibi ad inuicem facere possent.

Sit omnibus notum quod nos Petrus, Dei gratia Gerundensis episcopus, per nos et omnes successores nostros Gerundenses episcopos diffinimus et remittimus uobis, Raimundo Arnaldi de Sancto Saturnino, et uestris omnem questionem et demandam quam usque ad presentem diem uobis facere possemus racione contradiccionis hactenus per uos nobis et predecessoribus nostris, episcopis Gerundensibus, et ecclesie Gerundensi facte [*f. 122*] super recognicione cum homagio feudi castri de Sancto Saturnino, et racione contradiccionis quam nos asserebamus per uos factam esse in danda et tradenda potestate dicti castri nobis uel predecessoribus nostris, episcopis Gerundensibus, et eciam racione expensarum et dampnorum quas et que fecimus et sustinuimus nos et predecessores nostri, episcopi Gerundenses, et Gerundensis ecclesia in litigio seu litigiis inde ductis inter dictam ecclesiam Gerundensem ex vna parte, et vos, ex altera. Diffinimus etiam et remittimus uobis et uestris omnem questionem et demandam, si qua nobis uel dicte ecclesie competit seu competere potest, eo quia nos et predecessores nostri asserebamus dictum feudum fore comissum, ita quod numquam ratione premissorum uos uel uestri valeatis de cetero a nobis uel a successoribus nostris, episcopis Gerundensibus, uel ab ecclesia Gerundensi ullatenus conueniri uel in causam trahi, imo sitis inde perpetuo absoluti, facientes uobis et uestris de predictis bonum finem et pactum de non petendo.

Versa uice ego, Raimundus Arnaldi de Sancto Saturnino predictus, per me et meos diffinio et remitto uobis, dicto domino episcopo, et successoribus uestris, episcopis Gerundensibus, et ecclesie Gerundensi et Capitulo eiusdem omnes peticiones, questiones et demandas quas uobis et ipsi Capitulo facere possem usque ad hanc diem ratione dictorum litigiorum et peticionum mihi factarum per uos et predecessores uestros, episcopos Gerundenses, et per dictam ecclesiam et Capitulum eiusdem super premissis et racione expensarum et dampnorum quas et que feci et sustinui ratione ipsorum litigiorum et peticionum, ita quod numquam racione premissorum uos uel uestri successores, episcopi Gerundenses, vel ecclesia Gerundensis uel Capitulum eiusdem ualeatis de cetero a me uel a meis

ullatenus conueniri uel in causam trahi, immo sitis inde perpetuo absoluti, faciendo uobis et successoribus uestris, episcopis Gerundensibus, et ecclesie Gerundensi et Capitulo eiusdem de predictis bonum finem et pactum de non petendo.

Actum est hoc in episcopali palatio Gerunde die sabbati in pulsacione completorii intitulata XV° kalendas septembris anno Domini M° CCC° nonodecimo.

Sig+num Petri, Dei gratia episcopi. Sig+num Raimundi Arnaldi predictorum, qui hec firmamus et laudamus. Testes huius rey sunt nobilis Geraldus de Rochabertino et venerabiles Dalmacius de Palaciolo, Bernardus de Vrriols, Petrus de Libiano, Petrus de Montegrino, Bernardus de Sau et Raimundus de Juyano et Berengarius de Libiano.

Ego Guillemus de Querio, publicus notarius substitutus auctoritate regia [*f. 122v*] a Raimundo Simonis de Toylano, publico Gerunde notario, hec scribi feci et clausi.

149 (94)

1319 agost 18

El bisbe Pere de Rocabertí concedeix el castell de Sant Sadurní en feu a Ramon Arnau de Sant Sadurní.

O. ADG, c. 17, n. 38 i 91, carta partida, amb els dos exemplars [PM 795].
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, f. 122v.

Instrumentum firmamenti et laudamenti facti per episcopum Raimundo Arnaldi de castro Sancti Saturnini.

Sit omnibus notum quod nos Petrus, Dei gratia Gerundensis episcopus, per nos et per omnes successores nostros, Gerundenses episcopos, laudamus, concedimus et firmamus vobis, Raymundo Arnalli de Sancto Saturnino, et uestris perpetuo totum castrum de Sancto Saturnino et quicquid infra ipsum castrum et circa ipsum est in fortitudine, et quicquid habetis in toto termino[1168] ipsius castri, quod castrum et alia supradicta tenetis ad feudum pro nobis et ecclesia Gerundensi. Inuestientes uos presentialiter de feudo predicto, vt ipsum feudum habeatis et teneatis perpetuo, saluo iure nostro et successorum nostrorum, episcoporum Gerun-

1168. Ídem.

densium, in omnibus, secundum pacta et conueniencias inter nos et predecessores nostros et ecclesiam Gerundensem, et uos et predecessores uestros initas.

Actum est hoc in episcopali palacio Gerunde, die sabbati in pulsacione completorii intitulata XV° kalendas septembris anno Domini M° CCC° nonodecimo.

Sig+num Petri, Dei gratia episcopi predicti, qui hec firmamus et laudamus.

Testes huius rey sunt nobilis Geraldus de Rochabertino et venerabiles Dalmacius de Palaciolo, Bernardus de Vrriols, Petrus de Libiano, Petrus de Montegrino, Bernardus de Sau et Raimundus de Juyano et Berengarius de Monello, iurisperitus, et Andreas Sunyerii, ciuis Gerunde.

Ego Guillemus de Querio, publicus notarius substitutus auctoritate regia a Raimundo Simonis de Toylano, publico Gerunde notario, hec scribi feci et clausi [*f. 123*].

150 (101)

1319 agost 29

Jaume d'Ermedàs, beneficiat del monestir de Banyoles, reconeix tenir en feu pel bisbe Pere de Rocabertí tres octaus del delme de Sant Vicenç de Camós i es compromet a pagar-li una moneda d'or anual de cens.

O. Perdut.

A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, f. 129rv.

Instrumentum qualiter clericus obtinens beneficium stabilitum in monasterio Balneolarum per fratrem Guillemum de Cistella, camerarium condam dicti monasterii, facit unum aureum alfossinum (*sic*) de censu episcopo Gerundensi pro parte decime sibi firmate quam recipit in parrochia Sancti Vincentii de Camonibus.

Nouerint vniuersi quod ego Jacobus de Ermedanis, clericus obtinens beneficium presbyteratus institutum in monasterio Sancti Stephani Balneolarum per fratrem Guillemum de Cistella, camerarium condam monasterii supradicti, per me et successores meos in ipso beneficio recognosco tenere inmediate in feudum et de presenti recipio in feudum a vobis, domino Petro, Dei gratia episcopo, et

ecclesia Gerundensi totam illam partem quartoni totius decime parrochie Sancti Vincentii de Camonibus, de quo quartono factis octo partibus, ego recipio et recipere debeo tres partes ex institutione beneficii presbyteratus supradicti pro faciendo anniuersarium quolibet anno die obitus camerarii predicti condam, sicut melius ipse instituens predictam [*f. 129v*] decimam emit a Gaufrido de Romayano,[1169] condam. Pro qua quidem decima promitto vobis et successoribus uestris per me et successores meos in ipso beneficio esse fidelis et legalis et formam fidelitatis in omnibus obseruare.

Et nos Petrus, Dei gratia episcopus predictus, de consilio et assensu nostri Capituli Gerundensis ad hec more solito congregati, firmamus et laudamus tibi, dicto Jacobo de Ermedanis, et successoribus tuis in ipso beneficio in perpetuum, ob utilitatem dicti beneficii et intuitu pietatis, totam partem quartoni decime supradicte, sicut melius tu et predecessores tui in ipso beneficio eam tenere consueuistis ex institucione per dictum camerarium inde facta, sub tali tamen pacto et condicione quod tu et successores tui in dicto beneficio detis annuatim perpetuo pro censu episcopo Gerundensi vnum aureum alfonsinum[1170] boni et fini auri rectique ponderis uel eius valorem, secundum quod appreciabitur in tabulis, in festo sanctorum Petri et Felicis in recompensacionem terciorum, laudismiorum et foriscapiorum nobis prouenire debentium ex decima supradicta. Et si forte aliquo tempore ipsa decima ad manus laycorum aliquatenus deueniret, retinemus nobis et successoribus nostris quod in dicto casu haberemus tercia et laudismia et omnia alia iura nobis pertinencia ex decima supradicta.

Et ego, dictus Jacobus de Ermedanis recipiens a uobis, dicto domino episcopo, ipsam decimam et eius firmamentum sub censu et conditionibus supradictis, promitto uobis et successoribus uestris per me et successores meos in dicto beneficio facere et soluere annuatim dictum censum in termino supradicto.

Quod fuit actum et a predictis domino episcopo et Capitulo ac etiam a dicto Jacobo de Ermedanis concessum et firmatum IIII° kalendas septembris anno Domini M^{o} CCC^{o} XIX°.

1169. Cavaller i delmer: cf. CC 522.

1170. En aquesta altura, al marge esquerre, nota escrita per una altra mà, moderna: «Cens».

Testes sunt Berengarius de Rieria[1171] et Berengarius de Amenlerio[1172] et Guillemus de Monello, clerici commorantes Gerunde.

Ego Petrus, episcopus predictus, saluo iure dignitatis episcopalis, subscribo.

Ego Petrus Capmany, publicus predicti domini Gerundensis episcopi notarius, qui premissis interfui, hec scribi feci, subscripsi et clausi [*f. 130*].

151 (125)

1319 setembre 20

Guerau de Cervià, senyor del castell de Cervià, fa homenatge al bisbe Pere de Rocabertí pels delmes que té per ell i pel castell i delme de Juià.

O. ADG, c. 1, n. 67b [PM 801].
A. Còpia del s. XIII: ADG, CC, f. 386r.
B. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 152v-153r.
a. MARQUÈS, CC n. 589, pp. 734-735.
α. BOTET n. 482.

Instrumentum qualiter Geraldus de Ceruiano, dominus castri de Ceruiano, facit homagium episcopo Gerundensi pro omnibus decimis quas tenet pro eo uel aliqui alii teneant pro eodem, et pro castro etiam et decima de Juyano.

Nouerint vniuersi quod ego Geraldus de Ceruiano, gratis et ex certa scientia, per me et successores meos, confiteor et recognosco tenere inmediate in feudum et de presenti recipio in feudum a uobis, domino Petro, Dei gratia episcopo, et ecclesia Gerundensi duas partes decime de Villahonanto, quas Bertrandus de Solerio,[1173]

1171. L'ADG documenta un Berenguer Riera sagristà de Celrà l'any 1335, G-9 f. 124v. El 1341 hi ha un Berenguer Riera a Santa Maria de Fenals, a qui Simó de Trilla ofereix 200 sous anyals a títol de benefici, obligant béns de Vila-romà i Vall-llobrega, U-6 ff. 89v-90r. El 1343 un Berenguer de Riera és beneficiat de la Seu i passa a estudiar a Tolosa del Llenguadoc sense retre comptes de la marmessoria de Simó de Seixà, de la qual era apoderat, raó per la qual se li intima monitòria, U-6 f. 165r; finalment el 1348 els comptes són aprovats, amb Berenguer de Riera actuant com a subrogat del rector de Tregorà, G-20 f. 52r.

1172. El 9 de novembre de 1320 l'abadessa Beatriu de Cabrera confereix a Berenguer d'Ametller la capellania del monestir de Sant Daniel, G-3 f. 36r.

1173. Cf. PM 802, 927; CC 589-590, 597.

filius et heres Bernardi de Solerio[1174] condam, tenet per me, et quarum vnam tenet pro dicto Bertrando de Solerio Petrus de Palacio, de Terradis,[1175] et aliam Raymundus de Palaciolo, de ça Baulòria,[1176] filius et heres Berengarii de Palaciolo,[1177] condam. Item recognosco tenere inmediate pro uobis et dicta ecclesia Gerundensi medietatem decime de Cogolellis, parrochie de Villahonanto, quam dictus Bertrandus per me tenet, et Guillemus de Cistella,[1178] filius Bernardi de Cistella,[1179] pro dicto Bertrando. Item recognosco tenere inmediate pro uobis et ecclesia Gerundensi medietatem decime de Molendinis, quam dictus Bertrandus de Solerio tenet pro me et Gaufridus de Ortallo[1180] pro ipso Bertrando. Item recognosco tenere inmediate pro uobis et ecclesia Gerundensi boscum de Riuosico,[a] versus Lercium, et censum cibariarum quos dictus Bertrandus accipit in loco vocato de Olmellis et de Sancto Quiricho in parrochia de Lercio. Item recognosco tenere pro uobis inmediate in feudum castrum et decimam de Juyano et omnes alias decimas quas alii tenent pro me in diocesi Gerundensi [*f. 153*] pro quibus quidem feudis et eorum singulis et castro predicto de Juyano facio uobis, dicto domino episcopo, homagium ore et iunctis manibus comendatum, promittens vobis et successoribus uestris esse fidelis et legalis uassallus et ecclesie Gerundensis, et formam fidelitatis vobis et Gerundensi ecclesie in omnibus obseruare.

Et nos Petrus, Dei gratia Gerundensis episcopus predictus, firmamus et laudamus uobis, dicto Geraldo de Ceruiano, et uestris decimas supradictas et dictum castrum de Juyano, saluo in omnibus iure nostro et ecclesie Gerundensis, et recipimus inde uos ad hominem et uassallum nostrum propriis manibus comendatum, et promittimus uos ratione dictorum feudorum deffendere et iuuare in hiis in quibus dominus vassallum suum iuuare et deffendere teneatur.

Actum est hoc et a predictis partibus concessum et firmatum XII kalendas octobris anno Domini M° CCC° XIX°.

1174. Cf. PM 911; CC 589-590, 597.
1175. Cf. CC 589, 597.
1176. Cf. PM 927; CC 589.
1177. Cf. *ib*.
1178. Cavaller i delmer: cf. PM 593, 760, 815, 927; CC 589.
1179. Cavaller i delmer: cf. PM 873; CC 598, 620.
1180. Cavaller i delmer: cf. PM 730, 927.

Testes sunt venerabilis Simon de Sexano, canonicus, et Jaçpertus Folcrandi, sacrista secundus ecclesie Gerundensis, et Bernardus de Monte Acuto et Raymundus de Raseto,[1181] parrochie de Ceruiano. Ego Petrus, Gerundensis episcopus predictus, saluo in omnibus iure dignitatis episcopalis, subscribo.

Ego Petrus Capmany publicus predicti domini Gerundensis episcopi notarius, qui premissis interfui, hec scribi feci, subscripsi et clausi.

a. *Segueix* erus (¿), *barrat*.

152 (102)

1319 novembre 27

El bisbe Pere de Rocabertí, amb llicència del metropolità de Tarragona, concedeix a Pau Narbona[1182] *i Pere de Puig,*[1183] *beneficiats de la Seu de Girona, un quart del delme d'Aiguaviva, que havien comprat a Guillem Corder, ciutadà de Girona, a cens d'una quarta part dels fruits que ells aplegaran.*

O. ADG, c. 4, n. 73, carta partida [PM 812].
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 130r-131r.
B. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd,* ff. 85v-86v.

Instrumentum firme decime beneficiorum archidiaconi de Vilaricho et Petri de Crexello condam canonici Gerundensis sub quarta parte fructuum et expletorum ipsius decime, que debent dari annis singulis episcopo Gerundensi.

Nouerint vniuersi quod recepta per nos Petrum, divina permissione Gerundensem episcopum, quadam patenti littera reuerendissimi patris domini Eximini, diuina Prouidentia sancte Terrachonensis ecclesie archiepiscopi, eiusque sigillo in dorso sigillata, cuius tenor sequitur in hunc modum:

«Eximinus, miseratione diuina sancte Terrachonensis ecclesie archiepiscopus, venerabili fratri et in Christo sibi carissimo Petro, Dei gratia episcopo Gerundensi, salutem et sinceram in domino caritatem. Ad instanciam et peticionem uestram vobis per presentes concedimus quod cum consensu Capituli vestri pos[s]itis consentire

1181. Cf. CC 589, 590.
1182. Cf. 781, 809.
1183. Cf. *Lletres* I, n. 30, nota 105.

quod decime que tenentur a vobis et ecclesia uestra in feudum per laycos, in quibus decimis nihil percipiebatis uos et ecclesia uestra preter foriscapia, possint emi per personas ecclesiasticas, ita tamen quod ex ipsis decimis emptores predicti instituant sacerdotes perpetuos in ecclesiis illorum qui dictas ement decimas, vel in vestra ecclesia cathedrali. Et quod quartam ipsarum decimarum perpetuo singulis annis ipsi emptores uel alii ad quos peruenerint mense episcopali soluere teneantur. Datum Terrachone, pridie idus nouembris anno Domini M ºCCCº XIXº».

Ideo, auctoritate ipsius littere et tractatu cum Capitulo nostre ecclesie prehabito diligenti ac de voluntate et expresso consensu ipsius venerabilis Capituli Gerundensis ad hec more solito congregati, per nos et omnes successores nostros firmamus et laudamus vobis, Bernardo Narbone, clerico obtinenti beneficium presbyteratus in altari sancti Saluatoris in capite nouo ecclesie instituti in Gerundensi ecclesia per venerabilem Raimundum de Villaricho, archidiaconum Gerundensem condam, et uobis, Petro de Podio, clerico obtinenti beneficium presbyteratus in altari sancti Nicholay institutum in eadem ecclesia per venerabilem Petrum de Crexello, condam canonicum eiusdem, et ipsis presbyteralibus beneficiis et altaribus et eorum clericis in perpetuum illum quartonum decime et expletorum decime parrochie Sancti Johannis de Aquauiua et aliorum locorum in quibus decimale eiusdem protenditur, tam panis, vini, lini, canabi et carnatici quam aliorum de quibus sibi decima prestatur uel prestari debet et de quibus [*f. 130v*] consueuit prestari, que quidem decima pro nobis tenetur et ecclesia Gerundensi, et totum ius quod habetis et habere debetis in dicta decima et fructibus et expletis eiusdem ex empcione inde ad opus ipsorum beneficiorum pro indiuiso facta per manumissores dictorum archidiaconi et Petri de Crexello et de bonis etiam eorumdem pro libero et francho alodio a Guillemo Funearii, filio Guillemi Funearii, condam ciuis Gerunde. Hanc autem firmam predicti quartoni decime vobis, dictis Bernardo Narbone et Petro de Podio et successoribus uestris in ipsis beneficiis, facimus prout melius et plenius ipsa decima ex empcione predicta pro indiuiso facta et alias eo modo quo melius vobis pertinet et pertinere potest et debet quacumque ratione uel causa, et prout melius et plenius in instrumento empcionis predicte noscitur contineri, ad omnem uestrum et successorum uestrorum in ipsis beneficiis bonum et sanum intellectum, sub tali tamen pacto et condicione quod uos et successores uestri ipsa beneficia

obtinentes detis et dare teneamini nobis et successoribus nostris episcopis de fructibus et expletis et vniuersis iuribus quarte partis ipsius decime annis singulis fideliter et integraliter quartam partem,[1184] in recompensacionem terciorum et laudismiorum nobis et Gerundensi ecclesie prouenire debentium ex decima supradicta, vel si nos magis uoluerimus, faciamus per nostrum baiulum uel nuncium ipsam quartam partem fructuum et expletorum et aliorum iurium quolibet anno colligi, recipi et leuari sine contradiccione uestra et uestrorum.

Et nos, Bernardus Narbone et Petrus de Podio supradicti, recipientes a vobis, dicto domino episcopo, firmamentum et laudamentum dicte decime supradicte sub condicionibus supradictis, promittimus vobis, dicto domino episcopo et successoribus uestris, per nos et successores nostros in beneficiis memoratis dare uobis annuatim ipsam quartam partem fructuum et expletorum et omnium aliorum iurium dicte quarte partis decime supradicte fideliter et complete, vel vos et successores vestri faciatis, si vobis magis placuerit, ipsam quartam partem dicte decime per baiulum aut nuncium uestrum quolibet anno recipi, colligi et leuari libere et absque contradictione nostra et nostrorum, promitentes ea omnia obseruare, attendere et complere, et numquam contrauenire iure aliquo vel ratione.

Quod est actum et a predicto domino episcopo et Capitulo Gerundensi et clericis supradictis concessum et firmatum V kalendas decembris anno Domini M° CCC° XIX°.

Testes sunt[a] Jacobus de Salice, clericus Sancti Danielis, et Petrus Corderii,[1185] [*f. 131*] clericus Gerundensis.

Ego Petrus, Gerundensis episcopus, subscribo.

Ego Petrus Capmany, publicus predicti domini episcopi notarius, qui premissis interfui, hec scribi feci, subscripsi et clausi.

a. *Afegit a la interlínia.*

1184. En aquesta altura, al marge esquerre, escrit per una altra mà, moderna: «Cens».

1185. Cf. *Lletres* I, n. 111, nota 288.

153 (115)

1319 desembre 8

L'abat Bernat i la comunitat del monestir de Sant Llorenç del Mont, a fi d'obtenir del bisbe Pere de Rocabertí el permís de poder tenir culte a la capella de la Mare de Déu del Mont que recentment han edificat ells mateixos, s'obliguen a pagar-li deu lliures de cera cada any.

O. ADG, c. 3, n. 106 [PM 814].
A. Còpia del s. XV: ADG, RC, f. 141rv.
a. MONSALVATJE XII 349-350.

Instrumentum continens quod abbas Sancti Laurentii de Monte facit de censu Gerundensi episcopo decem libras cere in festo Natalis Domini annuatim.

Nouerint vniuersi quod nos frater Bernardus, gratia Dei abbas monasterii Sancti Laurencii de Monte diocesis Gerundensis, et totus conuentus eiusdem monasterii more solito congregati, attendentes quod reuerendus pater dominus Petrus, Dei gratia episcopus Gerundensis, gratis et spontanea uoluntate concessit se firmaturum et confirmaturum nobis et monasterio nostro in perpetuum ordi-[*f. 141v*]-naria potestate oratorium seu capellam, que hedifficata fuit in summitate montis Sancti Laurencii supra dictum monasterium sine ipsius domini episcopi uel predecessorum suorum licentia et permisu, ita quod ibi sit semper vnus presbyter qui celebret perpetuo pro animabus omnium fidelium deffunctorum et benefactorum capelle predicte, prout in instrumento confirmationis predicte latius continebitur. Ideo per nos et omnes successores nostros in dicto monasterio, gratis et ex certa scientia, habita super hiis plena deliberatione, promittimus predicto domino Gerundensi episcopo, licet absenti, et successoribus suis episcopis, in manu et posse scriptoris infrascripti hec a nobis nomine ipsius domini episcopi et Gerundensis ecclesie et quorum intersit stipulantis et recipientis, quod dabimus ipsi domino Gerundensi episcopo ratione firmamenti ipsius capelle in signum subieccionis et dominii annis singulis in vigilia Natalis Domini decem libras cere pulcre et nitide. Quas quidem X libras cere per nos et successores nostros in dicto monasterio promitimus ipsi domino episcopo et successoribus suis perpetuo soluere intus Gerundam vigilia Natalis Domini annuatim, sub obligatione omnium bonorum monasterii supradicti. Et hanc promissionem facimus, ut predictum est, in posse scriptoris infrascripti tamquam publice persone predicta no-

mine ipsius domini Gerundensis episcopi et ecclesie Gerundensis et quorum intersit a nobis legitime stipulantis et recipientis. Et eam promitimus inuiolabiliter obseruare et numquam contrauenire iure aliquo uel ratione.

Actum est hoc VI° idus decembris anno Domini M° CCC° nonodecimo.

Sig+num fratris Bernardi, abbatis Sancti Laurencii, qui hec firmat. Eg+o frater Bernardus Boneti, prior et sacrista, hec firmo, saluo iure officii sacristie. Sig+num fratris Bernardi de Bayllis,[1186] monachi. Sig+num fratris Bernardi de Uliunda, monachi. Sig+num fratris Guillemi de Villafesante,[1187] monachi. Sig+num fratris Bernardi de Vilario, monachi. Sig+num fratris Raimundi de Furno,[1188] monachi.

Testes huius [rei][a] sunt Jacobus de Torrentibus et Guillemus de Podio,[1189] clerici monasterii Sancti Laurentii de Monte, et Arnaldus de Casis, de Belda.

Sig+num Bernardi Burguesii, qui hoc scripsit. Ego Raimundus de Prato,[1190] publicus notarius Sancti Petri de Bisulduno, subscribo.

a. *Omet*.

154 (121)

1319 desembre 31. Girona

Permuta de cases entre el bisbe Pere de Rocabertí i l'ardiaca de la Selva, Bernat de Güell, a fi d'ampliar el palau episcopal.

O. ADG, c. 4, n. 134, carta partida [PM 816].
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 146r-147v.
a. J. MARQUÈS CASANOVAS, «Judíos de Gerona en el siglo XII», *AIEG*, 22 (1974-1975), pp. 1-21.

1186. El 2 d'agost de 1326 el bisbe el fa citar a la cúria a instància de Guillem Verdaguer, de Beuda, U-2 f. 168r.

1187. Segurament cal posar-lo en relació familiar amb el cavaller Guillem de Vilafant, que el gener del 1317 havia venut dues parts del delme de Talaixà, PM 717, G-6 f. 50v.

1188. El 17 d'octubre de 1324 el bisbe confirmarà a Ramon de Forn el benefici de Riu que li ha conferit l'abat de Sant Llorenç del Mont, G-4 f. 147r.

1189. El 1326 és capellà de Sant Llorenç del Mont, U-2 f. 168r. Consta mort el 21 de novembre de 1329, data en la qual l'abat de Sant Llorenç proveeix la rectoria del monestir amb cura d'ànimes, U-4 f. 64v.

1190. Cf. PM 744, 814, 960, 995; ADG, Pergamins de la Seu, Benefici de Sant Joan III, perg. 11.

Instrumentum permutationis facte inter dominum episcopum et Bernardum de Goello, archidiaconum de Silua, de hospicio de Rucha et hospicio contiguo palacio episcopali Gerunde.

Nouerint vniuersi quod in presentia mei notarii et testium infrascriptorum ad hoc specialiter vocatorum, reuerendus pater dominus Petrus, Dei gratia Gerundensis episcopus, attendens hospicium palacio episcopali Gerunde a parte videlicet orientis contiguum, quod est unius ex canonicis ecclesie Gerundensis et quod nunc possidet venerabilis Bernardus de Godello, archidiaconus de Silua, tamquam canonicus in eadem, esse multum necessarium ipsi palacio, cum sit ualde strictum dictum palacium nec possit ex alia parte modo aliquo ampliari; attendens etiam quod Petrus de Miylars, prepositus helemosine sedis Gerunde, dedit et titulo donationis assignauit eidem domino episcopo et dignitati episcopali in perpetuum hospicium quod dictus prepositus et helemosina habebat et possidebat iuxta furnum de Rucha inferius confrontatum, quod fuit Raymundi de Cortils[1191] condam, cum omnibus pertinenciis, proprietatibus et integritatibus et aliis iuribus ad ipsum hospicium pertinentibus quoquo modo, pro firma videlicet quarte partis decime de Calidis et de Franciacho, que pro dicto domino episcopo et Gerundensi ecclesia tenebatur et tenetur inmediate in feudum, et quam ipsa helemosina Gerunde absque firma Gerundensis episcopi possidebat et possederat usque modo, volens ipsum hospicium de Rucha cum predicto venerabili Bernardo de Godello, pro dicto suo hospicio, palatio episcopali contiguo, permutare, ideo gratis et ex certa scientia, utilitate tam dignitatis episcopalis quam canonicorum inspecta, per se et per omnes successores suos Gerundenses episcopos, habito diligente tractatu cum venerabili Capitulo Gerundensi, de consilio et expresso consensu eiusdem Capituli, permutauit et concambiauit et titulo permutationis seu cambii cessit, transtulit [*f. 146v*] et tradidit uel quasi venerabili Bernardo de Godello, archidiacono de Silua predicto, tamquam canonico Gerundensi et suis successoribus canonicis Gerundensibus, hospicium suum predictum de Rucha, cum omnibus iuribus et pertinentiis et proprietatibus et aliis iuribus ad ipsum hospicium de Rucha pertinentibus quoquo modo, iure uel ratione, et prout melius ad ipsum dominum episcopum et dignitatem episcopalem pertinet uel pertinere potest et debet ex donatione seu cessione per

1191. Cf. CC 424.

prepositum helemosine supradicte inde sibi facta. Constituens inde ipsum verum dominum et procuratorem in rem suam, cedendo et dando eidem Bernardo de Godello tamquam canonico et suis in ipso hospicio successoribus canonicis Gerundensibus omnia iura sua et dignitatis episcopalis, voces, rationes et acciones reales et personales, generales et speciales, directas, vtiles atque mixtas sibi in predicto hospicio competentes et competituras, ad habendum, tenendum et perpetuo possidendum ad omnes suas et quorum uoluerit Gerundensium canonicorum uoluntates inde perpetuo faciendas sine aliquo retentu. Tali videlicet conditione quod dictum hospicium de Rucha sit semper canonicale, sicut aliud hospicium dicto palacio contiguum erat et consueuit esse ante huiusmodi donationem seu permutationem, et quod dictus Bernardus de Godello possit ipsum retinere de vita sua, sicut predictum hospicium antea retinebat, constitutione super hospiciis canonicalibus per Capitulum Gerundensis ecclesie in contrarium facta in aliquo non obstante, et quod post mortem suam habeat ipsam dare vel dimittere uni ex canonicis ecclesie Gerundensis. Constituens etiam se predictum hospicium nomine ipsius archidiaconi possidere, donec inde possessionem acceperit corporalem, quam sibi liceat quandocumque uoluerit auctoritate propria recipere et sibi et successoribus suis in dicto hospicio Gerundensibus canonicis perpetuo retinere. Hanc autem permutacionem, cessionem, donationem et translationem fecit dictus dominus episcopus dicto archidiacono de Silua, tamquam canonico Gerundensi, prout melius et plenius dici et intelligi potest ad bonum et sanum intellectum ipsius archidiaconi et utilitatem et commodum canonice Gerundensis. Promitens per se et successores suos predicta omnia et singula semper rata et firma habere et nunquam contrauenire iure aliquo siue causa, renuntians scienter et expresse omni iuri quo contra predicta uenire posset nunc uel in futurum aliqua ratione. Affrontat autem dictum hospicium de Rucha ab oriente et a circio in uia publica. A meridie partim in furno de Rucha et partim in [*f. 147*] patio quod est ante furnum; ab occidente in hospicio calli iudayci uocato de Barra, quod est[a] in parte Meyr ça Barra,[1192] judei commorantis aput Cardonam, et in parte Bellihominis Bonanati,[1193] judei de Bisulduno.

Versa uice, venerabilis Bernardus de Godello predictus per se et per omnes successores suos in hospicio predicto Gerundenses

1192. Cf. SOBREQUÉS, *Societat*, 147-151.
1193. Cf. SOBREQUÉS, *Societat*, 147.

canonicos, gratis et ex certa sciencia et vtilitate canonice Gerundensis inspecta, habito diligenti tractatu cum venerabili Capitulo Gerundensi, de consilio et expresso consensu ipsius Capituli, permutauit et concambiauit et titulo permutationis seu concambii dedit, transtulit et tradidit uel quasi dicto domino episcopo et suis successoribus, Gerundensibus episcopis, hospicium predictum, palacio episcopali contiguum, cum omnibus suis iuribus et pertinentiis et cum omnibus in se habentibus et sibi qualicumque modo uel iure pertinentibus et prout melius ad canonicam Gerunde et ad ipsum eius nomine pertinet uel pertinere potest et debet, et prout melius ad utilitatem et bonum intellectum dicti domini episcopi et successorum suorum potest intelligi atque dici, ut ipsum hospicium cum suis iuribus et pertinenciis habeat de cetero et possideat perpetuo dictus dominus episcopus et eius successores cum omnibus melioramentis ibi factis et faciendis. Constituendo inde ipsum dominum episcopum et eius successores ueros dominos[b] et procuratores in rem suam propriam, cedendo et dando eidem domino episcopo et successoribus suis, Gerundensibus episcopis, omnia iura, dominia et loca sua et canonice Gerunde et omnes voces, raciones et acciones reales et personales, generales et speciales, directas, utiles atque mixtas eidem Bernardo de Godello et canonice Gerunde in dicto hospicio competentes et competituras, ad omnes suas uoluntates faciendas sine aliquo retentu. Promitens per se et successores suos Gerundenses canonicos predicta omnia et singula semper rata et firma habere et nunquam contrauenire iure aliquo siue causa, renuntians scienter et expresse omni iuri quo contra predicta uenire posset nunc uel in futurum aliqua ratione. Affrontat autem dictum hospicium ab oriente, a circio et meridie in uia publica, ab occidente in dicto palacio episcopali.

Et recognouerunt sibi ad inuicem predictus dominus episcopus et Bernardus de Godello quod in dictis permutationibus equalitas est seruata nec in ipsis est fraus aliqua uel lesio, imo potius utilitas undique procurata. Promiserunt etiam sibi has permutationes semper facere, habere et possidere contra cunctas personas pacifice et quiete.

Quod fuit actum Gerunde et a predictis domino episcopo et archidiacono de Silua ac etiam a venerabili Capitulo Gerun- [*f. 147v*]-densi concessum, approbatum et firmatum II° kalendas januarii anno Domini M° CCC° XIX°. Testes sunt Francischus de Juyano, clericus ecclesie Gerundensis, et Guillemus Uenrelli, clericus commorans Gerunde.

Ego Petrus, Gerundensis episcopus predictus, subscribo. Ego Raymundus de Sancta Pace, archidiaconus Gerundensis, subscribo. Ego Vgo de Cruÿllis, ecclesie Sancti Felicis Gerundensis abbas, subscribo. Ego Arnaldus de Solerio, archidiaconus Bisuldunensis, subscribo. Ego Bernardus de Goello, archidiaconus de Silua, subscribo. Ego Guillemus de Corneliano, canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Simon de Sexano, canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Bernardus de Cruÿllis, canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Hugo de Cruÿllis, canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Arnaldus de Solerio, canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Petrus de Monte, canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Berengarius de Pauo, precentor Gerundensis, subscribo. Ego Arnaldus de Palaciolo, thesaurarius ecclesie Gerundensis, subscribo. Ego Poncius Alberti, presbyter de Capitulo ecclesie Gerundensis, subscribo. Ego Petrus de Gallinariis, presbyter de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Simon de Solerio, presbyter de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Bernardus de Lacu, presbyter de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Bernardus de Goello, clericus de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Berengarius de Crudiliis,[1194] clericus de Capitulo Gerundensi, subscribo.

Eg+o Petrus Capmany, predicti domini Gerundensis episcopi notarius, qui premissis interfui, hec scribi feci et clausi, cum raso et aptato in XV[a] linea, ubi dicitur «Gerundensium».

a. *Afegit a la interlínia*. b. *Afegit a la interlínia*.

155 (116)

(1319) 1320 gener 1. Girona

El bisbe Pere de Rocabertí aprova l'edificació del santuari de la Mare de Déu del Mont, feta pel monestir de Sant Llorenç, i la declara sotmesa al mateix monestir.

O. ADG, c. 3, n. 105, carta partida [PM 817].
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 142r-143v.
B. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd*, ff. 86v-87r i 160rv.

1194. L'identifiquem amb el futur bisbe de Girona, Berenguer de Cruïlles (1348-1362). Cf. PONTICH, *Series*, f. 191v; PONTICH, *Episcopologi*, ff. 31r-32r; VILLANUEVA XIV 14-17; ES XLIV 64-68; DHEC I 658; JOSEP M. MARQUÈS, «El govern de la diòcesi i de la bisbalia de Girona (1334-1362)», *Estudis del Baix Empordà*, 12 (1993), 88; *Lletres* I, n. 193, nota 457.

a. P. Alsius, *Reseña histórico-descriptiva de la gloriosa imagen de Nuestra Señora del Mont,* dins *Asociación Literaria de Gerona. Certamen de 1879,* Girona, 1880, pp. 113-115, ex B.

Firmamentum capelle Sancti Laurencii de Monte.

In nomine sancte et indiuidue Trinitatis Patris et Filii et Spiritus Sancti. Amen. Ad diuine laudis obsequium basilice sanctorum in titulum eriguntur, ut in eis, que domus orationis existunt, suffragia beatorum agmina implorentur, quorum presidiis christifideles eterne felicitatis gaudia consequantur. Terrestris quidem ecclesia coelestis mansionis hedifficium representat, et in hac exhiberi debet obsequium quo ad illam per feliciorem ascensum possit aditus preparari. Nos igitur Petrus, Dei gratia Gerundensis episcopus, attendentes quod vos, venerabilis et religiosus vir Bernardus, per eandem abbas monasterii sancti Laurentii de Monte, nostre diocesis, propiciante diuina clementia hedificauistis seu hedifficari fecistis in summitate cuiusdam montis in alodio dicti monasterii Sancti Laurentii et infra eiusdem monasterii parrochiam seu limites quoddam oratorium seu capellam, que uulgariter Sancta Maria de Monte vocatur, in qua quidem capella est ad honorem ipsius genitricis Dei Marie altare constructum, et ibidem misse et alia diuina officia fuerunt sepe et sepius celebrata, quodque meritis ipsius gloriose Virginis suffragantibus, eadem capella longe lateque celebris habetur, et ita crebris celitus coruscat miraculis, vt non tantum ad illam domestici et vicini, verum etiam de longinquo ad promerenda diuina beneficia innumerabiles vndique confluant populi. Ideo ob honorem Dei et Virginis prefate, gratis et ex certa scientia per nos et successores nostros concedimus, donamus ac confirmamus domino Deo et monasterio predicto Sancti Laurentii de Monte et vobis, venerabili Bernardo, eius abbati predicto, et successoribus vestris in dicto monasterio in perpetuum in presentia notarii et testium infrascriptorum ad hoc specialiter vocatorum ipsum oratorium seu capellam cum omnibus obuentionibus, luminariis et christifidelium helemosinis que ibidem obuenerint in futurum, et cum omnibus aliis juribus et pertinentiis suis, ita quod uos et successores uestri in dicto monasterio habeatis et possideatis perpetuo capellam predictam, et eius iura et obuentiones quecumque colligatis et percipiatis pacifice et quiete, sine contradictione nostra et successorum nostrorum. Et quoniam inter dominum Guillemum, bone memorie, predecessorem nostrum, et uos, dictum abbatem, est diutius questio agitata [*f. 142v*] ex eo quia preter auctoritatem et assensum episcopi Gerundensis fuerat hedifficata ipsa capella per

vos seu conuentum dicti monasterii, et ex causa predicta fuisset iudicatum finaliter predictum oratorium seu capellam cum bonis que ibidem a christifidelibus obuenerunt in ius dicti Guillemi, predecessoris nostri, et Gerundensis ecclesie debere penitus reuocari, vosque dictus abbas et conuentus etiam dicti monasterii fuissetis per eandem sententiam ad soluendum dicto Guillemo, predecessori nostro, decem et septem milia solidorum barchinonensium condemnati ratione bonorum que obuenerant ad capellam prefatam, recognoscimus nos dictus episcopus vobis, sepe dicto abbati, quod predicta decem et septem milia sol. in quibus fuistis, ut predicitur, sententialiter condempnatus, fuerunt posita per vos tam in opere dicte capelle hedificate quam etiam in redditibus emptis pro stabilimento presbiteri quem ad mandatum et ordinationem nostram instituistis in capella superius nominata. Et si aliquid forte vobis superest de quantitate predicta, illud gratis et sponte vobis et capelle predicte remitimus et donamus, prout melius et plenius ad uestrum vestrorumque bonum et sanum intellectum possit intelligi atque dici. Retinemus tamen expresse nobis et successoribus nostris quod dicta capella et clericus institutus in eadem[a] sint semper nobis et successoribus nostris et Gerundensi ecclesie subiecti in omnibus et nostris pareant institutis, et quod nos et successores nostri habeamus semper in capella predicta et eius presbiterio uisitationem et procuracionem ratione visitacionis debitam et correctionem et etiam institutionem et omnia alia spectancia tam ad legem iurisdiccionis quam ad legem diocesanam. Retinemus etiam quod si contingeret quod redditus assignati beneficio presbiteratus capelle predicte per uos et conuentum dicti monasterii non sufficerent singulis annis ad quantitatem XV librarum barchinonensium de terno in redditibus, computatis foriscapiis que inde exierint, quod nos et successores nostri episcopi Gerundenses possimus facere et fieri facere complementum dicto presbitero de obuencionibus, luminariis et omnibus aliis que ad ipsam capellam euenient in futurum, vsque ad quantitatem quindecim librarum predictam. Hanc autem concessionem, donacionem et confirmacionem facimus uobis, dicto abbati et monasterio supradicto, sub condicionibus et retencionibus supradictis. Et saluo etiam nobis et successoribus nostris et ecclesie Gerundensi iure in censu decem librarum cere per uos seu conuen-[*f. 143*]-tum dicti monasterii nobis in vigilia Natalis Domini annis singulis in perpetuum prestandi, prout in[b] instrumento VI° idus decembris anno presenti per Raymundum de Prato, publicum notarium Sancti Petri de Bisulduno, confecto et

subscripto, ac subscriptionibus uestri, dicti abatis, et monachorum uestri conuentus roborato, plenius et latius continetur. Promitentes ipsam confirmationem per nos et successores nostros semper ratam et firmam habere et numquam contrauenire.

Et nos[c] Bernardus, Dei gratia abbas monasterii Sancti Laurentii de Monte predictus, predictam concessionem, donacionem et confirmacionem a vobis, dicto domino episcopo, sub forma ac censu et conditionibus supradictis gratis recipientes, ac predictis omnibus et singulis per nos et successores nostros expresse consencientes, presens instrumentum firmamus, concedimus et laudamus, promitentes omnia et singula in[d] eo[d] contenta, quantum ad nos et dictum monasterium pertinet, obseruare, attendere et complere et numquam in aliquo contrauenire iure aliquo uel ratione. De quibus omnibus ego, subscriptus notarius, ad mandatum domini episcopi et abbatis predictorum, feci hoc presens publicum instrumentum.

Quod fuit actum in palacio episcopali Gerunde et[e] ab ipsis concessum et firmatum, kalendis ianuarii anno Domini M° CCC° nonodecimo.

Testes sunt venerabiles Berengarius de Pauo, precentor, et Simon de Sexano, canonicus in ecclesia Gerundensi, et Petrus de Prato, iurisperitus Gerunde.

Ego Petrus, Gerundensis episcopus predictus, saluo iure dignitatis episcopalis, subscribo. Ego frater Bernardus, predictus abbas, subscribo.

Ego Petrus Capmany, publicus predicti domini Gerundensis episcopi notarius, qui premissis interfui, hec scribi feci, subscripsi et clausi, cum supraposito in octaua linea, vbi dicitur «diuina beneficia».

a. *Corregit per* eandem, *lletra* n, *expuntuada.* b. *Afegit a la interlínia*. c. *Afegit a la interlínia*. d. *Afegit a la interlínia*. e. *Afegit a la interlínia.*

156 (144)

(1319) 1320 gener 14

El bisbe Pere de Rocabertí ferma uns delmes de Sils i Vidreres que els marmessors d'Ermessenda de Cartellà[1195] *destinen al sosteniment*

1195. Cf. *Lletres* I, n. 392, nota 786.

de cinc beneficis, fundats respectivament a la capella de Rocacorba, a la del castell d'Hostoles, a la de Puigalder, a l'església de Santa Maria d'Amer i a la de Sant Daniel de Girona, i imposa cens als beneficiaris.

O. Perdut.

A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 168v-169r. El foli 168v fou esborrat estenent-hi tinta arreu; la lectura té llacunes a causa d'aquest fet.

Instrumentum continens quod quinque clerici obtinentes quinque beneficia, vnum institutum in capella de Sancta Maria de Ruppe Curua, aliud in capella Sancti Geraldi castri de Hostalesio, et aliud in capella Sancti Saluatoris de Podio Alderio, et[a] aliud in ecclesia Sancte Marie de Amerio, et aliud in ecclesia Sancti Danielis Gerunde, facit quilibet in eorum nouitate domino Gerundensi vnum aureum in recompensacionem foriscapiorum, et de censu annuatim pro censu vnam libram cere.

Sit omnibus notum quod nos Petrus, Dei gratia Gerundensis episcopus, de consensu et voluntate venerabilis Capituli Gerundensis more solito congregati, attendentes (...) domina Beatrix,[1196] filia nobilis domine Ermessendis de Cartiliano quondam et nobilis Bernardi Ugonis[1197] (...) nobilis Dalmacius,[1198] Dei gratia vicecomes de Rupebertino, vir dicte domine Beatricis, vendiderunt Gauceran-do de Cartiliano[1199] et Geraldo de (...), militibus, et Raymundo de Caselis,[1200] iurisperito Gerunde, manumissoribus et exequtoribus testamenti seu ultime voluntatis dicte domine Ermessendis de Cartiliano, ad opus quinque presbyterorum quos dicta Ermessendis in suo testamento instituit, scilicet in capella Sancte Marie de Ruppecurua, in capella Sancti Geraldi castri de Ostolesio et aliud in capella Sancti Saluatoris de Podio Alderio et aliud in ecclesia Sancti Danielis Gerunde, mille solidos barchinonenses de terno rendales, pro quibus mille solidis iidem nobiles domina Beatrix et Dalmacius, coniuges, vendiderunt vobis, dictis manumissoribus ad opus dictorum presbyteratuum totam partem decime de Sils et totam partem uel partes decime de Vitrariis et omnium aliorum

1196. Filla de Bernat Hug de Serrallonga i Ermessèn de Cartellà. La seva mare Ermessèn es casà en segones núpcies amb Dalmau de Rocabertí; morta Ermessèn vers 1320, Dalmau convolà amb la seva fillastra Beatriu, que així esdevenia comtessa de Rocabertí. Cf. *Lletres* I, *ib*.

1197. Cf. DBA IV 277 b.

1198. És Dalmau IV (1309-1324), per al qual cf. *supra*, nota 1051.

1199. Cf. ADG, Pergamins de la Seu, Sagristà major, perg. 34; DBA I 483a-484b.

1200. Jurat el 1342: PG 368.

locorum ad dictas decimas pertinentium, qui sunt nobilis Guillemi Gaucerandi de Cartiliano condam, dicte domine Ermessendis (...) dicta venditione confecto IIII idus januarii anno Domini millesimo CCC nonodecimo, in posse Petri Estranei,[1201] scriptoris publici auctoritate domini de Cabrencio (...), attendentes etiam quod manumissores predicti decimam siue partes decime supradicte assignauerunt et tradiderunt presbyteratibus supradictis et rectoribus eorumdem, prout in instrumento ipsius asignationis confecto in posse notarii infrascripti (...) lacius continetur. Ideo habito diligenti colloquio et tractatu cum Capitulo supradicto, gratis et ex certa scientia, de consensu et voluntate ipsius Capituli (...) per nos et successores nostros Gerundenses episcopos firmamus, concedimus et laudamus vobis, dictis manumissoribus, licet absentibus, [*f. 169*] ad opus dictorum quinque presbyteratuum et eisdem presbyteratibus et eorum rectoribus perpetuo, et subscripto notario tamquam publice persone nomine uestro et eorum stipulanti, dictam partem siue partes decimarum predictarum de Sils et de Vitrariis et omnium aliorum locorum ad dictas decimas pertinencium, et vendicionem et tradicionem inde per dictos nobiles vobis et dictis presbyteratibus factam et assignationem et tradicionem per uos, dictos manumisores, inde factam dictis presbyteratibus et rectoribus eorundem. Quod firmamentum facimus sub hac forma, scilicet quod quilibet rectorum predictorum perpetuo qui dictos presbyteratus obtinebunt, donet et soluat in nouitate sua nobis, dicto episcopo et successoribus nostris Gerundensibus episcopis, in emendam terciorum,[1202] laudismiorum et foriscapiorum vnum aureum, et annuatim pro censu vnam libram cere in festo Natalis Domini. Et nihil aliud ratione dictarum decimarum nobis vel successoribus nostris dare vel facere teneantur iidem rectores, nec nos uel successores nostri possimus aliquid aliud ab eis ratione ipsarum decimarum exigere uel habere. Preterea diffinimus per nos et successores nostros iamdictis presbyteratibus et eorum rectoribus omnem peticionem et demandam quam eis facere possemus ratione quorumcumque terciorum, laudismiorum uel foriscapiorum que usque ad hanc diem prouenerint de dictis decimis. Promittentes per nos et per omnes successores nostros vobis, dictis manumissoribus et rectoribus supradictis et subscripto notario nomine quo

1201. Cf. PM 818.

1202. En aquesta altura, al marge dret, nota escrita per una altra mà, moderna: «Cens».

supra stipulanti, predictum firmamentum, concessionem et omnia et singula supradicta rata et firma semper habere et numquam in aliquo contrauenire iure aliquo siue causa.

Et nos, vniuersum Capitulum ecclesie Gerundensis more solito congregatum, supradictis consencientes, hec firmamus et laudamus per nos et per omnes successores nostros.

Que fuerunt acta et firmata a domino episcopo et Capitulo supradictis XIX° kalendas februarii anno Domini millesimo CCC° nonodecimo, presentibus testibus Guillemo de Monello et Petro de Miars, clericis, scutiferis dicti domini episcopi.

Ego Guillemus de Querio, publicus notarius substitutus auctoritate regia a Raimundo Simonis de Toylano, publico Gerunde notario, hec scribi feci et clausi.

a. *Segueix* in, *no barrat*.

157 (106)

1320 abril 16

El bisbe Pere de Rocabertí ferma a Berenguer Reverter,[1203] *beneficiat de Llers, un quart del delme de Plana de Llers, contra prestació de 3 sous de cens.*

O. Perdut.
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, f. 133rv.
B. Una altra còpia del s. XIV: ADG, Protocol de Pere Capmany, f. 87rv.

Instrumentum firme facte clerico stabilito in altari Sancte Marie sito in ecclesia de Lercio de quibusdam paruulis decimis, et facit inde de censu III solidos.

Nouerint vniuersi quod ego Berengarius Reuerterii, clericus obtinens beneficium presbyteratus instituti in altari Sancte Marie sito in ecclesia Sancti Juliani de Lercio, per me et successores meos in ipso beneficio recognosco tenere inmediate in feudum et de presenti recipio in feudum a vobis, domino Petro, Dei gratia episcopo, et ecclesia Gerundensi totum illum quartum decime de Plana de Lercio, quem habeo et possideo ex donacione inde facta

1203. El 19 de maig de 1307 el vescomte de Rocabertí el presentava per al benefici de la capella del castell dels Rocabertí, G-2 f. 77v. El 1320 és obtentor del benefici de l'altar de Santa Maria de Llers i reconeix tenir pel bisbe el delme del pla de Llers, pel qual li fa 3 sous anyals de cens, G-6 f. 87rv. L'1 de juny de 1333 permuta la doma de Garriguella per la sagristia d'Agullana, U-5 ff. 92v-93r.

dicto presbyteratui seu stabilimento dicti altaris per Guillemum de Casanatallo, de Montemarino,[1204] militem, sicut melius ad ipsum Guillemum spectabat et spectare debebat quocumque modo, titulo uel ratione. Pro qua quidem decima promito uobis et successoribus uestris per me et successores meos in ipso beneficio esse fidelis et legalis et formam fidelitatis in omnibus obseruare.

Et nos Petrus, Dei gratia episcopus predictus, de consilio et assensu nostri Capituli Gerundensis ad hoc more solito congregati, firmamus et laudamus tibi, dicto Berengario Reverterii, et successoribus tuis in ipso beneficio in perpetuum, ob utilitatem dicti beneficii et intuitu pietatis, dictum quartum decime de Plana de Lercio, sicut melius tu et predecessores tui in dicto benefficio ipsum quartum tenere consueuistis ex donatione Guillemi de Casanatallo, militis supradicti, sub tali tamen pacto et condicione quod tu et successores tui in ipso beneficio detis et dare teneamini in perpetuum annuatim pro censu episcopo Gerundensi tres solidos barchinonenses de terno[1205] in festo sancti Luche in recompensacionem tertiorum et laudismiorum nobis et Gerundensi ecclesie prouenire debentium ex quarto decime supradicte. Et si forte aliquo tempore ipsa decima ad manus laycorum deueniret, retinemus nobis et successoribus nostris quod in dicto casu haberemus tercia et laudismia et omnia alia iura nobis pertinencia ex decima supradicta.

Et ego dictus Berengarius Reuerterii, recipiens a vobis, dicto domino episcopo, ipsam decimam et eius firmamentum sub censu et condicionibus supradictis, promito uobis et successoribus uestris per me et successores meos in dicto beneficio facere et soluere annuatim dictum censum [*f. 133v*] in termino supradicto.

Quod est actum et a predictis domino episcopo et Capitulo et etiam a dicto Berengario Reuerterii concessum et firmatum XVI° kalendas madii anno Domini M° CCC° XX.

Testes sunt Petrus Oladelli,[1206] clericus Gerundensis, et Berengarius Amellerii, clericus diocesis Gerundensis.

Ego Petrus, Gerundensis episcopus predictus, saluo iure dignitatis episcopalis subscribo.

1204. Cavaller i delmer: cf. G-6 f. 8v; PM 492, 717 (= G-6 f. 50v); CC 501, 506, 581. Va fundar benefici a l'altar de Santa Maria de Llers, G-6 f. 87rv.

1205. En aquesta altura, al marge dret, nota escrita per una altra mà, moderna: «Cens».

1206. Cf. PM 848; ADG, Pergamins de la Seu, Sagristà major, perg. 77.

Eg+o Petrus Capmany, publicus predicti domini Gerundensis episcopi notarius, qui premissis interfui, hec scribi feci, subscripsi et clausi.

158 (122)

1320 maig 30

El bisbe Pere de Rocabertí disposa la solemnització de la festa de Corpus a la Seu amb ciris i altres solemnitats, i encarrega a l'obtentor de la capellania de la Barroca que proporcioni per a aquesta finalitat vint-i-dos lliures i dos quartons de cera cada any.

O. ACG, perg. 1320-V-30, carta partida per ABC, amb els dos exemplars.
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 147v-150r.
B. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd,* ff. 127v-129v.

Instrumentum ordinationis de cera censuali, quam capellanus ecclesie Sancti Andree de Sobrerocha tenetur dare annuatim pro sollempnitate festi Corporis Ihesu Christi.

Pateat vniuersis presentibus et futuris presentem paginam inspecturis quod nos Petrus, Dei gratia episcopus Gerundensis, attendentes quod sacrosancta Romana ecclesia, mater fidelium omnium et magistra, tam pie quam laudabiliter [*f. 148*] ordinauit ut in specialiorem et sollempniorem memoriam sacratissimi sacramenti Corporis et Sanguinis Domini nostri Ihesu Christi, preter ordinariam et cotidianam que de ipsis fit in ecclesiis memoriam, fiat festum speciale annis singulis, feriam quintam proximam post octabam (*sic*) Penthecosten ad ipsius festi celebrationem specialiter designando, ut in tanti sacramenti Corporis et Sanguinis domini nostri Ihesi Christi laudes sollempnitate festiua veneracius et sollempnius gratias refferamus, qui carnis nostre fragilitatem assumere languoresque nostros luere non extitit dedignitatus, ut humanum genus de manibus hostis liberaret antiqui. Ideo ad honorem et celebriorem memoriam eius qui tam memoriale saluificum sacramentum redemptionis nostre instituit paulo ante tempora mortis sue, ordinamus et statuimus de consilio et consensu ac uoluntate Capituli Gerundensis quod illi quattuordecim cerei magni qui in precipuis quattuor anni festiuitatibus, scilicet, Natalis Domini, Pasche, Penthecostes et Assumpcionis beate Marie virginis gloriose ponuntur et ardent ac ardere solent et debent in choro ecclesie sedis Gerunde, ardeant semper annuatim in festo predicto, quod in dicta V^{a} feria annis singulis in memoriam cor-

poris et sanguinis Ihesu Christi celebrari mandatur, et ponantur in choro iamdicte ecclesie in locis quibus poni et ardere solent et debent in quattuor festiuitatibus superius nominatis. Ita videlicet quod dicti cerei ponantur in dictis locis et accendantur antequam primi vesperi incipiantur, et deinde ardeant continue donec completorium sit finitum. Finito uero completorio, extingantur et accendantur in crastinum antequam matutini incipiantur et ardeant ad ipsos matutinos et deinde et continue usquequo missa maior et meridies sint finiti. Qui quidem quattuordecim cerei ardendo portentur ad processionem que dicto festo fiet in claustro sedis Gerunde. Finitis uero missa maiori et meridie, extingantur et non ardeant quousque secundi vesperi celebrentur; ante tamen quam secundi vesperi incipiantur, accendantur ipsi cerei et ardeant donec completorium sit finitum. Finito uero completorio, extingantur et ad domum portentur, et sic fiat semper annuatim in die festi predicti. Item ordinamus et statuimus de consilio et consensu ac voluntate Capituli Gerundensis, Bernardo de Lacu, procuratore Jaçperti Folcrandi, sacriste secundi eiusdem ecclesie, ad hoc etiam prebente consensum, quod illa die festi [*f. 148v*] memorie Corporis et Sanguinis Ihesu Christi exeant ad *Inuitatorium* duodecim clerici cum capis de sericho, et quod dictus sacrista secundus habeat et teneatur habere duodecim cereos qui, ut solitum est, apportentur accensi ad chorum et ponantur singuli cerei in manibus singulorum XII clericorum cantantium seu dicentium *Inuitatorium*, quos iidem clerici teneant ardentes in manibus donec *Inuitatorium* sit finitum; quo finito, accipiantur de dictorum clericorum manibus per illos per quos et prout fieri est solitum inibi in quattuor precipuis festiuitatibus supradictis. Item ordinamus et statuimus de consilio et consensu ac uoluntate Capituli supradicti, Arnaldo de Palaciolo, thesaurario ecclesie Gerundensis, procuratore Petri de Casadaual,[1207] rectoris altaris Sancti Dominici siti in ecclesia Gerundensi, ad hoc nichilominus suum prebente consensum, quod omnes illi centum cerei quos bone memorie Guillemus de Montegrino, Gerundensis sacrista condam, instituit

1207. Pels volts del 1310, el 27 de maig, un Pere de Casadevall renuncia a la doma de Peratallada, G-1 f. 73Ev. El Pere de Casadavall profusament documentat a l'ADG des del 1335 fins al 1354 és esmentat invariablement com a paborde de l'Almoina: D-2 ff. 140r-141v, D-3 ff. 154v-156v, D-154 ff. 2r, 3v, 31r, 32r; G-1 f. 73Ev, G-9 ff. 142r-144r, G-10 ff. 55v, 78r, 85r, 98v, G-11 ff. 39v-40v, G-13 ff. 107v-108r, G-16 ff. 32v-33r, G-19 ff. 133v-135r, G-26 ff. 83rv, G-30 f. 90v; ADG, Pergamins de la Seu, Ardiaconat de Besalú, perg. 27; Cabiscol perg. 5; Claver, perg. 43-45, 50.

in ecclesia Gerundensi, et qui ardent et ardere debent et solent ad missas que in dictis quattuor precipuis festiuitatibus et etiam diebus sabbatinis ad honorem beate Marie virginis celebrantur, ardeant etiam similiter in dicto festo memorie Corporis et Sanguinis Ihesu Christi. Ita videlicet quod antequam missa incipiatur accendantur et ardeant ad totam missam maiorem, donec *Ite missa est* sit finitum et dictum; quo finito, ut solitum est, extingantur per illos per quos extingi solent et debent. Et ut omnia supradicta fiant absque honere et grauamine illorum qui dictos cereos ardere facient et tenebunt[ur], ideo de consilio et consensu ac voluntate eiusdem Capituli Gerundensis, Jacobo etiam Ferrarii,[1208]

1208. La capellania de la Barroca havia estat conferida a Jaume Ferrer, clergue de Girona el 1 d'abril de 1320, G-3 f. 1r. El 26 d'agost següent obtenia un benefici presbiteral a la Seu, G-3 f. 22v, i tot seguit renunciava a la capellania de la Barroca, G-3 f. 23r. Com a prevere del Capítol, és actiu fins al 1354. Sovint deixà diners en préstec: 200 sous a Pere de Palau, cavaller, l'octubre del 1320, G-3 f. 31r; 100 sous a Pere Jover, sagristà de Sant Sadurní, el setembre del 1321, G-3 f. 91r; 500 sous al canonge Guillem de Cornellà, el setembre del 1322, G-3 f. 165r, i 300 més el febrer següent, G-5 f. 13r. Fou majordom del bisbe Pere de Rocabertí, almenys els darrers anys del seu pontificat, G-4 f. 32rv, G-5 f. 15v, G-7 f. 17v, U-4 f. 114r, f. 136v, U-5 f. 13v; i rebia 600 sous dels marmessors del bisbe difunt, part d'un deute de Rocabertí, G-5 f. 17r. Assumí algunes procures, G-3 f. 27r i f. 61r, i el 1326 Pere d'Urrea li confirmava el benefici de la capella de l'Abella, parròquia de Vilallonga, G-6 f. 14r; el 1327 prenia possessió de la capellania de Sant Climent d'Amer, G-6 f. 92rv, i obtingué encara la capellania de Palau Saverdera U-3 f. 126r, U-5 f. 154r, la de Santa Maria de Granollers, U-4 f. 181r, la de Gaüses, que permutava el 1332, U-5 f. 3v, i la de Vilamarí, U-5 f. 89v, que renunciava el 1334. El 1330 fou vicari general, amb Arnau de Mont-rodon, de Gastó de Montcada, G-7 ff. 29v-30r, f. 48v. El seu nom apareix en rebuts de diners, definicions de deutes, debitoris, multes, remissions d'usures a jueus: G-7 f. 60r, f. 91v, f. 96v, f. 103r, G-8 f. 13v, ff. 74v-75r. L'abril del 1333 el bisbe Montcada feia procura a Ramon Porcell, canonge d'Osca, i a Jaume Ferrer per a manllevar diners sens límit de quantitat, G-8 f. 68v. Poc abans de morir el bisbe Montcada, ocupa diversos càrrecs a la Seu: el 1334 és successivament ferialer i tresorer, G-9 ff. 6r-7r, ff. 28v-29r. Aquest mateix any Montcada i Jaume Ferrer manlleven diners: 725 sous a Bernat Coromina, diaca de Paret Rufí, G-9 ff. 28v-29r, f. 44r; 800 sous a Arnau de Campllonch, mercader de Girona, G-9 f. 46r. A partir del 1335, quan ja és bisbe l'efímer Gilabert de Cruïlles, és significatiu que Jaume Ferrer faci procura a favor de Francesc Miassèn, clergue de la Bisbal i escuder del bisbe estat, per a menar plets, G-10 f. 16rv, f. 18rv, i nomeni procuradors seus Bernat de Brancós, de Rupià i Bernat Jordà, de Parlavà, els quals prometien el juny del 1335 pagar 6.000 sous que Ferrer devia a Guillem de Santmartí, draper de Girona, per roba comprada, G-10 f. 53rv. Del 1335 al 1348 hi ha silenci documental. El 1348 Jaume Ferrer obté el diaconil de Maià i el permuta amb Bertran de Mont-rodon per la capellania d'Arenys, que el bisbe li confirma i Ferrer en pren possessió per procura, D-158 ff. 4r-6v. A principis del 1349 és ferialer de la Seu i capellà de Beuda, D-158 ff. 8v-9r. És tot just aleshores que paga 200 sous que devia a diverses persones de Parlavà i Ultramort a través de Bernat de Brancós, G-22 f. 58rv. El 1350 bisbe i Capítol encomanen a Jaume Ferrer i Ramon Albert, preveres del Capítol, la pabordia de maig, vacant i que ningú no vol per insuficiència dels fruits, G-23 f. 135r. El 1351 és marmessor de Bernat des Balbs i cobra 1410 sous d'un préstec que des Balbs havia fet a Berenguer Pelegrí, clergue de la capella de Montpalau i marmessor de Simó des Balbs,

clerico Gerundensi et capellano ecclesie Sancti Andree de Sobrerocha, ad hoc suum specialiter expressum prebente consensum, quod capellanus dicte ecclesie Sancti Andree de Sobrerocha qui nunc est et qui pro tempore fuerit ratione capellanie dicte ecclesie Sancti Andree de Sobrerocha, teneatur dare et det annuatim semper in festo Resurrectionis Domini duas libras cere bone et pulchre ac recipientis allatas Gerunde archidiacono de Rogationibus qui nunc est et qui pro tempore fuerit. Item teneatur dare et det intus Gerundam dictus capellanus qui nunc est et qui pro tempore fuerit alias duas libras cere bone et pulchre ac recipientis in festo Resurrectionis Domini annuatim semper habenti et tenenti domos canonicales uocatas de Belmirayl, que sunt in muro, et aspiciunt uersus meridiem in trilia et cimiterio ac mo-[*f. 149*]-nasterio Sancti Martini de Costa Gerunde; et affrontant ab oriente in muro et turri de Porta Ruffini; a circio in uia publica et in domibus quibusdam, que debent et consueuerunt semper esse vnius de duodecim presbiteris Capituli ecclesie Gerundensis; ab occidente in muro uocato de na Valent et in domibus d'en Escala, quas[a] quidem[a] domos nunc tenet et possidet ac inhabitat Vgo de Cruÿllis, abbas ecclesie Sancti Felicis Gerunde. Item teneatur dare et det intus Gerundam capellanus predictus qui nunc est et qui pro tempore fuerit alias duas libras cere bone et pulcre ac recipientis annuatim semper in dicto festo Resurrectionis Domini habenti et tenenti illas domos canonicales vocatas etiam de Belmirayl, que aspiciunt ab occidente in callo judayco Gerunde, et affrontant a circio et oriente et meridie cum orto suo in uia publica; ab occidente cum orto suo in quibusdam domibus que tenentur per dictas domos canonicales et que sunt intus callum judaycum et ipsas domos canonicales quas nunc habet et tenet Hugo de Cruÿllis, abbas predictus. Item teneatur dare et det intus Gerundam dictus capellanus qui nunc est et qui pro tempore fuerit alias duas libras cere bone et pulcre ac recipientis annuatim semper in dicto festo Resurrectionis Domini habenti et tenenti domos canonicales que sunt in muro retro capud ecclesie Gerundensis, et affrontant ab oriente in domibus thesaurarii; ab occidente in domibus operis ecclesie Gerundensis, quas nunc tenet, habet et inhabitat Petrus

---

cavaller i germà de l'anterior, G-26 f. 89v. El 1352 torna a ésser ferialer i intervé en afers corrents del Capítol, G-24 f. 26r, ff. 56v-57r, G-28 f. 69v, f. 92v, G-29 f. 161rv, G-30 f. 137v. El setembre del 1354 era mort, puix que ja actuen els seus marmessors i assenyaladament a propòsit de les seqüeles del préstec dels 6.000 sous de Guillem Santmartí, G-31 ff. 98r-99r, G-32 f. 126r.

de Monte, canonicus Gerundensis. Item teneatur dare et det dictus capellanus qui nunc est et qui pro tempore fuerit annuatim semper in dicto festo Resurrectionis Domini intus Gerundam alias duas libras cere bone pulcre et recipientis habenti et tenenti domos que consueuerunt et debent semper esse vnius de duodecim presbiteris de Capitulo ecclesie Gerundensis, que quidem domus sunt iuxta portam de Ruffino et affrontant ab oriente in uia qua exitur per portam de Ruffino et itur ad domum Predicatorum Gerunde; a meridie in dictis domibus de Belmirayl, que sunt in muro; a circio et occidente in uia publica, quas domos nunc tenet et possidet Guillemus de Corneliano, canonicus Gerundensis. Item teneatur dare et det predictus capellanus qui nunc est et qui pro tempore fuerit annuatim semper in dicto festo Resurrectionis duas libras cere bone et pulcre ac recipientis intus Gerundam habenti et tenenti locum seu honorem de Frexeneto. Item teneatur dare et det dictus capellanus qui nunc est et qui pro tempore fuerit annuatim semper in dicto festo Resurrectionis Domini intus Gerundam alias duas libras cere bone et pulcre ac recipientis [*f. 149v*] clauigero sedis Gerunde. Dictus uero archidiaconus de Rogationibus ac tenentes et habentes seu inhabitantes predictas domos canonicales et duodecim presbyterorum, ac tenens et possidens locum seu honorem de Frexeneto et clauiger ecclesie sedis Gerundensis qui nunc est et eorum in predictis successores annuatim semper teneantur ponere et facere ardere in dicto festo conmemorationis Corporis et Sanguinis Ihesu Christi, quod V[a] feria post octabas Penthecosten annis singulis celebrari mandatur, illos duodecim cereos magnos qui ardent et ardere debent et solent in quatuor precipuis festiuitatibus in choro sedis Gerunde, prout quilibet eorum illos ibi ponere et facere ardere tenetur, et prout est solitum fieri et superius est expressum et dictum. Item teneatur dare et det dictus capellanus qui nunc est et qui pro tempore fuerit annuatim semper in dicto[b] festo Resurrectionis Domini intus Gerundam unum quartonum cere bone et pulcre ac recipientis sacriste secundo ecclesie Gerundensis, et ipse sacrista secundus qui nunc est et sucessores eius in dicta sacristia secunda semper teneantur habere et facere ardere in dicto festo conmemorationis Corporis Ihesu Christi duodecim cereos et poni facere ardentes in manibus illorum qui dicent *Inuitatorium*, ut est dictum et prout est solitum fieri in precipuis quatuor festiuitatibus supradictis. Item teneatur dare et det dictus capellanus de Sobrerocha qui nunc est et qui pro tempore fuerit intus Gerundam annuatim

semper in dicto festo Resurrectionis octo libras et unum quartonum cere bone et pulcre ac recipientis rectori altaris Sancti Dominici, siti in ecclesia sedis Gerunde, et dictus rector qui nunc est et qui pro tempore fuerit semper teneatur[c] facere accendere et ardere in dicto festo conmemorationis Corporis et Sanguinis Ihesu Christi illos centum cereos quos dictus Guillemus de Montegrino, sacrista Gerundensis condam, instituit, ut dictum est superius et expressum et prout solitum est ipsos cereos ardere in quatuor precipuis festiuitatibus et missis que diebus sabbatinis ad honorem beate Marie virginis celebrantur in ecclesia Gerundensi. Item ordinamus et statuimus de consilio et consensu ac uoluntate Capituli Gerundensis quod omnes illi cerei qui dicuntur uel nominantur aut appellantur cerei confratrie et qui ponuntur in rexiis uel infra rexias ante altare maius ecclesie Gerundensis, ardeant et accendantur in dicto festo conmemorationis Corporis et Sanguinis Ihesu Christi ad missam maiorem, prout ardent et ardere solent et debent ad missas que ad honorem beate Virginis celebrantur diebus sabbatinis et in quatuor precipuis festiuitatibus supradictis.

Quod est actum et a dictis [*f. 150*] domino episcopo et venerabili Capitulo ac procuratoribus predictis approbatum, concessum et firmatum tercio kalendas iunii anno Domini M° CCC° vicesimo, presentibus testibus Guillemo de Monello et Raimundo de Seguriis, clericis comorantibus Gerunde. Sig+num Jacobi Ferrarii, capellani predicti, qui predicta omnia et singula per se et successores suos in dicta capellania firmauit, concessit et laudauit et etiam approbauit VII° kalendas septembris anno predicto, presentibus testibus Petro Capmany, capellano ecclesie de Episcopali, et Guillemo Rubei, ebdomedario ecclesie de Cistella.

Ego Petrus, Gerundensis episcopus predictus, subscribo. Ego Raymundus de Sancta Pace, archidiaconus Gerundensis, subscribo. Ego Guillemus de Corneliano, canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Simon de Sexano, canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Poncius Alberti, presbyter de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Arnaldus de Palaciolo, thesaurarius ecclesie Gerundensis, subscribo. Ego Bernardus de Lacu, presbyter de Capitulo ecclesie Gerundensis, subscribo. Ego Simon de Solerio, presbyter de Capitulo ecclesie Gerundensis, subscribo. Ego Petrus de Gallinariis, presbyter de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Berengarius de Pauo, precentor Gerundensis, subscribo. Ego Bernardus de Goello, archidiaconus de Silua, subscribo. Ego Arnaldus de Monte

Rotundo, canonicus ecclesie Gerundensis, subscribo. Ego Petrus de Monte, canonicus Gerundensis, subscribo.

Eg+o Berengarius Rubei, notarius publicus curie domini episcopi Gerundensis qui hiis interfui, hec scribi feci, subscripsi et clausi, cum suprascripto in XXV linea, ubi dicitur «die».

a. *Repetit, no barrat.* b. *Afegit a la interlínia.* c. *Afegit a la interlínia.*

159 (108)

1320 juny 25. Banyoles

L'abat Bernat i la comunitat del monestir de Banyoles fan procura al monjo Bernat de Coll per a atorgar l'escriptura següent (n. 160 [109]).

O. ADG, c. 1, n. 97 [PM 831].
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 134v-135r.

Instrumentum potestatis date fratri Bernardo de Colle, monacho monasterii Balneolarum, per abbatem et conuentum dicti monasterii super faciendo instrumento proxime subsequenti.

Nouerint vniuersi quod nos frater Bernardus, Dei gratia monasterii Balneolarum abbas, et conuentus eiusdem monasterii ad hec more solito congregati, gratis et ex certa sciencia damus et concedimus cum hoc presenti publico instrumento plenam et liberam potestatem et licentiam specialem vobis, fratri Bernardo de Colle, monacho predicti monasterii, tenenti officium candele que ardet coram altari beati Spethani eiusdem monasterii Balneolarum, quod illam partem decime quam habetis et possidetis in parrochia Sancti Vincencii de Camonibus racione officii candele predicte ex institutione Raymundi Guillemi, medici condam de Balneolis, seu emptione per manumissores eiusdem inde factam, que pars decime sunt quinque partes de vno quartono dicte decime, factis octo partibus de ipso quartono, et que decima tenetur et debet teneri inmediate in feudum pro domino episcopo et ecclesia Gerundensi, possitis ipsi domino episcopo recognoscere in feudum debere teneri pro eo et dicta ecclesia Gerundensi per uos et succesos uestros in officio supradicto, et etiam quod, ipso domino episcopo firmante et laudante uobis et officio candele predicto decimam supradictam, possitis uos et officium ipsum et successores uestros in ipso cum instrumento publico obligare ad dandum et soluendum ipsi domino episcopo et successoribus suis

in perpetuum annuatim pro censu viginti solidos barchinonenses de terno infra ciuitatem Gerunde pro firma et laudamento decime supradicte in festo videlicet sanctorum Petri et Felicis, in recompensacionem terciorum, laudismiorumque dicte dignitati episcopali prouenire debentium et pertinentium etiam ex decima supradicta, et omnia alia facere, firmare et concedere que necessaria fuerint ad firmam ipsius [*f. 135*] decime obtinendam. Nos enim predictis omnibus gratis et voluntate spontanea consentimus et ex nunc prout ex tunc ratum et firmum habemus et semper habere promittimus quidquid per uos circa predicta et ab eis dependencia factum et expeditum fuerit, et numquam contraueniemus aliqua ratione, et de hiis mandamus fieri publicum instrumentum per notarium infrascriptum.

Quod fuit actum et firmatum die intitulata septimo kalendas iulii anno Domini M° CCC° vicesimo.

Ego ffrater Bernardus, abbas predictus, hec firmo. Ego ffrater Arnaldus de Cistella,[1209] prior claustralis, firmo. Ego frater Petrus,[1210] camerarius, subscribo. Ego ffrater Raimundus de Colle,[1211] sacrista, subscri+bo. Ego ffrater Poncius de Souillis,[1212] infirmarius, subscri+bo. Ego ffrater Arnaldus,[1213] monachus et sacrista minor, subscribo. Ego ffrater Bernardus de Colle, hec firmo. Ego ffrater Arnaldus de Turrucella[1214] subscribo. Ego ffrater Bernardus de Caluis subscribo. Ego ffrater Berengarius de Rayneriis[1215] subscribo.

1209. Cf. *Banyoles*, 501, 513.

1210. Cf. *ib*., 513, 533.

1211. El juliol de 1323 els abats del bisbat fan procura a favor de Dalmau de Tresvalls, abat de Roses, i Ramon de Coll, sagristà del monestir de Banyoles per assistir a les Corts, G-4 f. 47r. El gener de l'any següent, els abats de Banyoles, d'Amer i de Sant Llorenç del Mont, i el prior de Lladó el deleguen per assistir al concili provincial convocat per l'arquebisbe Eiximèn, G-4 f. 84rv. El setembre del 1328 rep monitòria del bisbe perquè no observava la constitució que prohibia als clergues de fer d'advocat, U-3 f. 162r. El 1333 és delegat dels abats per tractar amb els comissaris del bisbe sobre el compliment de les constitucions de Tarragona referents a invasors de béns eclesiàstics, G-8 ff. 54v-55v. Cf. *Banyoles*, 483, 497, 513, 533, 587.

1212. El 30 de maig de 1321, essent tothora infermer de Banyoles, presenta per la rectoria d'Usall, G-3 f. 77r. El 1323 el bisbe apaivaga el conflicte de les injúries que Subils havia rebut de part de Berenguer de Galliners, fill del cavaller Ramon de Galliners, G-4 f. 11rv. El 1334 era cambrer del monestir i l'abat el comissionava per informar sobre establiments de terres a Banyoles, Porqueres i el Sallent, abandonades per cens excessiu, U-7 ff. 116v-117r. Cf. *Banyoles*, 513, 533, 568, 583, 601, 609, 623.

1213. Cf. *ib*., 341.

1214. El juny de 1324 és citat davant el bisbe i jura de comparèixer-hi, en causa d'enquesta per injúries a Guillem de Bàscara, domer de Mieres, G-4 f. 123v. Cf. *Banyoles*, 477, 483, 513, 537.

1215. Cf. *ib*., 477, 488, 513, on és dit *Bernat*.

Testes huius rey sunt Geraldus de Fàbrica, Berengarius de Mieriis[1216] et Arnaldus de Miars,[1217] clerici Balneolenses et Petrus Azmar,[1218] de Balneolis.

Signum Bernardi de Figerolis,[1219] qui hoc scripsit.

Ego Johannes de Rexacho,[1220] publicus Sancti Stephani Balneolensis notarius, qui hoc scribi et in publicam formam redigi feci, subscribo.

160 (109)

1320 juny 26. Girona

El bisbe Pere de Rocabertí ferma a Bernat de Coll, monjo candeler de Banyoles, que li reconeix tenir-ho en feu per ell, una part del delme de Sant Vicenç de Camós per un cens anyal de 20 sous.

O. ADG, c. 1, n. 96, carta partida [PM 832].

A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 135r-136r.

Instrumentum qualiter tenens officium candele in monasterio Balneolarum facit de censu Gerundensi episcopo XX^ti^ solidos annuatim pro quadam parte decime quam habet in parochia Sancti Vincentii de Camonibus sibi firmata.

Nouerint vniuersi quod in presentia mei, notarii, et testium infrascriptorum ad hec specialiter uocatorum, ffrater Bernardus de Colle, monachus monasterii Sancti Stephani Balneolarum, tenens officium candele que ardet coram altari beati Stephani eiusdem monasterii Balneolarum, de voluntate et expresso consensu [*f. 135v*] venerabilis ffratris Bernardi, Dei gratia abbatis, et totius conuentus

1216. Cf. *ib*., 923.

1217. El 30 de maig de 1321 Ponç de Subils el presentava per a la rectoria d'Usall i el bisbe li confirmava el benefici, G-3 f. 77r. Com a curat d'Usall, tenia encarregat el servei de la capella de Sant Miquel ses Vinyes, de la parròquia de Serinyà, i havia de proveir el servei si s'absentava, tal com va haver de fer-ho el maig del 1328, en rebre llicència d'absentar-se un any, G-4 f. 151r, U-3 ff. 124v-125r. El juny del 1329 la llicència li era prorrogada dos anys, U-4 f. 38r, 135v. El setembre del 1332 tornava a ésser a Usall i rebia llicència de retenir el benefici fundat per Ramon de Cartellà al monestir de Banyoles, tothora insuficientment dotat, U-5 f. 55r. Cf. *Banyoles*, 483, on és dit *Pere*.

1218. És un laic, el qual, amb Guillem Porquera, clergue de Guèmol, el juny del 1305 fermava debitori a Pere de Galliners, paborde d'Agost de la Seu, de 750 sous pels fruits d'un any de la pabordia a la batllia d'en Frigola del Bosc, de Camós, G-2 f. 27v.

1219. Cf. *Banyoles*, 923; ADG, Pergamins de la Seu, Ardiaconat de Besalú, perg. 18.

1220. Cf. PM 608, 667, 759, 831-832; ADG, Pergamins de la Seu, Ardiaconat de Girona, perg. 20, 41; Sagristà major, perg. 412-42; Benefici de Sant Joan III, perg. 10.

ipsius monasterii, prout constat per quoddam publicum instrumentum receptum VII° kalendas iulii anno subscripto et clausum per manum Johannis de Rexacho, publici Sancti Stephani Balneolarum notarium, quod instrumentum ego subscriptus notarius vidi, tenui atque legi, recognouit tenere inmediate in feudum et de presenti recipit in feudum a reuerendo patre domino Petro, Dei gratia episcopo, et ecclesia Gerundensi totam illam partem decime quam habet et possidet in parrochia Sancti Vincencii de Camonibus ratione officii candele predicte ex institutione Raimundi Guillemi, medici condam de Balneolis, et quicquid iuris et rationis habet et habere debet in decima supradicta, tam ex empcione inde facta per manumissores dicti Raimundi Guillemi condam, quam etiam quacumque alia ratione uel causa. Que quidem pars decime sunt quinque partes de vno quartono dicte decime, factis octo partibus de dicto quartono. Pro qua quidem decima promisit per se et successores suos in officio candele predicte ipsi domino episcopo et successoribus suis esse fidelis et legalis et formam fidelitatis in omnibus obseruare. Et dictus dominus episcopus, de consilio et assensu venerabilis Capituli Gerundensis ad hec more solito congregati, firmauit et laudauit per se et successores suos dicto ffratri Bernardo de Colle et successoribus suis in ipso officio ac ipsi officio candele imperpetuum dictam partem ipsius quartoni decime supradicte, sicut melius et plenius ipse et predecessores sui in eodem officio ipsam decimam tenere et possidere consueuerunt ex institutione dicti Raimundi Guillemi, condam, et ex emptione inde facta per manumissores defuncti predicti. Sub tali tamen pacto et condicione quod ipse ffrater Bernardus de Colle et successores sui in officio candele predicte dent et dare ac soluere teneantur annuatim pro censu ipsi domino episcopo Gerundensi et successoribus suis imperpetuum viginti solidos barchinonenses de terno in festo[1221] sanctorum Petri et Felicis intus ciuitatem Gerunde, in recompensacionem terciorum et laudismiorum dignitati episcopali peruenire debentium ex decima supradicta. Et si forte aliquo tempore ipsa decima ad manus laycorum aliquatenus deueniret, retinuit sibi et successoribus suis prefatus dominus episcopus Gerundensis quod in dicto casu haberet Gerundensis episcopus tercia et laudismia et omnia alia iura et dominia dignitati episcopali pertinencia ex decima supradicta. Et dictus

1221. En aquesta altura del text, al marge dret, escrit per una altra mà moderna: «Cens».

[*f. 136*] ffrater Bernardus de Colle, recipiens a domino episcopo supradicto firmam et laudamentum decime supradicte sub censu et conditionibus supradictis, promisit per se et successores suos in officio candele predicto domino Gerundensi episcopo prefato et eius successoribus facere et soluere annuatim dictum censum intus ciuitatem Gerunde in termino supradicto.

Quod fuit actum Gerunde et a predictis domino episcopo et Capitulo Gerundensi et a dicto fratre Bernardo de Colle, monacho supradicto, concessum et firmatum sexto kalendas iulii anno Domini M° CCC° XX°, presentibus testibus scilicet Berengario de Rieria, sacrista ecclesie de Cilrano, et Petro de Miylars, clerico diocesis Gerundensis. Ego Petrus, Gerundensis episcopus predictus, subscribo.

Eg+o Berengarius Rubei, notarius publicus curie domini episcopi Gerundensis qui premissis interfui, hec scribi feci, subscripsi et clausi.

161 (112)

1320 juny 30

L'abat Bernat[1222] *d'Arles del Rosselló*[1223] *s'obliga a pagar al bisbe de Girona, per raó dels delmes de la parròquia de Sant Cristòfol dels Horts, 35 sous de cens, que rep a les parròquies de Casamor i Queixàs.*

O. ADG, c. 22, n. 3 [PM 836].

A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 137r-138v.

Instrumentum assignationis facte Gerundensi episcopo per abbatem Arularum de XXX^a^ V^e^ solidis censualibus.

Nouerint vniuersi quod nos frater Bernardus, Dei gratia abbas monasterii Arulensis, Elnensis diocesis, attendentes fratrem Raymundum,[1224] condam abbatem eiusdem monasterii Arulensis, emisse a Raymundo de Godello,[1225] milite de Lercio condam, dio-

1222. És Bernat Desbach: ZARAGOZA 44.

1223. Per a l'abadia benedictina d'Arles del Vallespir, cf. L. H. COTTINEAU, *Répertoire Topo-Bibliographique des Abbayes et Prieurés,* vol. I, Macon, Protat Frères 1939, cols. 152-153; DHGE IV 243; MONSALVATJE VII, Olot 1891, 113 + 2 pp.; CR XXV 67-85.

1224. L'identifiquem amb l'abat Ramon Desbach (1261-1303): ZARAGOZA 43.

1225. Cf. CC 506, 623.

cesis Gerundensis, et a domina Berengaria, matre eius, medietatem decimarum parrochie Sancti Christofori de Ortis dicte diocesis Gerundensis et fructuum ipsi decime pertinentium in decimali eiusdem parrochie, et quod nos et dictum monasterium ipsam medietatem decime ex causa empcionis predicte per dictum fratrem Raymundum abbatem condam facte hodie tenemus et possidemus; attendentes etiam quod dicta medietas decime tenetur et teneri debet et consueuit immediate pro episcopo et ecclesia Gerundensi in feudum, et quod ex causa predicta dictus Bernardus, bone memorie Gerundensis episcopus, et dominus Guillemus etiam, eius successor inmediatus, mouerunt contra nos et dictum monasterium questionem, quodque dominus Petrus, nunc Gerundensis episcopus, ex eadem causa mouit contra nos et prefatum monasterium questionem, ex eo uidelicet quia nolebat, ut dicebat, amitere tercia, laudismia et foriscapia que possent ex ipsa decima in futurum Gerundensi ecclesie peruenire. Cumque non possimus ipsam medietatem decime iuste et pacifice sine firma ipsius domini Gerundensis episcopi retinere, cum feudalis existat, ut superius continetur, idcirco gratis et ex certa sciencia, de consilio et assensu nostri conuentus, inspecta utilitate monasterii supradicti, per nos et omnes successores nostros in dicto monasterio Arulensi damus et titulo donationis huius pro libero et francho alodio assignamus reuerendo patri domino Petro, Dei gratia Gerundensi episcopo predicto, licet absenti, et tibi, scriptori publico infrascripto eius vice et nomine stipulanti et recipienti, et successoribus ipsius domini episcopi et Gerundensis ecclesie in perpetuum triginta quinque solidos barchinonenses de terno rendales et censuales tantum, quos nos et monasterium predictum Arulense recipimus et recipere debemus ac consueuimus in mansis infrascriptis parochiarum Sancti Tiburcii de Casemor et Sancti Martini de Quexanis,[1226] scilicet in frumento, denariis et anceribus inferius expressatis, prout [*f. 137v*] melius tenetores dictorum mansorum dictos triginta quinque solidos censuales pro predictis nobis faciunt et tenentur facere censualiter annuatim semper terminis infrascriptis, et prout melius ad nos et dictum monasterium Arulense pertinent aut pertinere possunt et debent quocumque iure, titulo uel ratione predictos[a] triginta quinque solidos sensuales tantum. Hanc autem donationem et assignationem facimus predicto domino episcopo, licet absenti, et tibi,

1226. En aquesta altura del text, al marge dret, escrit per una una altra mà, moderna: «Caxas |Casemor».

scriptori publico infrascripto eius nomine et Gerundensis ecclesie stipulanti et recipienti, pro firma et laudamento ipsius decime, et in recompensacionem terciorum, laudismiorum et forischapiorum ipsi domino episcopo et Gerundensi ecclesie pertinere debencium in presenciarum et etiam in futurum ex dicta medietate decime supradicte, cedendo et dando eidem domino episcopo supradicto, licet absenti, et tibi, scriptori publico infrascripto uice et nomine eius stipulanti et recipienti et successoribus suis episcopis Gerundensibus omnia iura et dominia nostra et dicti monasterii, voces, actiones reales et personales, generales et speciales, directas, utiles atque mixtas nobis et monasterio predicto in dictis triginta quinque solidis censualibus tantum competentes et competituras, exceptis tamen foriscapiis et aliis iuribus pertinentibus nobis et dicto monasterio in predictis mansis et in tenentibus ipsos mansos, transferendo etiam ius nostrum et dicti monasterii in ipsum dominum episcopum Gerundensem et dignitatem episcopalem ad habendum, tenendum et perpetuo possidendum dictos triginta quinque solidos sensuales tantum in mansis predictis ad omnes suas et suorum uoluntates ibi et inde perpetuo faciendas quantum ad predictos triginta quinque solidos sensuales tantum, sine aliquo retentu quem in dicto censu facere non intendimus. Constituentes nos predictum censum nomine ipsius episcopi et Gerundensis ecclesie possidere donec inde possessionem acceperit corporalem, quam sibi liceat quandocumque uoluerit auctoritate propria recipere et sibi et successoribus suis perpetuo retinere. Constituendo etiam ipsum dominum episcopum, licet absentem, et Gerundensem ecclesiam verum dominum et procuratorem in dicto censu tanquam in rem suam propriam. Promitentes per nos et successores nostros in monasterio supradicto presentem donationem et assignationem semper ratam et firmam habere et numquam contrauenire, mandantes nichilominus cum hoc presenti publico instrumento uicem epistole gerente, tenetoribus mansorum ipsorum presentibus et futuris quod ipsi domino episcopo Gerundensi et successoribus suis uel cui uoluerint semper de dictis triginta quinque solidis rendalibus seu censu predicto respondeant annuatim, sicut nobis et monasterio nostro predicto respondere de ipsis tenebantur ante confectionem huius publici instrumenti. Et damus insuper et concedimus dicto domino episcopo et successoribus suis Gerundensibus episcopis plenam licentiam et potestatem compellendi et compelli faciendi homines et mulieres [*f. 138*] dictos mansos detinentes nunc et in futurum ad soluendum ei et dictis successoribus suis Gerundensi-

bus episcopis totum censum supradictum. Promitimus etiam dicto domino episcopo, licet absenti, et tibi, scriptori publico infrascripto eius nomine et Gerundensis ecclesie stipulanti et recipienti, quod predictos triginta quinque solidos rendales seu censuales semper faciemus sibi et suis successoribus Gerundensis ecclesie episcopis et eidem ecclesie habere, tenere et possidere pacifice et[b] quiete contra cunctas personas. Et nichilominus pro evictione et interesse omnium predictorum et ad cautelam predicti domini episcopi et ecclesie Gerundensis et successorum eius predictorum obligamus inde dicto domino episcopo, licet absenti, et dictis successoribus suis et dicte ecclesie Gerundensi et tibi, scriptori publico infrascripto nomine eius et dicte ecclesie stipulanti et recipienti, omnia bona dicti monasterii Arulensis presentia et futura quecumque sint et ubicumque, renunciantes super premisisis omnibus iuribus et auxiliis quibus contra predicta uel aliqua predictorum uenire possemus.

Tenetores autem dictorum mansorum sunt hii qui sequuntur: Petrus de Casemor, parrochie Sancti Tiburcii de Casemor, qui facit et dare et soluere tenetur de censu predicto annuatim semper in festo Natalis Domini decem solidos barchinonenses monete de terno. Item Bernardus Gotmar, parrochie predicte Sancti Tiburcii de Casemor, facit et facere et dare tenetur de censu predicto annuatim semper in festo sanctorum Petri et Felicis vnum quartonum frumenti pulcri et receptibilis et vnum ancerem et medium. Item Petrus Dauini, dicte parrochie de Casemor, facit et facere tenetur de dicto censu annuatim semper in festo predicto sanctorum Petri et Felicis vnum quartonum frumenti pulcri et recipientis seu receptibilis et vnum ancerem et medium. Item Bernardus Bremundi, dicte parrochie de Casemor, facit et facere tenetur de dicto censu annuatim semper in dicto festu sanctorum Petri et Felicis vnum quartonum frumenti pulcri et receptibilis et vnum ancerem. Item Petrus Eruig, parrochie Sancti Martini de Chexanis, facit et facere tenetur de dicto censu annuatim semper in dicto festo sanctorum Petri et Felicis vnum quartonum frumenti pulcri et receptibilis et vnum ancerem et medium.

Actum est hoc pridie kalendas iulii anno domini millesimo trecentesimo vicesimo.

Sig+num fratris Bernardi, abbatis Arulensis, qui hoc laudat. Sig+num fratris Guillemi de Riera, prioris et camerarii, qui hoc laudat. Sig+num fratris Arnaldi de Sancta Pace, sacriste maioris, qui hoc laudat. Sig+num fratris Bernardi Mancipii qui hoc laudat. Sig+num fratris Petri de Cantalupis, operarii, qui hoc laudat.

Sig+num fratris Guillemi de Viuariis, elemosinarii, qui hoc laudat. Sig+num fratris Francisci Fabri, qui hoc [*f. 138v*] firmat. Sig+num fratris Bertrandi de Saucono, qui hoc laudat. Sig+num fratris Jacobi de Ollina, sacriste minoris, qui hoc laudat. Sig+num fratris Raymundi de Atziato, qui hoc laudat. Sig+num fratris Guillemi Guarolphi, qui hoc laudat. Sig+num fratris Bernardi Vincencii, qui hoc laudat. Sig+num fratris Petri Darderii, qui hoc laudat. Sig+num fratris Bonanati, prioris sancte Engracie,[b] qui hoc laudat. Sig+num fratris Petri Nigrallis, qui hoc laudat. Sig+num fratris Francisci Tererii, qui hoc laudat. Signum fratris Bernardi de Buada, infirmarii, qui hoc laudat. Testes huius rey sunt Jacobus Fontis Frigidi et Petrus Royre, de Arulis, et Raymundus de Ermedanis, parrochie Sancti Petri de Corniliano.

Ego Bernardus Juliani hanc cartam scripsi vice scriptoris publici infrascripti. Simon Tolsani, publicus scriptor auctoritate domini abbatis Arulensis, gerens uices Raimundi Companys, notarii publici Arulensis, auctoritate dicti domini abbatis subscripsit et hoc sig+num fecit.

a. *Al manuscrit* predicti. b. *Afegit a la interlínia.*

162 (113)

1320 juliol 5, Girona

El bisbe Pere de Rocabertí ferma a l'abat Bernat i als monjos d'Arles la meitat del delme de Sant Cristòfol dels Horts, comprada per l'abat Ramon, del mateix monestir, a Ramon de Güell, cavaller de Llers, i a la mare d'aquest, Berenguera, i en rep, en recompensa dels lluïsmes i foriscapis, 35 sous de cens que li han de satisfer certs masos de les parròquies de Sant Tiburci de Casamor i Sant Martí de Queixàs.

O. Perdut.
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 138v-139v.
B. Una altra còpia del s. XIV: ADG, Protocol de Pere Capmany, f. 89rv.
C. Una altra còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd*, ff. 87v-88r i 162v-163r.

Firma facta per episcopum Gerundensem abbati Arularum de decima de Ortis.[1227]

1227. En els ff. 87v-88r del *Llibre Verd*, la rúbrica varia: «Instrumentum firme facte per Episcopum Gerunde abbati Monasterii Arularum diocesis Elnensis de decimis Sancti Christophori de Ortis».

Nouerint vniuersi quod in presencia mei notarii et testium infrascriptorum ad hoc specialiter uocatorum et rogatorum, reuerendus pater dominus Petrus, Dei gratia Gerundensis episcopus, attendens fratrem Raymundum, olim abbatem monasterii Arularum, Elnensis diocesis, emisse a Raymundo de Godello, milite de Lercio condam, diocesis Gerundensis, et a domina Berengaria eius matre, medietatem decime parrochie Sancti Christofori de Ortis, dicte diocesis Gerundensis, et fructuum ipsi decime pertinencium in decimali eiusdem parrochie, que quidem decima tenebatur et tenetur inmediate in feudum pro ecclesia Gerundensi, quodque ipsum monasterium dictam decimam sine firma Gerundensis episcopi hactenus tenuit et possedit, ideo idem dominus episcopus gratis et ex certa scientia per se et successores suos episcopos, de voluntate etiam et expresso consensu [*f. 139*] venerabilis Capituli Gerundensis ad hec more solito congregati, firmauit et laudauit venerabili fratri Bernardo, nunc abbati monasterii Arularum, licet absenti, et successoribus suis abbatibus ac eidem monasterio in perpetuum pro libero et francho alodio dictam medietatem decime parrochie Sancti Christofori de Ortis, prout melius et plenius eam usque modo dictum monasterium tenuit et possedit ex emptione inde per dictum abbatem a dicto Raimundo de Goello, milite, et eius matre condam facta, et prout melius ipsa decima ipsi monasterio pertinet uel pertinere potest aut debet quocumque iure, ratione uel causa, ad ipsius venerabilis abbatis et suorum successorum in ipso monasterio bonum et sanum intellectum. Pro qua quidem firma et laudamento recognouit habuisse et recepisse idem dominus episcopus a predicto venerabili abbate triginta quinque solidos barchinonenses de terno rendales in recompensacionem terciorum et laudismiorum sibi et dignitati episcopali pertinentium uel pertinere debentium ex decima supradicta, quos dictus abbas de consilio et assensu sui conuentus dedit et assignauit eidem domino episcopo et ecclesie Gerundensi pro libero et francho alodio super quibusdam mansis parrochie Sancti Tiburcii de Casamor et parrochie Sancti Martini de Quexanis, diocesis Gerundensis, prout in[a] instrumento inde confecto pridie kalendas iulii anno presenti auctoritate Simonis Tolsani, publici scriptoris auctoritate domini abbatis Arulensis, gerentis vices Raymundi Companys, notarii publici Arulensis, et per ipsum abbatem et singulos de suo conuentu subscripto et firmato, lacius continetur, exceptioni dicte quantitatis rendalis non habite renunciando. Quam quidem firmam fecit dictus dominus episcopus venerabili abbati predicto, licet absenti, et eius

monasterio in perpetuum in posse mei, subscripti notarii nomine dicti abbatis et monasterii predicti et cuius seu quorum intersit stipulantis et recipientis. Ita videlicet quod dictus abbas et eius successores ac monasterium predictum ipsam decimam habeant, teneant et possideant pro libero et francho alodio in perpetuum pacifice et quiete sine contradictione ipsius domini episcopi et successorum suorum in ecclesia Gerundensi; promitens inde dominus episcopus per se et successores suos ipsam firmam dicte decime semper ratam et firmam habere et numquam contrauenire. Retinuit tamen et expresse saluauit sibi et successoribus suis et ecclesie Gerundensi prefatus dominus episcopus quod si forte ipsa decima ad manus laycorum aliquo tempore deueniret, quod in dicto casu haberet tercia, laudismia et omnia alia iura et dominia dignitati episcopali pertinencia ex decima supradicta.

Quod fuit actum Gerunde et a predicto domino episcopo et venerabili Capitulo Gerundensi concessum et firmatum III° nonas iulii anno Domini M° CCC° XX°. Testes sunt [*f. 139v*] Berengarius de Rieria, sacrista de Cilrano, et Bernardus Barrau et Berengarius Dominici,[1228] clerici ecclesie Gerundensis.

Ego Petrus, Gerundensis episcopus predictus, subscribo.

Ego Petrus Capmany, publicus predicti domini Gerundensis episcopi notarius, qui premissis interfui, hec scribi feci, subscripsi et clausi, cum raso et aptato in XIX[a] linea, vbi dicitur «nomine dicti».

a. *Afegit a la interlínia.*

1228. El juny del 1321, amb altres clergues, fa manlleuta davant el bisbe a favor de Ramon de Soler, clergue dels Balbs, que el bisbe tenia a la presó, G-3 ff. 77rv. Aleshores obtenia el benefici fundat per Arnau de Bordils a la Seu, G-3 ff. 77v-78r. Comprava per a la Seu i prestava al bisbe, G-3 f. 91r full després de f. 96, f. 97r. El 1322 obtenia l'aniversari fundat per Guillem de Soler, canonge, i firmava a Ramon Calvet, jurista de Girona, 70 sous rebuts de la marmessoria del sagristà de Celrà, G-3 ff. 117v-118r. Aquells anys intervenia en establiments, definicions, marmessories, vendes i pagaments G-3 ff. 148v-149r, 210v-211r, 217v-218v, G-4 full després de f. 58r, G-5 full després de f. 10r. Fou home de confiança del bisbe Pere de Rocabertí, que li havia donat en comanda, a través del prior dels dominicans de Girona, Berenguer de Puig, part de la seva vaixella, G-5 f. 11r, i el nomenà marmessor, G-5 ff. 12r-13r, 17r, 18r-20v, 31v-32r, G-7 f. 17v. El 1337 era regent de l'escola de Gramàtica de la Seu, G-12 ff. 51v-52r. Testà el 1338, llegant 100 sous a l'Almoina del Pa i instituint un aniversari de 50 preveres i un ciri a la Seu; també dotava un dia de pa a l'Almoina amb 60 sous censals que rebia del mas Domènec de Madremanya, d'on devia ésser originari, D-3 ff. 156v-158r. Consta mort el desembre del 1338, perquè el bisbe assignava els beneficis vacants per mort del seu titular, Berenguer Domènec: el de la capella del Palau episcopal de Girona, D-154 ff. 6rv, 7r, i l'aniversari fundat per en Bonardell, canonge de la Seu, D-154 f. 9v. Encara l'any 1357 el vicari general disposava que el claver de la Seu i el paborde de l'Almoina administressin les rendes de les fundacions de Berenguer Domènec, D-2 ff. 58v-61r. Cf. també ADG, Pergamins de la Seu, Claver, perg. 50; Benefici de Sant Joan III, perg. 9-11.

163 (114)

1320 juliol 11

Pere de Casamor, Pere Daví, Bernat Gotmar i Bernat Bremon, de Casamor, i Pere Ervig, de Queixàs, capbreven al bisbe de Girona 35 sous censals que li faran per la ferma del delme dels Horts que el prelat concedeix al monestir d'Arles.

O. Perdut.

A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 139v-141r.

Caput breve in quo homines monasterii Arularum promitunt facere Gerundensi episcopo XXX^a^ V^e^ solidos censualiter annuatim.

Nouerint vniuersi quod nos Petrus de Casamor, Petrus Dauini et Bernardus Gotmari, recognoscens me esse etatis quindecim annorum, et Bernardus Bremundi, omnes parrochie Sancti Tiburcii de Casamor, et Petrus Eruig, parrochie Sancti Martini de Quexanis, attendentes quod venerabilis frater Bernardus, Dei gratia abbas monasterii Arulensis, de consilio et assensu sui conuentus, pro firma et laudamento medietatis decime parrochie Sancti Christofori de Ortis quam dictus abbas et sui predecessores ad dictum monasterium a tempore citra empcionis de dicta medietate decime facte tenuerant absque firma et laudamento episcopi Gerundensis, pro quo et ecclesia Gerundensis dicta decima tenebatur ad feudum, et in recompensacionem terciorum, laudismiorum et forischapiorum ipsi domino episcopo et Gerundensi ecclesie pertinere debentium in presenti ac etiam in futurum ex medietate decime supradicte, dedit et titulo donationis pro libero et francho alodio assignauit cum publico instrumento facto pridie kalendas iulii anno Domini millesimo CCC^o^ vicesimo auctoritate Simonis Tolzani, publici scriptoris gerentis vices Raymundi Companys, notarii publici Arulensis, auctoritate dicti domini abbatis, reuerendo patri domino Petro, Dei gratia Gerundensi episcopo et successoribus ipsius domini episcopi et Gerundensi ecclesie in perpetuum, triginta quinque solidos monete barchinonensis de terno rendales et censuales tantum, quos dictum monasterium Arularum [*f. 140*] recipiebat et recipere debebat et consueuit in mansis nostris, scilicet in frumento, denario et anseribus; videlicet in manso mei, dicti Petri de Casemor, decem solidos monete barchinonenisis de terno annuatim in festo Natalis Domini; et in manso mei, dicti Petri Dauini, vnum quartonum frumenti pulcri et receptibilis et vnum ancerem et medium annuatim in festo sanctorum Petri et Felicis. Et in manso

mei, dicti Bernardi Gotmar, vnum quartonum frumenti pulcri et receptibilis et vnum ançerem et medium annuatim in dicto festo sanctorum Petri et Felicis. Et in manso mei, dicti Bernardi Bremundi, vnum quartonum frumenti pulcri et receptibilis et vnum ançerem annuatim in dicto festo. Et in manso mei, dicti Petri Eruig, vnum quartonum frumenti pulcri et receptibilis et unum ançerem et medium annuatim in dicto festo. Attendentes etiam quod dictus abbas, de assensu sui conuentus, absoluit et liberos et immunes fecit nos et successores nostros et mansos nostros et eorum bona a solutione et prestatione dicti census cum publico instrumento facto dicta die et anno auctoritate dicti scriptoris, et quod per idem instrumentum dixit et mandauit expresse nobis et successoribus nostris tenetoribus dictorum mansorum qui pro tempore essent, quatenus dicto domino Gerundensi episcopo et suis successoribus vel quibus voluerint dictum censum annuatim suis terminis perpetuo solueremus, ac inde recepimus oretenus mandatum a venerabili fratre Guillemo de Riaria, camerario dicti monasterii, cuius ratione officii camere nos, dicti Petrus Dauini, Bernardus Gotmari, Bernardus Bremundi et Petrus Eruig, sumus homines proprii et solidi. Attendentes inquam quod ex pacto inter dictum episcopum et nos inito est actum et expresse conuentum quod nos dicti Petrus Dauini, Bernardus Gotmari, Bernardus Bremundi et Petrus Eruig et nostri successores post nos, loco et in compensacione dictorum censuum quos soliti eramus prestare dicto domino abbati et dicto monasterio Arularum racione dictorum mansorum nostrorum et eorum honorum et possessionum, prestemus et prestare et soluere teneamur semper annuatim de censu in festo Natalis Domini iam dicto domino episcopo et successoribus suis et Gerundensi ecclesie vel eorum baiulo in loco de Crespiano vel de Duobusqueriis, scilicet: Ego, Petrus Dauini, sex solidos et sex denarios monete barchinonensis de terno. Et ego, dictus Bernardus Gotmari, alios sex solidos et sex denarios eiusdem monete barchinonensis de terno. Et ego, dictus Bernardus Bremundi, quinque solidos et sex denarios dicte monete barchinonensis de terno. Et [*f. 140v*] ego, dictus Petrus Eruig, sex solidos et sex denarios eiusdem monete barchinonensis de terno. Idcirco nos, dicti Petrus de Casamor, Petrus Dauini, Bernardus Gotmari, Bernardus Bremundi et Petrus Eruig, attentis et recognitis predictis, per nos et nostros heredes et successores tenetores dictorum mansorum, gratis et spontanea voluntate, de assensu etiam venerabilis Guillemi de Riaria, camerarii supradicti,

recognoscentes nos et predecessores nostros ratione nostrorum mansorum et possessionum eorumdem fuisse ab antiquo astrictos et obligatos ad prestationem dictorum censuum ad dictam quantitatem triginta et quinque solidorum barchinonensium de terno annuatim, vt predicitur, prestandorum, mutatum nunc nouiter et deductum per modum iamdictum, eapropter nos omnes predicti qui supra promittimus et bona fide conuenimus firma et sollempni ac valida stipulatione vobis, reuerendo patri domino Petro, Dei gratia Gerundensi episcopo recipienti nomine Gerundensis ecclesie et successorum vestrorum in dignitate episcopali, quod nos et successores nostri tenetores dictorum mansorum prestabimus et soluemus vobis et successoribus vestris et Gerundensi ecclesie vel baiulo uestro in loco de Crespiano vel de Duobusqueriis semper annuatim de censu in festo Natalis Domini, scilicet: Ego, dictus Petrus de Casamor et successores nostri tenetores mansi mei vocati de Casamor, decem solidos monete barchinonensis de terno. Et ego, dictus[a] Petrus Dauini et successores mei tenetores mansi Dauini, sex solidos et sex denarios monete barchinonensis de terno. Et ego, Bernardus Gotmarii et successores mei tenetores mansi Gotmar, alios sex solidos et sex denarios eiusdem monete barchinonensis de terno. Et ego, dictus Bernardus Bremundi et successores mei tenetores mansi Bremundi, quinque solidos et sex denarios monete barchinonensis de terno. Et ego, dictus Petrus Eruig et successores mei tenetores mansi Eruig,[b] sex solidos et sex denarios eiusdem monete barchinonensis de terno. Et pro predicto censuali vobis, dicto domino episcopo, et[c] Gerundensi ecclesie premisso modo soluendo et prestando annuatim semper in dicto festo Natalis Domini obligamus, submitimus et astringimus vobis et successoribus vestris et Gerundensi ecclesie dictos mansos nostros et eorum honores et possessiones, scilicet quilibet nostrum mansum suum cum eius honoribus et possessionibus. Preterea fatemur et recognoscimus vobis, dicto domino episcopo, quod pretextu dicte donationis et assignacionis uobis facte de dictis triginta quinque solidos rendalibus per dictum dominum abbatem, vos et successores vestri in episcopali dignitate iamdicta habetis et habere debetis licenciam et plenum posse compel-[*f. 141*]-lendi et compelli faciendi nos et successores nostros tenetores dictorum mansorum, tam mares videlicet quam mulieres, ad soluendum vobis et successoribus uestris et Gerundensi ecclesie uel baiulo vestro in loco de Crespiano vel de Duobusqueriis totum censum iamdictum; iurantes etiam per Deum et eius sancta quattuor Euangelia

corporaliter tacta predicta per nos superius recognita et confessa fore uera, vt superius continentur.

Et ego, frater Guillemus de Rieria, camerarius predictus, recognoscens me dictum mandatum fecisse dictis hominibus ac assensum presitisse ad predicta facienda, hec firmo.

Et nos Petrus, Dei gratia episcopus predictus, consencientes ad premissa hec firmamus.

Actum est hoc quinto idus iulii anno Domini millesimo CCC° vicesimo.

Sig+num Petri de Casamor. Sig+num Petri Dauini. Sig+num Bernardi Gotmarii. Sig+num Bernardi Bremundi. Sig+num Petri Eruig, predictorum omnium, qui hoc firmamus et laudamus.

Signum fratris Guillemi de Rieria, camerarii antedicti, qui hec laudo et concedo.

Sig+num Petri, Dei gratia Gerundensis episcopi antedicti, qui hec firmamus et concedimus et laudamus.

Testes huius rei sunt Guillemus de Corniliano, canonicus, et Petrus Capmany, capellanus ecclesie de Episcopali, et Berengarius Raphaelis, petrarius Gerunde.

Eg+o Bernardus Caboti,[1229] notarus publicus substitutus auctoritate regia a Raimundo Simonis de Toylano, publico Gerunde notario, hec scribi feci et clausi, cum raso et aptato in penultima linea, ubi dicitur «capellanus» et ubi dicitur «de Episcopali».

a. *Afegit a la interlínia*. b. *Afegit a la interlínia*. c. *Afegit a la interlínia*.

164 (145)

1320 juliol 26

L'abadessa Cecília[1230] *del monestir de Vall·laura (diòcesi d'Urgell) ven una porció del delme de la Barroca, que Ermessenda de Cartellà, senyora d'Hostoles, havia llegat al mateix monestir, a la confraria de Santa Maria de la Seu de Girona.*

O. ADG c. 1, n. 89, carta partida [PM 838].
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 169v-172r.

1229. Cf. PM 652, 731, 785; ADG, Pergamins de la Seu, Claver, perg. 39-40; Beneficis de Sant Domènec, perg. 32-33; Beneficis diversos, rotlle 3.

1230. És Cecília de Cartellà, germana d'Ermessèn. Cf. *supra*, nota 1195.

B. Còpia del s. xv: ACG, *Llibre Verd,* ff. 25v-27v.

Item aliud instrumentum vendicionis per dominam Ceciliam, Dei gratia abbatissam Vallis Laure, diocesis Urgellensis, facte Bernardo Barrau et Mercaderio, clericis Gerunde ut procuratoribus confratrie beate Marie Sedis, de quadam parte decime de Suprarocha et aliarum parrochiarum et locorum ad ipsam decimam pertinentium.

Sit omnibus notum quod nos Cecilia, Dei gratia abbatissa monasterii Vallis Laure, diocesis Urgellensis, nomine nostro et nomine dominarum monialium conuentus dicti monasterii, a quibus super infrascriptis potestatem habemus cum instrumento confecto VIII° kalendas iunii anno Domini M° trescentesimo vicesimo, scripto et clauso per Petrum Pontii, rectorem ecclesie Borredani, tenentem ac regentem scribaniam d'Oluan, eiusdem diocesis, attendentes quod nobilis domina Ermessendis de Cartiliano, domina de Hostolesio quondam soror nostra, obtulit et dedit donatione irreuocabili inter uiuos monasterio Vallis Laure predicto et nobis, dicte abbatisse, nomine eiusdem monasterii perpetuo pro libero et francho alodio ad opus scilicet vestiarii dominarum monialium conuentus dicti monasterii quadringentos quinquaginta solidos barchinonenses de terno rendales, pro quibus assignauit et tradidit nobis certas res, scilicet inter alia pro centum quinquaginta solidis ex ipsis assignauit et tradidit nobis et dicto monasterio pro libero et francho alodio totam partem quam percipiebat et percipere consueuerat et debebat ipsa et predecessores sui in decima et fructibus et expletis decime parrochie de Suprarocha et omnium aliarum parrochiarum et locorum ad dictam decimam pertinentium et quidquid et quantum iuris habebat et percipiebat et habere et accipere consueuerat et debebat et predecessores sui habuerant et perceperant in ipsa decima, prout hec et alia in instrumento de dicta donatione confecto in posse Guillemi de Querio, notarii infrascripti, VI idus decembris anno Domini M° CCC° octauodecimo latius continentur. Attendentes etiam quod reuerendus in Christo pater dominus Petrus, Dei gratia Gerundensis episcopus, qui predictam partem decime per dignitatem episcopalem asserit teneri in feudum, non permittit, immo prohibet dictam partem decime dicto monasterio remanere [*f. 170*] et compellit nos ad uendendum eandem et transferendum in personam seu personis (*sic*) uel loca in quibus dignitas episcopalis in tertiis, laudismiis et foriscapiis in futurum ledi non possit. Et nos super hiis recurrentes ad manumissores dicte domine Ermessendis inue-

nerimus cum eisdem et cum sapientibus et cum personis in iure peritis dictam partem decime debere teneri in feudum per dominum episcopum supradictum, et quod omnes alie decime que fuerunt dicte domine Ermessendis et quas ipsa asserebat suum esse alodium, fuerunt post eius mortem recognite teneri in feudum per dictum dominum episcopum, et signanter hoc recognitum fuit a nobili domina Beatrice, Dei gratia vicecomitissa de Ruppebertino, filia dicte domine Ermessendis, de decimis castrorum de Hostolesio et de Podio Alderio et de Ruppecurua et totius vallis de Hostolesio. Idcirco, attentis et consideratis omnibus et singulis supradictis, et habito super hiis pluries et frequenter diligenti colloquio et tractatu cum dominabus conuentus dicti monasterii more solito congregati, et habito ab eis assensu et potestate ad uendendum dictam partem decime, et obtenta etiam licentia et auctoritate a dicto domino episcopo Gerundensi, gratis et ex certa scientia per nos et per conuentum dicti monasterii et per omnes succedentes nobis et dicto conuentui vendimus et titulo venditionis corporaliter tradimus seu quasi tradimus vobis, Bernardo Barrau, et Mercaderio, clericis Gerundensibus, procuratoribus confratrie beate Marie Sedis Gerunde, nomine dicte confratrie et presbyteratus per confratres ipsius confratrie in ecclesia beate Marie sedis Gerunde instituti, ementibus, presentibus, tanquam plus offerentibus et eidem confratrie et presbyteratui eiusdem perpetuo totam predictam partem decime parrochie de Suprarocha et omnium aliarum parrochiarum et locorum ad dictam decimam pertinentium, prout ipsam partem recipiebat et recipere consueuerat et debebat domina Ermessendis et predecessores sui, et prout nos et dictum monasterium ipsam partem percipimus et percipere debemus, et quidquid et quantum iuris nos et dictum monasterium et eius conventus habemus et accipimus et habere et accipere debemus in decima supradicta ratione dicte donationis, assignationis et traditionis per dictam dominam Ermessendem nobis et dicto monasterio facte, uel alia qualibet ratione, titulo uel iure. Ita ut uos et successores uestri nomine quo supra et rectores dicti presbyteratus perpetuo habeatis, possideatis [*f. 170v*], colligatis et percipiatis per uos uel per interpositas personas uel per quemcumque leuatorem seu leuatores uolueritis dictam partem decime, tam scilicet panis et vini, carnatici, lane, lini, cannabi et omnium aliorum de quibus decima consueuit et debet prestari, et quidquid et quantum iuris nos et dictum monasterium et eius conventus habemus et habere debemus in dicta parte decime,

prout melius nos et dictum monasterium et eius conuentus ea recipimus et recipere debemus ratione donationis, assignationis et traditionis predicte vel alia ratione, et prout melius ad utilitatem uestram et dicte confratrie et presbyteratus iam dicti et eius rectorum potest intelligi atque dici, nullo iure nobis uel dicto monasterio uel conuentui eiusdem in predictis retento. Et quod nullum seruitium in uestiario uel aliis quibuscumque inde facere teneamini uos uel successores uestri vel rectores dicti presbyteratus nobis uel dicto monasterio vel conuentui eiusdem. Hanc autem uenditionem uobis nomine quo supra perpetuo facimus pretio trium millium et ducentorum solidorum barchinonensium de terno, quos a uobis confitemur recepisse et habuisse et eos conuertisse in emptione et vtilitate monasterii supradicti et conuentus eiusdem, renunciando exceptioni pecunie non numerate et non recepte et pretii non habiti. Et si forte hec uenditio ualet plus vel ualebit pretio antedicto, totum vobis et dicte confratrie et presbyteratui eiusdem damus donatione irreuocabili inter viuos, renuntiantes scienter super hiis beneficio illius legis qua deceptis ultra dimidiam iusti pretii subvenitur et exceptioni doli et actioni in factum et restitutioni in integrum et omni alii iuri in contrarium uenienti. Constituentes nos predicta nomine uestro et rectorum dicti presbyteratus possidere vel quasi, donec eorumdem corporalem acceperitis possessionem, quam liceat uobis et eis per uos uel per alium quandocumque uolueritis auctoritate propria accipere, et uobis et uestris perpetuo retinere. Volentes et mandantes cum hoc presenti publico instrumento vices epistole gerenti omnibus illis qui de predictis nobis et dicto monasterio et conuentui eiusdem respondere tenentur, ut uobis nomine quo supra et rectoribus dicti presbyteratus respondeant plenarie de predictis et ea fideliter et integriter deliberent atque tradant. Cedendo et dando uobis nomine quo supra et dicte confratrie et presbyteratui eiusdem et rectoribus ipsius presbyteratus in predictis omnibus et singulis et in dicta donatione, assignatione et traditione per dictam dominam Ermessendem nobis factam et in instrumento eiusdem et obligationibus, euictionibus, fideiussionibus et omnibus in eo contentis et nominatis quantum ad dictam partem decime, omnia iura, loca, uoces, rationes et actiones reales et personales, generales et speciales, directas, utiles atque mixtas [*f. 171*] nobis et monasterio nostro et conuentui eiusdem in predictis competentes et competituras, quibus etiam possitis uti et experiri tam in agendo quam in defendendo in iuditio et extra, contra heredes, ma-

numissores et bona et detentores ac possessores bonorum dicte domine Ermessendis quondam et contra fideiussores per ipsam dominam nobis datos et heredes et bona eorumdem, quemadmodum nos et conuentus dicti monasterii possemus ante huiusmodi uenditionem. Constituendo inde uos nomine quo supra et rectores dicti presbyteratus ueros dominos et procuratores in rem uestram propriam ad omnes uestras et ipsorum rectorum uoluntates perpetuo faciendas. Saluo in omnibus iure domini episcopi Gerundensis, per quem dicta pars decime debet, ut premittitur, teneri ad feudum, cui inde faciatis id quod inde sibi fieri debeat, sine aliquo retentu et seruicio nostro et monasterii nostri et conuentus eiusdem. Promittentes per firmam stipulationem per nos et per conuentum nostrum per omnes succedentes nobis et dicto conuentui, vobis nomine quo supra et successoribus uestris et rectoribus dicti presbyteratus et subscripto notario tamquam publice persone predicta omnia et infrascripta a nobis nomine ipsorum rectorum stipulanti, predictam uenditionem semper uobis et successoribus uestris in ipsa confratria et rectoribus predictis facere, habere, tenere et possidere in pace et secure contra cunctos. Et si forte questio aliqua vel demanda uobis uel eis in predictis per aliquem uel aliquos moueretur, promittimus uobis et eis quod incontinenti ante litis contestationem et cause ingressum ponemus nos ante uos et eos et suscipiemus in nos totum onus litis et questionis et totam causam siue causas, tam principales quam apellationum, ad effectum ducemus a principio usque in finem et inde uos et eos deffendemus et indempnes seruabimus de omni interesse in iudicio et extra expensis nostris et monasterii predicti et conuentus eiusdem, vel uos vel ipsi, si uolueritis, possitis dictam causam siue causas ducere per uos vel per procuratorem seu procuratores uestros, electione super hoc uobis et eis seruata, et non teneamini hoc nobis vel dicto conuentui vel succedentibus nobis denuntiare, remittentes uobis et eis ex pacto necessitatem denuntiandi. Et si forte uos vel ipsi dictam causam siue causas per uos vel per procuratorem seu procuratores duxeritis, promittimus uobis et eis quod restituemus uobis et eis omnes expensas, missiones, dampna, grauamina et interesse quas et que in dictas causas uel occasione earum sustinueritis et feceritis in iudicio vel extra, siue obtineatis in ipsa causa siue causis, siue subcumbatis, et quidquid et quantum a uobis in iure euictum fuerit de predictis, super quipus omnibus credamini uestro simplici uerbo, sine testibus et iuramento. Et pro predictis omnibus et singulis [*f. 171v*] attendendis

et complendis et de euictione et interesse obligamus uobis nomine quo supra et successoribus uestris et dicte confratrie et presbyteratui eiusdem et rectoribus ipsius presbyteratus et subscripto notario eorum nomine stipulanti nos et dictum monasterium et conuentus eiusdem et omnes succedentes nobis et dicto conuentui, et omnia bona nostra et dicti monasterii et conuentus eiusdem ubique habita et habenda. Et ad maiorem firmitatem iuramus sponte per Deum et sancta quatuor eius Euangelia corporaliter a nobis tacta predicta omnia et singula semper rata et firma habere, tenere et inuiolabiliter obseruare, attendere et complere, et numquam in aliquo contrauenire iure aliquo siue causa.

Et nos Guillema de Sau, suppriorissa, et Elicsendis de Solerio, monialis dicti monasterii Vallis Laure, que presentes sumus, confitentes predicta omnia fore uera, firmamus et laudamus omnia et singula supradicta et promittimus uobis dictis emptoribus nomine quo supra, ac sponte iuramus per Deum et eius sancta quatuor Euangelia corporaliter tacta contra predicta non uenire aliqua ratione.

Et nos Arnaldus de Montanyanis,[1231] miles, et Raymundus de Casellis, iurisperitus Gerunde, manumissores testamenti dicte domine Ermessendis, supradictis consencientes ac certifficati dictam partem decime debere teneri in feudum per dictum dominum episcopum et quod per compulsionem dicti domini episcopi uendita fuit, ut premittitur, firmamus et laudamus omnia supradicta, et non contrauenire promittimus.

Ad hec nos Petrus, Dei gratia Gerundensis episcopus, qui dictam abbatissam ex causis predictis ad uendendum dictam partem decime que per nos tenetur in feudum compulimus, iam dicte uenditioni assensum nostrum et auctoritatem prestamus, ac ut dominus directus ipsius partis decime, eandem uobis, dictis emptoribus presentibus nomine quo supra et dicte confratrie et presbyteratui eiusdem et rectoribus ipsius presbyteratus, firmamus perpetuo et laudamus, sub tali tamen pacto et condicione quod uos et successores uestri in dicta confratria seu rectores dicti presbyteratus detis et dare teneamini nobis et successoribus nostris episcopis Gerundensibus de fructibus et expletis et uniuersis iuribus dicte partis decime annis singulis fideliter et integraliter

1231. Cavaller i delmer, que el novembre del 1320 havia venut el batlliu del delme de Sils, Maçanet i Vidreres: G-3 f. 32v. Cf. també CC 591-592.

quartam partem in recompensationem tertiorum, laudismiorum et foriscapiorum nobis et ecclesie Gerundensi prouenire debentium ex parte decime supradicte, vel si nos magis uoluerimus, faciamus per nostrum baiulum uel nuntium ipsam quartam partem quolibet anno colligi, recipi et leuari sine contradictione uestra et successorum uestrorum et rectorum dicti presbyteratus.

Et nos, Bernardus Barrau et Mercaderius, procuratores et emptores predicti, recipientes a uobis, dicto domino episcopo, firmamentum et laudamentum dicte partis decime [*f. 172*] sub conditionibus supradictis per nos et per omnes successores nostros et per rectores dicti presbyteratus, promitimus uobis, dicto domino episcopo et successoribus uestris, dare vobis annuatim dictam quartam partem fructuum et expletorum et aliorum iurium dicte partis decime fideliter et complete, vel uos et successores uestri faciatis, si uobis magis placuerit, ipsam quartam partem per baiulum aut nuntium uestrum quolibet anno recipi, colligi et leuari libere et absque contradictione nostra et successorum nostrorum et rectorum dicti presbyteratus.

Actum est hoc VII° kalendas augusti anno Domini M° trescentesimo vicesimo.

Sig+num Cecilie, Dei gratia abbatisse. Sig+num Guilleme de Sau, suppriorisse. Sig+num Elicsendis de Solerio, monialis dicti monasterii, predictarum, que hec firmamus et laudamus et iuramus, die et anno proxime dictis, presentibus testibus Bartholomeo de Gerundella, clerico de Palmerola, et Castilione de Armenteria, sabaterio Gerunde, et Guillemo de Sesqueyons, clerico de Amerio, et Jacobo de Belloc,[1232] ciue Gerunde. Sig+num Arnaldi de Montanyanis, sig+num Raimundi de Casellis, manumissorum predictorum, qui hec firmamus et laudamus VIII° kalendas novembris anno proxime dicto, presentibus testibus Petro de Trilia,[1233] Raimundo Calveti, Raimundo de Rouira[1234] et Bernardo de Turri, de Gerunda. Sig+num Petri, Dei gratia episcopi predicti. Sig+num Bernardi Barrau, sig+num Mercaderii, procuratorum et emptorum predictorum, qui hec firmamus et laudamus XII° kalendas decembris

1232. Mercader i jurat el 1315, síndic el 1341: cf. LV 24-25, 31, 55, 145, 249; ARNALL 48; PG 84, 151, 165, 334, 356, 360, 402; GUILLERÉ I 184, 189-190, 262, 274-275, 403-405.

1233. Cf. *Lletres* I, n. 114, nota 291, n. 215.

1234. L'ADG coneix un clergue amb aquest nom, actiu des d'abans del 1331, beneficiat de Campllong i que testa el juliol del 1348: G-21 f. 87r, U-4 f. 164v.

anno proxime dicto, presentibus testibus venerabili Guillemo de Corniliano,[1235] canonico Gerundensi, et Petro Capmany, clerico.

Ego Petrus, Gerundensis episcopus predictus, saluo iure dignitatis episcopalis in omnibus, subscribo.

Eg+o Guillemus de Querio, publicus notarius substitutus auctoritate regia a Raimundo Simonis de Toylano, publico Gerunde notario, hec scripsi.

165 (149)

1320 novembre 20

Bernat de Camps, de Girona, ven al bisbe Pere de Rocabertí vint-i-cinc mitgeres de blat censals que rep a Matajudaica per 1.300 sous.

O. ADG, c. 3, n. 54 [PM 849].
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 175v-177r.
B. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd,* ff. 27v-28v.

Item aliud instrumentum continens quod Bernardus de Campis vendidit domino episcopo XXV migerias frumenti in parrochia Sancti Johannis de Matha.

Nouerint vniuersi quod ego, Bernardus de Campis, filius Bernardi de Campis quondam cultellarii Gerunde, non inductus ui, metu uel dolo nec in aliquo circumuentus, set gratis et ex certa scientia uendo titulo pure et perfecte venditionis vobis, reuerendo patri in Christo domino Petro, miseratione diuina Gerundensi episcopo, et successoribus uestris in episcopali dignitate perpetuo, illas viginti quinque migerias frumenti boni, pulcri et recipientis ad rectam mensuram de Monellis defendentem, quas accipio et accipere debeo et consueui temporibus retroactis annuatim censuales in festo sanctorum Petri et Felicis in tota parrochia Sancti Johannis de Matha occasione et ratione aliquorum honorum et possessionum que pro me tenentur in eadem parrochia, videlicet cum toto [*f. 176*] iure et medietate tertiorum, laudismiorum et foriscapiorum mihi pertinentium in eisdem et que per me et meos vendo uobis, iam dicto episcopo, et uestris successoribus in episcopali dignitate, omnes et singulos denarios censuales et omnia alia iura vniuersa et singula quecumque accipio et accipere

1235. Cf. PONTICH, *Series*, f. 191r; PM 452, 1020, 1079, 1086, 1094, 1105; CC 549, 580-581, 599, 605, 609, 612, 614-617, 619-620, 622-623.

debeo et consueuimus ego et mei recipere et habere in tota dicta parrochia cum medietate dictorum terciorum, laudismiorum et foriscapiorum et aliorum iurium mihi pertinentium pro eisdem. Predictas siquidem viginti quinque migerias frumenti boni, pulcri et recipientis ad rectam mensuram deffendentem de Monellis quas, ut premittitur, annualiter et censualiter accipio et accipere debeo in dicta parrochia Sancti Johannis de Matha cum omni medietate tertiorum, laudismiorum et foriscapiorum et aliorum iurium exinde prouenientium, necnon dictos denarios censuales et omnia alia iura supradicta mihi pertinencia et pertinere debentia in dicta parrochia cum omnibus suis integritatibus et proprietatibus, melioramentis et augmentis ibi factis et de cetero faciendis et generaliter cum omnibus iuribus et actionibus mihi in predictis aut ratione eorum competentibus et competere debentibus qualicumque titulo, iure, ratione siue causa vobis, iam dicto reuerendo patri in Christo domino Petro, Dei gratia Gerundensi episcopo, et successoribus uestris in episcopali dignitate, vendo titulo uenditionis pretio videlicet mille trescentorum solidorum monete barchinonensis de terno; qui denarii fuerunt de numero et sorte illorum mille quingentorum solidorum monete barchinonensis de[a] terno[a] quos uenerabilis archidiaconus de Albussano quondam dimiserat pro quodam anniversario conuentuali singulis annis faciendo in ecclesia sedis Gerunde, quod pretium confiteor a vobis recepisse et habuisse, renuntiando exceptioni pecunie non numerate et non recepte, et in factum et doli et legi qua deceptis ultra dimidiam iusti pretii subuenitur. Confitens et in ueritate recognoscens quod dictum pretium est uerum et iustum rei uendite prelibate. Si quid uero hec uenditio forte modo preualet, valebitve de cetero pretio memorato, totum illud plus uobis et uestris successoribus in episcopali dignitate dono donatione pura et irreuocabili inter uiuos, nulla causa ingratitudinis minime reuocanda. Cuius siquidem rei uendite possessionem me uestro uestrorumque nomine constituo possidere donec eiusdem rei possessionem tam de iure quam de facto adepti fueritis corporalem seu quasi, in quam intrandi, adipiscendi et retinendi uobis et uestris successoribus plenam do et confero potestatem. Cedendo nichilominus et dando uobis et uestris successoribus in episcopali dignitate titulo huius uenditionis omnia iura et actiones reales et personales, directas, utiles atque mixtas, et alias quascumque ibi et [*f. 176v*] inde michi competentes et competere debentes quoquo modo. Constituens et faciens uos et uestros successores in predictis ueros dominos et procuratores in

rem uestram propriam ad agendum, exercendum, experiendum et utendum in judicio et extra ad omnes uestras et uestrorum successorum uoluntates inde libere faciendum. Saluo tamen iure et dominio directo in omnibus et per omnia uestri, iam dicti domini episcopi, et successorum uestrorum in episcopali dignitate, cui prestatur et prestari debet medietas tertiorum, laudismiorum et foriscapiorum ex dictis possessionibus procedentium, cum aliam medietatem habeamus ego et mei, et saluo et retento etiam uobis, dicto domino episcopo et successoribus uestris in episcopali dignitate, alberga quattuor militum,[1236] quam ibidem recipitis et accipere debetis annuatim. Promitens hanc uenditionem ratam et firmam habere, tenere et inuiolabiliter obseruare, et dictas viginti quinque migerias frumenti annuales et censuales vos et uestros successores in dicta episcopali dignitate facere habere, licere, tenere et deffendere in pace et secure contra cunctas personas, cum de dictis denariis censualibus et aliis iuribus uobis, dicto domino episcopo, nec uestris successoribus non intendam teneri de euictione nec aliquo dampno uel interesse. Insuper uero de euictione et omni dampno et interesse ratione dictarum viginti quinque migeriarum frumenti annualium et censualium cum medietate dictorum terciorum, laudismiorum et foriscapiorum uobis et successoribus uestris teneri promito. Ita quod si quecumque persona, cuiuscumque status et conditionis existat, in predictis que uobis uendo fecerit aut mouerit questionem, petitionem uel demandam in iudicio uel extra, incontinenti promito me ponere deffensioni uestri et uestrorum successorum, et omnem causam et litigium in me suscipere, ducere et tractare meis propriis missionibus et expensis a litis principio usque ad finem, vel si uos uel uestri successores uolueritis, possitis ipsas lites et questiones tam principales quam appellationes ducere, prosequi et tractare, et ego promito uobis et uestris successoribus integriter restituere et resarcire omnes missiones et expensas, dampna et interesse que uel quas feceritis uel sustinueritis ullo modo pro predictis, tam obtinendo quam etiam succumbendo, vna etiam cum omni eo quod a uobis vel uestris successoribus obtentum fuerit seu euictum in iuditio et extra, super quibus omnibus credamini uestro simplici uerbo, sine testibus et iuramento, remitens uobis et uestris successoribus pacto inhito honus denunciationis et appellandi necessitatem.

1236. En aquesta altura del text, al marge esquerre, nota escrita per una mà del segle xv: «vnam albergam IIIIº militum».

Preterea non possimus ego uel mei dicere, proponere uel allegare in iudicio uel extra quod iniuria, iniustitia vel malitia facta fuerit uobis vel uestris successoribus, si forte uos uel uestros successores in predictis subcumbi contigerit seu euinci, nec aliquam aliam facere exceptionem vel dilationem, [*f. 177*] quominus ad omnia et singula supradicta uobis et uestris succesoribus efficaciter teneamur. Et pro predictis omnibus et singulis attendendis firmiter et complendis obligo uobis et uestris successoribus in episcopali dignitate omnia bona mea ubique presentia et futura.

Ad hec ego Blancha, uxor dicti uenditoris, gratis et ex certa scientia laudo approbo, ratifico et confirmo vobis, dicto domino episcopo, et successoribus uestris in episcopali dignitate, dictam uenditionem, pretii solutionem et bonorum dicti uenditoris obligationem et omnia alia et singula predicta, et eisdem gratis consentio, et sciens dictam rem uenditam mihi fore obligatam et hypothecatam pro dote mea et donatione propter nuptias quas habeo super bonis dicti viri mei et aliis de causis; ideo certiorata de iure meo per notarium infrascriptum iuribus et hypothecariis actionibus meis et obligationibus quantum ad hec scienter renuncio et ipsa iura uobis, dicto domino episcopo, et uestris successoribus pacto, remito et iuro per Deum et eius sancta quatuor Euangelia corporaliter tacta contra predicta non uenire aliqua ratione.

Actum est hoc XII° kalendas decembris anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo.

Sig+num Bernardi de Campis, venditoris. Signum Blanche, uxoris eius, predictorum, qui hec omnia predicta firmamus, concedimus et laudamus.

Testes huius rei sunt venerabilis Simon de Sexano, canonicus Gerundensis, et Bernardus de Lacu, presbyter de Capitulo, Berengarius Dominici, clericus sedis Gerunde, et Castilio Armenterie, Gerunde, et Bartholomeus de Manleu, Gerunde. Est tamen certum quod dicta domina Blancha hec firmauit et iurauit presente dicto Bartholomeo de Manleu VII° idus aprilis anno Domini millessimo trecentesimo vicesimo primo.

Eg+o Petrus Massaneti,[1237] notarius publicus substitutus auctoritate regia a Raymundo Simonis de Toylano, notario Gerunde

1237. Cf. PM 849, 855-856, 959, 1014, 1025-1028, 1068, 1081; ADG, Pergamins de la Seu, Ardiaconat de Besalú, perg. 15, 27; Ardiaconat de Girona, perg. 76; Claver, perg. 47, 49, 53-55; Sagristà major, perg. 84, 92, 103; Benefici de Sant Joan, perg. 38, 45; Beneficis diversos, perg. 39; LV 49; PG 84, 157, 190, 193, 224-225, 229, 238, 243, 247-249, 255, 258, 260, 266, 280, 322, 329, 335, 352, 362.

publico, hec scribi feci et clausi, cum suprascripto in linea XXII[a], ubi dicitur «ex dictis possessionibus procedentium», et cum supraposito in linea XVII[a], ubi dicitur «seu quasi».

a. *Afegit a la interlínia.*

166 (147)

(1320) 1321 febrer 11

El bisbe Pere de Rocabertí concedeix i ferma a Berenguer de Pau, cabiscol de la Seu, el delme de Tor, en vista a dotar un benefici a la mateixa Seu, per 2.000 sous, destinats a la construcció de la cúria episcopal, i 20 sous de cens.

O. ADG, c. 12, n. 8 [PM 852].
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 173r-174r.
B. Una altra còpia del s. XIV: ADG, Protocol de Pere Capmany, ff. 95r-96r.

Item aliud instrumentum continens quod dominus episcopus firmauit precentori ecclesie Gerundensis de tota parte decime loci et parrochie de Thoro et decimalis eiusdem, quam emit a Raimundo de Ripparia[1238] ad opus cuiusdam presbyteratus quem instituit in ecclesia Gerundensi, ita quod dictus precentor, dum vixerit, et clericus qui dictum presbyteratum tenuerit prestent ipsi domino episcopo et successoribus suis viginti solidos annuatim de censu in die Natalis Domini et eciam in nouitate cuiuslibet clerici centum viginti solidos in recompenssacionem foriscapiorum.

Nouerint vniuersi quod in presentia mei, notarii infrascripti, et testium infrascriptorum ad hoc specialiter uocatorum, reuerendus pater dominus Petrus, Dei gratia episcopus Gerundensis, gratis et ex certa sciencia, uisa in hiis, considerata et inspecta utilitate ecclesie Gerundensis, per se et omnes successores suos, de uoluntate etiam et expresso consensu venerabilis Capituli Gerundensis ad hec more solito congregati, firmauit, laudauit et concessit venerabili Berengario de Pauo, precentori ecclesie Gerundensis, et stabilimento presbyteratus quod faciet seu facturus est in ecclesia [*f. 173v*] Gerundensi de subscripta decima et eidem presbyteratui et clericis illud tenentibus in perpetuum pro libero et francho alodio totam illam decimam loci et parrochie de Thoro, diocesis

1238. Per al cavaller Ramon de Ribera, de la Tallada, cf. *Lletres* I, n. 32, nota 112.

Gerundensis et decimalis eiusdem, quam emit a Raymundo de Riparia, milite de Talliata. Ita quod dictus precentor, dum uixerit, et clericus qui dictum presbyteratum pro tempore tenuerit post uitam suam, prestent et prestare teneantur ipsi domino episcopo et successoribus suis viginti solidos barchinonenses de terno annuatim de censu in festo Natalis Domini. Et etiam in mutatione seu nouitate cuiuslibet clerici det et teneatur dare sibi et successoribus suis episcopis imperpetuum quilibet clericus nouiter institutus in beneficio supradicto centum uiginti solidos barchinonenses de terno, loco et ratione et in recompensationem terciorum, laudismiorum et foriscapiorum que inde prouenire deberent seu possent, et sibi et Gerundensi ecclesie pertinere. Que tertia, laudismia et foriscapia pro dictis centum viginti solidis et censu predicto sint dicto precentori et dicto presbyteratui et clericis eiusdem qui pro tempore fuerint diffinita in eternum et omnino remissa. Hoc siquidem laudamentum, firmamentum et concessionem fecit idem dominus episcopus uenerabili precentori predicto et dicto presbyteratui et clericis eiusdem qui pro tempore fuerint perpetuo ad omnes suas uoluntates faciendas pro libero et francho alodio, prout melius, sanius et utilius potest dici et intelligi ad suum bonum et sanum intellectum et commodum, saluo iure suo et successorum suorum in episcopali dignitate[1239] in dictis viginti solidis censualibus annuatim et in dictis centum viginti solidis barchinonensibus in nouitate cuiuslibet clerici ipsum presbyteratus beneficium obtinentis sibi et successoribus suis prestandis per dictos clericos, ut supra dicitur, in recompensationem tertiorum, laudismiorum et foriscapiorum sibi et Gerundensi ecclesie pertinere debentium ex decima supradicta. Et propter hec confessus fuit et recognouit prefatus episcopus habuisse et recepisse numerando a dicto uenerabili precentore duo milia solidos barchinonenses de terno, exceptioni non numerate et non recepte peccunie renunciando. Et si forte amplius inde sibi competit, uel competere potest aut debet, totum illud sibi et ipsi presbyteratui remisit et donauit gratis et spontanea uoluntate, renuntiantes scienter restitutioni in integrum et legi qua deceptis ultra dimidiam subuenitur, et omni alii iuri contra hec in aliquo repugnanti. Retinuit tamen et expresse saluauit sibi et successoribus suis et ecclesie Gerundensi prefatus dominus episcopus quod si forte quocumque casu ipsa decima ad manus laycorum aliquo tempore

1239. En aquesta altura hi ha escrita una nota dels segles XV-XVI: «XX ss. et in nouitate CXX ss.».

deueniret, quod in dicto casu haberet tercia, laudismia [*f. 174*] et omnia alia iura et dominia dignitati episcopali pertinencia ex decima supradicta. Et nichilominus idem dominus episcopus, de uoluntate et beneplacito dicti uenerabilis Capituli Gerundensis ad hoc expresse consencientis, promisit dictam quantitatem duorum millium solidorum, quos pro firmamento huiusmodi habuit, ut predicitur, a venerabili precentore predicto, ponere et conuertere in opus fortitudinis palacii episcopalis Gerunde, scilicet in curia officialatus facienda ibidem, quod quidem opus tam dominus episcopus quam uenerabile Capitulum supradicti ipsi palatio episcopali et Gerundensi ecclesie utile et necessarium reputarunt. Et dictus uenerabilis precentor firmam ipsius decime tam nomine proprio quam nomine dicti presbyteratus et clericorum qui pro tempore fuerint in eodem sub forma et conditionibus supradictis gratis et sponte recipiens, promisit prestare ipsi domino episcopo et successoribus suis in festo Natalis Domini annuatim de censu quamdiu ipse uixerit viginti solidos barchinonenses supradictos, et presens instrumentum firmauit et laudauit. De quibus omnibus ego, subscriptus notarius, ad mandatum domini episcopi et precentoris et uenerabilis Capituli predictorum, feci hoc presens publicum instrumentum.

Quod fuit actum et ab ipsis omnibus et singulis concessum et firmatum III° idus februarii anno Domini M° CCC° XX°, presentibus testibus Berengario Amenlerii, capellano monasterii Sancti Danielis Gerunde, et Guillemo de Monello, clerico. Ego Petrus, Gerundensis episcopus predictus, saluo iure, ut predicitur, dignitatis episcopalis, subscribo.

Eg+o Petrus Capmany, publicus predicti domini Gerundensis episcopi notarius, qui premissis interfui, hec scribi feci et clausi.

167 (148)

(1320) 1321 març 16

Berenguer de Pau, cabiscol de la Seu, institueix un benefici a la mateixa església sota l'advocació de les Onze mil Verges, el dota amb el delme de Tor i n'assenyala les obligacions, tot concedint al prelat diocesà el dret de presentació.

O. ADG, c. 12, n. 8, carta partida [PM 852].

A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 174r-175v.

B. Altra còpia del s. XIV: ADG, Protocol de Pere Capmany, ff. 96r-97v.

Item aliud quod dictus clericus debet soluere quolibet anno viginti solidos pro decima de Thoro.

Ad honorem Dei et beate Uirginis gloriose ac sanctorum omnium, et specialiter Vndecim milium Virginum, et ad diuini cultus augmentum necnon et ob remedium anime mee ac parentum et benefactorum meorum omniumque fidelium defunctorum, ego Berengarius de Pauo, [*f. 174v*] Gerundensis precentor, instituo in altari Vndecim milium Virginum, sito in ecclesia Gerundensi, vnum locum sacerdotale perpetuum, offerens Deo eidemque loco sacerdotali assignans et conferens sub pactis, retentionibus ac conditionibus infrascriptis decimam meam loci et parrochie de Thoro, diocesis Gerundensis et decimalis eiusdem, sicut ipsam decimam emi a Raymundo de Ripparia, de Talliata. Predictam igitur decimam cum omnibus suis pertinenciis et cum omnibus iuribus eius, sicut melius dici et intelligi potest ad bonum et sanum intellectum, transfero in ius et proprietatem loci sacerdotalis predicti de uoluntate et expresso consensu reuerendi patris domini Petri, Dei gratia episcopi Gerundensis, cui domino episcopo et eius successoribus episcopis gerundensibus clericus obtinens dictum locum sacerdotale det et dare sit astrictus quicumque pro tempore fuerit annuatim perpetuo viginti solidos barchinonenses de terno pro[a] censu in festo Natalis Domini. Et nichilominus etiam quilibet clericus obtinens dictum locum perpetuo in sua nouitate det et dare teneatur eidem domino episcopo et suis successoribus Gerundensibus episcopis C XX[ti] solidos barchinonenses de terno[a] in recompensationem laudismiorum et terciorum et aliorum foriscapiorum que de dicta decima Gerundensis episcopus olim habere et percipere consueuit. Ordino autem et uolo quod in dicto loco sit et instituatur perpetuo unus clericus qui dictum locum deseruiat et faciat seruitia infrascripta, videlicet quod intersit omnibus horis et diuinis officiis nocturnis pariter et diurnis in ecclesia Gerundensi et teneatur etiam facere omnia que stabiliti clerici ecclesie Gerundensis facere sunt astricti. Volo etiam et mando quod teneatur sequi crucem ad exequias defunctorum sicut alii clerici stabiliti in ecclesia Gerundensi eam sequi tenentur, qui ad hoc specialiter sunt astricti. Item uolo et ordino quod clericus obtinens dictum locum teneatur celebrare ter in septimana qualibet missam defunctorum pro anima mea et parentum ac benefactorum meorum et omnium fidelium defunctorum in altari Vndecim milium Virginum quod in dicta ecclesia Gerundensi construi et hedificari feci. Et nichilominus teneatur

celebrare in eodem altari missam de beata Uirgine omnibus diebus sabatinis, in illis videlicet tantum in quibus non celebrabitur missa conuentualis de beata Uirgine in altari beate Marie cum capis et cereis accensis. Item uolo et ordino quod dictus clericus obtinens dictum locum quicumque pro tempore fuerit, perpetuo post mortem meam det et dare teneatur die obitus mei et anniuersarii mei cuilibet recipienti integram canonicam porcionem in ecclesia Gerundensi nouem denarios, aliis uero porcionem integram non recipientibus det et dare teneatur dictus clericus dicta die prout in similibus est fieri consuetum. Et rogo ut perpetuo die obitus mei fiat anniuersarium et celebretur officium et missa conuentualis in ecclesia Gerundensi pro anima mea et pro animabus parentum et benefactorum[b] meorum ac omnium fidelium defunctorum [*f. 175*]. Item uolo et rogo quod in festo Undecim milium Uirginum ab hodierna die in antea perpetuo pulsentur in ecclesia Gerundensi signa maiora, et fiat festum maius et fiant de ipso festo octabe (*sic*) et alia omnia sicut solita sunt fieri in festis signorum maiorum in ecclesia Gerundensi, et quod clericus supradictus quicumque pro tempore fuerit perpetuo die festi Vndecim milium Virginum det et dare teneatur cuilibet de Capitulo Gerundensi solummodo pro dupla canonice portionis duodecim denarios, aliis uero qui non sunt de Capitulo Gerundensi recipientibus in canonica det idem clericus et dare teneatur solummodo duplam iuxta morem portionis antique, volens, mandans et ordinans atque expresse prohibens ne ultra morem antique portionis detur aliquid Petro de Spodolia, aygaderio, uel eius successoribus aut alii cuicumque qui non sit de Capitulo Gerundensi, cum hoc non sit uoluntatis nec intencionis mee. Predictum autem locum sacerdotale de presenti confero et assigno Berengario de Vallosela,[1240] scutifero meo, tanquam digno et benemerito. Volo tamen, ordino ac retineo mihi quod ego diebus omnibus vite mee habeam et percipiam omnes fructus, redditus et prouentus dicte decime, et clericus qui nunc obtinet dictum locum et qui pro tempore etiam eundem obtinebit, nichil inde habeat uel percipiat de fructibus decime prelibate dum michi fuerit vita comes, set ego, dum uixero, provideam et prouidere tenear in victu et vestitu decentibus clerico ipsum beneficium obtinenti, qui nunc est et qui pro tempore fuerit, et

1240. Potser cal posar-lo en relació amb Guillem i Ramon de Vallosella, de Terrades, clergues, que el 2 d'abril del 1330 reben testimonial de tonsura, U-4 f. 142r. El 1335, Guillem de Vallosella és rector del Mercadal, G-10 f. 17v.

soluam duplam festi Vndecim milium Virginum per me superius instituti; ad que facienda omnibus diebus uite mee obligo me et omnia bona mea habita et habenda, et specialiter decimam supradictam et fructus eiusdem. Dictus uero clericus ex nunc teneatur interesse diuinis et sequi crucem et celebrare quater, ut predicitur, unaquaque septimana, et alia omnia facere, ut superius est expressum. Post mortem autem meam, dicta decima cum suo onere transeat ad clericum obtinentem locum predictum, ponens ex nunc dictum Berengarium de Vallosela nomine loci sacerdotalis predicti in possessionem corporalem decime supradicte. Constituens me nichilominus ex nunc et de presenti ipsam decimam ipsius sacerdotalis loci et Gerundensis ecclesie nomine possidere sub pactis et conditionibus supradictis. Et quandocumque contigerit dictum locum uacare, ego possim locum predictum conferre quamdiu uita fuerit michi comes. Post mortem autem meam quocienscumque locum predictum uacare contigerit, conferat illum quamdiu uixerit Guillemus de Corneliano, canonicus Gerundensis, et post eum Bernardus de Corneliano, eius frater. Post mortem uero meam et dictorum Guillemi et Bernardi de Corneliano, conferat ipsum locum perpetuo episcopus Gerundensis qui pro tempore fuerit. Et sic ex nunc predictam decimam et omne ius mihi competens in eadem de meo iure penitus eicio et in ius ipsius perpetui sacerdotis et Gerundensis [*f. 175v*] ecclesie transfero dominium atque posse cum honore et seruiciis supradictis, cedendo et dando ipsi sacerdoti perpetuo et Gerundensi ecclesie omne ius meum et omnes uoces et acciones meas reales et personales, directas, utiles atque mixtas mihi competentes et competituras in decima supradicta, retento tamen michi de uita mea usufructu in decima supradicta, ut superius est predictum.

Predicta autem facta fuerunt et firmata per dictum precentorem, presentibus et consencientibus domino Petro, Dei gratia episcopo, et venerabili Capitulo Gerundensi, XVII° kalendas aprilis anno Domini M° CCC° vicesimo, presentibus testibus Petro Pelicera,[1241] clerico ecclesie Sancti Felicis de Buada, et Petro de Mars[1242] et Johanne Guilaberti, clericis comorantibus Gerunde. Ego Petrus, Gerundensis episcopus predictus, saluo, ut predicitur, iure dignitatis episcopalis, subscribo.

1241. El 15 de setembre de 1320 el bisbe li havia confirmat la doma de Sant Feliu de Boada, G-3 f. 25v. El 1324 en serà sagristà, G-4 ff. 160r-161r.

1242. És capellà de Sant Daniel: cf. CC 620.

Ego Petrus Capmany, publicus predicti domini episcopi Gerundensis notarius, qui premissis interfui, hec scribi feci et clausi, cum suprascripto in XXII[a] linea, ubi dicitur «aygaderio».

a. *Al marge esquerre.* b. *Al manuscrit,* beneficiorum.

168 (159)

1321 juliol 30

Guillem de Bevià,[1243] *de Madremanya, dóna al bisbe Pere de Rocabertí el domini directe sobre el mas Bevià i es fa home propi de la dignitat episcopal.*

O. Perdut
A. Còpia de 1324, autenticada pel bisbe Pere de Rocabertí: ADG, c. 17, n. 148a [PM 858].
B. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 191v-193v.

Item aliud continens quod dominus episcopus recipit certum censum et dominium super manso de Beuiano de Matremagna.

Nouerint vniuersi quod ego Guillemus de Beuiano, de parrochia de Matremagna, Gerunde comorans, attendens et recognoscens quod mansum meum de Beuiano[1244] et mansos et partem mansorum et homines et feminas et partem ac partes hominum et mulierum et quidquid habeo et habere consueui et debeo ubicumque infra parrochiam Sancti Stephani de Matremagna, exceptis hiis que ibi tenentur pro monasterio de Crudiliis et pro monasterio Sancti Danielis Gerunde, habeo et teneo et habere et tenere consueui per alodium franchum, gratis et ex certa sciencia, non ui, dolo inductus nec ab aliquo circumuentus, set meo proprio motu et spontanea uoluntate, ad honorem domini nostri Ihesu Christi et beatissime uirginis Marie, eius matris, pro anima mea et in remissionem peccatorum meorum, dono, offero et concedo omnipotenti Deo et ecclesie beate Marie sedis Gerundensis et dignitati episcopali eiusdem in manu et posse uestri, reuerendissimi domini domini Petri,

1243. Cf. CC 538. El 21 d'octubre de 1324, Francesc de Bevià, nebot de Guillem, també es farà home propi del bisbe, G-4 f. 149rv. El gener del 1352 bisbe i Capítol reduiran a Guillem de Bevià les remences i els foriscapis del mas Bevià a un cens d'1 lliura, 6 sous, amb altres pactes, G-24 ff. 93r-96r.

1244. En aquesta altura, al marge esquerre, hi ha escrita una nota dels segles XV-XVI: «[...]mo fac. pro omnibus infrascriptis XXVI ss. tern».

Dei gratia episcopi Gerundensis, pro dicta ecclesia et pro uobis et uestris successoribus in dicta dignitate episcopali, stipulantis et recipientis directum dominium super dicto manso meo de Beuiano et super quibuscumque terris et possessionibus eiusdem, exceptis hiis que ibi tenentur pro dictis monasteriis. Et super herede ipsius mansi de Beuiano et super uniuersis mansis et personis et aliis uniuersis que habeo et habere consueui et debeo et pro me tenentur et teneri consueuerunt ubicumque infra parrochiam Sancti Stephani de Matremagna, quecumque sint et ubicumque, videlicet in hunc modum: Quod semper ea omnia sint et remaneant ad inuicem coadunata et indiuisa, et quod illa persona tantum, siue masculus siue femina existat, qui uel que fuerit heres uel propietaria quandocumque ipsius mansi de Beuiano, sit persona propria dicte dignitatis episcopalis ratione dicte ecclesie Sancte Marie sedis Gerundensis, et habeat et teneat ipsum mansum et omnia alia supradicta pro ipsa dignitate episcopali ratione dicte ecclesie, et firmet et firmare habeat ut propietarius et dominus medianus in instrumentis uenditionum uel alienationum uel obligationum que fient de quibuscumque ex predictis, et habeat et recipiat ipse heres de tertiis, laudismiis, foriscapiis, redemptionibus personarum et quibuscumque aliis esdeuenimentis ex predictis prouenientibus de decem partibus nouem partes, et ipse heres faciat et facere possit per se solum, pro se et pro domino episcopo, omnes compositiones super hiis fiendas. Ipse uero dominus episcopus firmet in predictis instrumentis ut dominus directus, et habeat de predictis terciis [*f. 192*], laudismiis, foriscapiis, redemptionibus personarum et esdeuenimentis decimam partem residuam tantum. Preterea ipse dominus episcopus habeat et recipiat vnum[1245] morabatinum valentem decem solidos monete barchinonensis de terno de quocumque nouo extraneo possessore qui eueniat uel intret dictum mansum, scilicet de quacumque persona que causa matrimonii ipsum mansum intret, et de quocumque nouo extraneo herede uel possessore ipsius mansi pro intrata. Et nichil aliud ipse dominus episcopus ibi uel exinde habere, exigere uel recipere possit pro intrata uel pro novo possessore, nec pro redemptionibus personarum ipsius mansi, nec possit etiam habere aliquid pro intestia uel exorquia uel cugucia nec pro aliqua seruitute, preterquam sit de militibus habentibus dominos haberi consuetum, et debeat.

1245. En aquesta altura, al marge dret, hi ha una nota escrita per una mà, del segle XVIII: «Lo Morabatí valia 10 s. moneda barzelonesa de tern».

Preterea uolo quod dictus heres dicti mansi de Beuiano qui pro tempore fuerit post me, donet et dare habeat pro predictis et in signum dominii dicto domino episcopo qui pro tempore fuerit vnam libram cere in uigilia Assumptionis beate Marie, et nichil aliud pro censibus uel agrariis in predictis exigere uel recipere possit dominus episcopus, nec etiam possit ipse dominus episcopus ab herede dicti mansi de Beuiano uel etiam ab aliquibus ex dictis hominibus meis presentibus uel futuris exigere uel habere aliquam questiam, toltam, forciam uel rapinam, uel eos obligare uel obligari facere pro debitis uel aliis ullo modo. Saluo tamen quod uolo quod habeat ex eisdem herede et hominibus me uiuente et post, hostem tantum et caualcatam et pacem et guerram, si necesse fuerit, persona mea tantum inde excepta de uita mea; ad que per se uel per alium ire personaliter teneantur ipsi heres et homines tanquam homines proprii ipsius domini episcopi, set non possit dominus episcopus eos facere redimi uel aliquid ab eisdem exigere uel habere pro hoste uel caualcata uel pace seu etiam guerra, nisi quod possit eos cogere ad eundum personaliter ad easdem. Dictus uero heres mansi predicti de Beuiano possit tam pro censibus agrariis quam pro aliis iuribus suis dictos homines libere pignorare et distringere ad soluendum ea que inde debeant, et in terris, mansis et possessionibus emparare, prout melius sibi necesse fuerit, non obstantibus aliquibus de contentis in presenti instrumento. Et preterea uolo et declaro in hac parte quod heres dicti mansi de Beuiano non teneatur in vel de aliquo respondere alicui baiulo uel nuncio seu etiam destinato a domino episcopo Gerundensi ipsi domino episcopo uel eius maioridompno tantum. Preterea me obligo et astringo quod ego de vita mea soluam et soluere habeam annuatim dicto domino episcopo dictam libram cere censualem, et quod ipse dominus episcopus etiam me uiuente firmet et firmare possit in instrumentis uenditionum et alienationum et obligationum et redemptionum personarum que fient de predictis in signum possessionis predictorum, set non habeat me uiuente inde aliquid pro tertiis, laudismiis, foriscapiis uel redemptionibus personarum uel aliis esdeuenimentis. Preterea uolo quod heres mansi predicti de Beuiano et etiam dicti homines et sui perpetuo faciant et facere teneantur pro predictis [*f. 192v*] homagium fidelitatis domino episcopo Gerundensi qui pro tempore fuerit. Preterea declaro et saluo mihi in huiusmodi ordinatione quod, non obstantibus aliquibus de contentis in presenti instrumento, ego possim ordinare et facere meam uoluntatem ad inper-

petuum uel ad tempus de retrodecima omnium expletorum panis et uini que peruenient quandocumque ex quibuscumque terris et possessionibus dicti mansi mei de Beuiano, in quantum sunt et consueuerunt esse alodiales. Item declaro quod hec omnia facio et facere intendo in omnibus saluo iure Brunissendis, uxoris mee, pro suo sponsalitio, scilicet dote et donatione propter nuptias, ita quod in eo uel eis uel in obligationibus inde sibi factis non possit sibi aliquod preiudicium uel tedium uel obstaculum generari occasione presentis ordinationis. Quibus tantum conditionibus predictis saluis, constituo me predicta nomine dicte ecclesie Gerundensis et dignitatis episcopalis possidere uel quasi, donec uos, dictus dominus episcopus, uel successor uester in dicta dignitate episcopali corporalem et uacuam eorum acceperitis possessionem, quam uestra propria auctoritate et ex licentia et plenum posse quam et quod super hiis uobis concedo et dono, quando uolueritis possitis accipere et deinde uobis et ipsi dignitati episcopali retinere perpetuo, et sic sine aliquo alio mei meorumque iuris retentu, quem in predictis non facio nisi ut superius continetur, promito uobis, dicto domino episcopo, huiusmodi donationem sub forma predicta semper habere gratam, ratam et firmam, et numquam in aliquo contrauenire aliqua ratione. Immo ex certa scientia super renuntio iuri ingratitudinis et actioni in factum et sine causa et restitutioni in integrum et omni alii iuri, usui et consuetudini contra hec uenientibus.

Et nos Petrus, Dei gratia episcopus Gerundensis predictus, consencientes predictis donationi, ordinationi et concessioni sub dictis conditionibus factis, laudamus hec et attendentes ac inspicientes pium affectum uestri, dicti Guillemi de Beuiano, et uestram bonam intentionem, per nos et omnes nostros successores episcopos in dicta dignitate episcopali promittimus predictas donationem, ordinationem et concessionem et condiciones omnes integriter perpetuo obseruare et tenere et in aliquo non infringere uel maculare, et uos, dictum Guillemum de Beuiano, et uestros successores et homines predictos et alia omnia supradicta deffendere in iuditio et extra, tanquam bona propria dicte dignitatis episcopalis.

Et nos Berengarius Geronesii, Berengarius Geronesii eius filius, Berengarius de Plano,[1246] Guillemus de Ruppe, Arnaldus Bouis

1246. Cf. *Lletres* I, n. 75, nota 202, n. 206.

filius Ferrarie Bouis, et Bernardus Vitalis, de Solerio, et Maymonus Uitalis, et Petrus Uitalis eius filius et Bernardus de Quintana[1247] et Petrus de Quintana eius filius, omnes de parrochia de Matremagna, consentientes predictis laudamus hec, et uoluntate et expresso assensu dicti Guillemi de Beuiano, cuius sumus homines proprii et solidi, scilicet nos, Berengarius Geronesii et Berengarius Geronesii eius filius, et Guillemus de Ruppe et Arnaldus Bouis in solidum, et nos, dicti *[f. 193*] Bernardus Vitalis et Maymonus Uitalis quoad dimidiam partem pro indiuiso, et nos, dicti Bernardus de Quintana et Petrus de Quintana quoad aliquas partes pro indiuiso, promittimus uobis, dicto domino episcopo, pro uobis et uestris successoribus in dicta dignitate episcopali et pro dicta ecclesia Gerundensi stipulanti et recipienti, quod nos et nostri successores erimus uobis et ipsi ecclesie Gerundensi ratione premissorum et sub modo predicto semper boni, fideles et legales de corpore et auere, tanquam nostro bono domino, directo et naturali pro parte dominii quam uel quod dictus Guillemus de Beuiano habet et habere consueuit in nobis. Saluo tamen iure candele de Episcopali, cuius nos, dicti Bernardus Uitalis et Maymonus Uitalis et Petrus Vitalis sumus homines proprii quoad aliam dimidiam partem pro indiuiso, et saluo iure prioris monasterii Sancti Michaelis de Crudiliis, cuius in residua uel residuis partibus pro indiuiso sumus nos, dicti Bernardus Quintana et Petrus Quintana homines proprii. Quorum tamen candele et prioris saluo iure dominii predicto quod in nobis supra proxime nominatis habent, ut est dictum superius, facimus uobis, dicto domino episcopo, pro premissis homagium fidelitatis in presenti, ore et manibus comendatum, ac iuramus omnes predicti homines per Deum et eius sancta quatuor Euangelia corporaliter a nobis tacta predicta omnia et singula semper grata et firma habere et in aliquo non contrauenire aliqua ratione.

Preterea ego Bernardus Martini, de Matremagna, qui emi mansum uocatum de Laparto, de dicta parrochia de Matremagna, recognosco uobis, dicto domino episcopo, quod debeo et teneor ex pacto facere unam personam propriam de dominio dicti

1247. Potser es pot relacionar familiarment el Bernat Quintana del document amb el clergue homònim al qual el bisbe feia procura el febrer de l'any 1360 per una causa que tenia amb el comte d'Empúries, D-161 f. 1rv. I amb el Bernat Quintana, de Madremanya, presentat per Bernat Roca en nom dels obrers de la parròquia per al benefici fundat pels homes de Madremanya, que el vicari general conferia el 7 de novembre de 1362: D-161 ff. 126v, 130v-131r.

Guillemi de Beuiano, qui similiter sub modo dicto debet esse persona propria ratione premissorum dicte dignitatis episcopalis et ecclesie Gerundensis, prout et predicti homines qui in solidum consueuerunt esse homines proprii dicti Guillemi de Beuiano, ut superius continetur.

Et ad predicta omnia fuit presens et consenciens et predicta a predictis hominibus fieri mandans dictus Guillemus de Beuiano.

Actum est hoc tertio kalendas augusti anno Domini millesimo CCC° uicesimo primo.

Sig+num Guillemi de Beuiano. Sig+num Petri, Dei gratia Gerundensis episcopi, predictorum, qui hec omnia supradicta firmamus, concedimus et laudamus predictis die et anno, presentibus testibus uenerabilibus Arnaldo de Palaciolo, thesaurario, et Simone de Sexano, canonico, et Berengario Dominici, clerico ecclesie Gerundensis, et Raymundo Calueti, iurisperito Gerunde. Sig+num Berengarii Geronesii. Sig+num Berengarii Geronesii, eius filii. Sig+num Berengarii de Plano. Sig+num Guillemi de Ruppe. Sig+num Arnaldi Bouis. Sig+num Bernardi Uitalis, de Solerio. Sig+num Maymoni Uitalis. Signum Petri Uitalis, eius filii. Sig+num Bernardi de Quintana. Sig+num Petri de Quintana, eius filii. Sig+num Bernardi Martini, predictorum, qui hec omnia supradicta firmamus, concedimus et laudamus, quarto kalendas nouembris anno predicto, presentibus testibus Berengario Dominici et Berengario Ruuira, clerico ecclesie Gerundensis, et Bartholomeo de Pinu, de Monte-[*f. 193v*]-pesullano argenterio, nunc Gerunde comorante.

Ego Raymundus Viaderii,[1248] notarius publicus substitutus auctoritate regia a Raimundo Simonis de Toylano, publico Gerunde notario, hec scribi feci et clausi, cum suprascripto in IIII[a] linea, ubi dicitur «Dei gratia», et in XXIX[a] ubi dicitur «episcopos», et etiam in XXI[a], ubi dicitur «inde».

1248. Cf. PM 642, 853, 858; ADG, Pergamins de la Seu, Ardiaconat de Girona, perg. 40, 57; Ardiaconat de la Selva, perg. 12-13; Claver, perg. 44; Sagristà major, perg. 67, 70, 72, 77, 102; Benefici de Sant Domènec, perg. 29, 35, 36; Benefici de Sant Joan, perg. 46-47, 49, 51; Benefici de Sant Joan III, perg. 12; Benefici de Sant Llorenç, perg. 96; Beneficis diversos, perg. 19, 41, rotlle 11.

169 (150)

1321 agost 2. Girona

Pere de Camps,[1249] *obtentor del benefici fundat a l'altar de Santa Maria de l'església parroquial de les Preses, reconeix tenir en feu pel bisbe de Girona el delme del mas Puigdevall de Batet, pel qual fa una lliura i mitja de cera de cens.*

O. ADG, c. 3, n. 110, carta partida [PM 859].
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 177r-178r.

Item aliud continens quod stabilitus per Arnaldum de Ermenteria in ecclesia de Presis facit domino episcopo vnam libram et mediam cere pro decima de Pugdaual, de Bateto. [*f. 177v*]

Nouerint uniuersi quod ego Petrus de Campis, clericus obtinens beneficium presbyteratus quem Arnaldus de Armenteria, condam baiulus parrochie Sancti Petri de Presis, et Petrus de Campis, condam clericus et rector dicte ecclesie de Presis, instituerunt in altari sancte Marie sito in ecclesia supradicta, gratis et ex certa scientia per me et successores meos in ipso beneficio recognosco tenere immediate in feudum et de presenti recipio in feudum a uobis, domino Petro, Dei gratia episcopo et ecclesia Gerundensi, totam decimam mansi de Podiodaual, parrochie Sancte Marie de Bateto, quam habeo et habere debeo ex institutione beneficii presbyteratus predicti et quidquid generaliter et specialiter iuris et rationis ego habeo et habere debeo ratione eiusdem beneficii in tota decima dicti mansi. Pro qua quidem decima promito uobis et successoribus uestris per me et successores meos in ipso beneficio esse fidelis et legalis et formam fidelitatis in omnibus obseruare.

Et nos Petrus, Dei gratia episcopus predictus, firmamus et laudamus tibi, dicto Petro de Campis et successoribus tuis in ipso beneficio in perpetuum, ob utilitatem dicti beneficii et intuitu pietatis, decimam mansi predicti, sicut melius tu et predecessores tui in dicto beneficio eam[1250] tenere consueuistis ex institutione beneficii supradicti. Sub tali tamen pacto et condicione quod tu et successores tui in ipso beneficio detis in perpetuum annuatim pro

1249. Probablement és el clergue i notari de la Vall de'n Bas esmentat a CC 505, any 1280. És dubtós que sigui el mateix Pere de Camps al qual l'any 1335 el bisbe Arnau de Mont-rodon feia poders per afers a la Cúria romana, relacionats amb els deutes que deixà el bisbe Gastó de Montcada, raó per la qual els seus béns estaven sota segrest papal: G-10 ff. 51v-52r, 69r, 76r-77r, 81rv.

1250. En aquesta altura, comença una clau que abasta nou línies.

censu episcopo Gerundensi in festo Natalis Domini vnam libram et dimidiam cere. Et etiam quod quilibet clericus nouiter institutus post mortem vel renuntiationem tuam in beneficio supradicto det et dare teneatur in nouitate sua nobis et successoribus nostris quinque solidos barchinonenses in recompensationem terciorum et laudismiorum nobis prouenire debentium ex decima supradicta. Et si forte aliquo tempore ipsa decima ad manus laycorum aliquatenus deueniret, retinemus nobis et successoribus nostris quod in dicto casu haberemus tercia, laudismia et omnia alia iura et dominia nobis pertinencia ex decima supradicta.

Et ego dictus Petrus de Campis, recipiens a uobis, dicto domino episcopo, ipsam decimam et eius firmamentum sub censu et conditionibus supradictis, promito uobis et successoribus uestris per me et successores meos in dicto beneficio facere annuatim dictum censum in termino supradicto. Et nichilominus quia tempore quo mihi collatum fuit dictum beneficium non fui uobis aut predecessoribus uestris, prout conuenit, presentatus nec in dicto beneficio canonice institutus, supplico reuerende paternitati uestre ut ipsum beneficium mihi dignemini auctoritate ordinaria confirmare, promitens uobis et successoribus uestris canonicam obedientiam et reuerentiam debitam obseruare.

Et nos Petrus, episcopus predictus, obedientiam ipsam a te, dicto Petro de Campis cum iuramento recipientes, confirmamus tibi beneficium memoratum ac te instituimus auctoritate ordinaria in eodem, mandantes de predictis omnibus et singulis fieri publicum instrumentum.

Quod fuit actum Gerunde et a partibus concessum et firmatum IIII° nonas augusti anno Domini M^{o} CCC^{o} XX primo, presentibus testibus venerabilibus Bernardo de Vilacerto et Guillemo [*f. 178*] de Corneliano, canonicis ecclesie Gerundensis, et Petro Berengarii, clerico de Molleto.

Ego Petrus, Gerundensis episcopus predictus, salvo iure dignitatis episcopalis, subscribo.

Ego Berengarius Rubei, notarius publicus curie domini episcopi supradicti, qui hiis interfui, hec scribi feci, subscripsi et clausi.

170 (151)

1321 octubre 1. Barcelona

El rei Jaume II d'Aragó confirma els drets reconeguts pels senyors de Torroella de Montgrí als homes d'Ullà i al bisbe de Girona sobre aprofitaments diversos de la muntanya i el pla de Torroella.

A. ACA, Cancelleria, reg. 220, f. 100 rv.
B. ADG c. 20, n. 37, còpia de 1326 [PM 862].
C. Còpia del s. XIV: ADG, RC, f. 178rv.
D. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd*, ff. 3rv i 258rv.

Item aliud quod dominus Jacobus, rex Aragonum, dedit licenciam et seruitutem hominibus de Vliano in montaneis et planis de Turricella de Montegrino.[1251]

Nos Jacobus, Dei gratia rex Aragonum, Valentie, Sardinie et Corsice ac comes Barchinone, attendentes predecessores nostros dominos Turricelle de Montegrino, videlicet Bernardum de Sancta Eugenia uendidisse ligna et plenarium lignarum in montaneis et plano de Turricella episcopo Gerundensi, ita quod ratione predicte uenditionis acciperet et sibi esset licitum accipere ligna ad opus furni sui de Vliano et ad alia adempriuia sua et negocia Gerundensis ecclesie sine omni retentu et contradimento, obstaculo, seruitute et bando suo et suorum, Petrumque de Turricella etiam concessisse et laudasse vt omnes homines de Vliano habeant libere et secure omnia adempramenta que eis necessaria fuerint uel habere uoluerint in montaneis et in planis et in aquis dulcibus siue salsis, salua tamen consuetudine de glandibus, vermilio et corallo et de leudis marinis, ita quod si forte ipse poneret interdictum hominibus de Turricella et aliis de scorianda garriga, quod homines de Vliano seruarent illud sicut ceteri. Ideo in predictis securitati Gerundensis ecclesie et hominum predictorum prouidere uolentes, gratis et ex certa scientia predicta omnia et singula laudamus, confirmamus et [*f. 178v*] approbamus venerabili Petro episcopo et ecclesie Gerundensi ac hominibus de Vliano predictis. Et uolentes ipsis episcopo et ecclesie et hominibus seruari plenarie supradicta, mandamus per presentem cartam nostram quibuscumque officialibus nostris de Turricella et aliis presentibus et futuris quod predicta seruent sine omni fraude et dolo dicto episcopo et ecclesie Gerundensi et successoribus suis et hominibus de Vliano presentibus et futuris, si de nostri confidunt gratia et amore. Per predicta autem non

1251. En aquesta altura, al marge dret, escrit per una mà del segle XV: «de vliano».

intelligimus concedere, immo a predictis laudatione, confirmatione et approbatione excipimus, quod episcopus Gerundensis qui est et pro tempore fuerit et homines de Vliano predicti non possint in montaneis et plano de Turricella predictis tenere seu immittere bestiarium de *trenuyta*. In cuius rei testimonium presentem cartam inde fieri nostraque bulla plumbea iussimus comuniri.

Datum Barchinone, kalendis octobris anno Domini millesimo trescentesimo vicesimo primo. Subscripsit G.

Sig+num Jacobi, Dei gratia regis Aragonum, Valencie, Sardinie et Corsice ac comitis Barchinone, qui predicta omnia et singula laudamus, concedimus et firmamus. Sig+num infantis Alfonsi, illustrissimi domini regis Aragonum primogeniti, eiusque generalis procuratoris ac comitis Vrgelli, qui predicta omnia et singula concedimus et firmamus.

Testes hiis fuerunt presentes: Reuerendus in Christo pater Poncius,[1252] diuina miseratione episcopus Barchinonensis. Nobiles Guillemus de Angularia et Othonus de Montecatheno. Bernardus de Fonollario et Petrus Boyl, consiliarii predicti domini regis.

Sig+num Dominici de Biscarra, scriptoris dicti domini regis et eius auctoritate notarii publici per totam terram et dominationem eiusdem, qui de ipsius mandato hec scribi fecit et clausit.

171 (157)

1321 octubre 6. Barcelona

El rei Jaume II, a petició dels síndics dels homes de Pals, els concedeix llicència per a enrunar el molí reial i la resclosa del mateix lloc, i renuncia a exigir tasques de les terres que així es podran conrear, contra prestació de 500 sous anyals de cens.

A. ACA, Cancelleria, reg. 220, ff. 97v-98v.
B. Còpia de 1321: ADG, c. 1, n. 107 [PM 864].
C. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 186r-187v.
D. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd,* ff. 260v-262v.

Item aliud continens quod dominus Rex dedit licentiam hominibus de Pals quod possint diruere molendina de Pals.

1252. És Ponç de Gualba (1303-1334), per al qual cf. PUIG I PUIG 232-241, 460-473; J. M. MARTÍ I BONET, *Diari de les visites pastorals del bisbe de Barcelona Ponç de Gualba, 1303-1330,* Barcelona 1994; DHEC II 325.

Nouerint uniuersi quod cum in presentia nostri, Jacobi, Dei gratia[1253] regis Aragonum, Ualentie, Sardinie et Corsice ac comitis Barchinone, per uos, subscriptos sindicos et procuratores uniuersitatis castri nostri de Pals, fuerit exhibitum coram nobis quoddam instrumentum publicum procuratorii continentie subsequentis:

«Nouerint universi quod die dominica intitulata IIII° nonas octobris anno Domini millesimo CCC^{o} vicesimo primo, congregata more solito uniuersitate castri de Pals et eius termini cum sono cornu in platea dicti castri, eadem uniuersitas ordinauit, fecit, constituit et creauit in presentia mei, notarii, et testium infrascriptorum suos procuratores, sindicos uel actores, videlicet Bernardum de Croso, Guillemum de Bruguerio et Guillemum Caualerii, absentes, et Guillemum Oliuerii,[1254] de Pals, presentem, ad dandum, concedendum et assignandum seu assensandum [*f. 186v*] illustrissimo domino Jacobo, regi Aragonum, et suis successoribus perpetuo in castro de Pals quingentos solidos barchinonenses de terno rendales et annuales, percipiendos et habendos per dictum dominum regem et suos successores in dicto castro super omnibus bonis et iuribus dicte uniuersitatis et omnium singularium ex ea, pro eo quod dictus dominus rex de sua gratia et benignitate placuit et voluit et concessit quod sua molendina de Pals et resclosas, presas siue *aturayls* aquarum uenientium ad dicta molendina diruantur et ad perpetuum remoueantur, et in compensationem et emendam tascharum prouenientium dicto domino regi de expletis terrarum et possessionum stagni siue stagnorum de Pals et aliorum per dictum dominum regem concessorum dicte uniuersitati, dedit inquam dicta uniuersitas iamdictis procuratoribus, sindicis uel actoribus plenam et liberam potestatem faciendi, complendi et exsequendi predicta et firmandi et faciendi inde dicto domino regi publicum instrumentum et inde obligandi omnia bona uniuersitatis predicte et omnium singularium ex ea, necnon etiam concensiendi ad omnia et singula pacta, condiciones, promissiones et conuenciones que et quas dominus rex predictus sibi retinere uelit super predictis et dependentibus ex eisdem, prout de uoluntate ipsius

1253. En aquesta altura, al marge dret, escrit per una altra mà, moderna: «de Pals», iterat una mica ensota.

1254. Apareix en una lletra episcopal del 9 de febrer de 1328 adreçada als clergues de Pals, en la qual el bisbe recomana que procurin concordar voluntats a propòsit d'un tronit de fusta que Joan Pujada, Guillem Oliver i Guillem Bofill, parroquians, suggereixen de fer per a separar els clergues, U-3 ff. 72v-73r.

domini regis processit, et prout dictis procuratoribus,[1255] sindicis uel actoribus uisum fuerit faciendi, et generaliter omnia alia et singula super predictis omnibus et singulis et aliis dependentibus ex eisdem faciendi et exsequendi et peragendi que ueri et legitimi procuratores, sindici uel actores facere possunt et debent. Dans et concedens dicta uniuersitas dictis procuratoribus, sindicis uel actoribus super predictis omnibus et singulis plenam et liberam administrationem. Promisit etiam dicta uniuersitas in manu et posse mei, notarii infrascripti stipulantis et recipientis tamquam publice persone nomine illorum omnium quorum interest uel interesse potest aut intererit, habere semper ratum et firmum quicquid per dictos procuratores, sindicos uel actores super predictis fuerit actum, gestum et procuratum, sub obligatione omnium bonorum dicte uniuersitatis et omnium singulorum ex ea.

«Quod est actum dicta die, loco et anno.

«Testes huius rey sunt Petrus de Libiano, miles et procurator in Turricella de Montegrino et in castro de Pals, et Guillemus Martini,[1256] clericus, et Bernardus de Miars,[1257] sacrista de Pals.

«Sig+num Bernardi de Planis,[1258] publici notarii substituti a Petro Consulis, notario publico de Pals, qui hec scribi fecit et clausit, cum litteris aptatis manu propria in linea quarta decima, ubi dicitur, ea.»

Supplicaueritisque nobis humiliter uos, sindici supradicti, pro uobis et pro uniuersitate predicta quod cum occasione cuiusdam casalis molendinorum quod nos propter dictum castrum habemus et resclose siue obstaculi quibus aqua impellitur et ad dicta ducitur molendina, in tantum aqua ipsa turget et protenditur quod in planiciebus dicto casalli molendinorum [*f. 187*] propinquis efficiuntur stagna siue paludes que non solum terre culturam auferunt, imo saluti hominum uille predicte inferunt plurima nocumenta, dignaremur molendina, resclosam et obstaculum aque predicte dirui facere ut aqua ipsorum stagnorum, que nunc lente fluit, posset celeriter uersus mare et per uniuersitatem predictam terras nunc

1255. En aquesta altura, al marge esquerre, escrit per una mà moderna: «de Pals».

1256. És un dels destinataris de la lletra del bisbe esmentada en la nota 1254. L'any 1333 demanarà i obtindrà l'excomunió contra Guerau de Pals, fill de Jaspert de Pals, per haver destruït un molí seu, U-5 f. 88r.

1257. Dit també Bernat Viola, havia estat missatger del bisbe Pere d'Urrea i en va rebre un llegat de 200 sous, G-5 f. 15v.

1258. Cf. PM 867.

ab aqua predicta occupatas ad culturam reduci, nobis proinde aliquibus agrariis non solutis, ipsaque uniuersitas daret nobis propterea annuatim quingentos solidos barchinonenses rendales per tres tertias anni perpetuo exsolvendos. Vnde nos Jacobus, Dei gratia rex predictus, conspicientes ex hoc dictum locum castri de Pals debere habitatorum non modicum suscipere incrementum et que salutem respiciunt fore ceteris temporalibus comodis preferenda, dictorum sindicorum suplicationi solita clemencia anuentes, cum presenti carta nostra concedimus uobis, sindicis supradictis et uniuersitati hominum castri predicti de Pals cuius estis sindici et procuratores, quod amodo dicta molendina et resclosa siue obstaculum non existant, immo eorum edificia et construcciones auferantur et demoliantur per uos incontinenti, ut aqua predicta, aliquod non habendo obstaculum, cursum suum uersus mare habeat expeditum, quodque per nos seu successores nostros aut aliquam aliam personam dicta molendina siue resclosa aut obstaculum numquam de cetero rehedificari ualeant uel reduci. Concedimus[1259] etiam uobis, dictis sindicis nomine supradicto, quod nos uel nostri non exigamus neque recipiamus a dicta uniuersitate neque ab aliquo ex eadem pro terris et possessionibus que iam ex dictis stagnis ad culturam redacte sunt et ulterius reducentur, aliqua agraria siue taschas, immo eas dicte uniuersitati et habitatoribus dicti castri presentibus et futuris remittimus ac etiam perpetuo diffinimus. Pro quibus quidem concessionibus dicta uniuersitas anno quolibet per tres tercias anni perpetuo quingentos solidos barchinonenses de terno nobis et nostris successoribus uel cui uoluerimus teneatur soluere et exsoluat. In quibus quidem quingentis solidis quilibet habens seu habiturus terram siue possessionem redactam uel reducendam ad culturam ex paludibus supradictis, siue incola fuerit dicti loci siue non, teneatur pro ipsis terris et possessionibus soluere partem suam, uel si hoc facere recusauerit, agraria siue taschas per nos inde iam consuetas recipi et quas deberemus recipere in futurum hominibus dicte uniuersitatis qui nobis dictos quingentos solidos annuatim exsoluent tribuere et soluere teneatur.

Ad hec nos Bernardus de Croso, Guillemus Oliuerii, Guillemus de Bruguerio et Guillemus Caualerii, procuratores et sindici uniuersitatis castri predicti de Pals, pedes uestre regie maiestatis cum reuerencia humili osculantes et dictas uestras graciosas con-

1259. En aquesta altura del text, al marge dret, hi ha una nota escrita per una altra mà: «De Pals».

cessiones alacriter acceptantes, uobis, dicto domino regi, et uestris successoribus promittimus bona fide pro nobis et uniuersitate predicta quod dicta uniuersitas pro emenda et compensatione molendinorum et resclose siue obstaculi predictorum que ad supplicationem nostram per nos conceditis demoliri, et agrariorum et tascharum premissarum, a quarum prestatione [*f. 187v*] uniuersitatem absoluitis supradictam, tribuet et soluet uobis et uestris et cui uolueritis annuatim perpetuo per tres tercias anni, in quibus uobis in dicto castro alii uestri redditus exsoluuntur, quingentos solidos barchinonenses predictos. Pro quibus quidem quingentis solidis uobis, dicto domino regi, uel cui uolueritis per dictam uniuersitatem anno quolibet exsolvendis terminis supradictis obligamus uobis et uestris omnia bona nostra et uniuersitatis predicte mobilia et immobilia ubique habita et habenda. Et insuper quod officiales uestri uel illi quos uolueritis uniuersitatem eandem et quemlibet ex ea compellere in personis ualeant et in bonis pro solucione dictorum quingentorum solidorum anno quolibet sicut eos compellere possunt pro solucione aliorum uestrorum reddituum dicti loci.

Mandamus nos itaque, rex predictus, uniuersis et singulis officialibus et subditis nostris presentibus et futuris quod predictas nostras concessiones firmas habeant et obseruent et contra eas non ueniant nec aliquem contrauenire permittant aliqua ratione. In testimonium autem premissorum de mandato dicti domini regis et requisitione dictorum sindicorum facta fuerunt inde duo consimilia instrumenta, alterum pro domino rege predicto et alterum pro uniuersitate dictorum hominum de Pals, in unoquoque quorum suum appendicium sigillum apponi mandauit dominus rex predictus.

Actum est hoc Barchinone, IIe nonas octobris anno Domini millesimo trescentesimo vicesimo primo. Subscripsit G.

Signum + Jacobi, Dei gratia regis Aragonum, Valencite, Sardinie, Corsice ac comitis Barchinone. Sig+num Bernardi de Croso. Sig+num Guillemi de Bruguerio. Sig+num Guillemi Caualerii. Signum Guillemi Oliuerii, sindicorum predictorum, qui premissa concedimus et firmamus, presentibus testibus Jaçperto de Pals[1260] et Berengario Anglesii, scriptore dicti domini regis. Subscripsit G.

1260. Cf. *supra* notes 833 i 1256.

Testes sunt infans Petrus, dicti domini regis natus, Pontius episcopus Barchinonensis, Vgo de Mathaplana,[1261] comes Pallariensis, Otho de Montechateno, Arnaldus Rogerii,[1262] filius comitis supradicti.

Sig+num mei, Egidii Petri de Buysan, scriptoris domini regis predicti, et auctoritate eiusdem notarii publici per totam terram et dominationem eius, qui de mandato dicti domini regis et requisitione sindicorum predictorum premissis interfui et hec scribi feci, cum raso et emendato in linea IIII[a], ubi dicitur «et ad in perpetuum», et in linea firmamenti sindicorum, ubi dicitur «Guillemi», et clausi loco, die et anno prefixis.

172 (152)

1321 octubre 7. Barcelona

El rei Jaume II cedeix al bisbe de Girona el mer i mixt imperi d'Ullà, i concedeix llicència per tancar la vila.

A. ACA, Cancelleria, reg. 220, ff. 98v-99v.
B. Còpia del s. xiv: ADG, RC, ff. 179r-180v.
C. Còpia del s. xiv: ACG, *Llibre Verd,* ff. 258v-260v i 267r-268v.

Item aliud continens negocium de mixto imperio de Vliano.

Nos Jacobus, Dei gratia rex Aragonum, Valentie, Sardinie et Corsice ac comes Barchinone, considerantes quod inter nos, ex una parte, et reuerendum in Christo patrem Petrum, diuina prouidencia episcopum Gerundensem, ex altera, super mero et mixto imperio ville et parrochie de Vliano, que ad nos asserebamus pertinere, controuersia fuit diutius agitata in possessione quorum meri et mixti imperii nos eramus, et per episcopum et Capitulum in dicta possessione inquietabamur, ita quod, inter alia, loca nostra de Turricella et de Pals cum eorum terminis a pluribus annis citra fuerunt supposita ecclesiastico interdicto et multa alia dampna et pericula et expense ac animarum discrimina fuerunt dictorum locorum hominibus insequta. Idcirco uolentes predicta pericula euitare ac tam[a] indempnitatem dicte ecclesie quam dictorum hominum prouidere, licet ius nostrum in predictis et circa predicta clarum et liquidum reputemus, moti tamen ex dictis causis predicte

1261. Cf. DBA III 147a-148b.
1262. És Arnau Roger II (1328-1343): cf. DBA III 411a; Sobrequés 99-100.

controuersie renunciamus, cedentes eidem quoad merum et mixtum imperium regulariter, retentis tantum nobis et nostris mero imperio quantum ad crimina que de iure, usu uel consuetudine exigunt mortem naturalem uel civilem, id est, exilium perpetuum et membri detruncationem ac dependentibus ex eisdem uel eorum occasione prouenientibus. Per hoc autem non intendimus quod de uulneribus etiam animo deliberato illatis nos intromittere debeamus, licet de iure comuni pena mortis sit inferenda, ita uidelicet quod cum casus acciderit de retentis predictas penas vel eorum alteram possimus infligere uel in alias penas civiles peccuniarias uel alias quaslibet [*f. 179v*] commutare et nostris iuribus applicare vel de ipsis prout nostre uoluntati cederit ordinare. Super quibus etiam casibus de mero imperio per nos retentis possimus per nos vel officiales nostros intus villam uel parrochiam de Vliano citare, bannire et alios processus facere, prout exegerit ordo iuris. Cetera vero, preter predicta nobis retenta ad merum uel mixtum imperium pertinentia et ius nobis competens super illis, offerimus et donamus domino Deo et uobis, venerabili Petro episcopo, et ecclesie Gerundensi et nichilominus donamus et assignamus ex causis predictis uobis, dicto episcopo, et ecclesie Gerundensi quingentos solidos renduales quos uniuersitas loci nostri de Pals nobis et nostris annuatim dare et soluere promisit pro eo quod remisimus ius nobis competens in molendino dicti loci ac eidem uniuersitati concessimus ius diruendi molendinum predictum, prout in priuilegio per nos eidem uniuersitati concesso plenius continetur. Verum quia forte in posterum reuocaretur in dubium inter nos et dictam ecclesiam si accideret casus illius legis *Si quis cum telo*,[1263] an ratione retentionis predicte ad nos spectaret, vo-

1263. Ni al *Corpus Iuris Ciuilis* ni al *Corpus Iuris Canonici* no hem sabut trobar cap llei ni cànon que comenci amb aquestes paraules, àdhuc consultats els índexs d'ambdós *Corpora* d'Ochoa-Diez. Tampoc no l'hem sabut veure en el *Liber Iudicum* ni en els *Usatges*. El paràgraf es pot entendre referit a casos d'homicidi imperfecte o indirecte, al cas d'aquell que és ferit per un i rematat més endavant per un altre, o a la casuística esmentada en el *Digestum, IX, II, 1-57, Ad legem Aquiliam,* ed. Paulus Krueger, Berolini, *apud* Weimannos 1911, 156-163, casos que en una situació de jurisdicció compartida plantejarien una problemàtica singularment complicada. Sembla que el rei deixa a la jurisdicció episcopal l'enquesta, el judici i el càstig sobre tota mena de ferides, llevat de les que importen pena greu. Si els mots «illius legis» fan referència clara al dret romà, la dificultat de no poder precisar a quina llei, constituiria un inconvenient de cara a comprendre a què es refereix el rei en el document. Un text de l'obra *In excelsis Dei thesauris* de Vidal Canyelles, bisbe d'Osca i redactor i glossador més tard dels *Fueros de Aragón* promulgats per Jaume I a les Corts d'Osca del 1247, tal vegada aplicador al cas que estudiem, ens ha posat sobre una altra pista. De l'obra original, en llatí, de Vidal Canyelles no se'n conserva cap manuscrit,

lentes predicte dubitationis materiam amputare, declaramus non esse intentionis nostre de predicto casu nos debere intromittere ullo modo. Concedimus insuper quod episcopus Gerundensis et successores sui possint capere in uilla de Vliano et eius parrochia malefactores seu delinquentes qui ibi deliquerint uel comiserint, et captos tenere in eorum carcere et de eorum criminibus seu delictis inquirere, cognoscere et diffinire, et si necesse fuerit, questionibus seu tormentis ponere et ipsos punire prout facti qualitas hoc requirat, fustigando per uillam, ponendo in custello, cruce signando in fronte cum ferro calido, banniendo pro contumacia vel relegando ad tempus a villa predicta de Vliano et eius parrochia uel puniendo ipsos peccuniariter vel quouis alio modo, secundum

però és citada per altres juristes; així, un lector del ms. 1919 de la BNM, que conté el text llatí dels *Fueros de Aragón*, va extractar, entre d'altres, aquest paràgraf de l'obra *In excelsis Dei thesauris*: «Si cum cultello, ense, lancea vel ballista vel aliis armis ferreis etiam cum lapide vulnus humano corpori sit influxum nec mors ex vulnere [evenerit], medio homicidio est pena peccuniaria infligenda. Si autem cum predictis armis sine vulnere vel ossis fractura vel alia gravi lesura fuerit verberatus, percussor puniatur velut si cum baculo simplici percussisset»: Gunnar Tilander, *Vidal Mayor. Traducción aragonesa de la obra «In excelsis Dei thesauris» de Vidal Canellas*, vol. I (Leges Hispanicae Medii Aevi, IV), Lund 1956, 14. El text correspon al llibre IX, 23, que hom pot veure traduït a l'aragonès, en el vol. II (mateix autor, col·lecció [V] i any) de l'obra acabada d'esmentar, p. 510. Amb aquesta pista el problema no quedava resolt, però s'encaminava cap a un possible desenllaç en el dret local o consuetudinari. Efectivament, en la compilació mieresiana dels *Costums de Girona,* c. 60 (Cots 195-196, Pons 341, Cobos 208-209) es precisa que «de consuetudine Catalonie lege *is qui cum telo* quo ad inflingendum penam mortis seu membri mutilationis non servatur in Catalonia, cum iudices, quidquid senserint lege *Cornelia de sicariis*, in Catalonia non solum propositum sed eventum quod ad inflictionem penarum debent singulariter attendere». Per a la *lex Cornelia de sicariis*, hom pot veure *Codex IX, c. 16 n. 6 (7),* ed. Paulus Krueger, Berolini, *apud* Weidmannos 1906, 379ab: «Is qui cum telo ambulaverit hominis necandi causa, sicut is, qui hominem occiderit vel cuius dolo malo factum erit commissum, legis Corneliae de sicariis poena coercetur». És patent, doncs, que el dret consuetudinari restringia la pena al fet, i no la deixava aplicar a la mera intenció, és a dir a la intenció no consumada. D'altra banda, és conegut el litigi entre senyors locals i autoritat reial sobre l'exercici de la jurisdicció contra els qui cometien atacs premeditats amb armes contra qualssevol béns, sense efusió de sang. El 21 de juliol de 1226, Jaume I declarava competent el monestir de Banyoles en la matèria, i en el capítol de la compilació mieresiana acabat de citar és recordada una sentència de la reina Maria, donada el 1421, on es reconeixia el coneixement i l'exercici de la jurisdicció de la vall de Cornellà pel que feia als assalts amb armes contra les cases i els qui hi col·laboraven. Per tant, l'al·lusió del rei cal entendre-la circumscrita al cas dels qui ataquen amb armes sense que se'n segueixi efusió de sang. Des d'un punt de vista estrictament penal, la diferència entre fets i intencions criminals és confirmada. Des del punt de vista de la jurisdicció sobre tota mena de crims que no comporten efusió de sang, l'enumeració que segueix de les facultats reconegudes a la justícia episcopal és prou eloqüent. Per tant, creiem que la llei romana citada pel rei és la *lex Cornelia de sicariis;* l'evolució de la forma *is qui cum telo* cap a la forma *si quis cum telo* no ofereix cap dificultat insalvable. Ara bé, el rei cita la llei romana en el mateix sentit que ho fa la compilació mieresiana, és a dir, confirmant el costum local.

quod ipsis et eorum iudicibus ordinariis uel delegatis uisum fuerit faciendum, vel eisdem parcere seu etiam perdonare et remissiones facere et alia quecumque spectantia ad iurisdictionem ciuilem vel criminalem et dependencia ex eisdem; dum tamen non sint talia crimina seu delicta que de iure, usu uel consuetudine exigant penam mortis naturalis uel ciuilis uel membri detruncationem, que nobis et nostris successoribus retinemus, prout in retentione per nos facta superius est expressum. Concedentes nichilominus uobis, dicto episcopo et successoribus uestris et ecclesie Gerundensi, quod in dicto loco de Vliano possitis construi facere portalia et clausuram facere in capitibus uiarum et facere *aempits* super tegulatas, sine muris tamen et fortalitio. Promittentes per nos et successores nostros uobis, dicto episcopo, licet absenti, et ecclesie Gerundensi et notario infrascripto uestro nomine stipulanti et recipienti, quod non inquietabimus seu perturbabimus uos et successores uestros nec ecclesiam [*f. 180*] Gerundensem super premissis uel aliquo premissorum, immo uos premissis et quolibet premissorum uti libere permittemus et predictos quingentos solidos renduales uobis et successoribus uestris habere et tenere faciemus, prout uobis per nos sunt superius assignati.

Ad hec nos Petrus, miseratione diuina episcopus predictus, recipientes predictas renuntiationem, remissionem, diffinitionem et donationes a uobis, dicto domino rege, cum gratiarum actione predictis omnibus et singulis superius enarratis de consensu Capituli nostri assentimus et consensum nostrum prestamus. Promittentes per nos et successores nostros ac bona fide conuenientes uobis, dicto domino regi absenti et uestris et notario infrascripto stipulanti et recipienti nomine uestri et successorum uestrorum quod super dicto mero imperio in casibus per uos, dictum dominum regem, retentis numquam uos uel successores uestros inquietabimus seu etiam perturbabimus, nec questionem, controuersiam seu demandam in iudicio uel extra iudicium faciemus, immo uos et successores uestros dicto mero imperio in casibus predictis in loco de Vliano et eius parrochia uti libere permittemus sub forma, modis et conditionibus per uos retentis et superius expressatis.

In cuius rei testimonium duo consimilia instrumenta per alphabetum diuisa fieri iussimus, nostra bulla plumbea appendicia comunita.

Datum Barchinone, nonis octobris anno Domini millesimo trescentesimo vicesimo primo. Subscripsit G.

Sig+num Jacobi, Dei gratia regis Aragonum, Valentie, Sardinie et Corsice ac comitis Barchinone, qui predicta omnia et singula laudamus, concedimus et firmamus. Sig+num Alfonsi, illustrissimi domini regis Aragonum primogeniti eiusque generalis procuratoris ac comitis Vrgelli, qui predicta omnia et singula concedimus et firmamus.

Testes hiis fuerunt presentes reuerendus in Christo pater Poncius, diuina miseratione episcopus Barchinonensis, nobilis Guillemus de Angularia et Othonus de Montechateno, Bernardus de Fonellario et Petrus Boyl, consiliarii domini regis.

Ego Petrus, Dei gratia Gerundensis episcopus, predictis consenciens subscribo. Ego Raimundus de Sancta Pace, archidiaconus Gerundensis, subscribo. Ego Arnaldus de Solerio, archidiaconus Bisuldunensis, subscribo. Ego Berengarius de Palacio, archidiaconus Impuritanensis, subscribo [*f. 180v*]. Ego Bernardus de Goello, archidiaconus de Silua, subscribo. Ego Vgo de Cruÿllis, abbas ecclesie Sancti Felicis Gerunde, subscribo. Ego Petrus de Monte, canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Arnaldus de Monterotundo, canonicus Gerundensis, hoc firmo. Ego Guillemus de Corneliano, canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Bernardus de Crudiliis, canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Simon de Sexano, canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Jaçpertus Folcrandi, sacrista secundus, subscribo. Ego Berengarius de Crudiliis, clericus de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Vgo de Crudiliis, canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Poncius Alberti, presbyter de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Petrus de Gallinariis, presbyter de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Bernardus de Lachu, presbyter de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Dalmatius de Podialibus, presbyter de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Bernardus de Goello, clericus de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Arnaldus de Palaciolo, thesaurarius ecclesie Gerundensis, subscribo. Ego Simon de Solerio, presbyter de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Jacobus Ferrarii, presbyter de Capitulo Gerundensi, subscribo.

Sig+num Dominici de Biscarra, scriptoris dicti domini regis ac eius auctoritate notarii publici per totam terram et dominationem eiusdem, qui de mandato ipsius hec scribi fecit, cum raso et emendato in sexta linea, ubi legitur «officiales», et clausit.

a. *Afegit al marge esquerre*.

173 (154)

1321 octubre 23. Pals

La universitat dels homes del castell de Pals fa poders a Guillem Juny i a Guillem Tomàs ça Milana per a obligar-se a pagar al bisbe de Girona els 500 sous anyals que la mateixa universitat havia de satisfer al rei a canvi de poder destruir la resclosa d'un molí i dessecar uns estanys situats a Pals mateix.

O. ADG, c. 1 n. 109 [PM 867].
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 183r-184r.
B. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd*, ff. 163r-164r.

Item aliud continens quod dominus rex recipiebat D solidos in loco de Pals rendales.

Nouerint vniuersi quod cum uniuersitas castri de Pals iam suos procuratores, sindicos et actores constituerit, videlicet Bernardum de Croso, Guillemum Oliuerii, Guillemum de Bruguerio et Guillemum Caualerii, de Pals, ad dandum, concedendum et assignandum seu acensandum illustrissimo domino Jacobo, Dei gratia regi Aragonum et suis successoribus perpetuo in castro de Pals quingentos solidos barchinonenses de terno rendales et annuales, percipiendos et habendos per dictum dominum regem et suos successores in dicto castro super omnibus bonis et iuribus uniuersitatis predicte et omnium singularium ex ea, in compensationem et esmenda[m] tascharum et agrariorum prouenientium dicto domino regi de expletis terrarum et possessionum stagnorum castri de Pals et dirutionis molendinorum dicti domini regis que in dicto castro habebat et resclause siue obstaculi dictorum molendinorum, recognoscens dicta uniuersitas iamdictos procuratores, sindicos et actores dedisse, concessisse et assignasse [*f. 183v*] atque acensasse dicto domino regi et suis perpetuo annuatim dictos quingentos solidos super omnibus bonis dicte uniuersitatis, prout hec et alia continentur in instrumento siue privilegio inde per dictum dominum regem dicte vniuersitati concesso, confecto Barchinone pridie nonas octobris anno Domini M° CCC° vicesimo primo; et dictus dominus rex mandauit uniuersitati predicte quod daret et solueret annuatim perpetuo de censu domino episcopo et ecclesie Gerundensi supradictos quingentos solidos cum carta ipsius domini regis. Ideo cum hoc publico instrumento dicta uniuersitas, congregata more solito cum sono cornu in platea dicti castri, fecit, constituit, ordinauit et creauit suos procuratores, sindicos et actores Guillemum Junii et Guillemum Thomasii ça Milana,

de Pals, presentes, ad promittendum et per se et successores suos plene assecurandum vice et nomine dicte vniuersitatis dicto domino episcopo et ecclesie Gerundensi supradictos quingentos solidos dandos et soluendos dicto domino episcopo et successoribus suis et ecclesie Gerundensi annuatim perpetuo de censu, quos ipsa vniuersitas ipso domino regi annuatim perpetuo dare et soluere tenebatur pro esmenda et compensatione molendinorum et resclose siue obstaculi predictorum et agrariorum et tascharum premissarum per tres tercias anni in quibus dicto domino regi quantitates cum uenduntur in dicto castro alii sui redditus exsoluuntur, pro quibus quingentis solidis dicto domino episcopo et ecclesie Gerundensi annuatim perpetuo dandis et soluendis terminis supradictis, dicti procuratores, sindici et actores possint dictam vniuersitatem et singulos de eadem et omnia bona ipsius vniuersitatis et omnium singularium ex ea obligare in personis et bonis, et eo modo et forma quibus eis uisum fuerit faciendum, et generaliter omnia alia et singula super predictis omnibus et singulis et aliis dependentibus ex eisdem faciendi et exsequendi et peragendi que ueri et legitimi procuratores, sindici et actores facere possunt et debent, et que ipsa uniuersitas posset, si per se congregata obligationem ipsi episcopo faceret supradictam. Dans et concedens dicta uniuersitas dictis procuratoribus, sindicis et actoribus super predictis omnibus et singulis plenam et liberam potestatem, promitens dicta uniuersitas in manu et posse mei, notarii infrascripti tamquam publice persone stipulantis et recipientis nomine dicti domini episcopi absentis et ecclesie Gerundensis et omnium aliorum quorum interest uel interesse potest aut poterit in futurum, habere perpetuo ratas et firmas quascumque obligationes dicti sindici super predictis quingentis solidis dandis et soluendis dicto domino episcopo et Gerundensi ecclesie duxerint faciendas. Et ex nunc ut ex tunc ipsas obligaciones quecumque fuerint, laudauit et approbauit et quidquid etiam per dictos procuratores, sindicos et actores super premissis fuerit actum, gestum seu etiam procuratum, promittens etiam ipsa universitas quod numquam contra predicta ueniet [*f. 184*] seu aliquod predictorum, immo quecumque acta, gesta et facta fuerint in obligationibus predictis et dependentibus ex eisdem per sindicos supradictos rata et firma habebit et perpetuo obseruabit sub obligatione bonorum omnium dicte uniuersitatis et omnium singularium ex eadem. Et nichilominus dicta universitas renuntiauit omni iuri et priuilegio quo contra predicta uenire posset uel aliquid premissorum, et restitutioni in integrum et dolo.

Quod fuit actum et a dicta uniuersitate firmatum in dicta platea ipsius castri de Pals decimo kalendas nouembris anno Domini Mº CCCº vicesimo primo.

Testes huius rey sunt venerabilis Petrus de Libiano, miles et procurator pro domino rege in honore Turricelle de Montegrino, necnon castrorum de Pals et de Pontonibus, et Bernardus de Libiano[1264] eius filius, et Dalmatius de Sancto Michele[1265] et Jaspertus de Pals, milites, et Bernardus de Miyars, sacrista de Pals, et Bernardus Leuina, scutifer dicti uenerabilis Petri de Libiano, et Bernardus Mascaroni, scolaris de Petracissa.

Sig+num Bernardi de Planis, publici notarii substituti a Petro Consulis, notario publico de Pals, qui hec scribi fecit et clausit et predictis omnibus interfuit et de eisdem ad mandatum dicte uniuersitatis fecit hoc presens publicum instrumentum, die et anno prefixis et presentibus testibus suprascriptis.

174 (155)

1321 novembre 9, Girona

El bisbe Pere de Rocabertí notifica als síndics de Pals una carta del rei Jaume II que mana al poble pagar 500 sous anyals de cens al mateix prelat.

O. ADG, c. 1, n. 108 [PM 868].
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, f. 184rv.

Item aliud continens quod de mandato dicti domini regis homines de Pals amodo responderent domino episcopo Gerundensi de dictis D solidis.

Nouerint vniuersi quod die et anno infrascriptis, in presentia mei notarii et testium infrascriptorum ad hec specialiter uocatorum et rogatorum, reuerendus pater dominus Petrus, Dei gratia Gerundensis episcopus, presentauit et tradidit Guillemo Junii et Guillemo Tomasii ça Milana, de Pals, sindicis et procuratoribus constitutis ab uniuersitate castri de Pals cum publico instrumento confecto Xº kalendas nouembris anno Domini Mº CCCº vicesimo primo quandam litteram siue cartam illustrissimi domini regis et ei[u]s sigillo in dorso sigillatam, tenorem cuius littere ego idem

1264. Cf. PM 861.
1265. Cavaller i delmer: PM 628, 741; ADG, Pergamins de la Seu, Ardiaconat de Besalú, perg. 13.

notarius ad instantiam et requisitionem dicti domini episcopi legi coram dictis sindicis [*f. 184v*] procuratoribus in Gerunda, intus palatium dicti episcopi memorati, cuius littere predicte tenor talis est:

«Jacobus Dei gratia rex Aragonum, Valentie, Sardinie et Corsice, comesque Barchinone ac sancte Romane ecclesie vexillarius, amiratus et capitaneus generalis, ffidelibus suis hominibus vniuersitatis loci nostri de Pals, salutem et gratiam. Cum nos quingentos solidos renduales quos nobis et nostris successoribus dare et soluere annuatim promisistis pro eo quia uobis remisimus ius nobis competens in molendino dicti loci ac uobis etiam concessimus ius diruendi molendinum predictum, prout in priuilegio per nos uobis concesso et instrumento obligationis et promissionis nobis per uos facti plenius continetur, donauerimus et assignauerimus episcopo et ecclesie Gerundensi, ut in instrumento per nos facto hec et alia lacius continentur, idcirco uobis per presentem cartam dicimus et mandamus quatenus de dictis quingentis solidis de cetero respondeatis episcopo et ecclesie Gerundensi ac eisdem ipsos perpetuo persoluatis sicut eos nobis soluere tenebamini antequam donationem et assignationem predictas eisdem fecissemus, ac eisdem etiam episcopo et successoribus suis et Gerundensi ecclesie de eisdem quingentis solidis in perpetuum annuatim soluendis uos taliter obligetis quod dictus episcopus et ecclesia reputent se contentos. Nos enim, cum obligationem episcopo et Gerundensi ecclesie feceritis supradictam, vos ab obligatione nobis per uos facta de dictis quingentis solidis persoluendis per nos et successores nostros quitios appellamus et absolutos uos reddimus de eadem. Datum Barchinone, octauo idus octobris anno Domini M° CCC° vicesimo primo. Eb. scd. G.»

Qua littera lecta et presentata et tradita dictis sindicis, dictus dominus episcopus peciit fieri de predictis presentatione et traditione et aliis supradictis publicum instrumentum per me notarium infrascriptum.

Quod fuit actum in dicto palatio die lune intitulata V° idus nouembris anno Domini M° CCC° vicesimo primo, presentibus testibus venerabilibus Jasperto Folcrandi, sacrista secundo Gerundensis ecclesie, Berengario Renalli,[1266] iurisperito Gerunde, Petro

1266. Ciutadà de Girona, jurista i delmer: cf. PM 320, 631, 785, 1325; CC 595, 615 (= G-6 f. 98rv) 616; LV 31, 46, 53, , 55, 69, 77, 79, 145; Guilleré I 46, 143, 158, 184, 249-250, 438, 440, 493; II 251, 253, 265. 267, 269, 276, 315-316, 319, 322-323, 345, 350-355, 367, 430, 444, 447. El 1326 fou marmessor de Guillem Escarrer, senyor del castell de Cassà, marmes-

de Mediauilla,[1267] rectore hospitalis sedis Gerunde, et Bernardo de Planis, notario de Pals.

Ego Jacobus Tresforti, notarius publicus substitutus auctoritate regia a Raimundo Simonis de Toylano, publico Gerunde notario, predictis interfui et hec scripsi et clausi.

175 (156)

1321 novembre 9

Els síndics de la vila de Pals s'obliguen a pagar cada any 500 sous de cens al bisbe de Girona.

O. ADG, c. 1, n. 110, carta partida [PM 869].
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 185r-186r i 189v-190v.
B. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd*, ff. 164v-165v.

Item aliud continens quod dicti homines de Pals obligarunt se sub[1268] certa pena solvere dictos D solidos.

Nouerint uniuersi quod nos Guillemus Junii et Guillemus Thomasii ça Milana, sindici et procuratores vniuersitatis castri de Pals ad infrascripta specialiter facienda cum publico instrumento confecto decimo kalendas novembris anno Domini Mº CCCº uicesimo primo, attendentes quod illustrissimus dominus Jacobus, Dei gratia rex Aragonum, concessit per suum priuilegium sindicis et etiam uniuersitati hominum castri de Pals quod amodo molendina que idem rex habebat in dicto castro et resclosa siue obstaculum quibus aqua impellebatur ad ipsa molendina deinceps non existerent, immo eorum hedificia et construcciones auferrentur et

soria accidentada, U-2 ff. 87rv, 113v, U-3 ff. 71rv, 141v-142r, U-4 f. 96v; G-7 f. 2rv. El 1328 intervingué indirectament en la marmessoria del comte Malgaulí d'Empúries, U-3 ff. 77v-78r, directament en la de Marquesa de Cabrera, mare de Malgaulí, G-6 f. 196r, i fou marmessor de Sibil·la Estruch de Campllonch, U-3 f. 123rv. Segurament a conseqüència de derivacions judicials de la marmessoria Escarrer, el 1331 Berenguer Renall era excomunicat amb participants, U-4 f. 178v. A partir del 1333 ja actuen les seves filles i hereves: G-6 ff. 144v, 147rv, U-5 f. 111v, D-161 f. 43v; ADG, Pergamins de la Seu, Beneficis diversos, rotlle 7.

1267. Cf. CC 614. El 27 de desembre de 1301, després de visitar el monestir de Sant Pere de Galligants, el bisbe en nomenava administrador Pere de Mitjavila, amb un salari anyal de 30 lliures, G-3 f. 108rv. El 26 d'octubre de 1321 el bisbe el nomenava procurador de l'abat Guillem de Sant Pere de Galligants, G-3 ff. 100v-101v. El desembre del mateix any fermava rebut al bisbe com a marmessor de Simó de Gironella per 850 sous que Gironella devia a l'abat, G-3 f. 106v.

1268. En aquesta altura, al marge dret, escrit per una altra mà, moderna: «de Pals».

demolirentur in continenti, ita quod aqua absque aliquo obstaculo cursum suum uersus mare haberet expeditum, quodque per ipsum dominum regem et successores suos aut aliquam aliam personam dicta molendina siue resclausa aut obstaculum numquam rehedificari uel reduci ualerent, et quod concessit etiam idem dominus rex sindicis et uniuersitati predicte quod ipse uel successores sui non exigerent neque reciperent a dicta uniuersitate nec ab aliquo ex eadem pro terris et possessionibus que iam ex stagnis seu paludibus dicti castri ad culturam redacte sunt uel ulterius reducentur aliqua agraria siue taschas, ymmo eas dicte uniuersitati et habitatoribus dicti castri presentibus et futuris remiserit ac etiam perpetuo difiniuerit. Attendentes etiam quod Bernardus de Croso et Guillemus Oliuerii et Guillemus de Bruguerio et Guillemus Caualerii, ad ea tunc sindici uniuersitatis castri predicti de Pals, promiserunt pro se et uniuersitate predicta dicto domino regi pro esmenda et compensatione molendinorum et resclause siue obstaculi predictorum et agrariorum et tascharum predictarum, a prestatione quarum dictus dominus rex absoluit uniuersitatem predictam, quod ipsi et uniuersitas solueret ipsi domino regi et suis et cui uellet annuatim perpetuo per tres tercias anni, in quibus domino regi quantitates cum uenduntur in dicto suo castro alii sui redditus exsoluuntur, quingentos solidos barchinonenses, et quod pro dictis quingentis solidis dicto domino regi uel cui uellet per dictam uniuersitatem anno quolibet exsoluendis terminis supradictis obligauerunt domino regi omnia bona sua et uniuersitatis predicte et singulorum etiam ex eadem; et quod officiales domini regis in dicto castro possent uniuersitatem predictam et quemlibet ex eadem compellere in personis et in bonis pro solutione quingentorum solidorum dictis terminis [*f. 185v*] anno quolibet facienda, sicut eos compellere posset pro solutione aliorum reddituum dicti loci, prout in carta seu priuilegio dicti domini regis, quod fuit confectum pridie nonas octobris anno presenti per Egidium Petri de Buysan, scriptorem et notarium dicti domini regis, et eius sigillo appendicio sigillata, plenius dinoscitur contineri. Attendentes etiam quod dictus dominus rex pro eo quia donauit et assignauit uobis, dicto domino episcopo, et ecclesie Gerundensi dictos quingentos solidos cum carta sua confecta et data Barchinone, nonis octobris anno presenti, mandauit hominibus et uniuersitati dicti loci de Pals cum alia carta sua que data fuit Barchinone, octavo idus octobris eodem anno, quatenus de dictis quingentis solidis de cetero responderent uobis, reuerendo in Christo patri domino episcopo et uestre ecclesie

Gerunde, ac uobis eosdem persoluerent, sicut dicto domino regi persoluere tenebantur, et quod uobis de eisdem quingentis solidis exsoluendis se obligarent, prout in dicta carta supra proxime posita plenius continetur. Idcirco nos, Guillemus Iunii et Guillemus Thomasii ça Milana, sindici et procuratores predicti super hiis plenam et liberam ab ipsa uniuersitate potestatem habentes, pro nobis et dicta universitate promittimus bona fide et per firmam et ualidam stipulationem uobis, reuerendo in Christo patri et domino Petro, Dei gratia Gerundensi episcopo, et uestris successoribus et ecclesie Gerundensi quod eadem uniuersitas soluet uobis et successoribus uestris perpetuo annuatim quingentos solidos barchinonenses intus castrum seu territorium de Pals per tres tercias anni, videlicet per totum mensem madii proxime uenientem terciam partem, et per totum mensem septembris aliam terciam partem, et reliquam terciam per totum mensem ianuarii subsequentem. Et deinde annuatim perpetuo per terminos supradictos, et etiam dampna et expensas, si qua sustinueritis si in solutione dictarum quantitatum unquam aliquo tempore cessaretur. Promittentes uobis, dicto domino episcopo, et ecclesie Gerundensi, per nos et successores nostros et per dictam uniuersitatem et quemlibet de dicta uniuersitate predicta attendere et complere. Obligantes uobis et ecclesie Gerundensi nos et uniuersitatem predictam et quemlibet ex eadem et omnia bona nostra et uniuersitatis predicte et cuiuslibet ex eadem. Volentes etiam et expresse nos et quemlibet de dicta uniuersitate specialiter astringentes quod baiulus seu officiales domini regis in dicto castro ad uestri et successorum uestrorum requisitionem eis seu eorum alteri per uos dictum dominum episcopum uel uestros successores seu per uestrum et ipsorum procuratorem ad hec legitime constitutum factam, possint nos et successores nostros et quemlibet de dicta uniuersitate compellere in personis et in bonis pro solucione dictorum quingentorum solidorum anno quolibet, ut supra dicitur, facienda, et nos et quemlibet de dicta uniuersitate capere et captos tenere in castro predicto donec de cessatis solutionibus et dampnis et missionibus, si quas inde feceritis, esset uobis et uestris successoribus plenarie et integre satisfactum, renuntiantes nomine nostro et dicte uniuersitatis omni [*f. 186*] iuri, priuilegio et statuto quo contra predicta uel aliquid de predictis nos uel dicta uniuersitas seu quilibet ex eadem uenire posset aliqua ratione.

Quod est actum quinto idus nouembris anno Domini millesimo CCC° vicesimo primo.

Sig+num Guillemi Junii. Sig+num Guillemi Thomasii ça Milana, sindicorum ac procuratorum predictorum, qui hec firmamus et laudamus.

Testes huius rey sunt Jaspertus Folcrandi, sacrista secundus, Petrus de Gallinariis, presbyter de Capitulo Gerundensi, Berengarius Renalli, iurisperitus, et Berengarius de Petraria, scutifer domini episcopi supradicti, et Petrus de Miars, prepositus Helemosine sedis Gerunde.

Eg+o Jacobus Tresforti, notarius publicus substitutus auctoritate regia a Raimundo Simonis de Toylano, publico Gerunde notario, predictis interfui et hec scribi feci et clausi, et constat michi de suprascripto in V[a] linea, ubi dicitur «suos».

176 (158)

1321 novembre 12. Pals

Guillem Juny i Guillem Tomàs ça Milana, síndics dels homes de Pals, compareixen davant Pere de Llabià, procurador reial, Joan de Prat,[1269] *jutge reial, i Guillem Oliver, lloctinent del batlle, tots de Pals, per a ratificar el compromís de pagar 500 sous de cens anyals al bisbe de Girona.*

O. ACG, perg. 1321-XI-12.
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 188r-191r.
B. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd*, ff. 163r, 164r-166r.

Item aliud continens quod dictus dominus rex reciperet dictos D solidos in recompensacionem tascharum et agrariorum stagni [*escrit per una altra mà***] de Pals.**

Nouerint vniuersi quod die et anno infrascriptis Guillemus Junii et Guillemus Thomasii ça Milana, sindici et procuratores universitatis castri de Pals, comparuerunt coram venerabilibus et discretis Petro de Libiano, milite et procuratore domini regis in honore de Turrucella de Montegrino et in castro de Pals, et Johanne de Prato, iudice ordinario domini regis in locis predictis, et Guillemo Oliuerii, tenente locum baiuli in dicto castro de Pals,

1269. En la documentació municipal apareix un Joan de Prat, de Taialà, del qual no coneixem ofici ni benefici, difunt el 1339, PG 336. Els altres homònims de PG i el que apareix com a jurat en U-19 ff. 68v-69r són massa posteriors per a identificar-los amb el jutge reial de Torroella de Montgrí i Pals.

de quorum sindicatu fecerunt fidem per publicum instrumentum cuius tenor talis est. (*Segueix una nova transcripció íntegra del n. 173 [154], ff. 183r-184r)*.

Comparuit etiam Petrus Capmany, capellanus ecclesie de Episcopali, procurator reuerendi in Christo patris domini Petri, Dei gratia Gerundensis episcopi, qui ad faciendum fidem de ipsa procuratione exhibuit quoddam publicum instrumentum cuius tenor infra sequitur; tenor uero dicte procurationis dinoscitur esse talis. Nouerint vniuersi quod in presentia mei, notarii, et testium infrascriptorum ad hoc specialiter uocatorum reuerendus pater Petrus, Dei gratia episcopus Gerundensis, attendens quod Guillemus Junii et Guillemus Thomasii ça Milana, de Pals, sindici et procuratores uniuersitatis hominum castri de Pals, obligauerunt se de mandato domini regis tam nomine proprio quam nomine dicte uniuersitatis ad soluendum ipsi domino episcopo et successoribus suis et ecclesie Gerundensi perpetuo annuatim per tres tercias anni quingentos solidos barchinonenses de terno, prout in instrumento obligationis inde facte plenius continetur. Attendens etiam quod ipsi sindici et procuratores ad maiorem firmitatem ipsius domini episcopi et ecclesie Gerundensis promiserunt confiteri et recognoscere in iudicio coram curia et officialibus domini regis in dicto castro de Pals nomine proprio et uniuersitatis predicte se et dictam uniuersitatem debere soluere dicto domino episcopo et successoribus suis dictam peccunie quantitatem terminis supradictis, et super hoc iussum recipere a iudice et officialibus dicti castri. Ideo idem dominus episcopus fecit, constituit et ordinauit certum et specialem procuratorem suum Petrum Capmany, capellanum ecclesie de Episcopali notariumque suum presentem, ad comparendum pro eo et eius nomine coram curia et officialibus domini regis in dicto castro de Pals et ad requirendum procuratores et sindicos [*f. 189v*] supradictos ut confessionem et recognitionem predictas in iudicio et in posse ipsius curie faciant, prout ipsi domino episcopo promissum extitit per eosdem et iussum super soluendis dicto domino episcopo et successoribus suis dictis quingentis solidis perpetuo annuatim pro se et uniuersitate predicta recipiant a iudice et officialibus dicti castri, et ad requirendum etiam ipsum iudicem et alios officiales dicti castri ut ipsum iussum ipsis sindicis faciant et instrumentum inde confectum subscribere debeant, prout de iure fuerit faciendum. Dans ipsi procuratori suo super expedicione ipsius negocii et omnibus dependentibus ab eodem plenam et liberam potestatem. Promittens ratum et firmum

semper habere quidquid per ipsum procuratorem suum actum, procuratum seu expeditum fuerit in premissis.

Quod fuit actum et a predicto domino episcopo concessum et firmatum quinto idus nouembris anno Domini millesimo CCC^{o} uicesimo primo, presentibus testibus discreto Jasperto Folcrandi, sacrista secundo, et Petro de Miylars, preposito Elemosine, et Petro de Mediauilla, rectore hospitalis in ecclesia Gerundensi. Eg+o Jacobus Tresforti, notarius publicus substitutus auctoritate regia a Raymundo Simonis de Toylano, publico Gerunde notario, predictis interfui et hec scribi feci et clausi.

Qui quidem procurator dicti domini episcopi dixit et proposuit quod dicti sindici et uniuersitas et quilibet ex eadem erant obligati ad soluendum eidem domino episcopo et eius successoribus perpetuo annuatim quingentos solidos per anni tercias exsoluendos, prout continetur in quodam instrumento inde confecto in posse Jacobi Tresforti, notario Gerunde, quinto idus nouembris anno presenti, cuius tenor sequitur in hunc modum. (*Segueix una nova transcripció íntegra del n. 175 [156], ff. 185r-186r.*) Quo quidem instrumento et eius tenore perlecto per dictum iudicem coram sindicis supradictis, dicti sindici autoritate sindicatus predicti, recognoscentes uerum esse prout in dicto instrumento continetur, ad maiorem ipsius domini episcopi firmitatem de dictis sibi quingentis solidis exsoluendis, et ne sibi per ipsam uniuersitatem seu aliquem ex eadem posset fieri contradictio in futurum, imo quod etiam tamquam de notorio et manifesto ad satisfaciendum de dictis quingentis solidis compelli posset dicta uniuersitas et quilibet ex eadem per baiulum domini regis uel alios officiales domini regis in castro de Pals, confessi fuerunt in iudicio se et dictam uniuersitatem et quemlibet ex eadem esse obligatos ad exsoluendum quingentos solidos annuatim dicto domino episcopo et ecclesie Gerundensi, prout in dicto instrumento continetur, et pro dictis quingentis solidis exsoluendis obligauerunt se et uniuersitatem predictam et quemlibet ex eadem et omnia bona sua et dicte uniuersitatis et cuiuslibet ex eadem. Volentes etiam et expresse se et quemlibet de dicta uniuersitate specialiter astringentes quod baiulus seu officiales alii domini regis in dicto castro ad requisitionem dicti domini episcopi et suorum successorum eis seu eorum alteri per dictum dominum episcopum uel eius successores seu per eius procuratorem ad hec legitime constitutum factam, possint eos et successores eorum et quemlibet de dicta uniuersitate compellere in personis et bonis pro solucione dictorum quingentorum solidorum

anno quolibet, ut supradicitur, facienda, et ipsos et quemlibet de dicta uniuersitate capere et captos tenere in castro de Pals, donec de cessatis solutionibus et dampnis et missionibus, si quas inde dictus dominus episcopus fecerit, esset dicto domino episcopo [*f. 191*] et suis successoribus plenarie et integre satisfactum. Et incontinenti dictus iudex, ad instantiam et requisitionem dicti Petri Capmany, procuratorem domini episcopi supradicti, et de uoluntate et consensu dictorum sindicorum iussit eisdem sindicis quod dicta uniuersitas et quilibet ex ea, ut superius continetur, soluat quingentos solidos supradictos annuatim perpetuo intus castrum seu territorium de Pals per anni tercias domino Gerundensi episcopo et eius successoribus. Quem iussum receperunt sindici supradicti nomine uniuersitatis predicte et singulorum etiam ex eadem. Et de predictis tam dictus procurator dicti domini episcopi et sindici supradicti quam etiam iudex et officiales predicti superius nominati petierunt fieri publicum instrumentum ad habendum in futurum memoriam de predictis.

Que fuerunt acta in dicto castro de Pals IIe (*sic*) idus nouembris anno Domini millesimo CCC^{o} vicesimo primo, presentibus testibus Jacobo Tresforti, notario Gerunde, et Bernardo de Libiano, filio Petri de Libiano, militis, et Guillemo Martini, clerico, et Bernardo de Miylars, sacrista, et Raimundo de Turricella,[1270] milite de Pals. Sig+num Guillemi Junii. Sig+num Guillemi Thomasii ça Milana, sindicorum predictorum, qui hec nomine quo supra firmauerunt et concesserunt. Sig+num Petri Capmayn, procuratoris predicti qui predicta nomine quo supra firmauit et laudauit die et anno prefixis, presentibus testibus antedictis. Ego Johannes de Prato, iudex predictus, qui predicte confessioni et obligationi interfui, et ad instantiam et requisitionem Petri Capmayn, procuratoris predicti, et de uoluntate et concensu Guillemi Thomasii sa Milana et Guillemi Junii, sindicorum predictorum, iussum predictum feci, subscribo et sig+num meum appono. Ego Petrus de Libiano, procurator pro domino rege in castris de Turricella de Montegrino et de Pals, qui predictis una cum dicto iudice interfui, subscribo. Ego Guillemus Oliuerii, tenens locum Petri Consulis, baguli (*sic*) de Pals, una cum dicto iudice interfui, subscribo.

Sig+num Bernardi de Planis, publici notarii substituti a Petro Consulis, notario publico de Pals, qui predictis omnibus que in

1270. Cf. *Lletres* I, n. 44, nota 139, n. 46, 61, 574.

dicta curia de Pals per dictos sindicos coram officialibus supradictis facta fuerunt interfuit, hec scribi fecit et clausit, cum literis rasis et aptatis in quinta linea, in dictione ubi dicitur «açensasse», et in nonadecima linea, ubi dicitur «suprascriptis», et cum supraposita in vicesima octaua linea, ubi scribitur «continetur».

177 (171)

1321 desembre 20 [i 1342 octubre 19]

Reparació d'una escriptura per la qual l'abat Gispert[1271] *i els monjos del monestir de Sant Salvador de Breda acorden que el nombre de monjos de la casa no podrà ser mai superior a tretze, inclòs l'abat.*

O. Perdut.

A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, f. 208rv. El verso del foli presenta deterioracions.

Item aliud instrumentum factum de quadam reparatione cuiusdam instrumenti tangens monasterium Sancti Salvatoris de Breda.

Nouerint vniuersi quod coram me, Petro Scriptoris,[1272] iudice ordinario comitatus Caprarie, comparens venerabilis et religiosus frater Atus,[1273] Dei gratia abbas monasterii Sancti Saluatoris de Breda, asseruit quod fuerat amissum quoddam publicum instrumentum quod religiosus frater Jaspertus, Dei gratia condam abbas dicti monasterii, predecessor suus, et conuentus dicti monasterii fecerant et firmauerant super certo numero monachorum quem ordinauerant esse vt temporibus retroactis consueuerant in monasterio prelibato, in posse Petri de Sancto Anthonio,[1274] condam notarii publici Hostalrici et vicecomitatus Caprarie, et quod ipsum instrumentum non poterat invenire, quamuis ipsum cum magna diligentia perquisiuisset. Quare cum sua, nomine suo et dicti monasterii, diceret interesse ipsum habere, peciit a me et supplicauit quod ego notam predicti instrumenti mandarem

1271. És Gispert de Jafre (1296-1337): Zaragoza 102, amb l'epitafi.

1272. Cf. PM 582; PG 81, 151-152.

1273. És Ató de Torrella (1337-1348): Zaragoza 103. A l'ADG hi ha notícia que el gener de l'any 1326 el bisbe li confirmava les rendes de Riudarenes, l'Esparra i Sils, a més d'una porció diària que li havia concedit l'abat Gispert de Jafre, G-6 ff. 87r-88r.

1274. Cf. PM 393, 398, 480; *Roca Rossa* 4, 17-18, 24, 34, 68, 176.

perquiri per Simonem de Bossegays,[1275] notarium substitutum in dicta scribania Hostalrici et vicecomitatus predicti, et notas siue abreuiaturas dicti notarii condam tenentem in libris siue protocollis videlicet *Notularum* ipsius notarii, et ipsum sibi reparari siue in publicam formam redigi facerem. Ego itaque, iudex predictus, intellecta et admissa peticione siue supplicacione predicta dicti venerabilis abbatis tamquam rationabili et iuri consona, uocaui dictum Simonem de Bossegays, notarium, et mandaui eidem quod notam predicti instrumenti perquireret. Qui quidem Simon de Bossagays, notarius predictus, perquisita per eum et inventa dicta nota in protocollis siue abreuiaturis dicti notarii defuncti et rediens coram me, presente dicto venerabili abbate et super predictis instante, hostendit eam mihi firmatam et cancellatam siue lineatam duabus lineis, prout dictus notarius deffunctus consueuerat facere de instrumentis que in formam publicam redigebat. Egoque, recepto sacramento prius per me a dicto abbate, qui religione ipsius affirmauit quod dictum instrumentum fuerat amissum, nulla per ipsum vel alium quem sciret dolositate adhibita, et quod nesciebat vbi aut penes quem sit, et quod dolo vel fraude illud habere vel possidere non desiit, quodque illud non postulat refici fraudulenter et quod si quo tempore illud ad manus suas peruenire uel habere poterit, restitueret notario suprascripto uel mihi iudici cancellatum et annullatum, nec eo amplius vteretur in periudicium alicuius, quod etiam ex tunc cassum et irritum et nullius valoris esse voluit, mandaui eidem notario quod predictum instrumentum repararet siue in publicam formam de nouo redigeret de nota supradicta de verbo ad uerbum, nichil addito nichilque remoto, et dicto abbati traderet. Ego itaque Simon de Bossegays, notarius predictus, recepto mandato predicto a dicto domino iudice, instante et requirente dicto venerabili abbate, reparaui siue de nouo feci dictum instrumentum et in publicam formam redegi in presenti pergameno de predicta nota de uerbo ad uerbum, nichil addito nichilque remoto, vt sequitur in hunc modum:

«Nouerint vniuersi quod die dominica ante festum sancti Thome apostoli qua computabatur XIII° kalendas ianuarii anno Domini millesimo CCC° XX° primo, congregato more solito in Capitulo monasterii Sancti Saluatoris de Breda, diocesis Gerundensis,

1275. El 1352 és documentat com a notari de Girona, al qual el canonge Felip Boïl fa un violari de 45 sous, G-27 f. 6r. El març del 1361 pren a manlleuta, amb altres, Pere Purgenç, clergue de Camprodon, inculpat de crims, per 5.000 sous, G-40 f. 165r.

conuentu dicti monasterii super tractandis quibusdam negociis vtilibus et necessariis dicti monasterii, scilicet venerabilis frater Jaspertus, Dei gratia abbas predicti monasterii, ffrater Berengarius de Blandis, prior, ffrater Bernardus de Villari,[1276] camerarius, ffrater Atus de Turricella, prepositus, ffrater Petrus de Logustaria,[1277] infirmarius, ffrater Raymundus de Turrucella, ffrater Arnaldus de Blandis,[1278] ffrater Gauçerandus de Maserata,[1279] ffrater Gauçerandus de Montecuruo[1280] et ffrater Gauçerandus de Cartiliano,[1281] ffrater Arnaldus de Orreo et ffrater Bernardus de Casali Natali, videntes et considerantes quod propter honus victualium dicti conuentus et honus operis incepti in eodem et aliorum sumptuum et missionum que contingunt ibidem fieri propter hospites et aduenas ibi aduenientes et transitum itineris publici et regalis quod est in confinibus dicti monasterii, redditus et facultates dicti monasterii et eius officinarum nequeunt sufficere vltra quam ad numerum tresdecim monachorum, qui antiquitus fuit constitutus et ordinatus in dicto monasterio esse iuxta facultates et redditus dicti monasterii, in quo numero dictus dominus abbas est et intelligitur esse, et ita est et fuit ibi longo tempore vsitatum et obseruatum, consulto et deliberato animo, dictus conuentus vnanimiter statuit et ordinauit per se et suos successores, de consensu reuerendi in Christo patris et domini, domini Petri, Dei gratia episcopi Gerundensis, quod numquam amodo in dicto monasterio augeatur numerus dictorum monachorum, nec aliqua persona ecclesiastica vel secularis cuiuscumque conditionis sit admittatur in monachum dicti monasterii nec admitti possit precibus vel mandato alicuius nobilis vel prelati aut alterius persone cuiuscumque condicionis vel dignitatis sit, nec ei uox, titulus vel vices per abbatem vel aliquem de dicto conuentu possit dari vel concedi quousque locus monachi de numero

1276. És un dels monjos de Breda que l'any 1296 reconeixen que no poden contrastar la provisió d'abat feta pel bisbe anterior en la persona de l'abat Gispert [de Jafre, 1296-1337], G-1 ff. 255 i 26r. Aquell any Vilar era monjo paborde.

1277. Consta mort el febrer del 1327, car aleshores l'abat Gispert comunica al bisbe que els béns del difunt són dispersos, i el bisbe intima monitòria d'excomunió als qui els retinguin, U-2 ff. 82v-83r.

1278. Consta difunt el desembre del 1348, quan Timbor, vescomtessa de Cabrera, paga 400 sous que devia al monjo difunt, D-160 f. 15r.

1279. El febrer del 1334 és comissionat pel bisbe per a donar possessió a Pere Domènec del benefici fundat al monestir de Sant Salvador de Breda per Bernat de Cabrera, U-5 f. 138v.

1280. Cf. *Lletres* I, n. 147, nota 375.

1281. És un dels monjos firmants del document esmentat suara, nota 1276.

dicti conuentus vacauerit morte, resignatione vel mutatione aut alio quouis casu; quod si fieret, non valeat vllo iure nec aliqua ratione. Et hec omnia statuerunt et amologauerunt dictus abbas et conuentus jamdictus, per se et per suos successores perpetuo statuto, presente Pericono Scriptoris, jurato et tenente locum notarii infrascripti, in posse cuius firmauerunt, et presentibus testibus Bernardo de Mascorda,[1282] sacerdote, Francischo de Campoplano, Arnaldo de Mascorda,[1283] baiulo, et Arnaldo de Mascorda, clerico dicti monasterii, et postea manibus propriis firmauerunt».

Facta fuit hec reparacio de mandato dicti domini judicis die sabbati intitulata quartodecimo kalendas nouembris anno Domini Millesimo CCC° quadragesimo secundo, presentibus testibus Guillemo de Villario,[1284] de Monellis, Jacobo Fferrario, de Sancto Celedonio, et Romeo Ollerii,[1285] scutifero dicti domini abbatis.

Ego Petrus Scriptoris, judex ordinarius memoratus, huic reparationi auctoritate mea ac cum sollempnitate debita, vt premittitur, facte subscribo [*f. 208v*] manu propria, auctoritatemque iudicialem interpono pariter et decretum.

Nos Petrus, Dei gratia Gerundensis episcopus, attendentes consideratis facultatibus dicti monasteriii et expensis que necessari[o] habent fieri in eodem, dictum monachorum numerum sufficere in dicto monasterio statutum (...) ut superius continetur, laudamus approbamus et auctoritate ordinaria (...) ipsum numerum debere (seruari) decernentes.

Signum mei, Simonis de Bossegays, notarii publici substituti a Petro Scriptoris, notarii publici Ostalrici et vicecomitatus Caprarie, qui de mandato, auctoritate et decreto dicti judicis (...)

1282. El benefici conferit pel Papa a Bernat sa Mascorda originà el procés corresponent de provisió, datat el 9 de març de 1297, G-1 ff. 52v-53r.

1283. L'abril del 1326 és claver de Tordera i el bisbe, a precs de l'abat Gispert de Jafre, li dóna permís d'absentar-se per servir-lo, U-2 f. 58v. El març del 1327 el mateix abat li concedeix un benefici manat del monestir i el bisbe el confirma, U-2 ff. 103v-104r. No és segur que sigui l'homònim rector de Fogars que el juny del 1353 rep llicència del bisbe per fer d'advocat de Bernat de Cabrera, U-22 f. 35v, i consta difunt en D-162 f. 6v, document sense data.

1284. Possiblement sigui el súbdit del comte d'Empúries contra el qual mouen causa una vídua i una dona casada l'any 1355, i el bisbe declara que l'infant-comte d'Empúries pot procedir, perquè el conflicte no esguarda béns que pertanyin a clergues, U-25 f. 194r.

1285. El desembre del 1341 uns desconeguts van ferir a Riudarenes el prior de Sant Pere Cercada, i entre aquells hi havia Romeu Oller, clergue i familiar del bisbe; aquest manava immediatament a l'abat de Breda que el fiqués a la presó, U-7 f. 58r.

de predictis protocollis dicti notarii deffuncti ex nota predicta reparaui siue [in publicam formam…] redegi et ad instanciam dicti venerabilis abbatis predictis omnibus et singulis (...) hec scribi feci et clausi.

178 (161)

1322 octubre 15

L'abat Guillem[1286] *de Vilabertran cedeix al bisbe Pere de Rocabertí els seus drets sobre el mas Font de Madremanya i un cens de 19 capons sobre la casa de Girona habitada pel canonge Guillem de Vilaric,*[1287] *per la ferma d'una part del delme de Cabanes, llegada per Guillema de Garriga al monestir de Vilabertran.*

O. ADG, c. 23, n. 93, carta partida [PM 878].
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 195v-197v.
B. Una altra còpia del s. XIV: ADG, Protocol de Pere Capmany, ff. 103v-105v.

Item aliud continens quod abbas de Villabertrando assignauit certos redditus in parrochia de Matremagna domino episcopo in recompensacione partis decime de Cabanis.

Nouerint vniuersi quod in presentia mei notarii et testium infrascriptorum ad hoc specialiter uocatorum, venerabilis Guillemus, gratia Dei abbas, et conuentus monasterii Sancte Marie de Villabertrando, attendentes quod domina Guillema de Garriga, condam, dedit et assignauit in suo ultimo testamento monasterio de Uillabertrando predicto quandam partem decime parrochie de Cabanis, que pro domino episcopo et ecclesia Gerundensi tenebatur et tenetur ac teneri debet et consueuit dare in feudum, et quod ipsum monasterium seu abbates eiusdem dictam decimam sine firma Gerundensis episcopi hactenus tenuerunt, quodque ex causa predicta dominus Guillemus, bone memorie Gerundensis episcopus, et dominus Petrus, etiam nunc episcopus eius successor immediatus, mouerunt contra ipsos et dictum monasterium questiones, ex eo uidelicet quod nolebant, ut dicebant, amitere tercia, laudismia et foriscapia que possent ex ipsa decima in futurum Gerundensi ecclesie prouenire. Considerantes etiam quod ipse abbas et conuentus aut monasterium ipsum non poterant

1286. És Guillem de Pau (1314-1330): GOLOBARDES 131; DHEC III 675 dóna una altra cronologia: 1320-1334.

1287. Cf. PONTICH, *Series*, f. 394v; PM 1086, 1114; CC 574.

ipsam partem decime iuste ac pacifice sine firma ipsius domini Gerundensis episcopi retinere, cum feudalis existat, ut superius continetur, idcirco venerabiles abbas et conuentus prefati, gratis et ex certa scientia, inspecta utilitate monasterii supradicti ac diligenti tractatu et deliberatione habitis inter eos, dederunt et titulo donationis pro libero et francho alodio assignauerunt reuerendo in Christo patri domino Petro, Dei gratia episcopo Gerundensi predicto et successoribus suis imperpetuum, totum illud directum dominium et ius[1288] sibi et dicto monasterio competens in mansata de Fonte et in toto honore quem dictus abbas et monasterium habent in tota parrochia Sancti Stephani de Matremagna, cum censibus, agrariis, terciis, laudismiis et foriscapiis et aliis iuribus, pertinentiis et integritatibus suis, ad ipsum monasterium pertinentibus quoquo modo. Dederunt etiam et titulo assignauerunt eidem domino episcopo et dignitati episcopali et eius successoribus imperpetuum directum dominium et censum XIX caponum quem et quod ipse abbas et monasterium prefatum habent et recipiunt et recipere debent et consueuerunt in hospicio [*f. 196*] quod nunc tenet et possidet Guillemus de Vilaricho, canonicus Gerundensis, infra muros ciuitatis Gerunde; quod quidem hospitium affrontat ab oriente in hospitio rectorie altaris Sancti Dominici ecclesie Gerundensis, a meridie in muro et in uia publica que uadit ad domum Predicatorum, ab occidente in uia que vadit ad Portam Ruffini, et a circio in uia publica que ascendit uersus Gerundellam, prout melius et plenius predicta omnia ad ipsum abbatem et monasterium eiusdem pertinent aut pertinere possunt et debent quocumque iure, titulo uel ratione. Hanc autem donationem fecerunt, ut predicitur, ipsi domino episcopo et eius successoribus imperpetuum de omnibus et singulis supradictis pro firma et laudamento ipsius decime de Cabanis et in recompensacionem terciorum, laudismiorum et foriscapiorum ipsi domino episcopo et Gerundensi ecclesie pertinere debentium in futurum ex decima supradicta. Cedendo et dando ipsi domino episcopo et successoribus suis et dignitati episcopali predicte omnia iura et dominia sua et dicti monasterii, uoces, actiones reales et personales, generales et speciales, directas, utiles atque mixtas, sibi et dicto monasterio in mansata et honoribus ac hospitio et eius censu predictis competentes et competituras. Transferendo etiam ius suum et ipsius

1288. En aquesta altura, al marge esquerre, comença una clau que abasta una dotzena de línies.

monasterii omnium predictorum in ipsum dominum episcopum et dignitatem episcopalem, ad habendum, tenendum et perpetuo possidendum ad omnes suas suorumque uoluntates inde perpetuo faciendas sine aliquo retentu quem in predictis uel eorum aliquo facere non intendunt. Constituentes se predicta omnia et singula nomine ipsius domini episcopi possidere donec inde possessionem acceperit corporalem, quam sibi liceat per se uel per alium quemcumque uoluerit auctoritate propria recipere et sibi et successoribus suis perpetuo retinere. Constituendo ipsum uerum dominum et procuratorem in mansatam, honoribus et hospicio ac eius censu predictis tanquam in rem suam propriam. Promittentes per se et successores suos in monasterio supradicto presentem donationem et assignationem omnium predictorum semper ratam et firmam habere et nunquam contrauenire. Mandantes nichilominus cum hoc presenti publico instrumento, vicem episcole gerenti tenetoribus mansate, honorum et hospicii predictorum presentibus et futuris quod ipsi domino episcopo Gerundensi et successoribus suis vel cui uoluerint de omnibus censibus et uniuersis iuribus predictis respondeant deinde perpetuo, sicut sibi et predicto monasterio de ipsis respondere tenebantur ante confectionem huius publici instrumenti.

Et dictus dominus episcopus, attendens dictam donationem et assignationem omnium predictorum esse utilem dignitati episcopali, et quod in predictis conditio ipsius dignitatis melior efficitur, cum longe utilius sit ipsi dignitati predicta habere quam tertia, laudismia et foris-[*f. 196v*]-capia que eidem possent ex dicta decima prouenire, gratis et ex certa scientia per se et successores suos firmauit et laudauit abbati et monasterio supradicto in perpetuum decimam supradictam, prout melius et plenius dictus abbas et eius monasterium eam habuerunt et possederunt hactenus ex donatione per dictam dominam Guillemam de Garriga, condam, inde factam monasterio supradicto, et prout melius ipsa decima eidem monasterio pertinet vel pertinere potest aut debet quocumque iure, ratione vel causa, ad bonum et sanum intellectum abbatis et monasterii predictorum. Pro qua quidem firma recognouit habuisse et recepisse ab ipso abbate omnia et singula superius expressata in recompensacionem terciorum, laudismiorum et foriscapiorum dignitati episcopali pertinentium vel pertinere debentium ex parte decime supradicte. Quam quidem firmam promisit dictus dominus episcopus per se et successores suos semper ratam et firmam habere et nunquam contrauenire. Et quia predicta per ipsum abbatem et conuentum

dicti monasterii Villebertrandi ipsi domino et dignitati episcopali pro firma ipsius decime de Cabanis et pro recompensatione terciorum, laudismiorum et foriscapiorum data et assignata ius ipsi domino episcopo pro firma huiusmodi et terciis, laudismiis et foriscapiis competens excedebant plus debito in ualore, ideo dictus dominus episcopus in esmendam et recompensationem illius quod data per ipsos abbatem et conuentum domino episcopo plus ualent quam ius quod ipsi domino episcopo in dicta decima competebat, dedit titulo donationis [et] assignauit ipsi abbati et eius monasterio[1289] in perpetuum illos quindecim solidos barchinonenses censuales quos clericus stabilitus in dicto monasterio de Villabertrando per dominam Guillemam de Garriga, de Vilatenimo, condam, facit et facere tenetur ipsi domino episcopo annuatim in festo Pasche pro decima de Tortibus, et etiam quendam morabatinum quem clericus stabilitus in monasterio Balneolarum per fratrem Guillemum de Cistella, camerarium condam dicti monasterii, facit et facere tenetur ipsi domino episcopo annuatim in festo sanctorum Petri et Felicis pro quadam parte quartoni tocius decime Sancti Vincencii de Camonibus, prout quantum ad dictum morabatinum et dictos quindecim solidos in instrumentis firmamentorum ipsarum decimarum clericis supradictis factarum latius continetur. Cedendo et dando eidem abbati et eius monasterio omnia iura et dominia sua, uoces, rationes et actiones reales, personales, generales et speciales, directas, utiles atque mixtas ipsi domino episcopo et eius dignitati in quindecim solidis et morabatino predictis censualibus competentes et competituras, transferendo etiam ius suum et dignitatis predicte in ipsum abbatem et monasterium prefatum, prout eidem competit in predictis morabatino et quindecim solidis contra ipsos clericos et beneficia eorumdem ad habendum, tenendum et perpetuo possidendum dictos XV [*f. 197*] solidos et morabatinum censuales predictos ad omnes suas uoluntates ibi et inde perpetuo faciendas. Constituens se predictum censum nomine ipsius abbatis et dicti monasterii possidere donec dictus abbas possessionem inde acceperit corporalem, quam sibi liceat per se uel per alium quemcumque voluerit auctoritate propria recipere et sibi et successoribus suis perpetuo retinere. Constituendo etiam predictum abbatem et eius monasterium uerum dominum et procuratorem in censu predicto tamquam in rem suam propriam. Mandans nichilominus clericis stabilitis predictis et eorum successoribus in

1289. En aquesta altura, al marge esquerre, manícula.

beneficiis antedictis quod ipsi venerabili abbati et successoribus suis in dicto monasterio uel cui uoluerint semper respondeant de dicto censu et de eo eidem satisfaciant annuatim, sicut ipsi domino episcopo respondere et satisfacre tenebantur ante confectionem huius publici instrumenti. Retinuit tamen et expresse saluauit dominus episcopus prefatus sibi et successoribus suis et ecclesie Gerundensi quod si forte decima dicta de Cabanis vel etiam decime de Tortibus (*sic*) et Sancti Vincentii de Camonibus, pro quibus dicti census prestantur, ad manus laicorum aliquo tempore deuenirent, quod in dicto casu Gerundensis episcopus haberet tercia, laudismia et omnia alia iura et dominia dignitati episcopali pertinencia ex decimis supradictis et singulis earumdem prout in instrumentis firmamentorum clericis supradictis factorum latius continetur. Veruntamen si in eo casu quo dicte decime ad manus laicorum forsitan peruenirent, dictus abbas et monasterium Villebertrandi non possent habere libere census predictos, promisit idem dominus episcopus per se et successores suos ipsi abbati et monasterio prefato et mihi, notario infrascripto nomine ipsius monasterii et quorum intersit stipulanti et recipienti, restituere et assignare in alio loco seu locis idoneis morabatinum predictum et dictos quindecim solidos censuales per eum habendos et percipiendos libere, ut predicitur, annuatim. Obligando inde omnia bona dignitatis episcopalis predicte. Et dictus abbas et conuentus prefatus, firmam ipsius decime et assignationem censuum predictorum sibi forma predicta recipientes, predicta omnia et singula quantum eos et monasterium predictum tangebant ratificarunt expresse et ea omnia prout superius continentur, uoluerunt obtinere roboris firmitatem, mandantes inde tam dominus episcopus quam abbas et conuentus prefati fieri publicum instrumentum.

Quod fuit actum et ab eisdem omnibus et singulis, ut predicitur, concessum, firmatum et approbatum id[ib]us octobris anno Domini millesimo CCC° XX°, secundo, presentibus testibus uenerabilibus Berengario de Pauo, precentore, et Jaçperto Folcrandi, sacrista secundo in ecclesia Gerundensi, et Berengario Grassi, clerico de Villabertrando, et Raimundo Bach,[1290] clerico de Figueriis.

1290. El 14 de setembre de 1322 el bisbe li conferia la doma de Figueres, G-3 f. 166v. L'octubre del 1324 el vicari general li confirmava la doma de Sant Martí de Peralada, G-4 f. 148v.

Ego Petrus Gerundensis episcopus predictus, saluo iure dignitatis episcopalis in superius retentis, subscribo. Ego G., abbas prefatus, sub forma predicta subscribo.

[*f. 197v*]. Ego Petrus Carbonelli, prior claustralis, subscribo. Ego Jacobus de Lercio, piaterius, subscribo. Ego Guillemus de Terratis, canonicus, subscribo. Ego Geraldus de Comellis, infirmarius, subscribo. Ego Guillemus de Goello, camerarius, subscribo. Ego Guillemus Egidii, canonicus, laudo.

Ego Petrus Capmany, publicus predicti domini Gerundensis episcopi notarius, qui predictis omnibus et singulis interfui, hec scribi feci et clausi.

179 (165)

(1322) 1323 febrer 28. Girona

Els marmessors del bisbe Guillem de Vilamarí venen al bisbe Pere de Rocabertí el feu que Simó de Trilla[1291] *havia tingut pel mateix bisbe a les parròquies de Vila-romà i Vall-llobrega, pel preu de 3.600 sous.*

O Perdut.
A. Còpia del s. XIV: ADG, *Notularum* G-3, ff. 222v-224r, amb nota d'haver-se expedit.
B. Una altra còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 201v-202v.
C. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd,* ff. 28v-29v.

Item aliud instrumentum continens venditionem factam domino episcopo de feudo quod Simon de Trilia habebat in parrochiis de Villaromano et Sancti Mathei de Valle Lubricha et quibusdam aliis locis.

Nouerint vniuersi quod nos Bernardus de Godello, archidiaconus de Silua, et Jazpertus Folcrandi, sacrista secundus, et Bernardus de

1291. És Simó de Trilla I. El 1276 donava a la seva germana Berenguera, monja de Sant Daniel, el mas Torrent de Sant Gregori, D-152 f. 28r, el mateix dia que l'abadessa i la germana li definien deutes, *ib.,* f. 28rv. El juliol del 1278 venia un terç del delme d'Estanyol a Pere Net, ciutadà de Girona, per 2.500 sous, PM 338, i al cap de quinze dies la meitat del de Castellar de la Selva al bisbe, per 1.020 sous, PM 339. El 1280 feia donació a Arnau de Terrades, d'Ullastret, dels seus drets sobre el feu que Agnès, filla de Bernat de Comoso i de Ferrera, tenia sobre el delme d'Ullastret, PM 349. El 1286 el bisbe Bernat de Vilert fermava a Simó de Trilla delmes a Vall-llobrega, Maçanet, Sils i Maçanes, PM 408, i tot seguit Trilla reconeixia al comte d'Empúries que tenia per ell una part dels delmes de Maçanet, Sils i Maçanes, PM 410.

Lacu, presbyter de Capitulo in ecclesia Gerundensi, manumissores et executores testamenti domini Guillemi, bone memorie Gerundensis episcopi condam, habentes potestatem vendendi et alienandi bona eiusdem domini episcopi condam pro executione sue ultime uoluntatis, prout de hoc constat per testamentum eiusdem domini episcopi confectum VI° kalendas octobris anno Domini M° CCC° octauodecimo per notarium infrascriptum, volentes[a] ordinationem dicti deffuncti adimplere, auctoritate dicte manumissorie, gratis et ex certa scientia vendimus et cum hoc presenti publico instrumento corporaliter tradimus uel quasi vobis, reuerendo patri domino Petro, Dei gratia episcopo Gerundensi tanquam plus offerenti, ementi nomine dignitatis episcopalis ecclesie Gerundensis et de pecunia ipsius dignitatis, pro libero et francho alodio et successoribus uestris Gerundensibus episcopis perpetuo totum illud feudum quod Simon de Trilia,[1292] filius condam Simonis de Trilia, militis, habet et per ipsum dominum Guillemum episcopum, condam, tenebat in parrochiis Sancte Eugenie de Uillaromano et Sancti Matthei de Ualle Lubrica et in aliis locis et parrochiis in quibus dictum feudum se extendat, scilicet caput mansum uocatum de Aquilario, qui est in dictis parrochiis Sancte Eugenie et Sancti Matthei, et totum eius honorem cultum et heremum cum omnibus mansis, mansatis et hominibus et feminis, terris et possessionibus et pertinenciis, redditibus et iuribus quo tenentur pro dicto capite manso. Et totum honorem quem Simon de Aquilario, condam nepos dicti Simonis de Trilia deffuncti, emit ab Arnaldo de Ripparia,[1293] milite de Colonico, et omnia alia que dictus Simon habet et tenet qualicumque modo uel pro eo tenentur in dictis parochiis Sancte Eugenie et Sancti Matthei et in aliis locis et parrochiis in quibus dictum feudum se extendit, excepta tamen decima seu parte quam idem Simon percipit in decima dictarum parrochiarum. Iamdictum siquidem feudum, cum directo dominio et cum omnibus suis iuribus, dominiis et pertinentiis et cum omnibus que pro eo feudo ipsi domino Guillemo, condam episcopo, [*f. 202*] fieri debebant et prestari, et sicut melius ad ipsum dominum episcopum condam spectabat et[b] spectare debebat ex emptione quam inde fecit a nobili

1292. És Simó de Trilla II, per al qual cf. *Lletres* I, n. 353, nota 723.

1293. Una lletra episcopal del febrer del 1346 permet de saber que Raimunda de Ribera havia dotat a Calonge aniversaris per al seu marit Arnau de Ribera i el seu avi Ramon de Ribera, i sol·licitava posar llurs ossos en un carner dins l'església, U-9 f. 181rv.

Berengario de Crudiliis,[1294] filio nobilis Guilaberti de Crudiliis[1295] condam, uel alia quauis ratione, titulo uel modo, et sicut melius ad uestrum et successorum vestrorum bonum et sanum intellectum et commodum dignitatis episcopalis et ecclesie Gerundensis potest intelligi atque dici, sic vobis tanquam plus offerenti et dignitati predicte et successoribus vestris in eadem perpetuo uendimus pro libero et franco alodio, auctoritate qua supra precio trium millium sexcentorum solidorum barchinonensium de terno, quos a uobis de pecunia ipsius dignitatis confitemur recepisse et habuisse et eos conuertisse et soluisse in executione testamenti et ordinationis dicti deffuncti; renuntiando[c] exceptioni non numerate peccunie et non recepte et iusti pretii non accepti et doli. Confitentes predicta et pluries fecisse exponi venalia, ut in talibus est fieri consuetum, et nullus apparuit qui maius uel tantum ibi offerret cum effectu, quemamdmodum vos, dominus Petrus, episcopus supradictus. Et ideo uobis tanquam plus offerenti et successoribus uestris[d] in dignitate episcopali uendimus supradicta, et ea omnia auctoritate manumissorie predicte in vestrum et dignitatis predicte ius, posse et dominium libere penitus transferimus. Constituentes nos predicta omnia vestro et ipsius dignitatis episcopalis nomine possidere uel quasi, donec eorum corporalem acceperitis pocessionem, quam liceat uobis accipere auctoritate propria quandocumque uolueritis et eam vobis et successoribus vestris perpetuo retinere ad omnes uestras uestrorumque successorum episcoporum voluntates libere faciendas. Cedendo et dando uobis et dignitati episcopali predicte in predictis omnia iura, dominia et loca ipsi domino episcopo condam competencia et omnes voces, rationes et actiones nostras reales et personales, generales et speciales, directas, utiles atque mixtas[e] eidem domino episcopo condam in predictis competentes, ad omnes vestras uestrorumque successorum episcoporum voluntates per liberum et franchum alodium perpetuo faciendas, sine aliquo retentu quem ibi uel inde non facimus nec in aliquo reseruamus. Volentes et mandantes cum hoc presenti publico instrumento, vicem epistole gerenti, dicto Simoni de Trilia et suis ut inde vobis homagium faciant et ea inde prestent et faciant que pro predicto feudo prestare et facere tenentur, abso[l]uendo inde ipsum et suos auctoritate manumissorie predicte ab homagio et omnibus aliis quibus ratione dicti feudi teneantur, ea omnia in

1294. Cf. DBA I 641b.
1295. Cf. DBA I 645b-646b.

uos et successores vestros penitus transferendo. Et sic auctoritate manumissorie predicte promittimus vobis et notario infrascripto nomine ipsius episcopalis dignitatis et cuius seu quorum inter- [*f. 202v*]-sit stipulanti et recipienti predictum feudum cum omnibus suis iuribus, dominiis et pertinenciis, prout ea vobis vendimus, semper uobis et dignitati predicte facere habere, tenere et possidere in pace et secure contra cunctos pro libero et francho alodio. Verum si aliquis vobis uel dignitati episcopali predicte in predictis aliquid tetigerit, forifecerit, siue questionem aliquam uel demandam mouerit[f] siue fecerit de iure uel de facto, incontinenti ante litis contestationem et cause ingressum promittimus nos ponere ante uos et uestros,[g] et vos et vestros deffendere et indempnes seruare de omni interesse expensis manumissorie predicte, uel vos uel successores vestri episcopi Gerundenses, si uolueritis uel uoluerint, possitis dictam causam ducere per uos ipsos, electione super his uobis et ipsis specialiter reseruata, et non teneamini hoc nobis denunciare, remittentes vobis ex pacto necessitatem denunciationis. Et si forte dictam causam in propria persona duxeritis, promittimus uobis et uestris successoribus restituere omnes expensas per uos in lite factas et omnia dampna, grauamina et interesse que inde sustinueritis, siue obtineatis in causa siue subcumbatis, et quidquid etiam a uobis euictum fuerit de predictis, super quibus omnibus credatur uestro uestrorumque successorum simplici uerbo, sine testibus et iuramento. Et pro predictis omnibus attendendis firmiter et complendis et de euictione, interesse obligamus uobis et uestris et dicto notario nomine ipsius dignitatis episcopalis et quorum intersit stipulanti et recipienti omnia bona manumissorie predicte mobilia et immobilia, presentia et futura ubique, personas tamen nostras uel bona nostra non intendentes pro predictis in aliquo obligare. Et mandamus de hiis fieri publicum instrumentum.

Quod fuit actum Gerunde et a predictis manumissoribus concessum et firmatum pridie kalendas martii anno Domini M° CCC° vicesimo secundo, presentibus testibus venerabilibus Simone de Xexano (*sic*), canonico Gerundensi, et Raymundo de Biure,[1296] sacrista monasterii de Letone.

Eg+o Petrus Capmany, notarius publicus predicti domini Petri, Dei gratia episcopi Gerundensis qui premissis interfui, hec scribi feci et clausi.

1296. Cf. *Lletres* I, n. 127, nota 317.

a. *Al manuscrit,* voluntates. b. *Repetit, no barrat*. c. *Al manuscrit,* Reverendo. d. *Al manuscrit,* nostris. e. *Al manuscrit,* mixtis. f. *Al manuscrit,* nouerint. g. *Al manuscrit,* uestris.

180 (166)

1323 abril 8. Girona

El bisbe Pere de Rocabertí concedeix llicència a Pere de Galliners, prevere del Capítol, per dotar un benefici amb tres masos de Sant Llorenç de les Arenes que té en feu per la dignitat episcopal.

O. ADG, c. 1, n. 94, carta partida [PM 885].
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC ff. 202v-204v.
B. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd*, ff. 263r-264r.

Item aliud continens quod dominus episcopus dabat licentiam venerabili Petro de Gallinariis assignandi quosdam mansos presbyteratui quem instituit in ecclesia Gerundensi, [*f. 203*] ita tamen quod clericus in nouitate sua soluat domino episcopo XX solidos et XII denarios pro censu annualiter.

Nouerint vniuersi quod in presentia mei notarii et testium infrascriptorum ad hoc specialiter uocatorum, reuerendus pater dominus Petrus, Dei gratia episcopus Gerundensis, volens condescendere pio affectui Petri de Gallinariis, presbyteri de Capitulo ecclesie Gerundensis, cupientis Dei cultum dilatare et honorem Gerundensis ecclesie aucmentare, obtenta super hoc auctoritate et potestate domini archiepiscopi Terrachonensis, ut de hoc constat per quandam litteram dicti domini archiepiscopi eiusque sigillo sigillatam, confectam sub data in loco de Uenrello diocesis Barchinonensis IIII° kalendas aprilis anno presenti, de qua michi subscripto notario extitit facta fides, habito etiam tractatu et plena deliberatione super hiis cum uenerabili Capitulo Gerundensi ad hec more solito in Gerundensi palacio congregato, et de uoluntate et expresso concensu eiusdem, dedit licentiam et plenam concessit potestatem dicto Petro de Gallinariis, presenti, quod possit dare et assignare in perpetuum cuidam stabilimento sacerdotali quod intendit instituere in ecclesia Gerundensi predicta et eius presbytero in perpetuum illos tres mansos qui in parrochia Sancti Romani de Sediliano[a] condam vocata, nunc autem in parrochia Sancti Laurentii de Arenis[1297] pro episcopali dignitate tenentur et teneri

1297. En aquest altura, al marge dret hi ha una nota escrita per una mà del segle XVIII: «St. Llorens de las Arénas».

consueuerunt ad feudum per dominum castri de Gerundella cum omnibus honoribus, censibus, redditibus, pertinenciis et iuribus vniuersis ad ipsos mansos pertinentibus ubicumque et cum directo dominio eorumdem, et cum terciis, laudismiis, foriscapiis et obuentionibus vniuersis exinde prouenientibus in futurum, prout ea emit nouiter a domino episcopo et Raymundo Calueti, iurisperito Gerunde, et Jacobo de Corneliano, milite, manumissoribus testamentorum Simonis de Gerundella et Francisce, eius filie condam et heredis, qui mansos seu honores predictos tenebat ad feudum pro episcopali dignitate predicta, prout hec instrumento emptionis mansorum et honorum predictorum lacius continentur. Sub tali tamen pacto et conditione, quod clericus obtinens beneficium presbyteratus predicti faciat semper et facere teneatur Gerundensi episcopo duodecim denarios barchinonenses censualiter annuatim, et in nouitate cuiuslibet clerici per eum stabiliendi, prestet dictus nouus clericus et prestare teneatur ipsi Gerundensi episcopo viginti solidos monete predicte in recompensacionem terciorum, laudismiorum et foriscapiorum ipsi episcopo pertinencium ex mansis feu-[*f. 203v*]-dalibus supradictis et ex honoribus ad ipsos mansos pertinentibus ubicumque. Recognoscens inde dominus episcopus et Capitulum supradictum in hoc dignitati episcopali esse integraliter satisfactum ac eam seruatam esse indempnem penitus et illesam. Ita tamen quod si aliquo tempore forsitan dicti mansi ad manus laycorum modo aliquo peruenirent, quod dictus episcopus haberet in eisdem tercia, laudismia et foriscapia et omnia iura et dominia sicut modo. Retinuit tamen sibi dictus episcopus de concensu venerabilis Capituli supradicti quod si forsan dictus Petrus de Gallinariis stabilimentum presbiterale de predictis non faceret, quod in illo casu presens concessio pro nulla penitus habeatur. Et ideo sub forma predicta tam dominus episcopus quam ipsum Capitulum predictis consencientes ac ut ea per ipsum Petrum de Gallinariis fierent consensum prebentes, promiserunt concessionem dicto Petro de Gallinariis factam et licentiam super predictis ei prestita ratas et firmas habere et numquam contrauenire iure aliquo siue causa, ac donationem et assignationem per ipsum Petrum de Gallinariis de predictis omnibus dicto presbyteratui faciendam approbarunt et ratificarunt sub retentione predicta dominus episcopus et Capitulum supradictum ex certa scientia et expresse. Et dictus Petrus de Gallinariis recipiens dictam concessionem et licentiam a predictis domino episcopo et Capitulo sub formis et conditionibus supradictis promisit eisdem per se et successores suos in mansis

et honoribus supradictis soluere ipsi episcopo Gerundensi dicto termino ipsum censum et etiam in nouitate cuiuslibet clerici viginti solidos supradictos, prout superius continetur, obligando inde specialiter mansos et honores predictos et omnia iura ad ipsos pertinencia ubicumque.

Acta fuerunt predicta Gerunde, ac concessa et firmata per dominum episcopum et Capitulum supradictos et etiam approbata per dictum Petrum de Gallinariis sub formis et conditionibus supradictis VI° idus aprilis anno Domini M CCC vicesimo tercio, presentibus testibus Berengario de Petraria[1298] et Bernardo Sardi,[1299] clericis ecclesie Gerundensis.

Ego Petrus, Gerundensis episcopus, subscribo. Ego Ugo de Cruÿllis, Sancti Felicis Gerunde abbas, subscribo. Ego Arnaldus de Solerio, archidiaconus Bisuldunensis, subscribo. Ego Guillemus de Corneliano, canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Arnaldus de Monte Rotundo, canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Jazpertus Folcrandi, sacrista secundus, subscribo. Ego Poncius Alberti, presbyter de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Dalmacius de Podialibus, presbyter de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Petrus de Gallinariis, presbyter de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Berengarius de Pauo, precentor Gerundensis, subscribo. Ego Simon de Sexano, canonicus Gerundensis, subscribo. [*f. 204*] Ego Bernardus de Vilerto, Gerundensis canonicus, subscribo. Ego Petrus de Monte, canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Arnaldus de Palaciolo, thesaurarius Gerundensis, subscribo. Ego Simon de Solerio, presbyter de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Bernardus de Lachu, presbyter de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Jacobus Ferrarii, presbyter de Capitulo Gerundensi, subscribo.

1298. Escuder del bisbe: cf. CC 579, 619. El març del 1322 el bisbe li conferia la capellania de Cassà de Pelràs, G-3 f. 120v, a la qual el 31 de juliol renunciava, G-3 f. 140r, i al desembre li tornava a ésser conferida, G-3 f. 200v; l'any 1326 el bisbe les hi tornava a conferir, G-6 f. 17v. El juny del 1323 el bisbe li conferia la capellania de Sant Pere sa Costa, G-4 f. 38v. L'abril del 1324 era procurador d'Arnau de Soler, ardiaca de Besalú, per prendre possessió en nom d'ell de la capellania de Sant Esteve d'en Bas, G-4 f. 107r. El juny del 1327 Pedro Sanz de Fanlo, d'Osca, feia procura a favor de Berenguer de Pedrera per rebre 500 sous llegats per Arnau de Castellnou en el seu testament, G-6 f. 119r.

1299. El setembre del 1321 renunciava a un benefici de la Seu, G-3 f. 91v. En el seu testament, on és anomenat clergue de la Seu, del 9 d'agost de 1348 dotava un aniversari de 60 preveres amb 30 sous censals comprats al jurista Ramon Calvet, de Girona, que havia d'administrar el claver, D-2 ff. 207v-208r.

Ego Petrus Capmany, publicus predicti domini Gerundensis episcopi notarius, qui premissis interfui, hec scribi feci et clausi cum suprascripto in IIII[a] linea, ubi dicitur «notarius».

a. *Al manuscrit,* Odiliano.

181 (162)

1323 abril 26

La comunitat del monestir de Vallbona (Rosselló)[1300] *fa procura al cellerer del mateix monestir, Guillem de Mossà, per a prendre acords amb el bisbe de Girona sobre la ferma del delme de Freixenet.*

O. ADG, c. 2, n. 59 [PM 890].
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 197v-198r.
B. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd,* ff. 166r-167r.
a. ES XLIV 318-320.

Item aliud continens quod abbas monasterii Vallis Bone et conuentus eiusdem faciebant procuratorem suum Guillemum Masano ad componendum cum domino episcopo de decima de Fraxino et quibusdam aliis locis.

Nouerint vniuersi quod nos, frater Jacobus, Dei gratia abbas monasterii Vallis de Bona, frater Jacobus Boeti, prior, frater Johannis Raymundi, subprior, frater Petrus Berengarii, sacrista, frater Guillemus Marchesii, cellararius minor, frater Petrus de Trulariis, ffrater Johannes Cifredi, ffrater Jacobus Molini, cantor, ffrater Raymundus Fuyloll reffectorarius, ffrater Guillemus Rochera, ffrater Arnaldus de Riuo Torto, ffrater Johannes Juyols, ffrater Guillemus Arnaldi, ffrater Bernardus de Alayraco, omnes congregati in camera dicti domini abbatis, vbi talia tractari debent et solent, gratis et ex certa scientia, nomine nostro proprio et tocius nostri conuentus facimus, creamus, constituimus et ordinamus vnum, certum ac indubitatum procuratorem nostrum et dicti conuentus scindicum, yconomum seu auctorem ffratrem Guillemum de Mossano, cellararium mayorem dicti monasterii, presentem et gratis presentem procurationem recipientem, ad componendum, pasciscendum et transhigendum cum reuerendo domino episcopo

1300. Filial de Fontfreda i de la línia de Clairvaux: cf. L. H. COTTINEAU, *Répertoire Topo-Bibliographique des Abbayes et Prieurés,* vol. II, Macon, Protat Frères 1939, col. 3270; CR XIV 121-125.

Gerundensi et quibuscumque aliis ius contra nos et monasterium ac conuentum antedictum habentibus seu habere intendentibus de omnibus questionibus, petitionibus et demandis que contra nos et monasterium seu conuentum antedictum fieri seu moueri possent quibuscumque causis, rationibus in et super illa tertia parte decime quam nos et monasterium seu conuentus antedictus recipimus et recipere debemus et consueuimus in parrochia de Fraxino et de Baucigiis. Et super etiam alteram tertiam partem decime antedicte quam pro nobis et dicto [*f. 198*] monasterio et conuentu antedicto tenet in feudum Raymundus de Furchis,[1301] domicellus. Et inde bona dicti nostri monasterii et conuentus antedicti obligandum, quod nos de presenti obligamus in manu et posse notarii publici infrascripti nomine omnium illorum quorum interest uel interesse potest stipulanti et recipienti. Et quamcumque compositionem seu transactionem dictus procurator noster fecerit, illam et illas nunc ut tunc et tunc ut nunc laudamus, approbamus, ratificamus et confirmamus ac si per nos personaliter esset factum. Dantes et concedentes eidem procuratori nostro super predictis omnibus et singulis et ab eis dependentibus seu emergentibus modis quibuslibet plenam licentiam et liberam potestatem et generalem administrationem ac specialem mandatum et quod merita huius cause postulant et requirant. Et finaliter ad omnia alia faciendum que nos facere possemus, si in predictis adessemus, ratum et firmum perpetuo habituri quidquid per dictum procuratorem nostrum actum, factum, gestum, in quoquo modo transactum fuerit in predictis et circa predicta. Et nullo tempore reuocabimus sub ypotheca et obligatione[a] bonorum dicti monasterii et conuentus presencium et futurorum et sub omni renunciacione iuris qualibet necessaria pariter et cautela.

Actum est hoc sexto kalendas madii anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo tercio.

Sig+num fratris Jacobi abbatis predicti, ffratris Jacobi Boeti, prioris, ffratris Johannis Raymundi, subprioris, ffratris Petri Berengarii, sacriste, ffratris Guillemi Marchesii, cellerarii minoris, ffratris Petri de Trulariis, fratris Johannis Ciffredi et ffratris Jacobi Molini, cantoris, fratris Raymundi Fulol, reffectorarii, ffratris Guilielmi Rochera, ffratris Arnaldi de Riuo Torto, ffratris Johannis Juyols, ffratris Guillemi Arnaldi et fratris Bernardi de Alayraco,

1301. Llinatge de Cantallops: cf. PM 529, 669 (= G-6 f. 23r), 897; CC 623.

predictorum, qui hec omnia laudamus et firmamus. Sig+na Boneti Marcheti Limosenensis diocesis, Raymundi Spayolli, Sancti Petri des Clar Narbonensis diocesis, et Arnaldi de Falgerassio, ciuitatis d'Agen, testium, et mei, Petri Baiuli, scriptore (*sic*) publici Coquiliberi, qui omnia predicta scripsi, clausi et subsignaui, et rasi et emendaui in XXII linea «de Agen», et hoc sig+num feci.

a. *Al manuscrit,* obligationem.

182 (164)

1323 maig 22

La comunitat del monestir de Vallbona ratifica la transacció pactada entre el seu procurador i el bisbe Pere de Rocabertí sobre els delmes del Freixe i Bausitges.

O. ADG, c. 2, n. 61 [PM 892].
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 199v-201v.
B. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd,* ff. 168r-169v.

Item aliud instrumentum continens quod conventus dicti monasterii aprobabat facta per dictum procuratorem suum.

Nouerint vniuersi quod nos ffrater Jacobus, Dei gratia abbas monasterii Vallis de Bona, Elnensis diocesis, attendentes nos vna cum conuentu nostro fecisse, creasse, constituisse et ordinasse certum et indubitatum procuratorem nostrum et dicti conuentus sindicum, yconomum seu actorem ffratrem Guillemum de Mossano, cellerarium mayorem dicti monasterii, ad componendum, pasciscendum et transhigendum cum reuerendo domino episcopo Gerundensi super omnibus questionibus, petitionibus et demandis quas dictus [*f. 200*] dominus episcopus contra nos et monasterium seu conuentum antedictum facere seu mouere possit ratione illius tercie partis decime parrochie de Fraxino et de Baucigiis, quam nos et monasterium predictum sine firma Gerundensis episcopi ad proprietatem nostram tenemus, et ratione etiam alterius tertie partis decime antedicte quam Raymundus de Furchis tenet pro nobis et monasterio supradicto ad feudum sine firma episcopi predicti, ac super eisdem omnibus eidem procuratori, sindico et yconomo[a] nostro plenam et liberam et generalem aministracionem ac speciale mandatum etiam concessisse, prout in instrumento publico inde confecto VI[o] kalendas madii anno presenti per Petrum Baiuli, scriptorem publicum Coquiliberi, lacius continetur.

Attendentes etiam quod dictus procurator, auctoritate et potestate per nos sibi concessa, post multos tractatus super predictis habitos composuit cum predicto domino episcopo Gerundensi super ipsis decimis, sub tali videlicet forma: quod nos dictus abbas et successores nostri in ipso monasterio recognoscamus tenere ac teneamus immediate in feudum ab episcopo et ecclesia Gerundensi illam tertiam partem illius decime de Fraxino et de Baucigis, quam monasterium prefatum et nos ad proprietatem nostram tenemus, et aliam tertiam partem eiusdem decime, quam dictus Raymundus de Furchis tenet pro monasterio supradicto, et quod quilibet abbas ipsius monasterii in nouitate sua in perpetuum recognitionem et fidelitatem pro ipsius decime partibus per se uel per procuratorem ydoneum faciat et facere teneatur episcopo Gerundensi infra mensem postquam fuerit factus abbas. Et quod idem abbas etiam in nouitate sua infra tempus predictum det et dare teneatur dicto Gerundensi episcopo pro ipsis decimis centum solidos barchinonenses de terno in recompensacionem tertiorum, laudismiorum et foriscapiorum ipsi episcopo et Gerundensi ecclesie prouenire debencium ex dicta parte decime quam nos ad proprietatem tenemus et ex illo iure eciam quod habemus in alia parte decime supradicta, de qua etiam parte decime, que est dicti Raymundi de Furchis, et quam pro nobis ad feudum tenet, habeat semper episcopus Gerundensis medietatem integre de omnibus terciis, laudismiis et foriscapiis que in futurum prouenient ex eadem. Hoc etiam acto et per ipsum dominum episcopum retento quod si forte aliquo tempore ipsa pars[b] decime quam monasterium prefatum et nos ad proprietatem nostram tenemus vel ius quod habet ipsum monasterium in alia parte decime supradicta ad manus laycorum aliquatenus deueniret, quod Gerundensis episcopus in dicto casu haberet tercia, laudismia et omnia alia iura et dominia ipsi episcopo et Gerundensi ecclesie pertinencia ex decima supradicta, et quod immediate tenerentur in feudum et in solidum ab eodem et ecclesia Gerundensi, prout de predictis omnibus inter ipsum dominum episcopum et nos, dictum abbatem, tractatum fuerat diucius et conuentum. Considerantes eciam [*f. 200v*] ipsum dominum episcopum Gerundensem firmasse et laudasse nobis, dicto abbati, licet absenti, et nostris successoribus abbatibus ac eidem monasterio in perpetuum decimas supradictas sub formis, conditionibus et retencionibus supradictis, prout melius dictum monasterium ipsas decimas titulo emptionis tenuit, possedit, facto inde publico instrumento, scilicet X^{o} kalendas iunii anno presenti

per Petrum Capmany, notarium publicum eiusdem domini episcopi Gerundensis, prout in eodem instrumento predicta latius continentur. Ideo nos, dictus abbas, gratis et ex certa scientia, de consilio et assensu tocius nostri monasterii ad hec more solito congregati, per nos et successores nostros in dicto monasterio approbantes et ratificantes omnia que per ipsum procuratorem nostrum cum eodem domino episcopo acta et expedita fuerunt, ac firmam ipsam ab ipso domino episcopo sub forma predicta recipientes, recognoscimus de presenti in posse notarii infrascripti recipientis nomine ipsius domini episcopi et ecclesie Gerundensis tenere inmediate in feudum ab ipso domino episcopo et ecclesia Gerundensi illam tertiam partem decime dicte parrochie de Fraxino et de Baucirgis (*sic*), quam nos et dictum monasterium ad proprietatem nostram tenemus, et aliam etiam tertiam partem, quam dictus Raymundus de Furchis tenet pro monasterio supradicto, promittentes ipsi domino episcopo, licet absenti, per nos et successores nostros in posse subscripti notarii eius nomine et Gerundensis ecclesie stipulantis et recipientis, quod quilibet abbas dicti monasterii perpetuo in nouitate sua recognitionem et fidelitatem Gerundensi episcopo faciet pro partibus decime supradictis per se uel per procuratorem ydoneum infra tempus superius expressatum. Et quod quilibet abbas ipsius monasterii in nouitate sua infra tempus predictum dabit et exsoluet perpetuo dicto Gerundensi episcopo pro ipsis decimis centum solidos barchinonenses de terno in recompensationem tertiorum, laudismiorum et foriscapiorum ipsi episcopo et Gerundensi ecclesie prouenire debencium ex dicta parte decime, quam ad proprietatem tenemus, et ex iure quod habemus in alia parte predicta. Et nos etiam recognoscimus de presenti centum solidos monete predicte ex causa predicta ipsi domino Gerundensi episcopo[c] exsoluisse. Recognoscimus eciam et concedimus per nos et successores nostros sepe dicto domino episcopo et eius successoribus et notario infrascripto, eius nomine stipulanti et recipienti, quod ipse dominus episcopus et successores sui debent habere et recipere medietatem integraliter et fideliter de omnibus tertiis, laudismiis et foriscapiis et obuentionibus in futurum ex illa tertia parte quam dictus Raymundus de Furchis tenet in feudum pro monasterio supradicto. Volumus insuper et de presenti eciam consentimus quod si forte aliquo tempore ipsa decima quam ipsum monasterium ad proprietatem suam tenet uel ius quod habet ipsum monasterium in alia parte decime supradicta ad manus laycorum aliquatenus deueniret, quod Gerundensis episcopus in dicto casu

haberet tercia, laudismia et omnia alia iura et dominia que dominus habere debet et potest in re que teneatur ab eo in feudum in partibus decime supradictis, et quod immediate teneantur [*f. 201*] in feudum et in solidum ab eodem et ecclesia Gerundensi. Et predicta omnia et singula, prout superius continentur, confitemur et recognoscimus, firmamus, ratificamus et approbamus nos, abbas predictus, de concilio (*sic*) et assensu conuentus predicti, in posse notarii infrascripti, nomine ipsius domini episcopi et Gerundensis ecclesie et quorum intersit stipulantis et recipientis. Promittentes notario infrascripto, nomine ipsius domini episcopi et Gerundensis ecclesie stipulanti et recipienti, ea omnia et singula per nos et successores nostros et rata et firma semper habere, tenere et fideliter obseruare et numquam contrauenire iure aliquo uel ratione sub obligatione omnium bonorum nostrorum et monasterii supradicti.

Que omnia fuerunt acta, concessa, firmata et approbata per venerabiles abbatem et conuentum predictos vndecimo kalendas iunii anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo tertio, presentibus testibus videlicet Johanne Andrea, barbitonsore de Vall de Baynullis, et Bernardo Juliano, de Castro de Doms, et Petro Sala,[1302] de Vidylano, et Johanne Benedicto, de Cabastayn.

Sig+num fratris Jacobi, abbatis predicti, qui hec firmo et laudo. Sig+num fratris Jacobi Boeti, prioris, qui hec firmo. Sig+num fratris Johannis Raymundi, subprioris. Sig+num fratris Guillemi Marchesii, pietensarii, qui hec firmo. Sig+num fratris Petri Berengarii, sacriste, qui hec firmo. Signum fratris Petri de Truylàs, qui hec firmo. Sig+num fratris Guillemi de Mossano, cellararii maioris, qui hec firmo. Sig+num fratris Jacobi Molinis, cantoris, qui hec firmo. Sig+num fratris Raymundi Fuylols, qui hec firmo. Sig+num fratris Guillemi Rochera, qui hec firmo. Sig+num fratris Guillemi Oliverii, portarii, qui hec firmo. Sig+num fratris Johannis de Juyols, vinatarii, qui hec firmo. Sig+num fratris Guillemi Franchi, sindici, qui hec firmo.

Ego Jacobus de Verssana, notarius publicus vallis de Baynulls, qui hec scripsi et clausi et predictis interfui et meo sig+no signaui. Et constat me de suprascripto in X^{a} linea, ubi scribitur

1302. Podria tractar-se del Pere Sala que el juny de l'any 1351 és plebà de Canet, bisbat d'Elna, i el seu germà Bartomeu, de Beget, li obliga el delme de Talaixà, en vista a fundar un benefici a Beget, G-26 f. 55v, benefici que efectivament Pere Sala funda al cap d'un any, D-6 f. 321r.

«et fidelitatem», et in XX[a] VI[a] linea, ubi scribitur «et fidelitatem». Et in linea mei signi, ubi scribitur «publicus».

a. *Al manuscrit,* ycomto. b. *Afegit a la interlínia*. c. *Afegit a la interlínia.*

183 (163)

1323 maig 23

El bisbe Pere de Rocabertí concedeix al monestir de Vallbona (Rosselló) la ferma de la tercera part del delme de Baussitges i Freixenet i un altre terç d'aquesta que té pel monestir el donzell Ramon de Forques, contra pagament per part de cada nou abat de 100 sous.

O. ADG, c. 2, n. 62, carta partida [PM 893].
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 197r-199v.
B. Una altra còpia del s. XIV: ADG, Protocol de Pere Capmany, ff. 108v-109v.
C. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd,* ff. 167r-168r.

Item aliud continens quod dominus episcopus laudauit dicto abbati ipsas decimas sub certis retentionibus, inter alias quod quilibet abbas donet domino episcopo in nouitate centum solidos [*f. 198v***].**

Nouerint vniuersi quod mota questione inter reuerendum patrem dominum Petrum, Dei gratia Gerundensem episcopum, vna ex parte, et venerabilem fratrem Jacobum, per eandem abbatem monasterii Vallis de Bona, et ipsum monasterium, ex altera, super[a] tertiam partem decime parrochie de Fraxino et de Baucigiis, quam ipsum monasterium ad proprietatem tenebat, et etiam super alia tertia parte decime dicte parrochie, quam idem[b] abbas dicebat teneri ad feudum per Raymundum de Furquis, militem, pro monasterio supradicto, que omnia idem abbas dicebat ex causa emptionis ad dictum monasterium peruenisse, dicto domino episcopo dicente et asserente quod predicte partes decime tenebantur et teneri debebant immediate ad feudum pro ipso episcopo et ecclesia Gerundensi, ac petente quod abbas ipse ac monasterium uenderent supradicta, cum ea tenerent sine firma et concessione episcopi Gerundensis ac ea in talem personam transferrent que pro predictis esset uassallus ecclesie Gerundensis et ea teneret in feudum etiam pro eadem, cum sine dampno et lesione[c] iuris ecclesie Gerundensis predicta remanere non possent monasterio supradicto, maxime cum ex hoc amiteret Gerundensis ecclesia tertia, laudismia et foriscapia que sibi possent peruenire in futurum de partibus decimarum predictis.

Tandem comparens coram presentia dicti domini episcopi frater Guillemus de Mossano, cellerarius maior dicti monasterii Vallis de Bona, procurator, sindicus, yconomus seu actor ab ipso[d] venerabili abbate et conuentu eiusdem monasterii specialiter constitutus cum publico instrumento per Petrum Baiuli, scriptorem publicum Coquiliberi, VI[o] kalendas madii anno presenti confecto, de quo mihi, subscripto notario, fidem fecit, eidem episcopo ex parte abbatis et conuentus predicti monasterii humiliter supplicauit vt aliquis modus inueniretur et reciperetur inter eos per quem ipse partes decime ipsi monasterio remanerent nec eas haberent uendere, cum hoc non posset fieri sine detrimento maximo monasterii supradicti. Et post multos tractatus habitos in predictis, dictus dominus episcopus, compatiens monasterio supradicto ac eiusdem fratribus, ac cupiens pro posse eorum necessitatibus subuenire taliter quod circa dictas decimas ipsi monasterio consulatur et Gerundensis ecclesia in suo iure ullatenus non fraudetur, attendens etiam ad suum officium pertinere sacras religiones plantare et plantatas etiam confouere, gratis et ex certa scientia, per se et successores suos episcopos Gerundenses, in presentia mei notarii et testium infrascriptorum ad hoc specialiter uocatorum, firmauit et laudauit venerabili fratri Jacobo, abbati [*f. 199*] predicto, licet absenti, et successoribus suis abbatibus ac eidem monasterio in perpetuum dictam tertiam partem decime quam tenet ad proprietatem suam ac etiam aliam tertiam partem eiusdem decime quam Raymundus de Furquis tenet pro monasterio antedicto, prout melius et plenius dictum monasterium ipsas decimas tenuit et possedit titulo emptionis predicte. Quam quidem firmam fecit dictus dominus episcopus venerabili abbati predicto, licet absenti, et eius monasterio in perpetuum in posse mei, subscripti notarii, nomine dicti abbatis et monasterii predicti et cuius seu quorum intersit stipulantis et recipientis. Sub tali tamen pacto et conditione quod dictus abbas et eius successores in ipso monasterio recognoscant tenere ac teneant inmediate in feudum ab episcopo et ecclesia Gerundensi illam tertiam partem ipsius decime, quam monasterium prefatum et dictus abbas ad proprietatem suam tenent, et aliam etiam tertiam partem quam Raymundus de Furquis tenet pro monasterio supradicto, et quod quilibet abbas ipsius monasterii in nouitate sua infra vnum mensem postquam fuerit factus abbas recognitionem et fidelitatem pro ipsis decime partibus per se uel per procuratorem idoneum faciat et facere teneatur episcopo Gerundensi. Et quod abbas etiam quilibet qui pro tempore fuerit in ipso monasterio in

nouitate sua in perpetuum infra tempus predictum det et dare teneatur dicto Gerundensi episcopo pro ipsis decime partibus centum solidos barchinonenses de terno in recompensacionem terciorum laudismiorum et foriscapiorum ipsi episcopo Gerundensis ecclesie prouenire debentium ex dicta parte decime quam ad proprietatem tenet et ex illo iure quod habet in alia parte decime que pro eo in feudum tenetur, ut superius est predictum, de qua etiam parte decime, que est Raymundi de Furquis predicti et quam pro predicto monasterio tenet in feudum, habeat semper episcopus Gerundensis medietatem integre de omnibus tertiis, laudismiis et foriscapiis que in futurum prouenient ex eadem. Retinuit etiam sibi dominus episcopus supradictus quod si forte aliquo tempore ipsa decima, quam ipsum monasterium ad proprietatem suam tenet, uel ius quod ipsum monasterium habet in alia parte decime supradicta ad manus laycorum aliquatenus deueniret, quod Gerundensis episcopus in dicto casu haberet tertia, laudismia et omnia alia iura et dominia ipsi episcopo et Gerundensi ecclesie pertinentia ex decima supradicta, et quod immediate tenerentur in feudum et in solidum ab eodem et ecclesia Gerundensi. Et frater Guillemus de Mossano, cellerarius maior dicti monasterii Vallis de Bona, procurator, sindicus, iconomus seu actor predictus, nomine procuratorio supradicto et ex potestate per ipsum abbatem et conuentum eiusdem monasterii in instrumento predicto super hiis specialiter sibi concessa, firmam [*f. 199v*] ipsarum decimarum ab ipso domino episcopo et ex parte et nomine abbatis et conuentus predictorum, sub formis et conditionibus et retentionibus suprascriptis recipiens ac eidem domino episcopo de predictis gratiarum referens actiones, presens instrumentum et omnia in eo contenta firmauit et laudauit nominibus quibus supra, promittens nomine procuratorio supradicto ac nomine abbatis et conuentus predictorum eosdem abbatem et conuentum et eorum successores habere semper rata et firma omnia et singula in presenti instrumento contenta, ac ea seruare, attendere et complere, et numquam contrauenire iure aliquo siue causa, sub obligatione omnium bonorum monasterii supradicti.

Quod fuit actum et a domino episcopo et procuratore predictis concessum et firmatum decimo kalendas iunii anno Domini M° CCC° XX° tercio, presentibus testibus venerabilibus Bernardo de Vilacerto, canonico, et Petro de Gallinariis, presbytero de Capitulo in ecclesia Gerundensi, et Berengario de Petraria, scutifero domini episcopi supradicti.

Ego Petrus, Gerundensis episcopus predictus, saluo iure dignitatis episcopalis, subscribo.

Eg+o Petrus Capmany, publicus predicti domini Gerundensis episcopi notarius, qui premissis interfui, hec scribi feci et clausi, cum suprascripto in XXI linea, ubi dicitur «abbas»

a. *Al manuscrit,* sub. b. *Al manuscrit,* ibidem. c. *Al manuscrit,* lessione. d. *Al manuscrit* episcopo.

184 (170)

1331 agost 22

El bisbe Gastó de Montcada[1303] *ferma a l'església de Sant Feliu de Girona la meitat del delme de Crespià, Espinavessa i Queixàs, comprada a Guillem de Boixols,*[1304] *pel cens de dos morabatins alfonsins i el pagament de 100 sous a cada nou bisbe de Girona*

O. ADG, c. 3, n. 119 [PM 970].
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 206v-207v.
B. Còpia del s. XIV: ACG, *Llibre Verd,* f. 88rv.

Item aliud instrumentum continens quod dominus episcopus firmauit ecclesie Sancti Felicis Gerundensis medietatem decime de Crispiano et quamdam[a] partem decime de Spinaversa et de Quexanis et baiulias ipsarum sub certis condicionibus.[1305]

Nouerint vniuersi quod nos Gasto, miseracione diuina episcopus Gerundensis, attendentes quod venerabiles Vgo de Crudiliis et vniuersum Capitulum ecclesie Sancti Felicis Gerunde emerunt a Guillemo de Boxols, filio Guillemi de Boxols, parrochie Sancti Petri de Monte Acuto, ad opus ornamentorum sepulcri seu altaris sancti Felicis et sancti Narcissi et etiam ad opus ornamentorum et librorum ecclesie predicte Sancti Felicis Gerunde totam medietatem decime parrochie de Crespiano et omnem et totam illam partem decime parrochiarum de Spinauersa et de Quexanis et baiuliam seu baiulias ipsarum decimarum. Attendentes etiam quod de dic-

1303. Cf. *Lletres* I, nota 307. Cal afegir-hi: ADG, Pergamins de la Seu, Benefici de sant Llorenç, perg. 123, 126-127.

1304. Cavaller de Besalú i delmer, dit també a vegades de Montagut i de Sant Martí de Capellada, a Besalú: PM 842 (= CC 610, G-6 ff. 90v-91r), 1034, 1059 (= G-13 ff. 63v-65r); G-6 f. 143r, U-3 ff. 16v, 37r.

1305. Al marge esquerre, a l'altura de l'espai entre la rúbrica i el document, hi ha una manícula.

tis decima et partes (*sic*) decimarum predictarum consueuerunt percipere et habere episcopus et episcopalis dignitas Gerundensis laudismia, foriscapia et esdeuenimenta et homagium. Quia tamen empcio decime et partis decime predictarum est ualde utilis ipsi ecclesie Sancti Felicis, et ex ipsa empcione tolluntur questiones et scandala que orta erant [*f. 207*] et oriri sperabantur inter nobilem dominum Othonem de Montechateno et ipsam ecclesiam Sancti Felicis et quod decima ipsa de manu laycorum ad vnitatem Ecclesie et naturam suam revertitur. Attendentes etiam quod ipsa ecclesia Sancti Felicis predicta in recompensacionem laudismiorum, foriscapiorum et esdeuenimentorum ac homagii dabit nobis et episcopali dignitati Gerundensi et dare promittet perpetuo annuatim in festo Pasche duos aureos morabatinos alfonsinos boni et recti ponderis, et in episcopi nouitate dabit centum solidos barchinonenses de terno episcopo nouiter creato, et quod episcopalis dignitas non leditur in predictis, immo remanet illesa. Ideo habito super predictis diligenti et frequenti tractatu cum Capitulo Gerundensi, habita etiam expressa licentia et auctoritate reuerendi in Christo patris et domini domini Johannis,[1306] miseratione diuina patriarche Alexandrini ac administratoris in spiritualibus et temporalibus ecclesie Terrachonensis per Sedem Apostolicam deputati, de concensu eciam venerabilis Capituli Gerundensis more solito congregati, firmamus et laudamus venerabilibus abbati et Capitulo ac ecclesie Sancti Felicis Gerunde empcionem predictam de dicta medietate et parte decimarum facta, prout in instrumento inde confecto per manum Arnaldi de Manso,[1307] notario Gerunde, nono kalendas iulii anno presenti plenius continetur, ita tamen quod abbas et Capitulum ecclesie supradicte det et dare teneatur, ut predictum est, perpetuo annis singulis in festo Pasche duos aureos morabatinos et alfonsinos boni et recti ponderis et centum solidos barchinonenses in cuiuslibet episcopi Gerundensis nouitate. Et nos Vgo de Crudiliis, abbas, et vniuersum Capitulum dicte ecclesie Sancti Felicis Gerunde more solito congregatum, recipientes a dicto domino episcopo firmam et laudamentum nobis factam et factum de dictis partibus decimarum, promittimus et conuenimus domino Guastoni, episcopo predicto, et successoribus suis in dig-

1306. Cf. *Lletres* I, n. 577, nota 1046.

1307. Cf. PM 1037, 1145; ADG, Pergamins de la Seu, Ardiaconat de Girona, perg. 62, 91-118; Ardiaconat de la Selva, perg. 2, 9; Sagristà major, perg. 83, 85, 87, 89-90, 97-98, 100; Benefici de Sant Bartomeu, perg. 11, Benefici de Sant Joan, perg. 37; Benefici de Sant Llorenç, perg. 84; Beneficis diversos, perg. 55 i rotlle 4.

nitate episcopali annuatim perpetuo soluere et dare duos aureos morabatinos et alfonsinos boni et recti ponderis in festo Pasche, et in nouitate cuiuslibet episcopi centum solidos barchinonenses de terno in recompensacionem laudismiorum, terciorum, foriscapiorum et esdeuenimentorum ac homagii predictorum, et nichil aliud soluere teneamur nos uel successores nostri pro partibus decime antedictis domino episcopo Gerundensi, obligantes in posse notarii subscripti, nomine omnium quorum intersit uel interesse poterit recipientis et sollempniter stipulantis, pro complendis omnibus et singulis supradictis omnia bona nostra et specialiter partes decime supradictas et omnia bona ecclesie Sancti Felicis predicte ubique habita et habenda.

Que fuerunt acta et per reuerendum dominum episcopum et Capitulum Gerundense predictorum firmata, laudata et concessa presentibus testibus Petro Corderii et Guillemo de Rippa,[1308] clericis Gerunde comorantibus, et per venerabiles abbatem et Capitulum Sancti Felicis Gerunde presentibus testibus dicto Petro Corderii et Petro Valent,[1309] Gerunde commoranti, vndecimo kalendas [*f. 207v*] septembris anno Domini M° CCC° tricesimo primo. Nos Guasto, miseratione diuina episcopus memoratus, subscribimus. Ego Raymundus de Sancta Pace, archidiaconus Gerundensis, hoc firmo. Ego Berengarius de Pauo, Gerundensis precentor, subscribo. Ego Bernardus de Corneliano,[1310] archidiaconus de Silua in eadem ecclesia, subscribo. Ego Guillemus de Corneliano, canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Berengarius de Portella,[1311] canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Petrus de Monte, canonicus Gerundensis, subscri-

1308. Probablement es tracta del clergue que el gener del 1331 és diaca de Camprodon per col·lació papal i es veu contrastat per Dalmau de Vivers, cosa que obliga el bisbe a citar-los, U-4 ff. 151v-152r. El 1334 el bisbe l'autoritza a absentar-se per dos anys, U-5 f. 132v. El 1338 permuta el diaconil de Camprodon pel benefici de Tots Sants a Sant Feliu de Girona, D-154 full solter entre ff. 18 i 19, f. 19rv, on actua normalment fins al 1345, U-9 f. 142rv. Potser acaparà també un benefici a Sant Daniel, i en aquest cas constaria mort el juliol del 1351, quan ja actuen els seus marmessors venent una casa situada a tocar el mur vell de Girona, G-6 ff. 59v-61r. En tot cas hauria mort una mica més tard, abans del març del 1355, quan el canonge de Sant Feliu de Girona, Guillem Cavaller, aprova els comptes de la marmessoria de Guillem de Riba, G-32 ff. 40r-41r, U-324 f. 4r.

1309. El desembre del 1333, essent capellà de l'Estrada, rebrà dimissòries per a ordes, U-5 f. 128rv. El gener del 1347 el bisbe aprova els comptes de la seva marmessoria, D-155 f. 25r, G-19 f. 23v.

1310. Cf. PONTICH *Series*, f. 191v; PM 1105; ADG, Pergamins de la Seu, Ardiaconat de la Selva, perg. 11.

1311. Cf. PONTICH, *ib.*, f. 318v.

bo. Ego Dalmacius de Monte,[1312] canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Francischus Alioni,[1313] canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Bernardus de Crudiliis, canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Simon de Xexano, canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Ferrandus de Muredine,[1314] canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Jacobus de Trilia,[1315] canonicus Gerundensis, subscribo. Ego Berengarius de Pauo, precentor ecclesie Gerundensis, consencio uendicioni, alienacioni, laudamento ac firme de dicta decima et partibus decime ac baiulia predictis ecclesie Sancti Felicis Gerunde factis. Et sub eo modo et forma ut superius continetur, nomine reuerendi patris et domini domini Johannis, patriarche Alexandrini ac administratoris in spiritualibus et temporalibus Terrachone ecclesie deputati, et pro eo firmo atque subscribo. Ego Poncius Alberti, presbyter de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Arnaldus de Palaciolo, thesaurarius ecclesie Gerundensis, subscribo. Ego Bernardus de Albis, presbyter de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Bernardus de Albis, presbyter de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Jacobus Ferrarii, presbyter de Capitulo Gerundensi, subscribo. Ego Petrus de Plano,[1316] presbyter de Capitulo Gerundensi, subscribo.

Eg+o Raymundus de Vineis,[1317] publicus notarius substitutus a Raymundo de Gornallo,[1318] publico curie domini Gerundensis episcopi notario, hec scribi feci, cum subscripto in IIII[a] linea, ubi dicitur «empcio», et in XX[a], ubi dicitur «Rippa», et cum raso et aptato in XI[a] linea, ubi scribitur «Nono», et in XXI[a], ubi dicitur «vn», et clausi.

a. *Al manuscrit,* quadam.

1312. Cf. ÍD., *ib.,* f. 286v; PM 830.

1313. Cf. PONTICH, *ib.,* f. 142r.

1314. Cf. ÍD., *ib.,* f. 287r; *Lletres* I, n. 7, nota 35.

1315. És el futur bisbe de Girona (1369-1374), per al qual cf. PONTICH, *Series,* f. 383r; *Episcopologi* f. 33r; *Lletres* I, n. 342, nota 711; VILLANUEVA XIV 19-20; ES XLIV 71-72; DHEC III 586; Josep M. MARQUÈS i Èrika SERNA, «La família Trilla i el sepulcre del cavaller Asbert († 1334) de Vilanova de la Muga», *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos*, 32 (1999), 113-125.

1316. Cf. PONTICH, *Series*, f. 328v.

1317. Cf. PM 967-968, 970; ADG, Pergamins de la Seu, Ardiaconat de Besalú, perg. 22-23; Ardiaconat de Girona, perg. 58-61; Ardiaconat de la Selva, perg. 8; Claver, perg. 48; Benefici de Sant Joan, perg. 40; Benefici de Sant Llorenç, perg. 78-81.

1318. Cf. PM 1039, 1246; ADG, Pergamins de la Seu, Sagristà major, perg. 91.

185 (176)

1357 novembre 8. Girona

Francesc de Cervià, que té en feu pel bisbe Berenguer de Cruïlles el castell de Juià, cedit en feu també a Guillem de Güell,[1319] *promet requerir a aquest que el repari i li torni per donar-lo al bisbe.*

O. ADG, c. 1, n. 71 [PM 1243].
A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, f. 211v.

Dominus de Ceruiano promittit episcopo Gerundensi petere potestatem de castro de Juyano et recipere ac recepta tradere episcopo, destructamque forciam facere reparare etc.

Nouerint vniuersi quod nos Franciscus de Ceruiano, attendentes quod nos tenemus in feudum pro vobis, reuerendo in Christo patre et domino domino Berengario episcopo, et ecclesia vestra Gerundensi castrum de Juyano cum iuribus et pertinenciis suis, quod quidem castrum tenet pro nobis ad feudum venerabilis Guillermus de Godello, domicellus, et qui nobis inter alia tenetur dare de ipso castro potestatem, et nos uobis, cum inde fuerit et nos simus requisiti, ideo gratis et ex certa sciencia per nos et nostros conuenimus et promittimus bona fide vobis, dicto reuerendo domino episcopo, quod nos et nostri ad requisicionem vestram nobis uel nostris verbo, nuncio uel littera factam petemus eo meliori modo et forma quibus fieri debeat atque possit dictam potestatem nobis tradi per dictum Guillemum de Godello uel eius successores de castro predicto et eam recipiemus et tenebimus prout possimus et debeamus, eamque vobis ad vestri requisitionem trademus ac procurabimus et tractabimus et petemus, prout melius possimus, et compellemus toto nostro conamine dictum Guillemum de Godello uel eius successores in dicto castro quod reparet siue reparent forciam dicti castri que culpa et facto dicti Guillemi de Godello uel predecessorum suorum fuit diruta et destructa, ac quod reintegret siue reintegrent feudum predictum, et predicta faciemus et complebimus ut melius ea facere de iure possimus et hoc nostris propriis sumptibus et expensis; et ad predicta facienda pro nobis et nomine nostro constituemus illos procuratores quos uos uolueritis et nobis duxeritis nominandos, quos absque vestri licentia non reuocare promittimus ullo modo, pacto super hoc inter uos et nos conuento. Et pro predictis omnibus et singulis attendendis

1319. Cf. PM 786, 1244, 1372; CC 623.

firmiter et complendis obligamus uobis et successoribus vestris nos et omnia bona nostra habita et habenda vbique. Jurantes etiam sponte per Deum et eius sancta quatuor Euangelia a nobis corporaliter tacta predicta omnia et singula rata, grata et firma semper habere, tenere et seruare, ac ea attendere et complere et nullatenus contrafacere uel uenire iure aliquo siue causa.

Acta sunt predicta et per dictum nobilem Franciscum de Ceruiano firmata, laudata et iurata Gerunde, in domo fratrum minorum Gerunde, die octaua nouembris anno a natiuitate Domini millesimo CCC° quinquagesimo septimo, presentibus testibus venerabilibus Petro de Prato et Jacobo de Monello,[1320] jurisperitis, ciuibus dicte ciuitatis Gerunde.

Eg+o Jacobus Comitis,[1321] notarius publicus substitutus auctoritate regia a Bernardo de Toylano,[1322] publico Gerunde notario, qui premissis vna cum prenominatis testibus uocatus presens interfui, hec scribi feci et clausi, cum supraposito in VI[a] linea, ubi dicitur «eamque vobis ad vestri requisicionem trademus».

186 (177)

1395 setembre 18 - octubre 8

Hug d'Anglesola,[1323] *procurador del bisbe Berenguer d'Anglesola,*[1324] *requereix Guerau de Cervià, i aquest Ramon de Juià, a fi que lliurin el castell de Juià al bisbe.*

O. ADG, c. 1, n. 68 [PM 1458].

A. Còpia del s. XIV: ADG, RC, ff. 212r-214v.

1320. Cf. *Lletres* I, n. 146, nota 370.

1321. Cf. PM 943, 1002, 1095, 1098, 1175, 1183-1194, 1196, 1198, 1243-1247; ADG, Benefici de Sant Bartomeu, perg. 12; Benefici de Sant Joan, perg. 50; Benefici de Sant Llorenç, perg. 100; Beneficis diversos, rotlle 12.

1322. Cf. PM 1003, 1298; LV 132-133, 149, 219, 221, 249, 259, 272, 292, 295; LVm 13, 16-17, 24-25, 146; PG 269, 318, 442, 722; Guilleré II 79, 182.

1323. L'identifiquem com a Hug II d'Anglesola, de la línia de Miralcamp, germà del bisbe i cardenal Berenguer d'Anglesola. Hug morí el 1399 i el seu patrimoni, a través de Magdalena, filla seva i del seu segon matrimoni amb Elieta de Rocabertí, i mitjançant el matrimoni corresponent amb Felip Galceran, passà al Castre-Pinós: cf. GEC^2 II 372b.

1324. Cf. Pontich, *Episcopologi*, f. 34rv; Villanueva XIV 22-26; ES XLIV 74-76; DHEC I 84; Lluís Batlle i Prats, «Inventari dels llibres de Berenguer d'Anglesola», *Estudis Universitaris Catalans*, 17 (1932), pp. 234-249; D. Emeis, «Peter IV, Johann I und Martin von Aragón und ihre Kardinäle», *Gesammelte Aufsätze zur Kulturgeschiche Spaniens*, 17 (1961), 72-233.

Littera contra dominum castri de Ceruiano ad tradendum potestatem castri de Juyano procuratori domini episcopi.

Nouerint vniuersi quod die sabbati que fuit decima octaua dies mensis septembris anno a natiuitate Domini millesimo CCCº nonagesimo quinto, hora uidelicet medie tercie uel inde circa, Johannes Pahice, nuncius juratus curie spiritualis reuerendi domini episcopi Gerundensis, existens et personaliter constitutus intus castrum de Ceruiano ante presentiam videlicet nobilis viri Geraldi de Ceruiano, domini ipsius castri, in presentia mei, Guillemi Lobeti,[1325] notarii publici substituti auctoritate regia a Jasperto de Campolongo,[1326] publico ciuitatis et baiulie et vicarie Gerunde suarumque pertinentiarum notario, ad hec et infrascripta per dictum Johannem Pahiçe specialiter euocati, et Francisci Losa, baiuli castri de la Clusa et Bernardi Barnés, de Ceruiano, testium ad hec specialiter uocatorum et rogatorum, idem Johannes Pahice nomine et pro parte nobilis viri domini Hugonis de Angularia, militis, domini baronie de Angularia et castri de Miralcampo, procuratoris reuerendi in Christo patris et domini domini Berengarii, Dei gratia episcopi Gerundensis in remotis agentis, obtulit et presentavit siue per me, dictum Guillemum Lobeti notarium, presentari et de uerbo ad uerbum legi petiit, requisiuit et fecit dicto nobili Geraldo de Ceruiano quamdam patentem litteram papiream dicti nobilis Hugonis de Angularia, procuratoris prefati domini episcopi, sigilloque vicariatus ipsius domini episcopi in dorso eiusdem, ut apparebat prima facie, sigillatam, cuius tenor talis est.

«Hugo de Angularia, miles, dominus baronie de Angularia et castri de Miralcampo, procurator ad hec ydoneus reuerendi in Christo patris et domini, domini Berengarii, Dei gratia episcopi Gerundensis in remotis agentis, nobili uiro Geraldo de Ceruiano, domino castri de Ceruiano diocesis Gerundensis, salutem in Domino sempiternam.

»Cum nos, ut procurator predictus, certis causis uelimus pro dicto domino episcopo et eius nomine potestatem de castro

1325. Cf. PM 1295, 1299, 1313, 1325-1326, 1336, 1347, 1363, 1382, 1397, 1406-1407, 1411, 1428, 1435, 1458; ADG, Pergamins de la Seu, Claver, 67; Sagristà major, perg. 122-123, 140, 152, 155, 158; Benefici de Sant Bartomeu, perg. 22; Benefici de Sant Benet, perg. 15, 17; Benefici de Sant Domènec, perg. 56, 58, 62, 70, 77; Benefici de Sant Joan, perg. 48, 52; Benefici de Sant Llorenç, perg. 114, 144; Beneficis diversos, perg. 58, rotlles 13 i 19.

1326. Cf. LV 320, 337; LVm 33, 59, 69; ARNALL 229, 270, 273, 277, 290, 381; PG 773, 775, 793.

de Juyano, quod dudum fuit venerabilis Guillemi de Godello,[1327] nunc vero est venerabilis Raymundi de Juyano,[1328] domicellorum, quodque pro dicto domino episcopo tenetur in feudum, a uobis recipi et haberi, ideo uigore et potestate per dictum dominum episcopum nobis super huiusmodi attributa ac ipsius domini episcopi uice et nomine et pro eo uobis dicimus et mandamus quatenus decima die a receptione seu presentatione presentium per vos seu uobis facienda, proxime et continue numeranda, ipsam potestatem tradatis nobis dictis nomine atque vice, uel venerabili Barnardo de Tagamanent,[1329] domicello, pro ipso domino episcopo seu pro nobis eisdem nomine atque uice. Nos enim postquam potestatem eandem eidem saltim venerabili Bernardo de Tagamanent tradideritis, ut prefertur, a uobis paccati erimus et contenti ac si nobis personaliter dicto nomine tradidissetis eandem.

»Datum Gerunde, sub sigillo vicariatus dicti domini episcopi, quo uti uolumus in hac parte, die quintadecima septembris anno a natiuitate Domini millesimo trecentesimo nonagesimo quinto.»

Qua siquidem littera per me, dictum Guillemum notarium, ad dicti Johannis Pahice instantiam dicto nobili Geraldo de Ceruiano presentata et de uerbo ad uerbum lecta, nichilominus dictus Johannes Pahice tradidit in sui forma et dimisit eidem nobili Geraldo de Ceruiano in presentia mei, notarii, et testium predictorum litteram antedictam. Quibus peractis, incontinenti dictus Johannes Pahice nomine quo supra peciit et instanter requisiuit de predictis omnibus et singulis sibi nomine quo supra et dicto nobili Hugoni de Angularia quo supra nomine fieri et tradi unum et plura et tot quot et quotiens petierit et habere uoluerit publicum et publica instrumentum et instrumenta per me, notarium antedictum, presentibus testibus supradictis. Postmodum uero die ueneris octaua die mensis octobris anno predicto, hora uidelicet paulo post pulsacionem tercie ecclesie Gerundensis, dictus nobilis

1327. El 1367 Guillem de Güell, donzell d'Ullastret, feia comparèixer judicialment Ramon Santfeliu davant el vicari general, perquè confessés que estava obligat a fer-li un violari de 143 sous anyals, G-50 ff. 21r-23r. Un seu fill, Berenguer, era tonsurat el 1369, U-105 ff. 75v-76r de la segona numeració.

1328. D'aquest Ramon de Juià, donzell, consta que havia incorregut en excomunió per haver pres indegudament penyores a súbdits seus, i n'instava l'absolució el març del 1391, D-170 ff. 49v-50r. No devia lliurar postats del castell, tal com en fou requerit per Hug d'Anglesola, perquè l'any 1396 hi hagué guerra d'aquest i Jofre VI de Rocabertí contra el donzell Ramon de Juià, D-173 f. 56v.

1329. Cf. DBA IV 327ab.

Hugo de Angularia, procurator dicti reuerendi domini episcopi Gerundensis, existens in ciuitate Gerunde et constitutus personaliter intus hospicium quod honorabilis archidiaconus de Rauonibus in ecclesia Gerundensi habet in ciuitate predicta, in quo hospicio nunc inhabitat honorabilis ffrater Guillemus Solane,[1330] officialis domini episcopi[a] Gerundensis, ante presenciam uidelicet dicti nobilis Geraldi de Ceruiano ibidem intus dictum hospicium et in studio seu camera studii dicti honorabilis officialis personaliter constituti, in presencia mei, dicti Guillemi Lobeti, notarii predicti et infrascripti ad hec et infrascripta per dictum nobilem Hugonem de Angularia specialiter euocati, et venerabilium Antonii Begudani,[1331] in legibus licentiati, Bernardi Malarcii[1332] et Berengarii Spigolerii,[1333] iurispe-

1330. Guillem Solana era monjo de Sant Llorenç del Mont i el juliol del 1362 el Capítol, en seu vacant, el nomenava oficial de Castelló, D-162 f. 3v. L'agost següent ja rebia les primeres comissions per absoldre d'excomunió i per judicar en causa sobre el dret de patronat d'un benefici fundat a Castelló, D-162 f. 6r. El 1363 és dit monjo de Sant Pere de Roda i torna a ésser nomenat oficial de Castelló, amb competència judicial sobre tota mena de causes, U-50 f. 9v. El 1363 rep comissió per jutjar causes criminals més enllà del Fluvià, U-50 f. 40r. El 1366 liquidava part d'un llegat al bisbe Ènnec de Vallterra, D-163 f. 111r. Després d'un silenci documental de vint-i-quatre anys, el bisbe Berenguer d'Anglesola el comissiona a ell i a l'abat de Colera sobre la petició de les monges de Bell-lloc, atacades per gent estranya, que desitgen traslladar-se a Peralada, U-79 f. 23v de la segona numeració; i per informar sobre l'oferta feta pel vescomte de Rocabertí, Felip, la seva esposa Esclarmonda i els cònsols de Peralada d'un lloc on bastir casa per al convent de Bell-lloc, a la capella de Sant Fructuós de Peralada, U-79 ff. 66v-67r. El desembre, que se l'anomena batxiller en decrets, és nomenat altre cop oficial de Castelló, U-79 f. 75r, nomenament reiterat el setembre del 1394, U-83 f. 47v de la segona numeració, per bé que el novembre següent dimiteix de l'oficialat, U-83 f. 54r de la segona numeració. Potser la dimissió està en relació amb el fet que des de principis de gener del 1395 és oficial del bisbe Anglesola, amb facultat per conèixer causes criminals i imposar penes, U-84, f. 8v, f. 10r, i amb el nomenament que rep el 25 de gener del mateix any de vicari per a tots els afers del fur de penitència, U-84 f. 4v. El gener del 1396 torna a actuar com a oficial de Castelló, U-85 f. 5r. El 1400 pretengué en va la sagristia de Camallera, U-89 f. 57v. A partir d'aquest any és monjo cambrer de Sant Pere de Roda i segueix rebent comissions del bisbe per intervenir en afers de Castelló, com és ara el matrimoni de Joan d'Empúries amb Elfa de Cardona, i qüestions menors, com és ara provisions de beneficis i marmessories, U-89 f. 87r, f. 7rv de la segona numeració; U-101, f. 67v, f. 38v de la segona numeració; U-102, f. 55r de la segona numeració. Era viu i respectat encara el 1403, U-103 f. 77v.

1331. Cf. ARNALL 429.

1332. Cf. LV 328; PG 497, 571, 579, 648-649, 749-750, 782; ADG, Pergamins de la Seu, Benefici de Sant Llorenç, perg. 142.

1333. El primer esment de Berenguer Espigoler és del setembre de l'any 1326, quan actua com a procurador de Bernat de Borrer, clergue conjugat de Besalú, en causa contra Bernat des Quer, també clergue conjugat de Besalú, U-2 f. 189v. El març del 1327 reclama salaris de procura a dos clergues de Castelló, U-2 f. 86v, 91v. El juny del 1337 és procurador, amb Bernat Devesa, de Guillem de Gàrrep, de Sant Gregori, G-12 ff. 99v-100r. L'octubre del 1338 és procurador de Joan Frigola, de la Bisbal, per impetrar del bisbe l'absolució d'excomunió que li ha fulminat l'oficial Pere de Sala, a causa d'haver apedregat

ritorum, ciuium Gerunde, testium ad hec specialiter vocatorum et rogatorum, idem nobilis Hugo de Angularia nomine quo supra presentauit [*f. 212v*] et per me, dictum Guillemum Lobeti notarium, presentari et de uerbo ad uerbum legi petiit, requisiuit et fecit dicto nobili Geraldo de Ceruiano quamdam patentem litteram ipsius nobilis Hugonis, procuratoris prefati, sigilloque vicariatus dicti domini episcopi in dorso eiusdem, ut apparebat prima facie, sigillata, cuius tenor talis est.

«Hugo de Angularia miles, dominus baronie de Angularia et castri de Miralcampo, procurator ad hec ydoneus reuerendi in Christo patris et domini domini Berengarii, Dei gratia episcopi Gerundensis in remotis agentis, nobili viro Geraldo de Ceruiano, domino castri de Ceruiano, diocesis Gerundensis, salutem in Domino sempiternam.

»Cum nudius, uidelicet die decimaoctaua septembris anni subscripti, vobis per Johannem Pahice, nuncium iuratum curie spiritualis dicti domini episcopi, quedam nostra patens fuerit littera presentata et per vos recepta cuius tenor sequitur et est talis (*segueix la transcripció de la carta de 15 de setembre, inserida a les pp. 684-685*). Et de presentatione ac receptione jamdictis constet per publicum instrumentum inde receptum dicta decimaoctaua die dicti mensis intus dictum castrum de Ceruiano per discretum Guillemum Lobeti, notarium publicum ciuitatis, baiulie et vicarie Gerundensis, vosque non curaueritis, ymo omiseritis potestatem iam dictam tradere iuxta mandatum iam dictum, non sine dicti domini episcopi et eius ecclesie siue dignitatis episcopalis preiudicio non modico atque dampno, vestrique periculo non mediocri et jactura, ut ex Usaticis Barchinone ac constitutionibus, consuetudinibus et vsanciis Cathalonie potestis et debetis continuo ad animum reuocare. Eapropter ad superabundantem cautelam iterato uobis dicimus et mandamus vosque requirimus cum presenti, dictis prefati domini episcopi nomine atque uice, quatenus infra decem dies a

---

la casa de Bernat de Llach, prevere de Capítol de la Seu, D-154 f. 1rv. Serà procurador de Guillem Arnau de Builhac, procurador al seu torn del monestir de Lézat, del bisbat de Riez, G-18 ff. 45v-47r, i del Capítol de Girona, G-24 f. 163rv. El 1357 el seu fill Berenguer estudia dret canònic a Tolosa del Llenguadoc, G-37 f. 37r. El febrer del 1363 el bisbe el comissiona per a inquirir sobre vida i costums dels clergues, amb facultat d'imposar penes si s'escau, U-46 f. 27r. L'abril següent el commina a no procedir en l'enquesta contra Nicolau de Casanoves, clergue conjugat, per la mort d'en Xiberta, de Sant Martí Vell, fins que el bisbe sigui a Girona, D-162 f. 22bis rv. El desembre del 1366 el bisbe el nomena àrbitre, amb altres, en la disputa entre els obrers de Palamós i el sagristà del lloc, U-56 f. 77r.

presentatione seu receptione presentium vobis seu per vos facienda proxime et continue subsequentes dictam dicti castri de Juyano potestatem tradatis nobis iam dictis nomine atque uice uel dicto venerabili Bernardo de Tagamanent, domicello, pro eodem domino episcopo seu pro nobis quibus supra nomine atque uice. Sic enim de vobis paccati erimus et contenti, vt promisimus in littera preinserta. Certifficantes vos dicto nomine[b] cum presenti vobis et predicendo quod alioquin, lapsis decem diebus, procedemus quo supra nomine et procedetur pro premissis contra uos et alias per Vsatichos, constituciones, consuetudines et Vsantias supradictas, secundum formam, mentem et seriem eorumdem ac etiam prout de iure inuenerimus procedendum.

»Datum Gerunde sub dicto sigillo, die sexta octobris anno a natiuitate Domini millesimo trecentesimo nonagesimo quinto.»

Qua siquidem littera per dictum nobilem dominum Hugonem de Angularia, procuratorem prefatum, dicto nobili Geraldo de Ceruiano presentata et de uerbo ad uerbum lecta, nichilominus ipse nobilis Hugo tradidit in sui forma eidem nobili Geraldo de Ceruiano in presentia mei dicti notarii et testium proxime dictorum litteram antedictam, presentibus testibus supra proxime dictis. Et nichilominus dictus nobilis Hugo de Angularia, ad faciendum fidem de sua potestate obtulit et produxit, et post predicta inseri, apponi et continuari petiit, requisiuit et fecit quoddam publicum instrumentum tenoris sequentis:

«Noverint universi quod nos Berengarius, Dei gratia episcopus Gerundensis, citra reuocationem aliorum quorumcumque nostrorum procuratorum, facimus et constituimus procuratorem nostrum generalem [*f. 213*] et etiam specialem vos, nobilem Hugonem de Angularia, militem, consiliarium et camerlengum illustrissimi domini regis, fratremque nostrum, licet absentem tamquam presentem, videlicet ad regendum et gubernandum et defendendum pro nobis et nomine nostro et nostre episcopalis dignitatis omnia nostra castra et loca nostre episcopalis dignitatis et jurisdictionem et homines ipsorum castrorum et locorum et feuda nostra ab ipsisque hominibus et personis ipsorum nostrorum castrorum homagia et fidelitatis iuramenta pro nobis et nostro nomine etiam a feudatariis recipiendum, et potestates castrorum a feudatariis petendum et recipiendum per uos uel alium nostro nomine, et eas retinendum uel reddendum cum et quando volueritis, et in ipsis nostris castris et forciis ipsorum castrorum et locorum nostrorum

castlanos et guaytas, badas et scoltas ponendum et positos ac positas amouendum, et baiulis, castlanis, guaytis, badis et scongaytis ac hominibus nostris et habitatoribus ipsorum nostrorum castrorum et locorum nostrorum castlanos et gaytas, badas et scoltas ponendum et positos ac positas amouendum, et etiam feudatariis quibuscumque mandata faciendum et penas ac banna imponendum et ab incidentibus eas et ea exhigendum et in totum uel in parte de gratia remittendum. Et generaliter omnia et singula faciendum, exercendum et procurandum in premissis et circa ea et in regimine totius temporalitatis nostre et dignitatis episcopalis que nos facere possemus si personaliter adessemus, etsi alias mandatum exhigerent speciale. Nos enim volumus et mandamus tenore presentis instrumenti, uicem epistole gerentis in hac parte, omnibus feudatariis, hominibus et personis ac officialibus nostris in dictis nostris castris et locis presentibus et futuris et feudis quatenus, quamdiu nos absentes fuerimus a nostra diocesi Gerundensi, vobis in et de predictis omnibus et singulis tamquam procuratori nostro pareant et obediant ac intendant. Promittentes uobis et notario infrascripto, ut publice persone nomine omnium quorum interest et intererit in futurum stipulanti et recipienti legitime, nos semper habere ratum, gratum et firmum totum et quicquid per uos in et super premissis actum fuerit et quomodolibet procuratum; et quod numquam reuocabitur, sub bonorum nostrorum omnium vbique habitum et habendorum obligatione.

»Actum est hoc Gerunde, vicesima septima die mensis ffebruarii, anno a natiuitate Domini millesimo trecentesimo nonagesimo quinto.

»Sig+num nostri Berengarii, Dei gratia episcopi predicti, qui hec firmamus et laudamus.

»Testes huius rei sunt discretus Bernardus de Villaprunyon,[1334] rector ecclesie Mercatalli Gerunde, et Gombaldus de Peris, domicellus, de domo dicti domini episcopi.

1334. Documentat a l'ADG com a beneficiat de Sant Cels, a Fortià, benefici que renuncia el gener del 1400, U-89 f. 4v. Des del maig del 1400 és dit paborde de Tordera a Sant Feliu de Girona, U-89 f. 28r, f. 53rv de la segona numeració, U-101 f. 1v de la segona numeració. Des del 1401 consta com a beneficiat de Pedret, d'on s'absenta per a residir un altre benefici, U-101 f.19r. A partir del 1402 és constant la seva absència del benefici del Mercadal, i del de Pedret, servits per altres, ja que passa al servei del bisbe de Girona i cardenal Berenguer d'Anglesola U-102 f. 51v de la segona numeració, U-103 f. 2r, U-104 f. 46r, f. 60r, U-106 f. 41v-42r, U-107 f. 7v, f. 13r, U-108 f. 30v, U-109 f. 6r, f.1v i f. 8r de la segona numeració, U-109 f. 6r.

»Eg+o Petrus de Ponte,[1335] notarius publicus substitutus auctoritate regia a Jasperto de Campolongo, publico ciuitatis, baiulie et vicarie Gerunde suarumque pertinentiarum notario, hec scribi feci et clausi.»

Et hiis peractis, dictus nobilis Geraldus de Ceruiano, in presentia dicti nobilis Hugonis de Angularia, procuratoris prefati, et testium proxime dictorum, obtulit et realiter tradidit michi dicto Guillemo Lobeti, notario, et post predicta inseri, apponi et continuari et dicto nobili Hugoni de Angularia presentari et de uerbo ad uerbum legi petiit, requisiuit et fecit quamdam cedulam papiream scriptam, cuius tenor talis est:

«Nos Geraldus de Ceruiano, attendentes nos literatorie fuisse requisitos ad instantiam vestri, nobilis Hugueti de Anglesola, procuratoris reuerendi domini episcopi Gerundensis fratris vestri, ad dandum vobis potestatem siue postats castri de Juyano, vicarie Gerunde nosque requisiuerimus venerabilem Raymundum de Juyano, tenentem dictum castrum pro nobis, quod dictas postats nobis traderet pro tradendo domino episcopo et ecclesie Gerundensi et alia facere ad que teneamur, attamen dictus Raymundus postposuit et postponit dictas postats tradere et deliberare, ut tenetur, ob que nos non potuimus adimplere requisita per vos, dictum dominum procuratorem, non culpa nostri, sed dicti Raymundi. Ideo ad nostri excusationem intimando uobis, dicto domino procuratori, vos requirimus ut nos habeatis excusatum, offerentes nos paratos facere omnia et singula possibilia ad que teneamur domino episcopo et ecclesie Gerundensi et accedere personaliter ad dictum castrum simul vobiscum, dicto nobili Hugone, procuratore, uel alio a uobis potestatem habente, et ibi uel ubi uobis placuerit predicta cum effectu totis viribus adimplere, ac procedere contra dictum Raymundum vt fuerit iuris. Et hanc cedulam petimus in fine requisitorie littere inseri et apponi per uos, notarium infrascriptum.»

1335. Cf. Jaume DE PUIG OLIVER – Josep M. MARQUÈS I PLANAGUMÀ, *Els primers documents del primer president de la Generalitat de Catalunya, Berenguer de Cruïlles, bisbe de Girona (1395-1362)*, dins «ATCA» 26 (2007), 352 nota 154; PM 1212, 1214, 1275, 1298, 1301, 1308, 1311, 1318, 1350, 1353, 1356, 1364, 1373, 1379, 1395-1396, 1399-1400, 1402-1403, 1408, 1410, 1413, 1415, 1420, 1424, 1426, 1430, 1440, 1447, 1453, 1459, 1463, 1468-1470, 1475-1477, 1485; ADG, Pergamins de la Seu, Ardiaconat de Besalú, perg. 47, 63; Ardiaconat de Girona, perg. 124, 126, 128; Ardiaconat de la Selva, perg. 19-20; Cabiscol, perg. 6; Claver, perg. 76-78; Sagristà major, perg. 124, 138-139, 156-157, 161, 163; Sant Llorenç, perg. 136-137, 141-143; Beneficis diversos, perg. 12, 48, 56.

Qua siquidem cedula per dictum nobilem Geraldum de Ceruiano dicto nobili Hugoni de Angularia presentata et de uerbo ad uerbum lecta, dictus nobilis Hugo de Angularia nomine quo supra stetit et perseverauit in requisitis superius per eumdem in litteris antedictis. Et similiter dictus nobilis Geraldus de Ceruiano stetit et perseueravit in dictis et offertis per eundem in sedula preinserta. Et nichilominus incontinenti dictus nobilis Geraldus de Ceruiano, antequam a dictis hospicio et camera studii dicti honorabilis officialis exiret et a presencia dicti nobilis Hugonis de Angularia recessiset, et ad aliquos alios actus diuerteret, requisiuit literatorie venerabilem Raymundum de Juyano quatenus dictam potestatem sibi traderet pro tradendo eandem dicto nobili Hugoni de Angularia, ut procuratori dicti domini episcopi Gerundensis. Et huiusmodi requisicionem fecit dicto venerabili Raymundo de Juyano inde absenti [*f. 213v*] per quandam litteram quam incontinenti ordinari fecit et dicto venerabili Raymundo de Juyano direxit, quam sigillari fecit sigillo mei, dicti Guillemi Lobeti notarii, cum sigillum suum, vt dixit, non haberet in promptu, cuius littere tenor talis fuit et est:

«Nos, en Grau de Ceruian, sényer del castell de Ceruian, al honrat en Ramon de Juyan, donzell, saluts e honor.

»Sapiats nos hauer resebuda vna letra del noble mossèn n'Uch d'Englesola, procurador del reuerent bisbe de Gerona, la tenor de la qual es aytal (*segueix la transcripció de la carta de 6 d'octubre, reproduïda a les pp. 687-688*) [*f. 214*].

»Per què ab tenor de la present vos requerim que a nós donets e liurets les dites postats del castell de Juyan, lo qual tenits per nós en feu, e assò dins X jorns primers vinents. En altra manera procehiríem contra uós tenbén per vsatges, constitutions, custumes e vses de la terra e encare axí con de dret trobarem feedor.

»Dade en Gerone, sots segell d'en G. Lobet, notari de Gerone, con lo nostre no aguéssem en auinent, diuendres a VIII de vuitubri anno a nativitate Domini millesimo CCC° nonagesimo quinto.»

Et ordinata dicta littera et sigillata, incontinenti ipsa eadem die ueneris dictus nobilis Geraldus de Ceruiano, volens et cupiens predicta sibi requisita et mandata per dictum nobilem procuratorem domini episcopi totis suis viribus adimplere, accessit personaliter vna mecum, dicto Guillemo Lobeti, notario, et venerabili Petro de Villafredario, canonico et thesaurario Terrachone, et Bartholo-

meo Ferrarii,[1336] de Burdillis, ad dictum castrum de Juyano, siue ad locum in quo dictum castrum erat situatum ante dirutionem factam de eodem castro, cum fuerit diu est dirutum, et ibidem inuenit dictum venerabilem Raymundum de Juyano personaliter constitutum, scilicet in area mansi uocati de Buçanela, que est contigua immediate patio in quo dictum castrum erat situatum. Et ibidem in dicta area dicti mansi de Buçanela iuxta dictum patium idem nobilis Geraldus de Ceruiano in presentia mei dicti Guillemi Lobeti, notarii ad hec et infrascripta per dictum nobilem Geraldum de Ceruiano specialiter evocati, et dictorum venerabilis Petri de Villafredario et Bartholomeo Ferrarii ad hec specialiter vocatorum et rogatorum, presentauit et per me, dictum notarium, presentari et de uerbo ad uerbum legi et post predicta inseri, apponi et continuari petiit, requisiuit et fecit dicto venerabili Raymundo de Juyano, in dicta area personaliter constituto, litteram requisitoriam supra proxime insertam per ipsummet nobilem Geraldum eidem Raymundo directam, simul cum duobus publicis instrumentis per alphabetum diuisis, quorum instrumentorum tenores per ordinem sic se habent. (*Segueix la transcripció dels documents 155 [174] i 156 [175].*) [*f. 214v*] Quibus quidem littera et instrumentis superius insertis per me, dictum Guillemum Lobeti notarium, ad dicti nobilis Geraldi de Ceruiano instantiam dicto venerabili Raymundo de Juyano presentatis et de verbo ad verbum lectis, idem nobilis Geraldus de Ceruiano requisiuit verbotenus et instanter dictum venerabilem Raymundum de Juyano quatenus dictam potestatem sibi tradat infra decem dies, ut superius continetur, alioquin protestatus fuit contra ipsum et eius bona, vt superius continetur. Fuit etiam protestatus quod non stabit per ipsum quin ipsam potestatem idem nobilis Geraldus de Ceruiano tradat dicto nobili Hugoni de Angularia, vt procuratori dicti domini episcopi, incontinenti cum ipsam receperit, sed per ipsum venerabilem Raymundum de Juyano, si ipsam potestatem tradere uoluerit. Et nichilominus tradidit realiter et in sui forma dicto venerabili Raymundo de Juyano dictam literam requisitoriam per ipsum eundem nobilem eidem Raymundo directam simul cum translato dictorum duorum instrumentorum superius insertorum, petens et instanter requi-

1336. Es pot identificar amb el prevere homònim a qui l'any 1405 Antoni Rupiana, procurador del beneficiat de Sant Llorenç de la Seu, li establirà una part d'una casa situada dins la força vella de Girona, que pertany al benefici esmentat i que fa un cens de 6 sous a la Claveria de la Seu, ADG, Pergamins de la Seu, Benefici de Sant Llorenç, perg. 148.

rens idem nobilis Geraldus de Ceruiano hec omnia post predicta inseri, apponi et continuari et de hiis et aliis predictis sibi fieri et tradi vnum et plura et tot quot et quotiens petierit et habere voluerit publicum et publica instrumentum et instrumenta per me, Guillemum Lobeti notarium supra et infra scriptum, presentibus testibus venerabili Petro de Villafredario et Bartholomeo Ferrarii, iam superius nominatis.

Que fuerunt acta diebus, anno, horis et locis predictis, ac presente ad eadem, vt supra legitur, me, Guillemo Lobeti, notario supra et infra scripto, et testibus prenominatis ad premissa, ut predicitur, vocatis specialiter et rogatis.

Eg+o Guillemus Lobeti, notarius publicus substitutus auctoritate regia a Jasperto de Campolongo, publico ciuitatis, baiulie et vicarie Gerunde suarumque pertinentiis notario, qui premissis omnibus et singulis vna cum testibus prenominatis, ut supra legitur, vocatis et requisitis interfui et hec scribi feci et clausi, cum suprascripto in IIII[a] linea, ubi dicitur «militis, domini baronie de Angularia»; et in VIII[a], ubi dicitur «presentium»; et in XXVI[a], ubi dicitur «discretum»; et in XXXIII[a], ubi dicitur «instrumentum»; et in XLV[a], ubi dicitur «potestates siue»; et in LVII[a], ubi dicitur «nobis»; et in LIX[a], ubi dicitur «dicti»; et in LXXIIII[a], ubi dicitur «et»; et in CLXXVI[a], ubi dicitur «vnam»; et cum raso et emendato in dicta XXXIII[a] linea, ubi dicitur «procuratoris»; et in XXXV, ubi dicitur «nostro nomine»; et in XLVII[a], ubi dicitur «accendere»; et in XLXIX, ubi dicitur «preinserta».

a. *Repetit, no barrat*. b. *Segueix* nomine, *repetit i expuntuat*.

ORDRE DELS DOCUMENTS EN EL CARTORAL

1 (115)

1313, maig 1. Girona f. 1rv

El bisbe Guillem de Vilamarí i el Capítol de la Seu reserven als membres del mateix Capítol els beneficis sense cura del bisbat de renda superior als 150 sous de col·lació episcopal i els de renda superior als 100 sous de col·lació canonical, i uneixen als ingressos de la mitra alguns altres beneficis que s'enumeren.

2 (132)

1317 abril 18. Girona ff. 1v-2r

El bisbe Guillem de Vilamarí i el Capítol de la seu reconeixen a l'ardiaca de Ravós, Ramon de Vilarig, haver unit el benefici simple de Sant Cugat de Ravós al seu ardiaconat.

3 (124)

1314 abril 2 ff. 2v-3r

El bisbe Guillem de Vilamarí i el Capítol de la Seu encarreguen a Hug de Cruïlles, abat de Sant Feliu de Girona, a Arnau de Mont-rodon, canonge, i a Guillem Tarascó, prevere del Capítol, determinar els beneficis del bisbat que havien de reservar-se al mateix Capítol.

4 (128)

1315 abril 12. Girona ff. 3v-5r

Hug de Cruïlles, abat de Sant Feliu de Girona, Arnau de Mont-rodon, canonge, i Guillem Tarascó, prevere del Capítol, determinen els beneficis simples del bisbat que no queden reservats al Capítol de la Seu.

5 (134)

1318 juny 16 ff. 5r-6r

Berenguer de Pau, cabiscol, i Bernat de Güell, ardiaca de la Selva a la Seu, sentencien la causa entre el bisbe Guillem de Vilamarí i l'abat de Sant Feliu de Girona, Hug de Cruïlles, sobre la jurisdicció de la clerecia d'aquesta col·legiata, i atribueixen la jurisdicció civil a l'abat, i la criminal al prelat diocesà.

6 (104)

(1303) l304 març 2. Sant Miquel de Fluvià ff. 6v-7v

Ponç V Hug, comte d'Empúries i vescomte de Cabrera, reconeix al bisbe Bernat de Vilamarí i a diversos abats que no té dret d'host i cavalcada sobre els homes d'església de diversos llocs del comtat que s'enumeren.

7 (135)

(1318) 1319 febrer 1. Girona ff. 7v-11v

El bisbe Pere de Rocabertí fulmina la pena d'entredit contra tota la terra del comte d'Empúries, Malgaulí, pels motius que es narren.

8 (101)

1302 maig 30. Girona ff. 11v-12v

El bisbe Bernat de Vilamarí i el Capítol de la Seu estableixen certes regles sobre la forma d'assignar administradors a les pabordies vacants del Capítol.

9 (117)

1313 juny 7. Sant Daniel ff. 12v-14r

El bisbe Guillem de Vilamarí disposa que els béns i rendes del monestir de Sant Daniel no els administri l'abadessa, sinó un procurador, al qual prescriu la forma de fer-ho.

10 (106)

1304 abril 13. Girona ff. 14v-15r

El bisbe Bernat de Vilamarí i el Capítol de la Seu commuten en una prestació de 100 sous el dret del sagristà i del tresorer de la mateixa Seu de prendre el llit del bisbe i dels capitulars que moren.

11 (14)

1198 juliol 18 f. 15rv

L'ardiaca Ramon lliura unes cases al Capítol de la Seu, a condició que els seus successors ardiaques, que les podran habitar, facin cremar una llàntia i quatre ciris a la mateixa Seu.

12 (8)

1173 gener 6 ff. 15v-16v

El bisbe Guillem i el Capítol de la Seu estableixen un ajut econòmic per als canonges que s'absentin per causa dels estudis.

13 (77)

(1276) 1277 febrer 7 ff. 16v-18v

El veguer de Girona, Berenguer de Torroella, ven al bisbe Pere de Castellnou el castell de Vila-romà, en compliment del testament del seu darrer posseïdor, Pere Alemany, pel preu de 45.000 sous.

14 (90)

1294 octubre 25 ff. 18v-20v

Bernat de Montpalau ven al bisbe Bernat de Vilamarí unes possessions situades a Corçà per 25.000 sous.

15 (91)

1294 octubre 25 f. 20v-22v

Gueraua de Mosset ven al bisbe Bernat de Vilamarí unes possessions situades a Corçà, per 20.000 sous barcelonesos.

16 (74)

1273 setembre 10 ff. 23r-24v

Ramon de Juià, fill de Bernat de Vilert, ven al bisbe Pere de Castellnou les seves propietats, situades a la parròquia de la Pera pel preu de 700 «aurei» alfonsins

17 (63)

1268 desembre 5 ff. 24v-26r

Guillema de Rupià ven al bisbe Pere de Castellnou, parent seu, els castells de Rupià i Fonolleres pel preu de 34.000 sous barcelonesos i els dominis episcopals de Domeny, Sant Ponç i Fontajan.

18 (76)

1274 abril 7 ff. 26v-28r

Agnès de Foixà, viuda de Ramon de Gironella i monja de Sant Daniel, ven al bisbe Pere de Castellnou uns masos situats a Rupià i drets a Parlavà i Sant Llorenç de les Arenes per 3.500 sous barcelonesos.

19 (64)

1269 maig 23 ff. 28r-29v

El comte Ponç Hug [III] d'Empúries cedeix al bisbe Pere de Castellnou la jurisdicció civil i criminal del castell de Rupià sobre Rupià, Ultramort i Parlavà, els homes d'església de Fonolleres i la meitat dels homes de Serra; a canvi, el bisbe renuncia a la jurisdicció sobre Canet i Sant Iscle.

20 (109)

1307 desembre 9. Ullà ff. 29v-31r

El prior Berenguer i la comunitat del monestir d'Ullà cedeixen al bisbe Bernat de Vilamarí la part de jurisdicció que tenien a la mateixa població per 1.000 sous barcelonesos.

21 (105)

(1303) 1304 març 2. Sant Miquel de Fluvià ff. 31r-32v

El comte Ponç [V] Hug d'Empúries i el seu fill Huguet reconeixen que tota la jurisdicció d'Ullà pertany al bisbe i que ells només hi tenen el bovatge.

22 (75)

1273 setembre 11 ff. 32v-33r

Berenguer de Noguer i altres veïns de la Pera s'obliguen a servir-se del forn de pa que el bisbe Pere de Castellnou construirà a la vila.

23 (32)

1228 maig 1 f. 33rv

El canonge de la Seu Bernat de Monells dóna a la dignitat episcopal de Girona la vila de Matajudaica.

24 (88)

(1287) 1288 febrer 9 ff. 33v-34v

El bisbe Bernat de Vilert ferma als marmessors de Pere de Fontclara, clergue de Girona, i a l'almoina de l'església de Santa Maria de les Puelles, de la mateixa ciutat, un quart del delme de Vilobí, amortitzat amb un cens de dues maimudines.

25 (93)

1296 juliol 3. Girona f. 34rv

El bisbe Bernat de Vilamarí requereix l'abat Arnau de Sant Pere de Galligants sobre certes prestacions degudes al prelat diocesà, si aquest celebra la missa al monestir el dia dels sants Pere i Pau.

26 (10)

1187 abril. Sant Celoni ff. 34v-35r

El rei Alfons II concedeix al bisbe Ramon llicència per fer mercat a Bàscara, i prohibeix que se'n celebri cap altre des de Besalú fins a Torroella de Montgrí, i des de Girona fins a Peralada.

27 (62)

1268 octubre 16. Girona f. 35rv

L'infant Pere concedeix al bisbe Pere de Castellnou i als seus successors 100 sous de renda anyal sobre el mercat de Figueres.

28 (78)

1278 novembre 4 ff. 36r-38r

Sentència arbitral de Guillem Gaufred, tresorer de la Seu, i de Guillem de Terrades, prevere del Capítol, en la qüestió entre el bisbe Pere de Castellnou i les batllesses de la Bisbal, Beatriu de Frigola i la seva filla Elicsendis, sobre els drets de la batllia.

29 (79)

1278 desembre 17 ff. 38r-41r

Testament del bisbe de Girona, Pere de Castellnou.

30 (2)

1091 novembre 20 ff. 41r-42v

El comte Hug d'Empúries renuncia a les seves pretensions sobre els delmes de Castelló i les propietats que la canònica de Girona té en aquesta vila, i rep per això 40 unces d'or de València.

31 (22)

1218 abril 26 f. 42rv

El comte Hug [IV] d'Empúries confirma la definició feta el 1091 a la canònica de Girona, i concedeix llibertat de comerç per als esplets propietat d'aquesta procedents del seu comtat.

32 (136)

(1318) 1319 febrer 26. Girona ff. 42v-44r

El comte Malgaulí d'Empúries confirma davant del bisbe Pere de Rocabertí el reconeixement fet pel seu pare Ponç V Hug, de no tenir dret d'host i cavalcada sobre els homes d'església de diversos llocs del seu comtat.

33 (137)

(1318) 1319 febrer 26. Girona ff. 44r-45v

El comte Malgaulí d'Empúries i el bisbe Pere de Rocabertí convenen sotmetre a arbitratge les qüestions que en el futur poden suscitar els treballs dels homes d'església als castells del mateix comte.

34 (138)

(1318) 1319 febrer 26. Girona ff. 45v-46v

El comte Malgaulí d'Empúries reconeix haver contravingut els acords passats, establerts el 1303 entre el seu pare, Ponç V Hug, i el bisbe de Girona sobre hosts i cavalcades, i prega que se'l rellevi de l'entredit.

35 (139)

(1318) 1319 febrer 26. Girona f. 47rv

El comte Malgaulí d'Empúries dóna ferma de dret en mans del bisbe Pere de Rocabertí sobre alguns excessos i violacions de la immunitat eclesiàstica que se li atribueixen.

36 (102)

1302 novembre 15. Girona ff. 47v-50r

El rei Jaume II i el bisbe Bernat de Vilamarí estableixen normes sobre la conservació de la pau i treva al bisbat de Girona.

37 (103)

1302 novembre 16. Girona ff. 50r-51r

El rei Jaume II cedeix al bisbe de Girona la jurisdicció i el mer i mixt imperi sobre els llocs de Bàscara i la Bisbal.

38 (131)

(1316) 1317 gener 15 ff. 51v-54

El comte Malgaulí d'Empúries ven al bisbe Guillem de Vilamarí i als abats Berenguer de Sant Pere de Rodes, Berenguer de Sant Quirze de Colera, Dalmau de Santa Maria de Roses, Guillem de Santa Maria de Vilabertran i al prior d'Ullà i als homes d'església del seu comtat, el tribut del bovatge per 140.000 sous barcelonesos.

39 (66)

1269 juliol 14 ff. 54v-55v

Arbert de Cros i altres homes de Parlavà reconeixen al bisbe Pere de Castellnou que el seu poble pertany al terme del castell de Rupià i es comprometen a complir els deures derivats d'aquest fet.

40 (44)

1242 maig 10 ff. 55v-56v

El bisbe Guillem [de Cabanelles] pacta amb Gaufred, vescomte de Rocabertí, senyor de Vilademuls, la facultat de fortificar la seva vila de Bàscara, contra pagament de 20 marcs de plata.

41 (71)

(1271) 1272 març 16 ff. 56v-57r

Convinença del comte Hug V d'Empúries, que promet al bisbe Pere de Castellnou que no li causarà danys des de l'església fortificada de Sant Iscle d'Empordà.

42 (114)

1312 octubre 17 f. 57rv

Bernat de Camps, batlle del monar del Mercadal de Girona, reconeix al bisbe Guillem de Vilamarí tenir en feu per ell 25 mitgeres de blat, que rep a la parròquia de Matajudaica, i estar obligat a fer-li una alberga de quatre soldats.

43 (112)

1310 setembre 7 ff. 57v-58v

Guillem de Figueres, clergue de la Bisbal, ven al bisbe Bernat de Vilamarí unes tasques que tenia pel castell de Vila-romà, al terme de Vall-llobrega, per 600 sous.

44 (73)

(1272) 1273 gener 28 ff. 58v-59v

Testament de Pere Alemany, senyor del castell de Vila-romà.

45 (119)

1313 agost 29 ff. 59v-60v

El bisbe Guillem de Vilamarí i el Capítol de la Seu de Girona fan concòrdia sobre la forma de castigar els capitulars delinqüents i sobre el lloc on es poden convocar les reunions del mateix Capítol.

46 (141)

1319 maig 5. Girona ff. 60v-62v

El bisbe Pere de Rocabertí i el Capítol de la Seu estableixen que els oficis d'encarregat del refectori, de la cuina, del dormitori i de les portes de la mateixa Seu, fins llavors encarregats a seglars, siguin beneficis eclesiàstics conferits a clergues.

47 (140)

1319 abril 11 ff. 62v-63v

El bisbe Pere de Rocabertí i els canonges de la Seu de Girona estableixen estatuts per a l'ús de les cases canonicals.

48 (142)

1319 juliol 27 ff. 63v-64r

Ponç Camalera, obtentor d'un benefici fundat al monestir de Santa Maria de Vilabertran per la senyora Guillema de Garriga, reconeix tenir en feu pel bisbe de Girona un terç del delme de Sant Julià de Torts, pel qual paga cada any a la mitra 15 sous de cens.

49 (31)

1227 maig 16 f. 64rv

Testament de Pere de Pineda, prevere del Capítol de la Seu, a la qual i al seu germà Berenguer deixa alguns llibres seus de teologia, bíblia i dret.

50 (47)

1245 novembre 13 ff. 65r-67r

Testament del bisbe Guillem de Cabanelles.

51 (9)

1177 gener 25 ff. 67r-68r

Testament de Guillem [de Terrades], sagristà de la Seu de Girona.

52 (69)

1270 maig 16 ff. 68v-69v

Els marmessors d'Ermengol de Cervià, cabiscol de la Seu, venen al bisbe i al Capítol, amb destinació al Ferial de la Seu, la vila de Vilamacolum, pel preu d'11.000 sous.

53 (70)

1271 maig 18 ff. 69v-70r

El bisbe Pere de Castellnou i el Capítol de la Seu uneixen al Ferial de la mateixa Seu un benefici de Vilamacolum.

54 (125)

1315 abril 2 ff. 70v-71v

Bernat de Güell, ardiaca de la Selva, dóna al Capítol de la Seu la casa de Morera, a Girona, perquè hi resideixi un canonge, i una altra casa per a l'ardiaca de la Selva.

55 (121)

(1313) 1314 febrer 28 ff. 71v-72v

Gueraua de Mosset, que habita a Girona, cedeix a Pere d'Espolla, clergue, una casa de Girona pel preu de 300 sous i amb l'obligació de celebrar sufragis per ella després de la seva mort.

56 (52)

(1254) 1255 gener 3 ff. 72v-73v

El bisbe Berenguer de Castellbisbal, assigna delmes de Matajudaica per a l'augment de la porció canonical a la Seu en les festes de Sant Domènec, Santa Caterina i Sant Pere Màrtir.

57 (81)

1281 juny 24 f. 73v

El bisbe Bernat de Vilert ferma al monestir de Banyoles una part del delme de Porqueres per un cens d'una lliura i mitja de cera.

58 (12)

(1190) 1191 març 18 ff. 74rv

L'arquebisbe de Tarragona Berenguer de Vilademuls pronuncia sentència arbitral en el plet entre Pere Alemany i Bernat d'Aguilar sobre la propietat d'unes terres de conreu de Vila-romà que havien estat obtingudes dessecant un estany.

59 (28)

30 març 1224 f. 74v

El bisbe de Vic, Guillem [de Tavertet], arbitra en el plet entre el bisbe de Girona, Alemany [d'Aiguaviva] i l'abat Ramon de Ripoll sobre el dret de presentació dels clergues de Sant Vicenç de Tossa.

60 (53)

1255 setembre 25 f. 75rv

El bisbe i el Capítol de Girona estatueixen el dret dels bisbes, canonges i preveres del Capítol a fer testament i disposen que els fruits dels seus respectius beneficis durant l'any posterior al de la seva mort s'apliquin als sufragis i al Ferial de la Seu.

61 (130)

1315 agost 6. Constantí ff. 76rv

Sentència de l'arquebisbe de Tarragona, Guillem [de Rocabertí] en el plet entre el bisbe de Girona, Guillem de Vilamarí, i els canonges de la seva Seu, Hug de Cardona i Pere de Rocabertí, sobre la validesa de l'acord capitular de 1313, que reservava al Capítol de la Seu certs beneficis del bisbat.

62 (85)

1283 desembre 21, Barcelona ff. 76v i 89r

El rei Pere II confirma diverses constitucions anteriors, especialment de Jaume I, sobre els jueus i els seus préstecs, i sobre els veguers i la pau i treva de Déu.

62a (35)

1228 desembre 22. Barcelona ff. 76v-77v

Jaume I estableix diverses mesures sobre els jueus i sobre els veguers.

Aquest document es troba novament al cartoral amb el núm. **67** (36).

62b (41)

(1240) 1241 febrer 25. Girona ff. 77v-79r

Jaume I estableix límits per als interessos que poden percebre els jueus i determina la forma de fer contractes amb ells.

62c (43)

(1240) 1241 febrer 20. Girona ff. 79r-81r

Fórmula tradicional per al jurament dels jueus, prescrita com a obligatòria per Jaume I, segons el document 41 (62b).

62d (15)

1202 setembre. Cervera f. 81r

Estatuts de les Corts de Cervera sobre la pau i treva de Déu.

62e (34)

1228 desembre 21. Barcelona ff. 81r-82v

Estatuts de Jaume I a les Corts de Barcelona sobre la pau i treva.

62f (39)

(1234) 1235 març 17. Tarragona ff. 82v-83v

Resum d'estatuts de les Corts de Tarragona sobre pau i treva.

62g (19)

Sense data (1197-1213) ff. 83v-84r

Fòrmula per al jurament dels veguers.

63 (86)

1283 desembre 26. Barcelona ff. 84v-89r

El rei Pere II confirma a les Corts de Barcelona els capítols presentats pels tres braços.

64 (13)

1197. Girona ff. 89v-90v

El rei Pere I d'Aragó pren mesures per a la persecució dels heretges valdesos i ensabatats.

65 (16)

(1209) 1210 febrer 4. Girona ff. 90v-91r

El rei Pere I d'Aragó concedeix al bisbe de Girona Arnau de Creixell llicència per construir un molí de draps sobre el Ter, a Domeny,

66 (17)

(1210) 1211 març 21. Lleida f. 91rv

El rei Pere I d'Aragó eximeix els homes d'església del bisbat de Girona de quèsties i servituds, i retorna al bisbe Arnau [de Creixell] 6.000 sous injustament presos als mateixos homes.

67 (36)

1228 desembre 22. Barcelona ff. 91v-92v

Constitució del rei Jaume I sobre els interessos que els jueus podien rebre pels seus préstecs i sobre l'exercici del càrrec de veguer reial.

68 (37)

(1228) 1229 gener 1. Barcelona (ff. 92v-93r)

El rei Jaume I reconeix als bisbes i prelats de Catalunya que els donatius rebuts de l'Església per les campanyes contra els sarraïns foren lliures i voluntaris.

69 (50)

(1250) 1251 gener 15. Morella f. 93r

El rei Jaume I confirma la deixa feta pel bisbe Guillem de Cabanelles a la Seu de Girona, d'unes possessions situades a Mallorca.

70 (55)

1257 abril 24. Lleida f. 93v

Jaume I estén als homes de Dosquers, Crespià i Pedrinyà, de la vegueria de Besalú, el privilegi que ja tenien els homes d'església de la vegueria de Girona, de no haver de pledejar a la cúria reial.

71 (56)

(1257) 1258 abril 5. Lleida f. 94r

El rei Jaume I mana que els veguers de Girona a l'inici del seu càrrec facin el jurament prescrit a les corts de Lleida.

72 (59)

1264 octubre 14. Barbastre f. 94rv

L'infant Pere confirma les concessions i els privilegis concedits pel seu pare, el rei Jaume I, als eclesiàstics de Girona el dia 8 del mateix mes i any.

73 (67)

1269 agost 25. Barcelona ff. 94v-95r

El rei Jaume I reconeix al bisbe i Capítol de la Seu de Girona haver-ne rebut un subsidi de 10.000 sous amb caràcter gratuït, i confirma el seu privilegi, concedit a tots dos amb data de 8 d'octubre de 1264.

74 (98)

1301 juliol 20. Lleida ff. 95v-96r

El rei Jaume II concedeix als monestirs del bisbat de Girona, després d'haver-los venut el dret de cenes i albergues per 50.000 sous, que, si el tornés a comprar, no l'exigiria en el termini d'un any, i precisa detalls de la mateixa venda.

75 (49)

1250 abril 27. Morella f. 96rv

El rei Jaume I eximeix els batlles, oficials i homes d'església de Girona de contribuir a les quèsties reials.

76 (57)

1259 maig 8 ff. 96v-100r

Sentència de Ramon Joan, jutge de la cúria eclesiàstica de Girona, en el judici seguit a instància del bisbe Pere de Castellnou, contra el seu batlle d'Ullà, Berenguer Ventre.

77 (108)

1306 desembre 5. Castelló d'Empúries ff. 100v-101v

Sentència de Guillem Domènec, jutge de Castelló, en el plet entre el comte d'Empúries Ponç V Hug i l'ardiaca de Besalú i Arnau de Soler, a propòsit dels drets jurisdiccionals sobre els homes de Vilamacolum.

78 (38)

1234 abril 25. Girona ff. 101v-102v

El bisbe Guillem de Cabanelles i el Capítol de la Seu de Girona estableixen el Ferial de la mateixa església i regulen les deixes que el bisbe i els prebendats han de fer-li en testament.

79 (40)

1239 setembre 4 ff. 102v-103r

Guillem de Palma ven al bisbe Guillem de Cabanelles les tasques de la parròquia de Crespià per 700 sous.

80 (68)

1269 desembre 16 ff. 103r-104r

Arnau d'Ullastre, veí de Peralada, funda una capellania a l'altar de Sant Jaume de l'església de Sant Martí de Peralada, la dota i en confia la provisió al bisbe de Girona.

81 (80)

(1278) 1279 gener 23 ff. 104r-105v

El bisbe Pere de Castellnou confirma a Guerau Bernat, rector de l'església de Santa Maria de Foixà, la donació de la meitat del delme del mateix lloc, feta a la referida església per Berenguer de Santmartí, cavaller de Foixà, a condició de rebre'n cens d'una lliura de cera.

82 (51)

1253 juliol 17 ff. 105v-106v

El bisbe fra Berenguer de Castellbisbal aprova la fundació de la capella de Sant Bartomeu de Torres, feta per Artau d'Espasèn a la parròquia de Vilavenut, i ordena les relacions entre la capella i la parròquia.

83 (126)

1315 abril 8 ff. 106v-107r

El vescomte Dalmau de Rocabertí reconeix al bisbe Guillem de Vilamarí el dret a la dècima part del bovatge que el mateix vescomte pugui aplegar en ocasió de nou comte a Empúries.

84 (116)

1313 maig 1 ff. 107r-111r

El bisbe Guillem de Vilamarí i el Capítol de la Seu estableixen ordenacions sobre el Ferial de la mateixa Seu de Girona.

85 (110)

1310 març 25. Girona ff. 111r-113r

Testament del bisbe Bernat de Vilamarí, que funda dos beneficis a la Seu, dotats amb possessions situades a Corçà.

86 (54)

1256 maig 23 ff. 113v-114r

El sagristà de la Seu, Guillem de Montgrí, institueix dos ciris a la mateixa església i els dota amb rendes de Freixenet.

87 (84)

1283 agost 19 ff. 114r-115r

Arbitratge de Bernat de Vilafreser i Companyó d'Estanyol entre el bisbe i el Capítol de la Seu, d'una banda, i el sagristà segon de la mateixa església, Bernat de Vilafreser, d'una altra, sobre el deure de refer les campanes trencades.

88 (82)

1282 abril 4. Girona ff. 115v-117r

El bisbe Bernat de Vilert, amb jutges adjunts del Capítol, precisa les obligacions del sagristà segon de la Seu entorn de la reparació de les campanes, i determina les del claver de la mateixa església, referents a la cura d'ànimes.

89 (144)

1319 agost 18 ff. 117r-119r

El bisbe Pere de Rocabertí permuta amb el Capítol de la Seu el castell de Sant Sadurní de l'Heura, que és cedit a la mitra a canvi dels fruits d'alguns beneficis simples.

90 (145)

1319 agost 18 ff. 119r-120r

Arbitratge de Gispert Fulcarà, sagristà segon de la Seu de Girona, i Berenguer de Monell, jurista de la mateixa ciutat, sobre el valor dels alous que Ramon Arnau tenia al castell de Sant Sadurní.

91 (146)

1319 agost 18. Girona f. 120rv

El Capítol de la Seu absol Ramon Arnau de la fidelitat i de l'homenatge que li devia pel castell de Sant Sadurní.

92 (147)

1319 agost 18. Girona f. 121rv

Ramon Arnau de Sant Sadurní reconeix al bisbe Pere de Rocabertí tenir en feu per ell el castell de Sant Sadurní, pel qual li fa homenatge.

93 (148)

1319 agost 18 ff. 121v-122v

El bisbe Pere de Rocabertí i Ramon Arnau de Sant Sadurní, feudatari seu per raó del castell de Sant Sadurní, declaren finides totes les qüestions pendents entre l'un i l'altre.

94 (149)

1319 agost 18 f. 122v

El bisbe Pere de Rocabertí concedeix el castell de Sant Sadurní en feu a Ramon Arnau de Sant Sadurní.

95 (23)

1218 novembre 5 ff. 123r-124v

Sentència del canonge Marquès sobre les diferències entre Alemany, sagristà de la Seu de Girona i paborde del mes de juliol, i Ramon d'Anglès, feudatari seu per raó del castell de Sant Sadurní.

96 (27)

1223 juny 28 f. 125rv

Ramon d'Anglès promet al bisbe Alemany d'Aiguaviva que obeirà la sentència pronunciada pel canonge Marquès el 1218, sobre el castell de Sant Sadurní.

97 (33)

1228 agost 18 ff. 125v-126r

Ramon d'Anglès, la seva esposa Estefania i els seus fills Arnau i Bernat prometen a Guillem de Montgrí, paborde de la Seu de Girona, observar la sentència del canonge Marquès sobre el castell de Sant

Sadurní; i el paborde esmentat li cedeix unes tasques que li pertanyien segons la mateixa sentència.

98 (20)

(1213) 1214 gener 17 ff. 126v-127r

El bisbe Arnau de Creixell i els canonges de la seva Seu encomanen a Ramon d'Anglès el castell de Sant Sadurní i li confirmen algunes possessions al terme del mateix castell, amb condicions que Ramon d'Anglès jura.

99 (3)

1102 juliol 29 ff. 127v-128r

Pactes entre el bisbe i el Capítol de la Seu i Ramon Arnau, al qual encomanen el castell de Sant Sadurní.

100 (7)

1121 febrer 26 ff. 128r-129r

El comte Ramon Berenguer [III] de Barcelona, després d'examinar els títols de propietat de la canònica de Girona sobre el castell de Sant Sadurní, la confirma, i renuncia als seus drets sobre el lloc per 200 morabatins.

101 (150)

1319 agost 29 f. 129rv

Jaume d'Ermedàs, beneficiat del monestir de Banyoles, reconeix tenir en feu pel bisbe Pere de Rocabertí tres octaus del delme de Sant Vicenç de Camós i es compromet a pagar-li una moneda d'or anual de cens.

102 (152)

1319 novembre 27 ff. 130r-131r

El bisbe Pere de Rocabertí, amb llicència del metropolità de Tarragona, concedeix a Pau Narbona i Pere de Puig, beneficiats de la Seu de Girona, un quart del delme d'Aiguaviva, que havien comprat a Guillem Corder, ciutadà de Girona, a cens d'una quarta part dels fruits que ells aplegaran.

103 (122)

1314 agost 7 f. 131rv

El bisbe Guillem de Vilamarí ferma a Bernat Loreta, prior del monestir de Roca-rossa, uns delmes de Tordera i Sant Cebrià de Falgars, per una prestació de 16 sous de cens.

104 (83)

1283 maig 25 f. 132r

El bisbe Bernat de Vilert ferma a Mateu de Noguer, de la Vajol, un terçó del delme de la mateixa parròquia, comprat a Ramon de Cantallops, contra prestació d'una lliura de cera de cens anual.

105 (99)

1301 juliol 20 f. 132v

El bisbe Bernat de Vilamarí ferma a Ponç de Santa Cecília una part del delme de Santa Pellaia, heretada del seu pare, de nom també Ponç, contra prestació de mitja lliura de cera de cens a l'any.

106 (157)

1320 abril 16 f 133rv

El bisbe Pere de Rocabertí ferma a Berenguer Reverter, beneficiat de Llers, un quart del delme de Plana de Llers, contra prestació de 3 sous de cens.

107 (87)

1285 desembre 9 ff. 133v-134r

El bisbe Bernat de Vilert ferma a Joan Fresolf, clergue de Vilobí, un quartó del delme del mateix poble i l'autoritza a dotar amb ell un benefici, el titular del qual farà de cens dues maimudines d'or cada any a la mitra.

108 (159)

1320 juny 25. Banyoles ff. 134v-135r

L'abat Bernat i la comunitat del monestir de Banyoles fan procura al monjo Bernat de Coll per a atorgar l'escriptura següent (n. **109** *160).*

109 (160)

1320 juny 26. Girona ff 135r-136r

El bisbe Pere de Rocabertí ferma a Bernat de Coll, monjo candeler de Banyoles, que li reconeix tenir-ho en feu per ell, una part del delme de Sant Vicenç de Camós per un cens anyal de 20 sous.

110 (30)

1226 novembre 3 f. 136rv

Pere d'Orriols, senyor del castell d'Orriols, reconeix tenir en feu pel bisbe de Girona el delme d'Orriols per un cens d'una lliura de cera l'any, i promet fidelitat al bisbe Alemany d'Aiguaviva.

111 (94)

1296 agost 18. Girona f. 136v

El bisbe Bernat de Vilamarí ferma a Guillem Oliver de Soler, veí de Sant Climent Sescebes, uns delmes d'aquesta parròquia i de la d'Espolla, per un cens d'una lliura de cera cada any.

112 (161)

1320 juny 30 ff. 137r-138v

L'abat Bernat d'Arles del Rosselló s'obliga a pagar al bisbe de Girona, per raó dels delmes de la parròquia de Sant Cristòfol dels Horts, 35 sous de cens, que rep a les parròquies de Casamor i Queixàs.

113 (162)

1320 juliol 5. Girona ff. 138v-139v

El bisbe Pere de Rocabertí ferma a l'abat Bernat i als monjos d'Arles la meitat del delme de Sant Cristòfol dels Horts, comprada per l'abat Ramon, del mateix monestir, a Ramon de Güell, cavaller de Llers, i a la mare d'aquest, Berenguera, i en rep, en recompensa dels lluïsmes i foriscapis, 35 sous de cens que li han de satisfer certs masos de les parròquies de Sant Tiburci de Casamor i Sant Martí de Queixàs.

114 (163)

1320 juliol 11 ff. 139v-141r

Pere de Casamor, Pere Daví, Bernat Gotmar i Bernat Bremon, de Casamor, i Pere Ervig, de Queixàs, capbreven al bisbe de Girona 35 sous censals que li faran per la ferma del delme dels Horts que el prelat concedeix al monestir d'Arles.

115 (153)

1319 desembre 8 ff. 141rv

L'abat Bernat i la comunitat del monestir de Sant Llorenç del Mont, a fi d'obtenir del bisbe Pere de Rocabertí el permís per poder tenir culte a la capella de la Mare de Déu del Mont que recentment han edificat ells mateixos, s'obliguen a pagar-li deu lliures de cera cada any.

116 (155)

(1319) 1320 gener 1. Girona ff. 142r-143v

El bisbe Pere de Rocabertí aprova l'edificació del santuari de la Mare de Déu del Mont, feta pel monestir de Sant Llorenç, i la declara sotmesa al mateix monestir.

117 (107)

1305 abril 19. Castelló d'Empúries f. 143rv

Codicil de Blanca, esposa de Pere Alquer, de Castelló d'Empúries, que concedeix al bisbe de Girona el dret a conferir el benefici fundat per la testadora a Castelló.

118 (129)

1315 abril 30 f. 144r

Bernat de Vilar, cavaller de Vilamorell, declara no tenir dret de patronat a la capella de Sant Genís de Vilamorell.

119 (24)

1221 juliol 7 ff. 144r-145r

El bisbe Alemany d'Aiguaviva aprova les donacions fetes per Arnau de Sales a la capella de Santa Maria Magdalena de Montpalau; i la vídua del donador, Alamanda de Sales, rep en feu del mateix bisbe els dos masos de Bessegans, a Llanars.

120 (95)

(1296) 1297 gener 9 ff. 145r-146r

Els comissionats del bisbe i del Capítol de la Seu determinen l'obligació de l'ardiaca de Rabós de fer celebrar quatre aniversaris a la mateixa Seu.

121 (154)

1319 desembre 31. Girona ff. 146r-147v

Permuta de cases entre el bisbe Pere de Rocabertí i l'ardiaca de la Selva, Bernat de Güell, a fi d'ampliar el palau episcopal.

122 (158)

1320 maig 30 ff. 147v-150r

El bisbe Pere de Rocabertí disposa la solemnització de la festa de Corpus a la Seu amb ciris i altres solemnitats, i encarrega a l'obtentor de la capellania de la Barroca que proporcioni per a aquesta finalitat vint-i-dos lliures i dos quartons de cera cada any.

123 (11)

1190 novembre 19 ff. 150r-151r

Pere de Torroella, senyor de Torroella de Montgrí, cedeix al bisbe Ramon [Orusall] diversos drets senyorials sobre els homes d'Ullà, a cens de sis peces d'or anuals.

124 (45)

1245 abril 19 ff. 151r-152r

Bernat de Santa Eugènia, senyor de Torroella de Montgrí, ven al bisbe Guillem de Cabanelles la meitat del delme d'Ullà i altres drets del senyor de Torroella a la mateixa vila, per 60 marcs de plata.

125 (151)

1319 setembre 20 ff. 152v-153r

Guerau de Cervià, senyor del castell de Cervià, fa homenatge al bisbe Pere de Rocabertí pels delmes que té per ell i pel castell i delme de Juià.

126 (5)

1114 febrer 23 f. 153rv

Humbert de Basella estipula amb el bisbe Berenguer les condicions sota les quals aquest li dóna en feu el castell de Juià.

127 (6)

1114 febrer 23 ff. 153v-154r

Humbert de Basella jura fidelitat al bisbe Berenguer [Dalmau] pel castell de Juià.

128 (4)

1110 agost 7 ff. 154rv

Testament del bisbe Bernat [Humbert].

129 (21)

1217 març 10 ff. 155r-156r

Guillem de Palafolls, germà del bisbe Ramon, ven a la canònica de la Seu el castell de Lloret per 670 morabatins, després que els seus passats l'havien empenyorat a la mateixa canònica per 450.

130 (111)

1310 maig 23. Girona f. 156rv

Guillem de Lloret fa homenatge al procurador de Pere de Rocabertí, paborde de novembre a la Seu, pel castell de Lloret.

131 (143)

1319 agost 2 f. 156v

Guillem de Castell, de Bescanó, fa homenatge al bisbe Pere de Rocabertí, com a senyor del castell de Rupià, per dos masos de Flaçà i una propietat de Montfullà.

132 (42)

(1241) 1242 febrer 10 f. 157rv

Hug de Cervià, senyor del castell de Púbol, la seva esposa Bernarda i el seu fill Guerau, renuncien en mans del bisbe Guillem de Cabanelles certs drets que pretenien a la Pera i Cassà de Pelràs.

133 (18)

1212 setembre 29 ff. 157v-158v

Amb autorització del bisbe Arnau de Creixell, i sota les condicions que ell ha prescrit, Bernat Dorca i la seva esposa Adelaida funden i doten un benefici a l'altar de Sant Pere, que han edificat a l'església de Sant Martí de Peralada.

134 (29)

1225 agost 25 f. 159rv

Adelaida de Rupià funda i dota un benefici a l'església de Sant Vicenç de Rupià, que ha de ser proveït pel bisbe de Girona, al qual l'obtentor pagarà una lliura de cera de cens.

135 (92)

1296 maig 31. Domeny f. 159v

Ponç d'Ullà, de Serra de Daró, reconeix tenir pel bisbe l'estany d'Adroer pel castell de Rupià.

136 (100)

(1301) 1302 març 18 ff. 159v-161r

Berenguer Girbau, de la parròquia de la Sala, es fa home propi del bisbe Bernat de Vilamarí i li cedeix la senyoria sobre les seves propietats per 200 sous.

137 (26)

1221 agost 9 ff. 161r-162r

Ramon de Farners reconeix que l'església de Santa Maria de Farners i les seves propietats, que s'enumeren, són sota el domini del bisbe Alemany d'Aiguaviva, a qui fan cens d'una lliura de cera.

138 (60)

1268 juliol 7 ff. 162r-163r

Testament de Berenguera de Sant Iscle, esposa de Ramon de Serra, que institueix un benefici a l'església de Sant Iscle d'Empordà.

139 (61)

1268 juliol 26 ff. 163r-164r

El bisbe Pere de Castellnou ferma a Arnau de Catllar, monjo de Banyoles, un terç del delme de Dosquers en vista a instituir un benefici al seu monestir, que pagarà una moneda d'or de cens al bisbe.

140 (97)

1299 maig 15 ff. 164r-165r

El bisbe Bernat de Vilamarí ferma a Guillem de Cistella, monjo de Banyoles, una sisena part del delme de Serinyà, en vista a instituir un benefici que pagarà un auri o morabatí de cens anual al bisbe.

141 (120)

1313 setembre 21 f. 165r-166r

Guillem Pere, del Roure, i la seva esposa Guillema, als quals la vila d'Olot ha encomanat l'hospital nou, demanen i obtenen del bisbe Guillem de Vilamarí l'estat i l'hàbit de conversos.

142 (128)

1315 abril 23. Dosquers ff. 166r-167v

El bisbe Guillem de Vilamarí dóna llicència a Guillem Blanc i Maria Roquer, esposos, per edificar una capella dedicada a la Mare de Déu al Fau, parròquia de Carbonils, i els en concedeix l'estat i l'hàbit de conversos.

143 (118)

1313 juliol 1. Vilabertran ff. 167v-168r

Bernat Jaume i la seva esposa Garsendis, després de cedir els seus béns per a construir i dotar un hospital a Figueres, són rebuts pel bisbe Guillem de Vilamarí com a conversos.

144 (156)

(1319) 1320 gener 14 ff. 168v-169r

El bisbe Pere de Rocabertí ferma uns delmes de Sils i Vidreres que els marmessors d'Ermessenda de Cartellà destinen al sosteniment de cinc beneficis, fundats respectivament a la capella de Rocacorba, a la del castell d'Hostoles, a la de Puigalder, a l'església de Santa Maria d'Amer i a la de Sant Daniel de Girona, i imposa cens als beneficiaris.

145 (164)

1320 juliol 26 ff. 169v-172r

L'abadessa Cecília del monestir de Vall·laura (diòcesi d'Urgell) ven una porció del delme de la Barroca, que Ermessenda de Cartellà, senyora d'Hostoles, havia llegada al mateix monestir, a la confraria de Santa Maria de la Seu de Girona.

146 (25)

1221 agost 8 ff. 172v-173r

En presència del bisbe Alemany d'Aiguaviva, consagrant, Ramon de Farners dota l'església de l'Esperit Sant, construïda de nou al peu del castell de l'Alou, a Santa Coloma de Farners, amb uns masos, i l'encomana amb els seus clergues al mateix bisbe.

147 (166)

(1320) 1321 febrer 11 ff. 173r-174r

El bisbe Pere de Rocabertí concedeix i ferma a Berenguer de Pau, cabiscol de la Seu, el delme de Tor, en vista a dotar un benefici a la mateixa Seu, per 2.000 sous, destinats a la construcció de la cúria episcopal, i 20 sous de cens.

148 (167)

(1320) 1321 març 16 ff. 174r-175v

Berenguer de Pau, cabiscol de la Seu, institueix un benefici a la mateixa església sota l'advocació de les Onze mil Verges, el dota amb el delme de Tor i n'assenyala les obligacions, tot concedint al prelat diocesà el dret de presentació.

149 (165)

1320 novembre 20 ff. 175v-177r

Bernat de Camps, de Girona, ven al bisbe Pere de Rocabertí vint-i-cinc mitgeres de blat censals que rep a Matajudaica per 1.300 sous.

150 (169)

1321 agost 2. Girona ff. 177r-178r

Pere de Camps, obtentor del benefici fundat a l'altar de Santa Maria de l'església parroquial de les Preses, reconeix tenir en feu pel bisbe de Girona el delme del mas Puigdevall de Batet, pel qual fa una lliura i mitja de cera de cens.

151 (170)

1321 octubre 1. Barcelona f. 178rv

El rei Jaume II d'Aragó confirma els drets reconeguts pels senyors de Torroella de Montgrí als homes d'Ullà i al bisbe de Girona sobre aprofitaments diversos de la muntanya i el pla de Torroella.

152 (172)

1321 octubre 7. Barcelona ff. 179r-180v

El rei Jaume II cedeix al bisbe de Girona el mer i mixt imperi d'Ullà, i concedeix llicència per tancar la vila.

153 (113)

1311 octubre 3. Girona ff. 181r-183r

El rei Jaume II confirma l'exempció d'albergues i cenes de les esglésies i dels monestirs del bisbat de Girona per 70.000 sous.

154 (173)

1321 octubre 23. Pals ff. 183r-184r

La universitat dels homes del castell de Pals fa poders a Guillem Juny i a Guillem Tomàs ça Milana per a obligar-se a pagar al bisbe de Girona els 500 sous anyals que la mateixa universitat havia de satisfer al rei a canvi de poder destruir la resclosa d'un molí i dessecar uns estanys situats a Pals mateix.

155 (174)

1321 novembre 9. Girona f. 184rv

El bisbe Pere de Rocabertí notifica als síndics de Pals una carta del rei Jaume II que mana al poble pagar 500 sous anyals de cens al mateix prelat.

156 (175)

1321 novembre 9 ff. 185r-186r i 189v-190v

Els síndics de la vila de Pals s'obliguen a pagar cada any 500 sous de cens al bisbe de Girona.

157 (171)

1321 octubre 6. Barcelona ff. 186r-187v

El rei Jaume II, a petició dels síndics dels homes de Pals, els concedeix llicència per a enrunar el molí reial i la resclosa del mateix lloc, i renuncia a exigir tasques de les terres que així es podran conrear, contra prestació de 500 sous anyals de cens.

158 (176)

1321 novembre 12. Pals ff. 188r-191r

Guillem Juny i Guillem Tomàs ça Milana, síndics dels homes de Pals, compareixen davant Pere de Llabià, procurador reial, Joan de Prat, jutge reial, i Guillem Oliver, lloctinent del batlle, tots de Pals, per a ratificar el compromís de pagar 500 sous de cens anyals al bisbe de Girona.

159 (168)

1321 juliol 30 ff. 191v-193v

Guillem de Bevià, de Madremanya, dóna al bisbe Pere de Rocabertí el domini directe sobre el mas Bevià i es fa home propi de la dignitat episcopal.

160 (123)

(1314) 1315 març 14 ff. 193v-195r

Pere de Xesa ven al bisbe Guillem de Vilamarí les seves possessions de Parlavà per 4.050 sous.

161 (178)

1322 octubre 15 ff. 195v-197v

L'abat Guillem de Vilabertran cedeix al bisbe Pere de Rocabertí els seus drets sobre el mas Font de Madremanya i un cens de 19 capons sobre la casa de Girona habitada pel canonge Guillem de Vilaric, per la ferma d'una part del delme de Cabanes, llegada per Guillema de Garriga al monestir de Vilabertran.

162 (181)

1323 abril 26 ff. 197v-198r

La comunitat del monestir de Vallbona (Rosselló) fa procura al cellerer del mateix monestir, Guillem de Mossà, per a prendre acords amb el bisbe de Girona sobre la ferma del delme de Freixenet.

163 (183)

1323 maig 23 ff. 197r-199v

El bisbe Pere de Rocabertí concedeix al monestir de Vallbona (Rosselló) la ferma de la tercera part del delme de Baussitges i Freixenet i un altre terç que té per al monestir el donzell Ramon de Forques, contra pagament per part de cada nou abat de 100 sous.

164 (182)

1323 maig 22 ff. 199v-201v

La comunitat del monestir de Vallbona ratifica la transacció pactada entre el seu procurador i el bisbe Pere de Rocabertí sobre els delmes del Freixe i Bausitges.

165 (179)

(1322) 1323 febrer 28. Girona ff. 201v-202v

Els marmessors del bisbe Guillem de Vilamarí venen al bisbe Pere de Rocabertí el feu que Simó de Trilla havia tingut pel mateix bisbe a les parròquies de Vila-romà i Vall-llobrega, pel preu de 3.600 sous.

166 (180)

1323 abril 8. Girona ff. 202v-204v

El bisbe Pere de Rocabertí concedeix llicència a Pere de Galliners, prevere del Capítol, per dotar un benefici amb tres masos de Sant Llorenç de les Arenes que té en feu per la dignitat episcopal.

167 (72)

1272 novembre 2 ff. 204rv

El bisbe Pere de Castellnou aprova la donació feta a l'altar de Sant Joan de l'església de Sant Feliu de la Garriga per Beatriu Llagostera d'Albons, del delme de la parròquia de Sant Mateu de Canet [de Verges].

168 (58)

(1259) 1260 febrer 11 ff. 204v-205v

Guillem de Sant Pere i la seva esposa Berenguera, de Paret Rufí, venen a Guillem de Pontellà, hospitaler de la Seu de Girona, i al seu hospital una feixa de terra a Domeny per 120 sous.

169 (89)

1291 maig 6-7 f. 206r

Clàusula del testament del bisbe Bernat de Vilert, que funda un benefici i aniversaris a l'altar de Santa Anastàsia de la Seu de Girona.

170 (184)

1331 agost 22 ff. 206v-207v

El bisbe Gastó de Montcada ferma a l'església de Sant Feliu de Girona la meitat del delme de Crespià, Espinavessa i Queixàs, comprada a Guillem de Boixols, pel cens de dos morabatins alfonsins i el pagament de 100 sous a cada nou bisbe de Girona.

171 (177)

1321 desembre 20 [i 1342 octubre 19] f. 208rv

Reparació d'una escriptura per la qual l'abat Gispert i els monjos del monestir de Sant Salvador de Breda acorden que el nombre de monjos de la casa no podrà ser mai superior a tretze, inclòs l'abat.

172 (65)

1269 maig 28 f. 209rv

El bisbe Pere de Castellnou autoritza Ramon de Sant Julià a completar el castell que havia començat a Vulpellac, i a encastellar l'església i el campanar del mateix lloc.

173 (1)

1087 abril 28 f. 210r

El bisbe Berenguer Guifred encomana el castell de Juià a Bernat Geli, de qui l'ha rebut en donació.

174 (48)

(1247) 1248 febrer 20 f. 210

Hug de Cervià encomana a Berenguer de Sitjar el seu castell de Juià i en rep homenatge.

175 (133)

1317 octubre 19 f. 211r

Sibil·la de Güell, filla d'Hug de Juià, fa homenatge a Guerau de Cervià pel castell de Juià.

176 (185)

1357 novembre 8. Girona f. 211v

Francesc de Cervià, que té en feu pel bisbe Berenguer de Cruïlles el castell de Juià, cedit en feu també a Guillem de Güell, promet requerir a aquest que el repari i li torni per donar-lo al bisbe.

177 (186)

1395 setembre 18-octubre 8 ff. 212r-214v

Hug d'Anglesola, procurador del bisbe Berenguer d'Anglesola, requereix Guerau de Cervià, i aquest Ramon de Juià, a fi que lliurin el castell de Juià al bisbe.

178 (46)

1245 octubre 4 f. 215r

El bisbe Guillem de Cabanelles concedeix a Guillem de Frigola la batllia de la Bisbal, que ja havien tingut els seus passats.

179 (96)

1298 abril 19 f. 216rv

El bisbe Bernat de Vilamarí autoritza el prior Bernat Llorenç i el convent de dominicans de Girona a captar aigua del lloc de Puig Aguilar i conduir-la al seu convent.

180 (0)

1002 desembre f. 216v

Butlla del papa Silvestre II, que confirma al bisbe Ot de Girona diverses propietats situades als comtats de Girona, Besalú, Empúries i Peralada (fragment inicial).

INDEX D'ANTROPÒNIMS

Les xifres en cursiva que segueixen cada entrada dels índexs remeten a les pàgines del pròleg i de la introducció. Les xifres en rodó remeten als números dels documents.

Per a distingir homònims hom ha recorregut, sempre que és possible, a la condició social de les persones (cavaller, clergue), al parentesc (pare, fill, esposa), a l'ofici (notari, batlle, jutge), a la dignitat (bisbe, canonge) i al domicili (de Corçà).

— A —

Aaron, 43
Abadal i de Vinyals, Ramon d', *11*, *16*
Abbacia, Bernadus de, 113
Abbacia, Geraldus de, 113
Abellars, família, 78
Abiron, *44*
Abraam, 43, 115
Abraham, *89*
Adalaidis, 1, 3, 12, 18
Adam, Berengarius, 77
Adarono, Petrus, 90, 91
Ademari, Raimundus, 2
Ademarii, Petrus, 75
Agauta, Ferrarius de, 109
Àger, R. Berengarii de, v. Àger, Ramon Berenguer d'
Àger, Ramon Berenguer, d', 34, 36, 39
Agilar, Arnaldus de, 12
Agnès, esposa de Ramon de Marata, 122
Agnès, filla de Bernat de Comoso i de Ferrera, 179
Aguadta, Arnaldus de, 60
Agualta, Petrus de,
Aguilar, Arnal d', *47*
Aguilar, Bernat d', 12
Aguilar, nissaga dels, *54*
Aguilario, Ermessendis de, 117
Aguiló, Guillem d', 81
Aiguaviva, Alemany d', paborde, sagristà i bisbe de Girona, *55*, *98*, *101*; 20, 21, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 36, 39, 53, 76, 78, 115
Aiguaviva, Bernat d', cavaller, 115
Aitona-Seró, família, 39
Alamanda, 77
Alamanda, esposa de Bernat Alió, 136

ALAMANDA, filla de Berenguer de Terrades, 89
ALAMANDI, v. Alamanni, Alamannus
ALAMANDUS, Berengarius, 38
ALAMANDUS, gerundensis sacrista, v. Aiguaviva, Alemany d'
ALAMANNA, 12
ALAMANNI, Arnallus, 77
ALAMANNI, Blancha, 73, 77, 91
ALAMANNI, Dalmacius, 91
ALAMANNI, Guillemus, 77
ALAMANNI, Petrus, iunior, 73, 77, 91
ALAMANNI, Petrus, iuvenis, 77, 79
ALAMANNUS, Dalmacius, 12
ALAMANNUS, Petrus, senior, 12
ALAONE, Artaldus, 10
ALASCUNO, Arnaldus DE, 17
ALAYANO, Guillemus DE, 90, 91
ALAYRACO, Bernardus DE, 181, 182, 183
ALBALAT, Andreu D', 55
ALBALAT, Pere D', arquebisbe, 47
ALBANO, Enric D', delegat apostòlic, 36
ALBERT, Bernat, 90
ALBERT, Ponç, oficial del bisbe, 101, 102, 106, 112, 113, 117, 119, 124, 125, 141, 144, 154, 158, 172, 180, 184
ALBERT, Ramon, prevere del Capítol, 158
ALBERT, Ramon, sagristà, 115
ALBERTI, Bernardus, 86
ALBERTI, Petrus, 124, 125
ALBERTI, Poncius, v. ALBERT, Ponç
ALBIS, Bernardus DE, v. Balbs, Bernat des
ALBONS, Pere D', 57
ALB(O)(U)RNIS, Jacobus DE, 53, 57
ALBUCIÀ, Ramon D', 27, 33, 38, 46, 53, 54, 82, 165
ALBUZIANO, Berengarius DE, 27
ALBUZIANO, Raimundus DE, v. Albucià, Ramon d'
ALCHER, Petrus, v. Alquer, Pere
ALCHERII, Franciscus, v. Alquerii, Franciscus
ALCOARIO, Michael, 55
ALCOVER, Antoni M., *15;* 15, 25, 58, 60, 69, 86
ALCOY, mestre, 117
ALDA, esposa de Berenguer de Torroella, 77
ALDA, Matheus, 51, 81, 82, 83, 87, 88, 89
ALDABERT, Pere, 16
ALDEFFONSUS, V. Alfons
ALDEGERII, Johannes, 104
ALEMANY DE CERVELLÓ, Ramon, 15, 34
ALEMANY, nissaga dels, *54*
ALEMANY, Pere, *47*; 3, 12
ALEMANY, Pere, cavaller, pare o avi, 73, 77
ALEMANY, Perich-Perot, *52*, *53*, *100*, *105*
ALEMANY, Perich, v. Alamanni, Petrus, iunior
ALERIO, Matheus DE, 96
ALERIO, Sarda DE, 96
ALFARRÀS, marquesos D', 144
ALFONS I EL CAST, 13, 39
ALFONS II, *69*; 10, 13, 62
ALFONS II DE PORTUGAL, 39
ALFONS EL CAST, 15
ALFONS, 62
ALFONSUS, infans, 85, 86, 170, 172
ALGUER, Bernat D', domer, 121
ALIÓ, Bernat, cavaller, 136
ALIONA, Berengaria, 117
ALIONI, Berengarius, 131
ALIONI, Bernardus, 136, 137, 138, 139
ALIONI, Franciscus, 184
ALMENARA, Guillemus D', 86
ALMENARA, Raimundi Arnaldi D', 86
ALMODIS, comitissa, v. Almodis, comtessa
ALMODIS, comtessa, esposa de Ramon Berenguer, 3, 7
ALQUER, Blanca, 107, 123, 131
ALQUER, Elisenda D', priora, 117
ALQUER, Ermessenda *v.* Alquer, Elisenda

ALQUER, Pere, 87, 107
ALQUER, Pere, cavaller, 87
ALQUERIE, Ermessendis, 117
ALQUERIE, Jaçperta, 117
ALQUERII, Franciscus, 79, 84, 90, 91, 95
ALQUERII, Petrus, v. Alquer, Pere
ALSIUS, Pere, *103*; 155
ALTEMIR, Estraderius, 26
ALTISENT, A., *39*
ALTURO I PERUCHO, Jesús, *15*, *25*
AMALRIC, Guillem, 78
AMALRICO, Guillemo, v. Amalric, Guillem
AMAT DE CARDONA, Bernat, *79*
AMAT, Berenguer, *54*, *55*; 3, 5, 7
AMAT, Guillem, 3, 7, 20
AMATI, Berengarius, v. Amar, Berenguer
AMATI, Guillemo, v. Amat, Guillem
AMATI, Petrus, 74
AMELII, Pere, 47
AMELLERII, Berengarius, 157
AMENLERI(I)(O), Berengarius DE, 150, 166
AMETLLER, Berenguer D', 150
AMOROSII, Petrus, 131
ANANIE, v. Ananies
ANANIES, 43
ANASTASIA, sancta, v. Anastàsia, santa
ANASTÀSIA, santa, 89
ANDREA, Johannes, 182
ANDREAS, episcopus valentinus, v. Albalat, Andreu d',
ANDREE, Guillema, 91
ANDREE, Petrus, 50
ANDREE, Raymundus, v. Andreu, Ramon
ANDREE, v. Andreu, sant
ANDREU, Ramon, ciutadà de Girona, 48, 58
ANDREU, Ramon, oncle, 86
ANDREU, Ramon, sotsveguer de Girona, 86
ANDREU, sant, 9
ANGLADA, Astruc D', 78
ANGLADA, Astrugo DE, v. Anglaca, Astruc
ANGLADA, Petrus DE, 90, 91
ANGLEROLA, Guillemus DE, 17
ANGLÈS, Arnau D', 20
ANGLÈS, Ermessenda D', 20
ANGLÈS, Raimundo DE, v. Anglès, Ramon d'
ANGLÈS, Ramon D', senyor de Sant Sadurní, *55*; 20, 23, 27, 33, 36, 81
ANGLÈS, Stephania, 33
ANGLESA, filla d'Arnau de Llers, 42
ANGLESII, Berengarius, 171
ANGLESIO, Bernardus DE, 25
ANGLESIO, Petrus DE, 79
ANGLESIO, v. Anglès
ANGLESOLA I, Ramon D', 85, 86
ANGLESOLA, Berenguer D', 39, 86
ANGLESOLA, Berenguer D', bisbe i cardenal, 186
ANGLESOLA, família, 39
ANGLESOLA, Guillem II D', 39, 50, 85, 86, 170, 172
ANGLESOLA, Hug D', 186
ANGLESOLA, Hug II D', procurador i germà del bisbe, 186
ANGLESOLA, Pere D', 39
ANGULARIA, Berengarius Arnaldi DE, 86
ANGULARIA, Berengarius DE, v. Anglesola, Berenguer d'
ANGULARIA, Guillemus DE, v. Anglesola, Guillem II d'
ANGULARIA, Hugo DE, v. Anglesola, Hug d'
ANGULARIA, Petrus DE, v. Anglesola, Pere d'
ANGULARIA, Raimundus DE, 86
ANGULARIA, v. Anglesola
ANIZA, Poncius DE, 27
ANJOU, Blanca D', 142
ANTILONE, Sancius DE, 17
ANYELLS, Bernat D', 96
APILIARIIS, Arnaldus DE, 48
APILIARIIS, Jordanus DE, 78
AQUAUIUA, Alamandus DE, v. AIGUAVIVA, Alemany d'

AQUAVIVA, Alamandus DE, v. Aiguaviva, Alemany d',
AQUAVIVA, Bernardus DE, 47
AQUILARI, Arnallus DE, 73
AQUILARI, Berengarius DE, 73
AQUILARIO, Guillema DE, 76
AQUILARIO, Simon DE, 179
AQUILONE, Arnaldus DE, 32
AQUILONE, Berengarius DE, 81
AQUILONE, Gueraldus DE, 86
AQUILONE, Guillemus DE, 81
ARAGÓ, Alfons I el Cast D', v. Alfons I
ARAGÓ, Alfons II D', v. Alfons II
ARAGÓ, infant Pere D', futur Pere II el Gran, 34, 59, 62
ARAGÓ, Jaume I D', v. Jaume I
ARAGÓ, Jaume II D', v. Jaume II
ARAGÓ, Joan D', patriarca d'Alexandria i administrador apostòlic de Tarragona, 184
ARAGÓ, Pere I, v. Pere I
ARANYOLA, Berengarius, 130
ARBERTI, Bernardus, 91
ARBERTUS, sacrista secundus, 38
ARCHERA, Blanca, v. Alquer, Blanca
ARENIS, Guillemus DE, 18
ARENOSO, Eximinus Petri DE, 50
ARENS, Ramundus DE, 11
ARGEMONTE, Petrus DE, 47
ARGEMONTE, Raimundus DE, 47
ARGIMIRI, Petrus, 53, 54
ARGIMONTE, Raimundo DE, *56*
ARINIIS, Raimundus DE, 90
ARMENTERA, Arnaldus DE, 64
ARMENTERIA, Castilio DE 164, 165
ARNALDI DE SANCTO SATURNINO, v. Arnau de Sant Sadurní
ARNALDI, Guillemus, monachus, 181, 182, 183
ARNALDUS ROGERII, comes Pallariensis, v. Pallars, Arnau Roger I, comte de
ARNALDUS, abbas balneolensis, v. Castllar, Arnau de
ARNALDUS, abbas Sancti Petri Rodensis, v. Serrano, Arnau de
ARNALDUS, archilevita bisuldunensis, 14
ARNALDUS, archilevita de Navata, 9
ARNALDUS, clavigerus, 9
ARNALDUS, episcopus barchinonensis, v. Gurb, Arnau de
ARNALDUS, episcopus gerundensis, v. Creixell, Arnau de
ARNALDUS, monachus et sacrista minor balneolensis, 159
ARNALL I JUAN, M. Josepa, *8*, *15;* 86, 113, 114, 121, 164, 186
ARNALLI, Berengarius, 3, 66
ARNALLI, Petrus, 7, 66
ARNALLI, Raimundus, v. Arnau, Ramon
ARNALLUS, bisuldunensis archilevita, 8
ARNALLUS, Carcassensis episcopus, 7
ARNALLUS, episcopus gerundensis, v. Creixell, Arnau de
ARNALLUS, Impuritanensis archilevita, 8
ARNALLUS, levita, 1
ARNALLUS, prebyter, 18
ARNALLUS, presbyter de Constantinis, 8
ARNALLUS, stator, 8
ARNAU, Berenguer, *55*
ARNAU DE SANT SADURNÍ, Ramon, *55*, *56*; 3, 144, 145, 146, 147, 148, 149
ARNAU, fill de Ramon d'Anglés, 33
ARNAU, Guillem, 80
ARTALLI, Petrus 90, 91
ARTAU, Ferrer, 44
ARTAU, Pere, 44
ARTIAQUE, Petrus, 130
ASSALIT, cavaller, 36
ASSALIT, Guillem, 36, 64
ASSALITUS, Guillemus, v. Assalit, Guillem
ATUS, frater, v. Torrella, Ató de
ATZIATO, Raymundus DE, 161
AUEO, Enechus, 10
AUINIONE, Berengarius DE, v. Avinyó, Berenguer de

AUINIONE, Gaucerandus DE, 42
AUINIONE, Petrus DE, 47
AUINIONE, Raymundus DE, 38, 46, 53, 54, 63, 70, 79, 84, 87, 91, 125
AUINIONIS, Guillemus, 91
AULENCH, n' 122
AVINYÓ, Berenguer D', escrivà jurat de Sant Pere de Galligants, 123
AVINYÓ, Guillem Ramon D', 46, 47
AVUINIONE, Guillemus Raimundi DE, v. Avinyó, Guillem Ramon d'
AZMAR, Petrus, 159

— B —

BAC, Ramon DE, abat de Ripoll, 28
BACH, Pere DES, *65*
BACH, Ramon DES, 61
BACHON, Martinus, 68
BACNO, Petrus DE, 61
BADIA I HOMS, Joan, *24*, *50*, *52*, *81*, *104*
Bafumetus sarracenus, *60,* 79
BAGES, Guillemus DE, 9
BAGNERIIS, G. DE, 34
BAIG, Bernat, 63
BAIULUS, Petrus. 181, 182, 183
BALAFIA, Jacobus, 135
BALANANO, Guillemus DE, 11
BALBS, Bernat DES, 133, 158, 184
BALBS, Simó DES, cavaller, 158
BALLISTARII, Jacobus, 112
BALLISTERII, Guillemus, 100
BALNEOLIS, Petrus DE, 63, 65, 70, 77, 79, 82, 95, 101, 102
BARARDI, Deuslosal, 126
BARCA, Aspàreg DE LA, 34, 35, 36, 37
BARCELÓ, L., *52*
BARDONERIUS, Petrus, 64
BARNA, Pelegrina, 90
BARNÉS, Bernardus, 186
BARNILS, J. M., *105*
BARRA, Meÿr ÇA, 154
BARRARIA, Petrus, 108
BARRAU, Bernardus, v. BARRAU, Bernat
BARRAU, Bernat, rector, 111, 122, 162, 163, 164
BARTA, Guillemus Bernardus DE, 38
BARTHOLOMEUS, sanctus, v. BARTOMEU, sant
BARTOMEU, germà de Pere Sala, 182
BARTOMEU, sant, 51, 123
BAS, Ferrarius DE, 86
BAS, Jaume DE, 125
BAS, Ramon DE, 57
BÀSCARA, Guillem DE, 159
BÀSCHERA, Berengarius DE, 32
BASELLA, Humbert DE, *57*; 5, 6
BASELLA, Riembau DE, 5, 7
BASILIA, Riamballi DE, v. Basella, Riembau de
BASILIA, Umbertus DE, v. Basella, Humbert de
BASSO, Jacobus DE, 125
BASSO, Raimundus DE, 33, 38, 46, 47, 63, 54, 57
BASTARDI, Petrus, 47
BASTOMI, Gaucefredus, 2
BATLLE I PRATS, L., *30*, *33*, *34*, *86;* 8, 31, 186
BATLLE, Pere, 139
BATRHOLOMEUS, sanctus, v. Bartomeu, sant
BAULÚS, Berengarius DE, 34
BAXEN, v. BERIX
BAYERII, Petrus, 77
BAYLLIS, Bernardus DE, 153
BEARN, Gastó VII DEL, comte, 34, 86
BEARN, Guillem Ramon I, vescomte DE, 10
BEARN, Guillem Ramon DEL, 17
BEATRIU, esposa de Bernat Frigola i Joan Castell successivament, 78
BEATRIX, abbatissa Sancti Danielis, v. Cabrera, Beatriu de
BECH, Petrus, 71
BEDOCIO, Aluira DE, 117
BEDOCIO, Bernardus DE, v. Bedós, Bernat de
BEDÓS, Bernat DE, 77
BEGUDÀ, Petrus Berengarii, 86

BEGUDANI, Antonius, 186
BEGUR DE CORÇÀ, Pere, 57
BEGUR, Pere DE, 57
BEGUR, Ramon DE, 57
BEGURA, Dulcia, 91
BEGURII, Arnaldus, 90
BEGURIO, Dalmacius DE, 73
BEGURIO, Petrus DE, v. Begur, Pere de
BELDA, Guillemus DE, 101, 102
BELDA, Petrus DE, 90, 91
BELELLI, Arnaldus, 138
BELESTAR, Bernardus DE, 38, 47, 53, 54
BELESTARIO, Guillema DE, 76
BELLÓ, Arnau, 108
BELLOC, Bernardus DE, 16
BELLOC, Bertrandus DE, 16
BELLOC, Jacobus DE, 164
BELLOC, Raimundus DE, 86
BELLOLOCO, Guillemus DE, 50
BELLVESPRE, Bernat DE, 39
BENEDICTI, Bernardus, 66
BENEDICTUS, v. Benet, sant
BENEDICTUS, Johannes, 182
BENEDICTUS, prior Castriserrensis, 28
BENET, Grau, *63*
BENET, sant, 99
BERART, Deuslosal, 126
BERENGARIA, abbatissa Sancti Danielis, 76
BERENGARII, Petrus, 169
BERENGARII, Petrus, monachus, 181, 182
BERENGARII, Raimundus, 3, 53, 54, 114, 141
BERENGARIO, v. GUIFRED
BERENGARIUS, abbas Sancti Cirici, v. Vilatenim, Berenguer de
BERENGARIUS, abbas Sancti Felicis, 8
BERENGARIUS, abbas Sancti Petri Rodensis, v. Riumors, Berenguer de
BERENGARIUS, abbas, ameriensis, v. Cogolls, Berenguer de
BERENGARIUS, archidiaconus, 7
BERENGARIUS, archiepiscopus, 9
BERENGARIUS, archilevita, 4
BERENGARIUS, caput scholae atque iudex, 7
BERENGARIUS, clericus de Pedriniano, 74
BERENGARIUS, clericus de Rupiano, 66
BERENGARIUS, clericus, 4
BERENGARIUS, episcopus gerundensis, v. Castellbisbal, Berenguer de
BERENGARIUS, episcopus gerundensis, v. Cruïlles, Berenguer de
BERENGARIUS, presbyter et scriptor, 14
BERENGARIUS, prior de Vliano, v. Santaniol, Berenguer de
BERENGARIUS, prior Sancte Marie de Uliano, v. Fortià, Berenguer de
BERENGARIUS, scriptor, 27
BERENGARIUS, v. Dalmau, Berenguer, bisbe,
BERENGARIUS, v. Vilademuls, Berenguer de, bisbe
BERENGUER II, 39
BERENGUER RAMON II (el Fratricida), 3
BERENGUER, arquebisbe de Tarragona, v. Vilademuls, Berenguer de
BERENGUER, fill de Guillem de Güell, 186
BERENGUER, prior d'Ullà, 109
BERENGUER, Ramon, escuder del bisbe, 114
BERENGUERA, Ermessenda, 108
BERENGUERA, esposa de Berenguer de Terrades, 89
BERENGUERA, esposa de Guillem de Sant Pere, 58
BERENGUERA, esposa de Simó de Trilla, 87
BERENGUERA, filla borda de Ramon de Vilamarí, 117
BERENGUERA, filla de Guillem Garriga, 75
BERENGUERA, mare d'Astruc d'Anglada, 78

BERENGUERA, mare de Ramon de Güell, 162
BERENGUERA, monja de Sant Daniel, germana de Simó de Trilla, 179
BERGA, Bernat DE, 39
BERGADÀ, Guillem DE, trobador, 13
BERIX, Johannes DE, notari reial, 13
BERNARDA, esposa d'Hug de Cervià, 42
BERNARDI, Arnallus, 7
BERNARDI, Bernardus, v. Humbert, Bernat
BERNARDI, Dalmacius, 6
BERNARDI, Gueraldus, v. GUERAU, Bernat
BERNARDI, Guillemus Poncius, 22
BERNARDI, Guillemus, 108
BERNARDI, Simon, 108
BERNARDUS UGONIS, v. SERRALLONGA, Bernat Hug de
BERNARDUS, 60
BERNARDUS, abbas Arulensis, v. Desbach, Bernat
BERNARDUS, abbas balneolensis, v. Vallespirans, Bernat de
BERNARDUS, abbas Sancti Laurentii de Monte, 113, 135, 153, 155
BERNARDUS, abbas Sancti Michaelis de Fluuiano, 64
BERNARDUS, baiulus de Ceruiano, 48
BERNARDUS, clericus de Villafredario, 31
BERNARDUS, iudex, 22
BERNARDUS, levita, 4
BERNARDUS, presbyter canonicus, 47, 53
BERNARDUS, presbyter et sacrista Sancti Felicis, v. Ramon, Bernat
BERNARDUS, presbyter et scriptor, 11
BERNARDUS, prior, v. BERNAT, prior d'Ullà
BERNARUDS, episcopus gerundensis, v. Vilamarí, Bernat de
BERNAT, abat de Sant Llorenç del Mont, 153
BERNAT, abat del monestir de Banyoles, 159
BERNAT, abat, *103*
BERNAT, Bernat, bisbe de Carcassona, 2
BERNAT, fill de Ramon d'Anglés, 33
BERNAT, Guerau, 80
BERNAT, prior de Santa Maria d'Ullà, 66
BERNAT, Raimon, 53
BESALÚ, Ramon DE, 8
BESCANÓ, Arnau DE, 23
BESORA, Jacobus DE, 86
BESSONI, Arnaldus, 66
BESTRACÀ, Beatriu DE, 36
BEUDA, Guillemus DE, 95, 106
BEUIANO, Guillemus DE, v. Bevià, Guillem de
BEVIÀ, Francesc DE, *57*
BEVIÀ, Francesc DE, nebot de Guillem de Bevià, 168
BEVIÀ, Guillem DE, 168
BEVIÀ, Guillem DE, *59-60*
BIANIA, Bernardus DE, 8
BIERTO, Dalmacius DE, 11, 12
BISANIA, Johannes DE, 53, 79, 81, 83
BISAYNA, v. Bisania
BISCARRA, Dominicus DE, 113, 170, 172
BISULDUNO, Raimundus DE, 128
BIURE, Guialmonus DE, 44
BIURE, Guillemus DE, 44, 179
BLANC, Guillem, *104*; 128
BLANCA, esposa de Dalmau de Palol, 111
BLANCH, Josep, 10, 13, 16, 34, 130
BLANCHI, Guillemus, v. Blanc, Guillem
BLANDIS, Arnaldus DE, 177
BLANDIS, Berengarius DE, 177
BLANES, Arnau DE, 79
BLANIS, Arnaldus DE, v. Blanes, Arnau de
BLIDGUER, Pere, 2
BOADAS I RASET, Joan, *8*, *19*
BOETI, Jacobus, 181, 182
BOFII, Jacobus, 57
BOFILA, Adalays, 91

BOFILL, Berenguer, 108
BOFILL, Guillem, 171
BOFILL, Ramon, batlle, 123
BOÏL, Felip, canonge, 177
BOIXADORS, Bernat DE, *76*
BOIXOLS, Guillem DE, de Besalú, *64*, *67*; 81, 184
BOLAS, Martinus Lupi DE, 59
BOLAS, Sancius DE, 36
BONANATI, prior Sancte Engracie, 161
BONARDELLUS, 31
BONDUELLE, J., *104*
BONEFILII, Miro, 4
BONET, Guillemo, 25, 57
BONETI, Bernardus, 153
BONETUS, Guillemus, v. BONET, Guillemo
BONIFILII, Raymundus, 123
BONNASSIE, P., *25*, *39*, *58*
BONUS HOMO, notarius, 31, 32
BOQUER, Benet, 127
BOQUER, Petrus, 127
BORDILS, Arnau DE, 108, 162
BORDILS, Berenguer DE, 108
BORDILS, Bonanat, 58, 59, 86
BORJA, els, *26*
BORONAC, Petrus Arnaldi DE, 86
BORRASONUS, 57
BOSCH I CASADEVALL, Josep M., *22*
BOSCHO, Guillemus DE, 78
BOSSEG(A)(E)YS, Simon DE, 177
BOTET I SISÓ, Joaquim, *15*, *33*, *34*, *61*; 6, 10, 11, 17, 72, 99, 151
BOTONAC, Gispert DE, v. Botonach, Jaspert de
BOTONACH, Jaspert DE, 57, 63, 64, 68, 70, 71, 73, 79
BOTONACHO, Jaçpertus DE, v. Botonach, Jaspert DE,
BOU, Ramon, 135
BOUETI, Petrus, 21
BOUIS, Arnaldus, 168
BOUIS, Ferraria, 168
BOUIS, Raymundus, 135, 136, 137, 138, 139
BOXADÓS, Berengarius DE, 86
BOXOLS, Guillemus DE, v. Boixols, Guillem de
BOYL, Petrus, de 170, 172
BRANCHONIBUS, Berengarius DE, 80
BRANCHONIBUS, Guillemus DE, 57
BRANCÓS, Bernat DE, prevere del Capítol, 158
BRANCÓS, família dels, 80
BRAYMUNDI, Poncius, 26
BREMON, Bernat, 161, 163
BREMUNDI, Bernardus, v. Bremon, Bernat
BRUDELL, Bartomeu, clergue i jurista, 104, 105
BRUDELLI, Bartholomeus, v. Brudell, Bartomeu
BRUGARIA, Guillemus DE, v. Bruguera, Guillem de,
BRUGESII, Bisullunus, 90, 91, 95, 96, 100, 111, 153
BRUGUERA, Guillem DE, rector de Cadaqués, 109, 115
BRUGUERIO, Guillemus DE, 171, 173, 175
BRUNI, Guillemus, 120
BRUNI, Petrus, 86
BRUNISSENDIS, esposa d'Arnau de Blanes, 79
BRUNISSENDIS, filla de Ramon de Pontós, 104
BRUNISSENDIS, filla de Bernat de Monells, 80
BUADA, Bernardus DE, 161
BUADELLA, Guillemus DE, 18
BUATA, Petrus DE, 100
BUFII, Bernardus, 75
BUFII, Jacobus, 75
BUFII, Petrus, 75
BURDILS, Merchateria DE, 76
BURGETI, Bernardus, 86
BURGO, Berengaris DE, 47
BUSQUETS, Arnaldus DE, 87
BUSQUETS, Arnau DE, *65*
BUXADÓS, Guillemus de 50
BUYSAN, Egidius Petri DE, 171, 175

— C —

CABANELLES, Arnau DE, clergue, 96, 125
CABANELLES, Guillem DE, bisbe de Girona, *49*, *50*, *51*, *57*, *58*, *60*, *71*, *72*, *86*, *87*, *100*, *105*, *106*; 24, 32, 33, 34, 36, 37, 38, 39, 42, 43, 45, 46, 47, 50, 53, 76
CABANELLES, Ramon DE, 47
CABANELLIS, Arnaldus DE, v. Cabanelles, Arnau de
CABANELLIS, Bernardus DE, v. Meriallo, Bernardus de
CABANELLIS, Guillemus DE, v. Cabanelles, Guillem de
CABANELLIS, Raimunda DE, 47
CABANIS, Bernardus DE, 68
ÇABATA, Petrus, 123
CABOT, Guillem, clergue, 120
CABOTI, Bernardus, 163
CABOTI, Guillemus, 120
CABRÉ I MONTSERRAT, Dolors, 34
CABRENÇ, Bernardus Hugo DE, 86
CABRERA, vescomte de, 104, 108, 135
CABRERA, Beatriu DE, *96*
CABRERA, Beatriu DE, abadessa de Sant Daniel, 117, 150
CABRERA, Bernat DE, 177
CABRERA, família dels, 13, 17, 34
CABRERA, Guerau DE, vescomte, 17, 76
CABRERA, Guerau V, vescomte, 73
CABRERA, Marquesa DE, 174
CABRERA, Ponç Guerau DE, vescomte, 4
CABRERA, Raimundus DE, v. Cabrera, Ramon de
CABRERA, Ramon DE, 73, 86
CABRERA, Timbor, vescomtessa DE, 177
CABROL, Fernand, 110
CAÇÀ, de la Bisbal, Guillem DE, 32
CAÇÀ, Berenguer DE, 78
CAÇÀ, família dels, 78
CAÇÀ, Guillem DE, 78
CACIANO, Bernardus, 42
CACIANO, Guillemus DE, 32, 91
CACIANO, Petrus DE, 27, 29, 33, 38
CACIANO, Raimundus DE, 63, 76, 77
CALÇADA, en, 38, 42, 53, 101, 116, 119, 140, 141
CALDERS, Berengarius DE, 86
CALDERS, Guillemus DE, 86
CALIDIS, Raimundus DE, 10
CALÓ, Arnau, 135
CALONGE, Berenguer DE, jutge, 36
CALONGE, Guillem DE, *100*
CALONICO, Petrus DE, 53
CALS, Pere DE, 97
CALUETI, Bruno, 73
CALUETI, Raymundus, v. Calvet, Ramon
CALUIS, Bernardus DE 159
CALUIS, Englentina DE, 97
CALUIS, Ermessenda DE, 97
CALVET, Ramon DE, *51*
CALVET, Ramon, jurista de Girona, 102, 108, 162, 164, 180
CALZADA I OLIVERAS, Josep, 75
CAMALERA, Ponç, *66*; 142
CAMALERA, Poncius, v. Camalera, Ponç
CAMALLERA, Galceran DE, 108
CAMARDELLUS, Petrus, 57
CAMONIBUS, Petrus DE, 47
CAMONIBUS, Riamballus de 44, 47
CAMÓS, Bernat DE, 108
CAMPIS, Bernardus DE, v. Camps, Bernat de
CAMPIS, Blancha, DE, 165
CAMPIS, Dominicus DE, 57
CAMPIS, Petrus DE, v. Camps, Pere de
CAMPLLONCH, Arnau DE, mercader de Girona, 158
CAMPLLONCH, Guillem DE, 108
CAMPLLONCH, Ramon DE, 108
CAMPOLONGO, Jaspertus DE, 186
CAMPOMAGNO, Bernardus DE, 29
CAMPOMAIORI, Berengarius Arnaldi, 8, 9

CAMPOPLANO, Franciscus DE, 177
CAMPS, Arnau DE, 75
CAMPS, Bernat DE, batlle del Mercadal, 114
CAMPS, Bernat DE, clergue, 117
CAMPS, Bernat DE, de Girona, 165
CAMPS, Pere DE, 169
CANADAL DE GORGUES, Guillem, 126
CANADEL, Petrus DE, 128
CANAL I DE DIEGO, *18*
CANAL I ROQUETA, Josep, *18*
CANANO, Bernardus DE, 40
CANANO, Petrus DE, 40
CANAUELLIS, Bernardus DE 91
CANAUELLIS, Guillemus DE, 79
CANAUELLIS, Jacobus DE, 91
CANAUELLIS, Pirarius DE, 91
CANAUELLIS, Saura DE, 91
CANAUELLIS, Tolosa DE, 91
CANDELL, família dels, 76
CANDELLO, Dominicus DE, 76
CANELLAS, Vidal DE, 172
CANETI, Petrus DE, 91
CANONICI, Bernardus, 91
CANTALLOPS, Ramon DE, *63*; 83
CANTALUPIS, Petrus DE, 161
CANTALUPIS, Raimundus DE, 83
CAP D'ESTOPES, v. Ramon Berenguer II
CAPITEMAGNO, Poncius DE, 30
CAPMANY, Pere DE, capellà i notari (entre 1313 i 1332), *12*, *24*, *33*, *34*, *42*; 51, 63, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 122, 124, 125, 126, 127, 128, 132, 134, 135, 140, 141, 142, 144, 150, 151, 152, 154, 155, 157, 158, 162, 164, 164, 166, 167, 176, 178, 179, 180, 183.
CAPMANY, Pere DE, notari (entre 1282 i 1299), 115
CAPRARIA, v. CABRERA
CAPRARIA, Gueraldus DE, 86,
CAPRARIA, Raymundus DE, v. Cabrera, Ramon de
CARBÓ, Guillem, 112
CARBONELL, Guillem, 91
CARBONELLA, Raimundus, 57
CARBONELLI, Guillemus, v. Carbonell, Guillem
CARBONELLI, Petrus, 178
CARBONELLI, Raimundus, v. CARBONELLA, Raimundus
CARBONI, Guillemus, 112
CARBONI, Petrus, 91
CARCASSONA, Arnau DE, bisbe, *52*
CARDONA, Amat DE, 96
CARDONA, Bernat Amat DE, v. Amat de Cardona, Bernat de
CARDONA, facció dels, 39
CARDONA, família, 15, 17, 34
CARDONA, Guillem DE, 13, 15, 17
CARDONA, Guillemus DE, v. CARDONA, Guillem de
CARDONA, Hug DE, canonge, *90*; 130
CARDONA, Hugo DE, v. Cardona, Hug de
CARDONA, Huguet DE, 102
CARDONA, Jacobus DE, 86
CARDONA, Raimundus Fulconis, v. Cardona, Ramon Folch de
CARDONA, Ramon Folc III DE, vescomte, 17
CARDONA, Ramon Folc IV DE, vescomte, 39, 67
CARDONA, Ramon Folc V DE, vescomte, 85, 86
CARDONETIS, Petrus DE, 82
CARMENSONI, Petrus, 57
CARRERA, Bernardus, 75
CARRERAS I ARTAU, Joaquim, 136
CARTELÀ, Gaucerandus DE, v. Cartellà, Galceran III
CARTELLÀ, Arnau Guillem DE, 3, 4
CARTELLÀ, Arnau Guillem II DE, 62
CARTELLÀ, Bernat DE, 120
CARTELLÀ, Cecília DE, abadessa del monestir de Vall·laura (Urgell)
CARTELLÀ, Ermessèn DE, 156, 164
CARTELLÀ, Ermessenda DE, senyora d'Hostoles, *99*; 62, 156, 164
CARTELLÀ, Ermessendis DE, v. Cartellà, Ermessenda DE,

CARTELLÀ, Galceran III DE, 39, 62, 77
CARTELLÀ, Guillem DE, 47
CARTELLÀ, Guillem Galceran II DE, 62
CARTELLÀ, Ramon DE, 159
CARTILIANO, Arnaldus Guillemus DE, v. CARTELLÀ, Arnau Guillem de
CARTILIANO, Gaucerandus DE, 156
CARTILIANO, Gaucerandus DE, monachus, 177
CARTILIANO, Guillemus DE, 31, 38, 46, 47, 53, 54
CARTILIANO, Guillemus Gaucerandus, 156
CAS(A)(E)MOR, Petrus DE, v. Casamor, Pere de
CASADAUAL, Petrus DE, v. Casadevall, Pere de
CASADEVALL, Pere DE, 158
CASALI NATALI, Bernardus DE, 177
CASALIBUS, Guillemus DE, 58
CASAMOR, Pere DE, 161, 163
CASANATALI, Guillemus DE, v. Canadal de Gorgues, Guillem
CASANATALO, Guillemus DE, 157
CASCALLS, Jaume, 86
CASCAYLS, Johannes DE, 86
CASEL(L)IS, Raymundus DE, 156, 164
CASELLAS I SERRA, Lluís-Esteve, *8*, *19*
CASELLES, Ramon, jurista, 62
CASELLIS, Castilionus DE, 75
CASES I LOSCOS, Lluïsa, 123
CASIS, Arnaldus DE, 153
CASISDAUAL, Michel DE, 97
CASSAN, 78
CASTELL, Guillem DE, cavaller, 143
CASTELL, Joan DE, 78
CASTELLÀ, Pere, 99
CASTELLARIO, Guillemus Petri DE, 95, 101, 102, 110
CASTELLBELL, Guillema DE, 10
CASTELLBISBAL, fra Berenguer DE, bisbe, *101*, *102*; 51, 52
CASTELLET, Arnau DE, 16
CASTELLET, Arnaua DE, 13
CASTELLNOU, Arnau DE, 180
CASTELLNOU, Guillem VI DE, 67, 70, 71, 72
CASTELLNOU, Pere DE, bisbe, *23*, *50*, *51*, *52*, *53*, *60*, *81*, *87*, *97*, *100*, *103*, *108*, *109*; 3, 12, 47, 53, 54, 55, 57, 58, 60, 61, 62, 64, 65, 66, 68, 69, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 113
CASTELLO, Guillemus DE, v. Castell, Guillem de
CASTELLO, Johannes DE, v. Castell, Joan de
CASTELLÓ, Pere Ramon, 108
CASTELLVELL, Arbert o Albert DE, 15
CASTELLVELL, Guillema DE, 34
CASTELLVELL, Ramon DE, 13
CASTELÓ, Dalmacius DE, 39
CASTILIO, 9, 57
CASTILIO, precentor Castilionis, 22
CASTILIONIS, Bernardus, 91
CASTLARIO, Arnaldus DE, v. Catllar, Arnau de
CASTLLAR, Arnau DE, 81
CASTRE-PINÓS, família, 186
CASTRI NOVI, Guillemus, vicecomes de, 85, 86
CASTRI NOVI, Jazpertus, vicecomes de, 102, 103
CASTRO EPISCOPALI, Saurineta DE, 117
CASTRO EULINO, Guillemus DE, 86
CASTRO EULINO, Maymonus DE, 86
CASTRO NOVO, Dalmacius DE, 102, 103
CASTRONOUO, v. CASTELLNOU
CASTRONOVO, Petrus DE, 47, 55
CASTROUETERI, v. CASTELLVELL
CATALANI, Bernardus, 57
CATERINA, santa, *108*; 52
CATHARINA, sancta, v. CATERINA, santa
CATIANO, Arnaldus DE, 14
CATIANO, Raimon DE, v. Caciano, Ramundus de
CATLLAR, Arnau DE, *65*; 60, 61
CAUALERII, Guillemus, 171, 173, 175
CAULA, F., *57*, *66*
CAVALLER, Guillem, 101

CAVALLER, Guillem, canonge de Sant Feliu, 184
CECILIA, priorissa Sancti Danielis, 76
CELLARIA, Arnaldus DE, 91
CENTIRON, Pere, 123
CERUARIA, Berengarius DE, 39, 60
CERUARIA, Guillemus DE, 16, 17, 34, 36, 37
CERUARIA, Petrus DE, v. Cervera, Pere de
CERUARIA, Poncius DE, 86
CERUARIA, v. Cervera
CERUEYONE, Guillemus DE, v. Cervelló, Guillem de
CERUIAN, Grau DE, v. Cervià, Guerau de
CERUIANO, Ermengaudus DE, v. Cervià, Ermengol de
CERUIANO, Franciscus DE 185
CERUIANO, Geraldus DE, v. Cervià, Guerau de
CERUIANO, Gueraldus DE, v. Cervià, Guerau de
CERUIANO, Guillemus DE, precentor, 46, 47, 53, 54
CERUIANO, Raimunda DE, 76
CERUIANO, Sancia DE, 117
CERUIANO, Vgo DE, v. Cervià, Hug de
CERUIANUS, presbyter de Capitulo, 54, 70
CERUILIONE, Alamannus, 86
CERUILIONE, Raymundus Berengarii, 124
CERVELLÓ, Guerau DE, (fill de Guillem de Cervelló), 15
CERVELLÓ, Guillem DE, 15, 34, 36, 67
CERVELLÓ, Guillema DE, *27*
CERVELLÓ, Hug DE, arquebisbe, 34
CERVELLÓ, Ramon Alemany DE, 34, 36, 37
CERVERA, Berenguer DE, 108
CERVERA, Guillem DE, 15
CERVERA, Guillem IV DE, dit *el Monjo,* 13
CERVERA, Pere DE, (fill de Ponç de Cervera), 11
CERVERA, Pere DE, 39
CERVERA, Ponç DE, 11
CERVERA, Ramon DE, 15, 17
CERVIÀ, Arnau DE, fill d'Hug de Cervià, 42
CERVIÀ, Berenguer DE, clergue i notari substitut, 115
CERVIÀ, Berenguera DE, 42
CERVIÀ, Ermengol DE, 49, 85; 69, 70, 108
CERVIÀ, família dels, *57*
CERVIÀ, Francesc DE, 185
CERVIÀ, Guerau DE, *63*
CERVIÀ, Guerau DE, fill d'Hug de Cervià, 42
CERVIÀ, Guerau DE, 42, 95, 101, 102, 133, 151, 186
CERVIÀ, Guillem DE, 8, 17, 34
CERVIÀ, Guillem DE, fill d'Hug de Cervià, 42
CERVIÀ, Hug DE, *51*, *57*; 17, 42, 48
CERVIANO, Guillemus, v. CERVIÀ, Guillem de
CERVIANO, Vgo DE, v. Cervià, Hug de,
CERVILIONE, Guillemus DE, v. Cervelló, Guillem de
CESTELA, Berengarius, 91
CESTELA, Natale, 91
CESTELLA, v. CISTELLA
CHEXANIS, Berengarius DE, 38
CHEXANIS, Bernardus DE, 30, 47, 53, 54, 99
CHEXANIS, Guillemus DE, 94, 95, 97
CHEXANIS, Petrus DE, 44
CHRISTI, v. CHRISTUS
CHRISTUS, Ihesus, v. Jesucrist
CIARIIS, Petrus DE, 90
CIFREDI, Johannes, 181, 182, 183
CIGARIO, Bartholomeus DE, 117
CIGARIO, Dominicus DE, v. Sitjar, Domènec de
CIGES, Guillem DE, *75*
CIJARIO, v. SITJAR
CÍLIA, esposa d'Arnau de Vila-romà, 112
CINT, Pere DE, *101*; 136, 137, 138, 139

CINTO, Petrus DE, v. Cint, Pere de
CIPRIANE, Bonadona, 100
CIPRIANI, Arnallus, 66, 123
CIRAC, Pere DE, 17
CIRARIIS, Petris DE, 91
CISTELLA, Arnaldus DE, 159
CISTELLA, Berengarius DE, 9, 61, 76
CISTELLA, Guillem DE, *65*; 150, 151, 178
CISTELLA, Guillem DE, cambrer de Sant Esteve de Banyoles 97
CISTELLA, Guillemus DE, v. Cistella, Guillem de
CISTELLA, Petrus DE, 31, 38
CLAIRÀ, Bernat Guillem DE, 84, 95
CLAROMONTE, Guillemus DE, 34, 36, 37, 86
CLAU, Bernat DES, 47
CLAUE, Bernardus DE, v. Clau, Bernat de
CLAUER, Guillemus, v. Claver, Guillem
CLAVER, Bernat, 130
CLAVER, Guillem, 130
CLAYRANO, Bernardus Guillemi DE, v. Clairà, Bernat Guillem de
CLERICO, Jacobus DE, 90
COBOS FAJARDO, Antoni, *16*
COFFINI, Guillemus Petri, 141
COGOLLS, fra Berenguer DE, 135, 104
COGULLADES, Ramon DE, domer, 119
COLELLO, Antonius DE 124, 125, 141, 144
COLL I FONT, Maria Carme, *22*
COLL, Bernat DE, *65*; 133
COLL, Bernat DE, monjo candeler de Banyoles, 159, 160
COLL, Pere DE, sagristà, 106
COLL, Ramon DE, sagristà del monestir de Banyoles, 159
COLLE, Bernardus DE 133, 159, 160
COLLE, Petrus DE, v. Coll, Pere de
COLLE, Raimundus DE, v. Coll, Ramon de
COLLELL, Antoni, 115
COLLETORTO, Raimundi DE, 21
COLONICO, Arnaldus DE, 51, 53, 54, 74
COLONICO, Berengarius DE, 8, 11, 12
COLONICO, Guillemus DE, 51, 54
COLONICO, Guillemus DE, O. P., 72
COLUMBA, Guillemi DE, 21
COLUMBE, Petrus, 66
COLUMBI, Bernardus, 68, 129
COLUMBI, notarius, 16
COMA, Antoni, *16*; 13
COMBIS, Petrus DE, 90
COMELLES, Guillem DE, prevere de Capítol, 70, 79, 84, 87, 95, 101
COMELLIS, G. DE, v. Comelles, Guillem de
COMELLIS, Gueraldus DE, monachus, 178
COMITIS, Jacobus, 185
COMITIS, Petrus, 90
COMOSO, Bernat DE, 179
COMPANYÓ, Bonanat, 57
COMPANYS, Raimundus, 161, 162, 163
COMTE, Castelló, *106*
CONDAMINA, Raimundus DE, 25
CONDOMINIS, Bernardus DE, 73
CONSTANÇA D'ARAGÓ, 16, 17
CONSTANS I SERRATS, Lluís, *15*, *104*
CONSULIS, Petrus, 171, 173, 176
COPONS-OMS-SANTA PAU, marquesos de Moià, 144
CORBELLO, Guillemus, 16
CORÇÀ, Guillem DE, 14
CORÇÀ, Guillem DE, levita, 8
CORDER, Guillem, 152
CORDERII, Petrus 152, 184
CORNELIANO, Bernardus DE, 184
CORNELIANO, Guillemus DE, 38, 47
CORNELIANO, Guillemus DE, canonicus, 106, 119, 124, 125, 140, 141, 154, 158, 163, 164, 167, 169, 172, 180, 184
CORNELIANO, Jacobus DE, 180
CORNELIANO, Raimundus DE, 38
CORNELII, Petrus, 36, 37, 50
CORNELL, Berenguer, 90

CORNELLÀ, Guillem DE, 75
CORNELLÀ, Guillem DE, canonge, 158
CORNELLÀ, Ramon DE, cirurgià de Girona, 92
CORNET, Ramon DE, 115
CORNEY, Berengarius, 90, 91
CORNI(E)LIANO, Bernardus DE, 121, 167
CORNILIANO, Jacobus DE, 111
CORNILIANO, Petrus DE, 44
CORNILIANO, Raimundus DE, 92, 96
CORNILII, Berengarius, 75, 91
CORNILII, Petrus, 75
COROMINA, Bernat, 115
COROMINA, Bernat, diaca de Paret Rufí, 158
COROMINES, Joan, 11
CORSAVELL, Ramon DE, 102
CORTADA, Albertus DE 12
CORTADA, família dels, 77
CORTADA, Raimundus DE, v. CORTADA, Ramon de
CORTADA, Ramon DE, 77
CORTÇAUINO, Arnaldus DE, 86
CORTILS, Raymundus DE, 154
COSTA, Berenguer, clergue, 126
COSTA, Bernardus DE, 12
COSTA, Bernat, beneficiat, 107
COSTA, Raimundus DE, 23, 25, 26, 30
COSTA, Raimundus DE, iurisperitus, 126
COTS I GORCHS, Jaume, *16*
COTTINEAU, Laurent Henri, 161, 181
CREIXELL, Arnau DE, bisbe de Girona, *51*, *70*, *71*, *106*; 11, 16, 17, 18, 20, 33, 75
CREIXELL, Dalmau DE, 16, 47, 108
CREXELLO, Dalmacius DE, v. Creixell, Dalmau de
CREXELLO, Guillemus DE, 44, 69, 108
CREXELLO, Petrus DE, 70, 84, 95, 101, 102, 119, 124, 125, 152
CRISOPOLINUS, bisbe titular de Girona, *29*
CRIUELLI, Raymundus, 75
CROS, Arbert DE, 66
CROSO, Arbertus DE, v. Cros, Arbert
CROSO, Bernardus DE, 171, 173, 175
CROSO, Raimundus DE, 109
CRUDILIIS, Berengarius DE, 8, 179
CRUDILIIS, Berengarius DE, clericus, 154, 172
CRUDILIIS, Bernardus DE, canonicus, 102, 103, 106, 119, 124, 125, 140, 141, 144, 154, 172, 184
CRUDILIIS, Gilabertonus DE, 45
CRUDILIIS, Gilabertus DE, v. Cruïlles, Gilabert de
CRUDILIIS, Hugo DE, v. Cruïlles, Hug de
CRUDILIIS, Jaufridus DE, 55
CRUDILIIS, Vgo DE, v. Cruïlles, Hug de
CRUÏLLES I BESTRACÀ, Gilabert IV DE, 62
CRUÏLLES, Berenguer DE, bisbe, *12*; 115, 154, 185
CRUÏLLES, Bernat DE, *90*
CRUÏLLES, família dels, *90*
CRUÏLLES, Gastó I DE, 36
CRUÏLLES, Gilabert DE, canonge, sagristà i bisbe de Girona, 32, 36, 39 45, 62, 79, 80, 84, 86, 90, 95, 104, 106, 117, 124, 125, 158, 179
CRUÏLLES, Gilabert III DE, 36
CRUÏLLES, Gilabert IV DE, 36
CRUÏLLES, Hug DE, abat de Sant Feliu de Girona, canonge, *90*, *96*; 95, 101, 106, 119, 124, 125, 127, 133, 134, 140, 141, 144, 154, 158, 172, 180, 184
CRUÏLLES, Huguet DE, *90*
CRUÏLLES, Humbert DE, 12
CRUÏLLES, Jofre (Gilabert) DE, 62
CRUQUELLA, Bartomeu, 130
CRUŸLLIS, Bernardus DE, v. Crudiliis, Bernardus
CRUŸLLIS, Hugo DE, abbas Sancti Felicis, v. Cruïlles, Hug de
CRUŸLLIS, Hugo DE, canonicus, v. Cruïlles, Hug de

CUCHONI, Geraldus, 136, 137, 138, 139
CUCHONI, Petrus, 136, 137, 138, 139
CUNIE, Raimunda, 74
CURÇAUELLO, Arnaldus DE, 79, 84, 90, 91, 95, 110
CURCHAVINO, Petrus DE, 14
CURSAUELLO, Arnaldus DE, v. Curçauello, Arnaldus de
CURSAUELLO, Brunissendis DE, 76
CURSAUINO, Arnaldus DE, 102, 103
CURSSAUELLO, v. CURÇAUELLO
CUSIDOR, Pere DE, 120
CYRARIE, Berengaria, 74

— D —

DALMACII, Arnallus, archidiaconus, 7
DALMACII, Bernardus, 66
DALMACIUS, v. ROCABERTÍ, Dalmau de
DALMATIUS, abbas bisuldunensis, v. Palol, Dalmau de
DALMATIUS, abbas Sancte Marie de Rosis, v. Fortià, Dalmau de, abat de Santa Maria de Roses
DALMAU DE PERATALLADA, Berenguer, bisbe de Girona, 5
DALMAU I, vescomte, 13, 16
DALMAU, Berenguer, bisbe de Girona, 2, 3, 6, 7, 12
DARDERII, Petrus, 161
DAREA, M., 57
DATHAN, *44*
DAUINI, Petrus, v. DAVÍ, Pere
DAVÍ, Pere, 161, 163
DE PUIG I OLIVER, Jaume, *18*, *52*; 9, 90
DEO, Petrus DE, 24
DESBACH, Bernat, abat del monestir d'Arles del Rosselló, 161, 162, 163
DESCLOT, Bernat, 25
DESPONT, Ramon, bisbe de València, 102, 103
DEUSDEDIT, liuita, 8
DEUSLOFED, 75
DEUSLOSAL, Bernardus, 18
DEXESA, Petrus DE, v. Xesa, Pere de
DOLÇA, esposa de Guillem Amalric, 78
DOLÇA, esposa de Sanç I de Portugal, 39
DOMÈNEC, Berenguer, 162
DOMÈNEC, Guillem, jutge, 108
DOMÈNEC, Pere, 177
DOMÈNEC, sant, *106*; 52, 158, 178
DOMINICI GUILLEMUS, 104, 105, 107, 108, 131, 136, 137, 138, 139, 168
DOMINICI, Berengarius, 64, 162
DOMINICUS, sanctus, v. Domènec, sant
DORCA, Bernat, 18
DORCAU, Raimundus, 86
DOSQUERS, Bernardus, 76
DOUSA, Arnallus, 74
DROMENDARI, J, *27*
DUOBUSQUERIIS, Nicholaus DE, 112
DURAN DE BALDAC, Pere, *31*
DURANDUS, 75
DURANTI, Guillem, bisbe de Mende, 110
DURFORTIS, Guillemus, 134, 16, 17, 86

— E —

EBRINI, Raimundus, 104
EGIDII, Guillemus, 90
EGIDII, Guillemus, canonicus, 178
EIBELINA, mare de Dalmau i Bernat de Vilanova, 38, 71
EIMERIC, Berenguer, 123
ELIARDIS, 21
ELICSENDIS, filla de Beatriu de Frigola, 78
EMEIS, Dieter, 186
EMPÚRIES, Beatriu D', 47
EMPÚRIES, comte d', *88*
EMPÚRIES, Hug, comte d', 2
EMPÚRIES, Hug II, comte d', *79*
EMPÚRIES, Hug [III], comte d', 34, 36, 37, 64, 70

EMPÚRIES, Hug IV, comte d', *79-80*
EMPÚRIES, Hug V, comte d', *80*
EMPÚRIES, Hug VI comte d', 7
EMPÚRIES, Hug I Ponç, comte d', 5
EMPÚRIES, Hug IV Ponç, comte d', 22, 39
EMPÚRIES Huguet, fill de Ponç V Hug, comte d', 64, 104, 105, 108
EMPÚRIES, Malgaulí, comte d', *30*, *79*, *82*, *83*, *84*, *101*; 104, 108, 131, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 174
EMPÚRIES, Maria D', 13
EMPÚRIES, Ponç I Hug, comte d', *79*
EMPÚRIES, Ponç II Hug comte d', 2, 13
EMPÚRIES, Ponç III Hug, comte d', *80*; 39, 47, 64
EMPÚRIES, Ponç IV Hug, comte d', *81-82*
EMPÚRIES, Ponç [V] Hug, comte d', 85, 86, 102, 104, 105, 108, 135, 136, 137, 138, 139
EMPÚRIES, Sibil·la D', 67
ENGELS, O., *25*
ÈNNEC, Miró, 3
ENTENÇA, Berengarius DE, 86
ENTENÇA, Guillemus DE, 50
EPISCOPALI, Ciprianus DE, 91
ERILL, Berenguer D', 39
ERILL, Bernardus Roger DE, 86
ERMEDANIS, Jacobus, v. Ermedàs, Jaume d'
ERMEDANIS, Raimundus DE, 18, 161
ERMEDÀS, Jaume D', *66*; 150
ERMENGARDA, filla de Pere Ferrer, 32
ERMENGAUDUS, comes Urgellii, v. Urgell, Ermengol D', comte
ERMENGOL, Hug, 3
ERMENTERIA, Arnaldus DE, 169
ERMESSENDA, esposa de Bernat Albert, 90
ERMESSENDA, esposa de Guillem Garriga, 75
ERMESSENDA, mare d'Arnau Taberner, 68
ERUIG, Petrus, v. Ervig, Pere
ERVIG, Pere, 161, 163
ESCALA, n', 158
ESCARRER, Guillem, 174
ESCARRER, Ponç, 131
ESCARRERII, Poncius, v. Escarrer Ponç
ESPASÈN, Arnau DE, *102*
ESPASÈN, Artau D', 51
ESPASÈN, nissaga dels, *102*
ESPELEU, 80
ESPOLLA, Pere D', clergue, 120, 121, 144, 167
ESTANY, Simó D', 135
ESTANYOL, Companyó D', 57, 70, 79, 84, 95, 101, 102
ESTANYOL, Guillem D', *60*; 78
ESTAQUI, Jaume, rector de Bell-lloc, 99
ESTEFANIA, esposa de Ramon d'Anglés, 33
ESTEVE, sant, 159
ESTRADER, Ramon, sotsveguer de Besalú, 90
ESTRANERII, Petrus, 156
ESTRUCH DE CAMPLLONCH, Sibil·la, 174
EUBEL, Conrad, *17*; 47, 55, 79, 102
EXAMINS, Bernat, 47
EXEA, Petrus DE, v. Xesa, Pere de
EXIMÈN, arquebisbe, 159
EXIMINI, v. Martines de Luna i Alagón
EYBELIN, Bernardus, 79
EYMERIC, Castilio, 127
EYMERIC, Matheus, 48, 64, 71

— F —

FABER, Arnallus, 26
FABER, Raymundus, 29
FABRI, Arnallus, 109
FABRI, Franciscus, 161
FÀBRICA, Bernardus DE, 25
FÀBRICA, Geraldus DE, 159
FALCONIS, Arnaldus, 86
FALGERASSIO, Arnaldus DE, 181

FALGERIIS, Bernardus DE, 47, 53, 54
FAR, Arnaulus DE, 8
FAR, Guillema DES, *27*
FAR, Ramon Berenguer DE, escuder del bisbe, 102
FARAÓ, 43
FARAO, v. FARAÓ
FARNARIIS, Raimundus DE, v. Farners, Ramon de
FARNERS, Guillemus DE, 25, 26
FARNERS, Ramon DE, *101*, *102*; 20, 25, 26
FARO, Jacobus DE, 79, 84, 89
FELIP IV, *16*
FELIX, sanctus, 11, 114, 150, 159, 160, 161, 163, 165, 178, 184
FELLINES, Maiència DE, 108
FENESTRIS, Berengarius DE, 29
FERIGULA, Guillemi DE, v. Frigola, Guillem de
FERMÍ, sant, 123
FERNÁNDEZ DE LARA, Beneta, 64
FERRAN, infant, 15
FERRAN, Martinus, 118
FERRARII, Batholomeus, 186
FERRARII, Bernardus, 75
FERRARII, Guillemus, v. Ferrer, Guillem
FERRARII, Jacobus, 158, 172, 180, 184
FERRARII, Michael, de Balneolis, 97
FERRARII, Petrus, notarius, 52
FERRARII, Raimundus, 75
FERRARII, Raymundus, notarius, 130
FERRARIO, Arnallo, 22
FERRARIO, Jacobo, 177
FERRARIUS, abbas Ameriensis, 135
FERRARIUS, Berengarius, 90
FERRARIUS, notarius domini regis, 16, 17
FERRARIUS, Petrus, 25
FERRARIUS, rector hospitalis pauperum Petralate, 68
FERREDONIBUS, Petrus DE, 74
FERRER DE CORÇÀ, Ferrer DE, 12
FERRER, Bernat, clergue de Santa Eulàlia Sacosta, 115
FERRER, Guillem, 75, 100, 108
FERRER, Jaume, 158
FERRER, Jaume, clergue, 123, 158
FERRER, Pere, 32, 47, 104
FERRER, Ramon, 135
FERRERA, 179
FESCH, Petrus DES, 90, 91
FICULNEIS, Guillemus DE, 14
FIGEROLIS, Bernardus DE, 159
FIGUERA, Rubeus, 74
FIGUERES, Guillem DE, *53*
FIGUERES, Guillem DE, clergue, 112
FIGUERIIS, Guillemus DE, v. Figueres, Guillem de
FILELLI, Berengarius, 136, 137, 138, 139
FINKE, H., *30*
FLAÇÀ, Bernat DE, 100
FLAÇÀ, Dalmau DE, cavaller, 100
FLAÇÀ, Ramon DE, jutge episcopal, 119
FLAÇÀ, Ramon DE, nebot, canonge, 119
FLACIANO, Bernardus DE, 42
FLACIANO, Ferrarius, 82
FLACIANO, Johannes DE, 69
FLACIANO, Poncius DE, 42
FLOCIANO, Bernardus DE, 100
FLOCIANO, Carrarius, DE 143
FLOR, Bernardus DE NA, 33
FLÓREZ, *11*
FLUUIANO, Berengarius DE, 86
FLUVIÀ, Armand DE, *17*
FOCIBUS, Artaldus DE, 55
FOIX, Esclarmonda DE, 67
FOIXÀ, Agnès DE, *52*, *99*; 76, 79
FOIXÀ, Alemany DE, 100
FOIXÀ, Arnau II DE, 62
FOIXÀ, Ató DE, 17, 18
FOIXÀ, Bernat DE, 36, 45
FOIXÀ, Jofre DE, 62
FOLCH DE CARDONA, Ramon, 135
FOLCRANDI, Berengarius, 135
FOLCRANDI, Bernardus, 110, 124
FOLCRANDI, Jaçpertus, sacrista secundus, v. Fulcarà, Gispert de

FONO(E)LLARIO, Bernardus DE, 102, 113, 170, 172
FONT I RIUS, Josep M., *16*
FONT, Bernat DE, domer, 121
FONTCLARA, Pere DE, *105*; 88
FONTCLARA, Pere DE, clergue, 57
FONTE, Dominicus DE, 74, 75
FONTE, Guillemus DE, 57
FONTE, Saurina DE, 57
FONTECLARO, Petrus DE, v. Fontclara, Pere de
FONTECOHOPERTO, Arnaldus DE, 14
FONTEROSA(E)RIO, Bernardus DE, 21, 44
FONTISFRIGIDI, Jacobus, 161
FONTROSER, Bernat DE, 108
FORCALQUER, Hug DE, 39
FORN, els (família de Girona), 14
FORN, Ramon DE, 153
FORNELLIS, Berengarius DE, 72, 75
FORQUES, Ramon DE, 183
FORTIÀ, Berenguer DE, prior d'Ullà, 113, 131
FORTIÀ, Dalmau DE, abat de Santa Maria de Roses, 131, 135
FORTIÀ, Dalmau DE, abat de Vilabertran, 104
FORTIÀ, fra Dalmau DE, 104
FOXANO, Artaldus DE, 17
FRANCESCA, esposa de Gispert de Pals, 92
FRANCESCA, esposa de Jaume de Cornellà, 111
FRANCHESA, Arnaldus DE, 73
FRANCHI, Guillemus, 182
FREDARIA, Arnaldus DE, 135
FRESOLF, Joan, *65*; 87
FRESOLF, Pere, 99
FRES(Z)OLFI, Johannes, v. Fresolf, Joan
FRIGOLA DEL BOSC, 159
FRIGOLA, Beatriu DE, *60*; 78
FRIGOLA, Beatrix DE, v. Frigola, Beatriu de
FRIGOLA, Benardus DE, v. FRIGOLA, Bernat de
FRIGOLA, Bernat DE, 46, 78
FRIGOLA, família dels, *60*
FRIGOLA, família noble de la Bisbal, 32
FRIGOLA, família noble de Pals, v. també FRIGOLA, família noble de la Bisbal
FRIGOLA, Guillem DE, *60*; 46
FRIGOLA, Guillem, avi, 32
FRIGOLA, Guillem, fill, 32
FRIGOLA, Guillem, pare, 32, 46 78
FRIGOLA, Guillemus, v. Frigola, Guillem de
FRONTERA, Arnau DE, clergue de Vic, 135
FULCARÀ, Gispert DE, sagristà segon de la Seu, *33*; 102, 106, 110, 114, 117, 118, 119, 120, 124, 125, 126, 128, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 136, 137, 138, 139, 141, 143, 145, 151, 158, 172, 174, 175, 176, 178, 179, 180
FULLALQUER, v. Forcalquer, Hug de
FUNEARII, Bernardus, 90
FUNEARII, Guillemus, 152
FURCHIS, Raymundus DE, 181, 182, 183
FURNO, Arnaldo DE, 14
FURNO, Berengario DE, 14
FURNO, Poncius DE, 25
FURNO, Raimundus DE, 153
FURTIANO, Bernardus DE, 131, 136, 137, 138, 139
FUXANI, Bernardus, 100
FUXANO, Agnes DE, v. Foixà, Agnès de
FUXANO, Alamannus DE, 131, 136, 137, 138, 139
FUXANO, Arnaldus DE, 62, 78
FUXANO, Ato DE, 123
FUXANO, Berengarius Arnallus DE, 6
FUXANO, Bernardus DE, v. Foixà, Bernat de
FUYLOLL(S), Raymundus, 181, 182

— G —

GALCERAN, Felip, 186
GALLINA(E)RIIS, Petrus DE, 77, 95, 101, 102, 106, 119, 124, 125, 133, 138, 140, 141, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 158, 172, 175, 179, 180, 183
GALLINARIIS, Bernardus DE, 47, 53, 54, 70
GALLINARIIS, Raimundus DE, 44
GALLINERS, Berenguer DE, 159
GALLINERS, Ermessendis DE, 40
GALLINERS, Pere DE, paborde, 159
GALLINERS, Pere DE, prevere de Capítol, 180
GALLINERS, Pere DE, prevere, 144
GALLINERS, Ramon DE, cavaller, 159
GAMS, Pius Bonifacius, 47
GARDIOLA, Geraldus DE, 31
GARIDEL, Bernardus, 86
GARRIGA, Antoni, 117
GARRIGA, Beatriu(x) DE, abadessa de Sant Daniel, 117
GARRIGA, Berengarius, 91
GARRIGA, Dalmau DE, cavaller, 104
GARRIGA, Guillema DE, *67*; 142, 178
GARRIGA, Guillemus Johannis DE, 66
GARRIGA, Guillemus, 75
GARRIGOLIS, Guillemus DE, 100
GARRIGOLIS, Petrus DE, 100
GARROFINUS, 90
GARSÉN, Petrus, 74
GARSENDIS, esposa de Bernat Jaume, 118
GARSIE, Gondisalvus, 102
GASCONS, Pere, prior d'Olives, 122
GASTO, v. Montcada, Gastó de
GASTO, vicomes Bearnensis, 86
GAUCEFREDUS, leuita, 7
GAUCEFREDUS, presbyter et prepositus, 8
GAUCEFREDUS, v. Humbert, Gausfred
GAUCERANDI, Guillemus, 16
GAUCERANDI, Raimundus, 13, 15
GAUFFREDUS, precentor, 11
GAUFRED, Bernat, 38, 39
GAUFRED, Guillem DE, 32
GAUFRED, Guillem, 78
GAUFRED, prior de Sant Miquel de Cruïlles, 66
GAUFRED, Ramon, 3
GAUFRED, vescomte de Rocabertí, senyor de Vilademuls, v. Rocabertí, Jofre III
GAUFRED, xantre de la Seu, 36
GAUFRE(I)DI, Guillemus, 47, 53, 54, 70, 78, 82, 83, 84
GAUFREDI, Petrus, 75
GAUFREDI, Raimundus, archileuita, 4
GAUFRIDI, Bernardus, v. Gaufred, Bernat
GAUFRIDUS, Guillemus, clericus, 64, 77, 79
GAUFRIDUS, leuita, v. Medinyà, Jofre de
GAUFRIDUS, v. Gaufred, prior de Sant Miquel de Cruïlles
GAUSFRED, Humbert, 4
GAYLONI, Jaspertus, 95
GELI, Bernat, *57*; 1
GERALDI, Petrus, 86
GERALDUS, abbas Guixollensis, 66
GERALDUS, prior Sancte Marie de infra castrum Bisulduni, 113
GERALDUS, prior Sancte Marie de Ruppe Russa, 135
GERALLI, Guillemus, 75
GERALLI, Johannes, 58
GERALLUS, 58
GERONELA, R. DE, 34
GERONESII, Berengarius, 168
GERUNDELLA, Bartholomeus DE, 164
[GERUNDELLA], Francisca DE, 180
GERUNDELLA, Guillemus DE, v. Gironella, Guillem Ramon de
GERUNDELLA, Raimundus DE, v. Gironella, Ramon de
GERUNDELLA, Simon DE, v. Gironella, Simó de
GERUNDINUS, baiulus de Matha, 80
GIL, sant, 144

GILABERTI, Gaufre(i)dus, 12
GILI, Guillemus, 91
GILLINI, Bernardus, v. Geli, Bernat
GINERI, Poncius, 86
GIRBALLI, Berengarius, v. Girbau, Berenguer
GIRBAU, Berenguer, *59*; 100
GIRONA, Arnau DE, bisbe de Carcassona, 7
GIRONELLA I DELGÀ, Anna, *8*
GIRONELLA, Brunissenda DE, 62
GIRONELLA, Guillem Ramon DE, (fill de Ramon Oliba), 7
GIRONELLA, Guillem Ramon DE, canonge i trobador, 76
GIRONELLA, Ramon DE, *52*, *99*; 76, 79
GIRONELLA, Simó DE, cavaller, 62, 76, 111, 144, 174, 180
GOARNAU, Berengarius DE, 86
[GODELLO], Berengaria DE, 161, 162
GODELLO, Guillermus, 185, 186
GODELLO, Raimundus DE, 161, 162
GODELLO, Sibilia DE, v. Güell, Sibil·la de
GODELLO, v. Goello
GOELLO, Bernardus DE, ardiachonus, v. Güell, Bernat de
GOELLO, Bernardus DE, clericus, 141, 144, 154, 172
GOELLO, Guillemus DE, monachus, 178
GOELLO, Raymundus DE, 133
GOLOBARDES VILA, Miguel, *18*; 131, 178
GOMBALDUS, Dertusensis episcous, v. Santa Oliva, Gombau de
GOMBAU DE SANTA OLIVA, v. Santa Oliva, Gombau de
GOMIR, Castilio, 131
GONZALVO I BOU, Gener, *21*
GORNALLO, Raymundus DE, 184
GORNAU, Pere, 97
GOTMAR, Bernardus, 161, 163
GOTMAR, Ramon, 163
GRANATA, Guillemus DE, 13
GRANONI, Poncius, 33
GRANUJARIIS, Petrus DE, 29
GRANYANA, Bernarda DE, 42
GRANYANA, Petrus DE, 39
GRAS, Bernat, canonge, 142
GRAS, Pere, 122
GRASSI, Berengarius, 177
GRAU, abat de Sant Feliu de Guíxols, 66
GRAUALOSA, Arnaldus DE, 86
GRAYMANELA, Raimundus DE, 39
GREGORIUS, scriptor, 29
GRIMALLUS, Petrus, 25
GROSSI, Bernardus, 18
GROSSI, Petrus, 91
GRUNNÍ, Jacobus, 86
GUADAL, Assalitus DE, 36, 37
GUADALL, Ramon, 3
GUADAMIRI, Castilio, 136, 137, 138, 139
GUADELLO, Bernardus DE, v. Goello, Bernardus de
GUALBA, Gueraua DE, 62
GUALBA, Ponç DE, 170, 171, 172
GUARDIA, Guilemus DE (SA), 15, 39
GUARNALDO, Petrus DE, 97
GUAROLPHI, Guillemus, 161
GUASTO, v. Montcada, Gastó de
GÜELL, Bernat DE, ardiaca de la Selva, *92*, *93*; 84, 90, 91, 92, 95, 97, 106, 119, 125, 133, 134, 141, 144, 154, 158, 172, 179
GÜELL, Guillem DE, 185, 186
GÜELL, Ramon DE, 55, 64
GÜELL, Ramon DE, cavaller, 162
GÜELL, Sibil·la DE, 133
GUERAU, família dels, 58, 86
GUERAU, fill d'Hug de Cervià, 42
GUERAU, Pere, 86
GUIFRED, Berenguer, bisbe de Girona, 1
GUILABERTI, Johannes, 167
GUILLEM, Pere, abat, 7
GUILLEM, abat de Sant Pere de Galligants, 174
GUILLEM, Gausbert, 5

GUILLEM, germà de Berenguer de Bordils, 108
GUILLEM, Pere, abat, 7
GUILLEMA, esposa de Bernat de Flaçà, 100
GUILLEMA, esposa de Guillem Pere, 120
GUILLEMA, esposa de Pere Gornau, 97
GUILLEMA, filla de Guillem de Boixols, 81
GUILLEMA, Germana d'Arnau de Llers, 42
GUILLEMI DE CLAYRANO, Bernardus, 84
GUILLEMI, Bernardus, 22
GUILLEMI, Bonifilius, 7
GUILLEMI, Gauc[e]bertus, v. Guillem, Gausbert
GUILLEMI, Petrus, 66
GUILLEMI, Petrus, presbyter, 7
GUILLEMI, Poncius, 2
GUILLEMI, Raimundus, 2, 159, 160
GUILLEMUS RAIMUNDUS, v. Montcada, Guillem Ramon II de
GUILLEMUS RAMUNDI SENESCALCUS, v. Montcada, Guillem Ramon de
GUILLEMUS RAYMUNDUS, 9
GUILLEMUS, abbas Sancte Marie de Villabertrando, v. Pau, Guillem de
GUILLEMUS, abbas Sancti Petri de Gallicantu, v. Oller, Guillem
GUILLEMUS, archiepiscopus Terrachonensis, v. Rocabertí, Guillem de
GUILLEMUS, ausonensis episcopus, v. TAVERTET, Guillem de
GUILLEMUS, capellanus domini episcopi, 32
GUILLEMUS, clauiger, 82
GUILLEMUS, clericus de Fuxano, 80
GUILLEMUS, clericus de Quarciano, 91
GUILLEMUS, clericus, 9
GUILLEMUS, coraula, 7
GUILLEMUS, episcopus Gerundensis, v. Vilamarí, Guillem de
GUILLEMUS, episcopus Vicensis, v. Tavertet, Guillem de
GUILLEMUS, episcopus, v. Monells, Guillem de
GUILLEMUS, leuita, 5, 6
GUILLEMUS, precentor, 8
GUILLEMUS, presbyter de Sulgusta, 8
GUILLEMUS, presbyter et archileuita, 3
GUILLEMUS, presbyter, 12
GUILLEMUS, sacrista maior, v. Terrades, Guillem de
GUILLEMUS, sacrista, 8
GUILLEMUS, saio, 68
GUILLEMUS, scriba, 36, 37
GUILLERÉ, Christian, *8*, *18*, *106*; 58, 73, 86, 97, 102, 107, 164, 174, 185
GUIMER, bisbe, *47*
GUINADI, Guillem, 3
GUISSAD, Adalbert, 2
GUISSALL, Ramon DE, bisbe, 32
GUIU, abat d'Amer, 144
GURB, Arnau DE, bisbe, 74, 85, 86

— H —

HERNANDO I DELGADO, Josep, *21*; 136
HOMS I BRUGAROLAS, M. Mercè, *8*
HORTAL, Beatriu D', 30
HOSPITALI, Bernardus DE, 84
HOSPITALI, Guillemus DE, 66
HUGO, comes E(I)mpuriarum, v. Empúries, Hug d'
HUGO, magister, capellanus de Villauenuto, 51
HUGUET, v. Empúries, Huguet d'
HULUGIA, Galcerandus DE, 86
HULUGIA, Poncius DE, 86
HUMBERT, Bernat, bisbe de Girona, *50*; 3, 4, 21
HUMBERT, família dels, 15
HUMBERT, Gausfred (fill de Guillem Humbert), 4
HUMBERT, Guillem (fill), 4
HUMBERT, Guillem, 4, 15, 36

HUMBERTI, Guillemus, v. Humbert, Guillem

— I —

IÀFFER, Bernardus DE, v. Jafre, Bernat de
IHESU CHRISTI, v Jesucrist
ILDEFONSUS, v. Alfons
Impuriarum, v. Empúries
IMPURIARUM, Vguetus DE, v. Empúries, Huguet d'
IMPURIIS, Beatrix DE, v. Empúries, Beatriu d'
IMPURIIS, Bernardus DE, 64, 74
IMPURIIS, Guillemus DE, 8
IMPURIIS, Vguetus DE, v. Empúries, Huguet d'
Innocenci III, papa, *71*
IOHANNES BAPTISTA, sanctus, 62
ISARN, Arnau, 47
ISARN, Bernat, 47
ISRAEL, 43
ISREL, v. Israel

— J —

JACHOBUS, 9
JACOBI, Bernardus, v. Jaume, Bernat
JACOBI, Garsendis, v. Jaume, Garsenda
JACOBUS, abbas Vallis Bone, 181, 182, 183
JACOBUS, beatus, v. Jaume, sant
JACOBUS, infans, 113
JACOBUS, rex, v. Jaume I, Jaume II
JAÇPERTI, Berengarius, 134
JAÇPERTI, Petrus, 127
JAFFERO, Guillemus DE, 104, 105
JAFRE, Berenguer DE, 104
JAFRE, Bernat DE, 40
JAFRE, Gispert DE, abat de Sant Salvador de Breda, 177
JAFRE, Guillem DE, 104
JANUARIUS, 14
JASPERTUS, abbas Sancti Saluatoris de Breda, v. Jafre, Gispert de
JAUFFRIDUS, abbas Fuxiensis, 102, 103
JAUME I EL CONQUERIDOR, *19*, *71*, *72*, *73*; 13, 15, 17, 22, 34, 35, 36, 37, 39, 41, 43, 44, 45, 49, 50, 55, 56, 59, 64, 67, 77, 85, 86, 172
JAUME II EL JUST, *30-31*, *42*, *48*, *69*, *73-78, 81-88*; 98, 102, 103, 113, 142, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176
JAUME, Bernat, 118
JAUME, sant, 68
JESUCRIST, *89*, *99*, *105*; 2, 4, 13, 18, 37, 39, 47, 53, 76, 79, 82, 89, 103, 104, 107, 118, 129, 131, 134, 135, 136, 140, 158, 164, 165, 168, 170, 172, 176, 184
JESÚS, v. Jesucrist
JOAN, clergue, 3
JOAN, germà de Pere Capmany, 115
JOAN, Ramon, 57
JOAN, sant, 72, 136, 138, 146
JOHANNES niger, *60*
JOHANNES, abbas Sancti Michaelis de Fluuiano, 104, 135
JOHANNES, gener Nigrelli, 26
JOHANNES, leuita, 1
JOHANNES, magister, 20
JOHANNES, niger, 79
JOHANNES, Poncius, 90
JOHANNES, prepositus Sancti Martini de Costa, v. Santa Llogaia, Joan de
JOHANNES, presbyter et canonicus, 38
JOHANNES, prior Sancti Martini de Costa, 135
JOHANNES, sanctus, v. JOAN sant
JOHANNES, v. Aragó, Joan d', patriarca d'Alexandria i administrador apostòlic de Tarragona
JOHANNIS, Bernardus DE, 12
JOHANNIS, Guillemus, 91
JOHANNIS, Petrus Raimundus, 91
JOHANNIS, Raimundus, 57

JONQUERIO, Bernardus DE, 107, 131
JORBA, Gueraua DE, 13
JORDÀ, Bernat, 158
JORDANA, Ermessendis, 76
JORDANA, esposa de Bernat de Vilar, 47
JORDANA, esposa de Raimon de Cornellà, 96
JORDANI, Arnaldus, 91
JORDANI, Petrus, 66, 78
JORDANUS, leuita, 8
JOSA, Berengarius DE, 86
JOSA, Guillemus Raymundi DE, 86
JOSIANA, esposa de Pere de Cervera, 39
JOSUÈ, 43
JOVER, Pere, sagristà de Sant Sadurní, 158
JUDES, *44*
JUIÀ, Hug DE, *57*; 133
JUIÀ, Ramon DE, *51*; 5, 20, 74, 75, 79, 96, 145, 146, 147, 148, 149, 186
JUIANO, Arnaldus DE, 82
JUIANO, Raimundus DE, v. Juià, Ramon de
JULIANI, Bernardus, 66, 161
JULIANO, Bernardus, 182
JULIOL I ALBERTÍ, Griselda, *8*, *18*
JUNII, Guillemus, v. Juny, Guillem
JUNY, Guillem, 173, 174, 175, 176
JUUINIANO, Arnaldus DE, v. Juvinyà, Arnau de
JUVINYÀ, Arnau DE, 61, 63, 65, 69, 70, 71, 76, 79, 84, 82, 88, 108
JUYANO, Berengarius DE, 101, 102, 111, 133
JUYANO, Bernardus DE, 95
JUYANO, Franciscus DE, 141, 154
JUYANO, Raymundus DE, v. Juià, Ramon de
JUYOLS, Johannes, 181, 182

— K —

KROLL, Guillelmus, 123
KRUEGER, Paulus, 58, 112, 123, 172

— L —

LA CANAL, fra, *24*
LACHU, Bernardo DE, *34*
LANCELMUS, prior Sancti Pauli de Maritima, *100*; 73
LANDE, Oldrado DE, *97*
LA(O)CUSTARIA, Petrus DE, 9
LARA, Teresa DE, 64
LATONI, Vitalis, 91
LATONIS, Petrus, v. Lledó, Pere de
LATRARIA, Berengarius DE, 138
LAUINERIA, Berengarius, 123
LAUINERIA, Petrus DE, 90, 91, 110
LAURENCIUS, Johannes, 81
LAURENTII, Bernardus, v. Llorenç, Bernat
LAURENTIUS, beatus, v. Llorenç, sant
LAURENTIUS, Berengarius, 22
LAURETO, Bertrandus DE, 21
LAURETO, Guillemus DE, 21
LE ROY LADURIE, Emmanuel, *70*
LÉMENA, Bernardus DE, 26
LERCIO, Jacobus DE, 178
LERCIO, Poncius DE, 18
LETONE, Guillemus DE, 47
LEUDOVICUS, v. Ludovicus
LEUINA, Bernardus, 173
LIBIANO, Berengarius DE, v. Llabià, Berenguer de
LIBIANO, Bernardus DE, 173, 176
LIBIANO, Petrus DE, v. Llabià, Pere de
LISUNO, Atho DE 102
LIUERRE, Petrus, 16
LLABIÀ, Berenguer DE, cavaller, 145, 146, 147, 148, 149
LLABIÀ, Pere DE, *77*
LLABIÀ, Pere DE, procurador reial, 145, 146, 147, 148, 149, 171, 173, 176
LLACH, Arnau DE, clergue, 115
LLADONOSA I PUJOL, Josep, *18*; 86
LLADRERA, família dels, 138

LLAGOSTERA, Beatriu DE, 63, 72, 98
LLAVANERA, Pere DE, *53*
LLEDÓ, Pere DE, 13
LLEOPART I XIFRE, Marta, 15
LLERÇ, Arnau DE, 16, 75
LLERS, Arnau DE, 8, 42
LLERS, Berenguer DE, abat de Vilabertran, 7
LLERS, Berenguer DE, fill d'Arnau de Llers, 42
LLERS, Bernat DE, fill d'Arnau de Llers, 42
LLERS, Ermengol DE, canonge, fill d'Arnau de Llers, 42
LLERS, Guillem DE, fill d'Arnau de Llers, 42
LLIMÓS, 126
LLOBET, Bernat, 104
LLOBET, Guillem 186
LLOR, Guillem DE, 108
LLORÀ, Oliver DE, 32
LLORENÇ, Bernat, prior, 96, 102
LLORENÇ, sant, 47
LLORET, Bernat, v. Loreta, Bernat, prior de Roca Rossa
LLORET, Guillem DE, 48, 89, 111
LLORET, Guillem DE, fill, 111
LLORET, Guillem, v. Loreta, Guillem
LLORONA, Pere DE, 8
LLUC, sant, 128, 122, 157
LLUCH I MARTÍN, Ernest, *52*
LLUÍS, el Pietós, *49*
LLULL, Ramon, 15, 25
LLUQUÉS, Pere, notari, 115
LOBET, v. LLOBET, Guillem
LOBETI, Guillemus, v. Llobet, Guillem
LOCHADIA, Bartholomeus, 18
LOCUSTARIA, Berengarius DE, 38, 47, 53, 54
LOCUSTARIA, Ferrarius DE, 111
LOCUSTARIA, Guillemus DE, 12
LOCUSTARIA, Petrus DE, 73
LOCUSTARIE, Arnaldus, 72
LOCUSTARIE, Beatrix, v. Llagostera, Beatriu
LOGUSTARIA, Petrus DE, 177
LORETA, Bernardus, v. Loreta, Bernat
LORETA, Bernat, prior de Roca Rossa, *11*; 122
LORETA, Guillem, 122
LORETA, Guillemus, prior de Ruppe Russa, v. Loreta, Guillem
LORETO, Guillemus DE, miles, 111
LOSA, Franciscus, 186
LOTH, 115
LUCHAS, sanctus, v. Lluc, sant
LUDOVICUS, rex, 4, 5, 9
LUNA, Petrus Martini, 55
LUPIANO, Saurimunda DE, 117
LUPPARIA, Eymericus DE, 86
LUSIÀ, Eximinus DE 13
LUSIÀ, Mich(a)el DE, 13, 17

— M —

MABILIA, Raimundus, 68
MAGDALENA, esposa de Felip Galceran, 186
MAGERI, Bernardus, 66
MALANNO, Petrus DE, v. Malany, Pere de
MALANY, Pere DE, 8
MALARÇ, Ramon, 114
MALARCII, Bernardus, 186
MALGAULÍ, comte, Malgaulinus, v. Empúries, Malgaulí, comte d'
MALI, Petrus, 91
MALOLIS, Guillemus DE, 18
MANCIPII, Bernardus, 161
MANLEU, Bartholomeus DE, 165
MANSIONE, Raymundus DE, 135
MANSO, Arnaldus DE, 184
MANSO, Petrus DE, 135
MANSOUITALI, Berengarius DE, 81
MANZULINO, Bernardus DE, 25
M(A)(O)SSANO, Guillem, v. Mossà, Guillem de
MARATA, Agnès DE, 122
MARATA, Ramon DE, *66*
MARATA, Ramon DE, cavaller, 122

MARATA, Ramon DE, fill, 122
MARCA, Petrus DE, *19*, *49*; 4, 8
MARCAFAVA, Ramon DE, 113
MARCASSANA, Raimon DE, v. Marcafava
MARCH, Ferrer, domer, 108
MARCHAFAUA, v. MARCAFAVA
MARCHE(I)SIUS, v. MARQUÈS, 27
MARCHESII, Guillemus, 181, 182
MARCHESII, Petrus, 85, 86
MARCHETI, Benetus, 181
MARCÓ, Pere, comerciant de Girona, 114
MARCONI, Petrus, 114
MARE DE DÉU DE LES PUELLES, v. PUELLES, Mare de Déu de les
MARE DE DEÚ DEL MONT, v. MONT, el
MARGARIDA, esposa de Guillem d'Aguiló, 81
MARGARIDA, mare de Guillem d'Aguiló, 81
MARGARITA, sancta, 29
MARIA MAGDALENA, sancta, 79, 106
MARIA, esposa d'Astruc d'Anglada, 78
MARIA, esposa de Guillem Carbonell, 91
MARIA, santa, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 9, 14, 16, 29, 30, 38, 47, 53, 79, 81, 110, 116, 123, 125, 128, 141, 155, 157, 158, 167, 168, 169
MARIAL, Bernardus DE, 40
MARIE, v. MARIA
MARONI, Petrus, 91
MARQUÈS CASANOVAS, J., *32*, *74*, *93*; 43, 125, 154
MARQUÈS I PLANAGUMÀ, Josep M., *7*, *8*, *9*, *10*, *11*, *12*, *13*, *14*, *16*, *17*, *18*, *19*, *21*, *22*, *25*, *32*, *54*, *63*, *80*, *97*; 3, 7, 47, 154, 184
MARQUÈS, canonge, *55*; 23, 27, 33
MARQUESA, mare de Pere de Cervera, 39
MARS, Petrus DE, 167
MARTÍ I BONET, Josep M., 170
MARTÍ IV, papa, *74*
MARTÍ, Bernardus, 86
MARTÍ, Ramon, *8*, *16*
MARTÍN, 25
MARTÍN, Petrus, 66
MARTINES DE LUNA I D'ALAGÓN, Ximeno, 144, 152
MARTÍNEZ FERRANDO, J. Ernest, 39
MARTINI, Bernardus, 168
MARTINI, Guillemi, clericus, 171, 176
MARTINI, Guillemus, 57
MARTINI, Johannes, 57
MARTINI, Petrus, 57
MARTINI, Petrus, notarius, 102, 103
MARTORELL, 127
MARTORELLA, 90, 91
MARTORELLI, Bernardus, 90
MARTORELLO, Jacobus DE, 135
MARTORELLO, v. Martorell
MARUNDA, 14
MAS, Arnaldus, 74, 75
MASCARONI, Bernardus, 173
MASCHARON, Johannes, 57
MASCORDA, Arnaldus DE, baiulus, 177
MASCORDA, Arnaldus, clericus, 177
MASCORDA, Bernardus DE, v. Mascorda, Bernat sa
MASCORDA, Bernat SA, 177
MASERATA, Agnes DE, v. Marata, Agnès de
MASERATA, Gauçerandus, 177
MASERATA, Raimundus DE, v. Marata, Ramon de
MASÓ, Ramon DE, 135
MASSANETI, Petrus, 165
MASSOT, Jaume, 115
MASSOT, Jaume, clergue de Girona, 96
MASSOTI, Guillemus, 90
MATA, Garssendis DE, 117
MATA, Guillem DE, cavaller, 135
MATA, Petrus DE, 22
MAT[H]APLANA, Hug DE, 34, 35, 36, 37, 39, 171
MAT[H]APLANA, Hugo DE, v. Mat[h]aplana, Hug de,
MATAPLANA, Hug DE, trobador, fill, 34

MATAPLANA, Hug DE, trobador, pare, 34
MATES, Arnau, 115
MATHA, Guillem DE, 70, 79
MATHA, Guillemus DE, sacrista de Occulostricto, 135
MATHEUS, 79
MATHEUS, Raimundus, 57
MATIS, Bernardus DE, 90
MAURA, Dalmacius DE, 109
MAURA, Pere DE, canonge, 109
MAY, Bernardus, 90, 91
MAYOLES, Guillemus, 95
MAYORIS, Guillemus, 66
MEDIAVILLA, Bartholomeus DE, 110, 124, 125
MEDIAVILLA, Petrus DE, 174, 176
MEDICI, Bernardus, 120
MEDICI, Petrus, 18
MEDINYÀ, Gaufred DE, 13
MEDINYÀ, Jofre DE, bisbe de Girona, 8, 13
MEDIONA, Guillemus DE, 39
MERCADERIUS, clericus, 164
MERIALLO, Bernardus DE, 89
MERIALLO, Sancia DE, 89
MERT(C)AT, Garssias, Periz DE, 36, 37
MESTRE I CAMPÍ, Jesús, *17*
MESTRE, Berenguer, *61*
MIARS, Arnaldus DE, 159
MIARS, Bernardus DE, v. Miars, Bernat de
MIARS, Bernat DE, 171, 173
MIASSÈN, Francesc, clergue de la Bisbal, 158
MICHAEL, beatus, 79, 110
MICHEL, scriptor, 76
MICHELA, 57
MICHELIS, Petrus, 66
MIDINIANO, Damacius DE, 9, 47
MIDINIANO, Gaufridus DE, v. Medinyà, Jofre de
MIERES, Tomàs, *16*
MIERIIS, Berengarius DE, 159
MILANA, Guillem Tomàs ÇA, 173, 174, 175, 176
MILANA, Guillemus DE, v. Milana, Guillem Tomàs ça
MILANY, Ermessenda DE, 62
MI(L)ARS, Petrus DE, 142, 156, 175, 176
MILLÀS, M., *102*
MINIANA, Arnaldus DE, 46, 47, 54, 64, 65, 66, 70
MINIANA, Blancha DE, 76
MINNISTRALIS, Berengarius, 66
MIQUEL, fra, monjo dominicà, 96
MIR, Arnaldus, 57, 90, 91
MIR, Guillemus, 26
MIRALCAMP, branca familiar de, 40, 186
MIRALIIS, Raymundus DE, 97
MIRALLES, Ramon DE, 97
MIRALLIS, Guillemus DE, v. Miralles, Guillem de
MIRAMBELL, Hug DE, 115
MIRET I SANS, Joaquim, *19*; 10, 13, 15, 16, 17, 19, 27, 34, 36, 39, 50, 55, 59, 62, 63, 67, 85, 86
MIRÓ I BALDRICH, Ramon, 9
MIRÓ, Guillem, 128
MIRO, iudex, 2
MIRÓ, Pere, 3
MIRONIS, Petrus, 86
MIRONIS, v. MIRO
MITJAVILA, Pere DE, 174
MIYLARS, Bernardus DE, 176
MIYLARS, Petrus DE, 154, 160
MOISÈS, 43
MOLER, Francesc, clergue, 115
MOLINA, Raimundus, 131
MOLINERII, Guillemus, 86
MOLINIS, Jacobus, 181, 182
MOLL, Francesc de Borja, *15*; 15, 25, 58, 60, 69, 86
MOLLET, Berenguer DE, clergue, 108
MOLLETO, Bernardus DE, 63
MOMMSEN, Theodor, 58
MONELL, Berenguer DE, jurista, 145
MONELL, Berenguer DE, jurista, pare, 145
MONELL, Jaume DE, batlle de Vilademuls, 145

MONELLIS, Bernardus DE, v. Monells, Bernat de
MONELLO, Arnaldus DE, 44
MONELLO, Berengarius DE, 145, 147, 149
MONELLO, Guillemus DE, 140, 142, 150, 165, 158, 166
MONELLO, Jacobus DE, 185
MONELLS, Berenguer DE, 8
MONELLS, Bernat DE, *50*; 32, 46, 53, 54, 80
MONELLS, Bernat DE, canonge de la Seu, 32
MONELLS, Guillem DE, bisbe de Girona, 8
MONELLS, Ponç DE, 8
MONELLS, Ramon DE, 36
MONELS, Odegarius DE, 7
MONER, Dalmau, *101*
MONERII, Johannes, 94
MONERII, Maymonus, 90
MONSALVATJE I FOSSAS, Francesc, *19*, *24*, *82*, *98*, *102*; 7, 37, 153, 161
MONTAGUT, Blanca DE, 87
MONTAGUT, família dels, 87
MONTAGUT, Guillem DE v. Boixols, Guillem de
MONTANER, Ramon, 68
MONTANERII, Bernardus, 57
MONTANERII, Johannes, v. Muntaner, Joan
MONTANYANIS, Arnaldus DE, 164
MONTCADA, família dels, 13, 15, 17, 34
MONTCADA, Asbert DE, 3
MONTCADA, Gastó DE, bisbe, *18*, *30, 34*, *64*; 126, 130, 158, 169, 184
MONTCADA, Guillem DE, *75*
MONTCADA, Guillem Ramon DE, (V senescal), 39
MONTCADA, Guillem Ramon I DE, 17
MONTCADA, Guillem Ramon III DE, 11
MONTCADA, Guillem Ramon IV DE, 11
MONTCADA, Guillem Ramon II DE, 3
MONTCADA, Ot DE, 111
MONTCADA, Pere I DE, (VI senescal), 39, 55, 59
MONTCADA, Ramon I DE, el Vell, 17
MONTCADA, Ramon II DE, el Jove, 17, 34, 35, 36, 37
MONTCADA, v. també Muntcada
MONTCORB, Galceran DE, 99
MONTE FONEYLARIO, Guillemus, 91
MONTE OLIUO, Romeus DE, 79, 82, 84, 95, 102
MONTE, Dalmacius DE, 184
MONTE, Petrus DE, 106, 124, 125, 141, 144, 154, 158 172, 180, 184
MONTE, Raimundus DE, 32
MONTEACUTO, Berengarius DE, 8
MONTEACUTO, Bernardus DE, 8, 13, 151
MONTEACUTO, Blancha DE, 87
MONTEACUTO, Petrus DE, levita, 8
MONTEALEGRE, Bernardus DE, 45
MONTECADA, v. Montcada
MONTECAHENO, Guillemus DE, vicomes Biarnensis, 34, 35, 36, 37, 39
MONTECATHENO DE FRAGA, Raimundus, 86
MONTECATHENO, Guillema DE, 98
MONTECATHENO, Od(th)onus DE, 170, 171, 172, 184
MONTECATHENO, Petrus DE, 86
MONTECATHENO, Petrus DE, v. Montcada, Pere I de
MONTECATHENO, Raimundus DE, senescalcus Catalonie, 86
MONTECATHENO, Raimundus DE, v. Montcada, Ramon I el Vell
MONTECATHENO, Raimundus DE, v. Montcada, Ramon II de
MONTECURUO, Gaucerandus DE, 177
MONTEGRINO, Dalmacius DE, 8, 9
MONTEGRINO, Guillemus DE, v. Montgrí, Guillem de
MONTEGRINO, Petrus DE, 145, 146, 147, 148, 149
MONTEPALACIO, Bernardus DE, 18
MONTEPALACIO, Bernardus DE, v. Montpalau, Bernat de

MONTEPALACIO, Marchesia DE, 90, 91
MONTEROTUNDO, Arnaldus DE, v. Montrodon, Arnau de
MONTEROTUNDO, Raymundus DE, 23, 27, 29, 33, 38, 46, 47
MONTESERRATO, Guillemus DE, 86
MONTESURICO, Geraldus DE, 122
MONTESURICO, Laura DE, 122
MONTFORT, Simó DE, 3, 13
MONTGRÍ, Guillem DE, sagristà de Girona, arquebisbe electe de Tarragona, *55*; 12, 20, 27, 29, 32, 33, 34, 38, 39, 46, 47, 53, 54, 60, 63, 70, 73 158
MONTGRÍ, Pere DE, 145
MONTOLIU, Dalmacius DE, 86
MONTPALAU, Bernat DE, *53*; 90, 91, 110.
MONT-RODON, Arnau DE, bisbe i canonge, *17*, *88*; 99, 101, 106, 115, 119, 124, 125, 127, 135, 141, 158, 169, 172, 180
MONT-RODON, Bertran DE, 158
MONT-RODON, fra Ferrer DE, 113
MONTSORIU, Grau DE, *66*
MORA, Ferran DE, canonge, 115
MORA, Petrus DE, 90, 91
MORER, Bernat DE, 115
MORER, Guillem DE, clergue de la Seu, 115
MORERII, Bernardus, 91
MORERII, Petrus, 91
MORERIO, Guillemus DE, 115, 116, 117, 118, 128
MOSSÀ, Guillem DE, cellerer del monestir de Vallbona, 181, 182, 183
MOSSET, Gueraua DE, v. Mosset, Gueraula de
MOSSET, Gueraula DE, *92*; 90, 91, 110, 121
MOSSETO, Geralla DE, v. Mosset, Gueraula de
MOYSES, v. Moisès
MUNDÓ, Anscari M., *16*, *27*
MUNTAGUDA, Guillemus DE NA, 86
MUNTANER, Joan, 68
MUNTCADA, G. DE, *71*
MURCENIS, Berengarius DE, 86
MURCENIS, Berengarius Raimundi DE, 86
MUREDINE, Ferrandus DE, 184
MUTI, Petrus, 47
MYNIANA, v. MINIANA

— N —

NADAL, Berenguer, 123
NARBONA, Eimeric DE, comte, 13
NARBONA, Pau, 152
NARBONE, Bernadus, 152
NARBONENSIS, Bernardus, 57
NARBONESA, Maria, 57
NARBONESIUS, 100
NARBONINUS, 57
NARCÍS, Bernat, 96
NARCÍS, sant, 184
NARCISSUS, sanctus, v. NARCÍS, sant
NATALA, Gueralla, 91
NATALIS, Berengarius, 123
NATERII, Petrus, 71
NAVATA, Arnau DE, *49*, *87*; 7, 40, 44
NAZ, Raoul, *97*
NEGRE I PASTELL, 11
NEGRE, Berengarius, 74, 75
NEGRE, P., *49*, *72*; 45
NEGRELL, Joan, 108
NEMORE, Petrus DE, 57
NET, Pere, ciutadà de Girona, 179
NICHOLAUS, beatus, 108, 152
NIELLI, Bernardus, 91
NIGRALLIS, Petrus, 161
NIGRELLI, 26
NIGRI, Berengarius, v. Negre, Berengarius
NOGUER I MUSQUERAS, Tomàs, *23-24*, 31
NOGUER, Berenguer DE, 75, 127
NOGUER, Bernat DE, 42, 75
NOGUER, Mateu DE, *63*; 83
NOGUERIO, Berengarius DE, v. Noguer, Berenguer de
NOGUERIO, Bernardus DE, v. Noguer, Bernat de

NOGUERIO, Matheus DE, 83
NOGUERIO, Petrus DE, 75
NOLLA I BRUFAU, Josep M., *18*
NONAT, Sant Ramon DE, v. Ramon Nonat, sant
NUNO, *71*
NUNO SANÇ, fill de Sanç I, comte de Provença, 15, 17, 34

— O —

OCHOA-DÍEZ, 172
OCULO MOLENDINORUM, Arnallus DE, 34
ODA, femina, 6
ODÓ, Humbert, 3
OGGER, Bernardus DE, 12
OGGERIUS, Guillema, 57
OGGERIUS, Stephanus, 57
OLADELLI, Petrus, 157
OLEASTRO, Arnallus DE, v. Ullastre, Arnau d'
OLEASTRO, Bernardus DE, 109
OLIBA, Johannes, 86
OLIBA, Petrus, 68
OLIBA, Ramon, 7
OLIUARIA, Andreas DE, 66
OLIUARIA, Castilio, 9
OLIUARIA, Raimundus DE, 63
OLIUARII, Gillemus, 90
OLIUERIA, Bernardus DE, 117
OLIUERII DE SOLERIO, Guillemus, v. Oliver de Soler, Guillem
OLIUERII, Guillemus, 91, 175, 176
OLIUERIIS, Raimundus DE, 107
OLIUIIS, Arnaldus DE, archidiaconus, 11, 26, 47, 53, 54, 66, 69, 70, 73, 79, 82, 84, 96
OLIUIS, Berengarius DE, 124, 125
OLIVER DE SOLER, Guillem, *63*; 94
OLIVER, Guillem, 171
OLIVER, Guillem, lloctinent del batlle de Pals, 176
OLIVES, Arnau D', 108
OLIVES, Ramon D', 60
OLLARII, Guillemus, 57
OLLER, fra Guillem, 113, 135
OLLER, Romeu, clergue, 177
OLLERII, Romeus, 177
OLLINA, Jacobus DE, 161
OLMELLS, senyor d', 15
OLOFREDI, Guillemus, 76
OLORON, Amat D', *78*
OLTRERA, Pontius DE, 34
OLTZINA, Berengarius, 86
OLUAN, v. Olvan
OLVAN, 164
OM, Miquel D', 63, 74, 75, 76, 77
OM, Miquel D', notari, 77
ONZE MIL VERGES, 167, 124
ORDEIG I MATA, Ramon, *16*
ORREO, Arnaldus DE, 177
ORRIOLS, Bernat D', *83*; 145, 146, 147, 148, 149
ORRIOLS, Pere D', *63*; 30, 90
ORRIOLS, Ramon D', *63*
ORTA, Garcia DE, 36
ORTA, Sancius DE, 16
ORTALLO, Gaufridus DE, 151
ORTALLO, Mascharonus DE, 58
ORTIS, Berengarius DE, 90, 91
ORTIS, Bernardus, 91
ORTOLOANI, Raimundus, 60
ORUSALL, Ramon, abat de sant Feliu de Guíxols, 10
ORUSALL, Ramon, bisbe, 11
OSCA, Richardus DE, 44
OSMUNDUS, magister, 9
OSORIO, Arnau D', 25, 26
OSTOLENSIS, Bernardus, ipodiaconus, 7
OT, germà de Guillem Ramon IV de Montcada, 10
OTGER, Francesc, 131
OTGERII, Franciscus, v. Otger, Francesc
OTHO, uice senescalchus, 10
OTONIS, Pontius, 4

— P —

PABARET, Raimundus, 39
PAGANI, Petrus, 78
PAGENSIS, Petrus, v. Pagès, Pere
PAGÈS DE LLAC, Pere, 60
PAGÈS, Beatriu, 20, 81
PAGÈS, Pere, 60
PAGESII, Arnaldus, 91
PAGESII, Berengarius, 100
PAHICE, Johannes, 186
PALACII, Guillemus, 91
PALACII, Petrus, 91
PALACIO, Guillemus DE, 104, 105, 131
PALACIO, Berengarius DE, 76, 77, 95, 101, 102, 110, 119, 124, 134, 140, 141, 144, 151, 172
PALACIO, Bernardus DE, 33, 53, 101
PALACIO, Petrus Bernardus DE, 5, 6
PALACIO, Petrus DE, 151
PALACIO, Raimundus DE, v. Palau, Ramon de
PALACIOFRUGELLI, Bernardus DE, 12
PALACIOLI, v. PALACIOLUS
PALACIOLO, Arnaldus DE, 17, 87, 106, 119, 140, 141, 154, 158, 172, 180, 184
PALACIOLO, Berengarius DE, prepositus de Polestris, 131
PALACIOLO, Berengarius DE, sacrista maior, 106
PALACIOLO, Berengarius DE, v. Palou, Berenguer de
PALACIOLO, Bernardus DE, 33
Palaciolo, Dalmacius DE, 70, 79, 84, 131, 145, 146, 147, 148, 149
PALACIOLO, Geralla DE, 95, 117
PALACIOLO, Guillemus DE, miles, 95
PALACIOLO, Paulus DE, 87
PALACIOLO, Poncius DE, v. Palatiolo, Poncius de
PALACIOLO, Raymundus Ollarii DE, 57, 58, 73, 84
PALACIOLUS, 2
PALACIORRAPHANO, Guillemus Bernardi DE, notarius, 60, 66
PALAFOLLS, Gauferidus DE, 8
PALAFOLLS, Guillem DE, *50*; 21
PALAFOLLS, Guillemus DE, v. Palafolls, Guillem de
PALAFOLLS, Raimundus DE, v. Palafolls, Ramon de
PALAFOLLS, Ramon DE, bisbe, *50*; 16, 21
PALARAFANO, Raimundus DE, 2
PALATIOLO, Poncius DE, 65, 70, 99
PALAU I DE CABRERA, Sibil·la DE, 64
PALAU, Berenguer DE, canonge, 53
PALAU, Berenguer DE, sagristà de la Seu, 131
PALAU, Constança DE, 3
PALAU, Pere DE, cavaller, 158
PALAU, Ramon DE, 32, 36, 39, 104, 108, 131
PALAZOL, Bernardus DE, 20
PALÈNCIA, Gregori DE, auditor papal, 125
PALERA, Guillem DE, 89
PALERA, Ramon DE, 8
PALERIA, Beatrix DE, 76
PALERIA, Bertrandus DE, 8
PALERIA, Blancha DE, 117
PALERIA, Raymundus DE, 89
PALLARS, Arnau Roger I DEL, comte del, 85, 86
PALLARS, Arnau Roger II, comte del, 171
PALLARS I D'ANGLESOLA, Ramon V, comte del, 13
PALMA, Arnau DE, *49*
PALMA, Guillem DE, pare i fill, 40, 44
PALMA, Guillemus DE, v. Palma, Guillem de
PALOL, Bernat DE, 40
PALOL, Dalmau DE, 111
PALOL, fra Dalmau DE, 113
PALOL, fra Pere DE, menoret, 96
PALOL, Guillem DE, *88*
PALOL, Ponç DE, 99
PALOL, Ramon DE, prior de Lladó, 113

PALOL SABALDÒRIA, Ramon DE, 32
PALOMAR, Marimon DE, 112
PALOMARIO, Marinundus DE, v. Palomar, Marimon de
PALOMER, Guillema DE, 117
PALOU I MIQUEL, Hug, *15*
PALOU, Berenguer DE, 13, 32, 34, 35, 36, 37, 39
PALOU, Berenguer II DE, 34
PALOU, Guillemus DE, v. Palol, Guillem de
PALS, Gispert DE, 92, 171, 173
PALS, Guerau DE, 171
PALS, Guillem DE, 39, 123
PALS, Jaçpertus DE, v. Pals, Gispert de
PALS, Jaspert DE, v. Pals, Gispert de
PAPELL I TARDIU, Joan, *21*
PARDI, Azennarius, 16
PARDO I SABARTÉS, Maria, 19
PARIETIBUS, Guillemus DE, 11
PARLAVÀ, Berenguer DE, 29
PARLAVÀ, Salvador DE, 89
PASCHALIS, scriptor, 40, 42
PASTADOR, Pere, abat d'Amer, 108
PASTURA, Petrus, 57
PATOT, Ramon, 39
PAU, Berenguer DE, canonge i cabiscol de la Seu, *32*, *65*; 101, 104, 105, 115, 124, 125, 134, 135, 140.141, 144, 154, 155, 158, 166, 167, 178, 180, 184
PAU, Bernat de, *83*; 57
PAU, Guillem DE, abat de Santa Maria de Colera, 131
PAU, Guillem DE, abat de Vilabertran, 131, 142, 178
PAU, Pere, 109
PAU, sant, 18, 93
PAU, xantre, *65*
PAULUS, sanctus, v. Pau, sant
PAUO, Berengarius DE, v. Pau, Berenguer de
PAUO, Bernardus DE, v. Pau, Bernat de
PAUO, Guillemus DE, 131, 136, 137, 138, 139
PEDRERA, Berenguer DE, 180
PEDRINYÀ, Pere DE, 78
PEDRONO, Berengarius DE, 58
PEDRONO, Maria DE, 58
PEGERA, Raimundus DE, 86
PELEGRÍ, Berenguer, clergue, 158
PELICERA, Petrus, 167
PELLICER, Guillem, 90
PELLIPARII, Guillemus, 90, 91
PENNAFORTI, Bernardus DE, 53, 54
PENYA, Ponç SA, clergue, 117
PERALTA, Arnau, 99
PERALTA, Guillem DE, 17
PERALTA, Raimundus DE, 90
PERAMOLA, Jacobus DE, 86
PERATALLADA, Berenguer Dalmau DE, 5
PERATALLADA, Dalmau DE, 53, 54, 77, 79, 82, 84
PERATALLADA, Ermessenda DE, 13
PERATALLADA, Guillema DE, 36, 62
PERDUDA, dona, 36
PERE, Gaucebert, 3
PERE, Guillem, del Roure, 70, 79, 84, 120
PERE, Guillema del Roure,
PERE, infant, *70*, *71*; 59, 62, 171
PERE, sant, 18, 93, 150, 159, 161, 163, 165, 178
PERE I el Catòlic, *70*, *73*; 11, 13, 15, 16, 17, 19, 39, 42, 62, 63, 85, 86
PERE II el Gran, *42*, *74*; 79, 86
PERE II v. també Pere, infant
PERE DE PORTUGAL, 39
PERE MÀRTIR, sant, *108*; 52
PEREGRINA, esposa de Berenguer de Llabià, 145
PEREGRINI, Arnaldus, 102
PERIS, Gombaudus DE, 186
PERLES, Guillem Bernat DE, *11*
PERONELLA, esposa de Ramon Berenguer IV, 34
PERPINIANE, Adalays, 91
PERPINIANI, Guillemi, 68
PERPINIANI, Petrus, 91, 107
PESTELLIS, Bernardus, 58

PETFRUS, barchinonensis episcopus, v. Cirac, Pere de
PETRA ALTA, Guillemus DE v. Peralta, Guillem de
PETRACISA, Dalmacius DE, v. Peratallada, Dalmau de,
PETRAINCISA, Dalmacius Bernardus, v. Peratallada, Berenguer Dalmau de
PETRAINCISA, Petrus DE, 8, 9
PETRARIA, Berengarius DE, 134, 175, 180
PETRATALLIATA, Dalmacius DE, v. Peratallada, Dalmau de
PETRATALLIATA, Guillema DE, 76
PETRI, Guillema, v. Pere, Guillema, del Roure
PETRI, Guillemus, v. PERE, Guillem, del Roure
PETRI, Guillemus, v. PERE, Guillem, del Roure
PETRI, Petrus, 22
PETRI, Poncius, 91
PETRI, Raimundi, 72, 104, 108, 135, 137, 138
PETRI, Sancius, 36
PETRONE, Berengarius DE, 75
PETRONO, Bernardus DE, 74
PETRUS martyr, v. Pere Màrtir, sant
PETRUS, abbas Sancti Johannis, v. SOLER, Pere de
PETRUS, abbas Villebertrandi atque archidiaconus, v. Guillem, Pere
Petrus, archiepiscopus Narbonensis, v. Amelli, Pere
PETRUS, armigerus, 9
PETRUS, camerarius balneolensis, 159
PETRUS, clericus de Rupiano, 60, 79
PETRUS, clericus de Turri, 51
PETRUS, episcopus Gerundensis, v. Castellnou, Pere de
PETRUS, episcopus Gerundensis, v. Rocabertí, Pere de
PETRUS, infans, v. Pere, infant
PETRUS, presbyter, 8
PETRUS, rex, v. Pere
PETRUS, sacerdos, 26
PETRUS, sacrista ausonensis, 13, 16
PETRUS, sacrista balneolensis, 9
PETRUS, sacrista, 4, 9
PETRUS, sanctus, v. Pere, sant
PHILIPPI, v. Philippus
PHILIPPUS, rex, 1, 2, 3
PICÓ, Bernat, 95, 96, 102
PICONI, Bernardus, v. Picó, Bernat
PINEDA, Pere DE, 31
PINEDA, Ros DE, 31
PINETO, Berengarius DE, 31, 38
PINETO, Petrus DE, v. Pineda, Pere de, 14, 31
PINETO, Raimundus DE, 8
PINETO, Ruffus DE, 31
PINÓS, Galceran DE, 34
PINÓS, Galceran DE, *iunior*, 35, 36, 39, 86
PINÓS, Galcerandus DE, v. Pinós, Galceran de
PINÓS, Raimundus Gaucerandi DE, 17
PINTOR, Pere, escrivent jurat, 115
PINU, Bartholomeus DE, 168
PIRARIO, Geralla DE, 91
PIRARIO, Petrus DE, 91
PIRU, Berengarius DE, 96
PISA, Uguccione DA, 110
PLADEVALL I FONT, Antoni, 9
PLANA, Arnau DE, nunci i correu del bisbe, 100
PLANA, Petrus DE, 60
PLANELLA, Guillem, 108
PLANIS, Bartholomeus DE, 80
PLANIS, Berengarius DE, 168
PLANIS, Bernardus DE, 171, 173, 174, 176
PLANO, Petrus DE, 184
PLATELLUS, 9
PLICAMANIBUS, Johannes DE, 86
PLICAMANIBUS, Marimondus DE, 86
POCA, Pere, 139
POCH, Petrus, 75
PODIALIBUS, Dalmacius DE, 106, 124, 125, 141, 144, 172, 180
PODIO ALTO, Guillemus DE, 59

PODIO CIRCOSO, Bernardus DE, 136, 137, 138, 139
PODIO CIRCOSO, Poncius DE, 135
PODIO VIRIDI, Berengarius DE, v. Puigvert, Berenguer de
PODIO, Arnaldus DE, v. PODIO, Arnau de
PODIO, Arnau DE, notari de la Vall d'Hostoles, 97, 113
PODIO, Bernardus DE, 79
PODIO, Guillemus DE, 122, 153
PODIO, Petrus DE, 70, 75, 79, 82, 84, 152
PODIOLO, Berengarius DE, 135
PODIOPARDINARUM, Guerall(d)a DE, 76, 117
PODIOVIRIDI, Ennegonus DE, 59
PODIOVIRIDI, Guillemus de 17, 39
POMERIO, Arnaldo DE, 101, 106
PONÇ DE MONELLS, Ponç DE, 8
PONC(T)IUS, episcopus Barchinonensis, v. Gualba, Ponç de
PONÇ, 9
PONÇ, abat, *11*
PONÇ, Arnau, abat de Sant Pere de Galligants, 93
PONÇ, cabiscol i levita, 3
PONÇ, cabiscol, *54*
PONCII, Arnaldus, 63, 90, 91
PONCII, Bernardus, 91
PONCII, Petrus, 2
PONCIUS HUGO(NIS), v. Empúries, Ponç [III, IV, V] Hug, comte d'
PONCIUS, caput scholae, 3, 7, 20
PONCIUS, clericus, 2
PONCIUS, episcopus Dertusensis, v. Monells, Ponç de
PONCIUS, episcopus Vicensis, v. Vilaró, Ponç de
PONCIUS, v. Ponç
PONS I GURI, Josep M., *15*, *20-21*, *31*, *57*, *65*; 9, 73
PONTE, Berengarius DE, 70
PONTE, Bernardus DE, 91
PONTE, Dominicus DE, 75
PONTE, Petrus DE, 186
PONTELLÀ, Guillem DE, 58
PONTER, Guillemus, 107
PONTICH, Sulpici, *14*, *20*; 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 16, 18, 20, 21, 23, 24, 26, 27, 29, 30, 31, 32, 33, 38, 42, 46, 47, 51, 52, 53, 54, 57, 63, 64, 65, 69, 70, 72, 74, 76, 77, 79, 81, 84, 93, 94, 95, 101, 106, 114, 121, 124, 125, 130, 144, 154, 164, 178, 184, 186
PONTII, Petrus, 164
PONTILIANO, Guillemus DE, v. Pontellà, Guillem de
PONTONIBUS, Bernardus DE, 44, 47
PONTONIBUS, Dalmacius DE, 101
PONTONIBUS, Petrus DE, 67, 70, 79, 82, 84, 93, 95, 101, 108
PONTÓS, Berenguer DE, prior de Lladó, 104
PONTÓS, Pere DE, 108
PONTÓS, Pere DE, ardiaca, 108
PONTÓS, Ramon DE, 104
PORCELL, Ramon, canonge d'Osca, 158
PORQUERA, Guillem, clergue de Guèmol, 159
PORTA, Bartholomei DE, 67
PORTELLA, Berengarius DE, 184
PORTELLA, Bernardus DE, precentor Urgellensis, 86
PORTELLA, Bernardus DE, v. Portella, Bernat de
PORTELLA, Bernat DE, 13, 15, 39
PORTELLA, Bernat DE, canonge, 107
POSA, Jacobus DE, 114
PRAT, Joan DE, jutge reial, 176
PRATO, Bernardus DE, 77
PRATO, Johannes DE, 176
PRATO, Petrus DE, 155, 185
PRATO, Raimundus DE, 153, 155
PRATO, Rubeus DE, 57
PROUINCIALIS, Bernardus, 76
PRUENCA I BAYONA, Esteve, *15*, *25*
PUELLES, Mare de Déu de les, *109*
PUGET, Pere, 118
PUGETI, Aprilis, 72

PUIG I OLIVER, Jaume DE, v. Puig i Oliver, Jaume de
PUIG I PUIG, Sebastián, *20*; 13, 17, 34, 85, 170
PUIG, Berenguer DE, prior dels dominicans de Girona, 162
PUIG, Pere DE, 152
PUIG, Pere DE, clergue i notari substitut, 115
PUIG, Raimunda DE, 145
PUIGCERCÓS, Bernat DE, *101*; 135
PUIGGALÍ, Pere DE, 5
PUIGVERT, Berenguer DE, 39, 86
PUJADA, Joan, 171
PUJADA, Pere DE, 108
PUJADA, Ramon DE, 126
Pujals, Dalmau DE, 111
PULCHRO UISU, Petrus DE, 86
PULCHROUICINO, Bernardus DE, 52
PULCHROUISU, Berengarius DE, 86
PURGENÇ, Pere, clergue de Camprodon, 177
PUTEO, Jacobus DE, 91
PUTEO, Petrus DE, 66
PUTEO, Petrus Martini DE, 66
PUTEO, Poncius DE, 18
PUTEO, Raimundus DE, 57

— Q —

QUADRIS, Raimundus DE, 102, 110
QUARCIANO, Arnaldus DE, 52
QUARCIANO, Guillemus DE, canonicus, 8
QUARCIANO, Guillemus DE, v. Corçà, Guillem de, levita
QUARCIANO, Nicholaus, 91
QUARTEROL, Arnaldus DE, 48
QUARTIANO, Ferrarius DE, 12
QUARTIANO, Raimundus DE, 14
QUARTÓ, 40
QUARTO, Guillemus DE, 57
QUEIXÀS, Berenguer DE, 38
QUEIXÀS, Bernat DE, 38
QUERALTO, Petrus DE, 67
QUERIO, Guillermus DE, 133, 136, 137, 138, 139, 145, 149, 156, 164
QUINTANA, Bernardus DE, v. Quintana, Bernat
QUINTANA, Bernat, 168
QUINTANA, Petrus DE, 168
QUORCIANO, Ferraria DE, 112
QUORCIANO, Ferrarius DE, iunior, 112
QUORCIANO, Ferrarius DE, senior, 112

— R —

RABASSA, F., *102*
RABEDONIBUS, Berengarius DE, 79, 84
RABEDONIBUS, Bernardus, DE, 95
RABINETO, Petrus DE, 131
RABOCIE, Guillemus, notarius domini regis, 36, 37
RAIMUNDA, esposa de Bernat de Santmartí, 80
RAIMUNDI, Berengarius, 66
RAIMUNDI, Guillemus, 8, 9, 46, 91
RAIMUNDUS ALAMAN(D)I, v. Cervelló, Ramon Alemany de
RAIMUNDUS FULCONIS, vicecomes Cardones, v. Cardona, Ramon Folc V
RAIMUNDUS, abbas Arulensis, v. Desbach, Ramon
RAIMUNDUS, abbas Sancti Felicis, 4
RAIMUNDUS, archiadiaconus, 3
RAIMUNDUS, archiepiscopus, v. Rocabertí, Ramon de
RAIMUNDUS, archilevita de Rogationibus, 9, 11
RAIMUNDUS, archilevita, v. Ramon, ardiaca
RAIMUNDUS, claviger, 9
RAIMUNDUS, clericus de Villavenuto, 51
RAIMUNDUS, episcopus valentinus, v. Despont, Ramon
RAIMUNDUS, episcopus, v. Orusall Ramon
RAIMUNDUS, precentor Catilionis, 64, 71

RAIMUNDUS, prior Sancte Marie de Letone, v. Palol, Ramon de
RAMAGUERIA, v. Romaguera
RAMON ARNAU DE SANT SADURNÍ, 147
RAMON ARNAU, 146
RAMON BERENGUER, comte, 3
RAMON BERENGUER I, comte de Barcelona, 3
RAMON BERENGUER II, comte de Barcelona, 3
RAMON BERENGUER III, comte de Barcelona, *52*; 3, 4, 5, 7
RAMON BERENGUER IV, comte de Barcelona, 5, 34, 39
RAMON BERNAT, 7
RAMON BRU, Ramon, 21
RAMON DE SERRA, cavaller, 145
RAMON NONAT, sant, 17
RAMON VI DE TOLOSA, comte, 13
RAMON, abat, *98*
RAMON, ardiaca, 8, 14
RAMON, Bernat, 7
RAMON, bisbe, 10, 21
RAMON, Martí, *19*
RAPHAELIS, Berengarius, 163
RARETO, Bernardus DE, 25
RASETO, Raymundus DE, 151
RASTELLI, Petrus, 91
RASTELLI, Raimundus, 90
RAY, na, 91
RAYMUNDI, Johannes, 181, 182
RAYMUNDI, Petrus, 86
RAYMUNDUS BERENGARIUS, comes v. Ramon Berenguer III
RAYMUNDUS, abbas Rivipullensis, 28
RAYMUNDUS, episcopus Vicensis, v. Anglesola, Ramon I D',
RAYMUNDUS, presbyter de Palaromano, 66
RAYNERII, Nathalis, 102
RAYNERIIS, Berengarius DE, 159
REC, Bernat DE, 81
REC, família dels, 81
REC, Tortosa DE, *66*; 81
RECHERENNO, Guillemus DE, 16
RECHÈSEN, Dalmacius DE, 70, 79, 84
RECOSIND, Joan, clergue, 3
REDORTA, Petrus DE, 14
REDORTA, Petrus, 57
REGINA, Garsendis, 57
REGO, Berengarius DE, 25
REGO, Tortosa DE, 81
REI, Guillem, escrivà, 115
REIXACH, Berenguer, *105*
RENALL, Berenguer, 97, 174
RENALL, Ramon, 97
RENALLI, Berengarius, 174, 175
RENALLUS, magister, 7
RENARDI, Raimundus, 2
REQUENDO, Petrus DE, 53, 54
REQUESENS, Arnau DE, 36
RETORTA, Guillemus, notarius, 78
REUERTERII, Berengarius, 157
REVERTER, Berenguer, 157
REVERTER, Bernat DE, *63*
REXACHO, Berengarius DE, 120
REXAC(H)O, Bernardus DE, 61, 65, 68, 69, 70, 97
REXACHO, Johannes DE, 97, 159, 160
RIBA, Bernardus DE, 60
RIBA, Guillem DE, 184
RIBERA, Arnau DE, 179
RIBERA, Raimunda DE, 179
RIBERA, Ramon DE, 179
RIBERA, Ramon DE, cavaller, 166
RIBOTA, 91
RICARDUS, magister, 8
RICOLFUS, Berengarius, 57
RIDAURE, Guillemus DE, 18
RIE(A)RA, Guillemus de monachus et camerarius, 161, 163
RIEMBALLI, v. Basella, Riembau de
RIERA I VIADER, Sebastià, *16*
RIERA, Berenguer DE, cambrer de Lladó, 115
RIERA, Berenguer DE, beneficiat de la Seu, 150
RIERA, Berenguer, sagristà de Celrà, 150
RIERA, Berenguer, sagristà de Santa Maria de Fenals, 150
RIERA, Guillemus DE, 12

RIERIA, Berengarius DE, 150, 160, 162
RIERIA, Brunissenda DE, 123
RIERIA, Guillemus DE, 123
RIERIA, Sibilia DE, 123
RIGINI, Michel, 128
RIPOLL, Ramon DE, v. Bac, Ramon de
RIPPA, Guillemus DE, 184
RIPPARIA, Arnaldus DE, 179
RIPPARIA, Raimundus DE, 166, 167
RIPPELLIS, Poncius DE, 86
RIPPIS, Raimundus DE, 86
RIQUENÇA, na, 117
RISCO, fra, 24
RIU, Manuel, *25*
RIUARIIS, Petrus DE, 110
RIUÉS Mortuis, Dionisius DE, 64
RIUIPULLI, Jacobus, 129
RIUMORS, Berenguer DE, abat de Sant Pere de Rodes, 131
RIUO TORTO, Arnaldus DE, 181, 182, 183
RIUO, Brunissendis DE, 99
RIUO, Petrus DE, 99
RIVOPERARIUM, P. Bernardi DE, 34
RIVOPIRORUM, Poncius DE, 29
ROARDI, Guillemus, 115, 116
ROBLES SIERRA, Adolfo, 20
ROBLES, 135, 136
ROCA, Bernat, 168
ROCABERTÍ, Ramon DE, bisbe de Girona, 13
ROCABERTÍ, Beatriu DE, *66*; 156, 164
ROCABERTÍ, Dalmau DE, 100, 126, 130, 156
ROCABERTÍ, Dalmau DE, templer, 130
ROCABERTÍ, Dalmau DE, vescomte, 32
ROCABERTÍ, Dalmau II DE, 34, 36
ROCABERTÍ, Dalmau III DE, *29*; 73, 85, 86
ROCABERTÍ, Dalmau IV DE, 126, 156
ROCABERTÍ, Dalmau V DE, 44
ROCABERTÍ, Elieta DE, 186
ROCABERTÍ, Gaufred DE, vescomte, *57*
ROCABERTÍ, Guerau DE, *56*; 145
ROCABERTÍ, Guillem DE, arquebisbe de Tarragona, *29*; 130
ROCABERTÍ, Hug Jofre I DE, 44
ROCABERTÍ, Jofre DE, 126, 145, 146, 147, 148, 149
ROCABERTÍ, Jofre II DE, 13
ROCABERTÍ, Jofre III DE, 44, 73
ROCABERTÍ, Jofre VI DE, 186
ROCABERTÍ, Pere DE, 111
ROCABERTÍ, Pere DE, 130
ROCABERTÍ, Pere DE, bisbe i canonge, *7*, *10*, *29-34*, *37*, *43-44*, *50*, *54*, *56*, *59*, *62*, *65*, *66*, *67*, *77*, *78*, *79*, *83*, *90*, *93-94*, *97-98*, *103*, *106*, *108*; 101, 102, 111, 115, 122, 123, 129, 130, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 160, 161, 162, 163, 165, 166, 174, 179, 180, 182
ROCABERTÍ, Ramon DE, 16, 17
ROCABERTÍ, vescomte DE, *82*
ROCABRUNA, Simó DE, 126
ROCAMAURA, Petrus DE, 60
ROCHA, Berengarius, 117
ROCHA, Geraldus, 57
ROCHABERTINI, v. Rocabertí
ROCHABERTINO, v. Rocabertí
ROCHABERTINO, Dalmacius DE, canonicus, 130
ROCHABERTINO, Dalmacius DE, v. Rocabertí, Dalmau II de
ROCHABERTINO, Dalmacius DE, vicecomes, Rocabertí, Dalmau III de, vescomte
ROCHABERTINO, Gaufre(i)dus DE, 16, 17, 39
ROCHABERTINO, Raimundus DE, abbas Sancti Felicis, 14
ROCHAFORT, Raimundus DE, 39
ROCHERA, Guillemus, 181, 182
ROENSA, Nicolau, 57
ROENSA, Pere, 57
ROENSA, Petrus, v. Roensa, Pere
ROGERII, Arnaldus, 171
ROGOMIR, Matheus DE, 18
ROHENSA, Bernat, 57
ROIADELLO, Berengarius DE, 86

ROIG, Bernat, notari episcopal, 115
ROMAGÓS, Orpai DE, 62
Romaguera, 57
ROMAGUERA, Berengarius, v. Romaguera, Berenguer
ROMAGUERA, Berenguer, 78, 90
ROMANIANO, Bernardus DE, 44
ROMAYANO, Gaufrido DE, 150
ROMEI, Blascus, 17
ROMEI, Garsias, 36, 37
ROMIA, Berengaria, 91
ROQUER, Castelló, *97*
ROQUER, Maria, 128
ROQUERA DEL QUEROL, Maria, *104*
ROQUERIA DEZ QUEROL, Maria, v. ROQUER, Maria
RORIG, Raimundus, 26
ROSAR, Berengarius DE, 26
ROSSELI, Petrus, 91
ROSSINYOL, Arnau, 68
ROTLANDA, Maria, 91
ROUIRA, Arnaldus de, v. Royra, Arnaldus de
ROUIRA, Raimundus DE, 164
ROURE, Pere DE, *103*
ROVIRA I ARMENGOL, Josep, 43
ROVIRA I SOLÀ, *16*
ROYRA, Arnaldus DE, 95, 101, 102
ROYRA, Petrus, 161
RUBEI, Berengarius, 106, 115, 116, 121, 122, 124, 143, 158, 160
RUBEI, Bernardus, clericus, 68
RUBEI, Castilio, 90, 91
RUBEI, Guillemus, 158
RUBEY, Berengarius, v. Rubei, Berengarius
RUBIONE, Arnaldus DE, 39
RUFFÍN, Adalays, 91
RUFFINI, Bernardus, 91
RUFFUS, Guillemus, 57
RUFI, Gaucefredus, 3
RUHIRA, v. RUYRA
RUPE, Bernardus DE, 66
RUPE, Raymundus DE, 66
RUPIÀ, Adelaida DE, *106*; 29
RUPIÀ, Bernat DE, 29, 60
RUPIÀ, Guillema DE, filla de Bernat de Rupià, *50, 51, 53*; 60, 63
RUPIANO, Adelaydis, v. Rupià, Adelaida de
RUPIANO, Bernardus DE, 29
RUPIANO, Guillema DE, 60
RUPIANO, Sancia DE, 29
RUPPE, Arnaldus DE, 91
RUPPE, Guillemus DE, 168
RUPPE, Guillemus DE, lector, 135
RUPPEBERTINI, Dalmacius DE, v. Rocabertí, Dalmau de
RUPPEBERTINO, Beatrix DE, v. Rocabertí, Beatriu de
RUPPEBERTINO, Dalmacius DE, v. ROCABERTÍ, Dalmau III de
RUPPEBERTINO, Geraldus DE, v. Rocabertí, Jofre de
RUPPEBERTINO, Petrus DE, 101, 111, 124, 125
RUPPECURUA, Arnallus DE, 8
RUSSINEOLI, Arnaldus, v. Rossinyol, Arnau
RUUIRA, Berengarius, 168
RUUIRANS, Andreas DE, 74, 75
RUYRA, Berengarius DE, 18, 131

— S —

SABATÉ I CURULL, Flocel, 21
SABATER, Pere, clergue de Sant Pere de Galligants, 144
SABATERIA, Berengaria, 91
SABATERII, Berengarius, 75
SACRARIA, Guillemus DE, 26
SAGRERA I ARADILLA, Jordi, 18
SAGRERA, Arnaldus DE, 86
SALA, Bernardus ÇA, 86
SALA, Guillemus, 79
SALA, Pere, 182
SALA, Raimundus DE, 86
SALES, Agnès DE, 39, 62
SALES, Alamanda DE, 24
SALES, Arnau DE, 13, 16, 24, 100
SALES, Bernat Joan DE, 12

SALES, Galceran DE, 12
SALES, Guillema DE, 24
SALICE, Jacobus, v. Salze, Jaume de
SALIS, Agnes DE, 24
SALIS, Alamanda DE, v. Sales, Alamanda de
SALIS, Arnaldus DE, v. Sales, Arnau de
SALIS, Ermessendis DE, 24
SALIS, Guillema DE, v. Sales, Guillema de
SALÓ, Guillem, 123
SALÓ, Ramon, 123
SALONI, Berengarius, 66
SALONI, Guillemus, 123
SALONI, Petrus, 66
SALTU, Bernardus DE, 47, 53, 54, 70
SALUANI, Raimundus, 101
SALUATOR, 66, 75
SALVÀ, Ramon, diaca de Quart, 101
SALZE, família dels, 144
SALZE, Jaume DE, 144
SALZE, Jaume DE, clergue, 144
SALZE, Jaume DE, draper, 144
SALZE, Ramon DE, 144
SANAHUJA, Pere, 19, 23
SANÇ I DE PORTUGAL, 39
SANÇ I, comte de Provença, fill de Ramon Berenguer IV, 34
SANÇ, Francesc, 123
SANÇ, Nuno, v. Sancii, Nuno, Nuno i Nuno Sanç
SANCII, Bernardus, 21, 24
SANCII, Nuno, 34, 36, 37, 39
SANCONO, Bertrandi, 161
SANCTA CECILIA, Arnaldus DE, 99
SANCTA CECILIA, Marchesius DE, 74
SANCTA CECILIA, Poncius DE, v. Santa Cecilia, Ponç de
SANCTA CECILIA, Raymundus DE, 79, 84, 87, 95
SANCTA COLUMBA, Guillemus DE, 113
SANCTA ELENA, Paschalis DE, 27
SANCTA EUGENIA, Bernardus DE, v. Santa Eugènia, Bernat de
SANCTA EUGENIA, Marchus DE, 86
SANCTA EUGENIA, Petrus DE, 63
SANCTA LEOCADIA, Johannes DE, 47, 53, 54
SANCTA PACE, Arnaldus DE, 101
SANCTA PACE, Poncius DE, 86
SANCTO ACISCLO, Berengaria DE, v. Sant Iscle, Berenguera de
SANCTO ACISCLO, Ermesendis DE, 60
SANCTO ACISCLO, Guillemus DE, 60
SANCTO ANDEOLO, Bernardus DE, 21
SANCTO ANTONIO, Petrus DE, 177
SANCTO CLEMENTE, Petro DE, 19, 62, 85, 86
SANCTO CLEMENTE, Petrus Raymundus, 86
SANCTO FELICE, Guillemus DE, 29, 80
SANCTO FELICE, Guillemus DE, O.F.M., 135
SANCTO FELICE, Petrus DE, 131
SANCTO IULIANO, Raymundus DE, 65
SANCTO IUSTO, Berengarius DE, 85, 86
SANCTO JACOBO, Arnaldus DE, 63
SANCTO JOHANNE, Petrus DE, 109
SANCTO LAURENCIO, Artallus DE, 47
SANCTO LAURENCIO, Raimunda (DE), 47
SANCTO MARTINO, Berengarius DE, 80
SANCTO MARTINO, Bernardus Dalmacio DE, 80
SANCTO MARTINO, Bernardus DE, 45, 80
SANCTO MARTINO, Dalmacius DE, 39
SANCTO MARTINO, Ferrarius DE, 39
SANCTO MARTINO, Simon DE, 86
SANCTO MICHAELE, Michael DE, 82
SANCTO MICHELE, Arnaldus DE, 91
SANCTO MICHELE, Dalmatius DE, 173
SANCTO PAULO, Bernardus DE, 91
SANCTO PAULO, Guillemus DE, 90
SANCTO PETRO, Berengaria DE, v. Sant Pere, Berenguera de
SANCTO PETRO, Guillemus DE, v. Sant Pere, Guillem de
SANCTO ROMANO, Guillemus Bernardi, 95, 101, 102
SANCTO VINCENTIO, Guillemus DE, v, Sant Vicenç, Guillem DE, 34, 36, 39, 86

SANGARRENO, Bertrandus DE, 10
SANS I TRAVÉ, Josep M., 15
SANT BERNAT, 30
SANT DOMÈNEC, 104, 144
SANT FELIU, Francesc DE, 80
SANT FRANCESC D'ASSÍS, 58
SANT GIL, 144
SANT ISCLE, Berenguera DE, 60
SANT JAUME, 39, 119, 120, 144
SANT JOAN, 119
SANT JULIÀ, Ramon DE, 56, 65, 79
SANT LLORENÇ, 101, 186
SANT MARTÍ DE CAPELLADA, Guillem de V. Boixols, Guillem de
SANT PAU, 42
SANT PERE, 42, 95
SANT PERE, Berenguera DE, 58
SANT PERE, Guillem DE, 47, 58, 69
SANT PRIVAT, Guillem Raimon DE, canonge, 46
SANT SADURNÍ, Arnau DE, 20
SANT SADURNÍ, Ramon Arnau DE, 148, 149
SANT VICENÇ, 29
SANT VICENÇ, Guillem DE, 34
SANTA ANASTÀSIA, 89
SANTA CECÍLIA, Ponç DE, 61, 99
SANTA CECÍLIA, Ponç DE, fill, 99
SANTA CECÍLIA, Ponç DE, pare, 99
SANTA EUGÈNIA, Bernat DE, 11, 12, 32, 34, 36, 39, 45, 47, 51, 76, 170
SANTA EUGÈNIA, família dels, 12
SANTA EUGÈNIA, Pere DE, 48,49
SANTA LLOGAIA, Joan DE, 60
SANTA LLOGAIA, Joan DE, paborde de Sant Martí Sacosta, 113
SANTA LLOGAIA, Joan DE, sagristà, 122
SANTA MARIA, 142
SANTA MARTA, 29
SANTA OLIVA, Gombau DE, 17
SANTA PAU, Bernat DE, 126
SANTA PAU, Huguet DE, 82, 115
SANTAEUGÈNIA, Pere DE, 60
SANTANIOL, Berenguer DE, 109, 135
SANTANIOL, Berenguer DE, prior d'Ullà, 104
SANTFELIU, Ramon, 186
SANTHII, Franciscus, V. Sanç, Francesc
SANTISLCLE, família dels, 60
SANTMARTÍ, Berenguer DE, 80
SANTMARTÍ, Bernat DE, 80
SANTMARTÍ, Guillem DE, draper de Girona, 158
SANTMIQUEL, Miquel DE, 82
SANXO, Bernardus, 80
SANZ DE FANLO, Pedro, 180
SARDI, Bernardus, 180
SARRACENI, Castilio, 91
SARRACHENI, Guillemus, 129
SARRIÀ, Ermessenda DE, 108
SARRIÀ, Joan DE, 108
SARRIANO, Alamanda DE, 117
SARRIANO, Guillema DE, 76
SART, Johannes, 57
Sasserra, fra Tomàs, 113, 135
SATURNINI, Berengarius, 90
SAU, Bernardus DE, 145, 146, 147, 148, 149
SAU, Guillema DE, 164
SAUINE, Raimundus, 79
SAURINA, 9
SAURINI, Raimundi, 74
SAVALL, Guillem, 117
SAVARIG, Bernardus DE, 26
SCALIS, Alamanda DE, 117
SCALONA, 91
SCHOLA, Guillemus DE, 127
SCINTILIIS, Guilabertus DE, 86
SCOLA, Bernardo DE, 57
SCRIPTOR, Petrus, 177
SCUDERII, Guillemus, 91
SEGUERIUS, 57
SEGUINI, Bernardus, 24
SEGUINI, Guillemus, 21, 108, 131, 136, 137, 138, 139
SEGUINI, Poncius, 107
SEGUIRIIS, Raimundus DE, 158
SEIXÀ, Guillem DE, 104
SEIXÀ, Simó DE, 150
SENFREDI, Bernardus, 2
SENIOFREDI, Berengarius, 2

SENIOFREDI, Guillemus, 2
SENIOFREDI, Isarnus, 4
Sense Terra, Bernat, 78
SERINIANO, Raymunda DE, 79
SERNA I COBA, Èrika, 184
SERRA, Bernardus DE, v. SERRA, Bernat de
SERRA, Bernat DE, cavaller, 92
SERRA, Ermessendis DE, 60, 92
SERRA, Guillem DE, 57
SERRA, Petrus DE, 140
SERRA, Ramon DE, 60
SERRA, Raymundus DE, 60, 76
SERRALLONGA, Bernat Hug DE, 34, 156
SERRALONGA, v. Serrallonga, Bernat Hug de, 34, 36
SERRANO, fra Arnau DE, 104, 135
SESQUEYONS, Guillemus DE, 164
SESSÉ, Petrus, 102
SEXANO, Simon DE, 106, 119, 141, 143, 144, 151, 154, 158, 165, 172, 179, 184
SIBIL·LA, esposa de Pere Puget, 118
SIFFRA, Guillema, 90
SIFFRE, Petrus, 91
SILIASSA, Berengaria, 60
SIMON, clericus de Franciacho, 58
SIMONIS, Garcia, 113
SINET, Bernardus, 65
SIRIANO, Bernardus, 2
SISCARSIS, senyora de Lloret, 21
SISCO, Raimundus DE, 79
SITJAR, Berenguer DE, 55
SITJAR, Berenguer DE, fill de Ramon Andreu, 48
SITJAR, Bernat DE, 58
SITJAR, Bernat DE, fill, 58
SITJAR, Domènec DE, 57
SOBREQUÉS I CALLICÓ, Jaume, *21*
SOBREQUÉS I VIDAL, Santiago, *21*, *79-82*; 2, 3, 10, 13, 15, 17, 19, 22, 34, 39, 44, 64, 67, 71, 85, 86, 126, 154
SOBRER, Bernardus, 107
SOBRERII, Jacobus, 107
SOCARRATS, Guillem DE, *34*; 92, 93, 94, 99, 101, 104, 105, 110, 115
SOCHARRATZ, v. Socarrats
SOLANE, Guillemus, 186
SOLANIS, Arnaldus DE, 30
SOLANLONG, Petrus DE, 132
SOLARIO, Bernardus DE, 20
SOLDEVILA, Jaume, *73*
SOLER, Arnau DE, v. Solerio, Arnaldus de
SOLER, Arnau DE, ardiaca de Besalú, v. Solerio, Arnaldus de
SOLER, Arnau DE, canonge, 78
SOLER, Guillem DE, canonge, 162
SOLER, Pere DE, 16
SOLER, Ramon DE, clergue dels Balbs, 162
SOLERIO, Agnes DE, 76
SOLERIO, Arnaldus DE, 20
SOLERIO, Arnaldus DE, archidiaconus et canonicus, *83*; 93, 101, 102, 104, 105, 108, 119, 135, 140, 141, 145, 154, 172, 180
SOLERIO, Bau(l)dranus DE, 144
SOLERIO, Bernardus DE, 151
SOLERIO, Bertrandus DE, 151
SOLERIO, Brunissendis DE, 117
SOLERIO, Elicsendis DE, 164
SOLERIO, Guillemus DE, 38
SOLERIO, Petrus DE, filius, 66
SOLERIO, Petrus DE, maior, 66
SOLERIO, Raymundus DE, 66
SOLERIO, Simon DE, presbyter de Capitulo, 106, 125, 140, 141, 144, 154, 158, 172, 180
SORA, Raimundus, 90
SORD, Berenguer, 6
SORES, Raimundus DE, 86
SOUILLIS, Poncius, v. Subils, Ponç de
SPANOERII, Guillemus, 104
SPANOERII, Petrus, 104
SPARAGI, v. Barca, Aspàreg de la
SPARTE, Castilio, 90
SPASENO, Guillemus, 44
SPAYOLLI, Raymundi, 181
SPESÉN, Artallus D', v. Espasèn, Artau d'
SPIGOLERII, Berengarius, 186

SPODOLIA, Berengarius DE, 121, 141
SPODOLIA, Guillemus DE, 78
SPODOLIA, Petrus DE, v. Espolla, Pere d'
SPOSA, Petrus Exemenes DE, 16
STAGNEOLO, Companyonus DE, v. Estanyol, Companyó, d'
STAGNEOLO, Guillemus DE, v. Estanyol, Guillem d'
STEPHANI, Bernardus, notarius, 21, 24, 27, 33
STEPHANI, Guillemus, 8
STEPHANI, Petrus, 66, 124
STEPHANUS, Ermessendis, 57
STEPHANUS, Petrus, 57, 125
STEPHANUS, sanctus, v. Esteve, Sant
STOLESIO, Petrus DE, 129
STRADER, Raimundus, 86, 90, 91
STRATARII, Raimundus, v. Strader, Raimundus
SUBILS, Ponç DE, 159
SUNYER, Andreas, 86
SUNYER, Guillem, clergue, 2
SUNYER, Miró, 3
SUNYERII, Andreas, 145
SURIÀ I VENTURA, Núria, *8*, *19*
SURROCA, Roig DE, 108

— T —

TA(A)(E)URASCIA, G(J)aufridus DE, 46, 47
TABERNARII, Arnaldus, 68
TABERNARII, Petrus, 96
TABERNARII, Raymundus, 18
TABERNER, Arnau, 8
TAGAMANENT, Bernardus DE, 186
TALAMANCA, Berengarius DE, 86
TAPÍN, Raymundus, 26
TARASCÓ, Guillem DE, clergue i jurista, *90*; 131
TARASCÓ, Guillem, prevere de Capítol, 124, 125, 126, 127
TARRAGONA, Guillem DE, 34
TATZÓ, Dalmacius DE, 95
TAUARTEDO, Raymundus DE, 25
TAVERTET, Guillem DE, bisbe de Vic, 16, 28
TERERII, Franciscus, 161
TERRACHONA, Guillem DE, v. Tarragona, Guillem de
TERRADES, Arnau DE, 179
TERRADES, Arnau DE, batlle comtal d'Ullastret, 89
TERRADES, Berenguer DE, 89
TERRADES, Bord DE, batlle de Fonolleres, 89
TERRADES, Dalmacius DE, 9
TERRADES, Guillem DE, canonge de Girona, *106*; 9, 78
TERRADES, Pere de, canonge, 122
TERRADES, Ramon DE, canonge de Girona, 8, 9
TERRADIS, Arnallus DE, baiulo de Oleastreto, 77, 88
TERRADIS, Berengarius DE, 88
TERRADIS, Guillemus DE, 72, 76, 78, 79, 80, 84
TERRADIS, Guillemus DE, canonicus Ulianensis, 109
TERRADIS, Johannes DE, 18
TERRATIS, Guillemus DE, canonicus, 178
TEXTOR, Petrus, 76, 79
TEXTOR, Raimundus, 75
THOMAS, abbas Guixellensis, v. Sassera, Tomàs
THOMAS, sanctus, 177
TILANDER, Gunnar, 172
TIMOR, Dalmacius DE, 39
TIRÀ, Guillem, 78
TIRÀ, Pere, 78
TOLSANI, Simon, scriptor, 161, 162, 163
TORALLES, Pere, 99
TORRAS I SERRA, Marc, *19*
TORREÇELLA, Petrus DE, v. Torroella, Pere de
TORRELLA, fra Ató DE, 177
TORRELLA, Ponç DE, 39
TORRENT, Berenguer DE, 73

TORRENT, R., *105*
TORRENT, Ramon, beneficiat de la Seu, 115
TORRENTANI, Berengarius, 69
TORRENTANS, Guillem DE, clergue, 44
TORRENTE, Frisca, 76
TORRENTIBUS, Jacobus DE, 153
TORRÓ, Pere, 78
TORROELLA, Berenguer DE, *52*
TORROELLA, Berenguer DE, veguer de Girona, 77
TORROELLA, Guillem DE, 32
TORROELLA, Pere DE, *49*; 2, 11, 12, 34
TORROELLA, Petrus DE, v. Torroella, Pere de
TORROELLA, Ponç Guillem DE, 34
TORROELLA, Ramon DE, bisbe de Mallorca, 34
TORROELLA, senyors DE, *93*
TORROIA, v. Torroja
TORROJA, familia (lleidatana) dels, 15
TORROJA, Guillem DE, 15
TORRONO, Petro, v. Torró, Pere
TORT, Petrus, 9, 78
TORT, Ramon, 78
TOSCÀ, Pere, *59*
TOTZONO, Dalmacius DE, 101, 102, 124, 125
TOULAT, Petrus, 118
TOYLANO, Bernardus DE, 185
TOYLANO, Raimundus Simonis DE, 75, 77, 90, 91, 95, 96, 100, 111, 114, 133, 136, 137, 138, 139, 145, 149, 156, 163, 164, 165, 168, 174, 175, 176
TRE(S)FFORTI, Jacobus, v, Tresforts, Jaume
TRESFORTI, Jacobus, v. Tresfort, Jaume
TRESFORTS, Jaume, 114, 121, 174, 175, 176
TRESVALLS, Dalmau DE, abat de Roses, 159
TRILEA, Azbertus DE, v. Trilla, Asbert de
TRILIA, Arnaldus, 90
TRILIA, Berengario DE, 117
TRILIA, Jacobus DE, v. Trilla, Jaume de
TRILIA, Petrus DE, 164
TRILIA, Symon DE, v. Trilla, Simó de,
TRILLA, Asbert DE, 131
TRILLA, família dels, 87
TRILLA, Jaume DE, 184
TRILLA, Simó DE, cavaller, *65*; 87, 122, 150
TRILLA, Simó I DE, 179
TRILLA, Simó II DE, 179
TROBADOR, Homdedéu, 11
TROBAT, Guillem, 142
TROBATI, Arnaldus, 91
TRULARIIS, Petrus DE, v. Trullàs, Pere de
TRULL, Bartomeu DE, 135
TRULLÀS, Pere DE, 181, 182
TRULLIO, Raymundus DE, 135
TRUYLÀS, Petrus DE, v. Trullàs, Pere de
TURÀ, Bernat DE, 96
TURARIO, Bernardus DE, v. Turà, Bernat de,
TURIESA, Johannes DE, 86
TURNO, Guillemus DE, 38, 52
TURRECELLA, Guillemus DE, v. Torroella, Guillem de
TURRECELLA, Raimundus DE, 32
TURREDELLA, Poncius Guillemus, 2
TURRI, Bernardo DE, 164
TURRICELLA DE MAIORICIS, Bernardus, 104, 105
TURRICELLA, Atus DE, 177
TURRICELLA, Petrus DE, 170
TURRICELLA, Raimundus DE, 176
TURRILLE, Guillemus DE, 59
TURRUCELLA, Berengarius DE, v. Torroella, Berenguer de
TURRUCELLA, Bernardus DE, 68
TURRUCELLA, Bernardus DE, monachus, 159
TURRUCELLA, Bernardus, v. Santa Eugènia, Bernat de
TURRUCELLA, Raimundus DE, 12

TURRUCELLA, Raymundus DE, monachus, 177
TURRUCELLA, Sancia DE, 117
TURULL I RUBINAT, Max, *21*

— U —

UDALARD, Ramon, 3
UDALARDI, Raimundus, v. Udalard, Ramon
UENRRELLI, Guillemus, v. Vendrell, Guillem
UENTRIS, Berengarius, v. Ventre, Berenguer
UGO, Magister, v. Hugo, magister
UGO, v. Hug i Hugo
UGONIS, Raimundus, 4
UGONIS, v. HUG I HUGO
UIDUIS, Arnaldus, 34
UINEAUETERI, Petrus DE, v. Vinyauella, Pere de
UITALIS, v. VITALIS
UIVES, Amatus, v. Vives, Amat
UIVES, Bernardus, 7
ULIANO, Ermessendis DE, 92
ULIANO, Petro DE, 77
ULIANO, Poncius, v. Ullà, Ponç d'
ULIANO, Raimundus DE, 90, 91
ULINIS, Bernardus DE, 62
ULIUNDA, Bernardus DE, 153
Ullà, Ponç D', 92
ULLASTRE, Arnau D', 68
ULLASTRET, Guillem D', 52
ULMO, Guillemus DE, 74
UMBERTI, Guillemus, v. Humbert, Guillem
URBÀ IV, papa, *44*
URG, Ramon D', 67
URGELL, Aurembiaix, comtessa, 13, 39
URGELL, Ermengol X D', comte, 85, 86
URGELLI, Aluarus, 86
URGIO, Poncius DE, 76, 77, 79, 82, 84
URGIO, Raimundus DE, 86
URREA, Pere D', bisbe, *18*, *30*, *97*; 107, 117, 123, 126, 135, 158, 171
URRIOLS, Bernardus DE, v. Orriols, Bernat d'
URRIOLS, Petrus DE, v. Orriols, Pere de
UYASTRETO, Guillemus DE, v. Ullastret, Guillem d'

— V —

VALENT, na, 158
VALENT, Petrus, 184
VALESII, Petrus, 141
VALLE DE HOSTOLES, Ferrarius, 21
VALLE LUPARIA, Petrus Burdus, 26
VALLE VIRIDI, A. DE, 34
VALLE DANIELIS, Guillemus, 61
VALLE, Ferrarius DE, 111
VALLE, Guillemus DE, 12
VALLE, Raimundus DE, 12
VALLEDANIELIS, Guillemus DE, 65
VALLEGORNARIA, Matheus DE, 18
VALLÈS I CUEVAS, Jordi, *22*
VALLESPIRANS, fra Bernat DE, 113, 135
VALLO, Bartholomeus, 86
VALLOSEL(L)A, Berengario DE, 167
VALLOSELLA, Guillem DE, clergue del Mercadal, 167
VALLOSELLA, Ramon DE, clergue, 167
VALLSECA, Ramon DE, 80
VALTANO, Berengarius DE, 130
VAYREDA I OLIVAS, Pere, *21*; 113
VEGERII, Petrus, 91
VENDRELL, Guillem, 121, 154
VENTRE, Berenguer, 57
VENTRE, Bernat, *61*, *62*
VERDAGUER, Guillem, 153
VERDÉS I PIJUAN, Pere, *21*
VERGES, Berenguer DE, 40
VERNET, Ava DE, 67
VERNETIS, Jacobus DE, 135
VERSSANA, Jacobus DE, 182

VIADERII, Raymundus, 168
VICCARII, Guillemus, 68
VICEO, Bernardus DE, v. Vico, Bernardus de
VICO, Bernardus DE, 40, 42, 44, 45, 47, 63, 74, 75, 76
VIDAL I PLA, Jordi, *22*
VIDAL, Ramon, 120
VILA, Guillem, 123
VILA I MEDINYÀ, Pep, 9
VIL(L)ACARTO, Bernardus DE, 38, 44, 95, 169, 183
VILADEMANY, Bernardus DE, 86
VILADEMULS, Berenguer DE, arquebisbe de Tarragona, 12
VILADEMULS, Berenguer DE, arquebisbe, *49*; 10, 11
VILADEMULS, Maria DE, 22
VILAFANT, Guillem DE, cavaller, 153
VILAFRESER, Bernat DE, *105*; 17, 20, 38, 47, 50, 51, 64, 73, 74, 79, 82, 84, 91, 93, 103, 107
VILA(L)RIC(H)O, Raimundus DE, 81, 84, 89, 95, 102, 110, 124, 125, 132, 152
VILAMARÍ, Berenguer DE, 96
VILAMARÍ, Bernat DE, bisbe, *30, 53, 76*; 79, 84, 87, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 99, 100, 101, 103, 104, 105, 106, 109, 110, 112, 119, 126, 135, 137, 138, 161
VILAMARÍ, Bernat DE, cavaller, 68
VILAMARÍ, Bord DE, 96
VILAMARÍ, Ermessenda DE, abadessa de Sant Daniel, 117
VILAMARÍ, Ermessenda DE, àvia, 117
VILAMARÍ, família dels, *76*
VILAMARÍ, Guillem DE, bisbe, *53*, *77*, *103*, *104*; 7, 47, 79, 102, 106, 109, 110, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 123, 124, 126, 128, 130, 122, 131, 132, 134, 179
VILAMARÍ, Ramon DE, cavaller, *84*; 117
VILAMARÍ, Sibil·la DE, 117
VILAMORELL, Ramon DE, *103*
VILANOVA, Arnau DE, 136
VILANOVA, Bernat DE, 38
VILANOVA, Dalmau DE, 38, 71
VILANOVA, Vidal DE, 104
VILAR, Bernat DE, *103*; 47
VILAR, Bernat DE, cavaller, 129
VILAR, Bernat DE, sagristà, 121
VILAR, Bernat, monjo de Breda, 177
VILAR, Huguet DE, cavaller, 129
VILAR, Ramon Pere DE, 121
VILARIC, Guillem DE, canonge, *83*; 102, 178
VILARIC, Marquesa DE, 117
VILARICHO, Guillemus DE, canonicus, 106, 178
VILARICHO, Marchesia DE, 117
VILARIG, Ramon DE, ardiaca de Rabós, 131, 132
VILARIO, Bernardus DE, 153
VILARÓ, Ponç DE, bisbe de Vic, 102
VILA-ROMÀ, Arnau DE, 112
VILARURIC, Estrader DE, 108
VILASCLATO, Bernardus Bernada de, 122
VILATENIM, Berenguer DE, abat de Sant Quirze de Colera, 131, 135
VILATENIM, fra Berenguer DE, 104
VILAUPRIUI, Petrus, 104
VILERT, Bernat DE, canonge i bisbe de Girona, *51*; 31, 38, 47, 52, 53, 54, 57, 70, 74, 78, 79, 81, 82, 83, 84, 86, 87, 88, 89, 102, 107, 111, 119, 124, 125, 130, 179, 180
VILERTO, Bernardus DE, v. Vilert, Bernat de,
VILLA ASINORUM, Petrus DE, 96
VILLA, Bartholomeus DE, 109
VILLA, Berengarius DE, 91
VILLACERTO, Bernardus DE, miles, 74
VILLACERTO, Bernardus DE, v. Vilert, Bernat de
VILLACERTO, Guillemus DE, 104, 105, 131
VILLACERTO, Poncius DE, 70, 89
VILLADEMAGNO, Raimundus DE, 84, 101, 119
VILLAFEDANTI, Arnallus DE, 8

VILLAFESANTE, Guillemus DE, 153
VILLAFREDARIO, Bernardus DE, v. Vilafreser, Bernat de
VILLAFREDARIO, Petrus DE, 186
VILLAMARINO, Bernardus DE, v. Vilamarí, Bernat de
VILLAMARINO, Burrdus DE, 96, 132
VILLAMARINO, Ermessendis DE, 117
VILLAMARINO, Guillemus DE, v. Vilamarí, Guillem de
VILLAMARINO, Poncius DE, canonicus, 106
VILLAMARINO, Raimundus DE, 138
VILLAMULORUM, Raimundus DE, 12, 13
VILLANOUA, Bernardus DE, clericus, 38, 47
VILLANOUA, Bernardus DE, miles, 71
VILLANOUA, Guillemus DE, 51, 57, 58, 70
VILLANOUA, Massota DE, 90
VILLANUEVA, Jaime, *10*, *11*, *22-24*, *29-31*, *61*, *70*, *108*; 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 16, 21, 22, 24, 26, 33, 38, 47, 53, 57, 63, 69, 77, 79, 114, 154, 184, 186
VILLAPRUNYON, Bernardus DE, 186
VILLAR I TORRENT, Joan, *8*, *19*
VILLARI, Bernardus DE, monachus, 177
VILLARI, Bernardus DE, sacrista, 121
VILLARI, Guillemus DE, 135, 139
VILLARICHO, Arnaldus DE, 101, 124, 125
VILLARICHO, Guillemus DE, 101, 102, 135
VILLARIO, Bernardus DE, 47
VILLARIO, Bernardus, miles de Vilamorello, 129
VILLARIO, Guillemus DE, 177
VILLARIO, Johannes DE, 68
VILLAROMANO, Blancha DE, 77
VILLELA, Johannes DE, 18
VILOSSER, Berengarius DE, 91
VINARIIS, Guillemus DE, 161
VINCENCII, Bernardus, 161
VINCENCII, Johannes, 66
VINCENSIUS, Bernardus, 57
VINCKE, Johannes, *11*, *22*, *74-75*, *77-78*
VINEALI, Petrus DE, 26
VINEAUETERI, Berengarius DE, v. Vingarella, Berenguer de
VINEIS, Raymundus DE, 184
VINYAVELLA, Guillem DE, *61*
VINYAUELLA, Berenguer DE, *62*; 57
VINYAUELLA, Pere DE, 78
VIOLA, Bernat, v. Miars, Bernat de
VIRGILI, Antoni, *21*
VIRGILIUS, 60
VITALIS, Arnaldus, 47
VITALIS, Berengarius, 57, 100
VITALIS, Bernardus, 168
VITALIS, Maymonus, 168
VITALIS, Petrus, 168
VITALIS, Petrus, notarius, 46, 47
VIUONA, na, 100
VIUONI, Bernardus, 79
VIVERS, Dalmau DE, 184
VIVES, Amat, 7
VIVES, Amat, fill de Tresgòncia, 3
VIVES, Arbert (fill d'Amat VIVES), 3
VIVES, Berenguer (fill d'Amat Vives), 3
VIVES, Bernat (fill d'Amat Vives), 3
VLIANO, v. Uliano
VLMO, Guillemus DE, 26, 75
VLMO, Michael DE, v. Om, Miquel d'
VNDECIM MILIUM VIRGINUM, v. Onze Mil Verges
VOLTA, Raimundo DE, 78, 79
VRGIO, v. Urgio, Poncius de
VRGUIO, v. Urg, Ramon d', 67

— W —

WEBSTER, Jill, 23, 58, 135
WEIDMANN, 123
WIFRED, Berenguer, bisbe, *77*

— X —

XENIA, Bernardus DE, 109
XESA, Agnes DE, 123
XESA, Bernardus DE, 99
XESA, Bernat DE, 99
XESA, Cília DE, 123
XESA, Pelegrina DE, 123
XESA, Pere DE, *53*; 66, 123
XESA, Pere DE, júnior, 60
XESA, Pere DE, pare i fill, 63, 108, 123
XESA, Perich DE, 60
XESA, Petrus DE, v. Xesa, Pere de, pare i fill
XESA, Raimundus DE, 123
XEXANO, v. Sexano

— Y —

YCARDI, Raymundus, 18
YSARNI, Arnaldus, 53, 54
YSARNI, Ferrarius, 70
YSARNI, Petrus, 47

— Z —

ZABATER, Guillemus Gregorii, 58
ZARAGOZA PASQUAL, Ernest, *22*; 28, 47, 61, 64, 66, 76, 93, 104, 113, 117, 131, 161, 176
ZIMMERMAN, M., *27*, *45*

ÍNDEX TOPONÍMIC

— A —

Abella (Vilallonga de Ter), l', 158
Abeurador, torrent de l', 117
Adaro, *47*; 23
Adaronis, v. Adaro
Adroer, v. Adroher
Adroher, estany, d', 92
Aespracho, 131
Agen, 181
Ageti, mansus, 47
Aguata, v. Gualta
Agullana, *83*; 83, 135, 139, 157
Aguylana, *v. Agullana*
Aiguaviva, 47, 152
Aigües Mortes (Provença), *70*
Aitona, baronia d', 17
Albalat de Cinca, *baronia d'*, 17
Albanyà, 17
Albarrassí, família dels senyors d', 64
Albayano, 83
Albons, *65*, *83*, *101, 108*; 52, 72, 73, 107, 131, 135
Albornis, *v. Albons*
Alburnis, v. Albons
Alemanya, 126
Alguaire, *15*, *24*
Alins, Santa Cecília d', v. Santa Cecília d'Alins
Almeria, 144
Alou (Sant Climent d'Amer), indret de s', 144
Alou (Santa Coloma de Farners), castell o força de l', *101-102*; 25, 26
Amer, *15*, *75*, *81*, *82*; 144, 159, 164
Amer, monestir d', 144
Amer, *v. també Santa Maria d'Amer*
Amerio, v. Amer
Amposta, 86
Ampuries, v. Empúries
Anciis, v. Encies, les
Andorra, *24*
Anglès, 73, 78
Aquaviva, v. Aiguaviva
Aquilario, mansus de, 179
Aragó, *16*, *20*, *29*, *70*, *74*; 10, 13, 15, 16, 17, 35, 36, 37, 39, 41, 49, 55, 56, 59, 62, 67, 79, 85, 86, 98, 102, 103, 113, 135, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176
Aragón, v. Aragó
Aragoni, v. Aragó
Aragonum, v. Aragó
Arbei del Vilar (Sant Sadurní), mas, 36
Arbertus, mas, 47
Arboç, l', *24*
Arca, fexia de, 100
Arcs de Santa Pau, *els*, 144
Arenio, 57
Areny, hospital de l', *106*; 31
Areny, hospital de l', v. també Hospitale novum de Arinio
Arenys de Mar, *26*

Arenys, 128, 158
Argelaguer, 61
Arido, 33
Arinio, v. Areny, hospital de l',
Arles (Vallespir, Elna), 64, 96
Arles (Vallespir, Elna), monestir d', 161, 163
Armentera, hospital de l', *106*
Armenteria, 131
Arnas, mas, 47
Aro, castell d', 121
Arrabassada (indret de Fogars de la Selva), *48*
Artau (Salt), mas, 44
Arularum, v. Arles (Vallespir, Elna)
Arulis, v. Arles
Auellaneda, 26
Auninione, 121
Ausona, v. Osona
Avinyó, *30*; 108
Avinyonet, 121

— B —

Babra, 131
Baix Empordà, *25*, *48*, *50*, *54*, *56*, *78*; 62
Balaguer, 24
Balaguer, castell de, 42
Balneolarum, v. Banyoles
Balneolis, v. Banyoles
Banyoles, 15, 24, 63, 73, 96; 47, 61, 81, 97, 113, 135, 150, 159, 160, 178
Banyoles, monestir de, *67*, *108*; 78, 81, 150, 159
Barbastre, *71*; 59
Barberà , 24
Barberanum, v. Barbastre
Barcelona, *8*, *15*, *16*, *17*, *18*, *19*, *20*, *21*, *22*, *25*, *26*, *33*, *52*, *54*, *70*, *71*, *72*, *73*, *74*, *79*, *90*, *104*, *106*; 10, 13, 15, 16, 17, 35, 36, 37, 39, 41, 49, 55, 56, 67, 86, 98, 102, 103, 106, 113, 123, 135, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176
Barcelona, convent dels Predicadors de, 135
Barchinona, *v. Barcelona*
Barra, hospicium, 154
Barroca, la, *66*, *109*; 158, 164
Bas, vall de, 131, 135, 136, 137, 138, 139, 169
Bas, *vescomtat de*, 99
Bàscara, *56*, *57*, *59*, *69*, *76*, *77*, *87*, *89*; 9, 16, 43, 44, 47, 53, 62, 79, 103, 115, 127, 132, 144, 145
Bàscara, pont de, 16
Baschanone, v. Bescanó
Bàschara, v. Bàscara
Bàschera, v. Bàscara
Baseia (Siurana d'Empordà), *57*
Basella, castell de, 36
Basquenone, v. Bescanó
Basso, v. Bas
Batet, 169
Bateto, v. Batet
Baucigis, v. Baussitges
Baulòria, ça, 151
Baussitges, *67*; 104, 131, 135, 182, 183
Beget, 17, 182
Belda, v. Beuda
Beleza (Casavells), indret de, 90
Bellcaire d'Empordà, 128
Bellcaire, castell de, 128
Bellicadri, *v. Bellcaire d'Empordà*
Bell-lloc, 73, 99
Bellmirall, carrer de (a Girona), 54, 89, 115, 158
Belloloco, v. Bell-lloc
Bellpuig, 39
Belmiray(l), v. Bellmirall
Berga, 86
Berge, v. Berga
Berra (Corçà), carrer de, *53*; 91
Besalú, *8*, *15*, *26*, *69*, *90*; 10, 38, 47, 55, 81, 86, 90, 91, 103, 113, 140, 184
Besalú, v. també Sant Pere de Besalú
Besalú, v. també Santa Maria de Besalú
Bescanó, *56*, *89*; 115, 132, 143, 144
Besseganes, v. Bessegans

Bessegans (Llanars), masos de, 24
Bestracà, 39, 127
Bestracanum, *v. Bestracà*
Beuda, 97, 153, 158
Beuiano, v. Bevià
Bevià (Madremanya), mas (i veïnat de), *57*; 168
Bisbal, batllia de la, 46
Bisbal, castell de la, *61*; 32, 78, 126
Bisbal, la, *48*, *49*, *50*, *58*, *60*, *76*, *77*; 2, 3, 12, 32, 36, 46, 47, 52, 57, 65, 78, 79, 90, 103, 112, 115, 120, 135, 158, 163, 168
Bisuldo, *v. Besalú*
Bisuldunum, v. Besalú
Biure d'Empordà, 127
Boada, 123
Boadella, 127
Bolós, 39, 127
Bordeus, 62
Bordils, 42, 80, 108, 186
Borrassà, *103*
Borredà, 164
Borredani, v. Borredà
Boscona (prop de Girona), indret de, 144
Breda, 90, 103
Bremundi, mansus, 163
Brunyola, 7, 127
Buadela, v. Boadella
Buçanela, mansus, 186
Buhiga, 104, 131, 135
Burdillis, v. Bordils
Buyga, v. Buhiga

— C —

Cabanelles, *49*
Cabanes, *67*, *83*; 68, 129, 135, 139, 142, 178
Cabanis, v. Cabanes
Cabastany, v. Cabestany
Cabestany, 182
Cabizono, 24
Cabrenys, 156
Cabrera, 177
Cabrera, castell de, 30
Cabrucio, v. Cabrenys
Caçà de Pelràs, 53; 42, 127, 180
Caciano de Piloraso, v. Caçà de Pelràs
Cadaqueriis, v. Cadaqués
Cadaqués, 104, 115, 131
Cadaqués, castell de, *82*
Calamors, 57
Caldes de Malavella, *93*; 31, 76, 113, 154
Calella, *24*; 4
Calidarum, v. Caldes
Calidis, v. Caldes
Calonge, 62, 77, 127, 179
Calonge, baronia de, 36
Camaleria, v. Camallera
Camallera, 104, 131, 135
Camonibus, v. Camós
Camós, 97, 159
Camós, v. també Podio de Canibus
Camós, v. també Sancti Vincentii de Camonibus
Camporotundo, v. Camprodon
Camprodon, *75*; 113, 131, 177, 184
Camprodon, v. també Santa Maria de Camprodon
Canauellis, v. Casavells
Canellis, 131
Caneres, *104*; 128
Caneriis, v. Caneres
Canet (de Rosselló, Elna), 182
Canet d'Adri, 3
Canet de Verges, 78; 64, 117
Canetum, 104, 131, 135
Cantallops, 4, 83, 139, 140
Cantalops, v. Cantallops
Canyà, castell de, 60
Capitemagno, v. Capmany
Capmany, 127, 135
Capraria, veure Cabrera
Capsec, *església de*, 39
Carbonils, *104*; 128
Cardeneriis, 91
Cardona, *v. Santa Maria de Cardona*
Cartellà, 3, 39, 120

Cartellà, castell de, 39
Cartellà, torre de, 39, 120
Casamor, 64
Casamor, mas de, 163
Casamor, v. també Sant Tiburci de Casamor
Casavells, *53*; 104, 135
Caseles, 4
Casemor, 161
Cassà, castell de, 174
Castell d'Aro', 47
Castell d'Empordà, *53*; 131
Castellar de la Selva, 179
Castellar, masos de, 101
Castellbó, vescomtat de, 27
Castellfollit, castell de, 11
Castelló d'Empúries, *79*, *82*, *83*, *100*, *108*; 2, 22, 47, 87, 104, 105, 107, 108, 115, 117, 131, 135, 136, 137, 138, 139
Castelló, hospital de, 87
Castilione, veure Castelló d'Empúries
Castilionis, v. Castelló d'Empúries
Castro de Doms, 186
Castro Impuritano, v. Castell d'Empordà
Catedral (de Girona), v. Seu (de Girona)
Cat(h)alonia, v. Catalunya
Catalunya, *8*, *16*, *17*, *19*, *21*, *25*, *26*, *70*, *74*, *79*, *90*, *106*; 35, 37, 39, 85, 86, 111, 133, 135
Cathola, mansus, 4
Cauquolibero, v. Cotlliure
Celrà, 102, 150, 160, 162
Cerdanya, 34, 102
Ceruaria, v. Cervera
Ceruiano, v. Cervià
Cervera, *26*, *74*; 15, 86
Cervià, 47, 132, 133, 151, 185, 186
Cervià, castell de, *63*; 108, 151
Chastellar, 9
Chexanis, v. Queixàs
Cigar, v. Sitjar
Cilrano, v. Celrà
Cinca, 34
Cinc-claus, veïnat de, 104
Cistella, 17, 158
Clairvaux, monestir de, 181
Cogolells, *63*
Colera, 104
Coleria, v. Colera
Colletorto, 127
Collo Espine, 9
Collosapatelli, 4
Colomers, *82*; 104, 131, 135
Colònia, Estudi de, 135
Colonico, v. Calonge
Columbaris, v. Colomers
Coma, indret de, 47
Constantini, castrum, 130
Constantins, 8
Coquoliberi, v. Cotllirue
Corbera, 131
Corberia de Monte, v. Corbera
Corbins, castell de, 42
Corçà, *48*, *52, 89*; 29, 32, 36, 75, 90, 91, 96, 110
Cornelianum, v. Cornellà del Terri
Cornellà del Terri, *56*; 2, 47, 92, 144, 161
Cornellà, castell de, 108
Corniliano, v. Cornellà del Terri
Còrsega, 113, 170, 171, 172, 173, 174, 174, 175, 176
Corsica, v. Còrsega
Cortal (Vila-romà), joeria es, 123
Corts (Cornellà), *56*; 2, 144
Constantinis, v. Constantins
Costa, mas, 47
Costadingla, mas, 104, 135
Costis, 131
Cotlliure, 131, 181, 182, 183
Creixell, castell de, 16
Crespià, *49*, *72*, *87*, *89*, *106*; 40, 47, 55, 89, 115, 132, 144, 163, 184
Crespià, hospital de, *106*; 47
Crespiano, v. Crespià
Crispiano, v. Crespià
Crudiliis, v. Cruïlles
Cruïlles, *75*, *77*; 12, 112, 168
Cruïlles, baronia de, 36

Cruïlles, castell de, 3, 36
Cuguçac, mas de, 2
Cumba de Russa, 68
Curtibus, v. Corts

— D —

Dalfià, 115, 127
Dalfiano, v. Dalfià
Daró, el, 78
Diana, 131
Diana, v. també Sancti Mathei de Diana
Domein, v. Domeny
Domènec (Madremanya), mas, 162
Domeny, *49*, *51*, *70*; 16, 47, 58, 60, 63
Domeny, v. també Paret Rufí
Domenyn, v. Domeny
Domini, mansus, 163
Dosquers, *49*, *56*, *65*, *72*, *89*; 47, 55, 61, 115, 119, 137, 132, 144, 163
Duobus Cheriis, v. Dosquers

— E —

Egipte, 43
Egypti, v. Egipte
Elna, *16*, *84*; 39, 96, 117, 137, 161, 162, 182
Empordà, *24*, *50*
Emposte, v. Amposta
Empúries, *8*, *16*, *26*, *30*, *39*, *44*, *69*, *71*, *82*; 64, 104, 135, 136, 137, 139
Encies, les, 127
Episcopali, v. Bisbal, la
Ermadàs, 104, 131, 135
Ermedanis, v. Ermadàs
Ermengaudus, mas, 47
Eruig, mansus, 163
Escales, 111
Esclanyà, *77*
Espanya, *22*, *24*, *29*, *90*
España, v. Espanya
Esparra, l', 177
Espinavessa, *67*; 40, 111, 127, 184
Espolla, *63*; 94, 127
Esponellà, 82, 127
Estanyol, 4, 57, 104, 131, 135, 179
Estapera, mas, 47
Estella, 135, 136
Estrabau, 145
Estrada, l', 184
Estrada, l', v. també Santa Maria de l'Estrada

— F —

Fabricis (Girona), carrerius de, 97
Falceto, 130
Falgons, 39, 127
Falguers, 122
Far (d'Empordà), el, *83*; 104, 135, 139
Fares, 79
Farneriis, v. Farners
Farners, 25, 26
Farners, v. també Santa Maria de Farners
Faro, v. Far, el
Fau (Carbonils), indret del, *104*; 128
Fellines, 100
Ferreres, v. Santa Maria de Ferreres
Figeriis, v. Figueres
Figueres, *22*, *25*, *57*, *70*, *104*, *105*; 17, 62, 118, 129, 178
Figueres, hospital de, *100*, *104*; 118
Figueriis, v. Figueres
Flaçà, 63, 119, 123, 143
Flaçà, masos de, 143
Flaciano, v. Flaçà
Flasciano, v. Flaçà
Fluvià , el, *69*
Fogars de la Selva, *48*, *66*; 177
Foixà, *65*; 80, 100, 123, 131
Folgonibus, v. Falgons
Foneyleriis, v. Fonolleres
Fonoleriis, v. Fonolleres
Fonolleres, *50*, *80*; 36, 63, 64, 89, 104, 123, 131, 135
Fonolleres, castell de, 60, 63

Fons Rotundus, 4
Fons, 123
Fonsfrigida, v. Fontfreda, monestir de
Font (Madremanya), mas, 142, 178
Fontanilles, *77*
Fontclara, 36, 57, 89
Fontcoberta, 97
Fonte Oriola, 12
Fonteta, mansata de, 178
Fontfreda, monestir de, 9, 181
Fontisfrigida, v. Fontfreda, monestir de
Fornelis, v. Fornells
Fornells, *102*; 26, 121
Fortià, 47, 62
Franciac, *93*; 47, 76, 154
Franciacho, v. Franciac
Fraxino, v. Freixe
Freixe, el, *67*; 3, 54, 104, 131, 135, 158, 181, 182, 183
Freixenet, *v.* Freixe, el
Frexeneto, v. Freixe, el
Funeario, 90
Furtiano, v. Fortià
Fuxano, v. Foixà

— G —

Gahusis, Gaüses
Galinariis, v. Galliners
Galligants, v. Sant Pere de Galligants
Galliners, 127
Gardia, campus ipsa, 20
Garricanis, v. Garrigàs
Garriga de Peralada, 68
Garriga de Rosis, 131
Garriga de Vilatenimo, 142
Garrigans, v. Garrigàs
Garrigàs, 9, 131, 135
Garrigoles, 104, 135
Garriguella, 157
Garrigulis, v. Garrigoles
Garrotxa, 87
Garsanes, 4
Gaüses, 104, 127, 131, 135, 158
Gausis, v. Gaüses
Gauta, v. Gualta
Gerico, v. Jericó
Gerona, v. Girona
Gerri, *26*
Gerunda, v. Girona
Gerundella, castrum, v. Gironella, castell de,
Gerundella, turris de, v. Gironella, torre de
Gerundella, v. Gironella
Gerundensis, comitatus, v. Girona, comtat de,
Girberga, 4
Girona, *7, 8, 11, 14, 15, 16, 18, 19, 20, 21, 23, 24, 25, 26, 27, 29, 30, 31, 32, 34, 42, 43, 44, 45, 50, 52, 59, 66, 67, 69, 71, 73-77, 79-84, 86, 89, 90, 92, 93, 96, 97, 99, 100, 101, 103, 104, 105, 106, 108, 109*; 4, 9, 10, 11, 13, 16, 21, 36, 41, 42, 43, 45, 47, 49, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 63, 64, 73, 75, 77, 79, 80, 82, 86, 88, 89, 90, 94, 95, 97, 99, 100, 102, 103, 105, 108, 111, 113, 114, 115, 120, 121, 123, 124, 125, 127, 130, 132, 133, 135, 136, 137, 138, 139, 142, 144, 145, 149, 150, 152, 154, 155, 156, 158, 159, 160, 162, 163, 164, 165, 167, 168, 169, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 184
Girona, bisbat de, 10, 102, 113
Girona, comtat de, 16; 25
Girona, convent dels dominicans de, 96, 135, 136
Girona, convent dels Predicadors de, v. Girona, convent dels dominicans
Girona, hospital de la Seu de, 102, 122
Girona, Mercadal, v. Mercadal (de Girona)
Girona, palau episcopal, *32*; 162
Girona, Pedret de, v. Pedret
Girona, pla de, 2, 15, 47
Girona, Sant Feliu de, v. Sant Feliu de Girona

Girona, Sant Martí Sacosta, v. Sant Martí Sacosta
Girona, Sant Pere de Galligants, v. Sant Pere de Galligants
Girona, Santa Eulàlia de, v. Sanctae Eulaliae (de Gerunda)
Girona, Santa Maria de les Puelles, *105*
Girona, Seu de, v. Seu (de Girona)
Girona, vegueria de, *72*
Gironella, castell de, 4, 180
Gironella, torre, 96, 111, 125, 178
Gorgerolis, 91
Granada, *77*
Granollers de Rocacorba, 127
Granoylerius, v. Granollers de Rocacorba
Guadel, solarium, 4
Gualta, 109, 127, 131
Guàrdia (Sant Sadurní), indret de ça, 3
Guardia, 131
Guèmol, 159
Guissona, 24

— H —

Hispania, v. Espanya
Hortal, 17
Horts, els, 90, 127, 163
Horts, els, v. també Sant Cristòfol dels Horts
Hortsavinyà, *66*; 4, 127
Hospitale novum de Arinio, 31
Hospitale Sancti Petri, 31
Hostalric, 177
Hostalrici, v. Hostalric
Hostolensis, v. Hostoles
Hostoles, *99*; 164
Hostoles, castell d', 156

— I —

Iherusalem, v. Jerusalem
Ilerda, v. Lleida
Illerde, v. Lleida
Impuriarum, v. Empúries
Iuiano, v. Juià
Iullano, v. Juià

— J —

Jàffero, v. Jafre
Jafre, 104, 109, 131, 135
Jecoriu, 24
Jericó, 43
Jerusalem, 4
Jerusalem, Sant Joan de, v. Sant Joan de Jerusalem
Jonquera, la, 126
Juià, *63*; 17, 48, 133, 151, 185, 186
Juià, castell de, *57*; 1, 5, 6, 17, 48, 133, 151, 185, 186
Juneda, 13
Juniniano, v. Juvinyà
Juvinyà, 90, 91
Juyan, v. Juià
Juyano, v. Juià

— L —

Lanars, v. Llanars
Laneriis, v. Llaneres
Lanciano, 104, 135
Laureto, v. Lloret
Lavaix, *26*
Lebrers, v. Llebrers
Lercium, v. Llers
Letone, v. Lladó
Libiano, v. Llabià
Lió, 13
Lizarra, v. Estella
Llabià, 104, 131, 135
Lladó, *75*, *81*; 104, 118, 159, 179
Lladó, monestir de, 115
Lladó, priorat de, *21*
Lladó, *v*, *també Santa Maria de Lladó*
Llagostera, 113
Llampaies, 97

Llanars, *102*; 24, 115
Llaneres (Castell d'Empordà), 2, 36, 78, 127
Llebrers (a Navata), *56*; 144
Lleida, 68, 70, 71; 56, 86, 136
Lleida, convent dels Predicadors de, 135
Llers, *63*, *66*; 9, 17, 115, 151, 157, 161, 162
Llers, castell de, 130
Llers, Plana de, 157
Lligordà, 97, 139
Lliurona, 115, 127
Llobregat, 68, 86
Llofriu, alous de, 3
Lloret, *50*; 4, 21, 108, 111
Lloret, castell de, 21, 111
Llorona, v. Lliurona
Lobregato, v. Llobregat
Locustaria, v. Llagostera
Lored, v. Lloret
Lugdunum, v. Lió
Lupricatus, v. Llobregat

— M —

Maçanet, 164, 179
Maçanet de Cabrenys, 30
Maçanet de la Selva, 120, 122
Madremanya, *59*, *67*; 3, 36, 142, 162, 168, 178
Madrenes, 25
Madrid, *16*, *22*, *70*
Maià de Montcal, 97
Maià, 47, 158
Maià, castell de, 11
Maioricarum, v. Mallorca
Maioricas, v. Mallorca
Maioricis, v, Mallorca
Malanyes (Barcelona), 120
Mallorca, *26*, *49*, *71*, *72*, *87*, *90*; 15, 17, 22, 34, 39, 41, 44, 47, 49, 50, 54, 55, 56, 67, 86, 104
Mallorca, ciutat de, 22
Mallorca, ciutat de, v. també Palma de Mallorca
Mallorca, convent dels Predicadors de, 135, 136
Manresa, *26*; 86
Manresa, convent dels Predicadors de, 136
Maranyano, v. Marenyà
Marçano, v. Marzà
Mare de Déu del Mont, v. Mont, Mare de Déu del
Marenyà, 57, 127, 131, 140
Marenyano, v. Marenyà
Martsano, v. Marzà
Marzà, 104, 131, 135
Marzano, v. Marzà
Marzano, mas de, 47
Massanes, 108, 179
Mata[judayca], v. Matajudaica
Matajudaica, *48*, *49*, *50*, *54*; 32, 47, 52, 104, 113, 114, 135, 165,
Mataró, 4
Matella, bosc de, *80*
Materon, v. Mataró
Mathela, 64
Matremagna, v. Madremanya
Mayano, v. Maià
Mende, 110
Mequinensa, baronia de, 17
Mercadal (de Girona), 23, 54, 114, 120, 167
Mercadal (de Girona), molins del, 114
Mercatallo, v. Mercadal
Miana, la, 100
Mieres, 159
Milície, domus, 47
Millars, 36
Minorissa, v. Manresa
Miralcampo, v. Miralcamp
Molar (Corts), indret de, 2
Molendinis, v. Molins
Molendino, portalis de, 68
Molins, 151
Mollet, 42, 63, 169
Molleto, v. Mollet
Monellis, v. Monells
Monells, *53*; 32, 36, 90, 114, 123, 127, 131, 140, 177
Monells, castell de, *82*; 3, 36, 80

Monells, mercat de, 36
Mons Calvus, v. Montcal
Mons Sancti, v. Montsant
Monstant, 4
Mont, el, v. Sant Llorenç del Mont
Mont, Mare de Déu del, *43, 109*; 153, 155
Montagut, *67*; 39, 47, 87
Montalban, 13
Montalegre, 24
Montblanc, 86
Montcal, 4
Monte Calvo, v. Montcal
Monte Signo, v. Montseny
Montedono, 9
Monteia, 111
Montejuliano, 115, 132, 144
Montemarino, 157
Montepalacio, v. Montpalau
Montespessulani, v. Montpeller
Montfullà, *56*, *89*; 143
Montiró, 36, 104, 131, 135
Montirono, v. Montiró
Montisalbi, v. Montblanc
Montispessulani, v. Montpeller
Montnegre, 42
Montpalau, 24, 158
Montpalau, v. també Santa Magdalena de Montpalau
Montpeller, 35, 36, 37, 39, 41, 49, 55, 56, 67, 86, 168
Montseny, 4
Montsó, Corts de, 13
Morella, 49
Morelle, v. Morella
Morera, casa (a Girona), *92*; 125
Morera, hospicium, 125
Moria, 43.
Morvedre, 57
Mota, 127
Múrcia, 44, 98, 102, 103
Muret, 13, 15

— N —

Narbona, 15
Narbonès, 63
Nauata, v. Navata
Navata, *29*; 40, 44, 70, 144
Noves (Vilamaniscle), *parròquia de*, 104
Nuelleto, 131

— O —

Oculostricto, v. Ullastret
Oleastreto, v. Ullastret
Oliuars, v. Olivars
Oliuis, v. Olives, les
Olivars, 47
Olives, *49*; 126, 122
Olives, les, 104, 131, 135, 138
Olmellis, v. Olmells
Olmells, 17, 151
Olot, *15*, *19*, *25*, *106*; 120, 129
Olot, hospital d', *104*
Oloto, v. Olot
Oltramort, stagnum de, 100
Oltrera, 60
Onyar, l', 11
Orciviniano, v. Hortsavinyà
Ordiis, v. Ordis
Ordis, 68, 125
Orfes, 97, 111
Orriols, *63*; 30, 144, 145
Orriols, castell d', 30
Orta, 90
Ortallum, 100
Ortis, v. Horts, els
Ortus Sauiniani, v. Hortsavinyà
Osca, 172, 180
Osona, *25*, *26*
Ostalrico, v. Hostalric

— P —

Palacals, v. Pelacalç
Palacellis, v. Pelacalç
Palacio Archidiaconi, 104, 131, 135
Palacio Barrelli, v. Palau Borrell
Palacio Barrelo, v. Palau Borrell

Palacio de Turri, v. Palau-sator
Palacio Raffano, *v. Parlavà*
Palacio Raphano, v. Parlavà
Palaciolo de Villarobau, v. Palol de Fluvià
Palaciolo, v. Palol
Palacium de la Tor, v. Palau-sator
Palafrugell, 80, 99, 123
Palamors, v. Palamós
Palamós, 120
Palamós, v. també Santa Maria de Palamós
Palarafano, v. Parlavà
Palaravano, v. Parlavà
Palau Borrell, 104, 131, 135
Palau de Santa Eulàlia, *v. Palacio Archidiaconi*
Palau-sator, 127
Palau-sator, castell de, 36
Palau-saverdera, 158
Palma de Mallorca, *15*
Palmerola, 164
Palol, 104, 135
Palol de Fluvià, 131
Palol sa Baldòria, 129
Pals, *41*, *77*, *78*; 112, 171, 173, 174, 175, 176
Pals, castell de, 173
Pals, estanys de, 172,
Pamplona, 136
Paret Rufí, *51*, *89*; 47, 58, 92, 115, 132, 158
Paret Rufí, castell de, 60
Pariete Ruffino, v. Paret Rufí
París, *17*, *19*, *104*
Parlavà, *52*, *53*, *80*; 62, 64, 66, 76, 80, 102, 123, 158
Pau, 101, 131
Pauo, v. Pau
Pedrera, mas ipsa, 29
Pedret (raval de Girona), *106*; 31, 47, 73, 79
Pedreto, v. Pedret (Girona)
Pedrinyà, *49*, *72*; 47, 55
Pelacalç, 57, 131
Peluels, 4
Pera, 127
Pera, la, *48*, *51*, *52*, *57*, *89*; 17, 42, 74, 75, 79, 80, 115
Pera, mas a la, 32
Peralada, *8*, *16*, *18*, *26*, *69*, *106*; 10, 18, 34, 44, 60, 68, 126, 130, 145
Peratallada, 158, 173
Perpinyà, *16*
Petracissa, v. Peratallada
Petraria, 91
Petralata, v. Perelada
Petreto, v. Pedret (Girona)
Petrono, 91
Pidriniano, v. Pedrinyà
Pineda, 4
Pinibus, 91
Pins, 104, 131, 135
Piru, v. Pera, la
Pitiüses, 27, 34
Plan de Agnis, 122
Planils, 76
Poblet, *26*, *39*; 9, 13, 15
Póbul, v. Púbol
Podialibus Militum, v. Pujals dels Cavallers
Podilibus Rusticorum, v. Pujals dels Pagesos
Podio Alderio, v. Puigalder
Podio Aquilario, 96
Podio Arnulfo, v. Pujarnol
Podio de Canibus, 97
Podio, mansata de, 114
Podio, mansus de, 100
Podiodaual, v. Puigdevall (Batet)
Polestris, v. Pollestres
Pollestres, 131
Pont d'Armentera, 34
Pont de Molins, *63*; 17
Pontonibus, v. Pontós
Pontós, *57*; 97, 127, 173
Pontós, castell de, 16
Populeti, v. Poblet
Porchariis, v. Porqueres
Porqueres, 81, 159
Porqueres, castell de, 2
Porta Ruffini, v. Porta Rufina
Porta Rufina, 142, 158, 178
Portello, 47

Pradello, 100
Presa, alou de, 3
Preses, les, *108*
Prouincia, v. Provença
Provença, 7, 10
Púbel, v. Púbol
Púbol, *51*, *57*; 7, 42, 108
Púbol, castell de, 42
Púbulo, v. Púbol
Puelles, v. Santa Maria de les Puelles
Pugdaual, v. Puigdevall (Batet)
Pugols, domus, 122
Puig (Matajudaica), mas, 80
Puig Aguilar (font de), *100*; 96
Puigalder, 156, 164
Puigalt (Cruïlles), indret de, 3
Puigdevall (Batet), mas, 169
Pujals dels Cavallers, 127
Pujals dels Pagesos, 127
Pujarnol, 127

— Q —

Quarciano, v. Corçà
Quart, *59*; 57, 90, 91, 101, 110, 115, 132
Queixàs, *67*; 47, 82, 163, 184
Queixàs, v. també Sant Martí de Queixàs
Querol, 34
Quexanis, v. Queixàs

— R —

Rabasça, locus, 122
Rabedonibus, 104, 127, 131, 135
Rabós d'Empordà, 115
Rareto, 25
Raset, 48
Ravós del Terri, *88*, *90*, *92*; 14, 47, 95, 132, 158
Ravós, v. també Sant Cugat de Ravós
Recco, campus de, 91
Regencós, *75*
Regeria, vinea de, 100
Requesens, 127
Ribes de Freser, 39
Riera, fexia de, 100
Rimanius, 4
Ripoll, 100
Ripoll, monestir de, 28
Ritort, locus, 122
Riu, 128, 153
Riu, v. Sant Feliu de Riu
Riudarenes, 177
Riudaura, 140
Riudellots, 47
Riuipullense, monasterium, v. Ripoll
Riussec, bosc de, 151
Riuis Mortuis, v. Riumors
Riumors, 131
Riuo, v. Riu
Riuolutorum, v. Riudellots
Riuossico, v. Riussec, bosc de
Robore, v. Roure, el
Roca (Perpinyà), castell de la, 22
Roca de Pelencà, 8
Roca Maura, castell de, 2
Roca-rossa, monestir de Santa Maria de (Hortsavinyà), *11*, *21*, *26*, *66*; 122
Rocabertí, castell dels, 157
Rocabruna, 17, 102, 127
Rocacorba, capella de, 156
Rocha de Droch, 86
Rocha, locus, 122
Rocharuna, v. Rocabruna
Rogacionibus, v. Ravós del Terri
Roig, mar, 43
Roma, 125
Ros, mas de Domeny, *59*
Roses, *11*, *26*
Roses, monestir de, 159
Roses, v. també Santa Maria de Roses
Rosselló, 15, 64, 65, 96, 181, 182, 183
Roure, el, 120
Rubro, v. Roig, mar
Ruissec, bosc de, 151
Rupià, *48*, *50-53*, *80*, *83*, *89*, *108*; 60, 63, 64, 76, 79, 80, 115, 123, 131, 135, 143, 158
Rupià, castell de, 60, 63, 64, 66, 76, 92, 143

Rupiano, v. Rupià
Ruppe Russa, v. Roca-rossa, monestir de,
Ruppecurua, 164
Rustiano, alodium, 18

— S —

Sacareg, 104, 131, 135
Sacaregs, v. Sacareg
Sachareg, v. Sacareg
Sala, la, *59*
Sala, *parròquia de la*, 100
Salitja, *102*; 26, 44, 47, 139
Salitja, v. també Sanctae Maria de Selija
Sallent, el, 159
Salsas, v. Salses
Salses, 34
Salt, 47, 135
Saltus, v. Salt
Salzeto, 104, 135
Sanctae Ceciliae de Càrcere, v. Santa Cecília Sacàrcer
Sanctae Ceciliae de Terrades, 9
Sanctae Columbae de Farneriis, v. Santa Coloma de Farners
Sancta Cruce, monasterium de, 9, 104
Sanctae Crucis, parrochia, 131, 135
Sanctae Eugeniae de Villaromano, 73, 77, 179
Sanctae Eugeniae et Sancti Mathei de Vallelupricha, 112
Sanctae Eulaliae (de Gerunda), 79
Sanctae Eulaliae de Crispiano, 40, 79
Sanctae Eulaliae de Crudiliis, 91
Sanctae Eulaliae de Palacio, 131
Sanctae Eulaliae de Vulture Mortuo, v. Santa Eulàlia d'Ultramort
Sanctae Leocadiae de Starria, 95, 127
Sanctae Mariae Ameriensis, v. Santa Maria d'Amer
Sanctae Mariae Castilionis, v. Santa Maria Castilionis
Sanctae Mariae de Bateto, 169
Sanctae Mariae de Calidis, 31
Sanctae Mariae de Camonibus, 97
Sanctae Mariae de Castellario, v. Santa Maria de Castelló
Sanctae Mariae de Episcopali, v. Santa Maria de la Bisbal
Sanctae Mariae de Ermedanis, 9
Sanctae Mariae de Farneriis, 26
Sanctae Mariae de Ferrariis, 76
Sanctae Mariae de Fuxano, v. Santa Maria de Foixà
Sanctae Mariae de infra castrum de Busuldinu, 98
Sanctae Mariae de Juncheriis, 47
Sanctae Mariae de Letone, v. Santa maria de Lladó
Sanctae Mariae de Mari, 73
Sanctae Mariae de Porchariis, 81
Sanctae Mariae de Pulchroloco, 79
Sanctae Mariae de Rosis, v. Santca Maria Rodarum
Sanctae Mariae de Ruppa Curua, 156
Sanctae Mariae de Ruppe Russa, *v. Santa Maria de Roca-rossa*
Sanctae Mariae de Sala, 100, 131
Sanctae Mariae de Selija, 26
Sanctae Mariae de Serra, 60, 63
Sanctae Mariae de Strada, 135, 139
Sanctae Mariae de Uliano, 9, 57, 79, 109, 113, 131
Sanctae Mariae de Villabertrandi, v. Santa Maria de Vialbertran
Sanctae Mariae de Villamocorono, 69
Sanctae Mariae Letonis, 9
Sanctae Mariae Magdalenae de Montepalacio, v. Santa Maria Magdalena de Montpalau
Sanctae Mariae Puellarum, v. Santa Maria de les Puel·les
Sanctae Mariae Rodarum, 9, 104, 135
Sanctae Pelasgiae, v. Santa Pellaia
Sanctae Susannae de Mercatello, 79
Sancti Spiritus, ecclesia, v. Sancti Spiritus de Alodio
Sancti Quirichi (Llers), 151

Sancti Sepulcri Iherosolimitani, 9
Sancti Cucufatis de Valès, Sant Cugat del Vallès
Sancti Aciscli de Bàschera, 79
Sancti Acisclui Impuritani, v. Sant Iscle d'Emprodà
Sancti Andeoli, 127
Sancti Andreae de Jecoriu, 24
Sancti Andreae de Seriniano, 97
Sancti Andreae de Sobreroche, 158
Sancti Andreae de Steria, 95
Sancti Andreae de Suureda, 4
Sancti Bartholomei de Turribus, v. Sant Andreu de Torres
Sancti Celedonii, v. Sant Celoni
Sancti Christiphori de Ortis, v. Sant Cristòfol dels Hots
Sancti Christiphori de Planis, 127
Sancti Christofori de Fonoleriis, 63, 64
Sancti Cipriani de Alleis, 127
Sancti Cipriani de Falgars, v. Cant Cebrià de Falgàs
Sancti Cipriani de Latone, v. Sant Cebrià de Lladó
Sancti Clementis de Ceboleria, v. Sant Climent Sescebes
Sancti Cornilii, 122
Sancti Cucufatis de Fornellis, 26
Sancti Cucuphatis de Rogationibus, 132
Sancti Dalmacii, 127
Sancti Danielis Gerunde, v. San Daniel
Sancti Felicis de Buada, v. Sant Feliu de Boada
Sancti Felicis de Carbonils, 128
Sancti Felicis de Catinis, 47
Sancti Felicis Gerundensis, v. Sant Feliu de Girona
Sancti Felicis de G(u)ardia, 104, 135
Sancti Felicis de Garriga, v. Sant Feliu de la Garriga
Sancti Felicisde Pala(cio)romano (de Palarafano), 63, 76, 123, 131
Sancti Felicis de Pariete Ruffino, 58, 63
Sancti Felicis Guixa(o)lensis, v. Sant Feliu de Guíxols
Sancti Genesii (de Gerunda), 79
Sancti Genesii de Canauellis, 91, 131
Sancti Genesii de Monellis, 90, 91
Sancti Genesii de Vilamorello, v. Sant Genís de Vilamorell
Sancti Georgii de Vallibus, 131
Sancti Geraldi castri de Hostalesio, 156
Sancti Iohannis de Matha, 79
Sancti Isidori de Piru, 74, 75, 79
Sancti Iuliani de Lercio, 9, 157
Sancti Iulianui Montis Signi, 4
Sancti Jacobi de Spodilia, 94
Sancti Johannis de Aquauiua, 152
Sancti Johannis de Bedenga, 45
Sancti Johannis de Crosis, 104, 131, 135
Sancti Johannis de Matha (Judayca), 114, 131, 165
Sancti Johannis de Palacio de Viridaria, 131
Sancti Johannis de Villaromano, 73
Sancti Juliani de Cumonibus, 47
Sancti Juliani de Quarciano, 90, 91
Sancti Juliani de Tortis, v. Sant Julià de Torts
Sancti Laurentii de Arenis, v. Sant Llorenç de les Arenes
Sancti Laurentii de Macianeto, v. Sant Llorenç de Maçanet
Sancti Laurnetii de Monte, v. Sant Llorenç del Mont
Sancti Martialis Montis Signi, v. Sant Marçal del Montseny
Sancti Martini de Auaiollo, v. Sancti Martinus de Sauayoll
Sancti Martini de Cabizono, 24
Sancti Martini de Caciano, 91, 161, 162, 163
Sancti Martini de Costa, v. Sant Martí Sacosta (de Girona)
Sancti Martini de Duobus Queriis, 79
Sancti Martini de Faro, 131

Sancti Martini de Laneriis, 91
Sancti Martini de Pauo, 131
Sancti Martini de Petralata, v. Sant Martí de Perelada
Sancti Martini de Quexanis, v. Sant Martí de Queixàs
Sancti Martini de Sanayoll, 83
Sancti Mathei de Caneto, v. Sant Mateu de Canet
Sancti Mathei de Diana, 104, 135
Sancti Mathei de Diana,, v. també Diana
Sancti Mathei de Vallelubrica, 73, 179
Sancti Mathei de Vallelubrica, v. també Sanctae Eugeniae et Sancti Mathei de Vallelupricha, i Vall-llobrega
Sancti Mauritii, v. Sant Mori
Sancti Mennae de Vilablarex, 26
Sancti Michaelis de Crudiliis, v. Sant Miquel de Cruïlles
Sancti Michaelis de Garrigans, 9
Sancti Michaelis de Monte, 127
Sancti Michaelis de Ruppe, 47
Sancti Michaelis de Vluviano, v. Sant Miquel de Fluvià
Sancti Narcissi de Todilano, 63
Sancti Nicholai, 79
Sancti Pauli de Calciata, 104, 131, 135
Sancti Pauli de Maritinis, 4, 73
Sancti Petri de Bisulduno, 98, 113, 153, 155
Sancti Petri de Camporotundo, 113
Sancti Petri de Corniliano, 161
Sancti Petri de Costa, v. Sant Pere sa Costa
Sancti Petri de Gallicantu(s), v. Sant Pere de Galligants
Sancti Petri de Monte Acuto, 184
Sancti Petri de Montefoliano, 143
Sancti Petri de Presis, 169
Sancti Petri de Valle(e), 104, 131, 135
Sancti Petri de Villapriuo, 131
Sancti Petri des Clar, 181
Sancti Petri Piscator, v. Sant Pere Pescador
Sancti Petri Rodarum (o Rodensis), v. Sant Pere de Roda
Sancti Petri Uici, 4
Sancti Poncii de Fonte Ajallo, 63
Sancti Quiricide Coleria, v. Sant Quirze de Colera
Sancti Romani de Dalfiano, 131
Sancti Romani de Libiano, 131
Sancti Romani de Seyano (Sediliano), v. Sant Romà de Sedillà
Sancti Saluatoris de Breda, v. Sant Salvador de Breda
Sancti Saluatoris de Podio Alderio, 156
Sancti Saturnini de Aregnis, 131
Sancti Saturnini de Garrigolis, 131
Sancti Saturnini de Salleto (Salzet), v. Sant Sadurní de Salzet
Sancti Saturnini de Villauenuto, 51
Sancti Silverii (Fraxino), 131
Sancti Spiritus de Alodio, 25, 26
Sancti Stephani de Balneolis, v. Sant Esteve de Banyoles
Sancti Stephani de Lanars, 24
Sancti Stephani de Lémana, 127
Sancti Stephani de Mata, 131
Sancti Stephani de Matremagna, 168, 178
Sancti Stephani de Occulo, 47, 100
Sancti Stephani de Oloto, 120
Sancti Stephani de Petreto, 131
Sancti Stephani de Villalbino, 26, 87, 88
Sancti Thomae, v. Sant Tomàs de Fluvià
Sancti Tiburcii de Casemor, v. Sant Tiburci de Casamor
Sancti Vincentii de Camonibus, v. Sant Vicenç de Camós
Sancti Vincentii de Lanciano, 131
Sancti Vincentii de Rupiano, 29, 63, 76, 79, 91, 131
Sancti Vincentii de Torsa, v. Sant Vicenç de Tossa
Sancti Vincentii de Valleuerayla, 131
Sancti Ysidori, v. Sancti Isidorus

Sant Amanç, 108
Sant Andreu d'Ullastret, 102
Sant Andreu del Terri, *86*
Sant Aniol, 133
Sant Bartomeu de Torres, *102*; 51
Sant Cebrià de Falgàs, 122
Sant Cebrià de Lladó, 3, 127
Sant Celoni, 4, 10, 177
Sant Climent d'Amer, 144, 158
Sant Climent Sescebes, *63*
Sant Climent Sescebes, 94, 127, 139
Sant Cristòfol dels Horts, *66*; 161, 162, 163
Sant Cugat de Ravós, 132
Sant Cugat del Vallès, *26*; 7
Sant Dalmai, v. Sancti Dalmacii
Sant Daniel de Girona, 19, 23, 24, 29, 50
Sant Daniel de Girona, 9, 31, 47, 76, 79, 87, 108, 117, 126, 144, 150, 152, 156, 166, 167, 168, 184
Sant Daniel de Girona, 96, 97
Sant Esteve de Banyoles, 9, 61, 97, 113, 150, 159, 160
Sant Esteve de Bas, 100, 180
Sant Feliu de Boada, 36, 167
Sant Feliu de Girona, *9*, *64*, *67*, *90*, *96*; 7, 9, 31, 47, 57, 63, 68, 70, 71, 73, 77, 79, 82, 84, 92, 95, 101, 106, 110, 119, 124, 125, 127, 133, 134, 140, 141, 144, 154, 158, 172, 180, 184
Sant Feliu de Guíxols, *75*; 47, 68, 102, 113, 135
Sant Feliu de la Garriga, *65*, *101*; 72, 131
Sant Feliu de Pallerols, 126
Sant Feliu de Riu, *104*
Sant Fermí de Flaçà, 123
Sant Genís de Vilamorell, *103*; 128, 129
Sant Gil, 144
Sant Gregori, 108, 179
Sant Iscle d'Empordà, *80*, *108*; 60, 63, 64, 71, 131
Sant Iscle d'Empordà, castell de, 78
Sant Jaume de Monells, castell de, 32
Sant Joan de les Abadesses, 7, 111
Sant Joan de Mollet, 42, 114
Sant Joan de Salelles, baronia de, 36
Sant Joan les Fonts, 39
Sant Julià de Boada, 36
Sant Julià de Corts, 2
Sant Julià de Rabós d'Empordà, 115
Sant Julià de Torts, 142
Sant Llorenç de la Muga, 17
Sant Llorenç de les Arenes, *52*; 76, 131, 180
Sant Llorenç de Maçanet, 31, 122
Sant Llorenç de Sous, *103*
Sant Llorenç del Mont, *75*, *97*; 113, 135, 152, 153, 154, 155, 159
Sant Llorenç del Munt, *26*
Sant Marçal de Montseny, 4
Sant Martí de Canyà (Sant Tomàs de Fluvià), 135
Sant Martí de Llaneres, v. Castell d'empordà
Sant Martí de Palafrugell, 80
Sant Martí de Peralada, 18, 68, 178
Sant Martí de Queixàs, *66*; 161, 162
Sant Martí Sacosta (de Girona), *75*; 3, 9, 31, 47, 73, 79, 88, 113, 127, 130, 122, 135, 158, 163
Sant Martí Sasserra, 16
Sant Martí Vell, *57*
Sant Mateu de Canet, 63, 64, 72
Sant Maurici de Cals, 97
Sant Miquel de Campmajor, 81
Sant Miquel de Clusa, monestir de, 3
Sant Miquel de Colera, 127
Sant Miquel de Cruïlles, 3, 20, 113, 115, 168
Sant Miquel de Flaçà, 9, 100, 104, 105, 119, 121, 131, 135
Sant Miquel de Fluvià, *79*; 36
Sant Miquel de Salelles, baronia de, 36
Sant Miquel ses Vinyes (Serinyà), 159
Sant Mori, 131
Sant Mori, castell de, 108
Sant Nazari (d'Olives), casa de, 126
Sant Nicolau de l'Hospitalet, monestir de, 39

Sant Pere Cercada, 106, 177
Sant Pere de Besalú, *73*
Sant Pere de Besalú, v. també Besalú
Sant Pere de Figueres, 142
Sant Pere de Galligants, *97*, *106*; 4, 9, 31, 47, 58, 73, 75, 79, 93, 99, 108, 113, 123, 135, 144, 174
Sant Pere de Roda, monestir de, *81*, *83*; 9, 36, 47, 62, 87, 104, 111, 131, 135, 139
Sant Pere Pescador, 36, 104, 131, 135, 142
Sant Pere Pescador, castell de, 60
Sant Pere sa Costa, 127, 180
Sant Pol de Mar, *100*
Sant Pol de Mar, monestir de, 73
Sant Pol del Maresme, *Cartoixa de*, 27
Sant Quirze de Colera, *81*; 9, 104, 131, 135
Sant Quirze, 17
Sant Romà de Sedillà, 76, 180
Sant Sadurní de l'Heura, *47*, *54-56*; 3, 20, 65, 92, 36, 47, 60, 144, 158
Sant Sadurní de l'Heura, castell de, *31*, *54*, *64*, *91*; 3, 7, 20, 23, 27, 33, 95, 144, 145, 146, 147, 148, 149
Sant Sadurní de Salzet, 3, 7, 20, 144, 145, 146, 147, 148, 149
Sant Sadurní de Tavèrnoles, *26*
Sant Salvador de Breda, monestir de, 47, 125, 177
Sant Tiburci de Casamor, *66*; 161, 162, 163
Sant Tomàs de Fluvià, 104, 131, 135
Sant Vicenç de Camós, 150, 159, 160, 178
Sant Vicenç de Tossa, 28
Santa Àgata (Sant Sadurní de l'Heura), indret de, 3
Santa Àgata, parròquia de, 3
Santa Agnès de Malenyanes (bisbat de Barcelona), 120
Santa Anna de Barcelona, *26*
Santa Cecília d'Alins, *26*
Santa Cecília de Vall·laura (Urgell), 64, 97
Santa Cecília Sacàrcer o de les Serres, 127, 144
Santa Coloma de Farners, *101-102*; 25, 26
Santa Coloma de Fitor, 77
Santa Eugènia de Vila-romà, 120
Santa Eugènia de Vila-romà, v. també Vila-romà
Santa Eulàlia d'Ultramort, 12, 29, 63, 131
Santa Eulàlia Sacosta, 115
Santa Llogaia d'Àlguema, 129
Santa Llogaia del Terri, *88*
Santa Magdalena de Montpalau, *102*
Santa Magdalena de Montpalau, *v. també Montpalau*
Santa Margarida de Codó, 117
Santa Margarida, 88
Santa Maria d'Amer, *25*
Santa Maria d'Amer, *v. també Amer*
Santa Maria d'Olives, 130
Santa Maria d'Ullà, 99
Santa Maria de Besalú, *15*, *25*, *26*, *75*
Santa Maria de Camos, v. Podio de Canibus
Santa Maria de Camprodon, 29
Santa Maria de Camprodon, v. també Camprodon
Santa Maria de Cardona, *26*
Santa Maria de Castelló, 87, 104, 107, 127
Santa Maria de Colera, monestir de, 131
Santa Maria de Farners, *102*
Santa Maria de Fenals, 150
Santa Maria de Ferreres, *52*
Santa Maria de Foixà, 80
Santa Maria de Granollers, 158
Santa Maria de l'Estrada, *83*
Santa Maria de la Bisbal, 2, 4, 79, 12, 91
Santa Maria de la Cot, 99
Santa Maria de les Preses, 169
Santa Maria de les Puelles, *105*; 31, 47, 57, 79, 88
Santa Maria de Lladó, *25*; 47, 113

Santa Maria de Llers, 157
Santa Maria de Palamós, *25*
Santa Maria de Palau, 128
Santa Maria de Palautordera, 122
Santa Maria de Parlavà, altar de, 123
Santa Maria de Roca-rossa, 18, 122, 135
Santa Maria de Roca-rossa, v. també Roca-rossa
Santa Maria de Roses, 23, 79
Santa Maria de Roses, monestir de, 131
Santa Maria de Santes Creus, 19
Santa Maria de Solsona, *26*
Santa Maria de Tortellà, 44
Santa Maria de Vilabertran, *18*, *22*, *25*, *26*; 9, 104, 131, 135, 142, 178
Santa Maria del castell de Cartellà, 39
Santa Maria Magdalena de Montpalau, 23, 24
Santa Pellaia, *63*; 3, 99
Santa Pellaia, baronia de, 36
Santa Seclina, 80
Saragossa, *74*; 135
Sardenya, *78*; 57, 112, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176
Sardinia, v. Sardenya
Saucibus, v. Saus
Sauleto (Saulet), 131
Saus, 104, 131, 135
Savall, mas, 117
Scala Dei, 73
Se(a)litja, v. Salitja
Secosta, camp, 100
Segueró, 17
Segúries, 131
Selva, la, *32*, *92*; 70, 79, 84, 87, 89, 90, 95, 97, 101, 104, 106, 119, 124, 125, 134, 135, 141, 144, 154, 158, 179
Serinyà, *52*, *65*; 97, 126, 159
Seròs, baronia de, 17
Serra de Daró, *48*, *80*; 64, 79, 92, 104, 135
Serra, mas de, 25, 26
Serradell (Segueró), 47
Seu (de Girona), *8*, *10*, *16*, *19*, *20*, *30*, *31-34*, *47*, *50-51*, *54*, *55*, *56*, *60*, *65-67*, *79*, *83*, *84*, *86*, *87*, *88*, *90*, *92*, *93*, *94*, *95*, *96*, *97*, *100*, *105*, *108*, *109*; 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 12, 14, 20, 21, 22, 23, 26, 31, 32, 33, 36, 38, 39, 47, 50, 52, 53, 54, 58, 67, 69, 70, 76, 78, 82, 84, 89, 95, 96, 99, 101, 102, 103, 105, 106, 110, 111, 115, 116, 119, 124, 126, 127, 130, 131, 132, 134, 135, 139, 140, 141, 144, 145, 146, 152, 158, 164, 166, 167, 168, 186
Seu d'Urgell, *25*, *26*; 102
Seu d'Urgell, convent dels Predicadors de la, 135
Seu de Girona, v. Girona, Seu de
Sibiràn icis, v. Sobrànigues
Sicília, 85, 86, 131
Sils, 31, 48, 58, 156, 164, 177, 179
Silva, v. Selva, la
Sinay, v. Sinaí
Sinaí, 43
Sincha, v. Cinca
Sitjar, 2
Siurana, 36, 129
Sobrànigues, 104, 131, 135
Sobrestany, 45
Solanis, 127
Soler, el, 168
Solerio, v. Soler, el
Solsona, v. Santa Maria de Solsona
Sords, 92
Soses, baronia de, 17
Sous, v. Sant Llorenç de Sous
Spinauersa, v. Espinavessa
Spodolia, Espolla
Spondiliano, v. Esponellà
Stagneto, 131
Stagno, mas i coromina, 77
Stagnolo, v. Estanyol
Stanyeto, 104, 135
Stapera, v. Estapera, mas
Subiràn igues, v. Sobrànigues
Sulgusta, 8
Superstagno, v. Sobrestany

Suprarocha, v. Barroca, la

— T —

Taialà, *49*; 176
Talaixà, 111, 127, 153, 176, 182
Talexano, v. Talaixà
Tallada, castell de la, *82*; 36
Tallada, la, 131, 166, 167
Talliata, v. Tallada, la
Tarragona, *29*, *49, 54, 67*, *70*, *74*, *90*, *95*; 15, 34, 39, 86, 159, 184, 186
Tarragona, Concili de, 111
Tarragona, convent dels Predicadors de, 135
Tàrrega, *21*, *24*; 86
Tàrrege, v. Tàrrega
Tavèrnoles, v. Sant Sadurní de Tavèrnoles
Teher, v. Ter
Ter (a Girona), pont del, 92
Ter, el, *70*; 16, 47, 64
Terra Santa, *71*; 131
Terrachona, v. Tarragona
Terracona, v. Tarragona
Terrades, 9, 17, 117, 167
Terrassa, *26*
Terri, pont del, 16
T(h)oro, *v. Tor*
Ticer, *v. Ter*
Tiranys, mas, 90
Tolosa de Llenguadoc, 150
Toniano, 131
Tonna, 4
Tor, *32*, *65*; 131, 166, 167
Toraliis, 127
Tordera, 31, 122, 130, 177
Torelló, mas, v. Torró, (Santa Maria de Palautordera), mas
Torrent (Sant Gregori), mas, 87, 179
Torres, v. Sant Bartomeu de Torres
Torricella de Fluuiano, v. Torroella de Fluvià
Torró (Santa Maria de Palautordera), mas, 122
Torroella de Fluvià, 127, 131
Torroella de Montgrí, *49*, *57*, *69*, *70*, *77*, *78*; 2, 10, 11, 45, 57, 170, 171, 172, 173, 176
Torroella de Montgrí, castell de, 2
Torroella, *pla de*, 170
Torsa, v. Tossa
Tortellà, 61
Tortibus, 178
Tortosa, *21*, *26*; 15, 17, 34
Tossa de Mar, *98*
Tossa, 28
Tregurà, 150
Turredella de Montegrino, v. Torroella de Montgrí
Turricella de Montegrino, v. Torroella de Montgí
Turris de Macianeto, v. Cartellà, torre de
Turrucella, v. Torroella de Montgrí

— U —

Úbeda, 13, 15, 16, 17
Uenrello, v. Vendrell, el
Uentanag, v. Ventanag
Uici, v. Vic
Uilar, 4
Uilaromano, v. Vila-romà
Uillabertrando, v. Vilabertran
Uliano, v. Ullà
Ullà, *48-50*, *53*, *57*, *61*, *75*, *77*, *78*, *81-83*, *93*; 11, 45, 47, 57, 64, 79, 99, 105, 109, 131, 135, 179, 172
Ullà, priorat d', 131
Ullastret, 29, 77, 89, 92, 131, 135, 145, 179, 186
Ulmo, 4
Ultramort, *56*, *80*, *89*; 63, 64, 92, 115, 123, 132, 144, 158
Ultramort, estany de, 100
Ultramorte, v. Ultramort
Urgell, *66*, *70*, *100*; 39, 41, 49, 55, 56, 67, 85, 86, 172
Urgell, v. també Seu d'Urgell

Urgelli, v. Urgell
Urriols, v. Orriols
Usall, 159
Uulpeyaco, v. Vulpellac

— V —

Vajol, la, *63*; 83
València, *16, 25, 60, 80, 90*; 2, 34, 39, 41, 49, 55, 56, 67, 86, 98, 102, 103, 113, 135, 136, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176
Valencie, v. València
Vall d'Hostoles, 113
Vall de Banyoles, 182
Vall de Bayneollis, v. Vall de Banyoles
Vall del Bac, 99
Vall Profunda, vinya a, 8
Vall·laura (Urgell), 164
Vall·laura, Santa Cecília de, v. Santa Cecília de Vall·laura
Vallbona (Rosselló, Elna), monestir de, *67*, *98*; 47, 181, 182, 183
Vallbona [de les Monges], 24
Vallcanera, 48, 58
Valle de Aniano, 131
Valle Malle, 131
Valle Veraya, v. Valveralla
Valle, 135
Vallfogona, castell de, 42
Vallibus, v. Valls
Vallis Bona, v. Vallbona
Vallis Laure, v. Vall·laura
Vallis Moccosa, 4
Vall-llobrega, 12, 112, 123, 150, 179
Vall-llobrega, v. també Sanctae Eugenia et Sancto Mathei de Vallelupricha i Sancti Matheus de Vallelubrica
Vallmanya, 31
Valls 104, 135
Vals, v. Valls
Valveralla, 99, 127
Vendrell, el, 180
Venrello, v. Vendrell, el
Ventalione, v. Ventalló
Ventalló, 131
Ventenac, 3, 4
Verges, *81*; 57, 96, 135, 138
Verges, castell de, *83*
Viaderius, mansus, 90
Vic, *25*, *26*, *70*, *98*; 4, 86, 135
Vici, v. Vic
Vidreres, 156, 164
Vidylano, 182
Vilabela, 47
Vilabertran, monestir de, 47, 142, 178
Vilabertran, Santa Maria de, v. Santa Maria de Vilabertran
Vilabertran, *67*, *81*
Vilablareix, *102*; 26
Vilablarex, v. Vilablareix
Vilacolum, 104, 131, 135
Viladamat, 104, 131, 135
Viladamí, 127
Viladasens, 32, 100
Vilademagno, 21
Vilademires, castell de, 11
Vilademuls, *57*, *58*; 127, 145
Vilafranca [del Penedès], *22*, *26*
Vilafreser, 127
Vilagut, 131
Vilajoan, 127, 131
Vilallonga de Ter, 158
Vilamacolum, *51*, *87*; 69, 70, 104, 106, 108, 131, 135
Vilamalla, 36, 97, 104, 107, 115, 127, 135
Vilamaniscle, 104
Vilamaniscle, v. també Noves, parròquia de
Vilamarí, 158
Vilamorell, 129
Vilamorell, v. també Sant Genís de Vilamorell
Vilanant, *63*; 17, 115, 151
Vilanova, 131, 135
Vilar (Sant Sadurní de l'Heura), indret del, 3
Vilarnadal, *83*, 135, 139
Vilarnatal(l)o, v. Vilarnadal
Vila-robau, 104, 131, 135

Vila-romà, *47*, *48*, *53*, *55*, *100*, *105*; 12, 73, 77, 79, 108, 123, 150, 179
Vila-romà, castell de, *52*; 12, 73, 77, 112, 123
Vila-romà, v. també Santa Eugènia de Vila-romà
Vilarromà, v. Vila-romà
Vilars, 87
Vilartolí, 139
Vila-sacra, *83*; 36, 62, 104, 131, 135, 139
Vila-seca, 4
Vilatenim, 121, 142, 178
Vilatenimo, v. Vilatenim
Vilaumala, v. Vilamalla
Vilaür, 47, 121, 127, 131, 142
Vilaüt, v. Vilagut
Vilavenut, *102*, *103*; 51, 127
Vilert, 121
Villa Secca, v. Vila-seca
Villabertran(i)(o), v. Vilabertran
Villacolumbo, v. Vilacolum
Villacuto, v. Villagut
Villademato(h)o, v. Viladamat
Villademilio, v. Viladamí
Villafrancha, 86
Villafredanti, v. Vilafreser
Villagaylardo, 131
Villahonanto, v. Vilanant
Villahuro, v. Vilaür
Villajohannis, v. Vilajoan
Villajudayca, 127, 131
Villamala, 131
Villamaniscle, 131
Villamocoron(no), v. Vilamacolum
Villamulorum, v. Vilademuls
Villanoua, v. Vilanova
Villarobau, v. Vila-robau
Villaromano, v. Vila.romà
Villasacra, v. Vila-sacra
Villatenimo, v. Vilatenim
Villaubino, v. Vilobí
Villaumala, v. Vilamalla
Villaura, v. Vilaür
Villavenuto, v. Vilavenut
Villebone, monasterium, v. Vallbona, monestir de
Vilobí, *65*, *102*, *108*; 47, 86, 87, 88
Vilolbino, v. Vilobí
Vineaueteri, 78
Viners, indret de, 2
Virginibus, v. Verges
Vitrariis, v. Vidreres
Vliano, v. Ullà
Vlture Morte, v. Ultramort
Volpeylacho, v. Vulpellac
Vulpellac, *58*, *81*; 2, 5, 32, 65, 78, 131, 134
Vulpiliaco, v. Vulpellac
Vulture Mortuo, v. Ultramort

— X —

Xàtiva, convent dels Predicadors de, 135

FUNDACIÓ NOGUERA, constituïda el 20 de juliol de 1976 pel notari de Barcelona Raimon Noguera Guzman

Antics presidents: Raimon NOGUERA GUZMAN
Lluís FIGA I FAURA
Josep M. PUIG SALELLAS

Patronat

President: Joan J. LÓPEZ BURNIOL
Vocals: Robert FOLLIA I CAMPS
Jordi FIGA I LÓPEZ-PALOP
Enric BRANCÓS NÚÑEZ
Francesc-X. FRANCINO I BATLLE
Francesc TORRENT I CUFÍ
Secretari: Lluís JOU I MIRABENT
Director de Publicacions: Josep Maria SANS I TRAVÉ

Publicacions de la Fundació Noguera

Inventaris d'Arxius Notarials de Catalunya

— Vinyet PANYELLA: *Catàleg de l'Arxiu Notarial de Sitges*. Barcelona, 1981.

1. Antoni JORDÀ I FERNÀNDEZ: *Catàleg de l'Arxiu Notarial de Vilafranca del Penedès*. Barcelona, 1983.
2. Lluïsa CASES I LOSCOS: *Catàleg dels Protocols Notarials de Lleida*. Barcelona, 1983.
3. Lluïsa CASES I LOSCOS: *Catàleg de l'Arxiu Notarial de Tremp*. Barcelona, 1983.
4. Sebastià BOSOM I ISERN i Salvador GALCERAN I VIGUÉ: *Catàleg dels Protocols de Puigcerdà*. Barcelona, 1983.
5. Pere PUIG I USTRELL i Josep SANLLEHÍ I UBACH: *Catàleg de l'Arxiu Notarial de Terrassa*. Barcelona, 1984.

6. Josefina MOLINERO: *Catàleg de l'Arxiu Notarial de Sabadell*. Barcelona, 1984.
7. Ramon PLANES I ALBETS: *Catàleg dels Protocols Notarials dels Arxius de Solsona*. Barcelona, 1985.
8. Montserrat CANELA I GARAYOA i Montse GARRABOU I PERES: *Catàleg dels Protocols de Cervera*. Barcelona, 1986.
9. Lluïsa CASES I LOSCOS i Imma OLLICH I CASTANYER: *Catàleg dels Arxius Notarials de Vic*. Barcelona, 1986.
10. Joan PAPELL I TARDIU: *Catàleg dels Protocols de Valls*. Barcelona, 1989.
11. Lluïsa CASES I LOSCOS: *Catàleg dels Protocols Notarials de Barcelona*. Barcelona, 1990.
12. Albert TORRA PÉREZ i M. Luz RETUERTA JIMÉNEZ: *Catàleg dels Protocols Notarials de l'antic districte de Sant Feliu de Llobregat*. Barcelona, 1991.
13. Joan FARRÉ I VILADRICH: *Catàleg dels Protocols de Balaguer.* Barcelona, 1991.
14. J. M. PONS I GURI i Hug PALOU I MIQUEL: *Catàleg de l'Arxiu Històric Notarial d'Arenys de Mar.* Barcelona, 1992.
15. M. TORRAS, B. MASATS, R. VALDENEBRO, L. VIRÓS: *Catàleg dels Protocols Notarials de Manresa*. Volum I. Barcelona, 1993.
16. M. TORRAS, B. MASATS, R. VALDENEBRO, L. VIRÓS: *Catàleg dels Protocols Notarials de Manresa*. Volum II. Barcelona, 1993.
17. Lluïsa CASES I LOSCOS: *Catàleg de l'Arxiu de Protocols del districte notarial de Sort.* Barcelona, 1995.
18. Anna SABANÉS ALBERICH: *Inventari de l'Arxiu de Protocols Notarials del Vendrell.* Barcelona, 1995.
19. Josep M. T. GRAU I PUJOL: *Catàleg del fons notarial del districte de Santa Coloma de Farners.* Barcelona, 1995.
20. M. A. ADROER I PELLICER, J. M. T. GRAU I PUJOL, J. MATAS I BALAGUER: *Catàleg dels Protocols del districte de Girona (I).* Barcelona, 1996.
21. Marta VIVES I SABATÉ: *L'Arxiu de Protocols del districte d'Igualada.* Barcelona, 1997.
22. Roser PUIG I TÀRRECH: *Catàleg dels protocols notarials dels antics districtes de Falset i Gandesa.* Barcelona, 2000.
23. Isabel COMPANYS I FARRERONS: *Catàleg dels protocols notarials de Tarragona (1472-1899).* Barcelona, 2000.
24. Lluïsa CASES I LOSCOS: *Inventari de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. Segles XIII-XV.* Vol. I. Barcelona, 2001.
25. Rafel MESTRES I BOQUERA i Núria JORNET I BENITO: *Catàleg dels protocols notarials de Vilanova i la Geltrú.* Barcelona, 2001.
26. Joan FORT I OLIVELLA, Erika SERNA I COBA; Santi SOLER I SIMON: *Catàleg dels protocols del districte de Figueres (I).* Barcelona, 2001.
27. Lluïsa CASES I LOSCOS: *Inventari de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. Segle XVI.* Vol. II. Barcelona, 2003.
28. M. Àngels ADROER I PELLICER, Erika SERNA I COBA, Santi SOLER I SIMON: *Catàleg dels Protocols del districte de Figueres.* Vol. II. Barcelona, 2004.
29. Lluïsa CASES I LOSCOS: *Inventari de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. Segle XVII. 1601-1650*. Vol. III. Barcelona, 2004.
30. Lluïsa CASES I LOSCOS: *Inventari de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. Segle XVII. 1651-1700*. Vol. IV. Barcelona, 2006.

Textos i Documents

1. Germà COLON i Arcadi GARCIA: *Llibre del Consolat de Mar*. Vol. I. Barcelona, 1981.
2. Germà COLON i Arcadi GARCIA: *Llibre del Consolat de Mar*. Vol. II. Barcelona, 1982.
3. Germà COLON i Arcadi GARCIA: *Llibre del Consolat de Mar*. Vol. III. 1. Estudi jurídic. Barcelona, 1984.
4. Germà COLON i Arcadi GARCIA: *Llibre del Consolat de Mar*. Vol. III. 2. Diplomatari. Barcelona, 1984.
5. Antoni UDINA i ABELLÓ: *La successió testada a la Catalunya altomedieval*. Barcelona, 1984.
6. Joan BASTARDAS i PARERA: *Usatges de Barcelona*. Barcelona, 1984 (2.ª edició 1991).
7. Josep Maria PONS GURI: *El Cartoral de Santa Maria de Roca Rossa*. Barcelona, 1984.
8. Jesús ALTURO i PERUCHO: *L'Arxiu antic de Santa Anna de Barcelona del 942 al 1200*. Volum I. Barcelona, 1985.
9. Jesús ALTURO i PERUCHO: *L'Arxiu antic de Santa Anna de Barcelona del 942 al 1200*. Volum II. Barcelona, 1985.
10. Jesús ALTURO i PERUCHO: *L'Arxiu antic de Santa Anna de Barcelona del 942 al 1200*. Volum III. Barcelona, 1985.
11. Arcadi GARCIA i SANZ i Josep Maria MADURELL i MARIMON: *Societats Mercantils a Barcelona*. Volum I. Barcelona, 1986.
12. Arcadi GARCIA i SANZ i Josep Maria MADURELL i MARIMON: *Societats Mercantils a Barcelona*. Volum II. Barcelona, 1986.
13. Tomàs de MONTAGUT i ESTRAGUÉS: *El Mestre Racional a la Corona d'Aragó (1283-1419)*. Volum I. Barcelona, 1987.
14. Tomàs de MONTAGUT i ESTRAGUÉS: *El Mestre Racional a la Corona d'Aragó (1283-1419)*. Volum II. Barcelona, 1987.
15. Germà COLON i Arcadi GARCIA: *Llibre del Consolat de Mar*. Vol. IV. Barcelona, 1987.
16. Josep Maria PONS i GURI: *Les col·leccions de costums de Girona*. Barcelona, 1988.
17. Pere PUIG i USTRELL, Teresa CARDELLACH i GIMÉNEZ, Montserrat ROYES i PIJOAN i Judit TAPIOLAS i BADIELLA: *Pergamins de l'Arxiu Històric Comarcal de Terrassa, 1279-1387*. Barcelona, 1988.
18. Josep FERNÀNDEZ i TRABAL i Joan FERNÀNDEZ i TRABAL: *Inventari dels pergamins del Fons Mercader - Bell-lloc de l'Arxiu Històric Municipal de Cornellà de Llobregat (segles XI-XVIII)*. Volum I. Barcelona, 1989.
19. Josep FERNÀNDEZ i TRABAL i Joan FERNÀNDEZ i TRABAL: *Inventari dels pergamins del Fons Mercader - Bell-lloc de l'Arxiu Històric Municipal de Cornellà de Llobregat (segles XI-XVIII)*. Volum II. Barcelona, 1989.
20. Josep M. PONS i GURI: *Recull d'estudis d'història jurídica catalana*. Volum I. Barcelona, 1989.
21. Josep M. PONS i GURI: *Recull d'estudis d'història jurídica catalana*. Volum II. Barcelona, 1989.
22. Josep M. PONS i GURI: *Recull d'estudis d'història jurídica catalana*. Volum III. Barcelona, 1989.
23. J. M. PONS i GURI i Jesús RODRÍGUEZ BLANCO: *Inventari dels pergamins de l'Arxiu Històric Municipal de Calella*. Barcelona, 1990.
24. Max TURULL i RUBINAT: *La configuració jurídica del municipi Baix-Medieval*. Barcelona, 1990.

25. María del Carmen ÁLVAREZ MÁRQUEZ: *La Baronia de la Conca d'Òdena*. Barcelona, 1990.
26. Margarida ANGLADA, M. Àngels FERNÁNDEZ i Concepció PETIT: *Els quatre llibres de la reina Elionor de Sicília a l'Arxiu de la Catedral de Barcelona*. Barcelona, 1992.
27. Jordi ANDREU i DAUFÍ, Josep CANELA i FARRÉ i M. Àngels SERRA i TORRENT: *El llibre de comptes com a font per a l'estudi d'un casal noble de mitjan segle XV. Primer llibre memorial començat per la senyora dona Sanxa Ximenis de Fox e de Cabrera e de Navalles*. Barcelona, 1992.
28. Josep M. SANS i TRAVÉ: *Dietari o Llibre de Jornades (1411-1484) de Jaume Safont*. Barcelona, 1992.
29. Montserrat BAJET i ROYO: *El mostassaf de Barcelona i les seves funcions en el segle XVI. Edició del "Llibre de les Ordinations"*. Barcelona, 1994.
30. Josep HERNANDO: *Llibres i lectors a la Barcelona del segle XIV*. Volum I. Barcelona, 1995.
31. Josep HERNANDO: *Llibres i lectors a la Barcelona del segle XIV*. Volum II. Barcelona, 1995.
32. Maria Mercè COSTA i PARETAS: *La casa de Xèrica i la seva política en relació amb la monarquia de la Corona d'Aragó (segles XIII-XIV)*. Barcelona, 1998.
33. Antoni UDINA i ABELLÓ: *Els testaments dels comtes de Barcelona i dels reis de la Corona d'Aragó. De Guifré Borrell a Joan II*. Barcelona, 2001.
34. Ricardo CIERBIDE: *Edició crítica dels manuscrits catalans inèdits de l'orde de Sant Joan de Jerusalem (segles XIV-XV)*. Barcelona, 2002.
35. Agustí ALCOBERRO: *L'exili austriacista (1713-1747)*. Volum I. Barcelona, 2002.
36. Agustí ALCOBERRO: *L'exili austriacista (1713-1747)*. Volum II. Barcelona, 2002.
37. Josep Maria SANS i TRAVÉ: *El* Llibre Verd *del pare Jaume Pasqual. Primera història del monestir de Vallbona*. Barcelona, 2002.
38. Josep M. PONS i GURI: *Recull d'estudis d'història jurídica catalana*. Volum IV. Barcelona, 2006.
39. José Enrique RUIZ-DOMÈNEC: *Quan els vescomtes de Barcelona eren. Història, crònica i documents d'una família catalana dels segles X, XI i XII*. Barcelona, 2006.
40. Eulàlia MIRALLES (ed.): Antoni VILADAMOR, *Història general de Catalunya*. Volum I. Barcelona, 2007.
41. Eulàlia MIRALLES (ed.): Antoni VILADAMOR, *Història general de Catalunya*. Volum II. Barcelona, 2007.
42. Josefina MUTGÉ i VIVES: *El monestir benedictí de Sant Pau del Camp de Barcelona a través de la documentació de cancelleria reial de l'Arxiu de la Corona d'Aragó (1287-1510)*. Barcelona, 2008.

Textos i Documents. "Maior"

1. Jesús MASSIP i FONOLLOSA i altres: *Costums de Tortosa*. Barcelona, 1996 (format 22 × 31 cm).
2. Germà COLON i Arcadi GARCIA: *Llibre del Consolat de Mar*. Barcelona, 2001.

Estudis

1. AA. DD.: *Estudis sobre història de la Institució Notarial a Catalunya, en honor de Raimon Noguera*. Barcelona, 1988.
2. Aquilino IGLESIA FERREIRÓS (ed.): *El dret comú i Catalunya.* I. Actes del Ir Simposi Internacional de 1990. Barcelona, 1991.
3. Aquilino IGLESIA FERREIRÓS (ed.): *El dret comú i Catalunya.* II. Actes del IIn Simposi Internacional de 1991. Barcelona, 1992.
4. Ángel MARTÍNEZ SARRIÓN: *Monjos i clergues a la recerca del Notariat. Estudi dels documents llatins de l'abadia de Sankt Gallen (segles VIII-XII).* Barcelona, 1992.
5. Aquilino IGLESIA FERREIRÓS (ed.): *Ius proprium - Ius commune a Europa. El dret comú i Catalunya*, III. Actes del IIIr Simposi Internacional de 1992: *Homenatge al professor André Gouron amb motiu de la seva investidura com a Doctor Honoris Causa per la Universitat de Barcelona.* Barcelona, 1993.
6. Arcadi GARCIA I SANZ i Núria COLL I JULIÀ †: *Galeres mercants catalanes dels segles XIV i XV,* Barcelona, 1994.
7. AA. DD.: *Actes del I Congrés d'Història del Notariat Català.* Barcelona, 1994.
8. Belén MORENO CLAVERÍAS: *La contractació agrària a l'Alt Penedès durant el segle XVIII. El contracte de rabassa morta i l'expansió de la vinya*. Barcelona, 1995.
9. Josep M. PUIG SALELLAS: *De remences a rendistes: els Salellas (1322-1935).* Barcelona, 1996.
10. Aquilino IGLESIA FERREIRÓS (ed.): *El dret comú i Catalunya, IV.* Actes del IVt Simposi Internacional de 1994: *Homenatge al professor Josep M. Gay Escoda.* Barcelona, 1995.
11. Aquilino IGLESIA FERREIRÓS (ed.): *El dret comú i Catalunya, V.* Actes del Vè Simposi Internacional de 1995. Barcelona, 1996.
12. Aquilino IGLESIA FERREIRÓS (ed.): *El dret comú i Catalunya, VI.* Actes del VIè Simposi Internacional de 1996. Barcelona, 1997.
13. Jaume CODINA: *Contractes de matrimoni al delta del Llobregat.* Barcelona, 1997.
14. Maria Adela FARGAS PEÑARROCHA: *Família i poder a Catalunya, 1516-1626. Les estratègies de consolidació de la classe dirigent.* Barcelona, 1997.
15. Aquilino IGLESIA FERREIRÓS (ed.): *El dret comú i Catalunya, VII.* Actes del VIIè Simposi Internacional de 1997. Barcelona, 1998.
16. Tomàs LÓPEZ PIZCUETA: *La Pia Almoina de Barcelona (1161-1350). Estudi d'un patrimoni eclesiàstic català baixmedieval.* Barcelona, 1998.
17. Josep M. CRUSELLES: *Els notaris de la ciutat de València. Activitat professional i comportament social a la primera meitat del segle XV.* Barcelona, 1998.
18. Aquilino IGLESIA FERREIRÓS (ed.): *El dret comú i Catalunya, VIII.* Actes del VIIIè Simposi Internacional de 1998. Barcelona, 1999.
19. Josep SERRANO DAURA (ed.): *El territori i les seves institucions històriques.* Actes de les Jornades d'Estudi. Volum I. Barcelona, 1999.
20. Josep SERRANO DAURA (ed.): *El territori i les seves institucions històriques.* Actes de les Jornades d'Estudi. Volum II. Barcelona, 1999.
21. Anna RICH ABAD: *La comunitat jueva de Barcelona entre 1348 i 1391 a través de la documentació notarial.* Barcelona, 1999.
22. Aquilino IGLESIA FERREIRÓS (ed.): *El dret comú i Catalunya,* IX. Actes del IXè Simposi Internacional de 1999: *La família i el seu patrimoni.* Barcelona, 2000.

23. AA. DD.: *Actes del II Congrés d'Història del Notariat Català.* Barcelona, 2000.
24. Jordi FIGA I LÓPEZ-PALOP (ed.): *Miscel·lània Lluís Figa i Faura.* Barcelona, 2000.
25. Josep SERRANO I DAURA: *Senyoriu i municipi a la Catalunya Nova. Comandes de Miravet, d'Orta, d'Ascó i de Vilalba i baronies de Flix i d'Entença.* Volum I. Barcelona, 2000.
26. Josep SERRANO I DAURA: *Senyoriu i municipi a la Catalunya Nova. Comandes de Miravet, d'Orta, d'Ascó i de Vilalba i baronies de Flix i d'Entença.* Volum II. Barcelona, 2000.
27. Daniel PIÑOL I ALABART: *El notariat públic al Camp de Tarragona. Història, activitat, escriptura i societat (segles XIII-XIV).* Barcelona, 2000.
28. Maria VILAR I BONET: *Els béns del Temple a la Corona d'Aragó en suprimir-se l'orde,* Barcelona, 2000.
29. Cristina BORAU: *Els promotors de capelles i retaules en la Barcelona del segle XIV.* Barcelona, 2003.
30. Alfons ZARZOSO: *Medicina i Il·lustració a Catalunya.* Barcelona, 2004.
31. Santiago DE LLOBET MASACHS: *El matrimoni infantil a Catalunya i Europa*. Barcelona, 2005.
32. Joaquim ALBAREDA SALVADÓ: *El "cas dels catalans". La conducta dels aliats arran de la Guerra de Successió (1705-1742)*. Barcelona, 2005.
33. Miquel Àngel MARTÍNEZ RODRÍGUEZ: *Els magistrats de la Reial Audiència de Catalunya a la segona meitat del segle XVII*. Barcelona, 2006.
34. Imma PUIG ALEU: *Una visita pastoral al Baix Empordà als anys 1420-1423*. Barcelona, 2006.
35. Maria GARGANTÉ LLANES: *Arquitectura religiosa del segle XVIII a la Segarra i l'Urgell. Condicionants, artífexs i pràctica constructiva*. Barcelona, 2006.
36. Martín RODRIGO Y ALHARILLA: *Indians a Catalunya: capitals cubans en l'economia catalana* . Barcelona, 2007.
37. Victòria ALMUNI BALADA: *La catedral de Tortosa als segles del gòtic*, volum I, Barcelona, 2007.
38. Victòria ALMUNI BALADA: *La catedral de Tortosa als segles del gòtic*, volum II, Barcelona, 2007.
39. Nativitat CASTEJÓN DOMÈNECH: *Aproximació a l'estudi de l'Hospital de la Santa Creu de Barcelona. Repertori documental del segle XV.* Barcelona, 2007.
40. Jaume AUFERIL I BEA (ed.): Antoni VALLMANYA, *Poesies*. Barcelona, 2007.
41. Carles VELA I AULESA: *Especiers i candelers a Barcelona a la baixa edat mitjana. Testaments, família i sociabilitat,* Volum I, Barcelona, 2007.
42. Carles VELA I AULESA: *Especiers i candelers a Barcelona a la baixa edat mitjana. Testaments, família i sociabilitat,* Volum II, Barcelona, 2007.
43. Lluís MONJAS MANSO: *La reforma eclesiàstica i religiosa de la província eclesiàstica Tarraconense al llarg de la baixa edat mitjana*. Barcelona, 2008.
44. Joan SOLER I JIMÉNEZ: *La formació de la Pobla de Santa Pau a redós del castell dels barons (1248-1331).* Barcelona, 2008.
45. Jordi MORELLÓ BAGET: *Municipis sota la senyoria dels creditors de censals: la gestió del deute públic a la baronia de la Llacuna (segle XV).* Barcelona, 2008.
46. Francesc TEIXIDÓ I PUIGDOMÈNECH: *Pesos, mides i mesures al Principat de Catalunya i comtats de Rosselló i Cerdanya a finals del segle XVI* (1587-1594). Volum I. Barcelona, 2008.
47. Francesc TEIXIDÓ I PUIGDOMÈNECH: *Pesos, mides i mesures al Principat de Catalunya i comtats de Rosselló i Cerdanya a finals del segle XVI* (1587-1594). Volum II. Barcelona, 2009.

48. Francesc TEIXIDÓ I PUIGDOMÈNECH: *Pesos, mides i mesures al Principat de Catalunya i comtats de Rosselló i Cerdanya a finals del segle XVI* (1587-1594). Volum III. Barcelona, 2009.
49. Francesc TEIXIDÓ I PUIGDOMÈNECH: *Pesos, mides i mesures al Principat de Catalunya i comtats de Rosselló i Cerdanya a finals del segle XVI* (1587-1594). Volum IV. Barcelona, 2009.
50. Francesc TEIXIDÓ I PUIGDOMÈNECH: *Pesos, mides i mesures al Principat de Catalunya i comtats de Rosselló i Cerdanya a finals del segle XVI* (1587-1594). Volum V. Barcelona, 2009.
51. Eduard MARTÍ FRAGA: *La classe dirigent catalana. Els membres de la Conferència dels Tres Comuns i del Braç Militar (1697-1714)*. Barcelona, 2009.

Acta Notariorum Cataloniae

1. Laureà PAGAROLAS I SABATÉ: *El protocol del notari Bonanat Rimentol de 1351*. Barcelona, 1991.
2. Pere PUIG I USTRELL: *Capbreu primer de Bertran acòlit, notari de Terrassa, 1237-1242*. Volum I. Barcelona, 1992.
3. Pere PUIG I USTRELL: *Capbreu primer de Bertran acòlit, notari de Terrassa, 1237-1242*. Volum II. Barcelona, 1992.
4. J. HERNANDO, J. FERNÀNDEZ, J. GÜNZBERG: *Liber examinationis notariorum civitatis Barchinone (1348-1386)*. Barcelona, 1992.
5. G. GONZALVO, M. C. COLL, O. SAMPRÓN: *El protocol del notari Pere de Folgueres (1338)*. Barcelona, 1996.
6. Rafael GINEBRA I MOLINS: *El Manual primer de l'Arxiu de la Cúria Fumada de Vic (1230-1233)*. Volum I. Barcelona, 1998.
7. Rafael GINEBRA I MOLINS: *El Manual primer de l'Arxiu de la Cúria Fumada de Vic (1230-1233)*. Volum II. Barcelona, 1998.
8. Miquel FORRELLAD SOLÀ: *Manual de Francesc Ajac, notari de Sabadell, 1400-1402*. Barcelona, 1998.
9. M. C. COLL, X. CAZENEUVE, J. HERNANDO: *El manual de Joan de Cabreny (1385-1386)*. Barcelona, 1999.
10. Rafel GINEBRA I MOLINS, Anna Maria DE ROCAFIGUERA I GARCIA, Jordi VILAMALA I SALVANS: *El manual de 1641 de Joan Francesc Torrellebreta, notari de Vic*. Barcelona, 2001.
11. Joan PAPELL I TARDIU: *El manual de les escriptures públiques d'Ignasi Cases i Ferrer, notari de Valls (1790-1791)*. Volum I. Barcelona, 2001.
12. Joan PAPELL I TARDIU, *El manual de les escriptures públiques d'Ignasi Cases i Ferrer, notari de Valls (1790-1791)*. Volum II. Barcelona, 2001.
13. Miquel TORRAS I CORTINA: *El manual del notari Pere Pau Solanelles de l'escrivania pública d'Igualada (1475-1479)*. Volum I. Barcelona, 2003.
14. Miquel TORRAS I CORTINA: *El manual del notari Pere Pau Solanelles de l'escrivania pública d'Igualada (1475-1479)*. Volum II. Barcelona, 2003.
15. Joan PEYTAVÍ DEIXONA: *El manual de 1700 de Jaume Esteve, notari de Perpinyà*. Barcelona, 2004.
16. Teresa ALEIXANDRE I SEGURA: *El Liber Iudeorum núm. 90 de l'Aleixar*. Barcelona, 2004.

Llibres de Privilegis

1. Max TURULL I RUBINAT, Montserrat GARRABOU I PERES, Josep HERNANDO I DELGADO i Josep M. LLOBET I PORTELLA: *Llibre de Privilegis de Cervera, 1182-1456*. Barcelona, 1991.
2. J. VALLÉS, J. VIDAL, M. C. COLL i J. M. BOSCH: *El Llibre Verd de Vilafranca*. Volum I. Barcelona, 1992.
3. J. VALLÉS, J. VIDAL, M. C. COLL i J. M. BOSCH: *El Llibre Verd de Vilafranca*. Volum II. Barcelona, 1992.
4. Antoni MAYANS I PLUJÀ i Xavier PUIGVERT I GURT: *Llibre de Privilegis d'Olot (1315-1702)*. Barcelona, 1995.
5. Marc TORRAS I SERRA: *Llibre Verd de Manresa (1218-1902)*. Barcelona, 1996.
6. G. GONZALVO, J. HERNANDO, F. SABATÉ, M. TURULL i P. VERDÉS: *Els llibres de privilegis de Tàrrega (1058-1473)*. Barcelona, 1997.
7. Christian GUILLERÉ: *Llibre Verd de la ciutat de Girona (1144-1533)*. Barcelona, 2000.
8. Griselda JULIOL I ALBERTÍ: *Llibre Vermell de la ciutat de Girona (1188-1624)*. Barcelona, 2001.
9. Antoni COBOS FAJARDO: *Llibre de Privilegis de la vila de Figueres (1267-1585)*. Barcelona, 2004.
10. Teresa CARDELLACH I GIMÉNEZ, Pere PUIG I USTRELL, Vicenç RUIZ I GÓMEZ i Joan SOLER I JIMÉNEZ: *Llibre de privilegis de la vila i el terme de Terrassa (1228-1652)*, Barcelona, 2006.
11. Anna GIRONELLA DELGÀ: *Llibre groc de la ciutat de Girona*. Barcelona, 2007.
12. Joan VILLAR I TORRENT: *Llibre de privilegis de Palafrugell (1250-1724)*. Barcelona, 2007.
13. Sebastià BOSOM i Susanna VELA: *Llibre de privilegis de la vila de Puigcerdà*. Barcelona, 2007.

Diplomataris

1. Josep Maria MARQUÈS: *Cartoral, dit de Carlemany, del bisbe de Girona (s. IX-XIV)*. Volum I. Barcelona, 1993.
2. Josep Maria MARQUÈS: *Cartoral, dit de Carlemany, del bisbe de Girona (s. IX-XIV)*. Volum II. Barcelona, 1993.
3. Pau MORA - Lorenzo ANDRINAL: *Diplomatari del monestir de Santa Maria de La Real de Mallorca, 1361-1386*. Volum I. Barcelona, 1993.
4. Pau MORA - Lorenzo ANDRINAL: *Diplomatari del monestir de Santa Maria de La Real de Mallorca, 1361-1386*. Volum II. Barcelona, 1993.
5. Maria PARDO I SABARTÉS: *Mensa episcopal de Barcelona (878-1299)*. Barcelona, 1994.
6. Albert BENET I CLARÀ: *Diplomatari de la Ciutat de Manresa (segles IX-X)*. Barcelona, 1994.
7. Esteve PRUENCA I BAYONA: *Diplomatari de Santa Maria d'Amer*. Barcelona, 1995.
8. Pere PUIG I USTRELL: *El monestir de Sant Llorenç del Munt sobre Terrassa. Diplomatari dels segles X i XI*. Volum I. Barcelona, 1995.
9. Pere PUIG I USTRELL: *El monestir de Sant Llorenç del Munt sobre Terrassa. Diplomatari dels segles X i XI*. Volum II. Barcelona, 1995.
10. Pere PUIG I USTRELL: *El monestir de Sant Llorenç del Munt sobre Terrassa. Diplomatari dels segles X i XI*. Volum III. Barcelona, 1995.
11. Antoni VIRGILI: *Diplomatari de la catedral de Tortosa (1062-1193)*. Barcelona, 1997.

12. Josep M. MARQUÈS: *Col·lecció diplomàtica de Sant Daniel de Girona (924-1300)*. Barcelona, 1997.
13. Ramon MARTÍ: *Col·lecció diplomàtica de la Seu de Girona (817-1100)*. Barcelona, 1997.
14. Xavier PÉREZ I GÓMEZ: *Diplomatari de la cartoixa de Montalegre (segles x-xii)*. Barcelona, 1998.
15. Andreu GALERA I PEDROSA: *Diplomatari de la vila de Cardona (anys 966-1276)*. Barcelona, 1998.
16. Ramon SAROBE: *Col·lecció diplomàtica de la Casa del Temple de Gardeny (1070-1200)*. Volum I. Barcelona, 1998.
17. Ramon SAROBE: *Col·lecció diplomàtica de la Casa del Temple de Gardeny (1070-1200)*. Volum II. Barcelona, 1998.
18. Gaspar FELIU i Josep M. SALRACH (dirs.): *Els pergamins de l'Arxiu Comtal de Barcelona de Ramon Borrell a Ramon Berenguer I*. Volum I. Barcelona, 1999.
19. Gaspar FELIU i Josep M. SALRACH (dirs.): *Els pergamins de l'Arxiu Comtal de Barcelona de Ramon Borrell a Ramon Berenguer I*. Volum II. Barcelona, 1999.
20. Gaspar FELIU i Josep M. SALRACH (dirs.): *Els pergamins de l'Arxiu Comtal de Barcelona de Ramon Borrell a Ramon Berenguer I*. Volum III. Barcelona, 1999.
21. Jesús ALTURO I PERUCHO: *Diplomatari d'Alguaire i del seu monestir santjoanista de 1076 a 1244*. Barcelona, 1999.
22. M. Josepa ARNALL I JUAN: *Lletres reials a la ciutat de Girona (1293-1515)*. Volum I. Barcelona, 2000.
23. M. Josepa ARNALL I JUAN: *Lletres reials a la ciutat de Girona (1293-1515)*. Volum II. Barcelona, 2000.
24. Pere PUIG, Vicenç RUIZ i Joan SOLER: *Diplomatari de Sant Pere i Santa Maria d'Ègara. Terrassa, 958-1207*. Barcelona, 2001.
25. Antoni VIRGILI (ed.): *Diplomatari de la catedral de Tortosa (1193-1212). Episcopat de Gombau de Santa Oliva*. Barcelona, 2001.
26. Antoni BACH I RIU: *Diplomatari de l'Arxiu Diocesà de Solsona (1101-1200)*. Volum I. Barcelona, 2002.
27. Antoni BACH I RIU: *Diplomatari de l'Arxiu Diocesà de Solsona (1101-1200)*. Volum II. Barcelona, 2002.
28. Josep M. PONS I GURI i Hug PALOU I MIQUEL: *Un cartoral de la canònica agustiniana de Santa Maria del castell de Besalú (segles x-xv)*. Barcelona, 2002.
29. Manuel PASTOR I MADALENA: *El cartulari de Xestalgar: memòria escrita d'un senyoriu valencià*. Barcelona, 2004.
30. M. Josepa ARNALL I JUAN: *Lletres reials a la ciutat de Girona (1517-1713)*. Volum III. Barcelona, 2005.
31. M. Josepa ARNALL I JUAN: *Lletres reials a la ciutat de Girona (1517-1713)*. Volum IV. Barcelona, 2005.
32. Arxiu Municipal de Girona: *Catàleg de pergamins del fons de l'Ajuntament de Girona (1144-1862)*. Volum I. Barcelona, 2005.
33. Arxiu Municipal de Girona: *Catàleg de pergamins del fons de l'Ajuntament de Girona (1144-1862)*. Volum II. Barcelona, 2005.
34. Arxiu Municipal de Girona: *Catàleg de pergamins del fons de l'Ajuntament de Girona (1144-1862)*. Volum III. Barcelona, 2005.
35. Joan PAPELL I TARDIU: *Diplomatari del monestir de Santa Maria de Santes Creus (975-1225)*. Volum I. Barcelona, 2005.

36. Joan PAPELL I TARDIU: *Diplomatari del monestir de Santa Maria de Santes Creus (975-1225)*. Volum II. Barcelona, 2005.

37. Josep BAUCELLS, Àngel FÀBREGA, Manuel RIU, Josep HERNANDO i Carme BATLLE (eds.): *Diplomatari de l'Arxiu Capitular de la Catedral de Barcelona. Segle XI*. Volum I. Barcelona, 2006.

38. Josep BAUCELLS, Àngel FÀBREGA, Manuel RIU, Josep HERNANDO i Carme BATLLE (eds.): *Diplomatari de l'Arxiu Capitular de la Catedral de Barcelona. Segle XI*. Volum II. Barcelona, 2006.

39. Josep BAUCELLS, Àngel FÀBREGA, Manuel RIU, Josep HERNANDO i Carme BATLLE (eds.): *Diplomatari de l'Arxiu Capitular de la Catedral de Barcelona. Segle XI*. Volum III. Barcelona, 2006.

40. Josep BAUCELLS, Àngel FÀBREGA, Manuel RIU, Josep HERNANDO i Carme BATLLE (eds.): *Diplomatari de l'Arxiu Capitular de la Catedral de Barcelona. Segle XI*. Volum IV. Barcelona, 2006.

41. Josep BAUCELLS, Àngel FÀBREGA, Manuel RIU, Josep HERNANDO i Carme BATLLE (eds.): *Diplomatari de l'Arxiu Capitular de la Catedral de Barcelona. Segle XI*. Volum V. Barcelona, 2006.

42. Jordi BOLÒS: *Diplomatari del monestir de Santa Maria de Serrateix (segles X-XV)*. Barcelona, 2006.

43. Joan FERRER I GODOY (ed.): *Diplomatari del monestir de Sant Joan de les Abadesses (995-1273)*. Barcelona, 2009.

44. Irene LLOP: *Col·lecció diplomàtica de Sant Pere de Casserres*. Volum I. Barcelona, 2009.

45. Irene LLOP: *Col·lecció diplomàtica de Sant Pere de Casserres*. Volum II. Barcelona, 2009.

46. Josep Maria MARQUÈS I PLANAGUMÀ: El *Cartoral de Rúbriques Vermelles* de Pere de Rocabertí, bisbe de Girona (1318-1324). Barcelona, 2009.